SUPPLEMENTUM

EDITIONIS

BASILICORUM

HEIMBACHIANAE

LIB. XV—XVIII BASILICORUM CUM SCHOLIIS ANTIQUIS INTEGROS

NEC NON

LIB. XIX BASILICORUM

NOVIS AUXILIIS RESTITUTUM

CONTINENS.

EDIDIT

PROLEGOMENIS VERSIONE LATINA ET ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRAVIT

CAROLUS EDUARDUS ZACHARIAE A LINGENTHAL

IURIS UTRIUSQUE DOCTOR, INSTITUTI ARCHAEOLOGICI ROMANI SOCIUS, EXPROFESSOR HEIDELBERGENSIS, DOMINUS IN GROSSKMEHLEN.

LIPSIAE 1846.

SUMTIBUS JOH. AMBROSII BARTH.

PROLEGOMENA.

§. 1.

Basilicorum libros XV — XVIII usque ad titulum II cap. 16 Fabrotus edidit ex Codice regio graeco Parisiensi 1352, qui libros I — XVIII tit. 2 cap. 16 complectitur. Is Codex textum fere integrum praestat: nonnulla tantum a librario interpolata sunt, alia ob defectum foliorum desunt, veluti lib. XVI tit. 1 cap. 36 them. 3 usque ad cap. 62 them. 2, et tit. 9 cap. 9 them. 5 usque ad finem tituli, et initium lib. XVII tit. 1 usque ad cap. 6 them. 11 eius tituli, quae Fabrotus ex Synopsi aliisque fontibus pro parte restituere studuit. Scholia Codex Parisiensis fere nulla habet aut certe interpolata.

Reliquam partem libri XVIII nec non lib. XIX Fabrotus ex Synopsi Basilicorum, Harmenopulo aliisque subsidiis restituere conatus est.

Heimbachius in libris XV — XVIII, 2, 16 edendis Fabrotum sequutus est, nisi quod textum variis subsidiis puriorem constituit et versionem latinam denuo recognovit; lacunas libri XVI et XVII in Codice Parisiensi relictas, et lib. XVIII tit. 2 cap. 17 usque ad finem nec non lib. XIX ex fontibus editis atque ineditis, maxime e Tipucito, longe pleniores, quam Fabrotus, restituit.

Supplementum vero editionis Heimbachianae, quod ob oculos habes, benevole lector, praestabit tibi libros Basilicorum XV — XVIII cum scholiis ex Codice palimpsesto Constantinopolitano, et novam restitutionem libri XIX. Dicam igitur in prolegomenis

1. *de Codice palimpsesto Constantinopolitano;*
2. *de editione librorum XV — XVIII ad hunc Codicem expressa;*
3. *de libri XIX restitutione a me tentata.*

I. *De Codice palimpsesto Constantinopolitano.*

§. 2.

Anno MDCCCXXXVIII, quum per Orientem iter facerem, Constantinopoli in aedibus Patriarchae Hierosolymitani bibliothecam *τοῦ ἁγίου τάφου*, quam Graeci vocant, perlustrare et examinare mihi contigit. Ibi inter alios libros manu exaratos varii argumenti hunc, de quo hoc loco sermo est, Codicem inveni venerandam antiquitatis speciem prae se ferentem. Quem quum Constantinopoli propter temporis augustias integrum excutere non possem, amicorum operae commisi, ut annuente Viro Sanctissimo Demetrio, Patriarcha Hierosolymitano, Codex ad me mitteretur. Ita tandem anno MDCCCXXXIX hocce *κειμήλιον* ad me transmissum est.

Mentionem eius obiter feci in *Delineatione historiae iuris Graeco-Romani* §. 30 (1, a, ε) et §. 49 (2), nec non in libro: *Reise in den Orient in den Jahren* 1837 *und* 1838 p. 293 sq. Accuratius autem indolem eius et contenta descripsi in libello, cui titulus est:

> *Ἀνέκδοτον*. Lib. XVIII tit. 1 Basilicorum cum scholiis antiquis. Specimen Codicis palimpsesti Constantinopolitani bibliothecae S. Sepulcri, qui solus libb. XV — XVIII Basilicorum integros cum scholiis continet. Heidelbergae 1842. (Lipsiae apud I. A. Barth.)

ex quo hoc loco pleraque repetere visum est.

§. 3.

Codex S. Sepulcri, de quo diximus, membranaceus est, in forma quarta, quam vocant, exaratus. Constat hodie foliis 222; initio autem mutilus est, atque etiam in medio Codice quaedam passim folia exciderunt. Continet:

I. Fol. 1—210 Constantini Harmenopuli Hexabiblum. (Cf. *Delineatio* §. 49.) Fol. 1 incipit in fine *μελέτης*, quae sub titulo: *Κριτῶν προκατάστασις* Hexabiblo praeposita est. Post eam est: *Κατάκρισις ἐκτεθεῖσα εἰς τοὺς κριτὰς παρὰ λέοντος καὶ ἀλεξάνδρου* a LEUNCLAVIO edita. Sequitur titulus et protheoria et index operis, et sic demum fol. 6 incipit Hexabibli lib. I tit. 1. In fine libri VI (fol. 202. b. sqq.) adduntur: *Ἕτεροι τίτλοι διάφοροι*, (nimirum *περὶ ἀξιωμάτων τί. α'*, *περὶ κανόνων διαφόρων τί. β'*, *περὶ σημασίας ὀνομάτων τί. γ'*, *περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων τί. δ'*,) in quorum fine fol. 210. b haec nota legitur: *Τέλος σὺν θεῷ πάσης τῆς ἑξαβίβλου. ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδ. ζ' ἔτους ,ςωξβ' : — οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθαι* (l. *εὔχεσθε*) *διὰ τὸν κύριον.* — i. e. ***Finis cum Deo totius Hexabibli. Finitus est praesens liber mense Decembri Ind. VII anno VIMDCCCLXII*** (p. Chr. n. 1354). ***Qui legitis, orate per dominum.***

II. Folia 211 sqq. alia recentiori manu exarata sunt. Continentur iis: Donatio a Constantino M. in Sylvestrum pontificem collata, tres tomi synodici, leges rusticae, corollaria quaedam ad Hexabiblum, Harmenopuli de orthodoxa fide et de sectis libellus, officia palatii, dispositio thronorum, quae etiam in aliis Hexabibli Codicibus appendicis loco adscripta reperiuntur*).

§. 4.

Folia illa 222, quibus Codex S. Sepulcri constat, ex aliis antiquioribus Codicibus sumta et, veteri scriptura abluendo deleta, rescripta sunt. Et quidem

1. folia 217 — 222 avulsa sunt ex Codice antiquissimo uncialibus literis in forma quarta maiori exarato, quem saeculo VII vel VIII tribuendum esse crediderim. Is Codex atramento scriptus erat, quod remediis reagentibus frustra revocare studui. Pauca tantum verba legi potuerunt, quae librum ecclesiasticum, puta *ὁμιλίας* complexum, indicarent.

2. Reliqua folia (praeter fol. 22 et 29) olim pertinebant ad *τεῦχος τῶν βασιλικῶν*. Is Codex in folio exaratus fuit, ita ut ex singulis eius foliis, dum rescriberentur, bina folia effecta sint, in quibus lineae scripturae antiquioris a lineis scripturae recentioris secantur. Ita hodie folia primitivi Codicis nonnisi centum et duo integra**) et folia decem dimidiata supersunt.

3. Denique folium 22, et folium 29 cum illo cohaerens, quod fortasse olim Codici Basilicorum modo laudato tegumenti loco adglutinatum fuit, in parte interiori instrumentum continet anno 1217 exaratum, a tergo autem vestigia scripturae palimpsestae nulla habet.

§. 5.

Instrumentum, quod in foliis 22. a et 29. b exstare diximus, ita, quemadmodum nobis lectum fuit, edamus. Pauca hic illic supplevimus, quae legi non poterant: eaque, quo melius a reliquis distinguerentur, uncinis inclusimus: alia per parenthesin emendavimus. Igitur instrumentum illud, cuius inscriptio ab initio mutila est, sic audit:

| . . . . *ἀρχῆς τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς μελλούσης ἕκτης ἰνδ. τοῦ ,ςψκς' ἔτους καὶ παρέχειν ἐτοισίως* (l. *ἐτησίως*) *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ τρίτου χρόνου* | *τὸ ἀναλογοῦν πρὸς δώδεκα μοδίων τὸ ὑπέρ[πυρον]*.

ἐγράφη ταῦτα διὰ χειρὸς [ἑρμογένους] | *ἰνδ. ε' ἔτους ,ςψ[κε']* | *μηνὶ ἰουνίῳ ἰνδ. ε'.* |

σί νικολάου τοῦ γαμβροῦ τοῦ τζυκαλᾶ. ✠ *'Εν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου* | *πνεύματος νικόλαος ὁ γαμβρὸς τοῦ ζυκαλᾶ, ὁ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν* | *σταυρὸν ἰδιοχείρως ἐνταῦθα ποιήσας, ἐξελαβόμην κατὰ πρώτην ἔκδοσιν ἀνακαμπτικῷ τρόπῳ ἀπὸ σοῦ* | *τοῦ πανσεβάστου*

*) Videatur REITZII adnotatio in calce Harmenopuli ab ipso editi (MEERMAN Thesaur. to. VIII) et BIENER de collectionibus canonum p. 78. *Delineatio* §. 49.

**) Ex his unum folium iam olim erat rescriptum, quo factum est, ut in eo nunc triplex scriptura, altera alteri superindita, appareat. Antiquissima scriptura in „Querfolio", quod dicimus, per tres columnas procedebat, ita ut in hoc folio lineae bis invicem intersectae sint. Denique haec antiquissima scriptura, quantum colligi potuit, Slavica fuisse videtur.

σεβαστοῦ καὶ δούλου τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως κυροῦ ἰσαακίου τοῦ κοκκαλᾶ ἐκ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ | τοῦ κούνακος ἐξ ἀγορασίας περιελθόντων σοι ὅσων καὶ οἵων τοπίων ἀπὸ διαφόρων προσώπων τμῆμα μοδίων βασιλικῶν τριῶν, πλησίον κείμενον | τῶν ἐκεῖσε νῦν ὁμοίως ἐκδοθέντων παρὰ σοῦ ὁμοδούλων δικαίων πρὸς τὸν δραγίναν θεόδωρον, ἐπὶ τῷ δι' οἰκείων ἐξόδων μου κατακυλίσαι | τὸ αὐτὸ τμῆμα καὶ οἰνόφυτα καταφυτεῦσαι καὶ εἰς ἀμπελῶνα μεταμεῖψαι, καὶ κατέχειν αὐτὸν σὺν τῷ μέρει μου πρὸς τὸ καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν πρόσοδον | μονομερῶς ἀποφέρεσθαι ἐπὶ χρόνοις εἴκοσι καὶ πέντε, ψηφιζομένοις ἀπ' ἀρχῆς τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς μελλούσης ἕκτης ἰνδ. τοῦ ͵ςψκς' ἔτους, καὶ παρέχειν ἐτησίως χάριν | τοῦ γενησομένου ἀμπελῶνος πρὸς σὲ καὶ τὸ μέρος σοῦ, οὐκ ἀπεντεῦθεν ἀλλὰ μετὰ παραδρομὴν χρόνων δύο ἤτοι ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ τρίτου, τὸ ἀναλογοῦν πρὸς δώδεκα | βασιλικοὺς μοδίους τῷ ἑνὶ ὑπερπύρῳ π . . τ . ἤττοι κοκκία ὑπερπυρικὰ ἐξ εὐγνωμόνως ἢ ἀποθελῶς, καὶ λαμβάνειν ἀπόδειξιν [ἐπὶ τῇ τοῦ] τέλους κατα[βολῇ] | προβαίνειν ὀφείλουσαν· καὶ μετὰ τὴν ἐκμέτρησιν τῶν τῆς παρούσης ἐκδόσεως εἴκοσι καὶ πέντε χρόνων τῆς βελτιώσεως αὐτῶν τῆς περισωζομένης πάλιν | ἐπανακάμπτειν ἡμᾶς .... καὶ τὸ μέρος μου εἰς ἑτέρους ἰσαρίθμους χρόνους, καὶ διδόναι τότε διπλοῦν τὸ εἰρημένον τέλος καθάπαξ, | ἔκτοτε δὲ εἰς τὸ ἁπλοῦν αὐτὸ παρέχειν κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ καθεξῆς ὁμοίως ποιεῖν μέχρις ἂν ὁ παρὼν διαρκοίη αἰών, ἐκπληροῦν | καὶ πάντα ὅσαπερ ἐν τοῖς ἐκληπτορικοῖς ἐγγράφοις ἀνέκαθεν καὶ κατὰ νομικὴν παρατήρησιν ῥητὰ ἐπεκράτησαν, κἂν καὶ ἐνταῦθα κατὰ ῥῆ[μα] | οὐκ ἐνεγράφησαν. εἰ δὲ κἀκεῖνα πάντα οὐ φιλάττετε (l. φυλάττεται) ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαράθραυστα, ἵνα καὶ ἡ παροῦσα ἔκδοσις τὸ ἄκυρον ἕξει καὶ τῆς βελτ[ιώσεως] | ἐκπίπτ[ω] κατὰ θείου νόμου διαταγὴν, ἐπανερχομένης ταύτης εὐθὺς πρὸς σὲ καὶ τὸ μέρος σοῦ προφάσεως τινὸς ἄνευ. τούτων δὲ οὕ[τως] | παρ' ἡμῶν ... εξ .. καὶ ἀπαραθραύστως συντηρουμένων, οὐδὲ σὺ ἢ τὸ μέρος σοῦ πειραθῇεί ποτε τῶν καιρῶν ἐξῶσαι ἡμᾶς τῆς νομῆς καὶ κατ[οχῆς] | τοῦ γενομένου ἀμπ[ελῶνος] ἢ πλέον τὶ τοῦ ἀναγεγραμμένου τέλους ἐπιθεῖναι ἡμῖν ἢ καὶ ἄλλως πῶς εἰς ἀνατροπὴν τοῦ παρόντος ἐγγράφου γρά[μματος] | καὶ τὸν .... βουλήσεως ὑπόνοιαν πρ ... μας πρόστιμον ὑπέρπυρα εἴκοσι καὶ πρὸς τὸν .... | περιουσίαν ἡμῶν πρὸς ᾧ καὶ οὕτως ἐῤῥῶσθαι τὸ παρὸν τῆς ἐκλήψεως ἔγγραφον σὺν τῷ τῆς ἐκδόσεως ἰσοτύπῳ αὐτῆς. ἐγράφη ταῦτα διὰ χειρὸς | κληρικοῦ τοῦ ἑρμογένους ἐκ προτροπῆς τοῦ θειοτάτου σακελλαρίου καὶ ταβουλαρίου κυροῦ ἱερεμίου τοῦ χειμαδᾶ μηνὶ ἰουνίῳ ἐπινεμήσεως ε' ἔτους ͵ςψ[κε'] | ἐνώπιον τῶν ὑπογεγραμμένων. |

† *Μανουὴλ ἱερεὺς καὶ κληρικὸς ἀβαράγων τῶν ἐκληπτορικῶν ἐγγράφων παρὼν καὶ μαρτυρῶν ὑπέγραψα. |*

† *Ὁ ἅγιος σοφώτατος πρωτοκανονάρχος δημήτριος ὁ δελφινᾶς τῶν ἐκληπτορικῶν ἐγγράφων παρὼν καὶ μαρτυρῶν ὑπέγραψα. |*

† *Ὁ γραφεὺς δημήτριος συμμαρτυρῶν ὑπέγραψα. |*

† *Ὁ σακελλάριος τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως θεσσαλονίκης καὶ ταβουλλάριος ἱερεμίας διάκονος ὁ χειμαδᾶς βεβαιῶν ὑπέγραψα. |*

Hoc documentum historiae Codicis nostri enucleandae insigniter, nisi fallor, inservit. Primum enim ex eo probabiliter colligitur, Basilicorum Codicem Thessalonicae exaratum eundemque ibidem rescriptum esse: nam certe documentum illud Thessalonicae scriptum et asservatum fuisse videtur, quum iussu Sacellarii metropoleos Thessalonicensis confectum esse dicatur. Deinde ex eodem instrumento, quod anno p. Chr. n. 1217 scriptum est, fortasse aetas Codicis Basilicorum rescripti certius definiri potest. Scriptura enim eius instrumenti similis est scripturae minutae, qua scholia ad textum Basilicorum in eo Codice plerumque exarata sunt: ut proinde non sit a vero dissimile, eundem clericum Hermogenem, qui illud conscripserit, circa idem tempus etiam Basilicorum Codicem manu sua exarasse.

§. 6.

Scripturam filiorum 1 — 216 *παλίμψηστον* variis remediis, veluti gallae infuso, quod Göschenio et Bekkero in Codice Veronensi Gaii unice se probaverat, aliquamdiu frustra tentavi. Postea virum celeberrimum atque experientissimum, Leopoldum Gmelin, professorem chimices Heidelbergensem, adii, ut pro ea, qua erga me est, benevolentia remedia Codici legendo aptiora anquireret et circumspiceret. Eius tandem opera atque industria remedia mihi suppeditavit, quibus scriptura antiqua, sicubi vel levissima eius vestigia superessent, facile legi posset. Remedia haec erant:

1. Kali ferro-borussicum, quo folia Codicis prius inducenda erant, ne atramentum recentioris scripturae dissolveretur.

2. Kalium sulfocyanatum in acido hydrochlorico diluto solutum, quo indito, postquam folia kali ferro-borussico inducta desiccata erant, scriptura antiqua illico vividis coloribus apparebat.

His igitur remediis adhibitis pleraque expedire contigit, quamquam subinde aut literae singulares aut integra verba adeove lineae in lucem protrahi non potuerunt.

§. 7.

Scriptura Codicis nostri, id quod supra observavimus, saec. XII exeunti vel XIII ineunti debetur. Simillima est scripturae Codicum MSS. graecorum Parisiensium Coislin. 152 et Reg. 1350, quorum ille lib. XI — XIV, hic lib. LX Basilicorum cum scholiis continet. Imo hi tres Codices olim integri Basilicorum operis, ab iisdem librariis descripti et in plura volumina divisi, partem effecisse videntur. Neque enim obstare crediderim, quod scholia eorum Codicum variae indolis sunt; ut apud nostros olim quinque volumina, quae Corpus Iuris efficerent, ex variis editionibus colligebantur, ita etiam apud Graecos fieri potuit, ut singula integri Basilicorum operis τεύχη ex variis recensionibus describerentur.

Oeconomia scripturae eadem paene est, quam praestant Codices Digestorum, Codicis et Institutionum cum apparatu. Textus in media pagina introrsum maioribus literis exaratus est: scholia minoribus literis scripta supra, infra et a latere in margine habentur. Passim inter lineas glossae sunt: nonnunquam in extremo margine recentiorum adnotationes. Quae si accuratius cognoscere vis, adi Ἀνέκδοτον meum §. 2 laudatum, in quo quasi effigiem foliorum quinque Codicis nostri edidi.

Scriptura scholiorum abbreviationibus abundat et lectu longe difficilior fuit, quam textus: maxime quum una eademque abbreviatio aliquando varias voces significet: sic π̈ modo πάλιν, modo παλαιός, modo παρών legendum erat.

Quatuor ultima folia nostri Codicis alia manu exarata sunt, quam reliqua omnia. Nempe posteriori tempore suppleta sunt, quum iniuria temporum ex Codice primitivo excidissent. In iis hoc observatu dignum erat, quod singulis scholiis signum aliquod praepositum erat, cui in textu idem signum inter lineas repetitum respondebat. Librarius scilicet, scholia ad ipsum textum pertinere ratus, verba locosve in textu notare voluerat, ad quos scholia referenda essent.

§. 8.

Codex S. Sepulcri Basilicorum, dum integer erat, libros XV — XVIII cum scholiis complectebatur: hodie tamen folia circiter quadraginta desunt. Igitur plus habet, quam Codices MSS., qui hactenus innotuerunt, vel editiones hactenus vulgatae.

Quod enim ad *textum* Basilicorum attinet, lacunas in libris XVI et XVII adhuc relictas paene totas explet. (Cf. editionis nostrae p. 83 — 89. 129 — 135.) Liber autem XVIII in hoc demum Codice genuinus apparet, nisi quod sex aut septem folia ex Codice exciderunt.

Scholia editiones ad libros XV — XVIII paucissima habent, eaque recentiora aut ex antiquioribus depravata. Noster demum Codex antiqua scholia genuina praestat, eoque maxime fit, ut editioni Heimbachianae insigne supplementum sit.

II. *De editione librorum XV — XVIII Basilicorum e Codice Constantinopolitano.*

§. 9.

Editionem librorum XV — XVIII Basilicorum ita paravi, ut Codicem Constantinopolitanum in universum fideliter exprimerem. Lacunas in eo relictas quantum fieri potuit ex editione Heimbachiana aliisve fontibus supplere studui. Ubi folia integra deessent, textum ex editione Heimbachiana purum putum repraesentavi. Si tantum legi non possent, quae Codex praestaret, supplementa partim ex Heimbachianis partim ex ingenio addidi eaque uncinis inclusi. Si supplementa deficerent, lacunas punctis vel lineolis indicavi: puncta singulas literas vel notas lectas non esse indicant: hae lineolae || literam longiorem scholiorum septuaginta circiter literarum: lineola —, literam breviorem scholiorum viginti quinque vel etiam triginta literarum expediri non potuisse significat.

Graecis addidi versionem latinam. In qua conficienda magis id egi, ut Graeca fideliter, quam ut aurea latinitate redderem: versionem textus, quam Heimbachius post alios dederat, huic consilio accommodavi. In margine, exemplum Fabroti et Heimbachii sequutus, locos textui convenientes ex Digestis, Codice ac Novellis excitavi. Infra accedunt notae, aliae ad textum aliae ad scholia, criticae potissimum indolis.

§. 10.

Editionis meae ratio ab ea, quae Fabroto et Heimbachio placuit, eo potissimum differt, quod scholia nova plane methodo adornavi et pertractavi. Qua de re hoc loco repetere nolo, quae fusius disputavi in annalibus Richteri et Schneideri (Jahrgang IV Heft VI S. 495 — 499).

Scholia Basilicis primitus addita, licet nonnunquam adnotationes recentiores ad ipsa Basilica exhibeant, plerumque tamen excepta sunt ex commentariis antiquiorum ICtorum, qui tribus et quod excurrit saeculis ante Basilicorum repurgationem vixerunt et ad Digesta, Codicem ac Novellas commentati sunt. Haec igitur scholia interpretationes fontium iuris Iustinianei, neque vero proprie Basilicorum continent, et ut recte intelligi possint, quaerendum est, a quonam auctore ad quosnam locos sive Digestorum sive Codicis sive Novellarum scripta sint. Iam vero, quum indagatio huius rei, si qua alia, ad officium editoris Basilicorum pertinere videretur, quo magis Basilica sua interpretibus iuris Romani commendaret, oeconomiam scholiorum, naturam indolemque commentariorum ex quibus desumta sunt, dicendi disputandique genus cuique auctori proprium penitius exquirere studui. Ita tandem effectum est, ut indolem uniuscuiusque scholii definire posse mihi visus sim, modo indiciis haud ambiguis modo coniecturis tantum *). Itaque in fronte latinae versionis cuiusque scholii et auctorem (Stephanum, Anonymum, Enantiophanem, Cyrillum, Cobidam, Thalelaeum, Theodorum,) indicavi et locum fontium iuris Iustinianei ad quem proprie pertineret. Qua in re probe sentio, quantam fidem a lectoribus mihi vindicem: rationes autem cur sic vel sic definiverim, adducere longum fuisset. Quae generaliter disputare possim de auctoribus antiquiorum scholiorum et de commentariis eorum ex quibus haec scholia ad Basilica transscripta sunt, haec omnia olim iam brevi tractatu composita publici iuris feci in annalibus Richteri et Schneideri (Iahrgang VIII Heft IX S. 794 — 828), eaque lectores rogo ut attente legant, quo magis scholia Basilicorum recte iudicent et ad interpretationem iuris Iustinianei adhibeant.

§. 11.

III. *De libri XIX Basilicorum restitutione a me tentata.*

De restitutione libri XIX Basilicorum post Fabrotum et Heimbachium denuo a me tentata brevis sermo esto. Heimbachius meliora longe et pleniora dedit, quam Fabrotus. Sed fervore restituendi eo abreptus est, ut ex subsidiis fontibusve Basilica sua restituere voluerit, quae genuinum Basilicorum textum nequaquam repraesentant. Sic tit. 1 cap. 4. 5 (l. 4. 6. pr. D. XVIII, 1) restituit e Photii Nomocanone, et eiusdem loci alias versiones addit ex Collectione constitutionum ecclesiasticarum: quamquam Photius Basilicis non est usus, et ipse Heimbachius notare necesse habuit: „Uterque locus e Coll. const. eccl. desumtus textum quidem Basilicorum non continet: nec vero putavi eum omittendum, cum huic valde similis sit.“ Atqui hoc profecto non est restituere Basilica, sed potius versiones locorum iuris Iustinianei per fontes iuris Graeco-Romani dispersas ad ordinem Basilicorum in unum colligere! Praeterea Heimbachius ad restitutionem libri XIX Tipucito usus est. Is autem nonnisi indicationes argumenti sive summaria singulorum deinceps capitum et thematum cuiusvis tituli praestat, ut sane duce eo restitutio fieri debeat, ipse autem textus Basilicorum ex eo restitui nequeat. Igitur minus recte fecit Heimbachius, quod Tipuciti summaria textui restituto immiscuit, rectius facturus, si Tipucitum integrum separatim edidisset aut textui subiecisset.

---

*) Illud unum mihi non contigit, ut quae ex Anonymi Digestis, quaeque ex eiusdem auctoris libro singulari *περὶ ἐναντιοφανῶν* desumta essent, a se invicem recte distinguerem. Ita fit, ut quae Anonymo tribuerim, nonnunquam Enantiophani vindicanda sint. — Caeterum hac occasione data etiam id notare operae pretium est, *παραγραφάς* Anonymi ad summam Digestorum ab ipso conscriptam ut plurimum non esse nisi epitomas indicum vel adnotationum, quas Stephanus ad Digesta *ἐν πλάτει* conscripserat.

Denique HEIMBACHIO nonnulla auxilia restitutionis, veluti Epanagoge aucta et Πεῖρα sive Doctrina ex actis Eustathii, ad manus non fuerunt, quae tamen *centum* circiter *et viginti* locos hactenus incognitos ex libro XIX Basilicorum suppeditant.

Itaque operae pretium esse putavi, si repurgatis iis, quae HEIMBACHIUS a Basilicis aliena non iure immiscuerat, et adiectis, quae Epanagoge aucta et Πεῖρα praestarent, novam restitutionem libri XIX adornarem. In quo id potissimum egi, ut regulas sequerer de restitutione Basilicorum in annalibus RICHTERI et SCHNEIDERI (Jahrgang VI Heft VI S. 501 — 508) a me propositas, atque eos tantum locos in restitutionem meam reciperem, quos Βασιλικὸν continere certissima indicia demonstrarent. Tipucitum autem libri XIX, quem primum integrum adiicere animus erat, nunc praetermisi, quum HEIMBACHII iunioris schedae a fratre seniore eodemque editore Basilicorum liberalissime mecum communicatae integrum Tipuciti apographum non contineant, et lacunarum in iis relictarum ex ipso Codice Vaticano supplementa ab amicis, quibus hanc curam demandaveram, necdum ad me transmissa sint.

Dabam in villa Grosskmehlen apud Ortrand.
Idibus Martiis anni 1846.

Zachariae a Lingenthal.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XV.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ πραγμάτων ἐκδικουμένων καὶ φανερώσεως αὐτῶν.

α'. Ἡ ἰδικὴ ἀγωγὴ κινουμένη περὶ δεσποτείας χώραν ἔχει ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον κινητῶν, ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων, καὶ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων.

Καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίου υἱοῦ προσθήκῃ αἰτίας· περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ τύπος ἐναγωγῆς ἁρμόζει, καὶ παραγγελία καὶ ἐξστραορδιναρία διάγνωσις [1]).

Ἁρμόζει [2]) ἡ ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴ καὶ περὶ ἑκάστης ἀγέλης προσηκούσης τῷ κινοῦντι [3]), κἂν τὰ καθ' ἕκαστον τῆς ἀγέλης ἀλλότρια ὦσιν.

TITULUS I.

De rebus vindicandis et exhibitione eorum.

[Dig. VI, 1. Cod. III, 32.]

I. Specialis actio, quae de proprietate intenditur, locum habet in rebus singulis mobilibus, tam animalibus quam inanimatis, et in immobilibus. L. 1 §. 1. D. VI. 1.

Et in filio, qui in potestate est, adiecta causa. De filio autem et praeiudicium competit, et interdictum, et extraordinaria cognitio. §. 2.

Competit in rem actio etiam de quovis grege, qui ad agentem pertinet, licet singula capita gregis aliena sint. §. 3.

καὶ [a]) οὕτως ἐπὶ ἑνὶ πράγματι κινεῖν νομίζεται τὴν ἐν ῥέμ. οἶδας γὰρ μαθὼν ἐκ τοῦ δε λεγάτις τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ὅτι ἀγέλη [ἐστὶν] ἓν σῶμα ἀπὸ διαφόρων ἤτοι πολλῶν κεφαλαίων. εἶπον δέ σοι καὶ ἐν τῷ ἰνδικι, ὅτι δέκα πρόβατα ποιοῦσιν ἀγέλην, δῆλον δὲ ὅτι καὶ ὁ ὑπὲρ τὰ πλείονα [b]) οὐ μὴν ὁ ἐλάττων τῶν ι' προβάτων ἀριθμός, καὶ τοῦτο εἰρηκέναι τὸν καλλίστρατον ἐν τῷ μζ' βι. τί. ιδ' καὶ διγ. γ'. [c])

τοῦτο πρὸς τὸ μέλλον λέγεσθαί φησιν, ὅτι κἂν εὑρεθῶσιν ἀλλότρια πρόβατα συναναμιγέντα τῇ ἀγέλῃ, βόνα φίδε μέντοι, καὶ ταῦτα τῇ ἀγέλῃ συνυπάγονται, καὶ διὰ τῆς [ἐπὶ τῇ] ἀγέλῃ κινουμένης σπεκιαλίας ἐν ῥὲμ ἀπαιτοῦνται ταῦτα, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ δεσπότης ἐστὶ τῶν ἀλλοτρίων θρεμμάτων ὁ ἐναγόμενος, κατὰ μ .... τοῦ π .... τοῦ παρόντος τί.

(*Initio complura desunt.*)

1. [*Steph. ad l. 1 §. 3 verb: etiam gregem.*] et sic de singula re intelligitur in rem actionem intendere. Didicisti enim tit. *de legatis* [§. 18] lib. II Instit. gregem esse unum corpus ex diversis sive multis capitibus constans. Caeterum dixi tibi etiam in *Indice*, decem oves efficere gregem, — nempe etiam maiorem, non autem minorem quam X ovium numerum, — et hoc dixisse Callistratum lib. XLVII tit. 14 dig. 3.

2. [*Steph. ad l. 1 §. 3 verb: gregem sufficiet ipsum nostrum esse.*] Hoc ait propter id, quod mox dicetur, nimirum si alienae oves gregi mixtae sint, bona fide scilicet, etiam has cum grege in iudicium deducuntur et speciali in rem actione ob gregem mota petuntur, nisi forte reus alienorum animalium dominus est, secundum .... huius tituli.

---

1) *Fabrot.* et post eum *Heimbach.* e Cod. Paris. reg. gr. 1352 scholia nonnulla ad has §§. habent, quae ex antiquioribus scholiis depravata esse videntur. Ista, ut similia in sequentibus, hoc loco repetere nolo.

2) Inc. fol. 123. 124.

3) Cod. inter lineas glossam habet: ζήτει κεφ. γ'.

---

a) Hic incipit fol. 123. 124. Scholia, quae sequuntur, in proximo margine circa textum scripta sunt. In extremo margine huius folii recentiori manu aliae quaedam recentiorum adnotationes adiectae sunt, quae tamen vix legi possunt. Primo est prolixa adnotatio, cuius haec verba legere potui: .... *ὑπεξουσ ... σι ... κυσ ..... νομίμως .... κατὰ τοῦ υἱοῦ ἀλλὰ κατὰ .... τον πρὸς γὰρ τὸν υἱὸν μόνη διάγνωσις ἐστιν ἀρχοντικὴ εἴτε ἐστιν ὑπεξούσιος εἴτε μὴ .... οὐχ ἁρμόζει ..... ἀλλὰ μόνος τύπος ἤτοι διάγνωσις ἀρχοντικὴ ..... το τελευτ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τί. φησὶν εἰ προαιρεσ .. ἐστιν παρὰ .... ὑπεξ .... μου .... παράγγελμα .... εἰ δὲ σὺ παρ αὐτοῦ λέγεις εἶναι .... τοῦτον παραστῆσαι ζητεῖ καλῶς ...... καλῶς δὲ πρόσκειται τὸ τύπος ἐξ ἀγωγῆς ἁρμόζει διότι καὶ τα πραιιουδίκια ἀγωγαὶ λέγεται ...... καὶ αἱ ἐν πράγμασι καὶ αἱ προσωπικαὶ δηλονότι καὶ διρέκται καὶ οὐτιλίαι καὶ πραιιουδικιάλιαι* etc. etc. Deinde alia est ad cap. 1 them. 3: *πόσα μὲν πρόβατα ποιοῦσιν ἀγέλην, τουτέστι δέκα, πόσοι χοῖροι, τουτέστιν ε', φησὶ ογ κεφ. τοῦ κε' τί. τοῦ ζ' βι.* Et ad eiusdem thematis finem: *τουτέστι πᾶν πάσα ἡ ἀγέλη εἰς αὐτὰ μόνα τὰ ἀλλότρια περιστῇ.* Et ad cap. 2: *ἅπαξ τὸ τῆς ἀγέλης ὄνομα προσελάβετο, διὰ τοῦτο ὡς ἰδίαν διὰ τῆς ἐν ῥὲμ ἐκδικεῖ. ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει ζήτει τὸ γ' κεφ.* Reliqua eruere non potui.

b) Malim *δέκα* pro *πλείονα*. Codicis lectio dubia est.

c) Cod. *ιγ'*.

L. 2. D. VI. 1. β. Paul. Εἰ δὲ ἐξ ἴσου δύο τισὶ διαφέρει, οὐδέτερος αὐτῶν δύναται[4]) τὴν ἀγέλην ὅλην ἐκδικεῖν, οὔτε τὸ ἥμισυ. εἰ δὲ τὸ τοῦ ἑνὸς μέρος μεῖζόν ἐστιν, ὥστε μετὰ ἐξαίρεσιν (τῶν)[5]) ἀλλοτρίων ἀγέλην εἶναι, ἐκδικοῦντος[6]) αὐτοῦ τὴν ἀγέλην, οὐχ ὑπάγονται τὰ ἀλλότρια.

ἐρώτ. ἆρα δὲ ὁ τῆς ἀγέλης κύριος δύναται οὐσουκαπιτεύειν τὰ ἀλλότρια συναναμιγέντα τῇ ἀγέλῃ αὐτ .... οὐδ .. γὰρ .. ρεμ ἕτερον οὐσουκαπιτεύειν δύναται ὡς δὲ θρέμμα ... μ. ο. . δύναται οὐσουκαπιτεύειν καὶ συν .... τοῦτο ... κε ... μογενης ἐν τῷ κγ´ διγ.]

προθεώρησον. ἀξιοῖεν (?) .. μοτ .. — ἀγελαζόμενα ι´ πρόβατα ποιοῦσιν ἀγέλην. το[ῦτο εἰδὼς] ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. εἰρήκαμεν ὅτι [διὰ τῆς σπεκιαλίας] ἐν ῥὲμ δυνάμεθα [τὰ] καθ᾽ ἕκαστον — — — — — — — — — — — || d) || e) || || f) [ἐκ]δικεῖ. ἀρκεῖ γὰρ τὸ τὴν ἀγέλην εἶναι ἡμετέραν .... ἕκαστον τῶν θρεμμάτων τὸ μετὰ τὰ ι´ τῆς ὁμάδος ἐκδικούμενον ἡμετ[ερ.] ἀγελ .... [ἐκδι]κεῖται καὶ εἰκότως τῷ [αὐτῷ] δικαίῳ καὶ τὰ ἀλλότρια [τῇ ἡμετέρᾳ] ἀγέλῃ συναναμιγέντα ..... κω μονον βονα φίδε ...... δεξάμην νομήν. τοῦτο γὰρ ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ [γ´] διγ. φησίν. ὥστε μὴ δεαντια .... θεματος μζ.

ἔνθα μὲν οὖν [περὶ] δεσποτείαν ἐμὴν[g]) σώζεται ἡ τῆς ἀγέλης προσηγορία, τουτ[έστιν], ἔνθα μὴ ἔλαττον ἔχῃ τῶν ι´ προβάτων, ὑπ[ὲρ] τῆς ἀγέλης κοινῷ δικαίῳ τῆς ὁμάδος ἐκδικ[ῶν] καὶ τὰ μὴ ὄντα μὲν ἐμ[ά, συν]αναμιγέντα [δὲ τῇ] ἀγέλῃ. εἰ δὲ ἐγὼ μὲν εἶχον ζ´ πρόβατα καὶ σὺ ζ´, [ἔμιγε][h]) δὲ ταῦτα ἕτερος καὶ νῦν ἐστιν ιδ´ πρόβατα παρ᾽ αὐτῷ, [ἅ]περ [ποιεῖ αὐτὸν] ἀριθμὸν ἔχειν[i]) ἀγέλης, οὐδὲ τελείαν ἀγέλην διὰ τῆς ἐν ῥὲμ δύναταί τις ἡμῶν ἐκδικεῖν, οὔτε ἥμισυ μέρος ἐκδικήσει· οὔτε γὰρ [κατὰ γνώμην] ἡμῶν συνήφθη τὰ πρόβατα, ἵνα εἴπωμεν ὅτι ἐπίκοινος ἀγέλη γεγένηται. εἰ δὲ θάτερος ἡμῶν μείζονα προβάτων ἔσχεν ἀριθμόν, ὥστε αὐτὸν καὶ ὑπεξαιρουμένου [τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀλλοτρίων προβάτων ἀγέλην ποιεῖν, (θὲς γὰρ ὅτι ι´ μὲν αὐτὸς ὁ δὲ ἕτερος [δ´] ἐκέκτητο, ὡς δύνασθαι τὸν τῶν ι´ προβάτων δεσπότην[k]) περὶ ἀγέλης κινεῖν,) κινεῖ μὲν περὶ ἀγέλης, οὐ παρὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ τοῦ ἄλλου ἀποκαθίστανται. πῶς γὰρ ὁπότε οἶδας αὐτὰ ἀλλότρια; τότε γὰρ ὁ ἀριθμὸν ἔχων ἀγέλης διὰ τῆς ἐπὶ ἀγέλῃ κινουμένης ἐν ῥὲμ ἀπαιτεῖν δύναται καὶ τὰ ἀλλότρια, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ δεσπότης ἐστὶν ὁ ταῦτα κατασχὼν καὶ ἐναγόμενος, ὅτε βονα φίδε τῇ διαφερούσῃ αὐτῷ συνανεμίχθη ἀγέλῃ. τοῦτο γὰρ ἔστιν εὑρεῖν ἐν τῷ ἑπομένῳ διγ. διὸ λύεται τὸ δόξαν ἐναντίως ἔχειν ἐν τῷ α´ διγ.[l]).

κυρ. δυνάμεθα διὰ τῆς ἐν ῥὲμ καὶ ἀγέλην ἐκδικεῖν, καὶ οὐ σκοποῦμεν, εἰ αἱ καθ᾽ ἕκαστον κεφαλαὶ ἡμέτεραί εἰσιν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἡ ὁμάς. εἰ δὲ καὶ δύο τινὲς ἴσον ἀριθμὸν ἔχουσιν ἐν τῇ ἀγέλῃ, οὐδεὶς δύναται ἐξ αὐτῶν ἀγέλην ἐκδικεῖν οὔτε εἰς μέρος οὔτε εἰς ὁλόκληρον· εἰ δὲ ὁ ἕτερος μεῖζον μέρος ἔχει καὶ ἔχει ὑπὲρ τὰ ι´, ἐκδικεῖ μὲν ἀγέλην, τὰ οἰκεῖα δὲ μόνον λαμβάνει.

τοῦ ἀνων. ὡς ἀγέλ[ην.] ἔν[θα] δέ τις αὐτῶν εἴποι· εἰ φαίνεται τὸ ἥμισυ τῆς ἀγέλης ἐμὸν εἶναι, καὶ οὕτω ἐκβληθήσεται. δοκεῖ γὰρ λέγειν, φαίνεται[m]) τὸ ἥμισυ ἑκάστου δικαίου ἐμοὶ διαφέρειν.

στεφ. τα κατα ἀλλοτρ ... απερ διδοντα ἀλλοτρ ... εἶπον γάρ σοι καὶ ἀνωτέρω, ὅτι τότε ὁ ἔχων ἰδικὸν ἀριθμὸν ἀγέλης λαμβάνει καὶ τὰ ἀλλότρια συναναμιγέντα τῇ ἀγέλῃ, ὅτι

II. *Paul.* Sed si ad duos ex aequa parte pertinet, neuter eorum totum gregem vindicare potest, neque etiam dimidiam partem. Si vero pars unius maior sit, ut detractis alienis capitibus grex sit, si idem gregem vindicet, non deducuntur [in iudicium] aliena capita.

3. [*Steph.*] *Quaestio.* Num autem gregis dominus usucapere potest aliena capita gregi immixta .... dig. 23 [§ 7].

4. [*Steph. index l.* 1 §. 3]. Animadverte .... decem oves gregatim habitae efficiunt gregem. Hoc cognito, accede ad speciem propositam. Diximus, per specialem in rem actionem posse nos singulas res ..... — — — — — — — — — — — — || || || || vindicat. Sufficit enim gregem nostrum esse .... quodque animal praeter illa decem, quae universitatem constituunt, vindicatum .... vindicatur et naturaliter eodem iure et aliena nostro gregi immixta .... hoc enim Ulpianus dig. 3 dicit ....

5. [*Steph. ad l.* 2]. Siquidem in iis, quae mea sunt, gregis appellatio locum habet, hoc est, si non infra decem oves sint, de grege ago iure universitatis vindicans etiam ea, quae non sunt mea, gregi autem immixta. Sin autem ego quidem VII oves habui et tu VII, has autem alius miscuit et nunc XIV oves penes eum sunt, quae faciunt eum habere numerum gregis, neque universum gregem per in rem actionem aliquis nostrum vindicare potest, neque dimidiam partem vindicabit: neque enim volentibus nobis oves coniunctae sunt, ut gregem communem factum esse possimus dicere. Si vero alteruter nostrum maiorem habuit ovium numerum, qui etiam deducto numero alienarum ovium gregem efficeret, (pone enim ipsum X, alterum vero IV habuisse, ut possit X ovium dominus de grege agere,) agit quidem de grege, neque tamen propterea etiam alterius oves restituuntur. Quomodo enim, quum scias eas esse alienas? Tunc enim is, qui numerum gregis habet, per in rem actionem de grege motam etiam aliena petere potest, (nimirum si reus, qui ea tenet, non est dominus,) quum bona fide gregi ad ipsum pertinenti immixta sunt. Hoc enim invenire est in sequenti dig. Ita solutum est, quod in dig. 1 contrarium esse videtur.

6. *Cyr.* [*l.* 1 §. 3. *l.* 2]. Possumus per in rem actionem etiam gregem vindicare, nec hoc spectamus, an singula capita nostra sint, sed hoc, an universitas. Quodsi duo aequalem numerum in grege habeant, neuter eorum gregem vindicare potest neque pro parte neque in solidum: sin autem alter maiorem partem habet et habet ultra decem, gregem quidem vindicat, sed sua tantum recipit.

7. *Anon.* [*παραγραφὴ ad verba: τὴν ἀγέλην ὅλην in summa l.* 2, *quae textum cap.* 2 *efficit*]. Tamquam gregem. Si quis autem eorum dicat: si paret dimidiam partem gregis meam esse, etiam sic causa cadet. Videtur enim dicere, apparet dimidiam partem utriusque numeri decimarii ad me pertinere.

8. *Steph.* [*ad l.* 2 *verb.: aliena capita*] .... Nam dixi tibi etiam supra, eum, qui proprium numerum gregis habet, aliena quoque gregi im-

4) Cod. inter lineas: ἀπὸ ἑτέρου τι..... ὡς ὁ ἴνδιξ φησίν.
5) Deest in Cod., *Heimb.* habet.
6) Cod. inter lineas: ζήτει κεφ. α´ θέ. β´.....

d) Initio huius lineae legebam: κυριω.
e) Initio huius lineae legebam: καὶ πληρούντων.
f) Initio huius lineae legebam: ἐπὶ ... εἰπεῖν ... γάρ τις.
g) Fortasse legendum: ἔνθα μὲν ἐπὶ τῶν ὄντων τῆς δεσποτείας ἐμῆς. Nam literarum ductus in Codice dubii sunt.
h) Cod: .. γεν.
i) Videbar mihi legere: εἶχεν.
k) Cod: τὸ τῶν ι´ προβάτων περὶ ἀγέλης κινεῖν.
l) Ex hoc scholio fluxit sive ad illud compositum est scholium, quod exhibent *Fabrot.* Sch. e. II. 219. et ex eo *Heimbachius.*
m) In Cod. videbar mihi hos ductus conspicere: ε.. ἔστι

γ'. Ulpi. Ἐὰν ἔχων τις τριακοσίων κεφαλῶν ἀγέλην, καὶ φθαρέντων ἑκατὸν τοσαῦτα ἀγοράσῃ[7]) παρὰ δεσπότου ἢ τοῦ καλῇ πίστει νομέως, καὶ αὐτὰ μετὰ τῆς ἀγέλης ἐκδικεῖ, ὥσπερ εἰ καὶ εἰς αὐτὰ περιστῇ ἡ ἀγέλη.

Ὁ ἐξαρτισμὸς[8]) τοῦ πλοίου καὶ ἡ σκάφη ἰδιαζόντως ἐκδικεῖται.

Ἐὰν δύο τινῶν πράγματα τῆς αὐτῆς ὄντα φύσεως μιγῶσιν, ὥστε μὴ δύνασθαι χωρισθῆναι· οἷα

III. *Ulpi.* Si quis gregem habens trecentorum capitum, amissis centum totidem capita redemerit a domino vel a bonae fidei possessore, haec etiam cum grege vindicat, quemadmodum si ad haec capita grex reductus fuerit. *L. 3. pr. D. VI. 1.*

Armamenta navis et scapha separatim vindicantur. §. 1.

Si res duorum, quae eiusdem naturae sunt, commixtae sint, ut separari non possint: utputa duae §. 2.

βόνα φίδε ταῦτα τῇ ἀγέλῃ συναναμίξῃ, καὶ τοῦτο διὰ τοῦ ἑπομένου δηλοῦται διγ.

τοῦ ἀνων. παρόντος τοῦ δεσπότου αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ αὐτὰ λαμβάνει, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑξῆς διγ. [ἀνάγν. καὶ διγ.] κγ' θε. δ'.

ἔχων τις ἀγέλην τ' προβάτων, ρ' αὐτῶν ἀπολλομένων, ὠνήσατο ἕτερα ρ' ἀλλότρια, τουτέστι μὴ ὄντα αὐτοῦ τοῦ ἀγοράσαντος ἀλλ' ἢ τοῦ πωλήσαντος ἢ ἑτέρου τινός· ἠγόρασε γὰρ αὐτὰ ἢ παρὰ τοῦ δεσπότου ἢ παρὰ τοῦ μὴ ὄντος δεσπότου, βόνα φίδε δὲ ταῦτα νεμομένου. γράφει τοίνυν ὁ μάρκελλος, ὅτι ταῦτα τῇ ἐκδικήσει τῆς ἀγέλης περιέχονται, τουτέστι κινῶν περὶ τῆς ἀγέλης ὁ τῶν σ' θρεμμάτων κύριος ἐκδικήσει καὶ ταῦτα, κἂν μήπω ἐγένετο δεσπότης, ἐπειδὴ ὅλως τεθεμάτισται παρὰ τοῦ μὴ δεσπότου βόνα φίδε δὲ[n]) νεμομένου ταῦτα λαβὼν καὶ ἔχων ἐπ' αὐτοῖς τὴν πουβλικιανήν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προλαβόντος διγ. τὸ μεῖζον ὁ αὐτὸς μάρκελλος γράφει, ὅτι καὶ εἰ ἀπώλοντο τὰ σ' πρόβατα, ὥστε εἰς μόνα τὰ ρ' ἅπερ ὠνήσατο περιστῆναι αὐτῷ τὴν ἀγέλην, ἐκδικεῖ καὶ τὰ ρ' καὶ λαμβάνει παρὰ τοῦ κατέχοντος τὰ πρόβατα, ἐπειδὴ ὅλως καὶ βόνα φίδε ταῦτα ὠνήσατο καὶ εἶχεν ἐπ' αὐτοῖς πουβλικιανὴν καὶ τῇ τῆς ἀγέλης αὐτὰ συνῆψέ τε καὶ περιέλαβε προσηγορίᾳ. ἐπὶ μὲν οὖν ἀγέλης δυνάμεθα καὶ τὰ μὴ ὄντα ἡμέτερα βόνα φίδε δὲ ὑπὸ τὴν ἡμῶν γενόμενα κατοχὴν δικαίῳ τῆς ὁμάδος διὰ τῆς ἰν ῥὲμ ἐκδικεῖν, ἐπὶ δὲ νηὸς τοῦτο οὐ δυνάμεθα ποιεῖν. τὰ γὰρ σκεύη τοῦ πλοίου, κῶπα τυχὸν καὶ ἄρμενα καὶ πηδάλιον καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐ δικαίῳ τῆς ὁμάδος ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ἐκδικεῖται, καὶ οὐ δύναται ὁ πλοῖον ἐκδικῶν καὶ τὰ καθέκαστον ὄργανα διὰ τῆς ἰν ῥὲμ ἀπαιτεῖν. καὶ ἡ σκάφη δὲ κεχωρισμένη ἐκδικεῖται ἐπ' αὐτῇ κινουμένης ἰν ῥέμ.

κυρ. εἰ ἔχων τις ἀγέλην κεφαλαίων τ', τῶν ρ' ἀπολλομένων, ἄλλα ρ' ἀντὶ τῶν[o]) αὐτῶν ἀγοράσει ἀπὸ δεσπότου ἢ ἀπὸ βόνα φίδε νομέως, καὶ αὐτὰ ἀπαιτεῖ διὰ τῆς ἰν ῥέμ, εἴτε περίεισι τὰ σ' εἴτε καὶ μή. ἡ ἐξαρτία τοῦ πλοίου καθ' ἑαυτὴν καὶ καθέκαστον εἶδος ἐκδικεῖσθαι ὀφείλει κεχωρισμένως.

τοῦ ἀνων. τοῦ γὰρ πρ[άγματος κλαπέν]τος ὁ ἀγοραστὴς οὔτε [δεσπόζει] οὔτε οὐσουκαπιτεύει, ὡς βι. μα' τι. γ' διγ. λε' καὶ ἰνστιτ. β' τι. ς'.

στεφ. κἂν τὰ μάλιστα εἰς μόνα τὰ ἀγορασθέντα περιστῇ τὸ πᾶν, ὅλως ὅτι τὴν ἀρχὴν ἀγέλης [ἀριθ]μὸν ἐξ ἰδικῶν ἔσχε θρεμμάτων, σώζεται αὐτῷ ἐπὶ τοῖς ὠνηθεῖσιν ἡ τῆς ἀγέλης προσηγορία.

τοῦ ἀνων. περὶ τῆς σκάφης ἀνάγν. βι. λγ' τι. ζ' διγ. ὕστερον, καὶ περὶ πλοίου βι. κα' τι. β' διγ. μδ'.

πολλάκις[p]) ἡ ἐμὴ ὕλη τῇ ὕλῃ τῇ σῇ τῆς [αὐτῆς] τυγχάνουσα φύσεως ἀναμίγνυται οὕτως, ὡς ἀδιαίρετον αὐτὴν καὶ ἀχώριστον εἶναι καὶ μήτε δύνασθαι λοιπὸν διαχωρίζεσθαι. καί φησιν ὁ πομπώνιος, μὴ πάντα τὸν βῶλον ἀλλ' ἐκ μέρους παρ' ἑκάστου τῶν παλαιῶν δεσποτῶν αὐτοῦ ἐκδικεῖσθαι παρτιαρίας εἰς μέρος κινουμένης ιν ρεμ. οἷον εἰς ι' λίτρας ἀργύρου βῶλον ἢ σκεῦος εἶχον ἐγὼ καὶ ἕτερος. εἰ ἀμφότεροι παρεθέμεθα ταῦτα καὶ ἐμπρησμοῦ γενομένου διελύθησάν τε καὶ ἐχωνεύ-

mixta tunc recipere, si ea bona fide gregi immiscuerit: et hoc sequenti dig. ostenditur.

9. *Anon.* [*παραγρ. ad verba ultima summae*]. Si adsit dominus eorum: alioquin etiam haec accipit, ut principio sequentis dig. Lege etiam dig. 23 them. 4.

10. [*Steph. index l. 3 pr. §. 1*]. Habebat quis gregem trecentorum capitum, et quum C eorum periissent, alia C comparavit aliena, hoc est quae non ipsius emtoris, sed vel venditoris vel alius cuiusdam essent: nempe emit ea vel a domino vel a non domino, qui tamen bona fide ea possideret. Igitur scribit Marcellus, ista contineri vindicatione gregis: hoc est, ducentorum capitum dominus, si de grege agat, etiam illa vindicabit, licet nondum eorum dominus factus sit, quoniam statuimus eum illa si non a domino, certe a bonae fidei possessore comparasse et Publicianam in iis habere. Et haec quidem differentia est inter hoc et praecedens dig. Amplius idem Marcellus scribit, licet ducentae oves perierint, ut grex in solis centum, quae redemtae sunt, consistat, etiam has C vindicat et recipit a detentore ovium, quandoquidem bona fide eas redemit et Publicianam in iis habuit et eas gregis appellatione coniunxit et comprehendit. In grege itaque etiam ea, quae non sunt nostra sed bona fide a nobis possessa, iure universitatis per in rem actionem vindicare possumus, in navi autem hoc non possumus facere. Armamenta enim navis, veluti remos et vela et gubernaculum et id genus alia, non iure universitatis sed singula vindicantur, nec potest qui navem vindicat etiam singula instrumenta petere. Etiam scapha separatim vindicatur in rem actione propter eam instituta.

11. *Cyr.* [*l. 3. pr. §. 1*]. Qui habet gregem trecentorum capitum, si C amissis alia centum illorum loco redemerit a domino vel a bonae fidei possessore, etiam haec petit in rem actione, sive supersint ducenta ista, sive etiam non. Apparatus navis per se et quaelibet species separatim vindicari debet.

12. *Anon.* [*ad summam l. 3 pr. verb: παρὰ δεσπότου ἢ τοῦ καλῇ πίστει νομέως*]. Nam furtivae rei emtor neque dominus fit, neque usucapere potest, ut lib. XLI tit. 3 dig. 35 et Instit. II tit. 6.

13. *Steph.* [*ad l. 3 pr. verb: adhuc eum posse gregem vindicare*]. Licet vel maxime totus grex ad sola, quae redemta sunt, reductus fuerit, tamen quia ab initio gregis numerum in propriis animalibus habuit, manet etiam gregis appellatio in iis, quae emta sunt.

14. *Anon.* [*ad l. 3 §. 1*]. De scapha lege lib. XXXIII tit. 7 dig. ultimum, et de navi lib. XXI tit. 2 dig. 44.

15. [*Steph. index l. 3 §. 2.*] Nonnunquam materia mea materiae tuae, quum eiusdem naturae sit, ita miscetur, ut indissolubilis et inseparabilis sit nec possit de caetero diduci. Hic dicit Pomponius, non universam massam sed pro parte ab unoquoque veterum dominorum eius vindicari partiaria in rem actione instituta. Utputa X circiter librarum argenti massam vel vas ego habui et alius. Haec si ambo deposuimus et incendio facto so-

7) Cod. inter lineas: ζήτει βι. ϛ' τι. γ' κεφ. λϛ'. λζ' καὶ τι. δ' κεφ. κα'.

8) Cod. inter lineas: οὐκ ἐστὶν ὁ σάνδαλος τοῦ πλοίου μέρος.

n) Cod: παρὰ τοῦ μηδέποτε νεμομένου βόνα φίδε δὲ ταῦτα.

o) Dele τῶν.

p) Cum sequentibus omnino conferendum est Sch. l. M. [illegible] *Fabroti*, quod et apud *Heimb.* extat.

δύο βῶλοι ἀργύρου συνεχωνεύθησαν· οὐχ ἕκαστος αὐτῶν τὸ πᾶν ἐκδικεῖ, ἀλλὰ ἀναλογοῦν αὐτῷ[9]), κἂν ἄδηλον ᾖ, πόσον ἕκαστος ἔχει.

L. 4. D. VI. 1. δ'. Ἁρμόζει δὲ καὶ ἡ τὰ κοινὰ διαιροῦσα ἀγωγή· καὶ ἡ περὶ τῶν ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγή. καὶ ἡ μὲν τοιαύτη ἀγωγὴ τὴν διατίμησιν ἀπαιτεῖ· ἐν δὲ τῇ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ καὶ τῇ τὰ κοινὰ διαιρούσῃ ἀγωγῇ καὶ τοῦ βελτίονος γίνεται λόγος. ἡ δὲ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγὴ καὶ ἡ περὶ τῶν ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγὴ ἁρμόζει κατὰ τοῦ παρασκευάσαντος αὐτὰς χωνευθῆναι.

massae argenti conflatae sunt: unusquisque eorum non totum vindicat, sed ratam, licet incertum sit, quantum quisque habeat.

IV. Competit et communi dividundo iudicium, et actio ad exhibendum. Et hac quidem actione aestimatio petitur: in rei vindicatione autem et communi dividundo actione et pretiosioris habetur ratio. Actio autem furti in duplum et ad exhibendum actio competit adversus eum, qui curavit, ut massae conflarentur.

θησαν καὶ ἕν τι γεγόνασιν, ἐστὶ μὲν ὁ πᾶς βῶλος κοινός, εἴτε κατὰ τύχην εἴτε κατὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν συνέβη τυχὸν χωνευθῆναι τὰ σκεύη ἢ τοὺς βώλους, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ἕκαστος [γὰρ] ἡμῶν κατὰ ἀναλογίαν τοῦ σταθμοῦ, οὗ ἔχομεν ἐν τῷ βώλῳ, μέρος ἀδιαίρετον ἐκδικήσει τοῦ παντός, εἰ καὶ ἄδηλον εἴη, πόσον ἕκαστος σταθμὸν ἔχει νῦν ἐπὶ τῷ βώλῳ μετὰ τὴν χώνευσιν. οἷον ὁ τῶν ε' λιτρῶν δεσπότης τοῦ ἀργύρου κινῶν οὐκ ὀφείλει λέγειν· εἰ φαίνεται τὸν βῶλον ἐμὸν εἶναι πρὸ πάρτε, καὶ ὁ εἰς τὸ δίμοιρ.. μερ.. δεσποτ..[q]) ὀφείλει τοῦ οἰκείου μέρους ἐν τῇ ἰντεντίονι μεμνῆσθαι· εἰ γὰρ εἰσελθόντες μὴ μνησθῶσι τῆς ποσότητος τοῦ σταθμοῦ, λαμβάνουσιν[r]) ἑαυτ[οῖς] [ἥ]μισυ, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐκδικοῦντες, λυθέντος τοῦ ἀργύρου καὶ ὥσπερ ὕδατος γενομένου· κινοῦσιν οὖν ἐπὶ μέρει τοῦ βώλου, κανονιζομένου τοῦ μέρους ἐκ τῆς τῶν λιτρῶν ἀναλογίας, ὅσας ἕκαστος αὐτῶν πρὸ τῆς χωνεύσεως εἶχεν, εἰ καὶ ἀγνοοῦνται τὸ νῦν μετὰ τὴν χώνευσιν ὁ τοῦ βώλου σταθμὸς καὶ πόσον ἕκαστος αὐτῶν ἔχει νῦν μέρος ἐπὶ τῷ βώλῳ· ἴσως γὰρ σκευαστὸς ἦν ὁ ἄργυρος καὶ χωνευθεὶς μετα....[s]) καὶ οὕτω γὰρ οὐδὲν ἧττον οἰκείου μέρους μνήμην αὐτοὺς ἐν τῇ ἰντεντίονι ποιεῖσθαι χρὴ πρὸς τὴν ποσότητα τῶν λιτρῶν, ὅσας ἕκαστος αὐτῶν ὡς εἴρηται πρὸ τῆς χωνεύσεως εἶχεν.

τυχὸν γὰρ τοῦ μὲν ἑνὸς ὁ βῶλος καθαροῦ ἀργύρου ἦν καὶ διὰ τοῦτο τιμιώτερος, τοῦ δὲ ἄλλου ὁ βῶλος οὐκ ἦν τοιοῦτος[t]). τὸ οὖν διαφέρον σκοπεῖται ἐν τῷ κομμοῦνι διβιδοῦνδο, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς διγ.

στεφ. τοῦτο νόησον, εἴτε τύχῃ εἴτε κατὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν χωνευθῆναι συνέβη τὰς ὕλας. ἐπίκοινον γὰρ τὸ γινόμενον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. τὸ αὐτό ἐστι καὶ ἔνθα θάτερος τῶν δεσποτῶν βόνα φίδε μέντοι ἀλλοτρίαν ὕλην λαβὼν ἀνέμιξε τῇ ἰδίᾳ· καὶ ἐνταῦθα κοινὸν τὸ γινόμενον.

στεφ. διὰ παρτιτιαρίας ἐν ῥὲμ μέρος ἐκδικεῖται τοῦ βώλου, ἁρμόττει δὲ καὶ κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον, ἐν ᾧ δηλονότι μήτε εἶδός τι κατεσκευάσθη, διὰ τὸ μέλλον περὶ τοῦ οἰνομέλιτος λέγεσθαι, μήτε δύνανται λοιπὸν αἱ ὗλαι μετὰ τὴν χώνευσιν αὖθις διακρίνεσθαι, ὡς ἐπὶ τῶν τοῦ ἀργύρου βώλων ἢ ἐπὶ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ[u]) (τοῦτο γάρ ἐστιν ἐκ τοῦ ε' διγ. μαθεῖν,) ἐπειδή, ὡς εἴρηται, [οὐ] δύνανται[v]) εἰς τὴν προτέραν ἰδιάζοντες καὶ κεχωρισμένως ἐπανάγεσθαι [ὄψιν], ὥστε μετὰ τὴν ἀναχώνευσιν γνωρίζεσθαι τὸν παλαιὸν ἐμὸν καὶ τὸν παλαιὸν σόν, μήτε εἶδός ἐστι τὸ κατασκευασθὲν μήτε εἴδους ἀφανισμὸς τελείως γέγονε τῶν ὑλῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ οἰνομέλιτος, ἀλλ' ἔτι φαίνεται ὁ ἄργυρος. ἀμέλει ἐπὶ τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ἀργύρου, ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν χώνευσιν δύνανται αὖθις αἱ ὗλαι διαχωρίζεσθαί τε καὶ διακρίνεσθαι καὶ μήτε εἶδος γέγονε ἐξ αὐτῶν, οὔτε παρτιτιαρία ἐν ῥὲμ οὔτε κομμοῦνι διβιδοῦνδο κινεῖται, ἀλλ' ἕκαστος τὴν ἰδίαν ὕλην ἐκδικεῖ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ε' διγ. φησίν. ἕτερόν ἐστι ἐπὶ οἰνομέλιτος ἐπεὶ[w]) τότε γὰρ ὁ πεποιηκὼς γίνεται τοῦ γινομένου δεσπότης καὶ [οὐκ] ἐστὶ κοινὸν τὸ γενόμενον[x]).

luta sunt et liquefacta et in unum coaluerunt, universa massa communis est, sive fortuito sive volentibus dominis vasa vel massas conflari contigerit, sicuti didicisti tit. 1 lib. II Instit. Scilicet unusquisque nostrum pro rata ponderis, quod in massa habemus, partem pro indiviso ex toto vindicabit, etsi incertum sit, quantum quisque ponderis nunc post conflationem in massa habeat. Veluti quinque librarum argenti dominus, si agat, non debet dicere: si paret massam meam esse pro parte, ... propriam partem in intentione indicare: si enim intrantes in iudicium quantitatem ponderis non indicaverint, sumunt sibi partem dimidiam etiam ex alienis vindicantes, quum argentum solutum et quasi in aquam mutatum sit: agunt igitur de parte massae, et pars diiudicatur ex analogia ponderis, quod unusquisque ante conflationem habuit, etsi nunc post conflationem ignoratur pondus massae et quantam unusquisque nunc habeat massae partem; fortassis enim argentum fabricatum erat et conflatum ....; nihilominus propriae partis mentionem eos in intentione facere oportet secundum quantitatem librarum, quas unusquisque, ut dictum est, ante conflationem habuit.

16. [*Steph. ad l. 3 §. 2 verb: etsi incertum sit*]. Forte enim alterius massa argenti puri erat et propterea pretiosior, alterius autem non erat eiusmodi. Huius differentiae ratio habetur in communi dividundo iudicio, ut dig. sequenti.

17. *Steph.* [*ad l. 3 §. 2 verb: erit nobis commune*]. Hoc accipe, sive casu sive volentibus dominis materias conflari contigerit. Nam quod efficitur, commune est, ut didicisti tit. 1 lib. II Instit. Idem est et si alter dominorum bona fide scilicet alienam materiam suae immiscuerit: etiam hic, quod fit, commune est.

18. *Steph.* [*ad l. 3 §. 2 verb: vindicabimus*]. Per partiariam in rem actionem pars massae vindicatur, et competit etiam communi dividundo iudicium, si nimirum neque species aliqua nova facta est (propter id, quod mox de mulso dicetur), neque iam possunt materiae post conflationem rursus diduci, ut in massis argenti vel in auro cum aere mixto (hoc enim discere est dig. 5), quoniam, ut dictum est, non possunt ad pristinum specialiter et separatim reduci statum, ut post diductionem recognoscatur quae antea mea et quae antea tua fuit, neque nova species facta est, neque etiam natura materiarum plane deleta est, ut in mulso, sed adhuc argentum apparet. Caeterum in plumbo et argento, quandoquidem etiam post conflationem materiae rursus possunt separari et diduci nec aliqua nova species ex iis facta est, neque partiaria in rem neque communi dividundo intenditur, sed unusquisque suam materiam vindicat, ut Ulpianus dig. 5 dicit. Aliud est in mulso: ibi enim, qui id fecit, dominus fit eius, quod factum est, neque id commune est.

(*Complura desiderantur.*)

9) Hactenus f. 123. 124.

q) Haec quidem sic a me lecta, sed omnino corrupta sunt.

r) Forte legendum: παραλαμβάνονται. Caeterum in Cod. perspicue scriptum est: λαμβάνου.

s) An: μετεποιήθη;

t) Cod. hoc loco habet: ἡ βῶλος τοιαύτη, quum tamen antea ubique ὁ βῶλος scripserit. Mox iterum τῆς βώλου habet, quod similiter mutavimus.

u) Literarum ductus dubii. Videbar mihi legere: ἐπὶ θυ... καὶ χαλ..

v) Cod: δυα.αντες habere videbatur.

w) Cod: ἐπί.

x) Hactenus fol. 123. 124.

ε′. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ σίτου παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν μιγέντος· εἰ γὰρ κατὰ γνώμην αὐτῶν ἐμίγη, κοινὸς γίνεται.

Ἐὰν ἀπὸ μέλιτος ἐμοῦ καὶ σοῦ οἴνου οἰνόμελι γένηται, οὐκ ἔστι κοινὸν, ἀλλὰ τοῦ ποιήσαντος, ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖον εἶδος οὐ σώζεται. εἰ δὲ μετὰ τοῦ ἀργύρου σου χωνευθῇ μόλιβδός μου, οὐ γίνεται κοινὰ, οὔτε ἡ διαιροῦσα τὰ κοινὰ ἀγωγὴ ἁρμόζει· δύνανται γὰρ αἱ ὗλαι χωρίζεσθαι· κινεῖται δὲ περὶ ἑκάστου πράγματος ἀγωγή. εἰ δὲ μὴ δύνανται χωρίζεσθαι, ὡς ἐπὶ χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ, ἀνὰ μέρος ἐκδικοῦνται. ἐπειδὴ γὰρ ἑκατέρα ὕλη καὶ χωνευθεῖσα σώζεται, οὐ γίνεται τοῦ χωνεύσαντος, ὡς τὸ οἰνόμελι.

Τὸ τικτόμενον ἐκ τῆς ἐμῆς φορβάδος καὶ τοῦ σοῦ ἵππου ἐμόν ἐστι.

Τὸ ἐμὸν δένδρον ἐὰν εἰς τὸν ἀγρόν σου παρὰ σοῦ μετενεχθὲν συναυξήσῃ καὶ ῥιζώσῃ, τὴν κατὰ νόμους περὶ αὐτοῦ ἀγωγὴν ἔχω· εἰ δὲ μὴ συναυξήσει, ἐμὸν ἔμεινεν.

Ἐὰν περὶ τὸ σῶμα συμφωνῶμεν, περὶ δὲ τὴν ὀνομασίαν πλανώμεθα, καλῶς ἡ περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀγωγὴ κινεῖται.

Εἰ δὲ πολλοὶ τῆς αὐτῆς ὀνομασίας εἰσί, καὶ μὴ δηλοῦται, περὶ ποίου ἐνήγαγον, οὐ γίνεται καταδίκη.

ς′. Ὁ περὶ πράγματος ἐνάγων ὀφείλει λέγειν, εἰ ὅλον ἀπαιτεῖ ἢ ἥμισυ καὶ πόσον, καὶ μὴ μόνον τὸ ὄνομα λέγειν, ἀλλ' ἐπὶ μὲν ὕλης ἀνεργάστου τὸν σταθμὸν, ἐπὶ δὲ ἀργυρίων τὸν ἀριθμόν· ἐπὶ δὲ τῆς εἰργασμένης τὸ εἶδος· καὶ ἐπὶ τῶν μετρουμένων τὸ μέτρον. καὶ ὁ ἀπαιτῶν ἐσθῆτα διὰ τῆς ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγῆς ἢ διὰ τῆς προσωπικῆς ἀγωγῆς, καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν χροιὰν λεγέτω· οὐ μὴν εἰ παλαιὰ ἢ νέα ἐστί. καὶ ἐπὶ τῶν σκευῶν τὸ εἶδος· τυχὸν δίσκος· οὐ μὴν καὶ τὰ λοιπὰ γνωρίσματα· καὶ ἐπὶ δούλου τὸ ὄνομα, καὶ[10]) εἰ παῖς ἢ νέος ἐστίν. εἰ δὲ ἀγνοεῖ τὸ ὄνομα, δεῖ λέγειν τὴν διὰ γνωρισμάτων φανέρωσιν· οἷον τὸν ἐκ τῆσδε τῆς κληρονομίας, ἢ τὸν ἀπὸ τῆσδε τεχθέντα. καὶ ἐπὶ ἀγροῦ καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν τόπον.

ζ′. **Idem.** Ἐὰν ὁ προσαγαγὼν ἑαυτὸν ἀπαιτήσει

V. Idem et in frumento obtinet, quod non voluntate dominorum commixtum est: nam si voluntate eorum commixtum sit, commune fit. *L. 5. pr. D. VI. 1.*

Si ex melle meo et vino tuo mulsum factum sit, non communicatur, sed eius est, qui fecit, quoniam speciem pristinam non retinet. Sed si cum argento tuo plumbum meum conflatum sit, non communicatur, nec communi dividundo iudicium competit: materiae enim separari possunt: sed de singulis rebus agetur. Sed si separari non possint, puta aes et aurum, pro parte vindicantur. Quoniam enim utraque materia, etsi conflata, manet, non fit eius, qui conflavit, sicuti mulsum. §. 1.

Quod ex equa mea et equo tuo natum est, meum est. §. 2.

Si arbor mea in agrum tuum a te translata coaluit et radices immisit, utilem in rem actionem de ea habeo: si vero non coaluit, mea permansit. §. 3.

Si de corpore inter nos conveniat, in vocabulo autem erremus, recte de eo in rem agitur. §. 4.

Si vero plures eiusdem nominis sint, nec appareat, de quo actum sit, nulla fit condemnatio. §. 5.

VI. Qui in rem agit, dicere debet, utrum rem totam petat an dimidiam partem et quotam, et non solum nomen, sed infectae quidem materiae pondus, si vero nummi petantur, numerum: factae autem speciem: et in his, quae mensura constant, mensuram. Et qui vestimenta petit actione in rem vel in personam, et numerum et colorem dicat: non etiam utrum trita sint, an nova. Et in vasis species dicenda erit, puta lanx: non etiam caetera indicia: et in servo nomen, et utrum puer an adolescens sit. Si autem nomen ignorat, demonstratione per indicia uti debet: veluti qui ex illa hereditate est, vel qui ex illa natus est. In fundo nomen et locus dici debent. *L. 6. D. eod.*

VII. *Idem.* Si is, qui obtulit se fundi vindi- *L. 7. D. eod.*

τοῦ y) τεχνίτου ὥσπερ ἐν τῷ πράγματι, ὡς βι. ν′ τι. ις′ διγ. ιγ′. ιδ′.

τοῦ ἄνων. παῖς μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἄνηβος, ὡς βι. λβ′ διγ. λθ′ θε. ς′, νεώτερος δὲ ὁ τὴν ἐφήβων ἡλικίαν ἐξελθὼν ἕως οὗ μετὰ τῶν γερόντων ἄρξηται εἶναι, εἰ μὴ ἕτερον ὁ ληγατεύσας ἐνόησεν, ὡς βι. τοῦ αὐτοῦ διγ. ξζ′, ἐν ᾧ παρέγραψα, τίς ἐστι γέρων.

τὸν z) ἀγρόν τις ἀλόγως κατεῖχε τιτίου, καὶ τοῦτον περιεῖη τίτιος ἐπιζητῶν. προσῆλθε δέ τις αὐτῷ λέγων ἑαυτὸν κατέχειν τὸν ἀγρόν· τοῦτο δὲ ἔπραττεν ἐμποδίσαι τιτίῳ βουλόμενος τὸν ἀληθῆ νομέα εὑρεῖν. νομίζων δὲ ὁ τίτιος αὐτὸν κατέχειν τὸν ἀγρὸν, ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ τὴν ἰν ῥέμ, καὶ δὴ κατεδικάσθη, ἀλλὰ μετὰ καταδίκην εὕρηται τὸν ἀγρὸν ἄλλος κατέχων. ἆρα δύναται κινεῖν κατ' αὐτοῦ; λέγει τοίνυν ὁ παῦλος, ὀρθῶς καὶ παρὰ τοῦ ἀληθοῦς νομέως τὸν ἀγρὸν ἐκδικεῖσθαι, ὡς ὁ πέδιος που φησιν. ὁ μὲν γὰρ τῇ δίκῃ προσαντιτυχὼν ἑαυτὸν AD POENAM ἐνάγεται, ὁ δὲ τὸν ἀγρὸν σὺν τῇ ἀληθείᾳ νεμόμενος AD REI PERSECUTIONEM. μέμνησο τοῦ ιγ′ καὶ με′ διγ. τῆς HEREDITATIS πετιτίονος τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ ἀνάγν. τὸ κε′ διγ. τοῦ παρόντος τί.

19. [*Anon?*] opificis perinde atque in re, ut lib. L tit. 16 dig. 13. 14.

20. *Anon.* [*ad l. 6 verb: εἰ παῖς ἢ νέος ἐστίν*]. Puer scilicet est, qui impubes, ut lib. XXXII dig. 39 them. 6 (41 §. 4), adolescens autem is, qui primam aetatem excessit quoad incipiat inter seniores esse, nisi aliud testator voluerit, ut eiusdem libri dig. 67 (69), in quo adnotavi, quis senior sit.

21. [*Steph. index l. 7.*] Agrum Titii quidam temere possidebat, illumque Titius requirebat. Quidam ei sese obtulit dicens, se agrum tenere: hoc autem faciebat, ut Titio impedimento esset, quo minus verum possessorem inveniret. Titius quum crederet agrum ab illo teneri, in rem actionem adversus eum instituit, et sic condemnatus est. Iam vero post condemnationem invenitur alius, qui agrum tenet. Num potest eum convenire? Dicit igitur Paulus, recte etiam a vero possessore agrum vindicari, sicuti Pedius alicubi dixerit. Qui enim liti sese obtulit, ad poenam convenitur, qui autem agrum re vera possidet, ad rei persecutionem. Memineris dig. 13 [§. 13] et 45 tit. *de hereditatis petitione* huius partis et lege etiam dig. 25 praesentis tituli.

10) Hoc verba inc. fol. 166. 167.

y) Inc. fol. 166. 167.

z) Ex hoc scholio haustum esse videtur Schol. g. II. 220 *Fabroti*.

ἀγροῦ καταδικασθῇ, οὐδὲν ἧττον καὶ ὁ νομεὺς ἀπαιτεῖται.

L. 8. D. VI. 1. η'. Idem. Ἐὰν ἀγρὸν ἐξ ἴσου ἐμοὶ καὶ σοὶ διαφέροντα κοινῶς σὺ καὶ πέτρος νέμησθε ἐξ ἀδιαιρέτου, κατὰ πέτρου ὀφείλω μόνον κινεῖν. εἰ δὲ διῃρημένως νέμεσθε, ἀνὰ τέταρτον ἐξ ἑκατέρου ἐκδικῶ, καὶ σὺ ἀπὸ πέτρου τὸ ἄλλο τέταρτον. τοῦτο δὲ χώραν οὐκ ἔχει ἐπὶ κινητῷ πράγματι ἢ κληρονομίᾳ· οὐδεὶς γὰρ αὐτὰ νέμεται διῃρημένως.

L. 9. D. eod. θ'. Ulpi. Ὁθενδήποτε νέμεται ὁ ἐναγόμενος, ὅπερ ἀποδείξω ἐμὸν εἶναι, καταδικάζεται, εἰ μή τινα παραγραφὴν ἀντιθήσει. καὶ ὁ ψιλὴν γὰρ ἔχων νομήν, καὶ ὁ λαβὼν ἐν παραθήκῃ ἢ χρήσει ἢ μισθώ-

cationi, damnatus sit, nihilominus et possessor convenitur.

VIII. *Idem.* Si fundum ex aequis partibus ad me et te pertinentem tu et Petrus pro indiviso possidentis, adversus Petrum dumtaxat agere debeo. Sed si pro diviso possidetis, quadrantem ab utroque peto, et tu a Petro alterum quadrantem. Hoc autem locum non habet in re mobili vel hereditate: nullus enim ea pro diviso possidet.

IX. *Ulpi.* Ex quacunque causa reus possideat, quod probavero meum esse, condemnatur, nisi aliquam exceptionem obiiciat. Nam et qui nudam possessionem habet, vel qui rem depositam accepit vel

ἀνων. ἀνάγν. διγ. κε' καὶ βι. ε' τί. γ' διγ. ιγ' πρὸ ὀλίγου τοῦ τέλους καὶ με'.

ἐξ ἴσου a) ἡμίσεος μέρους εἶχον ἀγρὸν ἐπίκοινον ἐγώ τε καὶ σύ. τοῦτον τὸν ἀγρὸν ὁ ἐμὸς κοινωνὸς καὶ τίτιος ἀλόγως ἐξ ἴσου μέρους ἐνέμεσθε. πῶς ἄρα δεῖ με κινεῖν καὶ κατὰ τίνος; λέγει ἑπομένως μὴ δύνασθαί με παρ' ἑκατέρου ἀνὰ μέρος τέταρτον τοῦ ἀγροῦ διὰ τῆς ἰν ῥέμ ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ παρὰ τιτίου τοῦ μὴ ὄντος κοινωνοῦ τὸ ἥμισυ μέρος. ἕτερόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅταν αὐτὸν τὸν ἀγρὸν ἐν φανερῷ ἐνεμήθητε κλίμασι, καὶ σὺ μὲν τὸν ἀμπελῶνα, τίτιος δὲ τὸν ἐλαιῶνα. τότε γὰρ καὶ παρὰ σοῦ τοῦ κοινωνοῦ καὶ παρὰ τιτίου μέρος τοῦ ἀμπελῶνος καὶ μέρος τοῦ ἐλαιῶνος ἐκδικῶ. ἡνίκα γὰρ τόποι φανεροὶ εὑρεθῶσιν ὑπὸ τὴν ἑτέρου νομήν, ἀνάγκη ἐν τούτοις τοῖς τόποις μέρος εἶναι ἐμόν· τουτέστιν ἔνθα τόπον τοῦ ἀγροῦ φανερὸν καὶ διακεκριμένον νέμονταί τινες, ἐν ἑκάστῳ τῶν τόπων μέρος εὑρίσκεται διαφέρον τῶν κοινωνῶν ἑκάστῳ καὶ διὰ τούτου ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου θέματος ἀνάγκη [σὲ] b) κατὰ τιτίου κινῆσαι καὶ τὸ παρ' αὐτῷ ἐναπομεῖναν ἥμισυ μέρος τοῦ ἐλαιῶνος [τέταρτον ὂν] τοῦ παντὸς ἀγροῦ μέρος ἐκδικῆσαι διὰ τῆς ἰν ῥέμ c). ἡ δὲ τοιαύτη διάστιξις οὔτε [ἐπὶ] κινητῶν οὔτε ἐπὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος δύναται χώραν [ἔχειν] οὔτε γὰρ κινητὸν πρᾶγμα οὔτε τὴν αὐτὴν κληρονομίαν [δυνατὸν] d) δύο τινὰς νέμεσθαι διῃρημένως . . . . τον ὡς ἐγὼ μὲν τόδε μέρος τοῦ κινητοῦ νέμομαι πράγματος ἢ τῆς κληρονομίας σὺ δὲ τὸ ἄλλο e). εἰ γὰρ καὶ κληρονομ . . κιν . . . . ουσουν . . . . . . κατέσχε δὲ . . . . καὶ διείλοντο τῆς κληρονομίας τὰ πράγματα ἄμικτα παρ' ἐμοὶ καὶ κινουμέν . . κατὰ τ . . . . . ιφ . . παρ . κληρονομ . . . . τὴν νερεδιτάτις πετιτίονα κατὰ μὲν τιτίου εἰς γ' οὐγγίας κατὰ δὲ σεκούνδου τοῦ ἡμετέρου συγκληρονόμου . . . .

ἐπὶ τῆς σπεκιαλίας ἰν ῥέμ ὀφφίκιόν ἐστι τοῦ δικάζοντος σκοπεῖν εἰ νέμηται [ὁ ῥέος, ἀλλ'] οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος περιεργάζεσθαι τὴν αἰτίαν ἤτοι τὸν τίτλον τῆς νομῆς, εἰ f) προνέρεδε ἢ προποσέσσορε νέμεται· τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος τὸ τὸν τίτλον περιεργάζεσθαι τῆς νομῆς. τῆς γὰρ σπεκιαλίας κινουμένης IN REM ὅλως εἰ ἀποδείξω τὸ πρᾶγμα ἐμόν, ἀνάγκην ὁ νεμόμενος ἕξει τοῦτό μοι ἀποκαταστῆσαι, πλὴν εἰ μή τινα παραγραφὴν ἀντιτεθήσει. τινὲς δὲ ὅμως εἰπεῖν ἐπεχείρησαν, μεθ' ὧν ἐστὶ καὶ ὁ πηγάσιος g), ἐκείνην καὶ μόνην τὴν νομὴν περιπλέκεσθαι τῇ σπεκιαλίᾳ ἰν ῥέμ h), τουτέστι κατ' ἐκείνου καὶ μόνου τοῦ νομέως κινεῖσθαι τὴν σπεκιαλίαν ἰν ῥέμ, ὅστις τὴν τοιαύτην νομὴν [ἔχει] i), ἥτις χώραν ἔχει ἐπὶ τοῦ οὔτι ποσιδέτις ἢ οὔτρουβι ἰντερδίκτῳ, τουτέστι νεκ οὐι νεκ κλαμ νεκουε πρεκαριω, οὐκέτι καὶ κατὰ k) τοῦ φυσικὴν ἢ πραιτωρίαν ἔχοντος κατοχήν· ὥστε [ἐν τέ]λει φησὶ l) μὴ δύνασθαι τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς ἰν ῥέμ ἐκδικεῖσθαι παρὰ τοῦ ἔχοντος αὐτὸ [ἐν] παραθήκῃ ἢ χρήσει ἢ μισθώσει [ἢ παρὰ τοῦ] πεμφθέντος εἰς νομὴν τὴν λεγατόρουμ σερβανδόρουμ ἢ τὴν δότις [καῦσα] ἢ τὴν βέντρις νόμινε ἢ τὴν δάμνι ἰνφέκτι, ἐπειδὴ οὗτοι πάντες οὐ πολιτικῶς ἀλλὰ

22. *Anon.* [ad l. 7.] Lege dig. 25 et lib. V tit. 3 dig. 13 paulo ante finem et 45.

23. [*Steph. index l.* 8.] Ex aequa dimidia parte agrum habui communem ego et tu. Hunc agrum tu socius meus et Titius temere ex aequis partibus possidetis. Quomodo igitur et adversus quem agere me oportet? Dicit itaque, non posse me ab utroque partem quartam agri in rem actione petere, sed a Titio, qui mihi non sit socius, dimidiam partem. Aliud dicendum est, si eum agrum certis regionibus possideatis, et tu quidem vinetum, Titius autem olivetum. Tunc enim et a te socio meo et a Titio partem vineti et partem oliveti vindico. Sicubi enim certa loca ab alterutro possideantur, necesse est in his locis aliquam partem meam esse: hoc est, ubi regionem agri certam et separatam aliqui possident, in qualibet regione pars invenitur, quae unicuique ex sociis competat, et propterea in specie proposita necessarium est, te adversus Titium agere et ab eo dimidiam partem oliveti, quae est quarta pars totius agri, vindicare. Haec autem distinctio neque in mobilibus neque in hereditatis petitione locum habere potest: neque enim rem mobilem vel eandem hereditatem fieri potest ut duo pro diviso possideant . . . . ut ego quidem hanc partem rei mobilis possideam vel hereditatis, tu vero alteram. Nam etsi || . . . . hereditatis petitionem adversus quidem Titium de tribus unciis, adversus autem coheredem nostrum . . . .

24. [*Steph. index l.* 9.] In speciali in rem actione officium iudicis est, ut inspiciat, an reus possideat, non autem, sicut in hereditatis petitione, ut examinet causam vel titulum possessionis, an pro herede vel pro possessore possideat: hoc enim peculiare est in hereditatis petitione, quod titulus possessionis investigatur. Nam speciali in rem actione mota, si omnino probavero rem meam esse, possessor necesse habebit eam mihi restituere, nisi exceptionem aliquam obiicit. Nonnulli tamen, inter quos etiam Pegasus est, dicere maluerunt, eam solam possessionem comprehendi speciali in rem actione, hoc est, solum adversus eum possessorem speciali in rem actione agi, qui eiusmodi possessionem habeat, quae locum habet in interdicto uti possidetis vel utrubi, id est nec vi nec clam neque precario, non autem adversus eum, qui iure naturali vel praetorio detentionem habet; ut denique dicat, non posse rem per in rem actionem vindicari ab eo, qui depositam vel commodatam habet, vel qui in possessionem missus est legatorum servandorum vel dotis causa vel ventris nomine vel

a) Ex hoc scholio efformata esse videntur Schol. h et i. II. 220 *Fabroti.*

b) Istud σὲ in Cod. deest. Paulo ante malim διὰ τοῦτο.

c) Librarius temere hoc loco repetiit: τὸ ἐναπομεῖναν — παντὸς ἀγροῦ.

d) Videbar mihi has literas conspicere: ουτε . . .

e) In Codice ἀρις scriptum fuisse videtur, sed ita ut emendatricis manus vestigia cernerentur.

f) Cod: ἢ.

g) Lege: πήγασος.

h) Cod: ἐπεὶ καὶ μόνον περὶ νομὴν περιπλέκεσθαι τῆς σπεκιαλίας ἰν ῥέμ.

i) Hoc addo, licet in Cod. desit.

k) Cod: περί.

l) Cod. videbatur habere: ὥστε τὸν . . λειφησι.

σει, ἢ ἀπὸ τῆς ἐπὶ ληγάτοις ἱκανοδοσίας ἢ προικὸς ἢ τῆς γαστρὸς ὀνόματι ἢ τῆς διὰ προσδοκωμένης ἐν οἴκῳ ζημίας[11]), καὶ πᾶς νεμόμενος καὶ δυνάμενος ἀποκαταστῆσαι, ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ.

ι. PAUL. Ὁ καλῇ πίστει νομεύς, ἢ ἔνθα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, ἀποκαθίστησιν αὐτὸ, ἢ ὅπου ἐνάγεται, δα-

φυσικῶς ἢ πραιτωρίως ἔ[χουσι τὴν νομὴν, οὐδὲ δύνανται] αὐτοὶ οὐσουκαπιτεύειν. ταῦτα μὲν οὖν, ὡς εἶπον, [ὁ πήγασος. ἀλλ'] ἐγὼ καὶ ὁ οὐλπιανὸς κατὰ παντὸς νεμομένου τὸ ἀλλότριον καὶ φυσικὴν ἔχοντος εὐχέρειαν τῆς τοῦ πράγματος ἀποκαταστάσεως δεόντως ὑπολαμβάνω κινεῖσθαι τὴν IN REM.

στεφ. ἐκ τῶν παραγραφῶν. ὁ γὰρ κινῶν τὴν σπεκιαλίαν ἰν ῥέμ οὐκ ἀπαιτεῖται νομὴν τὴν πρὸ ἑρέδε ἢ πρὸ ποσέσορε, τοῦτο γὰρ ἡ ἑρεδιτάτις πετιτίων εἴωθε ζητεῖν· ἀλλὰ νομὴν πολιτικὴν ἢ καὶ φυσικὴν ἡ σπεκιαλία[m]) ἰν ῥέμ ἀπαιτεῖ, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγ. φησίν. καὶ οὕτως ὁ κινῶν δεῖξαι ὀφείλει, ὅτι δεσπότης ἐστὶν, οὐ μὴν ἀπαιτεῖ τὸν νεμόμενον συστῆσαι τὴν δεσποτείαν τοῦ πράγματος· νίκη γὰρ τοῦ ποσσέσορος ἡ περὶ τὰς ἀποδείξεις αὐθένεια τοῦ πετίτορος, ὡς ἀνήνεκται βι. δ' τοῦ κώδ. τι. ιθ' ἐν τῇ β' τοῦ τι. διατ. ἀνάγν. καὶ τὴν ις' τοῦ τι. διάτ. καὶ μὴ δόξῃς ἐναντίως ἔχειν· ἐκεῖ γὰρ ὑποτίθεται τοὺς ποσσέσορας τῇ ἑρεδιτάτις πετιτίονι ἐναγομένους.

τοῦ ἀνων. ὁ κινῶν ὀφείλει δεικνύειν, οὐ μὴν ὁ νεμόμενος, ὡς βι. δ' τοῦ κώδ. τι. ιθ' διατ. β'. ἀναγν. καὶ τὴν ις' τοῦ αὐτοῦ τι.

ἀνάγν. πάντως τὴν β' διάτ. τοῦ ιθ' τι. τοῦ γ' βι. τοῦ κώδ.

στεφ. ὃ θέλει εἰπεῖν, τοῦτο ἐστίν· ὅτι τινὲς κατὰ μόνου τοῦ κυρίως ἔχοντος νομὴν οὐ μὴν φυσικὴν κατάσχεσιν εἰρήκασι κινεῖσθαι τὴν σπεκιαλίαν ἰν ῥέμ. νομὴ δέ ἐστι κυρίως ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχή. οἶδας δὲ ὅτι ταῦτα τὰ ἰντέρδικτα παρέχονται, ἔνθα δύο τινὲς περὶ δεσποτείας μάχονται πράγματος, καὶ ἕκαστος αὐτῶν δεσπότην τε καὶ νομέα φησὶν ἑαυτόν. ἀλλὰ τὸ μὲν οὔτι ποσσιδέτις ἰντέρδικτον χώραν ἔχει ἐπὶ ἀκινήτων πραγμάτων, τὸ δὲ οὔτρουβι ἐπὶ κινητῶν. ἡνίκα δὲ τῷ περὶ δεσποτείας ἀγῶνι καὶ νομῆς συμπλέκεται λόγος, πρότερον ἐξετάζεσθαι δεῖ τὸ περὶ νομῆς, καὶ οὕτω παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ τὰ περὶ τῆς δεσποτείας ζητεῖσθαι, ὡς ἀνήνεκται βι. γ' τοῦ κώδ. ὑπὸ τὸν λβ' τοῦ βι. τι. ἐν τῇ ιγ' διατ. συνᾴδει δὲ ταύτῃ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ α' τι. τοῦ αὐτοῦ βι. διατ. ι'.

τοῦ ἐναντιοφαν. καὶ τῇ ἀδ ἐξιβένδουμ, ὡς βι. ι' τι. δ' διγ. γ', δ' καὶ ε'.

προθεώρησον. πολλοὺς οἱ νόμοι τῇ ἰν ῥέμ δεδώκασι φόρους. κινεῖται γὰρ αὕτη οὐ μόνον, ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐστὶ, ἀλλὰ καὶ ἔνθα τὸ δομικίλιον ὁ νεμόμενος ἔχει, κἂν ἐν ἑτέρῳ ἐστὶ τόπῳ τὸ πρᾶγμα, ὃ νέμεται. τοῦτο [εἰδὼς] ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. [ἐκίνει] τις ἐν παλαιστίνῃ περὶ κινητοῦ πράγματος τὴν ἰν ῥέμ, οἰκέτου τυχὸν ὄντος ἐν φοινίκῃ καὶ ἐκδημετεύοντος[n]) τε καὶ φαινομένου, καὶ ἀπέδειξεν αὐτοῦ τὸν οἰκέτην εἶναι, καὶ δὴ καὶ ἐψηφίσθη παρὰ τοῦ δικαστοῦ δεσπότην εἶναι τοῦ οἰκέτου τὸν ἄκτορα. τὸ οὖν ζητούμενον, τί χρὴ ποιεῖν τ[ότε] τὸν δικαστὴν ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ [εἰς] τὴν ἀποκατάστασιν καταδικάζειν ὀφείλει τὸν ῥέον. .... [χώραν] ἔχει, ὅταν μὴ κατὰ τὸν τοῦ δικαστηρίου τόπον πάρεστιν ὁ οἰκέτης, [τότε γὰρ] ἐκεῖ αὐτὸν ἀποκαθιστᾶν ὁ ἐναγόμενος ἀναγκάζεται ... . [εἰ][o]) βόνα φίδε νομεὺς [ἐστιν ὁ] ἐναχθεὶς, οὐ κα[κόν ἐστι,] χρῆναι τὸν οἰκέτην ἢ ἔνθα ἐστὶν ἀποκαθίστασθαι, τουτέστι ...ικι[p]), ἢ κατὰ τὸν τοῦ δικαστηρίου τόπον, ... τοίνυν λογίζομαι ... δαπανήματα π[ερὶ τὸν πλοῦν] ἢ τὴν ὁδοιπορίαν ,...... [χωρὶς] τῶν [εἰς τροφὰς παρὰ] τοῦ οἰκέτου δαπανωμένων.

commodatam vel conductam, aut qui legatorum servandorum causa vel dotis ventrisve nomine in possessione est vel damni infecti nomine, et omnis qui possidet et restituere potest, rei vindicatione convenitur.

X. *Paul.* Bonae fidei possessor, aut ubi res est, eam restituit, aut ubi convenitur, sumtibus petitoris, *L. 10. D. VI. 1.*

damni infecti, quoniam hi omnes non civiliter sed naturaliter vel iure praetorio possessionem habent, nec usucapere possunt. Haec igitur, ut dixi, Pegasus. Ego vero et Ulpianus adversus omnem, qui rem alienam tenet et naturalem restituendae rei facultatem habet, ut par est, in rem actionem intendi posse opinor.

25. *Steph. ex adnotationibus* [*ad l. 9 verb: Nec ad rem pertinebit*]. Qui enim specialem in rem actionem intendit, non opus habet probare pro herede vel pro possessore possessionem, hoc enim in hereditatis petitione quaeri solet: sed possessionem sive civilem sive naturalem actio in rem specialis exigit, ut in fine huius dig. dicit. Itaque actor probare debet, se dominum esse, non autem a reo postulat, ut dominium rei probet: nempe vincit possessor, si petitor idoneas probationes non habeat, ut relatum est lib. IV Cod. tit. 19 const. 2. Lege etiam const. 16 eius tituli, nec existimes contrariam esse: ibi enim supponit possessores hereditatis petitione conventos.

26. *Anon.* [*ad l. 9 verb: ἀποδεῖξαι*]. Actor probare debet, non reus, ut lib. IV Cod. tit. 19 const. 2. Lege etiam const. 16 eiusdem tituli.

27. [*Anon. ad l. 9 verb: πᾶς νεμόμενος.*] Lege omnino const. 2 tit. 19 lib. III Codicis.

28. *Steph.* [*ad l. 9 verb: in interdicto uti possidetis vel utrubi*]. Quod dicere vult, hoc est: nonnullos dixisse, specialem in rem actionem moveri solum adversus eum, qui proprie possessionem, non eum, qui naturalem detentionem habeat. Possessio autem proprie est detentio animo domini. Novisti autem haec interdicta competere, si duo de dominio rei litigant et uterque se tum dominum tum possessorem esse dicit. Et uti possidetis quidem interdictum locum habet in immobilibus, utrubi autem in mobilibus. Igitur si iis de proprietate etiam possessionis controversiam complectatur, primum de possessione examinatio facienda et sic demum apud eundem iudicem de proprietate quaestio instituenda est, ut relatum est lib. III Cod. tit. 32 const. 13. Cui concinit, quod dictum est tit. 1 eiusdem libri const. 10.

29. *Enantiophan* [*ad l. 9 verb: in hac actione*]. Etiam ad exhibendum actione, ut lib. X tit. 4 dig. 3, 4 et 5.

30. [*Steph. index l. 10.*] Animadverte. Plura fora leges in rem actioni dederunt. Movetur enim non solum, ubi res est, sed etiam ubi reus domicilium habet, licet res, quam possidet, alio loco sita sit. Hoc cognito accede ad speciem propositam. Movit quidam in Palaestina in rem actionem de re mobili, puta servo, qui in Phoenicia erat et ibi degebat et commorabatur, et probavit servum suum esse, et iam pronuntiatum est a iudice actorem servi dominum esse. Quaesitum est, quid tunc facere debeat iudex vel quo loco ad restitutionem reum condemnare debeat .... locum habet, si iudicii loco non adest servus, tunc enim ibi restituere reus compellitur, ... si reus bonae fidei possessor est, non malum est, debere servum aut ibi restitui, ubi est, hoc est ...., aut in loco iudicii, ... sumtus circa navigationem vel iter ...... praeter ea, quae ad cibaria a servo erogata sunt.

11) Huc pertinent Sch. k et l apud *Fabrot.* II p. 220, quae etiam *Heimb.* habet.

m) Cod: ἢ καὶ σπεκιαλία. Forte: ἢ καὶ πραιτωρίαν ἡ σπ.
n) Sic Cod. habere videtur. Forte: ἐνδημοῦντος.
o) Forte scriptum erat: λέγω τοίνυν ὁ παῦλος εἰ etc.
p) An: ἐν φοινίκῃ.

πάναις τοῦ ἀπαιτοῦντος, πλὴν τῶν τροφῶν, τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ πλοός.

L. 11. D. VI. 1. ιαʹ. Ulpi. *Εἰ δὲ θέλει ὁ ἀπαιτῶν δαπάναις καὶ κινδύνῳ αὐτοῦ*[12]) *ἀποκαταστῆναι, ἔνθα ψηφίζεται, δίδωσιν ἐγγύας ὁ ἐναγόμενος.*

L. 12. D. eod. ιβʹ. Paul. *Ὁ δὲ κακῇ πίστει, εἰ μὲν ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ ἐδράξατο τοῦ πράγματος, τὰ αὐτὰ λέγομεν. εἰ δὲ μετήγαγεν αὐτὸ, ἔνθα ἡ δίκη λέγεται, ἐκεῖ δαπανήμασιν οἰκείοις ἀποκαθίστησιν.*

L. 13. D. eod. ιγʹ. Ulpi. *Δίδωσι δὲ καὶ τὴν ζημίαν, ἐὰν γέγονε*

ἐὰν πρᾶγμα κινητὸν ἐκδικῆται, εἰ μὲν ἀπὸ βόνα φίδε νομέως, ἢ ἔνθα ἐστὶν ὀφείλει δίδοσθαι, ἢ ἔνθα ἀπαιτεῖται ἀναλώμασι τοῦ ἄκτορος, ἃ ἐκτὸς τῆς τροφῆς ἐν τῇ ὁδῷ ἢ τῷ πλῷ γίνονται.

ἀνάγν. βι. ιϛʹ τι. γʹ διγ. ιβʹ περὶ ποῦ τὸ δεπόσιτον [ἀποκαθίστα]ται.

μὴ ἐκ τοῦ παρόντος νομίσῃς διγ. τοὺς ποσσέσορας τὴν τῶν τόπων ἔχειν ἐπιλογήν. ἀνάγν. τὸ ἐφεξῆς.

*ἀπολύ[εται] ὁ ῥέος, [ἐὰν]*q) *τὸν οἰκέτην .... αν .. ς ἀποκαθίστησιν ἔνθα ἐστὶν, εἰ μὴ ἄρα ὁ πετίτωρ βούλεται μᾶλλον ἔνθα [συνεκροτή]θη τὸ δικαστήριον ἀποκαταστῆσαι αὐτὸν τὸν οἰκέτην κινδ[ύνῳ οἰκείῳ τε] καὶ δαπανήμασιν. τότε γὰρ ἀναγκάζεται ὁ ῥέος καυτίονα διδόναι τῷ πετίτωρι, ὅτι κατὰ τὸν τοῦ δικαστηρίου τόπον ἀποκαθίστησι τὸν οἰκέτην. εἰ μὲν ... ὅτι βόνα φίδε νομεύς ἐστιν ὁ ἐναχθεὶς, χώραν ἔχει τὰ εἰρημένα, εἰ δὲ μάλα φίδε, τότε εἰ μὲν καθ' ἕτερον τόπον ἐν φοινίκῃ, καὶ μὴ ἔνθα συνεκροτήθη τὸ δικαστήριον, τῆς τοῦ πράγματος ἐδράξατο κατοχῆς, τὰ αὐτὰ πάλιν ὁρίζεσθαι χρὴ, τουτέστιν ἅπερ περὶ βόνα φίδε νομέως φθάσαντες εἴπομεν. εἰ δὲ ἀπὸ [τοῦ] τόπου, ἐν ᾧ προκατήρχθη τὸ δικαστήριον, [ὑπαχθέντα] τὸν οἰκέτην ἀλλαχόσε μετέστησεν, ἐκεῖ αὐτὸν ὀφείλει ἀποκαθίστασθαι, ὅθεν καὶ ..... ετο δαπανήμασι μέντοι τοῦ ἐνάγοντος*r). *οὐ μόνον δὲ τὸ πρᾶγμα χρὴ τὸν ἐναγόμενον ἀποκαταστῆσαι τῷ κινήσαντι τὴν ἰν ῥέμ, ἀλλὰ κ[αὶ εἰ] χεῖρον ἐγένετο, λόγον ὀφείλει καὶ τούτου ποιήσασθαι τοῦ μέρους [ὁ] δικαστής. θὲς γὰρ ὅτι ἀκρωτηριασθέντα ἢ μαστιγωθέντα ἢ τραυματισθέντα τὸν οἰκέτην ἀποκαθίστησι, πρόδηλον ὡς ὀφείλει καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀπομειώσεως διὰ τοῦ δικάζοντος γίνεσθαι λόγον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ τῷ ἀκουιλίῳ ἐνέχεται ὁ ποσσέσωρ μεθοδεύεσθαι χείρονα τὸν οἰκέτην πεποιηκώς. [ὅθεν ζητεῖται, εἰ οὐκ ἄλλ]ως [ὁ] τῆς ἰν ῥέμ ἀκροώμενος ὀφείλει τὴν ζημίαν ἤτοι ἀπομείωσιν διατιμᾶσθαι καὶ καταδικάζειν ἐπὶ τούτῳ τὸν ῥέον, εἰ μὴ παραχωρηθῇ αὐτῷ ὁ ἀκουΐλιος; καί φησιν λαβεών, χρῆναι τὸν πετίτορα καυτίονα διδόναι, ὅτι οὐ κινήσει τὸν ἀκουΐλιον. καὶ ἐστὶν ἀληθὴς τοῦ λαβεῶνος γνώμη. εἰ μέντοι βούλεται μᾶλλον ὁ ἄκτωρ τὸν ἀκουΐλιον κινῆσαι, χρὴ τὸν ῥέον ἀπολύεσθαι τὴν* IN REM, *ὅσα ἧκεν ἐπὶ τῇ καταδίκῃ τῆς τοῦ πράγματος ἀπομειώσεως. ὀφείλει τοιγαροῦν ἡ ἐπιλογὴ δίδοσθαι τῷ πετίτωρι, οὐχ ἵνα τὸ τριπλάσιον, τουτέστιν ἁπλῆν μὲν τὴν μείωσιν διὰ τῆς ἰν ῥέμ, διπλάσιον δὲ πάλιν τῆς μειώσεως*s) *διὰ τοῦ ἀκουϊλίου, ἀλλ' ἵνα τὸ διπλοῦν, εἴγε θελήσῃ, τὸν ἀκουΐλιον κινῶν τῆς ἐπὶ τοῦ οἰκέτου γενομένης ζημίας, ἐξ ἀρνήσεως δηλονότι, κομίσηται. πρὸς τούτοις εἰ μαστιγωθέντα παραδῷ τὸν οἰκέτην, λέγει λαβεών, καὶ τὴν ἰνιουριαρουμ ἀγωγὴν ἁρμόζειν τῷ πετίτωρι.*

κωβιδ. εἴγε τυχὸν ἐν ἄλλῳ μὲν τόπῳ ἡ δίκη ἐνήχθη, ἐν ἄλλῳ δὲ ψηφίζεται.

τοῦ ἀνων. ὥστε εἰ μὲν βούλεται δαπανήμασιν οἰκείοις ὁ ἄκτωρ ἐνεχθῆναι τὸ πρᾶγμα ἔνθα συγκροτεῖται ἤτοι κρίνεται, καταδικάζεται τοῦτο ποιεῖν ὁ ῥέος, οὐ μὴν καὶ καυτίονα δίδωσιν. εἰ μέντοι τὸν κίνδυνον τῆς ὁδοῦ ὁ ἄκτωρ ἀναδέχεται, τότε καὶ ἡ καυτίων δίδοται, καὶ οὗτος ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προλαβόντος διγ.

*στεφ. τοῦτο νόησον, εἰ μὴ ἄρα ἀπὸ μόραν*t) *ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας δίχα δόλου καὶ κούλπας τοῦ ποσσέσορος ὁ οἰκέτης ἐτελεύτησε. ἐπεὶ γὰρ οὕτως ἐτελεύτησε, ἀπολύεται ὁ ἐναχθεὶς,*

qui praeter cibaria, iter et navigationem faciendi sunt.

XI. *Ulpi.* Si vero petitor suis impensis et periculo suo ibi restitui velit, ubi iudicatur, reus satisdat.

XII. *Paul.* Si sit malae fidei possessor, si quidem in alio loco rem nactus sit, eadem dicimus. Si vero ab eo loco, ubi causa agitur, eam rem transtulerit, illic sumtibus suis restituit.

XIII. *Ulpi.* Praestat autem etiam damnum, si

31. [*Cyr. l.* 10.] Si res mobilis vindicetur, si quidem a bonae fidei possessore, vel ubi est reddi debet, vel ubi petitur sumtibus scilicet actoris, qui extra cibaria in itinere vel in navigatione facti sunt.

32. [*Anon. ad l.* 10.] Lege lib. XVI tit. 3 dig. 12 de eo, ubi depositum restituitur.

33. [*Anon. ad l.* 10.] Ne credas ex hoc dig. possessores locorum electionem habere. Conferas sequens dig.

34. [*Steph. index l.* 11, 12, 13, 14, 15 *pr.*] Absolvitur reus, si servum ibi restituat ubi est, nisi forte petitor malit, ubi iudicatur, servum restitui suo periculo et sumtu. Tunc enim reus petitori cavere cogitur de servo in loco iudicii restituendo .... si reus bonae fidei possessor sit, dicta locum habent, si vero malae fidei, tunc si alio loco in Phoenicia, non ubi iudicium celebratum est, rei possessionem nactus est, eadem rursus statui debent, nimirum quae de bonae fidei possessore antea diximus. Si vero ab eo loco, ubi lis contestata est, subtractum servum alio transtulerit, illic eum restitui oportet, unde subtractus est, sumtibus scilicet rei. Non solum autem rem reus restituere debet ei, qui in rem actionem instituit, sed etiam, si deterior facta est, iudex etiam huius rei rationem habere debet. Finge enim eum debilitatum vel verberatum vel vulneratum servum restituere, patet, quod etiam deteriorationis inde contingentis ratio a iudice haberi debeat, quamquam et legis Aquiliae actione possessor conveniri possit, si servum deteriorem reddidit. Unde quaeritur, an non alias iudex de in rem actione cognoscens damnum sive deteriorationem aestimare et reum propterea condemnare debeat, quam si remittatur ei actio legis Aquiliae? Et Labeo ait, cavere petitorem oportere, lege Aquilia se non acturum. Quae sententia Labeonis vera est. Si vero malit actor potius legis Aquiliae actione uti, possessorem absolvi oportet ab in rem actione, quantum attinet condemnationem ob deteriorationem rei. Itaque electio petitori danda est, non ut triplum (hoc est simplum deteriorationis per in rem actionem, et rursus duplum deteriorationis per actionem legis Aquiliae), sed ut duplum, si voluerit, damni, quod servo datum est, actione legis Aquiliae usus, ex infitiatione nimirum, consequatur. Insuper si servum verberatum tradidit, Labeo ait, etiam iniuriarum competere actionem petitori.

35. *Cobid.* [*ad l.* 11]. Si forte alio loco lis coepta est, alio iudicatur.

36. *Anon.* [*ad l.* 11]. Itaque si suis sumtibus actor voluerit rem adferri ubi agitur sive iudicatur, reus hoc facere condemnatur, neque tamen satisdat. Si vero periculum itineris actor in se suscipit, tunc etiam satisdatur. Et haec est sententia huius digesti et praecedentis.

37. *Steph.* [*ad l.* 13 *verb: si deterior res sit facta*]. Hoc intellige, nisi forte [fato quodam] vel ex alia causa praeter dolum et culpam possessoris servus mor-

12) Expl. fol. 166. 167. et inc. fol. 31. 30.

q) Videbatur esse: *ενα.*
r) Sic perspicue Codex. Sed legendum: *ἐναγομένου.*
s) Cod: *διὰ τῆς μειώσεως.*
t) Sic Cod. habere videbatur.

χεῖρον, λαμβάνων ἀσφάλειαν παρὰ τοῦ ἀπαιτοῦντος, ὡς οὐ χρήσεται τῇ περὶ τῆς βλάβης ἀγωγῇ.

ιδ΄. Paul. Ἄδειαν δὲ ὁ ἀπαιτῶν ἔχει, μᾶλλον κινῆσαι τὸν περὶ τῆς βλάβης λόγον· καὶ ἀπολύεται ὁ νομεύς· ὁ γὰρ ἀπαιτῶν οὐ τὸ τριπλοῦν, ἀλλὰ τὸ διπλοῦν λαμβάνει.

ιε΄. Ulpia. Εἰ δὲ καὶ μαστίξας τὸν δοῦλον ἀπέδωκεν, ἁρμόζει τῷ ἀπαιτοῦντι ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή.

res deterior facta sit, si caveatur ei a petitore, se non usurum actione legis Aquiliae.

XIV. *Paul.* In arbitrio autem actoris est, an potius ex lege Aquilia agere velit: et possessor absolvitur: actor enim non triplum, sed duplum consequitur. *L. 14 D. VI. 1.*

XV. *Ulpia.* Sed et si servum verberatum reddidit, petitori iniuriarum actio competit. *L. 15. pr. D. eod.*

πλὴν [εἰ μὴ μετὰ προνουντιατίονα] ἐτελεύτησε. τοῦ[το γὰρ] λέγ[ων] οὐ[κ] ἐναντιώσεις τ[οῖς κ]ει[μένοις] ἐν τῷ ιε ιϛ ιζ καὶ κζ διγ. τούτου τοῦ τί. [τί οὖν] ἐστὶ προ[νουντιατίων]; μάθε. τῆς ἐν ῥέμ κινουμένης εἰ ἀποδείξω τὸ πρᾶγμα ἐμὸν εἶναι, γίνεται ὑπὸ δικ[αστοῦ] πρ[ονουντιατίων. λέγ]ει γὰρ ὁ δικαστής· συν[έστη] τὸ πρᾶγμα διαφέρειν τῷ πετίτωρι, καὶ λοιπὸν χρὴ τὸν ῥέον ἢ ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα ἢ ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος καταδικάζεσθαι. τοῦτο γάρ φησιν ἐν τῷ κζ διγ. ὁ Ulpianos.

δίδωσι τὴν ζημίαν οὐ κατὰ φύσιν τῆς ἐν ῥέμ· (πῶς γὰρ κατὰ φύσιν δύναται τὴν ἀπομείωσιν τὴν μηδὲ φαινομένην ἡ ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖν;) ἀλλὰ διὰ τοῦ δικαστοῦ. καὶ ἐπεὶ μὴ κατὰ φύσιν ἡ ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπομείωσιν ἤτοι τὰ ἐκ τοῦ ἀκουϊλίου, ἐν ἁπλῇ δηλονότι ποσότητι, δύναται εἰς τοῦτο ὁ ἀκουΐλιος μὴ ἤδη τοῦ ἁπλοῦ ἀποδεδομένου κινεῖσθαι. οὔτε γὰρ ἐποίησεν αὐτῷ πρόκριμα ἡ σπεκιαλία μὴ κατὰ φύσιν τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀπαιτήσασα. ἐπεὶ οὖν μένει σωζόμενος ὁ ἀκουΐλιος, εἰκότως ἀναγκαία ἐστὶν ἡ καυτίων, ὅτι οὐ κινήσει μετὰ ταῦτα τὸν ἀκουΐλιον ὁ τοῦ πράγματος κύριος. εἰ γὰρ καὶ, ὅτε συναναφαίνεται τῇ κομμοδάτι ὁ ἀκουΐλιος, ἑκατέρα τῶν ἀγωγῶν κινουμένη ἀναιρεῖ τὴν ἑτέραν, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τῷ παντὶ ὅμως ἐπὶ τῷ ἰσομέτρῳ, ἀλ[λὰ] ἔχει μὲν κατὰ φύσιν ἑκατέρα τῶν ἀγωγῶν τὴν αὐτὴν ἀπαιτεῖν ζημίαν. ἐνταῦθα δὲ οὐκ αὐτὴ κατὰ φύσιν ἡ ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπομείωσιν ἀλλ᾽ ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ μέτρῳ ἀναιρεῖ .. ἀκουΐλ ... καὶ ἀναγκάζ...... εκ .. πειν[u]). ὀφείλει γὰρ ὁ δικαστὴς πρόνοιαν τίθεσθαι τοῦ μὴ πάλιν ἐνάγεσθαι περὶ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου [τὸν] ὑπ᾽ αὐτοῦ καταδικασθέντα. ἔνθα μέντοι [οὐ] διὰ τοῦ δικαστοῦ σκοπεῖται καὶ ἀπαιτεῖται τὸ τῆς μει[ώσεως] διαφέρον, ἀλλὰ διά τινος ἀγωγῆς, οἷον τῆς κομμοδάτι, τότε εἰκότως δύναται ὁ ἀκουΐλιος εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τοῦ ἰσομέτρου ἀλλ᾽ οὖν ἐπὶ τοῦ περιττοῦ κινεῖσθαι, καὶ ὁ δικαστὴς οὔτε δύναται οὔτε ὀφείλει καυτίονα περὶ τοῦ μὴ ἐναχθῆναι τὸν ῥέον αὖθις ἐπὶ τῷ περιττῷ ἀπαιτεῖν, ἐπειδὴ μὴ αὐτὸς πρωτοτύπως ἀπῄτησε τὸ τῆς μειώσεως διαφέρον, ἀλλ᾽ ἡ ἐπὶ τουτ . καὶ ... τῆς αὐτῆς δια .... ἁρμόζουσα κομμοδάτι. τὸ οὖν ἐνταῦθα σημείωσαι, μεμνημένος καὶ τῶν εἰρημένων τῷ Παύλῳ ἐν τῷ λϛ διγ. τῆς κερεδιτάτις πετιτίονος τοῦ παρόντος συντάγματος.

οἷον τὴν ἁπλῆν μὲν μείωσιν διὰ τῆς σπεκιαλίας ἤτοι ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος, διὰ δὲ τοῦ ἀκουϊλίου τὴν ἐξ ἀρνήσεως διπλωσιν ταύτης αὐτῆς τῆς γενομένης ἀπομειώσεως.

τοῦ ἀνων. ἐξ ἀρνήσεως ἐπὶ τοῦ ἀκουϊλίου.

στεφ. ἐὰν δηλονότι ἐν εἰδήσει τοῦ εἶναι ἀλλότριον ἐμαστίγωσε τὸν οἰκέτην.

τοῦ ἀνων. διὰ γὰρ τῶν εἰς τὸν δοῦλον γινομένων δεσπότης ὑβρίζεται. εἰ μαστιγωθῇ[v]) ἢ ἐξετασθῇ, παντὶ τρόπῳ ἁρμόζει ἡ ἰνιουριάρουμ τῷ δεσπότῃ ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ εἰς παραφρόνησιν αὐτοῦ μαστιγωθέντος[w]). εἰ γὰρ ὀχλαγώγιον ὑποστῇ ἢ κατὰ τοῦ γνάθου πληγῇ, οὐδὲ ἁρμόζει ἀγωγὴ τῷ δεσπότῃ. εἰ δὲ ἄλλως ὑβρισθῇ, καούσα κογνίτα ἁρμόζει ἐκ τῆς ποιότητος τῆς ὕβρεως καὶ τοῦ προσώπου τοῦ δούλου. ὡς ἰνστιτ. δ΄ τι. δ΄ καὶ βι. μζ΄ τι. ι΄ διγ. ιε΄ πρὸ γ΄ θεμ. τοῦ τέλους.

tuus est. Nam si ita mortuus est, absolvitur reus, nisi post pronuntiationem mortuus sit. Sic enim dicens non adversaberis his, quae exponuntur in dig. 15, 16, 17 et 27 huius tituli. Quid autem est pronuntiatio? Disce. Si in rem agatur et rem meam esse probavero, a iudice pronuntiatio fit. Dicit enim iudex: demonstratum est, rem actoris esse, et ita reus aut rem restituere debet aut quanti in litem actor iuraverit condemnari. Hoc enim dicit dig. 27 Ulpianus.

38. [*Steph. ad l. 13 verb: an non alias iudex aestimare damnum etc.*]. Praestat damnum non secundum naturam actionis in rem: (quomodo enim secundum naturam suam in rem actio, ut deterioratio, quae ne appareat quidem, praestetur efficere potest?) sed per iudicem. Et quoniam secundum naturam in rem actionis deterioratio sive id, quod ex lege Aquilia praestandum est, in simplo nimirum, non petitur, propterea, si simplum nondum datum fuerit, actione legis Aquiliae agi potest. Huic enim actioni nullum praeiudicium facit specialis in rem actio, qua secundum naturam eius non petitur id, quod ex lege Aquilia praestandum est. Iam quia salva manet legis Aquiliae actio, scilicet necessaria est cautio, dominum rei lege Aquilia postea non esse acturum. Licet enim, quando commodati actio cum legis Aquiliae actione concurrit, altera, si instituatur, alteram tollit, si non in toto certe quoad quantitatem concurrentem, hoc tamen ideo fit, quod utriusque actionis haec natura est, ut damnum persequatur. Hoc casu autem in rem actio nequaquam natura sua damnum praestari vult, sed officio iudicis, ideoque etiam quoad quantitatem legis Aquiliae actionem tollit et [eam remittere] compellit. Iudex enim prospicere debet, ne, qui ab eo condemnatus est, ex eodem capite rursus conveniatur. Quando vero damni praestatio non a iudice aestimatur et exigitur, sed per aliquam actionem, veluti commodati, tunc legis Aquiliae actio naturaliter, licet non de eadem quantitate, attamen de eo quod amplius in hac est, moveri potest: et iudex nec potest nec debet cautionem exigere, ne reus de eo, quod in ea plus est, rursus conveniatur, quandoquidem non ipse principaliter damni praestationem imposuit, sed quae propterea .... competebat commodati actio. Hoc igitur notes, et memineris eorum, quae Paulus dig. 36 [§. 2] tit. *de hereditatis petitione* huius partis dixit.

39. [*Steph. ad l. 14 verb.: triplum*]. Scilicet simplum quidem per specialem in rem actionem sive officio iudicis, per actionem legis Aquiliae autem ex infitiatione duplum eiusdem damni dati.

40. *Anon.* [*ad l. 14*]. Ex infitiatione in legis Aquiliae actione.

41. *Steph.* [*ad l. 15 pr. verb.: verberatum*]. Si nimirum sciens alienum esse servum verberaverit.

42. *Anon.* [*ad l. 15 pr.*]. Per ea, quibus servus afficitur, dominus iniuriam patitur. Si verberatus sit vel quaestio de eo habita, omnino iniuriarum actio domino competit, ut et quae de servo ad contumeliam eius verberato proposita est. Quodsi convicium passus vel in maxilla pulsatus sit, domino nulla competit actio. Sin autem aliud quid in eum commissum fuerit, causa cognita ex qualitate iniuriae et personae servi actio ei competit. Ut Instit. lib. IV tit. 4 [§. 3] et lib. XLVII tit 10 dig. 15 §. antepenultima.

u) Legerim: ἀναιρεῖ (sc. iudex) τὸν ἀκουΐλιον καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν παραχωρεῖν.

v) Videbar mihi legere: εἰ γὰρ ορισθῇ.

w) Cf. §. 3 I. *de iniuriis*: „et in hunc casum actio proponitur" et l 15 §. 24 D. *de iniuriis*.

L. 15. §. 1. 2. D. VI. 1. Ἐὰν ὁ νομεὺς ἐξ ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα πωλήσῃ ἢ τοὺς καρποὺς διὰ τὸ μὴ φθαρῆναι, τὸ τίμημα μόνον δίδωσιν. εἰ δὲ ἐκνικώμενος ὁ ἀγρὸς προσκυρωθῇ στρατιώταις ὀλίγου τινὸς δοθέντος τῷ νομεῖ, αὐτὸ δίδωσιν.

§. 3. Ἐὰν τὸ ἐκνικώμενον ἀποθάνῃ χωρὶς ἀμελείας

Si possessor ex necessitate rem distraxit vel fructus, ne corrumperentur, pretium duntaxat restituit. Si vero ager petitus militibus assignatus sit, modico dato possessori, hoc praestat.

Si, quod petitum est, demortuum sit sine culpa

ἐάν τις περὶ πράγματος ἐναχθεὶς τῇ ἐν ῥὲμ πέπρακεν ἑτέρῳ τοῦτο, οὐ λέγω κατὰ προαίρεσιν πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἠγορακότος, ἀλλὰ κατά τινα περίστασιν ἢ ἀνάγκην, τυχὸν[x]) *τοῦ βασιλέως τοῦτο κελεύσαντος ἢ ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα τοῦτο εὔφθαρτον ἦν, [εἴ]ποι [τις] ἄν, ὅτι οὗτος ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος βοηθεῖται, τουτέστιν δίκαιόν ἐστιν αὐτὸν ἐκ περιστάσεως πεπρακότα τὸ πρᾶγμα βοηθεῖσθαι εἰς τὸ μηδὲν ἕτερον ἀποκαταστῆσαι ἢ ὅπερ ἔλαβεν τίμημα. εἰ γὰρ καρποὺς ὑπ' αὐτοῦ ληφθέντας ἐπώλησεν ἵνα μὴ φθαρῶσιν, πάλιν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ τοῦ πραθέντος ἀποκαταστήσει τίμημα. εἰ δὲ καὶ ἀγρὸς ἦν ὁ διὰ τῆς ἐν ῥὲμ ἐκδικούμενος, καὶ τοῦτον στρατιώταις τισὶν ὁ βασιλεὺς προσεκύρωσε [ὀλίγου τινὸς] τῷ νεμομένῳ τιμήματος δοθέντος, θὲς γὰρ ὅτι [αἰ]δέσιμος ἦν βασιλεῖ ὁ τὸ πρᾶγμα νεμόμενος, ζητήσεως μὲν ἄξιον, εἰ ὀφείλει τὸ οὕτω ληφθὲν ἀποκαταστῆσαι. φησὶ δὲ ὁ οὐλπιανός, χρῆναι αὐτὸν καὶ τοῦτο παρασχεῖν τῷ πετίτωρι.*

στεφ. τοῦτο νόησον, κἂν μάλα φίδε νομεὺς ἦν ὁ ἐκ περιστάσεως πεπρακώς. εἰ δὲ βόνα φίδε ἦν, οὐδὲ ζήτησιν εἶχε τὸ θέμα. πρόδηλον γάρ, ὅτι βόνα φίδε νομεὺς εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως πέπρακεν, ἐφ' οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος καὶ μόνοις καταδικάζεται.

στεφ. ἔθος γὰρ τῷ βασιλεῖ διὰ τὸ μὴ ἐν ἐνδείᾳ τοὺς στρατιώτας ἢ τοὺς βετεράνους κατατρούχεσθαι[y]) *μετὰ τὴν τῆς στρατείας πλήρωσιν ἀγροὺς ἀδσιγνατεύειν αὐτοῖς.*

στεφ. ἔσθ' ὅτε γὰρ ἐρ[υθρ]ιῶν ὁ βασιλεὺς τὸν κατέχοντα τὸν ἀγρόν, τιμῆς ἕνεκα δίδωσί τι ὀλίγον. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ζήτησιν ἐδέξατο τὸ θέμα, εἰ τὸ διδόμενον τῷ ποσσέσσορι διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι τῷ πετίτορι.

ἐὰν ὁ οἰκέτης διὰ τῆς ἐν ῥὲμ ἐκδικούμενος ἢ καὶ ἕτερον ζῷον μετὰ προκατάρξιν ἐτελεύτησε δίχα δόλου καὶ κούλπας τοῦ ποσσέσσορος, λέγουσι μὲν οἱ πολλοὶ τῶν νομικῶν, μηδὲ τὸ τίμημα τοῦ οἰκέτου χρῆναι παρέχεσθαι. ἀληθέστερον δέ ἐστιν, ἵνα, τυχὸν εἰ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ ἤμελλε τοῦτον πεπράσκειν ὁ πετίτωρ, εἰ δίχα μόρας αὐτὸν παρὰ τοῦ ποσσέσσορος ἔλαβε, παρασχεθῇ αὐτῷ μόραν ὑπομεμενηκότι τὸ τίμημα. εἰ γὰρ ἀποκατέστη αὐτῷ τὸν οἰκέτην ὁ ῥέος, ἤμελλε πεπράσκειν αὐτὸν καὶ ἀποκερδαίνειν τὸ τίμημα. καὶ ἔνθα δὲ μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ ἤμελλε τοῦτον πιπράσκειν ὁ πετίτωρ, ἐτελεύτησε δέ, ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ἀπόφασις τοῦ δικάζοντος, τουτέστιν ἡ ψῆφος, καὶ οὕτως ὁ δικαστὴς ἀποφαίνεται, εἴτε διέφερε τῷ πετίτορι εἴτε μή, οὐ δι' αὐτὸν τὸν οἰκέτην, (πῶς γὰρ τελευτήσαντα καὶ μήπω βενάλιον ὄντα;) ἀλλὰ διὰ τοὺς καρποὺς ἤτοι τὰς ὀπέρας καὶ τοὺς τοκετούς, θὲς γὰρ ὅτι θεράπαινα ἦν προτετ[οκυῖα], καὶ διὰ τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν. εἰ γὰρ ὁ ποσσέσσωρ ἐξ ἀγορασίας τὸν οἰκέτην ἐνέματο, οὐκ ἄλλως δύναται κατὰ τοῦ [πεπρακότος τὸν] οἰκέτην κινεῖν περὶ ἐκνικήσεως, εἰ μὴ ἐκ δικαστικῆς ἀποφάσεως γένηται δηλονότι ἀλλότριος ὁ οἰκέτης. διὰ τοὺς καρποὺς τοίνυν, ὡς εἴρηται, [καὶ] τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν ἀναγκαία ἡ καταδίκη, οὐ μὴν διὰ τὸν οἰκέτην. πρόδηλον γάρ, ὡς οὐκ ὀφείλει μετὰ προκατάρξιν ὁ ποσσέσσωρ καὶ τελευτ[ήσαντος] τοῦ μὴ ὄντος [βεν]αλ[ίου] οἰκέτου παρασχεῖν τι τῷ πετίτωρι, πλ[ὴν] εἰ [μὴ] μόνον μετὰ προκατάρξιν ἀλλὰ [καὶ μετὰ προνουντιατίονα ὁ] οἰκέτης ἐτελεύτησε, [ὡς ἐν] τῷ ιζ' καὶ ξη' διγ.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. ιθ' τι. β' διγ. ιγ'[z]) *καὶ βι. κα' τι. β' διγ. ια'.*

.. τῷ μάλα φίδε νομεῖ τὰ ὁπωσοῦν συμβαίνοντα κινδυνεύεται .... ὁ ἄκτωρ, εἰ δ' ἂν ἀποκατέστη αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, ὅτε ἐκίνησεν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ μ' διγ. τῆς νερεδιτάτις

43. [*Steph. index l.* 15 §. 1. 2]. Si quis de aliqua re in rem actione conventus alii eam vendiderit, non dico sponte motus ab emtore, sed ob aliquam causam vel necessitatem, puta principe id iubente vel quia ea res facile corrumpi poterat, dici potest, huic officio iudicis succurri, hoc est aequum est, ei, qui rem ex necessitate vendidit, subveniri, ut nihil aliud restituat quam pretium, quod accepit. Et si ager petitus est in rem actione, eumque militibus quibusdam imperator assignavit modico pretio possessori dato, finge enim possessorem eius rei venerandum fuisse imperatori, quaerere oportet, an quod ita accepit restitui debeat. Dicit autem Ulpianus, debere eum etiam hoc praestare petitori.

44. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 1 *verb.: si quis*]. Hoc sic accipe licet malae fidei possessor sit, qui ex necessitate vendidit. Si bonae fidei possessor fuisset, in casus ne dubitationi quidem locum dedisset. Constat enim, bonae fidei possessorem, si vel non ex necessitate sed proprio motu distraxerit, in id tantum condemnari, quantum locupletior factus est.

45. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 2 *verb.: militibus assignatus est*]. Scilicet mos est imperatori, ne milites vel veterani penuria afficiantur, post expletam militiam agros iis assignare.

46. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 2 *verb.: honoris gratia*]. Nonnumquam enim imperator erubescens coram possessore agri, honoris gratia modicum aliquid dat. Propterea etiam de hoc casu dubitatum est, an id, quod possessori datum est ob honorem ei habitum, petitori restituere compellatur.

47. [*Steph. index l.* 15 §. 3 *l.* 16. *pr.*]. Si servus actione in rem petitus vel aliud animal post litem contestatam demortuum sit sine dolo et culpa possessoris, plerique iureconsulti dicunt, ne pretium quidem servi praestandum esse. Sed est verius, ut, si servus forte venalis erat et eum petitor distracturus erat, si eum absque mora possessoris accepisset, moram passo ei pretium restituatur. Nam si reus ei servum restituisset, distraxisset et pretium esset lucratus. Sed etsi servus venalis non erat nec petitor eum distracturus erat, iam autem mortuus est, necessaria est sententia iudicis, et ita iudex sententiam dicit, sive interait petitoris sive non, non propter ipsum servum, (quomodo enim, quum mortuus sit, nec unquam venalis fuerit?) sed propter fructus sive operas et partus (finge enim ancillam fuisse, quae partum ante mortem edidisset,) et propter stipulationem de evictione. Nam si possessor servum ex emto possidebat, non aliter potest adversus venditorem servi de evictione agere, quam si per iudicis sententiam servus alienus factus sit. Propter fructus igitur, ut dictum est, et propter stipulationem de evictione necessaria est sententia, non propter servum. Constat enim, possessorem post litem contestatam, etiamsi servus, qui non erat venalis, demortuus sit, petitori nihil praestare debere, nisi forte servus non solum post litis contestationem sed etiam post pronuntiationem mortuus sit, ut dig. 17 et 68.

48. *Anon.* [*ad l.* 15 §. 2]. Lege lib. XIX tit. 2 dig. 13 et lib. XXI tit. 2 dig. 11.

49. [*Steph. ad l.* 15 §. 3 *verb.: possessoris*]. .... quaecunque contingunt, malae fidei possessoris periculo sunt .... actor atque si res ei restituta esset quum actionem moveret,

x) Hinc desumtum est Schol. m. II. 220 *Fabroti.*
y) Sic Cod. Vulgo: κατατρύχεσθαι.

z) Non invenio locum de assignatione tractantem in tit. *locati conducti.*

τοῦ νομέως, οὐ δίδωσι τὸ τίμημα, εἰ μὴ ὑπέρθεσιν ἐποίησε, καὶ πράσιμον[13]) ἦν.

ιϛ'. Paul. Καὶ μετὰ θάνατον ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ψῆφος διὰ τοὺς καρποὺς καὶ τὸν τοκετὸν καὶ τὴν ἐπερώτησιν τῆς ἐκνικήσεως. οὐ πάντως γὰρ τὰ τυχηρὰ μετὰ προκάταρξιν ἐπιγινώσκει ὁ νομεύς.

Οὐκ ἔστιν ἀμέλεια[14]) τὸ ἐν τῷ πλοΐμῳ καιρῷ πλοῖον ἀπολῦσαι, κἂν ναυαγήσῃ, εἰ μὴ ἄρα κατεπίστευσεν αὐτὸ ἀνικάνοις.

ιζ'. Ulpi. Ἐὰν ἀγοράσω δοῦλόν σου παρὰ πέτρου,

possessoris, pretium non praestat, nisi moram fecit, et res venalis erat.

XVI. *Paul.* Etiam post mortem necessaria est sententia propter fructus et partum et stipulationem de evictione. Non enim utique casus fortuitos post litis contestationem possessor agnoscit. *L. 16. pr. D. VI. 1.*

Non est culpa tempore navigationis navem dimittere, licet naufragio perierit, nisi commiserit eam minus idoneis hominibus. *§. 1.*

XVII. *Ulpi.* Si servum tuum emero a Petro, et *L. 17 pr. D. eod.*

πετιτίονος. τὸ δὲ εἰρημένον .... δὲ ὅτι μετὰ προκάταρξιν τοῦ οἰκέτου τελευτῶντος τότε καταδικάζεται ὁ νεμόμενος, ὅτ ...... ἐπὶ τῆς ἰν ῥέμ ...... ἐπὶ .... περσοναλίων, οἷον ἐπὶ τοῦ τριτικαρίου κονδικτικίου, μετὰ προκάταρξιν τελευτῶντος τοῦ οἰκέτου πάντα ..... διακινδυνεύεται ...., ὡς ἔγνως ...... τί. γ' διγ. γ'. ἀνάγν. τὸ ιζ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

τοῦ ἀνων. βόνα .... μάλα φίδε ...... νομίζεται ποιεῖν ἀ .... [μ'] διγ. τοῦ γ' τί. τοῦ ε' βι. τὸ δὲ παρὸν νόησον ἐπὶ τῆς ἰν ῥέμ. ἐπὶ γὰρ [τριτικαρίου] κονδικτικίου μετὰ προκάταρξιν τελευτ.. ἀδιατιμ .... ἀναγκάζεται, ὡς βι. ιγ' τί. γ'. ἀνάγν. καὶ τούτου τοῦ τί. διγ. ιζ'.

στεφ. ὥστε οὐχ . μορα δυ ... τῆς ἰν ῥέμ ...., ἀλλὰ .... εἶναι βενάλιον τὸν οἰκέτην. ἀνάγν. περὶ τούτου τὸ α' καὶ β' θέμα τοῦ ιδ'[a]) διγ. ...., μετὰ προκάταρξιν ποιεῖ τις μ ......ιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ τοῦ γ' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβίβλων. τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τοῦ παρόντος μαθ ... θέματος.

στεφ. ὁ ἀλλότριον οἰκέτην ἀγοράσας οὐκ ἄλλως δύναται τὸ περὶ ἐκνικήσεως κατὰ .... ἐξ στιπουλάτου .... ἐκδικ .... σθαι ἐλ .... τὸν πράτην καὶ διεμαρτύρατο αὐτὸν καὶ αὐτῷ μὴ ἀνε ....πρᾶγμα παρέσχεν, ὡς ἔστιν ἐν τῷ .... τί. μαθεῖν.

στεφ. ὥσπερ ἂν εἴη λέγειν, ἀναγκαία ἐστὶν [ἡ ἀπό]φασις [τοῦ] δικαστοῦ διὰ [τοὺς καρποὺς καὶ τὸν τοκετ]ὸν καὶ τὴν περὶ [ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν], οὐ μὴν διὰ τὸ δοῦναί τι τὸν ποσσέσσορα, ἔν[θα] μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης. οὔτε γὰρ .. φ . .. κινδυν.... αυτ .... οἰκέτου, ἐν ᾧ, καθάπερ εἶπον, μήτε βεν[άλιος ἦν] ὁ τελευτ[ήσας] οἰκέ[της] ....ιον γὰρ ὁ νεμόμενος ἀδια ... πάντα τῷ ποσσέσσορι κινδυνεύεται.

τοῦ ἀνων. περὶ τούτου ἀνάγν. βι. .. τί. .. διγ. .. καὶ .... τί. ἐν τῷ τέλει τοῦ .. διγου.

ναῦν τις ἔχων ἀλλοτρίαν καὶ ἰν ῥέμ ἐναχθεὶς ... ελευ ..... μετὰ προκάταρξιν παρεω .. α[b]) .... ταύτην ἀπολύεσθαι. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ καταδικάζεται ὡς κατὰ δόλον αὐτοῦ τῆς νηὸς .... λέγει τοίνυν ὁ παῦλος, οὐ δοκεῖ [κ]ού[λπα] .... πεποιηκέναι. εἰ δὲ τὴν ναῦν, περὶ ἧς ἔτερ . λο .. ἐναχθεὶς ἐν π ... παρ .... ου καὶ ἀπόντος (?) κατὰ τὸν ...., εἰ μὴ ἄρα τισὶν ἀνεπιτηδείοις αὐτὴν κατεπίστευσεν. ση. διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ λϛ' καὶ ξβ' κεφ.[c])

ἐπειδὴ[d]) ὅλως καὶ ἐγένετο προκάταρξις καὶ τίμημα ἔλαβον. τιμήματος γὰρ μὴ δοθέντος, ἀλλὰ τοῦ οἰκέτου παρ' ἐμοὶ τελευτήσαντος μετὰ προκάταρξιν, τότε χώραν ἔχει ἡ ἐν τῷ ιε' διγ. κειμένη διαστιξις, καὶ οὐκ ἄλλως τὴν τοῦ τελευτήσαντος οἰκέτου δίχα δόλου καὶ κούλπας ἐμῆς διατίμησιν παρέχειν ἀναγκαζόμην, εἰ μὴ καὶ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόραν ἐποίησα. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τότε ὁ βόνα φίδε νομεὺς τελευτήσαντος τοῦ οἰκέτου μετὰ προκάταρξιν δίχα μέντοι δόλου καὶ κούλπας αὐτοῦ καταδικάζεται, ὅτε ἢ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόρα γεγένηται τῷ πετίτορι, ἢ μετὰ προκάταρξιν τὸν οἰκέτην ἔτι περιόντα πωλήσας ὁ βόνα φίδε νομεὺς τίμημα ἔλαβεν, ἢ μετὰ προνουντιατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. ταῦτα γάρ ἐστι συνάγοντα λέγειν ἐκ τοῦ ιε'[e]) καὶ ἐκ τοῦ α' καὶ β' θέ. τοῦ παρόν-

sicut didicisti dig. 40 tit. *de hereditatis petitione.* Quod autem dictum est, ... post litem contestatam servo mortuo possessorem condemnari, si .... in actione in rem ...... in .... personalibus, veluti in triticaria condictione, post litem contestatam servo mortuo omnia ..... periculo sunt .... ut didicisti .. [lib. XIII] tit. 3 dig. 3. Lege dig. 17 huius tituli.

50. *Anon.* [*ad l.* 15 §. 3]. .... dig. 40 tit. 3 lib. V. Quod autem hic dicitur, de in rem actione intellige. Nam in triticaria condictione si post litem contestatam mort .... compellitur, ut lib. XIII tit. 3. Lege etiam huius tit. dig. 17.

51. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 3]. ....servum venalem esse. Lege super hoc §. 1 et 2 dig. 14 (?) .... post litem contestatam facit ...., ut discere est ex lib. III librorum singularium *Antipapiniani.* Idem etiam ex praesenti §. disces.

52. *Steph.* [*ad l.* 16 *pr. verb.: stipulationem de evictione*]. Qui alienum servum emit non aliter potest de evictione .... ex stipulatu ...., venditorem, eique denuntiavit .... rem praestitit, ut discere est ex ...... tit.

53. *Steph.* [*ad l.* 16 *pr. verb.: utique*]. Quasi dixisset, necessaria est sententia iudicis propter fructus et partum et stipulationem de evictione, non ad id, ut possessor aliquid praestet, siquidem servus non erat venalis. Neque enim .... servi, si, ut dixi, servus demortuus neque venalis erat .... omnia possessoris periculo sunt.

54. *Anon.* [*ad l.* 16 *pr.*]. De hoc legas lib. .. tit... dig .. et .... tit. in fine dig...

55. [*Steph. index l.* 16 §. 1]. Navem quis habebat alienam et in rem actione conventus iussit ..... post litem contestatam .... eam anchoras solvere. Quaeritur, an condemnandus sit, utpote cuius dolo navis .... Dicit igitur Paulus, non videtur culpam .... fecisse. Si vero navem, ... nisi forte minus idoneis hominibus eam commiserit. Nota hoc propter id, quod indistincte dicitur in dig. 36 et 62.

56. [*Steph. ad l.* 17 *pr. verb.: aequum esse*]. Quia nimirum lis contestata est et pretium accepi. Nam si pretium datum non fuerit, sed servus apud me mortuus sit post litis contestationem, tunc locum habet distinctio in dig. 15 facta, nec aliter aestimationem servi sine dolo vel culpa mea defuncti praestare compellor, quam si servus venalis erat et moram fecero. Et ut breviter dicamus, bonae fidei possessor servo post litem contestatam sine dolo vel culpa eius defuncto tunc condemnatur, si aut venalis fuit servus et mora petitori facta est, aut post litem contestatam bonae fidei possessor servum adhuc viventem vendidit et pretium accepit, aut servus post pronuntiationem mortuus est.

13) Cod: πράσιμος.

14) Expl. f. 31. 30 et inc. f. 50. 47. Caeterum hoc thema apud *Fabr.* et *Heimb.* non habetur.

a) Forte: ιζ' — 17.
b) Forte παρεσκεύασε.
c) Hactenus fol. 31. 30. Incipit fol. 50. 47.

d) Hoc scholium infra numero 60 recurrit, sed temere a librario illuc translatum esse videtur.
e) Cod. ιε' κεφ.

καὶ κινήσῃς κατ᾽ ἐμοῦ τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγωγήν, καὶ πωλήσω αὐτόν, καὶ ἀνέλῃ αὐτὸν ὁ ἀγοραστής, δίδωμί σοι τὸ τίμημα.

mecum de eo egeris, et ego eum vendidero, eumque emtor occiderit, pretium eius tibi praesto.

L. 17. §. 1. *D.* VI. 1. Ἐὰν τοῦ νομέως ὑπέρθεσιν ποιήσαντος ὁ δοῦλος ἀποθάνῃ, δίδωσι τοὺς μέχρι ψήφου καρποὺς καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ τοκετὸν καὶ καρπὸν αὐτοῦ, καὶ ἐὰν δι᾽ αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν ἐκτήσατο. εἰ δὲ δόλῳ τῆς νομῆς

Si, quum possessor moram faceret, servus mortuus sit, praestat fructus usque ad rei iudicatae tempus et omne emolumentum et partum et partuum fructus et actionem, quam per eum acquisierit. Sed

τος διγ. βλέπε πῶς εἶπον, ἐπειδὴ καὶ προκάταρξις γέγονεν. εἰ[f]) γὰρ προκατάρξεως μὴ γενομένης πέπρακα τὸν οἰκέτην, τότε κἂν ἀνῃρέθη ἢ καὶ ἄλλως οὐ φαίνεται, οὔτε περὶ τῶν νομισμάτων ἐνηγόμην τῇ ἴν ῥέμ, οὔτε γὰρ ἐστιν νερεδιτάτις πετιτίων ἡ κινουμένη, ἐφ᾽ ἧς ὁ ἐκ διαπράσεως τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων νεμόμενος χρήματα ὡς ἴουρε τοῦ κληρονόμου νεμόμενος ἐνάγεται, ἀλλ᾽ οὔτε περὶ τοῦ οἰκέτου, ὃν ἅπαξ ἐξεποίησα, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐξεποίησα. τότε γὰρ ὡς νεμόμενος ἐνηγόμην τῇ AD EXHIBENDUM, ἐπειδὴ ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται. διὰ τοῦτο εἶπον ἐνάγεσθαι αὐτὸν τῇ AD EXHIBENDUM ὡς δόλῳ παυσάμενον νέμεσθαι, ἐπειδὴ τεθεμάτισται, ὅτι ἀνῃρέθη ὁ οἰκέτης. εἰ μὴ γὰρ ἀνῃρέθη ἀλλ᾽ ἐφαίνετο, τότε οὐ τῇ AD EXHIBENDUM, ἀλλὰ τῇ IN REM ἐνηγόμην.

Hoc enim colligere est ex dig. 15 et themate 1 et 2 huius digesti. Vide quemadmodum dixerim, si etiam lis contestata est. Nimirum si lite nondum contestata servum vendidi, tunc licet occisus sit vel alio modo non appareat, neque ad nummos reddendos in rem actione conveniur, (— neque enim hereditatis petitio movetur, in qua qui rebus hereditariis venditis pecuniam possidet, quasi pro herede possessor convenitur, —) neque vero etiam servi nomine, quem semel alienavi, nisi forte dolo alienaverim. Tunc enim tamquam possessor ad exhibendum actione convenior, quia qui dolo desiit possidere pro possessore habetur. Ideo autem ad exhibendum actione conveniri dixi, utpote qui dolo desierit possidere, quia finximus servum occisum esse. Si non occisus est sed apparet, non ad exhibendum, sed in rem actione convenior.

σημείωσαι διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ κζ´[g]) διγ. καὶ ὅτι μετὰ προκάταρξιν τεθεμάτισται πραθεὶς ὁ οἰκέτης. εἰ γὰρ πρὸ τῆς προκατάρξεως πέπρακε τὸν οἰκέτην, περὶ τῶν νομισμάτων οὐκ ἐνηγόμην τῇ ἴν ῥέμ, ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τοῦ πράγματος, ὅπερ ἐξεποίησα, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐξεποίησα. τότε γὰρ ὡς νεμόμενος ἐνάγομαι κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτι ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται. σημ. δὲ ὅτι καὶ ὁ πραιτόριτος τουτέστι καὶ ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλος οὐ μόνον εἰς τὸ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τῆς ἴν ῥέμ κατάγεται δικαστήριον.

57. [*Steph. ad l.* 17 *pr. verb.: deinde*]. Nota propter id quod indistincte dicitur dig. 27, in aperto propositam servum post litis contestationem venditum esse. Sin ante litis contestationem servum vendiderim, ad nummos reddendos minime convenior in rem actione, sed nec nomine rei illius, quam alienavi, nisi dolo alienaverim. Tunc enim tamquam possessor convenior secundum regulam, quae dicit, eum, qui dolo desierit possidere, pro possessore haberi. Nota vero, etiam praeteritum dolum, hoc est ante litis contestationem admissum, non solum in hereditatis petitione venire, sed etiam in actione in rem.

ἀλλότριόν τις κατέχει οἰκέτην, ἐνήχθη περὶ αὐτοῦ τῇ ἴν ῥέμ, καὶ ἐξηνέχθη προνουντιατίων[h]) παρὰ τοῦ ἄκτορος[i]). τί δέ ἐστι προνουντιατίων; μάθε. τῆς ἴν ῥέμ κινουμένης εἰ ἀποδείξω τὸ πρᾶγμα ἐμὸν εἶναι, γίνεται ἀπὸ τοῦ [δικαστοῦ] προνουντιατίων. λέγει γὰρ ὁ δικαστής· συνίστη τόδε τὸ πρᾶγμα διαφέρειν τῷ πετίτωρι, καὶ λοιπὸν χρὴ τὸν ῥέον ἢ ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα ἢ ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος [κατα]δικάζεσθαι. τινὸς νεμομένου[k]) τοίνυν τὸν ἀλλότριον οἰκέτην, ἐλθὲ γὰρ ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἐναχθέντος τῇ ἴν ῥέμ ἐξηνέχθη προνουντιατίων, ὡς πρόδηλόν τε καὶ ἀναμφίβολον εἶναι λοιπὸν τὴν τοῦ ποσσέσσορος μόραν, μεθ᾽ ἣν ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. λέγει τοίνυν ὁ ἰουλιανός, εἰ μόραν ἐποίησεν ὁ ποσσέσσωρ καὶ οὐκ ἀποκατέστη τὸν οἰκέτην, χρὴ τὸν ἐναχθέντα καταδικάζεσθαι καὶ ἐπὶ τοῖς καρποῖς ἢ ταῖς ὀπέραις ταῖς ἄχρι καιροῦ τῆς καταδίκης. οὐ μόνον δὲ καρπὸν ἀλλὰ καὶ πᾶσαν καῦσαν χρὴ παρέχεσθαι, φησὶν ἰουλιανός, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν μετὰ προκατάρξιν τοκετὸν εἰς ἀποκατάστασιν φέρεσθαι, τουτέστιν ἀποκαθίστασθαι, καὶ οὐ μόνον αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς ἤτοι τὰς ὀπέρας τῶν τοκετῶν. ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αἱ καῦσαι, τουτέστι τὰ ὁπωσοῦν προσγινόμενα, μετὰ προκατάρξιν κατάγονται εἰς τὴν τῆς ἴν ῥέμ καταδίκην ὀφφικίῳ δηλονότι τοῦ δικάζοντος, ὅτι ἐὰν ὁ ποσσέσσωρ προφάσει τοῦ οἰκέτου κτήσηται τὸν ἀκουΐλιον, θὲς γὰρ ὅτι μετὰ προκατάρξιν οὐσουκαπιτευθέντα[l]) παρὰ τοῦ ποσσέσσορος τὸν οἰκέτην ἕτερος ἔπληξεν ἢ ἀνεῖλεν καὶ ἥρμοσε λοιπὸν αὐτῷ ὡς δεσπότῃ ὁ ἀκουΐλιος, ἐὰν οὖν προφάσει τοῦ οἰκέτου κτήσηται τὸν ἀκουΐλιον ὁ ποσσέσσωρ, φησὶν ἰουλιανός, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν ἐκχωρεῖν τὸν ἀκουΐλιον, ὃν ἐκτήσατο προφάσει τοῦ οἰκέτου, ὃν εἶχεν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ κατοχὴν μετὰ προκατάρξιν οὐσουκαπιτεύων αὐτόν. εἰ μέντοι κατὰ δόλον ἐπαύσατο τῆς τοῦ οἰκέτου νομῆς ὁ ποσσέσσωρ, ἅπαξ, ὡς εἴρηται, δεσπότης τούτου αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου διὰ τῆς οὐσουκαπίωνος ἤδη γενόμενος μετὰ προκατάρξιν, καί τις ἕτερος [τὸν] οἰκέτην ἀνεῖλεν [ἀ]δίκ[ως], τότε τὸ τίμημα τοῦ οἰκέτου ἢ τὰς κατὰ τοῦ ἀνελόντος ἀγωγὰς

58. [*Steph. index l.* 17 §. 1]. Alienum quis servum detinet, propter eum in rem actione conventus est, et pronuntiatio a iudice prolata est. Quid autem est pronuntiatio? Disce. Si in rem agatur et rem meam esse probavero, a iudice pronuntiatio fit. Dicit enim iudex: demonstratum est, rem actoris esse, et ita reus aut rem restituere debet aut quanti in litem actor iuraverit condemnari. Igitur quum quis alienum servum possideret, — accede enim ad speciem propositam, — et in rem actione conventus esset, pronuntiatio prolata est, ut iam mora possessoris manifesta et minime dubia sit, et post hanc servus mortuus est. Dicit igitur Iulianus, si moram fecit possessor et servum non restituit, reus condemnari debet etiam fructuum nomine vel operarum usque ad condemnationis tempus. Nec solum fructum sed etiam omnem causam praestandam esse Iulianus dicit, et ideo et partum post litem contestatam in restitutionem venire, hoc est restitui, nec solum ipsum, sed etiam fructus sive operas partuum. Usque adeo etiam causae, id est quae quolibet modo accedunt, post litem contestatam in condemnationem actionis in rem deducuntur iudicis nimirum officio, ut si possessor occasione servi actionem legis Aquiliae acquisierit, (finge enim servum a possessore post litem contestatam usucaptum ab alio vulneratum vel occisum esse et sic illi tamquam domino actionem legis Aquiliae competere,) si igitur per servum possessor acquisierit actionem legis Aquiliae, dicit Iulianus, compelli eum cedere actione legis Aquiliae, quam per servum acquisivit, quem possedit et post litem contestatam usucepit. Quodsi dolo servum possidere desiit possessor, postquam semel, ut dictum est, usucapiendo post litem contestatam eius servi dominus effectus est, et alius quis servum iniuria occiderit, tunc pretium servi aut actiones adversus oc-

[f]) Hinc scholium derivatum est, quod apud *Fabrot.* est schol. a II. 220.

[g]) Cod. κζ´. Sed cf. schol. 60 in fine.

[h]) In Cod. hic et infra aliquoties scribitur πρoνουντ....

[i]) Lege δικαστοῦ, vel περὶ τ. ὅαr.

[k]) Cod. τιν. νεμομένου.

[l]) In Cod. videbar mihi legere: οὐσουκαπ. εἶναι.

ἐπαύσατο, καὶ ἄλλος αὐτὸν ἀνεῖλεν, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ ἐνάγων, ἢ τὴν τιμὴν λαβεῖν ἢ τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρηθῆναι. καὶ τοὺς καρποὺς, οὓς ἔλαβεν ἐξ ἑτέρου νομέως, δίδωσι τῷ ἀπαιτοῦντι· μετὰ γὰρ προκάταρξιν οὐ κερ-

παρέχειν ἤτοι ἐκχωρεῖν ὁ ποσσέσσωρ ἀναγκάζεται, ὁπότερον αὐτῶν ὁ πετίτωρ ἕλοιτο. ἀποκαθιστῶν δὲ ὁ νῦν ἐναγόμενος ὀφείλει τῷ πετίτωρι καὶ τοὺς καρποὺς, οὓς ἔτυχε παρ' ἑτέρου νομέως λαβών, θὲς γὰρ ὅτι ἑτέρου τὸν οἰκέτην κατέχοντος κινήσας τὴν ἰν ῥὲμ καὶ συναρπάσας τὸν οἰκέτην ἔλαβε τὸν τοκετὸν καὶ τὰς ὀπέρας, ταύτας οὖν ἀποκαθιστᾶν ὀφείλει τῷ πετίτωρι καὶ πρὸς τῆς ἀληθείας ὄντι δεσπότῃ· οὔτε γὰρ ὀφείλει κέρδος ἑαυτῷ περιποιεῖν ἐκ τοῦ οἰκέτου τοῦ εἰς προκάταρξιν κατενεχθέντος. εἰ δὲ τὸν οἰκέτην ὁ νῦν ἐναχθεὶς [κατέχειν] ἐπαύσατο καὶ τοῦτον κατέσχεν ὁ πετίτωρ ἐπὶ μῆνας ζʹ τυχὸν καὶ πάλιν ὑπὸ κατοχὴν εὑρέθη τοῦ ποσσέσσορος ὁ οἰκέτης, οὐκ ὀφείλει καρπὸν ἢ ὀπέρας ἀποκαθιστᾶν αὐτῷ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν αὐτὸς ὁ νικήσας ἤτοι ὁ πετίτωρ ἔσχε τὴν τοῦ οἰκέτου νομήν. τὸ δὲ εἰρημένον, ὅτι ὁ τῇ ἰν ῥὲμ ἐναχθεὶς ἀναγκάζεται τῷ πετίτωρι ἀκουΐλιον ἐκχωρεῖν, τότε χώραν ἔχει, ὅτε, καθὰ τεθεμάτισται, μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιτεύσει τὸν οἰκέτην. τότε γὰρ διὰ τῆς οὐσουκαπίονος δεσπότης τοῦ οἰκέτου γενόμενος ἠδύνατο κτήσασθαι ὡς δεσπότης τὸν ἀκουΐλιον· μόνῳ γὰρ τῷ ὄντι δεσπότῃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πληγῆς ὁ ἀκουΐλιος εἴωθε παρέχεσθαι. τοῦτον οὖν ἐκχωρεῖ τῷ πετίτωρι, κἂν τὸν οἰκέτην οὐσουκαπίτευσεν, ἐπειδὴ ὅλως μετὰ προκάταρξιν ἐπληρώθη αὐτῷ ἡ οὐσουκαπίων.

εἰ μόραν ἐποίησεν ὁ ποσσέσσωρ ἐν ἀποκαταστάσει τοῦ οἰκέτη m), τουτέστιν ὅταν πάντως ἐχρῆν αὐτὸν ἀποκαθίστασθαι. πρόδηλον δὲ, ὅτι μετὰ προνουντιατίονα χρεὼν ἦν τὸν οἰκέτην ἀποδοθῆναι. οὕτως οὖν θεματίζων εἰπὲ προνουντιατίονος γενομένης, ἵνα καὶ ἀναμφίβολος ᾖ λοιπὸν ἡ μόρα καὶ ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ προειρημένον ἐν τῷ τέλει τοῦ ιεʹ διγ., ἔνθα διαστίζει ὁ Οὐλπιανὸς, εἴτε βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης εἴτε καὶ μή. ἴσθι δὲ ὅτι σήμερον ἡ προνουντιατίων συνάπτεται τῷ ὅρῳ ἤγουν τῇ αὐτοτελεῖ τοῦ δικάζοντος ψήφῳ. οὕτω γάρ φησιν ὁ δικαστής· ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ κεκινημένων εὑρίσκω τὸν οἰκέτην διαφέροντα τῷ πετίτωρι. συνορῶ τοίνυν τόδε, καὶ οὕτω τῇ προνουντιατίονι τὴν καταδίκην ἐπάγει. τί οὖν; τὸ πάλαι περὶ προνουντιατίονος εἰρημένον δεῖ δέχεσθαι σήμερον ἐκκλήτου παρὰ τοῦ ποσσέσσορος ἐπιδοθείσης μετὰ τὴν γενομένην κατ' αὐτοῦ καταδίκην, ὅτε τυχὸν καταδικασθεὶς καὶ ὀφείλων ἀποδοῦναι τὸν οἰκέτην τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησεν, ἔκκλητον δὲ ἐπιδέδωκε, καὶ συνέβη ἐν τῷ μέσῳ τελευτᾶν τὸν οἰκέτην.

στεφ. ἐπειδὴ ὅλως καὶ ἐγένετο προκάταρξις καὶ τίμημα ἔλαβον. τιμήματος γὰρ μὴ δοθέντος, ἀλλὰ τοῦ οἰκέτου παρ' ἐμοὶ τελευτήσαντος μετὰ προκάταρξιν, τότε χώραν ἔχει ἡ ἐν τῷ ιεʹ [διγ.] κειμένη διάστιξις, καὶ οὐκ ἄλλως τὴν τοῦ τελευτήσαντος οἰκέτου δίχα δόλου καὶ κούλπας ἐμῆς διατίμησιν παρέχειν ἀναγκάζομαι, εἰ μὴ καὶ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόραν ἐποίησα. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τότε ὁ βόνα φίδε νομεὺς τελευτήσαντος τοῦ οἰκέτου μετὰ προκάταρξιν δίχα μέντοι δόλου καὶ κούλπας αὐτοῦ καταδικάζεται, ὅτε ἢ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόρα γεγένηται τῷ πετίτωρι, ἢ μετὰ προκάταρξιν τὸν οἰκέτην ἔτι περιόντα πωλήσας ὁ βόνα φίδε νομεὺς τίμημα ἔλαβεν, ἢ μετὰ προνουντιατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. ταῦτα γὰρ ἔστι συνάγοντα λέγειν ἐκ τοῦ ιεʹ καὶ ἐκ τοῦ αʹ καὶ βʹ θέμ. τοῦ παρόντος διγ. βλέπε πῶς εἶπον ἐπειδὴ καὶ προκάταρξις γέγονεν. εἰ γὰρ προκατάρξεως [μὴ] γενομένης πέπρακα τὸν οἰκέτην, τότε κἂν ἀνῃρέθη ἢ καὶ ἄλλως οὐ φαίνηται, οὔτε περὶ τῶν νομισμάτων ἐνάγομαι τὴν IN REM, οὔτε γάρ ἐστι ἑρεδιτάτις πετιτίων ἡ κινουμένη, ἐφ' ἧς ὁ ἐκ διαπράσεως τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων νεμόμενος ὡς ἴουρε τῆς κληρονομίας νεμόμενος ἐνάγεται, ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ οἰκέτου, ὃν ἅπαξ ἐξεποίησα, [πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐξεποίησα.] n) τότε γὰρ ὡς νεμόμενος ἐνάγομαι τῇ AD EXHIBENDUM, ἐπειδὴ ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται. διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ἐνάγεσθαι αὐτὸν τῇ ἀδεξιβένδουμ ὡς δόλῳ παυσάμενον νέμεσθαι, ἐπειδὴ τεθεμάτισται, ὅτι ἀνῃρέθη ὁ οἰκέτης. εἰ γὰρ μὴ ἀνῃρέθη, ἀλλ' ἐφαίνετο, τότε [οὐ] τῇ AD EXHIBENDUM ἀλλὰ τῇ ἰν ῥὲμ ἐνάγομαι. καὶ τοῦτό ἐστι

si dolo desierit possidere, et alius ipsum occiderit, electio datur actori, ut vel pretium consequatur vel actiones ei cedantur. Et fructus, quos ab alio possessore percepit, petitori praestat: nam post litem

cisorem praestare sive cedere possessor compellitur, utrum eorum actor maluerit. Quodsi restituit, qui nunc convenitur, debet etiam petitori fructus, quos ab alio possessore percepit, (finge enim eum, quum alius servum detineret, in rem actionem intendisse et servum obripuisse et partum et operas accepisse) has igitur petitori, qui re vera dominus est, restituere debet: non enim lucrum facere debet ex eo servo, qui in lite esse coeperit. Quodsi is, qui nunc convenitur, servum desierit habere eumque petitor puta septem menses detinuerit et servus denuo sub detentione possessoris constitutus fuerit, non debet ei fructum sive operas restituere eius temporis, quo ipse, qui vicit, sive petitor servi possessionem habuit. Quod autem dictum est, eum, qui in rem actione conventus est, petitori actionem legis Aquiliae cedere compellendum esse, hoc tunc locum habet, quum, uti propositum est, servum post litem contestatam usu cepit. Tunc enim usucapione dominus servi effectus actionem legis Aquiliae tamquam dominus acquirere potuit: soli enim ei, qui occisionis tempore dominus est, legis Aquiliae actio competere solet. Hanc igitur petitori cedit, licet servum usuceperit, quia post litem contestatam demum usucapio ei impleta est.

59. [*Steph. ad l. 17 §. 1 verb. cit.*]. *Si moram fecerit in homine reddendo*, hoc est si omnino eum restitui oportuit. Manifestum autem est, post pronuntiationem servum reddi debuisse. Ita igitur casum fingens dic: si pronuntiatio prolata fuerit, ut de caetero mora minime dubia sit et ut ne tibi adversetur quod paulo ante in fine dig. 15 dictum est, ubi Ulpianus distinguit, utrum servus venalis fuerit necne. Scias autem hodie pronuntiationem coniungi cum sententia sive definitiva iudicis decisione. Iudex enim sic loquitur: Ex his quae apud me acta sunt, intelligo servum petitoris esse: definio igitur etc., et sic pronuntiationi condemnationem subiicit. Quid ergo? Quod olim de pronuntiatione dictum est, hodie accipi debet de casu, ubi a possessore post condemnationem appellatio interposita est, ubi forte damnatus, quum servum reddere deberet, hoc quidem non fecit, sed appellationem interposuit, et medio tempore servum mori contigit.

60. *Steph.* [*ad l. 17 pr. verb.: aequum esse*]. Quia nimirum lis contestata est et pretium accepi. Nam si pretium datum non fuerit, sed servus apud me mortuus sit post litis contestationem, tunc locum habet distinctio in dig. 15 facta, nec aliter aestimationem servi sine dolo vel culpa mea defuncti praestare compellor, quam si servus venalis erat et moram fecero. Et ut breviter dicamus, bonae fidei possessor servo post litem contestatam sine dolo vel culpa eius defuncto tunc condemnatur, si aut venalis fuit servus et mora petitori facta est, aut post litem contestatam bonae fidei possessor servum adhuc viventem vendidit et pretium accepit, aut servus post pronuntiationem mortuus est. Hoc enim colligere est ex dig. 15 et themate 1 et 2 huius digesti. Vide quemadmodum dixerim, si etiam lis contestata est. Nimirum si lite nondum contestata servum vendidi, tunc licet occisus sit vel alio modo non appareat, neque ad nummos reddendos in rem actione convenior, (– neque enim hereditatis petitio movetur, in qua, qui rebus hereditariis venditis pecuniam possidet, tamquam iure hereditatis possidens convenitur, –) neque vero etiam servi nomine, quem semel alienavi, nisi forte dolo alienaverim. Tunc enim tamquam possessor ad exhibendum actione convenior, quia qui dolo desiit possidere pro possessore habetur. Ideo autem ad exhibendum actione conveniri dixi, utpote qui dolo desierit possidere, quia finximus servum occisum esse.

m) Cod: ἀποκαταστ' τε. ς τῷ οἰκέτη.

n) Haec supplevi ex schol. 56.

θαίνει. τοῦ δὲ χρόνου, ὃν ὡς εἰκὸς ὁ ἀπαιτῶν ἐνεμήθη, καρποὺς οὐ δίδωσιν ὁ ἐναγόμενος. τὸ[15]) εἰρημένον περὶ τῆς ἀπαιτήσεως χώραν ἔχει, ὅτε μετὰ προκάταρξιν ὁ νομεὺς διὰ χρήσεως κυριεύσει.

L. 18. D. VI. 1. [ιη'.] Ἀποκαθιστῶν δὲ τὸν μετὰ προκάταρξιν διὰ χρήσεως κυριευθέντα δίδωσιν ἀσφάλειαν περὶ τοῦ δόλου· εἰκὸς γὰρ αὐτὸν ἠνεχύρασεν, ἢ ἐλευθέρωσεν[16]).

L. 19. D. eod. ιθ'. Ulpi. Καὶ ὁ ἀπαιτῶν δὲ τῷ ἐναγομένῳ ἀσφα-

contestatam lucrum non facit. Eius autem temporis, quo forte petitor possedit, reus fructus non praestat. Quod de petitione dictum est, locum habet, quum post litem contestatam possessor usuceperit.

XVIII. Qui servum post litem contestatam usucaptum restituit, de dolo cavet: fortasse enim eum pignoravit, vel manumisit.

XIX. *Ulpi.* Etiam petitor reo cavet de in-

τὸ εἰρημένον, ὅτι ὁ πραιτέριτος δόλος καὶ εἰς τὸ τῆς σπεκιαλίας ἐν ῥέμ κατάγεται δικαστήριον, ὅπερ καὶ ὁ παῦλος φησιν ἐν τῷ κζ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

τοῦ ἐναντιοφ. τὸν τεχθέντα πρὸ τῆς προκατάρξεως διὰ ἰδικῆς ἐν ῥέμ ἐκδικεῖ, ὡς βι. κβ' τί. α' διγ. ι'.

Θὲς γὰρ ὅτι ἐπὶ τῷ τὴν οὐσουκαπίονα ἀρξαμένην τῷ νομεῖ τρέχειν ἤτοι τὸν ταύτης χρόνον ἰντερρουπτεύεσθαι προκατήρξατο, καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ τὸν οἰκέτην τότε λαβεῖν. ἐπεὶ ἐναντιοῦται τοῖς νῦν τὸ εἰρημένον ἐκ διατάξεως, ὅτι μετὰ προκάταρξιν τριετίας ἐντὸς ὀφείλει περαιοῦσθαι τὰ δικαστήρια. τὸν δὲ μετὰ προκάταρξιν τεχθέντα πῶς οἷόν τε ἐστὶν ἐντὸς τῆς τριετίας ἔχειν ὄπερας, ὅτε μηδὲ τοῦ ἤδη πληρώσαντος τρίτον[o]) ἐνιαυτὸν δύναται εἶναι ὄπεραι; θὲς οὖν τὴν προκάταρξιν μηδὲ ἐπὶ ἀπολήψει τοῦ οἰκέτου γενομένην, ἀλλὰ [ἐπὶ τῇ] ἀρξαμένῃ [τῷ] ποσσέσσορι τρέχειν οὐσουκαπίονι, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἡλικίαν παρελθεῖν τὸ βρέφος, [ὥστε] ἐξ ὀπερῶν [τὸν ποσσέσσορα κέρδος] ποιήσασθαι.

Θὲς γὰρ ὅτι μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπίτευσε τὸν οἰκέτην ὁ ποσσέσσωρ καὶ ἐγένετο τούτου δεσπότης. μόνῳ γὰρ δεσπότῃ [ὁ ἀκουΐλιος] δίδοται δηλον[ότι δίρεκτος]. οὐτίλιος [γὰρ δίδοται] τοῖς ὅσοι μίμησιν ἔχουσι δεσποτείας ἤτοι ἐν ῥέμ.

στεφ. ἐπὶ γὰρ τῶν πρὸ τῆς προκατάρξεως γενομένων ..ινθ.. οἶδας ὅτι ὁ βόνα φίδε νομεὺς οὐκ ἀπαιτεῖται, ἅπερ ἐδαπάνησεν, ἀλλὰ μόνον ἐφ' οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος, ὅπερ ἐπὶ τοῖς μετὰ προκάταρξιν οὐ δύναται λέγειν αἱ..[p]).

βόνα φίδε νομέα θεμάτισον, ἵνα προβῇ αὐτῷ ἡ οὐσουκαπίων.

στεφ. οὐσουκαπιτεύει γὰρ ἤτοι περαιοῦται τὴν ἀρχθεῖσαν πρὸ τῆς προκατάρξεως τρέχειν οὐσουκαπίονα, ἐπειδὴ οὐκ ἰντερρουπτεύεται ἀρξαμένη βόνα φίδε νομεῖ διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εἰδήσεως. ἀλλὰ λοιπὸν τοῦ ἄκτορος [ἀποδε]ικνύντος [τὴν] ἐν καιρῷ προκατάρξεως δεσποτ[είαν αὐτοῦ], ἀναγκάζει τὸν ῥέον ὁ δικαστὴς τραδιτεῦσαι αὐτῷ τὸν οἰκέτην. τὰ γὰρ τέλη τῆς ἐν ῥέμ πρὸς τὴν ἀρχὴν [κα]ν[ον]ίζεται, καὶ διὰ τοῦτο κ[ἂν] οὐσουκαπιτεύσει, μετὰ προκάταρξιν δηλονότι, ἀνασχίζεται οὐσουκαπίων παρὰ τοῦ ἀνακλῶντος ἑαυτὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως, ἐν ᾧ μήπω οὐσουκαπιτεύθη ὁ οἰκέτης. ἀνασχίζεται δὲ ἡ οὐσουκαπίων δι' ὧν ὁ δικαστὴς ἀναγκάζει τὸν μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιτεύσαντα τραδιτεῦσαι τὸν οἰκέτην.

σῆ. ὅτι ἡ τῆς οὐσουκαπίονος ἀνάσχισις [οὐ λ]ύει τὴν ὑποθήκην οὐδὲ ἀνατρέπει τὴν ἐλευθερίαν. ἀμ[έ]λει καὶ τοιαύτ[ην] ἐκφ[ωνεῖσθαι χρὴ] προνουντιατίονα π[αρὰ τοῦ] δικαστοῦ· [συνέ][q])στη τὸν οἰκέτην τόνδε γενέσθαι τοῦ ἄκτορος.

καὶ αὐτῷ δὲ τῷ ποσσέσσορι μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιτεύσαντι καὶ ἀποκαθιστῶντι τὸ πρᾶγμα ἐκ τῶν ἐναντίων καυτίων παρὰ τοῦ πετίτωρος δίδοται, ὅτι προφάσει τοῦ ἀποκαθισταμένου πράγματος φυλαχθήσεται αὐτῷ τὸ ἀζήμιον, εἰ τυχὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ, ὃν ἐνέματο, τὴν ἰνδάμνι ἰμφέκτι τινὶ

Si non occisus est sed apparet, non ad exhibendum sed in rem actione convenior. Et hoc est, quod dicitur, praeteritum dolum venire in iudicium actionis in rem, ut etiam Paulus dig. 27 huius tit. dicit.

61. *Enant* [*ad l.* 17 §. 1]. Partum, qui ante litem contestatem editus est, per specialem in rem actionem vindicat, ut lib. XXII tit. 1 dig. 10.

62. [*Steph. ad l.* 17 §. 1 *verb.: possessus esset ab eo, qui evicerit*]. Finge enim, eum litem movisse, ut usucapio, quae possessori currere coeperat, eiusve tempus interrumperetur, non ut illico servum reciperet. Alioquin hodienum adversatur constitutio, quae sancit iudicia post litem contestatam intra triennium terminari. Qui autem post litem contestatam natus est, quomodo intra triennium operas praestare potest, quum ne eius quidem, qui tertium annum excessit, operae esse possint? Finge igitur, litem non ad hoc contestatam esse, ut servus reciperetur, sed propter usucapionem, quae possessori currere coeperat, et interim infantem ad pubertatem pervenisse, ut ex operis eius possessor lucrum facere potuerit.

63. [*Steph. ad l.* 17 §. 1 *verb.: usucepit possessor*]. Finge enim possessorem post litem contestatam servum usucepisse eiusque dominum factum esse. Soli enim domino legis Aquiliae actio datur, scilicet directa. Utilis autem datur omnibus, qui ius dominio simile sive in rem habent.

64. *Steph.* [*ad?*]. In his quae ante litis contestationem fiunt....... scis a bonae fidei possessore non exigi, quae consumsit, sed solum ea quibus locupletior factus est, quod in his, quae post litis contestationem fiunt, dici non potest.

65. [*Steph. ad l.* 18 *verb.: possessor*]. Bonae fidei possessorem finge, ut usucapio ei procedat.

66. *Steph.* [*ad l.* 18 *verb.: usu hominem cepit*]. Usucapit enim sive implet usucapionem, quae ei ante litem contestatam currere coeperat, quoniam quae semel a bonae fidei possessore coepta est, non interrumpitur, si postea rem alienam esse resciverit. Caeterum si actor probaverit, se dominum fuisse tempore litis contestatae, iudex reum compellit servum ei tradere. Exitus enim in rem actionis regulam sumit ex initio, et propterea licet reus usuceperit, post litis contestationem scilicet, rescinditur usucapio a iudice, qui se refert ad tempus litis contestatae, quo servus nondum usucaptus erat. Rescinditur autem usucapio ita, ut iudex reum, qui post litis contestationem usucepit, servum tradere compellat.

67. [*Steph. ad l.* 18 *verb.: periculum est enim*]. Nota quod usucapionis rescissio non dissolvit hypothecam nec infirmat libertatem. Caeterum etiam huiusmodi pronuntiatio a iudice proferenda est: demonstratum est, hunc hominem actoris fieri debere.

68. [*Steph. index l.* 19]. Sed et ipsi possessori, qui post litem contestatam usucepit et rem restituit, e contrario ab actore cavetur, quod ex causa rei restitutae indemnis servabitur, si forte nomine fundi, quem possedit, vicino cuidam damni infecti caverit. Et nota,

15) Hic in Cod. nova § incipit, cui uno tenore subiicitur l. 18.

16) Expl. f. 50. 47. Inc. f. 9. 10.

o) Videbatur in Cod. esse: τριτῆ.

p) In hoc scholio plures literae, imo integra verba minus certa sunt. Nec satis intelligo, quo tandem hoc scholium pertineat.

q) Expl. fol. 50. 47. Inc. fol. 9. 10.

λίζεται περὶ τοῦ ἀβλαβοῦς· εἰκὸς γὰρ περὶ τοῦ ἀγροῦ ἠσφαλίσατο τὴν προσδοκωμένην εἰς αὐτὸν ζημίαν.

κ'. Gaius. Ἀποδίδωσιν ὁ νομεὺς καὶ εἴτι μετὰ προκάταρξιν ἔσχε διὰ τοῦ δούλου, μὴ ἐκ πραγμάτων ἰδίων, ἐν οἷς εἰσι κληρονομίαι καὶ ληγάτα καὶ πάντα, ὅσα ἔμελλεν ἔχειν ὁ ἀπαιτῶν, εἰ ἐν τῇ προκατάρξει ἀποκατέστη αὐτῷ. ἀποδίδωσι δὲ καὶ τοκετόν, εἰ καὶ, τὰ μάλιστα μετὰ τὸ διὰ χρήσεως κυριευθῆναι τὴν μητέρα αὐτοῦ μετὰ προκάταρξιν ἐτέχθη. καὶ ὡς ἐπὶ τῇ μητρί, οὕτω καὶ ἐν αὐτῷ ἀναγκαία ἐστὶν ἡ παράδοσις καὶ ἡ τοῦ δόλου ἀσφάλεια.

κα'. Paul. Ὁ καλῇ πίστει νομεὺς τοῦ δούλου φυγόντος ἀπολύεται, εἰ μὴ τοιοῦτος ἦν ὁ δοῦλος, ὃς ὤφειλε φυλαχθῆναι. εἰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸν διὰ

demnitate: fortasse enim fundi nomine damni infecti cavit.

XX. Gaius. Possessor et restituit, si quid post litem contestatam per servum, non ex re sua acquisivit: in quibus sunt hereditates et legata et omnia, quaecunque habiturus foret petitor, si tempore litis contestatae ipsi restitutus fuisset. Restituit et partum, quamvis postea, quam matrem eius possessor usuceperit post litem contestatam, editus sit. Et sicut in matre, ita etiam in partu traditio et cautio de dolo necessaria est. L. 20. D. VI. 1.

XXI. Paul. Bonae fidei possessor, si fugerit servus, absolvitur, nisi talis fuerit servus, qui custodiri debuerit. Si vero interea eum usuceperit, L. 21. D. eod.

τῶν ἀγρογειτόνων ἐπηρωτήθη. καὶ σημ. ὅτι καὶ ἐπὶ ἀγροῦ χώρα γίνεται τῇ ἰνδάμνι ἰμφέκτι. τὰς δὲ αἰτίας, ἐξ ὧν καὶ ἐπὶ ἀγροῦ τῇ τοιαύτῃ ἐπερωτήσει γίνεται χώρα, μανθάνεις ἐν τῷ προσφόρῳ τί.

τοῦ ἀνων. σημ. ὅτι καὶ ἐπὶ ἀγροῦ χώρα γίνεται τῇ ἰνδάμνι ἰμφέκτι, ὡς βι. ιδ' τί. δ'. διγ. ι' r). γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ οἶκος πραιδίον λέγεται, ὡς βι. κγ' τί. ε'. ἀνάγν. καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. κς' s) καὶ ξ.

στεφ. τί γάρ; ὅτι πηγῆς οὔσης ἐν τῷ γείτονι ἀγρῷ η... ἐχθῆ ὁ ἀγρογείτων .... ἐν τῷ οἰκείῳ ἀγρῷ, καὶ δέος ἦν μὴ ὥσπερ ..... γενομέν.. βλάβη γένηται τῷ ἔχοντι τὴν πηγὴν μειουμένου τοῦ ὕδατος. ἐστὶ δὲ πολλὰ ἕτερα θέματα, ἐφ' ὧν χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ ἀγρῷ ἡ δάμνι ἰμφέκτι. ταῦτα μανθάνεις ἐν τῷ προσφόρῳ τί.

στεφ. ὥστε καὶ τὰ ἐξ ὀπέρις ἀποκαθίστησιν, ὅσα μετὰ προκάταρξιν ὁ οἰκέτης περιεποιήσατο, ἐπειδὴ ὅλως προκατάρξις γέγονε. εἴωθε καὶ t) ἡ νερεδιτάτις πετιτίων καὶ τὰς ὁτεδήποτε γινομένας ὀπέρας ἀπαιτεῖν καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον καταφέρειν δικαστήριον, ὡς ἔχεις ἐν τῷ κθ' αὐτῆς διγ.

τοῦ ἀνων. ποῖά ἐστι τὰ ἐξ ῥέ, λέγει βι. ζ' τί. α' διγ. κα'. οὐ προσπορίζονται τῷ μάλα φίδε u), ὡς βι. μα' τί. α' διγ. νζ' καὶ βι. κδ' τί. α' διγ. ιθ'.

στεφ. δῆλον δὲ ὅτι κληρονομίαι καὶ τὰ ληγάτα, τουτέστι τὰ .. φουρτι τις κασ ......σθαι, μετὰ οὐσουκαπίονα προσεπορίσθη τῷ ποσσέσσορι, καὶ χρὴ ταῦτα, ἐπειδὴ ὅλως ἔτυχε γενομένη προκατάρξις, ἀποκατασταθῆναι τῷ πετίτωρι μηδεμιᾶς ὅλως εἰσαγομένης ... . εἰ διαθέσει τοῦ ποσσέσσορος ἐλ ... . ὁ οἰκέτης. μανθάνεις γὰρ ... ὤφειλε τί ἔχειν ὁ ποσσέσσωρ ὅπερ οὐ νέμεται ἔχειν .... προκατάρξεως ἀποκαταστήσει .... ἐξ ῥέ σοῦα λαμβάνει, ἐπειδὴ ταῦτα πάντως ἤμελλεν ἔχειν, εἰ δ' ἂν ἐν καιρῷ [προκατ]άρξεως ἀναδέδωκε τὸν [οἰκέτην ὁ ποσσέσσωρ.]

τοῦ ἀνων. ὁ ..... ἐπὶ τ .... v) βι. ε' τί. γ' διγ. λβ'.

κἂν τὰ μ[άλιστα τῆς] αὐτοῦ μητρὸς μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιευθείσης ἐτέχθη. στεφ. εἰ μήπω προκατάρξεως γενομένης οὐσουκαπίευσε τὴν θεράπαιναν ὁ ποσσέσσωρ, πρόδηλον, ὅτι οὔτε περὶ αὐτῆς τῆς θεραπαίνης ἐνήγετο· πῶς γὰρ ἅπαξ αὐτὴν πρὸ προκατάρξεως οὐσουκαπιεύσας; οὔτε περὶ τοκετοῦ αὐτῆς. καὶ ἐπὶ τούτου δέ φησι τοῦ θέματος, ὃν τρόπον ἐπὶ τῆς μητρὸς οὕτω καὶ ἐπὶ τοκετοῦ τραδιτίων ἅμα καὶ ἡ περὶ δόλου καυτίων ἀναγκαία ἐστίν, τουτέστιν ὥσπερ ἐπὶ τῆς θεραπαίνης ἀποκαθισταμένης ὁ ποσσέσσωρ καυτίονα περὶ τοῦ οἰκείου δίδωσι δόλου, ὅτι τυχὸν δεσπότης διὰ τῆς οὐσουκαπίονος γενόμενος οὐκ ἠλευθέρωσεν αὐτὴν ἢ ὑπέθετο, οὕτω καὶ τὸν τοκετὸν ἀποκαθιστῶν τὴν περὶ δόλου καυτίονα τῷ πετίτωρι προκαθίστησιν.

τοῦ ἀνων. τὸ αὐτὸ περὶ ἀσφαλείας ἔγνως διγ. ιη'.

οἰκέτην τις ἐνέμετο βόνα φίδε καὶ ἐνήχθη περὶ αὐτοῦ w) τὴν IN REM καὶ μετὰ προκάταρξιν ἔφυγεν ὁ οἰκέτης. ζητήσο-

quod etiam in agro cautio damni infecti locum habet. Causas autem ex quibus etiam in agro eiusmodi cautioni locus est, discis in competente titulo.

69. Anon. [ad l. 19]. Nota, quod etiam in agro cautio damni infecti locum habet, ut lib. [X] tit. 4 dig. [15]. Scias autem, etiam domum praedium dici, ut lib. XXIII tit. 5. Lege etiam lib. L tit. 16 dig. [27] et 60.

70. Steph. [ad l. 19 verb.: fundi nomine]. Quid enim? si fons sit in agro vicino, et vicinus in agro suo ....et metuendum sit, ne .... minuta aqua is, qui fontem habet, damnum sentiat. Sunt et multi alii casus, in quibus etiam in agro damni infecti stipulatio locum habet: eos discis titulo competente.

71. Steph. [ad l. 20 verb.: non ex re sua acquisivit]. Igitur etiam quae operis suis post litem contestatam servus comparavit restituit, quandoquidem lis contestata est. Solet etiam hereditatis petitio qualescunque operas exigere et in iudicium deducere, ut dig. 29 eius tituli habetur.

72. Anon. [ad l. 20]. Quaenam sint ex re, dicit lib. VII tit. 1 dig. 21. Non acquiruntur malae fidei possessori, ut lib. XLI tit. 1 dig. 57 et lib. XXIV tit. 1 dig. 19.

73. Steph. [ad l. 20 verb.: hereditates quoque legataque]. Scilicet hereditates et legata, hoc est ...., post usucapionem possessori obvenerunt, et posteaquam semel lis contestata est, ea petitori restitui oportet, nulla omnino introducenda .... si voluntate possessoris .... servus. Discis enim, ... ex re sua accipit, quia haec omnino habiturus erat, si tempore litis contestatae servum possessor reddidisset.

74. Anon. ad l. 20. .... lib. V tit. 3 dig. 32.

75. [Steph. ad l. 20 ad verba laudata]. *Quamvis postea editus sit, quam mater eius post acceptum iudicium usucapta sit.* Steph. Si lite nondum contestata possessor ancillam usuceperit, manifestum est, eum nec ob ipsam ancillam conveniri, (quomodo enim, quum eam ante litem contestatam usuceperit?) neque ob partum eius. Et hoc casu, ait, quemadmodum de matre, ita etiam de partu traditio et simul cautio de dolo necessaria est, hoc est, sicut de matre, quam restituit, possessor cautionem de dolo suo praestat, puta quod dominus usucapione effectus eam non manumisit nec obligavit, ita etiam quum partum restituit, petitori ante de dolo cautionem praestat.

76. Anon. [ad l. 20 in fine]. Idem de cautione didicisti dig. 18.

77. [Steph. index l. 21, 22]. Servum quis bona fide possidebat et de eo in rem actione conventus est.

---

r) Legendum: βι. ι' τί. δ' διγ. ιε'.
s) Nobis est κζ.
t) Cod. εἰ μὲν το videbatur habere.

u) Supple νομεῖ.
v) Forte: ὁμοίως ἐπὶ τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, ὡς.
w) Cod: αὐτῆς.

χρήσεως κτήσηται, ἐκχωρεῖ τὰς ἀγωγὰς τῷ ἀπαιτοῦντι, καὶ δίδωσι τοὺς καρποὺς τοῦ χρόνου, ὃν αὐτὸς ἐνεμήθη. οὐ δίδωσι δὲ ἀσφάλειαν περὶ τοῦ

actiones cedit petitori, et fructus praestat eius temporis, quo ipse possedit. Nec vero cavet de persequendo servo, sed de eo restituendo, si eum

μεν, ὁ παῦλός φησι, ποῖός τις ἦν ὁ οἰκέτης, πότερον τῶν δεομένων φυλάττεσθαι, νήπιος τυχὸν ἢ καὶ ἄλλως φυγάς, ἢ μᾶλλον ἔφηβος καὶ ἐπιεικὴς κατὰ τὸ φαινόμενον, ὡς μηδὲ ὑποπτεύειν τὸν ποσσέσσορα δεῖσθαι αὐτὸν παραφυλακῆς. εἰ μὲν γὰρ χρηστὸς εἶναι τοὺς τρόπους ἐδόκει, ὡς μ[ηδὲ] ὀφείλειν φυλάττεσθαι τὸν ποσσέσσορα βόνα φίδε δηλονότι τυγχάνοντα, ἀπολύεται, οὕτω μέντοι ἵνα, εἰ μετὰ προκάταρξιν αὐτὸν οὐσουκαπιτεύσῃ, ἐκχωρήσει τὰς ἀγωγὰς τῷ πετίτορι, τουτέστι τὴν ἰν ῥὲμ ἢ τὴν ἀδ ἐξιβένδουμ καὶ τὴν σέρβι κορρούπτι, καὶ πρὸς τὴν ἐκχώρησιν τῶν ἀγωγῶν παράσχῃ τοὺς καρποὺς ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ τὸν οἰκέτην, δηλονότι μετὰ προκάταρξιν, ἐνεμήθη. εἰ μήπω μέντοι τὸν οἰκέτην οὐσουκαπίτευσεν ὁ ποσσέσσωρ, προσῆκόν ἐστιν αὐτὸν καυτίωνος ἐκτὸς ἀπολύεσθαι, τουτέστι ὥστε μὴ ἀσφάλειαν διδόναι τῷ πετίτορι, ὡς ἐπιζητεῖ καὶ τὸν λαμβάνεται τὸν[x]) οἰκέτην καὶ ἀποκαθιστήσει τῷ πετίτορι. πῶς γὰρ ἢ τίνα τρόπον οὐ δύναται τὸν οἰκέτην ὁ πετίτωρ συλλαμβάνεσθαι[y]) καὶ παρὰ τοῦ κατασχόντος ἐκδικεῖν; πρόδηλον γὰρ ὡς μήπω τοῦ ποσσέσσορος οὐσουκαπιτεύσαντος δέμενε ἔτι δεσπότης. εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ ποσσέσσωρ ἴσθ᾽ ὅτε καὶ ἐν [φυγῇ] ὄντα τὸν οἰκέτην οὐσουκαπιτεύει, ὡς ἀναγκαίαν εἶναι τὴν ἐκχώρησιν τῶν ἀγωγῶν καὶ τὴν καυτίονα καθ᾽ ὃν εἴρηται τρόπον, ὥς που φησὶ καὶ ὁ πομπώνιος[z]) ἀποδεχόμενος εἰκότως τὰ εἰρημένα. ποῖος γὰρ βόνα φίδε νομέα δίκαιος ἀναγκάζει λόγος ἀναζητῆσαι τὸν οἰκέτην τὸν μήτε κατὰ δόλον αὐτοῦ φυγόντα μήτε κατὰ κοῦλπαν; τεθεμάτισται γὰρ ὁ οἰκέτης τοιοῦτος, ὡς μὴ δεῖσθαι αὐτὸν τοῦ φυλάττοντος. ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ἀσφαλίζεται τὸν πετίτορα, ὅτι ἐὰν ὁ οἰκέτης εἰς τὰς αὐτοῦ περιέλθῃ χεῖρας, ἀποκαθίστησιν αὐτόν. τοῦτο γὰρ ὁ ἰουλιανὸς πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγ. φησίν. ὁ ποσσέσσωρ ἐν [φυγῇ] ὄντα τὸν οἰκέτην οὐσουκαπιτεύει ὅτι καὶ βόνα φίδε … αὐτὸν ἤρξατο νέμεσθαι καὶ πλάνη περὶ τὸν τίτλον τῆς νομῆς οὐκ ἐγένετο οὔτε φυγόντα τὸν οἰκέτην κατέσχεν ἕτερος· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ……… ψυχῇ φυλάττειν τὴν ἀρχθεῖσαν ἡμῖν ἐπὶ πράγματος νομήν, ἐφ᾽ ὅσον μηδεὶς ἕτερος κατάσχῃ τοῦτο. ταῦτα μὲν οὖν εἰ τέλειός τε καὶ ἐπιεικὴς τοὺς τρόπους ὁ οἰκέτης ἐδόκει. εἰ δὲ τοιοῦτός ἐστιν, ὃν ἔδει φυλάττεσθαι ἢ διὰ τὸν τρόπον ἢ διὰ τὴν [ἡλικίαν], ἐπειδὴ κοῦλπαν ὁ βόνα φίδε νομεὺς ὀφείλει μετὰ προκάταρξιν, τότε καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου καταδικάζεται, οὕτω μέντοι, ἵνα, εἰ μήπω αὐτὸν οὐσουκαπίτευσεν, ἐκχωρήσει αὐτῷ ὁ ἄκτωρ τὰς ἀγωγάς, ἃς ἔχει ὁ[a]) δεσπότης ἐπὶ τοῦ οἰκέτου τυγχάνων. ὁ μέντοι ἰουλιανὸς ἐπ᾽ ἐκείνων τῶν θεμάτων, ἐφ᾽ ὧν οὐ καταδικάζεται διὰ τὴν τοῦ οἰκέτου φυγὴν ὁ βόνα φίδε νομεύς, (οὐ καταδικάζεται δέ, ἡνίκα μήτε οὐσουκαπίτευσεν, ἀλλὰ τέλειος καὶ νουνεχὴς ὁ οἰκέτης ἐδόκει,) ἐπὶ τούτων οὖν, ὡς εἴρηται, θεμάτων φησὶν ὁ ἰουλιανός, ὅτι εἰ [καὶ] μὴ ἀναγκάζεται καυτίονα διδόναι περὶ τῆς τοῦ οἰκέτου ἐπεξελεύσεως, [ἀλλ᾽ ὅμως] ἀσφαλίζεσθαι ὀφείλει τὸν πετίτορα, ὅτι, ἐὰν τῆς τοῦ οἰκέτου δράξηται κατοχῆς, ἀποκαθιστήσει αὐτόν. εἰ μέντοι κατὰ δόλον τοῦ ποσσέσσορος φύγῃ ὁ οἰκέτης, τότε ἀδιαστίκτως αὐτὸν καταδικάζεσθαί φησιν ὡς νεμόμενον κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται.

et post litem contestatam servus fugit. Requiremus, ait Paulus, qualis fuerit servus, an talis qui custodiri debuerit, puta impubes vel fugitivus, an potius adulescens, qui integrae opinionis videretur, ut possessor non suspicaretur eum custodia indigere. Si enim frugi esse videbatur, ut a possessore, bonae fidei scilicet, non esset custodiendus, is absolvitur, ut tamen, si post litem contestatam eum usuceperit, actionibus cedat petitori, hoc est in rem et ad exhibendum et servi corrupti actione, et praeter actionum cessionem fructus praestat eius temporis, quo servum, post litis contestationem scilicet, possedit. Sin autem possessor servum nondum usucepit, absolvi eum par est sine cautione, hoc est ut non caveat petitori de persequendo servo et petitori restituendo. Quomodo enim et ob quam causam petitor non posset servum requirere et a detentore vindicare? Manifestum enim est, eum dominum mansisse, quum possessor nondum usuceperit, licet possessor quandoque etiam, dum in fuga sit, servum usucapiat, ita ut necessaria sit cessio actionum et cautio secundum ea, quae dicta sunt, sicut alicubi dicit etiam [Pomponius] supradicta probans. Quae enim iusta ratio bonae fidei possessorem cogat servum quaerere, qui neque dolo neque culpa eius fugit? nam servum finximus eiusmodi, qui non deberet custodiri. Alia tamen ratione petitori cavet, nimirum si servus in manus eius pervenerit, ut eum restituat. Hoc enim Iulianus circa finem dig. dicit. Possessor servum, qui in fuga est, usucapit, si et bona fide eum possidere coepit nec error circa titulum possessionis accidit nec alius servum fugitivum detinuit: usque eo enim [videmur] animo retinere possessionem rei nobis acquisitam, donec alius eam non occupaverit. Haec igitur, si perfectus et bonae frugi servus esse videbatur. Sin autem talis erat, qui custodiri deberet sive ob vitae genus sive ob aetatem, tunc, quia culpam bonae fidei possessor post litem contestatam praestat, etiam super ipso servo condemnatur, ita tamen, ut, si nondum eum usucepit, actor ei actionibus cedat, quas tamquam dominus servi habet. Iulianus autem in his casibus, in quibus ob fugam servi bonae fidei possessor non condemnatur, (non condemnatur autem, si neque usucepit, sed perfectus et prudens servus esse videbatur,) in his igitur, ut dictum est, casibus Iulianus ait, etsi non cogatur cavere de persequendo servo, tamen eum cavere debere petitori, ut, si servi detentionem nactus sit, eum restituat. Si vero dolo possessoris servus fugerit, tunc eum indistincte damnandum esse dicit quasi possideret, secundum regulam quae dicit: qui dolo desiit possidere, pro possessore habetur.

του ἀνων. ἡ ἀσφαλὴς φυλακὴ ἐπιδεσμεῖν ἐπιτρέπει ὡς βι. ια´ τι. δ´[b]) διγ. α´.

στεφ. ἢ μετὰ τὴν προκάταρξιν ἢ μετὰ τὴν φυγὴν καὶ ἐν φυγῇ ὄντα τὸν οἰκέτην οὐσουκαπιτεύει ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐν ᾧ μὴ ἕτερός τις [ἐδράξατο] τῆς τοῦ οἰκέτου κατοχῆς. [ἐπὶ τοσοῦτον] γὰρ δυνάμεθα καὶ ψυχῇ νέμεσθαι ἤτοι κατέχειν ψυχῇ τὴν [ἀρχθεῖσαν] ἡμῖν ἐπὶ πράγματος νομήν, ἐφ᾽ ὅσον μηδεὶς ἕτερος νέμ[ητ]αι. τοῦτο γάρ ἐστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α´ [διγ. ιβ´ φησίν.] …. μὴ θεμάτ[ισον] τὸν οἰκέτην φυγάδα [ὄντα πρὶν] ἢ παρεδόθη τῷ βόνα φίδε νομεῖ. οἶδας γὰρ μαθὼν ἐν τῷ ς´ τι. τῆς β´ τῶν ἰνστιτ. ὅτι ὁ φυγὰς οἰκέτης, ἐπειδὴ αὐτὸς κλέπτων ἑαυτὸν καὶ φὼρ τρόπον τινὰ εἶναι δοκῶν, [οὐκ] οὐσουκαπιτεύεται. ἀλλὰ θεμάτισον [ὅτι] πρὸ τούτου μὴ ὢν φυγὰς ἤρξατο φεύγειν μετὰ τὸ παραδοθῆναι αὐτὸν τῷ βόνα φίδε νομεῖ.

78. *Anon.* [*ad l.* 21]. Diligens custodia vincire permittit, ut lib. XI tit. 4 dig. 1 [§. 7].

79. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.: si interea eum usuceperit*]. Sive post litem contestatam sive post fugam bonae fidei possessor servum, etiam dum in fuga est, usucapit, nisi alius quis servi detentionem nactus sit. Nam eo usque etiam animo possidere possumus sive animo retinere possessionem rei a nobis inchoatam, donec alius non possideat. Hoc enim discere est ex his, quae Ulpianus libro sequente tit. 1 dig. 12 [§. 3] dicit. Neque vero fingas servum fugitivum fuisse prius quam bonae fidei possessori traderetur. Didicisti enim tit. 6 [§. 1] lib. II Institutionum, servum fugitivum, quippe qui semet ipsum quodammodo furatus sit et furtibus esse videatur, non usucapi. Sed finge eum ante non fuisse fugitivum, sed coepisse fugere postquam bonae fidei possessori traditus esset.

x) Forte: λανθάνοντα vel συλλαμβάνεται.
y) Cod.: οὐ λαμβάνεσθαι habere videbatur.
z) Lege: πομπώνιος.

a) Malim: ὡς.
b) Cod. γ´.

ἀναζητῆσαι αὐτόν, ἀλλ' ὅτι, εἰ δράξεται αὐτοῦ, δίδωσιν αὐτόν. εἰ δὲ ὤφειλε φυλάξαι τὸν δοῦλον, καταδικάζεται τὰς περὶ αὐτοῦ ἐναγωγὰς παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἐκχωρούμενος, ἐν ᾧ μὴ διὰ χρήσεως ἐκτήσατο αὐτόν.

κβ'. Ulpi. *Εἰ δὲ δόλῳ τοῦ νομέως ἔφυγεν, ὡς νεμόμενος καταδικάζεται* [17]).

κγ'. *Τὴν περὶ ἀπαιτήσεως πράγματος ἀγωγὴν ἢ ὁ κατὰ φύσιν ἢ ὁ κατὰ νόμον δεσπότης κινεῖ.*

Τὰ ἱερὰ καὶ τὰ μνημεῖα ἐκδικεῖν ὡς ἡμέτερα οὐ δυνάμεθα.

Ἐὰν τῷ ἐμῷ πράγματι προσθήσω ἀλλότριον, ὥστε μέρος αὐτοῦ γενέσθαι, ἐμὸν γίνεται τὸ πᾶν, καὶ καλῶς αὐτὸ ἐκδικῶ, οἷον ἀνδριάντι πόδα ἢ χεῖρα, ἢ σκύφῳ ὠτίον ἢ πυθμένα, ἢ τραπέζῃ πέδα.

Καὶ τὸ γραφόμενον ἐν χάρτῃ ἢ σανίδι μου ἐμὸν γίνεται.

Ἐν πᾶσι δὲ τούτοις ἐκδικῶν τὸ γενόμενον ἐμὸν ἀναγκάζομαι διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς τὴν τιμὴν αὐτοῦ παρασχεῖν.

στεφ. κἂν τὰ μάλιστα γὰρ μετὰ προκάταρξιν καὶ ὁ βόνα φίδε νομεὺς κούλπαν ἤτοι ἐξάκταν διλιγεντίαν ὀφείλει παρέχειν ἐν τῷ πράγματι, ὅμως οἶδε καὶ αὐτὸς ὁ ἰουλιανὸς ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν ἐξάκταν ὑπερβαίνει διλιγεντίαν ἡ ἀλόγως ἡμῖν ἐπαγομένη παρ' ἑτέρων ζημία. καὶ τοῦτό φησιν ἰουλιανὸς ἐν τῷ ιθ' τῆς κομμοδάτι καὶ ἐν τῷ μα' τῆς λοκάτι τῶν δὲ ῥέβους. εἰκότως οὖν ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐκχωρήσει τῶν ἀγωγῶν καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ διαφέροντι τὸν ποσσέσσορα φησὶ καταδικάζεσθαι ὁ αὐτὸς ἰουλιανός.

στεφ. μετὰ προκάταρξιν δηλονότι. εἶπον γὰρ [σοὶ καὶ] ἀνωτέρω, ὅτι οἱ πρὸ τῆς προκατάρξεως καρποὶ καὶ τοκετοὶ διὰ τῆς ἰδικῆς ἀγωγῆς ἀπαιτοῦνται καὶ οὐ καταφέρονται εἰς τὴν καταδίκην τῆς ἰδικῶς ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι κινηθείσης ἰν ῥέμ.

στεφ. ἔνθα γὰρ αὐτὸν οὐσουκαπίτευσεν, ἀνάγκη αὐτόν ἐστιν ἢ ἐκχωρῆσαι τὰς ἀγωγὰς ἢ καυτίονα δοῦναι, ὅτι ἐπιζητεῖ τὸν οἰκέτην καὶ ἀπαιτεῖ καὶ δίδωσι τῷ πετίτωρι.

στεφ. ὡς γὰρ μετὰ προκατάρξιν κούλπαν ὀφείλει ὁ βόνα φίδε νομεύς, εἰκότως καταδικάζεται, εἰ τὸν οἰκέτην ὀφείλων φυλάξαι μὴ ἐφύλαξεν. ὥστε μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ λα' διγ. τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, (εἴρηται δέ, ὅτι οὐκ ἐγκαλεῖται περὶ ῥαθυμίας ὁ βόνα φίδε νομεύς, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ῥαθυμεῖν,) μετὰ γὰρ προκάταρξιν καὶ ἀπὸ κούλπας εὐθύνεται ὁ βόνα φίδε ποσσέσσωρ. ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ ἤδη φθάσας σοὶ παραδέδωκα εἰ δὲ μηδὲν ἕτερον τρωθῆναι διάνοιαν καὶ τὴν δημώδη ταύτην ἐνθυμηθῆναι παροιμίαν, ἥτις φησὶ καὶ ζεὺς τρίος [c]). ὅτι γὰρ μετὰ προκάταρξιν ἐγκαλεῖται καὶ περὶ κούλπας καὶ ὁ βόνα φίδε νομεύς, ἔγνως μὲν ἤδη ἐν τῷ ιε' διγ. μανθάνεις δὲ καὶ ἐν τῷ λς' καὶ με' διγ. τοῦ παρόντος τί.

στεφ. τότε δὲ ἀπολύεται, ὅτε μήτε οὐσουκαπίτευσεν, μήτε ἔχῃ καρπόν, μήτε τοιοῦτος ἦν ὁ οἰκέτης, ὃν ἔδει φυλάττεσθαι, μήτε κατὰ δόλον ἐπαύσατο νέμεσθαι.

στεφ. θὲς γὰρ ὅτι ὁ οἰκέτης τέλειος καὶ ἐπιεικὴς ἦν καὶ τοιοῦτος εἶναι ἐδόκει, ἐφ' οὗ κούλπα οὐκ ἔστιν ἐγκαλῆσαι τῷ βόνα φίδε νομεῖ μὴ φυλάξαντι αὐτόν, ἐπείτοιγε καὶ ἀπὸ κούλπας ἀεὶ κατέχεται μετὰ προκάταρξιν ὁ βόνα φίδε νομεύς, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιε' διγ. μανθάνεις δὲ καὶ ἐν τῷ λς' καὶ με' διγ.

στεφ. ὁ γὰρ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται [d]).

— — — — — — — — — — —

nactus sit. Si vero servum custodire debuerit, damnatur, ut tamen, si usu eum non cepit, petitor ei actiones cedat.

XXII. *Ulpi.* Si vero dolo possessoris fugerit, quasi possideret, damnatur. *L. 22. D. VI. 1.*

XXIII. Rei vindicatione experitur is, qui vel naturali vel civili iure dominus est. *L. 23. pr. D. eod.*

Sacra et religiosa vindicare quasi nostra non possumus. §. 1.

Si meae rei alienam ita adiecero, ut pars eius fieret, tota res mea fit, et recte eam vindico: veluti si statuae pedem adiecero vel manum, aut scypho ansam vel fundum, aut mensae pedem. §. 2.

Et id, quod in charta mea scribitur aut in tabula pingitur, meum fit. §. 3.

In omnibus autem istis causis, si vindicem id, quod meum factum est, per doli exceptionem cogor pretium eius dare. §. 4.

80. *Steph.* [*ad l. 21 verb.: actionibus suis cedat petitori*]. Licet enim post litem contestatam etiam bonae fidei possessor culpam sive exactam diligentiam praestare debeat, tamen sciebat etiam Iulianus, quod vel exactam diligentiam egreditur damnum iniuria ab aliis nobis datum. Et hoc dicit Iulianus dig. 19 *commodati* et dig. 41 *locati* in libris *de rebus*. Consequenter igitur idem Iulianus possessorem damnari dicit, ut actionibus cedat, non ut praestet quod interest.

81. *Steph.* [*ad l. 21 verb.: temporis quo possedit*]. Scilicet post litem contestatam. Etenim iam supra tibi dixi, fructus et partus ante litem contestatam per specialem actionem vindicari nec venire in condemnationem in rem actionis, quae specialiter de ipsa re mota est.

82. *Steph.* [*ad l. 21 verb.: sine cautionibus*]. Nam si eum usucepit, oportet ipsum vel actionibus cedere vel cavere de requirendo et vindicando servo et petitori restituendo.

83. *Steph.* [*ad l. 21 verb.: etiam ipsius nomine*]. Quia enim post litem contestatam bonae fidei possessor culpam praestat, consequenter damnatur, si servum non custodivit, quum eum custodire deberet. Itaque non tibi adversetur quod dicitur dig. 31 *de hereditatis petitione*, (dicitur autem, bonae fidei possessorem non damnari culpae nomine, quia in propriis negligentem se esse opinabatur,) post litem contestatam enim etiam culpae nomine bonae fidei possessor condemnatur .... Nam bonae fidei possessorem post litem contestatam etiam ob culpam teneri didicisti iam dig. 15 et disces etiam dig. 36 et 45 huius tituli.

84. *Steph.* [*ad l. 21 verb.: in his casibus*]. Scilicet tunc absolvitur, si neque usucepit, neque fructum habet, neque servus eiusmodi erat, qui custodiri deberet, neque dolo desiit possidere.

85. *Steph.* [*ad l. 21 verb.: propter fugam servi*]. Finge enim servum perfectum et frugi fuisse et talem fuisse visum, in quo bonae fidei possessori, si eum non custodiat, culpa non possit obiici: nam etiam ob culpam bonae fidei possessor post litem contestatam semper tenetur, ut didicisti dig. 15, et disces etiam dig. 36 et 45.

86. *Steph.* [*ad l. 22 verb.: quasi possideret*]. Nam qui dolo desiit possidere, pro possessore habetur.

(*Plura desiderantur.*)

17) Expl. f. 9. 10.

c) Haec sic in Codice leguntur, sed omnino corrupta sunt.

d) Hactenus fol. 9. 10.

L. 23. §. 5. D. VI. 1. Ἐφ' ὅσον δὲ ἥνωνται, οὐκ ἐκδικεῖ αὐτὰ ὁ πρότερος δεσπότης, ἀλλὰ κινεῖ τὴν περὶ παραστάσεως ἀγωγὴν, ἵνα χωρισθῶσι καὶ τότε ἐκνικηθῶσιν. ἀλλὰ τοῦτο περὶ τῶν διὰ μολίβδου κολλωμένων· τὰ γὰρ λιπαινόμενα ἅπαξ ἀλλότρια γενόμενα, οὔτε εἰ χωρισθῶσιν ἐπανέρχονται πρὸς τὸν πρώην δεσπότην. ἔνθα δὲ μὴ ἁρμόζει ἡ περὶ δεσποτείας ἢ περὶ φανερώσεως ἀγωγὴ, ἡ περὶ ἀπαιτήσεως πραγμάτων ἀγωγὴ δίδοται. τὰ ἐκ διεστώτων συγκείμενα ἐν τοῖς κατὰ μέρος σώζει τὸ ἴδιον εἶδος· ὡς ἐπὶ ἀνθρώπων ἢ προβάτων. ὅθεν ἐὰν ὁ σὸς κριὸς ἐστὶν ἐν τῇ ἀγέλῃ μου, ἐκδικῶ αὐτὸν μετὰ τῆς ἀγέλης, καὶ σὺ τὸν κριόν. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων οὐχ οὕτως· ἐὰν γὰρ ἀλλότριον βραχίονα προσθήσεις τῷ ἐμῷ ἀνδριάντι, οὐ γίνεται σὸς, ἀλλ' ἐμός.

Quamdiu autem cohaerent, ea prior dominus non vindicat, sed ad exhibendum agit, ut separentur et tunc vindicentur. Verum hoc obtinet in his, quae plumbatura iunguntur: nam quae ferruminatione semel aliena facta sunt, nec si separentur ad priorem dominum redeunt. Ubi vero in rem actio vel ad exhibendum non competit, in factum actio datur. Quae ex distantibus constant, in singulis partibus suam propriam speciem retinent: ut in hominibus vel ovibus. Ideo si aries tuus in grege meo sit, ipsum cum grege vindico, et tu arietem. In cohaerentibus non item: nam si brachium alienum meae statuae adieceris, tuum non fit, sed meum.

§. 6. Ξύλον ἀλλότριον ἐὰν ἐμβληθῇ οἴκῳ, οὔτε ἡ περὶ ἀποκρυβῆς πραγμάτων ἀγωγὴ οὔτε ἡ τοῦ πράγματος ἁρμόζει ἐκδίκησις· εἰ μή τις ἐν εἰδήσει τὸ ἀλλότριον ἐνέβαλεν. ἁρμόζει δὲ εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγή.

Tignum alienum si aedibus iungatur, nec ad exhibendum actio nec rei vindicatio competit: nisi quis sciens alienum iunxit. Competit autem in duplum actio.

§. 7. Καὶ ὁ ἀλλοτρίοις χαλικώμασι ἤτοι λίθοις κτίσας ἐν ἰδίῳ ἐδάφει τὸν μὲν οἶκον ἐκδικεῖ· πεσόντος δὲ τοῦ οἴκου ἐκδικεῖ τὰ χαλικώματα ὁ πρώην δεσπότης· κἂν μετὰ τὸν χρόνον τῆς διὰ χρήσεως δεσποτείας λυθῇ τὸ οἴκημα, νεμηθέντος αὐτὸ τοῦ καλῇ πίστει ἀγοραστοῦ. κἂν γὰρ ὁ οἶκος διὰ τοῦ χρόνου γένηται ἡμέτερος, ὅμως τὰ καθ' ἕκαστον χαλικώματα διὰ χρήσεως οὐ δεσπόζονται.

Item qui alienis caementis vel lapidibus in solo suo aedificavit, domum quidem vindicat: diruto autem aedificio caementa vindicat prior dominus: etiamsi post tempus usucapionis dissolutum sit aedificium, si illud bonae fidei emtor possederit. Licet enim domus per temporis spatium nostra fiat, tamen singula caementa non usucapiuntur.

L. 24. D. eod. κδ'. Κάλλιόν ἐστι τῷ δυναμένῳ διὰ νομίμου παραγγελίας τὴν νομὴν ἀναλαβεῖν· λοιπὸν γὰρ ὁ ἐκδικῶν παρ' αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα βαρεῖται ταῖς συστάσεσιν.

XXIV. Melius est ei, qui potest, interdicto possessionem nancisci: sic enim qui rem ab eo vindicat, probationibus oneratur.

L. 25. D. eod. κε'. Ἐάν τις χωρὶς αἰτίας ἑαυτὸν τῇ δίκῃ προσαγάγῃ μὴ νεμόμενος, μηδὲ δόλῳ παυσάμενος[18]), ἀγνοοῦντος τοῦ ἀπαιτοῦντος, οὐκ ἐλευθεροῦται. ἔξεστι δὲ αὐτῷ πρὸ τῆς προκατάρξεως εἰπεῖν, ὡς οὐ νέμεται, καὶ ἀζημίως ἀναχωρῆσαι.

XXV. Si quis sine causa se liti obtulerit, quum non possideret, nec dolo desiisset possidere, si actor ignoret, non liberatur. Licet autem ei ante litem contestatam dicere, se non possidere, et impune discedere.

L. 26. D. eod. κς'. Εἰ δὲ γινώσκει ὁ ἀπαιτῶν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπατᾷ, καὶ ἐλευθεροῦται ὁ ἐναγόμενος.

XXVI. Si vero actor scit, ipse se decipit, et reus absolvitur.

L. 27. pr. D. eod. κζ. Εἰ δὲ βουλομένου μου ἑτέρῳ κινῆσαι, προσαγάγῃ τὶς ἑαυτὸν λέγων νέμεσθαι, καὶ τοῦτο ἐν διαμαρτυρίᾳ ἐγγράφῳ δείξω, καταδικάζεται παντὶ τρόπῳ.

XXVII. Sin autem, quum ab alio petere vellem, aliquis se obtulerit dicens se possidere, et hoc testatione in scripto habita probavero, omnimodo condemnatur.

§. 1. Ὀφείλει τὶς νέμεσθαι καὶ ἐν τῇ προκατάρξει καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου. εἰ γάρ τις ἐν τῇ προκατάρξει νεμηθεὶς ἐκπέσῃ ἀδόλως ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου, ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ νέμεται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ψήφου, καὶ ἐν τῇ προκατάρξει οὐκ ἐνέμετο, καταδικάζεται καὶ περὶ καρπῶν, ἀφ' οὗ ἤρξατο νέμεσθαι.

Possidere quis debet et litis contestatae et rei iudicatae tempore. Quod si quis litis contestatae tempore possedit, et tempore rei iudicatae sine dolo malo possessionem amisit, absolvitur. Quodsi tempore rei iudicatae possidet, litis autem contestatae tempore non possedit, condemnatur et fructuum nomine, ex quo possidere coepit.

§. 2. Ἐὰν τὸν ἐκδικούμενον δοῦλον ὁ νομεὺς χείρονα ποιήσῃ, καὶ μετὰ ταῦτα χωρὶς ἀμελείας αὐτοῦ ἕτερος αὐτὸν ἀνέλῃ[19]), ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας τελευτήσῃ, ὅσον

Si servum petitum possessor deteriorem fecerit, et postea sine culpa eius alius eum occiderit, vel ex alia causa mortuus sit, quantum ad in rem actio-

στεφ.*) εἶπον γάρ σοι καὶ ἐν τῷ ιζ΄ διγ. ὅτι ἡ τῆς ἀπομειώσεως διατίμησις οὐ κατὰ φύσιν τῆς ἰν ρὲμ, ἀλλὰ PER IUDICEM ἀπαιτεῖται. τῆς οὖν ἰν ρὲμ ἀσθενούσης οὐχ οἷόν τέ ἐστι γίνεσθαι τῆς ἀπομειώσεως καταδίκην· πῶς γὰρ, ὅτε καὶ ἀσθενεῖ ἡ ἰν ρὲμ, ἀλλ' ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος γίνεται τῆς ἀπομειώσεως καταδίκη; ἀπολύεται οὖν ὁ ρέος, κἂν μετὰ προκάταρξιν ὁ οἰκέτης ἐτελεύτησε, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης μήτε μόρα γεγένηται, μήτε πωλήσας αὐτὸν μετὰ προκάταρξιν ὁ ποσσέσσωρ τὸ τίμημα ἔλαβεν. ἐπὶ ἑκατέρῳ γὰρ

87. *Steph.* [*ad l. 27 §. 2 verb.: aestimatio non fiet eius*]. Dixi tibi etiam in dig. 17, deteriorationis aestimationem non secundum naturam in rem actionis sed per iudicem exigi. Itaque si in rem actio deficiat, non potest fieri deteriorationis condemnatio: quomodo enim, quum deficiat in rem actio et tantum officio iudicis deteriorationis condemnatio fiat? Igitur reus absolvitur, etiamsi post litem contestatam servus mortuus sit, si nimirum servus venalis non erat et mora non

18) Videtur supplendum: *νέμεσθαι*.

19) Inc. f. 156. 161.

*) Inc. fol. 156. 161.

μὲν διὰ τῆς ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγῆς, οὐ καταδικάζεται· ὑπόκειται δὲ ὁμολογῶν μὲν εἰς τὸ ἁπλοῦν, ἀρνούμενος δὲ καὶ ἐλεγχόμενος εἰς τὸ διπλοῦν.

Καὶ ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἐνέχεται. ὥσπερ γὰρ εἰς τὴν περὶ ἀπαιτήσεως κληρονομίας ἀγωγὴν, καὶ αὐτὴν οὖσαν πράγματος ἀπαιτητέαν, ὁ ἀμνημόνευτος δόλος κατάγεται, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀγωγὴν τὴν κινουμένην ἐπὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστα κινητῶν, ἀκινήτων, καὶ αὐτοκινήτων.

Ἐὰν πατὴρ ἢ δεσπότης διὰ υἱοῦ ὑπεξουσίου ἢ

θέματι[f]). *εἰ δὲ ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιε´ καὶ ιζ´ διγ., καὶ ἑνὸς δὲ τούτων μὴ ὑποκειμένου εἴτε μετὰ προνουντιατίονα ἐτελεύτησεν, πάλιν ὁ ποσσέσσωρ καταδικάζεται, ὡς ἔγνως ἐν τῷ αὐτῷ ιζ´ διγ., ὥσπερ οὖν καὶ μήπω προνουντατίονος γενομένης εἰ κατὰ δόλον ἢ κούλπαν τοῦ ἐναχθέντος ἐτελεύτησεν, ὡς δείκνυσι καὶ τὸ κα´*[g]) *διγ. καὶ τὸ πολλάκις ἡμῖν εἰρημένον ὅτι καὶ ὁ βόνα φίδε νομεὺς μετὰ προκάταρξιν ἀπὸ δόλου καὶ κούλπας εὐθύνεται.*

στεφ. *οὐ δύναται λέγειν, ὅτι, εἰ μὴ ἐβλάβη τὴν ἀρχὴν ὁ οἰκέτης, ἤμελλον νῦν διὰ τῆς ἲν ῥέμ νομίσματα λαμβάνειν. τοῦ γὰρ οἰκέτου τελευτήσαντος δίχα δόλου καὶ κούλπας τοῦ ποσσέσσορος ἔσβεσται αὐτῷ ἡ ἲν ῥέμ κατὰ τὴν εἰρημένην μοι παρατήρησιν.*

οὐ μόνον ὁ μετὰ προκάταρξιν δόλος καταφέρεται εἰς τὴν σπεκιαλίαν ἲν ῥέμ, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ ὁ πραιτέριτος[h]), *τουτέστιν ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως. καὶ ὁ μήπω γὰρ προκατάρξεως γενομένης κατὰ δόλον παυσάμενος νέμεσθαι κατέχεται ἤτοι ἐνάγεται τῇ ἲν ῥέμ, ἀντὶ νεμομένου παραλαμβανόμενος. καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ δόγματος τῆς συγκλήτου δύναται νοεῖσθαι. διηγορεύεται γὰρ αὐτῷ, ὅτι πραιτέριτος*[i]) *δόλος εἰς τὴν χερεδιτάτις κατάγεται πετιτίονα. ἔστι δὲ οὐδὲν ἕτερον ἡ χερεδιτάτις πετιτίων, ἢ ἲν ῥέμ. οὐκ ἔστιν οὖν εὐήθως ἢ ἀνακολούθως*[k]) *εἰπεῖν καὶ ἐπὶ σπεκιαλίας ἲν ῥέμ τὸν πραιτέριτον κατάγεσθαι.*

κυρ. *ὁ παυσάμενος δόλῳ νέμεσθαι ἐνάγεται τῇ ἲν ῥέμ, ἐπειδὴ καὶ τῇ χερεδιτάτις πετιτίονι.*

τοῦ ἐναντ. *τοῦτο νόησον, ἔνθα ὑφίσταταί τε καὶ φαίνεται τὸ πρᾶγμα. τοῦτο γὰρ συνᾴδει τοῖς ἐν τῷ κγ´ διγ. τοῦ γ´ τι. τοῦ ε´ βι. εἰ δὲ μὴ ἵσταται ἢ οὐ φαίνεται, τότε ὁ δόλῳ παυσάμενος τῆς νομῆς τῇ ἀδ ἐξχιβένδουμ ἐνάγεται. οὕτως οὖν νόησον καὶ τὸ λς´ διγ.*

τοῦ ἀνων. *ὅτι γὰρ ἡ χερεδιτάτις πετιτίων ἲν ῥέμ ἐστιν ἔγνως βι. ε´ τι. [γ´] διγ. ιε´*[l]).

οἶδας ὅτι τῶν πραγμάτων ἐκείνων προσπορίζειν δυνάμεθα τὴν δεσποτείαν, ὧν καὶ τὴν νομὴν προσπορίζειν δυνάμεθα, καὶ ὅτι ὑπεξούσιος υἱὸς τῶν μὴ ἐξ ῥὲ πάτρις μόνον προσπορίζει οὐσούφρουκτον, τῶν δὲ ἐξ ῥὲ πάτρις καὶ τὸν οὐσούφρουκτον καὶ τὴν δεσποτείαν αὐτῷ προσπορίζει. ταῦτα εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ὑπεξούσιος ἢ καὶ οἰκέτης ἀλλότριον ἠγόρασε πρᾶγμα, καὶ προσεπόρισε μὲν κατὰ τὸν νόμον τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ τὴν τούτου νομὴν, εἶχε δὲ φυσικῶς τὴν τοῦ πράγματος κατοχὴν, καὶ εἰκότως ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης [ὡς] διὰ τοῦ υἱοῦ[m]) *τὸ πρᾶγμα νεμόμενος ἐνήχθη τῇ ἲν ῥέμ. ἀλλὰ μελλούσης γίνεσθαι καταδίκης ἀπελείφθη ὁ υἱὸς [ἢ ὁ οἰκέτης] οὐ κατὰ δόλον ἢ κούλπαν τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου, τὸ πρᾶγμα κατέχων ὡς εἴρηται. τί χρὴ ποιεῖν τὸν δικάζοντα; λέγει οὐλπιανός*[n])· *ὑπερτιθέσθω τέως τὴν ἀπόφασιν, προθεσμίαν τινὰ [ῥητῶν] ἡμερῶν ταύτῃ διδοὺς, ἵνα τούτων ἐντὸς εἰ μὴ παραγένηται ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης καταδικάσῃ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην, ἢ μὴ ὑπερτιθέσθω μὲν τὴν ἀπόφα-*

nem non condemnatur: tenetur autem in simplum, si confiteatur, in duplum vero, si infitietur et convictus sit.

Item is, qui ante litem contestatam dolo desiit L. 27. §. 3.
possidere, tenetur. Sicut enim in hereditatis petitio- D. VI. 1.
nem, quae et ipsa in rem actio est, dolus praeteritus deducitur, ita et in actionem, qua vindicantur singulae res mobiles, immobiles et se moventes.

Si pater vel dominus per filium vel servum pos- §. 4.

est facta, nec possessor eum post litis contestationem vendidit et pretium accepit. Et quidem ab utroque absolvitur. Si vero servus mortuus est ea conditione, quam didicisti dig. 15 et 17, vel absque eiusmodi conditione si post pronuntiationem mortuus sit, possessor rursus condemnatur, ut in ipso illo dig. 17 didicisti, sicuti etiam tunc, quum ante pronuntiationem dolo vel culpa rei moritur, uti ostendit tum dig 21 tum id, quod saepius a nobis observatum est, etiam bonae fidei possessorem post litis contestationem propter dolum vel culpam teneri.

88. *Steph.* [*ad l.* 27 §. 3 *verb.: quia nihil interest petitoris*]. Non potest dicere, si initio non esset deterior factus, nunc per in rem actionem nummos acciperem. Nam quum servus sine dolo vel culpa possessoris mortuus sit, in rem actio extincta est secundum observationem a me relatam.

89. [*Steph. index l* 27 §. 3]. Non solum post litem contestatam dolus in specialem in rem actionem fertur, sed etiam praeteritus, hoc est qui ante litem contestatam admissus est. Nam et is, qui lite nondum contestata dolo desiit possidere, tenetur sive convenitur in rem actione, quasi possideat. Idque ex senatusconsulto colligi potest. Illo enim cautum est, ut dolus praeteritus in hereditatis petitione veniat. Hereditatis autem petitio nihil aliud est, quam in rem actio. Non igitur absurdum est, per consequentias dicere, et in speciali in rem actione dolum praeteritum deduci.

90. *Cyr.* [*l.* 27 §. 3]. Qui dolo desiit possidere, in rem actione convenitur, sicuti et hereditatis petitione.

91. *Enant.* [*ad l.* 27 §. 3]. Hoc intellige, si res sistatur et appareat. Hoc enim consentaneum est his, quae dicta sunt dig. 23 tit. 3 lib. V. Sin autem non sistatur vel non appareat, tunc qui dolo desiit possidere, ad exhibendum actione convenitur. Sic igitur accipe etiam dig. 36.

92. *Anon.* [*ad l.* 27 §. 3]. Hereditatis petitionem in rem actionem esse didicisti lib. V tit. 3 dig. 15 [§. 18].

93. [*Steph. index l.* 27 §. 4]. Scis earum rerum nos posse alicui dominium acquirere, quarum etiam possessionem acquirere possumus, et filiumfamilias earum rerum, quas non ex re patris quaesivit, patri dumtaxat usumfructum acquirere, earum autem, quas ex re patris comparavit, et usumfructum et dominium ei acquirere. Hoc cognito accede ad speciem propositam. Filius vel servus rem alienam emit, et patri quidem vel domino secundum legem possessionem eius acquisivit, ipse autem naturalem rei possessionem habuit, et forte pater vel dominus utpote per filium vel servum rem possidens in rem actione conventus est. Sed tempore rei iudicandae filius vel servus, qui rem ut dictum est detinet, sine dolo vel culpa patris dominive abest. Quid facere iudicem oportet? Ait Ulpianus: differat sententiam, spatio certarum dierum dato, ut, si intra eas filius vel servus se non sistat, patrem vel dominum

f) Haec forte corrupta sunt.
g) Cod: κδ´.
h) Cod: πετόριτος.
i) Cod: πρετοριτος.
k) Cod: εὐηθ . . ἢ ἁρμο ἀκολούθως. Fortasse: οὐκ ἔστιν οὖν εὔηθες ἢ ἁρμόδιον, ἀκολούθως etc. Hoc sensu: Non igitur simplex et consentaneum est, per consequentias dicere etc.
l) Cod: ιε´.
m) Adde: ἢ διὰ τοῦ οἰκέτου.
n) In nostris Digestorum editionibus *Paulus* huius digesti auctor esse perhibetur.

δούλου νέμηται, καὶ ἀπολιμπάνηται χωρὶς ἀμελείας τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου, ἢ λαμβάνει καιρὸν, ἢ ἀσφαλίζεται περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως.

L. 27. §. 5. D. VI. 1. Καταλογίζεται τῷ νομεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ δαπανηθέντα πρὸ τῆς προκατάρξεως· καὶ ἐὰν ἐναχθεὶς τοῦ θεραπεῦσαι τὴν ζημίαν[20]) δέδωκε χρήματα, ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ᾠκοδόμησεν ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ ἀπαιτοῦντος τὸ πρᾶγμα· εἰ μὴ ἀνέχεται αὐτὸν περιελεῖν τὸ οἰκοδομηθέν· ὥσπερ γίνεται ἐπὶ τοῦ δωρηθέντος ἐδάφους τῇ γυναικὶ, κινουμένης τῆς περὶ προικὸς ἀγωγῆς.

L. 28. D. eod. κη'. Gaiu. Οὐ[21]) ταὐτόν ἐστιν, ἔνθα τὸν δοῦλόν μου νεμηθεὶς ἐπαίδευσας αὐτὸν, τυχὸν ζωγράφον ἢ καλλιγράφον.

L. 29. D. eod. κθ'. Pompo. Ταῦτα γὰρ οὐ διατιμῶνται, εἰ μὴ πράσιμος ἦν, καὶ διὰ τὴν τέχνην μέλλει πιπράσκεσθαι πλείονος[22]).

L. 30. D. eod. λ'. Ἢ τὸν ἀπαιτοῦντα προεμαρτύρω δοῦναι τὰς δαπάνας, ὁ δὲ ἀποπροσεποιήσατο.

sideat, et is sine culpa patris vel domini absit, vel tempus ei datur, vel cavet de restitutione.

Reputantur possessori sumtus ante litem contestatam ab eo erogati: et si, ut damnum praestaret, conventus pecuniam dedit, aut per ignorantiam in area petitoris aedificavit: nisi patiatur petitor eum aedificium tollere: ut fit in area uxori donata, si agatur de dote.

XXVIII. Gaii. Non idem est, si, quum servum meum possideres, eum erudiisses, forte pictorem aut librarium.

XXIX. Pompo. Haec enim non aestimantur, nisi si venalis sit, et propter artificium pluris vendi potest.

XXX. Aut si actori denuntiaveris, ut impensas solveret, et is dissimulaverit.

σιν, εἰ καὶ ἀπ[ελείφθη] ὁ υἱός ἢ ὁ οἰκέτης, ποιείτω [δὲ] τὴν καταδίκην καὶ ἀπολυέτω τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην μόνον εἰ καυτίονα παράσχῃ, ὅτι ἀποκαθίστησι τὴν τοῦ πράγματος νομὴν ἔσω προθεσμίας ῥητῆς.

ὁ βόνα φίδε νομεὺς περὶ τὸ ἐκδικούμενον πρᾶγμα δαπανήματα ἐποίησεν μήπω γενομένης κατ' αὐτοῦ προκατάρξεως. καὶ φησιν ἰουλιανὸς[o]), ὅτι διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς τῶν τοιούτων δαπανημάτων γίνεται λόγος. καὶ εἰ ἐπιμείνῃ ὁ ἄκτωρ τὸ πρᾶγμα τὸ οἰκεῖον ἀπαιτῶν μὴ ἀποδιδομένων τῶν δαπανημάτων, τουτέστιν ἐὰν ὁ τοῦ πράγματος κύριος τὰ δαπανήματα μὴ διδοὺς ἐπιμείνῃ κινῶν τὴν ἲν ῥέμ, ἀντιτίθεται αὐτῷ δόλου παραγραφὴ, δι' ἧς οὐ πρότερον αὐτῷ τὸ πρᾶγμα δοθήσεται, εἰ μὴ παράσχῃ τὰ περὶ αὐτὸ καθ' ὃν εἴρηται τρόπον γενόμενα δαπανήματα. τὸ αὐτό ἐστι, εἰ καὶ οἰκέτης ἦν ὁ ἐκδικούμενος, καὶ βόνα φίδε νομεὺς ἔτυχε ἐναχθεὶς περὶ αὐτοῦ τῇ νοξαλίᾳ καὶ δεδωκὼς τὸ διαφέρον, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ αὐτὸν εἰς νόξαν ἐκδοῦναι. καὶ οὕτω γὰρ ἀντιτίθησι δόλου παραγραφὴν ὁ ἐναγόμενος τῇ ἲν ῥέμ τῶν οὕτω ὑπ' αὐτοῦ δεδομένων. ταὐτόν ἐστιν εἰπεῖν, καὶ ἔνθα κατὰ πλάνην εἰς ἀλλότριόν τις ᾠκοδόμησεν ἔδαφος. καὶ οὕτω γὰρ δεσπότην ποιεῖ τοῦ ἐποικοδομηθέντος τὸν τοῦ ἐδάφους δεσπότην κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· εἴκει τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις· ἐναγόμενος δὲ τῇ ἲν ῥέμ ἀντιτίθησι δόλου παραγραφὴν, καὶ οὐκ ἄλλως τὸ οἰκοδομηθὲν ἀποκαθίστησιν, εἰ μὴ τὰ γενόμενα κομίσηται δαπανήματα, πλὴν εἰ μὴ ἄρα ἑτοίμως ἔχει ὁ πετίτωρ παραχωρῆσαι περιαιρεθῆναι τοῦ ἐδάφους τὸ οἰκοδόμημα. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἐδάφους εἰρήκασι δωρηθέντος τῇ γαμετῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ. εἰ γὰρ λαβοῦσα τὸ ἔδαφος παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτῷ, δεσπότης δηλονότι τοῦ ἐποικοδομηθέντος ἐστὶν ὁ ἀνὴρ διὰ τὸ μὴ ἐῤῥῶσθαι τὰς ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ δωρεάς. εἰ τοίνυν μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐναγόμενος τὴν περὶ τοῦ γάμου ἐξστιπουλάτου χρήσηται ἀντεναγωγῇ τὸν ἐποικοδομηθέντα λαβεῖν βουλόμενος οἶκον, ἐξετάζων ὡς ἐν παρακολουθήματι καὶ τὰ[p]) τῆς ἲν ῥέμ ἤτοι τὰ τῆς ἀντεναγωγῆς ὁ δικαστὴς μὴ ἄλλως αὐτῷ παρασχεθῆναι ψηφιζέσθω τὸν οἶκον, εἰ μὴ τὰ γενόμενα περὶ τὴν οἰκοδομὴν δαπανήματα τῇ οἰκείᾳ λογίσηται γαμετῇ ἢ καὶ ἀνάσχηται περιαιρεθῆναι τὸ οἰκοδόμημα. ἕτερόν ἐστιν, εἰ τὸν ἐμὸν οἰκέτην ἄνηβον καὶ ἥττονα ὄντα τῶν κε' ἐνιαυτῶν νεμόμενος τέχνην ἐδίδαξας ἤτοι ἐπαίδευσας. ἐνταῦθα γὰρ οὐχ ὅπερ περὶ τοῦ ἐδάφους εἰρήκαμεν ὁ πρόκουλος οἴεται, ἐπειδὴ οὔτε ὀφείλω στερηθῆναι τοῦ ἡμετέρου οἰκέτου διὰ τὰ γενόμενα περὶ αὐτοῦ δαπανήματα καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀντιτιθεμένην αὐτῷ[q]) δόλου παραγραφὴν, οὔτε ἡ αὐτὴ δύναται προσληφθῆναι περὶ τὸ πρᾶγμα θεραπεία, ἣν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους φθάσαντες εἴπομεν. πῶς γὰρ οἷόν τε ἐστιν ἀφαιρεῖσθαι τοῦ οἰκέτου τὴν τέχνην ὡς

condemnet, vel sententiam quidem non differat, etiamsi filius vel servus absit, sed condemnationem faciat et absolvat patrem vel dominum, si saltem caveat de rei possessione intra certum tempus restituenda.

94. [*Steph. Index l.* 27 §. 5. *l.* 28. 29. 30]. Bonae fidei possessor in rem petitam sumtus fecit lite nondum contestata. Dicit Iulianus, per doli exceptionem eorum sumtuum rationem haberi debere. Et si perseveret actor rem suam petere non redditis sumtibus, hoc est si dominus rei sumtus non reddat sed in rem actione insistat, doli exceptio opponitur, ob quam non prius ei res restituetur, quam sumtus circa eam sicuti dictum est factos reddat. Idem est, et si servus vindicatus sit, et bonae fidei possessor forte ob eum noxali actione conventus quanti intererat praestiterit, ne cogeretur eum noxae dedere. Nam et hoc casu qui in rem actione conventus est, doli exceptionem propter sumtus istos opponit. Idem est, si quis per errorem in aliena area aedificavit. Hoc enim casu dominum areae eius, quod inaedificatum est, dominum facit, secundum regulam, quae dicit: superficies solo cedit; conventus autem in rem actione doli exceptionem opponit, nec aliter aedificium restituit, nisi sumtus erogatos recipiat, nisi tamen paratus sit petitor pati aedificium tolli. Idem faciendum dixerunt in area uxori donata a marito constante matrimonio. Scilicet si mulier in area a marito donata aedificaverit, maritus eius quod inaedificatum est dominus efficitur, quia donationes constante matrimonio non valent. Igitur si soluto matrimonio ex stipulatu actione propter[r] matrimonium conventus reconventione utatur, domum inaedificatam petens, iudex, qui incidenter etiam de hac in rem actione sive reconventione cognoscit, non aliter aedificium ei restitui iubet, nisi sumtus aedificando factos uxori suae reputet vel aedificium tolli patiatur. Aliud est, si puerum meum minorem XXV annis quum possideres, artem docueris vel erudieris. Hoc enim casu non idem, quod de aedificio diximus, Proculus existimat, quia neque carere servo meo debeam propter sumtus in eum erogatos et doli exceptionem ideo mihi oppositam, nec idem remedium in hac re adhiberi potest, quod in area modo diximus. Quomodo enim avelli a servo eruditio possit, ut ex area aedificium tollitur? Non igitur hoc, quod in area diximus, idem etiam in servo vindicato dicere possumus, si forte eum pictorem aut librarium docueris. Obtinuit igitur, non aliter officio

20) Glossa inter lineas: νοξαλίαν.

21) Quo rotundior huius et sequentis digesti sententia fieret, nonnulla ad cap. 28. traxerunt sive librarii sive Basilicorum architecti, quae ad l. 27 in Digestis pertinent: alia quae l. 28 verba erant cap. 29 addiderunt.

22) Hactenus fol. 150. 161.

o) Num οὐλπιανός; Vide notam, quae praecedit.

p) Cod. κατά.

q) Malim: ἐμοί, nisi forte scribendum: παρὰ σοῦ.

λα'. Οὐ μόνον τῶν ἐφήβων οἰκετῶν ἀπαιτοῦνται καρποί, εἰσὶ γὰρ καὶ τοῦ ἀνήβου ὑπηρεσίαι. ἀναισχύντως δὲ καρποὺς ὁ κύριος ἐπιζητεῖ τέχνης, ἣν ὁ νομεὺς οἰκείοις ἐδίδαξε δαπανήμασιν.

λβ'. Μετὰ δὲ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν ἀντιλογίζονται ταῖς δαπάναις αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ τεχνίτου.

λγ'. Οὐ μόνον οἱ ληφθέντες καρποί, ἀλλὰ καὶ οἱ δυνάμενοι ληφθῆναι εὐπρεπῶς ἀποκαθίστανται· καὶ κἂν φθαρῇ τὸ ἐκνικώμενον δόλῳ τοῦ νομέως, δίδονται μέχρι καταδίκης. εἰ δὲ καὶ ψιλὴν ἐξεδίκουν δεσποτείαν, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθάρη ἡ χρῆσις, καὶ αὐτὴ ἀποκαθίσταταί μοι, καὶ ἐξ οὗ ἐφθάρη δίδωσι καρπούς.

λδ'. Ὁμοίως καὶ εἴ τι διὰ προσχώσεως τῷ ἀγρῷ προσετέθη.

λε'. Ἐὰν ὁ δεσπότης ληγατεύσῃ τὴν χρῆσιν ἐκνικωμένου ἀγροῦ, ἔκτοτε ἀργεῖ ὁ λόγος τῶν καρπῶν.

Ἐὰν περὶ ἀλλοτρίου ἀγροῦ ἐναγάγω, καὶ ψηφίσηται ὁ δικαστής, αὐτὸν ἐμὸν εἶναι, καὶ τοὺς καρποὺς ὀφείλει ψηφίσασθαι δοθῆναί μοι.

Ὁ δεσπότης λαβὼν τὴν τῆς δίκης διατίμησιν οὐκ ἀσφαλίζεται περὶ ἐκνικήσεως.

Καὶ τῶν μὴ δυναμένων διαιρεθῆναι ἐκδικοῦνται μέρη.

λς'. Ὁ θέλων ἐκδικῆσαι περιεργάζεσθαι ὀφείλει, εἰ νέμεται ὁ μέλλων ἐνάγεσθαι, ἢ δόλῳ ἐπαύσατο.

Καὶ[23]) ἀπὸ ἀμελείας ὁ ἐναγόμενος καταδικάζεται. ἀμέλεια δέ ἐστι τὸ πέμψαι τὸν ἐκδικούμενον δοῦλον δι' ἐπικινδύνων τόπων, ἢ τὸν φυγάδα μὴ φυ-

XXXI. Non tantum servorum puberum fructus petuntur: nam etiam impuberis operae sunt. Improbe autem dominus fructus petit eius artificii, quod possessor suis sumtibus docuit. *L. 31.* *D. VI. 1.*

XXXII. Post vicesimum autem quintum annum operae artificis cum impensis compensantur. *L. 32.* *D. eod.*

XXXIII. Non solum fructus percepti, sed et qui honeste percipi potuerunt, restituuntur: et quamvis res petita dolo possessoris perierit, usque ad condemnationem praestantur. Sed etsi nudam proprietatem petebam, et interea usufructus amissus est, etiam ille mihi restituitur, et ex eo tempore, quo periit, fructus praestat. *L. 33.* *D. eod.*

XXXIV. Idem est, si quid per alluvionem fundo accessit. *L. 34.* *D. eod.*

XXXV. Si dominus usumfructum agri petiti legaverit, ab eo tempore cessat fructuum ratio. *L. 35. pr.* *D. eod.*

Si alienum fundum petii et iudex pronuntiavit, eum meum esse, debet etiam pronuntiare, ut fructus mihi restituantur. §. 1.

Dominus, qui litis aestimationem accepit, de evictione non cavet. §. 2.

Eorum quoque, quae dividi non possunt, partes petuntur. §. 3.

XXXVI. Qui vindicare vult, requirere debet, an is, quem convenire vult, possideat, vel dolo desierit possidere. *L. 36 pr.* *D. eod.*

Etiam culpae nomine reus condemnatur. Culpa autem est, mittere servum petitum per loca periculosa, vel fugitivum non custodire, vel concedere, ut §. 1.

τοῦ ἐδάφους τὸ οἰκοδόμημα; οὐ δυνάμεθα τοίνυν ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἰρήκαμεν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκέτου [τοῦ] ἐκδικηθέντος εἰπεῖν, διότι τυχὸν αὐτὸν ζωγράφον ἢ βιβλιογράφον ἐδίδαξας. ἐκράτησε τοιγαροῦν, ὥστε μὴ ἄλλως ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος διατίμησιν [γίνεσθαι] τῶν περὶ τὴν τέχνην δαπανημάτων, εἰ μὴ βενάλιον εἶχες τοῦτον αὐτὸν τὸν οἰκέτην σὺ ὁ τούτου δεσπότης καὶ πλείονος μέλλεις αὐτὸν πεπρακέναι διὰ τὴν τέχνην, ἣν ὁ ποσσέσσωρ ἐδίδαξεν. εἰ δὲ μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης, πρὸ δὲ τῆς προκατάρξεως μήπω τὴν τέχνην αὐτοῦ ἐκδιδαχθέντος, ἀρξαμένου δὲ ταύτην διδάσκεσθαι πρ . . . χηθη ποσσέσσωρ, ὅτι ἀλλότριος ἦν ὁ οἰκέτης, διεμαρτύρατο τίτιον, ὃς ἐπεφημίζετο καὶ ἦν τοῦ οἰκέτου δεσπότης, λέγων τυχόν, ὅτι δαπανήματα μέλλω περὶ τὸν οἰκέτην ποιεῖν καὶ μισθὸν περὶ τούτου διδόναι, καὶ εἰ πρὸς τῆς ἀληθείας κύριος εἶ τοῦ οἰκέτου δεῖξον καὶ τοῦτον λάβε πρὶν ἢ δαπανήσω τὸ περὶ τὴν τέχνην, ὁ δὲ τίτιος ὑπερέθετο, καὶ οὕτω αὐτὸ ἀποπροσποιησάμενος τὰ περὶ τὴν τέχνην ὁ ποσσέσσωρ ἐπεφλησέ [τε] καὶ δέδωκε δαπανήματα· ἐπὶ γὰρ τοῦ παρόντος θέματος, [εἰ καὶ] μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης, οὐκ ἄλλως αὐτὸν ἀποκαθίστησιν ὁ ποσσέσσωρ, εἰ μὴ τὰ περὶ τὴν τέχνην κομίσεται δαπανήματα, δόλου παραγραφὴν ἀντιτιθέμενος τῷ πετίτορι.

στεφ. Θεμάτισον δὲ αὐτὸν βόνα φίδε. ἐπὶ γὰρ τοῦ μάλα φίδε τινα . . . . σασθαι . . τῇ ἐν τῷ λζ' διγ. τῆς πετιτίονος. ἀνάγν. καὶ τὸ ιζ' διγ. τοῦ παρόντος τι. καὶ κατὰ τὰς ἐκεῖ νόησον δ . . . . τὰ νῦν εἰρημένα σοι ἅπαντα τοῖς ἐκεῖ κειμένοις.

. . . . . . ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ α' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ κ' βι. καὶ τὸ ι' διγ. τοῦ δ' τι. τοῦ μδ' βι.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. ιγ' τι. [ζ'] διγ. κε' καὶ βι. ιθ' τι. α' διγ. μγ' μδ'.[r])

στεφ.[s]) ση. ἐπὶ ῥητοῦ, ὅτι μετὰ προκάταρξιν πᾶς ἐναγόμενος τῇ ἰν ῥέμ, τουτέστιν εἰ καὶ βόνα φίδε ἐστί, καὶ ἀπὸ

iudicis aestimationem fieri sumtuum ad eruditionem factorum, nisi eum servum venalem habeas tu, qui eius dominus es, et pluris eum venditurus sis propter artificium, quod eum possessor edocuit. Sin autem non venalis sit, sed ante litem contestatam, quum nondum artem edoctus esset, inciperet autem eam doceri, possessor certior factus, eum alienum esse, denuntiaverit Titio, qui ferebatur et erat servi dominus, dicens forte: Facturus sum impensas in servum et mercedes pro eo daturus, et si revera dominus servi es, id proba et eum recipe, priusquam aliquid impendam circa artificium; Titius autem moram fecerit, et sic dissimulante eo possessor circa artificium in sumtus incurrerit eosque erogaverit; hoc igitur casu, etiamsi servus non fuerit venalis, possessor doli exceptione adversus petitorem usus non aliter eum restituit, nisi sumtus circa artificium factos recipiat.

95. *Steph.* [*ad l. 27 §. 5 verb: possessor*]. Finge eum bonae fidei possessorem esse. Nam in malae fidei possessore . . . . in dig. 37 *de hereditatis petitione*. Lege etiam dig. 17 huius tituli, et secundum . . . . . . intellige, quae nunc tibi dicta sunt, illis autem non continentur.

96. [*Anon. ad l. 27 §. 5*]. Lege finem dig. 1 tit. 1 lib. XX et dig. 10 tit. 4 lib. XLIV.

97. *Eiusdem* [*ad l. 27 §. 5*]. Lege lib. XIII tit. 7 dig. 25 et lib. XIX tit. 1 dig. 43. 44.

(*Plura desiderantur.*)

98. *Steph.* [*ad l. 36 §. 1 verb: culpae nomine*]. Nota ad textum, quod post litis contestationem quilibet

23) Inc. f. 24. 27.

r) Hactenus fol. 150. 161.

s) Inc. fol. 21. 27.

λῦξαι, ἢ ἀνασχέσθαι ἐν κυνηγίῳ εἶναι, ἢ πλοῖον ἐν ἀνεπιτηδείῳ καιρῷ πλοῦσαι.

l. 37. D. VI. 1. λζ. Ulpi. Εἰ καὶ καλῇ πίστει ἀγοράσω ἔδαφος, μετὰ δὲ τὸ μαθεῖν ἀλλότριον αὐτὸ εἶναι κτίσω, τὰς μὲν δαπάνας οὐ λαμβάνω, δύναμαι δὲ περιελεῖν τὸ κτίσμα ἄνευ ζημίας τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.

l. 38. D. eod. λη'. Celsou. Ἐὰν ἀγοράσας καλῇ πίστει ἀλλότριον ἀγρὸν γεωργήσω ἢ καὶ κτίσω ἐν αὐτῷ, εἰ μὲν ἤμελλεν ὁ δεσπότης τὰ αὐτὰ ποιεῖν, [δίδωσιν][24]) ὅσου γέγονε τιμιώτερος. εἰ δὲ πλέον τῆς δαπάνης ὠφέλησα,

κούλπας εὐθύνεται. σῆ. διὰ τὸ ἐντελῶς εἰρημένον ἐν προοιμίοις τοῦ κζ διγ.

στεφ. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κα' διγ.

τοῦ ἀνων. περὶ φυγάδος ἀνάγν. διγ. κα' καὶ περὶ νηὸς διγ. ις'.

στεφ. οἶδας δὲ μαθὼν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ις' διγ. ὅτι, κἂν ἐν πλοΐμῳ καιρῷ πλεῦσαι τὴν ναῦν παρεσκεύασε, ἀνεπιτηδείοις δέ τισιν αὐτὴν κατεπίστευσεν, ὑπόκειται.

τοῦ ἀνων. ὅμοιον βι. ιε' τι. γ' διγ. γ'. ἀνάγν. βι. μδ' τι. δ'[t]) διγ. ιδ'. ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ κζ διγ. τούτου τοῦ τι.

στεφ. πρόδηλον δέ, ὅτι, ἐν ᾧ βούλεται ὁ πετίτωρ, δύναται τὴν τοῦ ἐδάφους ὑπερ[u]) διατίμησιν κατὰ τὴν ἐπιφερομένην ἐν τῷ ἑξῆς διγ. διαστιξιν. οὐ δύναται ἀφαιρεῖσθαι τὰ ἐποικοδομηθέντα ὁ ἐν εἰδήσει τὴν οἰκοδομίαν ποιησάμενος, ἐπειδὴ μὴ ὀφείλει πλέον τι ἔχειν τοῦ βονα φίδε τὸ ἀλλότριον οἰκοδομήσαντος ἔδαφος καὶ ὑποκειμένου [ταῖς] ἐν τῷ ἑξῆς διγ. παρατηρήσεσι. παραγραφὴν δὲ οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐρυθριᾷ δοῦναι παραγραφὴν τῷ ἐν εἰδήσει τὸ ἀλλότριον ἔδαφος οἰκοδομήσαντι. ἀλλ' οὔτε ἀφαίρεσιν ἐδίδου αὐτῷ τῶν προστεθέντων, εἰ μὴ ὅτι ἐξ ἀρχῆς βονα φίδε νομεὺς ἦν τοῦ ἐδάφους. τοῦτο δὲ μὴ οὕτω νοήσῃς· κἂν[v]) γὰρ ἐξ ἀρχῆς μάλα φίδε νομεὺς ἦν, ἔχει οὐδὲν ἧττον τῶν ἐπιτεθέντων ἀφαίρεσιν· οὐ δεῖ γὰρ ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας ἕτερον γενέσθαι πλουσιώτερον· τότε δὲ ἔχει τῶν ἐπιτεθέντων ἀφαίρεσιν, ὅταν μὴ καταβλάπτει τὴν παλαιὰν ὄψιν τοῦ ἐδάφους. ὁ μέντοι[w]) βονα φίδε, κἂν καταβλάπτῃ, οὐδὲν ἧττον ἀφαιρεῖται. ἀπροσδιορίστως γὰρ κεῖται ἐν τῷ κζ διγ. περὶ τοῦ βονα φίδε νομέως, καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ κείμενον ἐν τῇ β' ἰνστιτ. ἐκεῖ γὰρ περὶ δεσποτείας ζητῶν φησί, ὅτι τὰ ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἐν εἰδήσει ἐπικτιζόμενα εἶναι τῷ ἐδάφει[x]), καὶ οὐκ ἔχει λοιπὸν ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἰν ῥέμ ὁ κτίσας, οὐδὲ μετὰ τὸ κατασπᾶσαι τὸν οἶκον αὐτὸς ἐστὶ δεσπότης . . . . .[y]) ὅτι οὐ διακόπτεται βονα φίδε νομὴ διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εἰδήσεως.

ᾠκοδόμησας ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ ἀγρῷ, ὃν ἀγνοῶν βονα φίδε παρὰ [τοῦ πεπρ]ακότος ὠνήσω, ἢ καὶ ἔσπειρας τοῦτον αὐτὸν τὸν ἀγρόν, καὶ μετὰ ταῦτα κινεῖται κατὰ σοῦ ἡ ἰν ῥέμ. καί φησιν ὁ κέλσος, ὅτι χρὴ τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν μὴ ὡς ἔτυχεν ἀποφαίνεσθαι, διαφορὰν δὲ εἰσάγειν τῆς καταδίκης ἀπό τε τῶν προσώπων καὶ τῆς αἰτίας. πρῶτον γὰρ τὸ τοῦ πετίτωρος ἐξετάζεται πρόσωπον· ὑπόθου γὰρ ὅτι καὶ αὐτὸς εὔπορος ὢν τὰ αὐτὰ ἤμελλε τῷ ἐναγομένῳ ποιεῖν [καὶ οἰκοδο]μεῖν ἢ γε[ωργεῖν τὸν ἀγρόν. τούτου] γὰρ ἔχοντος οὕτως, ὑποδίδωσι τὴν γενομένην δαπάνην, ἵνα τὸν ἀγρὸν ἀναλάβῃ, δαπάνην δὲ οὐ πᾶσαν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον [μόνον] τιμιώτερος ἤτοι ὅσον πλείονος ἄξιος γέγονεν ὁ ἀγρός, πλὴν εἰ μὴ ὑπερ[βαίνει τὸ] γενόμενον δαπάνημα ἡ νῦν προστεθεῖσα τῷ ἀγρῷ διατίμησις· τότε γὰρ

in arena sit vel navem adverso tempore navigatum mittere.

XXXVII. *Ulpi.* Etiamsi bona fide aream emero, postquam autem sciero, eam alienam esse, in ea aedificavero, sumtus quidem non consequor, possum autem sine dispendio domini areae aedificium tollere.

XXXVIII. *Celsi.* Si alienum fundum bona fide a me emtum excoluero vel in eo aedificavero, si quidem dominus eadem facturus fuisset, reddit, quatenus pretiosior factus est. Si vero utilitas superet

in rem actione conventus, etiamsi bonae fidei possessor sit, etiam ob culpam damnatur. Nota hoc propter id, quod perfecte dictum est initio dig. 27.

99. *Steph.* [*ad l.* 36 §. 1 *verb: servum fugitivum — non custodit*]. Memineris eorum, quae dicta sunt dig. 21.

100. *Anon.* [*ad l.* 36 §. 1]. De fugitivo conferas dig. 21 et de navi dig. 16 [§. 1].

101. *Steph.* [*ad l.* 36 §. 1 *verb: adverso tempore*]. Didicisti in fine dig. 16 teneri eum, etiamsi tempore navigationis navem trans mare misit, si minus idoneis hominibus eam commiserit.

102. *Anon.* [*ad l.* 37]. Simile lib. XV tit. 3 dig. 3 [§. 4]. Lege lib. XLIV tit. 4 dig. 14. Lege finem dig. 27 huius tituli.

103. *Steph.* [*ad l.* 37]. Manifestum autem est, si petitor velit, posse soli aestimationem .... secundum distinctionem sequenti dig. propositam. Non potest tollere quae inaedificata sunt, qui sciens aedificavit, quia non debet potiori iure frui quam is, qui bona fide in alieno solo aedificavit et observationibus in sequenti dig. expositis subiacet. Exceptionem autem non habet, quoniam lex erubescit exceptionem dare ei, qui sciens in alieno solo aedificavit. Sed nec tollere, quae accesserunt, ei permisisset, nisi ab initio bona fide solum possedisset. Hoc autem non sic intellige. Licet enim ab initio malae fidei possessor fuerit, nihilominus ea, quae imposita sunt, tollere potest: neque enim aliquis cum damno alterius locupletior fieri debet: sed ita demum quae imposita sunt tollere potest, si pristinum statum soli non laedat. Bonae fidei autem possessor, etiamsi laedat, nihilominus tollit. Indistincte enim hoc de bonae fidei possessore dictum est dig. 27, nec contrarium tibi videatur, quod habetur lib. II Institutionum [tit 1 §. 30]. Ibi enim de dominio quaerens dicit, ea, quae sciens aliquis alieno solo inaedificaverit, solo cedere, nec aedificantem eorum nomine in rem actionem habere, nec diruto aedificio eum dominum esse ... quod bonae fidei possessio scientia superveniente non interrumpitur.

104. [*Steph. index l.* 38]. Aedificasti in fundo alieno, quem imprudens bona fide a venditore emisti, vel etiam conseruisti hunc fundum, et postea in rem actio adversus te movetur. Dicit Celsus, oportere bonum iudicem non temere sententiam dicere, sed diversitatem condemnationis ex personis et causa inducere. Primum enim petitoris persona consideratur: finge enim ipsum etiam, quum locuples esset, eadem facturum fuisse, quae reus fecit, et aedificaturum vel culturum fuisse fundum. Hoc si ita sit, impensam reddit, ut fundum recipiat: impensam autem non omnem, sed quatenus pretiosior vel pluris factus est fundus, nisi forte impensam excedit aestimatio quae nunc fundo accessit:

24) Deest in Cod.

t) Cod. α' habere videbatur.

u) Haec verba, et reliqua, quae sequuntur, genuina non videntur. Primum enim corruptelis laborant, quarum indicia in ipso Codice depreheuduntur. Sic super verbo ὑπερ inter lineas stellula imposita conspicitur, quae tamen quo nos ableget nescio. Deinde sequentia ita a textu discrepant et sibi invicem contradicunt, ut Stephano tribui non possint. Magis genuina esse videntur, quae editio *Heimbachii* II p. 101 ad l. 37 habet: nostra recentiorum scholiastarum hallucinationibus interpolata sunt. Verti, utut potui.

v) Cod. καί.

w) Cod. ὅμως τ'. habere videbatur.

x) Cod. perspicue habet: τὸ ἔδαφος.

y) Fortasse supplendum: σημείωσαι τοίνυν.

μόνα τὰ δαπανηθέντα δίδωσιν. εἰ δὲ πένης ἐστὶν, ἐφεῖταί μοι περιελεῖν ἐκ τῶν γενομένων, ὅσα δύναμαι· ὥστε μέντοι μὴ γενέσθαι χείρονα τὸν ἀγρὸν, οὗ ἦν ἐξ ἀρχῆς.

ὅσα ἐδαπάνησε, καὶ οὐχ ὅσου πλείονος ἄξιος γέγονε νῦν ὁ ἀγρὸς, λήψεται ὁ ποσσέσσωρ. οἷον ͵α μὲν ἄξιος ἦν πρότερον ὁ ἀγρὸς, ἐδαπάνησε δὲ περὶ τούτου ὁ ποσσέσσωρ ἕτερα ͵α· εἰ μὲν τὸ νῦν ἄλ[λων φ΄ νομισμάτων] πλείονος ἄξιος ἦν ὁ ἀγρὸς, τουτέστι τῆς πρωτοτύπου τιμῆς καὶ τὴν γενομένην δαπάνην .... φαίνεται (!) .... ἦν ὁ ἀγρὸς ἄξιος [οὐ τὰ ͵α]φ΄ δίδωσιν ὁ τοῦ ἀγροῦ κύριος, ὅσου καὶ πλείονος γέγονεν ἄξιος, ἀλλὰ ͵α μόνα, ὅσα ἐδαπάνησεν. εἰ δὲ τὸ ἐναντίον [εἰς] φ΄ νομίσματα μόνον διατιμηθῇ, οὔτε τ[ὰ ͵α νομίσματα] δίδωσιν ὁ κύ[ριος, ὅσα] ἐδαπάνησεν ὁ ποσσέσσωρ a), ἀλλὰ φ΄ καὶ μόνα, ὅσου πλείονος ἄξιος γέγονεν ὁ ἀγρὸς, καὶ ἁπλῶς κρεῖττον ἢ ου πλείονος τῶν γενομένων ἐμπονημάτ .... στι .. δοὺς τῷ ποσσέσσορι, λαμβάνει μετὰ τῶν κτισθέντων ἢ μετὰ τῶν σπερθέντων ἢ φυτευθέντων τὸν ἀγρόν. ταῦτα μὲν οὖν εἰ [ὁ] π[ετίτωρ ἤμελλε] καὶ αὐτὸς σπεῖραι ἢ οἰκοδομῆσαι, καὶ εὔπορός ἐστιν, ὥστε [αὐτὸν δύν]ασθαι παρασχεῖν τὰ γενόμενα δαπανήματα μηδὲ αὐτὸν τὰ τιμιώτατά τε καὶ ἀναγκαῖα πωλῆσαι *). ἀλλ᾽ εἰ ἀναγκασθείη τοῦτ .... δαπάνην εἰσιν αὐτὸ περιστὰς .... κωλυθῆναι ἢ αὐτὸν ἤδη στερηθῆναι τῶν πατρῴων οἴκων ἢ τῶν τάφων τῶν πα[τρῴων] ἢ τῶν προγονικῶν, τότε αὐτῷ τῷ ποσσέσσορι [παρα]χωροῦμεν, [ἐν] ᾧ καὶ ἐπιτέθεικεν, ἀφαιρεῖσθαι πάντα, ὅσα καὶ ἃ δύναται, [ἀ]κ[ε]ραί[αν] μέντοι καὶ ἀμ[είωτον] τὴν παλαιὰν ὄψιν αὐτοῦ [τοῦ ἀγρ]οῦ φυλαττομένῳ καὶ ὥσπερ εἰ μηδὲν ἦν κ[τισθὲν] ἢ ουτ . ει ... . πλὴν εἰ μὴ ἄρα ὁ τοῦ ἐδάφους κύριος ἑτοίμως ἔχῃ, ἐν ᾧ καθάπερ εἴπομεν ἐστιν b) εὔπορος, τοσαῦτα τῷ ποσσέσσορι παρέχειν, ὅσα μέλλει λαμβάνειν μετὰ τὸ καταλυθῆναι τὸ οἰκοδόμημα τὰς ὕλας πιπράσκων, καὶ λαβεῖν ὡς ἔχει νῦν σχήματος τὸν ἀγρὸν κ . τ .. ετα .. φθ ..... καὶ γὰρ ἐν ᾧ κακοθελές τε καὶ ...... ἐπεχείρησε ποιεῖν ὁ ποσσέσσωρ, ξῆσαι τοίχου [κονίαμα] βουλόμενος [ἢ] τὴν γραφὴν, [ἣν] ἐπιτέθεικε, οὐδὲν ἐν τέλει ἕτερον ὠφελούμενος, ἢ ὅτι τὸν οἰκεῖον φθόνον ἀποπληροῖ, τοῦτο οὐ συγχωροῦμεν αὐτῷ .... ἐὰν εἴρη .... μὴ εὔπορός ἐστιν ὁ πετίτωρ, ἐκεῖνα διδοὺς ὅσα δύναται λαβεῖν ὁ ποσσέσσωρ καταλύων τὸ οἰκοδόμημα καὶ τὰς ὕλας πιπράσκων, λαμβάνει μετὰ τοῦ οἰκοδομήματος τὸν ἀγρὸν ἤτοι τὸ ἔδαφος. τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ βενάλιος ἦν αὐτῷ ὁ ἀγρός. εἰ γὰρ βενάλιός ἐστιν αὐτῷ καὶ σκοπὸν ἔχει τοῦτον ἑτέρῳ πωλῆσαι, τότε οὐ συγχωροῦμεν αὐτῷ, κἂν ἄπορός ἐστιν, μόνην τὴν τῶν ὑλῶν παρέχειν διατίμησιν καὶ λαβεῖν μετὰ τοῦ οἰκοδομηθέντος τὸν ἀγρόν. βεναλίου γὰρ ὄντος ὡς εἴρηται τοῦ ἀγροῦ, εἰ μὴ βούλεται παρασχεῖν ὁ κινῶν ὅσα ἐν τῷ α΄ μέρει τοῦ διγ. χρῆναι παρέχεσθαι φθάσαντες εἴπομεν, τουτέστιν ὅσα προσετέθη τῇ διατιμήσει τοῦ ἀγροῦ ἤτοι ὅσου πλείονος ἄξιος γέγονε ἢ καὶ ὅσον δεδαπάνηται κατὰ τὴν ἀνωτέρω εἰρ[ημένην] διάστιξιν, τουτέστιν ἢ τοὺς ͵α ἢ τοὺς [φ΄ χρυσοῦς] ὡς ἐν προοιμίῳ τοῦ διγ. φθάσαντες εἴπομεν, τότε τούτων ὑπεξαιρουμένων τῶν ͵α ἢ τῶν φ΄ χρυσῶν εἰς τὴν τοῦ ἀγροῦ διατίμησιν ἐφεξῆς ὁ ποσσέσσωρ καταδικάζεται, τουτέστιν εἰς τὰ ͵α ἔχει τὸν ἀγρόν.

σ τ ε φ. σῆ. τὸ διγ. καὶ τὰς ἐν αὐτῷ κειμένας διαστίξεις διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ... παντα τουτέστι τοὺς (!) ... παρ .... ἐκ τοῦ βόνα [φίδε] νομέως καὶ μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κε΄ διγ. τῆς πιγνερατικίας.

σ τ ε φ. εὔπορον .... τοιοῦτον ... μι . σκοπὸν τὰ αὐτὰ ἤμελλε ποιεῖν καὶ οἰκοδομεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ. τοῦτο γὰρ ποιεῖ καὶ ἡ ἐπιφορά. λέγει γάρ· εἰ δὲ πένης ἦν ὁ τοῦ ἐδάφους δεσπότης, τὰ μὲν δαπανήματα παρασχεῖν οὐκ ἀναγκάζεται, καρτερεῖν δὲ ὀφείλει περιαιρουμένου τοῦ οἰκοδομήματος κατὰ τὴν ἑξῆς ἐκφερομένην διάστιξιν.

σ τ ε φ. σῆ. ἐκ τοῦ παρόντος καὶ ἐκ τοῦ μη΄ διγ. ὅτι ἔνθα παραγραφὴν ἐπὶ τοῖς δαπανήμασιν ἔχει ὁ βόνα φίδε νομεὺς, οὐ πάντα τὰ δαπανήματα δύναται ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ διατίμησιν, τουτέστιν ὅσου πλείονος διὰ τῶν α[ὐτοῦ] δαπανημάτων τὸ ἔδαφος γέγονεν ἄξιον. τοῦτο δὲ αὐτὸ κρατεῖ καὶ τῆς ὑποθηκαρίας κινουμένης ἐν ῥέμ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ α΄ τῶν ἀντικανιανοῦ μονοβίβλων τί. α΄ διγ. κθ΄ φησίν· καὶ

impensam, solum, quod impensum est, reddit. Quodsi pauper sit, permittitur mihi tollere ex his, quae facta sunt, quaecunque possim: sic tamen, ut fundus deterior non fiat, quam ab initio fuerit.

tunc enim quae impendit, non autem quantum nunc fundus pluris factus est, possessor recipiet. Puta M antea pretium habuit fundus, possessor autem alia M in eum impendit: si quidem nunc D insuper solidis pretiosior factus est fundus, hoc est si pretium eius tantum nunc esse appareat, quantum aestimatio eius, quae antea fuit, et impensa in eum facta [et D solidi] efficiunt, non MD fundi dominus reddit, quibus pretiosior factus est, sed solum M, quae impensa sunt. E contrario si [melioratio] dumtaxat ad D solidos aestimata sit, non M solidos, quos possessor impendit, sed solum D, quibus fundus pretiosior factus est, dominus fundi reddit, et simpliciter si .... possessori reddat, fundum cum his, quae aedificata vel sata et plantata sunt, recipit. Haec si petitor ipse saturus vel aedificaturus fuit, et locuples est, ut impensas, quae factae sunt, reddere possit nec propterea res pretiosissimas et necessarias vendere necesse habeat. Sin autem cogatur .... et carere iam laribus paternis et sepulcris paternis sive avitis, tunc permittimus possessori, qui ea impendit, tollere quaecunque potest, dum integrum et imminutum servet pristinum fundi statum, ac si nihil aedificatum vel ... . esset, nisi forte dominus soli paratus sit, quando ut diximus non est locuples, tantundem possessori dare, quantum habiturus est materias vendendo post dirutionem aedificii, et ita recipere fundum eo statu, quo nunc est .... Nam si malitiosum quid et ...... possessor facere conetur, abradere a pariete tectorium volens vel picturam, quam imposuit, nihil aliud omnino laturus, quam ut invidiae suae satisfaciat, hoc ei non concedimus .... non sit locuples petitor, redditis quae habiturus esset possessor vendendo materias post dirutionem aedificii, fundum vel solum cum aedificio recipit. Hoc sic accipe, si ei fundus non sit venalis. Nam si venalis ei sit eumque alii venditurus sit, tunc ei non concedimus, si vel pauper sit, praestita aestimatione materiarum fundum cum aedificio recipere. Si enim fundus, ut dictum est, venalis sit, et petitor nolit dare, quae eum dare supra diximus in prima parte huius digesti, hoc est quae ad pretium fundi accesserunt, sive quanti pretiosior factus est sive quantum in eum impensum est secundum distinctionem supra factam, hoc est sive M sive D aureos sicuti initio huius dig. diximus, tunc subtractis hisce M vel D aureis consequenter possessor condemnatur, hoc est pro M agrum habet.

105. *Steph.* [*ad l. 38 initio*]. Nota hoc dig. et distinctiones, quas continet, propter id, quod indistincte dictum est .... a bonae fidei possessore, et memineris eorum, quae dicta sunt dig 25 *de pigneratitia actione.*

106. *Steph.* [*ad l. 38 verb: finge et dominum*]. Locupletem .... idem facturus erat et aedificaturus in fundo. Hoc enim ostendunt, quae sequuntur Dicit enim: sin pauper erat dominus soli, impensas quidem reddere non compellitur, sed pati debet aedificium tolli secundum distinctionem deinde propositam.

107. *Steph.* [*ad l. 38 verb: usque eo dumtaxat*]. Nota ex hoc dig. et ex dig. 48, bonae fidei possessorem si propter sumtus exceptionem habeat, non omnes sumtus exigere posse, sed eos, qui aestimationem excedunt, hoc est quanti pretiosius factum est solum propter impensas ab eo factas. Idem obtinet, si hypothecaria in rem actione agatur, sicuti Paulus lib. I librorum sin-

a) Cod: πετίτωρ, quod omnino corrigendum erat.
*) Cod. videbatur habere: πωλῆσαι.

b) Videtur legendum: μὴ εὔπορος, vel ἄπορος. Vide notam, quae sequitur.

Εἰ μὴ ἕτοιμός ἐστιν ὁ δεσπότης δοῦναί μοι, ὅσον μέλλω σχεῖν ἐκ τῶν περιαιρουμένων· οὐ γὰρ ἀκούομαι κακοθελῶς ἀποξέσαι τὰς γραφὰς θέλων διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος. εἰ μέντοι μέλλει πιπράσκειν τὸν ἀγρὸν, αἱ δαπάναι πρὸς τὸ ἀνωτέρω λεχθὲν λογίζονται.

L. 39. pr. D. VI. 1. [λθ΄.] *Οἱ ἐργολάβοι ἰδίαις ὕλαις κτίζοντες ποιοῦσιν αὐτὰς παραχρῆμα τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.*

L. 41. pr. D. eod. [μα΄.][25]) *Ὁ λαβὼν ὑπὸ ὡρισμένην ἡμέραν ὑπερθεματισμοῦ, ἐὰν εὑρεθῇ ὁ ὑπερθεματίζων, οὐκ ἔχει τὴν περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγήν*[26])· *πρὶν ἢ δέ τις ὑπερθεματίσει, ἔχει αὐτήν.*

§. 1. *Ἐὰν κατὰ ἀγορασίαν λάβω παρὰ ὑπεξουσίου, ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν ἔχοντος, ἢ κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου, ἔχω τὴν ἀγωγὴν ἐπὶ τῷ πράγματι· ὥσπερ ὅτε ὁ προκουράτωρ γνώμῃ τοῦ δεσπότου πωλεῖ ἢ ἀποδίδωσιν*[27]).

L. 42. D. eod. *μβ΄.* Paul. *Μετὰ προκάταρξιν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ νομέως καταδικάζεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.*

Nisi paratus sit dominus, tantum mihi dare, quantum habiturus sim ex rebus ablatis: nec enim audiri debeo, si picturas maligne corradere velim propter odium in illum. Si tamen fundum venditurus sit, impensae secundum id, quod supra dictum est, reputantur.

XXXIX. Redemtores, qui sua materia aedificant, eam statim faciunt domini soli.

XLI. Qui rem ita emit, nisi quis intra certum tempus meliorem conditionem attulerit, si melior emtor extiterit, in rem actionem non habet: antequam autem melior emtor extiterit, habet eam.

Si rem emtam accepi ab homine alieni iuris, qui liberam peculii administrationem habet, vel domini voluntate, in rem actionem habeo: quemadmodum quum procurator voluntate domini vendit et tradit.

XLII. *Paul.* Post litem contestatam ex delictis possessoris heres eius condemnatur.

ἐκεῖ γὰρ, QUATENUS PRAETIOSIOR RES FACTA EST, *ὁ παῦλος φησὶ* SCIENDINENSUME *κατὰ καιροῦ τὸ* REDDAT[c]).

τοῦ ἐναντιοφ. *ἀνάγν. διγ. μη΄ καὶ [βι.] κ΄ τι. α΄ διγ. κθ΄.*

ἀνάγν. καὶ βι. ιγ΄ τι. ζ΄ διγ. κε΄ καὶ βι. ε΄ τι. γ΄. διγ. λζ΄ λη΄ λθ΄ καὶ βι. κε΄ τι. α΄ διγ. θ΄.

στεφ. *οἷον ,α ἦν ἄξιος ὁ ἀγρὸς, καὶ ἐγένετο ,ασ΄ ἐκ δαπανημάτων ἢ τῶν σ΄ ἢ καὶ πλειόνων· ἢ τὰ σ΄ δίδωσιν ὁ δεσπότης καὶ λαμβάνει τὸν ἀγρὸν, ἢ, εἰ μὴ βούλεται, ,α μόνα λαμβάνει παρὰ τοῦ νομέως καὶ τὸν ἀγρὸν ἐᾷ παρ᾽ αὐτῷ.*

ἐργολάβος ἐστὶν οἰκοδομήματος ὁ παρὰ τοῦ βουλομένου κτίσαι λαμβάνων χρυσίον καὶ ἐξ ἰδίων ὑλῶν τὴν οἰκοδομὴν ποιούμενος.

τοῦ ἐναντιοφα. *καίτοι ἐπὶ τῆς μισθώσεως τὴν ὕλην ὁ ἐπιτάσσων, οὐ μὴν ὁ τεχνίτης δίδωσιν, ὡς βι. ιη΄ τι. α΄ διγ. κ΄ ξε΄. ἀλλὰ κἀκεῖ τὸ ἔδαφος ὡς ὕλην δίδωσιν, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ κ΄ διγ. καὶ ὁ τεχνίτης μισθοῦται τὰς ὀπέρας, ὡς βι. ιθ΄ τι. β΄ διγ. κβ΄.*

στεφ. *ὡσανεὶ ἔλεγεν οὐ μόνον ὁ φυσικὸς κανὼν ποιεῖ .... τὸν ἐκδεδωκότα τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐργολάβος φάκτῳ οἰκείῳ, ὥστε οὐδὲ διαθ .... σιν .... ποιήσας ἑκοντὶ τὸν τοῦ ἐδάφους κύριον.*

ἐὰν ὑπὸ που .... σηται .... τουτέστι σιν .. ω .... στον εἶναι, εἰ εὑρεθῇ τις ὑπερθεματίσων, ἐφ᾽ ὅσον μὲν .... δεσπότης ἐστὶ .... ἐπ᾽ αὐτῷ τὴν ἰν ῥέμ. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ ἰν δίεμ AD-DICTIO*να ἀνήρτηται τὸ πρᾶγμα, τότε ὡς .... ἔλθῃ .... τὸ αὐτὸ πάλιν φαμὲν, τουτέστι μήπω μὲν ὑπερθεματισμοῦ γενομένου τῆς .... πρᾶγμα ... δυναται .... ατε τὴν ἰν ῥέμ. ὑπερθεματισμοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐμ .... δηλονότι .... ἰν ῥέμ.*

τοῦ ἀνων. *περὶ τῆς τοιαύτης πράσεως διαλαμβάνει ὁ ....*

στεφ. *προσάγεται δὲ βελτίων αἵρεσις, ὅτε δοκεῖ γίνεσθαι ... περ .... προσθήκη .... καὶ ἐν βραχυτάτῃ καταβολῇ καὶ κουφισμῷ ἀσφαλείας κατα πεφ ....*

gularium *Antipapiniani* tit. 1 dig. 29 [§. 2] dicit: nam et illic, quatenus pretiosior res facta est, Paulus dicit, ... reddat.

108. *Enantioph.* [*ad l.* 38]. Lege dig. 48 et lib. XX tit. 1 dig. 29.

109. [*Anon. ad l.* 38]. Lege etiam lib. XIII tit. 7 dig. 25 et lib. V tit. 3 dig. 37. 38. 39 et lib. XXV tit. 1 dig. 9.

110. *Steph.* [*ad l.* 38 *verb: nisi reddat*]. Puta pretium agri fuerat M, et factum est MCC, quum CC vel amplius impensa essent; dominus aut CC dat et fundum recipit, aut si nolit, solum M accipit a possessore et fundum penes eum remanere patitur.

111. [? *ad l.* 39 *pr.*]. Redemtor aedificii est, qui ab eo, qui aedificare vult, pecuniam accipit et sua materia aedificium exstruit.

112. *Enantiopha.* [*ad l.* 39 *pr.*]. Imo in locatione conductione conductor materiam praestat, non artifex, ut lib. XVIII tit 1 dig. 20. 65. Sed et illo casu solum tamquam materiam praestat, ut dig. 20 citato, et artifex operas locat, ut lib. XIX tit. 2 dig. 22 [§. 2].

113. *Steph.* [*ad l.* 39 *pr.*]. Quasi diceret, non solum naturalis regula efficit eum, qui opus locavit, ... sed et ipse redemtor facto suo, ut .... fecit sponte dominum soli.

114. [*Steph. index l.* 41 *pr.*]. Si .... si quis meliorem conditionem afferat, quamdiu .... dominus est .... de ea re in rem actione. Sed et si emerit rem sub in diem addictione, tunc .... idem dicimus, hoc est, si necdum melior conditio allata sit .... ||

115. *Anon.* [*ad l.* 41 *pr.*]. De eiusmodi venditione tractat [lib. XVIII tit. 2 et 3.] ......

116. *Steph.* [*ad l.* 41 *pr. verb: post allatam conditionem*]. Melior autem conditio affertur, sicubi videtur fieri .... adiectio ..... solutione bre-

25) l. 39 § 1 et l. 40 D. h. t. relatae sunt in librum XXVI Basilicorum. Noster, ut a numero legum in Digestis non recederet, etiam in textu Basilicorum a numero λθ΄ ad μα΄ saltum fecisse videtur: aliter explicare non possum, quomodo in sequentibus numeri capitum cum numeris Digestorum conveniant. *Heimbachii* editio saltum illum non habet, et proinde in ea numerus capitum abhinc uno minor est.

26) Hactenus l. 24. 27. Inc. l. 152. 149. Initio nonnisi paucissima legi potuerunt.

27) Lege cum *Heimbachio* *παραδίδωσιν*.

c) Haec ultima non intelligo. Codex vel sic, uti edidi, vel etiam sic: SCIENDIRENSUME *κατὰ κοιροῦ τὸ* REDDAT.

[μγ'.] Τὰ τοῖς μνημείοις ἡνωμένα, μνημεῖά ἐστιν· ὅθεν τοὺς οἰκοδομηθέντας λίθους μετὰ τὸ καταλυθῆναι οὐ δύναται διὰ τῆς ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγῆς ἐκδικεῖν. ἀλλὰ διὰ τῆς ἰμφάκτουμ ὁ ποιήσας ἀναγκάζεται αὐτοὺς ἀποκαταστῆσαι. εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτοῦ ᾠκοδομήθησαν, καὶ μήπω τινὸς ταφέντος ἐξελκυσθῶσιν ἐπὶ τῷ ἢ ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ ἢ ἄλλῳ βληθῆναι, ἐκδικεῖ αὐτοὺς ὁ δεσπότης.

[μδ'.] Οἱ ἠρτημένοι καρποὶ μέρος εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ.

[με'.] Ἀποκαθιστῶν ὁ καλῇ πίστει καὶ περὶ δολου ἀσφαλίζεται· οἱ δὲ λοιποὶ καὶ περὶ ἀμελείας, καὶ αὐτὸς μετὰ προκάταρξιν.

[μς'.] Ἐὰν διὰ τοῦ ἐνδίκου ὅρκου λάβῃ τὸ τίμημα ὁ ἐνάγων, ἡ δεσποτεία τοῦ πράγματος παραχρῆμα πρὸς τὸν νομέα μετέρχεται,

[μζ'.] Ἐὰν πάρεστι τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ ἄπεστιν, ὅταν αὐτοῦ δράξηται γνώμῃ τοῦ δεσπότου. οὐκ ἄλλως οὖν δίδωσι τὸ τίμημα, εἰ μὴ λάβῃ παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἀσφάλειαν, ὡς οὐκ ἐμποδίζει αὐτῷ παραδοθῆναι τὸ πρᾶγμα.

[μη'.] Ὁ καλῇ πίστει νομεὺς περὶ ὧν ἐδαπάνησεν ἀγωγὴν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ παρακατάσχεσιν, ἐφ' οἷς ὁ

XLIII. Quae religiosis adhaerent, religiosa sunt: unde lapides inaedificatos, postquam detracti sunt, vindicare nemo potest. Sed qui hoc fecit, in factum actione restituere eos compellitur. Sed si sine domini voluntate inaedificati fuerint, et mortuo nondum illato detracti sint ad hoc, ut vel ibidem vel alibi reponerentur, dominus eos vindicat. *L. 43. D. VI. 1.*

XLIV. Fructus pendentes pars fundi sunt. *L. 44.*

XLV. Bonae fidei possessor, qui restituit, et de dolo cavet: caeteri vero etiam de culpa, et ille post litem contestatam. *D. eod. L. 45. D. eod.*

XLVI. Si per iusiurandum in litem actor aestimationem consequutus sit, dominium rei statim ad possessorem transit, *L. 46. D. eod.*

XLVII. Si res praesens sit: si vero absit, tunc, quum eam nactus sit voluntate domini. Non aliter igitur aestimationem praestat, quam si ei caveat actor, quod per se non fiat, quominus res ei tradatur. *L. 47. D. eod.*

XLVIII. Bonae fidei possessor impensarum nomine actionem non habet, sed retentionem, in quantum *L. 48. D. eod*

..... μανθάνειν .... ὑποκειμένοις τῷ τί. διγέστοις [d]).

|| || || || || || || — || || || || || || || || || || || || ἐπι . . . μετὰ προκάταρξιν ληφθέντα ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ καταφέρονται, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ γ' τῶν ἀντιπαπιανοῦ τί. α' διγ. ιε' φησί ἀνάγν. ..... τοῦ βι. διγ. ιε' καντ. ἐπιπ . . ι . τὴν σπεκιαλίαν ἰν ῥέμ οὐ καταφέρονται οἱ πρὸ τῆς προκατάρξεως ληφθέντες καρποί. ἐκ γὰρ τῆς καταδίκης καταφέρεται .... μέρος τῆς κληρονομίας εἰσὶν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ προτέρῳ βι. τί. προσφόρῳ.

ἐὰν οἰκέτης ἐστὶν, ὁ μετὰ [ὑπόμνησιν] ἀποκαθιστάμενος, εἰ μὲν π[αρὰ βόνα φίδε νομέως ἀπο]καθί[σταται,] χρὴ καυτίονα περὶ δόλου μόνου γίνεσθαι. τοὺς μέντοι [λοιπ]ούς, τουτέστι βόνα φίδε νομεῖς [μὲν] μετὰ προκάταρξιν [καὶ τοὺς μάλα φίδε] νομεῖς, ἀνάγκη καὶ περὶ κούλπας καυτίονα διδόναι τῷ πετίτωρι.

στεφ. μετὰ τὴν ἔξω δικαστηρίου γενομένην ὑπόμνησιν ἤτοι τὴν ....

ἐὰν τῆς ἰν ῥέμ ἐπὶ πράγματι κινηθείσης, εἶτα τοῦ ποσσεσσορος κατὰ δόλον ἢ κατὰ κοντουμακίαν ἀπ[ολιμπανομένου, ὅρκῳ τοῦ πετίτωρος] γένηται καταδίκη παραχρῆμα ἡ τοῦ πράγματος δεσποτεία διαφέρει [τῷ ποσσεσσωρι] .... δοκεῖ ἐπὶ τῷ τιμήματι, ὅπερ αὐτὸς ὅετο ὡσανεὶ τὸν ἰν λίτεμ ὅρκον ὑποτελέσας. χώρα δὲ τοῖς εἰρημένοις, εἰ πάρεστι τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ τὸν ἰν λίτεμ ὅρκον ὁ πετίτωρ ὑπετέλεσε. εἰ γὰρ ἄπεστι, τότε ὁ καταδικασθεὶς γίνεται δεσπότης, ὅτε δράξεται τῆς τούτου [νομῆς]. καὶ διὰ τοῦτο ἀκόλουθόν ἐστι μὴ ἄλλως [γίνεσθαι] καταδίκην [παρὰ] τοῦ δικαστοῦ, εἰ μὴ καυτίονα [παράσχῃ ὁ] ἄκτωρ, [ὅτι μὴ] γίνεται [δι'] αὐτὸν τὸ μὴ παραδοθῆναι τοῦ πράγματος νομὴν τῷ ἐναχθέντι.

στεφ. θεμάτισον ὡς ... κατὰ δόλον ἢ κατὰ κοντουμακίαν ὁ ῥέος οὐκ ἀποκαθίστησι τὸ πρᾶγμα τῷ πετίτωρι. ἀπὸ δόλου γὰρ μόνου καὶ κοντουμακίας χώρα γίνεται τῷ ἰν λίτεμ ὅρκῳ, οὐ μὴν ἀπὸ δόλου ἢ κούλπας, ὡς μανθάνεις ἐν τῷ α' τῶν δερέβους [τί. γ'] διγ. β'.

τοῦ ἐναντ. .... εἴρηται ὅτι ὁ δικ . . — — — — — — — — — — — — — || || || || || || || || || || || || || || || || [e])

vissima et remissione cautionis, ... discere in digestis, quae titulo subsunt.

(Complura legi non potuerunt.)

117. [*Steph. ad l.* 44]. .....qui post litem contestatam percepti sunt, officio iudicis deducuntur in condemnationem, ut discere est ex his, quae Paulus lib. III *Antipapiniani* tit. I dig. 15 dicit. Lege .... lib. dig. 15 .... in specialem in rem actionem non veniunt fructus ante litem contestatam percepti. A condemnatione enim .... pars hereditatis sunt, ut didicisti libro priore tit. conveniente.

118. [*Steph. index l.* 45]. Si servus sit, qui post conventionem restituitur, si quidem a bonae fidei possessore restituitur, cavendum est de dolo solo: caeteros vero, hoc est bonae fidei possessores post litem contestatam et malae fidei possessores etiam de culpa sua petitori cavere oportet.

119. *Steph.* [*ad l.* 45 *verb: conventionem*]. Post conventionem extra iudicium factam sive ....

120. [*Steph. index l.* 46. 47]. Si in rem actio mota sit, dein possessor per dolum vel contumaciam non appareat, et iuramento petitoris condemnatio facta sit, dominium rei statim ad possessorem pertinet: [transegisse enim cum eo et decidisse] videtur eo pretio, quod ipse constituit in litem iurando. Quae dicta sunt, locum habent, si res praesens sit, de qua actor in litem iuravit. Si vero absens sit, damnatus tunc dominus fit, quum possessionem eius nactus sit. Unde consequens est, non aliter condemnationem fieri a iudice, nisi caverit actor, per se non fieri, quominus possessio rei tradatur reo.

121. *Steph.* [*ad l.* 46 *verb: quanti in litem*]. Finge .... reum dolo vel contumacia rem petitori non restituere. Nam solum ob dolum et contumaciam iusiurandum in litem locum habet, non ob dolum et culpam, ut disces lib. I *de rebus* tit. 3 dig. 2.

122. *Enant.* [*ad l.* 46]. .....

(Complura legi non potuerunt.)

---

d) Hactenus fol. 24. 27. Inc. fol. 152. 149. In pagina 152[b] nihil legi potuit, praeter verba finalia quatuor priorum linearum. Eorum tenor hic est: lin. 1: — — ἐστὶν ὁ μετὰ τὴν ἡμέραν γινόμενος: — | lin. 2: — — μόνος γὰρ ὁ ἔχων λίβεραν πεκουλίου | lin. 3: — — ἐκποιεῖ δὲ κατὰ τὸν τῆς πράσεως ἢ περμουτατίονος λόγον | lin. 4: — — πεκουλίου διοίκησιν δίδοται ἀλλ |. In pagina 149[a] singularum tantum literarum ductus conspiciebantur. Plura in pag. 152[a] legi potuerunt, quae supra in textu habes: sed in pagina 149[b] vix singula verba explicui.

e) Expl. fol. 152 149. Inc. fol. 120. 115.

ἀγρὸς κρείττων γέγονε, συμψηφιζομένων τῶν πρὸ τῆς προκατάρξεως ληφθέντων καρπῶν[28]).

L. 49. D. VI. 1. §. 1. μθʹ. Celsu. Τὸ ἔδαφος μέρος ἐστὶ τοῦ οἴκου.

Ἐμόν ἐστιν, ὅπερ ἐκ τοῦ ἐμοῦ πράγματος ὑπολέλειπται, καὶ ἔχω τὴν ἀγωγὴν ἐπ' αὐτῷ.

L. 50. D. eod. νʹ. Callis. Ὁ ἀγοραστὴς πρὸ παραδόσεως οὐκ ἔχει τὴν ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγήν· ὁ δὲ κληρονόμος ἔχει[29]) ἐπὶ τοῖς κληρονομιαίοις, καὶ πρὶν ἢ νεμηθῇ.

L. 51. D. eod. ναʹ. Pompo. Μετὰ προκάταρξιν ὁ δόλος καὶ ἡ ἀμέλεια τοῦ κληρονόμου ἐπὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγῆς σκοπεῖται.

οὐχ ὥσπερ ἡ θάλασσα ταῖς ναυσὶν, οὕτω καὶ τὸ ἔδαφος ὑπόκειται τοῖς οἰκοδομήμασιν. μέρος γὰρ εἶναι τοῦτο τῶν οἰκοδομημάτων φαμὲν, αἱ μέντοι νῆες δύνανται τὸν τόπον ἀπολιπεῖν ἐν ᾧ διάγουσιν.

στεφ. ὥστε ὁ εἰς ἀλλότριον ἔδαφος[f]) βόνα φίδε οἰκοδομήσας δύναται τὸν οἶκον νεμηθεὶς ἔχειν καὶ ἐπὶ τῷ ἐδάφει τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφήν· μέρος γὰρ τῶν οἴκων τὸ ἔδαφος εἶναι δοκεῖ.

στεφ. ἐν ᾧ δηλονότι μὴ τὸ περιλειφθὲν μέρος ἑτέρου πράγματος ἐγένετο προσθήκη, ὡς ἡ χεὶρ τῷ ἀνδριάντι. τότε γὰρ οὐ δύναται κινεῖν ἐπὶ τῷ μέρει τὴν ἐν ῥέμ, ἀλλ' ἢ ἀδ ἐξχιβενδοὺμ ἢ ἰμφάκτουμ κατὰ τὴν εἰρημένην ἐν τῷ κγʹ διγ. διαστιξιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κέλσος ἐπήγαγεν· CUIUS VINDICANDI IUS HABEO. οἶδας γὰρ ἐκ τοῦ κγʹ[g]) διγ. μαθὼν, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ χεὶρ τῷ ἀνδριάντι συνήνωται, κινεῖν οὐ δύναται τὴν ἐν ῥέμ ἐπ' αὐτῇ, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν, ἐν ᾧ δηλονότι κατὰ CONFERRUMINATίονα ἤτοι κατὰ λίπανσιν συνήνωται τῷ ἀνδριάντι· [ἀλλὰ] θεματίζει τὴν ἰμφάκτουμ ὁ παῦλος ὁμοίως.

στεφ. οὔτε γὰρ ἡ πρᾶσις αὐτὴ μετατίθησι τὴν δεσποτείαν. τοῦτο δὲ νόησον, ἔνθα μὴ φυσικὴ προηγήσατο κατοχή. τότε γὰρ ἅμα τῇ πράσει δεσπόζει[h]) τοῦ πεπραμένου πράγματος ὁ πρέμπτωρ[i]) ἔχων αὐτὸ ἐν παρακαταθήκῃ ἢ ἐν χρήσει ἢ ἐν μισθώσει, καὶ δευτέρας οὐ δεῖται τραδιτίονος, ὡς ἔγνως ἐν τῷ αʹ τί. [τῆς βʹ] τῶν ἰνστιτούτων.

τοῦ ἀνων. εἰ μὴ προηγήσατο φυσικὴ κατοχὴ ἀπὸ παρακαταθήκης τυχὸν ἢ χρήσεως. τότε γὰρ οὐ χρεία δευτέρας τραδιτίονος, ὡς ἰνστιτ. βʹ τί. αʹ. ἀνάγν. καὶ βι. εʹ τί. γʹ διγ. νδʹ. κἂν[k]) τραδιτευθῇ αὐτῷ μὴ δεδαπανηκότι τὸ τίμημα ἢ σατισφάκτον ποιήσαντι τῷ δεσπότῃ, εἰ μὴ κατεπίστευσεν αὐτῷ ὁ πράτης, ὡς ἰνστιτ. βʹ τί. αʹ καὶ βι. ιηʹ τί. αʹ διγ. ιθʹ.

ἐὰν ἀγρὸς ἐξ ἀγορασίας διαφέρει τινὶ, οὐκ ἄλλως δύναται κινεῖν ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐν ῥέμ, εἰ μὴ πρότερον αὐτῷ τραδιτευθῇ καὶ οὕτω ἐκπέσῃ τῆς τούτου νομῆς. ὁ μὲν οὖν ἀγοράσας τὸν ἀγρὸν τουτέστι τὸ ἐπ' αὐτῷ ποιησάμενος σύμφωνον, οὐ δύναται μήπω τραδιτίονος αὐτῷ γενομένης κινεῖν κατὰ τοῦ κατέχοντος τὴν ἐν ῥέμ. ὁ μέντοι κληρονόμος ἐπὶ τῷ κληρονομιαίῳ πράγματι κινεῖ τὴν ἐν ῥέμ, εἰ καὶ[l]) μήπω τῆς τούτου νομῆς ἐπελάβετο. ἅμα γὰρ καὶ ἀδιτεύσει, γίνεται τῶν ἐρεδιταρίων πραγμάτων δεσπότης ὁ[m]) κληρονόμος.

τοῦ ἐναντιοφ. ἐν τῷ κδʹ διγ. τοῦ βʹ τί. [τοῦ μαʹ βι. φησὶν, ὅτι ἡ ἀδιτίων] μεταφέρει [εἰς τὸν κληρονόμον πάντα] τὰ δίκαια τῆς κληρονομίας, νομὴν δὲ, εἰ μὴ φυσικῶς δράξεται, οὐκ ἔχει. ἀναγν. τούτου τοῦ . . . . βι. τί. δʹ διγ. αʹ[n]) καὶ βι. λςʹ τί. αʹ διγ. ξεʹ[o]) καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

ἐὰν τῆς ἐν ῥέμ προκατᾶρχθείσης τελευτήσῃ ὁ ποσσέσσωρ [καὶ κατὰ] κληρονόμ[ου αὐτοῦ τὰ λοι]πὰ γυμνά[ζεται] τῆς

fundus melior factus est, reputatis fructibus ante litem contestatam perceptis.

XLIX. *Celsi.* Solum pars aedium est.

Meum est, quod ex re mea superest, et id vindicare possum.

L. *Callis.* Emtor ante traditionem specialem in rem actionem non habet. Heres autem de rebus hereditariis eam habet, etiam prius, quam eas possederit.

LI. *Pompo.* Post litem contestatam dolus et culpa heredis in specialem in rem actionem veniunt.

123. [*Steph?* *ad l.* 49 *pr.*]. Non sicut mare navibus, ita etiam solum aedibus subiacet. Hoc enim partem aedium esse dicimus, naves autem locum, in quo sunt, relinquere possunt.

124. *Steph.* [*ad l.* 49. *pr.*]. Itaque qui in alieno solo bona fide aedificat, etiam respectu soli longi temporis praescriptionem habere potest, si aedes possederit: solum enim pars aedium esse videtur.

125. *Steph.* [*ad l.* 49 §. 1 *verb: meum est*]. Nimirum si non ea pars, quae superest, alterius rei accessio facta sit, ut manus statuae. Tunc enim ob illam partem in rem actionem intendere non potest, sed ad exhibendum vel in factum actionem secundum distinctionem dig. 23 traditam. Ideo etiam Celsus addidit: *cuius vindicandi ius habeo.* Didicisti enim dig. 23, in quantum manus statuae iuncta sit, propter illam non posse eum in rem agere, sed ne tum quidem, quum abrupta sit, si nimirum conferruminatione statuae iuncta fuerit: in factum igitur actionem Paulus similiter posuit.

126. *Steph.* [*ad l.* 50 *pr. verb: non recte hac actione agi poterit*]. Neque enim venditio ipsa dominium transfert. Hoc sic accipe, nisi naturalis detentio praecessit. Tunc enim simul atque emerit, rei emtae dominus fit, qui eam prius depositam vel commodatam vel conductam habuit, nec indiget repetita traditione, sicuti didicisti tit. 1 [§. 44] lib. II Institutionum.

127. *Anon.* [*ad l.* 50]. Nisi forte praecessit naturalis detentio, puta ex deposito vel commodato. Tunc enim non opus est repetita traditione, ut Inst. lib. II tit. 1 [§. 44]. Lege etiam lib. V tit. 3 dig. 54 [pr.]. Etiamsi ei traditus sit, si tamen pretium non numeraverit vel domino satis fecerit, nisi venditor ei fidem habuit, ut Inst. lib. II tit. 1 [§. 41] et lib. XVIII tit. 1 dig. 19.

128. [*Steph. index l.* 50]. Si ager ex emtione ad aliquem pertinet, non aliter propterea in rem agere potest, nisi prius ei traditus sit et ita possessione exciderit. Qui igitur agrum emit, hoc est de agro emendo contraxit, traditione nondum subsequuta adversus possessorem in rem agere non potest. Heres autem de re hereditaria in rem actione utitur, etiamsi possessionem eius adhuc non sit nactus. Nam simul atque adierit, heres rerum hereditariarum dominus fit.

129. *Enantioph.* [*ad l.* 50 §. 1]. In dig. 24 (28 pr.) tit. 2 lib. XLI dicit, aditione omnia iura hereditatis in heredem transferri, possessionem autem, nisi naturaliter apprehenderit, eum non habere. Vide huius . . . . lib. tit. 4 dig. 1 et lib. XXXVI tit. 1 dig. 65, et quae ibi adnotata sunt.

130. [*Steph. index l.* 51]. Si, postquam in rem actum et lis contestata est, possessor decesserit, et ad-

28) Hactenus fol. 152. 149. Inc. fol. 120. 115.

29) *Heimb.* addit αὐτήν.

f) Cod: οἶκον καὶ pro ἔδαφος. Quod aperte vitiosum erat.

g) Cod: γʹ.

h) Videbar mihi legere in Cod. δεσπο̄ η.

i) Cod: προσ.

k) Supple: οὐκ ἔχει τὴν ἐν ῥέμ ἀγωγήν. Scilicet haec novam παραγραφὴν *Anonymi* continere videntur a priori separandam.

l) Cod. videbatur habere: δέ.

m) Cod: καὶ pro ὁ.

n) Haec minus certa sunt.

o) Fortasse dig. 66 §. 2 intelligit.

νβ'. Ulpi. *Τοῦ δὲ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλῳ παυσαμένου νέμεσθαι οἱ κληρονόμοι τὴν ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγὴν οὐκ ἀναγκάζονται ὑποδέξασθαι· διὰ δὲ ἰμφάκτουμ ἀποδιδόασιν, εἰς ὃ γεγόνασι πλουσιώτεροι.*

[*νγ'.*] *Οὐ δύναται ὁ νομεὺς ἐκδικουμένου τοῦ ἀγροῦ, ὃν ἐγεώργησε καὶ ἔσπειρε, τὸν σπόρον ἐπᾶραι.*

νδ'. Ulpi. *Ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ συνηγορήσω τῷ ἐκδικοῦντι τὸ ἐμὸν ὡς ἴδιον, οὐκ ἀπόλλω τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ.*

νε'. Iuli. *Ἐὰν ὁ νομεὺς ἐπὶ δυσὶ κληρονόμοις*

ὑποθέσεως, καταφέρεται εἰς καταδίκην οὐ μόνον δ' τοῦ τελευτήσαντος δόλος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰν ῥέμ ἅπαξ ὡς εἴρηται προκαταρχθείσης ἀνάγκη τὸν κληρονόμον καὶ τὰ ἀπὸ δόλου καὶ κούλπας αὐτοῦ τοῦ κληρονόμου ...... τοῦ δόλου τοῦ τεστάτορος ... ὧν αὐτὸς ὁ κληρονόμος .... δόλον ἢ κούλπαν καταδικάζεσθαι.

στεφ. προκατάρξεως [γενομένης]............ κληρονομ.. καταφέρεται εἰς [καταδίκην] τὰ ἀπὸ δόλου τοῦ τεστάτορος, κἂν μηδὲν εἰς τὴν κληρονομίαν περιῆλθεν, ὡς ἐν τῷ [μβ'] διγ. σοι παραδ[έδωκα] .... τοῦ παρόντος τι. ὅτι τῆς ἰν ῥέμ προκαταρχθείσης ἀνάγκη τὸν κληρονόμον ὑπὲρ ὧν δόλον ὁ τελευτήσας ἐπλημμέλησε ...... τῆς προκαταρχθείσης .. ἰν ῥέμ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔνθα κατὰ τοῦ τελευτήσαντος προκάταρξις ἐ[γένετο .... εἰ γὰρ προκατάρξεως μήπω] κατ' αὐτοῦ γενομένης κατὰ δόλον ἐπαύσατο νέμεσθαι, τότε οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ τὴν μὲν ἰν ῥέμ [οὐχ ὑφέξουσιν, ἀλλὰ] ἰν φάκτουμ ἀγωγῆς κατ' αὐτῶν κινουμένης ἀναγκασθήσονται ἀποκαταστῆσαι πᾶν ὅ[περ ἐξ αὐτοῦ τού]του γεγό[νασι πλουσιώτεροι].

ἐπειδὴ μὴ γέγονε κατὰ τοῦ τελευτήσαντος προκάταρξις, ὡς διγ. μβ'.

στεφάνου. μὴ εἴπῃς, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἰδικῶς τοῦ πράγματος ..... ὁ κληρονόμος. οὐ γὰρ ἄλλως ὁ .... τῇ ἰν ῥέμ ἀλλ' ὅτι προφάσει τοῦ πράγματος ἐκέρδησεν ....

ἐάν τις ἀλλότριον [ἀγρὸν νεμόμενος γεωργήσῃ] τὸν αὐτὸν καὶ σπείρῃ, οὐ δύναται τῆς ἰν ῥέμ κινουμένης τὰ ἅπαξ πεπηγότα τε καὶ ῥιζώσαντα τῆς γῆς ἀφαιρεῖσθαι. τοῦτο δὲ νόησον κατὰ τὴν ἐν τῷ λη' κειμένην διαστιξιν.

στεφ. μέμνησο τῶν ἐν τῷ λη' κειμένων διαστίξεων.

συνηγόρει τίς τινι κινήσαντι τὴν [ἰν ῥέμ] ἐπὶ πράγματι, ὅ[περ] αὐτῷ τῷ συνηγόρῳ διέφερεν. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα γνοὺς ὁ συνήγορος τὸ πρᾶγμα διαφέρειν αὐτῷ, βούλεται οἰκείῳ ὀνόματι κινῆσαι κατὰ τοῦ κατέχοντος τὴν IN REM. *φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανός, ὅτι μεταξὺ τοῦ ὀφφικίου τῆς συνηγορίας καὶ τῆς*[p]) *ἐπὶ οἰκείῳ πράγματι διφενσίονος πολλή ἐστιν ἡ διαφορά, καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὴν δεσποτείαν ἀπόλλυσιν ὁ συνήγορος τοῦ πράγματος, ὅπερ ἔγνω μετὰ ταῦτα διαφέρειν αὐτῷ, ἐπειδὴ [ἑτέρῳ] τοῦτο αὐτὸ ἐκδικοῦντι τὴν οἰκείαν προσέχρησε .. ὁμολογίαν.*

στεφά. ὥστε εἰ γνοὺς τοῦτο αὐτοῦ διαφέρειν τὸ πρᾶγμα συνηγόρησε, βλάπτεται .... ὑπεξελε μοι τὴν δε ἰνοφφικιόσσο. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ β'[q]) *τοῦ τι. διγ. ὅτι ὁ συνηγορῶν ἑτέρῳ ἀπαιτοῦντι ληγάτον .... [οὐ δύναται] τὴν δε ἰνοφφικιόσσο κινεῖν ἀλλ' ἀδιαστίκτως προκριματίζει ἐπ .... ἀπαιτεῖται.*

στεφά. εἰ γὰρ α . σουο νόμινε κινῶν καὶ μὴ ἑτέρῳ συνηγορῶν . πρ . . τι βλάπτον τὰ ἡμέτερα δίκαια προκριματιζ . μ ...

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. ε' τι. β' διγ. [λβ'] καὶ βι. λδ' τι. θ' διγ. ε' καὶ βι. λη' [τι. β' διγ.] ιδ'.

εἰ[r]) *γὰρ γέγονε προκάταρξις κατὰ τοῦ τελευτήσαντος, μένει κατὰ πάντων τῶν κληρονόμων ἡ δίκη.*

στεφ. εἰ γὰρ ἐγένετο προκάταρξις, τότε κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων πρὸ κερεδιταρία πάρτε τὰ λοιπὰ τῆς ἰν ῥέμ ἐγυμνάζετο, ἐπειδὴ καθ' ὧν αἱ προκατάρξεις κατὰ τούτων

LII. *Ulpi.* Heredes autem eius, qui ante litem contestatam dolo possidere desiit, in rem actionem non coguntur suscipere: sed per in factum actionem restituunt, in quantum locupletiores facti sunt. *L. 52. D. VI. 1.*

LIII. Possessor evicto fundo, quem excoluit et conseveit, consita tollere non potest. *L. 53. D. eod.*

LIV. *Ulpi.* Si ignorans rem meam quasi suam vindicanti patrocinium praestiti, dominium eius non amitto. *L. 54. D. eod.*

LV. *Iuli.* Si possessor duobus heredibus relictis *L. 55. D. eod.*

versus heredem eius res de caetero agitur, in condemnationem deducitur non solum defuncti dolus, sed lite semel contestata, ut dictum est, necesse est heredem etiam propter dolum et culpam ipsius heredis .... condemnari.

131. *Steph.* [*index l.* 52]. Si lis contestata fuerit, [et iudicium detur adversus] heredem, in condemnationem fertur dolus testatoris, licet nihil in hereditatem pervenerit, ut dig. 42 tibi tradidi .... praesentis tituli, lite super in rem actione contestata heredem oportere etiam ea, in quibus defunctus dolum admisit .... Sed haec quidem, si cum defuncto lis contestata fuerit. Nam si lite nondum contestata dolo desierit possidere, tunc heredes eius in rem quidem actionem non sustinebunt, sed in factum actione adversus eos instituta compellentur reddere, quanto ex ea re locupletiores facti sunt.

132. [*Anon. ad l.* 52]. Quippe lis cum defuncto contestata non erat, ut dig. 42.

133. *Stephani* [*ad l.* 52 *verb: quanto locupletiores*]. Ne dicas, ex ipsa re specialiter heredem ...... Non enim aliter .... nisi occasione eius rei lucratus sit ......

134. [*Steph. index l.* 53]. Si quis agrum alienum possidens eum coluerit et severit, in rem actione conventus ea, quae semel infixta sunt et radices egerunt, e terra tollere non potest. Hoc autem accipe secundum distinctionem, quae dig. 38 proponitur.

135. *Steph.* [*ad l.* 53 *verb: tollere non potest*]. Memineris distinctionum, quae dig. 38 propositae sunt.

136. [*Steph. index l.* 54]. Quidam assistebat alicui vindicanti rem, quae ipsius advocati esset. Postea advocatus, quum cognovit rem ad se pertinere, proprio nomine in rem actionem adversus possessorem instituere vult. Dicit igitur Ulpianus: inter officium advocationis et rei suae defensionem magna differentia est, nec propterea advocatus dominium rei amittit, quam postea ad se pertinere cognovit, quod alii eam vindicanti confessionem suam ......

137. *Stepha.* [*ad l.* 54 *verb: ignorans*]. Itaque si sciens hanc rem ad se pertinere advocatus fuit, praeiudicium patitur .... Excipe querelam inofficiosi. Didicisti enim dig. [32] eius tituli, quod is, qui alii petenti legatum advocationem praebet, ... non potest de inofficioso agere, sed indistincte praeiudicat ....

138. *Stepha.* [*ad l.* 54]. Si enim — — —

139. *Anon.* [*ad l.* 54]. Lege lib. V tit. 2 dig. 32 et lib. XXXIV tit. 9 dig. 5 et lib. XXXVIII tit. 2 dig. 14.

140. [*Anon. ad l.* 55]. Nam si lis cum defuncto contestata est, iudicium cum omnibus heredibus manet.

141. *Steph.* [*ad l.* 55 *verb: ante iudicium acceptum*]. Nam si lis contestata est, tunc adversus heredes eius pro hereditaria parte de caetero iudicium

p) Cod: ἐπὶ τῆς.

q) Legendum λβ' (l. 32 D. *de inoff.*), nisi forte maior corruptela in his verbis latet.

r) Haec praecedentibus uno tenore in Codice iuncta sunt.

ἀποθάνῃ πρὸ τῆς προκατάρξεως, καὶ ὁ εἷς ὁ ἔχων τὸ πρᾶγμα ἐναχθῇ, εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται.

L. 56. D. VI. 1. νς'. Idem. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι πεκούλιον, οὐχ ὡς ἐπὶ τῆς ἀγέλης ἐκδικῶ αὐτό, ἀλλ' ἕκαστον πρᾶγμα.

L. 57. D. eod. νζ'. .... Ἐὰν παρὰ σοῦ δύο τινὲς ἀγρὸν ἐκδικῶσι κεχωρισμένως, ὀφείλει ὁ κατὰ πρώτην τάξιν κατά σου ψηφιζόμενος λέγειν δοθῆναί σοι παρὰ τοῦ ἐνάγοντος[30]) τοῦτο τὸ πρᾶγμα λαμβάνοντος ἀσφάλειαν ἢ ἐγγύας, ὡς ἀποδίδωσιν αὐτὸν ἐκδικούμενον παρὰ τοῦ ἄλλου.

L. 58. D. eod. [νη'.] Ἐὰν ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ δούλου περὶ δι-

decesserit ante litis contestationem, et alter eorum, qui rem possidet, conveniatur, in solidum condemnatur.

LVI. *Idem.* Si peculium mihi legatum sit, non ut gregem illud vindico, sed res singulas.

LVII. .... Si duo a te fundum separatim vindicent, ille, qui prior adversus te sententiam fert, imperare debet, ut actor, cui res a te restituitur, tibi caveat vel satisdet, se eum reddere, si alter eum evicerit.

LVIII. Si eiusdem servi nomine alius mecum in

αἱ ἀποφάσεις εν ...... πρὸ .. τι ... αὐτ .... ἔγνως ἐν τῷ μβ' διγ. ..... προκατάρξεως κατὰ τοῦ ποσσέσσορος γενομένης ἀνάγκην ἔχει ὁ κληρονόμος, κἂν μὴ νέμηται, τὰ λοιπὰ γυμνάσαι [τῆς] ὑποθέσεως καὶ [ὑπ]έχειν λόγον τοῦ [δόλου] τοῦ τελευτήσαντος.

οὐχ ὥσπερ διὰ μιᾶς ἀγωγῆς τῆς ἐν ῥέμ ἐκδικεῖν δυνάμεθα τὴν [ἀ]γέλην, οὕτω καὶ π.. πεκουλιαρ ... πεκουλ .... οὐ δύναται ..... τὴν ὁμάδα .... ἐκδικεῖν ..... ἀλλ' ὀφείλει [ἕκαστον] ἐκδικεῖν τῶν πραγμάτων, [τουτέστιν] ἰδικῶς ἐπὶ ἑκάστῳ πράγματι πεκουλιαρίῳ κινεῖν τὴν ἐν ῥέμ.

τοῦ ἐναντιοφανοῦς. περὶ ληγατευομένου πεκουλίου ἀνάγν. [τὸν] η' τί. τοῦ λγ'[s]) βι. ἐν δὲ τῷ η' διγ. τοῦ .... χρεῶν.

στεφ. ἡ μὲν γὰρ ἀγέλη ....πραγματ .. καὶ οὐ δεῖ πάντως ομ .. προς ... τρ ....

.... ἀλλότριον .... ἀγρὸν καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀγρῷ .... τως ἔχοντα . νθα τουτ. τω πραγματ ....σεις. τὸ ζητούμενον, τί δεοι ποιεῖν, ἐὰν .... καὶ γὰρ οὐ δίκαιον .... τὸν ποσσέσσορα .... σεκούνδῳ τοῦτο παρασχεῖν ἀναγκάζεσθαι φησιν .... ἀγρὸν παρασχεθῆναι ψηφίσοιτο τῷ πετίτωρι ......εται .... καὶ ἐκεῖνα παρασχεθῆναι .... ζαμίνου, ὅτι τοῦ ἑτέρου νικῶντος ἀποκαθίστησιν αὐτὸν καὶ τὸ ἀζήμιον αὐτῷ περιποιεῖ πρὸς τὸν ἤδη νενικηκότα.

στεφ. ἐν ᾧ δηλονότι .. καὶ (!) . ν.. ρε .... καταδικάζεται, εἴτε κατὰ κούλπαν οἰκείαν ἡττηθῇ πρὸς τὸν πρῶτον νενικηκότα. οἶδας γάρ, ὅτι [κούλπαν ὀ]φείλει ποσσέσσωρ μετὰ προκάταρξιν. ἐθεμάτισται δὲ προκάταρξις διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ νζ' διγ. τῆς νερεδιτάτις πετιτίωνος ὄν .... ζη πρότερον εἰ καὶ ..... καταδικασ ..... και εἶπον ὅτι ἐπειδὴ ..... μήτε κατὰ δόλον ...... κατὰ ψῆφον ..... διαι .... τὸ πρᾶγμα ἐπήγαγεν ὅτι αλλ . ἐπειδὴ δύναται ...... ὀφείλει ἐπιδοθῆναι αὐτῷ καυτίονα δύναται γὰρ μόνως αὐτῷ τῷ δ... δίδοται καταδικάζεσθαι ὅτε κατὰ κούλπαν .. ἡττηθῇ προς . α πρῶτον νικήσαντ. δικασάμενος. ὅτι δὲ μετὰ προκάταρξιν καὶ ὑπὸ κούλπας ὑπόκειται, πανταχοῦ μὲν ἔ[γνως, μάλιστα δὲ ἐκ] τοῦ ..[t])............. γ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

στεφ. εἰ καυτίονα δῷ ἢ ἐγγυητάς, πρὸς τὴν τοῦ προσώπου δηλονότι ποιότητα. ἔγνως [γὰρ ...... ὅτι ὁ μὴ ἔ]χων οὐσίαν ἐξωμοσίᾳ καταπιστεύεται. μὴ ἀντιπέσῃ σοι δὲ τὸ εἰρημένον τῷ μαρκέλλῳ ἐν τῷ .... διγ. ιε'. εἴρηται δὲ ὅτι ὁ περὶ ἑτέρου ἐναχθεὶς τὴν ἐν ῥέμ καὶ καταδικασθεὶς καὶ ἔκκλητον ἐπιδοὺς κἂν .... μέλλει καταδικάζεσθαι ποσσέσσωρ εἶναι δοκεῖ, καὶ οὐκ ἀπαιτεῖται ἱκανοδοσίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος .... τὴν ποσσέσσωρ ἀλλὰ νῦν αὐτὸν ἐγὼ οἷς ποσσέσσορα διδωσι ....

.... βι. β' τί. η' ὅμοιον δὲ τούτου ἔχεις βι. ε' τιτ. γ' διγ. νζ'. ἀνάγν. ....

.... ᾧ διαφέρει τὸ μὴ καταδικασθῆναι ...... το μ . δύνανται και μν μελλομενον .... δευσαι. ὥστε μὴ ... ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι, ἔνθα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καυτίονα δεφενσίονος τὸν κατὰ[u]) προκάταρξιν νικήσαντα εἶπε διδόναι. ἀνάγν. τὸ ἑξῆς διγ.

ἀλλότριόν τις κατεῖχεν οἰκέτην καὶ ὁ[v]) περὶ τῆς δεσποτείας

daretur, quoniam cum quibus lis contestata est, in eos etiam sententiae .... didicisti dig. 42 ..... lite cum possessore contestata heredem, licet non possideat, causam terminare oportere, et ob dolum defuncti obnoxium esse.

142. [*Steph. index l.* 56]. Non sicut gregem per unam in rem actionem vindicare possumus, ita .... — — .... sed debet singulas res vindicare, hoc est specialiter de quaque re peculiari in rem actionem intendere.

143. *Enantiophanis* [*ad l* 56]. De peculio legato lege tit. 8 lib. XXXIII. In dig. 8 autem ....

144. *Steph.* [*ad l.* 56]. Grex enim ....

145. [*Steph. index l.* 57]. .... alienum agrum et eiusdem agri nomine .... || quaerebatur, quid fieri oporteret .... || || || si alter vicisset, eum praestare et ipsum indemnem servare ab eo, qui iam victor evasit.

146. *Steph.* [*ad l.* 57 *verb: postea secundum alterum*]. Si nimirum .... condemnatur, vel propria culpa a priori victore superatus est. Novisti enim, possessorem post litem contestatam culpam praestare. Litem autem contestatam esse finximus ...... in dig. 57 *de hereditatis petitione* ... || ||.|| ...... Possessorem autem post litem contestatam ob culpam teneri, passim didicisti, maxime vero in .... dig. 3 praesentis tituli.

147. *Steph.* [*ad l.* 57 *verb: caveret vel satisdaret*]. Si cautionem vel fideiussores dederit, nimirum secundum qualitatem personae. Didicisti enim .... eum, qui substantiam non habet, iuratoria cautione obstringi. Nec tibi adversetur, quod Marcellus dicit in || || || ....

148. [*Anon. ad l.* 57]. .... lib. II tit. 8. Simile quid habes lib. V tit. 3 dig. 57. Lege ....

149. [*Steph. ad l.* 57] .... — ...... Itaque non tibi videatur contrarium, quod in titulo *de hereditatis petitione* [dig. 57] dicitur, ubi in eadem specie dixit cautionem defensionis praestari ab eo, qui post litem contestatam vicit. Lege sequens dig.

150. [*Steph. index l.* 58]. Alienum quis detinebat

30) Expl. f. 120. 115. Inc. f. 197. 198, in quo nonnisi pauca legi potuerunt.

s) Cod. γ'.
t) Expl. fol. 120. 115. Inc. fol. 197. 198.
u) An: μετά;
v) Haec quidem ita mihi videbar legere, sed sine dubio minus recte explicui.

σποτείας ἐνάγη μοι ἄλλος καὶ ἄλλος περὶ πταίσματος, εἰ μὲν πρῶτον περὶ δεσποτείας καταδικασθῶ, οὐκ ἄλλως δίδωμι, εἰ μὴ λάβω περὶ τοῦ ἀζημίου τοῦ πταίσματος ἀσφάλειαν. εἰ δὲ πρῶτον περὶ πταίσματος καταδικασθεὶς ἐκδώσω τὸν δοῦλον, καὶ οὕτω περὶ δεσποτείας καταδικασθῶ, οὐ δίδωμι τὴν ἀποτίμησιν τοῦ πταίσαντος[31])· οὔτε γὰρ δόλον ἢ ἀμέλειαν ἐποίησα εἰς τὸ μὴ δοῦναι τῷ δεσπότῃ τὸν δοῦλον.

[νθ'.] Ἐὰν εἰς οἶκον ἀλλότριον βάλω θύρας ἢ θυρίδας, ἐφ' ὅσον μὲν ἵσταται, τοῦ οἴκου εἰσίν· ἅμα δὲ ἀφαιρεθῶσιν, ἐκδικῶ αὐτάς.

[ξ'. Πομπων.] Ἐὰν νεμόμενος νήπιος ἢ μαινόμενος φθείρῃ τι ἢ ἀπολέσῃ, ἀνεκδίκητόν ἐστιν.

[ξα'. Ἰουλ.] Ἐάν τις[32]) ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης πλοῖον ἴδιον ἀνακτίσῃ, αὐτοῦ μέν ἐστι τὸ πλοῖον· ὅλη γὰρ τοῦ πλοίου ἡ δεσποτεία τῇ τροπίδι ἀκολουθεῖ[33]).

[ξβ'. Παῦλ.[34])] Ὁ κακῇ πίστει νομεὺς τοὺς καρποὺς, οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὁ ἐνάγων, δίδωσι τοῦ πλοίου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου καὶ τοῦ μεσαύλου τῶν εἰωθότων μισθοῦσθαι· καίτοι τοῦ κληρονόμου μὴ[35])

rem egerit, alius noxali iudicio, si quidem prius in rem actione condemnatus sim, non aliter eum tradam, quam de indemnitate ob causam noxalem cautum mihi sit. Si vero prius noxali actione condemnatus servum noxae dedidero, et deinde in rem actione condemnatus sim, non praesto aestimationem servi noxii: non enim dolo aut culpa feci, quominus domino servum traderem.

LIX. Si in alienum aedificium ostia vel fenestras imposuero, quamdiu quidem stant, aedificii sunt: simulac vero demta fuerint, ea vindico. L. 59. D. VI. 1.

LX. *Pompon.* Si infans vel furiosus possessor aliquid corruperit aut perdiderit, impunitum est. L. 60. D. eod.

LXI. *Iulian.* Si ex aliena materia navem suam quis refecerit, eius navis est: nam tota navis proprietas carinam sequitur. L. 61. D. eod.

LXII. *Paul.*[34]) Malae fidei possessor fructus praestat, quos actor percipere potuisset, navis et tabernae et areae, quae locari solent: quamvis heres pecuniae in hereditate inventae usuras non praestet, si eam L. 62. D. eod. (§. 1. deest.)

κινήσας τὴν ἰν ῥέμ .. πατ . ρο . καὶ ἄλλος τὴν νοξάλλαν φούρτι αὐτ.[w]) τοῦ οἰκέτου τί δέοι ποιεῖν, ἐὰν τῶν μὲν κινούντων ἑκάτερος μέλλει νικ ... σαν ἀποφέρεσθαι ψῆφον συμ ... τὸν δικαστὴν πρότερον τῷ νικήσαντι τὴν ἰν ῥέμ .... φι.. σθαι οἰκέτη ... λέγει τοίνυν ὁ παῦλος μη .... ὁ δικαστὴς ἀναγκάζεται τὸν νο .... ἀποκαταστῆσαι τῷ πετίτωρι τὸν οἰκέτην, εἰ μὴ [πρότερον] αὐτὸν ὁ πετίτωρ διὰ [ἐγγυητῶν] ἀσφαλίζεται δούλος, ὅτι ..... — — — — || || || || || || || || || [x])

ἐξ ἀλλοτρίας ὕλ[ης τὶς τὴν οἰκεί]αν διορθώσατο ναῦν, καὶ ἐρωτηθεὶς ὁ μινίκιος, εἰ τῆς νηὸς .... ιτη .. τιν .. οὐδὲν ἧττον δεσπότης, εἰ κατὰ τὸν εἰρημένον θεματισμὸν τὴν οἰκείαν ἐπισκεύασε ναῦν .... καὶ ἐξ ἀλλοτρ ..... την ἅπασαν ναῦν κατεσκεύασε, μὴ δύνασθαι αὐτὸν .... τὴν πᾶσαν ναῦν κατεσκεύασε δεσπότην ὄντα τῆς τρόπεως τοῦ παχ .... τὴν πᾶσαν ναῦν καὶ αὐτὴν τὴν πρώτην ἐξ ἀλλοτρ .... διὰ τῆς ἰν ῥέμ ἐκδικεῖν ἡ γὰρ δεσποτεία τῆς .... νηὸς .... πλοίου δεσπότ ... τοῦ ἄνων. .... ἀνα .... — || || || || || || || || || || || || || [y])

απορ .. ὁ μέντοι μὴ πλώσας τὴν ναῦν ἐγκαλούμενος τί δη .. .. λέγει[z]) ὡς ηὐλαβήθην ταύτην πλῶσαι τὸ .... [ἐν]τεῦθεν ὑποστῆναί με κίνδυνον, οὐδὲ γὰρ τὸ ἄποτ .... αντ .... κινδυνεύεται. γενικῶς γὰρ ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι ἡνίκα περὶ διατιμήσεως ἤτοι καταδίκης καρπῶν γίνεται ζήτησις, συμ .... οὐκ εἰ ἐκαρπώσατό τι ὁ μάλα φίδε νομεὺς, ἀλλ' εἰ ὁ πετίτωρ ἠδύνατό τι καρπώσασθαι, ... νονμ, ἔνθα ἐλάττονας καρποὺς απ .. την'. ὁ μάλα φίδε νομεὺς, ὧν ἠδύνατο λαμβάνειν ὁ πετίτωρ, ... ὁ ποσσέσσωρ πάντας ἀπαιτεῖται, μὴ δυνάμενος τῷ πετίτωρι τὸν λόγον ....

ἀνάγνωθι βι. ιγ τί. . διγ. νς'. τὰ δὲ περὶ τόκων εἴρηται βι... τί. α διγ. κ θε. β'.[a]) .... οὐχ ὑπόκει ... ἀρν .

— — — — — —

... εἰκότως οὖν .... τῶν ἐντεῦθεν καρπῶν μήποι .... εἰ μὴ ἐν καιρῷ ασπ .. λεῖ ... πλῶσιν ἢ ἐν καιρῷ [πλώσεω] κατεπίστευσεν αὐτὴν ἀνεπιτηδείοις τισὶν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ις' διγ.

servum, et alius dominium petebat in rem actione, alius noxalem furti eiusdem servi nomine movebat. Quaerebat, quid facere oporteret, si uterque actorum victricem sententiam tulisset ... — — — Dicit igitur Paulus ... — ...... servum petitori restituere, nisi prius petitor fideiussoribus datis caverit, ... — — — — || || || || || || || || || || || || || || ||

151. [*Steph. index l. 61*]. Ex aliena materia quis navem suam refecit, et Minicius interrogatus, an navis .... nihilo secius dominus, si secundum speciem propositam navem suam refecit, ... || || || || || — || || || || || || || || || || || || || || ||

152. [*Steph. index l. 62*]. ..... is autem, qui navem navigatum non misit, si conveniatur, ... metuebam eam navigatum mittere, quia periculum eius subire [nolebam], neque enim .... periculo est. Generaliter enim scire debes, quum de fructuum aestimatione vel condemnatione quaeritur, ... non an malae fidei possessor fruitus sit, sed an petitor frui potuerit, ... si pauciores fructus ..... malae fidei possessor, quam petitor capere potuit, ... a possessore omnes exiguntur, nec potest petitori reputare ....

153. [*Anon. ad l. 62 pr.*]. Lege lib. .. tit. .. dig. 56. De usuris autem illud dicitur lib. .. tit. .. dig. .. them. 2. ....

— — — — — — —

154. [*Steph. ad l. 62 pr.*]. ... consequenter igitur ... — — .... vel tempore navigationis eam minus idoneis commisit, ut didicisti dig. 16.

31) Cod. videbatur habere: παίσματος.
32) *Fabr*: Deest in Cod.
33) *Fabr*. τροπῇ ἕπεται. *Heimb*: τρόπιδι legendum censuit.

34) Lege: *Papin*. Vide schol. 150. et inscriptionem cap. 64.
35) Exul. fol. 107. 106. Inc. f. 68. 75.

w) Forte: ὀνόματι.

x) In his lineis hic illic sive litera sive verbum aliquod conspiciebatur. Sed ductus erant incerti, ut nihil inde effici potuerit. Continebant adnotationes ad l. 58 — 60 D. h. t.

y) Etiam hic nonnisi rara vestigia literarum conspiciebantur. Inerant adnotationes (*Anonymi Stephani*) ad l. 61. 62. D. h. t. — Sequitur fol. 68. 75.

z) Fortassis: οὐ δύναται λέγειν.

a) Quos locos indicet Anonymus, dubius sum. Cf. l. 56 D. *de hered. pet.* l. 18 §. 1 D. *de usuris* l. 44 §. 1 D. *ad SC. Trebell.*

διδοῦντος τόκους τῶν εὑρεθέντων χρημάτων, ἐὰν μὴ ἥψατο αὐτῶν· διότι τὸ πλοῖον οὐκ ἐγκινδυνεύεται τῷ νομεῖ, ὡς τὰ χρήματα τῷ δανείζοντι.

L. 63. D. VI. 1. ξγ'. Idem. Ὁ κατὰ ἀμέλειαν καὶ οὐ δόλον ἀπολέσας τὴν νομὴν δίδωσι μὲν τῷ ἐνάγοντι τὴν ἀποτίμησιν, ἐκχωρεῖται δὲ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἑτέρου νεμομένου, καὶ αὐτοῦ τοῦ λαβόντος τὴν ἀποτίμησιν, βοηθεῖ ὁ πραίτωρ τῷ δεδωκότι, καὶ οὐκ εὐχερῶς ἀκούεται ὁ λαβὼν ἀναδοῦναι θέλων ἣν ἔλαβεν ἀποτίμησιν.

L. 64. D. eod. ξδ'. Idem. Καὶ τῶν μόνην χρῆσιν ἐχόντων, οὐ μὴν καὶ καρπὸν[36]), δίδωσιν ὁ νομεὺς τοὺς καρπούς.

L. 65. pr. D. eod. ξε'. Idem. Ὁ ἀγοράσας ἀλλότριον ἀγρὸν οὐ δίδωσιν αὐτὸν τῷ δεσπότῃ, εἰ μὴ λάβῃ τὰ χρήματα, ἅπερ δέδωκε τῷ ἐσχηκότι αὐτὸν εἰς ἐνέχυρον, καὶ τὸ περιττὸν τῶν τόκων τοῦ μέσου χρόνου, ἐὰν ἥττονας καρποὺς ἔλαβε πρὸ τῆς προκατάρξεως· οὗτοι γὰρ τοῖς νέοις τόκοις συμψηφίζονται κατὰ μίμησιν τῶν εἰς τὸν ἀγρὸν δαπανωμένων.

§. 1. Ἐὰν μὴ ἐν προικὶ ἀλλ' ἐν πεκουλίῳ παραχωρήσω τῇ θυγατρί μου δούλην, καὶ μὴ ληγατεύσω αὐτῇ πεκούλιον, μένει τῆς κληρονομίας μου ἡ δούλη· εἰ μὴ ῥητῶς εἶπον, διὰ τοῦτο αὐτὴν ἀπόκληρον ποιῆσαι καὶ μηδὲν πλέον αὐτῇ ληγατεῦσαι.[37])

στεφ. αὐτοῦ τοῦ δεποσιταρίου. τοῦτο δὲ νόησον καὶ ἐναντι πρὸς τὸν παραθέμενον καὶ αὐτὸν τὸν δεποσιτάριον, ἐπείτοιγε πρόδηλον, ὅτι ὁ δανειζ .. σοντι ..... δανειζομ ...... ἐπ .... τῶν νομισμάτων .... τῆς γ' διατ.

στεφ. ...... [παρ]ά τινος ἐπὶ πράγματι τὴν ἰν ῥέμ, ἀλλὰ [μετὰ] προκάταρξιν οὐ κατὰ δόλον ἀλλὰ κατὰ [κούλπαν] .. περί · σε · τοῖτ[b]) .... — μετὰ προκάταρξιν, εἰ καὶ μὴ κατὰ δόλον ἀλλὰ κατὰ κούλπαν ἐξέπεσε τοῦ — — — — — — — — —[c]) παρατεθήσεται ζημία ἐπειδὴ δ .... αυτ · δοθ ...... τὸ πράγμα .. ἔχεται[d]). εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κινήσας καὶ τὴν τῆς καταδίκης [ἀποτίμησιν λαβὼν τὸ πρᾶγμα κ]ατέχει, ὀφείλει βοηθεῖσθαι πρὸς αὐτὸν ὁ καταδικασθεὶς καὶ τὴν τοῦ πράγματος δεδωκὼς [διατίμησιν] .... ιη τὰ χρήματα ἅτινα ἐξ ἀποφάσεως τοῦ [δι-]καστοῦ .. κ[ινδύνῳ] .... και ἔχειν .....

.... βόνα φίδε νομ[e]) .. προκάταρξιν γενομεν .. διγ. ξθ' καὶ ο' .... δια βαρ .... ουδε ὅλως .... κατὰ δεσπότου κινεῖ πουβλικιανὴν ἤτοι κουάσι πουβλικιανήν.

τοῦ ἀνων. τ .. συχ .. ο .... κυ ... αυτ .... ας ἔλαβεν. ἀνάγν. βι. ιγ' τι. ϛ' τὸ τέλος τοῦ ιζ' διγ. καὶ βι ... τι. β' διγ. θ'.

ἐκίνησέ τις περὶ πράγματος τὴν ἰν ῥέμ .... ἀλλ' οὐκ ... τοὺς καρποὺς ἔχειν, τυχὸν γὰρ ἵππος[f]) .... χρῆσιν .. αὐτοῦ καὶ πν ... ξιν .... παπιανὸς καὶ τ .... γ · μ .. οὐδὲν ἧττον ἀπαιτεῖσθαι .... εἰ καὶ μὴ καρπ[οὺς] ἐκ τούτ[ων ὁ κινήσας περὶ αὐτῶν ἐλάμβανεν, ὅτε τούτων ἐτύγχανε νομεύς.]

στεφ. οἷον ...... καὶ .... σιων ... βι ... ἐξίσῃ · αναγκ · ου .. ἀνάγν. καὶ βι. γ' τῶν ἰνστιτ. ..... τοῦ θ' τι. διγ.

τοῦ ἀνων. .... ἠγόρασε παρὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως π .... γ' τοῦ λγ' τι. τοῦ η' βι.

||[g]) .... εσθαι .. νεμηθεὶς .... [ὁ δανειστὴς κινῶν] τὴν σερβιανὴν [καὶ τὸν ἀγρὸν ὡς ὑποκείμενον] αὐτῷ [ἐκδικῶν. προσήγαγον αὐτῷ τὸ κεφάλαιον, τυχὸν ͵α νομίσματα, καὶ τοὺς τόκους, τυχὸν φ' νομίσματα,] καὶ ἔλυσα τοῦ

non attigerit: quia periculum navis ad possessorem non pertinet, sicuti periculum pecuniae ad eum, qui eam foenerat.

LXIII. *Idem.* Qui culpa, non fraude possessionem amisit, actori quidem solvit aestimationem, sed ei actio illius ceditur: quoniam alio quoque possidente, et ipso, qui aestimationem accepit, praetor ei, qui dedit, auxilium fert: nec facile audietur, qui aestimationem accepit, si reddere velit aestimationem, quam accepit.

LXIV. *Idem.* Etiam eorum, quae tantum usui, non fructui sunt, possessor fructus restituit.

LXV. *Idem.* Qui alienum fundum emit, non aliter domino eum restituit, quam si pecuniam recuperaverit, quam solvit ei, qui pignori obligatum habuit, et superfluum usurarum medii temporis, si minus in fructibus ante litem contestatam perceptis fuit: nam hi cum usuris novis compensantur, exemplo sumtuum in fundum factorum.

Si non in dotem, sed in peculium filiae meae ancillam concessero, neque ei peculium legavero, ancilla in hereditate mea manet: nisi nominatim dixero, ob id me filiam exheredasse et nihil amplius ei legasse.

155. *Steph.* [*ad l. 63 pr. verb: heres*]. Ipsius depositarii. Hoc autem accipe ..... — — — — ......

156. *Steph.* [*index l. 63*]. ...... ab aliquo in rem actione, et post litem contestatam non dolo sed culpa .... — post litem contestatam etiamsi non dolo sed culpa amisit ... — — — — — — — — — afficietur captione, quum .... Sed et si is, qui egit et litis aestimationem percepit, rem possidet, adiuvari debet contra eum qui condemnatus est et rei aestimationem solvit .... pecuniam, quam ex sententia iudicis periculo ....

157. [*Steph. ad l. 63 verb: quum tamen praetor*]. .... cum bonae fidei possessore litem contestatam .. dig. 69 et 70 .... omnino non .... adversus dominum Publiciana utitur vel quasi Publiciana.

158. *Anon.* [*ad l. 63*]. .... accepit. Lege lib. XIII tit. 6 dig. 17 in fine et lib. .. tit. 2 dig. 9.

159. [*Steph. index l. 64*]. Rem aliquis in rem actione petiit, ... forte enim equus .... Papinianus .... nihilominus exigi ... . licet actor fructus ex iis non perciperet, quum eos possideret.

160. *Steph.* [*ad l. 64*]. Veluti .... Lege etiam lib. III Inst. .... tit. 9 dig.

161. *Anon.* [*ad l. 65 pr.* (?)]. .... emit praeter formam constitutionis ...... const. 2 tit. 33 lib. VIII.

162. [*Steph. index l. 65 pr.*]. ||................ .... creditor Serviana agebat et fundum tamquam sibi obligatum petebat. Solvi ei sortem, puta M solidos, et usuras, puta D solidos, et pignoris vinculo

36) Cod. καρπῶν.

37) Expl. fol. 68. 75.

b) Forte: ἐξέπεσε τοῦ πράγματος.

c) In his non nisi paucissima literarum vestigia indagari poterant.

d) Sive δέχεται sive κατέχεται scriptum est.

e) Fortasse νόησον προκάταρξιν γενομένην.

f) Hinc fluxit scholium, quod legitur in edit. *Heimb.* II p. 164 ad cap. 63 (64) huius tituli.

g) Haec suppleri possunt ex scholio, quod habet *Heimb.* II p. 164 ad cap. 64 (65).

[ξς'.] *Καλῶς διεκδικῶ καὶ τὸ ἐλπιζόμενον ἀφαιρεῖσθαί μου ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως τοῦ ληγάτου ἢ τῆς ἐλευθερίας.*

[ξζ'.] Σκαεβ. *Ἐὰν εὕρω χρήματα ἐν τῷ ἀγορασθέντι παρ' ἐμοῦ οἴκῳ, εἰ μὴ θησαυρὸς ἦν, ἀλλὰ ἀπολλόμενα χρήματα ἢ κατὰ πλάνην μὴ ληφθέντα ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν, ἐκείνου μένουσιν.*

[ξη'.] Οὐλπ. *Ὁ τῷ δικαστῇ μὴ πειθαρχήσας ἐν τῷ ἀποκαταστῆσαι, εἰ μὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα, διὰ στρατιωτῶν ἀφαιρεῖται, καὶ ἐπὶ μόνοις καρποῖς καὶ ἀμελείᾳ καταδικάζεται. εἰ δὲ μὴ δύναται ἀποκαταστῆσαι, εἰ μὲν κατὰ δόλον ἐπαύσατο τῆς νομῆς, εἰς ὅσον ὀμόσῃ χωρὶς ὑπερθέσεως ὁ ἐνάγων, καταδικάζεται εἰς ἀπέραντον. εἰ δὲ χωρὶς δόλου ἀποκαταστῆσαι οὐ δύναται, εἰς μόνον τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι καταδικάζεται. καὶ τοῦτο γενικὸν ἐπὶ πάσης ἀποφάσεως, εἴτε παραγγέλματά εἰσιν εἴτε ἐπὶ πράγμασιν εἴτε ἐπὶ προσώποις ἀγωγαί.*

[ξθ'.] Παῦλ. *Ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι τὰς ἀγωγὰς οὐκ ἐκχωρεῖται τοῦ ἐνάγοντος.*

[ο'.] *Οὔτε τὴν ὡσανεὶ γενικὴν ἀγωγὴν ἔχει.*

[οα'.] *Εἰ δὲ δόλον ὁ νομεὺς ἐποίησεν, οὐ θέλει δὲ ὁ ἐνάγων ὀμόσαι τὸν ἔνδικον ὅρκον, ἀλλὰ τὸ διαφέρον λαβεῖν, ἀκούεται.*

[οβ'.] *Ἐὰν τὸν ἀγρὸν πέτρου κατὰ μηδένα τρόπον σοὶ διαφέροντα κατέχων πωλήσῃς μοι καὶ παραδώσῃς λαβὼν τὸ τίμημα, εἶτα κληρονομήσας πέτρου ἀπολιμπανομένου μου κατασχὼν τὸν ἀγρὸν πωλήσῃς καὶ παραδώσῃς αὐτὸν ἑτέρῳ, ἐγώ εἰμι ἐπικρατέστερος· ἐπειδὴ κἂν ἐγὼ νέμωμαι, καὶ ἐνάγῃς μοι, παραγράφομαί σε· καὶ σὺ ἐὰν νέμῃ, ἐκδικῶ αὐτόν.*

ογ'.[38]) Ide. *Ἐν τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῇ περὶ τῶν ὁλοκλήρως κινουμένῃ ἀγωγῇ οὐχ ὁ νομεύς, ἀλλ' ὁ ἐνάγων ἀναγκάζεται λέγειν, ἐκ πόσου μέρους αὐτοῦ ἐστι τὸ πρᾶγμα.*

οδ'. Paulu. *Καὶ ὁ κτίσας ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει οἰκήμασι, καὶ τέλος παρέχων, ἐπὶ τῷ διδόναι..*[39]),

οε'. Ulpi. *Δήλην ἀγωγὴν ἔχει ἐπὶ τῷ πράγματι, διαγνώσει τῆς αἰτίας.*

LXVI. Recte vindico etiam id, quod mihi auferri speratur, si conditio legati vel libertatis extiterit. *L. 66. D. VI. 1.*

LXVII. *Scaev.* Si pecuniam invenero in domo a me emta, si non thesaurus fuerit, sed pecunia perdita vel per errorem a domino eius non sublata, eius manet. *L. 67. D. eod.*

LXVIII. *Ulp.* Qui iudici non paret in restituendo, si quidem habeat rem, per milites ei aufertur. Et fructuum duntaxat et culpae nomine condemnatur. Si vero non potest restituere, si quidem dolo desiit possidere, quanti actor sine taxatione iuraverit, in infinitum condemnatur. Si vero citra dolum restituere non possit, in id tantum, quod actoris intersit, condemnatur. Et hoc generale est in omni sententia, sive interdicta sint sive in rem sive in personam actiones. *L. 68. D. eod.*

LXIX. *Paul.* Ei, qui dolo desiit possidere, actiones suas actor non cedit. *L. 69. D. eod.*

LXX. Nec quasi generalem actionem habet. *L. 70. D. eod.*

LXXI. Quodsi possessor dolo fecit, actor vero in litem iurare non vult, sed id, quod interest, consequi, auditur. *L. 71. D. eod.*

LXXII. Si Petri fundum nullo modo ad te pertinentem possidens mihi vendideris et tradideris accepto pretio, deinde Petro heres extiteris ac me absente agrum nactus alii vendideris et tradideris, ego potior sum: quoniam etsi ipse possideo et tu a me petis, exceptione te summoveo: et si tu possides, ego eum vindico. *L. 72. D. eod.*

LXXIII. *Idem.* In speciali in rem actione et in generali non possessor, sed petitor cogitur dicere, pro qua parte res eius sit. *L. 73. D. eod.*

LXXIV. *Paulus.* Et qui in alieno solo aedificat, et solarium praestat, *L. 74. D. eod.*

LXXV. *Ulpi.* Causa cognita in rem actionem habet. *L. 75. D. eod.*

δεσμοῦ τῆς ὑποθήκης [τὸ ἐνέχυρον] .... *ιν τὸ ἐνέχυρον τῆς ὑποθήκης κατέβαλε* ... ‖ ‖ ‖ — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ [h]).

rem obligatam liberavi ‖ ‖ ‖ — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

(Unum vel duo folia exciderant.)

τῆς σπεκιαλίας ἰν ῥὲμ κινουμένης οὐκ ἀνάγκη τὸν νεμόμενον λέγειν, πόσον τοῦ πράγματος μέρος διαφέρει αὐτῷ. τοῦτο γὰρ τὸ λέγειν ἐκ πόσου μέρους ἐστὶ δεσπότης, βάρος ἐστὶ τοῦ ἐνάγοντος καὶ οὐ τοῦ ἐναγομένου. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς πουβλικιανῆς ἰν ῥὲμ φυλάττεσθαι πέφυκεν. εἰ γὰρ καὶ πουβλικιανὴ ἐστι κινουμένη, οὐκ ἀνάγκη τὸν νεμόμενον λέγειν, ἐκ πόσου μέρους ἐστὶ τοῦ πράγματος κύριος.

τοῦ ἀνων. *ἔστιν ὅτε ἀναγκάζεται λέγειν τὸ μέρος ἐξ οὗ νέμεται, ὡς βι. ια' τί. α' διγ. ι' κ'.*

σουπερφικιάριός ἐστιν ὁ κτίσας ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἐπὶ τῷ φανερὸν μισθόν τινα ἤτοι τὸ λεγόμενον ἐνοίκιον διδόναι καθ' ἕκαστον ἔτος. τῷ σουπερφικιαρίῳ τοίνυν δίδωσιν ὁ πραίτωρ ἰν ῥὲμ σουπερφικιαρίαν, καῦσα μέντοι κογνίτα, τουτέστιν ἐφ' ὅσον ἀμέμπτως ὁ σουπερφικιάριος δίδωσι τὸ τέλος.

163. [*Steph. index l. 73 pr.*]. Si specialis in rem actio instituatur, non cogitur possessor dicere, quanta pars rei ad eum pertineat. Nam dicere, cuius partis dominus est, actoris munus est, non rei. Quod etiam in Publiciana in rem actione observari solet. Nam et si Publiciana agatur, non cogitur possessor dicere, ex quanam parte rei dominus sit.

164. *Anon.* [*ad l. 73 pr.*]. Dantur casus, quibus cogitur dicere partem ex qua possidet, ut lib. XI tit. I dig. 10. 20.

165. [*Steph. index l. 73 §. 1 l. 74. 75*]. Superficiarius est, qui in alieno solo aedificavit ita ut certam pensionem sive solarium, quod vocant, quoque anno praestet. Superficiario igitur praetor superficiariam in rem actionem dat, causa scilicet cognita, hoc est quousque superficiarius pensionem recte solvit.

38) Inc. f. 135. 138.

39) *Heimb:* Καὶ ὁ κτίσας οἴκημα ἐν ἀλλ. ἐδάφει καὶ τέλος παρ. ἐπὶ τῷ διδόναι καταβολήν. Et initio sequentis capitis *Δήλην* non habet. Locus utrimque corruptus!

h) Hactenus fol. 68. 75.

i) Inc. fol. 135. 138.

L. 76. D. VI. 1. οϛ΄. Gaiu. *Τὰ περὶ ἐκδικήσεως εἰρημένα ὁλοκλήρου πράγματος δεῖ νοεῖν καὶ περὶ μέρους.*

§. 1. *Ἔσθ' ὅτε καὶ περὶ ἀδήλου μέρους ἐξ εὐλόγου αἰτίας κινῶ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν· ἔνθα τυχὸν ἐληγατεύθη μοὶ δοῦλος, καὶ ἄδηλόν ἐστι, πόσον[40]) αὐτοῦ μειοῦται διὰ τοῦ φαλκιδίου.*

L. 77. D. eod. οζ΄. Ulpi. *Γυνή τις δι' ἐπιστολῆς ἀγρὸν ἐδωρήσατό μοι, καὶ τοῦτον ἐμισθώσατο παρ' ἐμοῦ. δι' αὐτῆς, ὡς διὰ μισθωτοῦ, κτῶμαι τὴν δεσποτείαν.*

LXXVI. *Gaius.* Quae de totius rei vindicatione dicta sunt, intelligenda sunt etiam de parte.

Interdum etiam de parte incerta ex iusta causa in rem actione experior: quum forte servus mihi legatus est, et incertum est, pro qua parte minuatur per Falcidiam.

LXXVII. *Ulpi.* Mulier quaedam per epistolam fundum mihi donaverat, et eum a me conduxerat. Per eam, quasi per colonam, dominium acquiro. Sed

τουτέστιν ἐφ' ὅσον δίδωσι τὸ τέλος, ὡς περὶ βεκτιγαλίου τί. γ΄ διγ. β΄, ἐν ᾧ φησιν, ὅτι καὶ κατὰ[k]) τοῦ δεδωκότος ἔχει τὴν ἰν ῥέμ, καὶ βι. λθ΄[l]) τί. α΄ διγ. γ΄. ποίας δὲ ἀγωγὰς καὶ κατὰ τίνος ὁ σουπερφικιάριος ἔχει, μαθήσεις ἐν τῷ ιη τί. τοῦ μγ΄ βι.

στεφ. κατὰ γὰρ δεσπότου τὴν σουπερφικιαρίαν[m]) ἰν ῥέμ οὐ δίδωσιν, εἰ ἀγνωμονεῖται[n]) περὶ τὸ σουπερφικιάριον τέλος. ἀνάγν. γὰρ τὸ εἰρημένον τῷ παύλῳ ἐν τῷ α΄ μονοβι.[o]) τί. δ΄ διγ. ιε΄. ἀνάγν. καὶ ἐν τῷ [μετὰ τὸν][p]) ἑξῆς τί. τοῦ παρόντος βι. τὸ πρὸς τῷ τέλει τοῦ α΄ διγ. καὶ τὸ β΄ τοῦ αὐτοῦ τί. διγ.

ὅσα εἴρηται τῆς ἰν ῥέμ ἐπὶ ὁλοκλήρῳ πράγματι κινουμένης, πάντα κρατείτω κἂν ἐπὶ μέρει κινεῖ τις ἰν ῥέμ, καὶ εἴτε καρποὺς εἴτε καῦσαν ὁ ἐναγόμενος προφάσει [αὐτοῦ] ἔχει, ταῦτα ὁ δικαστὴς ἀποκατασταθῆναι ψηφιζέσθω τῷ πετίτωρι κατὰ ἀναλογίαν τοῦ μέρους, περὶ οὗ κινεῖ τὴν ἰν ῥέμ. ἡνίκα δέ τις ἐπὶ μέρει κινεῖ τὴν ἰν ῥέμ, οὐχ ὡς ἔτυχεν ἀλλ' ἐκ δικαίας αἰτίας δύναται ταύτην ἰγκέρτως κινεῖν. δικαία δέ ἐστιν αἰτία, ἔνθα χώραν τοῦ φαλκιδίου λαβόντος βούλεται περὶ τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ πράγματος κινεῖν ὁ ληγατάριος τὴν ἰν ῥέμ. ἐπειδὴ γὰρ ἄδηλόν ἐστι, πόσον μέρος ἐπὶ[q]) ἑκάστου τῶν ληγαταρίων ὀφείλει δεδουκτεύειν ὁ κληρονόμος, (τυχὸν γὰρ ἔχει καὶ ἄλλα πράγματα μετὰ τὰ ληγάτα ἡ κληρονομία καὶ ἀρκεῖ τῷ κληρονόμῳ εἰς φαλκίδιον,) εἰκότως διὰ τὴν ἄδηλον ταύτην ὑπεξαίρεσίν τε καὶ παρακατάσχεσιν ἔχει δικαίαν αἰτίαν ὁ ληγατάριος τοῦ δύνασθαι περὶ τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ πράγματος ἰγκέρτως κινεῖν τὴν ἰν ῥέμ, εἴτε οἰκέτης ἐστὶν ὁ ληγατευθεὶς εἴτε καὶ ἕτερον πρᾶγμα, καὶ ἄδηλόν ἐστιν, ὡς εἴρηται, πόσον ὀφείλει μέρος παρακατέχειν ὁ κληρονόμος ὀνόματι τοῦ φαλκιδίου.

κυρ. ὅσα εἴπομεν περὶ τελείου πράγματος ἐκδικουμένου, φαμὲν καὶ ἐπὶ μέρους. ὁ δὲ δικαστὴς καὶ τῶν μετὰ τοῦ πράγματος ἀποκαθισταμένων εἰς μέρος ποιείσθω τὴν καταδίκην.

τοῦ ἐναντιοφανοῦς. καίτοι ἄδηλον μέρος οὐδεὶς νέμεται, μετὰ θεματισμοῦ εἴρηται βι. μα΄ τί. β΄ διγ. δ΄ θέ. β΄ καὶ διγ. κζ΄ τί. γ΄ διγ. λβ΄. ὅτι δὲ μέρος ἄδηλον ἐκδικεῖται, εἴρηται μετὰ θεματισμοῦ βι. ι΄ τί. γ΄ διγ. η΄. ἀνάγν. καὶ βι. ζ΄ τί. δ΄ διγ. κε΄.

γυνή τις ἀγρὸν ἐδωρήσατο δι' ἐπιστολῆς, οὐ τῷ οἰκείῳ ἀνδρί, — ἢ γὰρ ἂν ἀσύστατος ἦν ἡ δωρεά —, ἀλλ' ἑτέρῳ τινί, καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν ἀγρὸν ἐμισθώσατο παρ' αὐτοῦ, μήπω παραδοῦσα σωματικῶς αὐτῷ τὴν νομήν, καὶ ἔγραψε πρὸς αὐτὸν οὕτως· ἴσθι με δωρήσασθαί σοι τόνδε τὸν ἀγρὸν καὶ τοῦτον εἶναι παρ' ἐμοὶ κατὰ μίσθωσιν ἐπὶ χρόνου[r]) πρὸς τὸ ἐμὲ διδόναι τὰς ἀννώνας καθ' ἕκαστον ἔτος. τὸ ζητούμενον· ἐκεῖνος[s]), καθ' ὃν ἐγένετο ἡ δωρεά, δύναται τὸν ἀγρὸν ἑτέρου κατέχοντος τὴν ἰν ῥέμ κινεῖν; τὰ γὰρ γράμματα οὐκ ἔστι τραδιτίων. φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανός, ἔχειν αὐτὸν τὴν ἰν ῥέμ, ἐπειδὴ ὁ μισθωσάμενος τῷ δεσπότῃ νέμεται, καὶ ἐπειδὴ ἤρεσε δι' ἐλευθέρου προσώπου προσπορίζεσθαι νομήν, μισθωσαμένη δὲ αὐτὴ παρ' αὐτοῦ τὸν ἀγρὸν δοκεῖ αὐτῷ προσπορίσαι τὴν νομήν. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐμισθώθη ὁ ἀγρός, τὸ συμβὰν ἐν τῷ

166. [*Steph. ad l. 75*]. Hoc est quousque pensionem solvit, ut de agro vectigali tit. 3 dig. 2, ubi dicit, eum etiam adversus dominum in rem actionem habere, et lib. XXXIX tit. 1 dig. 3 [§. 3]. Quas autem et adversus quem actiones habeat superficiarius, disces tit. 18 lib. XLIII.

167. *Steph.* [*ad l. 75 verb: causa cognita*]. Adversus dominum enim superficiariam in rem actionem non dat, si circa pensionem superficiariam negligens sit. Lege enim, quod dicit Paulus *libro singulari* I tit. 4 dig 15. Lege etiam in hoc libro in titulo, qui post sequentem est, quae habentur in fine dig. 1 et in dig. 2 eius tituli.

168. [*Steph. index l. 76*]. Quae dicta sunt de actione in rem ob totam rem instituta, eadem obtineant etsi quis de parte in rem agat, et si fructus vel causam reus occasione eius habet, iudex haec petitori restitui iubeat pro modo partis, de qua in rem actione egit. Si quis autem de parte in rem actionem instituit, non temere sed ex iusta causa incertam partem vindicare potest. Iusta autem causa est, si legi Falcidiae locus sit et legatarius propter rem sibi legatam in rem actione uti vult. Nam quum incertum sit, quantam partem singulis legatariis heres deducere debeat, (— forte enim hereditas praeter legata etiam alias res continet, quae heredi ad Falcidiam sufficiant: —) naturaliter propter incertam detractionem et retentionem legatarius iustam causam habet incertam in rem actionem de re sibi legata movere, sive homo sit legatus sive alia res, et incertum sit, ut dictum est, quantam partem heres Falcidiae nomine retinere debeat.

169. *Cyr.* [*l. 76 pr.*] Quae diximus de tota re vindicanda, eadem dicimus de parte. Iudex autem etiam eorum, quae cum ipsa re restituuntur, pro parte faciat condemnationem.

170. *Enantiophanis* [*ad l. 76 §. 1*]. Quamquam nemo incertam partem possidet, ut exemplo illustratur lib. XLI tit. 2 dig. 4 (3) them. 2 et dig. 27 (26), tit. 3 dig. 32 [§. 2]. Vindicari autem incertam partem dicitur et exemplo illustratur lib. X tit. 3 dig. 8 [§. 1]. Lege etiam lib. VII tit. 4 dig. 25.

171. [*Steph. index l. 77*]. Mulier quaedam fundum per epistolam donavit, non proprio marito, — tunc enim donatio nulla esset, — sed alii cuidam, et eum ipsum fundum ab eo conduxit, quum possessionem ei corporaliter nondum tradidisset, eique ita scripsit: Scias me tibi hunc fundum donare eumque penes me esse ex conducto in annum, ut annonas quoque anno praestem. Quaerebatur, an is, cui donatio facta est, fundum ab alio possessum vindicare possit. Literae enim traditionem non constituunt. Dicit igitur Ulpianus, competere illi in rem actionem, quoniam conductor domini nomine possidet, et quoniam per liberam personam possessionem acquiri placuit, illa autem fundum ab eo conducendo possessionem ei acquisiisse videtur. Sed et si

40) Adde *μέρος* ex *Heimb.*

k) Cod. *ἐκ.*

l) Cod. *λε΄.*

m) Cod. *σουπερκιαρίαν.*

n) Cod. *ἀγνοεῖται.*

o) Malim *ἐν τῷ α΄ τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβίβλων.* Quamquam lib. XX, quem *Stephanus* intelligit, etiam simpliciter liber singularis *primus* vocari potest.

p) Haec verba Codex non habet.

q) Videbar mihi legere: *ἐστὶ.*

r) An: *ἐπὶ χρόνους τόσους;*

s) Cod. *ἐκεῖνο.*

εἰ δὲ καὶ διάγων ἐν τῷ ἀγρῷ τὴν ἐπιστολὴν ἐδεξάμην, ἀρκεῖ μοι ἀντὶ παραδόσεως, εἰ καὶ μὴ γέγονε μίσθωσις.

οη'. Labe. Ὁ καλῇ[41]) πίστει νομεὺς, εἰ μὴ καρποὺς ἔλαβεν, οὐ δίδωσιν. οὓς δὲ [λάβῃ][42]) ἰδίῳ ὀνόματι, ἰδίους ποιεῖ· εἰ καὶ μήπω ἀπὸ τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν σταφυλῶν ἐποίησεν ἔλαιον ἢ οἶνον.

οθ'. Idem. Ἐὰν μετὰ προκάταρξιν ἀποθάνῃ ὁ ἐκδικούμενος δοῦλος, δίδοται ὁ καρπὸς αὐτοῦ μέχρι

et si in agro degens epistolam accepero, sufficit mihi ad traditionem, licet conductio facta non sit.

LXXVIII. *Labe.* Bonae fidei possessor, nisi fructus perceperit, non restituit. Quos vero suo nomine percepit, suos facit: licet ex olivis et uvis nondum oleum aut vinum fecerit. *L. 78. D. VI. 1.*

LXXIX. *Idem.* Si servus petitus post litem contestatam decesserit, fructus restituitur, quoad is *L. 79. D. eod.*

φάκτῳ ἤρκει ποιῆσαι αὐτῷ ἔχειν τὴν ἐν ῥέμ καὶ μισθώσεως μὴ γενομένης· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ἀγρῷ κατὰ τύχην διάγων ἐκεῖνος ἐδέξατο τὸ γράμμα. καὶ ση. ὅτι μήπω τραδιτίονος γενομένης δεσπότης γίνεται τοῦ πράγματος ἐκεῖνος, πρὸς ὃν γέγονεν ἡ δωρεά.

κυρ. γυνὴ ἐξωτικῷ δι' ἐπιστολῆς ἀγρὸν ἐδωρήσατο καὶ τοῦτον ἐξ αὐτοῦ ἐμισθώσατο· δοκεῖ τραδιτευθῆναι αὐτῷ τὸ πρᾶγμα. δι' αὐτῆς γὰρ ὡς κολώνης προσεπορίσθη αὐτῷ ἡ νομή. ἤρκει δὲ αὐτῷ εἰς τραδιτίονα καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τῷ ἀγρῷ διάγειν, ὅτε ἡ ἐπιστολὴ ἐπέμπετο, κἂν μὴ ᾖ μισθωσαμένη αὐτὸν ἡ γυνή.

τοῦ ἐναντιοφ. εἰ δὲ πωλήσω σοι, ὅπερ ἔχρησά σοι ἢ παρεθέμην σοι ἢ ἐμίσθωσά σοι, γίνεται σὸν καὶ χωρὶς τοῦ ἐξ ἀγορασίας τραδιτευθῆναί σοι, ὡς βι. κα' τι. β' διγ. ξβ' καὶ βι. μα' τι. β' διγ. θ' καὶ ἰνστιτ. β' τι. α'.

στεφ. ἄσκει[t]) τὸν ἴνδικα τοῦ παρόντος διγ. σημειούμενος πότε καὶ δίχα τραδιτίονος μετατίθεται δεσποτεία. μέμνησο καὶ τῶν εἰρημένων πρὸς τῷ τέλει τοῦ α' τι. τῆς β' τῶν ἰνστιτ.

εἰ ἀλλότριον ἀλόγως κατεῖχες ἀγρὸν, τούτου [δὲ] τοὺς καρποὺς μήπω συνήγαγες, λέγει λαβεών, μηδὲν ὀνόματι καρπῶν χρῆναί [σε δοῦναι], τουτέστι μὴ καταδικάζεσθαί σε εἰς τὴν τῶν καρπῶν διατίμησιν, εἰ μήπω συνήγαγες, ὡς τεθεμάτισται, τοὺς καρπούς. ταῦτα μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, λαβεών. ὁ δὲ παῦλος νοτατεύων[u]) ὥσπερ τὸ εἰρημένον τῷ λαβεῶνι, καίτοι, φησὶν, συναγαγεῖν ἐστιν οὐ μόνον τὸ καταγαγεῖν ἐκ τῶν δένδρων ἀλλὰ καὶ τὸ μετασκευάζειν εἰς οἶνον[v]) ἢ ἔλαιον τοὺς καρποὺς, καὶ οὐ δίκαιόν ἐστιν ἀναμένειν ἡμᾶς καὶ τότε καταδικάζειν τὸν ποσσέσσορα εἰς τὴν τῶν καρπῶν διατίμησιν, ὅτε καὶ μετασκευάσει τοὺς καρπούς· δεῖ γὰρ αὐτὸν εἰς τὴν αὐτῶν καταδικάζεσθαι διατίμησιν μόνον [εἰ ἐκ] τῶν δένδρων ἔλαβε τούτους, κἂν μήπω αὐτοὺς κατεσκεύασε.

στεφ. τούτου τοῦ ποσσέσσορος ὁ καρπός[w]). καίτοι ἀεὶ ζητεῖν εἰώθαμεν, εἰ διὰ τοῦτο οἱ καρποὶ γεγόνασι τοῦ νομέως, καὶ ὀφείλει αὐτοὺς[x]) ἀποκαταστῆσαι, ἐπειδὴ οἰκείῳ ὀνόματι αὐτοὺς ἔλαβε. λαβεῖν δέ ἐστιν [οὐ] τὸ τελεσφορηθῆναι ἤγουν μετασκευασθῆναι αὐτούς, ἀλλὰ τὸ[y]) χωρισθῆναι τῆς γῆς.

τοῦ ἐναντιοφ. ὅμοιον περὶ οὐσουφρούκτου βι. ζ' τι. δ' διγ. ιδ'. ἀνάγν. τὸ ... τοῦ ιβ' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ αὐτοῦ βι.

κατεῖχέ τις ἀλόγως οἰκέτην καὶ προκατήρχθη ἡ ἐν ῥέμ, ἀλλὰ μετὰ προκάταρξιν οὐ μὴν μετὰ προνουντιατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. ποίους ἄρα δεῖ τὸν νεμόμενον ἀπαιτηθῆναι καρποὺς ἤτοι ὀπέρας; λέγει λαβεών, τοὺς ἀπὸ καιροῦ προκατάρξεως μέχρι τῆς τοῦ οἰκέτου τελευτῆς. ταῦτα μὲν οὖν ἀπροσδιορίστως λαβεών. ὁ δὲ παῦλος διαστέλλων οὕτω φησίν· ἀπαιτεῖται τοὺς ἀπὸ καιροῦ προκατάρξεως μέχρι τῆς τοῦ οἰκέτου τελευτῆς ὁ νεμόμενος, εἰ μὴ ἄρα συνέβη τὸν οἰκέτην πρὸ τῆς τελευτῆς ἀρρωστίᾳ τινὶ περιπεσεῖν καὶ τὰ συνήθη πράττειν μὴ δύνασθαι.

στεφ. οὐ μετὰ προνουντιατίονα ἀλλὰ μετὰ μόνον προκάταρξιν.

fundus non fuerit conductus, id, quod in specie propositum erat, sufficiebat ad hoc, ut vindicationem haberet, licet conductio non intervenisset: nam quum epistolam acceperit, fortuito in ipso fundo morabatur. Et nota, nulla traditione facta eum, cui donatum est, rei dominum fieri.

172. *Cyr.* [*l.* 77]. Mulier extraneo per epistolam fundum donavit eumque ab illo conduxit: videtur ei rem tradidisse. Per ipsam enim veluti per colonam possessio ei acquisita est. Sufficiebat ei ad traditionem etiam hoc, quod in fundo illo esset, quum epistola mitteretur, licet eum mulier non conduxisset.

173. *Enantioph.* [*ad l.* 77]. Si tibi vendidero id, quod tibi commodavi vel deposui vel locavi, tuum fit, licet ex emto non tradatur, ut lib. XXI tit. 3 dig. 62 [pr.] et lib. XLI tit. 2 dig. 9 et Instit. lib. II tit. 1 [§. 44].

174. *Steph.* [*ad l.* 77]. Exerce *Indicem* huius digesti et nota, quando etiam sine traditione dominium transferatur. Memineris etiam eorum, quae tibi dicta sunt circa finem tit. 1 lib. II Instit.

175. [*Steph. index l.* 78]. Si alienum fundum temere possidebas, fructus autem eius nondum coegisti, Labeo dicit, nihil te fructuum nomine dare oportere, hoc est non condemnari te in fructuum aestimationem, si non coegeris fructus, ut propositum est. Haec igitur, ut dictum est, Labeo. Paulus autem notans quodammodo id, quod a Labeone dictum est, immo, inquit, cogere non solum est decerpere ex arboribus sed etiam mutare fructus in vinum vel oleum, neque aequum est nos exspectare et possessorem in fructuum aestimationem tunc condemnare, quum fructus in aliam speciem mutaverit, oportet enim eum in fructuum aestimationem condemnari, simul atque eos ex arboribus decerpserit, licet eos nondum transformaverit.

176. *Steph.* [*ad l.* 78 *verb: Immo quaeritur (?)*]. Huius possessoris fructus. Imo semper quaerere solemus, an ideo fructus possessoris facti sint, eosque restituere debet, quod eos suo nomine percepit. Percipere autem est non perfecte colligere sive in aliam speciem transformare eos, sed separare a terra.

177. *Enantioph.* [*ad l.* 78]. Simile quid de usufructu lib. VII tit. 4 dig. 14 (13). Lege dig. 12 [§. 5] tit. 1 eiusdem libri.

178. [*Steph. index l.* 79]. Possidebat aliquis servum alienum et in rem actione conventus est, sed post litis contestationem non autem post pronuntiationem servus mortuus est. Quinam fructus sive operae a possessore exigi debent? Labeo dicit, fructus a tempore litis contestatae usque ad mortem servi. Haec quidem indistincte Labeo. Paulus autem distinguens sic dicit: fructus a tempore litis contestatae usque ad mortem servi a possessore exiguntur, nisi forte servus ante mortem in morbum incidit et consueta perficere non potuit.

179. *Steph.* [*ad l.* 79 *verb: post litem contestatam*]. Non post pronuntiationem, sed solum post litis contestationem.

41) Cod: κακῇ.

42) Adde ex *Heimb.*

t) Sic est in Cod.

u) Cod. νοβατεύων.

v) Cod. οἷον habet pro εἰς οἶνον. Nempe totus hic locus corruptus est.

w) Haec quo pertineant non intelligo. Fortasse verba sunt Indicis praecedentis, quae tamen ob corruptelam in nostro desiderantur.

x) Cod. αὐτῶν vel αὐτῷ habere videbatur.

y) Cod. τὸ with superscript "ἐκ".

περιῇν, εἰ μὴ νόσον εἶχεν ἐμποδίζουσαν ταῖς ὑπηρεσίαις αὐτοῦ.

L. 80. D. VI. 1. π΄. Furiu. Ἔξεστί μοι λέγοντι μὴ νέμεσθαι, μὴ ὑποδέχεσθαι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν. εἰ δὲ ἀποδείξει ὁ ἀντίδικός μου νέμεσθαί με, μεταφέρεται πρὸς αὐτὸν ἡ νομὴ, κἂν μὴ ἀποδείξῃ, αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα.[43])

L. 1. C. III. 32. [πα΄.] Οἰκέτης ἀλλότριος καλῇ πίστει δουλεύων μοι πάντα, ὅσα κτήσηται ἐκ τῶν ἐμῶν πραγμάτων ἢ ἐκ τῶν αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν, ἐμοὶ προσπορίζει, εἴτε ἐν δεσποτείαις εἴτε ἐν ἐνοχαῖς εἴη τὰ κτώμενα. ὅθεν κἂν ἐκ τῶν ἐμῶν ἀγοράσῃ ἀργυρίων ἀνδράποδον, ἐμὲ δεσπότην τούτου ποιεῖ. εἰ δὲ κακῇ πίστει νέμεταί τις τὸν ἀλλότριον δοῦλον, οὐδὲν αὐτῷ προσπορίζεται· ὀφείλει γὰρ καὶ αὐτὸν καὶ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, εἰ δὲ δούλη ἦν, καὶ τὸν τοκετὸν αὐτῆς, καὶ τὰς τῶν ἀλόγων γονὰς ἀποκαταστῆσαι.

τοῦ ἀνων. καρποὶ δούλου εἰσὶ καὶ ὀπέραι, ὡς βι. ζ [τι. ζ][a]) διγ. γ΄.

στεφ.[a]) οὐ μὴν ἐκ τῆς προκατάρξεως ἕως καταδίκης ἀλλὰ ἕως τελευτῆς τοῦ οἰκέτου, ἐπειδὴ μετὰ προκατάρξιν καὶ[b]) μὴ μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν. ἡ[c]) γὰρ ἄν, [εἰ μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν,][d]) τὰς μέχρι καταδίκης ὀπέρας ἀπῃτεῖτο, ὡς ἐν τῷ ιζ΄ διγ. τοῦ παρόντος τί. σοι παραδέδοται. μέμνησο καὶ τῶν ἐν τῷ κζ΄ διγ. σοι παραδεδομένων. ἐκεῖνο δὲ οἶδας μαθὼν ἐκ τοῦ ιε΄ καὶ ις΄ καὶ ιζ΄ διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι κἂν μετὰ προκάταρξιν συνέβη τελευτῆσαι τὸν οἰκέτην δίχα δόλου ἢ κούλπας τοῦ ποσσέσσορος, οὐ καταδικάζεται ὁ ἐναχθεὶς ἐπὶ τῇ διατιμήσει αὐτοῦ, εἰ μὴ ἄρα βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης, ἢ τίμημα ἔλαβεν ὁ ποσσέσσωρ, ἢ μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. διὰ μέντοι τοὺς καρποὺς ἤτοι τὰς ὀπέρας τὰς μετὰ προκάταρξιν δηλονότι καὶ τὸν τοκετὸν ἢ τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν ἀνάγκη γίνεσθαι [καταδίκην][e])· τοῦτο γὰρ τὸ ις΄ διγ. [ἐπάγει][f]).

κυρ. ἔξεστί μοι ἐκκλῖναι τὴν ἰν ῥὲμ λέγοντι μὴ νέμεσθαι. ἐλεγχόμενος γὰρ ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα, κἂν μὴ δειχθῇ τοῦ ἄκτορος αὐτὸ εἶναι.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. διγ. ιε΄. ις΄. ιζ΄ καὶ βι. ε΄ τί. γ΄ διγ. μ΄. ἀνάγν. βι. ζ΄ τί. γ΄ διγ. α΄. ἀνάγν. καὶ . . . . τ. . κε. . τ. διγ. ο΄.[g])

Θεοδώρου. ὁ δουλεύων τῷ βόνα φίδε νομεῖ προσπορίζει αὐτῷ τὰ EX RE VEL EX OPERIS. ὁ δὲ μάλα [φίδε νομεὺς] ἀναδίδωσι τὸν [δουλεύοντα] αὐτῷ μετὰ καὶ τῶν ὀπερῶν αὐτοῦ, καὶ, ἐὰν δούλη ἐστὶ, καὶ τὸν τοκετὸν αὐτῆς ἀποκατα . . . . κα . . [τῶν ἀλ]όγων ἀναδίδωσι. φησὶ δὲ καὶ ἡ κβ΄ διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὡς παρέχει ὁ μάλα φίδε νομεὺς πάντας οὓς ἔλαβε καρποὺς μεθοδευόμενος. ὁ γὰρ βόνα φίδε νομεὺς τοὺς φαινομένους μόνον καρποὺς ἕως προκατάρξεως ἀποκαταστήσει, μετὰ δὲ προκάταρξιν οὓς ἔλαβε καὶ αὐτὸς ὅλους δίδωσιν ὡς μάλα φίδε νομεὺς γνωριζόμενος.

τὸ κατὰ πόδα οὕτως ἔχει· καὶ δι᾽ ἀλλοτρίου οἰκέτου βόνα φίδε κατεχομένου παρά τινος ἀπὸ τῶν ἐκείνου πραγμάτων ἢ ἀπὸ τῶν ὀπερῶν τοῦ οἰκέτου προσπορίζεσθαι δεσποτείαν ἢ ἐνοχὴν ἤρεσεν. ὅθεν καὶ σὺ εἰ βόνα φίδε ἐνεμήθης τὸν δοῦλον, καὶ ἐκ τῶν σῶν νούμμων ἀνδράποδον ἠγόρασε, δύνασαι τῷ τύπῳ τοῦ νομίμου ταῖς[h]) σαῖς κεχρῆσθαι δικαιολογίαις. τὸ δὲ ἀλλότριον ἀνδράποδον τῷ μάλα φίδε νεμομένῳ οὐδὲν δύναται προσπορίσαι, ἀλλ᾽ ὁ κατέχων αὐτὸ οὐ μόνον τὸ ἀνδράποδον ἀλλὰ καὶ τὰς ὀπέρας αὐτοῦ καὶ τὸν τῶν δουλῶν τοκετὸν καὶ τῶν ἀλόγων τὴν γονὴν ἀποδοῦναι ἀναγκάζεται.

vixerit, nisi morbum habuerit operas ipsius impedientem.

LXXX. *Furii.* Licet mihi dicenti, me non possidere, in rem actionem non suscipere. Si vero adversarius meus probaverit, me possidere, transfertur ad eum possessio, licet non probaverit, rem suam esse.

LXXXI. Servus alienus, qui bona fide mihi servit, quaecunque ex re mea vel ex operis suis consequutus fuerit, mihi acquirit, sive in dominio sive in obligatione id, quod acquiritur, consistat. Unde licet ex pecunia mea mancipium emerit, me dominum eius efficit. Sin vero mala fide quis alienum servum possidet, nihil ei acquiritur: nam et ipsum et operas eius, si vero ancilla fuerit, et partum eius, et animalium foetus restituere debet.

180. *Anon.* [*ad l.* 79]. Fructus servi sunt etiam operae, ut lib. VII tit. 7 dig. 3.

181. *Steph.* [*ad l. 79 verb: quoad is vixerit*]. Non a litis contestatione usque ad condemnationem sed usque ad mortem servi, quoniam post litis contestationem neque vero post pronuntiationem mortuus est. Profecto enim, si post pronuntiationem mortuus esset, usque ad condemnationem operae exigerentur, ut in dig. 17 huius tit. tibi traditum est. Memineris etiam eorum, quae in dig. 27 tibi tradita sunt. Illud autem didicisti in dig. 15, 16 et 17 huius tituli, etiamsi forte post litis contestationem sine dolo vel culpa possessoris servus mortuus sit, reum ad aestimationem eius praestandam non condemnari, nisi servus venalis erat, aut pretium possessor accepit, aut post pronuntiationem servus mortuus est. Propter fructus autem sive operas post litis contestationem perceptas et partum vel stipulationem de evictione necessaria est sententia: hoc enim addit dig. 16.

182. *Cyr.* [*l.* 80]. Licet mihi evitare in rem actionem dicenti, me non possidere. Sed si convincatur, rem restituere compellitur, licet actoris esse non probetur.

183. *Anon.* [*ad l.* 79]. Lege dig. 15, 16, 17 et lib. V tit. 3 dig. 40. Lege lib. VII tit. 3 dig. 1. Lege etiam . . . . dig. 70.

184. *Theodori.* [*summa l.* 1 (*et* 22)]. Qui bonae fidei possessori servit, acquirit ei quodcunque ex re vel ex operis venit. Malae fidei possessor autem eum, qui ipsi servit, cum operis reddit, et, si ancilla sit, etiam partum eius restituit et foetus pecorum reddit. Caeterum dicit etiam const. 22 huius tituli, malae fidei possessorem, si conveniatur, omnes quos perceperit fructus praestare. Scilicet bonae fidei possessor usque ad litis contestationem dumtaxat extantes fructus restituet, post litem contestatam autem et ipse omnes quos percepit reddit, quippe qui iam malae fidei possessor esse intelligatur.

185. [*Thalel.* κατὰ πόδας *l.* 1]. *Τὸ κατὰ πόδα* sic habet: Etiam per alienum servum bona fide possessum ab aliquo ex re eius vel ex operis servi acquiri dominium vel obligationem placuit. Quare etiam tu, si bona fide possedisti servum, et ex nummis tuis mancipium comparavit, potes secundum formam iuris tuis uti defensionibus. Alienum autem mancipium mala fide possidenti nihil potest acquirere, sed qui id tenet, non solum mancipium sed etiam operas eius et ancillarum partus et animalium foetus reddere cogitur.

43) Expl. fol. 135. 138. Inc. f. 160. 157.

a) Haec librarius omiserat.

a) Hinc sumtum esse videtur scholium, quod habet *Heimb.* II p. 166.

b) Cod. κἂν.

c) Cod. ἢ.

d) Haec omisit librarius, verborum similitudine deceptus.

e) Hoc verbum Cod. non habet.

f) Sic supplenda videtur lacuna, quae in Cod. apparet.

g) Hactenus fol. 135. 138. Inc. fol. 160. 157.

h) Cod. ἐν ταῖς.

πβ'. Ἐάν τις ἐπικτίσῃ[44]) τοῖς ἐμοῖς οἰκήμασιν ἀνώγεα, ἐγὼ τούτων γίνομαι κύριος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα εἴκειν τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις. εἰ[45]) δὲ καὶ [ἐν][46]) τῷ ἐμῷ ἐδάφει κτίσει τις, δεσπότης γίνομαι τοῦ οἰκήματος, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει μένει τὸ οἴκημα· ἐὰν γὰρ καταλυθῇ, δύναται ὁ οἰκοδομήσας ἐκδικῆσαι τὰς ὕλας, εἴτε καλῇ πίστει εἴτε κακῇ πίστει ᾠκοδόμησεν.

[πγ'.] Οὔτε μήτηρ τὸ πρᾶγμα τῆς θυγατρὸς, οὔτε ἀνὴρ τὸ πρᾶγμα τῆς γυναικὸς ἐκποιεῖν δύναται μὴ βουλομένης ἢ ἀγνοούσης αὐτῆς. ἐὰν δὲ ἐκποιήσωσιν,

LXXXII. Si quis aedificiis meis tabulata imposuerit, horum ego dominus fio propter regulam, quae dicit, imposita suppositis cedere. Sed et si in solo meo quis aedificaverit, dominus aedificii fio, quamdiu aedificium in eodem statu manet: nam si fuerit dissolutum, qui aedificavit, materiam vindicare potest, sive bona fide sive mala fide aedificaverit. L. 2. C. III. 32.

LXXXIII. Neque mater rem filiae, neque maritus rem uxoris alienare potest invita vel ignorante ea. Si vero alienaverint, si quidem mulier adhuc domina L. 3. C. eod.

Θεοδώρου. ὁ κτίζων [ἐν][i]) ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἢ κατώγεῳ δεσπότην ποιεῖ τὸν τοῦ ἐδάφους ἢ κατωγείου κύριον. πλὴν εἰ πέσῃ τὸ κτισθὲν, αὐτὸς ἐκδικεῖ τὴν ὕλην, ἐὰν μάλα φίδε ἐκτίσθη. τὰ γὰρ δαπανήματα ὁ μάλα φίδε τι ποιῶν οὐ λαμβάνει κατὰ τὴν ϛ' διατ. τοῦ κδ' τι. τοῦ παρόντος γ' βι.[k]) καὶ κατὰ τὴν δ' διατ. τοῦ ι' τι. τοῦ η' βι. ἀνάγν. δὲ καὶ τὴν ιϛ' διατ. τοῦ παρόντος τι. λέγουσαν, ὅτι ὁ κτίζων ἐν ἐπικοίνῳ ἐδάφει κοινὸν ποιεῖ τὸ κτισθὲν, καὶ εἰ θέλῃ ὁ κοινωνὸς αὐτοῦ ἐκβαλεῖν αὐτὸν τοῦ οἰκοδομήματος, παρέχει αὐτῷ ἃ ἐδαπάνησεν διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς, ἐντὸς δ' μηνῶν δηλονότι. ἀνάγν. δὲ βι. η' τι. ι' διατ. δ' καὶ μαθήσῃ πλατύτερον τὰ περὶ τῶν κτιζόντων ἐν ἐπικοίνῳ τόπῳ. μὴ λαθῃ σε δὲ ἡ ια' διατ. τοῦ προκειμένου τι. δηλοῦσα, ὡς ὁ σπείρων ἢ φυτεύων μάλα φίδε ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἐκπίπτει τοῦ σπέρματος καὶ τοῦ φυτοῦ μὴ λαμβάνων ἃ ἐδαπάνησεν· εἰ γὰρ βόνα φίδε ἔσπειρεν ἢ ἐφύτευσεν, ἀπαιτεῖ τὰ ἀναλώματα διὰ δόλου παραγραφῆς.

τὸ κατὰ πόδας. εἰ[l]) τὸ κατώγεον μέρος τοῦ οἰκήματος, ὅπερ τοῦ ἐδάφους ἅπτεται, σοὶ διαφέρειν ἀποδείξεις, ἐκεῖνο ὅπερ ὁ γείτων ἐπέθηκε, προστεθῆναι τῇ σῇ δεσποτείᾳ οὐκ ἀμφιβάλλεται. ἀλλὰ καὶ ὅπερ ἐν τῷ ἐδάφει τῷ σῷ ᾠκοδομήθη, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ μένει, κατὰ νόμον εἰς σὲ ἀνήκει. ἐὰν δὲ διαλυθῇ τὸ οἴκημα[m]), ἡ ὕλη αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀρχαίαν δεσποτείαν ἐπανατρέχει, εἴτε μάλα φίδε εἴτε βόνα φίδε τὸ οἴκημα κατεσκευάσθη, εἰ μὴ ἄρα δόνανδι ἀνίμο ἐπετέθη τὸ οἴκημα τῷ ἀλλοτρίῳ ἐδάφει, τουτέστιν εἰ μὴ ἄρα δείκνυσιν ἐκεῖνος, ὅτι ὁ δεσπότης ὡς βουλόμενος αὐτῷ δωρήσασθαι ἐπέτρεψεν αὐτῷ οἰκοδομῆσαι, ἐφ' ᾧ αὐτὸν εἶναι δεσπότην τῶν ἐποικοδομουμένων.

τούτῳ τὸ ἐναντίον κεῖται ἐν τῷ β' ἰνστιτουτιόνι ἐν τῷ α' τι. οὕτως γὰρ ἔχει· εἰ δὲ μάλα φίδε τις ἔκτισεν, οὐδὲ καταλυομένου τοῦ οἴκου δύναται τὰς ὕλας ἐπαναλαβεῖν· δοκεῖ γὰρ οἰκείᾳ βουλήσει τὴν δεσποτείαν αὐτῶν ἀποκτᾶσθαι. εἰ μὴ ἄρα κἀκεῖνο οὕτω νοήσομεν, ὅτι περὶ τοῦ δόνανδι ἀνίμο ἐπικτίζοντος. πλὴν βεβιασμένη[n]) ἐστὶν ἡ τοιαύτη παράδοσις καὶ οὐκ εὐπρόσδεκτος. ση. δὲ ἐκ τοῦ δόνανδι ἀνίμο, ὅτι μᾶλλον, ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὰ φ' νομίσματα ἡ τοῦ οἴκου διατίμησις, ὀφείλει καὶ ὑπομνήματα περὶ τούτου συνταγῆναι.

οὐδεὶς πωλῶν τὸ διαφέρον ἄλλῳ πρᾶγμα μεταφέρει τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀγοραστὴν, κἂν ἀνὴρ ἢ μήτηρ εἴη, χωρὶς τῆς ἐκείνου συναινέσεως. καλῶς ἐμνήσθη συναινέσεως· κεῖται βι. ζ' τι. κϛ' διατ. δ', ὡς τὸ ἀλλότριον συναινέσει τοῦ δεσπότου πραθὲν οὐκ ἐκδικεῖται, ἀλλὰ καὶ οὐσουκαπιτεύεται. ἀνάγν. δὲ τὴν ιδ' διατ. τοῦ παρόντος τι. φάσκουσαν, ὅτι ἔχει ἡ θυγάτηρ τὴν ἴν ῥὲμ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πράγμασι παρὰ τῆς αὐτῆς μητρὸς ἐκποιηθεῖσιν, εἰ μὴ ἄρα ἐκληρονόμησεν αὐτὴν ἢ ὡς εἴπομεν συνῄνεσε τῇ πράσει. τοῦτο γὰρ καὶ βι. η' τι. κδ' διατ. β' εἴρηται. μὴ οὖν ἐναντιωθῇ σοι ἡ δ' διατ. τοῦ οε' τι. τοῦ ζ' βι. θεμάτισον γὰρ τὸν υἱὸν κληρονομήσαντα τὸν πατέρα. ὅτι δὲ πατὴρ οὐκ ἐκποιεῖ τὰ ἀνήκοντα τῷ υἱῷ, κεῖται βι. ε' τι. οα' διατ. γ'. ἀνάγν. δὲ καὶ βι. ϛ' τι. ξ' διατ. α', τι. ξα' διατ. δ', ἔνθα φησὶν, ὅτι ἐκδικεῖ αὐτὰ ὁ υἱὸς ὑπεξούσιος ὢν μὴ στενούμενος χρόνου παραγραφῇ. οὐ μόνον δὲ οὐ πωλεῖ ὁ πατὴρ τὰ τοῦ υἱοῦ πράγματα, ἀλλ' οὐδὲ δωρεῖται, ὡς δηλοῖ

186. *Theodori* [*summa l.* 2 (et 16, 11)]. Qui aedificat in alieno solo vel in inferiori parte aedificii, dominum eius facit eum, qui soli vel inferioris aedificii dominus est. Si tamen ruat aedificium, ipse materiam vindicat, licet mala fide exstructum sit. Sumtus autem, qui mala fide aliquid facit, non recipit secundum const. 6 tit. 24 huius III libri et secundum const. 4 tit. 10 lib. VIII. Lege etiam const. 16 praesentis tituli, quae dicit, eum, qui in communi solo aedificet, aedificium commune facere, et si socius eum ex aedibus pellere voluerit, ei sumtus praebere opposita doli exceptione, intra quatuor scilicet menses. Legas autem lib. VIII tit. 10 const 4 et disces plenius, quae ad aedificantes in communi loco spectant. Neque vero te lateat const. 11 huius tituli, quae ostendit, eum, qui mala fide in alieno solo sevit vel plantavit, segetem et plantas amittere nec sumtus recipere: sin autem bona fide sevit vel plantavit, sumtus doli exceptione opposita exigit.

187. [*Thalel.* κατὰ πόδας *l.* 2 *cum* παραγραφῇ]. Τὸ κατὰ πόδας. Si inferiorem partem aedificii, quae solum tangit, ad te pertinere probaveris, eam, quam vicinus imposuit, accessisse dominio tuo non ambigitur. Sed et id, quod in solo tuo aedificatum est, quoad in eadem causa manet, secundum legem ad te pertinet. Si vero aedificium dissolutum fuerit, materia eius ad pristinum dominium redit, sive mala fide sive bona fide aedificium exstructum sit, si non donandi animo impositum est aedificium alieno solo, — hoc est si non ille probet, dominum donationis causa sibi permisisse aedificare, quo ipse dominus aedificiorum fieret.

188. [*Thalel. ad l.* 2]. Huic contrarium habetur Inst. II tit. 1 [§. 30]. Ibi enim sic est: si quis mala fide aedificavit, ne dissoluto quidem aedificio materias recipere potest. Videtur enim sua voluntate dominium earum alienasse. Nisi hoc quoque de casu intelligemus, ubi donandi animo inaedificavit. Verumtamen haec interpretatio dura est nec recipienda. Caeterum nota ex verbis „donandi animo", si aedificii aestimatio D solidos excedat, magis etiam acta de eo confici oportere.

189. [*Theod. summa l.* 3 (et 14)]. Nemo vendendo rem ad alium pertinentem dominium eius ad emtorem transfert, licet maritus vel mater sit, absque consensu illius. Recte meminit consensus: dicitur enim lib. VII tit. 26 const. 4, rem alienam consensu domini venditam non vindicari, sed etiam usucapi. Lege autem const. 14 huius tituli, quae dicit, filiam in rem actionem habere ob res suas a matre alienatas, nisi ei heres exstiterit vel venditioni, ut diximus, consenserit. Idem dicitur lib. VIII tit. 24 (25) const. 2. Itaque non tibi adversetur const. 4 tit. 75 lib. VII: pone enim filium patri successisse. Patrem enim ad filium pertinentia alienare non posse, dictum est lib. V tit. 71 const. 3. Lege etiam lib VI tit. 60 const. 1, tit 61 const. 4, ubi dicit, filiumfamilias ea vindicare nec impediri temporis praescriptione. Neque solum pater non vendit res filii, sed nec donat, ut

44) Cod. ἐπικτήσῃ.
45) Nova linea in Cod. incipit.
46) Deest in Cod.

i) Deest in Cod.
k) Non invenio locum, quem *Theodorus* significare voluit. Cf. l. 5 h. t.
l) Cod. εἰς.
m) Cod. ὄνομα.
n) Cod. βεβιασμένου.

εἰ μὲν ἔτι δέσποινά ἐστιν ἡ γυνή, τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν κινεῖ. ἐὰν δὲ συνήνεσεν ὕστερον ἢ ἐξέπεσε τῆς δεσποτείας, οὐκ ἔχει μὲν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ· κινεῖ δὲ κατὰ τῆς μητρὸς ἢ τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει τῶν πραγμάτων ἀγωγήν, ἀπαιτοῦσα τὸ τίμημα.

L. 4. πδ'. Καὶ ὁ παρὰ κακῇ πίστει νομέως ἀγοράσας
C. III. 32. καλῇ πίστει δύναται τὸ πρᾶγμα διὰ χρήσεως δεσπόζειν.

L. 5. πε'. Ὁ τὸν ἀλλότριον οἶκον κακῇ πίστει νεμη-
C. eod. θεὶς ἀποδίδωσιν μὲν αὐτὸν μετὰ τῶν στεγονομίων καὶ παντὸς ἑτέρου· τὰ δὲ δαπανήματα οὐ λαμβάνει, εἰ μὴ ἄρα ἀναγκαῖά εἰσι. τὰ δὲ ἐπωφελῆ δύναται μὴ βλάπτων τὴν ἀρχαίαν ὄψιν ἀφελέσθαι.

L. 6. πϛ'. Ὁ ἀγοράσας ἑαυτῷ κτήματα ἐκ τῶν παρα-
C. eod. τεθέντων αὐτῷ νομισμάτων ὑπό τινος οὐκ ἀναγκάζεται αὐτὰ τὰ κτήματα διδόναι ἀντὶ τῆς παραθήκης[47]), ἀλλὰ τὰ νομίσματα, ἅπερ ἔλαβεν, ἀποδίδωσιν.

L. 7. πζ'. Ὁ ἀπὸ δούλης τεχθεὶς τῇ αἱρέσει ἀκολουθεῖ
C. eod. τῆς μητρὸς, οὐχὶ τῇ τύχῃ τοῦ πατρός. σημείωσαι τὸν κανόνα τῆς διατάξεως[48]).

L. 8. πη'. Λαβών τις ἀργύρια στρατιώτου ἠγόρασέ τινα
C. eod. πράγματα ὀνόματι ἰδίῳ, ἐνταλθεὶς παρὰ τοῦ στρατιώτου ταῦτα ἐκείνῳ ὠνήσασθαι. ἡ τοίνυν διάταξις

sit, in rem agit. Sin autem postea consenserit vel dominium amiserit, adversus emtorem quidem actionem non habet: adversus matrem autem vel maritum negotiorum gestorum agit, pretium postulans.

LXXXIV. Et qui a malae fidei possessore bona fide emit, rem usucapere potest.

LXXXV. Qui domum alienam mala fide possedit, eam quidem restituit cum pensionibus et omni causa: impensas autem non consequitur, nisi necessariae sint. Utiles autem non laedens pristinum statum auferre potest.

LXXXVI. Qui ex pecunia ab aliquo apud se deposita possessiones sibi comparavit, ipsas possessiones pro pecunia deposita dare non cogitur, sed pecuniam, quam accepit, restituit.

LXXXVII. Ex ancilla natus sequitur matris conditionem, non statum patris. Nota regulam huius constitutionis.

LXXXVIII. Quidam pecunia militis sumta res quasdam suo nomine comparavit, quum mandatum ei esset a milite, ut huic eas emeret. Constitutio igitur

ἡ β' διάτ. τοῦ εἰρημένου ξ' τί. τοῦ αὐτοῦ ϛ' βι. ἀνάγν. δὲ καὶ βι. δ' τί. να' διατ. δ' [o]) καὶ βι. η' τί. νγ' διατ. κδ'. ἰστέον δὲ, ὅτι οὐ μόνον οὐ πωλεῖ τις τὸ ἀλλότριον, ἀλλ' οὐδὲ ὑποτίθεται, ὡς βι. η' τί. κ' διατ. α' ἀνήνεκται, κἂν ἐπίκοινον εἴη, κατὰ τὴν β' διάτ. τοῦ λζ' τί. τοῦ παρόντος γ' βι.

μὴ θεματίσῃς προικιμαῖον τὸν ἀγρὸν, ἐπεὶ περιττὸν εὑρίσκεται τὸ· ἀγνοούσης ἢ μὴ βουλομένης. ἐκεῖνον γὰρ οὐδὲ βουλομένης αὐτῆς δύναται ἐκποιεῖν, ὡς ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις ἔγνωμεν καὶ ἐν τῷ ε' βι. τούτου τοῦ κώδικος εὑρήσομεν ἐν τῷ κγ' τί. διατ. α'.

Θεοδώρου. ὁ ἀγοράζων βόνα φίδε παρὰ τοῦ πωλοῦντος μάλα φίδε τὸ ἀλλότριον οὐ δεσπόζει αὐτοῦ, εἰ μὴ οὐσουκαπιεύσει αὐτὸ ἢ σχῇ μακροῦ[p]) χρόνου παραγραφήν. ἀνάγν. τὸ προτελευταῖον θέμα τῆς ριθ' νεαρᾶς.

εἰ γὰρ ἐξ ὧν οὗτοι καταλύουσι τὰ ἐκ τῶν οὐτιλίων δαπανημάτων γενόμενα, βλάπτεται ἡ παλαιὰ ὄψις τοῦ οἴκου, τινὰ γάρ τυχὸν ἦσαν μετασχηματίσαντες, οὔτε [τὰ] προστεθέντα δύνανται ἀφελέσθαι.

δεσπότης γὰρ γενόμενος διὰ τῆς τραδιτίονος οὐκ ἀναγκάζεται τὰ κτήματα παρέχειν τῷ παραθεμένῳ.

οὐδὲ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων χρημάτων ἀγοραζόμενα τῆς ἡμετέρας ἐστὶ δεσποτείας, ἀλλ' οὐδὲ ὑπόκεινται ἡμῖν σιωπηρῶς, ὡς ἔγνωμεν ἐν τῇ τριβουτορίᾳ τῶν δὲ ῥέβους καὶ ἐν τῇ ὑποθηκαρίᾳ[q]) τῶν διγέστων, οὐδὲ τὰ ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἡμῖν χρημάτων ἀγορασθέντα ὑπόκειται ἡμῖν, ὡς ἔγνως[r]) καὶ τοῦτο ἐν τῇ ὑποθηκαρίᾳ. χρὴ οὖν τὴν δεποσίτι κινηθῆναι, ἵνα μετὰ τῶν τόκων τὰ χρήματα αὐτῷ ἀποδοθῶσιν. ὡς γὰρ συγχρησάμενος ἐκεῖνος καὶ βαρυτέροις ὑπόκειται τόκοις.

Θεοδώρου. ὁ ἀπὸ δούλης τεχθεὶς αὐτῇ ἀκολουθεῖ καὶ οὐ τῷ πατρὶ, ἐπειδὴ δοῦλός ἐστιν κατὰ τὴν γ' [διάτ.] τοῦ ε' τί. τοῦ ε' βι. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ἡ η' διάτ. τοῦ α' τί. τοῦ ϛ' βι. ἀλλ' ὑπέξελε τὸν πολιτικὸν δοῦλον.

Θεοδώρου. ὁ λαβὼν χρήματα παρά τινος εἰ ἀγοράσῃ τὶ ἐξ αὐτῶν, ἐκδικεῖται τὸ ἀγορασθὲν τῷ δεσπότῃ τῶν νομισμάτων. σῆ. οὖν καὶ θεμάτισον, ὅτι κατὰ μανδάτον τοῦ

significat const. 2 dicti tit. 60 eiusdem lib. VI. Lege etiam lib. IV tit 51 const. 4 et lib. VIII tit. 53 const. 24. Sciendum autem est, non solum non vendere aliquem rem alienam, sed nec obligare, ut lib. VIII tit. 20 const. 1 relatum est, si vel communis sit, secundum const. 2 tit. 37 huius lib. III.

190. [*Thalel. ad l. 2*]. Ne ponas fundum dotalem esse, alioquin illud „*ignorante vel invita*" superfluum esset. Hunc enim nec volente ea alienare potest, ut in Institutionibus didicimus et in hoc Codice videbimus lib. V tit. 23 const. 1.

191. *Theodori.* [*summa l. 4*]. Qui rem alienam bona fide emit ab eo, qui mala fide vendit, dominus eius non fit, nisi eam usucapiat vel longi temporis praescriptionem habeat. Lege thema antepenultimum Nov. 119.

192. [*Thalel. ad l. 5*]. Si enim, quum auferunt quae utilibus impensis facta sunt, pristinus aedificii status laeditur, — forte enim quaedam mutaverant, — detrahere, quae addiderunt, non possunt.

193. *Thalel.* [*ad l. 6*]. Nam quum traditione dominus factus sit, non cogitur possessiones deponenti praestare.

194. *Thalel.* [*ad l. 6*]. Quae pecunia nostra comparata sunt, neque nostri dominii sunt neque nobis tacite obligata, ut didicimus in parte *de rebus* tit. *de tributoria* et in *hypothecaria* Digestorum, neque ea, quae pecunia nobis oppignerata emta sunt, nobis obnoxia fiunt, quod et ipsum didicisti in *hypothecaria*. Debet igitur depositi agere, ut pecunia ei cum usuris reddatur. Ille enim, utpote qui pecuniam in suum usum convertit, etiam ad graviores usuras praestandas obligatus est.

195. *Theodori.* [*summa l. 7*]. Qui ex ancilla nascitur, ipsam sequitur et non patrem, quoniam servus est secundum const. 3 tit. 5 lib. V. Neque vero tibi videatur contraria const. 8 tit. 1 lib. VI, sed excipe servum publicum.

196. *Theodori.* [*summa l. 8*]. Qui ab aliquo pecuniam accepit, si quid ea comparaverit, res emta a domino pecuniae vindicatur. Nota hoc et finge, illum ex man-

47) In medio hoc verbo expl. fol. 160. 157. et inc. fol. 56. 55.

48) Haec ultima: σημ. κ. τ. λ. apud *Heimb.* recties desunt.

o) Cod. νγ'. Numerum ex sequentibus (τί. νγ') librarius temere huc traxit.

p) Cod. μαμαροῦ.

q) I. e. lib XX.

r) Expl. fol. 160. 157. Inc. fol 56. 55.

ἐπιτρέπει τῷ στρατιώτῃ, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν κινεῖν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἐντολῇ ἢ τὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει.

πθ'. Τὰ ἐν προικὶ δοθέντα οὐ δύναται ἡ γυνὴ διεκδικεῖν, ἐπειδὴ τοῦ ἀνδρός ἐστιν ἡ τούτων δεσποτεία.

ϟ'. Ἡ περὶ τῆς δεσποτείας τῶν δούλων ἀπόδειξις, εἰ μὴ δύναται διὰ συμβολαίων ἀποδειχθῆναι, καλῶς δι' ἑτέρων τινῶν ἀποδείκνυται, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν οἰκετῶν ἐρωτωμένων.

ϟα'. Ὁ κακῇ πίστει σπείρας ἢ φυτεύσας τὸν ἀλλότριον ἀγρὸν, ἀπόλλυσι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὸν σπόρον· δεσπότης γὰρ τοῦ ἐδάφους οὐ γίνεται. ὁ δὲ καλῇ πίστει τοῦτο ποιήσας διὰ δόλου παραγραφῆς λαμβάνει τὰ δαπανήματα.

ϟβ'. Ὁ δούλην πωλήσας καὶ παραδοὺς οὐκέτι δύναται ἐκδικεῖν αὐτὴν ἢ τοὺς τοκετοὺς αὐτῆς, ἅπαξ

permittit militi, et in rem agere et mandati vel negotiorum gestorum.

LXXXIX. Quae in dotem data sunt, mulier vindicare non potest, quia mariti est eorum dominium. L. 9. C. III. 32.

XC. Probatio dominii servorum, si instrumentis perfici non possit, recte alio modo, vel ipsorum servorum interrogatione perficitur. L. 10. C. eod.

XCI. Qui mala fide alienum agrum sevit vel plantas ei imposuit, plantas et segetem amittit: dominus enim soli non fit. Qui autem bona fide hoc fecit, per doli exceptionem sumtus consequitur. L. 11. C. eod.

XCII. Qui ancillam vendidit et tradidit, non amplius eam vindicare potest aut partum eius, quum L. 12. C. eod.

κυρίου τῶν νομισμάτων ἢ ὡς νεγότια ἐκείνου χειρίζων ἠγόρασε τὸ πρᾶγμα ἕτερα χρήματα ἐσχηκώς, ἢ εἰπὲ, ὅτι ἰδικόν ἐστι τὸ λεχθὲν στρατιώτου προνόμιον, ὡς λέγει καὶ ἡ παροῦσα διάτ., ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ κείμενον βι. δ' τι. ν' διατ. δ' καὶ ς'.

τοῦτο προνόμιόν ἐστι στρατιωτικὸν, οὐδεὶς γὰρ ἕτερος δύναται ἐκδικεῖν τὰ ἐκ τῶν χρημάτων αὐτοῦ ἀγοραζόμενα.

εἴτε γὰρ προκουράτωρ ὢν εἴτε νεγοτιόρουμ γέστορ τοῦ στρατιώτου ἠγόρασε, κατέχεται ταῖς ἁρμοζούσαις ἀγωγαῖς.

Θεοδώρου. ἡ δεσποτεία τῆς ἐπιδοθείσης προικὸς, δηλονότι τῆς διατετιμημένης, τοῦ ἀνδρός ἐστιν καὶ οὐ διεκδικεῖ αὐτὴν ἡ γυνή. ἀνάγν. γὰρ βι. ε' τι. ιβ' διάτ. ιζ' καὶ κβ' καὶ κγ', ἔνθα φησὶν, ὅτι οὐ πωλεῖ τις, ὃ ἐπέδωκεν εἰς προῖκα. κεῖται δὲ βι. η' τι. νγ' διατ. κα', ὡς οὐδὲ δωρεῖται αὐτό. ἀνάγν. δὲ βι. ς' τι. ξα' διάτ. β' καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι. θεματίζει γὰρ τὸν γάμον λυθῆναι καὶ λοιπὸν τὴν προῖκα φησι τῷ πατρὶ τῆς γυναικὸς κατὰ δεσποτείαν ἁρμόζειν. ση. οὖν διαφορὰν πατρὸς καὶ ἀνδρός. ἀνάγν. δὲ τὴν ιβ' διάτ. τοῦ λη' s) τι. τοῦ παρόντος γ' βι.

Θεοδώρου. ἡ τῶν δούλων δεσποτεία οὐ μόνον δι' ἀποδείξεων καὶ συμβολαίων ἀποδείκνυται, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων αὐτῶν ἐρωτωμένων t) φανεροῦται. ἀνάγν. βι. δ' τι. ιθ' διάτ. δ', καὶ ἴσθι ὡς κεῖται βι. θ' τι. μα' διατ. ιβ', ὅτι βασανίζονται οἱ δοῦλοι πρὸς τὸ συγγνωσθῆναι τὰ περὶ τῆς δεσποτείας αὐτῶν. μὴ λάθῃ σε δὲ ἡ ιγ' διάτ. τοῦ παρόντος τι. λέγουσα, ὅτι ζητουμένης [τῆς] u) δεσποτείας τοῦ οἰκέτου ὀφείλει τέμνεσθαι πρότερον τὸ περὶ τῆς νομῆς αὐτοῦ καὶ τότε παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ τὰ περὶ τῆς δεσποτείας ἐξετάζεσθαι.

καὶ γὰρ καὶ τῆς σπεκιαλίας κινουμένης καὶ κερεδιτάτις πετιτίωνος δύνανται βασανίζεσθαι δοῦλοι καὶ περὶ τῆς δεσποτείας αὐτῶν ἐρωτᾶσθαι παρὰ v) τὸν καθόλου κανόνα τὸν λέγοντα ὑπὲρ δεσπότου μὴ ἐρωτᾶσθαι w).

ὅμοιον ἐν τῇ ε' διατ. καὶ ἐν τῷ β' ἰνστιτουτιῶν. ὁ μὲν μάλα φίδε νομεὺς οὐ λαμβάνει δαπανήματα, ὁ δὲ βόνα φίδε λαμβάνει. τελείως δὲ τὸ νόμιμον τῆς διατ. εἴρηται ἐν τῷ β' ἰνστιτουτιῶν.

Θεοδώρου. μετὰ τραδιτίονα οὐ δύναται ὁ πράτης ἀναλαβεῖν ὃ ἐπώλησεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος τῷ ἀγοραστῇ ἁρμόζει. πλὴν ἐὰν οὔπω ἔλαβεν ὁ πράτης τὸ τίμημα, καλῶς κινεῖ περὶ αὐτοῦ. φησὶ δὲ ἡ κζ' x) διάτ. τοῦ παρόντος τι. ὡς ἐὰν τραδιτίων οὐ γέγονεν, οὐ δεσπόζει τοῦ πράγματος ὁ ἀγοραστὴς τοῦ πραθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐκδικεῖται ἀπ' αὐτοῦ. ἀναγν. δὲ βι. δ' τι. λη' διάτ. η'. θ'. ιβ' καὶ τι. με' διάτ. α' y), καὶ ἰστέον, ὅτι δηλοῖ ἡ β' διάτ. τοῦ αὐτοῦ με' τι. τοῦ εἰρημένου δ' βι. ὡς οὐ δύναται ἀνατρέπειν ὁ ἀγοραστὴς τὴν πρᾶσιν, ἐὰν κατέβαλε τὸ τίμημα. ση. οὖν ἐπὶ μὲν τοῦ πράτου τὴν τρα-

dato domini nummorum vel negotia eius gerentem rem comparasse, quum aliam pecuniam [non] haberet, vel dic hoc peculiare esse militis privilegium, ut et ipsa praesens constitutio dicit, ne tibi adversetur quod extat lib. IV tit. 50 const. 4 et 6.

197. [*Thalel. ad l.* 8]. Hoc est militare privilegium, neque enim alius quisquam vindicare potest, quae pecunia eius comparata sunt.

198. [*Thalel. ad l.* 8]. Sive enim tamquam procurator militis sive tamquam negotiorum gestor emerit, competentibus actionibus tenetur.

199. *Theodori.* [*summa l.* 9]. Dominium datae dotis, scilicet aestimatae, mariti est nec eam mulier vindicare potest. Lege enim lib. V tit. 12 const. 17 et 22 et 23 ubi dicit, neminem rem, quam in dotem dederit, alienare posse. Lib. autem VIII tit. 53 const. 21 dicitur, eum nec donare posse. Lege autem lib. VI tit. 61 const. 2, nec tibi adversetur. Ponit enim, matrimonium solutum esse, et tunc dicit dotem ad patrem mulieris ut dominum pertinere. Nota igitur differentiam patris et mariti. Lege autem const. 12 tit. 38 huius lib. III.

200. *Theodori.* [*summa l.* 10 (et 13)]. Servorum dominium non solum per probationes et instrumenta ostenditur, sed etiam ipsorum interrogatione declaratur. Lege lib. IV tit. 19 const. 4, et scias lib. IX tit. 41 const. 12 dici, torqueri servos, ut dominium eorum cognoscatur. Nec te lateat const. 13 huius tituli, quae dicit, orta quaestione de dominio servi prius de possessione iudicandum et tunc ab eodem iudice proprietatis causam examinandam esse.

201. [*Thalel. ad l.* 10]. Nam et rei vindicatione et hereditatis petitione instituta servi torqueri possunt et de dominio ipsorum interrogari contra regulam generalem, quae dicit, servum pro domino non interrogari.

202. [*Thalel. ad l.* 11]. Idem in const. 5 et Inst. lib. II. Malae fidei possessor impensas non recipit, bonae fidei possessor recipit. Perfecte ius huius const. expositum est lib. II Instit.

203. *Theodori.* [*summa l.* 12 (et 27)]. Post traditionem venditor non potest repetere, quod vendidit, sed et commodum eius ad emtorem pertinet. Si tamen pretium venditor nondum acceperit, recte propterea agit. Dicit autem const. 27 huius tit., si traditio non sit facta, emtorem rei venditae dominium non acquirere, sed et eam vindicari ab eo. Lege lib. IV tit. 38 const. 8, 9, 12 et tit. 45 const. 1, et sciendum, quod const. 2 eiusdem tit. 45 dicti lib. IV significat, emtorem, si pretium persolverit, a venditione discedere non posse. Nota

---

s) Literarum ductus dubii sunt. Primo aspectu videbatur esse: λα'.

t) Cod. ἐπερωτωμένων. Ita etiam habet Ecloga Codicis *Theodori*.

u) Addo ex Ecloga Codicis *Theodori*.

v) Cod. περί.

w) Hoc scholium extat apud *Heimb.* II p. 167, ubi tamen δεσποτῶν est pro δεσποτείας et deinde δεσποτείας pro δεσπότου.

x) Cod. ιζ'.

y) Cod. θ'.

δεσπότου τοῦ ἀγοραστοῦ γενομένου· ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τοῦ τιμήματος ὀφείλει κινεῖν τὴν ἁρμόζουσαν ἀγωγὴν αὐτῷ.

L. 13 C. III. 33. ϟγʹ. Ἡνίκα περὶ δεσποτείας ἀνδραπόδων κινεῖται ζήτησις, χρὴ πρότερον παραστῆναι τὰ ἀνδράποδα καὶ περὶ τῆς νομῆς αὐτῶν ἐξέτασιν γενέσθαι, καὶ τότε ἡ περὶ δεσποτείας ζήτησις τμηθείη.

L. 14. C. eod. ϟδʹ. Ἐάν τις παρὰ γυναικὸς ἀγοράσῃ πρᾶγμα διαφέρον τῷ ταύτης παιδὶ, καλῶς ἐνάγεται τῇ ἐπ' αὐτῷ ἀγωγῇ. ἐὰν δὲ ὁ παῖς κληρονομήσῃ τὴν μητέρα, εἰς ὅσον αὐτὴν ἐκληρονόμησεν, ἀναγκάζεται ἐφησυχάζειν, ἐκβαλλόμενος διὰ δόλου παραγραφῆς.

L. 15. C. eod. ϟεʹ. Ἐὰν δύο τινὲς τὸν αὐτὸν [ἀγρὸν][49]) ἐξ ὁλοκλήρου ἀγοράσωσιν, ὁ πρῶτος αὐτὸν λαβὼν ἔσται βελτίων, εἰ καὶ τὸ τίμημα μὴ[50]) κατέβαλεν, κἂν τὰ μάλιστα μὴ ἔλαβε τὰ δικαιώματα[51]) τοῦ ἀγροῦ. εἰ δὲ αὐτὸς ἑτοίμως ἀφίσταται τὸ τίμημα μετὰ τοῦ

semel emtor dominus factus sit: sed potius de pretio actione sibi competente experiri debet.

XCIII. Quum de dominio mancipiorum quaestio movetur, prius mancipia exhiberi debent, et de possessione eorum cognitio institui: et tunc quaestio dominii decidatur.

XCIV. Si quis a muliere rem ad filium eius pertinentem emerit, recte in rem actione convenitur. Si vero filius matri heres extiterit, pro qua parte heres ei extitit, quiescere compellitur, submotus doli exceptione.

XCV. Si duo idem praedium in solidum emerint, is, cui priori traditum est, potior erit, etiamsi pretium non solverit, et instrumenta praedii non acceperit. Si vero ipse sua sponte desistat pretio cum usuris recepto, ratio habetur fructuum, quos

---

διτίονα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν καταβολήν. ἀνάγν. τὴν αʹ καὶ ηʹ διάτ. τοῦ μθʹ τί. τοῦ προλεχθέντος δʹ βι. ἀνάγν. δὲ βι. ζʹ τί. ιʹ διάτ. γʹ.

τοῦ μὲν καρποῦ ἐνδέχεταί τινα κύριον[z]) εἶναι καὶ μὴ ὄντα δεσπότην τοῦ ἀγροῦ ὡς βόνα φίδε νομέα, τοῦ δὲ τοκετοῦ τῆς δούλης πάντως ἐκεῖνος δεσπόζει ὁ τῆς δούλης ὑπάρχων κύριος καὶ δεσπότης.

κρυπτομένων γὰρ αὐτῶν οὐ δυνατὸν τὴν IN REM κινηθῆναι, ἀλλὰ πρότερον διὰ τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ[a]), καὶ οὕτως ἡ ἰν REM γυμνάζεται.

εἰ μὴ γὰρ γνῶμεν τίς ὁ νεμόμενος, οὐ δυνάμεθα τὸν ἐνάγοντα κανονίσαι.

εἴτε ἀγνοῶν εἴτε μὴ ἀγνοῶν δηλονότι. ὅσον γὰρ πρὸς τὴν δεσποτείαν τοῦ πράγματος οὐδεμία διαφορὰ εἴτε εἰδώς τις εἴτε ἀγνοῶν τὸ ἀλλότριον ἀγοράσει.

ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὑπεισῆλθε εἰς τὰ δίκαια τῆς μητρός, ἄτοπόν ἐστι τὸν αὐτόν γε κινεῖν τὴν ἰν ῥὲμ περὶ [τῆς] δεσποτείας καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων [ἐνά]γεσθαι τῇ ἐξ ἔμπτο ὡς κλη[ρονόμον] τῆς πωλησάσης· διὰ τοῦτο οὖν ἀντίκειται αὐτῷ ἡ τοῦ [δόλου] παραγραφή. [δῆλον] δὲ [ὅτι] οὐκ εἰς ὁλ[όκληρον], ἀλλ' εἰς ὅσον ἐκληρονόμησε μόνον, ὑπομένει τὸ πρόκριμα.

Θεοδώρου. ἐὰν δύο τισὶν πραθῇ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐξ ὁλοκλήρου, βελτίων ἐστὶν ὁ πρώτως τὸ αὐτὸ λαβών, κἂν τὰ συμβόλαια αὐτοῦ οὐκ ἔσχεν, εἰ τὸ τίμημα μέντοιγε δέδωκεν. πλὴν θέλων ἀφίστασθαι τῆς πράσεως λαμβάνει ὃ κατέβαλε τίμημα μετὰ καὶ τόκων, παρέχει δὲ ὅσους ἔσχε καρποὺς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος. τὰ γὰρ εἰρημένα κρατεῖ καὶ ἐπὶ πράγματος δωρηθέντος δύο τισίν· ὁ γὰρ πρώτως λαβὼν αὐτὸ τὸ δωρηθέν, κρείττων[b]) νοεῖται. [ἀνάγν. βι. δʹ] τί. λζʹ διατ. βʹ[c]), ἔνθα φησίν, ὅτι ἐὰν οἱ ἀγοράζοντες ὁμοῦ τῆς νομῆς τοῦ ἀγορασθέντος ἐπιλάβωνται, κοινῶς αὐτοῦ δεσπόζουσιν, κἂν ὁ εἷς μόνος τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ δημόσια κατέβαλεν[d]).

ἐν τῷ πλάτει[e]) „εἰ τὸ τίμημα κατέβαλεν“ ἔχει ἀκολούθως τῷ κατὰ πόδας ἔχοντι καὶ αὐτῷ οὕτως· ὁσάκις δύο τισὶν εἰς ὁλόκληρον κτῆμα νομίμως πιπράσκεται, φανερὸν[f]) τὴν δεσποτείαν βελτίονα εἶναι. εἰ τοίνυν προλαβόντι χρόνῳ τὸ κτῆμα ἠγορακέναι καὶ τὸ τίμημα καταβεβληκέναι παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας ἀποδείξεις, προσχήματι τῶν μὴ δοθέντων σοι συμβολαίων ἐκβάλλεσθαί σε τῆς νομῆς οὐκ ἀνέχεται. ἐν τῇ κρίσει δὲ τῇ σῇ, τὸ τίμημα, ὅπερ δέδωκας, μετὰ τόκων ἀναλαβεῖν, οὕτω δὲ ὅμως, ἵνα τῶν ληφθέντων καρπῶν καὶ τῶν δαπανημάτων γίνηται λόγος, ὁπότε, κἂν[g]) ἀπὸ δωρεᾶς ἐκά-

igitur, quod in venditore traditio, id in emtore numeratio facit. Lege const. 1 et 8 tit. 49 praedicti lib. IV; lege etiam lib. VII tit. 10 const. 3.

204. [*Thalel. ad l.* 12]. Fructuum quidem accepimus etiam eum dominum fieri, qui non sit dominus fundi, si bonae fidei possessor sit, partus autem ancillae omnino ad eum pertinet, qui ancillae dominus est.

205. [*Thalel. ad l.* 13]. Nam quum non exhibeantur, non potest in rem agi, sed prius ad exhibendum actione ..... et sic in rem actio exercetur.

206 [*Thalel. ad l.* 13]. Nam dum ignoramus quis possessor sit, non possumus definire, quis reus sit.

207. [*Thalel. ad l.* 14]. Nimirum sive ignorans sive non ignorans. Nam quod ad dominium rei attinet, nulla differentia est, sive sciens quis sive ignorans rem alienam comparaverit.

208. [*Thalel. ad l.* 14]. Nam quum ipse successit in ius matris, absurdum est, eundem de dominio in rem agere et e contrario conveniri ex emto tamquam heredem venditricis: ideo ei obstat doli exceptio. Verum enim vero non in totum, sed in quantum heres factus est, praeiudicium patitur.

209. *Theodori.* [*summa l.* 15]. Si duobus eadem res in solidum vendita sit, potior est is, qui primus eam accepit, licet instrumenta eius non habuerit, si tamen pretium dederit. Sin discedere a venditione voluerit, pretium quod dedit cum usuris recipit, fructus autem ex ea re perceptos praestat. Eadem obtinent in re duobus donata: qui enim primus rem donatam accepit, potior esse intelligitur. Lege lib. IV tit. 37 const. 2, ubi dicit, si emtores simul possessionem rei emtae nacti sint, eos communiter dominos fieri, licet alter solus tributa ob rem exsolverit.

210. [*Schol. ad cap.* 95 *et Thalel.* κατὰ πόδας *l.* 15]. In τῷ πλάτει habet: „εἰ τὸ τίμημα κατέβαλεν“ ita ut congruat cum versione κατὰ πόδας, quae ipsa sic habet: Quoties duobus in solidum praedium iure distrahitur, manifestum .... dominium potius esse. Si igitur antecedente tempore te possessionem emisse ac pretium exsolvisse apud praesidem provinciae probaveris, obtentu non datorum tibi instrumentorum expelli te a possessione non patitur. In arbitrio autem tuo [erit], pretium, quod dedisti, cum usuris recipere,

---

49) Deest in Cod.

50) Vide *Heimb.* II p. 167 not. g. et sch. 210.

51) Expl. fol. 56. 55. Inc. fol. 65. 62.

---

z) Cod. τὸν αὐτόν.

a) Nonnulla exciderunt.

b) Cod. κρείττον.

c) Cod. videbatur habere ιζʹ.

d) Super lineam in Cod. adscriptum: δέδωκεν.

e) Nempe sic vocatur ἑρμηνεία *Thalelaei*, ex qua textus Basilicorum sumtus est. Itaque ἑρμηνεία *Thalelaei* negationem non habuerat, sed adiecerunt Basilicorum architecti illam in textum recipientes.

f) Nonnulla excidisse manifestum est, licet in Cod. lacuna non appareat.

g) Cod. καί.

τόκου λαμβάνων, λόγος γίνεται τῶν καρπῶν, οὓς ἔλαβε, καὶ οὕτως ἀποδίδωσι τὸν ἀγρόν. τὰ δὲ αὐτὰ κρατεῖ καὶ ἐπὶ δωρεᾶς εἰς ὁλόκληρον πρὸς δύο γενομένης.

[ϟϛ'.] Ἐάν τις εἰς ἐπίκοινον δύο τινῶν ἔδαφος οἰκοδομήσῃ, τῶν δύο κοινωνῶν ὁ οἶκος γίνεται· κἂν ὁ εἷς ἐκ τούτων κινήσῃ περὶ τοῦ μέρους τοῦ οἴκου, ὀφείλει προσφέρειν τῷ καλῇ πίστει κτίσαντι τὰ δαπανήματα.

[ϟζ'.] Ἐάν τις ἀγρὸν ἀγοράσῃ παρὰ τοῦ μὴ δεσπότου πωλοῦντος αὐτὸν, τοῦ δεσπότου παραγγέλλοντος αὐτῷ μὴ ἀγοράσαι, μετὰ τῶν καρπῶν αὐτὸν ἀποκαθίστησιν.

ϟη'. Τῆς τοῦ πράγματος δεσποτείας παρά τινι μενούσης, ἡ πλάνη εἰς οὐδὲν ἀντίκειται τῷ δεσπότῃ. ὁμοίως περὶ ληγάτων ἔγνως ἐν τῇ δευτέρᾳ ἰνστιτουτιῶνι, ὅτι οὐ βλάπτει τὸ ληγάτον τὸ εἰπεῖν τὸν διαθέμενον περὶ οἰκογενοῦς δούλου, τόνδε τὸν ἀγοραστὸν, ἢ τοὐναντίον[52]).

ϟθ'. Οὐ μόνον ἀπὸ δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἀποδείξεων ἀποδείκνυνται αἱ τῶν πραγμάτων δεσποτεῖαι.

percepit, et sumtuum, quos fecit, et ita praedium restituit. Eadem obtinent et in donatione duobus in solidum facta.

XCVI. Si quis in communi duorum area domum exstruxerit, domus duorum sociorum efficitur: et si unus ex his partem domus vindicet, sumtus ei, qui bona fide aedificavit, offerre debet. L. 16. C. III. 32.

XCVII. Si quis fundum a non domino eum vendente emerit, quum dominus ei denuntiaret ne emeret, eum cum fructibus restituit. L. 17. C. eod.

XCVIII. Rei proprietate apud aliquem manente, error nihil nocet domino. Similiter de legatis didicisti libro II. Institutionum, legato non nocere, quod testator dixerit de servo verna, *hunc, quem emi*, vel contra. L. 18. C. eod.

XCIX. Non solum ex instrumentis, sed ex aliis quoque probationibus dominia rerum probantur. L. 19. C. eod.

τεροι τὴν τοῦ πράγματος δεσποτείαν ἐκδικεῖτε, ἐκεῖνον, ᾧτινι πρότερον ἡ νομὴ τοῦ πράγματος ἐτραδιτεύθη, βελτίονα εἶναι ὡμολόγηται.

τυχὸν τὰ πρόωνα ἢ ἄλλα δικαιώματα τοῦ ἀγροῦ οὐκ ἔλαβεν. εἰ γὰρ αὐτὸ τὸ ὠνιακὸν τοῦ ἀγροῦ οὐδέπω ἐδόθη καὶ ἦν ἔγγραφος ἡ πρᾶσις, οὔπω ἐγίνετο δεσπότης.[h])

οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἀνάγκην ἀποκαταστῆσαι τοῦ ἀγροῦ δεσποτείαν δεσπότης μόνος.

τοῦτο ἐπειδὴ οὐκ ἐθεμάτισεν εὔλογον αἰτίαν εἰς τὸ ἀνακαλέσασθαι τὴν δωρεὰν, ἀλλ' ὡς ἅπαξ αὐτῆς ἰσχυούσης βελτίων ἐστὶν ὁ πρῶτον ἀναλαβὼν τὴν νομήν.

τὸ κατὰ πόδας. ἐὰν ἐν αἰθρίῳ τινὶ οἶκόν τις ᾠκοδόμησεν ἐν κοινῷ, τοῦτον ὑμῶν κοινὸν ὁ τοῦ δικαίου λογισμὸς ἐποίησεν. οὗτινος τὸ μέρος παρ' ἐκείνου, ὃς βόνα φίδε νεμηθεὶς ᾠκοδόμησεν, ἐὰν βουληθῇς ἐκδικῆσαι, τὰ δαπανήματα προσαγαγεῖν ὀφείλεις, ἵνα μὴ τῇ τοῦ δόλου δυνηθῇς ἐκβληθῆναι παραγραφῇ.

ἀδιαιρέτως εἶπεν, ὀφει...... ὅτι [μέρος] τῶν δαπανημάτων ὀφείλει παρασχεῖν ὡς τὸ τοῦ οἴκου μέρος ἐκδικῶν. τὸ δὲ ῥητὸν τῆς διατ. ἔχον „σουμπτους“ δύναταί τις οὕτως ἑρμηνεύειν, ὥστε κἂν εἰς τὸ μέρος ἐκδικεῖ, πάντα αὐτὸν διδόναι τὰ δαπανήματα.

Θεοδώρου. ὁ παραγγελθεὶς[i]) παρὰ τοῦ δεσπότου τοῦ πράγματος μὴ ἀγοράσαι αὐτὸ, ἐὰν ἀγοράσῃ, ἀναδίδωσιν αὐτὸ μετὰ καὶ τῶν καρπῶν. ἀνάγν. τὴν ριθ' νεαρὰν, ἔνθα φησὶν, ὅτι οὐδὲ ἔχει οὐσουκαπίονα μετὰ παραγγελίαν.

ἐπειδὴ γὰρ μάλα φίδε ἐκαρπώσατο, καὶ οὓς ἐδαπάνησε καρποὺς ἀποκαθίστησιν, ὡς ἔγνωμεν καὶ ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις.

Θεοδώρου. οὐ καταβλάπτει ἡ πλάνη τὴν οὖσαν παρά τινι πράγματος δεσποτείαν. ἀνάγν. βι. δ' τί. κϛ' διατ. ε'[k]).

τὸ νόμιμον τεκμήριον καὶ τὰ εἰκότα ὅμοιά ἐστι τοῖς [συμβολαίοις]. μέμνησο τῆς ι' διατ. τοῦ παρόντος τί. ...... γαρ απ .... τα ... λανο .. μάρτυρας ἐχ .... δεσποτει ...

ita tamen, ut fructuum perceptorum ac sumtuum ratio habeatur, quum, etsi ex causa donationis utrique rei dominium vindicetis, eum, cui prius possessio rei tradita est, potiorem esse convenerit.

211. [*Thalel. ad l.* 15]. Puta auctorum titulos vel alia instrumenta praedii non accepit. Nam si ipsum instrumentum venditionis praedii ei non sit datum et venditio in scriptis celebrata fuerit, nondum dominus effectus est.

212. [*Thalel. ad l.* 15]. Neque enim opus habebat restituere fundi dominium, quum solus dominus esset.

213. [*Thalel. ad l.* 15]. Hoc quia non posuit iustam causam revocandae donationis extitisse: itaque quum semel iure facta sit, potior est qui primus possessionem nactus est.

214. [*Thalel. κατὰ πόδας l.* 16]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Si in area communi domum aliquis exstruxit, hanc vobis communem iuris ratio fecit. Cuius portionem ab eo, qui bona fide possidens aedificavit, si velis vindicare, sumtus offerre debes, ne doli possis summoveri exceptione.

215. [*Thalel. ad l.* 16]. Indistincte loquutus est, quum dicere debuisset, partem sumtuum offerri debere ab eo, qui partem domus vindicat. Sed quum textus constitutionis habeat „sumtus“, poterit aliquis etiam sic interpretari, etsi partem vindicet, tamen omnes sumtus eum praestare debere.

216. *Theodori.* [*summa l.* 17]. Is, cui a domino rei denuntiatum est, ne eam emat, si emerit, restituit eam cum fructibus. Lege Nov. 119, ubi dicit, quod neque usucapionem habet post denuntiationem.

217. [*Thalel. ad l.* 17.] Nam quia mala fide fruitus est, etiam consumtos fructus restituit, ut didicimus etiam in Instit.

218. *Theodori.* [*summa l.* 18]. Error non laedit dominium rei alicui competens. Lege lib. IV. tit 26 const. 5.

219. [*Theod. summa l.* 19]. Iustum testimonium et indicia aequalia sunt instrumentis. Memineris const. 10 huius tituli. — — —

52) Haec verba: ὁμοίως κ. τ. λ. *Heimb.* a textu separavit illique tamquam scholium subiecit.

h) Expl. fol. 56. 55. Inc. fol. 65. 62.

i) Codex, ni fallor, habet: παραγγενηθείς.

k) Non invenio locum, quem *Theodorus* allegat.

L. 20. C. III. 33. ρ'. Ὁ λέγων ἀλλότριον οἰκέτην πράγματα αὐτοῦ διακατέχειν, οὐ κατ' αὐτοῦ τοῦ δούλου ὀφείλει κινεῖν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ δεσπότου.

L. 21. C. eod. [ρα'.] Ἐὰν ὁ ἐναχθεὶς τῇ ἐπὶ πραγμάτων ἀγωγῇ μὴ ἀποκαθίστησι τὰ πράγματα, ὅρκῳ τοῦ ἐνάγοντος καταδικάζεται.

L. 22. C. eod. [ρβ'.] Ὁ κακῇ πίστει νομεὺς πάντας, οὓς ἔλαβε, καρποὺς ἀποκαθίστησιν· ὁ δὲ καλῇ πίστει μόνον τοὺς σωζομένους. μετὰ δὲ προκάταρξιν καὶ αὐτὸς πάντας ἀποδίδωσιν.

L. 23. C. eod. [ργ'.] Ἐάν τινες κλέψαντες ἢ ἄλλως ἀφελόμενοι πωλήσωσι τὸ ἀλλότριον, ὁ δεσπότης κινῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν οὐκ ἀναγκάζεται δοῦναι τὸ τοῦ πράγματος τίμημα.

L. 24. C. eod. ρδ'. Οἱ ἀδίκως τὰ ἀλλότρια διακατέχοντες οὐ γίνονται αὐτῶν δεσπόται. ἐὰν οὖν συμβῇ, καὶ τὴν ἐπὶ αὐτοῖς ἀργεῖν διὰ χρήσεως κυριότητα, καὶ οἱ δεσπόται τούτων ληφθῶσιν ὑπὸ πολεμίων, οὐ δέονται ἀνατρεπτικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ τὴν ἰσχυρὰν ἀπαίτησιν ἐπ' αὐτοῖς ἤγουν τὴν διρέκταν ἀγωγὴν κινοῦντες τὰ ἴδια λαμβάνουσιν.[53])

L. 25. C. eod. [ρε'.] Ὁ ὑπὲρ ἀλλοτρίου πράγματος ἢ δημόσια διδοὺς ἢ ἄλλα τινὰ ἐξ ἔθους καταβαλὼν μὴ γενομένης πράσεως, οὐ κτᾶται τὴν τοῦ πράγματος δεσποτείαν.

L. 26. C. eod. [ρς'.] Τὸ ὑπερτεθῆναι μετὰ προκάταρξιν τὸ δικα-

C. Qui servum alienum res suas detinere asseverat, non adversus servum agere debet, sed adversus dominum.

CI. Si in rem actione conventus res non restituat, iureiurando ab actore praestito condemnatur.

CII. Malae fidei possessor omnes fructus, quos percepit, restituit: bonae autem fidei possessor extantes duntaxat. Post litem autem contestatam ipse quoque universos restituit.

CIII. Si qui rem alienam furto vel aliter ablatam vendiderint, dominus in rem agens pretium rei solvere non cogitur.

CIV. Qui aliena non iure detinent, eorum domini non fiunt. Quum igitur et usucapionem eorum cessare contingat, et domini eorum ab hostibus capti fuerint, non indigent rescissoria actione, sed directa eorum nomine actione experientes sua recipiunt.

CV. Qui pro re aliena vel vectigalia publica praestitit vel alia quaedam ex consuetudine solvit non interveniente venditione, rei dominium non acquirit.

CVI. Protractio litis post litem contestatam pos-

τῷ γὰρ [δεσπότῃ] προσεπόρισε τὴν νομήν. ἄλλως τε καὶ οὐ δεκτικός ἐστι δοῦλος δικαστηρίου.

Θεοδώρου. ὁ ἡττηθεὶς τῇ ἐν ῥὲμ εἰ μὴ ἀποκαταστήσοι τὸ πρᾶγμα, δι' ὃ ἐνήχθη, ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος καταδικάζεται.

τὸ κατὰ πόδα. τὰ ἐκ τῶν νεμομένων ἐκδικηθέντα ἀνδράποδα, ὧν τὴν δεσποτείαν εἰς ὑμᾶς ἀνήκειν λέγετε, ἐὰν μετὰ τὴν ἐναγωγὴν ἐπληρώσατε, ταῦτα μὴ ἀποκαθίστανται, τῆς τοῦ ὅρκου τομῆς παρακολουθησάσης ἡ καταδίκη προβαίνειν ὀφείλει.

δόλος[l]) γάρ ἐστι τὸ μὴ ἀποκαθιστᾶν, ὡς ἔγνωμεν ἐν τῷ α' βι. τῶν δε ῥέβους αἰτομενο .... τῶν δε IUDICIIS. ἡ γὰρ ἐν ῥὲμ τῶν ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος τεμνομένων ἐστὶ .. και ου .. εις απαν .. ιν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ β' ἰνστιτουτίονι.

μετὰ γὰρ προκάταρξιν καὶ αὐτοὶ μάλα φίδε νομεῖς γίνονται, λοιπὸν ἡττώμενοι καὶ τοὺς [μάλα φίδε[m]) δα]πανηθέντας μετὰ προκάταρξιν καρποὺς ἀναγκάζονται ἀποδοῦναι.

ἐπειδὴ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ διατ. καὶ ... ἀναι .. ἐμνήσθη κατ.. αντ .. τιμήματος, γίνωσκε, ὅτι οὐ[δεὶς] ἐκδικ[ῶν] τὸ ἴδιον καταβά[λλει] τίμημα, εἰ μήπω γὰρ ὁ αἰτήσας ἀποκατάστασιν κατὰ πράσεως καὶ σωζόμενον ἔχον τὸ τίμημα, ἢ ὁ χρεώστης κινῶν κατὰ τοῦ ἰδίου ἐγγυητοῦ ἀγοράσαντος τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ δανειστοῦ αὐτοῦ ἢ μετα[γε]νεστέρου δανειστοῦ ὁμοίως ἀγοράσαντος τὸ πρᾶγμα παρὰ προγενεστέρου δανειστοῦ.

Θεοδώρου. ὁ μὴ δικαίως ἀνέχων νομὴν οὐδέποτε οὐσουκαπιτεύει· ὅθεν ὑπόκειται τῇ διρέκτα καὶ οὐ τῇ ῥεσκισσορίᾳ ἐν ῥέμ. ἀνάγν. βι. ζ' τι. κθ' καὶ τι. λγ' διατ. ε'.

περὶ τῆς ῥεσκισσορίας λέγει τῆς κειμένης ἐν τῷ δ' βι. τῶν α' ἐν ταῖς τῶν μειζόνων ἀποκαταστάσεσι. ταύτης οὖν φησι οὐ δέονται, ἀλλ' ἔχουσι τὴν διρέκταν ἐν ῥέμ εἰς ἐκδίκησιν.[n])

220. [*Thalel. ad l.* 20]. Nam domino possessionem acquisivit. Caeterum etiam servus personam standi in iudicio non habet.

221. *Theodori.* [*summa l.* 21]. Qui in rem actione superatus est, si non restituat rem, ob quam conventus est, iureiurando actoris condemnatur.

222. [*Thalel.* κατὰ πόδα *l.* 21]. Τὸ κατὰ πόδα. A possidentibus vindicata mancipia, quorum dominium ad vos pertinere dicitis, si, posteaquam intentionem impleveritis, haec non restituuntur, iurisiurandi decisione sequuta condemnatio procedere debet.

223. [*Thalel. ad l.* 21]. Dolus enim est non restituere, ut didicimus lib. I. *de rebus* .... *partis de iudiciis.* Nam in rem actio ex iis est, quae iureiurando actoris deciduntur .... ut didicisti in Inst. lib. II.

224. [*Thalel. ad l.* 22]. Post litis contestationem enim et ii malae fidei possessores fiunt, itaque superati etiam fructus mala fide post litis contestationem consumtos reddere compelluntur.

225. [*Thalel. ad l.* 23]. Quandoquidem in hac constitutione necessitatis solvendi pretii mentio facta est, scias, neminem, si rem suam vindicet, pretium solvere, nisi is, qui adversus venditionem in integrum restitutionem postulat et pretium salvum habet, vel debitor, qui adversus fideiussorem agit, quum is rem a creditore illius emisset vel ab inferiore creditore, qui tamen similiter a potiore creditore rem comparasset.

226. *Theodori.* [*summa l.* 24]. Qui non iusto titulo possidet, nunquam usucapit: itaque directae non rescissoriae in rem actioni obnoxius est. Lege lib. VIII tit. 29 et tit. 33 const. 5.

227. [*Thalel. ad l.* 24]. De rescissoria loquitur, quae habetur lib. IV τῶν πρώτων in tit. *de in integrum restitutionibus maiorum.* Eius igitur, ait, non indigent, sed habent directam in rem actionem ad rem vindicandam.

(Complura desiderantur.)

53) Expl. fol. 65. 62.

l) Cod. δοῖλος.

m) Huius verbi vestigium in Cod. haud obscurum conspicitur.

n) Expl. fol. 65. 62. In Ecloga Codicis *Theodori* extant summae l. 23 et 25 huius tituli, quae forsan olim inter scholia Basilicorum adscriptae erant.

στήριον οὐ ποιεῖ νομὴν τῷ ἐναγομένῳ εἰς τὸ κτήσασθαι τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφήν· ὁ γὰρ δικαστὴς ἐν τῷ καιρῷ τῆς καταδίκης εἰς τὸν τῆς προκατάρξεως καιρὸν ἀνατρέχει, ὡς διακοπείσης τῇ προκατάρξει τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς.

[ρζ΄.] Ὁ ἀγοράσας δοῦλον οὐ δύναται πρὸ παραδόσεως ἐκδικεῖν τὴν τούτου δεσποτείαν.

[ρη΄.] Κἂν τὸ ἀλλότριόν τις νέμηται, ὅμως ὁ ἐνάγων εἰ μὴ ἀποδείκνυσιν ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα, νικᾷ ὁ ἐναγόμενος.

ΤΙΤΛΟΣ Β΄.

Περὶ τῆς πουβλικιανῆς κατὰ πραγμάτων ἀγωγῆς.

α΄. Ὁ κατὰ παράδοσιν λαβὼν παρὰ μὴ δεσπότου ἐξ εὐλόγου αἰτίας καὶ μὴ διὰ χρήσεως δεσπόσας ἔχει τὴν πουβλικιανήν· ὁ γὰρ διὰ χρήσεως δεσπόσας ἔχει τὴν πολιτικήν. κατὰ πολλοὺς δὲ νομίμους τρόπους κτᾶταί τις δεσποτείαν, οἷον ἀπὸ ληγάτου,

β΄. Καὶ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, ἔοικε γὰρ ληγάτῳ,

γ΄. Καὶ ἀπὸ ἄλλων πλειόνων.

Τῷ κατ' εὔλογον αἰτίαν λαβόντι πρᾶγμα καὶ ἐκπεσόντι δίδοται ἡ πουβλικιανή, καὶ οὐ μόνῳ τῷ ἀγοραστῇ, οἷον ἀπὸ προικὸς εἴτε διατιμηθὲν πρᾶγμα ἢ καὶ ἀδιατίμητον, καὶ ἀπὸ τῆς δικαστικῆς κρίσεως,

δ΄. Ἢ καταβολῆς χάριν, εὔλογος αἰτία τοῦ δεσπόσαι ἐστίν[54]),

ε΄. Ἢ ἀπὸ δούλου ἁμαρτήσαντος καὶ ἐκδοθέντος, εἴτε ἀληθὴς εἴτε ψευδὴς ἦν ἡ αἰτία·

ς΄. Κἂν κελεύσει τοῦ πραίτωρος ἐκδοθῇ μοι ὁ μὴ διεκδικούμενος δοῦλος ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως·

ζ΄. Ἢ ἀπὸ προσκυρώσεως, καὶ ὅτε παράσχῃ τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὁ ἐναγόμενος· ἀντὶ πράσεως γάρ ἐστιν.

Ὁ ἀπὸ μαινομένου ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράζων ἔχει τὴν πουβλικιανήν· διὰ χρήσεως γὰρ δεσπόζει.

Καὶ ὁ λαβὼν κατὰ δωρεὰν ἔχει τὴν πουβλικιανήν, καὶ κατὰ τοῦ δωρησαμένου.

Καὶ ὁ ἀγοράσας ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ νέου·

Καὶ ὁ λαβὼν κατὰ ἀνταλλαγήν.

Ἡ πουβλικιανὴ μίμησιν ἔχει δεσποτείας, καὶ οὐ νομῆς.

Ἐὰν ἐνήγαγόν σοι περὶ πράγματος καὶ ἐξ ἐπαγωγῆς σου ὤμοσα, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐμόν, κατὰ σοῦ μόνου τὴν πουβλικιανὴν ἔχω· μόνῳ γὰρ τῷ ἐπαγαγόντι ὁ ὅρκος ἀντίκειται. εἰ δὲ σὺ ὤμοσας, μὴ εἶναι αὐτὸ ἐμόν, ἀγωγὴν μὲν οὐκ ἔχεις· παραγράφεις δέ με ἐνάγοντά σοι.

Τὰ περὶ τῆς ἐπὶ πράγμασιν ἀγωγῆς εἰρημένα καὶ περὶ τῆς πουβλικιανῆς λέγομεν.

Ἁρμόζει κληρονόμοις καὶ διαδόχοις πραιτωρίοις.

Εἰ καὶ ἐγὼ μὴ ἀγοράσω, ἀλλὰ δοῦλός μου ἢ κηδεμὼν ἢ προκουράτωρ ἢ ἄλλος διοίκησίν μου πράττων, καὶ ἐκπέσω τῆς τούτου νομῆς, ἁρμόζει μοι ἡ πουβλικιανή.

sessionem non constituit reo ad acquirendam longi temporis praescriptionem: iudex enim tempore condemnationis ad tempus litis contestationis recurrit, quasi interrupta per litis contestationem longi temporis praescriptione.

CVII. Qui servum emit, ante traditionem dominium eius vindicare non potest. L. 27. C. III. 32.

CVIII. Quamvis rem alienam quis possideat, nisi tamen actor rem suam esse ostenderit, vincit reus. L. 28. C. eod.

TITULUS II.

De Publiciana in rem actione.

[Dig. VI, 2.]

I. Qui per traditionem a non domino ex iusta causa rem accepit, nec usucepit, habet Publicianam: nam qui usucepit, civilem actionem habet. Multis autem modis legitimis dominium quis nanciscitur, veluti ex causa legati, L. 1. D. VI. 2.

II. Et mortis causa donationis, nam legato comparatur, L. 2. D. eod.

III. Et ex aliis plerisque. L. 3. pr. D. eod.

Ei, qui ex iusta causa rem nactus est et possessionem amisit, datur Publiciana, nec solum emtori, veluti ei, qui rem nactus est ex causa dotis sive aestimatam sive inaestimatam: et ex causa iudicati, §. 1.

IV. Vel solutionis gratia, [iusta causa est acquirendi dominii,] L. 4. D. eod.

V. Vel si servus deliquerit et noxae datus sit, sive vera sive falsa sit causa: L. 5. D. eod.

VI. Et si iussu praetoris servus mihi deditus sit, qui noxae nomine non defendebatur: L. 6. D. eod.

VII. Et ex causa adiudicationis, et quum litis aestimationem reus praestiterit: loco enim venditionis est. L. 7. pr. §. 1. D. eod.

Qui a furioso ignorans emit, Publicianam habet: nam usucapit. §. 2.

Et qui per donationem accepit, Publicianam habet, etiam adversus donatorem. §. 3.

Et qui ignorans emit a minore: §. 4.

Et qui accepit ex causa permutationis. §. 5.

Publiciana similitudinem habet proprietatis, non possessionis. §. 6.

Si rem a te petierim et te deferente iuraverim, rem meam esse, adversus te solum Publicianam habeo: ei enim solum, qui detulit, iusiurandum obstat. Si vero tu iuraveris, rem meam non esse, actionem quidem non habes: exceptione autem me petentem submoves. §. 7.

Quae de rei vindicatione dicta sunt, etiam de Publiciana dicimus. §. 8.

Competit heredibus et praetoriis successoribus. §. 9.

Quamvis ego non emerim, sed servus meus vel tutor vel procurator vel alius negotium meum gerens, et amisero possessionem, Publiciana mihi competit. §. 10.

54) Haec verba εὔλογος κ. τ. λ. notam marginalem perperam in textum intrusam continere videntur.

L. 7. §. 11. D. VI. 2. Οὐ παντὶ ἀγοραστῇ, ἀλλὰ τῷ καλῇ πίστει ἁρμόζει ἡ πουβλικιανή· καὶ οὐ βλάπτει αὐτὸν ὁ δόλος τοῦ πράτου.

§. 12. Τοῦ καλῇ πίστει ἀγοραστοῦ ὁ διάδοχος, κἂν δόλον ποιήσῃ, οὐ βλάπτεται· εἰ δὲ ὁ ἀγοραστὴς δόλον ἐποίησεν, βλάπτεται ὁ διάδοχος αὐτοῦ, κἂν αὐτὸς ἐστέρηται δόλου.

§. 13. Καὶ δοῦλος ἐὰν ἀγοράσῃ, ὁ δόλος αὐτοῦ σκοπεῖται, οὐ μὴν τοῦ δεσπότου· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου.

§. 14. Ὁ δὲ δόλος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀγορασίας σκοπεῖται· οὐ μὴν ὁ πρὸ τούτου ἢ μετὰ ταῦτα.

§ 16. §. 15. desct. Πρὶν ἢ παραλάβῃ τις τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔχει τὴν πουβλικιανήν, κἂν καλῇ πίστει ἠγόρασε.

§. 17. Δεῖ δὲ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀγορασίας καὶ τῷ τῆς παραδόσεως εἶναι τὸν λαβόντα καλῇ πίστει.

L. 8. D. eod. η´. Οὐ ζητοῦμεν, εἰ κατεβλήθη τὸ τίμημα.

L. 9. pr. D. eod. θ´. Εἴτε τῷ ἀγοραστῇ, εἴτε τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ παραδοθῇ τὸ πρᾶγμα, ἁρμόζει ἡ πουβλικιανή.

§. 1. 2. 3. Ἐάν τις τὸ παρατεθὲν ἢ χρησθὲν ἢ ἐνεχυρασθὲν αὐτῷ ἀγοράσῃ, καὶ ἔστι παρ' αὐτῷ, δοκεῖ παρειληφέναι. τὸ αὐτό ἐστι, κἂν ἡ παράδοσις προλαμβάνῃ τὴν πρᾶσιν· καὶ ἔνθα τὶς ἀγοράσῃ κληρονομίαν, καὶ παραλάβῃ τὰ πράγματα.

§. 4. Ἐὰν[55]) δύο τισὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κεχωρισμένως

Non omni emtori, sed bonae fidei emtori Publiciana competit, neque dolus venditoris ei nocet.

Bonae fidei emtoris successor, licet dolo fecerit, non laeditur: si vero emtor dolo fecerit, successori eius nocet, licet ipse dolo careat.

Et si servus emit, dolus eius spectatur, non etiam domini: et contra.

Dolus autem tempore emtionis spectatur, non etiam dolus antea vel postea commissus.

Antequam quis rem acceperit, non habet Publicianam, licet bona fide emerit.

Tempore autem emtionis et tempore traditionis eum, qui accepit, bona fide esse oportet.

VIII. Non requirimus, an solutum sit pretium.

IX. Sive emtori sive heredi eius res tradita sit, Publiciana competit.

Si quis rem apud se depositam vel sibi commodatam vel pignori datam emerit, et res apud eum sit, videtur accepisse. Idem est, licet traditio praecesserit venditionem: et si quis hereditatem emerit, et res acceperit.

Si duobus eadem res separatim vendita sit bona

ἐὰν*) ὁ μὴ δεσπότης τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δύο τισὶ διῃρημένως βόνα φίδε ἀγοράζουσι πωλήσῃ, σκοπήσωμεν τίς μᾶλλον δύναται κινεῖν πουβλικιανήν, πότερον ἐκεῖνος ᾧ πρῶτον ἐτραδιτεύθη τὸ πρᾶγμα, ἢ ὁ πρώτως ἠγορακώς; καί φησιν Ἰουλιανός, εἰ μὲν παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθὰ τεθεμάτισται, μὴ ὄντος δεσπότου τὸ πεπραμένον ἠγόρασαν, δυνατώτερός ἐστιν ἐκεῖνος, ᾧ πρῶτον παρεδόθη τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ παρὰ διαφόρων μὴ ὄντων δεσποτῶν, βελτίων ἔσται ἡ αἰτία τοῦ νεμομένου, ἤπερ ἡ τοῦ κινοῦντος. καὶ ὅτι ἀληθὲς τὸ εἰρημένον τῷ Ἰουλιανῷ. σημ. α[ὐτ]ό. ἐν γὰρ τῷ η´ τῶν δε ῥέβους βι. τι. α´ διγ. λα´ φησὶν ὁ Νεράτιος, μηδεμίαν εἶναι διαφοράν**), εἴτε ἕτερος καὶ ἕτερος τοῖς διῃρημένως ἀνησαμένοις ἐπώλησεν, ἀλλὰ ἀδιαστίκτως βελτίονα φησὶν εἶναι ἐκεῖνον, ᾧ πρωτοτύπως ἐδόθη τὸ πρᾶγμα. βελτίονα δὲ αὐτὸν εἶναί φησιν ἐν τῷ νέμεσθαι o), καὶ ἵνα τὸ συναγόμενον εἴπω, ἐν ᾧ μέν τις τῶν ἀνησαμένων νέμεται, τότε εἴτε παρὰ τοῦ αὐτοῦ εἴτε παρ' ἑτέρου καὶ ἑτέρου τὸ πρᾶγμα πραθὲν ἔτυχε διῃρημένως ἑκάστῳ αὐτῶν, τότε ὁ νεμόμενος βελτίων ἐστίν, ἐν ᾧ δηλονότι πρότερον αὐτῷ παρεδόθη τὸ πρᾶγμα· εἰ μέντοι τοὐναντίον ἑτέρου τινὸς νεμομένου τὸ πρᾶγμα κινῆσαί τις αὐτῶν βούλεται πουβλικιανήν, τοῦτο γὰρ καὶ ὁ παρὼν τί. καὶ τὸ δίγ. ἐν προοιμίῳ φησίν, τότε τῇ ἐνταῦθα κεχρήμεθα διαστίξει, καὶ εἰ μὲν παρ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράτου τὸ πρᾶγμα διῃρημένως ἔτυχεν ἑκατέρῳ πραθέν, τουτέστιν τούτῳ ἰδίᾳ καὶ ἐκείνῳ ἰδίᾳ, βελτίων, ὡς εἴρηται, ἐστὶ περὶ τὸ κινεῖν καθ' ἑτέρου πουβλικιανὴν ἐκεῖνος, ᾧ πρώτως παρεδόθη τὸ πρᾶγμα, καὶ οὕτω δύναται μόνος ταύτην κινεῖν, δῆλον [δὲ ὅτι] νεμόμενός ἐστι βελτίων· εἰ δὲ ἀπὸ [δια]φό[ρων] τὸ πρᾶγμα [ἐπράθη, ὁ] νεμόμενος ἔσται βελτίων . . . τ . . ἑτερ . . μὲν τὸ πρᾶγμα κατέχοντος ερ . . καὶ . . ντω καὶ ἐκείνῳ κινεῖν πουβλικιανὴν . . . . νεμόμενος p) ἔσται τοῦ ἄλλου βελτίων, ἐν ᾧ δηλονότι αὐτῷ πρώτῳ ἐτραδιτεύθη. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἑνὸς μὲν ὄντος τ[οῦ] πρ[άτου], μόνος ἐκεῖνος [δύναται κινεῖν, ᾧ πρῶτον παρεδόθη] τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ πεπρακότος, [ἑτέρου δὲ] καὶ ἑτέρ[ου] τὸ πρᾶγμα πωλήσαντ[ος], κατὰ μὲν ἐξωτικοῦ τ[οῦτο] τ[ὸ πρᾶγμα] κατέχοντος ἑκάτερος αὐτῶν δύναται κινεῖν πουβλικιανήν· λαβὼν δὲ ἢ καὶ ἄλλως τὸ πρᾶγμα νεμόμενος τότε τοῦ ἄλλου ἔσται βελτίων, ὅτε q) πρώτῳ αὐτῷ παρεδόθη τὸ πρᾶγμα. οὕτως εἰπὲ καὶ φεῦγε τὴν δοκοῦσαν εἶναι τῶν θεμάτων ἐναντιότητα.

1. [*Steph. index l. 9. §. 4*]. Si non dominus eandem rem duobus separatim bona fide ementibus vendiderit, videamus, quis magis possit intendere Publicianam, utrum is cui priori res tradita est, an is qui primum emit? Et Iulianus dicit, si quidem ab eodem, ut propositum est, non domino id, quod venditum est, emerunt, potior est is, cui priori res tradita est: quodsi a diversis non dominis, melior erit causa possidentis, quam agentis. Et est verum, quod Iulianus dicit. Nota hoc. Nam in libro VIII *de rebus* tit. 1 dig. 31 Neratius dicit, nullam esse differentiam, [*sive idem*] sive alius atque alius separatim ementibus vendiderit, sed indistincte potiorem dicit esse eum, cui primum res tradita est. Verum enim vero potiorem eum esse dicit in possidendo, et ut breviter dicam, si quidem aliquis ex emtoribus possidet, tunc sive ab eodem sive ab alio atque alio res separatim unicuique eorum vendita est, possessor potior est, si nimirum res ei priori tradita est; si vero e contrario alius quis rem possidet, et aliquis eorum Publicianam intendere vult, — de hoc enim et praesens titulus et digestum in principio loquitur, — tunc distinctione, de qua hic, utimur, et siquidem ab uno eodemque venditore res separatim utrique vendita est, h. e. huic specialiter et illi specialiter, potior, ut dictum est, in Publiciana adversus alium intendenda is est, cui priori res tradita est, et sic solus eam intendere potest, quo magis, si possidet, potior est: quodsi a diversis res vendita est, possessor potior erit, ... possessor altero potior erit, nimirum si ei priori tradita est. Et simpliciter, si unus sit venditor, is solus agere potest, cui priori res a venditore tradita est; sin alius atque alius rem vendiderit, adversus extraneum quidem eam rem tenentem uterque Publicianam intendere potest: quodsi [hac ratione] alteruter rem nactus sit vel alio modo possideat, tunc altero potior erit, si ei priori res tradita est. Ita dic et remove contrarietatem, quae thematibus illis inesse videbatur.

55) Inc. fol. 89. 84.

*) Inc. fol. 89. 84.

**) Videtur deesse εἴτε ὁ αὐτὸς εἴτε etc.

o) Subintellige: καὶ οὐκ ἐν τῷ κινεῖν.

p) Forte sic legendum: τουτέστιν ἑτέρου μὲν τὸ πρᾶγμα κατέχοντος ἔξεστι καὶ τούτῳ καὶ ἐκείνῳ κινεῖν πουβλικιανήν· ὁ δὲ νικήσας καὶ ἀπολαβὼν τὸ πρᾶγμα τότε ὡς νεμόμενος etc.

q) Cod. ὅτι τοῦ ἄλλου πρώτῳ.

παραδοθῇ καλῇ πίστει, εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, κρείττων ἐστὶν ὁ πρῶτον λαβών· εἰ δὲ παρὰ διαφόρων μὴ δεσποζόντων, κρείττων ἐστὶν ὁ νεμόμενος.

Οὐκ ἔχει χώραν ἡ πουβλικιανὴ ἐπὶ τῶν μὴ διὰ χρήσεως κυριευομένων· οἷον τῶν κλεπιμαίων καὶ τοῦ φυγάδος.

Καὶ περὶ τῶν παραδοθέντων ἐξ ἀγορασίας κληρονομιαίῳ δούλῳ ἁρμόζει τῷ κληρονόμῳ ἡ ἀγωγή, τουτέστι μήπω τῆς κληρονομίας ὑπεισελευσθείσης[56]), καὶ τῇ πόλει περὶ τῶν δοθέντων δούλῳ[57]) αὐτῆς,

ι'. PAUL. *Εἴτε ἐκ τοῦ πεκουλίου ἠγόρασεν εἴτε μή.*

ια'. ULPI. *Εἰ δὲ τὸ ἀγορασθὲν ἐξ ἐμοῦ σοι παραδοθῇ γνώμῃ μου, ἁρμόζει ἡ πουβλικιανή.*

Ἁρμόζει[58]) καὶ περὶ χρήσεως καὶ δουλειῶν συστασῶν διὰ παραδόσεως ἢ ἀνεξικακίας.

fide, si quidem ab eodem, potior est, qui prius accepit: si vero a diversis non dominis, potior est, qui possidet.

Publiciana locum non habet in his, quae usucapi non possunt: veluti in furtivis et servo fugitivo. *L.* 9. §. 5. *D.* VI. 2.

Etiam de his, quae ex causa emtionis servo hereditario tradita sunt, scilicet hereditate nondum adita, heredi actio competit: et civitati de his, quae servo eius data sunt, §. 6.

X. *Paul.* Sive ex peculio emerit sive non. *L.* 10. *D. eod.*

XI. *Ulpi.* Si autem, quod a me emtum est, mea voluntate tibi traditum sit, Publiciana competit. *L.* 11. *pr. D. eod.*

Competit etiam de usufructu et servitutibus per traditionem vel patientiam constitutis. §. 1.

ἀνάγν. βι. ιη' τι. δ' διγ. κα' καὶ βι. ιθ' τι. α' διγ. λα'[r]) *καὶ βι. μδ' τι. γ' διγ. ς' καὶ βι. γ' τοῦ κώδ. τι. λβ'*[s]) *διάτ. ιε'.*

κωβίδ. κατὰ ἐξωτικοῦ ὁ προλαμβάνων κινεῖ καὶ ἐπὶ ὑποθέσει βι. κ' τι. α' διγ. ι'. ἀνάγν. τοῦ αὐτοῦ βι. τι. δ' διγ. ιδ'. [εἰ] δὲ ὁ πρώτως λαβὼν ἐκπέσῃ καὶ ὁ δεύτερος ἐπιλάβηται, κινεῖ ὁ πρῶτος, ὃς καὶ ἀρξάμενος οὐσουκαπιτεύει, κατὰ τοῦ δευτέρου τὴν πουβλικιανήν, ἤ, ἐπειδὴ [οἱ][t]) *δύο οὐσουκαπιτεύουσι, κρείττων ὁ νεμόμενος.*

στεφ. τότε χώρα τῷ τοιούτῳ κανόνι, ὅτε μὴ δι' ἑτέραν[u]) *αἰτίαν ἀλλὰ διὰ τὸ ἐμπεπηγὸς τῷ πράγματι βίτιον, ὅτι τυχὸν φούρτιβόν ἐστιν ἢ βὶ πουσέσσον*[v]) *ὦ καὶ ὀνομ.. φησὶ*[w]) *κωλύεται ἡ οὐσουκαπίων. ἴσθ' ὅτι γὰρ καὶ οὐσουκαπίονος μὴ προβαινούσης κινεῖται πουβλικιανή, ὡς ἔστιν ἐκ τοῦ ιβ' διγ. μαθεῖν.*

Θὲς γάρ, ὅτι ὁ κληρονομιαῖος οἰκέτης ἠγόρασε πρᾶγμα ἀλλότριον καὶ τὴν τραδιτευθεῖσαν αὐτῷ νομὴν ἀπώλεσεν.

στεφ. οὐκοῦν καὶ οὐσουκαπιτεύει ὁ κληρονόμος. οὐκ εἶπον τὸ τῆς κληρονομίας ἀσώματον[x]). *μάθε γάρ, ὅτι ἡ οὐσουκαπίων δίχα νομῆς οὐ συνίσταται, ἡ δὲ νομὴ τὸ πολὺ μέρος ἔχει ἐν φάκτῳ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ δ' βι. τῶν πρώτων τι. ς' διγ. κ'*[y]) *φησί, τὰ δὲ φάκτα ἤτοι τὴν αἰτίαν τὴν ἐν φάκτῳ γνωριζομένην οὐ ποιεῖ τὸ ἀσώματον. οἷον οὐσούφρουκτος τότε συνίσταται, ὅτε ὕπεστι πρόσωπον τὸ δυνάμενον κεχρῆσθαί τε καὶ καρποῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν οἰκέτῃ κληρονομίας ἀναδιτεύτου καταλειφθῇ οὐσούφρουκτος, οὐ προσπορίζεται τῷ ἀσωμάτῳ, οὔτε γίνεται καταφορὰ καὶ προχώρησις τοῦ τοιούτου ληγάτου μήπω προσελευσθείσης τῆς κληρονομίας, ἧς ἐστιν ὁ οἰκέτης, ἀλλὰ περιμένει τὴν ἀδιτίονα τοῦ κληρονόμου τοῦ μέλλοντος τοῦ οἰκέτου δεσπόζειν καὶ ὕπεστι πρόσωπον τὸ δυνάμενον κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ νομίμως. ὁ γὰρ οἰκέτης οὐ πρόσωπόν τί ἐστιν. οὕτω φησὶν ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. γ' διγ. β'*[z]). *εἰκότως οὖν οὐδὲ οὐσουκαπιτεύειν δύναται. τὴν μέντοι ἀρχθεῖσαν τῷ τελευτήσαντι τρέχειν οὐσουκαπίονα πληροῖ τῷ ἀσωμάτῳ, ὡς καὶ τοῦτο πάλιν ὁ παῦλος ἐν τῷ δ' βι. τῶν πρώτων τι. ς' διγ. ιε'*[a]) *φησίν.*

στεφ. οὐχ ὡς πρωκουράτωρί μου[b]), *(ἢ γὰρ ἂν ἐμοὶ προσεπορίζετο ἡ νομὴ καὶ διὰ τῆς οὐσουκαπίονος καὶ ἡ ἐντεῦθεν πουβλικιανή,) ἀλλ' ἵνα τὸ πρᾶγμα ᾖ παρ' αὐτῷ. τυχὸν γὰρ ἠβουλόμην αὐτὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, καὶ εἰκότως αὐτῷ δίδοται ἡ πουβλικιανή.*

ἐάν τις οὐσουφρούκτου πραγμάτων τινὸς κατὰ τραδιτίονα

2. [*Anon. ad l.* 9 §. 4]. Lege lib. XVIII tit. 4 dig. 21 et lib. XIX tit. 1 dig. 31 et lib. XLIV tit. 3 dig. 6 et lib. III Cod. tit. 32 const. 15.

3. *Cobid.* [*ad l.* 9 §. 4]. Adversus extraneum agit, qui prior accepit, et in casu lib. XX tit. 1 dig. 10. Lege eiusdem libri tit. 4 dig. 14. Quodsi is, qui prior accepit, rem amiserit et secundus apprehenderit, prior ille, qui etiam usucapere coepit, adversus secundum Publicianam intendit, vel si ambo usucapiunt, possessor potior est.

4. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 5 *verb: quae usucapi non possunt*]. Tunc locus est huic regulae, quum non ob aliam causam sed ob vitium rei inhaerens, puta quod furtiva est vel vi possessa .... impeditur usucapio. Dantur enim casus, quibus Publiciana agitur usucapione licet non procedente, ut discere potes dig. 12 [§. 2].

5. [*Steph. ad l.* 9 §. 6]. Pone enim, servum hereditarium rem alienam emisse et possessionem sibi traditam amisisse.

6. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 6 *verb: quasi ipse possedisset*]. Igitur etiam usucapit heres. Non dico, hereditas, quae incorporalis est. Disce enim, quod usucapio sine possessione non consistit, possessio autem plurimum facti habet, ut Paulus ait lib. IV *τῶν πρώτων* tit. 6 dig. 20 (19), facta autem sive causam in facto consistentem res incorporalis non perficit. Veluti ususfructus tunc consistit, quum subest persona, quae uti frui possit, ideoque, si servo hereditatis nondum aditae relictus sit ususfructus, hereditate incorporali non acquiritur, nec dies eius legati cedit hereditate, in qua continetur servus, nondum adita, sed exspectatur aditio heredis, qui servi dominus sit, et persona, quae iure possit usufructu uti. Servus enim non est persona. Sic dicit Paulus libro sequenti tit. 3 dig. 2 (dig. 1 §. 2). Convenienter igitur nec usucapere potest. Verum tamen usucapionem, quae defuncto currere coepit, hereditati iacenti implet, quod et ipsum Paulus dicit lib. IV *τῶν πρώτων* tit. 6 dig. 15 (?).

7. *Steph.* [*ad l.* 11 *pr. verb: alii*]. Non tamquam procuratori meo, — nempe tum possessio mihi acquisita esset et propter conditionem usucapiendi etiam Publiciana inde descendens, — sed ut res penes eum esset. Forte enim illum rem habere cupiebam, et sic naturaliter ipsi Publiciana datur.

8. [*Steph. index l.* 11 §. 1]. Si quis usumfructum

56) Haec verba *τουτέστι* κ. τ. λ. glossema sapiunt. *Heimb.* non habet.

57) Cod. *δούλων*.

58) Haec Cod. prioribus uno tenore addit.

r) In Cod. videbatur esse *μα'*.

s) In Cod. legebam *τι. α'*.

t) Hoc adde, nisi forte scribendum sit: *ἐπεὶ δ' οἱ.*

u) Cod. *μηδετέραν*.

v) Cod. *οπ. ο ποσσσ.* habere videbatur.

w) Sic legebam. Forte: *ἐν ᾧ καὶ οἰκέτης φυγάς.*

x) Cod. *τῷ τῆς κλ. ἀσωμάτῳ*. Fortasse haec lectio bene habet, sed paulo ante scribendum *τῷ κληρονόμῳ*. Vide enim infra, ubi scriptum est: *τὴν οὐσουκαπίονα πληροῖ τῷ ἀσωμάτῳ* scil. servus, nisi et ibi legas *τὸ ἀσώματον*.

y) In nostris est dig. 19. *Papiniani.*

z) Nobis est l. 1 §. 2 *Ulpiani.*

a) An l. 30 pr. eius tituli intelligit?

b) Cod. *προκουράτωρ ἐμου*.

L. 11. §. 2. D. VI. 2. Τὸν συλληφθέντα παρὰ τῷ καλῇ πίστει ἀγοραστῇ ἐκ τῆς κλοπιμαίας διὰ τῆς πουβλικιανῆς ὁ ἀγοραστὴς ἀπαιτεῖ, κἂν μὴ ἐνεμήθη αὐτόν. τῷ δὲ κληρονόμῳ τοῦ κλέπτου οὐχ ἁρμόζει.

§. 3. Ἔσθ' ὅτε κἂν μὴ ἠγόρασα, ἀλλ' ἐδωρήθη μοι ἡ κλοπιμαία, ἔχω ἐπὶ τῷ παρ' ἐμοὶ συλληφθέντι[59])

[λάβῃ], ὡσαύτως [καὶ ἐπὶ δουλειῶν τῶν οἰκημάτων κατὰ τραδιτίονα][c]) ἢ κατὰ ἀνεξικακίαν σύστασιν δεξαμένων, ἔνθα τυχὸν ἠνέσχετό τις ὑδραγώγιον εἶναι διὰ τῶν οἰκημάτων αὐτοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δουλειῶν τῶν ἀγρῶν, ὁ κατὰ τραδιτίονα ἢ ἀνεξικακίαν τὴν δουλείαν παραχωρηθεὶς καὶ κωλυόμενος χρήσασθαι τῇ δουλείᾳ δύναται κινεῖν τὴν ἐπὶ τῇ δουλείᾳ ἐν ῥέμ πουβλικιανήν.

τοῦ ἀνων. περὶ τοῦ ἀρξαμένου οὐσουκαπιτεύειν LIBERATIονα[d]) δουλείας καὶ ἐκπεσόντος ἀνάγν. βι. τί. β' δίγ. λβ'.

στεφ. τοῦτο γὰρ δίδωσι χώραν τῇ πουβλικιανῇ τὸ κατὰ τραδιτίονα παρακεχωρῆσθαι τὸν οὐσούφρουκτον. κυρίως μὲν γὰρ οὐσούφρουκτος διὰ ληγάτων καὶ πάκτων στιπουλατιόνων συνίσταται, καταχρηστικῶς δὲ διὰ τραδιτίονος, ἐπεὶ μήτε οἷόν τε ἐστὶ τραδιτεύεσθαι τὸ ἀσώματον. καὶ τὸν τοιοῦτον οὐσούφρουκτον μὴ κυρίως συνιστάμενον φυλάττει ὁ πραίτωρ, καὶ φυλάττων δίδωσι τὴν περὶ οὐσουφρούκτου κομφεσσορίαν ἐν ῥέμ, πουβλικιανὴν μέντοι. Θεόφιλος μέντοι ὁ μακαρίτης ἐθεμάτισε μὴ ὄντα δεσπότην τὸν παραχωρήσαντα· καίτοι ὁ πραίτωρ τὸν παρὰ δεσπότου τραδιτευθέντα οὐσούφρουκτον φυλάττειν ἐπαγγέλλεται. τὸ δὲ τῆς τραδιτίονος ἐπὶ οὐσουφρούκτου καὶ δουλειῶν κατὰ τὸν προβαίνοντα τοιοῦτον τρόπον, οἷον ἔνθα ἐπέτρεψεν αὐτῷ καρπώσασθαι, βαδίσαι ἢ ὑδραγώγιον ποιῆσαι. ἐπὶ ἀσωμάτων γὰρ οὐ προβαίνει τραδιτίων [κυρίως] κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ......

τὸ μὴ δυνάμενον οὐσουκαπιτεύεσθαι οὐ διεκδικεῖται διὰ τῆς πουβλικιανῆς. ὅσα γὰρ διὰ τὸ προσ[ὸν] τού[οις] βίτιον οὐκ ἐπιδέχ[ετ[αι] οὐσουκαπίονα, οὐ λέγω παρὰ τοῦ νῦν ἔχοντος ἀλλ' οὐδὲ παρ' ἑτέρου τινός, ὁποῖά ἐστι τὰ φούρτιβα καὶ τὰ βὶ πόσσεσσα καὶ ὁ φυγὰς οἰκέτης, [οὐ]δὲ πουβλικιανὴν ἐπιδέχεται· οὐ μὴν ἔνθα διὰ κώλυσιν ἰδικὴν ἤτοι διὰ τὸ τοῦ κατέχοντος πρόσωπον μὴ[e]) δύναται οὐσουκαπιτεύεσθαι, μήτε μετατίθεται αὐτῶν ὁ δεσπότης[f]), ὥστε ἀνν..λ.. καὶ τὸ βεκτι[γά]λ.. καὶ μὴ οὐσουκαπιτεύεται καλῶς ἐνα.... πουβλικιαν.. εκδικεῖται[g]), ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

τοῦ ἐναντ. .... μν.. βι. [α'] τί. ε' διγ. κς' οὐκ ἐναντιοῦται. τί γάρ; ὅτι ἐγκύου κλαπείσης καὶ ὁ τοκετὸς φουρτιβός ἐστιν, ὡς δοκῶν μέρος εἶναι τῆς μητρός, κατὰ τὸ εἰρημένον βι. κε' τί. δ' διγ. α'. ὁμοίως τῷ ἐνταῦθα καὶ βι. ζ' τοῦ κώδ. τί. κς' διατ. γ' καὶ τῆς ἐν τῷ . βι. ὅμοιαν βι. ς' τι. β' διατ. ιβ'.

τὸ ἔσθ' ὅτε ...... εἰ .... τότε δύναμαι κινεῖν ἐπ' αὐτῷ τὴν πουβλικιανήν, ὅτε κατὰ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ κινῶ τὴν πουβλικιανήν, ἠγνόουν κλοπιμαίαν εἶναι τὴν τ[ούτου] μητέρα, κἂν ἀλλοτρίαν οὖσαν ἐπίσταμαι. γενικῶς δὲ ὁ ἰουλιανὸς οὕτω φησίν· ἐξ ἧς αἰτίας ἠδυνάμην οὐσουκαπιτεύειν τὴν τούτου μητέρα, εἰ δ' ἂν μὴ κλοπιμαία ἦν, (οὐσουκαπιτεύω δέ, εἰ[h]) ἔλαβον ἐξ ἀγορασίας ἢ δωρεᾶς ἢ ἀπὸ ἑτέρας αἰτίας δεσποτείαν περιποιούσης, οὐ μὴν ἀπὸ κομμοδάτου ἢ δεποσίτου,) ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας δύνασθαί με τὸν ταύτης τοκετὸν οὐσουκαπιτεύειν, εἰ φουρτίβαν οὖσαν ἠγνόουν τὴν τούτου μητέρα. τοιγαροῦν ἐκ πάσης τοιαύτης αἰτίας δύναμαι κινεῖν ἐπ' αὐτῷ πουβλικιανήν, ὅτε ἐξ ἀγορασίας ἢ καθ' ἕτερόν τινα νομῆς τρόπον ἢ τίτλον νομῆς δεσποτείαν περιποιούσης νέμομαι τὸν τοκετὸν ἢ τὴν τούτου μητέρα ἢ τὸν τοῦ τοκετοῦ τοκετὸν ἐκ-

Conceptum apud bonae fidei emtorem ex ancilla furtiva per Publicianam emtor petit, etiamsi eum non possederit. Heredi autem furis non competit.

Interdum licet non emta a me, sed donata mihi sit ancilla furtiva, eius nomine, qui apud me con-

rerum alicuius traditum acceperit, item in servitutibus praediorum urbanorum traditione vel patientia constitutis, veluti si quis passus sit aquaeductum transduci per domum suam, itemque in servitutibus praediorum rusticorum, is, cui traditione vel patientia servitus concessa est, quique ea servitute uti prohibetur, confessoriam Publicianam intendere potest.

9. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 1]. De eo, qui libertatem a servitute usucapere coepit et amisit, vide lib. VIII tit. 2 dig. 32 [§. 1].

10. *Steph.* [*ad l.* 11 §. 1 *verb: Publiciana datur*]. Hoc enim Publicianae locum facit, quod ususfructus per traditionem constitutus est. Proprie scilicet ususfructus legatis et pactis stipulationibusve constituitur, abusive autem traditione, quia res incorporalis proprie non potest tradi. Huiusmodi igitur usumfructum non iure constitutum praetor tuetur, et ad tuendum eum confessoriam de usufructu in rem actionem dat, Publicianam scilicet. *Theophilus* autem beatae memoriae posuit eum, qui usumfructum tradidit, non dominum fuisse: sed praetor usumfructum a domino traditum tueri pollicetur. Traditionem autem in usufructu et servitutibus sic intellige, quemadmodum procedere potest, veluti si permiserit frui, ire vel aquaeductum facere. In incorporalibus enim traditio proprie non procedit, secundum id, quod dicitur in ....

11. [*Steph. ad l.* 11 §. 2]. Quod usucapi non potest, non petitur per Publicianam. Quaecunque enim propter vitium iis inhaerens usucapionem non recipiunt, non dico ab eo, qui nunc possidet, sed nec ab alio quopiam, qualia sunt furtiva et vi possessa et servus fugitivus, nec Publicianam recipiunt: non autem si propter speciale impedimentum sive propter personam possidentis usucapi non possunt, nec transfertur earum dominium, unde anniculus et ager vectigalis, licet usucapi non possit, tamen Publiciana recte petuntur, ut Paulus seq. dig. dicit.

12. *Enant.* [*ad l.* 11 §. 2]. .... lib. I tit. 5 dig. 26 non adversatur. Si enim ancilla praegnans subrepta sit, etiam partus furtivus esse videtur, utpote qui pars matris esse videatur, secundum id quod dicitur lib. XXV tit. 4 dig. 1 [§. 1]. Simile ei, quod hic dictum est, lib. VII Cod. tit. 26 const. 3 et .... simile lib. VI tit. 2 const. 12.

13. [*Steph. ad l.* 11 §. 3 *verb: interdum*, *et index l.* 11 §. 4. 5]. Illud: *interdum* .... tunc eum possum Publiciana petere, si tempore, quo Publicianam intendo, matrem eius furtivam esse ignorabam, licet alienam esse sciam. Generaliter autem Iulianus dicit: ex qua causa matrem eius usucapere possem, si furtiva non esset, (— usucapio autem, si eam ex emto vel pro donato vel ex alia causa dominium transferente, non autem si ex commodato vel deposito possideam, —) ex ea causa posse me partum eius usucapere, si furtivam esse matrem eius ignorem. Igitur ex omnibus hisce causis ob eum Publiciana experiri possum, si ex emto vel ex alio titulo possessionis dominium transferente partum vel eius matrem vel partum partus possideam.

59) In medio hoc verbo expl. fol. 89 84. Inc. fol. 2. dimidiatum.

c) Quae uncinis inclusa sunt, ego supplevi. In Cod. lacunae vestigium non apparet.

d) Cod. *λιρατιονα*.

e) Cod. *εἰ μή*.

f) Forte: *αὐτῶν ἡ δεσποτεία*. Literarum ductus in Cod. non satis certi sunt.

g) Fortassis legendum: *ὡς τὸ ἀννάλιον καὶ τὸ βεκτιγάλιον, κἂν μὴ οὐσουκαπιτεύηται, καλῶς διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἐκδικεῖται.*

h) Cod. *ἢ*.

καὶ τεχθέντι ἐξ αὐτῆς τὴν πουβλικιανήν· ἐὰν ἐν τῷ κινεῖν ἀγνοῶ μητέρα κλοπιμαίαν.

Ἐξ [60]) ὧν γὰρ αἰτιῶν ἠδυνάμην διὰ χρήσεως κτήσασθαι τὴν μητέρα, εἰ μὴ κλοπιμαία ἦν, ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν διὰ χρήσεως κτῶμαι τὸν τοκετὸν, ἀγνοῶν τὴν μητέρα κλοπιμαίαν.

Τὰ [61]) αὐτὰ καὶ περὶ τοκετοῦ καὶ τοῦ ἐξ ἀνατομῆς τεχθέντος.

Καὶ καταπίπτοντος τοῦ ἀγορασθέντος οἴκου, ἁρμόζει περὶ τῶν προσθηκῶν [62]) αὐτοῦ ἡ πουβλικιανή. καὶ περὶ ἐκ προσχώσεως προσθηκῶν ἁρμόζει, ἐὰν ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγρῷ ἁρμόζει.

Καὶ [63]) περὶ τῶν ἐκπεσόντων μερῶν τοῦ ἀγοραστοῦ

ceptus et ab ea editus est, Publicianam habeo: si tempore agendi ignorem, matrem esse furtivam.

Nam ex quibus causis matrem usucapere possem, si furtiva non esset, ex iisdem causis partum usucapio, si ignorem, matrem esse furtivam. *L.* 11. §. 4. *D.* VI. 2.

Eadem dicenda sunt et de partu et de eo, qui exsecto ventre natus est. §. 5.

Et si aedes emtae fuerint dirutae, eorum nomine, quae aedibus accesserunt, Publiciana competit. De his etiam, quae per alluvionem accesserunt, competit, si de ipso fundo competat. § 6. 7.

Competit et de partibus statuae emtae recisis et §. 8. 9. 10.

*πασῶν *). εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν κατὰ φύσιν ὠδίνων περιέλθῃ i) τὸ βρέφος, ἀλλὰ τῆς θεραπαίνης ἐν τῷ τοκετῷ τελευτησάσης καὶ ἀνατμηθείσης αὐτῆς τῆς γαστρὸς ἑλκυσθῇ τὸ βρέφος, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον ἐπ' αὐτῷ χώρα γίνεται τῇ πουβλικιανῇ.*

στεφ. αὕτη γὰρ διαφορὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ τοῦ κατὰ δωρεὰν εἰληφότος· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ κατὰ δωρεὰν λαβόντος τρία ζητοῦμεν· ἵνα καὶ συλλάβῃ παρ' αὐτῷ, καὶ τέκῃ, καὶ ἵνα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐναγωγῆς ἀγνοεῖ φουρτίβαν εἶναι τὴν θεράπαιναν. πῶς δὲ συμβαίνει τοῦτο, λέγω. κινεῖ μὲν διρέκταν ἰν ῥέμ. εἰ γὰρ ἠγνόει φουρτίβαν εἶναι τὴν θεράπαιναν, εἰκότως ἑαυτὸν ἐνόμιζεν δεσπότην· εἰ δὲ δεσπότην ἑαυτὸν νομίζει, διρέκταν κινεῖ πάντως ἰν ῥέμ. κινεῖ οὖν τὴν διρέκταν· ἀντιτιθεμένης δὲ αὐτῷ ἐν τῇ προκατάρξει [παραγραφῆς] k), ὅτι καίτοι κλοπιμαία ἐστὶν ἡ τοῦ τεχθέντος μήτηρ, ἀμείβει τὴν ἀγωγὴν καὶ l) . . . . ται πουβλικιανήν· οἶδας γὰρ ὅτι καὶ μετὰ προκατάρξιν ἐφεῖταί μοι ἀμείβειν τὸν ὅρον τῆς ἀγωγῆς. ἢ μᾶλλον, ὅπερ ἄμεινον, οὕτως εἰπὲ, ὅτι οἶδε μὲν ἀλλοτρίαν μετὰ τὴν τραδιτίονα τοῦτο μαθὼν, ἔτι δὲ καὶ νῦν ἀγνοεῖ, ὅτι κλοπιμαία ἐστίν.

Et si non per naturales parturientium dolores infans procreatus sit, sed ancilla in partu defuncta exsecto ventre eius extractus sit, etiam sic nihilominus in eo locus est Publicianae.

14. *Steph.* [*ad l.* 11 §. 3 *verb.: sed donata*]. Haec enim differentia est inter emtorem et donatarium. In donatario tria requirimus: ut apud eum conceperit, et pepererit, et uti ipse tempore actionis ancillam furtivam esse ignoret. Dicam, quomodo hoc contingere possit. Intendit quidam directam in rem actionem. Nam si ignorabat ancillam furtivam esse, naturaliter se dominum esse existimabat: si autem se dominum esse existimat, omnino directam in rem actionem movet. Intendit igitur directam in rem actionem; sed in litis contestatione exceptione ei opposita, nisi mater partus furtiva sit, actionem mutat et .... Publicianam; scis enim etiam post litem contestatam mihi licere intentionem actionis mutare. Vel potius, quod et melius est, dic, eum post traditionem didicisse illam alienam esse et sic hoc cognitum habuisse, sed vel nunc ignorare eam furtivam esse.

Θὲς γὰρ, ὅτι παρὰ τῷ κλέπτῃ τέτοκεν ἡ κλαπεῖσα θεράπαινα θυγατέρα καὶ m) ταύτην ἔφηβον ἤδη γενομένην ἐπώλησεν μετὰ τῆς μητρὸς ἢ καὶ ταύτης χωρὶς ἑτέρῳ τινὶ βόνα φίδε λαμβάνοντι· ἐνιαυτοῦ μετὰ τὴν πρᾶσιν παραδραμόντος, ἢ ἁπλῶς μήπω τριετίας παραδραμούσης, τῆς κλοπιμαίας θεραπαίνης ἡ θυγάτηρ μήπω οὐσουκαπιευθεῖσα τέτοκε παρὰ τῷ ἀγοραστῇ. δῆλον γὰρ, ὅτι τοῦ θεματισμοῦ ὄντος οὕτως καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ θυγατρὶ καὶ ἐπὶ τῷ τεχθέντι ἐξ αὐτῆς ἁρμόττει μοι πουβλικιανή. εἰ γὰρ ἔφθασα τὴν θυγατέρα τῆς κλοπιμαίας θεραπαίνης οὐσουκαπιεῦσαι καὶ οὕτω συνέλαβε καὶ τέτοκε n), ὑπὸ τὴν ἐμὴν δεσποτείαν ἦν τὸ τεχθὲν καὶ διρέκταν εἰκότως ἐκίνουν ἰν ῥέμ καὶ οὐ πουβλικιανήν. οὕτω οὖν θεμάτισον.

ὁ βόνα φίδε τὸν ἀλλότριον ὠνησάμενος οἶκον τοῦ οἴκου καταλυθέντος δύναται τὰς ὕλας, ὅσαι πρώην ἐπέκειντο τῷ οἰκοδομήματι, διὰ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς ἤγουν o) διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἰν ῥέμ ἐκδικεῖν. εἰ γὰρ καὶ τοῦ οἰκοδομήματος ἔτι συνισταμένου τὰς ὕλας οὐσουκαπιεύεσθαι p) οὐ δύναται, οὐδεὶς γὰρ ἕτερον νεμόμενος ἕτερον οὐσουκαπιεύει q), ὅμως τοῦ οἴκου καταλυθέντος ἐὰν τῆς τῶν ὑλῶν ἐκπέσῃ νομῆς, δύναται αὐτὰς διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἐκδικεῖν· κἂν γὰρ ἐν ἀκαριαίᾳ ῥοπῇ νεμηθῇ τις ἀλλότριον καὶ οὕτως ἐκπέσῃ, δύναται κινεῖν πουβλικιανήν. τὸ μέντοι διὰ τῆς ἀλλουβίονος r)

— — — — — — — — — —

τὰ τμηθέντα τοῦ ἀνδριάντος μέρη δύναμαι ἀπαιτεῖν. τοῦτο

15. [*Steph. ad l.* 11 §. 5 *verb: ex partu partus*]. Pone enim, ancillam furtivam apud furem peperisse filiam, hancque illum viri potentem factam cum matre vel sine matre alii bona fide eam accipienti vendidisse: anno post venditionem praeterlapso, vel simpliciter triennio nondum praeterlapso, filia ancillae furtivae nondum usucapta apud emtorem peperit. Scilicet hoc casu tum ob filiam ipsam tum ob partum eius Publiciana mihi competit. Sin autem antea usuceperim filiam ancillae furtivae et sic ea conceperit et pepererit, partus dominii mei esset et directam in rem actionem moverem, non Publicianam. Sic igitur casus ponendus est.

16. [*Steph. index l.* 11 §. 6. 7]. Qui bona fide alienas aedes comparavit, si aedes fuerint dirutae, tigna, quae antea aedificio accesserant, per hanc actionem i. e. per Publicianam in rem actionem petere potest. Nam licet aedificio adhuc integro tigna usucapere non possit, — nemo enim aliud possidere atque aliud usucapere potest, — tamen diruto aedificio si tignorum possessionem amiserit, per Publicianam ea petere potest; etenim si quis vel brevissimo momento temporis rem alienam possederit et sic eam amiserit, Publicianam intendere potest. Quod autem per alluvionem

(*Nonnulla desunt.*)

17. [*Steph. index l.* 11 §. 8. *cum παραγρ.*]. partes

60) Haec in Cod. antecedentibus non interrupto lineae tenore adduntur.

61) Etiam haec in Cod. partem thematis antecedentis faciunt.

62) In hoc verbo primo pagina fol. 3 desinit.

63) Fol. 3 pag. secunda rursus incipit.

*) Hoc verbum non habet quo referatur. Scilicet corruptela textui inest.

i) An περιέλθῃ;

k) In Cod. deest.

l) Expl. fol. 29. 84 Inc. fol. 3, cuius nonnisi dimidia pars superest.

m) Cod. καὶ θυγατέρα ταύτην habere videtur.

n) Cod. τὸ τέτοκε.

o) Cod. pro his ἀγωγῆς ἤγουν siglam habet ς.

p) Cod. οὐσουφρουκτεύεσθαι.

q) Cod. οὐσοφρουκτεύει.

r) Debebat sequi pars altera huius paginae, quae nunc deest.

σθέντος ἀνδριάντος καὶ τοῦ κτισθέντος οἴκου ἐν τῷ ἀγορασθέντι ἐδάφει καὶ ἐπὶ τῷ ἐδάφει τοῦ ἀγορασθέντος καὶ καταπεσόντος οἴκου.

L. 12. pr. D. VI. 2. *ιβ'.* PAUL. *Ἐὰν μνηστὴρ μνηστῇ δωρήσηται δοῦλον καὶ πρὸ τοῦ κυριευθῆναι διὰ χρήσεως ὑποδέξηται αὐτὸν ἐν προικὶ, καὶ λυθῇ ὁ γάμος, ἀποκαθίστησιν αὐτόν· καὶ γὰρ ἔῤῥωται ἡ μεταξὺ μνηστήρων δωρεά. νεμομένη οὖν ἔχει παραγραφὴν*[64]*), καὶ ἐκπεσοῦσα τὴν πουβλικιανὴν κατ' ἐξωτικοῦ καὶ τοῦ δωρησαμένου.*

§. 1. *Ἁρμόζει τῷ καθ' ὁμάδα δι' ἀποκαταστάσεως ἀξιωθέντι λαβεῖν τι, κἂν τῆς νομῆς οὐκ ἐπελάβετο.*

de aedificio in area emta extructo et de area domus emtae et dirutae.

XII. *Paul.* Si sponsus sponsae servum donaverit et, antequam usucaperet, eum in dotem acceperit, et solutum sit matrimonium, ipsum restituit: nam donatio inter sponsum et sponsam valet. Mulier igitur possidens habet exceptionem, et si possessionem amiserit, Publicianam adversus extraneum et donatorem.

Competit ei, cui per fideicommissum restitui iussa est hereditas, etiamsi possessionem non apprehenderit.

δὲ νόησον, ἔνθα μὴ τὸ ἀποτμηθὲν [μέρ]ος ἑτέρου γε[γονε] προσθήκη κατὰ FERRUMIN*ατίονα μέντοι ἤτοι διὰ λι[πάν]σεως. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κγ' διγ. τοῦ προλαβόντος*s*) τί.*

ἐὰν ἀλλότριον ἔδαφος ἀγοράσω καὶ οἰκοδομήσω, καλῶς κινῶ τὴν πουβλικιανήν. τοὐναντίον εἰ οἶκον ἀλλότριον ἀγοράσω καὶ εἰς ψιλὸν ἔδαφος περιέστησε, καὶ καταπεσόντος τοῦ οἴκου δύναμαι ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τῷ ἐδάφει κινεῖν πουβλικιανήν.

σ τ ε φ. *οἶδας μαθὼν ἐκ τοῦ μθ' διγ. τῆς σπεκιαλίας, ὅτι τὸ ἔδαφος μέρος εἶναι τοῦ οἴκου δοκεῖ.*

τ ο ῦ ἐ ν α ν τ ι ο φ. *ἰδοὺ καὶ ἐνταῦθα, ὡς τί. α' διγ. μθ', τὸ ἔδαφος μέρος ἐστὶ τοῦ οἴκου. καὶ βι. β' τί. ζ' διγ. β' καὶ βι. ιγ' τί. ζ' διγ. κβ'*t*) καὶ βι. ιη' τί. δ' διγ. κα'.*

*ὁ μνηστευσάμενος ἀλλότριον οἰκέτην ἐδωρήσατο τῇ ἰδ[ίᾳ] μνηστῇ καὶ τοῦτον πρὸ οὐσουκαπίονος εἰς προῖκα τὴν αὐτῆς ὑπεδέξατο. γέγονε διάταξις τοῦ θειοτάτου πίου, παρακελευομένου τοῦ διαζυγίου γενομένου χρῆναι τὸν ἄνδρα τῇ γυναικὶ τὸν οἰκέτην ἀποκαταστῆσαι· καὶ γὰρ τὴν μεταξὺ τοῦ μνηστευσαμένου καὶ τῆς μνηστῆς δωρεὰν οὐδεὶς ἂν εἴποι μὴ ἐῤῥῶσθαι. ὅτε*u*) τοίνυν διαλυομένου τοῦ γάμου τὸν οἰκέτην ἀποκαταστῆναι κελεύει, κἂν μήπω οὐσουκαπιτευθέντος τοῦ οἰκέτου τὸ μεταξὺ αὐτῶν διαλυθῇ συνοικέσιον. εἴτε αὐτὸν ἡ γυνὴ νέμεται τὸν οἰκέτην, ἔχει παραγραφὴν, ἐναγομένη παρὰ τοῦ ἀνδρὸς δηλονότι, εἴτε μὴ νέμεται, δύναται κινεῖν πουβλικιανὴν, κἄντε*v*) αὐτὸς ὁ δωρησάμενος τὸν οἰκέτην κατέχει.*

τ ο ῦ ἐ ν α ν τ. *περὶ τῶν τοιούτων δωρεῶν ἔχεις βι. κδ' τί. α' καὶ βι. ε' τοῦ κώδ. τί. ......*w*)*

*βεκτιγάλ . .*x*) ἐστι . . . μὴ κυρίως τὸ παρά τινος διηνεκῶς μισθωθέν. μιμεῖται δὲ τὰ βεκτιγάλια καὶ τὰ παρὰ συστήματος ὡσαύτως διηνεκῶς μισθωθέντα, ὥσπερ οὖν καὶ τὸ κατ' ἐμφύτευσιν ἐκδιδόμενον. ταῦτα*y*) δὲ οὐδὲ δύναται παρὰ τῶν οὕτως αὐτὰ ἐξειληφότων οὐσουκαπιτεύεσθαι. καὶ οὕτως ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἐάν τις λάβῃ παρὰ τῶν αὐτῶν βόνα φίδε, τουτέστι νομίσας αὐτοὺς εἶναι δεσπότας, καὶ ἐκπέσῃ μετὰ ταῦτα τῆς τούτων νομῆς, δύναται κινεῖν τὴν πουβλικιανὴν ἢ*z*) βεκτιγαλίαν ἰν ῥέμ· καίτοι εἰ παρὰ τοῦ πρωτοτύπου ἤτοι παρὰ τοῦ δεσπότου πρᾶγμα ἔλαβε τοῦτο κατὰ βεκτιγάλιον τέλος ἢ κατὰ ἐμφύτευσιν, βεκτιγαλίαν ἢ ἐμφυτευτικαρίαν ἰν ῥέμ, καὶ οὐ πουβλικιανὴν βεκτιγαλίαν οὐδὲ γὰρ*a*) πουβλικιανὴν ἐμφυτευτικαρίαν, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ἑξῆς τί. μαθεῖν. τὸ αὐτό ἐστι, κἂν σουπερφικιαρίαν οἰκίαν ἕτερός τις ἐπώλησεν ἐμοὶ βόνα φίδε. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον περὶ τῶν οὐσουκαπιτεύεσθαι μὴ δυναμένων· εἴρηται δὲ ὅτι τὰ μὴ δυνάμενα οὐσουκαπιτεύεσθαι οὐ δύναται διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἐκδικεῖσθαι· τότε γὰρ τῷ τοιούτῳ κανόνι γίνεται χώρα, ὅτε μὴ δι' ἑτέραν αἰτίαν ἀλλὰ διὰ τὸ ἐμπεπηγὸς τῷ πράγματι βίτιον, ὅτι τυχὸν φουρτιβόν ἐστιν ἢ φυγὰς οἰκέτης, οὐ δύναται οὐσουκαπιτεύεσθαι. ἐὰν ἐκποιεῖσθαι πρᾶγμα κωλύῃ νόμος ἢ διάταξις, καὶ νόμος μὲν ὡς τὰ σάκρα καὶ τὰ*

statuae recisas petere possum. Hoc autem sic accipe, si non pars recisa alius statuae accessio facta est, scilicet per ferruminationem. Memineris eorum, quae dicta sunt dig. 23 [§. 5] praecedentis tit.

18. [*Steph. index l.* 11 §. 9. 10]. Si alienam aream emero et in ea aedificavero, recte Publiciana ago. E contrario si aedificium alienum emero, et ad nudam aream pervenerit, etiam diruto aedificio de area sola Publicianam intendere possum.

19. *Steph.* [*ad l.* 11 §. 10]. Didicisti ex dig. 49 *de rei vindicatione*, aream partem aedificii videri.

20. *Enantioph.* [*ad l.* 11 §. 10]. Ecce etiam hic, ut tit. 1 dig. 49, solum pro parte aedificii habetur. Et lib. .... lib. XVIII tit. 4. dig. 21 [in fine].

21. [*Steph. index l.* 12 *pr.*]. Sponsus servum alienum sponsae suae donavit, eumque ante usucapionem in dotem eius accepit. Rescriptum est a divo Pio, qui iussit divortio facto virum oportere uxori servum restituere: nam donationem inter sponsum et sponsam nemo dixerit non valere. Itaque soluto matrimonio servum restitui iubet, licet servo nondum usucapto matrimonium eorum dissolvatur. Et sive mulier servum possideat, exceptionem habet, nimirum si a marito conveniatur, sive eum non possideat, Publicianam intendere potest, [sive extraneus] sive ipse donator servum possideat.

22. *Enant.* [*ad l.* 12 *pr.*]. De huiusmodi donationibus agitur lib. XXIV tit. 1 et lib. V. Cod. tit. [3].

(*Nonnulla desunt.*)

23. [*Steph. index l.* 12 §. 2. 4. 5]. .... non proprie quod perpetuo ab aliquo locatum est. Vectigalia vero imitantur etiam ea, quae a collegiis perpetuo locata sunt, sicut et id, quod in emphyteusin datum est. Haec autem nec usucapi possunt ab iis, qui ea conduxerunt. Iam accede ad propositum. Si quis ab illis bona fide ea acceperit, hoc est arbitratus illos dominos esse, et postea possessionem eorum amiserit, Publicianam vectigalem in rem actionem movere potest: si tamen a principali hoc est a domino eam rem pro vectigali pensione vel in emphyteusin acceperit, vectigalem vel emphyteuticariam in rem actionem, non Publicianam vectigalem nec Publicianam emphyteuticariam moveret, ut disci potest titulo sequenti. Idem est, si alius quis superficiarias aedes mihi bona fide vendiderit. Nec tibi adversetur, quod dictum est de rebus, quae usucapi non possunt: nimirum dictum est, ea, quae usucapi non possunt, per Publicianam peti non posse: tunc enim huic regulae locus est, si non ob aliam causam sed ob vitium rei inhaerens, veluti quod furtiva est vel servus fugitivus, usucapi non potest. Si rem alienare prohibeat lex vel constitutio, — lex veluti sacra et religiosa, con-

64) Fol. 3 pag. secunda expl.

s) Cod. *παρόντος.*
t) Hae allegationes omnino corruptela laborant.
u) Fortasse: *ὁ πῖος.*
v) Supple: *κἄντε ἄλλος κἄντε κ. τ. λ.*
w) Deest pars altera huius paginae.
x) Inc. fol. 57. 54.
y) Cod. *τούτων.*
z) Dele.
a) Abundat. Sed deesse videtur *κινεῖ.*

Καὶ[65]) *ἐπὶ τῶν ἐμφυτευτικῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν μὴ δυναμένων διὰ χρήσεως κυριευθῆναι.*

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγορασθέντος καλῇ πίστει παρὰ μὴ δεσπότου οἰκήματος ἐνοικικοῦ, οὐ μὴν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένων ἐκποιεῖσθαι.

Ἁρμόζει καὶ ἐπὶ νηπίῳ μήπω ἐνιαυτὸν πληρώσαντι, καὶ ἐπὶ μέρει πράγματος, καὶ τῷ ἀκαριαίως νεμηθέντι.

ιγ΄. Gaiu.[66]) *Ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας εὐλόγου προσπορισμοῦ εἰ λαβόντες πρᾶγμα ἐκπέσωμεν αὐτοῦ, χώρα τῇ πουβλικιανῇ.*

Εἰ καὶ δικαία ἐστὶν ἡ νομὴ τοῦ λαβόντος ἐνέ-

Et in praediis emphyteuticariis et aliis, quae usucapi non possunt. *l.* 12. §. 2. *D.* VI. 2.

Et in insula superficiaria a non domino bona fide emta, non autem in his, quae lege alienari prohibentur. §. 3. 4.

Competit et de infante, qui nondum annum implevit, et de parte rei, et de eo, quod momento possessum est. §. 5. 6. 7.

XIII. *Gaii.* Ex quacunque iusta causa acquirendi rem nacti fuerimus, si eius possessionem amiserimus, locus est Publicianae. *l.* 13. *pr.* *D. eod.*

Licet iusta possessio sit eius, qui pignori acce- §. 1.

φελιγιόσα, διάταξις δὲ ὡς τὰ ἀκίνητα τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα, ἐὰν οὖν, ὡς εἴρηται, νόμος ἢ διάταξις ἐκποιεῖσθαι πρᾶγμα κωλύῃ, οὐ δύναται ὁ ὠνησάμενος ἐκπεσὼν τῆς τούτου νομῆς ἔχειν ἐπ᾽ αὐτῷ πουβλικιανήν, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος, τουτέστι ἐφ᾽ ὧν κεκώλυται ἡ ἐκποίησις, οὐδένα, τουτέστιν οὔτε τὸν βόνα φίδε νομέα ἢ πράτηρ[b]), *ἀσφαλίζεται οὔτε δίδωσιν αὐτῷ πουβλικιανήν, ἵνα μὴ εὑρεθῇ κόντρα λέγεμ ποιῶν.*

ἐπὶ τῶν ἢ παρὰ ὁμάδος τινὸς ἢ διηνεκῶς μισθωσαμένων, καὶ ταῦτα γὰρ μιμεῖται τὰ βεκτιγάλια, ἢ ἐπὶ τοῦ[c]) *τυχόντος κατ᾽ ἐμφύτευσιν παρεχομένου.*

τοῦ ἐναντ. καὶ βεκτιγάλια γὰρ οὐσουκαπιτεύονται, ὡς βι. . . τι. . διγ. ιδ΄[d]), *ὃ καὶ ἀνάγνωθι μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένων· καὶ οὕτως δέδωκεν ἐπ᾽ αὐτῶν τὴν πουβλικιανήν. διγ.*[e]) *ια΄ τούτου τοῦ τι. τὸ αὐτὸ καὶ [ἐπὶ] τοῦ σουπερφικιαρίου· οὔτε γὰρ δύναται χωρὶς τοῦ ἐδάφους οὐσουκαπιτευθῆναι. καίτοι βεκτιγάλιον οὐκ οὐσουκαπιτεύεται· οὔτε γὰρ δεσπότης ἐστὶν .... ὡς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. α΄*[f]). *ἐν δὲ τῷ θ΄ διγ. τούτου τοῦ τι. εἶπε τὴν πουβλικιανὴν μὴ ἔχειν χώραν ἐπὶ τῶν οὐσουκαπιτ[εύεσθαι μὴ δυναμένων] ..... φησι δὲ . . στ . ἐν τῷ παρόντι διγ. μὴ οὐσουκαπιτεύεσθαι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δίκαιον τοῦ βεκτιγαλίου καὶ τοῦ σουπερφικιαρίου, ἐπ᾽ αὐτ[ῷ οὖν] κινεῖσθαι τὴν πουβλικιανήν. ἄλλοι δέ φασιν, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ διγ. ἀκινήτων ὄντων οὐ χώρα τῇ οὐσουκαπίονι, ἀλλὰ τῇ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ.*

τοῦ ἀνων. ὡς ἐπὶ τοῦ δοταλίου ἀγροῦ· οὔτε γὰρ οὐσουκαπιτεύεται, ὡς βι. κγ΄ τι. ε΄ διγ. ις΄. νόει δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν [τῶν][g]) *ἐκκλησιῶν ἀκινήτων, καὶ τῶν προσηκόντων τοῖς νέοις. τὰ τῶν νέων καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν*[h]) *οὐ κεκώλυται ἐκποιεῖσθαι, ἀλλὰ χωρὶς δικρέτου.*

στεφ. τοῦτο κατὰ διαίρεσιν, ὅτι παράνομος [πρᾶσις] μάλα φίδε νομέα ποιεῖ τὸν ὠνησάμενον, ὡς ἀνήνεκται βι. ια τοῦ κωδ. τι. μη΄[i]), *ὅς ἐστι* DE AGRICOLIS [ET] CENSITIS, *διατ. ζ΄.*

ἀλλότριόν[k]) *τις οἰκέτην [ἐμφ]αντα ὄντα ἠγόρασε βόνα φίδε καὶ ἐξέπεσε τῆς τούτου νομῆς· ἆρα δύναται κινεῖν ἐπ᾽ αὐτῷ τὴν πουβλικιανήν; τοῦτο δὲ ζητεῖται, ἐπειδὴ ὁ κινῶν πουβλικιανὴν λέγει ὡσανεὶ οὐσουκαπιτεῦσαι, πῶς*[l]) *δὲ τὸν ἀνάλιον ἠδύνατό τις ἐνιαυτοῦ μόνου παραδραμόντος νομίζεσθαι*[m]) *οὐσουκαπιτεύειν; ἡ γὰρ πλάσις ἐν ὀλίγῳ παρέοικε τῆς ἀληθείας. πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων φησὶν ὁ παῦλος τὴν πουβλικιανὴν ἰν ῥέμ κινεῖσθαι καὶ ἐπὶ ἔμφαντος*[n]) *οἰκέτου, εἰ καὶ μήπω τὸν ἐνιαυσιαῖον ἐπλήρωσε χρόνον. καὶ ὁ μέρος ἐκδικῆσαι βουλόμενος πράγματος, ὅπερ ἀλλότριον ἠγόρασε βόνα φίδε, δύναται κεχρῆσθαι τῇ πουβλικιανῇ. καλῶς δὲ [καὶ οὐδὲν] ἧττον ταύτην κινεῖ καὶ ὁ κατά τινα χρόνον ἢ ῥοπὴν πρᾶγμα βόνα φίδε ἀλλότριον νεμηθείς.*

ὁσαιδήποτε εἰσὶ [δίκαιαι κτ]ήσεων αἰτίαι, ἐξ ὧν αἰτιῶν

stitutio puta res immobiles ecclesiarum, — igitur si lex vel constitutio rem alienare prohibeat, emtor possessione amissa Publicianam habere non potest, quoniam hoc casu, id est ubi alienatio prohibita est, [praetor] neminem, id est nec bonae fidei possessorem vel venditorem, tuetur, nec ei Publicianam dat, ne videatur contra legem facere.

24. [*Steph. ad l.* 12 §. 2 *verb.: in aliis praediis*]. In his, quae ab universitate aliqua vel perpetuo locata sunt, nam et haec agros vectigales imitantur, vel in his, quae forte in emphyteusin data sunt.

25. *Enant.* [*ad l.* 12 §. 2]. Nam etiam vectigales agri usucapiuntur, ut lib.... tit..... dig. 14, quod lege cum annotationibus ad id adscriptis: ideoque Publicianam ob eos dedit. Dig. 11 [§. 4] huius tituli. Idem in aedibus superficiariis: neque enim possunt sine solo usucapi. Verumtamen ager vectigalis non usucapitur: neque enim dominus est, [qui eum conduxit,] ut tit. sequenti dig. 1 [§. 1]. Atqui in dig. 9 [§. 5] huius tituli Publicianam dixit locum non habere in his, quae usucapi non possunt, ... in hoc dig. non usucapi rem sed ius in agro vectigali vel in superficie, ideoque propter hoc Publicianam intendi. Alii vero dicunt, in hoc dig. de immobilibus tractari, in quibus usucapioni non sit locus, sed longi temporis praescriptioni.

26. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 4]. Ut in fundo dotali: neque enim usucapi potest, ut lib. XXIII tit. 5 dig. 16. Idem accipe de rebus immobilibus ecclesiarum et de rebus minorum. Res minorum et ecclesiarum non quidem omnino alienari prohibentur, sed sine decreto.

27. *Steph.* [*ad l.* 12 §. 4 *verb: eo casu*]. Hoc propter distinctionem, quia venditio illicita emtorem malae fidei facit, ut relatum est lib. XI Cod. tit. 48, qui est *de agricolis et censitis*, const. 7.

28. [*Steph. index l.* 12 §. 5. 6. 7]. Alienum quis servum infantem bona fide emit eiusque possessionem amisit; num ob eum Publicianam movere potest? Hoc quaeritur, quia qui Publiciana agit, intendit, quasi usucepisset; quomodo autem quis annalem anno solo praeterlapso usucepisse videri potest? Fictio enim parum a veritate recedere debet. Sed quamquam haec ita sint, Paulus tamen dicit, Publiciana in rem actione peti servum infantem, licet nondum annale tempus impleverit. Et qui partem rei petere vult, quam alienam bona fide emerat, Publiciana uti potest. Recte autem et nihilo secius eam intendit, qui aliquo tempore vel momento rem alienam bona fide possedit.

29. [*Steph. index l.* 13 pr. §. 1]. Quaecunque sunt

65) Hoc verbo inc. fol. 57. 54.

66) Hoc thema in Cod. iungitur praecedenti, et inscriptio *ιγ΄. Gaiu* praeponitur sequenti themati. Id quod, *Heimb.* secutus, emendavi.

b) Debebat esse *ἀγοραστήν*, *emtorem*.

c) Haec verba: *ἐπὶ τοῦ* non satis certa sunt. Videbar mihi primum legere: *παρα. ου.*

d) Forte l. 15 § 26 D. *de damno infecto* significatur.

e) Haec, et quae sequuntur, aliquatenus corrupta sunt.

f) Cod. ζ habere videbatur.

g) Deest in Cod.

h) Cod. *ἐκκλησιαστικῶν*.

i) Cod. *λη΄*.

k) Haec Cod. uno tenore praecedentibus subiicit.

l) Cod. *πῆ*.

m) Cod. *νομίζεται*.

n) Cod. *τὴν ἰμφαντουμ οἰκέτην*.

χυρον ἢ κατὰ παράκλησιν, ὅμως οὐκ ἔχει τὴν πουβλικιανήν· οὐδὲ γὰρ ψυχῇ δεσπότου νέμεται.

pit vel precario, tamen Publicianam non habet: neque enim animo domini possidet.

L. 13. § 2. D. VI. 2. Ὁ ἀγοράζων ἀπὸ τοῦ ἀνήβου δεικνύειν ὀφείλει, συναινέσει τοῦ ἐπιτρόπου νομίμως ἠγορακέναι. καὶ ὁ κατὰ ἀπάτην δὲ συναινέσει [67]) πλαστοῦ ἐπιτρόπου ἀγοράζων καλῇ πίστει ἀγοράζει.

Qui a pupillo emit, probare debet, consensu tutoris legitime se emisse. Et qui deceptus consensu falsi tutoris emit, bona fide emit.

L. 14. D. eod. ιδ'. Ἐὰν ἐπιτροπῇ σου πωλήσει [68]) μοι πρᾶγμα σὸν ὁ προκουράτωρ σου, καὶ διαμαρτύρῃ αὐτὸν μὴ παραδοῦναί μοι, καλῶς παραδίδωσι, καὶ τὸ ἀσφαλὲς ἔχω καὶ νεμόμενος καὶ ἐνάγων. εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν μὴ παραγραψάμενός σε παράσχω σοι τὸ πρᾶγμα, κινῶ τὴν ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ προκουράτωρος. καὶ εἴ τι παράσχῃ μοι, ἀπαιτεῖ σε διὰ τῆς ἀντεναγωγῆς καὶ τῆς ἐπὶ τῇ προτροπῇ σου ἀγωγῆς [69]).

XIV. Si mandatu tuo rem tuam procurator tuus mihi vendiderit, et denuntiaveris ei, ne mihi traderet, recte tradit, et tutus sum, sive possideam sive petam. Si vero per ignorantiam non obiecta tibi exceptione rem tibi reddidi, agam ex emto adversus procuratorem. Et si quid mihi praestiterit, contrario iudicio et mandati actione a te petet.

L. 15. D. eod. ιε'. Pompo. Ὁ φυγάς μου δοῦλος ἐὰν ἀλλότριον ἀγοράσῃ, ἔχω τὴν πουβλικιανήν, εἰ καὶ τῆς νομῆς τοῦ παραδοθέντος αὐτῷ σωματικῶς οὐκ ἐπελαβόμην δι' αὐτοῦ.

XV. *Pompo.* Si servus meus fugitivus rem alienam emerit, Publicianam habeo, licet possessionem rei ei traditae corporaliter per eum nactus non sim.

παρὰ δεσπότου πράγματος παραλαμβάνοντες νεμόμεν . . παραχρῆμα τουτέστι δεσπότ . . καὶ κινουμ . . πο . . . [o]) διρέκταν ἰν ῥέμ, ἐκ τούτων αὐτῶν τῶν αἰτιῶν, οἷον ἀπὸ πράσεως ἢ δωρεᾶς, οὐ μὴν ἀπὸ παραθήκης ἢ χρήσεως ἢ μισθώσεως, εἰ πρᾶγμα λαμβάνοντες ἐκπέσομεν τῆς τούτου νομῆς, δ[ίδοται] ἡμῖν ἐπὶ ἐκδικήσει τούτων αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἰν ῥέμ πουβλικιανή. οὐκ ἐκπ . . . γὰρ ὁ δικαίαν αἰτίαν [p]) ἔσθ' ὅτε δίδοται [q]) πουβλικιανή. ὁ δικαίῳ γὰρ ἐνεχύρου καὶ ὁ κατὰ παράκλησιν πρᾶγμα νεμόμενος δικαίαν μὲν ἔχει νομήν, οὐ δύναται δὲ κινεῖν ἐπ' αὐτοῦ πουβλικιανήν, ἐκείνῳ δηλαδὴ τῷ λογισμῷ, ἐπειδὴ οὔτε ὁ δανειστὴς οὔτε ὁ κατὰ παράκλησιν νεμηθεὶς τοιαύτῃ διαθέσει τῆς τοῦ πράγματος ἐδράξατο νομῆς, ἵνα νομίσῃ δεσπότην αὐτὸν εἶναι τοῦ πράγματος.

στεφ. τινὰ γὰρ τῶν πουπιλλαρίων πραγμάτων, ὅλως τὰ ἀκίνητα, οὐδὲ CUM TUTORIS AUCTORITATE δύναται πιπράσκειν πούπιλλος, εἰ μὴ δεκρέτον ἐπὶ τῇ τούτων ἐκποιήσει πραχθῇ.

ἐντειλάμενός τις τῷ οἰκείῳ προκουράτωρι πρᾶγμα πωλῆσαι μετὰ τὴν πρᾶσιν ἐκώλυσε τὸν προκουράτορα παραδοῦναι τὸ πρᾶγμα τῷ ὠνησαμένῳ. ὁ δὲ καὶ κωλυθεὶς παρέδωκε, καὶ μετέστησεν [r]) ἐπὶ τὸν λαβόντα τὴν δεσποτείαν. φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανός [s]), ὅτι ὁ πραίτωρ πανταχόθεν ἀσφαλίζεται τὸν ἀγοραστήν. εἴτε γὰρ νέμεται καὶ ὁ τοῦ πράγματος κύριος ἐκδικῆσαι παρ' αὐτοῦ πειρᾶται, δίδωσιν αὐτῷ παραγραφὴν λέγουσαν, ἀλλ' [εἰ μὴ] γνώμῃ [σου] ἐπώλησεν ὁ προκουράτωρ τὸ πρᾶγμα· εἴτε τῆς τοῦ πράγματος ἐξέπεσε κατοχῆς, δύναται κατὰ τοῦ ἔχοντος κινεῖν πουβλικιανήν. εἰ δὲ καὶ ἐν[αγόμενος] κατὰ πλάνην οὐκ ἐχρήσατο τῇ παραγραφῇ, καλῶς τὴν ἐξέμπτο κατὰ τοῦ προκουράτωρος κινεῖ εἰς τὸ διαφέρον μετὰ τὴν ἐκνίκησιν, καὶ ὅπερ ἀπαιτεῖται ὁ προκουράτωρ διὰ τῆς ἐξέμπτο, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀπαιτεῖ διὰ τῆς κοντραρίας μανδάτι τὸν ἐντειλάμενον αὐτῷ πωλῆσαι τὸ πρᾶγμα.

τουτέστι δίδοται αὐτῷ καὶ νεμομένῳ παραγραφὴ καὶ ἐκπεσόντι τῆς νομῆς πουβλικιανή. εἰ γὰρ καὶ ἡ πρᾶσις κατὰ γνώμην δεσπότου τὴν ἀρχὴν γενομένη ἔρρωται, ὅμως, ὅτι ἡ τραδιτίων παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἐγίνετο, εἰκότως οὐ μετηνέχθη δεσποτεία. οἶδας γὰρ μαθὼν ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ὅτι τότε ἡ τραδιτίων ἐπὶ τὸν λαμβάνοντα μεταφέρει τὴν τοῦ τραδιτευομένου πράγματος δεσποτείαν, ὅτε κατὰ γνώμην γίνεται τοῦ δεσπότου.

φυσικῶς δηλονότι, [ἐπειδὴ] ὁ φυγὰς οἰκέτης ὑπὸ τὴν ἐμήν ἐστι νομήν, προσπορίζεταί μοι δι' αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ ἀλλοτρίου πράγματος νομὴ καὶ ἡ δι' αὐτῆς οὐσουκαπίων.

τοῦ ἀνων. ὅτι ὁ ἐν φυγῇ δοῦλος, εἰ μὴ ἕτερος αὐτοῦ ἐπελάβετο ἢ ἐλεύθερον ἑαυτὸν εἶναι νομίζει, προσπορίζει τῷ δεσπότῃ νομήν.

iustae causae acquirendarum rerum, ex quibus si a domino rei eam acceperimus, statim domini facti directam in rem actionem habemus, ex his ipsis causis, veluti ex emtione vel donatione, non autem ex deposito vel commodato vel conductione, si rem acceperimus et possessionem eius amiserimus, datur nobis ad petendas has res Publiciana in rem actio. Interdum nec ex iustis possessionibus Publiciana datur. Nam qui pignoris iure vel precario rem possidet, iustam quidem possessionem habet, nec tamen Publicianam intendere potest, hanc scilicet ob rationem, quia neque creditor neque qui precario possidet hoc animo rei possessionem nactus est, ut crederet se dominum rei esse.

30. *Steph.* [*ad l.* 13 § 2 *verb:* *lege non prohibente*]. Quasdam enim res pupillares, praesertim immobiles, ne cum tutoris quidem auctoritate pupillus vendere potest, nisi decretum de alienandis iis fiat.

31. [*Steph. index l.* 14]. Quum quis mandasset procuratori suo ut rem venderet, post venditionem procuratorem prohibuit, quominus rem emtori traderet. Ille autem licet prohibitus tradidit, dominium autem in accipientem [non] transtulit. Dicit igitur Ulpianus, quod praetor emtorem undecunque tuetur. Sive enim possidet et dominus rei ab eo rem petere conatur, exceptionem ei dat, quae dicit, nisi voluntate tua procurator rem vendidit: sive possessionem rei amisit, adversus possessorem Publiciana experiri potest. Et si conventus per ignorantiam exceptione non sit usus, recte ex emto adversus procuratorem agit de eo quod interest post evictionem, et quod procurator emti iudicio praestiterit, hoc ipse contraria mandati actione ab eo, qui ei rem vendere mandavit, consequitur.

32. [*Steph. ad l.* 14 *verb:* *sive possideat sive petat rem*]. Hoc est datur ei, si possideat, exceptio, sin possessionem amiserit, Publiciana. Licet enim venditio valeat, quae initio voluntate domini contracta est, tamen, quia traditio contra voluntatem eius celebrata est, dominium non transiit. Didicisti enim tit. I lib. II. Institutionum, traditionem tunc in accipientem dominium rei traditae transferre, quum voluntate domini fiat.

33. [*Steph. ad l.* 15 *verb:* *competere debet*]. Naturaliter enim, quum servus fugitivus in possessione mea sit, per eum mihi acquiritur rei alienae possessio et quae per eam contingit usucapio.

34. *Anon.* [*ad l.* 15.] Servus, qui in fuga est, nisi alius eum apprehenderit aut ipse se liberum esse putaverit, domino possessionem acquirit.

67) Cod. addit δὲ.
68) Cod. πωλήσεις.
69) *Heimb.* διὰ τῆς ἀντ. ἐπὶ τῇ τῆς προτροπῆς ἀγωγῇ.

o) Forte legendum: ἴσχομεν παραχρῆμα τουτέστι δεσπόται γινόμενοι.
p) Literarum ductus incerti sunt.
q) Forte: μὴ δίδοται.
r) Lege: οὐ μετέστησεν. Cf. schol 32.
s) Imo *Papiniani* verba sunt ab Ulpiano relata.

ις'. Papi. Ἡ παραγραφὴ τῆς νομίμου δεσποτείας ἀντίκειται τῇ πουβλικιανῇ.

[ιζ. Nερατ.][70]) Ἡ πουβλικιανὴ οὐκ ἀποκλείει με τῆς δεσποτείας τοῦ πράγματός μου.[71])

[ΤΙΤΛΟΣ Γ'.][72])

Περὶ ἀπαιτουμένου [ἀγροῦ][73]) συντελεστοῦ.

α'. Paul. Οἱ διηνεκῶς μισθούμενοι παρὰ πόλεως ἀγροί, ὥστε μὴ ἀφαιρεθῆναι παρὰ τῶν λαβόντων ἢ τῶν ἐπεισιόντων τὸν τόπον αὐτῶν ἐφ' ὅσον τὸ τέλος δίδοται, ἐμφυτευτικοὶ καλοῦνται. καὶ ἔχουσιν οἱ λαβόντες αὐτοὺς ἐπ' αὐτοῖς ἀγωγὴν κατὰ παντὸς νομέως καὶ τῆς πόλεως, κἂν εἰ μὴ δεσπόζωσιν,

β'. Ulpi. Ἐὰν μέντοι τὸ τέλος καταβάλωσιν.

τῇ γὰρ πουβλικιανῇ ἐναγόμενος ὁ δεσπότης ἀντιτίθησι παραγραφὴν λέγουσαν, ἀλλ' εἰ μὴ δεσπότης εἰμὶ τοῦ πράγματος. αὕτη δὲ καύσα κογνίτα δέδοται ἡ παραγραφή, ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ ς' τῶν δερέβους τι. α' διγ. νθ'. εἶπον δέ σοι καὶ ἐν τῷ ἴνδικι[t]). ὑπέξελε δέ μοι τὸ εἰρημένον τῷ αὐτῷ παπιανῷ ἐν τῷ ξγ' διγ. τοῦ προλαβόντος τι.

καὶ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ πουβλικιανῇ δύναται ἀντιτιθέναι παραγραφὴν τὴν λέγουσαν, ἀλλ' εἰ μὴ δεσπότης εἰμί. κατὰ γὰρ δεσπότου πουβλικιανὴ ἰν ῥέμ . ου δ . . . . . . ινη . . . .[u]) ὑπέξελε δέ μοι τὸ εἰρημένον θέμα τῷ παπιανῷ ἐν τῷ ξγ' διγ.[v]) τοῦ προλαβόντος τι.

οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἡ πουβλικιανὴ ἰν ῥέμ ἐπινενόηται, ἵνα ὁ δεσπότης στερηθῇ τοῦ οἰκείου πράγματος, ἀλλ' ἵνα ὁ βόνα φίδε πρᾶγμα ὠνησάμενος καὶ τὴν τούτου νομὴν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας κατεσχηκὼς βελτίων ἐστὶ παντὸς ἑτέρου, πλὴν τοῦ δεσπότου τὸ πρᾶγμα κατέχοντος.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. τι. α' διγ. ξγ' καὶ βι. θ' τι. δ' διγ. κη'.[w])

οὗτος ὁ τίτλος οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κώδικι[x]).

τοῦ ἐναντιοφ. περὶ ἐμφυτεύσεως ἔχεις βι. α' τοῦ κώδ. τι. β' καὶ δ' καὶ βι. δ' τι. ξς'[y]) καὶ ἐν τῇ μετὰ τὸν κώδικα περὶ ἐκκλησιαστικῶν[z]).

στεφ. ἤτοι ἐμφυτευτικαρίαν ἰν ῥέμ. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ ιβ'[a]) διγ. τοῦ προλαβόντος τι.

τοῦ ἀνωνύμου. καὶ τὴν πουβλικιανήν, ὡς τι. β' διγ. ιβ'.

στεφ. θὲς γὰρ ὅτι ἀδίκως κωλύουσιν αὐτὸν καρπώσασθαι καὶ ταῦτα τὸ περὶ βεκτιγαλίου τέλος εὐγνωμόνως φερόμενον.

στεφ. εἴρηται γάρ σοι καὶ ἐν τῷ α' διγ. ὅτι ἐφ' ὅσον εὐγνωμονεῖ, [οὔτε][b]) παρ' αὐτοῦ οὔτε παρὰ τῶν σουκκεσσόρων αὐτοῦ ἀφαιρεῖται ὁ ἀγρός. ἀνάγνωθι καὶ τὰ περὶ σουπερφικιαρίου εἰρημένα τῷ παύλῳ ἐν τῷ α' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβίβλων τι. δ' διγ. ιε', μεμνημένος καὶ τοῦ οδ' καὶ οε' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ προλαβόντος βι.

ὅμοιον περὶ σουπερφικιαρίου τι. α' τούτου τοῦ βι. διγ. οδ' καὶ οε'.

XVI. *Papi.* Exceptio iusti dominii obiicitur Publicianae. *L. 16. D. VI. 2.*

XVII. *Nerat.* Publiciana non excludit me dominio rei meae. *L. 17. D. eod.*

TITULUS III.

De agro vectigali petendo.

[Dig. lib. VI tit. 3.]

I. *Paul.* Agri, qui a civitate in perpetuum locantur hac lege, ut non auferantur his, qui eos acceperunt, vel his, qui in eorum locum subeunt, quamdiu vectigal pendatur, emphyteuticarii vocantur. Et qui eos acceperunt, eorum nomine actionem habent adversus quemvis possessorem et ipsam civitatem, quamvis domini non fiant, *L. 1. D. VI. 3.*

II. *Ulpi.* Si tamen vectigal solvant. *L. 2. D. eod.*

35. [*Steph. ad l 16 verb: exceptio iusti dominii*]. Dominus enim, qui Publiciana convenitur, exceptionem opponit, quae dicit, si non dominus rei sum. Haec autem exceptio causa cognita datur, ut Papinianus dicit lib. VI *de rebus* tit. 1 dig. 59 (57). Caeterum dixi tibi etiam in *Indice*. Excipias autem id, quod ab eodem Papiniano dictum est dig. 63 tituli praecedentis.

36. [*Steph. ad l. 16*]. Qui enim revera dominus est, si Publiciana conveniatur, exceptionem opponere potest, quae dicit, si non dominus sum. Adversus dominum enim Publiciana in rem actio non recte movetur. Excipe autem casum, de quo loquitur Papinianus dig. 63 tit. praecedentis.

37. [*Steph. index l. 17*]. Non enim ad hoc Publiciana in rem actio excogitata est, ut domino res sua auferretur, sed ut is, qui bona fide rem emit et ex hac causa possessionem eius nactus est, quolibet alio potior esset, praeterquam domino, qui rem possidet.

38. *Anon.* [*ad l. 17*]. Lege tit. 1 dig. 63 et lib. IX tit. 4 dig. 28.

---

1. [*Schol. ad rubricam tituli*]. Hic titulus non est in Codice.

2. *Enantioph.* [*ad rubricam*]. De emphyteusi agitur lib. I Cod. tit. 2 et 4 et lib. IV tit. 66 et in Novella post Codicem edita de ecclesiasticis.

3. *Steph.* [*ad l. 1 §. 1 verb: in rem actionem*]. Id est emphyteuticariam in rem actionem. Memineris eorum, quae tibi dicta sunt dig. 12 tituli praecedentis.

4. *Anonymi* [*ad l. 1 §. 1*]. Et Publicianam, ut tit. 2 dig. 12.

5. *Steph.* [*ad l. 1 §. 1 verb: adversus ipsos municipes*]. Pone enim, quod eum iniuria uti frui prohibeant, licet vectigal rite solverit.

6. *Steph.* [*ad l. 2*]. Nam etiam dig. 1 tibi dictum est, quatenus rite solvit, neque ab ipso neque a successoribus eius agrum auferri. Legas etiam, quae de superficiario Paulus dicit libro I librorum singularium *Antipapiniani* tit. 4 dig. 15. et memineris dig. 74 et 75 in tit. 1 praesentis libri.

7. [*Anon. ad l. 2*]. Idem de superficiario dicitur huius libri tit 1 dig. 74 et 75.

---

70) Inscriptionem ex *Heimb.* supplevi.
71) Expl. fol. 57. 54. Inc. fol. 28. 23.
72) Deest in Cod.
73) Hoc ex *Heimb.* addo.

t) Haec corrupta sunt. Index l. 16, qui laudatur, desideratur: e contrario παραγραφὴ *Stephani* ad l. 16 bis posita est, paucis mutatis.
u) Forte. οὐ δικαίως κινηθεῖται.
v) Cod. τι.
w) Expl. fol. 57. 54. Inc fol. 28. 23.
x) Inter lineas textus adscriptum est.
y) Cod. ξη'.
z) Intelligitur Nov. 120.
a) Cod ιε'.
b) Inter lineas adscriptum est.

L. 3. D. VI. 3. γ΄. Paul. Ὡσαύτως καὶ οἱ λαβόντες πρόσκαιρον, καὶ οὐκ ἐπληρώθη ὁ χρόνος τῆς μισθώσεως.

III. *Paul.* Eodem modo etiam hi, qui ad tempus acceperunt, si tempus conductionis non impletum sit.

[ΤΙΤΛΟΣ Δ΄.][74])

Περὶ παραστάσεως ἤγουν ἐπιδείξεως πράγματος.

L. 1. D. X. 4. α΄. Ulpi. Διὰ τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἀγωγὴν μάλιστα χρειώδης ἐστὶν ἡ παραστατικὴ αὐτῶν ἀγωγή.

L. 2. D. eod. β΄. Paul. Παραστῆσαί ἐστιν ἀγαγεῖν δημοσίᾳ, ἐφ᾽ ᾧ σχεῖν εὐχέρειαν τὸν βουλόμενον ἐναγαγεῖν.

L. 3. pr. D. eod. γ΄. Ulpi. Ὁ ἐνάγων ὀφείλει τὰ γνωρίσματα λέγειν τοῦ πράγματος.

§. 1. Οὐκ[75]) ὀφείλει δὲ αὐτὸν δεικνύειν δεσπότην· εἰσὶ γὰρ εὔλογοι πολλαὶ αἰτίαι τοῦ κινεῖσθαι τὴν παραστατικὴν τῶν πραγμάτων ἀγωγήν.

§. 2. Ὁ μὴ πειθαρχῶν ἐναγόμενος ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ μετὰ ταξατίωνος.

§. 3—7. Ἡ παραστατικὴ ἀγωγὴ τῶν πραγμάτων ἁρμόζει τοῖς ἔχουσι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν καὶ τὴν τῆς ἀσφαλείας, καὶ τῷ ἔχοντι χρῆσιν καὶ τῷ ἔχοντι

TITULUS IV.

De rebus exhibendis sive ostendendis.

[Dig. lib. X tit. 4. — Cod. lib. III tit. 42.]

I. *Ulpi.* Propter in rem actionem maxime utilis est actio ad exhibendum.

II. *Paul.* Exhibere est in publicum producere, ut ei, qui velit, agendi copia sit.

III. *Ulpi.* Actor argumenta rei dicere debet.

Non debet autem se dominum ostendere: sunt enim multae iustae causae ad exhibendum agendi.

Reus, qui non obtemperat, subiicitur iuriiurando in litem cum taxatione.

Ad exhibendum actio competit his, qui in rem actionem habent et Servianam, et ei, qui usumfructum aut interdictum habet, vel optionem, vel qui

[οὗτος ὁ τίτλος ἐστὶν] μβ΄ τι. τοῦ γ΄ βι. τοῦ κώδικος[c]).

ἡ ἀδ ἐξιβενδοὺμ αὕτη ἀγωγὴ καὶ πάνυ χρειώδης ἐστὶν, καὶ καθ᾽ ἡμέραν ἡ δύναμις αὐτῆς πολιτεύεται, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐκδίκησιν εἰσενήνεκται.

κυρ. ἀδ ἐξιβενδοὺμ μάλιστα διὰ τὴν ἴν ῥέμ εἰσηνέχθη.

τοῦ ἀνων. ὁ ἀπαιτῶν δικαίωμα καὶ τὴν ἴν ῥέμ ἔχει καὶ τὴν AD EXHIBENDUM, ὡς βι. μγ΄ τι. ε΄ διγ. γ΄, καὶ ὁ δοθεὶς ἐπὶ τῇ ἴν ῥέμ προκουράτωρ καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ EXHIBENDUM, ὡς βι. γ΄ τι. γ΄ διγ. νς΄.

παραστῆσαι ἐστὶ δημοσίᾳ παραγαγεῖν τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐξουσίαν εἶναι τῷ βουλομένῳ κινεῖν περὶ αὐτοῦ.

κυρ.[d]) παραστῆσαί ἐστι τὸ φανερῶσαι τὸ πρᾶγμα.

ὁ κινῶν τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ γινώσκειν ὀφείλει πάντα τὰ τοῦ πράγματος γνωρίσματα περὶ οὗ ἐνάγει, καὶ λέγειν αὐτά. οὐ πάντως δὲ ὁ κινῶν τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ δεσπότην ἑαυτὸν εἶναι λέγει τοῦ πράγματος, ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο ἀπαιτεῖται δεικνύειν· πολλαὶ γάρ εἰσιν αἰτίαι τοῦ κινῆσαι τὴν ἀδ ἐξιβενDUM. κινουμένης δὲ αὐτῆς ὡς ἀναίσχυντος ὁ ἐναγόμενος ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος καταδικάζεται ὁρίζοντος τοῦ δικαστοῦ [τὴν πο]σότητα τῷ ἐνάγοντι, ἣν ὑπερβαίνειν [ἐν τῷ] ὀμνύειν οὐ δύναται.

κυρ. πάντα τὰ σημεῖα τοῦ πράγματος ὀφείλει λέγειν ὁ κινῶν· κινεῖ δὲ οὐ μόνον δεσπότης, ἀλλὰ καὶ ἕτερος. ὁ δὲ κοντούμαξ τῷ ἴν λίτεμ ὅρκῳ ὑπόκειται μετὰ ταξατίωνος.

ἅς λέγει μετὰ τὸ ἑξῆς θέμα.

τοῦ ἀνων. ὅμοιον βι. ιβ΄ τι. γ΄ διγ. β΄, καὶ οὐ μέμνηται ταξατίωνος. ἀνάγν. βι. ς΄ τι. α΄ διγ. ἑξηκοστὸν ὄγδοον.

ἡ ἀδ ἐξιβενδοὺμ περσοναλία ἐστὶ, καὶ ἁρμόζει τῷ βουλομένῳ κινῆσαι οἱανδήποτε ἴν ῥέμ, εἴτε ὡς δεσπότης κινεῖ εἴτε ὡς δανειστὴς τὴν σερβ[ιανὴν] ἤτοι ὑποθηκαρίαν. καὶ] ὁ οὐσούφρουκτον ἔχων, καὶ ὁ μέλλων δὲ κινεῖν τὸ ἰντέρδικτον, καλῶς ἐπιζητεῖ διὰ τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ παραχθῆναι τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ κινεῖ. εἰ δὲ καὶ ὀπτίων ἐπὶ [τοῦ] οἰκέτου ἢ ἑτέρου πράγματος ληγατευθῇ τινι, καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἵνα πάντων τῶν πραγμάτων ὁ βου-

1. [*Schol. ad rubricam*]. Hic titulus est tit. 42 lib. III Codicis.

2. [*Steph. index l.* 1]. Haec ad exhibendum actio perquam utilis est, et vis eius in usu quotidiano est, et maxime propter vindicationem rerum introducta est.

3. *Cyr.* [*l.* 1]. Ad exhibendum actio maxime propter in rem actionem introducta est.

4. *Anon.* [*ad l.* 1]. Qui instrumentum petit, tum in rem tum ad exhibendum actionem habet, ut lib. XLIII tit. 5 dig. 3 [§. 5], et procurator ad in rem actionem datus recte etiam ad exhibendum agit, ut lib. III tit. 3 dig. 56.

5. [*Steph. index l.* 2]. Exhibere est publice rem producere, ut qui vult, de ea agere possit.

6. *Cyr.* [*l.* 2]. Exhibere est rem palam proferre.

7. [*Steph. index l.* 3 *pr.* §. 1. 2]. Qui ad exhibendum agit, omnia argumenta rei, de qua agit, nosse debet, et dicere ea. Non utique autem, qui ad exhibendum agit, semet dominum rei dicit, nec hoc ostendere debet: multae enim causae sunt ad exhibendum agendi. Quodsi ad exhibendum agatur, reus contumax iureiurando actoris condemnatur, iudice quantitatem definiente, quam actor iurando excedere non potest.

8. *Cyr.* [*l.* 3 *pr.* §. 1. 2]. Omnia argumenta rei actor dicere debet. Agit non solum dominus, sed et alius. Contumax iuriiurando in litem cum taxatione obnoxius est.

9. [*Steph. ad l.* 3 §. 1 *verb.: multae sint causae.*] Quas exponit post sequens thema.

10. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 2]. Similiter lib. XII tit. 3 dig. 2, ubi tamen taxationis non meminit. Lege lib. VI tit. 1 dig. 68.

11. [*Steph. index l.* 3 §. 3. 4. 5.. 6. 7]. Ad exhibendum actio personalis est, et competit ei, qui acturus est qualicunque in rem actione, sive tamquam dominus agat sive tamquam creditor Serviana sive hypothecaria. Etiam qui usumfructum habet, et qui interdicto acturus est, recte desiderat per ad exhibendum actionem rem, de qua agit, produci. Et si optio alicui servi vel alius rei legata sit, recte ad exhibendum agit, ut ex

---

74) Deest in Cod.

75) Haec uno tenore Cod. praecedentibus iungit.

c) In texto adscriptum.

d) Habetur etiam apud *Heimb.* II p. 171.

παραγγελίαν κριτοῦ, ἢ ἐπιλογὴν, ἢ νοξαλίαν ἐπὶ τῷ παραστῆναι τὴν φαμιλίαν· ἴσως γὰρ ἀγνοεῖ τὸν ἁμαρτήσαντα δοῦλον ἢ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Πλὴν τοῦ κληρονόμου διαθήκην ἢ κωδίκελλον ἢ ἑτέραν [τελευταίαν][76]) βούλησιν οὐδεὶς ἀπαιτεῖ διὰ τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ παραγγελιῶν δικαστῶν.

Ἁρμόζει καὶ οἷς διαφέρει, κἂν μὴ αὐτῶν ᾖ τὸ πρᾶγμα μήτε τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν ἔχωσιν, ὡς ἔνθα ληγατευθῇ μοι δοῦλος, ὃν πέτρος ἐπιλέξηται· κινῶ γὰρ ἐπὶ τῷ παραστῆναι, ἵνα πέτρος ἐπιλέξηται. οὐ πᾶς δὲ, ᾧτινι διαφέρει, ἀλλ' ᾧτινι διαφέρει δικαίως, κινεῖ· ἐὰν γὰρ ἐνάγωμαι τῇ παραστατικῇ τῶν πραγμάτων ἀγωγῇ, [οὐ][77]) καλῶς αὐτὴν κινῶ, εἰ καὶ δια-

noxalem, ut exhibeatur familia: fortasse enim servum noxium non novit aut nomen eius.

Extra heredem testamentum vel codicillos vel aliam supremam voluntatem nemo actione ad exhibendum petit, sed interdictis. L. 3. §. 8. D. X. 4.

Competit et iis, quorum interest, etsi eorum res non sit nec vindicationem habeant, veluti si servus mihi legatus sit, quem Petrus sit optaturus: ago enim ad exhibendum, ut Petrus optet. Non omnis autem, cuius interest, sed is, cuius ex iusta causa interest, agit: si enim mecum actum fuerit ad exhibendum, ego non recte ago, quamvis mea intersit, §. 9. 10. 11.

λεται δυνηθῇ ἐπιλέξασθαι ἤ[τοι ἐκδι]κῆσαι. καὶ ὁ βουλόμενος δὲ νοξαλίαν κινῆσαι χρήζει πολλάκις τῆς AD EXHIBENDUM. τί γάρ; ὅτι ὁ μὲν δεσπότης τοῦ ἁμαρτήσαντος οἰκέτου ἑτοίμως ὑποδέχεται τὴν νοξαλίαν, ὁ δὲ μέλλων ἐνάγειν λέγει, οὐ δύναμαι μνησθῆναι, ποῖος οἰκέτης ἐτύπτησέ με ἢ ἔκλεψε παρ' ἐμοῦ ἢ ἄλλο τι ἥμαρτε, εἰ μὴ πάντας παραγάγῃς καὶ ἐκ τῆς ὄψεως γνωρίσω τὸν ἡμαρτηκότα εἰς ἐμὲ οἰκέτην. ἐσθότε γὰρ ὁ .. οὔτε τοῦ ὀνόματος μέμνηται οὔτε τὸ πρόσωπον ἀκριβῶς οἶδεν, ἐὰν μὴ παραγάγῃς πάντας, καὶ ἀκριβῶς θεασάμενος αὐτοὺς ἐπιγνῶ τὸν ἁμαρτήσαντα. καὶ χρὴ κατὰ διάγνωσιν παραγίνεσθαι πᾶσαν τὴν φαμιλίαν εἰς τὸ ἐνσημήνασθαι τὸν ἐναγόμενον e), ὑπὲρ ποίου βούλεται κινῆσαι νοξαλίαν, ἀπογραφῆς αὐτῶν τῶν οἰκετῶν γενομένης.

κυρ. ἡ ἀδ ἐξιβενδοὺμ περσοναλία ἐστίν. κινεῖ δὲ αὐτὴν ὁ μέλλων κινεῖν ἰν ῥὲμ ἢ σερβιανὴν ἢ περὶ οὐσουφρούκτου ἢ ἰντέρδικτον καὶ ὁ θέλων ἐπιλέξασθαι οἰκέτην καὶ ὁ νοξαλίαν κινῶν. τί γάρ; ὅτι οὐ δύναται ἀποδεῖξαι, εἰ μὴ παραστῇ ὁ οἰκέτης.

πᾶς ληγατάριος ἢ φιδεικομισσάριος ἢ ἐλευθερίας τυχὼν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πᾶς ὁστισδήποτε χωρὶς κληρονόμου, βουλόμενος τὴν διαθήκην ἢ τοὺς κωδικέλλους ἢ ἄλλο τίποτε τῶν εἰς τελευταίαν βούλησιν ἀνηκόντων προσενεχθῆναι, οὐ δύναται κινῆσαι τὴν ἀδ ἐξιβενδούμ. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ τὰ ἰντέρδικτα τὰ περὶ τούτων προκείμενα, ὡς ὁ πομπώνιος λέγει. ἀλλὰ μᾶλλον ἤρεσεν, οὐ μόνοις τούτοις ἁρμόζειν τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ ἐπὶ παραστάσει τῆς διαθήκης ἢ τῶν κωδικέλλων καὶ πάσης τελευταίας βουλήσεως f), ἀλλὰ καὶ παντὶ ἑτέρῳ, ᾧ διενήνοχε .... προσενεχθῆ. ὁ δικαστὴς οὖν τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ ὡς ἐν κεφαλαίῳ σκοπείτω, εἰ διαφέρει τινὶ προσενεχθῆναι τὸ πρᾶγμα τὸ ζητούμενον, οὐ μὴν εἰ δεσπόζει αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἢ κελευέτω αὐτῷ προσφέρεσθαι, ἢ ἀπαγορευέτω τῷ ἐνάγοντι, ἐὰν μηδὲν διαφέρῃ. τὸ μεῖζον γὰρ ἔλεγε ἰουλιανὸς, ὅτι καὶ μηδεμιᾶς ἐκδικήσεως ἐπὶ τῷ πράγματι ἁρμοζούσης μοι δίδοταί μοι ἡ AD EXHIBENDUM. πολλάκις οἰκέτης ἐληγατεύθη μοι, οἷον ἂν τίτιος ἐπιλέξηται, καὶ οὔπω δεσπότης εἰμὶ τοῦ οἰκέτου, ἐπειδὴ οὐδὲ ἐπελέξατο τίτιος, οὐδὲ ἁρμόζει μοι τέως ἰν ῥέμ. καὶ ὅμως, ἐπειδὴ διαφέρει μοι, καλῶς κινῶ τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ ἀπαιτῶν παραχθῆναι τοὺς οἰκέτας, ἵνα ἐπιλέξηται τίτιος ἐξ αὐτῶν ὃν βούλεται, καὶ τότε αὐτὸν ἐκδικήσω· καίτοι οὐ μέλλω ἐγὼ ἐπιλέγεσθαι τὸν οἰκέτην.

τοῦ ἀνων. ἁρμόζει ἡ ἰν ῥὲμ τῷ κληρονόμῳ, ὡς βι. κθ' τι. γ' διγ. γ'.

τοῦ δε ταβούλις EXHIBENDIS ἐξιβιτορίου γὰρ ὄντος ἰντερδίκτου, ἀργεῖ ἡ ἀδ ἐξιβενδούμ.

οὐδεὶς αὐτὸς ἐναγόμενος τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι κατέχεται εἰς τὴν τοῦ πράγματος παράστασιν g).

τοῦ ἐναντιοφα. ση. ὅτι [οὐ][h]) καλῶς ἐνάγει μέ τις, καθότι αὐτὸς περὶ τοῦ αὐτοῦ παρ' ἑτέρου ἐνάγεται. εἰώθασι

omnibus rebus quam voluerit eligere sive vindicare possit. Et qui noxali iudicio experiri vult, saepe ad exhibendum actione opus habet. Quid enim, si dominus servi noxii paratus quidem sit noxale iudicium suscipere, actor autem dicat: non possum reminisci, qualis servus me verberaverit vel a me furatus sit vel aliud quid peccaverit, nisi omnes produxeris, et ego ex adspectu servum noxium agnoverim. Nonnunquam enim nec nomen tenet nec personam accurate novit, nisi omnes produxeris et eos accurate inspiciens noxium recognoverit. Itaque causa cognita tota familia sisti debet, ut actor designet, cuius nomine noxali agere vult, recensione servorum facta.

12. *Cyr.* [*l.* 3 §. 3—7]. Ad exhibendum actio personalis est. Agit ea, qui in rem actione experiri vult vel Serviana vel de usufructu vel interdicto, et qui servum optare vult, et qui noxali acturus est. Quid enim, si designare non possit, nisi exhibeatur servus?

13. [*Steph. index l.* 3 §. 8. 9. 10]. Legatarius, fideicommissarius, is cui libertas relicta est, et simpliciter quilibet extra heredem, si testamentum vel codicillos vel aliud quid ad ultimam voluntatem pertinens exhiberi velit, ad exhibendum agere non potest. Sufficiunt enim interdicta ad haec proposita, ut Pomponius dicit. Sed magis placuit, non solum iis competere ad exhibendum actionem, ut testamentum vel codicilli vel quaelibet ultima voluntas exhibeantur, sed et cuivis alii, cuius intersit rem exhiberi. Iudex igitur actionis ad exhibendum summatim cognoscat, an eius intersit rem petitam exhiberi, non etiam an rei dominus sit, et sic aut iubeat rem ei exhiberi, aut deneget actori, si nihil eius intersit. Plus enim dixit Iulianus: etsi vindicationem rei non habeam, tamen datur mihi ad exhibendum actio. Forte servus mihi legatus est, quem Titius elegerit, et nondum dominus sum servi, quia necdum Titius elegit, nec interim competit mihi in rem actio, et tamen, quum mea intersit, recte ad exhibendum ago desiderans servos exhiberi, ut Titius ex iis eligat, quem voluerit, et tunc eum vindicem: quamvis ego optare non possim.

14. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 8]. Heredi in rem actio competit, ut lib. XXIX tit. 3 dig. 3.

15. [*Steph. ad l.* 3 §. 8]. Nam quum sit exhibitorium interdictum de tabulis exhibendis, cessat ad exhibendum actio.

16. [*Steph. index l.* 3 §. 11]. Qui ipse ad exhibendum convenitur, non propter hoc ipsum, quod ad restituendum tenetur ....

17. *Enantiopha.* [*ad l.* 3 §. 11]. Nota, non posse quemquam me convenire propterea, quod ipse ab alio

76) Ex *Heimb.* addo.

77) Deest in Cod.

e) Legendum ἐνάγοντα, nisi in sequentibus omissum sit ὁ ἐνάγων.

f) *Stephanus* verba §. 9: *non solum iis quos diximus* perperam interpretatur.

g) In Cod. non est vestigium lacunae. Sed desiderantur nonnulla. Vide nro. 16.

h) Deest in Cod.

φέρει μοι, καθὸ ἐνάγομαι· οὔτε[78]) ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι, ὅστις οὔτε ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν ἔχει[79]) οὔτε παραγγελίαν δικαστοῦ, οὔτε ὁ ἅρπαξ οὔτε ὁ κλέπτης.

L. 3. §. 12. D. X. 4. Δύνανται πολλοὶ κινεῖν τὴν παραστατικὴν τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος· ἴσως ὁ μὲν γὰρ λέγει δεσποτείαν ἔχειν, ὁ δὲ χρῆσιν, ὁ δὲ ἐνέχυρον, ὁ δὲ νομήν.

§. 13. Ἐὰν εὐλόγως ὁ νομεὺς παραγράφηται, ἀπολύεται. εἰ δὲ ἀμαυρά ἐστιν ἢ μακροτέρας χρῄζει ζητήσεως ἡ παραγραφή, ψηφίζεται αὐτὸν μὲν ὑπερτεθῆναι εἰς τὴν κυρίαν ἐναγωγήν, παραστῆναι δὲ τὸ πρᾶγμα. τινὰς δὲ παραγραφὰς αὐτὸς ζητεῖ πάντως· οἷον τὴν τοῦ συμφώνου, τὴν τοῦ δόλου, τὴν τοῦ ὅρκου καὶ τὴν ἀπὸ ψήφου δικαστικῆς.

§. 14. Ἔνθα μὴ δύναται κινεῖσθαι ἡ παραστατικὴ τῶν πραγμάτων ἀγωγή, ἔσθ' ὅτε ἰμφάκτουμ κινεῖται. ἐὰν[80]) γὰρ ὁ δοῦλος τῆς γυναικός μου γράψῃ τοὺς λογισμούς μου, καὶ ἔχεις[81]) αὐτούς, εἰ μὲν ἐμός ἐστιν

quatenus convenior: neque qui dolo desiit possidere, qui neque in rem actionem habet neque interdictum, neque raptor neque fur.

Multi ad exhibendum agere eiusdem rei nomine possunt: fortasse enim alius dicit, se dominium habere, alius usumfructum, alius pignus, alius possessionem.

Si possessor iuste excipiat, absolvitur. Si vero exceptio obscura sit vel altiore quaestione indigeat, statuit, ipsam quidem in directum iudicium differri, rem autem exhiberi. Quasdam autem exceptiones ipse utique inquirit: veluti pacti conventi, doli, iurisiurandi et rei iudicatae.

Quum ad exhibendum agi non potest, interdum in factum agitur. Si enim servus uxoris meae rationes meas conscripserit, et tu eas habeas, si quidem mea charta sit, et vindicationem et ad exhibendum

γὰρ οἱ συνήγοροι τοῦ ἐναγομένου ποιεῖν ἑτέρους[i]) μέρος δίκης ὡς ἔχοντας τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ ἐνάγεται.

ἐπειδὴ καὶ ὁ δόλῳ παυσάμενος ὡς ἐναγόμενος ὑπὲρ τοῦ πράγματος τῇ ἀδ ἐξιβενδουμ μέλλει κινεῖν, καὶ ὁ κλέπτης καὶ ὁ ἅρπαξ, ὅπερ κατ' οὐδένα τρόπον ἐστὶν ἀληθές. σαφῶς οὖν ὡρίσατο Νεράτιος, χρῆναι τὸν δικαστὴν τῆς ἀδ ἐξιβενδουμ διαγινώσκειν, εἰ δικαίαν καὶ δεδοκιμασμένην αἰτίαν ὁ ἐνάγων ἔχει δι' ἣν ἐπιζητεῖ παραστῆναι αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, καὶ τότε δέχεσθαι τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ.[k])

πολλάκις δι' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἰκέτην πολλοί τινες καλῶς κινοῦσι τὴν ἀδ ἐξιβενδουμ. τί γάρ; ὁ πρῖμος μὲν δεσπόζει αὐτοῦ, σεκοῦνδος δὲ οὐσούφρουκτον ἔχει ἐπ' αὐτῷ, καὶ τέρτιος νέμεται αὐτόν, καὶ κουάρτος εἰς ἐνέχυρον ἔχειν αὐτὸν διαβεβαιοῦται. ἐπειδὴ πᾶσι διαφέρει τὸ παραχθῆναι τὸν οἰκέτην, πᾶσιν ἁρμόζει ἡ ἀδ ἐξιβενδουμ. [ὁ δικαστὴς τῆς ἀδ ἐξιβενδουμ][l]) καὶ τὰς παραγραφὰς τοῦ νεμομένου τὸ πρᾶγμα προσδέχεται, καὶ εἰ τοιαύτας ἔχει παραγραφάς, ὥστε εὐχερῶς ἀπωθεῖσθαι τὸν ἐνάγοντα, ἀπολύειν τὸν ἐναγόμενον, εἰ δὲ ἀσαφής ἐστιν ἡ παραγραφὴ ἢ μείζονος καὶ ὑψηλῆς δεομένη ζητήσεως, ὀφείλουσα ἐν τῷ πρωτοτύπῳ δικαστηρίῳ φυλαχθῆναι, ὀφείλει κελεύειν τὸ πρᾶγμα παράγεσθαι καὶ φυλάττεσθαι τὴν τῶν παραγραφῶν ἐξέτασιν τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἰν ῥέμ. τινὰς δὲ παραγραφὰς καὶ αὐτὸς ὁ τῆς ἀδ ἐξιβενδουμ δικαστὴς ἐξετάζειν ὀφείλει, ὡς τὴν τοῦ πάκτου, τὴν τοῦ δόλου, τὴν τοῦ ὅρκου, τὴν REI IUDICATAE.

κυρ. τὰς παραγραφὰς τοῦ νεμομένου εἰ μὲν προφανεῖς εἰσιν, ὡς τὴν πάκτου ἢ δόλου ἢ ὅρκου ἢ ῥεῖ ιουδικάται, δεχέσθω ὁ δικαστής· εἰ δὲ ἀμαυραὶ ἢ μέσαι, ὑπερτιθέσθω εἰς τὸ διρέκτον δικαστήριον.

τοῦ ἀνων. εἰς τὴν πρωτότυπον, οἷον τὴν ἰν ῥέμ ἢ τὴν σερβιανὴν ἢ τὴν περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου θέματι.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. γὰρ βι. ϛ' τι. α' διγ. κγ' καὶ ἰνστιτ. β' τι. α', ὅτι τὸ γραφόμενον τῷ χάρτῃ ἢ σανίδι μου ἐμὸν γίνεται.

ὅταν συμβαίνῃ ἐπιζητεῖσθαι τοῦ πράγματος παράστασιν, εἰ καὶ ἀργεῖ ἡ ἀδ ἐξιβενδουμ, ὅμως ἰμφακτοῦμ ἀγωγὴ δίδοται. οἷον δοῦλος τῆς γαμετῆς μου τοὺς ἐμοὺς λόγους διέφθειρε, σὺ δὲ κατέχεις αὐτοὺς διαφθαρέντας, καὶ ἐπιζητῶ ἵνα παραστήσῃς αὐτούς. καὶ ἤρεσεν, εἰ μὲν δεσπότης εἰμὶ τῶν χαρτῶν, ἐν οἷς ἐγράφησαν οἱ λόγοι, καλῶς κινῶ τὴν AD EXHIBENDUM κατὰ σοῦ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴν τὴν ἰν ῥέμ δύναται κινεῖν ὁ δεσπότης τοῦ χάρτου, δεσπότης γὰρ ὢν τοῦ χάρτου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων. εἰ δὲ μὴ ἐμὸς τυγχάνει ὁ

de eadem re convenitur. Solent enim advocati rei alios in partem iudicii vocare, ut qui possideant rem, de qua ille convenitur.

18 [*Steph. index l.* 3 §. 11 *continuatus*]. Alioquin etiam is, qui dolo desiit possidere, ob rem conventus ad exhibendum agere poterit, et fur et raptor: quod nullo modo verum est. Eleganter igitur Neratius definit, iudicem ad exhibendum cognoscere oportere, an iustam et probabilem causam actor habeat, ob quam rem sibi exhiberi desideret, et tunc actioni eius locum dare.

19. [*Steph. index l.* 3 §. 12. 13]. Aliquando ob unum eundemque servum plures recte ad exhibendum agunt. Quid enim! Primus eius dominus est, Secundus usumfructum eius habet, Tertius eum possidet, Quartus pignori eum se habere affirmat. Quum omnium intersit, servum exhiberi, omnibus ad exhibendum actio competit. Iudex ad exhibendum etiam exceptiones eius, qui rem possidet, audit, et si tales exceptiones habeat, quae actorem facile repellant, reum absolvere, sin obscura sit exceptio et altioris indigens quaestionis, quae principali iudicio servari debeat, rem exhiberi iubere debet et servari examinationem exceptionum iudicio in rem actionis. Quasdam autem exceptiones etiam ipse ad exhibendum iudex examinare debet, ut pacti, doli, iurisiurandi, rei iudicatae.

20. *Cyr.* [*l.* 3 §. 13]. Exceptiones possessoris, si apertae sint, ut pacti vel iurisiurandi vel rei iudicatae, iudex examinet: sin obscurae sint vel dubiae, differat in directum iudicium.

21. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 12]. In principalem actionem, veluti in rem vel Servianam vel de usufructu, ut in themate praecedente.

22. *Enantioph.* [*ad l.* 3 §. 14]. Lege enim lib. VI tit. 1 dig 23 [§. 3] et Instit. II tit. 1 [§. 33], quod meum fiat, quodcunque in charta vel tabula mea scribatur.

23. [*Steph. index l.* 3 § 14. 15]. Si forte desideratur rei exhibitio et ad exhibendum actio cessat, tamen in factum actio datur. Puta servus uxoris meae rationes meas corrupit, tu vero eas corruptas tenes, et ego a te eas exhiberi desidero. Placuit igitur, si dominus sim chartae, in qua rationes scriptae sunt, recte me adversus te ad exhibendum agere, quia dominus chartae etiam vindicationem instituere potest, nam quum chartae dominus sit, etiam eorum dominus est, quae in ea scripta

78) Hinc novum thema in Cod. inchoatur.
79) Expl. fol. 28. 23. Inc. fol. 162. 155.
80) In Cod. novum thema incipit.
81) Sic *Heimb.* Cod: ἔχῃ.

i) Cod. ἑτέρων.
k) Expl. fol 28. 23. Inc. fol. 162. 155
l) Haec ego supplevi: nempe necessario eiusmodi quid addendum erat, licet in Cod. nulla sit lacuna.

ὁ χάρτης, ἔχω καὶ ἐπὶ τῇ ἐκδικήσει καὶ ἐπὶ τῇ παραστάσει αὐτοῦ ἀγωγήν· εἰ δὲ ἀλλότριός ἐστιν ὁ χάρτης, οὐδετέραν αὐτῶν ἔχω, ἀλλὰ τὴν ἰμφάκτουμ.

actionem habeo: sin autem charta aliena sit, neutram earum actionum habeo, sed in factum actionem.

Ὁ πολιτικῶς καὶ ὁ φυσικῶς νεμόμενος ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ.

Qui civiliter et qui naturaliter possidet, ad exhibendum actione convenitur. *L. 3. §. 15. D. X. 4.*

δ΄. Pompo. Ὅθεν καὶ ὁ λαβὼν τὸ πρᾶγμα εἰς ἐνέχυρον ἢ παραθήκην ἢ ἐν χρήσει ἢ ἐν μισθώσει ἐνάγεται.

IV. *Pompo.* Ideoque et is, qui rem pignori accepit, vel apud quem deposita, vel cui commodata vel locata res est, convenitur. *L. 4. D. eod.*

ε΄. Ulpi. Ἐάν τις ἐπὶ τῷ μεταγαγεῖν φορτία μισθωσάμενος ἀπόθηται αὐτὰ ἐν ὡρείῳ, αὐτὸς καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐνάγονται τῇ παραστάσει αὐτῶν· αὐτοὶ γὰρ αὐτὰ δοκοῦσιν ὡς ἐνέχυρον νέμεσθαι. εἰ δὲ μή ἐστι κληρονόμος, ἐνάγεται ὁ ὡρειάριος· πᾶς γὰρ ἔχων εὐχέρειαν παραστῆσαι ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ.

V. *Ulpi.* Si quis merces transvehendas conduxerit et in horreo eas reposuerit, cum ipso et cum herede eius ad exhibendum agi potest: ipsi enim eas quasi pignus videntur possidere. Sed si nemo heres sit, horrearius convenitur: quisquis enim facultatem exhibendi habet, ad exhibendum actione convenitur. *L. 5. pr. D. eod.*

Καὶ ὁ δανειστὴς καὶ ὁ ληγατάριος πεμφθέντες

Etiam creditor et legatarius in possessionem §. 1.

χάρτης, ἀλλὰ τιτίου τυχὸν ἢ πριμ.... ἄλλου τινός, τὴν μὲν ἀδ ἐξιβενδούμ κινεῖν κατὰ ἀκρίβειαν οὐ δύναμαι, ἡ IN FACTUM[m]) δέ μοι ἀγωγὴ δίδοται κατὰ σοῦ. οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦ πολιτικῶς καὶ ἀσφαλῶς νεμομένου δίδοται ἡ ἀδ ἐξιβενδούμ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ φυσικῶς νεμομένου τὸ πρᾶγμα.

sunt: sin autem charta non sit mea, sed Titii forte aut alius cuiusdam, ad exhibendum quidem secundum subtilitatem agere non possum, sed datur mihi adversus te in factum actio. Non autem solum adversus eum, qui civiliter et secure possidet, ad exhibendum actio datur, sed et adversus eum, qui naturaliter rem possidet.

τοῦ ἐναντ. καίτοι ἐν τῷ α΄ καὶ θ΄ θέμ.[n]) τούτου τοῦ διγ. φησὶν ἁρμόζειν τὴν ἀδ ἐξιβενδούμ καὶ τῷ μὴ δεσπόζοντι καὶ τῷ μὴ ἔχοντι τὴν ἰν ῥέμ.

24. *Enant.* [*ad l.* 3 §. 14]. Quamquam them. 1 et 9 huius dig. dicit competere ad exhibendum actionem etiam ei, qui non est dominus nec in rem actionem habet.

τοῦ ἀνων. τῶν νομῶν αἱ μέν εἰσιν ἔννομοι καὶ πολιτικαί, ὥσπερ ἡ ἐπὶ οὐσουκαπίονι· κυρίως γὰρ νομή ἐστι ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχή· αἱ δὲ μόνον ἔννομοι, ὡς ἐπὶ τῶν ἰντερδίκτων· αἱ δὲ φυσικαί, ὡς ἐπὶ τοῦ κομμοδάτου καὶ πιγνερατικίας· ἕτεροι γὰρ νέμονται. καὶ ποτὲ μὲν ψυχῇ νεμόμεθα, ποτὲ δὲ μόνῳ σώματι, ἄλλοτε δὲ κατὰ ταὐτὸν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι. καὶ ἀναγν. περὶ τούτου βι. μα΄ τι. β΄, βι. ζ΄ τοῦ κώδ. τι. λϛ΄[o]) διατ. ι΄.

25. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 15]. Possessionum aliae sunt legitimae et civiles, ut ad usucapionem: possessio enim proprie est detentio animo domini; aliae legitimae tantum, ut ad interdicta; aliae naturales ut in commodato et pignore: alii enim possident. Et modo animo possidemus, modo corpore solo, modo autem simul et animo et corpore. Vide de his lib. XLI tit. 2 et Cod. lib. VII tit. 32 const. 10.

τοῦ ἀνων. .... ἐνάγονται τῇ ἰν ῥέμ, ὡς βι. α΄[p]) διγ. θ΄.

26. *Anon.* [*ad l.* 4]. [Hi enim omnes] conveniuntur in rem actione, ut lib. VI tit. 1 dig. 9.

ἐμισθώσατό τις φορτία ἐπὶ τῷ μεταγαγεῖν αὐτὰ εἴς τινα τόπον, καὶ ἀπέθετο αὐτὰ ἐν ὡρείῳ, δύναται ἔχειν κατὰ τοῦ μισθώσαντος[q]) αὐτῷ τὰ φορτία τὴν ἀδ ἐξιβενδούμ, ἵνα αὐτὸς ὁ δεσπότης ἐκβάλῃ αὐτὰ τοῦ ὡρείου, ἐπειδὴ διαφέρει αὐτῷ μετακομίσαι αὐτὰ καὶ λαβεῖν τὸν μισθόν. εἰ δὲ καὶ ἐτελεύτησεν ὁ μισθώσας αὐτῷ τὰ φορτία ἐπὶ κληρονόμῳ τινί, κατὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ μισθώσαντος καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ ἐξιβενδούμ[r]). εἰ δὲ μηδείς ἐστι τοῦ μισθώσαντος κληρονόμος, τότε κατὰ τοῦ ὡρειαρίου κινείτω· εἰ γὰρ μηδεὶς ἄλλος νέμεται ταῦτα τὰ φορτία, ἀνάγκη πάντως τὸν ὡρειάριον νέμεσθαι αὐτά, ὡς δύνασθαι παραστῆσαι αὐτά. καὶ διὰ τοῦτο καλῶς κατέχεται τῇ ἀδ ἐξιβενδούμ παρὰ τοῦ μισθωσαμένου αὐτά. διότι δοκεῖ φυσικῶς νέμεσθαι τὰ φορτία ὁ[*]) τὴν μετακομιδὴν αὐτῶν μισθωσάμενος, ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ δοκεῖ μὲν ὡς ἐνέχυρον ἔχειν αὐτὰ ὑπὲρ τοῦ ἐπαγγελθέντος αὐτῷ μισθοῦ. ἐπιδείξει τοίνυν τοῦτο τὸ θέμα, φησὶν ὁ οὐλπιανός, ὅτι καὶ ὁ δυνάμενος παραστῆσαι πρᾶγμα κατέχεται περὶ αὐτοῦ τῇ ἀδ ἐξιβενδούμ. ὁ ἰουλιανὸς δὲ ἔλεγε, ὅτι καὶ ὁ πεμφθεὶς εἰς νομὴν τὴν REI SERVANDAE καύσα ἢ τὴν λεγατόρουμ σερβανδόρουμ καὶ ὁ οὐσούφρουκτον ἔχων ἐν πράγματι καλῶς κατέχεται τῇ ἀδ ἐξιβενδούμ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μηδεὶς τούτων κυρίως νέμεται. ὅθεν ἐζήτησεν ἰουλιανός, πῶς ὀφείλουσιν οὗτοι παραστῆσαι τὸ πρᾶγμα. καὶ εἶπε τὸν μὲν πρῶτον τουτέστι τὸν εἰς νομὴν πεμφθέντα οὕτω παριστᾶν τὸν οἰκέτην, ἵνα ὁ μὲν ἐνάγων τὴν νομὴν αὐτοῦ κατ .... αὐτὸς δὲ ῥεὶ σερβάνδαι καύσα πεμφθεὶς εἰς νομὴν αὐτοῦ μείνῃ τὸ πραιτώριον ἐνέχυρον ἔχων ἐπ' αὐτῷ, καὶ ὁ τὸν οὐσούφρουκτον [ἔχων τῷ] ἐνάγοντι δῷ τὴν νομὴν τοῦ πράγματος, αὐτὸς δὲ μείνῃ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ κεχρῆσθαι καὶ καρποῦσθαι.

27. [*Steph. index l.* 5 *pr.* §. 1]. Conduxit aliquis merces in locum aliquem evehendas, easque in horreo reposuit: cum eo qui merces ei locavit, ad exhibendum agere potest, ut dominus ea ex horreo proferat, quia inter est eius, ut eas evehat et mercedem accipiat. Sed et si locator mercium mortuus est relicto herede, adversus heredem locatoris recte ad exhibendum agit. Sin autem nullus heres sit locatoris, tunc adversus horrearium agat: si enim non alius eas merces possidet, omnino horrearium eas ita possidere necesse est, ut eas exhibere possit, ideoque recte convenitur ad exhibendum a conductore. Nempe naturaliter possidere videtur merces, qui eas evehendas conduxit, vel potius videtur eas pignori tenere pro mercede sibi promissa. Haec igitur species ostendit, dicit Ulpianus, etiam, qui facultatem exhibendi rem habeat, propterea ad exhibendum teneri. Iulianus autem dixit, ad exhibendum actione etiam eum recte conveniri, qui rei servandae causa vel legatorum servandorum causa in possessionem missus est, et qui usumfructum rei habet, licet neuter proprie possideat. Inde Iulianus quaesivit, quatenus hi rem exhibere debeant. Et ait, priorem quidem, i. e. eum, qui in possessionem missus est, sic servum exhibere, ut actor quidem possessionem habeat, ipse autem, qui rei servandae causa in possessionem eius missus est, praetorium pignus in eo retineat, et eum, qui usumfructum habet, ut actori quidem possessionem rei tradat, ipse autem potestatem utendi fruendi retineat.

---

m) Legebam: ἡ *damni infecti.*

n) Nobis similiter est §. 1 et 9.

o) Cod. videbatur habere: λγ΄.

p) Lege: βι. ϛ΄ τι. α΄.

q) Mallem μισθωσαμένου αὐτά, nisi ex sequentibus concludendum esset, *Stephanum* aut textu corrupto usum fuisse, aut verbum *conductore*, quod in textu occurrit, perperam intellexisse. Ut nunc sedit index *Stephani*, aptum sensum non habet.

r) In Cod. additur: εἰ δὲ μηδείς ἐστι τοῦ μισθώσαντος καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ ἐξιβενδούμ. Error manifestus

*) Cod. ὅτι.

εἰς νομὴν ἐνάγονται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ἵνα νέμηται μὲν ὁ ἐνάγων, καὶ αὐτοῖς δὲ φυλαχθῇ ἡ νομὴ τοῦ ἐνεχύρου.

Καὶ ὁ χρῆσιν ἔχων ἐνάγεται, ὥστε τὸν ἐνάγοντα νέμεσθαι καὶ αὐτὸν καρπίζεσθαι.

L. 5. §. 2. D. X. 4. Ὁ ἀγοραστὴς νεμόμενος τὰ ἀποσπώμενα καὶ τὰ τεμνόμενα ἐκ τῶν ἀγρῶν, μὴ ἀποκαθιστῶν αὐτὰ ἢ δόλῳ παυσάμενος τῆς νομῆς, ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ καὶ ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ.

§. 3. Διὰ[82]) τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς τὴν κόπρον, ἣν συνήγαγες ἐν τῇ αὐλῇ μου, λαμβάνεις, μὴ ἔχων ἄδειαν μέρος ἐᾶσαι.

§. 4. 5. Εἰ δὲ καὶ ἡ τοῦ ποταμοῦ βία τὴν σχεδίαν μου εἰς τὸν ἀγρόν σου καταγάγῃ, κινῶ τὴν παραστατικὴν ἀγωγὴν, ἀσφαλιζόμενός σε καὶ περὶ τῆς παρελθούσης

missi ad exhibendum conveniuntur, ut actor quidem possideat, ipsis autem possessio pignoris servetur.

Et qui usumfructum habet, convenitur, ut actor possideat et ipse utatur fruatur.

Emtor, qui ruta caesa fundorum possidet, nec ea restituit vel dolo ea possidere desiit, ad exhibendum convenitur et iuriiurando in litem obnoxius est.

Per actionem ad exhibendum stercus, quod in aream meam congessisti, consequeris, non habens facultatem partem relinquendi.

Sed et si vis fluminis ratem meam in agrum tuum detulerit, agam ad exhibendum, cavens tibi tam de praeterito quam de futuro damno. Et si de ruina

κυρ. φορτία ἐμισθώσω μετακομίσαι· ἀπέθου αὐτὰ ἐν ὡρρείῳ· σὺ ἐνάγῃ, εἴτε ὡς ἐνέχυρον κρατεῖς αὐτὰ εἴτε ἁπλῶς, καὶ οἱ κληρονόμοι σου· εἰ δὲ μὴ ἔχεις κληρονόμους, ὁ ὡρρειάριος. Ἕκαστος ἔχων εὐχέρειαν παραστῆσαι ἐνάγεται, καὶ ὁ ῥέρουμ ἢ ληγατόρουμ καῦσα πεμφθεὶς[s]) εἰς νομὴν, καὶ οὐσουφρουκτουάριος, καὶ ἀποκαθίστησι τὴν ἔννομον νομὴν, μένει δὲ αὐτὸς ἔχων τὴν φυσικὴν ἢ τὴν οὐσουφρουκτουαρίαν.

ἀνάγν. βι. ιθ' τι. β' διγ. ια' θε. γ' καὶ βι. ις' τι. γ' διγ. λγ'.

τοῦ ἐναντ. ἐπεὶ γὰρ τῷ μισθώματι ὑπόκειται· ὡς ἐπὶ ὡρρείων εἴρηται βι. κ' τι. δ' διγ. ς' καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ τι.

περὶ ληγατόρουμ ἀνάγν. βι. λδ' τι. δ' διγ. ε'[t]).

εἰ μὴ ῥητῶς ἐπράθη, ὡς βι. ιθ' τι. α' διγ. ιζ' θε. δ'.

ῥοῦτα εἰσὶ τὰ ἀποσπώμενα, οἷον ψάμμος, κρητάριον καὶ τὰ ὅμοια, καῖσα δὲ τὰ τμηθέντα δένδρα καὶ κάρβων δὲ καὶ τὰ παράλληλα[u]), ὡς βι. ιθ' τι. α' διγ. ιζ' θε. δ'. ἐν δὲ τῷ σμ' διγ. τοῦ ις' τι. τοῦ ν' φησὶ βι. ὅτι ῥοῦτα καὶ καῖσα εἰσὶ τὰ μὴ τῇ γῇ καὶ τῇ οἰκοδομῇ συνεχόμενα.

τοῦ ἀνων[v]). οὐδὲ γάρ εἰσι τοῦ οἴκου ἢ τοῦ ἀγροῦ, [ὡς] βι. ιη' τι. α' διγ. ξς'. ἀνάγν. καὶ βι. ιθ' τι. α' διγ. ιζ'.

ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς [τὰ] μὲν [ῥοῦ]τα[w]) (τάδε ἐστὶ τὰ ἐξορυττόμενα οἷον κοτ...) καὶ τὰ καῖ[σα] (τάδε [ἐστὶ] τὰ τεμνόμενα, οἷον ξύλα, λίθοι,) μὴ ἀποκατα[στήσει τῷ] π[ράτ]η[ι], κατέχεται αὐτῷ τῇ ἀδ ἐξιβενδουμ, εἰς ὅσον κομίσαι διαφέρει αὐτῷ, ἐὰν ὅλως νέμεται [τὰ ῥοῦτα] καὶ καῖσα[x]) ὁ πράτης[y]) ἢ δόλον ἐποίησεν ὥστε μὴ νεμηθῆναι αὐτά.

κυρ. ἀγοραστὴς περὶ τῶν ῥούτων[z]) καὶ καίσων ἐνάγεται τῇ ἀδ ἐξιβενδουμ καὶ ὑπόκειται τῷ ἰν λίτεμ ὅρκῳ, εἰ[a]) νέμεται ἢ δόλῳ ἐπαύσατο νέμεσθαι.

ἐὰν κόπρον συνήγαγες ἐν τῷ ὑπεροῴῳ μου τόπῳ, δύναμαι διὰ τῆς ἀδ ἐξιβενδουμ ἀναγκάζειν σε[b]) περιελεῖν αὐτὴν, ἵνα μέντοι πᾶσαν περιέλῃς. εἰ δὲ καὶ σχεδία ἐκ τῆς τοῦ ποταμοῦ βίας εἰς τὸν ἐμὸν ἀγρὸν ἐξενεχθῇ, δύναται ὁ τῆς σχεδίας δεσπότης κινεῖν τὴν ἀδ ἐξιβενδουμ κατ' ἐμοῦ, ἵνα λάβῃ τὴν σχεδίαν αὐτοῦ, διδοὺς μέντοι ἐμοὶ τὴν δάμνι ἰνφέκτι καυτίονα, οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἤδη συμβάσης μοι ζημίας διὰ τὸ ἐκριφῆναι τὴν σχεδίαν εἰς τὴν ἐμὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς μελλούσης· ἔσθ' ὅτε γὰρ ἐν τῷ καθέλκειν τὰ ξύλα τῆς σχεδίας βλάπτονται οἱ καρποὶ τοῦ ἀγροῦ μου. εἰ δὲ καὶ καταπεσόντος οἴκου κατὰ τοῦ μεσαύλου μου ἢ κατὰ τῶν οἰκημάτων μου ἠνέχθησαν αἱ ὗλαι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ νέμομαι αὐτὰς, ὅμως κατέχομαι τῇ

28. *Cyr.* [*l.* 5 *pr.* §. 1]. Merces conduxisti vehendas reposuisti eas in horreo: tu conveniris, sive eas tamquam pignus teneas sive simpliciter, et heredes tui: si non habeas heredes, horrearius. Quicunque facultatem restituendi habet, convenitur: etiam qui rerum vel legatorum servandorum causa in possessionem missus est, et usufructuarius, iique legitimam possessionem restituunt, retinent autem naturalem vel usufructuariam.

29. [*Anon. ad l.* 5 *pr.*] Lege lib. XIX tit. 2 dig. 11 them. 3 et lib. XVI tit. 3 dig. 33.

30. *Enant.* [*ad l.* 5 *pr.*] Quia pro mercede obligata sunt: ut de horreis dictum est lib. XX tit. 4 dig. 6 et in fine tituli.

31. [*Anon. ad l.* 5 §. 1]. De misso legatorum servandorum causa vide lib. [XXXVI] tit. 4 dig. 5.

32. [*Anon. ad l.* 5 §. 2]. Si non specialiter vendita sunt, ut lib. XIX tit. 1 dig. 17 them. 4 [§. 6].

33. [*Anon. ad l.* 5 §. 2]. Ruta sunt, quae eruta sunt, veluti arena, creta et similia; caesa vero, arbores caesae et carbo et similia, ut lib. XIX tit. 1 dig. 17 them. 4 [§. 6]. In dig. 240 (241) tit. 16 lib. L dicit, ruta caesa esse, quae terra vel aedificio non teneantur.

34. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 2]. Neque enim aedificii vel agri sunt, ut lib. XVIII tit. 1 dig. 66 [§. 2]. Lege etiam lib. XIX tit. 1 dig. 17 [§. 6].

35. [*Steph. index l.* 5 §. 2]. Si emtor ruta, i. e. quae effodiuntur, veluti .... et caesa, i. e. quae caeduntur, veluti ligna, lapides, non restituat venditori, tenetur ei ad exhibendum in quantum eius interest, utique si possideat [emtor] ruta caesa vel dolo fecerit quominus ea possideat.

36. *Cyr.* [*l.* 5 §. 2]. Emtor propter ruta caesa ad exhibendum convenitur et iuriiurando in litem obnoxius est, si possidet vel dolo desiit possidere.

37. [*Steph. l.* 5 §. 3. 4. 5. 6]. Si stercus in aream meam congessisti, per ad exhibendum actionem compellere te possum, ut id tollas, et quidem ita ut totum tollas. Sed et si ratis vi fluminis in agrum meum delata sit, dominus ratis ad exhibendum mecum agere potest, ut ratem suam recipiat, si tamen damni infecti caveat, non tantum de damno, quod mihi iam contigit rate in terram meam delata, sed etiam de futuro: fieri enim potest, ut, dum ligna ratis tolluntur, fructus agri mei laedantur. Sed et si aedificio ruente in aream meam vel in aedes meas tigna deciderint, licet ea non possideam, tamen teneor ad exhibendum, quia faculta-

82) Expl. fol. 162. 155. Inc. fol. 141 dimidiatum. Caeterum Cod. hoc thema praecedenti iungit.

s) Cod. πεμφθεῖσαν.
t) Videtur intelligi βι. λς' τι. δ'.
u) Vide schol. apud *Heimb.* II p. 175.
v) Literarum ductus in Cod. dubii. Forte ἐναντ.
w) Cod. ..πτα.
x) Expl. fol. 162. 155. Inc. 141, cuius nonnisi dimidia pars, eaque superior, superest.
y) Debebat esse: ὁ ἀγοραστής.
z) Cod. ῥούκτων.
a) Cod. ἤ.
b) Vapulat *Stephanus*. Pro „posse te consequi", quod est in l. 5 §. 3, videtur legisse „posse me consequi".

καὶ περὶ τῆς μελλούσης ζημίας. καὶ ἐὰν ἀπὸ συμπτώματος πέσῃ τι εἰς τὴν αὐλήν σου, ἐνάγῃ τῇ παραστατικῇ, κἂν μὴ νέμῃ.

Εἰ καὶ νέμεταί τις, οὐ μὴν δύναται παραστῆσαι, οὐκ ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ· ὡς ἐπὶ τοῦ φυγάδος. δίδωσι δὲ[83]) ὁ δεσπότης ἀσφάλειαν, ὡς ὅταν δυνηθῇ παρίστησιν αὐτόν. τὸ αὐτὸ, κἂν μή ἐστι φυγὰς, ἐπετράπη δὲ παρὰ τοῦ δεσπότου διάγειν ἔνθα θέλει, ἢ ἐπὶ ξένης ἐπέμφθη, ἢ εἰς τὰ χωρία αὐτοῦ· χώρα γὰρ τῇ ἀσφαλείᾳ.

ς΄. Παῦλ. Ἐπὶ τῷ ἐμβεβλημένῳ λίθῳ δακτυλίῳ ἀλλοτρίῳ ἢ ζωδίῳ κανδηλάβρῳ οὐ κινεῖται ἡ ἐκδικοῦσα, ἀλλὰ παραστατικὴ ἀγωγὴ ἐπὶ τῷ χωρισθῆναι. ἕτερόν[84]) ἐστιν ἐπὶ τῶν κτισμάτων· οὐ γὰρ ἡ παραστατικὴ, ἀλλ᾿ ἡ περὶ τῶν διὰ πυρὸς ἡνωμένων ἀγωγὴ εἰς τὸ διπλοῦν κινεῖται.

ζ. Ulpi. Τῇ τοῦ ξύλου προσηγορίᾳ πᾶσα ὕλη περιέχεται.

Εἰ δὲ τὸν τροχόν μου ἐμβάλῃς[85]) τῇ ἁμάξῃ σου, ἐνάγῃ τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, εἰ καὶ μὴ νέμῃ πολιτικῶς. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ σανίδος ἐμβαλομένης ἀρμαρίῳ ἢ πλοίῳ, καὶ ὠτίου σκύφῳ, καὶ ἐμβλημάτων φιάλῃ, καὶ πορφύρας[86]) ἐσθῆτι, καὶ χειρὸς ἀνδριάντι.

Καὶ πόλις ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ[87])· ἐπειδὴ καὶ νέμεται καὶ διὰ χρήσεως κυριεύει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ σωματείου καὶ συστήματος.

Εἰ καὶ ἐν τῇ προκατάρξει μὴ νέμεται ὁ ἐναγόμενος, πρὸ ψήφου δὲ νεμηθῇ, καὶ μὴ ἀποκαθίστησι, καταδικάζεται.

aliquid in aream tuam deciderit, ad exhibendum conveniris, licet non possideas.

Licet quis possideat, si tamen exhibere non possit, ad exhibendum non convenitur: ut in servo fugitivo. Cavet autem dominus de exhibendo eo, quum potuerit. Idem est, etsi non sit in fuga, dominus autem ei permiserit morari ubi velit, vel peregre eum miserit, vel in agros suos: cautioni enim locus est. *L.* 5. §. 6. *D.* X. 4.

VI. *Paul.* In gemma inclusa annulo alieno vel sigillo candelabro vindicationi locus non est, sed ad exhibendum actioni, ut separetur. Aliud est in aedificiis: non enim ad exhibendum actio, sed de tigno iuncto actio in duplum instituitur. *L.* 6. *D. eod.*

VII. *Ulpi.* Tigni appellatione omnis materia aedificandi continetur. *L.* 7. *pr. D. eod.*

Sed si rotam meam vehiculo tuo imposueris, ad exhibendum tecum agitur, quamvis civiliter non possideas. Idem erit et si armario vel navi tabulam, vel ansam scypho iunxeris, et emblemata phialae, et purpuram vestimento, et manum statuae. §. 1. 2.

Etiam civitas ad exhibendum convenitur: quia et possidet et usucapit. Idem est et in corpore et collegio. §. 3.

Quamvis litis contestatae tempore reus non possideat, si tamen ante sententiam possideat et non restituat, condemnatur. §. 4.

ἀδ ἐξιβένδουμ, ἐπειδὴ εὐχέρειαν ἔχω τοῦ παραστῆσαι αὐτάς. καὶ τὸ ἐναντίον δέ, εἰ καὶ νέμομαι πρᾶγμα, μὴ ἔστι δέ μοι εὐχερὲς παραστῆσαι αὐτό, οὐ κατέχομαι ὑπὲρ αὐτοῦ τῇ ἀδ ἐξιβένδουμ. τί γάρ; ὅτι ἔφυγεν ὁ οἰκέτης, περὶ οὗ βούλεταί τις κινῆσαι κατ᾿ ἐμοῦ τὴν ἀδ ἐξιβένδουμ. εἰ καὶ ἐν φυγῇ γὰρ ὄντα νέμομαι c) αὐτόν, ὅμως οὐκ ἔχω εὐχέρειαν τοῦ παραστῆσαι αὐτόν, καὶ οὐ κατέχομαι ἐπὶ τῇ παραστάσει αὐτοῦ· καυτίονα μέντοι ἀπαιτοῦμαι, ὅτι, ἐὰν ὑποστρέψῃ, παραστήσομαι αὐτόν. εἰ δὲ καὶ μὴ ἔφυγε παραγνώμην μου ὁ οἰκέτης, ἐπέτρεψα δὲ ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς μου διάγειν d), εἰς τοῦτο μόνον κατέχομαι ἐπὶ τούτων πάντων, ἵνα παράσχω καυτίονα, ὅτι γενόμενον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐμὴν χεῖρα παράγω.

ὁμοίως βι. λθ΄ τι. β΄ διγ. θ΄ θέ. ε΄ καὶ βι. μζ΄ e)

ἢ πυργίσκον ἢ πλοίῳ σανίδα ἢ σκ[ύφῳ .... ἢ πορφύραν [ἐσθῆτι] ἢ .... δεκα πόλις ... πᾶν σύστημα ... καὶ νέμεται καὶ οὐσουκαπιτεύει.

τοῦ ἐναντιοφανοῦς. ὅμοιόν ἰνστιτ. β΄ τί. f) ....
... κατὰ τὸ εἰρημένον βι. ς΄ τι. α΄ διγ. κγ΄. ἀνάγν. καὶ βι. κδ΄ τι. α΄ διγ. ξγ΄.

τοῦ ἀνων. εἰ γὰρ ἀδ ἐξιβένδουμ .... τὴν ...... ὡς βι. ε΄ τι. α΄ διγ. λα΄ g).

τοῦ αὐτοῦ. τουτέστιν ὡς ... οὐσουκαπιτεῦσαι ...... τὸ εἶναι ... τὸν μάλα φίδε φυσικῶς .... ἐπέ[ξελε τὸ περὶ φερουμινατίονος εἰρημένον βι. ς΄ τι. α΄ διγ. [κγ΄].

ἐ[ὰν τις] ἐν καιρῷ μὲν τῆς προκατάρξεως τῆς ἀδ ἐξιβένδουμ μὴ ἐνέμετο τὸ πρᾶγμα, πρὸ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἄρξηται

tem habeo ea exhibendi. E contrario autem, licet rem possideam, si tamen eam exhibere mihi non sit facile, ad exhibendum propterea non teneor. Quid enim! si fugerit servus, propter quem aliquis mecum ad exhibendum acturus est. Nam licet fugitivum possideam, tamen facultatem exhibendi eum non habeo, ideoque nec ad exhibendum eum teneor: verum cautio a me exigitur, quod eum exhibiturus sim, si redierit. Sed et si non invito me servus fugerit, sed ei permiserim vel in praediis meis morari ...., his casibus omnibus ad hoc solum teneor, ut cautionem praestem, quod eum exhibiturus sim, si in manus meas venerit.

38. [*Anon. ad l.* 5 §. 4] Similiter lib XXXIX tit. 2 dig. 9 them. 5 [§. 3] et lib. XLVII [tit. 9 dig. 8].

(*Nonnulla desunt.*)

39. [*Steph. index l.* 7 §. 2. 3]. .... vel navi tabulam vel scypho .... vel purpuram vestimento vel .... omne collegium .... tam possidet quam usucapit.

40. *Enantiophanis* [*ad* l. 7 §. 2]. Simile habetur Inst. lib. II tit. [1 §. 25. 26. Hoc autem intellige] secundum id, quod dicitur lib. VI tit. 1 dig. 23. Lege etiam lib. XXIV tit. 1 dig. 63.

41. *Anon.* [*ad l.* 7]. Nam si ad exhibendum ......
....

42. *Eiusdem.* [*ad l.* 7 §. 2]. Hoc est ....excipe id, quod de ferruminatione dicitur lib. VI tit. 1 dig. 23 [§. 5].

43. [*Steph. index l.* 7 §. 4. 5. 6]. Si quis eo tempore, quo lis in actione ad exhibendum contestaretur,

83) Hactenus pagina prima fol. 141.
84) Inc. pagina secunda fol. 141.
85) Cod. ἐκβάλῃς.
86) Cod. πορφύρα.
87) Hactenus pagina secunda fol. 141.

c) Cod. οὐ νέμομαι.
d) Deest aliquid, quamquam lacuna in Cod. non appareat.
e) Dimidia pagina deest.
f) Adde: α΄. τοῦτο δὲ νόει.
g) Hic locus non quadrat.

L. 7. §. 5. D. X. 4. Ὁ ἐν τῇ προκατάρξει νεμόμενος καὶ ἀδόλως παυσάμενος νέμεσθαι ἐλευθεροῦται.

§. 6. Ὁ ἐν τῇ προκατάρξει νεμόμενος καὶ μετὰ ταῦτα παυσάμενος τῆς νομῆς εἰ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἢ καὶ ἄλλης ἄρξηται νέμεσθαι, εἰ μὴ ἀποκαθίστησι, καταδικάζεται.

§. 7. Ὁ ἐνάγων ὀφείλει δεικνύειν, διαφέρειν ἑαυτῷ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐν προκατάρξει καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου.

L. 8. D. eod. η'. Ἰουλ. Ἐὰν ὁ ἐναχθεὶς μὴ νέμηται μήτε δόλῳ ἐπαύσατο νέμεσθαι, καὶ τελευτήσῃ μέν, ὁ δὲ κληρονόμος αὐτοῦ νέμηται, ἀναγκάζεται παραστῆσαι· εἰ[88]) γὰρ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν κινήσω, καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ ἐναχθέντος ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἄρξηται νέμεσθαι, ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι.

L. 9. pr. D. eod. θ'. [Οὐλπ.] Ἐάν τις τὸν δοῦλον, ὃν ἐνέμετο, φονεύσῃ ἢ μεταγάγῃ πρὸς ἄλλον ἢ διαφθείρῃ, ἐνάγεται ὡς δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ οἴνου ἢ ἐλαίου ἢ τινος ἄλλου σκορπισθέντος ἢ ἐκχυθέντος.

§. 1. Εἰ μὲν φαίνεται ὁ πεσὼν καρπὸς εἰς τὸν σὸν ἀγρὸν ἐκ τῶν δένδρων μου, ἔχω τὴν παραστατικὴν ἀγωγήν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ νόμου παραγγελίαν τὴν περὶ ἐκλογῆς βαλάνου ἐφ' ᾧ συναγαγεῖν τὸν καρπὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, διδοὺς τὴν περὶ τοῦ μὴ βλάψαι ἀσφά-

Qui litis contestatae tempore possidet et sine dolo possidere desiit, liberatur.

Qui litis contestatae tempore possidet posteaque possidere desiit, si ex eadem causa vel etiam alia possidere coeperit, nisi restituat, condemnatur.

Actor probare debet, sua interesse, rem restitui, et tempore litis contestatae et tempore rei iudicatae.

VIII. *Iul.* Si is, quocum actum est, neque possideat neque dolo desierit possidere, isque decesserit, heres autem eius possideat, exhibere cogitur: nam si rem vindicavero, et heres rei ex eadem causa possidere coeperit, restituere cogitur.

IX. *Ulp.* Si quis servum, quem possidebat, occiderit vel ad alium transtulerit vel corruperit, convenitur, quasi dolo desierit possidere. Idem est et in vino vel oleo vel quo alio fracto vel effuso.

Si quidem glans, quae ex arboribus meis in fundum tuum decidit, extet, habeo ad exhibendum actionem, et interdictum de glande legenda, ut tertio quoque die fructum colligere liceat, si damni infecti cavero. Sed et si dolo eum depavisti, locus actioni

νέμεσθαι, εἰς τὸ [διαφέρον] καταδικάζεται[h]) μὴ ἀποκαθιστῶν τὸ πρᾶγμα. τὸ δὲ ἐναντίον, εἰ, ὅτε μὲν ἐπράχθη προκάταρξις, ἐνέμετο, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπαύσατο δίχα δόλου νέμεσθαι, χρὴ αὐτὸν ἀπολύεσθαι, εἰ καὶ ..... αὐτῆς δυνάμενος ἐγκαλεῖ[σθαι ὅτι μὴ] παραχρῆμα ἀποκατέστησεν, ἀλλ' ἠνέσχετο προκάταρ[ξιν γενέσθαι]. εἰ δέ καί τις ἐν τῇ προκατάρξει μὲν ἐνέμετο, μετὰ δὲ τὴν προκάταρξιν ἐπαύσατο νέμεσθαι, πάλιν δὲ ἤρξατο νέμεσθαι ἢ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἢ ἐξ ἑτέρας, [χρὴ] καὶ τοῦτον μὴ ἀποκαθιστῶντα τὸ πρᾶγμα καταδικάζεσθαι. χρὴ δὲ τὸν ..... ἀπὸ ἀδ ἐξιβενδοὺμ δεῖ ἐν ... ειν ὅτι κατ' ἑκάτερον καιρὸν διαφέρει αὐτῷ παραστῆναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅτε ἡ προκάταρξις γέγονε, καὶ ὅτε ἡ καταδίκη γίνεται.

κυρ. ὁ μετὰ προκάταρξιν νεμόμενος καταδικάζεται, ὁ μετὰ προκάταρξιν παυσάμενος νέμεσθαι ἄνευ δόλου ἀπολύεται, εἰ μὴ πάλιν ἐνεμήθη ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἢ καὶ ἑτέρας. δεῖ δὲ ἐν καιρῷ προκατάρξεως καὶ ἐν καιρῷ καταδίκης διαφέρειν τῷ ἄκτορι .....[i])

rem non possedit, ante sententiam vero possidere coeperit, nisi rem restituat, ad id, quod interest, condemnatur. E contrario, si, quum lis contestaretur, possederit, postea autem sine dolo possidere desierit, absolvi eum oportet, quamvis imputari ei possit, quod non statim restituit, sed passus est litem contestari. Sed et si quis tempore litis contestatae possederit, post litem contestatam autem possidere desierit, deinde rursus possidere coeperit sive ex eadem causa sive ex alia, oportet etiam hunc condemnari, nisi rem restituat. Oportet autem eius, qui ad exhibendum agit, utroque tempore interesse rem exhiberi, et quo lis contestata et quo condemnatio facta est.

44. *Cyr.* [*l.* 7 §. 4 5. 6]. Qui post litem contestatam possidet, condemnatur: qui post litem contestatam sine dolo desiit possidere, absolvitur, nisi rursus possederit ex eadem causa vel ex alia. Oportet autem et tempore litis contestatae et tempore condemnationis actoris interesse ....

(Nonnulla desunt.)

ἐὰν[k]) τις νεμόμενος οἰκέτην ἀνέλῃ αὐτὸν ἢ εἰς ἕτερον μετενέγκῃ τὴν νομὴν αὐτοῦ, ἢ ἄλλο πρᾶγμα νεμόμενος οὕτως αὐτὸ διαφθείρει ὥστε μηδὲ ὑφίστασθαι, κατέχεται τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἐπειδὴ δόλον ἐποίησεν εἰς τὸ μὴ νεμηθῆναι τὸ πρᾶγμα. ὅθεν εἰ καὶ οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ ἄλλο τι τούτων ὅμοιον ἐκχέῃ ἢ τὰ δυνάμενα κλασθῆναι συγκλάσῃ, τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ κατέχεται.

κυρ. ὁ ἀνελὼν ἢ ἐκποιήσας ἢ φθείρας δόλῳ δοκεῖ παύεσθαι νέμεσθαι.

τί δηλοῖ τὸ ἐφθαρμένον εἴρηται βι. θ' τι. β' διγ. κζ' καὶ βι. ε' τι. γ' διγ. κα' καὶ βι. ιζ' τι. β' διγ. ξγ' καὶ βι. ιη'. τι. ς'[l]) διγ. ιγ'.

ὁ καρπὸς τῆς σῆς βαλάνου ἢ καὶ ἑτέρου δένδρου ἔπεσε κατὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ· ἐγὼ [ἐμ]βαλὼν τὰ θρέμματα κατεβόσκησα τὸν πεσόντα καρπόν. καὶ ἐζητήθη ποίᾳ κατέχεται[m]) ἀγωγῇ. καὶ ἤρεσε τῷ Πομπωνίῳ, εἰ μὲν κατὰ δόλον ἐπαφῆκα

45. [*Steph.* *index l.* 9 *pr.*]. Si quis servum, quem possidet, occiderit sive ad alium transtulerit possessionem eius, sive aliam rem, quam possidet, ita corruperit ut non amplius exstet, ad exhibendum tenetur, quia dolo fecit, quo minus rem possideret. Proinde et si vinum vel oleum vel aliud quid simile effuderit, vel confregerit, quod frangi potest, actione ad exhibendum tenetur,

46. *Cyr.* [*l.* 9 *pr.*]. Qui occidit vel alienat vel corrumpit, videtur dolo desinere possidere.

47. [*Anon. ad l.* 9 *pr.*]. Quid corruptum significet, dictum est lib. IX tit. 2 dig. 27 et lib. V tit. 3 dig. 21 et lib. XVII tit. 2 dig. 63 [§. 10] et lib. XVIII tit. 6 dig. 13 (15).

48. [*Steph.* *index l.* 9 §. 1]. Glans ex quercu tua vel ex alia arbore in fundum meum decidit: ego immissis pecoribus depavi glandem quae decidit. Quaesitum est, quanam actione tenerетur. Et placuit Pompo-

---

88) Inc. fol. 213. 212.

h) Cod. καταδικάζεσθαι.
i) Deest dimidia pagina.
k) Inc. fol. 213. 212.

l) Cod. ις'.
m) Malim κατέχομαι.

λειαν. εἰ δὲ καὶ δόλῳ κατεβόσκησας αὐτόν, χώρα τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ. εἰ δὲ καὶ ὕλην μου κατενεχθεῖσαν εἰς τὸν ἀγρόν σου κωλύσεις με λαβεῖν, χώρα τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ.

Ὁ κατὰ δόλον εἰς ἕτερον μεταγαγὼν τὸ πρᾶγμα, ἢ μετασχηματίσας εἰς ἕτερον εἶδος, κἂν παραστήσῃ αὐτό, ἐνάγεται ὡς δόλῳ παυσάμενος τῆς νομῆς· τῇ γὰρ ἐναλλαγῇ τοῦ εἴδους σχεδὸν ἡ τοῦ πράγματος ὑπόστασις φθείρεται.

Ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθῇ μοι δέκα νομίσματα, καὶ σοὶ χωρὶς αἱρέσεως ἡ χρῆσις αὐτῶν, καὶ παράσχῃ σοι αὐτὰ χωρὶς ἀσφαλείας ὁ κληρονόμος, ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως ἔχω κατὰ τοῦ κληρονόμου τὴν παραστατικὴν ἀγωγήν, εἴγε τὴν τοῦ ληγάτου ἀσφάλειαν

ad exhibendum est. Sed et si materiam meam in agrum tuum delatam auferre me prohibueris, locus est actioni ad exhibendum.

Qui dolo malo rem ad alium transtulit, aut in aliam formam transfiguravit, licet eam exhibeat, convenitur quasi dolo desierit possidere: nam mutatione formae rei substantia prope interimitur. *L. 9. § 2. 3. D. X. 4.*

Si sub conditione mihi decem numismata legata sint, et tibi ususfructus eorum pure, eaque heres non exacta cautione tibi praestiterit, si conditio extiterit, adversus heredem actionem ad exhibendum habeo, siquidem cautionem legati ab ipso non exegi. § 4.

τὰ θρέμματα τῇ πεσούσῃ βαλάνῳ ἤτοι οἱῳδήποτε καρπῷ ἐπὶ τῷ δαπανῆσαι [τὰ] πεσόντα, τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ κατέχομαι. εἰ γὰρ καὶ ἐσώζετο ἡ βάλανος ἢ τὰ [καταπεσόντα, ὁ μὴ ἀνασχ]ὼν λαβεῖν αὐτὰ τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ κατέχεται, ὥσπερ εἰ καὶ [n]) ξύλον ἢ καὶ ἄλλην ὕλην τινὰ ἐνεχθεῖσαν κατὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ, μὴ συγχωροῦντος τοῦ δεσπότου λαβεῖν αὐτήν. καὶ ἤρεσεν ἐν ἑκατέρῳ ἡ πομπωνίου γνώμη, ἵνα εἴτε σώζεται ἡ βάλανος εἴτε καταβοσκηθῇ. καὶ .... ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἢ ἰντερδίκτοι δε γλάνδε λεγένδα ..... ἵνα ἕως τριῶν ἡμερῶν μετὰ τὸ πεσεῖν τὴν βάλανόν μου εἰς τὴν γῆν [o]) συγχωρῇς μοι εἰσελθεῖν καὶ ἐκλέξαι αὐτὴν παρέχοντί σοι τὴν δάμνι ἰμφέκτι, ὡς οὐδεμίαν ἐπάξω σοι ζημίαν ἐκλέγων τὴν βάλανον.

κυρ. εἰ ἡ βάλανός μου εἰς τὸν ἀγρόν σου πέσῃ, καὶ [p]) σὺ καταβοσκήσῃς αὐτὴν ἐπίτηδες ἢ οὐ συγχωρεῖς μοι [λα]βεῖν αὐτήν, κινῶ κατὰ σοῦ τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ὥσπερ μὲν καὶ ἐπὶ ὕλης. κιν . . ἐπὶ τοῦ δε γλάνδε λεγένδα ἰντερδίκτου, ἵνα ἔσω τριῶν ἡμερῶν ἐπάρω τὴν βάλανον, διδοὺς πρότερον τὴν δάμνι ἰμφέκτι.

ὁ κατὰ δόλον παρασκευάζων εἰς ἄλλον [q]) μετενεχθῆναι τὸ πρᾶγμα, δοκεῖ δόλῳ νέμεσθαι, εἰ πονηρῶς τοῦτο ἐποίησεν. εἰ δὲ καί τις παραστήσει τὸ ἐπιζητούμενον πρᾶγμα, χεῖρον δὲ αὐτὸ γενόμενον παραστήσῃ, κατέχεται τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ. [ὥσπερ καὶ] [r]) ἔνθα κατὰ δόλον μετεποίησε τὸ σχῆμα τοῦ πράγματος. τί γάρ; ὅτι ἀργυροῦν σκύφον λαβὼν ἐχώνευσε καὶ βῶλον ἐποίησε. [εἰ] καὶ [παραστήσει] τὸν βῶλον, κατέχεται τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἐπειδὴ ἐναλλάξας τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν τοῦ σκύφου ἀνεῖλε τὴν τοῦ πράγματος παράστασιν [s])

τοῦ ἐναντ. εἴρηται βι. ιγ΄ τι. ς΄ διγ. γ΄. ὅτι, εἰ καὶ ἀποδοθῇ τὸ χρησθὲν χεῖρον γενόμενον, [ὅμ]ως [οὐκ] ἀποδοθῆναι λέγ[εται], εἰ μὴ καὶ τὸ διαφέρον ἀποδοθῇ. ὅμοιον ἐπὶ δεποσίτου βι. ις΄ τι. γ΄ διγ α΄ θε. θ΄. λέγει δὲ καὶ βι. λδ΄ τι. β΄ διγ. ιβ΄, ὅτι ἐὰν εἰκόνος ληγατευθείσης ἀποξέσῃ τὴν γραφὴν ὁ κληρονόμος καὶ παράσχῃ τὴν σανίδα, μένει ἐνεχόμενος τῇ EX TESTAMENTO. φησὶ γὰρ βι. ν΄ τι. ις΄ διγ. ιδ΄, ὅτι, εἴτε σχισθὲν ἱμάτιον ἀποδοθῇ ἢ πρᾶγμα κλασθὲν ἢ ἀποκολληθὲν ἢ εἰκὼν ἀποξεσθεῖσα, δοκεῖ ἀπεῖναι· τὸ γὰρ τ[ίμημα] .... τέχνῃ μᾶλλον .... τουτέστιν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλέον ἢ ἐν τῇ χειρὶ τὸ τίμημα .... διατ. τοῦ μβ΄ τι. τοῦ γ΄ βι. τοῦ κώδ. φησίν, ὅτι ὁ τὸ πρᾶγμα χεῖρον γενόμενον παριστῶν οὐ τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἀλλὰ τῇ ἰνφακτοὺμ ἐνέχεται.

ἀνάγν. βι. .... [t]) καὶ [βι.] ς΄ τι. α΄ διγ. ιγ΄ καὶ βι. ις΄ τι. γ΄ διγ. α΄ θε. θ΄.

ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν ἐληγατεύθη σοι [u]) ι΄ νομίσματα, ἐμοὶ [v]) δὲ πούρως τῶν ι΄ νομισμάτων οὐσούφρουκτος, καὶ ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως τοῦ σοῦ ληγάτου δέδωκέ μοι τὰ ι΄ νομίσματα ὁ κληρονόμος, μὴ ἀπαιτήσας με τὴν συνήθη καυτίωνα, ἔχεις κατ' αὐτοῦ τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἐπειδὴ δόλον ἐποίησεν εἰς τὸ μὴ νεμηθῆναι τὰ νομίσματα παρασχών μοι αὐτὰ δίχα καυτίονος. ἐν τούτῳ γὰρ μάλιστα δείκνυται ὁ δόλος αὐτοῦ ἐν τῷ

nio, si dolo pecora immiserim in glandem vel quemcunque fructum, ut comederent quae deciderunt, ad exhibendum me teneri. Nam etsi glans exstaret vel quaecunque deciderunt, si quis ea tolli non patiatur, ad exhibendum tenetur, sicut et tunc, si tignum vel aliam materiam in agrum suum delatam tollere dominus non patiatur. Et placuit in utroque Pomponii sententia, ut sive glans exstet sive depasta sit. Et .... ad exhibendum, vel interdictum de glande legenda, ut usque ad tres dies, postquam glans mea in terram cecidit, permittas mihi intrare et colligere eam, si tibi damni infecti cavero, quod tibi non sim damnum daturus, dum glandem colligo.

49. *Cyr.* [*l.* 9 §. 1.] Si glans mea in agrum tuum cadat et tu eam dolo depaveris vel non permittis mihi eam tollere, ad exhibendum tecum ago, sicut et si materia deciderit .... de glande legenda interdictum, ut intra tres dies glandem tollam, praestita prius damni infecti cautione.

50. [*Steph. index l.* 9 §. 2. 3]. Qui dolo facit rem ad alium pervenire, videtur dolo possidere, si pravo animo hoc fecit. Sed et si quis exhibeat rem, de qua quaeritur, exhibeat autem deteriorem factam, ad exhibendum actione obstrictus est, perinde ac si dolo speciem rei mutaverit. Quid enim! si scyphum argenteum liquefecerit et massam fecerit? Quamquam massam exhibeat, ad exhibendum actione tenetur, quia mutata scyphi specie et forma rei substantiam peremit.

51. *Enant.* [*ad l.* 9 §. 3]. Dicitur lib. XIII tit. 6 dig 3 [§ 1], si res commodata restituatur deterior facta, non dicetur restituta esse, nisi et id quod interest reddatur. Idem de deposito lib. XVI tit. 3 dig. 1 them. 9 [§. 16]. Dicit etiam lib. XXXIV tit. 2 dig. 12, heredem, si imaginis legatae picturam deraserit et sic tabulam praestiterit, manere obstrictum ex testamento actione. Dicit enim lib. L tit 16 dig. 14, sive vestimentum scissum reddatur vel res fracta conglutinatave vel pictura abrasa, videri abesse, quoniam earum rerum pretium non in substantia, sed in arte sit positum, i. e. plerumque pluris sit, quam pretium .... Const. 7 tit. 42 lib. III Cod. dicit eum, qui rem deteriorem factam exhibeat, non ad exhibendum, sed in factum actione teneri.

52. [*Anon. ad l.* 9 §. 3]. Lege lib. .... et lib. VI tit. 1 dig. 13 et lib. XVI tit. 3 dig. 1 them. 9 [§. 16].

53. [*Steph. index l.* 9 §. 4. 5. 6. 7. 8]. Si sub conditione legentur tibi decem numismata, mihi vero pure eorundem X numismatum ususfructus, et pendente conditione legati tui heres mihi illa X numismata dederit, non exacta a me consueta cautione, adversus eum ad exhibendum actionem habes, quia dolo fecit, quominus numismata possideret, quum ea mihi absque cautione

n) Haec ἀνακόλουθα sunt.
o) Haec verba τὴν γῆν incerti vestigii sunt.
p) Cod. ἢ.
q) Cod. ἄλλο.
r) Cod. ...... ἢ ἔνθα.
s) Lege: ὑπόστασιν.
t) Videbar mihi hos ductus conspicere: ιη (vel ιβ) κ. ιζ.
u) Cod. μοι.
v) Cod. ἐμοῦ.

αὐτὸν οὐκ ἐπηρώτησα. εἰ δὲ τὸ ληγάτον μου μὴ γινώσκων ὁ κληρονόμος οὐκ ἔλαβεν ἀσφάλειαν παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, ἐστέρηται δόλου, καὶ οὐκ ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ἀλλ᾽ ἔχω κατὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος τὴν ἰμφάκτουμ.

Si vero heres ignarus legati mei a fructuario cautionem non exegit, dolo caret, nec ad exhibendum convenitur, sed adversus fructuarium in factum actionem habeo.

L. 9. §. 5. 6. D. X. 4. Παραστῆσαί ἐστιν ἐπὶ τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς τὸ κατὰ μηδὲν χεῖρον τὸ πρᾶγμα, ἥπερ ἦν ἐν τῇ προκατάρξει, παραστῆσαι, ὥστε σχεῖν εὐχέρειαν τὸν ἐνάγοντα κινῆσαι τὴν πρωτότυπον. ὅθεν ὁ μετὰ προκάταρξιν διὰ χρήσεως[89]) κυριευθὲν τὸ πρᾶγμα παριστῶν καταδικάζεται· εἰ μὴ ἄρα θέλει ὡς ἄνωθεν ἐναχθῆναι, καὶ τοὺς καρποὺς πρὸς τὸν νόμον ἀποκαταστῆσαι.

Exhibere est in ad exhibendum actione rem nihilo deteriorem, quam erat litis contestatae tempore, exhibere, ut actor principalis actionis instituendae facultatem habeat. Itaque qui post litem contestatam rem usucaptam exhibet, condemnatur: nisi forte quasi de novo conveniri velit, et fructus secundum legem restituere.

§. 7. Ἀποκαθίσταται καὶ ὁ τοκετός, εἴτε ἔγκυος ἦν ἡ δούλη εἴτε μετὰ ταῦτα συνέλαβε.

Partus quoque restituitur, sive praegnans fuerit ancilla sive postea conceperit.

§. 8. Καὶ πᾶν χρήσιμον τοῦ ἐνάγοντος ἐκ τοῦ μὴ παραστῆναι ἢ βραδύτερον παραστῆναι ἀπολόμενον ἀποτιμᾶται, οὐ μὴν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. τὸ δὲ χρήσιμον ἔσθ᾽ ὅτε ἧττόν ἐστι τοῦ πράγματος.

Et omnis utilitas actoris non exhibendo aut tardius exhibendo amissa aestimatur, non etiam ipsa res. Utilitas autem interdum minoris est, quam res.

L. 10. D. eod. ι΄. Παῦλ. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι ἐπιλογὴ εἴσω ῥητοῦ χρόνου, καὶ ὁ κληρονόμος ἐμποδίσας μετὰ τὸν χρόνον παραστήσῃ, καταδικάζεται· εἰ δὲ μὴ ἐνεπόδισεν, ἀπολύεται.

X. *Paul.* Si optio mihi intra certum tempus legata sit, et heres impediens post tempus exhibuerit, condemnatur: si vero heres non impedierit, absolvitur.

L. 11. D. eod. ια΄. Οὐλπ. Ἐὰν ἀπόληται κληρονομία ἐκ τοῦ μὴ

XI. *Ulp.* Si hereditas amissa sit ob hoc, quod

μὴ λαβεῖν παρ᾽ ἐμοῦ τὴν καυτίονα. σχεδὸν γὰρ ἐφθάρη τὸ τῶν δέκα νομισμάτων ληγάτον, ἐπειδὴ οὐδὲ δύνασαι λοιπὸν ἐκδικεῖν τὰ ἀργύρια ὡς τῆς ἐμῆς δεσποτείας γενόμενα. τότε δὲ ἔχεις σὺ [τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ κατὰ] τοῦ κληρονόμου, ὅτε ἐξέλθῃ τοῦ ληγάτου ἡ αἵρεσις. ἠδύνασο δὲ καὶ σὺ καὶ ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως τὴν ἁρμόζουσάν [σοι] κ[αυτίονα ἀπαιτεῖν] τὸν κληρονόμον, καὶ εἰ ταύτην εἶχες[w]), οὐκ ἤμελλες δεῖσθαι τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ. ταῦτα μέν, εἰ κατὰ δόλον ὁ κληρονόμος .... μοι τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ. [εἰ δὲ ἀγνοῶν,] ὅτι ἐληγατεύθη τ .... [παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ] οὐσουφρουκτουαρίου τὴν συνήθη καυτίονα οὐκ ἔ[λαβε] ...... τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ ....τινα δόλον .... τότε δί[δοταί σοι ἰμφάκτουμ] κατ᾽ ἐμοῦ .... περὶ .... εἰ ἀπαιτ.. τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ .... δὲ παριστ .... αὐτὴ συχ ..... καταδι .....ποι .... τὴν .... τῆς προκατάρξεως τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ .... φ .... ἶσαι κατα .... γενομένην, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐ περὶ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ περὶ παραστάσεως μόνης τοῦ πράγματος κινεῖ. ὅθεν ἐὰν μετὰ προκάταρξιν τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ οὐσουκαπιτευθὲν τὸ πρᾶγμα [παραστήσῃ] — — — — — — σθαι[x]) τὴν ἀγωγήν, [ἵνα μέντοι οἱ καρποὶ κατὰ τὸν] καιρὸν τῆς προκατάρξεως τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ συνηθῶσιν. [ἐπειδὴ δὲ] ἐν τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ πᾶσα καῦσα ...... ἀποκαθίσταται τῷ πετίτωρι, καλῶς ἔλεγε σαβῖνος καὶ τὸν τοκετὸν τῆς θεραπαίνης χρῆναι ἀποκαθίστασθαι διὰ τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ εἴτε ἐγκυμονούσης αὐτῆς πραγμ ... ἐξ ... τοτι. σεν[y]) εἴτε μετὰ ταῦτα ἐγκυμονησάσης. καὶ εἰς πᾶν κέρδος ἀπολλύμενον τῷ πετίτωρι διὰ τὸ βραδυτέρως παραχθῆναι τὸ πρᾶγμα χρὴ καταδικάζεσθαι τὸν ποσσέσσορα. ὅθεν καλῶς ἔλεγεν ὁ νεράτιος, ...[z])

κυρ. ἐληγατεύθησάν [σοι] ι΄ νομίσματα ὑπὸ αἵρεσιν καὶ οὐσούφρουκτος αὐτῶν πούρως τιτίῳ. δέδωκε τὰ ι΄ νομίσματα ὁ κληρονόμος τιτίῳ, μὴ ἀπαιτήσας αὐτὸν καυτίωνα περὶ ν ... . ἢ αἱρεσ ... δύν[ασαι] ἐπερωτᾶν τὸν κληρονόμον τὴν ληγατόρουμ καὶ οὐ χρείαν ἔχεις τῆς AD EXHIBENDUM. τοῦτο[a]) δὲ μὴ ποιήσας μετὰ τὸ πλ[ηρωθῆναι] τὴν αἵρεσιν κινεῖς κατὰ τοῦ κληρονόμου ἀδ ἐξιβενδοὺμ. εἰ δὲ ἠγνόει καταλειφθῆναί σοι ληγάτον ὁ κληρονόμος, [δίδοταί σ]οι κατὰ τιτίου ἰμφάκτουμ. παραστῆσαι ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ τῇ αἰτίᾳ παραστῆσαι[b])

— — — — — — — — — — — —

praestiterit. Eo enim utique dolus eius ostenditur, quod cautionem a me non exegit. Nam legatum X numismatum paene peremtum est, quum iam numos, utpote meos factos, vindicare non possis. Tunc autem ad exhibendum actionem adversus heredem habes, si conditio legati exstiterit. Potuisti tamen etiam pendente conditione ab herede cautionem tibi competentem exigere, et si haec tibi praestita sit, non indigebis actione ad exhibendum. Haec si heres dolo .... mihi usufructuario. Sin autem ignorans .... a me usufructuario consuetam cautionem non exegit, [non habes] ad exhibendum actionem, [quia nullum] dolum [admisit], sed datur tibi in factum actio adversus me .... — — — — — quo super ad exhibendum actione lis contestata est .... — —, quamvis non de restituenda, sed solum de exhibenda re agat. Proinde si rem lite super ad exhibendum actione contestata usucaptam — — — — — — suscipere actionem, ita tamen ut fructus secundum tempus, quo lis in ad exhibendum actione contestata est, aestimentur. Quia autem in ad exhibendum actione omnis causa .... petitori restituitur, recte Sabinus dixit etiam partum ancillae restitui oportere per ad exhibendum actionem, sive praegnans fuerit .... sive postea conceperit. Etiam in omne lucrum, quod petitor amisit, quia tardius res exhibita est, possessor condemnari debet. Ideo recte Neratius dixit ....

54. *Cyr.* [*l* 9 §. 4. 5]. Legata tibi sunt X numismata sub conditione et eorundem ususfructus Titio pure. Heres X illa numismata Titio praestitit non exacta ab eo cautione .... potes cum herede stipulationem legatorum inire nec opus habes actione ad exhibendum. Si tamen hoc non feceris, existente conditione adversus heredem ad exhibendum agis. Si tamen heres ignoravit, tibi legatum relictum esse, datur tibi adversus Titium in factum actio. Exhibere est in eadem causa praestare ...

(*Complura desiderantur.*)

89) In medio hoc verbo expl fol. 213. 212.

w) Cod. ἔχων habere videbatur.
x) Forte: δέχεσθαι.
y) Forte: πρότερον μετὰ προκάταρξιν τέτοκεν.

z) In Cod. est lacuna unius lineae.
a) Cod. τοῦτον.
b) Expl. fol. 213. 212.

παραστῆναι τὸν δοῦλον, καὶ αὐτὴ ἀποτιμᾶται. ἔνθα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως ὀφείλει παρίστασθαι, καὶ φέρεσθαι πρὸς τὸν δικαστὴν κινδύνῳ καὶ δαπανήμασι τοῦ ἐνάγοντος. τρέφει δὲ καὶ ἐνδύει αὐτὸν ὁ ἐναγόμενος, εἰ μὴ ἄρα τεχνίτης ὢν εἰώθει ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τρέφεσθαι καὶ νῦν σχολάζει. εἰ δὲ παρατεθῇ τῇ τάξει, ὁ ἐνάγων αὐτὸν τρέφει. εἰ δὲ ἐπίτηδες αὐτὸν εἰς ἕτερον τόπον ὁ νομεὺς μετέστησε, φέρει αὐτὸν οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ δαπανήμασιν ἔνθα ἐνάγεται. εἰ καὶ ἀδόλως τὶς παύσηταί τινα μετὰ προκάταρξιν νέμεσθαι, καταδικάζεται μὴ ἀποκαθιστῶν τὰ ὄντα παρ' αὐτῷ.

ιβ'. Παῦλ. Καὶ ὁ θέλων ἐκδικῆσαί τινα εἰς ἐλευθερίαν ἢ εἰς ὑπεξουσιότητα ἔχει τὴν παραστατικὴν ἀγωγήν.

Ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐὰν πολλάκις κινῆται ἡ παραστατικὴ ἀγωγή, χώρα τῇ παραγραφῇ, οὐ μὴν ἐξ ἑτέρας· τυχὸν γὰρ ὡς δεσπότης[90]), ἢ ὡς κλαπεὶς, ἢ ὡς ἔχων ἐπιλογὴν ἐκίνησα, καὶ ἐξεβλήθην ὡς μὴ δεσπότης, καὶ μετὰ τὸ κριθῆναι τὸ πρᾶγμα νέαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ[91]) δεσποτείαν ἐκτησάμην, ἢ ἐπιλογὴ ἑτέρα ἐληγατεύθη μοι, ἢ κλοπὴν ἑτέραν ὑπέστην παρ' αὐτοῦ.

Ὁ ἐν εἰδήσει ποιήσας ἐκ τῶν ἐμῶν ἐλαίων ἢ σταφυλῶν ἢ ἐρίας ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ ἐσθῆτα ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ· ἐμὸν γάρ ἐστι τὸ ἐκ τῶν ἐμῶν γινόμενον.

Εἰ καὶ χωρὶς δόλου καὶ ἀμελείας ἀποθάνῃ[92]) μετὰ προκάταρξιν ὁ δοῦλος, ἔσθ' ὅτε καταδικάζεται ὁ ἐναγόμενος εἰς ὃ διέφερε τῷ ἐνάγοντι μὴ ἐμποδίσαι αὐτὸν ἐν τῇ προκατάρξει παραστῆσαι· καὶ μάλιστα εἰ μὴ ἀπέθνησκεν, εἴγε παρέστη.

Ὁ κληρονόμος οὐχ ὡς κληρονόμος, ἀλλ' ὡς ἰδίῳ ὀνόματι ἐνάγεται, εἴπερ γέγονεν ἐκ τοῦ δόλου τοῦ νομέως ἡ κληρονομία πλουσιωτέρα· τυχὸν γὰρ ἔλαβε τὸ τίμημα τοῦ πράγματος.

κυρ.[c]) ὁ ἐξ ἀλλοτρίων ὑλῶν εἶδος ποιήσας εἰδὼς αὐτὰς ἀλλοτρίας καὶ ὑπὲρ τῆς ὕλης καὶ ὑπὲρ τοῦ εἴδους κατέχεται. εἰ καὶ συμβῇ τελευτᾶν μετὰ προκάταρξιν τῆς ἀδ ἐξνιβενδουμ τὸν οἰκέτην, ὅμως ἔσθ' ὅτε, εἰ καὶ δίχα δόλου καὶ ῥᾳθυμίας τοῦ ποσσέσσορος τετελεύτηκε, καταδικάζεται εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι, εἴπερ διέφερε τῷ ἄκτορι τὸ ἐν καιρῷ προκατάρξεως παρασχεθῆναι τὸν οἰκέτην, εἴγε οὐ συνέβαινεν, εἰ δ' ἂν παρήγαγεν αὐτὸν ὅτε προκατήρχθη. πολλάκις[d]) γὰρ σεισμοῦ συμβαίνοντος ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ διῆγεν ὁ οἰκέτης, συνέβη αὐτὸν ἀπολέσασθαι, εἰ δ' ἂν δὲ παρήγαγεν αὐτὸν ἐν καιρῷ προκατάρξεως, ἀπαλλάττεται τοῦ τόπου, ἐν ᾧ γέγονεν ὁ σεισμός, καὶ οὐκ ἐτελεύτησεν.

τοῦ ἀνων. *οὔτε γὰρ πάντως, ὡς διγ. ζ'.*

τοῦ αὐτοῦ. *εἴτε βενάλιος ἦν, ὡς βι. ς' τι. α' διγ. ιε'.*

ἐὰν τὸ ἐπιζητούμενον πρᾶγμα διά τινα εὔλογον αἰτίαν μὴ δύναται παραχρῆμα παρασχεθῆναι, χρὴ τὸν δικάζοντα προθεσμίαν ὁρίζειν τῷ ἐναγομένῳ καὶ καυτίονα τοῦτον ἀπαιτεῖν, ὅτι ἐμπροθέσμως παράγει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀπολύειν[e]) αὐτόν.

ταύτῃ τῇ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ καὶ οἱ τῶν ἐναγόντων[f]) κληρονόμοι οὐχ ὡς κληρονόμοι κινοῦσιν, ἀλλὰ σουο νομινε, ἐπειδὴ διαφέρει αὐτοῖς παρασχεθῆναι τὸ πρᾶγμα, καὶ οἱ τῶν ἐναγομένων αὐτῇ

servus non exhibitus est, ipsa quoque aestimatur. Ubi res est litis contestatae tempore, ibi exhiberi debet, et perferri ad iudicem periculo et sumtibus actoris. Pascit autem et vestit servum reus, nisi forte, quum artifex sit, artificio suo soleret se nutrire, nunc vero vacet. Si vero apud officium depositus sit, actor eum pascit. Sed si data opera in alium locum possessor eum transtulit, suo periculo ac sumtu eum eo perfert, ubi agitur. Quamvis sine dolo quis quaedam post litem contestatam possidere desierit, tamen damnatur, nisi restituat, quae apud ipsum exstant.

XII. *Paul.* Et qui aliquem in libertatem suamve potestatem vindicare vult, ad exhibendum actionem habet. *L. 12. pr. §. 1. D. X. 4.*

Si ex eadem causa saepius ad exhibendum agatur, locus est exceptioni, non etiam si ex alia: fortasse enim tanquam dominus, vel furtum passus, vel optionem habens egi, et repulsus sum tanquam non dominus, ac post rem iudicatam eiusdem rei dominium ex nova causa acquisivi, aut alia optio legata mihi est, aut ab eo aliud furtum passus sum. §. 2.

Qui sciens ex olivis meis vel uvis vel lana oleum vel vinum vel vestimenta fecerit, ad exhibendum convenitur: nam meum est, quod ex rebus meis fit. §. 3.

Quamvis sine dolo et culpa servus post litem contestatam decesserit, tamen interdum reus tanti damnatur, quanti actoris interfuit, per eum non esse factum, quominus litis contestatae tempore servus exhiberetur: maxime, si mortuus non fuisset, si tunc exhibitus fuisset. §. 4.

Heres non quasi heres, sed quasi suo nomine conveniter, si ex dolo possessoris hereditas locupletior facta sit: fortasse enim rei pretium consequutus est. §. 5.

55. *Cyr.* [*l.* 12 §. 3. 4]. Qui ex alienis materiis speciem facit, sciens eas alienas esse, tam materiae quam speciei nomine tenetur. Etiamsi forte mortuus sit servus post litem ad exhibendum contestatam, tamen aliquando, quamvis sine dolo vel culpa possessoris mortuus sit, tamen actori in id quod interest condemnatur, siquidem actoris interfuit servum tempore litis contestatae exhiberi, vel si mori eum non contigisset, si, quum lis contestaretur, exhibitus esset. Forte enim servus mortuus est, quum terrae motus in loco, ubi degebat, accideret, sin autem tempore litis contestatae exhibitus esset, remotus a loco fuisset, in quo motus terrae accidit, nec mortuus esset.

56. *Anon.* [*ad l.* 12 § 4]. Neque enim omnino, ut dig. 7 [§. 5]

57. *Eiusdem.* [*ad l.* 12 §. 4]. Si venalis fuit, ut lib. VI tit. 1 dig. 15 [§. 3].

58. [*Steph. index l.* 12 §. 5]. Si res, quae exhiberi desideratur, ex iusta causa non possit statim exhiberi, iudex dilatione reo concessa et cautione ab eo exacta, quod intra terminum rem exhibiturus est, eum absolvere debet.

59. [*Steph. index l.* 12 §. 6]. Hac ad exhibendum actione etiam heredes actorum agunt, non tamquam heredes sed suo nomine, quia eorum interest rem exhi-

90) Hoc verbo inc. fol. 172 dimidiatum.

91) Cod. τὸ αὐτό.

92) Hactenus pagina prima fol. 172.

c) Inc. fol. 172 dimidiatum.

d) Haec quae sequuntur, cum [illegible] non satis quadrant.

e) Cod. ἀπολλύειν.

f) Cod. τῶν ἐναγόντων αὐτῇ κληρ. Error librarii ex sequentibus explicatur.

L. 13. D. X. 4. ιγ'.[93]) [Γαϊ.] Ὁ κατέχων ἐλεύθερον ἄνθρωπον οὐκ ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ἀλλὰ κριτοῦ παραγγέλματι· ἡ γὰρ ἀποκαταστατικὴ ἀγωγὴ ἁρμόζει, ᾧτινι χρηματικῶς διαφέρει.

XIII. *Gaius.* Qui liberum hominem detinet, actione ad exhibendum non convenitur, sed interdicto: nam actio ad exhibendum competit ei, cuius pecuniariter interest.

L. 14. D. eod. ιδ'. Ἐὰν ὁ ἀνὴρ γινώσκων, μὴ γενέσθαι αὐτοῦ τὰ παρὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ δωρηθέντα νομίσματα, παράσχῃ αὐτὰ εἰς ἀγορασίαν, ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ὡς δόλῳ πανσάμενος νέμεσθαι.

XIV. Si maritus sciens, nummos ab uxore donatos suos factos non esse, eos in emtionem dederit, actione ad exhibendum convenitur, quasi dolo desierit possidere.

L. 15. D. eod. ιε'. Ἐὰν ᾖ ἐν τῷ ἀγρῷ σου θησαυρός μου, καὶ μὴ μετεκίνησας αὐτόν, οὔτε τῇ περὶ κλοπῆς[94]) οὔτε τῇ ἀποκαταστατικῇ ἀγωγῇ ἐνάγῃ, ὡς μήτε νεμόμενος μήτε δόλῳ πανσάμενος. ὀμνύοντι δέ μοι τὸν τῆς συκοφαντίας καὶ ἀσφαλιζομένῳ τὴν περὶ τοῦ μὴ βλάψαι ἀσφάλειαν δίδοται παραγγελία καὶ ἀγωγὴ εἰς τὸ ὀρύξαι καὶ λαβεῖν αὐτόν. εἰ δὲ ἔκλεψας αὐτόν, ἁρμόζει μοι καὶ ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγή.

XV. Si thesaurus meus in fundo tuo sit, neque eum loco moveris, neque furti neque ad exhibendum actione teneris, quia neque possideas neque dolo desieris possidere. Iuranti autem mihi de calumnia et caventi damni infecti datur interdictum et actio, ut effodiam eum et tollam. Quodsi subripueris eum, furti in duplum actio mihi competit.

L. 16. D. eod. ιϛ'. Παῦλ. Ἐφ' οἷς μὲν ὁ δοῦλός μου κατέχει, ἐνάγομαι[95]) καὶ ἰδίῳ ὀνόματι τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ.

XVI. *Paul.* De his, quae servus meus detinet, ad exhibendum etiam meo nomine mecum agitur.

κληρονόμοι οὐχ ὡς κληρονόμοι ὑποδέχονται ἀλλὰ σουο νόμινε, ἢ ὡς κρύπτοντες ἢ ὡς νεμόμενοι τὸ πρᾶγμα ἢ ὡς δόλῳ πανσάμενοι νέμεσθαι. οὐ προβαίνει οὖν ἐπὶ ταύτῃ ζητῆσαι, εἰ[g]) παραπέμπεται κληρονόμοις ἢ κατὰ κληρονόμων διαβαίνει. ὅτε μέντοι ἔτι περιὼν τις ὅλως ἁμαρτήσει, τότε ὡς κατὰ κληρονόμων παραπέμπεται.[h])

— — — — — — — — — — —

ὅταν[i]) τις τὸν ὁμολογούμενον ἐλεύθερον κρύπτῃ, ἰντέρδικτον μᾶλλον δίδοται κατ' αὐτοῦ τὸ δε HOMINE LIBERO EXHIBENDO[k]), οὐ μὴν ἀδ ἐξιβενδοῦμ, ἐπειδὴ αὕτη ἐκείνοις δίδοται, οἷς διαφέρει πρὸς χρηματικὸν κέρδος τὸ παραχθῆναι τὸ πρᾶγμα. καὶ μὴ νόμιζε τοῦτο τὸ θέμα ἐναντίον εἶναι τῷ προοιμίῳ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀναγνώσματος τοῦ ἀπὸ τοῦ κϛ' ἐδίκτου τοῦ παύλου[l]). ἐκεῖ γὰρ ἀμφίβολον ἦν ὁ κατεχόμενος εἴτε δοῦλός ἐστιν εἴτε ἐλεύθερος, καὶ διὰ τοῦτο δέδωκεν ὁ παῦλος τὴν ἀδ ἐξιβενδοῦμ. ἐνταῦθα δὲ τὸν ὁμολογουμένως ἐλεύθερον ἐκρύπτετο[m]), καὶ διὰ τοῦτο οὐ δέδωκεν ὁ γάϊος τὴν ἀδ ἐξιβενδοῦμ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον τὸ ἰντέρδικτον.

τοῦ ἀνων. ἔγνως, ὅτι περὶ τῶν ὑπεξουσίων καὶ ἰν ῥὲμ κινεῖται, βι. ϛ' τι. α' διγ. α'. τὸ δὲ ἰντέρδικτον κθ' [τι.][n]) ἐστὶ τοῦ μγ' βι.

τοῦ ἐναντ. τὸ εἰρημένον διγ. ιβ' οὐκ ἐναντιοῦται. ἐκεῖ γὰρ ἡ κατάστασις ἀμφιβάλλεται, ἐνταῦθα δὲ ὁμολογεῖται. ἀναγν. βι. μγ' τι. κθ'. ὑπόθου ἐν τῷ ιβ' περὶ ἐλευθέρου κινεῖσθαι ἵνα σχῇ χώραν τὸ καὶ χρηματικῶς διαφέρειν.

τοῦ ἀνων. ὅρα τὸ πῶς εἶπεν· ἐὰν γινώσκῃ, ἵνα τὸν δόλον ἀπὸ γνώμης εἰσαγάγῃ καὶ φαύλης διαθέσεως.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. κδ' τι. α' διγ. ε' τὸ τέλος καὶ διγ. λζ'.

θησαυρὸς ἐμὸς ἐν τοῖς σοῖς χθονίοις κεῖται, καὶ οὐ συγχωρεῖς με ἀνοῖξαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδὲ ἀποκινεῖς αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο τῇ φούρτι ἢ τῇ ἀδ ἐξιβενδοῦμ κεχρῆσθαι κατὰ σοῦ οὐ δύναμαι, ἐπειδὴ οὐδὲ νέμῃ αὐτὸν οὔτε δόλον ἐποίησας, ἵνα μὴ νεμηθῇς· ἔσθ' ὅτε γὰρ καὶ ἀγνοεῖς ἀποκ[ρύπτεσθαι][o])

— — — — — — — — — — —

||[p]) || || || || || || — παραχθῆναι[q])

beri: et reorum heredes non tamquam heredes ei obnoxii sunt sed suo nomine, sive quia rem occultant sive quia possident sive quia dolo possidere desierunt. Igitur non procedit in hac actione quaerere, an heredibus transmittatur et in heredem transeat. Si tamen quis vivus deliquerit, tunc in heredem transmittitur.

(*Nonnulla desunt.*)

60. [*Steph. index et παραγρ.* l. 13]. Si quis aliquem, quem liberum esse certum est, occultaverit, adversus eum potius interdictum de homine libero exhibendo datur, non autem ad exhibendum actio, quia haec iis datur, quorum pecuniariter interest rem exhiberi. Ne credas hoc thema contrarium esse principio fragmenti, quod ante positum est ex Paulo lib. XXVI ad Edictum. Ibi enim dubium erat is, qui detinebatur, servus esset an liber, et propterea Paulus ad exhibendum actionem dabat. Hic autem aliquis eum, qui absque dubio liber erat, occultabat, et propterea Gaius non ad exhibendum actionem adversus eum dedit, sed solum interdictum.

61. *Anon.* [*ad l.* 13]. Didicisti lib. VI tit. 1 dig. 1 [§. 2] propter filios in potestate etiam in rem agi. De interdicto agitur tit 29 lib. XLIII.

62. *Enant.* [*ad l.* 13]. Quod dicitur dig. 12 [pr.], non est contrarium. Ibi enim de statu controversia est, hic certus est. Lege lib. XLIII tit. 29. Pone in dig. 12 de libero homine agi, ut eo casu etiam pecuniariter intersit.

63. *Anon.* [*ad l.* 14]. Vide quemadmodum dixerit „sciens", nimirum ut ex scientia et pravo affectu dolum induceret.

64. *Eiusdem.* [*ad l.* 14]. Lege lib. XXIV tit. 1 dig. 5 in fine et dig. 37.

65. [*Steph. index l.* 15]. Thesaurus meus in terris tuis iacet, nec pateris me eum effodere, sed nec loco eum moves, ideoque furti vel ad exhibendum agere tecum non possum, quia eum neque possides neque dolo fecisti quominus possideres: fieri enim potest, ut nescias, celari ....

(*Nonnulla desunt.*)

66. || || || || || || || —

93) Inc. pagina secunda fol. 172.
94) Hactenus pagina secunda fol. 172.
95) Hoc verbo inc. fol. 78. 81.

g) Cod. ἤ.
h) Expl. pagina prima folii 172.
i) Inc. pagina secunda eiusdem folii 172.
k) Cod. *de homine liberis exhibennis.*
l) Cod. πυρόντος pro παύλου habet.
m) Malim ἐκρυπτέ τις.
n) Deest in Cod.
o) Expl. fol. 172.
p) Inc. fol. 78. 81. In hoc folio paucissima tantum litterarum vestigia apparuerunt.
q) Haec vestigia sunt indicia l. 19.

ἐφ' οἷς δὲ χωρὶς εἰδήσεώς μου κατὰ δόλον ἐπαύσατο νέμεσθαι, οὐ τῇ παραστατικῇ, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐκδοῦναι αὐτὸν τῇ περὶ κλοπῆς ἢ τῇ περὶ δόλου ἐνάγομαι.

ιζ'. [Οὐλπ.] Ὁ τὸν δοῦλον χωλανθέντα ἢ τυφλωθέντα παραστήσας ἐλευθεροῦται τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς· οὔτε γὰρ διὰ τοῦ γενομένου ἐμποδίζεται ἡ πρωτότυπος ἀγωγή. περὶ δὲ τῆς ζημίας ἁρμόζει ἡ ἐξ ὁμολογίας εἰς τὸ ἁπλοῦν, ἐξ ἀρνήσεως δὲ εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγή.

ιη'. Καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τὸ χρέος καλῶς ἀπαιτεῖ ὁ δανειστὴς τὰ τοῦ χρέους ἄκυρα δικαιώματα κατεχόμενα παρ' ἑτέρου πλὴν τοῦ χρεώστου.

ιθ'. [Παῦλ.] Τὸ εἰρημένον, ὅτι πᾶς ᾧτινι διαφέρει κινεῖ τὴν παραστατικὴν ἀγωγὴν, οὐ πρὸς τὰ ῥήματα τοῦ νόμου δεῖ νοεῖν, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν· οὔτε γὰρ ἐκ τούτου δύναταί με ὁ ἀντίδικός μου ἀναγκάζειν προσφέρειν τὰ ὠφελοῦντα αὐτὸν δικαιώματά μου· οὔτε παιδευτὴς τὰ βιβλία μου, ἐφ' ᾧ διὰ τῆς ἀναγνώσεως αὐτὸν ὠφεληθῆναι.

κ'. [Οὐλπ.] Τῶν δούλων πλημμελησάντων παραστατικὴ ἀγωγὴ κινεῖται πρὸς τὸ βασανιζομένους αὐτοὺς ἐξειπεῖν τοὺς συνίστορας.

κα'. Ἐὰν ὁ ἀνὴρ πωλήσῃ τὴν δούλην τῆς γαμετῆς, δύναται ὁ ταύτης υἱὸς κληρονομήσας τὴν μητέρα, φαινομένης μὲν αὐτῆς τῆς δούλης, κινεῖν ἀγωγὴν τὴν ἀπαιτοῦσαν τὸ ἴδιον πρᾶγμα· κρυπτομένης δὲ, τὴν περὶ ἀποκρυβέντος πράγματος παραστατικήν.

κβ'. Δοῦλος ἁμαρτήσας καὶ κρυπτόμενος παρὰ τοῦ δεσπότου, διὰ τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς παρίσταται εἰς ἐξέτασιν.

κγ'. Κἂν ἐναχθῇ τις τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ καὶ ἀπολυθῇ, ὕστερον δὲ νεμηθεὶς τὸ πρᾶγμα καὶ κρύπτων αὐτὸ ἐνάγηται, οὐ δύναται ἐκεῖνος ἀντιτιθέναι τὴν ἐκ τῆς πρώτης ἀπολύσεως παραγραφήν.

[κδ'.][96]) *Τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς περὶ συμβολαίων κινουμένης, χώρα τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ.*[97])

κε'. Καὶ κατὰ τοῦ νεμομένου κινεῖται, καὶ κατὰ τοῦ δόλῳ παυσαμένου τῆς νομῆς.

κς'. Εἴ τις τὰ διαφέροντά σοι δικαιώματα κατέχει, εἰ μὲν βούλει κινεῖν ἔγκλημα κατ' αὐτοῦ, ἐγγραφόμενος ἀναγκασθήσῃ συστῆσαι τὴν κατηγορίαν. εἰ δὲ μόνην τὴν παραστατικὴν αὐτῶν ἀγωγὴν βούλει κινεῖν, καὶ τοῦτο αἴτησον.

του .... και .. τ .... καὶ τὴν συκοφαντ ...
νομοθ ... ἢ .... συκοφαντῆσαι οὐδὲ τῶν ῥημάτων .... επι
..... βανεσθαι τινας .... εξ αυτ ... τὴν κατὰ τοῦ νεμομένου .... αυτ .. ἀλλὰ κρίνειν μετα ..... ἕκαστον ....
τούτων τὸν λογισμὸν .. περι .... δυνατὸν λέγειν πολυ μει
....φε τὸ πλατωνικὸν ἢ .. πε . δη ..... των .. παρα .. θῆναι
μ .... ἐὰν ταῦτα αναγω ... ἀλο .... γινόμενα ...
.... τὰ ἀλλότρ .. δικαιώματα . εἰ και .... — — — —
|| || || || || || || || || — — — — — — — — — — — —
.... [με]μνημένος .... παρ .... μα' τί. τοῦ παρόντος γ'
βι. λε' ... — — — — — — — — — ἐπεὶ το πεκ ....
ὁ δεσπότης ἐν .... καὶ .... ὡς εἴρηται ἐν τῷ
.. τί. τοῦ .... τοῦ κώδ.

Θεοδώρου. ...... — || || || || || ||

Θεοδώρου. ὁ ἡττ[ηθεὶς] τῇ ἀδ ἐξηιβενδοὺμ ....
......................[r])

— — — — — — —

De his vero, quae citra scientiam meam dolo desiit possidere, non ad exhibendum, sed ad dandum eum furti vel doli actione convenior.

XVII. *Ulp.* Qui servum debilitatum vel eluscatum exhibuit, liberatur actione ad exhibendum: neque enim eo facto directa actio impeditur. De damno autem actio [legis Aquiliae] ex confessione in simplum, ex infitiatione autem in duplum competit. *L. 17. D. X. 4.*

XVIII. Etiam post solutam pecuniam recte creditor petit instrumenta debiti inania facta, quae ab alio, quam a debitore, detinentur. *L. 18. D. eod.*

XIX. *Paul.* Quod dicitur, actionem ad exhibendum competere cuique, cuius intersit, non secundum verba legis intelligendum est, sed secundum mentem eius: neque enim ex eo adversarius me cogere potest, ut instrumenta mea ipsi utilia proferam: neque doctor, ut libros meos exhibeam, ut lectio eorum ipsi prosit. *L. 19. D. eod.*

XX. *Ulp.* Quum servi deliquerint, ad exhibendum agitur, ut tormentis subiecti conscios suos indicent. *L. 20. D. eod.*

XXI. Si maritus ancillam uxoris vendiderit, filius eius, qui matri heres extitit, si quidem ipsa ancilla appareat, vindicare eam potest: si vero occultetur, ad exhibendum agere. *L. 1. C. III. 42.*

XXII. Servus, qui delictum commisit et a domino celatur, per ad exhibendum actionem producitur ad quaestionem habendam. *L. 2. C. eod.*

XXIII. Licet quis ad exhibendum actione conventus et absolutus sit, si rem postea possideat eamque occultet et conveniatur, non potest obiicere exceptionem a priori absolutione desumtam. *L. 3. C. eod.*

XXIV. Actione ad exhibendum de instrumentis instituta, iuriiurando in litem locus est. *L. 4. C. eod.*

XXV. Instituitur tam adversus possidentem, quam adversus eum, qui dolo desiit possidere. *L. 5. C. eod.*

XXVI. Si quis instrumenta ad te pertinentia tenet, si quidem crimen velis adversus eum intendere, edita inscriptione accusationem instituere cogeris. Si vero ad exhibenda tantum ea agere velis, etiam hoc postula. *L. 6. C. eod.*

— — — — — — — — — — — — — — — || || || || || || ||
|| || — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

67. *Theodori.* — — || || || || || ||

68. *Theodori.* [*summa l. 3*]. Qui actione ad exhibendum victus est ....

(*Complura desiderantur.*)

96) Deest in Cod

97) Expl. fol. 78. 81.

r) Hactenus fol. 78. 81.

L. 7. C. III. 42. κζ΄. Πᾶς ἔχων εὐχέρειαν τοῦ ἀποκαταστῆσαι τὸ ἀλλότριον καὶ δόλον ἢ ἀμέλειαν ἁμαρτάνων εἰς τὸ μὴ παραγαγεῖν τὸ πρᾶγμα, καταδικάζεται τῇ ἀποκαταστατικῇ ἀγωγῇ. ὁ δὲ χεῖρον γενόμενον τὸ πρᾶγμα παριστῶν, εἰ καὶ παραστατικῇ οὐκέτι κινεῖται, ἰμφάκτουμ ἀγωγῇ κατέχεται.

XXVII. Quicunque rei alienae restituendae facultatem habet et dolum vel culpam committit, quo res non exhibeatur, damnatur actione ad exhibendum. Qui vero rem deteriorem factam exhibet, quamvis ad exhibendum non amplius conveniatur, in factum actione tenetur.

L. 8. C. eod. κη΄. Εἰ μὲν τὰ πράγματα ἔχρησεν ἤτοι παρέθηκεν ἐκεῖνος, οὗ ἐν ταῖς δεήσεσιν ἐμνημόνευσας, ἕξεις κατὰ τοῦ ἔχοντος τὰ διαφέροντά σοι πράγματα τὴν παραστατικὴν αὐτῶν ἀγωγὴν, ἢ φαινομένων αὐτῶν τὴν ἐκδικοῦσαν αὐτά. εἰ μέντοιγε ὁ τὰ ἴδια παραθέμενος συνεφώνησεν, ὥστε σοὶ αὐτὰ ἀποδοθῆναι, εἰ μὲν ἐκληρονόμησας τὸν παραθέμενον, δύνασαι δικαίῳ κληρονομίας ταῦτα ἀπαιτεῖν. εἰ δὲ μήτε κατὰ τὸ πολιτικὸν μήτε κατὰ τὸν πραίτωρα αὐτὸν ἐκληρονόμησας, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχεις κατ' αὐτοῦ, καθ' οὗ ἐδεήθης, ἀπὸ τῶν τοιούτων συμφώνων.

XXVIII. Si res tuas commodavit aut deposuit is, cuius precibus meministi, adversus eum, qui res ad te pertinentes tenet, actionem ad exhibendum habebis, vel si res appareant, vindicationem. Si tamen is, qui res suas deposuit, pactus sit, ut eae tibi restituantur, si quidem ei, qui deposuit, heres extitisti, iure hereditario eas petere potes. Si vero nec civili iure nec praetorio ei heres extitisti, nullam actionem adversus eum, contra quem supplicas, ex eiusmodi pactis habes.

L. 9. C. eod. κθ΄. Ὁ χρεώστης καταβαλὼν, ἅπερ ἐποφείλει, κινεῖ τὴν ἀποκαταστατικὴν ἀγωγὴν, ἀπαιτῶν καὶ τὸ χειρόγραφον αὐτῷ ἀναδοθῆναι καὶ τὰ ἄλλα δικαιώματα τὰ ἀνήκοντα τῷ συναλλάγματι.

XXIX. Debitor, qui solvit, quae debet, ad exhibendum actionem habet, postulans tam chirographum sibi reddi quam reliqua instrumenta ad contractum pertinentia.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ*)

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XVI.

ΤΙΤΛΟΣ Α΄.

Περὶ χρήσεως καρπῶν.

Βι. ζ τῶν διγ. τί. α΄.

TITULUS I.

De usufructu.

Lib. VII Dig. tit. 1.

L. 1. D. VII. 1. α΄. **Paul.** Χρῆσις καρπῶν ἐστι δίκαιον τοῦ κεχρῆσθαι πράγμασιν ἀλλοτρίοις καὶ καρπίζεσθαι αὐτά, φυλαττομένης τῆς τοῦ πράγματος ὑποστάσεως.

I. *Paul.* Ususfructus est ius alienis rebus utendi et fruendi, salva rei substantia.

L. 2. D. eod. β΄. **Celsu.** Ἔστι γὰρ χρῆσις τῶν καρπῶν δίκαιον ἐν σώματι, οὗτινος φθειρομένου συμφθείρεται.

II. *Celsi.* Est enim ususfructus ius in corpore, quo peremto et ipse perimitur.

με[τὰ[a]) τὰς] ἐπὶ σωματικῶν πραγμάτων ἐν ῥέμ ἀγωγὰς εἰκότως καὶ περὶ τῶν ἐπὶ ἀσωμάτων κινουμένων ἐν ῥέμ ὁ νομοθέτης διαλαμβάνειν ἐπαγγέλλεται, οἷον ἐπί τε οὐσουφρούκτῳ καὶ ταῖς ἄλλαις δουλείαις. καὶ τέως τὸν περὶ οὐσουφρούκτου παρατίθεται λόγον. ἐστὶ δὲ οὐσουφρούκτος δίκαιόν τι τοῦ κεχρῆσθαι τοῖς ἀλλοτρίοις πράγμασι καὶ τούτων ἀπολαύειν, τῆς τῶν πραγμάτων οὐσίας τε καὶ ὑποστάσεως φυλαττομένης· ἐστὶ γὰρ οὐσουφρούκτος δίκαιόν τι ἐν σωματικῷ γνωριζόμενον[b]) πράγματι. τοῦ δὲ σωματικοῦ πράγματος, ἐφ' ᾧ σύστασιν ἔχει ὁ οὐσουφρούκτος, ἀναιρουμένου, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν ἀπόλλυσθαι τὸν οὐσουφρούκτον.

ἀνων. σύναπτε τῇ ἐπιγραφῇ[c]) τούτου ········ οὐσουφρούκτ . . βι λγ΄ τι. β΄.

τοῦ αὐτοῦ. ὡραῖον πάνυ, διὰ τὰ πόνδερε νούμερε μένσουρα ···········

1. [*Steph. index l.* 1. 2. D. h. t.] Post vindicationes rerum corporalium merito etiam de vindicationibus rerum incorporalium tractare legislator pollicetur, veluti de vindicatione ususfructus et aliarum servitutum, iamque de usufructu tractatum inchoat. Est autem ususfructus ius quoddam utendi rebus alienis et fruendi iis, salva rerum essentia atque substantia: est enim ususfructus ius quoddam in corpore. Re autem corporali, in qua constitit ususfructus, sublata, etiam ipsum usumfructum interire necesse est.

2. *Anon.* [*ad rubr.*] Adde ad rubricam huius tituli ········ ··· lib. XXXIII tit. 2.

3. *Eiusdem.* [*ad l.* 2.] Omnino recte propter res, quae pondere numero mensura consistunt, ············

*) Inc. fol. 74. 69.

a) Inc. fol 74. 69. Schol. 1 extat apud *Heimb.* II p. 179.

b) Cod γνωριζόμενος. *Heimb* γνωριζομένου πράγματος.–

c) Hoc verbum minus certum est.

γ'. [Γαϊ.] Ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν πάντων τῶν ἀγρῶν διὰ ληγάτου συνίσταται· καὶ δοκεῖ διδόναι ὁ κληρονόμος εἰσάγων εἰς τὸν ἀγρὸν τὸν ληγατάριον καὶ ἀνεχόμενος αὐτὸν κεχρῆσθαι καὶ καρπίζεσθαι.

Συνίσταται καὶ συμφώνοις καὶ ἐπερωτήσεσιν, οὐ μόνον ἐν ἀγροῖς καὶ οἰκήμασιν, ἀλλὰ καὶ δούλοις καὶ ὑποζυγίοις καὶ λοιποῖς πράγμασι.

Φθείρεται δὲ δήλοις τρόποις καὶ ὑποστρέφει πρὸς τὴν δεσποτείαν. τοῖς αὐτοῖς τρόποις καὶ συνίσταται καὶ φθείρεται ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ χρῆσις μόνη.

δ'. [Παῦλ.] Ἐν πολλοῖς θέμασι μέρος ἐστὶν ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν τῆς δεσποτείας.

III. *Gai.* Omnium praediorum usufructus per legatum constituitur: eumque heres dare videtur, si inducat in fundum legatarium et eum patiatur uti frui. *L. 3. pr. D. VII. 1.*

Constituitur et pactionibus et stipulationibus, non solum in fundis et aedibus, verum etiam in servis et iumentis caeterisque rebus. *§. 1.*

Extinguitur autem certis modis et revertitur ad proprietatem. Eisdem modis et constituitur et finitur usufructus et nudus usus. *§. 2. 3.*

IV. *Paul.* In multis casibus usufructus est pars dominii. *L. 4. D. eod.*

ἴδωμεν ἐντεῦθεν ἐπὶ τίνος πράγματος καὶ τίνι τρόπῳ . . . [δυνα]τόν ἐστιν οὐσούφρουκτον συνίστασθαι. συνίσταται τοίνυν .... οὐσούφρουκτος κυρίως διὰ ληγάτου συνίσταται, ἔνθα τὶς κελεύει τὸν κληρονόμον αὐτοῦ διδόναι τινὶ τοῦδε τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦδε τοῦ οἰκήματος τὸν οὐσούφρουκτον. διδόναι δὲ τὸν οὐσούφρουκτον ὁ κληρονόμος [δοκεῖ][d]), ἐὰν εἰς τὸν ἀγρὸν εἰσαγάγῃ τὸν ληγατάριον [ἢ][e]) ἀνάσχηται αὐτὸν καρποῦσθαί τε [καὶ κεχρ]ῆσθαι τὸν ἀγρόν, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον αὐτῷ κατέλιπεν ὁ διαθέμενος. καὶ διαθήκης δὲ χωρὶς εἰ βουληθῇ[f]) τις κυρίως οὐσούφρουκτον συνίστασθαι, δύναται τοῦτο ποιεῖν διὰ [πάκτου] τε καὶ ἐπερωτήσεως. συμφώνων γὰρ γινομένων, [ὥσ]τε με[g]) κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ καὶ ἀπολαβεῖν τοὺς ἐντεῦθεν καρπούς, ... τὸν οὐσούφρουκτον — — .... δίκαιον συνίσταται οὐσουφρούκτου οὐ μόνον ἐπὶ ἀγρῶν καὶ οἰκημάτων, ἀλλὰ καὶ δὴ καὶ ἐπὶ οἰκετῶν καὶ ἐπὶ ζώων καὶ ἀλόγων καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων ὡς ...... — — ...... ἄχρηστ . . . ανονητοι τοινυν . . ἐκτ . μόνον . . . . προπριεταρ . . . δια . . ντος μη χωρι .... ηρεσε κατὰ φανε[ροὺς τρόπους ἀπόλλυ]σθαι τὸν οὐσούφρουκτον καὶ πρὸς τὴν προπριεταρίαν ἐπαναστρέφειν. τοὺς δὲ τρόπους, δι' ὧν σβέννυσθαι πέφυκεν ὁ οὐσούφρουκτος, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει σοι. νῦν γὰρ πρόκειται ἡμῖν περὶ τῶν τρόπων εἰπεῖν, δι' ὧν συνίσταται ὁ οὐσούφρουκτος. καὶ ἐκεῖνο μέντοι τῶν ὁμολογουμένων[h]), ὅτι οἵστισι τρόποις καὶ συνίσταται καὶ σβέννυται ὁ οὐσούφρουκτος, τοῖς αὐτοῖς καὶ ουσος[i]) συνίσταταί τε καὶ σβέννυται.

ἐναντιοφ. ὁμοίως περὶ δουλειῶν ἐν τῷ [κ' διγ.] τοῦ α' τι. τοῦ η' βι.

ἐπὶ[k]) πολλῶν ὁ οὐσούφρουκτος μέρος δεσποτείας γνωρίζεται καὶ τοῦτο ἐντεῦθεν δείκνυταί τε καὶ δηλοῦται, ὅτι ὥσπερ ἡ δεσποτεία καὶ πούρως καὶ ὑπὸ ἡμέραν δύναται δίδοσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ οὐσούφρουκτος δύναται καὶ πούρως καὶ ἀπὸ φανερᾶς ἡμέρας συνίστασθαι. εἴρηται δέ μοι ἐπὶ πολλῶν καὶ οὐκ ἐπὶ πάντων θεμάτων δεσποτείαν μιμεῖσθαι οὐσούφρουκτον, ἐπειδὴ πρόσκαιρος μὲν οὐκ ἔρχεται δεσποτεία, οὐσούφρουκτος δὲ καὶ ἐπὶ φανεροῦ συνίσταται χρόνου, ὡς ὁ ἀφρικανὸς ἐν τῷ λζ' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησίν. καὶ ὁ μὲν οὐσούφρουκτος τελευτῶντος τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου σβέννυσθαι πέφυκεν, οὐκέτι δὲ ἡ προπριεταρία. δηλοῖ δὲ τοῦτο καὶ τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐν τῷ λγ' διγ. τοῦ παρόντος τι. εἰκότως οὖν ὁ παῦλος οὐκ ἐπὶ πάντων θεμάτων, ἀλλ' ἐπὶ πολλῶν μέρος εἶναι δεσποτείας εἶπε τὸν οὐσούφρουκτον ἤτοι μιμεῖσθαι δεσποτείαν.

ἐναντιοφ. ὁμοίως βι. λα' διγ. οα'[l]). ἐν δὲ τῷ θ' καὶ λγ' διγ. τούτου τοῦ τι. οὐκ ἐδέξατο τὸν οὐσούφρουκτον μέρος τῆς δεσποτείας, οὔτε ἐν τῷ . . διγ. τοῦ ς' τι. τοῦ .... η' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ με' βι. μέρος αὐτὸν ἐδέξατο. ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ μγ' διγ. τοῦ β' τι. τοῦ μζ' βι. λέγει τὸν ἔχοντα οὐσούφρουκτον [μὴ] εἶναι δεσπότην. τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ἑτέροις πλείστοις . ... βι. μδ' τι. ιδ' διγ. κζ' .... αὐτὸ φησιν, ὅτι ἐὰν πρ .... δὲν .... σού .... αυτος ....

4. [*Steph. index l. 3.*] Videamus iam, in quibus rebus et quibus modis usufructus constitui possit. Constituitur igitur .... usufructus proprie legato constituitur, si quis heredem suum iubeat dare alicui usumfructum illius agri vel illius aedificii. Dare autem usumfructum heres videtur, si legatarium in agrum induxerit vel eum patiatur uti frui agro, cuius usumfructum testator ei reliquit. Et sine testamento si quis velit proprie usumfructum constituere, pacto et stipulatione hoc efficere potest. Nam si pactum initum sit, ut mihi liceret uti et fructus percipere — — — .... Constituitur autem usufructus non solum in fundo et aedibus, verum etiam in servis et iumentis et animalibus et caeteris rebus .... — — [Ne tamen in universum] inutiles [essent proprietates, semper] abscedente [usufructu], placuit certis modis exstingui usumfructum et ad proprietatem reverti. Modos autem, quibus usufructus fere exstinguitur, sequens tractatus tibi indicabit. Nunc enim nobis dicendum est de modis, quibus constituitur usufructus. Illud autem in confesso est, quibus modis usufructus constituitur et finitur, iisdem etiam usum constitui et finiri.

5 *Enantioph.* [*ad l. 3 pr.*] Similiter de servitutibus dig. 20 tit 1 lib. VIII].

6. [*Steph. index l. 4.*] In multis usufructus pars dominii esse intelligitur: idque ex eo patet et constat, quod quemadmodum dominium pure vel ex die dari potest, eodem modo etiam usufructus pure et ex die certa constitui potest. Dixi autem in multis, non in omnibus casibus usumfructum imitari dominium, quia dominium temporale non datur, usufructus autem etiam ad certum tempus constituitur, ut Africanus ait dig. 37 huius tituli. Et usufructus quidem defuncto usufructuario exstinguitur, non etiam proprietas. Hoc ostendit etiam ius accrescendi, ut discere est dig 33 huius tituli. Merito igitur Paulus dixit, non in omnibus casibus, sed in multis usumfructum partem dominii esse sive imitari dominium.

7. *Enantioph.* [*ad l. 4.*] Similiter lib. XXXI dig. [76 §. 2] Verum in dig. 9 [§. 4] et dig. 33 [§. 1] huius tituli usumfructum non intellexit partem esse dominii, nec in dig. [25 pr.] tit. [16] lib. [L] .... dig. 8 tit. 1 lib. XLV (?) partem eum esse statuit. In fine autem dig. 43 (44 §. 12) tit. 2 lib. XLVII dicit eum, qui usumfructum habeat, non esse dominum. Idem in aliis permultis .... lib XLIV tit. 14 dig. 27 (?) ....

d) Deest in Cod.
e) Cod. non habet.
f) Cod. ἠβουλήθη.
g) In Cod. videbatur esse μή.
h) Sc. ἐστίν.
i) Cod. αὐτος.

k) Vide hoc scholium apud *Heimb.* II p. 170.
l) Numerus corruptus, sed an ος' scribendum sit, haud satis scio. Nam in libro XXXI singulorum digestorum numeri alii fuisse videntur in Graecorum exemplaribus, alii in nostris sunt.

L. 5. D. VII. 1. έ. [Παπιαν.] Ἐκ μέρους ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἀδιαιρέτως καὶ διῃρημένως συνίσταται, καὶ τῷ χρόνῳ φθείρεται, καὶ μειοῦται διὰ τοῦ φαλκιδίου, καὶ τοῦ ἐναγομένου τελευτῶντος ἡ ἀγωγὴ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν διαιρεῖται εἰς τοὺς κληρονόμους. καὶ τοῦ ἑνὸς τῶν κοινωνῶν διεκδικοῦντος [1]) τὴν ἐκ τοῦ κοινοῦ ἀγροῦ χρεωστουμένην χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἡ ἀποκατάστασις πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ γίνεται.

V. *Papinian.* Ususfructus pro parte indivisa et divisa constituitur, et tempore extinguitur, et per Falcidiam minuitur, et reo defuncto actio ususfructus inter heredes dividitur. Et uno ex sociis defendente usumfructum, qui ex fundo communi debetur, pro parte eius fit restitutio.

L. 6. pr. D. eod. ϛ'. Ληγατεύεται χρῆσις καρπῶν, καὶ ψιλὴ δεσποτεία, καὶ μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.

VI. Legatur ususfructus, et nuda proprietas, et manet apud heredem ususfructus.

§. 1. Καὶ ἐν τῷ διαιρετικῷ τῶν τῆς φαμιλίας κληρονομιαίων καὶ τῶν ἐπικοίνων πραγμάτων δικαστηρίῳ συνίσταται, τοῦ δικαστοῦ προσκυροῦντος τῷ ἑνὶ τὴν δεσποτείαν, καὶ τῷ ἄλλῳ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

Etiam in iudicio familiae erciscundae et communi dividundo constituitur, si iudex alteri proprietatem, alteri usumfructum adiudicet.

§. 2. Καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν ὑπεξουσίων ἡμῶν κτώμεθα χρῆσιν καρπῶν. [2])

Et per nosmet ipsos, et per eos, qui iuri nostro subiecti sunt, acquirimus usumfructum.

§. 3. Δυνατὸν δούλου γραφομένου κληρονόμου, ψιλὴν ληγατεύεσθαι τὴν δεσποτείαν.

Servo herede instituto, nuda proprietas legari potest.

L. 7. pr. §. 1. D. eod. ζ'. Πᾶς πόρος τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει. ὅθεν αὐτὸς εἰς νομὴν τῆς ἐπὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγῆς πέμπεται καὶ δεσπόζει τῆς τοῦ γείτονος οἰκίας εἰ μὴ λάβῃ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ οὐκ ἀπόλλει τὴν δεσποτείαν φθειρομένης τῆς χρήσεως. καὶ οὐ δύναται ὁ δεσπότης ὑψοῦν τὸν οἶκον ἄκοντος αὐτοῦ, οὔτε ἄλωνος χρήσεως ληγατευθείσης οἰκοδομεῖν ἐν αὐτῇ.

VII. Omnis reditus ad fructuarium pertinet. Unde ipse in possessionem damni infecti causa mittitur et aedes vicini iure dominii possidet si ei non caveatur, nec dominium amittit extincto usufructu. Nec dominus invito eo aedes altius tollere potest, neque areae usufructu legato in ea aedificare.

§. 2. Ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ἀνανεοῖ τὰ ἀνακέραμα καὶ τὴν μετρίαν ἀνανέωσιν. εἰ δέ τινα τοῦ οἴκου τῇ παλαιότητι φθαρῇ, οὐδέτερος ἀνανεοῦν ἀναγκάζεται. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἀνανεώσει, κέχρηται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων. ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τῶν καρπῶν, δίδωσι τὰ δημόσια καὶ τὰ δαπανήματα καὶ τὰς ἐκ τοῦ πράγματος ἐαθείσας διατροφάς.

Fructuarius sarta tecta habere debet, et modica refectio ad eum pertinet. Si pars tamen aedium vetustate corruerit, neuter reficere cogitur. Sed si heres refecerit, fructuarius utitur. Qui usumfructum habet, onera publica praestat et impendia et alimenta ab ea re relicta.

..... σρα τὸν οὐσούφρουκτον καὶ ἐξ ἀρ[χῆς] .... δια .... συνίστασθαι καὶ ὡσαύτως .... διῃρημενον ..... ἀδιαιρε ... καὶ ἐξ .... ὡς ἔνθα δυσί τισιν ἢ καὶ πλείοσι .... καταλελοιπὼς ἐκ ..... ηρουμε ... μερων ουσουφ .... ενθα .... τὸν οὐσουφρουκτον τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ κορνηλιανοῦ .... ου .... [συ]νίσταται. σβέννυται δὲ κατὰ τὸν τρ[όπον] τοῦ νοναυτένδω καὶ κατ' . φαιρωρ ... κ ..... μενου μερ .... τοῦ αὐτοῦ πράγματος .... τοῦ οὐσουφρούκτου ἢ ἐξ ἀδιαι .... μ ... ὁ μὴ κεχρημένος τὸ οἰκεῖον ἀπόλλυσι μέρος. τίνι δὲ τὸ ἀπο[λόμενον] προστίθεται μέρος, μανθάνεις ἐν τῷ ἑξῆς τί. ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ τί διγ. ὡδ .... καὶ φ ... εις τ .. — .... τί. τελ .. αὐτοῦ .... — πραγματ .. δεσποτ .... — — — — — — — — — — — — — — — — — — || || || ||[m]) ||[n]) ||[o]) ||[p]) ||[q]) |[r]) ....

8. [*Steph. index l.* 5.] ...., usumfructum etiam ab initio .... || || || constituitur. Amittitur autem non utendo .... — — — qui non utitur, partem suam amittit. Cuinam vero accrescat pars amissa, disces tit. sequenti in digestis, quae eo titulo continentur — || || || || || || || || || ....

[τοῦ[s]) ἐναντιοφ. ἐπὶ δὲ τῶν δουλειῶν ἡ] ψῆφος ὑπὲρ [τοῦ ἀγροῦ λέγεται, καὶ ὁ δαπανήσας ἀναγκαίως καὶ δεδοκιμασμένως ἔχει τὴν νεγοτιωγεστόρουμ, ὡς βι. γ' τί. ε' διγ. λ' ἐν τῷ τέλει. ἀνάγν.] βι. η τί. ε' διγ. δ'.

9. *Enantioph.* [*ad l.* 5.] In servitutibus autem sententia pro praedio dicitur, et qui sumtus necessario et utiliter fecit, negotiorum gestorum actionem habet, ut lib. III tit. 5 dig. 30 in fine. Lege lib. VIII tit. 5 dig. 4.

κατὰ πολλοὺς [καὶ διαφόρους ὁ οὐσούφρουκτος συνίσταται τρόπους, οἷον εἰ] πρωτότυπος οὐσούφρουκτόν τινι[t]) ἐληγάτευσεν. [εὑρίσκεται γὰρ ὁ μὲν λεγατάριος ἔχων][u]) — — — — — — — — — — — — — — — —

10. [*Steph. index l.* 6.] Pluribus et variis modis ususfructus constituitur: utputa si dominus usumfructum alicui legaverit. Tunc enim legatarius habet

(*Complura desiderantur.*)

1) Διεκδικεῖν, quod vindicare significat, per ἐξελληνισμὸν perperam positum est pro δεφενδεύειν.

2) Expl. fol. 74. 69.

m) Initio eius lineae conspiciebantur literae: δουλ.
n) Initio legebam: δυ.
o) Initio erat: δύναται λέγειν μι.
p) Initio videbatur esse: λοιπος ... οὐ μέντοι.
q) Literae ουστα initio legi poterant.
r) Linea incipiebat: εἶτε ἐν.
s) Sequentia supplevi ex scholiis, quae habentur apud *Heimb.* II p. 180. Ex iisdem etiam quae praecedunt lacunae aliquatenus suppleri possunt.
t) Cod. τις.
u) Hactenus fol. 74. 69. Quae sequebantur in folio nunc deperdito, maximam partem ex scholiis, quae habet *Heimbachii* editio II p. 180 sq., restitui possunt.

Καὶ ἀνανεοῖ· ὥσπερ καὶ κεντρίζει τὰ δένδρα. οὐ κωλύεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων γεωργῆσαι καὶ ἀνανεῶσαι· καὶ οὐ μόνον ἀναγκαίως, ἀλλὰ καὶ ἐπιτερπῶς, οἷον γράψαι καὶ ψηφῶσαι καὶ τὰ λοιπά. οὔτε πλεονάσαι οὔτε χρήσιμόν τι δύναται καταγαγεῖν,

η'. Κἂν εἰ μέλλοι κάλλιον ἀνανεοῦν αὐτό.

θ'. Ἀναγκάζεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων καὶ γεωργεῖν τὸν ἀγρόν· αὐτῷ γὰρ διαφέρει τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ δυνάμενα λαμβάνεσθαι,

Τυχὸν ἀπὸ μελισσῶν ἢ λιθοτομιῶν ἢ λευκογαίου ἢ ψάμμου,

Κἂν μετὰ τὸ ληγατευθῆναι χρῆσιν τῶν καρπῶν εὑρεθῇ τὰ τοιαῦτα μέταλλα, ἔνθα μέντοι ὅλου τοῦ ἀγροῦ, καὶ οὐ μέρους ἡ χρῆσις ἐληγατεύθη.

Καὶ τῆς[3]) ἐκ προσχώσεως ἔχει τὴν χρῆσιν, οὐ μὴν τῆς ἐν ποταμῷ τεχθείσης νήσου πλησίον τοῦ ἀγροῦ.

Ἀνήκει αὐτῷ καὶ τὰ ἰξευμένα καὶ[4]) κυνηγούμενα καὶ ἡ ἁλεία καὶ ἡ σπερμοθήκη· ὥστε καὶ πιπράσκειν καὶ σπείρειν. ὀφείλει δὲ τὴν σπερμοθήκην ἀνανεοῦν, ὡς ἐξοπλισμὸν τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἀποκαθιστᾶν τῷ δεσπότῃ φθειρομένης τῆς χρήσεως. κέχρηται δὲ τῷ ἐξοπλισμῷ, οὐ μὴν καὶ πιπράσκει.

Ἐὰν ἀγροῦ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ ᾖ τόπος, ἐξ οὗ ὁ δεσπότης εἰώθει κάλαμον ἢ ἰτέαν λαμβάνειν εἰς χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ, οὗτινος ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἐληγατεύθη, κέχρηται καὶ ὁ τὴν χρῆσιν

Et reficit: quemadmodum et arbores adserit. Non prohibetur usufructuarius agrum excolere et reficere: nec solum necessarias, sed etiam voluptuarias refectiones facturus, ut sunt picturae, pavimenta, et caetera. Neque ampliare neque utile quidquam detrahere potest, *L. 7. § 3. D. VII 1.*

VIII. Quamvis melius repositurus sit. *L. 8 D. eod.*

IX. Fructuarius agrum colere cogitur: ad eum enim pertinent, quae in eo nascuntur et quae ex eo percipi possunt, *L. 9 pr. D. eod.*

Puta ex apibus vel lapicidinis vel cretifodinis vel arena, §. 1. 2.

Licet post legatum usumfructum eiusmodi metalla inventa fuerint, si tamen totius agri, non partis ususfructus legatus sit. §. 3.

Etiam alluvionis usumfructum habet: non autem insulae in flumine iuxta fundum natae. §. 4.

Ad eum pertinent etiam aucupia et venationes et piscatio et seminarium: ut et vendere et seminare liceat. Debet autem seminarium renovare, quasi instrumentum agri, et domino restituere extincto usufructu. Utitur autem instrumento, non tamen et vendit. §. 5 6.

Si fundi ususfructus legatus sit, et sit locus, unde dominus solebat arundinem aut salicem sumere ad usum agri, cuius ususfructus legatus est, his quoque utitur usufructuarius: nec tamen vendit, nisi §. 7.

τὸ[u]) ἰνστρούμεντον, ἔχει τοι ὡς εἴρηται τοῦ ἰνστρουμέντου τὴν χρῆσιν. ἐπειδὴ καὶ ἔνθα οὐσουφρούκτος ἀγροῦ ληγατεύεται, καὶ ἕτερός ἐστιν ἀγρός, ἐξ οὗ συνήθης ἦν τῷ προπριεταρίῳ πάλους τινὰς ἤτοι κοντοὺς καὶ ὑποστηρίγματα ἢ ἰτέας ἢ κάλαμον λαμβάνειν καὶ εἰς τὸν ἀγρόν, οὗ τὸν οὐσουφρούκτον[v]) ἐληγάτευσε, μεταφέρειν, εἰς χρῆσιν τούτου αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος τῷ πάλῳ καὶ τῇ ἰτέᾳ καὶ τῷ καλάμῳ κεχρῆσθαι, οὐ μὴν καὶ πιπράσκειν τὸ ἐξ αὐτῶν, εἰ μὴ ἄρα τοῦ ἰτεῶνος αὐτοῦ ἢ τῆς παλαρίας ὕλης, τουτέστι τῆς ἐχούσης τοὺς πάλους, ἢ τοῦ καλαμῶνος ἰδικῶς οὐσούφρουκτος αὐτῷ ἐληγατεύθη· τότε γὰρ καὶ πιπράσκειν[w]) δύναται τὰ ἐκ τοῦ ἰτεῶνος καὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ καλαμῶνος λαμβανόμενα. γράφει γὰρ καὶ τρεβάτιος, δύνασθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον τὴν τμητικὴν ὕλην, ἧς ὁ οὐσούφρουκτος αὐτῷ ἐληγατεύθη, καὶ τὸν καλαμῶνα τέμνειν, ὡς ἔτεμνε μέντοι ὁ προπριετάριος, εἰ[x]) καὶ μὴ πιπράσκειν αὐτὰ εἰώθει· τουτέστιν ἐκεῖνα τέμνειν τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ συγχωροῦμεν, ἅπερ ὁ προπριετάριος τέμνειν εἰώθει, οὐ μὴν αὐτὸν ἀναγκάζομεν κεχρῆσθαι τοῖς τεμνομένοις καθὸν καὶ ὁ δεσπότης ἐκέχρητο. τμητικὴ δὲ ὕλη ἐστίν, ἥτις μετὰ τὸ τμηθῆναι πάλιν ἐκ τῶν ῥιζῶν ἢ ἐκ τῶν κλάδων φύει καὶ αὖθις ἀναδίδωσιν. οὕτω φησὶ καλλίστρατος[y]) ἐν τῷ ν'[z]) τῶν διγ. βι. τί. ις' διγ. λ'.

ἀνων. σπερμοθήκην νόει τὸν σῖτον ἢ ἕτερον γέννημα ἀποκείμενον εἰς χρείαν. περὶ γὰρ τοιούτου σκεύους διδασκόμεθα βι. ιθ' τί. α' διγ. ιη' .. τα .. πότε μέρος ἐστὶ τοῦ ἀγροῦ .... ἰνστρούμεντον οὐκ ἐστὶ μέρος τοῦ ἀγροῦ .... τοῦ τί. θε. λ'[a]) καὶ βι. .. τί. α' διγ. μδ' .... καὶ ἀνάγν. καὶ διγ. ιζ' ἐν τῷ τέλει. [περὶ δὲ] ἐνθηκῶν ἀνάγν. τοῦ τί. διγ. ιβ'.

........[b]) κέχρηται γὰρ τῷ ἰνστρουμέντῳ, εἰ μὴ ῥητῶς κωλυθῇ, ὡς διγ. ιε'. τί δὲ ἐστὶ ἰνστρούμεντον τοῦ ἀγροῦ, μανθάνεις βι. λγ' τί. ζ'.

τοῦ αὐτοῦ. εἴρηται π . . . ν . . καὶ ἐπὶ οὐ[σου] . . . τοῦ τί. η' διγ. . . . . .

11. [*Steph. index l. 9 § 7.*] instrumentum, habet, ut dictum est, instrumenti usumfructum. Nam et si fundi ususfructus legatur, et alius fundus est, unde proprietarius solebat palos et pedamenta vel salices vel arundines sumere et in fundum, cuius usumfructum legavit, transferre, ad usum eius fundi usufructuarius palo et salice et arundine uti potest, non autem aliquid eorum vendere, nisi forte salicti ipsius vel silvae palaris, quae palos habet, vel arundineti ususfructus specialiter ei legatus est: tunc enim etiam vendere potest, quae ex salicto et silva et arundineto sumuntur. Nam et Trebatius alicubi scribit, usufructuarium posse silvam caeduam, cuius ususfructus ei legatus est, et arundinetum caedere, sicut paterfamilias caedebat, [et vendere,] licet ea vendere non solebat: hoc est usufructuario illa caedere permittimus, quae proprietarius caedere solebat, non autem cogimus eum his, quae caesa sunt, eodem modo uti, quo dominus iis usus est. Silva autem caedua est, quae succisa ex radicibus aut stirpibus renascitur et rursus crescit. Sic dicit Callistratus lib. L Digestorum tit. 16 dig. 30.

12. *Anon.* [*ad l. 9 §. 6.*] Seminarium intellige frumentum vel plantas quascunque ad necessarios usus repositas. De huiusmodi instrumento edocemur lib. XIX tit. 1 dig 18 ...... quando pars fundi sit .... instrumentum non est pars fundi .... them 30 et lib. .. tit. 1 dig 44 .... et lege dig. 17 in fine. De enthecis autem lege dig. 12.

13. [*Anon. ad l. 9 §. 6.*] Instrumento enim utitur, nisi specialiter prohibitus sit, ut dig. 15 [§. 6]. Quid autem sit instrumentum fundi, discis lib. XXXIII tit. 7.

14. *Eiusdem.* [*ad l. 9 §. 7.*] Dicitur .... etiam de usu .... tit. 8 dig. [16].

3) Malim τῶν.

4) Inc. fol. 88. 85.

u) Inc. fol. 88. 85.

v) Cod. ἀγρόν.

w) Cod. π ... σκέπτειν.

x) Nempe excidit: καὶ πιπράσκειν, εἰ καὶ etc.

y) In Cod. Florentino est *Gaius*, in aliis Codd. *Paulus*.

z) Cod. η'.

a) Videtur indicari l. 12 §. 30 D. *de instructo vel instrum. legato.*

b) Nomen auctoris huius scholii deest.

ἔχων τῶν καρπῶν· οὐ μὴν καὶ πιπράσκει, εἰ μὴ τῆς ὕλης αὐτῆς ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἐληγατεύθη· τότε γὰρ πιπράσκει, κἂν ὁ δεσπότης ἐκέχρητο μόνον, οὐ μὴν καὶ ἐπίπρασκεν.

L. 10. D. VII. 1. ι'. Ἀπὸ τῆς καυσίμης ὑπορθώματα καὶ κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων λαμβάνει ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων. ἀπὸ δὲ τῆς μὴ τοιαύτης ὕλης εἰς τὰς ἀμπέλους λαμβάνει· ὥστε μέντοι μὴ ποιῆσαι χείρονα τὸν ἀγρόν.

L. 11. D. eod. ια'. [Παῦλ.] Τὰ δὲ μεγάλα δένδρα οὐ δύναται κόψαι.

L. 12. pr. D. eod. ιβ'. [Οὐλπ.] Ἀποσπασθέντων τῶν δένδρων ἢ βίᾳ τῶν ἀνέμων πεσόντων, κέχρηται αὐτοῖς ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων πρὸς τὴν ἰδίαν χρῆσιν καὶ τοῦ ἀγροῦ. καὶ οὐ κέχρηται τοῖς ἐργασίμοις ὡς καυσίμοις, ἐὰν ἔχῃ καύσιμα. τέμνει δὲ πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ἐποικίου ἐργάσιμα, ὥσπερ καὶ ἄσβεστον ἕψει καὶ ψάμμον ὀρύττει, καὶ ἄλλο τι τῷ ἔργῳ ἀναγκαῖον δύναται λαβεῖν.

§. 2. (§. 1. decst.) Δύναται παραχωρεῖν ἑτέρῳ καρπίζεσθαι, καὶ μισθοῦν καὶ πιπράσκειν· ὁ γὰρ πωλῶν ἢ μισθῶν νέμε-

forte silvae ipsius ususfructus legatus sit: tunc enim vendit, licet dominus uteretur tantum, non etiam venderet.

X. Ex silva, quae in hoc habetur, ut comburatur, pedamenta et ramos ex arboribus sumit usufructuarius. Ex silva autem, quae talis non est, in vites sumit: ita tamen, ut fundum deteriorem non faciat.

XI. *Paul.* Grandes autem arbores caedere non potest.

XII. *Ulp.* Arboribus evulsis vel vi ventorum deiectis, fructuarius his utitur ad usum suum et agri. Nec materia utitur pro ligno, si habeat lignum ad comburendum. Materiam autem succidit ad refectionem aedium, quemadmodum et calcem coquit et arenam fodit, et aliud quid operi necessarium sumere potest.

Potest alii fruendum concedere, et locare et vendere: nam qui vendit aut locat, possidet: et qui

— — — ραν και καρπιζεσθαι δε …… [ὁ οὐσου]φρουκτουάριος δύναται λαμβάνειν φαμὲν οὔτε εἰς χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ οὔτε εἰς ……, ὡς ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ἔγνως. ἀπὸ δὲ τῆς μὴ τμητικῆς ὕλης, εἰ καὶ ταύτης ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, ἐκεῖνα μόνα λαμβάνειν δύναται τὰ ὑπορθώματα, [ἅπερ][c] ἐστὶν αὐτῷ χρειώδη τε καὶ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τῶν ἀμπέλων [διόρθωσιν], εἰ μὴ ἄρα καὶ ἐν τούτῳ χείρονα ποιεῖ τὸν ἀγρόν. εἰ δὲ μεγάλα εἴη δένδρα ἐν τῷ ἀγρῷ, οὐ δύναται πάντα[d] τέμνειν …… οὐδὲ [εἰ] τούτων ἐ[ληγα]τεύθη αὐτῷ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ὁ οὐσούφρουκτος. δένδρα μέντοι ἀποσπασθέντα ἤτοι κατα[πεσόντα] …… προς εκείνην τ …… [πρὸς][e] ἐπανόρθωσιν τῶν οἰκημάτων τοῦ κτήματος δύνασθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἐκ του …… λητ. . ἐνπεσούσῃ[f]), τουτέστι τοῖς ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς ξύλοις, μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἀντὶ καυσίμων κεχρῆσθαι, μόνον εἰ [ἔχῃ ἄλλ]α ἑτέρωθεν καύσιμα. καὶ ἀποδέχομαι τοῦ λαβεῶνος τὴν γνώμην. εἰ[g]) γὰρ ἐπιτρέψομεν αὐτῷ ἀπαρατηρήτως ἀντὶ καυσίμων κεχρῆσθαι τοῖς καταπεσοῦσι δένδροις, κἂν ἐργάσιμα εἴη, συμβῇ δὲ πάντα τὰ τοῦ ἀγροῦ δένδρα καταπεσεῖν, ἀλλ' εἴγε ταύτῃ εὑρίσκεται πάντα τὰ δένδρα κερ[δαίνειν ὁ] οὐσουφρουκτουάριος. τὴν μέντοι ὕλ[ην] …… καταπεσοῦσαν δύναται τεμεῖν οὐκ [εἰς][h]) χρῆσιν οἰκείαν ἤτοι τῶν ἰδικῶς αὐτῷ διαφερ.. δε ἄλλοτε ταυτ.. δει …… εφ .. τῆς[i]) βίλλας ἤτοι τοῦ κτήματος, ὥσπερ καὶ γύψον ἕψειν καὶ ἄμμον[k]) ὀρύττειν ἢ καὶ τι ἕτερον χρειῶδες τῷ οἰκοδομήματι δύναται λαμβάνειν ἐκ τοῦ ἀγροῦ. ἀναγν. τὸ ιδ' διγ.[l]) τοῦ παρόντος τι. καὶ τὸ τελευταῖον θέ. τοῦ ιθ' διγ.

ἀνων. περὶ διαφόρων ὀνομάτων ξύλων, καὶ ποῖα μὲν καύσιμα ποῖα δὲ ἐργάσιμα λέγεται, ἀνάγν. βι. λβ' διγ. νγ', νδ', νε', καὶ βι. ν' τι. ις' διγ. λ' Gaiu, ρξζ' ulpianu, ρξη' paulou.

τοῦ αὐτοῦ. ματέρια τὸ ῥητὸν ἔχει, ὅπερ δηλοῖ τὰ ἐργάσιμα. τὰ δὲ …… ὀνομασ. ἀνάγν. τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ι' διγ.

ὁ οὐσουφρουκτουάριος δύναται τοῦτο μὲν αὐτὸς ἀπολαύειν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἔχει, δύναται δὲ καὶ ἑτέρῳ παραχωρεῖν, οὐκ αὐτὸ τὸ δίκαιον τοῦ οὐσουφρούκτου, ἀλλὰ τὸ λαμβάνειν τοὺς καρπούς …… καὶ …… τὸν οὐσούφρουκτον καὶ πιπράσκειν αὐτὸν ἤτοι τὴν ἐπικαρπίαν αὐτοῦ καὶ …… διὰ τῆς …… [πιπράσ]κων δοκεῖ διὰ τοῦ τιμήματος κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ, κἂν αὐτὸς ε … ρωνεμηται …… … αὐτὸν πρωτοτύπως νέμεσθαι τὸν οὐσούφρουκτον δοκεῖ, ὡς ὁ μαρκιανὸς ἐν τῷ λη' διγ. φησί. καὶ τὸν τούτου λογισμὸν

15. [*Steph. index l. 10—12 pr.*] — — — …… …… usufructuarius sumere potest nec ad usum agri nec …… ut in praecedente dig. didicisti. Verum ex non caedua silva, si etiam huius usumfructum habeat, ea solum pedamenta sumere potest, quae ei utilia sunt et necessaria ad vites sustinendas, nisi forte vel hac re fundum deteriorem faciat. Sed si grandes arbores in fundo sint, non potest omnes caedere …… nec si earum ususfructus ei simili modo legatus sit. Arbores autem evulsas vel deiectas [Labeo dicit, in suum usum vel] ad refectionem aedificii in villa posse usufructuarium [ex fundo sumere, sed materia] hoc est arboribus ex ipsa terra crescentibus non posse eum pro ligno uti, si aliunde ligna habeat. Et accedo sententiae Labeonis. Nam si ei concedamus, ut promiscue pro ligno utatur arboribus deiectis, licet materia sit, et omnes arbores fundi decidere contingat, hac ratione omnes arbores usufructuarius lucraretur. Materiam autem, [licet non] deciderit, caedere potest, non quidem in suum usum vel eorum, [quae ad eum pertinent, sed, si opus sit, ad refectionem] villae, sicut et gypsum coquere et arenam fodere vel aliud quid utile aedificio ex fundo sumere potest. Lege dig. 14 huius tit. et §. ultimam dig. 19.

16. *Anon* [*ad l. 10.*] De diversis appellationibus lignorum, et quid lignum quaeve materia dicatur, videsis lib XXXII dig. 53, 54, 55 (55, 56, 57) et lib. L. tit. 16 dig. 30 Gaii, 167 Ulpiani, 168 Pauli.

17. *Eiusdem* [*ad l. 12 pr.*] Materia textus habet, quod ligna significat ad aedificandum necessaria …… vide quae adnotata sunt in dig. 10.

18. [*Steph. index l. 12 § 2—5.*] Usufructuarius tam ipse per se uti frui potest re, cuius usumfructum habet, quam alii concedere potest, non ipsum ius usufructus, sed fructus percipere …… usumfructum et vendere eum sive utilitatem eius, et …… …… si vendiderit, propter pretium uti videtur usufructu, licet ipse …… …… ipse principaliter usumfructum possidere videtur, ut Marcianus dig. 38 dicit: eiusque rationes …… …… dig. 39. Lege etiam dig 40. Sed et si precario

---

c) Vide partem huius scholii apud *Heimb.* II p. 182.

d) Forte: ταῦτα.

e) Legerim: καταπεσόντα φησὶ λαβεὼν πρὸς οἰκείαν μόνον χρῆσιν ἢ πρὸς ἐπανόρθ.

f) Forte: ἐκ τοῦ ἀγροῦ λαμβάνειν, τῇ ὕλῃ δὲ τῇ πεσούσῃ.

g) Haec verba rursus habet *Heimb.* II p. 183.

h) Ex coniectura addo

i) Sic legebam in Codice. Fortasse scribendum: διαφερόντων, ἀλλ' εἰ ταύτης δεῖ, πρὸς ἀνανέωσιν τῆς βίλλας κ. τ. λ.

k) Sic Codex.

l) An ια' διγ;

ται· καὶ ὁ δωρούμενος ἢ κατὰ παράκλησιν διδοὺς νέμεται[5]). κέχρημαι, κἂν ἄλλος πρᾶγμά μου πράττων μισθώσῃ ἢ νεμηθῇ· ἔχω γὰρ τὴν κατ' ἐκείνου ἀγωγήν.

Ἐὰν ὁ δοῦλός μου, καθ' οὗ ἔχω χρῆσιν, φυγὰς ὢν ἐπερωτήσῃ τι ἢ λάβῃ ἐκ πράγματος ἐμοῦ, κατέχω τὴν χρῆσιν, ὡς διὰ τοῦτο χρώμενος αὐτῇ[6])· πολλάκις γὰρ καὶ τοῖς παροῦσι μὴ χρώμενοι κατέχομεν τὴν χρῆσιν αὐτῶν· ὡς ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ ἀνήβου καὶ τοῦ γέροντος, καὶ τοῦ γεωργουμένου παρ' ἡμῶν ἀκάρπου ἀγροῦ. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐπηρώτησεν ὁ φυγάς, κατέχομεν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· ὡς καὶ ὁ δεσπότης τὴν δεσποτείαν. ἑκατέρῳ[7]) δὲ ἀπόλλυται, μεθ' ὃ τῆς νομῆς αὐτοῦ ἕτερος δράξηται, εἰ μὴ ἄρα καὶ τότε ἐκ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἐπερωτήσει· τότε γὰρ οὐκ ἀπόλλυται ἡ χρῆσις, εἴτε ὁ κληρονόμος αὐτὸν νέμεται ἢ ὁ τὴν κληρονομίαν ἀγοράσας ἢ ᾧτινι ἐληγατεύθη ἡ δεσποτεία ἢ ὁ ἅρπαξ· ἀρκεῖ γὰρ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι κατέχειν διαθέσει, καὶ τὸν δοῦλον ὀνόματι αὐτοῦ τι πρᾶξαι.

Ἐὰν κλέπτης τοὺς καρποὺς πεπείρους ὄντας κόψῃ, ὁ μὲν τὴν δεσποτείαν ἔχων τὴν τοῦ πράγματος

donat vel precario concedit, possidet. Utor, etsi alius negotium meum gerens locaverit vel possideat: habeo enim adversus eum actionem.

Si servus, in quo usumfructum habeo, dum in fuga est, aliquid stipuletur vel accipiat ex re mea, retineo usumfructum, quasi per hoc utar eo: saepe enim, etiamsi praesentibus non utamur, tamen usumfructum eorum retinemus: ut in aegrotante servo et impubere et sene et in agro sterili a nobis culto. Sed et si servus fugitivus non stipuletur aliquid, usumfructum eius retinemus: sicut et proprietarius dominium. Utrique autem perit, postquam possessionem eius alius nactus fuerit, nisi forte et tunc ex re usufructuarii stipuletur: tunc enim ususfructus non amittitur, sive heres eum possideat sive emtor hereditatis sive is, cui proprietas legata est, sive praedo: sufficit enim usufructuario, affectu eum retinere, et servum nomine eius aliquid facere. L. 12. §. 3. 4. D. VII. 1.

Si fur fructus maturos desecuerit, proprietarius condictionem furtivam habet, usufructuarius autem §. 5.

..... αυτο διδα ...... λθ' διγ. ἀνάγν. καὶ τὸ μ' διγ. εἰ δὲ καὶ πρεκαρίοις ἤτοι κατὰ παράκλησιν παραχω[ρῇ] τινι λαβεῖν τοὺς καρποὺς ἢ καὶ δωρήσηται τὸν οὐσουφρούκτον ἤτοι τὴν ἐπικαρπίαν τοῦ οὐσουφρούκτου, καὶ οὕτω οὐδὲν ἧττον κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ δοκεῖ, καὶ διὰ τοῦτο [παρακατέχ]ει [τὸ] δίκαιον τοῦ οὐσουφρούκτου. οὐ μόνον δὲ εἰ ἐγὼ ὁ οὐσουφρουκτουάριος μισθώσω τὸν οὐσούφρουκτον. ἀλλ' εἰ καὶ ἄ[λλος] τὶς [νε]γότιον] πράττων ἐμὸν τοῦτον μισθώσῃ, γράφει που ἰουλιανός, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον παρακατέχειν με τὸν οὐσούφρουκτον ἤ[τοι μ]ένειν με οὐσουφρουκτουάριον, καὶ μὴ ἀπόλλυσθαί μοι τῷ νονουτένδω τὸν οὐσούφρουκτον. τί δέ, ἐὰν — — — — — — — — — — — — — ..αὐτ. ὡσανεὶ κεχρημένος τῷ οὐσουφρούκτῳ παρακατέχειν αὐτὸν τὸν οὐσούφρουκτον .... δοκῶ. καὶ μᾶλλον δέχεται πομπώνιος π.. .... οὐσούφρουκτον. πολλ[άκις] γὰρ καὶ εἰ παροῦσι τοῖς οἰκέταις μὴ χρ[ώμεθα], φαμὲν καὶ οὕτω αὐτὸν τὸν οὐσούφρουκτον [παρακατέχεσθαι· ὡς ἐπὶ ἀσθε]νοῦντι οἰκέτῃ ἢ ἰνφαντι, οὕτινος τὶς οὐδὲν ηω . σεκατολ .... [οἰ]κετη .... εν δυναμένω .... μεν, φυλάττεται ἡμῖν ὁ κατ' αὐτῶν [οὐσούφρουκτος], καὶ ἀγρὸν αροτρ ...., ὥστε μηδένα τεχθῆναι καρπόν, καὶ οὕτω οὐδὲν ἧττον παρακατέχ[ομεν τὸν οὐσούφρουκτον,] ὥστε οὐχ ἡ φυσικὴ χρῆσις χαρακτηρίζει καὶ φυλάττει τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ ἐν φυγῇ τυγχάνοντος οἰκέτου, [ἀλλὰ παρακατέχειν] τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ ἐν φυγῇ τυγχάνοντος οἰκέτου δοκῶ, ὅταν ἐπερωτήσῃ τὸ ἐξ ῥὲ μεα ἢ κε ... . λάβῃ κατὰ τραδιτίονα. τὸ πλέον φησὶν ὁ οὐλπιανός[m]), ὅτι κἂν μηδὲν ὁ ἐν φυγῇ τυγχάνων οἰκέτης ἐπερωτήσῃ, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον ἔχειν [δοκῶ] τὸν οὐσούφρουκτον, καὶ οὐκ ἀπόλλυταί μοι τῷ νονουτένδω κατὰ τὸν τῆς φυγῆς ὡς εἴρηται χρόνον, κἂν μὴ κέχρ[ημαι αὐτῷ. καθ' ὃν γὰρ τρόπον] μένει ἐ[πὶ] τῆς νομῆς τοῦ προπριεταρίου, κἂν τύχῃ φυγὼν ὁ οἰκέτης, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ οὐσουφρουκτουάριος [τοῦ οἰ]κέτου ἔχειν τοῦ πεφευγότος οἰκέτου τὸν οὐσούφρουκτον δοκεῖ. τοῦτο δὲ φαμὲν ἐφ' ὅσον μ . δ .. φ .... [οὐσου]φρουκτ .... ἀπόλλυσι τὸν οὐσούφρουκτον .. ε . τὸν φυγάδα τὶς οἰκέτην κατάσχῃ καὶ του .... τοῦτο αὐτὸ ἐπιλογισάμενος .. ὅτι εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸν φυγάδα οἰκέτην κατ[έχει] .... τοῦτο .., ὅμως ἐὰν ἐντὸς τοῦ ἐκ τῶν διατάξεων ὡρισμένου χρόνου, καθ' ὃν ἀπόλλυται ὁ οὐσούφρουκτος, ... [ἐπερωτήσῃ] τὸ ἐξ ῥὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, προσπορίζειν[n]) αὐτῷ τὴν ἀγωγήν. ὅτε τοίνυν καὶ .... [προσπο]ρίζεται τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὴν ἐξ ῥὲ μέα γενομένην ἐπερώτησιν, εἰκότως ἂν

alicui concesserit fructus percipere vel donaverit usumfructum sive utilitatem ususfructus, nihilominus usufructu uti videtur, ideoque ius ususfructus retinet. Neque vero solum si ego usufructuarius usumfructum locavero, sed et si alius negotium meum gerens eum locaverit, scribit Iulianus, etiam sic me nihilominus retinere usumfructum sive remanere me usufructuarium, nec usumfructum non utendo amitti. Quid tamen si — — — — — — — — — — — — — ...... quasi usus sit usufructu retinere eum usumfructum .... videor. Et probat Pomponius .... usumfructum. Saepe enim etiamsi praesentibus servis non utamur, etiam sic usumfructum retineri dicimus; veluti aegrotante servo vel infante, cuius .... servatur nobis eorum ususfructus, et si agrum aremus, [tam sterilem,] ut nullus fructus nascatur, etiam sic nihilominus usumfructum retinemus; proinde non naturalis usus designat et servat usumfructum servi fugitivi, sed retinere usumfructum servi fugitivi videor, si quid ex re mea stipuletur vel .... per traditionem accipiat. Imo [Iulianus] dicit, licet servus fugitivus nihil stipulatus sit, etiam sic nihilominus usumfructum habere videor, neque non utendo eum amitto tempore fugae, ut dictum est, licet eo non utar. Quemadmodum enim in possessione proprietarii manet, etiam si in fuga servus sit, eodem modo usufructuarius servi videtur habere usumfructum fugitivi. Hoc autem dicimus, quamdiu .... usumfructum amittit, si quis servum fugitivum detineat et .... licet vel maxime servum fugitivum detineat [quis] .... tamen si intra tempus constitutionibus praefinitum, quo ususfructus amittitur, ... stipuletur quid ex re usufructuarii, actionem ei acquirit. Quum igitur .... acquiratur usufructuario stipulatio ex re eius facta, potest aliquis breviter dicere, usufructuarium posse adhuc usumfructum servi retinere, si vel alius eum possideat, si quidem tempore non utendi servus ex re eius aliquid stipulatus sit. Haec dicimus, sive heres a quo mihi ususfructus servi relictus est, sive alius quis emtor hereditatis, sive is, cui proprietatem testator legavit, servum a me aufugientem detinet: sed et si praedo sive malae fidei

5) Expl. fol. 88. 85. Ins. fol. 208. 203.
6) Heimb. αὐτῷ.
7) Cod. ἑκάτερος.

m) Lege: ἰουλιανός. Etiam in sequentibus passim in hoc nomine librarius erravit.

n) An: προσπορίζει;

ἀπαίτησιν ἔχει, ὁ δὲ τὴν χρῆσιν ἔχων τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγήν· οὐ γὰρ γίνεται τῶν καρπῶν δεσπότης, εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ ληφθῶσιν. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα δράξηται αὐτῶν, αὐτοῦ γίνονται. ἐν τῷ μεταξὺ οὖν τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντός εἰσιν· ὥσπερ καὶ τὸ ληγατευόμενον ὑπὸ αἵρεσιν πρὸ μὲν τῆς ἐκβάσεως

furti in duplum actionem: fructuum enim dominus non fit, nisi ab eo percepti sint. Si vero postea eos nactus fuerit, eius fiunt. Interim igitur sunt proprietarii: quemadmodum etiam res sub conditione legata ante conditionis quidem eventum heredis est, postea vero legatarii. Pendet igitur et rei condictio

τις συναγαγὼν εἴποι, δύνασθαι μὲν τὸν οὐσουφρουκτουάριον κατέχειν ἔτι τοῦ οἰκέτου τὸν οὐσουφρουκτον, κἂν ἕτερος νέμηται[o]) τοῦτον[p]), μόνον εἰ τὸν[q]) ἐξ ἐξ μία κατὰ τὸν τοῦ νονουτένδο καιρὸν ἐπηρώτησέ τι ὁ οἰκέτης. ταῦτα δέ φαμεν, εἴτε ὁ κληρονόμος, παρ' οὗ καὶ ἐλεγατεύθη μου τοῦ οἰκέτου ὁ οὐσουφρουκτος, εἴτε καὶ ἕτερός τις τὴν κληρονομίαν ἠγόρακώς, ἢ ἐκεῖνος, ᾧ τὴν προπριεταρίαν[r]) λεγατεύσας ἔτυχε ὁ τεστάτωρ, πεφευγότα παρ' ἐμοῦ τὸν οἰκέτην κατέσχεν· εἰ δὲ καὶ πραίδων ἤτοι μάλα φίδε νομεὺς τοῦτον ἐκράτησεν, οὐδεμίαν ποιοῦμαι διαφοράν. ἔνθα γὰρ ὅλως ὀνόματί μου ἐπηρώτησεν ὁ οἰκέτης ἐντὸς τοῦ νονουτένδου καιροῦ, δοκῶ τὸν οὐσουφρουκτον ἐπιγινώσκειν, καὶ ὡς δοκῶν κεχρῆσθαι οὐκ ἀπολλύω τοῦτον τῷ νονουτένδω. ἀρκεῖ γὰρ [εἰς][s]) τὸ κατέχειν τὸν οὐσουφρουκτον καὶ ψιλῇ τὸν οὐσουφρουκτουάριον διαθέσει κατέχειν βουλόμενον τὸν οὐσουφρουκτον, εἰ ἄρα ποιήσει τι ὁ οἰκέτης ὀνόματί μου τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κατεχομένου ἐν ......[t]) ἐν τούτοις ἅπασι τὸν ἰουλιανὸν ὁ οὐλπιανὸς ἀποδέχεται. τρακτεύει ... αι ....[u]) ὁ αὐτὸς οὐλπιανός. μικρὰ δέ σοι προθεωρήσω τοῦ θέματος. τῶν ἠρτημένων ἔτι[v]) καρπῶν καὶ μήπω παρ' αὐτοῦ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ληφθέντων ὁ προπριετάριος ἀλλ' οὐχ οὐσουφρουκτουάριος[w]) ὁ δεσπότης εἶναι δοκεῖ. τοῦτο γνοὺς, ὅρα τί φησιν ἰουλιανός. ἐὰν κλέπτης ἀφέληται ἢ ἐκτέμῃ τοὺς καρποὺς τοῦ ἀγροῦ καθ' οὗ τὸν οὐσουφρουκτον ἔχω, πεπείρους ἤδη καὶ ἠρτημένους, τίνι κατέχεται τῷ φουρτίβῳ κονδικτικίῳ, πότερον τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀγροῦ ἢ ἐμοὶ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ; ποιεῖ δὲ τὴν ζήτησιν τὸ μόνῳ δεσπότῃ τὸν φούρτιβον δίδοσθαι κονδικτίκιον. καὶ τοῦτο ζητήσας φησίν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ καρποὶ οὐκ ἄλλως γίνονται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, εἰ μὴ αὐτὸς τούτους ἀφέλῃ, εἰ καὶ παρ' ἑτέρου χωρισθῶσι τῆς γῆς[x]), τῷ προπριεταρίῳ μᾶλλον τὸν φούρτιβον ἁρμόζειν κονδικτίκιον, τῷ δὲ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὴν φούρτι. τὴν γὰρ φούρτι κινεῖ πᾶς ᾧ διαφέρει· διαφέρει δὲ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὸ μὴ ἀφαιρεῖσθαι τοὺς καρπούς. ταῦτα μὲν ὁ οὐλπιανός[y]). ὁ δὲ μαρκέλλος, ταράττει μέν, φησι, τὸ τέως ἐν ἠρτημένῳ τῶν καρπῶν εἶναι τὴν δεσποτείαν καὶ τὸ[z]) ἐλπίζεσθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον γίνεσθαι τούτων δεσπότην. [ἐὰν γὰρ] ὑφ' ἑτέρου τινὸς ἐκ τῶν δένδρων ἀφαιρεθῶσιν, εἰ μετὰ ταῦτα γένηται τούτων ἐπὶ νομῇ ὁ οὐσουφρουκτουάριος, τίνι λόγῳ τοῦτο προβαίνει, τουτέστι τὸ λέγειν δίδοσθαι τῷ προπριεταρίῳ τὸν φούρτιβον κονδικτίκιον; εἰ μὴ ἄρα τις εἴποι, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ γίνωνται τοῦ προπριεταρίου, μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου γίνωνται δραξαμένου τῆς τούτων νομῆς. ἔστιν οὖν ἀληθὲς τὸ ἅμα μὲν τῇ ἀφαιρέσει τῶν καρπῶν ἁρμόζειν τῷ προπριεταρίῳ τὸν φούρτιβον κονδικτίκιον, εἰ δὲ μήπω τούτου κινήσαντος ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν τῶν καρπῶν ἐδράξατο κατοχήν, οὐ δύναται λοιπὸν ὁ προπριετάριος τὸν φούρτιβον ἔχειν κονδικτίκιον.

possessor eum nactus sit, nulla differentia est. Nam si plane servus meo nomine aliquid stipulatus sit intra tempus non utendi, usumfructum habere videor, et quum eo uti videar, non amitto eum non utendo. Sufficit enim ad retinendum usumfructum, usufructuarium solo animo usumfructum retinere velle, si quidem servus aliquid nomine usufructuarii faciat .... in his omnibus Iulianum Ulpianus sequitur. Sed et alia tractat Ulpianus: cui themati paucis praefabor. Fructuum, qui adhuc pendent nec ab ipso usufructuario percepti sunt, proprietarius non usufructuarius dominus esse intelligitur. Hoc cognito vide quid dicat Iulianus. Si fur decerpserit vel desecuerit fructus fundi, in quo usumfructum habeo, maturos iam et pendentes, cuinam condictione furtiva tenetur, utrum domino fundi an mihi usufructuario? Quaestionis causa est, quod condictio furtiva soli domino datur. Sic igitur quaerens dicit, quoniam fructus non aliter usufructuarii fiant, quam si eos ipse perceperit, si vel ab alio separentur a terra, magis proprietario condictionem furtivam competere, usufructuario autem furti actionem. Furti enim agit cuius interest: interest autem usufructuarii fructus non auferri. Et ita quidem [Iulianus]: Marcellus autem movetur eo, quod interim dominium fructuum in pendenti est et spes est, usufructuarium eorum dominum futurum. Nam si ab alio quodam ex arboribus decerpti sunt, si postea usufructuarius eorum possessionem nactus sit, qua ratione hoc procedit, id est, quomodo dici potest condictionem furtivam proprietario dari? Nisi forte quis dicat, fructus interim fieri proprietarii; postea vero usufructuarii fieri, si possessionem eorum nactus sit. Verum igitur est, simul ac fructus ablati fuerint, proprietario condictionem furtivam competere: si vero nondum instituta ab eo actione, usufructuarius possessionem fructuum adeptus sit, proprietarius furtivam condictionem amplius non potest habere.

κυρ. ὁ οὐσουφρουκτ ... οὐ καλῶς τ .. οικιαν δε μιαν παραχωρεῖ τῷ .... [δοκεῖ] γὰρ αὐτὸς καρποῦσθαι, ἐν οἷς ἄλλῳ πρεκαρίως μισθοῖ[a]) ἢ δωρεῖται. κἂν νεγοτιογέστωρ αὐτὸ νέμηται ἢ ἑτέρῳ μισθώσῃ, αὐτὸς δοκεῖ κεχρῆσθαι· ἔχει γὰρ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ [ἀγωγήν.] εἰ δὲ καὶ οἰκέτης, οὗ[b]) τὸν οὐσουφρουκτον ἔχω, ἐν φυγῇ ᾖ, εἰ μὲν μηδεὶς αὐτοῦ δράξεται, σώζεται ἡ προπριεταρία καὶ ὁ οὐσουφρουκτος, εἴτε ἐπερωτήσει τὰ ἐξ ἐμῆς εἴτε καὶ μή, ὥσπερ καὶ εἰ παρῆν καὶ οὐκ ἐκεχρόμην αὐτῷ[c]), ἀσθενὴς γὰρ ἦν ἢ ἴμφας ἢ γέρων, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀκάρπου ἀγροῦ. εἰ δὲ δράξεταί τις αὐτοῦ, οὐκέτι δοκῶ νέμεσθαι αὐτόν, ὥσπερ .. προπριετάριος[d]), [δι]ὸ

19. *Cyr.* [*l.* 12 §. 2—5]. Usufructuarius .... cedit .... videtur enim ipse frui, si alii precario dederit vel donaverit. Et si negotiorum gestor rem possederit vel alii locaverit, ipse videtur uti: habet enim negotiorum gestorum actionem. Sed et si servus, cuius usumfructum habeo, in fuga sit, si nemo eum nactus sit, servatur proprietas et ususfructus, sive quid stipulatus sit ex re mea sive non, sicuti etiam si praesens fuerit nec eo usus sim, puta quia aegrotus esset vel infans vel senex, ad instar sterilis agri. Si tamen quis possessionem eius nactus sit, non amplius eum

o) Expl. fol. 86 85. Inc. fol. 208. 207.
p) Cod. videbatur habere τοῦτον.
q) Hoc τὸν abundat, nisi forte in τοι mutandum est.
r) Verba φαμὲν usque ad τὴν προπριεταρίαν, quae suo loco omiserat, librarius in margine adscripsit.
s) Ex coniectura addo, licet in Cod. nullum appareat vestigium.
t) Literae ι nota indita est, quae fere ως significat
u) Forte: δὲ καὶ ἄλλα. Pro οὐλπιανὸς malim ἰουλιανός.
v) Cod. ἐστί.
w) Malim ὁ οὐσουφρ.
x) Videbar mihi legere in Cod. τ .. γου. Proinde haec verba τῆς γῆς minus certa sunt.
y) Omnino legendum: ἰουλιανός.
z) Sequentia extant apud *Heimb.* II p. 182, ubi nota in fine complura addi, quae in nostro desunt.
a) Malim διδοῖ.
b) Literarum ductus dubii; primo legebam: εἰ δὲ καὶ τὸν αὐτὸν οὐσουφρ.
c) In Cod. videbatur esse αὐτοῦ.
d) Lege: οὐδὲ ὁ προπρ.

σεώς ἐστι τοῦ κληρονόμου, μετὰ ταῦτα δὲ τοῦ ληγαταρίου. ἤρτηται οὖν καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἀπαίτησις καὶ ἡ δεσποτεία, ὡς ἐπὶ τῆς ὑποβαλλομένης γονῆς καὶ τοῦ παραδιδομένου τῷ εἰς χρῆσιν δοθέντι δούλῳ, ἕως οὗ καταβληθῇ τὸ τίμημα.

ιγ'. Idem. Ἐπὶ πάσης χρήσεως καρπῶν καλῶς ἐπιζητεῖ πρότερον ἐγγύας λαβεῖν ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων περὶ τῆς δεσποτείας καὶ τοῦ καλῶς τὸν τὴν χρῆσιν ἔχοντα κεχρῆσθαι. εἰ δὲ πολλοί εἰσι οἱ τὴν χρῆσιν χρεωστοῦντες, ἑκάστῳ ἡ ἀσφάλεια δίδοται.[8])

Περὶ δὲ τῆς παρελθούσης βλάβης ἐνέχεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τῷ ἀκουϊλίῳ καὶ διὰ τὸ βίᾳ ἢ λάθρᾳ γενόμενον δικαστηρίῳ καὶ τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ. ὅπου μέντοι ἀργεῖ ὁ ἀκουΐλιος, χώρα τῇ πραιτωρίᾳ· ἔνθα τυχὸν οὐκ ἐγεώργησεν ἢ φθαρῆναι τὸ ὑδραγώγιον ἠνέσχετο. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ χρῆσιν μόνην ἔχοντος.

Ἐὰν δύο χρῆσιν καρπῶν ἔχοντες φιλονεικῶσι πρὸς

et dominium, ut in foetu, qui submittitur, et in eo, quod servo fructuario traditum est, donec pretium solvatur.

XIII. *Idem.* In omni usufructu proprietarius recte desiderat, prius sibi satis dari de proprietate, et fructuarium recte usurum fruiturum. Sin plures sint, qui usumfructum debeant, singulis cautio praestatur. L. 13. pr. D. VII. 1.

De praeteritis autem damnis usufructuarius lege Aquilia tenetur et interdicto quod vi aut clam et furti actione. Ubi tamen cessat Aquilia, locus est actioni praetoriae: si forte agrum non excoluit aut aquaeductum corrumpi passus est. Idem et de eo valet, qui solum usum habet. §. 2. (§. 1. deest.)

Si duo usufructuarii inter se contendant, vel §. 3.

εἰ μὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπερωτήσει ὀνόματί μου καὶ ἔχοι ψυχὴν νεμομένου[e]) αὐτον, ἀπόλλυται τῷ νονουτένδω ὁ οὐσουφρούκτος. τὰ αὐτὰ κἂν[f]) ὁ προπριετάριος αὐτὸν νέμηται. κατὰ τοῦ κλέψαντος τοὺς ἑστῶτας καρποὺς φούρτι ἔχω οὐσουφρουκτουάριος ὤν, τὸν φούρτιβον κονδικτίκιον ὁ προπριετάριος· οὔτε γὰρ γίνομαι δεσπότης τῶν καρπῶν, ἐπειδὴ ἄλλος αὐτοὺς ἐχώρισε τῆς γῆς, εἰ μὴ μετὰ ταῦτα γένωμαι ἐν νομῇ αὐτῶν· τέως δὲ τοῦ προπριεταρίου ἐστίν. οὕτω καὶ τὸ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθὲν ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως τοῦ κληρονόμου ἐν ἐκβάσει δὲ τοῦ ληγαταρίου, καὶ τὰ ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίας ἀγέλης θρέμματα ἀντὶ τῶν τελευτώντων ὑποβαλλόμενα, πρὶν ἢ ὑποβληθῶσιν, ἄδηλον εἴτε τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου εἴτε τοῦ προπριεταρίου ἐστί, καὶ τὸ τραδιτευθὲν τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ οἰκέτῃ πρᾶγμα σατισφάκτου γενομένου, ἕως οὗ γνωσθῇ πόθεν τὸ τίμημα καταβάλλεται.

ἀνων. περὶ τοῦ δωρουμένου ἀνάγν. διγ. λη' λθ' καὶ μ'. ἀνάγν. καὶ τὸ ξζ' καὶ τι. δ' διγ. κθ' καὶ βι. ιη' τι. ς' διγ. η' καὶ βι. κγ' τι. γ' διγ. ξς'.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. διγ. ιζ' καὶ νε' καὶ τι. ζ'[g]) διγ. ς' καὶ βι. ς' τι. α' διγ. λβ' καὶ βι. μ' τι. ζ' διγ. δ' θε. ς'.

κἂν οὐκ οὐσουκαπιτεύεται ὡς φούγιτιβος, ὅμως ἄρχεται τρέχειν ἡ τῆς τριακονταετηρίδος παραγραφή.

ἀνάγν. περὶ μισθώσεως βι. ιθ' τι. β' διγ. ξα' θε. ς'. ἀνάγν. τι. δ' διγ. ιγ' καὶ βι. ς' τι. α' διγ. οη'.

τοῦ αὐτοῦ. περὶ τῆς ὑποβαλλομένης γονῆς ἀνάγν. διγ. ξβ'[h]) ξη' ξθ' ο' καὶ περὶ τοῦ ἀγορασθέντος τραδιτευομένου δούλῳ ἀνάγν. διγ. κε'.

ἐὰν πράγματός τινος οὐσούφρουκτος ληγατευθῇ, δύναται ὁ κληρονόμος ἱκανοδοσίαν ἀπαιτεῖν τὸν ληγατάριον, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ κέχρηταί τε καὶ καρποῦται. ἀπαιτεῖται δὲ τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν ὁ ληγατάριος ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος· ὥσπερ γὰρ ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὀφείλει κεχρῆσθαί τε καὶ καρποῦσθαι, οὕτω καὶ ὁ προπριετάριος ἀμέριμνος εἶναι ὀφείλει περὶ τῆς προπριεταρίας. ταῦτα δὲ χώραν ἔχειν καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν φησὶ ἰουλιανὸς οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ληγατευθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ καθ' οἱονδήποτε τρόπον συνιστῶτος οὐσουφρούκτου. τοσοῦτον δὲ δηλοῦσθαι κολπ .. ἀπαιτεῖ .. τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν, [ὥστε οὐ συνφρούκτου ληγατευθέντος οὐ πρότερον [ἀγωγὴν] δύναται [ἔχειν ὁ ληγατάριος] καὶ ἀπαιτεῖν τὸν οὐσούφρουκτον, εἰ μὴ τὴν εἰρημένην ἱκανοδοσίαν παράσχῃ τῷ κληρονόμῳ. εἰ δὲ πολλοὶ εἶεν, παρ' [ὧν] ἀπαιτεῖται ὁ ληγατευθεὶς οὐσούφρουκτος, ἑκάστῳ χρὴ τὴν εἰρημένην ἱκανοδοσίαν διδόναι τὸν οὐσουφρουκτουάριον. ἡνίκα δὲ ὁ προπριετάριος κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου τὴν ἐκ ταύτης τῆς ἱκανοδοσίας κινεῖ ἀγωγήν, περ . . . τε ἐστιν . . .

possidere videor, sicuti nec proprietarius, ideoque nisi interim meo nomine stipuletur egoque animum possidendi eum habeam, ususfructus non utendo amittitur. Idem obtinet, si vel proprietarius eum possideat. Adversus eum, qui fructus pendentes furto abstulit, ego usufructuarius furti actionem habeo, proprietarius condictionem furtivam: neque enim dominus fructuum fio, si alius eos a terra separaverit, nisi postea possessionem eorum nactus sim: eatenus autem proprietarii sunt. Similiter quod sub conditione legatum est, pendente conditione heredis, existente legatarii est: et foetus gregis fructuarii, qui in locum demortuorum submittuntur, antequam submittantur, incertum est usufructuarii sint an proprietarii: et res servo fructuario tradita satis facto ab eo, donec constet unde pretium solvatur.

20. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 2]. De eo qui donat vide dig. 38, 39 et 40. Lege etiam dig. 67 et tit. 4 dig. 29 et lib. XVIII tit. 6 dig. 8 et lib. XXIII tit. 3 dig. 66.

21. *Eiusdem.* [*ad l.* 12 §. 3]. Lege dig. 17 et 55 et tit. 7 dig. 6 et lib. VI tit. 1 dig. 32 et lib. XL tit. 7 dig. 4 them. 6 [§. 5].

22. [*Anon. ad l.* 12 §. 4]. Licet non usucapiatur utpote fugitivus, tamen incipit currere XXX annorum praescriptio.

23. [*Anon. ad l.* 12 §. 5]. Lege de locatione lib. XIX tit. 2 dig. 61 them. 6 [§. 5]. Lege tit. 4 dig. 13 et lib. VI tit. 1 dig. 78.

24. *Eiusdem.* [*ad l.* 12 §. 5]. De foetu submittendo legas dig. [62], 68, 69, 70 et de re emta servo tradita legas dig. 25.

25. [*Steph. index l.* 13 *pr.* — §. 3]. Si rei alicuius ususfructus legetur, heres a legatario satisdationem desiderare potest, boni viri arbitratu usurum fruiturum. Exigitur autem a legatario haec satisdatio officio iudicis: sicuti enim usufructuarius debet uti frui, ita etiam proprietarius securus esse debet de proprietate. Haec autem locum habere et exigi eiusmodi satisdationem Iulianus ait non solum si legatus sit, sed etiam si quocunque modo constitutus sit ususfructus. Adeo autem .... huiusmodi satisdationem, ut usufructu legato non prius [actionem legatarius habere] possit et petere usumfructum, quam dictam satisdationem heredi praestiterit. Sed si plures sint, a quibus petitur ususfructus legatus, unicuique dictam satisdationem offerre debet usufructuarius. Quum igitur proprietarius ex hac cautione adversus usufructuarium actionem intendit, ... [in] hac causa [debet] non solum [praeteritorum] rationem ha-

8) Expl. fol. 208. 203. Ins. fol. 126 dimidiatum, in quo nonnisi pauca legi potuerunt.

e) Cod. νεμομένην.
f) Cod. καί.

g) Cod. ιζ'.
h) Lege ξβ'.

ἀλλήλους, ἢ δι' ἐπερωτήσεως τυποῦσι πῶς ὤφειλον κεχρῆσθαι, ἢ τὸ διαιροῦν τὰ κοινὰ δίδοται δικαστήριον.

L. 13. §. 4. D. VII. 1. *Κρείττονα τὴν αἵρεσιν οὐ μὴν χείρονα τῆς δεσποτείας δύναται ποιεῖν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων· οὔτε γὰρ ἐκκόπτει κάρπιμον δένδρον, οὔτε τὰ πρὸς τέρψιν ἐκ τῶν ἐπιτερπῶν τόπων, διὰ τὸ ποιῆσαι πρόσοδον.*

§. 5. *Δύναται δὲ συνιστᾶν ἐν τῷ ἀγρῷ παντοῖα μέταλλα, μὴ βλάπτων τὸν ἀγρόν· εἰ μὴ ἄρα μείζων ἐστὶ τῆς βλάβης ἡ περιποιουμένη πρόσοδος·*

§. 6. *Καὶ τοῦτο, ὅτι μὴ ὁ ἀὴρ τοῦ ἀγροῦ διὰ τοῦ γινομένου φθείρεται, ἢ μεγάλην καὶ τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα ὑπερβαίνουσαν δαπάνην ἐπιζητεῖ ἡ πρόσοδος. οὔτε οἰκοδομεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ, εἰ μὴ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν καρπῶν.*

stipulatione definiunt, qualiter fruendum sit, vel communi dividundo iudicium datur.

Meliorem conditionem proprietatis nec vero deteriorem facere potest usufructuarius: neque enim excidit arborem frugiferam, neque quae voluptati sunt ex locis amoenis, reditus augendi causa.

Potest autem omnis generis metalla in fundo instituere, si fundo non noceat: nisi forte reditus inde percepti maiores sint, quam damnum:

Et hoc, si non coelum agri per id, quod instituitur, corrumpitur, aut sumtum magnum viresque proprietarii superantem reditus desiderat. Neque aedificare in fundo potest, nisi quod ad fructus suscipiendos necessarium sit.

τοιαύτης ὑποθέσεως ὁ . ρουν . μενον[i]) *μὴ μόνον περὶ τῶν αιωστινα*[k]) . . . *[ποι]εῖσθαι τὴν ζήτησιν, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ περὶ τῶν μελλόντων διαγινώσκειν, πῶς δεῖ κεχρῆσθαί τε καὶ ἀπολαβεῖν*[l]). *περὶ τῶν παρεληλυθότων καὶ τῶν μελλόντων*[m]) *τῆς ἐξστιπουλάτου κινουμένης καλῶς ἂν ἐξετάσειεν ὁ διαγνώμων. δύναται δὲ ὁ προπριετάριος ἐπὶ τοῖς ἤδη γεγενημένοις καὶ ἑτέραις κεχρῆσθαι [ἀγωγαῖς καὶ] κινεῖν τοῦτο μὲν [ἀκουΐλιον, τοῦτο δὲ* QUOD VI AUT CLAM] *ἰντέρδικτον· καὶ τὸν οὐσουφρουκτουάριον γὰρ κατέχεσθαι ταύταις ταῖς ἀγω[γαῖς] οὐ μὴν [καὶ τῇ φούρτι]* .... *ὥσπερ καὶ πάντα ἕτερον, ὅστις ἐν τῷ πράγματι τοιοῦ[τό τι] ἐπλ[ημμέλησε]* . . . . *χως ἢ κλα . . ητος. ἐρωτηθεὶς ὁ ἰουλιανὸς, εἰς τί δὲ ὁ πραί[τωρ]* .... *τὴν ἰμφάκτουμ . . π . τέ ἁρμόττει αὐτῷ ἀκουΐλιος, ἀπεκρίνατο λέγων, ἐπειδὴ εἰσὶ θέματα, ἔνθα ἀργεῖ*[n]) *ὁ ἀκουΐλιος διὰ τοῦτο δίδοσθαι παρὰ τοῦ πραίτωρος* .... *ἵνα*[o]) *κατὰ δοκιμασίαν αὐτοῦ κέχρηται καὶ καρποῦται ὁ οὐσουφρουκτουάριος. ὁ γὰρ τὸν ἀ[γρὸν] μὴ νεάζων ἤτοι ἀροτριῶν, καὶ ὁ τὰς ἀμπέλους μὴ γυ* . . . . . *ἤτοι κοπρίζ . . τε καὶ κατωμ . . αχεσθαι, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἀνεχόμενος τὸν τοῦ ὕδατος ἑλκυσμὸν ἤτοι τὸ ὑδραγώγιον διαφθείρεσθαι τ* .... *θαιρων ουτ* . . . *η κατέχεται τῷ ἀκουϊλίῳ, καὶ εἰκότως ὁ πραίτωρ τὴν ἀρβιτραρίαν*[p]) *δέδωκε. ταῦτα δὲ φαμεν καὶ ἐπὶ τοῦ μόνον ἔχοντος τὸν οὖσον. εἰ δὲ μεταξὺ δύο οὐσουφρουκτουαρίων φιλονεικία τις εἴη, γράφει που ἰουλιανὸς, δικαιότατον εἶναι, ὡσανεὶ κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον δίδοσθαι μεταξὺ αὐτῶν· εἴρηται δὲ*[q]) *οὐτίλιον, ἐπειδὴ τὸ δίρεκτον κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον ἐπὶ σωματικῶν εἴωθε κινεῖσθαι πραγμάτων, ἐφ' ὧν δεσπόται εἰσὶν οἱ διελέσθαι βουλόμενοι. διδόναι*[r]) *οὖν μεταξὺ τῶν οὐσουφρουκτουαρίων περὶ τὴν χρῆσιν φιλονεικούντων οὐτίλιον κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον, καὶ ἢ διαιρεῖται μεταξὺ αὐτῶν εἰς κλίματα ὁ ἀγρὸς ἢ δι' ἐπερωτήσεως ἀλλήλους ἀσφαλίζονται, καθ' ὃν χρὴ τρόπον αὐτοὺς καρποῦσθαι τὸν οὐσουφρουκτον, ἵνα τυχὸν ἐνιαυτὸν*[s]) *καρπῶνται, κινητοῦ δηλονότι τοῦ πράγματος ὄντος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ διγ. τοῦ κομμοῦνι διβιδοῦνδο τι. φησίν.*

κυρ. *ὁ προπριετάριος ἀπαιτεῖ τὴν περὶ καλῆς*[t]) *χρήσεως ἱκανοδοσίαν τὸν οὐσουφρουκτουάριον, ἣν εἰ μὴ δῷ, οὔτε κινεῖν δύναται [καὶ] ἀπαιτεῖν ὁ οὐσουφρουκτουάριος. εἰ δὲ πολλοὶ εἶεν οἱ προπριετάριοι, πάντες λ[αμβ]άνουσιν ἱκανά. καὶ σκοπεῖται καὶ περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος χ[ρόνου]. περὶ δὲ τῶν παρελθόντων καὶ ἀκουϊλίῳ κατέχονται καὶ* .... *[ἰντερδί]κτῳ καὶ φ[ούρτι], ὡς καὶ [πᾶς ἕτερος] εἰς ἀλλότριον ἁμ[αρτάνων]. δημ . . καὶ ἰμφάκτ[ουμ] αν* . . . . . .
....

—— —— —— —— —— —— ——[u])

bere, sed etiam de futuris arbitrari quemadmodum uti frui debeat. Sive de praeteritis sive de futuris ex stipulatu agatur, recte arbiter diiudicat. Potest autem proprietarius de praeteritis aliis quoque remediis uti et vel legis Aquiliae actionem intendere vel quod vi aut clam interdictum: nam etiam usufructuarium his actionibus teneri, nec non [furti, certum est], sicuti quemlibet alium, qui tale quid in ea re commiserit ... . Consultus Iulianus, cur tandem Praetor .... in factum actionem .... competat ei legis Aquiliae actio, respondit, quia dantur casus, in quibus cessat legis Aquiliae actio, ideo datur a Praetore [iudex], ut eius arbitratu usufructuarius utatur. Qui enim agrum non proscindit sive arat, et qui vites non [subserit] sive ...., et qui aquae ductum corrumpi patitur .... [non] tenetur lege Aquilia, et proinde Praetor arbitrariam actionem dedit. Eadem dicimus de eo, qui solum usum habet. Si inter duos usufructuarios controversia sit, Iulianus scribit, aequissimum esse, quasi communi dividundo iudicium inter eos dari. Dicit autem *utile*, quia directum communi dividundo iudicium super corporalibus rebus exerceri solet, quarum domini sunt qui divisionem desiderant. Datur igitur inter usufructuarios de usufructu litigantes utile communi dividundo iudicium, et aut per regiones inter eos fundus dividitur aut stipulatione inter se cavent, qualiter fruantur usufructu, puta ut alternis annis fruantur, scilicet si res mobilis sit, ut Ulpianus dig. 7 [§. 10] tit. *communi dividundo* dicit.

26. *Cyr.* [*l.* 13 *pr.* §. 1. 2]. Proprietarius exigit satisdationem ab usufructuario, rite cum usurum fruiturum, quam si usufructuarius non praestiterit, ne agere quidem potest nec petere. Si plures sint proprietarii, omnibus satisdatur. Et ratio habetur tam praeteriti quam futuri temporis. De praeteritis etiam lege Aquilia tenentur et [quod vi aut clam] interdicto et furti, sicuti quilibet alius qui in aliena re quid committit.
....

(Nonnulla desiderantur.)

i) Legerim: *προοίμενος*.

k) Literarum ductus utique incerti sunt. Forte: *παρεληλυθότων* vel *ἤδη γεγενημένων*.

l) Malim *ἀπολαύειν*.

m) Haec verba *διαγινώσκειν* — *μελλόντων* suo loco omissa in margine librarius adiecit. Nempe a *μελλόντων* ad *μελλόντων* in scribendo aberraverat.

n) Haec verba non satis certa sunt.

o) Non *ἵνα*, sed *εἶναι* in Cod. conspicere mihi videbar.

p) In Cod. oculis sese obtulerunt ductus hi: *ἀρβιαρ— ἢ* *ἀρβιτραρ'* . . . Ex quibus *ἀρβιτραρίαν* facile efficitur; reputes enim, me forte in legendo et librarium in scribendo hallucinatum esse.

q) Expl. fol. 208. 203. Inc. fol. 126, cuius nonnisi pars dimidia superest.

r) Malim *δίδοται*.

s) Lege: *κατ' ἐνιαυτόν*.

t) Cod. *καλοῦ*.

u) Scilicet lineae breviores circiter 16, quas non potui eruere, desunt, et praeterea si qua scholia in parte inferiori huius paginae, cuius iacturam ferimus, olim legebantur. Quamquam, si recte vidi, in hac parte vix quicquam in margine erat positum.

'Επὶ τοῦ εἰς χρῆσιν δοθέντος οἴκου δυνατὸν φῶτα ἐπινοεῖν[9]), καὶ[10]) γράφειν καὶ μαρμαροῦν καὶ τὰ λοιπὰ τὰ πρὸς τέρψιν· οὐ μὴν τὰς διαίτας μεταποιεῖν, ἢ τὰς εἰσόδους ἢ τὰς κρυπτηρίας ἀνοίγειν. φιλοκαλεῖν γὰρ ὀφείλει τὸ εὑρεθὲν, μὴ ἐναλλάσσων τὴν ποιότητα τοῦ οἴκου. οὔτε ὑψοῦν δύναται, οὔτε μὴν ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων. οὔτε ἀκρατοπώλια ἢ λουτρὸν ἢ ἐργαστήρια ποιεῖν· μισθοῦν δὲ ὡς οἶκον δύναται. οὔτε τὸ ἔσω ὂν βαλανεῖον καὶ[11]) τῇ χρήσει τοῦ δεσπότου ἀφωρισμένον δύναται μισθοῦν, ἐπὶ τῷ λούειν δημοσίᾳ· οὔτε μάγκηπι τὸ στάβλον τὸ ἀφωρισμένον τοῖς ὑποζυγίοις τοῦ οἴκου καὶ τοῖς ὀχήμασιν,

In aedes fructuarias usufructuarius lumina immittere potest, et picturas et marmora et reliqua facere, quae ad oblectationem spectant: non etiam diaetas transformare, vel aditus vel latibula aperire. Excolere enim debet, quod invenit, non immutans aedium qualitatem. Neque altius tollere potest, imo nec proprietarius. Nec meritoria aut balneum aut tabernas facere potest: locare autem quasi domum potest. Neque balneum, quod intus est et usui domini destinatum, locare potest, ut publice lavent: neque pistori stabulum iumentis aedium vel vehiculis destinatum, L. 13. §. 7. 8. D. VII. 1.

ιδ'. Εἰ καὶ ἐκ τούτου καρπὸν ἥττονα λαμβάνει.

XIV. Licet minorem ex eo fructum percipiat. L. 14. D. eod.

ιε'. Ulp. Ὅπερ δὲ κτίσει, οὔτε περιελεῖν οὔτε ἀνανεοῦν δύναται· εἰ δὲ χωρισθῇ, ἐκδικεῖ αὐτό.

XV. *Ulp.* Quod autem inaedificaverit, neque tollere neque reficere potest: si vero dissolutum sit, vindicat. L. 15. pr. D. eod.

'Ο δούλων ἔχων χρῆσιν οὐ δύναται αὐτοῖς καταχρῆσθαι, ἀλλ' ἑκάστῳ πρὸς τὴν ἰδίαν αἵρεσιν·

Qui mancipiorum usumfructum habet, iis abuti non potest, sed quolibet secundum conditionem eius uti: §. 1.

Καὶ ἀρκούντως τρέφειν, καὶ ἐνδύειν πρὸς τὴν ἑκάστου τάξιν τε καὶ ἀξίαν· γενικῶς γὰρ ἐπὶ πάντων τῶν κινητῶν οὕτως ὀφείλει κεχρῆσθαι, ὥστε μὴ φθεῖραι αὐτὰ τῇ σκληρότητι αὐτοῦ[12])· ἐπεὶ καὶ τῇ περὶ τῆς αὐτῶν βλάβης ἀγωγῇ ἐνέχεται.

Et sufficienter alere, et vestire secundum cuiusque ordinem et dignitatem: generaliter enim in omnibus rebus mobilibus ita uti debet, ne saevitia sua eas corrumpat: alioquin damni iniuria dati tenetur. §. 2. 3.

'Ο ἔχων ἐσθῆτος χρῆσιν, οὐχ οὕτως αὐτῇ καταχέχρηται, ὡς τοῖς νομίσμασιν, ὧν ἡ χρῆσις ἐληγατεύθη, οὔτε μισθοῖ αὐτήν. εἰ δὲ σκηνικὴ ἦν ἡ τοιαύτης ἑτέρας χρείας, ἀλλαχοῦ αὐτῇ οὐ κέχρηται, μισθοῖ δὲ αὐτὴν, καὶ τὴν πένθιμον, κἂν ὁ διαθέμενος οὐκ ἐμίσθου, ἀλλ' ἐκίχρα.

Qui vestis usumfructum habet, non sic ea abutitur, ut nummis, quorum ususfructus legatus est, neque ipsam locat. Si vero scenica erat aut alius eiusmodi usus, aliter ea non utitur, locat autem eam, et funebrem vestem, licet testator non locaret, sed commodaret. §. 4. 5.

.... φυσικος καὶ κατὰ ανατειοσ .. υτ .. ποι ... ὃν ἔσχε μὲν ἀποπε .... ὁνω. μανθάνεις γὰρ ἐν τῷ μδ διγ. ὅτι καινὸν οὐ δύναται κονίαμα ἐπιθεῖναι τοῖς τοίχοις παρὰ γνώμην τοῦ προπριεταρίου. μέμνησο δὲ καὶ τῶν εἰρημένων πρὸς τῷ τέλει τοῦ ζ διγ.

.. οἰκοδομεῖν μὲν οὐ δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐδέ τι ἕτερον ἀπα .... εω. εἰ[v]) δέ τι ἐν τούτοις τοῖς οἴκοις, ὧν ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, ἐποικοδομήσῃ, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα οὔτε ἀφαιρεῖσθαι τὸ πρ[οστεθὲν] οὔτε ἀπο[σπᾶν]. ἀποσπασθ[έντος μέντοι αὐτομάτως ἢ καταπεσόντος διὰ τὸ πρώην ὑπ' αὐτοῦ προστεθῆναι] δύναται διὰ τῆς [ἰν ῥὲμ ἐκδικεῖν.] .... ἀποκεχρῆσθαι της αγο .. .. υπ .... βαστάζειν ἢ ....

— — — — — — — — — — — — — [w])

[ἐσθη]μάτων οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος οὐ λέγει οὕτως εἶναι δοκεῖ, [ὥσπερ ἂν εἰ νομισμάτων οὐσού]φρουκτος ληγατευθῇ, ἵνα ἀποκέχρηται τῇ ἐσθῆτι, ὃν τρόπον ἀποκεχρῆσθαι δύναται τοῖς νομίσμασιν. ἀλλ' οὔτε μισθοῦν δύναται τὴν ἐσθῆτα, ἐπειδὴ ἀνὴρ ἀγαθὸς οὐχ οὕτω ταύτῃ ἐχρήσατο. εἰ δὲ καὶ σκηνικῆς ἐσθῆτος οὐσούφρουκτος ληγατευθῇ, ἢ τῶν ἐν θεάτρῳ παραπετασμάτων ἢ ἑτέρας παρασκευῆς ἡνιόχῳ τυχὸν ἢ τραγῳδῷ πεποιημένης, ἐν σκηνῇ μόνῃ καὶ οὐχ ἑτέρωθι ἠδύνατο ταύτῃ κεχρῆσθαι. σκοπήσωμεν εἰ δύναται ταύτην μισθοῦν. καὶ νομίζω, φησὶν ὁ Οὐλπιανὸς, δύνασθαι αὐτὸν μισθοῦν. εἰ καὶ τα μάλιστα ὁ[x]) τεστά[τωρ κιχρᾶν] οὐ μὴν δι[δ]όναι εἰς μίσθωσιν[y]) εἰώθει τὴν τοιαύτην ἐσθῆτα, ὅμως δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος μισθοῦν τὴν ἐσθῆτα, τοῦτο μὲν τὴν σκηνικὴν, τοῦτο δὲ καὶ τὴν πενθικήν.

τοῦ ἀνων. εἰ δὲ ἐσ[θῆτα τ]αύτην κατατρίβει, κατέχεται, ὡς ....

27. [*Anon. ad l.* 13 §. 7]. .... disces enim dig. 44, quod novum tectorium invito proprietario imponere parietibus non potest. Memineris etiam eorum, quae dicta sunt in fine dig. 7.

28. [*Steph. index l.* 15 *pr.* §. 1]. Aedificare quidem non potest usufructuarius nec quid aliud .... Si quid autem in aedibus, quarum usumfructum habet, aedificaverit, postea, quod adiectum est, neque tollere neque evellere potest: sed quae sponte avulsa sunt vel deciderunt, propterea quod ipse ea prius adiecerat, in rem actione petere potest .... || ||

(Nonnulla desiderantur.)

29. [*Steph. index l.* 15 §. 4. 5]. Vestimentorum usufructu legato non perinde, ait, videtur esse, ac si nummorum ususfructus legatus sit, ut veste abuti possit, quemadmodum nummis abuti potest. Sed nec locare potest vestem, quia vir bonus ita ea non uteretur. Sin autem scenicae vestis ususfructus legatus sit, vel aulaeorum in theatro usurpatorum vel alius apparatus puta in usum aurigae vel tragoedi, in scena solum non alibi ea uti potest. Videamus, an eam locare possit. Et ait Ulpianus, puto eum locare posse; [et] licet vel maxime testator commodare non autem locare huiusmodi vestem solitus sit, tamen usufructuarius locare vestem potest, tam scenicam, quam funebrem.

30. *Anon.* [*ad l.* 15 §. 5]. Si vero hanc vestem corrumpit, tenetur, ut ....

9) *Heimb.* conicit ἐμποιεῖν.
10) Inc. pagina secunda fol. 126.
11) Hactenus pag secunda fol 126.
12) Inc fol. 102. 101.

v) Haec extant etiam apud *Heimb.* II p. 184.
w) Nempe desunt lineae circiter 16 breviores, et praeterea quae continebat altera pars huius paginae hodie amissa. — Itaque hic explicit fol. 126 et mox incipit fol 102. 101.
x) In Cod legebam δε.
y) In Cod apparebant ductus: ες. μισγ.

L. 15. §. 6. D. VII. 1. *Κέχρηται τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἀγροῦ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων· εἰ μὴ κωλυθῇ ὑπὸ τοῦ διαθεμένου.*

§. 7. *Οὐ δύναται ὁ τὴν χρῆσιν τοῦ οἴκου ἔχων ἐπιθεῖναι δουλείαν οὔτε κτήσασθαι, ἀλλὰ παρακατέχει. καὶ ἐὰν τῇ ἀχρησίᾳ ἀπολέσῃ, καταδικάζεται. οὔτε ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων δύναται παραχωρῆσαι δουλείαν οὔτε ἐπιθεῖναι, κἂν συναινῇ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων·*

L. 16. D. eod. ιϛʹ. **Paul.** *Εἰ μὴ ἄρα οὐ μέλλει δι' αὐτῆς ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων βλάπτεσθαι· οἷον μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ ὑψοῦν. κτᾶται δὲ δουλείαν καὶ ἄκοντος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος.*

L. 17. pr. D. eod. ιζʹ. **Ulpi.** *Εἰς ταφὴν τόπον ποιεῖ συναινοῦντος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, ἔσθ' ὅτε καὶ μὴ βουλομένου· τυχὸν γὰρ τὸν διαθέμενον θάπτει, μὴ ὄντος ἑτέρου τόπου ἐπιτηδειοτέρου.*

§. 1. 2. *Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων τέλειον σωφρονισμὸν ἐπάγειν δύναται τῷ δούλῳ, ἀδόλως μέντοι. καὶ εἰς ἀποπλήρωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἁμαρτηθέντων ἐκδίδωσιν· οὔτε γὰρ δι' αὐτῆς οὔτε διὰ τῆς χρονίας χρήσεως καὶ κυριότητος νομίμως ἡ χρῆσις ἀπόλλυται.*

[ὁ] δεσπότης [τῆς προπριεταρίας τὸν οὐσουφρουκτουάριον] οὐκ ὀφείλει [κωλύειν οὕτω] κεχρημένον, ὥστε μὴ χείρονα ποιεῖν τοῦ προπριεταρίου τὴν αἵρεσιν. περὶ[x]) τινων μέντοι ζητεῖται καὶ ἀμφιβάλλεται πραγμάτων, εἰ κατὰ νόμους κ[ωλ]ύει τὸν οὐσουφρουκτουάριον ὁ προπριετάριος τούτων κεχρῆσθαι, οἷον τοῖς πίθοις οὖσι κατὰ [τὸν] ἀγρόν, ἐν ᾧ [τυ]χ[ὸν] οὐσουφρούκτος ἐληγατεύθη ἀγροῦ ………………

— — — — — — — — — — — — — — — —

θʹ θέ. γʹ.

δύναται ὁ δεσπότης διὰ τῶν προσηκόντων[a]) αὐτῷ καὶ ἄκοντος τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου τὸν οἶκον καὶ τὸν ἀγρὸν φυλάττειν, ἵνα μὴ καινοτομηθῇ, ὡς τί. ηʹ διγ. ιϛʹ θέ. βʹ.

ἐκείνῳ γὰρ ἡ συναίνεσις συμβάλλεται τῷ δυναμένῳ καὶ τὸ πρῶτον ποιῆσαι, ὡς βι. νʹ τί. ιζʹ διγ. γʹ θέ. δʹ[b]) διγ. ρξδʹ οὐλπιανοῦ. τὸ δὲ πρῶτον, τουτέστι δουλείαν ἐπιθεῖναι, ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐ δύναται. ἀνάγν. βι. ιαʹ τί. ζʹ διγ. γʹ θέ. δʹ ἐναντιούμενον τῷ[c]) προκειμένῳ κανόνι καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ιζʹ διγ. τούτου τοῦ τί. καὶ ἴσως [διὰ] τὸν εἰρημένον λογισμὸν βι. ιαʹ τί. ζʹ διγ. μγʹ, ὅτι διὰ τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ τὸ θάπτεσθαι τοὺς νεκροὺς παροραται τὸ ἀκριβές.

κυρ. ῥελιγιόσον τόπον συναινοῦντός μου δύναται ποιεῖν ὁ προπριετάριος· τὸν μέντοι τεστάτορα καὶ ἄκοντός μου θάπτει, εἰ [μὲν] μὴ ἔχει ἐπιτηδειότερον αὐτοῦ τὸν τόπον.

εἰρήκαμεν, ὅτι οὐ δύναται ὁ προπριετάριος χείρονα ποιεῖν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου τὴν αἵρεσιν. εἰκότως οὖν ἐντεῦθεν ἐκεῖνο ζητεῖται, εἰ δύναται ὁ προπριετάριος τιμωρεῖσθαι τὸν οἰκέτην, οὗ τὸν οὐσουφροῦκτον ἕτερος ἔχει. καί φησιν ὁ ἀρίστων, πληρέστατον αὐτὸν ἔχειν σωφρονισμόν, τουτέστι τὸν ἁρμόττοντα τελείως ……, καὶ δύνασθαι αὐτὸν σωφρονίζειν τὸν οἰκέτην, ἐν ᾧ μέντοι δίχα δόλου τοῦτο ποιεῖ, κἂν τὰ μάλιστα ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὔτε ἐναντίαις[d]) ὑπηρεσίαις (τί γάρ, εἰ βενάλιον ὄντα τὸν οἰκέτην ἄσβεστον μετακομίζειν ἢ τοῦ μεσαύλου φύλακα εἶναι παρασκευάζει[e]);) οὔτε ἀκαταχρήστοις[f]) καὶ ἀήθεσιν ἐργασίαις τὴν τοῦ οἰκέτου τέχνην δύναται[g]) διαφθείρειν, (τί γάρ, ὅτι κλήτορα ἢ βεστιάριον ὄντα μαγειρεύειν ἢ σκάπτειν ἐποίει;) καὶ ἐντεῦθεν τὴν προσοῦσαν αὐτῷ καταβλάπτειν τέχνην. ἀλλ' οὔτε δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος τύπτειν οὕτω τὸν οἰκέτην, ὥστε τι ἐκ τῶν πληγῶν μετ . τ . . αμωνοτ . φ . . αὐτὸν ἀγοράζεσθαι[h]), οὔτε

Instrumento domus et fundi utitur usufructuarius: nisi a testatore prohibitus fuerit.

Qui usumfructum aedium habet, non potest imponere servitutem neque acquirere, sed retinet. Et si non utendo eam amiserit, damnatur. Neque proprietarius servitutem potest remittere neque imponere, etiamsi usufructuarius consentiat:

XVI. *Paul.* Nisi per eam usufructuarius damnum non sit passurus: veluti ne sibi altius tollere liceat. Acquirit autem servitutem etiam invito usufructuario.

XVII. *Ulpi.* Locum religiosum facit consentiente usufructuario, interdum et eo invito: fortasse enim testatorem sepelit, quum non sit alius locus opportunior.

Proprietarius plenam coercitionem irrogare servo potest, citra dolum tamen. Et noxae dare servum, qui deliquit, potest: neque enim per eam, neque per usucapionem iure ususfructus amittitur. Si vero fructuarius ei, qui noxae accepit, litis aestimationem

31. [*Steph. index l.* 15 §. 6]. Dominus proprietatis usufructuarium non debet impedire ita utentem, ut deteriorem proprietarii conditionem non faciat. De quibusdam vero rebus quaeritur et ambigitur, num iure usufructuarium proprietarius uti iis prohibeat, utputa doliis, quae in fundo sunt, si forte fundi ususfructus legatus sit ……………………

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — [dig.] 9 them. 3.

32 [*Anon. ad l.* 15 §. 7]. Dominus per homines suos etiam invito usufructuario aedes et agrum custodire potest, ne quid novi fiat, ut tit. 8 dig. 16 them. 2 [§. 1].

33. [*Anon. ad l.* 15 § 7]. Eius enim consensus in computationem venit, qui etiam principale negotium perficere potest, ut lib. L tit. 17 dig. 3 [Ulpiani] et dig. 164 (165) Ulpiani. Principale autem negotium, hoc est servitutem imponere, usufructuarius non potest. Lege lib. XI tit. 7 dig 3 (2) them. 4 (§. 7) aliquid contrarium regulae, quae hic traditur, et initio dig. 17 huius tit.: forte ob rationem quae proponitur lib. XI tit. 7 dig. 43, quod ob publicam utilitatem, et ut cadavera sepeliantur, stricta ratio insuper habeatur.

34. *Cyr.* [*l.* 17 *pr.*]. Religiosum locum consentiente me proprietarius facere potest; testatorem autem etiam invito me sepelit, si alium locum magis idoneum non habeat.

35. [*Steph. index l.* 17 §. 1. 2]. Diximus, proprietarium non posse usufructuarii conditionem deteriorem facere: unde illud quaeritur, an possit proprietarius servum castigare, cuius usumfructum alius habet. Et dicit Aristo, plenissimam eum coercitionem habere, hoc est ………… quae plenissime competit, et posse eum castigare servum, si hoc sine dolo faciat, quamvis usufructuarius neque contrariis ministeriis, (quid enim, si servum venalem asbestum portare vel tugurii custodem faciat?) nec abusivis et inusitatis operis servi artificium corrumpere possit, (quid enim, si vocatorem vel vestiarium coquum vel fossorem faciat?) et ita artificio eius nocere. Sed nec verberare servum usufructuarius sic potest, ut cicatricibus deformetur, nec ………… nec flagellis caedere, licet modicam castigationem usufructuarius habeat, ut Ulpianus dig. 23 dicit. Nam si eum

x) Cod. παρά.

a) Cod. διὰ τοῦ προσηκόντ addita abbreviatione, quae ας significare solet.

b) Sic videbar mihi legere in Cod., licet non quadret. Coniecerim: οὐλπιανοῦ.

c) Cod. ἐν τῷ.

d) Cod. ἐν ταῖς ἐναντίαις.

e) Cod. παρασκευάζειν.

f) Forte: ἀποκαταχρήσεσι.

g) Cod. δύναται τέχνην δύναται διαφθ.

h) Sic legebam in Cod. Quae quomodo explicanda sint, non satis video: licet in promtu sit, media verba in haec: ἀμορφότερον αὐτὸν mutare.

εἰ δὲ μὴ δίδωσι τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης τῷ λαβόντι εἰς ἀποπλήρωσιν τὸν δοῦλον, ἀρνεῖται αὐτῷ ἡ χρῆσις. ὁ δὲ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐ δύναται ἐναντίαις ἢ ἀήθεσιν ὑπηρεσίαις φθείρειν τὴν τέχνην τοῦ δούλου, ἢ τραύμασιν αὐτὸν ἀμορφοποιεῖν.

Οὐτίλιον ἀκουΐλιον ἔχει κατὰ τοῦ ἀνελόντος τὸν δοῦλον ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων.

ιη'. PAUL. *Τὰ φθαρέντα δένδρα ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων λαμβάνει, καὶ ἀντικαθίστησιν αὐτοῖς ἄλλα.*

non praestat, denegatur ei ususfructus. Usufructuarius autem contrariis vel inusitatis ministeriis artificium servi corrumpere non potest, nec eum cicatricibus deformare

Utilem legis Aquiliae actionem adversus eum, qui servum occidit, usufructuarius habet. *L. 17. §. 3. D. VII. 1.*

XVIII. *Paul.* Demortuas arbores consequitur usufructuarius, et alias substituit. *L. 18. D. eod.*

γὰρ κακανίζειν[i]) *οὔτε φραγγελλίοις τύπτειν τὸν οἰκέτην, εἰ καὶ σύμμετρον ἔχει σωφρονισμὸν ὁ οὐσουφρουκτουάριος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κγ' διγ. φησίν. εἰ γὰρ βασανίζων χείρονα αὐτὸν ποιήσῃ, κατέχεται τῷ ἀκουϊλλίῳ καὶ ἰνιουριάρουμ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ξϛ*[k]) *διγ. φησίν. ὁ δὲ προπριετάριος δύναται τὸν οἰκέτην πταίσαντα κατά τινος εἰς νόξαν ἐκδιδόναι, καὶ οὐκ ἐγκαλεῖται παρὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον τοῦτο ποιήσῃ· ἐπειδὴ ἡ τῆς νόξας ἔκδοσις οὐκ ἀπόλλυσι κατὰ νόμους τὸν οὐσουσφρουκτον, ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ τῇ προπριεταρίᾳ προβαίνουσα οὐσουκαπίων μετὰ τὸ ἅπαξ συστῆναι τὸν οὐσούφρουκτον. ἡ γὰρ οὐσουκαπίων δεσποτείαν μὲν ἐφ' ἕτερον μετατίθησι, οὐ μὴν ἀναιρεῖ μοι τὸ δίκαιον τοῦ οὐσουφρούκτου. θεμάτισον δὲ τὸν οἰκέτην ἐπερωτήσαντά τι ἐξ ῥὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, ἐπεὶ τῷ νονουτένδο ἀπόλλυται καὶ αὐτὸς ὁ οὐσούφρουκτος, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιβ'*[l]) *διγ.*

τοῦ ἀνων. *οὐ μὴν καὶ φονεύει, ἐπεὶ ἐνέχεται ἀκουϊλίῳ [καὶ] ἀδ ἐξιβενδοῦμ, ὡς βι. δ' τι. γ' διγ. ζ' καὶ βι. θ' τι. β' διγ. ια' ἐν τῷ τέλει.*

τοῦ αὐτοῦ. *ἀνάγν. βι. θ' τι. δ' διγ. κζ' Γαΐου, ιζ' θέ. β', καὶ βι. μβ' τι. α' διγ. δ'.*

τοῦ αὐτοῦ. *εἰ δὲ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ εἰς νόξαν ἐκδοθῇ, φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος*[m])*, ὡς τι. δ' διγ. κζ'. ἀνάγν. βι. β'*[n]) *διγ. γ' καὶ βι. δ' τι. γ' διγ. ζ'.*

τοῦ αὐτοῦ. *ἐπεὶ χώρα κατ' αὐτοῦ ἀκουϊλίῳ, ὡς διγ. ξϛ'. μετρίως δὲ σωφρονίζει, ὡς διγ. κγ'.*

ἐάν τις ἀν[έλῃ] τὸν οἰκέτην, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἕτερος ἔχει, οὐ χρὴ ἀμφιβάλ[λειν] δίδοσθαι αὐτὸ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ κατὰ μίμησιν τοῦ ἀκουϊλίου τουτέστι τὸν οὐτίλιον ἀκουΐλιον· [ἐπει]δὴ μόνῳ δεσπότῃ δίδοται ὁ δίρεκτος ἀκουΐλιος.

..............ἐν τῷ τέλει τοῦ ια' διγ. τοῦ β' τι. τοῦ θ' βι. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ προπριεταρίου.

[ὁ ἔχω]ν οὐσούφρουκτον ἀγροῦ ὀφείλει δένδρα καταφυτεύειν κατὰ τόπον τῶν γεγηρακότων δένδρων. τὰ μέντοι γεγηρακότα δένδρα, ὑπὲρ ὧν ἕτερα κατεφυτεύθη, τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ[o]) *διαφέρει. σημ. δὲ αὐτὸ διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ξ'*[p]) *διγ. τοῦ παρόντος τι. καὶ ἔχει ταύτην διαφορὰν τῶν ἀπὸ τύχης ἢ βίας ἀνέμων ἀνατραπέντων δένδρων καὶ οὐ γεγηρακότων κεῖνται ὡς παντ. διαφέρει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ*[q])*, δηλοῖ πρὸς τῷ τέλει τοῦ ἑξῆς διγ. πομπώνιος, ἐπειδὴ μήτε ἀναγκάζεται καταφυτεύειν ἀντὶ τῶν καταπεσόντων ὑπὸ βίας ἀνέμων, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ξ'*[r]) *διγ. φησίν. ἐνταῦθα ὅρα τί φησι πομπώνιος. ἀποδέχομαι τοῦ πρόκλου τὴν γνώμην· λέγει γὰρ οἴκου δύνασθαι οὐσούφρουκτον οὕτω ληγατεύεσθαι, ἵνα δουλεία τὶς ὥσπερ ἀγρῷ ἐπιτεθῇ, καὶ ἡ τοιαύτη δουλεία ἐποφληθῇ ἄλλῳ ἢ καὶ κληρονομιαίῳ, εἰ οὕτως ὁ διατιθέμενος εἴπῃ· ἐὰν μαίβιος ἐπερωτηθῇ τῷ κληρονόμῳ μὴ κωλύειν αὐτὸν ὑψοῦν τόνδε*[s]) *τὸν οἶκον, δίδωμι αὐτῷ τῶνδε τῶν οἴκων τὸν οὐσούφρουκτον, ἢ οὕτως· τῶνδε τῶν οἰκημάτων, ἕως μὴ ὑψοῦται παρὰ τὸ π[ερι]σωζόμενον σχῆμα, δίδωμι μαιβίῳ τὸν οὐσούφρουκτον. ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι περιττὸν πεποίηκεν ὁ τεστάτωρ· ἐπειδὴ οὔτε ὁ προπριετάριος οὔτε ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὑψοῦν δύναται τὰ οἰκήματα. ἀλλὰ σκό-*

torquendo deteriorem fecerit, actione legis Aquiliae et iniuriarum tenetur, ut Paulus dig. 66 dicit. Proprietarius servum, si quid adversus aliquem commiserit, noxae dedere potest, nec arguitur ab usufructuario, nisi dolo id fecerit: quoniam noxae deditio iure non perimit usumfructum, sicuti nec usucapio proprietatis, postquam semel ususfructus constitutus est. Usucapio enim dominium quidem ad alium transfert, non autem perimit mihi ius ususfructus. Finge autem servum aliquid ex re usufructuarii stipulatum esse; alioquin etiam ususfructus non utendo amittitur, ut didicisti dig. 12.

36. *Anon.* [*ad l.* 17 §. 2]. Non etiam occidit, quia tenetur lege Aquilia [et] ad exhibendum, ut lib. IV tit. 3 dig. 7 [§. 4] et lib. IX tit. 2 dig. 11 in fine.

37. *Eiusdem.* [*ad l.* 17 §. 2]. Lege lib. IX tit. 4 dig. 27 Gaii, [dig.] 17 them. 2 (§. 1), et lib. XLII tit. 1 dig. 4 (§. 8).

38. *Eiusdem.* [*ad l.* 17 §. 2]. Si vero usufructuario noxae detur, extinguitur ususfructus, ut tit. 4 dig. 27. Lege etiam lib. II [tit. 9] dig. 3 et lib. IV tit. 3 dig 7 (!).

39. *Eiusdem.* [*ad l.* 17 §. 2]. Alioquin lex Aquilia adversus eum locum habet, ut dig. 66. Modice autem castigat eum, ut dig. 23.

40. [*Steph. index l.* 17 §. 3]. Si quis servum occiderit, cuius usumfructum alius habet, non oportet dubitari, quin danda sit usufructuario exemplo legis Aquiliae, i. e. utilis legis Aquiliae actio: directa enim legis Aquiliae actio soli domino datur.

41. [*Anon. ad l.* 17 §. 3]. [Lege dig. 12 et] dig. 11 in fine tit. 2 lib. IX, ubi dicit, etiam adversus proprietarium dari.

42. [*Steph. index l.* 18. 19]. Qui usumfructum agri habet, in locum demortuarum arborum alias arbores plantare debet. Demortuae autem arbores, in quarum locum aliae substitutae sunt, usufructuarii sunt. Nota hoc propter id, quod dictum est dig. 60 (59 pr.) huius tit. Et differentia haec est: arbores, quae non demortuae, sed casu vel vi ventorum deiectae sunt, ad usufructuarium non pertinere, significat Pomponius in fine dig. sequentis, ideoque nec cogitur alias substituere in locum earum, quae vi ventorum deiectae sunt, ut ait Paulus dig. 60 (59 pr.). Vide quid hic dicat Pomponius. Accedo sententiae Proculi, qui dicit, posse usumfructum insulae ita legari, ut servitus aliqua quasi praedio imponatur eaque servitus alii vel hereditariae [insulae] debeatur, si testator ita dicat: si Maevius promiserit heredi se eum prohibiturum non esse quo minus illas aedes altius tollat, earum aedium usumfructum ei do, vel ita: illarum aedium, quoad supra praesentem altitudinem non tolluntur, Maevio usumfructum do. Sed dices, superfluum facere testatorem: quoniam neque proprietarius neque usufructuarius aedes altius tollere

i) Aut in hoc verbo corruptela quaedam latet (— ductus enim literarum non utique certi erant —) aut intelligendum est genus quoddam punitionis servorum, de quo lexicographis non constat.

k) Cod. ϛ'.

l) In Cod. videbatur esse η'.

m) Cod. οὐσουφρουκτουάριος.

n) Addendum videtur τί. θ'.

o) Cod. τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου.

p) Cod. ζ' an ξ' habeat, non satis certus sum.

q) Haec ita repraesentavi, ut in Codice a me lecta sunt. Sensum, non autem singula verba expedire potui.

r) Etiam hic dubius sum, ζ' an ξ' Codex legat.

s) Cod. οὐδί.

L. 19. pr. D. VII. 1. ιθ'. Pompo. Καλῶς ληγατεύω οἰκίας χρῆσιν, ἐπὶ τῷ δουλείαν αὐτῇ ἐπιτεθῆναι.[13])

§. 1. Ἐὰν ἐξ ἀνέμου καταπεσόντα τὰ δένδρα μὴ ἐπάρῃ ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων, ἐνάγεται παρὰ τοῦ [τὴν][14]) χρῆσιν ἔχοντος βλαπτομένου.

L. 20. D. eod. κ'. Ulp. Ἐὰν τοὺς καρποὺς τοὺς ἐνιαυσιαίους τοῦδε τοῦ ἀγροῦ ληγατεύσω, χρῆσιν καρπῶν δοκῶ ληγατεύειν.

L. 21. D. eod. κα'. Idem. Εἴ τι ἐκ τοῦ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἐπερωτήσῃ ἢ λάβῃ ὁ δοῦλος, αὐτῷ προσπορίζει.

L. 22. D. eod. κβ'. Idem. Ἐπὶ δὲ τῶν κληρονομιῶν καὶ τῶν λη-

XIX. *Pompo.* Recte usumfructum aedium lego, ut servitus eis imponatur.

Si arbores vento deiectas proprietarius non tollat, ab usufructuario, cui id nocet, convenitur.

XX. *Ulp.* Si fructus annuos illius fundi legavero, usumfructum legare videor.

XXI. *Idem.* Si quid ex re fructuarii servus stipuletur vel accipiat, ipsi acquirit.

XXII. *Idem.* In hereditatibus vero et legatis

σησον, ὅτι ἐν τῷ ιγ' διγ. τού[του τοῦ τι.] εἶπεν ὁ οὐλπιανός, μὴ δύνασθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον[t]) τὸν οἶκον ὑψοῦν, οὐ μὴν παρὰ τοῦτο σβέννυσθαι τὸν οὐσούφρουκτον, ἀλλὰ κωλύεσθαι αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν. ἐνταῦθα μέντοι κατὰ τὸν ὑποκείμενον θεματισμὸν εἰ ὑψώσει, σβέννυται αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ διαθέμενος· δίδωμι μαιβίῳ τὸν οὐσούφρουκτον τῶνδε τῶν οἰκημάτων, ἐφ' ὅσον μὴ ὑψοῦται ταῦτα παρὰ τὸ νῦν σωζόμενον σχῆμα.

Κυρ. *δύναται ὁ κληρονόμος ὑψοῦν τὸ ἕτερον[u]) μικρὸν φῶς παραχωρῶν σοι ὅσον ἀρκεῖ πρὸς οἴκησιν δύναταί τις ἐν τῷ ληγατεύειν οὐσούφρουκτον οἴκου ἐπιτεθῆναι αὐτῷ δουλείαν.*

Τοῦ ἀνων. *εἰ δὲ χρῄζοι αὐτῶν ὁ οὐσουφρουκτουάριος εἰς χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ, λήψεται αὐτὰ ὡς διγ. ιβ'.[v])*

ἴσως γὰρ ἐμποδίζεται ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ καρποῦσθαι τῶν δένδρων ἐπικειμένων τῷ . . . . γρῳ παρὸ . . . κεχρῆσθαι κατὰ τὸ σύνηθες.

ἐάν τις οὕτω ληγατεύσῃ· δίδωμι καὶ ληγατεύω τοὺς ἐνιαυσιαίους καρποὺς τοῦ κορνηλίου, ταῦτα τὰ ῥήματα ὀφείλει νοεῖσθαι, ὥσπερ ἂν οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη τοῦ ἀγροῦ τοῦ κορνηλιανοῦ. βλέπε πῶς ἔχει τὸ ῥητόν· ὅμοιον εἶναι δοκεῖ, ὥσπερ ἂν εἰ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη. οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐσούφρουκτός ἐστιν ὁ ληγατευθείς, ἀλλ' ἔοικεν οὐσουφρούκτῳ. ἔοικε δὲ κατὰ τοῦτο, καθὸ τὸ τῶν προσόδων λεγάτον τῇ τελευτῇ τοῦ λεγαταρίου σβέννυσθαι πέφυκε, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ παρόντι βι.[w]) τι. τελευτ. διγ. ϛ' φησίν. ἀνάγν. καὶ τὸ εἰρημένον τῷ[x]) σκαιβόλᾳ ἐν τῷ[y]) νη' διγ. τοῦ παρόντος τι.

Ἀνων. *περὶ μέρους ληγατευομένου τῆς συναγομένης τιμῆς τῶν καρπῶν ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ νη' διγ. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐνταῦθα βι. λγ' τι. β' διγ. μα'.*

ἐὰν οὐσούφρουκτος οἰκέτου ληγατευθῇ μοι, πᾶν ὅπερ ἐκ τῶν οἰκείων ὀπερῶν περι[ποι]ήσεται ἢ ἐξ ρὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, τοῦτο πρὸς αὐτὸν ἀνήκει τὸν οὐσουφρουκτουάριον, εἴτε ἐπηρώτησεν ὁ οἰκέτης εἴτε [νομὴ] πράγματος αὐτῷ τρα[διτευθῇ]. εἰ μέντοι κληρονόμος γραφῇ ὁ οἰκέτης ἢ ληγάτον [λάβῃ, διαστίζει ὁ] λαβεών, διὰ τ . . . πο λεγατ . . αὐτ. βιλ . . . τουτέστι τὸν προπριετάριον ἢ κληρονόμον καὶ τὸ ληγάτον . . . . [τὴν κλη]ρονομίαν ἢ τὸ ληγ[άτον ὁ δια]θέ[μενος] καταλέλοιπε. εἰ δὲ καί τι δωρηθῇ τῷ οἰκέτῃ, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἕτερος ἔχει, κἀνταῦθα τί γίνεσθαι χρή; ὑπουσῶν δὲ τῶν τοιούτων ζητήσεων, εἰ μὲν διαθέσει τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κατελείφθη ἢ ἐδωρήθη τι τῷ οἰκέτῃ, αὐτῷ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ[z]) προσπορίζεται, εἰ δὲ διαθέσει τοῦ προπριεταρίου, τὸ οὕτω καταλειφθὲν ἢ δωρηθὲν [τῷ προπριεταρίῳ] ἁρμόττει, εἰ μέντοι διαθέσει τοῦ οἰκέτου καταλέλειπταί τι αὐτῷ ἢ δεδώρηται, τοῦτο τῷ δεσπότῃ προσπορίζεται. καὶ οὔτε διαστίζομεν, ... προφάσεώς τινος ὁ οἰκέτης ἐγνωσμένος ἦν τῷ δωρησαμένῳ ἢ ληγατεύσαντι. εἰ δὲ καὶ κονδιτιόνις ἰμπλένδαι [γρατία δοθῇ τι τῷ οἰκέτῃ, οὗ] τὸν οὐσούφρουκτον ἕτερος ἔχει, (τυχὸν γάρ τις οὕτω εἶπεν· ὁ δεῖνα

potest. Sed animadverte, quod dig. 13 [§. 7] huius tituli dixit Ulpianus, non posse usufructuarium aedes altius tollere, non autem [dixit], si contra faciat, usumfructum extingui, sed prohiberi eum, quominus id faciat. In specie autem proposita si altius aedificet, usufructus ei extinguitur; testator enim sic dixit: Maevio do usumfructum illarum aedium, quoad altius, quam nunc sunt, non tolluntur.

43. *Cyr.* [*l.* 19 *pr.*]. Qui usumfructum aedium legat, servitutem imponere potest, ut heres alias aedes altius tollere possit, parvum lumen tibi relinquens, quantum sufficit ad habitationem.

44. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 2]. Si tamen usufructuarius iis indiget in usum agri, sumet, ut dig. 12.

45. [*Steph. l.* 19 §. 2]. Forte enim usufructuarius frui prohibetur, si arbores in fundo iaceant, vel . . . . uti secundum solitum.

46. [*Steph. index l.* 20]. Si quis ita legaverit: do lego fructus annuos [fundi] Corneliani, haec verba sic accipi debent, quasi ususfructus fundi Corneliani legatus sit. Animadverte quod textus habet: perinde esse videtur, ac si ususfructus legatus esset. Non dixit, usumfructum esse legatum, sed simile esse ususfructui. Simile autem est in eo, quod legatum reditus morte legatarii extinguitur, ut Paulus in hoc libro tit. ultimo dig. 6 dicit. Vide etiam quod dicit Scaevola dig. 58 huius tit.

47. *Anon.* [*ad l.* 20]. De parte ex redactu fructuum legata vide finem dig. 58. Similia his, quae hoc loco dicuntur, invenies lib. XXXIII tit. 2 dig. 41.

48. [*Steph. index l.* 21. 22]. Si ususfructus servi mihi legatus sit, quodcunque operis suis vel ex re usufructuarii acquirit, ad ipsum usufructuarium pertinet, sive stipulatus sit servus sive possessio rei tradita ei. Si vero servus heres scriptus sit vel legatum acceperit, distinguit Labeo, [cuius gratia], an proprietarii vel heredis . . . . hereditatem vel legatum testator reliquerit. Sed et si quid donatum sit servo, cuius usumfructum alius habet, quid et hoc casu faciendum est? In huiusmodi quaestionibus, si quidem affectu usufructuarii servo aliquid relictum vel donatum sit, usufructuario acquiritur, sin affectu proprietarii, quod ita relictum vel donatum est, proprietario competit, sin autem affectu servi aliquid ei relictum sit vel donatum, hoc domino acquiritur. Nec distinguimus, ... servus cognitus fuerit ei, qui donavit vel legavit. Sed et si quid conditionis implendae gratia servo detur, cuius usumfructum alius habet, (forte enim sic quis dixit: Ille heres meus esto vel illi do lego . . . .) igitur si conditionis

13) Expl. fol. 102. 101. Inc. fol. 8. 11, quod folium bis rescriptum est.

14) Addo ex *Heimb.*

t) Expl. fol. 102. 101. Inc. fol. 8. 11, quod folium bis rescriptum est.

u) Haec corrupta esse, quivis intelligit. Forte transpositis verbis sic legendum est: δύναταί τις ἐν τῷ ληγατεύειν — δουλείαν, ὡς δύναται ὁ κληρονόμος ὑψοῦν τὸν ἕτερον (sc. οἶκον) μικρὸν — οἴκησιν. Ita verti.

v) Cod. ια'.

w) Cod. ὡς ὁ πλα.τος ἐν τῷ παύλῳ β'.

x) Cod. ἐν τῷ.

y) Cod. pro ἐν τῷ habet τῷ.

z) Cod. τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου.

γάτων καὶ τῶν δωρεῶν, εἰ μὲν διαθέσει τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος κατελείφθη τῷ δούλῳ, αὐτῷ προσπορίζεται· εἰ δὲ διαθέσει τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος ἢ αὐτοῦ τοῦ δούλου, τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι προσπορίζεται. καὶ οὐ ζητοῦμεν, πόθεν ἐγνώσθη τῷ καταλιπόντι ὁ δοῦλος. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτίᾳ δωρεῶν καὶ τῶν δι' αἰτίαν τοῦ πληρῶσαί τινα αἵρεσιν διδομένων αὐτῷ.

κγ'. Ιδεμ. Προσπορίζει τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι καὶ συμφώνου παραγραφὴν, καὶ δι' ἀποχῆς ἐλευθερίαν χρέους.

Καὶ τὰ ἐξ ὑπηρεσίας· καὶ ἀναγκάζεται ἐργάζεσθαι· μετρίως γὰρ ὑπ' αὐτοῦ σωφρονίζεται· οὐ μὴν βασανίζεται ἢ φραγελίζεται.

[κδ'. Παῦλ.] Ἐὰν τῷ εἰς χρῆσίν μοι δοθέντι δούλῳ[15]) ἐπερωτηθῇ ὁ μέλλων μοι δωρεῖσθαι, ἐμοὶ ἐνέχεται· καλῶς γὰρ διὰ τοῦ τοιούτου δούλου ἐπερωτῶ.

[κε'. Οὐλπιαν.] Εἰ δὲ καὶ ἐμαυτῷ ἐπερωτήσω, ἢ κατὰ δωρεὰν δούλῳ, οὗ τὴν χρῆσιν ἔχεις, καὶ καταβληθῇ τῷ δούλῳ, σοὶ προσπορίζεται, ἐν ᾧ σὲ λαβεῖν ἤθελον.

Ἔσθ' ὅτε ἐν ἠρτημένῳ ἐστὶν ὁ διὰ τοῦ εἰς χρῆσιν ὄντος δούλου προσπορισμὸς, ἔνθα πρᾶγμα λάβῃ ἐξ

et donationibus, si quidem contemplatione usufructuarii servo relictum sit, ipsi acquiritur: sin vero contemplatione proprietarii vel ipsius servi, proprietario acquiritur. Nec quaerimus, unde servum cognitum habuerit, qui reliquit. Idem et in mortis causa donationibus et in his, quae conditionis cuiusdam implendae causa ipsi data sunt.

XXIII. *Idem.* Pacti quoque exceptionem usu- *L. 23. pr.*
fructuario acquirit, et per acceptilationem debiti li- *D. VII. 1.*
berationem.

Et quae opera sua acquirit: et cogitur operari: §. 1.
modice enim ab usufructuario castigatur: non tamen torquetur aut flagellis caeditur.

XXIV. *Paul.* Si quis mihi donaturus servo in *L. 24.*
usumfructum mihi dato stipulanti spoponderit, mihi *D. eod.*
tenetur: recte enim per eiusmodi servum stipulor.

XXV. *Ulpian.* Sed etsi mihi ipsi stipuler, aut *L. 25.*
donandi animo servo, cuius usumfructum habes, et *D. eod.*
servo solvatur, tibi acquiritur, si te id accipere volui.

Interdum in pendenti est acquisitio per servum §. 1.
fructuarium, puta quum rem accepit ex causa emtio-

ἔστω μοι κληρονόμος ἢ δίδωμι καὶ ληγατεύω τῷ δεῖνι ....) εἰ τοίνυν ἰνπλένδαε κονδιτιόνις γρατία δοθῇ τι τῷ οἰκέτῃ, γένηται [μέντοι] δῆλον, διαθέσει τοῦ οὐσουφρουκτ[ουαρίου τὴν αἵρεσιν] γεγράφθαι, ἁρμόττειν τὸ οὕτω διδόμενον τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ φαμέν. τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς μόρτις καῦσα [δωρεᾶς] .... τυχὸν ... ... δωρήσαντός τι τῷ οἰκέτῃ κατὰ μόρτις καῦσα δωρεὰν διαθέσει καὶ προσεχ[είᾳ] τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, τοῦτο προσπορισθῇ ....

ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. μα' τι. α' διγ. μζ', ἐν ᾧ φησιν ἀδιαστίκτως, ὅτι διὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου μηδὲν οὐ προσπορίζεται τῷ κληρονόμῳ[a]) .... εἰρημένον βι. κθ' τι. β'[b]) διγ. κε' καὶ με'.

ἀνων. ὁ μέντοι πράτης ἀποκαθίστησι τὰς πρὸ τραδιτίονος προσπορισθείσας διὰ τοῦ πραθέντος κληρονομίας, καὶ οὐ ζητοῦμεν, τίνος διαθέσει ἐγράφη, ὡς βι. ιθ' τι. [α'] διγ. ιγ'.

σῆ. διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ β' θε. τοῦ ιζ' διγ.

ὁμοίως βι. β' τι. ιδ' διγ. ...[c]) οὐλπιανοῦ περὶ τῆς πάκτου, περὶ τῆς ἀκκεπτιλατίονος εἴρηται βι. με' τι. δ' διγ. ια', ἐν ᾧ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ οὐσουαρίῳ[d]) δουλεύοντός φησιν.

βουλόμενός [τις δωρήσασθαι τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ] ἐπηρώτ[ησε] τῷ οἰκέτῃ, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἔχει. καὶ φησιν ὁ παῦλος, ὅτι ...... ἐπερώτησις .... ἐπερωτηθ .. καὶ εἰ οἰκετ .. γὰρ, οὗ τὸν οὐσούφρουκτόν τις ἔχει, καλῶς ... τοῦ ......φρουκτ · ρ · · καὶ προσπορίζει αὐτῷ τὴν ..... ν ἐξ- ....ουλάτου. τοῦτο γὰρ σύνηθές τε ἐστὶ καὶ τῇ χρ[είᾳ] συχνάζον ... εἰ καὶ ....λ· μενος τιτίῳ τινὶ ἔχω δ····· τοῦ οἰκέτου τὸν οὐσούφρουκτον ἐπηρώτ··· τινὶ οὗτος .... λογι···· οὐλπιανός φησι ἐὰν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως καταβληθῇ τῷ οἰκέτῃ .. τοῦ .. προσπορίζεται .. .. [κατα]βληθῇ. καὶ γὰρ ἐλεύθερος ἦν, ας... κ ἠδύνατο ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως ἔχειν τινὰ ἀγωγὴν ... γὰρ .... δεκτικὸς μὲν ἐστι καὶ ἐπιτήδειος τῆς καταβολῆς τίτιος, ἔχει δὲ ἀγωγὴν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως ..

implendae gratia aliquid servo detur, et manifestum sit, affectu usufructuarii conditionem adscriptam esse, id quod sic datum est, usufructuario competere dicimus. Idem in mortis causa donatione .... qui aliquid donat servo mortis causa contemplatione et affectu usufructuarii, hoc acquiritur ....

49. *Enantioph.* [*ad l.* 21]. Lege lib. XLI tit. 1 dig. 47, ubi indistincte dicit, per servum usufructuario hereditatem non acquiri .... quod dictum est lib. XXIX tit. 2 dig. 25 [pr.] et 45.

50. *Anon.* [*ad l.* 21]. Venditor tamen hereditates restituit, quae ante traditionem per servum venditum acquisitae sunt, nec quaerimus, cuius contemplatione institutus fuerit, ut lib. XIX tit. 1 dig. 13 [§. 18].

51. [*Anon. ad l.* 23 §. 1]. Nota hoc propter id quod dicitur dig. 17 them. 2.

52. [*Anon. ad l.* 23 *pr.*]. Similiter lib. II tit. 14 dig. ... Ulpiani de pacti exceptione. De acceptilatione dicitur lib. XLVI tit. 4 dig. 11, ubi idem dicit de eo, qui usuario servit.

53. [*Steph. index l.* 24. 25 *pr.* §. 1]. Donaturus quis usufructuario spopondit servo, cuius ille usumfructum habet. Dicit Paulus || *) || || || || || —

15) Cod. δούλῳ δοθέντι.

a) Sic legebam in Cod. Forte: ὅτι διὰ οἰκέτου οὐσουφρουκτουαρίῳ μηδαμῶς προσπορίζεται κληρονομία.

b) Cod. α'.

c) An ιε'; Hoc tamen dig. Iuliani est.

d) Cod. οὐσουαρίου. Fortasse: περὶ οὐσουαρίου καὶ βόνα φίδε δουλεύοντος.

*) Graeca ita parum cohaerentia supersunt, ut operae non sit vertendorum eorum periculum facere.

ἀγορασίας, μὴ δεδωκὼς τὸ τίμημα ἀλλ' ἀσφαλιζόμενος, ἢ ἐπερωτήσει μέλλων δανείζειν[16]). εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῶν τοῦ εἰς χρῆσιν ἔχοντος δώσει τὰ χρήματα, αὐτῷ ἄνωθεν προσπορίζεται· εἰ δὲ μή, τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι· εἴτε συνεστώσης τῆς χρήσεως εἴτε λυθείσης παράσχῃ. εἰ δὲ[17]) ἐκ τῶν ἁρμοζόντων ἑκατέρῳ δῷ τὰ χρήματα, τοῖς δυσὶ προσπορίζει πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν νομισμάτων. εἰ δὲ δέκα νομίσματα συμφωνήσας, ἀνὰ δέκα δέδωκεν ἐκ τῶν ἑκατέρῳ ἁρμοζόντων, ὁ δεσπότης τῶν ὕστερον καταβληθέντων ἐκδικεῖ αὐτά, ἢ δαπανηθέντων[18]) ἀπαιτεῖ. εἰ δὲ τὰ εἴκοσι νομίσματα ἅμα ἐν ἀποκομπίῳ δέδωκεν, οὐδὲν αὐτῶν ἐποίησε τοῦ λαβόντος, ὡς πλέον δούς· καὶ τέως ὁ προσπορισμὸς σχολάζει.

L. 25. §. 2. D. VII. 1. Εἰ δὲ καὶ τὰς ἰδίας ὑπηρεσίας ὁ δοῦλος μισθώσει, ἡ μὲν ἐπερώτησις τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ χρῆσις συνέστη, τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι προσπορίζεται· τοῦ δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα μετέρχεται ἀπὸ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος· εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ πέφυκεν ἡ ἐπερώτησις ἅπαξ προσπορισθεῖσά τινι μεταβαίνειν εἰς ἕτερον, πλὴν κληρονόμου καὶ τοῦ υἱοθετοῦντος. εἰ δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ληγατευθῇ σοι δούλου χρῆσις, καὶ μισθώσεις αὐτὸν καὶ ὑποστῇς καταστάσεως ἀλλαγὴν καὶ ἀποκαταστῇς, μετέρχεται ἡ ἐπερώτησις πρὸς τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα καὶ ἐξ αὐτοῦ πρὸς σὲ ὑποστρέφει.

§. 3. Ὅπερ οὐ δύναται προσπορισθῆναι τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι, προσπορίζεται τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι· ὡς ὅταν ὁ δοῦλος ἐκ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἐπερωτᾷ ὀνόματι τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος. οὐ καλῶς δὲ ἐπερωτᾷ ὀνόματι τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, [εἰ][19]) μὴ ἐκ πράγματος αὐτοῦ ἢ ἐξ ὑπηρεσίας ἰδίας.

§. 4. Ἐὰν ὁ εἰς χρῆσιν δοθεὶς δοῦλος ἑαυτοῦ δοθῆναι χρῆσιν ἐπερωτήσῃ, ἢ ἀπροσώπως ἢ ὀνόματι τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος, αὐτῷ προσπορίζει· ὥσπερ ὁ κοινὸς δοῦλος τὸ τοῦ ἑνὸς πρᾶγμα ἀνισχύρως εἰς πρόσωπον αὐτοῦ ἐπερωτᾷ. εἰς δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ἄλλου ἐπερωτῶν, ὅλον αὐτῷ προσπορίζει.

§. 5. Ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐκ ἰσχυρῶς τῷ δούλῳ τὰς ὑπηρεσίας μισθοῖ, οὔτε τῷ καλῇ πίστει δουλεύοντι. εἰ δὲ καὶ ὁ εἰς χρῆσίν μοι δοθεὶς δοῦλος μισθώσηται πρᾶγμα, οὐκ ἐνέχομαι. κανονικῶς[20]) γὰρ ὅπερ ἄν τις

... ὅτι ... τοῦ οἰκέτου ... [ἐ]περωτῶντος ἐν ἠρτημένῳ ἐστὶν ἡ τραδιτίων καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως [ἐξτιπουλάτου καὶ ἄδηλον τίνι προσπορίζει ὁ οἰκέτης, οὗτινος ἔχω τὸν οὐσούφρουκτον ἠγόρασε .. τευ .. καὶ ἐτραδιτεύ[θη] αὐτῷ [μή]πω τοῦ τιμήματος καταβληθέντος, σατισφάκτου δὲ γενομένου, ἵνα καὶ ἡ δεσποτεία μετενεχθῇ .. ε, ἐπειδὴ μήπω τὸ [τί]μημα κατέ[βαλεν] ὁ οἰκέτης τελ. ὁ προπριετάριος μετὰ ταῦτα .... τι —

ἐναντιοφ. εἰ .... ἐξ αἱρέσεως ...... φησὶ γὰρ βι. ιγ' τι. ε' διγ. κβ', ὅτι ὁ κληρονόμος .... πεκουν[ίας κο]νστιτούτ[αι] οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ φειδικομισσάριος ἢ ὁ κληρονόμος ἔχει· καὶ βι. λς' .... ἀξιωθῶ δοῦναι αὐτὸ τιτίῳ καὶ .... ἐγὼ παρὰ ... κλ ...... οὐ θέλω τίτιον ἀσφαλίζ ..... καὶ ἐξέλθῃ .... καὶ βι. με' τι. [γ'] διγ. ιη' ....

ἐὰν οὐσουφρουκτουάριος δούλῳ τὰς ὀπέρας αὐτοῦ μισθώσας ἐπερωτ[ήσῃ] τι παρ .... τίκτεται .... ουσουφρουκτουαρ ..... δὲ μετὰ ταῦτα χρά ... την ἀπαιτ .... ἔχει ὁμοίως ....

nis, nec pretium solvit sed tantum de eo cavit, aut quum stipulatus sit numeraturus pecuniam. Nam si ex re usufructuarii pecuniam dederit, ipsi retro acquiritur: sin minus, proprietario: sive durante usufructu sive extincto numeraverit. Quodsi ex re utriusque pecuniam dederit, utrique acquirit pro rata nummorum exsolutorum. Si vero decem dari convenerit, et dena solverit ex re singulorum, dominus eorum, quae postea soluta sunt, ea vindicat, aut si nummi consumti fuerint, condicit. Si vero viginti simul in sacculo solvit, nihil eorum fecit accipientis, quia plus solvit: et interim acquisitio vacat.

Sed et si operas suas servus locaverit, stipulatio quidem eius temporis, quo usufructus constitit, acquiritur usufructuario: sequentis vero ad proprietarium a fructuario transit: quamvis non soleat stipulatio semel alicui quaesita ad alium transire, nisi ad heredem et arrogatorem. Sed si ususfructus servi tibi in annos singulos fuerit legatus, eumque locaveris, et capitis deminutionem passus sis et restitutus fueris, stipulatio ad dominum proprietatis transit et ab eo ad te redit.

Quod acquiri non potest usufructuario, proprietario quaeritur: veluti quum servus ex re fructuarii nomine proprietarii stipulatur. Non recte autem stipulatur fructuarii nomine, si non ex re eius vel ex operis suis stipuletur.

Si servus in usumfructum datus sui ipsius usumfructum dari stipuletur, vel sine mentione personae vel nomine proprietarii, ipsi acquirit: quemadmodum servus communis alteri ex dominis inutiliter rem suam stipulatur. Personae autem alterius stipulans, solidum ei acquirit.

Usufructuarius servo operas eius inutiliter locat, ut et ei, qui bona fide servit. Sed et si servus in usumfructum mihi datus rem conducat, non obligor. Regulariter enim quod quis ab alio stipulando

54. *Enantioph.* [*ad l.* 25 §. 1]. .... dicit enim lib. XIII tit. 5 dig. 22, ... pecuniae constitutae non ego, sed fideicommissarius vel heres habet; et lib. XXXVI || ... . et lib. XLV tit. [3] dig. 18 .....

55. [*Steph. index l.* 25 §. 5]. Si usufructuarius servo operas eius locaverit .... || ||

16) Haec verba: ἢ ἐπ. μ. δανείζειν *Heimbachius* inferius (inter χρήματα et αὐτῷ) collocata habet. Male.
17) Expl. fol. 8, 11.
18) Malim δαπανηθέντα.
19) Deest apud *Heimb.*
20) Inc. fol. 16, 19.

ἐπερωτῶν ἄλλον ἐμοὶ προσπορίζει, τοῦτο ἀνισχύρως ἐπερωτᾷ με· εἰ μὴ ὀνόματι τοῦ δεσπότου ἐπερωτήσει με ἢ μισθώσεται.

Ἐὰν χρῆσιν ἔχοντες δύο ὦσιν ἢ καλῇ πίστει νομεῖς[21]), καὶ ἐπερωτήσῃ ὁ δοῦλος ἐν πράγματι τοῦ ἑνὸς, τὸ ἥμισυ αὐτῷ προσπορίζει, καὶ τὸ ἥμισυ τῷ δεσπότῃ ἤτοι τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι. εἰ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἢ κελεύσει αὐτοῦ ἐπερωτήσει, τὸ πᾶν αὐτῷ προσπορίζει.

Παντὶ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι τὰ ἐκ πράγματος αὐτοῦ ἢ ἐξ ὑπηρεσίας τοῦ δούλου προσπορίζεται.

κϛ΄. PAUL. Ἐὰν ὁ εἰς χρῆσιν ὢν δοῦλος μισθώσῃ

.... τὸν φειδικομισσάριον ...... τ.. τ... τὴν ...... ταβουλλ ...... ὡς βι. με΄ τι. α΄ διγ. κα΄ καὶ τὸ πραι.. .. ρ... μετ΄ α..........................e)

δύο τινὲς εἶχον οὐσούφρουκτον οἰκέτου· οὗτος ὁ οἰκέτης ἐξ ῥὲ ἑνὸς τῶν οὐσουφρουκτουαρίων [ἐπηρώτησε, τούτου τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου μὴ]f) μνησθεὶς, ἀλλ᾽ οὕτως εἰπών· ὁμολογεῖς διδόναι μοι τόδε τὸ πρᾶγμα· ὅτε μὲν οὕτω ἐπηρώτησε, προσπορίζει μοιg) τὸ ἥμισυ μέρος ἤτοι κατὰ ἀναλογίαν τοῦ οὐσουφρούκτου· τί γὰρ, ὅτι δίμοιρον εἶχεν οὐσουφρούκτου μέρος εἷς τῶν οὐσουφρουκτουαρίων, οὗτινος ἐξ ῥὲ τὴν ἐπερώτησιν ἐποιήσατο; δῆλονh). τὸ δὲ ἄλλο μέρος τίνι παρέχεται, πότερον τῷ ἄλλῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἢ τῷ προπριεταρίῳ; καὶ γὰρ ἔνθα δύο τινὲς ἀλλότριον οἰκέτην νέμονται βόνα φίδε, γέγονε μὲν τοιαύτη ζήτησις, ἔν τινι δὲ τῶν αὐτοῦ συνταγμάτων φησὶν ὁ σκαιβόλας, ὅτι καὶ ἡ παρὰ τῷ πλήθει κρατήσασα δόξα καὶ τὸ εὔλογον ἀπαιτεῖ, ἵνα ἔνθα ἐξ ῥὲ ἑνὸς τῶν βόνα φίδε νεμομένων ἐπηρώτησεν ὁ οἰκέτης, μέρος αὐτῷ προσπορισθῇ, οὗτινος ΕΧ ΚΕ ἐπηρώτησε, μέρος δὲ οὐ τῷ ἄλλῳ βόνα φίδε νομεῖ, ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ δεσπότῃ, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐπερώτησιν ἐμνημόνευσεν αὐτοῦ τοῦ βόνα φίδε νομέως, οὗτινοςi) ἐξ ῥὲ τὴν ἐπερώτησιν ἐποιήσατο, ἢ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ἐπηρώτησεν, ἐπειδὴ ταὐτὸν ἡ κέλευσις τῇ προσηγορίᾳ ποιεῖται· τότε γὰρ ἀναμφιβόλως εἰς ὁλόκληρον προσπορίζει τὴν ἐπερώτησιν τῷ βόνα φίδε νομεῖ, οὗ καὶ ἐξ ῥὲ ἐπηρώτησε. ὅτε τοίνυν ἐπὶ τῶν δύο βόνα φίδε νομέων ταῦτα σκαιόλας ἐπραγματεύσατο, ἀκόλουθόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν δύο οὐσουφρουκτουαρίων τὰ μὴ δυνάμενα τῷ ἑνὶ προσπορίζεσθαι ταῦτα οὐ τῷ ἄλλῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἀλλὰ τῷ προπριεταρίῳ προσπορίζεται. καὶ ἀ[ν]ωτέρ[ω] γὰρ παραδίδοται, δυνατὸν εἶναι προσπορίζειν τινὰ τῷ προπριεταρίῳ ἐκ τῶν ἐξ ῥὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, εἴτε ὀνόματι τοῦ προπριεταρίου εἴτε κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ἐπηρώτησέν τι ἐξ ῥὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου. ἐπειδὴ εἰρήκαμεν προσπορίζεσθαι τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὰ ἐξ ῥὲ αὐτοῦ βὲλ ἐξ ὀπέρις, οὐσουφρουκτουάριον τίν[α νο]ήσο[μεν], πότερον [ἐν] ᾧ κ[ατὰ δια]θήκην ἢ [ληγάτον ὁ] οὐσούφρουκτος συνέστη, ἢ καὶ τὸν κατὰ [τρα]διτίονα ἢ ἐπερώτησιν ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον τινὰk) διὰ τῆς φαμιλίαε περκισκοῦνδαε ἢ τοῦ κομμοῦνι διβιδοῦνδο οὐσούφρουκτον λαβόντα; [φησὶ τοί]νυν ὁ πήγασος, (ἀποδέχεται δὲ αὐτὸν ἰουλιανός,) προσπορίζεσθαι ταῦτα τῷ ὁπωσδήποτε γενομένῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ.

τοῦ ἐναντιοφ. ἐν τῷ ιθ΄ διγ. τοῦ γ΄ τι. τοῦ με΄ βι. φησὶν, ὅτι ἐὰν ἀλλότριος δοῦλος ἐμοὶ καὶ σοὶ βόνα φίδε δουλεύει, ὅπερ ἐξ ῥὲ μία κτήσηται, ἐμοὶ μόνῳ προσπορίζεται· τὸ γὰρ μὴ ὂν ἐξ ῥὲ σοῦαl) σοὶ προσπορισθῆναι οὐ δύναται. πρὸς λύσιν δὲ τοῦ ἐναντιοφανοῦς ὑποτίθεσαι τὸν δοῦλον ......m) ἐξ ῥὲ μία κελεύσει ἢ ὀνόματί μου ἐπερωτήσαντα, ἀκολούθως τῷ ἐνταῦθα ῥητῷ.

ὡσαύτωςn) βι. με΄ τι. γ΄ διγ. ιθ΄ ὅτι τὸ πᾶν λαβεῖνo) οὗτινος ἐξ ῥὲ ἐπηρώτησεν.

οἰκέτης, οὗτινος εἶχον τὸν οὐσούφρουκτον, ἐμισθώσατο ἐπὶ πενταετίαν τὰς οἰκείας ὀπέρας, ῥητόν τι καθ᾽ ἕκαστον ἔτος

mihi acquirit, id inutiliter a me stipulatur: nisi nomine domini stipuletur a me vel conducat.

Si duo sint usufructuarii vel bonae fidei possessores, et servus ex alterius re sit stipulatus, dimidium ei acquirit, et dimidium domino, id est illi qui proprietatem habet. Sed si nomine eius aut iussu eius stipulatus sit, solidum ei acquirit. L. 25. § 6. D. VII. 1.

Omni usufructuario ex re eius vel ex operis servi acquiritur. § 7.

XXVI. *Paul.* Si servus fructuarius operas suas L. 26. D. eod.

56. [*Steph. index l.* 25 § 6. 7]. Duo quidam usumfructum servi habebant; is servus ex re alterius usufructuarii stipulatus est, non nominans hunc usufructuarium, sed sic loquutus: promittisne mihi dare illam rem; si quidem sic stipulatus est, huic dimidiam partem pro rata ususfructus acquirit. Nimirum alter usufructuarius, ex cuius re stipulatus est, dimidiam partem ususfructus habebat. Et hoc quidem in aprico est. Verum altera pars cuinam datur, utrum alteri usufructuario an proprietario? Nam et si duo servum alienum bona fide possident, eadem quaestio mota est, et scribit Scaevola in libro aliquo, vulgo creditum et rationis esse, ut, si ex re alterius bonae fidei possessoris servus stipulatus sit, pars ei acquiratur, ex cuius re stipulatus est, pars autem non alteri bonae fidei possessori, sed vero domino: nisi forte in stipulando bonae fidei possessorem, ex cuius re stipulatus est, nominavit, aut iussu eius stipulatus est, quia iussus perinde valet ac nomen: tunc enim sine dubio stipulationem in solidum bonae fidei possessori acquirit, cuius ex re stipulatus est. Quum igitur Scaevola hoc de duobus bonae fidei possessoribus tractaverit, consequenter erit dicendum, etiam in duobus usufructuariis ea, quae alteri non possunt acquiri, non alteri usufructuario sed proprietario acquiri. Nam supra iam traditum est, posse quaedam proprietario acquiri ex re usufructuarii, sive nomine proprietarii sive iussu eius aliquid ex re usufructuarii stipulatus sit. Quod diximus, acquiri usufructuario ex re eius vel ex operis, usufructuarium quemnam intelligemus, utrum eum, cui ususfructus testamento sive legato constitutus est, an etiam eum, qui per traditionem vel stipulationem vel alio modo, puta iudicio familiae herciscundae vel communi dividundo, usumfructum accepit? Dicit igitur Pegasus, quem sequitur Iulianus, ea acquiri cuicunque usufructuario.

57. *Enantioph.* [*ad l.* 25 § 6]. In dig. 19 tit. 3 lib. XLV dicit, si servus alienus mihi et tibi bona fide serviat, quodcunque ex re mea acquisierit, mihi soli acquirere; quod enim non est ex re tua, tibi acquiri non potest. Ad solvendam hanc antinomiam suppone servum [ibi] ex re mea iussu vel nomine meo stipulatum esse, quo conveniat cum textu nostro.

58. [*Anon. ad l.* 25 § 6]. Similiter lib. XLV tit. 3 dig. 19, solidum accipere eum, cuius ex re stipulatus est.

59. [*Steph. index l.* 26]. Servus, cuius usumfructum habebam, locavit operas suas in quinquennium, certam

21) Cod. τομῆς.

e) Expl. fol. 8. 11. Inc. fol. 16. 19.

f) Haec supplevi, licet in Cod. non sit lacuna. Nempe verborum similitudine librarius deceptus est.

g) Sic aperte Cod. Sed legendum: ἐκείνῳ vel μέν, ut subintelligatur ἐκείνῳ vel τούτῳ.

h) Omnino aliquid deest. Legerim: καὶ τοῦτο μὲν δῆλον.

i) Cod. οὗ οὖν videbatur habere.

k) Forte τυχόν.

l) Lege τοῦα.

m) Cod. α (vel β) ειν (vel ω) superscripto δ et apposito accentu. Sic plerumque ἀνδύνῳ scribitur, quod tamen hic non quadrat.

n) Hoc scholium in Cod. cum praecedente cohaeret.

o) An λαμβάνει;

τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, καὶ ἐνισταμένης τῆς μισθώσεως φθαρῇ ἡ χρῆσις, τὸ ὑπολειπόμενον τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἀνήκει. εἰ δὲ καὶ δῆλον ἐξ ἀρχῆς ἐπερωτήσει ποσὸν ὑπὲρ δήλων ὑπηρεσιῶν, καὶ ὑποστῇ καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὁ χρῆσιν ἔχων, τὸ αὐτὸ λέγομεν.

L. 27. pr. D. VII. 1. κζ΄. [Οὐλπ.] Οἱ ἐν τῇ προχωρήσει τῆς χρήσεως ἱστάμενοι καρποί, κἂν πέπειροι ὦσι, τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντός εἰσιν.

§. 1. Εἰ καὶ ὁ δεσπότης εἰώθει τοῖς ἐργαστηρίοις κεχρῆσθαι εἰς ἴδια φορτία ἢ εἰς πραγματείαν, δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων αὐτὰ μισθοῦν· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ τὸ μὴ καταφρονητικῶς ἢ ὑβριστικῶς χρήσασθαι τῇ χρήσει.

§. 2. Ἐὰν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων διδάξῃ τὸν δοῦλον ἐπιστήμην ἢ τέχνην, κέχρηται αὐταῖς.

§. 3. Τὸ τέλος τοῦ κανάλου καὶ τοῦ ὑδραγωγίου καὶ τῆς ὁδοστρωσίας καὶ τῆς στρατιωτικῆς παρόδου καὶ

locaverit, et durante locatione ususfructus interierit, quod superest, ad proprietarium pertinet. Sed et si ab initio certam summam propter operas certas stipulatus fuerit, et fructuarius capitis deminutionem passus sit, idem dicimus.

XXVII. *Ulp.* Fructus die ususfructus cedente pendentes, licet maturi sint, fructuarii sunt.

Et si dominus solitus erat tabernis uti ad merces suas vel ad negotiationem, fructuarius eas locare potest: sufficit enim ei non contumeliose vel iniuriose uti usufructu.

Si usufructuarius servum disciplina vel arte instituerit, his utitur.

Quod cloacae et aquaeductus nomine penditur et ad viam muniendam et ad transitum exercitus et

δίδοσθαι συμφωνήσας. ἀλλὰ μήπω τοῦ τῆς μισθώσεως χρόνου περαιωθέντος ἐσβέσθη ὁ οὐσουφρούκτος τοῖς συνήθεσι τρόποις, οἷς σβέννυσθαι πέφυκε. καὶ φησιν ὁ παῦλος τὸν μισθὸν τοῦ μετὰ ταῦτα χρόνου δίδοσθαι τῷ προπριεταρίῳ. καὶ τοῦτο φθάσας ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κε΄ διγ. παραδέδωκεν. ὁ μέντοι παῦλος πλέον ἐνταῦθά φησιν· λέγει γάρ, τοῦτο αὐτὸ κρατεῖν, κἂν ἐφ᾽ ὁμαδὸν ὑπὲρ τοῦ χρόνου παντὸς μίαν ἔτυχεν ἐπερωτήσας ποσότητα, οἷον ὑπὲρ τῆς πενταετίας φ΄ νομίσματα. κἀνταῦθα γὰρ πάλιν κατὰ ἀναλογίαν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβάνει μέρος τῶν νομισμάτων ὁ προπριετάριος. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κε΄ διγ.

ἐρωτ. ἆρα δὲ λαμβάνων τοὺς ἱσταμένους καρποὺς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἀνάγκην ἔχει λογίσασθαι τὰ περὶ τὴν γεωργίαν αὐτῶν γενόμενα δαπανήματα; στεφ. οὐδαμῶς. καὶ τοῦτο μανθάνεις ἐν τῷ λδ΄ διγ. τοῦ παρόντος τι. φησὶ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς ἰουλιανὸς ἐν τῷ λε΄ διγ. ὅτι ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐπίτηδες ὑπερθῆται τὴν ἀδιτίονα, κατέχεται καὶ δίδωσι τοὺς καρποὺς τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, οὓς ἤμελλεν ἔχειν, εἰ δ᾽ ἂν μὴ ὑπερέθετο τὴν τῆς κληρονομίας προσέλευσιν ὁ κληρονόμος.

τοῦ δεσπότου εἰωθότος τοῖς ἐργαστηρίοις εἰς ἴδια κεχρῆσθαι φορτία καὶ πραγματεύεσθαι ἐν αὐτοῖς (τυχὸν γὰρ ἢ ἀπετίθετο φορτία ἢ ἐκεῖσε τὰ συναλλάγματα ἐποιεῖτο) ταῦτα τοῦ δεσπότου πράττειν εἰωθότος, φησὶν ὁ οὐλπιανός, δύνασθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον, εἰ βουληθείη, ταῦτα μισθοῦν, οὐ μόνον ὥστε τοιαῦτα φορτία*) ἐν αὐτοῖς ἀποτίθεσθαι, ὁποῖα καὶ ὁ δεσπότης ἀπετίθετο, ἀλλὰ καὶ ἕτερα, οἷα δ᾽ ἂν ὁ μισθούμενος βουληθείη. ἐκεῖνο μέντοι παραφυλάττεσθαι χρή, ὥστε μὴ ἀποκεχρῆσθαι τούτοις τὸν οὐσουφρουκτουάριον, τουτέστι στάβλον ποιεῖν τὰ ἐργαστήρια, μήτε μὴν περιφρονητικῶς ἤτοι ὑβριστικῶς ἐκείνοις κεχρῆσθαι· δοκεῖ δὲ περιφρονητικῶς καὶ ὑβριστικῶς τοῖς ἐργαστηρίοις κεχρῆσθαι, ὅταν πορνεῖα ταῦτα ποιήσῃ. μισθοῦται τοίνυν τὰ ἐργαστήρια κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ὁ οὐσουφρουκτουάριος, κἂν ὁ δεσπότης αὐτῶν εἰς οἰκείαν καὶ μόνην ἐκέχρητο χρῆσιν. εἰ δὲ καὶ ἔχει τις οὐσουφρούκτον οἰκέτου, ψιλὴν καὶ μόνον ὑπηρεσίαν εἰωθότος τῷ δεσπότῃ ποιεῖν, δύναται τοῦτον ἐπιστήμην ἢ τέχνην διδάξας κεχρῆσθαι τῇ τέχνῃ ἤτοι ἐμπειρίᾳ αὐτοῦ.

τοῦ ἀνων. δύναται[p]) λέγειν ἐπιζημίως· τὸ γὰρ ὄνομα τῆς ἰνιουριαρούμ καὶ ζημίαν καὶ ἀδικίαν δηλοῖ, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ι΄ τι. τοῦ μζ΄ βι.

ἐντεῦθεν ὁ οὐλπιανός φησι τίνα χρὴ ἐπιγινώσκειν τὸν οὐσουφρουκτουάριον. ἐπιγινώσκειν δὲ αὐτὸν χρὴ καὶ οἴκοθεν διδόναι, ἅπερ ὀφείλει ἤτοι εἴωθε δίδοσθαι περὶ τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν ὀχετῶν ἢ τὴν τῶν δημοσίων ὁλκῶν. ὁ γὰρ κεκτημένος πλησίον τῶν δημοσίων ὀχετῶν οἴκους ἀναγκάζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τούτους ἀνακαθαίρειν, ὃν τρόπον καὶ οἱ πλησίον ἀγωγοῦ κεκτημένοι χωρία πρὸς ἀνάγκης ἔχουσι διαγράφεσθαι περὶ τὴν αὐτοῦ ἀνακάθαρσιν καὶ ἐπιμέλειαν, ὥσπερ οὖν καὶ οἱ πλησίον τῆς δημοσίας ὁδοῦ κεκτημένοι τὸ τῆς ὁδοστρωσίας ἐπιγινώσκουσι βάρος [καὶ τῆς] ἐντεῦθεν διαγραφῆς. χρὴ [οὖν τὸν] οὐσουφρουκτουάριον ἅπαντα ταῦτα διδόναι περὶ τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν ὀχετῶν καὶ ἀγωγῶν καὶ τὰς τῆς ὁδοστρωσίας διαγραφάς. τοιγαροῦν καὶ ὅπερ ἂν συνεισενεχθῇ προ-

mercedem quotannis praestari pactus. Nondum autem perfecto tempore locationis ususfructus extinctus est vulgaribus modis, quibus extingui solet. Et dicit Paulus, mercedem sequentis temporis proprietario praestari. Et hoc quidem Ulpianus antea tradidit in dig. 25. Paulus autem hic plus dicit. Ait enim idem obtinere, si vel simul pro omni tempore certam summam stipulatus sit, puta pro quinquennio D solidos. Nam et hoc casu rursus pro rata praeteriti et futuri temporis proprietarius partem nummorum accipit. Memineris eorum, quae dicta sunt dig. 25.

60. [*Steph. ad l. 27 pr.*] *Quaesiverunt.* Num autem usufructuarius, dum fructus pendentes percipit, sumtus in culturam eorum erogatos resarcire opus habet? *Steph.* Neutiquam; et hoc discis dig. 34 huius tit. Imo idem Iulianus dig. 35 dicit, heredem, si consulto aditionem retardet, teneri et fructus usufructuario praestare, quos habiturus esset, si hereditatis aditionem heres non retardasset.

61. [*Steph. index l. 27 §. 1. 2*]. Si dominus solitus fuit tabernis ad merces suas uti et in iis negotiationem exercere, (forte enim ibi merces deponebat vel contractus faciebat,) haec igitur si dominus solitus fuit facere, Ulpianus dicit, usufructuarium, si velit, posse eas locare, non solum ad hoc, ut eiusmodi merces in iis reponerentur, quales dominus reponebat, sed et aliae, qualescunque conductor voluerit. Illud utique observandum est, ne iis abutatur usufructuarius, hoc est ne stabulum ex tabernis faciat, neve contumeliose iniurioseve iis utatur: videtur autem contumeliose et iniuriose tabernis uti, si lupanaria ex iis fecerit. Locato igitur usufructuarium tabernas secundum dictum modum, licet dominus earum solum in proprium usum fuerit usus. Sed et si quis servi usumfructum habeat, qui nudum ministerium domino praebere solebat, disciplina vel arte eum instituere et arte vel peritia eius uti potest.

62. *Anon.* [*ad l. 27 §. 1*]. Potest verti damnose; nam vox iniuriarum et damnum et contumeliam significat, ut initio tit. 10 lib. XLVII.

63. [*Steph. index l. 27 §. 3*]. Abhinc Ulpianus ostendit, quae onera usufructuarius sustineat. Pertinet autem ad onus eius et de suo praestat, quae debent vel solent praestari ad repurgationem cloacarum vel publicorum aquaeductuum. Qui enim iuxta publicas cloacas aedes possident, plerumque eas purgare compelluntur, eodemque modo qui iuxta aquaeductum praedia possident, necesse habent describi ad repurgationem et curam eius, sicuti et qui iuxta viam publicam praedia possident, viae muniendae onus sustinent et collationis propterea faciendae. Usufructuarius igitur omnia haec praestare debet, quae ad repurgationem cloacarum et aquaeductuum pertinent et collationes viarum. Ergo

*) Cod. φοίρτ.

p) Malim δύναμαι.

τοῦ πολιτικοῦ (τυχὸν γὰρ ἔθος ἐστὶν ὀλίγου τιμήματος καρποὺς πιπράσκειν τῇ πόλει τοὺς κτήτορας) καὶ τὰ δημόσια τέλη ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων δίδωσιν.

Ἐὰν ἐπίκειται δουλεία τῷ ἀγρῷ, ἐνέχεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, κἂν ἐξ ἐπερωτήσεως ἐποφείληται.

Εἰ δὲ καὶ δοῦλος ἐπὶ τῷ κωλύεσθαί τινων ἐπράθη, ὀφείλει ὁ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἔχων ταῦτα παραφυλάττειν.

κη'. Pomp. Τῶν παλαιῶν χρυσῶν τε καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων[22]), οἷς ἀντὶ λιθαρίων[23]) χρώμεθα, ληγατεύεται ἡ χρῆσις.

κθ'. Ulpi. Πάντων τῶν πραγμάτων ληγατεύειν τὴν χρῆσιν δυνάμεθα, ἐν ᾧ μὴ ὑπερβαίνει τοῦ ὀκταουγκίου[24]) τὴν ἀποτίμησιν.

quod municipio (nam solent fortasse possessores municipio fructus viliore pretio vendere), et publica tributa fructuarius praestat.

Si servitus imposita est fundo, fructuarius tenetur, licet ex stipulatione debeatur. L. 27. §. 4. D. VII. 1.

Sed et si servus ea lege, ut quibusdam interdiceretur, venierit, haec fructuarius debet observare. §. 5.

XXVIII. *Pomp.* Nummorum aureorum et argenteorum veterum, quibus pro gemmis utimur, ususfructus legatur. L. 28. D. eod.

XXIX. *Ulpi.* Omnium bonorum usumfructum legare possumus, nisi excedat bessis aestimationem. L. 29. D. eod.

φάσει παρόδου στρατιωτῶν, τοῦτο ἐκ τῶν καρπῶν τουτέστιν ἐκ τοῦ οὐσουφρούκτου καταβάλλεται καὶ ἐπιγινώσκεται. φροντιζέτω δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ὁ οὐσουφρουκτουάριος μετὰ τῶν ἄλλων κτητόρων ἐνθετήρια φυλάττειν τὴν πόλιν q), καὶ εἰ τυχὸν εἰώθασιν οἱ κτήτορες μέρος τὶ τῶν οἰκείων καρπῶν εὐωνοτέρως τῇ πόλει πιπράσκειν, καὶ τοῦτο ποιείτω ὁ οὐσουφρουκτουάριος. εἰώθασι δὲ καὶ τινας πράσεις εὐώνους πρὸς τὸν φίσκον ποιεῖσθαι, καὶ χρὴ καὶ τὸ ἐντεῦθεν βάρος ἐπιγινώσκειν τὸν οὐσουφρουκτουάριον. δίδωσι δὲ καὶ τὰ δημόσια τελέσματα, ὡς μανθάνεις ἐν τῷ ζ διγ. τοῦ παρόντος τί.

ἀνάγν. τὸ δ θέ. τοῦ ζ διγ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

ἀνων. καὶ τοῦτο γὰρ εἶδος ἐστὶ λειτουργίας, ὡς βι. ν' τί. δ' διγ. ὕστερον.

τοῦ αὐτοῦ. καὶ ἄλλα, ὡς διγ. ζ, καὶ ... συστᾶσ .. r) πρὸ τοῦ οὐσουφρούκτου διὰ τὸ εἰρημένον διγ. ιθ'.

τὰς κατὰ τοῦ ἀγροῦ δουλείας ἀνάγκην ἔχει ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὑποφέρειν, κἂν εἰς ἐπερώτησιν ἔπεσε. θὲς γὰρ ὅτι ὁ ἀγρογείτων ἔτυχεν ἰδικῶς ἐπερωτήσας δουλείαν τὸν προπριετάριον πρὸ τῆς ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ παραχωρήσεως· ἀνάγκην οὖν ἔχει ὁ οὐσουφρουκτουάριος καὶ ταύτην ὑποφέρειν. θεμάτισον δὲ τὴν δουλείαν πρὸ τοῦ οὐσουφρούκτου συστᾶσαν διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ζ *) διγ. τοῦ παρόντος τί. εἰ δὲ καὶ ἠγόρασέ τις οἰκέτην ἐπὶ συμφώνῳ τινὶ, οἷον ἐπὶ τῷ μὴ ἐπιμεῖναι s) αὐτὸν τῷ τόπῳ, εἰ δὲ ἐπιβῇ παρέχειν αὐτὸν φανερὰν χρυσίου ποσότητα, εἶτα παρεχώρησε τούτου τὸν οὐσούφρουκτον ἑτέρῳ, προσῆκόν ἐστιν αὐτὸν τὸν οὐσουφρουκτουάριον φυλάττειν ταῦτα τὰ σύμφωνα· μὴ φυλάττων γὰρ δοκεῖ [μὴ] δεόντως κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ.

δυνατόν ἐστιν τῶν πάλαι σκευασθέντων νομισμάτων χρυσίων ἢ ἀργυρίων, οἷς ἀντὶ τιμίων λίθων κεχρημένους ὁρῶμέν τινας, τυχὸν τῶν λεγομένων ἐνναφουνδίων ἢ νουμμων ἀλεξανδρίνων, ληγατεύειν οὐσούφρουκτον ἑτέρῳ. τοῦτο δὲ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν κατὰ τῆς χρήσεως εἴρηται, ἐφ' ὧν οὐ συνίσταται κυρίως οὐσούφρουκτος, ἀλλὰ COUASI USUFRUCτος.

τοῦ ἀνων. τῶν γὰρ χρηματιζόντων νομισμάτων οὐκ ἐστὶ κυρίως οὐσούφρουκτος, ἀλλὰ κουάσι οὐσούφρουκτος, ὡς t) τί. ε' διγ. β καὶ ἰνστιτ. β τί. δ.

τοῦ αὐτοῦ. νοῦμμοι γὰρ λέγονται καὶ τὰ νομίσματα, ὡς βι. ν' τί. ις' διγ. ρνθ', καὶ οἱ ἄργυροι, ὡς βι. μη τί. ι διγ. θ'. ἀπηγορευμένοι δὲ εἰσὶν οἱ μολίβδινοι καὶ κασσιτέρινοι, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ θ' διγ.

δύναταί τις καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς οὐσίας τὸν οὐσούφρουκτον ληγατεύειν, εἰ μὴ ἄρα ὁ οὐσούφρουκτος τὴν τοῦ ἐνναουγκίου παρατρέχει διατίμησιν, καθά που κέλσος φησὶ καὶ ἰουλιανός. ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι καὶ πῶς οἷόν τε ἐστὶ τὸν οὐσούφρουκτον πάσης τῆς οὐσίας ὑπερβαίνειν τὸ ἐνναούγκιον; θὲς, ὅτι ἐν ἀνδραπόδοις καὶ ἐν ἑτέροις ἀλόγοις πᾶσαν τὴν οὐσίαν εἶχε περιου-

et quod ob transitum exercitus confertur, ex fructibus hoc est ex usufructu solvitur et praestatur. Praeter dicta usufructuarius etiam cum reliquis possessoribus abundantiam civitati servet, et si forte possessores partem fructuum viliori pretio civitati vendere solent, etiam hoc usufructuarius faciat. Solent etiam venditiones viliori pretio fisco facere, et hoc quoque onus usufructuarius agnoscere debet. Solvit etiam publica tributa, ut discis dig. 7 huius tit.

64. [*Anon. ad l.* 27 §. 3]. Lege dig. 7 them. 4 [§. 2] et quae ibi adnotata sunt.

65. *Anon.* [*ad l.* 27 §. 3]. Nam et hoc munus quoddam est, ut lib. L tit. 4 dig. ult. [§. 25].

66. *Eiusdem.* [*ad l.* 27 §. 3]. Etiam alia, ut dig. 7, et [servitutem,] quae ante usumfructum nondum constituta est, propter id, quod dictum est dig. 19.

67. [*Steph. index l.* 27 §. 4. 5]. Servitutes fundo impositas usufructuarius necesse habet sustinere, licet in stipulationem deductae sint. Finge enim vicinum servitutem a proprietario stipulatum esse, antequam dies ususfructus cederet: etiam hanc usufructuarius sustinere necesse habet. Pone autem servitutem ante usumfructum constitutam esse propter id quod dicitur dig. 7 (15?) huius tit. Sed et si quis servum emit sub conditione aliqua, veluti ut ne in quodam loco moretur, si vero adierit, certam auri quantitatem praestet, postea alii usumfructum eius concessit; usufructuarius pacta conventa servare debet: etenim si non observet, non videtur rite uti usufructu.

68. [*Steph. index l.* 28]. Potest veterum nomismatum aureorum vel argenteorum, quibus pro gemmis nonnullos uti videmus, veluti .... vel nummorum Alexandrinorum, ususfructus alii legari. Hoc dictum est propter differentiam eorum, quae in usu sunt, in quibus verus ususfructus non consistit, sed quasi ususfructus.

69. [*Anon. ad l.* 28]. Nam in vulgaribus nummis verus ususfructus non consistit, sed quasi ususfructus, ut tit. 5 dig. 2 et Instit. lib. II tit. 4.

70. *Eiusdem.* [*ad l.* 28]. Nummi enim vocantur et aurei, ut lib. L tit. 16 dig. 159, et argentei, ut lib. XLVIII tit. 10 dig. 9 [pr.]. Prohibiti autem sunt plumbei et stannei, ut eodem dig. 9.

71. [*Steph. index l.* 29]. Potest aliquis etiam totius substantiae suae usumfructum legare, nisi forte ususfructus dodrantis aestimationem excedit, sicut alicubi Celsus dicit et Iulianus. Sed, inquies, quomodo fieri potest, ut ususfructus totius substantiae dodrantem excedat? Finge, defunctum omnem substantiam in mancipiis aliis-

22) Expl. fol. 16. 19. Inc. fol. 97. 90.
23) Cod. λιθαίας.
24) Textus habet: *dodrantis*, quod ἐνναουγκίου debebat verti.

q) Sic legebam in Cod. An: εὐθηνίαν φυλάττειν τῇ πόλει;
r) Legeram: καὶ ἄλλα ὡς διγ. ζ καὶ εἰ ἡ συστᾶσα. Coniicio: καὶ δουλείαν μὴ συστᾶσαν.

*) Infra numero 73 dig. hoc dig. vocatur dig. 17.
s) Forte ἐπιβῆναι.
t) Expl. fol. 16. 19. Inc. fol. 97. 90.

L. 30. D. VII. 1. λ'. Paul. Δύναται ὁ κληρονόμος ὑψοῦν τὴν παρ' αὐτῷ μείνασαν οἰκίαν καὶ σκοτίζειν τὰ φῶτα τοῦ εἰς χρῆσιν δοθέντος οἴκου· ὥστε μέντοι μέτριον φῶς ἐᾶν τὸ δυνάμενον ἀρκέσαι τοῖς οἰκοῦσιν.

XXX. *Paul.* Heres aedes, quae apud ipsum remanserunt, altius tollere potest et obscurare lumina aedium in usumfructum datarum: ut tamen modicum lumen relinquat, quod habitantibus sufficere possit.

L. 31. D. eod. λα'. Idem. Ἐκ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντός ἐστι, καὶ ὅπερ τῷ δούλῳ χαρίσεται ἢ παραχωρήσει, καὶ ὅπερ ὁ δοῦλος κερδανεῖ ἐκ τῆς διοικήσεως τῶν αὐτοῦ πραγμάτων.

XXXI. *Idem.* Ex re usufructuarii est etiam, quod servo donaverit vel concesserit, et quod ex administratione rerum eius servus lucrifecerit.

L. 32. D. eod. λβ'.[25]) Pomp. Ὁ παραδιδοὺς οἶκον ἢ ἀγρὸν δύναται ὑπεξαιρεῖν χρῆσιν ψιλὴν καὶ χρῆσιν καρπῶν

XXXII. *Pomp.* Qui aedes vel fundum tradit, excipere potest nudum usum et usumfructum et

οἷον ὁ τελευτήσας· οὕτω γὰρ τῶν οἰκετῶν καὶ τῶν ἀλόγων τελευτησάντων u) καὶ τῷ χρόνῳ δαπανωμένων καὶ ἀχρησίμων γινομένων συμβαίνει τὴν προπριεταρίαν μηδενὸς ἀξίαν εἶναι, . . ἐκεῖν v) καὶ τὸν κληρονόμον ὡς μὴ ἔχοντα φαλκίδιον παρακατέχειν μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ μὴ πάσης τῆς οὐσίας διδόναι τὸν οὐσούφρουκτον.

τοῦ ἀνων. εἰκότως γὰρ ἐν οἰκέταις ἦν καὶ ἐπεκτεινομένου τοῦ οὐσουφρούκτου φθείρονται.

δύο τις ἔχων οἰκίας τῆς μιᾶς τὸν οὐσούφρουκτον ἐληγάτευσε. καὶ φησι μαρκέλλος, δύνασθαι τὸν κληρονόμον τὴν ἑτέραν ὑψοῦντα ἐμποδίζειν τοῖς φωσὶ τῆς οἰκίας, ἧς τὸν οὐσούφρουκτον ὁ τεστάτωρ ἐληγάτευσε, ἐπειδὴ δύναται οἰκεῖσθαι τὰ οἰκήματα σκοτισθέντα. ἀντ. τοῦτο δὲ οὕτω χρὴ συγκεράσαι καὶ λέγειν, ὥστε μὴ εἰς τὸ παντελὲς σκοτισθῆναι τοὺς οἴκους, ἀλλ' ἔχειν αὐτοὺς σύμμετρον φῶς, ὅπερ τοῖς ἐνοικοῦσιν ἀρκεῖ. τοῦτο γὰρ ἂν δίκαιον ἐστιν, [εἰ μὴ] ἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ ληγατεύε[ται οἰκίας] οὐσούφρουκτος w), ἐφ' ᾧ τὸν οὐσουφρουκτουάριον μὴ κωλύειν τὸν κληρονόμον ὑψοῦν ἑτέραν κληρεδιταρίαν οἰκίαν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιθ' διγ. τότε γὰρ οὔτε τὸ σύμμετρον ἀπαιτεῖν αὐτὸν δυνήσεται φῶς. καὶ μὴ [ἐν]αντι[ω]θῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ιζ' διγ. x) ὅτι οὐ δυνήσεται ὁ προπριετάριος καινὴν [ἐπιτε]θεῖναι δουλείαν.

τοῦ ἀνων. . . . . . γὰρ ἐφεῖται τὸν ἴδιον οἶκον . . . . ὑψοῦν . . . . ἀναγν. δὲ περὶ τῶν τοιούτων βι. ιη' τοῦ κωδ. τι. ιβ'.

εἰρήκαμεν, ὅτι ὁ οἰκέτης, οὗ τὸν οὐσούφρουκτόν τις ἔχει, προσπορίζει τὰ ἐξ ῥὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου. [ἐξ ῥὲ δὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου y)] ἐκεῖνα δοκεῖ, ἅπερ ἂν αὐτῷ δῷ κατὰ δωρεὰν αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ ἔχειν παραχωρήσῃ. εἰ δὲ καὶ τι ἐκ διοικήσεως τῶν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου πραγμάτων κερδάνῃ ὁ οἰκέτης, καὶ τοῦτο ἐξ ῥὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ἐστί.

τοῦ ἀνων. τῷ θανάτῳ γὰρ φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος καὶ τ . . . λοιπ . . . τῶν προσώπ . . . . z) ὡς τι. δ' του . . . του γ διγ.

τοῦ ἀνων. ὁμοίως περὶ οὐσουαρίου ὡς τι. η' διγ. ιϛ'. τα περὶ τῶν δωρουμένων αὐτῷ παρὰ τοῦ ἔχοντος τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ διάστιζε πρὸς τὸ εἰρημένον [βι.] μα' τι. α' διγ. μθ'.

ὁ οὖσος καὶ ὁ οὐσούφρουκτος προσώποις μᾶλλον ἀλλ' οὐ πράγμασι προσπήγνυσθαι πέφυκεν· εἰ δὲ καὶ ἄλλαι δουλεῖαι προσώποις a) ποτὲ καὶ μὴ πράγματι προσπήγνυνται, μιμοῦνται b) οὖσόν τε καὶ οὐσούφρουκτον. ἄρα τί φησιν ὁ πομπώνιος; ἐάν τις μίαν καὶ μόνην ἔχων οἰκίαν ἢ ἕνα καὶ μόνον ἀγρὸν τραδιτεύσει ταῦτάν τινι, δύναται ὑπεξελεῖν ἅπερ προσώποις καὶ οὐ πράγμασι προσπήγνυσθαι πέφυκεν, τουτέστιν οὖσόν τε καὶ οὐσούφρουκτον. καν c) τραδιτεύσας τὸν ἀγρὸν ὑπεξέλῃ τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἐν αὐτῷ τῷ ἀγρῷ καταβόσκειν, ἢ τραδιτεύσας τὴν οἰκίαν ὑπεξέλῃ τὸ δύνασθαι οἰκεῖν ἐν αὐτῇ d), ἔῤῥωται ἡ τοιαύτη ὑπεξαίρεσις. δοκεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῦ ἀγροῦ οὐσούφρουκτον, ἐπὶ δὲ τῆς οἰκίας οὖσον ὑπεξελεῖν ἑαυτῷ, οἷον ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ πάντως ἀνάγκη δι' αὐτῆς τῆς καταβοσκη-

que animalibus habuisse: sic enim, quum servi et animalia intereant et tempore absumantur et inutilia fiant, proprietatem nihili dignam esse evenit, heredemque, utpote qui Falcidiam non habeat, partem ususfructus retinere nec totius substantiae usumfructum praestare.

72. *Anon.* [*ad l.* 29]. Forte enim in servis consistebat, qui longius durante usufructu intereunt.

73. [*Steph. index l.* 30]. Qui binas aedes habebat, aliarum usumfructum legavit. Et dicit Marcellus, heredem alteras altius tollendo posse officere luminibus aedium, quarum usumfructum testator legavit, quoniam aedes licet obscuratae tamen habitari possunt. Hoc autem sic temperare oportet et dicere, non posse in totum obscurari aedes, sed modicum lumen habere debere, quod habitantibus sufficiat. Hoc enim aequum est, nisi forte specialiter sub hac conditione ususfructus legatus sit, ut usufructuarius heredem non prohibeat alias hereditarias aedes altius tollere, ut didicisti dig. 19. Tunc enim ne modicum quidem lumen desiderare poterit. Nec tibi contrarium videatur, quod dictum est dig. 17 (15), non posse proprietarium novam servitutem imponere.

74. *Anon.* [*ad l.* 30]. . . . . enim licet proprias aedes . . . . altius tollere . . . . Lege de his lib. VIII Cod. tit. 12.

75. [*Steph. index l.* 31]. Diximus, servum, cuius quis usumfructum habet, acquirere ex re usufructuarii. Ex re autem usufructuarii ea videntur, quae ei donaverit usufructuarius vel habere concesserit. Sed et si quid lucratus fuerit servus ex administratione rerum usufructuarii, etiam hoc ex re usufructuarii est.

76. *Anon.* [*ad l.* 7]. Morte enim extinguitur ususfructus, et . . . . dig. 3.

77. *Anon.* [*ad l.* 31]. Similiter de usuario tit. 8 dig. 16 [§. 2]. Quae dicta sunt de his, quae ei donata sunt ab usufructuario, distingue secundum ea, quae exposita sunt lib. XLI tit. 1 dig. 49.

78. [*Steph. index l.* 32]. Usus et ususfructus eiusmodi est, ut personis potius, non autem rebus accedat: sed et si aliae servitutes personis forte et non rei conceduntur, imitantur usum et usumfructum. Iam quid dicit Pomponius? Si quis unas aedes solas habet vel unum agrum solum, eumque alicui tradit, potest excipere ea, quae personis non rebus concedi solent, i. e. usum et usumfructum: et si in traditione agri exceperit, ut pascere sibi in eo agro liceat, vel in traditione aedium exceperit, ut sibi in iis habitare liceat, valet eiusmodi exceptio. Videtur enim in agro usumfructum, in aedibus usum sibi excipere, quia in agro omnino necesse est ipsa pastione ex multis saltibus fructum ali-

---

25) In Cod. numerus λβ' cum inscriptione praeponitur verbis ἢ παραχωρήσει supra positis. Et haec verba ὁ παραδιδοὺς κ. τ. λ. antecedentibus uno tenore subdita sunt.

u) Legebam in Cod. τελευτησ . . ζωων.

v) Forte οὐκοῦν vel λοιπόν.

w) Legeram in Cod. ἐστιν τ . . . ἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ ληγατεύειν . . . . . καὶ τὸν οὐσούφρουκτον.

x) Et supra nro. 67 διγ. ζ' vocatur, quod nobis est διγ. ιε'.

y) Haec necessario supplenda erant.

z) Legeram ηλαβ vel κλωμι.

a) Cod. πράγμασι.

b) Cod. προσπηγνύμεναι τόν.

c) Cod. καί.

d) Cod. αὐτῷ.

καὶ βοσκὴν καὶ οἴκησιν, εἴτε μέχρι καιροῦ ἢ καὶ ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ ὑπεξελόντος.

λγ΄. Papi. *Ἐὰν ληγατευθῇ μοὶ ἡ δεσποτεία καὶ σοὶ ἡ χρῆσις, καὶ τελευτήσῃς περιόντος τοῦ διαθεμένου, οὐδὲν μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ.*

Ἔν τισι θέμασιν οὐκ ἔοικεν ἡ χρῆσις τῷ μέρει τῆς δεσποτείας· ἐὰν γὰρ ἐναχθῶ περὶ μέρους δεσποτείας ἢ χρήσεως καὶ νικήσω, εἶτα προσαυξήσει τὸ ἕτερον μέρος καὶ ἐκδικῇ αὐτὸ ὁ ἡττηθεὶς, ἐν μὲν τῇ

pastionem et habitationem, sive ad tempus sive usque ad mortem ipsius, qui excepit.

XXXIII. *Papi.* Si legata sit mihi proprietas et tibi ususfructus, et vivo testatore decesseris, nihil apud heredem remanet. *L. 33. pr. D. VII. 1.*

In quibusdam casibus ususfructus non est similis parti dominii: si enim dominii vel ususfructus portio a me petatur et vicero, deinde altera pars accrescat et victus eam vindicet, in lite quidem proprietatis *§. 1.*

σεως ἐκ πολλῶν σαλτῶν καρπὸν λαμβάνεσθαί τινα, καρποῦ δὲ λαμβανομένου καλῶς ἄν τις[d]) τοῦτο οὐσούφρουκτον ἀποκαλέσοι. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ γ΄ τι. τῆς β΄ τῶν ἰνστιτ. εἰ τὴν κατανομὴν ἐκεῖσε δουλείαν ὁ νομος[e]) καλεῖ. πρόσεχε γὰρ ἐνταῦθα, ὅτι μὴ ἔχων ἀγρὸν ἕτερον ἑαυτῷ τὸ δίκαιον ὑπεξεῖλε τῆς κατανομῆς· οὐκ ἂν δέ τις ἀποκαλέσοι δουλείαν μὴ ὑπόντος ἀγροῦ του δουλευομένου. διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς[f]) ἰνστιτ. περὶ κατανομῆς διαλαβὼν ὁ νομοθέτης οὕτως εἶπεν ὅτι τινὲς τὴν κατανομὴν δουλείαν ἀπεκάλεσαν· ᾔδει γὰρ, ὅτι ἔνθα τὶς δίκαιον κατανομῆς ὑπεξαιρεῖ ἑαυτῷ μὴ ἔχων τὸν δουλευόμενον[g]), οὐσουφρουκτον μᾶλλον καὶ οὐ δουλείαν συνίστησι. εἰ δὲ καί τις ἔχων ἀγρὸν καὶ ἀγέλην θρεμμάτων παραχωρηθῇ δίκαιον τοῦ ποτίζειν ἢ βόσκειν, εἰ μὲν διὰ κέρδος, ὅπερ [ἐκ τοιαύ]της ἀγέλης εἴωθε λαμβάνεσθαι, ταύτην ἔτρεφεν ὁ τὸν ἀγρὸν ἔχων καὶ τὴν ἀγέλην, ὅλως, [εἰ καὶ][h]) ἔχων ἀγρὸν παρεχωρήθη τὶ τῶν εἰρημένων, περσοναλίαν παραχωρεῖσθαι δουλείαν νομίζεται· εἰ δὲ διὰ τὸν οἰκεῖον ἀγρὸν, τυχὸν τὸ κοπρίζειν αὐτὸν, ἔτρεφε τὴν οἰκείαν ἀγέλην, τότε ἰμρεμ αὐτῷ παρακεχωρῆσθαι[i]) δουλεία δοκεῖ, πλὴν εἰ μὴ δῆλος[k]) ἐστιν ὁ τὴν δουλείαν παραχωρήσας ὅτι αὐτῷ καὶ μόνῳ, τουτέστιν ὅτι αὐτῷ περσοναλίαν δουλείαν παρεχώρησεν, ὥς φησι παπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. γ΄ διγ. δ΄[l]). ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ τραδιτευθέντος ἀγροῦ. τῆς δὲ οἰκίας ὁ οὖσος συνίσταται ὑπεξαιροῦντος τὴν οἴκησιν τοῦ τραδιτεύσαντος, εἴτε πρὸς καιρόν τινα ταύτην ὑπεξεῖλεν εἴτε μέχρι τῆς αὐτοῦ[m]) τελευτῆς. τὸ εἰρημένον ἐν ῥητῷ ναβιτατίονεμ μὴ πρὸς ἔμφασιν δέξῃ τῆς ἰδικῆς ναβιτατίονος, ἀλλὰ πρὸς σημασίαν λέξεως· ταύτην τὴν οἴκησιν. διαφορὰ δὲ οὔσου καὶ ναβιτατίονος, ὅτι ὁ μὲν οὖσος σβέννυται καπίτις δεμινουτίονι, ἡ δὲ ναβιτατίων οὐ σβέννυται, καὶ τοῦτο μανθάνεις πρὸς ἑτέραις τισὶ διαφοραῖς ἐν τῷ η΄ τι. τοῦ παρόντος βι. ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ τι. διγ.

κυρ. ὁ ἕνα οἶκον ἢ ἀγρὸν ἔχων δύναται τραδιτεύων αὐτὸν ὑπεξαιρεῖν αὐτοῦ, ἅπερ προσώπου καὶ οὐκ ἀγροῦ ἐστιν, ὡς οὐσούφρουκτον ἢ οὖσον. τὸ δὲ βόσκειν καρπός ἐστιν καὶ τὸ οἰκεῖν οὖσος.

ἔγραψέ τίς τινα κληρονόμον, ἀγροῦ τινος οἰκείου τὸν μὲν οὐσούφρουκτον τιτίῳ τὴν δὲ προπριεταρίαν μαιβίῳ καταλιπών· ἀλλὰ περιόντος ἔτι τοῦ τεστάτωρος τελευτᾷ [ὁ τίτιος][n]). ἆρα ψιλὴν τὴν προπριεταρίαν λαμβάνει καὶ οὕτως[o]) ὁ μαίβιος, μένει δὲ παρὰ τῷ κληρονόμῳ οὐσούφρουκτος; λέγει παπιανὸς οὐδαμῶς. ἀκολουθήσει γὰρ πάντως ὁ οὐσούφρουκτος τῇ προπριεταρίᾳ, εἰ καὶ περιόντος ἔτι τοῦ τεστάτορος ὁ τίτιος ἐτελεύτησε. τοῦτο καὶ νεράτιος ἀπεκρίνατο.

προθεώρησον. τῶν προσαυξανομένων τὰ μὲν ἐν δικαίῳ[p]) τὰ δὲ ἐν δεσποτείᾳ προσαυξάνεται. καὶ τὰ μὲν ἐν προσώπῳ τὰ δὲ ἐν πράγματι τὴν προσαύξησιν ἔχει. [καὶ] ὅσα μὲν πράγματι προσαυξάνεται, ταῦτα τοῦ ἑτέρου μέρους φύσιν ζηλοῦσι καὶ κατάστασιν· ὅσα δὲ προσώπῳ προσαυξάνεται, ταῦτα τὴν τοῦ ἑτέρου μέρους φύσιν ἢ κατάστασιν οὐ ζηλοῖ. μάθε καὶ τοῦτο. ἐὰν δύο τισὶ κονιουγκτιμ λεγάτον καταλειφθῇ, τὸ τοῦ παραιτουμένου μέρος εἰς τὸν συλλεγατάριον ἔρχεται· δῆλον δὲ ὅτι κἂν DISIUNCTIM καταλέλειπται τὸ λεγάτον, προσαυξάνεται τῷ δισιουγκταρίῳ, εἰ μὴ προ νον σκρίπτο[q]) ἐστί. διαφορὰ δέ ἐστι, ὅτι τὸ μὲν ὡς ἀπὸ προσαυξήσεως προστίθεται τῷ κονιουγκταρίῳ, τὸ δὲ ὡς ἐνειγομένῳ[r]) ἁρμόττει τῷ δισιουγκταρίῳ. τὰς δὲ περὶ τούτων διαφορὰς μανθάνεις ἐν τῷ ς΄[s]) βι.

quem percipi, ubi autem fructus percipitur, recte ususfructus dicetur. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur tit. 3 lib. II Inst. si quidem lex ius pascendi ibi servitutem vocat. Nota enim hoc loco, quod qui non habet alium agrum, sibi ius pascendi excepit: servitus autem dici non potest, ubi non est praedium, cui debeatur. Ideo etiam in Inst. legislator, ubi de iure pascendi tractat, sic est loquutus: quosdam ius pascendi servitutem appellare; noverat enim eum, qui sibi ius pascendi excipit nec habet agrum, cui servitus deberi possit, usumfructum potius, non autem servitutem constituere. Sed et si ei, qui agrum habet et gregem pecorum, cedatur ius pecoris ad aquam appellendi vel pascendi, si tamen is, qui agrum habet, propter lucrum, quod ex eiusmodi grege percipi solet, gregem aluit, omnino, licet agrum habenti eiusmodi ius concessum fuerit, personalem servitutem accipere intelligitur; quodsi propter ipsum agrum, forte ad stercorandum eum, gregem aluit, tunc in rem servitus ei constituta esse videtur, nisi forte is, qui servitutem constituit, aperte illi soli, h. e. personalem ei servitutem concessit, ut dicit Papinianus libro sequenti tit. 3 dig. 4. Et haec quidem de agro tradito. Aedium autem usus constituitur, quum is, qui eas tradit, habitationem excipit, sive ad diem eam exceperit sive usque ad mortem suam. Quod dicitur in textu „habitationem", ne stricte accipias de habitatione proprie sic dicta, sed ita, ut significet οἴκησιν. Differentia autem inter usum et habitationem, quod usus capitis deminutione extinguitur, habitatio autem non extinguitur, id quod discis praeter alias quasdam differentias tit. 8 praesentis libri in digestis, quae ei titulo subsunt.

79. *Cyr.* [*l. 32*]. Qui unam domum vel fundum habet, in tradendo potest excipere, quod personae, non autem praedii est, veluti usumfructum et usum. Pascere autem fructus est, et habitare usus.

80. [*Steph. index l. 33 pr.*]. Quidam aliquem heredem scripsit: agri sui usumfructum Titio, proprietatem Maevio reliquit: at vivo testatore Titius decessit. Num etiam sic Maevius nudam proprietatem accipit, ususfructus autem penes heredem manet? Papinianus dicit, nequaquam. Omnino enim ususfructus proprietatem sequitur, licet vivo adhuc testatore Titius decesserit. Hoc etiam Neratius respondit.

81. [*Steph. protheoria ad l. 33 §. 1*]. Animadverte. Ex his, quae accrescunt, alia in iure alia in proprietate accrescunt, et alia personae alia rei accrescunt. Et quae quidem rei accrescunt, naturam et statum alterius partis obtinent; quae vero personae accrescunt, alterius partis naturam et statum non obtinent. Disce etiam hoc. Si duobus coniunctim legatum relinquatur, pars eius, qui repudiat, ad collegatarium transit: imo etsi disiunctim relictum sit legatum, accrescit disiunctario, nisi pro non scripto sit. Differentia est in eo, quod coniunctario pars deficiens accrescit, disiunctario autem competit utpote .... Has differentias disces lib. VI Cod. tit. 51 in constitutione quae eo tit. continetur:

d) Cod. *sic.*
e) Sic vel *νομοθέτης* legendum videbatur.
f) Cod. *τῷ.* Forte: *ἐν τῷ γ΄ τι. τῆς β΄ τῶν ἰνστιτ.*
g) Cod. *τοῦ δουλευομένου.*
h) In Cod. legebam: *ὅλως α . . .*
i) Cod. *παρακεχωρεῖσθαι.*
k) Cod. *δοῦλος.*
l) Cod. *ιδ΄.*
m) Cod. *αὐτῆς.*
n) In Cod. deest *ὁ τίτιος*, et pro *τελευτᾷ* scriptum *τελευτήν.*
o) Cod. *οὗτος.*
p) Cod. *δικαίῳ.*
q) Legeram in Cod. *προς . . ναριπτον.*
r) Non satis intelligo. Cf. l. un. §. 11 C. de caduc. toll.
s) Cod. *η΄.*

δίκῃ τῆς δεσποτείας κέχρημαι[26]) τῇ τῆς καταδίκης παραγραφῇ· οὐκέτι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς χρήσεως.

L. 34. pr. D. VII. 1. λδ'. Ἰουλ. Ἐὰν δύο τισὶ χρῆσις ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν ληγατευθῇ, ὁ πρῶτος ὀνομασθεὶς πρῶτος κέχρηται. εἰ δὲ ὁμώνυμοί εἰσι καὶ μὴ συμφωνοῦσι, τίνα δεῖ πρῶτον νεμηθῆναι, ἀλλήλους ἐμποδίζουσιν. εἰ δὲ ὁ εἷς αὐτῶν ἐν τῷ ἁρμόζοντι αὐτῷ ἐνιαυτῷ τὴν δεσποτείαν κτήσεται, οὐκ ἔχει τὴν[27]) χρῆσιν ἐν τῷ μεταξύ. ὁ δὲ ἄλλος μόνον τὸν ἴδιον νέμεται χρόνον. εἰ δὲ τὴν δεσποτείαν ἐκποιήσει, ἔχει τὴν χρῆσιν· καὶ ὅτε γὰρ ὑπὸ αἵρεσιν χρῆσις ληγατευθῇ μοι, καὶ κτήσωμαι τὴν δεσποτείαν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἐκποιήσω αὐτήν, λαμβάνω τὴν χρῆσιν ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως.

§. 1. Ἐὰν τῷ μισθωτῷ μου ληγατεύσω τὴν χρῆσιν, οὐ δίδωσι λοιπὸν τὸ μίσθωμα· καὶ εἴ τι περὶ τὴν μίσθωσιν ἐδαπάνησε, λαμβάνει διὰ τῆς ἐπὶ μισθώσει ἀγωγῆς.

§. 2. Εἰ μὲν οἴκου ληγατευθῇ μοι χρῆσις, καὶ καυθῇ, οὐκ ἔχει χώραν τοῦ ἐδάφους χρῆσις. εἰ δὲ ὅλων τῶν πραγμάτων ληγατευθῇ, καὶ μετὰ τὸ καυθῆναι τὸν οἶκον ἔχει τοῦ ἐδάφους τὴν χρῆσιν.

L. 35. pr. D. eod. λε'. Ἴδεμ. Ἐὰν ὑπεισέλθῃ τὴν κληρονομίαν βραδύτερον ὁ κληρονόμος, ὥστε βραδύτερον τὴν χρῆσιν ἐλθεῖν πρὸς τὸν ληγατάριον, καταδικάζεται.

§. 1. Ἐληγατεύθη μοι δούλου χρῆσις, ἐφ' ᾧ ἐλευθερω-

utor rei iudicatae exceptione: non etiam in lite de usufructu.

XXXIV. *Iuli.* Si duobus ususfructus alternis annis legatus sit, qui prior nominatus est, prior utitur. Si vero eiusdem nominis sint nec inter se consentiant, uter prior possidere debeat, invicem se impediunt. Quodsi unus ex his anno sibi competente proprietatem acquisiverit, interim usumfructum non habet. Alter vero suo tantum anno possidet. Si vero proprietatem alienaverit, habet usumfructum: nam etsi sub conditione ususfructus mihi legatus sit, et medio tempore proprietatem acquisiero eamque alienavero, existente conditione usumfructum habeo.

Si colono meo usumfructum legavero, non praestat in posterum mercedem: et si quid in rem conductam impenderit, hoc actione conducti recipit.

Si quidem aedium ususfructus mihi legatus sit, et incensae fuerint, areae ususfructus locum non habet. Si vero omnium bonorum ususfructus legatus sit, etiam exustis aedibus areae usumfructum habet.

XXXV. *Idem.* Si heres tardius hereditatem adierit, ut tardius ususfructus ad legatarium perveniret, condemnatur.

Ususfructus servi mihi legatus est ea lege, ut

τοῦ κώδ. ὑπὸ τὸν να' τοῦ βι. τί. ἐν τῇ ὑποκειμένῃ τῷ τί. διατ. ἰδικῆς κρατησάσης διαιρέσεως ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίου κονιουγκταρίου καὶ δισιουγκταρίου, ἣν μανθάνεις ἐν τῷ ἑξῆς τί.

κυρ. ὅτε κονιούγκτιμ ληγατευθῇ τι ἐμοὶ καὶ σοί, καὶ κινήσας περὶ τοῦ μέρους μου ἡττηθῶ, εἶτά σου παραιτησαμένου ἔλθω καὶ κινήσω περὶ τοῦ μέρους σου, εἰ μὲν δεσποτεία ἦν ἡ ληγατευθεῖσα, ἐκβάλλομαι παραγραφῇ, εἰ δὲ οὐσούφρουκτος, οὐκ ἐκβάλλομαι. ἐν τούτῳ οὖν οὐκ ἔοικε μέρει δεσποτείας ὁ οὐσούφρουκτος[t]) · τὸ γὰρ πρᾶγμα πράγματι, ὁ δὲ οὐσούφρουκτος προσώπῳ προσαύξεται.

κωβίδ. ἐπειδὴ μὲν οὐσούφρουκτος προσώπῳ προσαύξεται ὅλον μοὶ τὸ δίκαιον ἐξ ἀρχῆς ἔχοντι, τῇ δὲ συνδρομῇ μείωσιν παθόντι τῆς λήψεως τῶν καρπῶν. ἡ μέντοι δεσποτεία, ὥσπερ ἡ ἀλουβίων, τῷ μέρει τοῦ ἀγροῦ προστίθεται. πλὴν ἴσθι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δεσποτείας χώρα τῇ ἰμφάκτουμ ῥεπλικατίονι. πρὸς ἀρχαιότητα μόνον ὁρᾷ . ὡ τῶδε κείμενον . ὡς βι. μδ'.

τοῦ ἀνων. οἴκου .....[u])

ἀγρὸς ἢ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη μοὶ καὶ τιτίῳ CONIUNCTIM· καταδεξάμην τὸ μέρος μου καὶ διασκ[επτ]ομένου τιτίου ἐνήχθην παρὰ πρίμου περὶ τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ ἐνίκησα, καὶ οὕτως ἐρεπουδιάτευσε τίτιος τὸ μέρος αὐτοῦ, καὶ ἦλθε περὶ αὐτοῦ ἐνάγων μοι πρῖμος· ἐπὶ μὲν τοῦ θέματος τοῦ ἀγροῦ ἔχω τὴν ῥεῖ ἰουδικάτας παραγραφήν· τῷ γὰρ πράγματι γέγονεν ἡ προσαύξησις· ἐπὶ δὲ τοῦ θέματος τοῦ οὐσουφρούκτου οὐκ ἔχω τὴν παραγραφήν· τῷ γὰρ προσώπῳ μου γέγονεν ἡ προσαύξησις, ὡς βι. μδ' τί. β' διγ. ιδ'.

τὸ παρὸν τοῦ οὐσουφρούκτου θέμα εὑρίσκεις βι. μδ'[v]) τί. β' διγ. ιδ'.

ἐντεῦθεν ἡμῶν ἰουλιανὸς περὶ τοῦ ALTERNIS ANNIS δύο τισὶ ληγατευθέντος οὐσουφρούκτου φησίν. δύο τισὶν ἐληγάτευσέ τις οὐσούφρουκτον ALTERNIS ANNIS, τουτέστιν ὥστε τούτων ἕκαστον[w])

— — — — — — — — — — — —

caeterum peculiaris distinctio obtinet in usufructuario coniunctario et disiunctario, quam disces tit. sequenti.

82. *Cyr.* [*l.* 33 §. 1]. Si quid coniunctim legatum sit mihi et tibi, et expertus de portione mea victus sim, et posteaquam tu repudiavisti rursus agam de portione tua, si quidem dominium legatum fuit, exceptione summoveor, si vero ususfructus, non summoveor. In hoc igitur ususfructus non similis est portioni dominii: res enim rei, ususfructus autem personae accrescit.

83. *Cobid.* [*ad l.* 33 §. 1]. Quoniam ususfructus quidem personae accrescit, quum ab initio solidum ius habeam, concursu autem perceptio fructuum minuatur. Dominium autem, sicut alluvio, portioni fundi adiicitur. Sed scias, etiam in dominio locum esse in factum replicationi. Antiquum ius spectat .... ut lib. XLIV.

84. *Anon.* [*ad l.* ?]. ....

85. [*Steph. index l.* 33 §. 1]. Ager vel ususfructus legatus est mihi et Titio coniunctim: cepi portionem meam et deliberante Titio conventus sum a Primo propter agrum vel usumfructum et vici, deinde Titius portionem suam repudiavit et Primus de hac me convenit: in casu agri legati rei iudicatae exceptionem habeo: nam rei accretum est: in casu ususfructus legati exceptionem non habeo: nam personae meae accretum est, ut lib. XLIV tit. 2 dig. 14.

86. [*Anon. ad l.* 33 §. 1]. Hoc thema de usufructu invenies lib. XLIV tit 2 dig. 14.

87. [*Steph. index l.* 34 *pr.*]. Iam de usufructu loquitur Iulianus, qui duobus alternis annis legatus est. Legavit quidam duobus usumfructum alternis annis, hoc est ita, ut unusquisque eorum

(*Complura desiderantur.*)

---

26) Cod κέχρηται.

27) Expl. fol. 97. 90.

t) Legebam in Cod. οὐσουφρουκτουάριος.

u) In Cod. est τοῦ ἀνων. οἴκου | ἀγρὸς ἢ οὐσ. κ. τ. λ. In οἴκου linea desinit, et a verbo ἀγρὸς nova linea incipit. Fortasse integra linea excidit.

v) Cod. μ'.

w) Expl. fol. 97. 90.

θῆναι αὐτὸν, ὅτι παύσομαι νέμεσθαι. ἐὰν λάβω τὴν διατίμησιν τοῦ ληγάτου, οὐκ ἐλευθεροῦται ἕως οὗ ἀποθάνω ἢ καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὑποστῶ· δοκῶ γὰρ τὸν δοῦλον, ὑπὲρ οὗ ἔλαβόν τι, νέμεσθαι.

λϛʹ. Ἀφρικ. Ἐὰν ληγατεύσω χρῆσιν ἐδάφους, καὶ ἐπικτίσω οἶκον, καὶ πέσῃ ἢ καυθῇ ζῶντός μου, μένει τοῦ ἐδάφους ἡ χρῆσις· οὐ μὴν τὸ ἐναντίον, ἔνθα οἴκου ἢ φιάλης ληγατεύσω χρῆσιν, καὶ ὁ μὲν πέσῃ εἰς ἔδαφος, ἡ δὲ χωνευθῇ, καὶ ζῶν ἀνακτίσω τὸν οἶκον ἢ ποιήσω τὴν φιάλην.

Ἐὰν ἐπερωτήσω ἀγρὸν ὑπεξῃρημένης χρήσεως καὶ τελευτήσῃ ὁ ὁμολογήσας, εἰ μὲν διὰ τὸ συστήσασθαι εἰς πρόσωπον ἕτερον τὴν χρῆσιν ὑπεξεῖλε, μόνην τὴν δεσποτείαν δίδωσιν ὁ κληρονόμος· εἰ δὲ εἰς ἴδιον πρόσωπον ἐξεῖλε, δίδωσι καὶ [28]) τὴν χρῆσιν. εἰ γὰρ ληγατευθῇ μοι χωρὶς χρήσεως καὶ πρὶν ἢ λάβω τελευτήσει ὁ κληρονόμος, μετὰ [29]) τῆς δεσποτείας καὶ τὴν χρῆσιν λαμβάνω· ὥσπερ ὅτι ληγατευθῇ ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ ἠρτημένης αὐτῆς ἀποθάνῃ ὁ κληρονόμος.

Ἐὰν ὑπέρθεσιν ποιήσαντος τοῦ κληρονόμου ἀποθάνῃ ὁ εἰς χρῆσιν δοθεὶς δοῦλος, εἰς τὸ διαφέρον καταδικάζεται ἀπὸ τῆς ὑπερθέσεως ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ δούλου.

λζʹ. Idem. [Ἐάν] μοι ἐπὶ τα ....
........εναι χρῆσιν. ὑπηρεσίας καὶ ....
.... τῶν ....
.... χρῆσιν καὶ τὰς [ὑπηρεσίας].

ληʹ. Marcel. Οὐ κέχ[ρηται ὁ] τὴν χρῆσιν ἔχων, [εἰ] μήτε αὐτὸς [κέχρηται, μήτε ἄλλος] ὀνόματι αὐτοῦ ἐξ ἀγορασίας ἢ μισθώσεως ἢ δωρεᾶς ἢ ὡς πρᾶγμα αὐτοῦ πράττων.

λθʹ. Gai. Ἐὰν δὲ [καὶ μὴ κέχρηται ὁ] ἀγορασ[τὴς], κατέχω τὴν χρῆσιν· διὰ γὰρ τῶν τιμῶν οὐχ ἧττον [δοκῶ] τῷ πράγματι κεχρῆ[σθαι].

μʹ. Marcel. Ἐπὶ δὲ τῆς δωρεᾶς οὐ κατέχω, εἰ μὴ νέμεται ὁ λαβών.

μαʹ. Idem. Καὶ εἰκόνος καὶ ἀνδριάντος χρῆσις καταλιμπάνεται· καὶ τῶν μὴ ἐχόντων πόρον ἀλλὰ δαπάνην τόπων χρῆσις καταλιμπάνεται.

μβʹ. Flor. Ἐὰν τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐμοὶ μὲν χρῆσις μόνη, σοὶ δὲ καρπῶν χρῆσις ἐαθῇ [30]), ὅπερ

liber esset, quum possidere desiissem. Si aestimationem legati accepero, donec moriar aut capitis deminutionem patiar, liber futurus non est: servum enim possidere videor, pro quo aliquid accepi.

XXXVI. *Afric.* Si usumfructum areae legavero, et in ea aedificium extruxero, illudque deciderit vel deustum sit me vivo, ususfructus areae remanet: nec vero vice versa, si aedium aut scyphi usumfructum legavero, et aedes ad aream deciderint, ex scypho autem massa facta sit, ego autem vivus aedes restituero vel iterum scyphum fecero. L. 36. pr. D. VII. 1.

Si stipulatus sim fundum deducto usufructu et promissor decesserit, si quidem ideo exceperit usumfructum, ut in alterius persona constitueretur, solam proprietatem heres praestat: si vero suae personae usumfructum exceperit, heres etiam usumfructum praestat. Si enim detracto usufructu [proprietas] mihi legata sit, et heres, priusquam consequutus essem proprietatem, decesserit, cum proprietate usumfructum quoque consequar: quemadmodum quum sub conditione legatus fuerit, et pendente ea heres decesserit. §. 1.

Si herede moram faciente servus mortuus sit, cuius ususfructus relictus est, in id quod interest condemnatur a tempore morae usque ad servi mortem. §. 2.

XXXVII. *Idem.* Si mihi .... L. 37. D. eod.
....
....
.... usumfructum et operas.

XXXVIII. *Marcel.* Non utitur, qui usumfructum habet, si neque ipse utatur, neque alius nomine eius, qui emit vel conduxit vel cui donatum est vel qui negotium eius gerit. L. 38. D. eod.

XXXIX. *Gai.* Sed etsi emtor non utatur, retineo usumfructum: propter pretium enim nihilominus re uti videor. L. 39. D. eod.

XL. *Marcel.* Quodsi donavero, non retineo, nisi utatur, qui accepit. L. 40. D. eod.

XLI. *Idem.* Etiam imaginis et statuae ususfructus relinquitur: et praediorum, quae reditum non habent sed expensas, relinquitur ususfructus. L. 41. D. eod.

XLII. *Flor.* Si quidem rei mihi quidem usus solus, tibi autem ususfructus relictus sit, per- L. 42. pr. D. eod.

.... περὶ [x]) τούτου πρὸς ἀκρίβειαν καὶ πρός τό μοι εἰρημένον ἀνάγν. τι. θʹ διγ. γʹ καὶ βι. λγʹ τι. βʹ διγ. κϛʹ Paulu καὶ βι. λεʹ τι. αʹ διγ. .... τούτου τοῦ βι. τι. δʹ διγ. αʹ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

τοῦ ἀνων. ση. ὡραῖον καὶ ἀνάγν. διγ. ιβʹ καὶ [βι.] λεʹ τι. δʹ διγ. κθʹ καὶ .... τι. ηʹ διγ. λγʹ [y]).

τοῦ ἀνων. τυχὸν γὰρ ἐπιτερπῆ εἰσι καὶ κέρδος ἐστὶν ἡ τοῦ σκοποῦ ἀποπλήρωσις.

προθεώρησον. ὁ ἔχων οὖσον ἐκεῖνα λαμβάνει, ὧν εἰς οἰκείαν δεῖται δαπάνην, ὁ δὲ οὐσουφρούκτον ἔχων πάντων ἀπολαύει τῶν καρπῶν, τοῦτο μὲν αὐτὸς κε[χρημένος τοῦτο] δὲ καὶ ἑτέροις πωλήσας ἢ δωρούμενος τοὺς καρπούς. τοῦτο εἰδὼς ἄρα τὸ προκείμενον. πρῖμός τις τελευτῶν τοῦ ἀγροῦ τοῦ [κορνηλιανοῦ τιτίῳ μὲν] τὸν οὖσον, μαεβίῳ δὲ τὸν οὐ-

88. [*Anon. ad l.* 36 §. 1]. ..... De hoc accurate dictum est tit. 9 dig. 3 [§. 1] et lib. XXXIII tit. 2 dig. 26 Pauli et lib. XXXV tit. 1 dig. [30. Lege etiam] huius libri tit 4 dig. 1 et quae ibi adscripta sunt.

89. *Anon.* [*ad l.* 39?]. Nota hoc belle dictum et lege dig. 12 [§. 2] et lib. XXXV tit. 4 dig. 29, et ..... tit. 8 dig. 33.

90. *Anon.* [*ad l.* 41 §. 1]. Forte enim voluptuaria sunt, in quibus lucrum consistit in executione voluntatis.

91. [*Steph. index l.* 42 *pr.*]. Animadverte. Qui usum habet, ea capit, quibus ad proprias expensas indiget, qui vero usumfructum habet, omnes fructus percipit, tam ipse utendo quam aliis vendendo vel donando fructus. Hoc cognito videamus casum qui proponitur. Primus quidam decedens agri Corneliani Titio usum,

28) Inc. fol. 37. 30.
29) Cod. καὶ μετά.

30) Nempe male vertit interpres Graecus, aut verba χρ. μόνη et καρπῶν χρ. transponenda sunt.

x) Inc. fol. 37. 30.

y) In numeris locorum allegatorum corruptela quaedam inest.

σοὶ περιττεύει λαμβάνω· λαμβάνω δὲ κἀγὼ χρῆσιν μόνην.

L. 42. §. 1. D. VII. 1. Εἰ μὲν ληγατευθῇ μοι ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος χρῆσις καρπῶν, ὑπεξαιρουμένων τῶν ἄλλως κατὰ δεσποτείαν ληγατευθέντων μοι, λαμβάνω τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ...... τὸ μὲν αὐτὸ πρᾶγμα ἐὰν .... ληγατευθῇ μοι ἅπαξ αὐτὸ λαμβάνω .... πρᾶγμα καὶ ἡ διατίμησις αὐτοῦ ληγατευθῇ .... λαμβάνω.

L. 43 D. eod. [μγ΄.] Καὶ μέρους οὐσίας ληγατεύεται χρῆσις καρπῶν, καὶ ἐὰν μὴ ἐκφωνηθῇ πόσου μέρους, τὸ ἥμισυ νοοῦμεν.

L. 44. D. eod. [μδ΄.] [Ἀ]ναμφιά[στοις τοίχοις ... ὁ τὴν] χρῆσιν ἔχων .... φυλάττειν [31]) γὰρ ὀφείλει, ὅπερ εὗρεν, οὐ μὴν καινοποιεῖν.

σούφρουκτον ἐληγάτευσεν. ἔῤῥωται τὸ ληγάτον, καὶ ἀφορίζεται τὰ πρὸς χρῆσιν

— — — — — — — — — — — — — — — [a])

ἐὰν τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐμοὶ οὖσος, σοὶ δὲ οὐσουφρούκτος ληγατευθῇ, ἐγὼ ἔχω χρῆσιν, σὺ δὲ καὶ καρπὸν καὶ χρῆσιν.

τοῦτο νόει κατὰ τὸ ιδ΄ διγ. τοῦ η΄ τι.

προθεώρησον. ἔνθα τὶς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ αὐτῷ πολλάκις ληγατεύῃ προσώπῳ, ἅπαξ καὶ μόνον λαμβάνει τὸ ληγάτον ὁ ληγατάριος· εἰ μέντοι ληγατεύσας τὸν ἀγρὸν πάλιν τῷ αὐτῷ προσώπῳ τὴν τοῦ ἀγροῦ ληγατεύσει διατίμησιν, τότε λαμβάνει καὶ τὸν ἀγρὸν καὶ τὴν τοῦ ἀγροῦ διατίμησιν ὁ ληγατάριος. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. διαφορά ἐστι τοῦ ληγατεύσαντος οὐσούφρουκτον πράγματος καὶ τοῦ ληγατεύσαντος οὐσούφρουκτον οὐ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν διατιμήσεως. ἔνθα μὲν γὰρ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη πράγματος, ἐὰν ὁ διαθέμενος ἐν τούτοις αὐτοῖς τοῖς πράγμασι[a]) [τὴν] δεσποτείαν τῷ αὐτῷ καταλείψῃ προσώπῳ, τὸ τῆς δεσποτείας ληγάτον [φθείρει] τὸν ληγατευθέντα οὐσούφρουκτον ἐκείνου τοῦ πράγματος, οὗ καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ τεστάτωρ ἐληγάτευσεν. οὔτε γὰρ οἷόν τε ἐστὶ, τὸν ληγατάριον τὴν δεσποτείαν καὶ τὸν οὐσούφρουκτον ἰδικῶς τε καὶ διῃρημένως ἔχειν κατ' αὐτὸν ἔχειν[b]). ἔνθα δὲ μὴ πράγματος, ἀλλὰ διατιμήσεως πράγματος[c]) οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη, καὶ μετὰ ταῦτα ἰδικῶς ἓν τῶν αὐτῶν πραγμάτων κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον τῷ αὐτῷ ἐληγατεύθη προσώπῳ, λαμβάνει μὲν ὁ ληγατάριος τὸν οὐσούφρουκτον, οὐ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν διατιμήσεως, διατιμηθέντων δὲ, τουτέστιν εἰς καταδίκην ἐναχθέντων, καὶ τὸ πρᾶγμα τὸ κατ' ἐξαίρετον αὐτῷ ληγατευθὲν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, λαμβάνων ὁ ληγατάριος τὸ πρᾶγμα κατὰ δεσποτείαν αὐτῷ ληγατευθὲν παρὰ τοῦ κληρονόμου δύναται οὐδὲν ἧττον καὶ τῆς διατιμήσεως τὸν οὐσούφρουκτον[d]) ἀπαιτεῖν. ἔνθ[α γὰρ] τις [τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ αὐτῷ] πολλ[άκις] ληγατεύσει προσώπῳ, οὐ πολυπλασιάζεται τὸ ληγάτον· ἔνθα δὲ πράγματος ἅπαξ ληγατευθέντος τὴν τοῦ αὐτοῦ πράγματος διατίμησιν τῷ αὐτῷ προσώπῳ πάλιν ἐληγάτευσεν ὁ διαθέμενος, ... φι ... κατ' αὐτὸν τῷ ληγαταρίῳ φιλοτιμεῖσθαι δοκεῖ, καὶ λαμβάνει τοῦτο μὲν τὸ πρᾶγμα, τοῦτο δὲ καὶ τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν ὁ ληγατάριος.

ἀνων. περὶ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἀνάγν. βι. λ΄ διγ. λδ΄.

τοῦ αὐτοῦ. περὶ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἀνάγν. διάστιξιν ὡραίαν βι. λγ΄ τι. β΄ διγ. λβ΄ θε. ζ΄.

τοῦ ἐναντιοφ. σημ. αἴτω ἄπροσ .... τι. α΄ .... διγ. ι΄ καὶ βι. ν΄ τι. ις΄ διγ. ρξδ΄. ἀνάγν. καὶ διγ. νβ΄ θε. α καὶ τοῦ .... καὶ ἔνστιτ. .... κλη-

cipio quod tibi superest: sed et ego nudum usum habeo.

Si mihi usufructus omnium rerum defuncti legetur, exceptis iis quarum praeterea dominium legatum est, fero usumfructum ....

XLIII. Etiam partis bonorum usufructus legatur, et si expressum non sit, cuius partis, dimidium intelligimus.

XLIV. Rudibus parietibus usufructuarius .... servare enim debet, quae invenit, non autem novum facere.

Maevio autem usumfructum legavit. Valet hoc legatum, et definitur ....

(*Nonnulla deesse videntur.*)

92. [*Cyr. l. 42 pr.*]. Si eiusdem rei mihi usus, tibi usufructus legetur, ego usum habeo, tu vero fructum et usum

93. [*Anon. ad l. 42 pr.*]. Hoc accipe secundum dig. 14 tit. 8.

94. [*Steph. index l. 42 §. 1*]. Animadverte. Si quis eandem rem eidem personae saepius leget, legatarius legatum semel tantum accipit; si vero fundo legato eidem personae rursus aestimationem eius fundi legaverit, tunc legatarius et fundum et aestimationem fundi feret. Hoc cognito accede ad id, quod proponitur. Differentia est inter legatum usufructus rerum et legatum usufructus non rerum, sed aestimationis earum. Nam si usufructus rei legatus sit, si testator earundem rerum dominium eidem personae reliquerit, dominii legatum corrumpit legatum usufructus eius rei, cuius dominium testator legavit. Neque enim fieri potest, ut legatarius dominium et usumfructum [eiusdem rei] specialiter et separatim habeat. Si vero non rei, sed aestimationis rei usufructus legatus est, et postea specialiter dominium unius ex his rebus eidem personae legatum est, legatarius accipit usumfructum, non rerum, sed aestimationis earum, et postquam in aestimationem deductae sunt, etiam rem, quae ei tamquam praecipua legata est, et ut breviter dicam, legatarius, qui ab herede rem ipsam sibi legatam accipit, nihilominus etiam aestimationis usumfructum petere potest. Nam si quis eandem rem eidem personae saepius legaverit, non ampliat legatum: si vero re semel legata eiusdem rei aestimationem rursus eidem personae testator leget, ... legatario largiri videtur, et sic legatarius tam rem quam aestimationem rei accipit.

95. *Anon.* [*ad l. 42 §. 1*]. De eiusmodi legato lege lib. XXX dig. 34.

96. *Eiusdem.* [*ad l. 43*]. De eiusmodi legato vide pulchram distinctionem lib. XXXIII tit. 2 dig. 32 them. 7 [§. 8].

97. *Enantioph.* [*ad l. 43*]. .... lib. L tit. 16 dig. 161. Lege etiam dig. .... ‖ ‖ Lex duodecim tabularum solum

31) Expl. fol. 37. 30 Inc. fol. 16. 25.

a) Reliqua pars marginis in hac pagina a librario in albo relicta est. Nonnulla hoc loco deesse non est quod dubitemus. Sed et initio huius paginae integra scholia neutiquam exhibentur.

a) Legebam in Cod. ἐκ (vel ἐν) τούτων αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Potest etiam sic emendari: ἐπὶ τούτων κ. τ. λ.

b) Forte καθ' αὑτόν, altero ἔχειν deleto.

c) Malim πραγμάτων.

d) Cod. τὴν διατίμησιν τοῦ οὐσουφρούκτου.

με'. *Καὶ τὰ τροφεῖα καὶ τὴν πρὸς ὑγίειαν δαπάνην ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ποιεῖ.*

μϛ'. *Ἐὰν εἴπῃ ὁ διαθέμενος, ἵνα ὁ κληρονόμος φιλοκαλήσῃ τὴν εἰς χρῆσιν δοθεῖσαν οἰκίαν, ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων.*

μζ'. Pompon. *Εἰ δὲ ὑπέρθηται, καὶ μετὰ τὸ φθαρῆναι τὴν χρῆσιν τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος κατέχεται τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ εἰς τὸ διαφέρον.*

μη'. Paul. *Ἐὰν ἀπόντος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ὁ κληρονόμος πρᾶγμα αὐτοῦ πράττων ἀνανεώσῃ, ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει ἀγωγήν· εἰ δὲ θέλει ἀναχωρῆσαι τῆς χρήσεως, ἐλευθεροῦται τῆς ἐπὶ τῇ διοικήσει ἀγωγῆς.*

μθ'. Pompon. *Καρπός ἐστι τοῦ εἰς χρῆσιν δο-*

XLV. Tum cibaria tum valetudinis impendia usufructuarius praestat. *L.* 45. *D.* VII. 1.

XLVI. Si testator iusserit, ut heres reficeret insulam usufructui datam, ex testamento remedium adversus eum usufructuarius habet. *L.* 46. §. 1. *D. eod.* (*Princ. deest.*)

XLVII. *Pompon.* Si vero moram fecerit, etiamsi ususfructus morte usufructuarii interierit, heredi eius tenetur in quantum eius interest. *L.* 47. *D. eod.*

XLVIII. *Paul.* Si absente usufructuario heres negotium eius gerens reficiat, habet adversus eum negotiorum gestorum actionem: si tamen recedere malit ab usufructu, a negotiorum gestorum actione liberatur. *L.* 48. *pr.* *D. eod.*

XLIX. *Pompon.* Fundi in usumfructum dati *L.* 48. §. 1. *D. eod.*

ρονόμον καὶ ὑποκατάστ. .... ηρον .... εἶτα ὁ δοῦλος .... λαμβάνει τέτιος μέρος τῆς κληρονομίας καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ .... καὶ ἰνστιτ. γ' τί. .... ὁ μὲν δυωδεκάδελτος μόνον τὸν σοῦον ἐκάλει, ὁ δὲ πραίτωρ καὶ τὸν ἐμαγκιπάτον εἰς μέρος ἐκάλει .... ἴσως ἀμφιβάλλεται τοῦτο ὡς τὸ εἰρημένον περὶ τοῦ ἐμφυτευτοῦ, ὅτι ἡ μερικὴ φθορὰ τὸν ἐμφυτευτὴν ὁρᾷ, ἡ δὲ παντελὴς τὸν δεσπότην· δύνασαι γὰρ τὴν μερικὴν λέγειν [τὴν] τῆς ἡμισείας τὴν .. παντελῆ περὶ τῆς .... βι. ιη' τί. α' διγ. νζ'.[e])

suum vocabat, Praetor autem etiam emancipatum in partem vocabat, ... forte ambigitur de hoc, sicuti de illo, quod de emphyteuta dicitur, particularem interitum emphyteutae, perfectum domini periculo esse: potes enim particularem vocare dimidiae partis .... lib. XVIII tit. 1 dig. 57.

ὃν τρόπον τὰ καθ' ἡμέραν διάρια παρέχειν ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὀφείλει τῷ οἰκέτῃ, οὗτινος ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, τὸν αὐτὸν τρόπον, κἂν ἀρρωστείᾳ περιπέσῃ τινί, τὰ δαπανώμενα περὶ τὴν αὐτοῦ νόσον ἐπιγινώσκειν ὀφείλει. τοῦτο γὰρ καὶ τὸν φυσικὸν βούλεσθαι λογισμὸν ὡμολόγηται.

τοῦ ἀνων. ὅ,τι περιέχεται τῷ ὀνόματι τῆς τροφῆς μανθάνεις βι. ν' τί. ιϛ' διγ. μγ' μδ'. ἀνάγν. διγ. ιε' τούτου τοῦ τί.

τουτέστιν ἵνα ἐπανορθώσηται ἐκεῖνα, ἅπερ αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἐπανορθοῦσθαι παρὰ τῶν νόμων ἠναγκάζετο, τυχὸν τὰ SARTA TECTA, *ἢ ἅτινα [μήτε] ὁ οὐσουφρουκτουάριος μήτε ὁ προπριετάριος ποιεῖν ἠναγκάζετο, οἷον τυχὸν ἀπειλουμένην πτῶσιν ἤ τι τοιοῦτον.*

ἀνων. ὁμοίως διγ. λϛ' πρὸς τῷ τέλει καὶ λο ..

οἰκίας τὶς οὐσούφρουκτόν τινι καταλέλοιπε· τοῦτον τὸν οἶκον ὁ κληρονόμος ἀπολιμπανομένου τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου διωρθώσατο, δαπανήματα περὶ τοῦτον ποιήσας, ἅπερ ὁ οὐσουφρουκτουάριος, εἰ δ' ἂν ἔτυχε τὸν οἶκον λαβών, ποιεῖν ἠναγκάζετο. οἶδας δὲ μαθὼν ἐκ τοῦ ζ' διγ. ὅτι MODICAM[f]) REFECTIONEM *ὁ οὐσουφρουκτουάριος ποιεῖν ἀναγκάζεται. ταῦτα δὲ ἐποίησε τὰ δαπανήματα ὁ κληρονόμος οὐ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ χαρίσασθαι θέλων, ἀλλὰ νεγότια ἐκείνου χειρίζων· ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ὁ κληρονόμος κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, κἂν τὰ μάλιστα δοκεῖ πως μᾶλλον ἑαυτῷ ποιήσασθαι πρόνοιαν, δι' ὧν τὸν οἶκον ἐπηνορθώσατο. ἔχει οὖν, ὡς εἴρηται, τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· εἰ μέντοι μὴ βούλεται τὸν οὐσούφρουκτον ἔχειν ὁ λεγατάριος, ἐλευθεροῦται τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς καὶ οὐδὲν τῶν περὶ τὸν οἶκον γεγενημένων ἀπαιτηθήσεται δαπανημάτων, ἐπειδὴ μήτε τὰ* SARTA TECTA *ποιεῖν ἀναγκάζεται, εἰ ἑτοίμως ἔχει ἀναχωρῆσαι τοῦ οὐσουφρούκτου, κἂν*[g]) *προκατήρχθη περὶ τούτων κατ' αὐτοῦ δικαστήριον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ξδ' διγ. φησίν.*

ἀνων. εἰ καὶ γέγονε παρ' αὐτοῦ[h]) *προκάταρξις, ὡς διγ. ξδ' καὶ ξε'.*

δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν τμητικὴν ὕλην, ἧς ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, καὶ παρὰ καιρὸν ἐκτέμνειν, τουτέστι κἂν ἔτι πρὸς ἐπίδοσιν ἐλπίς ἐστιν αὐτὴν ἀναδίδοσθαι. καὶ γὰρ καὶ τὸν τῶν ἐλαιῶν καρπόν, εἰ καὶ ἄνεφθος[i]) *ἔτι τυγχάνει, καὶ τὸν χόρτον ἄνεφθον*[k]) *ἐκτέμνων εἰς οἰκεῖον ἀφέρει ... κέρδος ὁ οὐσουφρουκτουάριος.*

πρῖμόν τις καὶ σεκοῦνδον ἐνστησάμενος κληρονόμους τὸν οὐ-

98. [*Steph. index l.* 45]. Quemadmodum diurna cibaria usufructuarius praestare debet servo, cuius usumfructum habet, eodem modo, si in morbum inciderit, valetudinis impendia agnoscere debet. Hoc enim etiam naturalem rationem postulare constat.

99. *Anon.* [*ad l.* 45]. Quid contineatur appellatione victus discis lib. L tit. 16 dig. 43, 44. Lege dig. 15 [§. 2] huius tit.

100. [*Steph.* παραγρ. *ad l.* 46 §. 1 *verb: ut heres reficeret*]. Hoc est, ut ea reficiat, quae ipse usufructuarius reficere legibus obstrictus foret, veluti sarta tecta, vel quae neque usufructuarius neque proprietarius reficere cogitur, veluti ruinam imminentem vel simile quid.

101. *Anon.* [*ad l.* 47]. Similiter dig. 36 in fine et .....

102. [*Steph. index l.* 48 *pr.*]. Aedium quis usumfructum alicui reliquit: has aedes absente fructuario heres refecit, sumtibus factis, quos usufructuarius, si aedes tenuisset, erogare necesse habuisset. Didicisti autem dig. 7 [§. 2], usufructuarium ad modicam refectionem compelli. Eos autem sumtus heres erogavit, non ut largiretur usufructuario, sed negotia eius gerens: negotiorum gestorum actionem heres adversus usufructuarium habet, licet vel maxime sibi magis prospicere videatur, dum aedes reficit. Habet igitur, ut dictum est, negotiorum gestorum actionem; si vero usumfructum legatarius habere nolit, ab hac actione liberatur nec ob sumtus in aedes erogatos convenietur, quandoquidem nec sarta tecta habere cogitur, si paratus sit ab usufructu recedere, licet lis propterea cum eo contestata sit, ut Ulpianus dig. 64 dicit.

103. *Anon.* [*ad l.* 48 *pr.*]. Etiamsi lis cum eo contestata sit, ut dig. 64, 65.

104. [*Steph. index l.* 48 §. 1]. Usufructuarius silvam caeduam, cuius usumfructum habet, etiam intempestive caedere potest, hoc est etiamsi adhuc spes sit eam excrescere. Nam etiam olivarum fructum, licet immaturus adhuc sit, et foenum immaturum caedens in proprium lucrum usufructuarius vertit.

105. [*Steph. index l.* 49]. Primum quis et Secundum

e) Expl. fol. 37. 30. Inc. fol. 26. 25.
f) Cod. e mobilem.
g) Cod. κ l.
h) Malim κατ' αὐτοῦ.
i) Cod. ἀνεφθ ..
k) Cod. ἀν ....

θέντος καὶ ἡ τεμνομένη ἄωρος καυσίμη ὕλη καὶ ἐλαία καὶ χόρτος.

L. 49. D. VII. 1. *Ἐὰν τεσσάρων κληρονόμων γραφέντων τοῖς δυσὶ καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν ἄλλων δύο χρῆσις καρπῶν, ἕκαστος αὐτῶν καθ' ἑτέρου τῶν βαρηθέντων εἰς ἀνὰ τετραούγκιον ἔχει*[32]).

L. 50. D. eod. [ν'.] *Ἐὰν τοῦ ληγατευθέντος μοὶ πράγματος κελευσθῶ τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν δοῦναί σοι, καὶ πρὶν ἢ δώσω σοὶ ἀναγκαίας εἰς αὐτὸ ποιήσω δαπάνας, οὐκ ἀναγκάζομαί σοι παρασχεῖν, εἰ μὴ τὴν ἀναλογίαν λάβω τῆς δαπάνης.*

L. 51. D. eod. [να'.] *Οὐκ ἰσχυρῶς ληγατεύεταί μοι χρῆσις, ὅτε ἀποθάνω· εἰ γὰρ καὶ εἶχον, ἐφθείρετο.*

L. 52. D. eod. [νβ'.] *Τὰ δημόσια ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων δίδωσιν, εἰ μὴ ὁ διαθέμενος τὸν κληρονόμον ἐβάρησε τῇ δόσει αὐτῶν.*

L. 53. D. eod. [νγ'.] *Ἐὰν οἴκου ληγατευθῇ μοι χρῆσις, ἐφ' ὅσον οἱονδήποτε μέρος αὐτοῦ σώζεται, τοῦ παντὸς ἐδάφους ἔχω τὴν χρῆσιν.*

L. 54. D. eod. [νδ'.] *Ἐὰν ληγατευθῇ σοι χρῆσις ὑπὸ αἱρέσεως καὶ ἠρτημένης αὐτῆς πωλήσῃ μοι τὸ πρᾶγμα ὁ κληρονόμος χωρὶς χρήσεως, εἰ μὲν ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις, σοὶ ἀνήκει ἡ χρῆσις καί, ἐὰν φθαρῇ, πρὸς τὴν δεσποτείαν ἐπιστρέφει· εἰ δὲ ἀτονήσει ἡ αἵρεσις, μένει*

fructus est etiam silva caedua intempestive caesa et olea et foenum.

Si quatuor heredibus scriptis duobus a reliquis ususfructus legetur, unusquisque eorum adversus utrumque oneratum in [quadrantem] actionem habet.

L. Si rei mihi legatae dimidiam ususfructus partem tibi dare iussus sim, et antequam tibi praestem necessarios sumtus in eam fecerim, non cogor tibi praestare, nisi ratam sumtuum partem accepero.

LI. Non recte mihi ususfructus legatur, quum moriar: nam periret, si vel eum haberem.

LII. Publica usufructuarius praestat, nisi testator heredem praestatione eorum oneravit.

LIII. Si mihi insulae ususfructus legatus sit, quamdiu quaelibet portio eius remanet, totius soli usumfructum habeo.

LIV. Si tibi ususfructus legatus sit sub conditione et pendente ea heres mihi eam rem sine usufructu vendiderit, si quidem extiterit conditio, ususfructus ad te pertinet et, si perierit, ad proprietatem revertitur: sin autem defecerit conditio, apud here-

σούφρουκτον τοῦ οἰκείου ἀγροῦ ἐλεγάτευσε τερτίῳ καὶ κουάρτῳ τινί. τί δέοι ποιεῖν τοὺς λεγαταρίους ἢ παρὰ τίνος τὸν οὐσούφρουκτον λαμβάνειν; λέγει πομπώνιος· κινείτω μὲν τέρτιος κατὰ πρίμου καὶ σεκούνδου τῶν κληρονόμων καὶ λαμβανέτω ἥμισυ μέρος ἐξ ἀδιαιρέτου δηλονότι τοῦ οὐσουφρούκτου, ἀπὸ μὲν τοῦ πρίμου δ', ἀπὸ δὲ τοῦ σεκούνδου τὸ ἕτερον[l]) *δ'· κινείτω δὲ καὶ κουάρτος κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ἀναλαμβανέτω παρ' ἑκατέρου τῶν κληρονόμων ἀνὰ δ' μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου.*

εἰ δύο τισὶν ἀπὸ δύο κληρονόμων οὐσούφρουκτος ληγατευθῇ, οἱ δύο κατὰ δύο κινοῦσιν.

ἐάν τις οὐσούφρουκτον οὕτως ληγατεύσῃ· δίδωμι καὶ ληγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον τοῦδε τοῦ πράγματος CUM MORIETUR, *τουτέστιν ὅτε μέλλει τελευτᾶν, ἄχρηστον τὸ ληγάτον· τότε γὰρ ἄρχεται ὁ οὐσούφρουκτος, ὅτε καὶ ὁ ἤδη συστὰς φθείρεσθαι*[m]) *πέφυκεν.*

καὶ γυνὴ ἀνισχύρως ἐπερωτᾶται προῖκα, κουμ μοριέτουρ· ἡ[n]) *γὰρ ἐπερώτησις εὑρίσκεται εἰς καιρὸν φερομένη*[o]), *καθ' ὃν ὁ γάμος οὐκ ἔστιν, ὡς βι. κγ' τι. γ' διγ. κα'.*

τί συντελεῖ ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἔγνως διγ. ζ'. συντελεῖ δὲ οὐ μόνον τὸ παλαιὸν τέλος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ καινῆς ἐπικείμενον, ὡς βι. μ' τι. β' διγ. κη'[p]).

ἐὰν οὐσουφρούκτου λεγατευθέντος οἰκίας τὸ πολὺ μέρος αὐτῆς ἐκπέσῃ, μείνῃ δέ τι ταύτης, κἂν ἐλάχιστον, μένει τοῦ παντὸς ἐδάφους ὁ οὐσούφρουκτος σωζόμενος οὐδὲν ἧττον. σὴ αὐτὸ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ λδ'. ἕτερόν ἐστιν, εἰ ψιλοῦ τις ἐδάφους καταλέλοιπεν οὐσούφρουκτον, καὶ μέρει τινὶ ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐκ ἐχρήσατο· τότε γὰρ ἐπὶ τῷ μέρει ἐκείνῳ ἀπόλλυται αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος, ὡς ἐστὶ μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ πομπώνιος ἐν τῷ δ' τι. τοῦ παρόντος βι. διγ. ιδ' φησιν.

ἐνεστήσατό τις τινα κληρονόμον, ἀγροῦ τινος τὸν οὐσούφρουκτον ὑπὸ αἵρεσιν λεγατεύσας τιτίῳ. μετὰ τὴν τοῦ τεστάτορος τελευτὴν ἔτι τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης πέπρακε ὁ κληρονόμος τὸν ἀγρὸν σεμπρωνίῳ τινὶ καὶ ἐτραδίτευσε δεδούκτο οὐσουφρούκτῳ, τουτέστι παρακατεσχηκὼς τὸν οὐσούφρουκτον. τὸ ζητούμενον· ἀσθενούσης τῆς αἱρέσεως, ἢ ἐξερχομένης μέν,

heredes instituit, et usumfructum fundi sui legavit Tertio et Quarto. Quid facere oportet legatarios et a quonam petere usumfructum? Dicit Pomponius: Tertius quidem Primum et Secundum heredes conveniat et ab iis dimidiam ususfructus partem pro indiviso scilicet petat, a Primo quartam et a Secundo quartam: atque etiam Quartus eodem modo agat et a quovis herede quartam partem ususfructus petat.

106. [*Cyr. l.* 49]. Si duobus a duobus heredibus ususfructus legetur, uterque adversus utrumque agit.

107. [*Steph. index l.* 51]. Si quis usumfructum ita legaverit: do lego illius rei usumfructum, quum morietur, legatum inutile est: eo enim tempore incipit ususfructus, quo interit, qui iam constitutus est.

108. [*Anon. ad l.* 51]. Etiam mulier inutiliter dotem stipulatur, quum morietur: stipulatio enim in tempus collata est, quo matrimonium non est, ut lib. XXIII tit. 3 dig 21 (20).

109. [*Anon. ad l.* 52]. Quae tributa praestet usufructuarius, didicisti dig. 7. Praestat autem non solum antiquum tributum, sed etiam quod noviter impositum est, ut lib. .. tit. .. dig. ...

110. [*Steph. index l.* 53]. Si ususfructus insulae legatus sit, et maxima pars eius ceciderit, sed manserit aliqua pars, licet minima, nihilominus totius soli ususfructus salvus manet. Nota hoc propter id, quod indistincte dicitur dig. 34 [§. 2]. Aliud est, si quis nudi soli usumfructum legaverit, et usufructuarius parte aliqua non sit usus: tunc enim in ea parte usumfructum amittit, ut discere est ex iis, quae Pomponius tit. 4 huius libri dig. 14 dicit.

111. [*Steph. index l.* 54]. Instituit quis heredem, et agri usumfructum Titio sub conditione legavit. Post mortem testatoris pendente adhuc conditione heres fundum Sempronio vendidit et tradidit deducto usufructu. Quaesitum: si defecerit conditio, vel extiterit quidem, sed modus evenerit, per quem interit ususfru-

32) Pessime hic locus tractatus est. In fine *ἀγωγὴν* deesse videtur: et *quadrans* male redditus est per *τετραούγκιον*, quum vertendum esset *τριούγκιον*.

l) Cod. ζ, quae sigla ἥμισυ significat. Sed forte scriptum erat ζ', quod ἕτερον legendum est.

m) Cod. ἄρχεσθαι.

n) Cod. εἰ.

o) Cod. εἰς καινὸν φαινομένη.

p) Non invenio.

παρὰ τῷ κληρονόμῳ καὶ πάντα τὰ περὶ τῆς χρήσεως ἐπ' αὐτῷ τρακταΐζεται. εἰ μέντοι διὰ τὸ ληγάτον ὑπεξεῖλεν ὁ κληρονόμος τὴν χρῆσιν, ἀτονούσης τῆς αἱρέσεως ἀναγκάζεται δοῦναί μοι αὐτήν.[33])

[νε'.] . . . .
. . . . τέ . . . .
. . . . διὰ τὴν τοιαύτην ἡλικίαν . . . . χ[ρῆσις] εἶναι.

[νς'.] Ἐὰν . . . . [34]) ληγα[τευθῇ] . . . . . .
. . . . χρῆσις καὶ κέχρηται ἐπὶ ἑκατὸν . . .
. . . .
. . . .
. . . .

[νζ'.] . . . .
. . . .
. . . . παρ' ἐμοῦ τῶν . . . .
. . . . αν
χραφεντ (?) διὰ τροφὰς τῶν ἀπελευθέρων . . καπ .
. . . .
. . . . . πεν . . . . ὑποστρέφει .
. . . .

νη'. SCAEVOL. . . . .
. . . . των . . . . .
. . . . προ μέντοι (?) . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . απ . . . .
. . . . χρῆσις καρπῶν . . . .
. . . . κατ' ἐν . . . . ληγατευ
. . . .
. . . .
. . . .

τρόπου δὲ συμβαίνοντός τινος, δι' οὗ σβέννυσθαι πέφυκε μὲν ὁ οὐσουφρούκτος, τίνος αὐτὸν εἶναι τὸν οὐσουφρούκτον φαμέν, πότερον τοῦ κληρονόμου ἢ τοῦ τὸν ἀγρὸν ἤτοι τὴν προπριεταρίαν ἠγορακότος; λέγει σκαιβόλας, εἰ μὲν ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις καὶ ἥρμοσε τῷ λεγαταρίῳ τοῦ οὐσουφρούκτου [q]) εἰ δὲ ἀσθενήσει, τότε ὁ οὐσουφρούκτος μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ, καὶ μιμεῖται λοιπὸν οὐσουφρουκτουάριον ὁ κληρονόμος περὶ τὴν τοῦ οὐσουφρούκτου φθορὰν (τῇ γὰρ τελευτῇ αὐτοῦ καὶ καπίτις δεμινουτίονι φθείρεται) καὶ περὶ τὸ φυλάττειν αὐτὸν ἅπερ εἰώθασι φυλάττειν οἱ οὐσουφρουκτουάριοι· μέμνησο τοῦ κς' [r]) διγ. πρὸς ἅπασι δὲ τούτοις χρὴ καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ κληρονόμου καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ [s]) τὴν προπριεταρίαν ὠνησαμένου σκοπεῖν τε καὶ ἐξετάζειν διάθεσιν, καὶ ποίᾳ διαθέσει τὸν οὐσουφρούκτον ὑπεξεῖλεν [t]) ὁ κληρονόμος, ὅτε τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης πέπρακε τὸν ἀγρόν. εἰ γὰρ διὰ τὸ ἑτέρῳ αὐτόν, ὡς τεθεμάτισται, καταλειφθῆναι λόγῳ λεγάτου καὶ δι' ἕτερόν τι [u]) ὑπεξεῖλε [αὐτόν], κἂν συνέβη τὴν αἵρεσιν ἀτονῆσαι, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον πρὸς τὸν ἠγορακότα τὴν προπριεταρίαν μετέρχεται ὁ οὐσουφρούκτος. εἰ γὰρ παρακατέχειν οὐκ ἂν ἠνέσχετο τὸν οὐσουφρούκτον ὁ κληρονόμος, εἰ μὴ ἑτέρῳ ἐληγατεύθη, ἀλλὰ μετὰ τῆς προπριεταρίας ἐτραδίτευσεν ἂν αὐτὸν τῷ ἠγορακότι, δίκαιόν ἐστιν ἀσθενήσαντος τοῦ λεγάτου μετέρχεσθαι τὸν οὐσουφρούκτον ἐπὶ τὸν ἀγοραστήν. [v])

τοῦ ἀνων. τοῦτο . . . . τοῦ λς' διγ.

ἐάν τις . . . . τινι ἐρρῶσαι τὸ ληγάτον κἂν τὰ μάλιστα γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἐμφ[αντος] . . . . μηδὲν ἐστιν ὁ

dem manet et in eius persona omnia observantur quae circa usumfructum obtinent. Si vero propter legatum heres usumfructum excepit, deficiente conditione mihi eum praestare compellitur.

LV. . . . . *L.* 55.
. . . . *D.* VII. 1.
. . . .
. . . .

LVI. . . . . *L.* 56.
. . . . *D.* eod.
. . . .
. . . .
. . . .

LVII. . . . . *L.* 57.
. . . . *D.* eod.
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

LVIII. . . . . *L.* 58.
. . . . *D.* eod.
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

ctus, cuius usumfructum esse dicemus, heredis an eius, qui fundum sive proprietatem emit? Dicit Scaevola: si quidem extitit conditio, ad legatarium pertinet . . . . si vero defecerit, tunc ususfructus penes heredem manet et sic heres usufructuarium imitatur, quod attinet ad interitum ususfructus (nam morte eius et capitis deminutione perit) et ad observationem eorum, quae usufructuarii observare solent: memineris dig. [27]. Insuper etiam mens heredis et eius, qui proprietatem ab eo comparaverit, spectanda et examinanda est, et qua mente heres usumfructum exceperit, quum pendente conditione fundum venderet. Nam si propterea, ut positum est, quod alii loco legati relictus esset, [nec] ob aliam causam eum exceperit, licet conditio defecerit, nihilominus ususfructus ad emtorem proprietatis transit. Nam si usumfructum heres non retinuisset, nisi alii legatus fuisset, sed eum emtori una cum proprietate tradidisset, aequum est infirmato legato usumfructum ad emtorem transire.

‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— ‖ — — — — — —

33) Expl. fol. 26. 25. Inc. fol. 127. 132.

34) Videbar mihi legere: ἔδαφος, quod tamen non quadrat.

q) Corruptelam quivis videt.
r) Lege κζ'.
s) Cod. αὐτοῦ τοῦ τήν.
t) Cod. ὑπεξῆλθεν.

u) Quid haec verba: καὶ δι' ἕτερόν τι, sibi velint nescio. Forte: καὶ οὐ δι' ἕτ.
v) Expl. fol. 26. 25. Inc. fol. 127. 132.

. . . .
. . . .
. . . .

L. 59. *pr.* [νθ'.] . . . .
§. 1. . . . .
D. VII. 1. . . . . *καταβαλω* . . . .
. . . . *εἰ μὴ* . . . .
. . . . *χρῆσιν* . . . . .
. . . . [35]) .
. . . [36]) *οὐν τὸν μισθωτὸν, εἰ μὴ ἰδικῶς ὑπεξῃρέθη.*

§. 2. *Τὸ κέρδος τῆς κοπείσης καλάμου καὶ τοῦ πάλου τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι ἀνήκει, ἐὰν ἐκ τούτων εἴθιστο δίδοσθαι τέλος.*

L. 60. *pr.* *D. eod.* ξ'. Idem. *Οἱοσδήποτε χρῆσιν ἔχων εἰ κωλυθῇ ἢ ἐκβληθῇ, καὶ* [37]) *περὶ πάντων τῶν κρατηθέντων πραγμάτων κινεῖ· εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλως ἡ χρῆσις φθαρῇ, κινεῖ οὐτιλίως καὶ* [38]) *περὶ τῶν πρὸ τῆς φθορᾶς ληφθέντων καρπῶν.*

§. 1. *Ἐὰν ἄλλος καὶ μὴ ὁ δεσπότης νέμηται, κινεῖ κατ' αὐτοῦ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων· εἰ δὲ καὶ δύο περὶ τῆς δεσποτείας φιλονεικοῦσιν, ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων*

δυνα[ται] . . . . *μετὰ τὴν τοῦ ἔμφαντος ἡλικίαν δύναται τῶν ὀπωρῶν* . . . *περι* . . . . *ω καπαλαίνειν κι* . . . . *πι καὶ οὐκ οὐσουφρουκτ* . .
. . || || || || — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
|| || || || || || || || *ταῦτα ἐπὶ τῆς κοντραρίας* . . . .
. . . . *οὐσουφρ* . . . . . . *ἀγροῦ*
κατὰ φιδεικόμισσον . . . . || || || || || *ὁ καταλειφθεὶς τότε τὸ ἀσθενήσαν μέρος* . . . .
. . . . *ὁλόκληρ* . . *καταλειφθέντος* . . . .
. . . .
. . . *[τε]λευτ* . . *καιρου τινος* . . . . *καταλέλοιπ* . . *ω* . . . .
προπριεταρ . . . *πόλει τινι τ* . . . . *ουσουφρ* . . . .
. . . . . *σεμπρωνιῳ συμφωνήσας* . . . . . . *τα πρὸς αὐτὸν* . . . . . —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — || || || || || || || || [w])

γομένου μέλιτα ἐκ τῶν ἐκεῖσε μελισσῶν. λαμβάνει δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ μίσθωμα τῶν ὡς εἰκὸς ἐκ τοῦ τεστάτωρος μισθωθέντων, εἰ [x]) *τοῦτο ἰδικῶς εἶπεν ὁ τεστάτωρ. τί οὖν, εἰ μὴ τοῦτο εἶπεν; ἆρα ζημιοῦται ὁ οὐσουφρουκτουάριος; οὐδαμῶς· ἔξεστι γὰρ αὐτῷ κατὰ μίμησιν τοῦ ἀγοραστοῦ τὸν μισθωσάμενον ἐκβάλλειν τῆς μισθώσεως, εἰ μὴ ἰδικῶς ὁ τεστάτωρ ὑπεξεῖλεν ἑαυτῷ ἤτοι τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ. ἐὰν γάρ τις πρᾶγμα μισθωθὲν ἤδη παρά τινος ἀγοράσῃ, δύναται τὸν μισθωσάμενον ἐκβάλλειν τῆς μισθώσεως, πλὴν εἰ μὴ ἰδικῶς ὁ πράτης συνεφώνησε μεῖναι τὴν μίσθωσιν ἐπὶ σχήματος. ὥστε καὶ* . . *ἐντελ* . . *εἰ μὲν οὕτως εἶπεν ὁ τεστάτωρ· δίδωμι καὶ λεγατεύω τὸν οὐσουφρούκτον τοῦδε τοῦ ἀγροῦ πομπωνίῳ, ἐφ' ᾧ μέντοι λαμβάνειν τὸν λεγατάριον ἢ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ τοῦ τεστάτωρος τὸν κανόνα τῶν παρ' ἐμοῦ μισθωθέντων χωρίων παρὰ τῶν μισθωσαμένων, λαμβάνει μὲν τὸν κανόνα* [y]) *ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ ὁ κληρονόμος παρ' αὐτῶν, ἐπ' ἀνάγκης δὲ ἔχει τὴν μίσθωσιν ἐπὶ σχήματος ἐᾶν παρὰ τοῖς μισθωσαμένοις. εἰ δὲ μηδὲν εἶπεν ὁ τεστάτωρ, ἔξεστιν αὐτῷ [μὴ]* [z]) *ἐμμένειν τῇ παρὰ τοῦ τεστάτωρος γενομένῃ μισθώσει.*

ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. ιθ' τί. β' διγ. κε' λβ' [καὶ βι.] [a]) *μγ' τί. ις' διγ. ιη'. ἐν μὲν γὰρ τῷ ιθ' βι. ὁμοίως τοῖς ἐνταῦθα, ἐν δὲ τῷ μγ' βι. ἐναντίως. ἀνάγν. καὶ βι. λ' διγ. ριθ' καὶ βι. κδ' τί. ιδ' διγ. κε' καὶ ζ' θέ. β'* [b]).

[πρῖμό]ς τις ἐλεγάτευσεν οὐσούφρουκτον μαεβίῳ τινὶ τοῦ . . . . *α* . . . *σεκούνδῳ τινι μὴ ὢν δεσποτ* . . . *καί φησιν ὁ παῦλος ὅτι δε* . . . . . *ὁ λεγατάριος τὸν οὐσούφρουκτον οὐδὲν ἧττον* . . .

. . . .
. . . .
. . . .

LIX. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Compendium caesae arundinis et pali ad usufructuarium pertinet, si ex his vectigal praestari consuetum est.

LX. *Idem.* Quilibet usufructuarius si prohibitus vel deiectus sit, de omnibus rebus occupatis agit: sed et si medio tempore alio modo interciderit ususfructus, utiliter agit de fructibus ante interitum perceptis.

Si alius non dominus possideat, usufructuarius adversus eum agit: sed et si duo de proprietate litigent, usufructuarius in possessione esse debet, et a

— — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — || || || || || ||

112. [*Steph. index l.* 59 §. 1]. . . . . Ad haec etiam pensionem percipit locorum a testatore forte locatorum, si hoc expresse testator dixerit. Quid igitur, si non dixit? an iis privatur usufructuarius? Minime: nam potest ad instar emtoris conductorem a conductione deiicere, nisi specialiter testator sibi sive heredi suo excepit. Nimirum si quis rem ab aliquo iam locatam emerit, conductorem a conductione repellere potest, nisi specialiter venditor pactus sit, ut conductio in suo statu maneat. Itaque si testator sic dixit: Do lego usumfructum illius fundi Pomponio, ita ut legatarius vel heres ipsius testatoris canonem praediorum a me locatorum a colonis percipiat, usufructuarius vel heres canonem quidem ab iis accipit, sed necesse habet conductionem penes colonos intactam relinquere. Si tamen nihil testator dixerit, licet ei recedere a locatione per testatorem facta.

113. *Enantioph* [*ad l* 59 §. 1]. Lege lib. XIX tit. 2 dig. 25 [§ 1] et 32 et lib. XLIII tit. 16 dig. 18. Nam lib. XIX similiter ut hic, lib. XLIII autem diverse. Lege etiam lib. XXX dig. 119 [120 §. 2] et . . . .
. . . .

114. [*Steph. index l.* 60 §. 1]. Primus Maevio usumfructum legavit fundi, quem Secundus non dominus possidebat. Dicit Paulus, legatarium usumfructum

35) Expl. fol. 127. 132. Inc. fol. 113. 106.
36) Legebam initio folii: ἐξετ. Fortasse: [ἐκδι]ώξει.
37) Abundat.
38) Etiam hic τὸ καί supervacaneum esse videtur.

w) Expl. fol. 127. 132 Inc. fol. 113. 106.
x) Cod. εἰς.
y) Cod. κληρονόμον.
z) Nempe hoc supplendum.
a) Haec addo.
b) Non invenio.

ὀφείλει εἶναι ἐν νομῇ, καὶ λαμβάνει παρὰ[39]) τοῦ νομίμως ἐγγύας, [ὅτι][40]) οὐ κωλύεται ἐφ' ὅσον δικάζεται κεχρῆσθαι. εἰ δὲ αὐτῷ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι ἐπάγεται ζήτησις, ὑπερτίθεται ἡ χρῆσις· εἰ δὲ μὴ δοθῇ αὐτῷ περὶ τῶν καρπῶν ἀσφάλεια, ἐπιτρέπεται νέμεσθαι.

ξα'. Νερατ. Οὐ δύναται καινὸν ὀχετὸν ἐπιθεῖναι τοῖς τοίχοις ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, οὐδὲ πληροῦν τὸ ἀρχθὲν ἔργον, κἂν ἄλλως αὐτῷ[41]) οὐ δύναται χρήσασθαι. οὔτε γὰρ ἔχει αὐτοῦ χρῆσιν, εἰ μὴ ἐν τῷ συνίστασθαι τὴν χρῆσιν ἑκάτερον ἐπετράπη.

ξβ'. Τρυφ. Θηρεύειν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων δύναται[42]) ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ὄρεσι καὶ τὸ λαμβανόμενον αὐ[τοῦ γίνεται].

Ὅσα μέντοι περικεκλεισμένα εὗρε θηρία, γυμνάζειν οὐ μὴν καὶ φονεύειν δύναται. οὐ πάντως δὲ τὰ αὐτά, ἀλλ' ἐξ ἑκάστου γένους [ἄλλα τοσ]αῦ[τα] φθειρομένης τῆς χρήσεως ἀποκαταστῆσαι ἀναγκάζεται. ὅσα δὲ αὐτὸς ἐνέκλεισεν, ἢ αὐτομάτως ἐνέπεσε μετὰ τὴν σύστασιν τῆς χρήσεως, αὐτοῦ γίνεται.

ξγ'. Παυλ. Καὶ τὸ μὴ ὂν ἐμὸν ἑτέρῳ παραχωρεῖν

possessore fideiussores accipit, quod non prohibebitur uti frui, quamdiu iudicium manet. Sin ipsi usufructuario quaestio moveatur, ususfructus differtur: sed si ei non caveatur de fructibus, possidere permittitur.

LXI. *Nerat.* Non potest usufructuarius parietibus novum rivum imponere, nec consummare opus inchoatum, licet aliter eo non possit uti. Neque enim usumfructum eius habet, nisi in constituendo usufructu utrumque permissum est. *L. 61. D. VII. 1.*

LXII. *Tryp.* Venari usufructuarius potest in paludibus et montibus et, quod capit, eius fit. *L. 62. pr. D. eod.*

Quas vero feras inclusas invenit, exercere non etiam occidere potest. Non autem utique easdem, sed ex quovis genere totidem alias amisso usufructu restituere cogitur. Quas vero ipse incluserit, vel sua sponte inciderint post constitutum usumfructum, ipsius sunt. *§. 1.*

LXIII. *Paul.* Etiam quod meum non est, alii *L. 63. D. eod.*

νεῖν .... νόησον δηλονότι τινὰς κινεῖν καὶ εἰς τ.... c) κἂν δύο τινὲς περὶ δεσποτείας φιλονεικῶσι καὶ ἑκάτερος ἑαυτὸν δεσπότην εἶναι φησὶν τοῦ ἀγροῦ, χρὴ καὶ οὕτως παρὰ τοῦ κατέχοντος καὶ λέγοντος ἑαυτὸν εἶναι δεσπότην δοθῆναί τε τὸν οὐσούφρουκτον τῷ λεγαταρίῳ, καὶ ἀσφάλειαν αὐτῷ γενέσθαι, ὅτι ἐφ' ὅσον περὶ δεσποτείας γυμνάζεται ζήτησις, οὐκ ἐνοχλήσει αὐτῷ οὔτε κωλύσῃ αὐτὸν χρήσασθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ. ταῦτα μὲν οὖν εἰ ὁ ποσσέσσωρ πρὸς ἕτερον περὶ δεσποτείας ἠγωνίζετο· εἰ γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀποκαθίστησι καὶ νομιμο .. τὸν ἀγρὸν ἔλεγ .. αὐτῷ τῷ λεγαταρίῳ d) μὴ διαφέρειν τὸν οὐσούφρουκτον, τότε τὸν μὲν οὐσούφρουκτον τέως [οὐκ] ἀποκαθίστησι, ἀσφαλίζεται e) δὲ αὐτόν, ὅσους λάβοι καρπούς, ἐφ' ὅσον ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν ποσσέσσορα ἔλεγεν (!) καὶ τὸν οὐσουφρουκτουάριον γυμνάζεται δίκη, μετὰ τὸ ἀπ .... εγαταρ .. δικασ ... ὁ οὐσούφρουκτος ἀποκαθίστασθαι· εἰ δὲ μὴ βούλεται τὴν τοιαύτην ἀσφάλειαν δοῦναι, τότε αὐτῷ μᾶλλον τῷ ληγαταρίῳ ἐπιτρέπει [νέμε]σθαι τὸν ἀγρόν.

ὁ ἔχων οὐσούφρουκτον οἰκίας οὐ δύναται καινὸν ῥύακα ἤτοι κατώγεον τοῖς τοίχοις ἐπιτιθέναι. τὸ ἀρχθὲν οἰκοδόμημα παρὰ τοῦ τεστάτωρος οἰκοδομεῖν καὶ πληροῦν οὐ δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος, κἂν μὴ δύνηται αὐτῷ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὴν οἰκοδομὴν ὁ διαθέμενος ἤρξατο, χρήσασθαι· ἀλλ' οὔτε αὐτοῦ δὴ τοῦ τόπου τὸν οὐσούφρουκτον ἔχει περαι f) τὸ οἰκοδόμημα. ἀνάγν. τὸ α' διγ. τοῦ παρόντος τί.

τοῦ ἀνων. τουτέστι ὥστε καὶ πληρῶσαι τὸ ἔργον καὶ ἔχειν τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. ιθ' τί. α' διγ. ιε'.

δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος θηρᾶν τε καὶ κυνηγετεῖν ἔν τε τοῖς ἄλλτοις g) καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς ὄρεσι τῆς κτήσεως, ἧς ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, καὶ καλῶς ἄν τις εἴποι δύνασθαι αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν. οὔτε δὲ τὸν κάπρον οὔτε τὸν ἔλαφον, ὃν h) ἐκ τῆς ἄγρας τύχοι λαβών, ἰδίους i) τοῦ προπριεταρίου λαμβάνει· τουτέστιν οὐ διαφέρει τὸ οὕτως ληφθὲν τῷ προπριεταρίῳ, ἀλλ' αὐτοῦ γίνεται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, τοῦτο μὲν τῷ δικαίῳ τοῦ οὐσουφρούκτου, τοῦτο δὲ καὶ τῷ φυσικῷ τῶν κτήσεων λόγῳ· τὰ γὰρ ἀπὸ θήρας λαμβανόμενα τοῦ λαμβάνοντος γίνονται κατὰ τὸν φυσικὸν τῶν κτήσεων νόμον. — βιβάριον ἐστὶ τόπος, ἐν ᾧ [ἐγκλείε]ται καὶ φυλάττεταί τινα τῶν ζώων τῶν τε χερσαίων καὶ τῶν ἀερίων. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἀγροῦ τις ἐληγάτευσεν οὐσούφρουκτον. ἐν τούτῳ τῷ ἀγρῷ βιβάριον ἤτοι μάνδρα k) τις ἦν ἐγκεκλει-

nihilominus petere posse .... Et si duo de proprietate litigent et uterque se dominum fundi dicat, etiam sic ab eo, qui possidet atque se dominum dicit, ususfructus legatario praestari et caveri debet, quod eum, quamdiu quaestio de proprietate exercetur, non turbabit nec prohibebit uti frui. Haec si possessor cum alio de proprietate litiget: sin autem cum ipso usufructuario litiget et sibi quidem fundum iure competere dicat, legatario autem usumfructum non competere, tunc usumfructum quidem interim non restituit, cavet autem, fructus, quos perceperit, quamdiu inter ipsum possessorem et usufructuarium iudicium exercetur, post .... restitui: si tamen nolit eiusmodi cautionem dare, tunc ipsi magis legatario possidere permittit.

115. [*Steph. index l. 61*]. Qui usumfructum aedium habet, non potest novum rivum sive substructionem parietibus imponere. Aedificium a testatore inchoatum exstruere et perficere usufructuarius non potest, licet non possit uti loco, in quo aedificium testator inchoavit; sed ne ipsius quidem loci usumfructum habet circa aedificium. Lege dig. 1 (44?) huius tit.

116. *Anon.* [*ad l. 61*]. Hoc est ut et perficiat opus et eius usumfructum habeat. Lege lib. XIX tit. 1 dig. 15 (?).

117. [*Steph. index l. 62. 63*]. Usufructuarius venari potest in saltibus et montibus possessionis, cuius usumfructum habet: et probe aliquis dixerit eum hoc facere posse. Neque vero aprum neque cervum, quem forte venando cepit, proprius proprietarii capit: hoc est, quod ita capitur, proprietarii non est, sed usufructuarii fit tam iure ususfructus quam naturali acquisitionis ratione: quae enim ex venatione percipiuntur occupantis fiunt secundum ius naturale. — Vivarium locus est, in quo includuntur et custodiuntur animalia tam terrestria quam volucres. Hoc cognito accede ad propositum. Fundi quis usumfructum legavit. In hoc fundo vivarium quoddam sive *μάνδρα* erat, in qua animalia inclusa habebantur. (*Μάνδρα* proprie locus est

39) Cod. περί.
40) In Cod. deest.
41) Cod. αὐτό.
42) In Cod. videbatur esse οὐ δύναται.

c) Haec non bene habent: interim tamen utut legi, ita repraesentavi.
d) Forte: εἰ γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀγωνίζεται, καὶ νομίμως τὸν ἀγρὸν ἔλεγεν αὐτῷ, τῷ δὲ λεγ.
e) Cod. ἀγωνίζεται.
f) An περί;
g) An σάλτοις;
h) Cod. ἄν.
i) Cod. ἴδιον.
k) In Cod. μάνδρια scribi videbatur.

δύναμαι· τὴν γὰρ χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ μου, ἣν ἕτερος ἔχει, παραχωρεῖν ἄλλῳ δύναμαι.[43])

L. 64. D. VII. 1. [ξδ'. Οὐλπιαν.] Καὶ μετὰ προκάταρξιν ἀπολέγων τὴν χρῆσιν[44]) ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐκ ἀναγκάζεται τὸν οἶκον ἀνανεοῦν, ἐν οἷς ἡ τοιαύτη δαπάνη αὐτῷ ἐπίκειται, ἀλλ' ἐλευθεροῦται.

L. 65. pr. D. eod. [ξε'. Πομπων.] Εἰ[45]) μὴ ἄρα ἔργῳ αὐτοῦ ἢ

cedere possum: nam fundi mei usumfructum, quem alius habet, alii cedere possum.

LXIV. *Ulpian.* Post litem quoque contestatam usufructuarius usumfructum derelinquens domum reficere non cogitur, in quibus casibus eiusmodi sumtus ei incumbit, sed absolvitur.

LXV. *Pompon.* Nisi forte suo suorumque

σμένα ἔχουσα τοὺς θῆρας. μάνδρα ἐστὶ κυρίως τόπος πανταχόθεν ἔγκοιλός[l]) τε καὶ κατωφερὴς ὑπὸ τὴν ὑπουργίαν ἔχων τι βάθος, εἰς ὃν κατιόντες οἱ θῆρες αὖθις εὐχερῶς ἀναβαίνειν οὐ δύνανται. ὁ τοίνυν οὐσουφρουκτουάριος δύναται μὲν γυμνάσαι τοὺς θῆρας, ὅσοι κατὰ τὴν μάνδραν ἐτύγχανον, ἡνίκα συνίσταται αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος, οὐκέτι δὲ καὶ ἀποσφάττειν. οὗτοι γὰρ τοῦ προπριεταρίου εἰσίν. τοὺς μέντοι ἄλλους θῆρας, οὓς αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος μετὰ τὸ συστῆναι τὸν οὐσούφρουκτον ἐνέκλεισεν ἢ αὐτὸς κατεσχηκὼς ἢ αὐτῶν τῶν θηρῶν . . . κατ' των ἢ καὶ αλ . . . . μανδρ . . . . καὶ ἀ[ποσ]φάτ[τειν] . . . . . αὐτῳ καὶ διαφέρ . . . . τιθεμεν . . . . και τὸν οὐσούφρουκτον καὶ . . . . τ . . πρ . . . . μεν . . . . — — οὐκ εἰσ . . . . κἂν τισ . . θ . . εμποδιζ . . . . ὁ . . . . . φινο . .[m]) ἀποσφάττειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας θῆρας, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι ποῖα μὲν αὐτῷ ποῖα δὲ τῷ προπριεταρίῳ διαφέρει, δίκαιόν ἐστι μὴ τοιαύτῃ περικλείεσθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀδηλίᾳ, πάντως δὲ λέγειν αὐτῷ διαφέρειν τοὺς θῆρας συνισταμένου τοῦ οὐσουφρούκτου, καὶ ἐπ' ἀνάγκης ἔχειν αὐτὸν ἢ αὐτοὺς τοὺς θῆρας τοὺς ὅτε συνίσταται αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος ἐγκεκλεισμένους ἢ ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν ὁ . . . . . . στενεμ . . μέντοι μετὰ τὸ σβεσθῆναι τὸν οὐσούφρουκτον . . . . πληρ . τῶν θηρῶν ἀριθμὸν, ὅσος ἦν καὶ ὅτε ὁ οὐσούφρουκτος συνίσταται. — καὶ τὸ [μὴ] ὂν [ἡμέτερον] δυνάμεθα μεταφέρειν εἰς ἕτερον. εἰ γὰρ εἶχον ἀγρὸν, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἑτέρῳ . . . . [ὅμ]ως δύναμαι τοῦτον τὸν [οὐσούφρουκτον ληγατεύ]ειν ἑτέρῳ καὶ δωρεῖσθαι, καὶ λαμβάνει[n]) τοῦτον ὁ ληγατάριος ἐκεῖνος, ᾧ τοῦτον ἐδωρησάμην, οὐ νῦν, ἀλλ' ὅτε σβεσθεὶς ἀ[πο]χωρήσει τοῦ προτέρου οὐσουφρουκτουαρίου. τοῦτο γὰρ ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ οβ' διγ. φησί. ἐπιδέχεται δὲ καὶ [τὸν] θεματισμὸν τὸ εἰρημένον, ὅτι [ὁ ἔχων ἀ]γρὸν πλένο ἰούρε, κἂν τὰ μάλιστα τῷ πλάτει τῆς δεσποτείας κρύπτηται ὁ οὐσούφρουκτος, καὶ ὅμως δύναται τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ παραχωρεῖν ἢ ληγατεύειν ἑτέρῳ.

ἐναντιοφ. καίτοι εἴρηται βι. ν' τι. ιζ' διγ. νδ', ὅτι οὐδὲν πλέον οὗ ἔχω δικαίου δύναμαι μετάγειν εἰς ἕτερον.

τοῦ αὐτοῦ. ἐ . . . [μ]ς' διγ. τοῦ β'[o]) τι. τοῦ κα' βι. ὅτι ἐὰν ἀγρόν πωλήσῃς μοι, μὴ εἰπὼν τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ Τιτίῳ διαφέρειν, καὶ τοῦτον ἐγὼ πά[λιν] δεδοίκοιτο οὐσουφρούκτῳ Τιτίο . . . . τὴν προπριετα . . . . οὐσούφρουκτος συνίστασθαι, καθ' ὃν καιρὸν ἀλλότριος ἦν. ἔστιν οὖν εἰπεῖν διαφορὰν τῆς δοκούσης ἐναντιώσεως. ἐν γὰρ τούτῳ τῷ διγ. τοῦ ζ' βι.[p]) ὁ παραχωρήσας τὸν παρ' ἑτέρῳ ὄντα οὐ[σούφρουκτον] ἔμενεν ἔχων τὴν αὐτοῦ προπριεταρίαν ἕως τῆς αὐτοῦ λύσεως, καὶ τοῦ οὐσουφρούκτου λοιπὸν λυθέντος καὶ τῇ προπριεταρίᾳ ἑνωθέντος καλῶς ἀπο . . . . . . φ . . ίζει τῷ παρ' αὐτοῦ παραχωρηθέντι· ἐν δὲ τῷ κα' βι. πρὶν ἢ λυθῇ[q]) ὁ οὐσούφρουκτος, ἐξεποιήθη ἡ προπριεταρία, καὶ λυόμενος ὁ οὐσούφρουκτος ἑνοῦται τῇ αὐτῇ μὴ οὔσῃ παρὰ τῷ χωρήσαντι ἀλλὰ παρ' ἑτέρῳ.

ὅτι μὲν ἀναγκάζεται . . . . οἷον τὰ σάρτα τέκτα καὶ τὰς συμμέτρους ἐπανορθώσεις, δῆλον ἡμῖν ἐκ τοῦ ζ' διγ. γεγένηται. εἰ δὲ προκατήρχθη κατ' αὐτοῦ περὶ τούτων δικαστήριον, μήπω δὲ καταδίκης γενομένης ἕτοιμός ἐστιν ἀναχωρῆσαι τοῦ οὐσουφρούκτου, καὶ οὕτως[r]) ἀπολύεται μὴ ἀναγκαζόμενος ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων. σὺ οὖν αὐτὸ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ ζ' διγ. μεμνημένος καὶ τοῦ μη' διγ. καὶ ἀναγν. καὶ τὸ ἑξῆς διγ. ἕτερόν ἐστιν, εἰ αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος

undecunque cavus introrsum et declivis, fossam in finibus habens, in quem si intraverint ferae, non possunt facile recedere.) Usufructuarius igitur feras exercere quidem potest, quae in vivario erant, quum ususfructus constitueretur; non autem occidere: hae enim proprietarii sunt. Alias autem feras, quas ipse usufructuarius constituto usufructu inclusit — — — — — — — — — — — — — occidere feras sibi competentes, quum non sciat, quae ipsius quaeve proprietarii sint, aequum est usufructuarium hac incertitudine non circumscribi, sed omnino dicendum, feras ei competere constituto usufructu, et necesse eum habere aut ipsas feras, quae tempore ususfructus constituti inclusae erant, vel alias in locum earum . . . . extincto usufructu . . . . numerum ferarum, quantus erat, quum ususfructus constitueretur. — Etiam quod nostrum non est, ad alium transferre possumus. Nam si fundum habeam, cuius ususfructum alius habet, tamen hunc usumfructum alii legare et donare possum, eumque legatarius, cui eum donavi, percipit, non statim, sed quum extinctus a priore usufructuario discesserit. Hoc enim Ulpianus dig. 72 dicit. Caeterum quod dictum est, etiam ad aliam speciem referri potest. Nempe qui fundum pleno iure habet, licet vel maxime amplitudine dominii ususfructus obtegatur, tamen usumfructum fundi alii cedere vel legare potest.

118. *Enantioph.* [*ad l.* 63]. Imo dicitur lib. L tit. 17 dig 54, quod non possum plus iuris, quam ipse habeo, in alium transferre.

119. *Eiusdem.* [*ad l.* 63]. Dig. 46 tit. 2 lib. XXI dicitur, si mihi fundum vendideris nec dixeris usumfructum eius Titii esse, egoque eum rursus deducto usufructu [] ususfructus constitui, quo tempore alienus erat. Huius contrarii differentia afferri potest. Nam in hoc dig. lib. VII is, qui usumfructum penes alium constitutum cedebat, proprietatem retinebat, usquedum solveretur, et deinde soluto usufructu et consolidato cum proprietate recte . . . . ei, cui cessus est: in lib. autem XXI proprietas alienata est, antequam ususfructus solveretur, et postquam ususfructus solutus est, consolidatur cum proprietate, quae iam non est cedentis sed alius.

120. [*Steph. index l.* 64. 65 *pr.*] Quod cogitur . . . . veluti sarta tecta et modicas refectiones, manifestum nobis factum est ex dig. 7 [§. 2]. Si vero propterea iudicium contra eum acceptum est, et condemnatione nondum subsequuta paratus est ab usufructu recedere, etiam sic absolvitur nec quicquam eorum, quae dicta sunt, facere cogitur. Notes igitur hoc propter indistinctam propositionem dig. 7, et memineris

43) Expl. fol. 113. 106. Inc. fol. 179. 184.
44) *Heimb:* τῇ χρήσει.

45) Cod. omissa inscriptione haec antecedentibus uno tenore subiicit.

l) Cod: ἔγκοιλα.
m) An: ἐμποδίζεται ὁ οὐσουφρουκτουάριος.
n) Cod λαμβάνειν.
o) In Cod. legebam ιη'.

p) Expl. fol. 113. 106. Inc. fol. 179.
q) Cod. λυθῆναι.
r) Cod. οὗτος.

τῶν αὐτοῦ ἡ βλάβη γέγονεν. ὀφείλει γὰρ πάντα ποιεῖν, ὅσα περὶ τὰ ἴδια ποιεῖ ἐπιμελὴς οἰκοδεσπότης.

Τὰ ἐν ζωῇ τοῦ διαθεμένου παλαιωθέντα ὁ κληρονόμος ἀνανεοῦν οὐκ ἀναγκάζεται· ὥσπερ οὔτε ἡνίκα ἡ δεσποτεία τινὶ ληγατευθῇ.

ξς'. **Paul.** *Ἁρμόζει κατὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ὁ ἀκουΐλιος καὶ ἡ περὶ ὑποφθορᾶς δούλου ἀγωγὴ [καὶ ἡ περὶ ὕβρεως], ἐὰν βασανίσας χείρονα τὸν δοῦλον ἐποίησεν.*

ξζ'. **Iul.** *Ὁ ἔχων χρῆσιν καρπῶν δύναται πωλεῖν αὐτὴν καὶ ἄκοντος τοῦ δεσπότου ἢ καὶ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ.*

ξη'. **Ulpi.** *Ὁ τοκετὸς τῶν δουλῶν*[46]*) οὐκ ἀνήκει τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι· οὐδὲ ἔχει ἐπ' αὐτῷ χρῆσιν, εἰ μὴ ῥητῶς εἴπῃ ὁ διαθέμενος. ἡ δὲ γονὴ τῶν θρεμμάτων τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει.*

Ἔνθα ἀγέλης ἢ βουκολίου χρῆσις καρπῶν ληγατεύεται, ὀφείλει τὰ φθειρόμενα ἀναπληροῦν ἐκ τῶν ἐπιγεννωμένων.

[ξθ'. *Πομπων.*] *Καὶ τὰ ἄχρηστα· καὶ γίνεται*

facto damnum factum sit. Debet enim omnia facere, quae diligens paterfamilias circa res suas facit.

Quae vivo testatore vetustate deteriora facta sunt, heres reficere non cogitur: sicut nec quum proprietas alicui legata est. *L. 65. §. 1. D. VII. 1.*

LXVI. *Paul.* Competit adversus usufructuarium legis Aquiliae actio et servi corrupti et iniuriarum, si torquendo servum deteriorem fecerit. *L. 66. D. eod.*

LXVII. *Iul.* Usufructuarius etiam invito domino et herede eius usumfructum vendere potest. *L. 67. D. eod.*

LXVIII. *Ulpi.* Partus ancillarum ad usufructuarium non pertinet: neque habet in eo usumfructum, nisi testator id nominatim expresserit. Partus autem pecorum ad usufructuarium pertinet. *L. 68. pr. §. 1. D. eod.*

Si gregis vel armenti ususfructus legatus sit, in locum defunctorum capitum ex adgnatis gregem supplere debet. *§. 2.*

LXIX. *Pompon.* Et inutilium: et substituta *L. 69. D. eod.*

ἢ οἱ τούτῳ διαφέροντες χεῖρον τὸ πρᾶγμα δι' οἰκείου πεποιήκασι φάκτου· ἐνταῦθα γὰρ κἂν ἀποτάξασθαι βούληται τῷ οὐσουφρούκτῳ, καταδικάζεται παρασχεῖν τὴν ποσότητα, ἐφ' ὅσον τὸ πρᾶγμα χεῖρον γεγένηται. χρὴ γὰρ τὸν οὐσουφρουκτουάριον πᾶν, ὅπερ ἀγαθὸς οἰκοδεσπότης ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἐποίησε πράγμασιν[s]*), τοῦτο καὶ αὐτὸς ποιεῖν ἐπὶ τῷ πράγματι, καθ' οὗ ἔχει τὸν οὐσουφρούκτον. τοῦτο δὲ λέγω καὶ διλιγεντίαν αὐτὸν ἀπαιτῶ, ὅσον ἥκει πρὸς τὸν [οὐσουφρουκτουάριον] καὶ τοὺς αὐτῷ διαφέροντας· περὶ αὐτοῦ γὰρ καὶ τὸ παρὸν διγ. φησὶν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ κατ' αὐτὸ τὸ προοίμιον ἐπεὶ κούλπαν κοὐλ . . . ὁ οὐσ[ουφρουκτουάριος] πα . . χ . τουτέστι σπουδὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῖς [οἰκείοις] τίθεται πράγμασιν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' τί. τοῦ παρόντος βι. διγ. [α'] φησὶ [σα]φῶς τε καὶ . . . . το ἴνδαι . . κατα τὴν παραγρα[φὴν] . . . . το ινδαι τοῦ αὐτοῦ ὡσ . . . . τυχε . . καὶ ἐνταῦθα κείμενον ἐξ . . . .*

ἀνων. σῆ. [τοῦτο διὰ τὸ ἀδια]στίκτως εἰρημένον ἐν τῷ ζ'[t]) καὶ ἀν[άγν. αὐτό.]

ἐναντιοφ. ἀνάγν. [τί.] θ' διγ. α' καὶ β'. ἐν γὰρ τῷ α' [φησί, ὅτι ἀ]σφαλίζεται ὡς ἐν ἰ[δίοις] . . . . . διαγίνεσθαι.

[ὥσπερ τοῦ] οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος [οὐκ ἀναγκ]άζεται ὁ κληρονόμος τῷ χρόνῳ σαθρωθέντα διορθοῦσθαι, οὕτως οὐδὲ ἐὰν προπριεταρία ληγατευθῇ, μείνῃ δὲ ὁ οὐσουφρούκτος παρὰ τῷ κληρονόμῳ, ποιεῖν τι τούτων ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, εἴτε προπριεταρία μόνον εἴτε οὐσουφρούκτος [μείνῃ παρ]ὰ τ[ῷ] κληρονόμῳ, ποιεῖν τι καὶ διορθοῦσθαι τὰ σαθρωθέντα οὐκ ἀνάγκη τὸν κληρονόμον. ὑπέξελέ μοι τὰ σάρτ[α τέκτα καὶ] τὰς συμμέτρους ἐπανορθώσεις· τοῦτο γάρ, ἔνθα τὸν οὐσουφρούκτον ἔχει, ποιεῖν ἀναγκάζεται, ὡς ὁ καθα . . . . . [οὐσου]φρουκτουάριος.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ ιε' διγ. καὶ τὸ κγ' καὶ βι. ς' τι. α' διγ. ιγ', ιε'.

τοῦ αὐτοῦ. καὶ μισθοῖ καὶ [δωρεῖται], ὡς βι. ιβ' . . . . καὶ λβ'.

ἐζητήθη μὲν τὸ παλαιόν, εἰ τῆς θεραπαίνης ὁ τοκετὸς διαφέρει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, καὶ πολλὴ περὶ τούτου γέγονεν ἀμφισβήτησις· ἐκράτει δὲ ἡ τοῦ βρούτου γνώμη μᾶλλον, καὶ τὸ λέγειν τὸν τοκετὸν τῆς θεραπαίνης [μὴ][u]*) διαφέρειν τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ διὰ τὸ μὴ εἶναι καρπὸν τὸν τοκετόν. τίς γὰρ ἄνθρωπον ἀνθρώπου εἴποι εἶναι καρπόν; διά τοι τοῦτο οὔτε τὸν οὐσουφρούκτον τοῦ παρὰ τῆς θεραπαίνης τεχθέντος δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἰδικῶς καὶ αὐτοῦ τοῦ παρὰ τῆς θεραπαίνης τεχθέντος ἤτοι μέλλοντος τίκτεσθαι*

etiam dig. 48 et legas dig. sequens. Aliud est, si ipse usufructuarius vel qui ad eum pertinent proprio facto rem deteriorem fecerint: hoc casu enim, si vel renuntiare usuifructui maluerit, condemnatur in quantum res deterior facta est. Debet enim usufructuarius omne, quod bonus paterfamilias in suis rebus facit, et ipse facere in re, cuius usumfructum habet. Hoc autem dico et diligentiam ab eo exigo, quantum spectat ad usufructuarium eosque, qui ad eum pertinent: de hoc enim loquitur etiam praesens digestum statim in principio . . . . culpam usufructuarius [praestat], hoc est diligentiam, [quam] ipse in suis rebus praestat, ut Ulpianus tit. 9 huius libri dig. 1 [§. 3] dilucide et — — — — —

121. *Anon.* [*ad l.* 64]. Nota hoc propter id, quod indistincte dictum est dig. 7 [§. 2], et lege hoc dig.

122. *Enantioph.* [*ad l.* 65 *pr.*] Lege tit. 9. dig. 1 et 2. In dig. 1 dicit, cavere eum, usurum se tamquam propriis . . . .

123. [*Steph. index l.* 65 §. 1]. Quemadmodum usufructu legato non cogitur heres vetustate corrupta reficere, ita etiam, si proprietas legata sit, ususfructus autem penes heredem remaneat, huiusmodi quid facere heres non compellitur. Et ut breviter dicam, sive nuda proprietas sive ususfructus apud heredem remaneat, facere aliquid heredem et reficere corrupta nequaquam opus est. Excipe tamen sarta tecta et modicas refectiones: haec enim facere cogitur, si usumfructum habeat, ut . . . . usufructuarius.

124. *Anon.* [*ad l.* 66]. Lege finem dig. 15 et dig. 23 et lib. VI tit. 1 dig. 13, 15.

125. *Eiusdem* [*ad l.* 67]. Etiam locat et donat, ut lib. XII (?) . . . . et 32.

126. [*Steph. index l.* 68. 69.] Quaesitum est olim, an partus ancillae usufructuario competat, et multum de eo dubitatum est. Obtinuit autem magis Bruti sententia, qui dicebat, partum ancillae fructuario non competere, quia partus non sit fructus. Quis enim hominem fructum hominis esse dixerit? Ideoque nec usumfructum partus ancillae usufructuarius habere potest, nisi forte specialiter etiam partus ancillae futuri usumfructum testator ei legaverit. Nam quum possimus eorum, quae

46) Cod. *δούλων*.

s) Cod. *πράγμασι ἄν*. Forte *πράγμασι πᾶν*.
t) Forte *διγ. ιβ'*.
u) Deest in Cod.

τὰ μὲν ὑποβληθέντα τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος· τὰ δὲ ὑπὲρ ὧν ὑπεβλήθησαν, τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος.

l. 70. *pr.* §. 1. *D.* VII. 1. [ο'. Οὐλπ.] Ἐν ἠρτημένῳ οὖν τέως ἐστὶ τὰ τικτόμενα, καὶ μὴ ὑποβάλλων ἐνέχεται.

§. 2. *Καὶ τῆς γονῆς ἀποθνησκούσης ἄλλην ὑποβάλλειν ἀναγκάζεται· τὸ δὲ κρέας τῆς ἀποθνησκούσης γονῆς τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι διαφέρει.*

§. 3. *Τὸ ὑποβάλλειν ἐπὶ τῶν ἀγελῶν καὶ τῶν ὁμάδων[47]) κρατεῖ· οὐ μὴν ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον κεφαλαίων.*

§. 4. 5. *Τοῦ μὲν τὴν χρῆσιν ἔχοντος τῶν καρπῶν εἰσι τὰ τικτόμενα πεπληρωμένης τῆς ἀγέλης· ἐξ αὐτῶν*

quidem fiunt domini proprietatis: ea vero, pro quibus submissa sunt, usufructuarii.

LXX. *Ulp.* In pendenti igitur interim est foetuum dominium: et nisi submittat usufructuarius, tenetur.

Et si decesserit foetus, alium submittere debet: caro autem foetus demortui ad usufructuarium pertinet.

Quod dicitur, usufructuarium submittere debere, in gregibus et universitatibus obtinet: nec vero in singulis capitibus.

Ad fructuarium quidem pertinent foetus pleno grege editi: ex his autem in locum demortuorum

τὸν οὐσούφρουκτον ἔτυχεν αὐτῷ λεγατεύσας ὁ διαθέμενος. εἰ γὰρ δυνάμεθα καὶ τὰ μὴ ὄντα τέως ἐν φύσει, ἐλπιζόμενα δὲ γίνεσθαι, δεσποτείας λόγῳ λεγατεύειν, τί δήποτε μὴ καὶ τὸν οὐσούφρουκτον αὐτῶν λεγατεύομεν; ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τῆς θεραπαίνης τοκετοῦ, καθ' ἧς ἔχει τις οὐσούφρουκτον. τὰς μέντοι γονὰς τῶν θρεμμάτων φησὶ σαβῖνος καὶ κάσσιος τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ διαφέρειν. καὶ ὅτι μὲν ἡ τῶν θρεμμάτων γονὴ διαφέρει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ δῆλον· εἰ μέντοι ἀγέλη ἐστίν, ἧς ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, ἀνάγκη ἐστὶν πάλιν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐπιτεχθέντων θρεμμάτων ἀντικαθιστᾷν ἕτερα καὶ ὑποβάλλειν εἰς τὸν τόπον τῶν ἤδη τελευτησάντων καὶ οὕτω τὸν τῆς ἀγέλης περισώζειν καὶ ἀναπληροῦν ἀριθμόν. εἰ δὲ καὶ [μὴ][v]) ἐτελεύτησάν τινα τῶν τῆς ἀγέλης θρεμμάτων ἀλλ' ἄχρεια γεγόνασι, καὶ οὕτω εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ὑποβαλεῖν ἕτερα χρὴ τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀπὸ τῶν τεχθέντων θρεμμάτων[w]). ὥστε μετὰ τὴν αὐτῶν[x]) ὑποβολ[ὴν] αὐτὰ τὰ ἄχρεια τῆς τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου γένηται δεσποτείας· καὶ γὰρ οὐ δίκαιόν ἐστι τὸν προπριετάριον καὶ τὰ ἀντὶ τῶν ἀχρείων ὑποβαλλόμενα ἔ[χειν] καὶ [πα]ρακατέχειν ὑπὲρ [ὧν] .... αὐτὰ ἀντεκατέστη. .... ταῦτα τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ [αὐτοῦ] γίνεται μὴ δεόμενα τῆς τοῦ προπριεταρίου τραδιτίονος· καὶ γὰρ ὃν τρόπον τὰ ὑποβαλλόμενα γίνεται τοῦ προπριεταρίου, ἅμα τε καὶ ὑπ[ο]βάλ[λει] αὐτὰ ὁ οὐσουφρουκτουάριος, κἂν [μή]πω ἰδικῶς τραδιτευθῇ τῷ προπριεταρίῳ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ ὑπὲρ ὧν ὑπεβλήθη γίνεται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κατὰ τὴν τοῦ οὐσουφρούκτου ἢ κατὰ τὴν τῶν καρπῶν [φύσιν], τουτ[έστιν ὃν τρό]πον οἱ καρποὶ γίνονται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, κἂν ὁ δεσπότης αὐτοὺς μὴ τραδιτεύσῃ, οὕτω καὶ τὰ ὑπὲρ ὧν ἀντικατέστησεν ἕτερα ὁ οὐσουφρουκτουάριος[y]) αὐτοῦ γίνεται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, κἂν ὁ προπριετάριος αὐτὰ μὴ τραδιτεύσῃ.

ἐπειδὴ τοίνυν δεσπότης ἐστὶ τῆς [τ]ούτ[ων γονῆς καὶ εἰ συμβ]ῇ τινα τῶν τεχθέντων τελευτῆσαι θρεμμάτων, ταῦτα αὐτῷ κινδυνεύεται τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ὅτι ἀ[νάγκη πᾶσά ἐστιν αὐ]τὸν ἐκ τοῦ τοκετοῦ τοῦ μετὰ ταῦτα γινομένου τὸν τῆς ἀγέλης ἀναπληρῶσαι ἀριθμὸν[z]) *καὶ ἀναγκάζεται ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα γι[νομένης γονῆς] ἀντικαθιστᾷν ἕτερα, εἰκότως τὸ κρέας αὐτῆς τῆς τελευτησάσης γονῆς αὐτῷ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ διαφέρει.*

[τὸ ε]ἰρημένον[a]), ὅτι ἀνάγκην ἔχει ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὑποβάλλειν ἕτερα ἀντὶ τῶν τελευτησάντων θρεμμάτων, [ἀληθές ἐστιν, ἔνθα] ἀγέλης ἢ[b]) βουκολίου ἢ ἱπποφορβίου, τουτέστιν ὁμάδος τινός, ἔχει τις[c]) οὐσούφρουκτον. εἰ γὰρ μὴ ὁμάδος ἀλλ' ἰδικῶν [κεφαλῶν, ὁ κίν]δυν[ος] ὁρᾷ τὸν προπριετάριον. καὶ δῆλος ὁ λογισμός. ἔνθα μὲν γὰρ ἀγέλης ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, κἂν συμβῇ τινα [τελευτῆσαι τῶν] θρεμμάτων, ἡ[d]) τῆς ἀγέλης ἔτι σώζεται προσηγορία, καὶ ὁ ταύτης οὐσούφρουκτος φυλάττεται τοσοῦ[τον, ἐφ' ὅσον] τὰ περιλειφθέντα[e]) τῶν θρεμμάτων ἀριθμὸν ἀναπληροῦσιν ἀγέλης, τουτέστι μὴ ἐλάττονα εἴη τῶν δέκα θρεμμάτων, [καὶ][f]) οὐ

nondum sunt in rerum natura, futura tamen sunt, legare proprietatem, cur non legaremus usumfructum? Haec de partu ancillae, cuius quis usumfructum habet. Foetus autem pecorum Sabinus et Cassius aiunt usufructuario competere. Et pecorum quidem foetus usufructuario competere manifestum est: sin autem grex sit, cuius usumfructum habet, oportet eum rursus ex natis substituere alia et submittere in locum defunctorum, et sic numerum gregis incolumem servare et supplere. Sed et si pecora non sint defuncta, sed inutilia facta, etiam sic in locum eorum alia submittere debet usufructuarius ex pecoribus postea natis, ut post substitutionem inutilia illa propria usufructuarii fiant; neque enim aequum est proprietarium et ea habere, quae pro inutilibus substituta sunt, et retinere ea, pro quibus substituta sunt .... haec usufructuarii eiusque fiunt, ita ut non opus sit traditione a proprietario facienda; nam quemadmodum substituta proprietarii fiunt, simulatque usufructuarius ea substituerit, licet specialiter proprietario non tradantur, eodem modo etiam ea, pro quibus substituta sunt usufructuarii fiunt secundum ususfructus vel fructuum naturam, hoc est quemadmodum fructus usufructuarii fiunt, licet proprietarius eos non tradiderit, ita etiam ea, pro quibus usufructuarius alia substituit, ipsius usufructuarii fiunt, quamvis proprietarius ea non tradiderit.

127. [*Steph. index l.* 70 §. 2.] Quandoquidem igitur dominus foetus est, et si qua ex pecoribus adgnatis mori contigerit, haec periculo usufructuarii sunt, quia omnino ex foetu postea adgnato gregis numerum supplere debet et ex foetu postea nato alia substituere compellitur, naturaliter caro foetus demortui ipsi usufructuario competit.

128. [*Steph. index l.* 70 §. 3.] Quod dicitur usufructuarium in locum defunctorum pecorum alia substituere debere, verum est, ubi gregis vel armenti vel equitii, id est universitatis cuiusdam, usumfructum quis habet. Si enim non universitatis, sed singulorum capitum, periculum ad proprietarium spectat. Et ratio manifesta est. Nam si gregis usumfructum habet, si vel nonnulla pecora mori contigerit, tamen gregis nomen adhuc salvum est, eiusque ususfructus incolumis manet, quamdiu quae supersunt pecora numerum gregis efficiunt, hoc est non minus quam decem pecora sunt,

47) Cod. νομάδων. Caeterum in hoc verbo expl. fol. 170. 184. Inc. fol. 136. 137.

v) Deest in Cod.
w) Cod. χρημάτων.
x) Legebam in Cod. συν. μετα τ.. ἄχρει.
y) Cod: ἀντικατέστη ἕτερα ὁ οὐσούφρουκτος.
z) Codicis lectio corruptissima. Nimirum post ἀριθμόν pergit: ὅτι τοίνυν αὐτῷ κινδυνεύεται τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ ὅτι ἀνάγκη πᾶσα ἐστὶν αὐτὸν ἐκ τοῦ τοκετοῦ τοῦ: — κὰν ἀναγκάζεται κ. τ. λ.

a) cf. Schol. l. II. 267 sq. *Fabroti.*
b) Cod. ἐστί.
c) Cod. τέως.
d) Cod. ἢ habere videbatur.
e) Cod. περιληφθέντα.
f) Cod. non habet.

δὲ ὑποβάλλει ἀντὶ τῶν φθειρομένων. τὸ οὖν ὑποβάλλειν φάκτον ἐστὶν, ὥσπερ διαίρεσις· καὶ γίνονται τὰ ὑποβληθέντα τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος.

[οα'. Μαρ]κελλ. Ἐὰν ἐν τῷ μεσαύλῳ, καθ' οὗ χρῆσιν ἔχω, ἄλλος ἐποικοδομήσῃ, καὶ καταλυθῇ τὸ ἔργον εἴσω τοῦ χρόνου τῆς ἀχρησίας, ἀποκαθίσταταί μοι ἡ χρῆσις.

[οβ'. Οὐλπ.] Ὁ ψιλὴν ἔχων δεσποτείαν ἰσχυρῶς ληγατεύει τὴν χρῆσιν· καὶ ἁρμόζει, εἴτε ζῶντος αὐτοῦ ἐπανέλθῃ πρὸς τὴν δεσποτείαν ἢ καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἢ μετὰ ταῦτα.

ογ'. Pompo. Ἐὰν μεσαύλου ληγατευθῇ μοι χρῆσις, δύναμαι καλύβην ἐν αὐτῷ ποιεῖν πρὸς φυλακὴν τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων.

οδ'. [Γαϊ.] Ἐὰν δούλῳ μου καὶ ἄλλῳ διαφέροντί σοι ληγατευθῇ χρῆσις, οὕτως ἐστὶν ὡς ἡμῖν ληγατευθείσης, καὶ ἐξ ἴσου ἡμῖν διαφέρει.

[ΤΙΤΛΟΣ Β'.]

Περὶ χρήσεως καρπῶν προσαυξανομένης.

Βι. ζ' τῶν διγ. τι. β'.[49])

[α'. Οὐλπιαν.] Ὅτε ἡνωμένως ληγατευθῇ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, οὐ μὴν ὅτε διῃρημένως, ἁρμόζει τὸ δίκαιον τῆς προσαυξήσεως.

Ἐὰν οὖν κοινῷ δούλῳ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν καὶ ὁ εἷς τῶν δεσποτῶν μὴ καταδέξηται ἢ μὴ χρήσηται, τὸ μέρος αὐτοῦ τῷ ἑτέρῳ δεσπότῃ προσαύξει, κἂν ἀνίσως ἐδέσποζον. εἰ δὲ κοινῷ δούλῳ

σβέννυται[g]) ὁ οὐσούφρουκτος .... καὶ ἑνὸς .... νται ὁ οὐσουφρουκτουάριος || || || || || — || || || || εἴτε ἐμοὶ .... τοῦ κώδ. τι. λγ' διατ. ιε' καὶ ιζ'.

ἐντεῦθεν καὶ περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου . διαλ .... συσουφρ .... ἢ καὶ ἄλλως ἀπολλυντ .. τω οὐσουφρ .... μέρος ὅτι κονιούγκτιμ αυτον ἢ ἡνωμένως τὸν οὐσούφρουκτον ὁ διαθέμενος ἐληγάτευσε .... πρίμῳ καὶ σεκούνδῳ τὸν οὐσούφρουκτον τοῦδε τοῦ ἡμετέρου πραγμ .... εἰ γὰρ μὴ κονιούγκτιμ .... [ἐλη]γατεύθη, οὐκ .... τέλειος ἑκάστῳ οὐσουφρουκτος, ἀλλὰ μέρος μ[ὲν] πρίμῳ, μέρος [δὲ] σεκούνδῳ .... δικα .. .. γὰρ ὅτε κονιούγκτιμ ἐληγατεύθη προσ .... νειτου .... οὐλπιανὸς ..... τρακτεύζων παραδεί .. διαθεὶς . κατεχει τι φησιν .... συσουφρούκτ .. ἆρα τοῦ — .... παραιτουμένου ἢ ἀπολλύντος ..... [προσαυ]ξάνεται οὐ τετίῳ ἀλλὰ .... δεσπότ . ὡς μόνῳ ὄντι κλ .... ἡ τοῦ ἰουλιανοῦ γνώμη ..... οὐ δυνάμεθα λέγειν, ὅτι παρὰ θατέρου τῶν δεσποτ ... ἀπολλυμ .. .... εἰς β' μέρη δ[ιαιρ]εῖ[ται], καὶ ἓν μὲν αὐτῶν τῷ ἄλλῳ δεσπότῃ προσαυξάνεσθαι, τὸ δὲ ἄλλο μέρος, ἐπειδὴ μὴ δύναται τετίῳ δισιευγκταρίῳ προσαυξάνεσθαι, τῷ προπριεταρίῳ προστίθ .... τὸ εἰρημένον ἐν τῷ κ' διγ. τοῦ παρόντος τι. κἂν τὰ μάλιστα γὰρ ἐπὶ τῶν κατα .... γινομέν .. τὸ μὴ δυνάμενον τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ προσπορίζεσθαι τῷ προπριεταρίῳ προσπορ[ίζεται] ....

capitum alia submittit. Submittere igitur facti est, sicut divisio: et submissa fiunt proprietarii.

LXXI. *Marcell.* Si in area, in qua usumfructum habeo, alius aedificaverit, et aedificium dissolutum sit intra tempus non utendi, ususfructus mihi restituitur. L. 71. D. VII. 1.

LXXII. *Ulp.* Qui nudam proprietatem habet, recte usumfructum legat: et competit, sive vivo eo ad proprietatem redierit sive mortuo ante aditam hereditatem vel postea. L. 72. D. eod.

LXXIII. *Pompo.* Si areae ususfructus mihi legatus sit, casam in ea aedificare possum ad custodiam rerum, quae illic sunt. L. 73. D. eod.

LXXIV. *Gai.* Si servo meo et alii ad te pertinenti ususfructus legatus sit, perinde est, ac si nobis legatus esset, et aequaliter ad nos pertinet. L. 74. D. eod.

[TITULUS II.]

De usufructu accrescente.

Lib. VII Dig. tit. 2.

1. *Ulpian.* Quum coniunctim ususfructus legatus est, non etiam quum separatim, ius accrescendi competit. L. 1. pr. D. VII. 2.

Itaque si communi servo ususfructus legatus sit et alter ex dominis non admittat legatum vel non utatur, pars eius alteri domino accrescit, licet non ex aequa parte servus ad eos pertineret. Si vero § 1. 2.

et usufructus || || || || || || || — — — — — — — — — — — — — — — — — || || || || ||

---

1. [*Steph. index* l. 1 pr. § 1. 2 D. VII, 2.] Abhinc etiam de usufructu .... || || || || || || — || || || ....

---

49) Addit Cod: ἀνάγνωθι τὸ ιε' διγ.

g) Expl. fol. 179. 184. Inc. fol. 136 137.

ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ διῃρημένως πέτρῳ ληγατευθῇ, τὸ φθειρόμενον μέρος ἑνὸς τῶν δεσποτῶν μόνῳ τῷ ἑτέρῳ προσαύξει· ὥσπερ ὅτι δύο τισὶν ἡνωμένως, καὶ ἑτέρῳ διῃρημένως ληγατευθῇ.[49])

L. 1 § 3. D. VII. 2. Ἔσθ' ὅτε καὶ χωρὶς ἑνώσεως χώρα τῇ προσαυξήσει· ἔνθα τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐμοὶ καὶ σοὶ κεχωρισμένως εἰς ὁλόκληρον χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ· τῇ γὰρ συνδρομῇ μειοῦται τὸ ἀλλήλων ληγάτον. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς δεσποτείας ἐστί. τὸ δὲ μεῖζόν ἐστιν ἐν

.... εν .... λειον ὁ οὐσούφρ ...... σχῆμα φυλαττ .. καὶ οὔτε πρὸς τὴν προπριεταρίαν οὔτε πρὸς τὸν τίτιον αντισχετο .... κονιούγκτιμ καὶ ἑτέρῳ τινὶ σεπάρτιμ οὐσούφρουκτος καταλέλειπται, τὸ τοῦ κονιουγκτου μέρος ἐπὶ .... ἔρχεται, καὶ οὐκ ἐπ' ἐκεῖνον, ᾧ σεπάρτιμ οὐσούφρουκτον καταλέλοιπεν ὁ διαθέμενος.

κυρ. εἰ κονιούγκτιμ ληγατευθῇ τισιν οὐσούφρουκτος, τὸ μέρος τὸ παραιτηθὲν ἢ αὐθεντῆσαν τοῖς λοιποῖς προσαυ[ξ]εται. τὸ αὐτὸ κἂν ἐπικοίνῳ οἰκέτῃ ληγατευθῇ καὶ εἷς δεσπότ[ης αὐτοῦ] παραιτήσηται. εἰ δὲ τιτίῳ καὶ τῷ ἐπικοίνῳ ἐμοῦ καὶ σοῦ οἰκέτῃ, ἢ τιτίῳ καὶ ἐμοὶ καὶ σοὶ κεχωρισμένως[h]) ἐληγατεύθη, μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ μόνον χώρα τῇ προσαυξήσει.

εἰ δὲ δεσποτεία ληγατευθῇ κοινῷ δούλῳ καὶ παραιτήσηται εἷς τῶν δεσποτῶν, οὐ προσαύξεται [τῷ] ἄλλῳ οὔτε τὸ ληγάτον εἰς ὁλόκληρον ἕκαστος ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ πρὸς ἀναλογίαν τῆς ἐπὶ τῷ δούλῳ δεσποτείας, ὡς βι. λα' διγ. κ'. περὶ δὲ τῶν καταλιμπανομένων κοινῷ[i]) δούλῳ ληγάτων καὶ κληρονομιῶν ἀναγν. βι. κη' τι. ς' διγ. μη' καὶ βι. κθ' τι. β' διγ. ξγ', ξδ', ξς', ξζ' καὶ βι. λ' διγ. ν' καὶ πα'[k]) καὶ βι. λε' τι. α' διγ. μγ' θε. ε'.

ἔστιν ὅτε κἂν[l]) μὴ κονιούνκτιμ ὁ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη, τὸ τοῦ παραιτουμένου μέρος προσαυξάνεται τῷ συλληγαταρίῳ. συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅταν σεπάρτιμ, ἐξ ὁλοκλήρου μέντοι, δύο τισὶν ὁ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη. εἰ γάρ τις οὕτω καταλείψει δύο τισὶν οὐσούφρουκτον οὕτως εἰπών· δίδωμι καὶ λεγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον πρίμῳ τοῦ κορνηλιανοῦ ἀγροῦ καὶ σεκούνδῳ δίδωμι καὶ ληγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ, φησί που κέλσος καὶ ἰουλιανός, ἑκάτερον ἡμῶν τῶν ληγαταρίων συντρέχειν ἀλλήλοις. ἐπειδὴ γὰρ ἑκάτερος ἡμῶν τῇ του ἑτέρου συνδρομῇ πρὸς ἥμισυ λαμβάνει, καὶ ἠθέλησεν ὥσπερ ὁ διαθέμενος ἡμᾶς, εἰ καὶ μὴ τοῖς ῥήμασιν ἀλλ' οὖν τῇ ἐννοίᾳ, συντρέχειν ἀλλήλοις, ἐοίκαμεν ἐν τούτῳ κονιουγκταρίοις, καὶ εἰκότως το τοῦ παραιτουμένου μέρος τῷ ἄλλῳ[m]) προσαυξάνεται κατα μίμησιν τῆς ληγατευθείσης δεσποτείας· ἐὰν γάρ τις δύο τισὶν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν αὐτὸν ἀγρὸν ληγατεύσῃ σεπάρτιμ, τὸ τοῦ παραιτουμένου μέρος ἐπὶ τὸν συλλεγατάριον ἔρχεται, καὶ τοῦ παντὸς ἀγροῦ θάτερος τῶν λεγαταρίων γίνεται κύριος. ἐπὶ[n]) δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου οὕτως τὸ παρά τινος αὐτῶν ἀπολλύμενον μέρος προσαυξάνεται τῷ ἄλλῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ὥστε ἐπὶ μὲν τῆς δεσποτείας ἐκ παραιτήσεως γίνεται ἡ προσαύξησις, ἐπὶ δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου οὐ μόνον ἐκ παραιτήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἑνὸς χώρα τῇ προσαυξήσει. περὶ γὰρ τούτου πάντες[o]) οἱ νομικοὶ συνῄνεσαν, καὶ ὥς φασιν ὅ τε κέλσος καὶ ὁ ἰουλιανὸς σοφώτατα τοῦτο παραδιδόντες, ὁ οὐσούφρουκτος δοκεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνίστασθαι. διὰ γὰρ τῆς καθ' ἡμέραν χρήσεως γνωρίζεται ὁ οὐσούφρουκτος, φάκτου τινὸς ἑκάστοτε τουτέστι τοῦ κεχρημένου δεόμενος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν προοιμίῳ τοῦ ἑξῆς τί. φησίν, καὶ οὐχ ὡς ἡ δεσποτεία προσάπαξ ἁρμόττει καὶ μόνον μένουσα βεβαίως παρὰ τοῦ ἐκποιησαμένου[p]). τοιγαροῦν ἐπειδὴ ἑκάστῃ ἡμέρᾳ ὁ οὐσούφρουκτος δοκεῖ πως συνίστασθαι καὶ ἐκ καινῆς ἁρμόττειν, εἰκότως καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ κτῆσιν χώρα γίνεται τῇ προσαυξήσει, καὶ ὁτεδήποτε θάτερος τῶν συνουσουφρουκτουαρίων μὴ εὕροι τὸν σὺν αὐτῷ δυνάμενον μέρος

communi servo ususfructus legatus sit, et separatim Petro relictus sit, amissa pars alterius ex dominis alteri soli accrescit: quemadmodum quum duobus coniunctim, et alteri separatim legatus est.

Interdum, etsi non sint coniuncti, locus est iuri accrescendi: puta si eiusdem rei mihi et tibi separatim in solidum ususfructus legatus sit: concursu enim legatum invicem minuitur. Quod et in proprietate obtinet. Sed in usufructu hoc plus est, quod etiam

2. *Cyr.* [*l.* 1 *pr.* § 1. 2.] Si quibus coniunctim ususfructus legatus sit, pars, quae repudiatur vel deficit, reliquis accrescit. Idem obtinet, si communi servo legatus sit et unus ex dominis eius repudiaverit. Si vero Titio et servo, qui mihi et tibi communis est, vel Titio et mihi et tibi separatim (coniunctim?) legatus sit, solum inter me et te ius accrescendi locum habet.

3. [*Anon. sive Enant. ad l.* 1 § 1.] Si tamen proprietas legata sit servo communi et unus ex dominis repudiaverit, alteri non accrescit nec solidum uterque legatum petit, sed pro rata dominii in servo, ut lib. XXXI dig. 20. De legatis autem et hereditatibus, quae relinquuntur communi servo, lege lib. XXVIII tit. 6. dig. 48 [pr.] et lib. XXIX tit. 2 dig. 63. 64. 66. 67 (64 65. 66. 67. 68) et lib. XXX dig. 50 [pr.] et 81 [§ 1] et lib. XXXV tit. 1 dig. 43 them. 5 (44 § 8).

4. [*Steph. index l.* 1 § 3.] Interdum licet non coniunctim legatus sit ususfructus, repudiantis portio collegatario accrescit. Accidit hoc, quum separatim, sed in solidum, ususfructus duobus legatus est. Nam si quis duobus usumfructum sic reliquerit: Do lego Primo usumfructum agri Corneliani et Secundo do lego usumfructum eiusdem agri, Celsus et Iulianus ait, utrumque nostrum legatariorum invicem concurrere. Nam quum uterque nostrum concursu alterius partem dimidiam fert, et quasi voluit testator, si non verbis certe mente, invicem nos concurrere, ideo coniunctis similes sumus, et consequenter repudiantis portio alteri accrescit ad instar proprietatis legatae; nam si quis duobus in solidum eundem agrum separatim legaverit, repudiantis portio ad collegatarium transit, et alter legatarius totius agri dominus fit. Sic in usufructu pars ab altero repudiata alteri usufructuario accrescit, ut in proprietate legata ob repudiationem ius accrescendi obtinet. In usufructu autem non solum si repudiaverit alter, sed etiam si amiserit, ius accrescendi locum habet. De hoc enim omnes ICti consenserunt, et ut aiunt Celsus et Iulianus prudentissime hoc tradentes, ususfructus quotidie constitui videtur. Nam in usu quotidiano ususfructus consistit, et facto aliquo eius, qui utitur, indiget, ut Ulpianus in principio tituli sequentis dicit, nec sicut dominium semel tantum competit, firmiter constitutum apud .... Igitur quum quotidie ususfructus constitui et de novo competere videatur, consequenter etiam posteaquam acquisitus est, iuri accrescendi locus est, et quum primum alter ex usufructuariis non inveniet, qui secum partem ususfructus habere possit, in totum eo utetur iure accrescendi. Ususfructus enim ambulatorius est, quod de proprietate non potest dici; nam temporalis proprietas non datur. Usufructuarius igitur in to-

49) Expl. fol. 136. 137. Inc. fol. 41. 42.

h) An κονιούγκτιμ;

i) Expl. fol. 136. 137. Inc. fol. 41. 42.

k) Numeri ν' et π' non satis certi. Potius videbar mihi legere π' καὶ πγ'.

l) Cod. καί.

m) Cod. ἄλλοτρ..

n) In sequentibus hallucinatur librarius. Graeca intacta relinquere malo, vertendo periculum emendationis facturus.

o) Cod. παντός.

p) Forte ἐκδικουμένου, coll. verbis textus: quo vindicatur.

τῇ χρήσει τῶν καρπῶν, ὅτι καὶ μετὰ τὸ κτήσασθαι ἐὰν ὁ εἷς ἀπολέσῃ τὸ μέρος αὐτοῦ, τῷ ἄλλῳ προσαύξει. μὴ εὑρισκομένου δὲ ἑνὸς τῶν ὀφειλόντων συνδραμεῖν ἡνωμένων ἢ διῃρημένων, ὁ εὑρισκόμενος τὸ ἅπαν νέμεται.

β΄. **Afri.** Ἐὰν ληγατευθῇ πρᾶγμα ἄνευ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, οὐκ ἔχουσιν οἱ κληρονόμοι τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον· ἀλλὰ τὸ φθειρόμενον μέρος πρὸς τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα ὑποστρέφει. τότε γάρ ἐστιν ἡ προσαύξησις, ὅτε τὸ δύο ληγατευθὲν εἰς ὁλόκληρον τῇ συνδρομῇ διαιρεῖται.

γ΄. **Ulpia.** Ἐὰν δύο δεσπόται παραδώσωσι τὸν

si partem suam acquisitam alter amiserit, haec alteri accrescit. Sin autem alter eorum, qui concurrere debent, non inveniatur, sive coniuncti sive disiuncti sint, qui invenitur, solidum possidebit.

II. *Afri.* Si res deducto usufructu legata sit, ius accrescendi heredes non habent; sed pars amissa ad dominum proprietatis redit. Tunc enim iuri accrescendi locus est, quum res duobus in solidum legata concursu dividitur. *L.* 1. §. 4. *L.* 2. *L.* 3. *pr.* *D.* VII. 2.

III. *Ulpia.* Si duo domini deducto usufructu *L.* 3. §. 1. *D. eod.*

ἔχειν τοῦ οὐσουφρούκτου, εἰς ὁλόκληρον κέχρηται τούτῳ δικαίῳ τῆς προσαυξήσεως. ὁ γὰρ οὐσούφρουκτος ἀμβουλοντόριός q) τις ἐστιν, ὅπερ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐπὶ δεσποτείας· πρόσκαιρος γὰρ οὐκ ἔρχεται δεσποτεία. κέχρηται τοίνυν εἰς ὁλόκληρον ὁ οὐσουφρουκτουάριος τῷ οὐσουφρούκτῳ μὴ ὄντος τοῦ συντρέχοντος καὶ δυναμένου μέρος ἔχειν τοῦ οὐσουφρούκτου, καὶ οὐ διαφέρομεν, πότερον κονιούγκτιμ τὸν οὐσούφρουκτον ὁ διαθέμενος ἐληγάτευσεν ἢ δισιούνκτιμ, ἑκάστῳ μέντοι αὐτὸν εἰς ὁλόκληρον καταλελοιπὼς παρ᾽ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κληρονόμου τὸν οὐσούφρουκτον, ὡς δεδήλωται ἀνωτέρω.

εἰ δὲ δύο τισὶ κεχωρισμένως ἑκάστῳ εἰς τέλειον ὁ οὐσούφρουκτος ἢ προπριεταρία ληγατευθῇ, χώρα τῇ προσαυξήσει· ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ μετὰ τὸ συστῆναι.

ὁ ἰουλιανὸς καὶ τοῦτό φησιν· ἐνστησάμενός τις δύο τινὰς κληρονόμους ἐληγάτευσε τιτίῳ τὸν ἀγρὸν τὸν κορνελιανὸν δεδούκτο οὐσουφρούκτῳ, καὶ ἦν ὁ λεγατάριος προπριετάριος, οἱ δὲ κληρονόμοι οὐσουφρουκτουάριοι. λέγει τοίνυν ὁ ἰουλιανός, ἐὰν εἷς τῶν κληρονόμων ἀπολέσει τὸ οἰκεῖον μέρος, οὐ τῷ συγκληρονόμῳ προσαυξάνεται, ἀλλὰ πρὸς τὴν προπριεταρίαν ἐπανατρέχει, ἐπειδὴ μὴ τῇ συνδρομῇ τῶν κληρονόμων διαιρεῖσθαι δοκεῖ μεταξὺ αὐτῶν ὁ οὐσούφρουκτος, ὥσπερ ὅταν πρίμῳ τέλειον οὐσούφρουκτόν τις καταλελοιπὼς τοῦ αὐτοῦ πράγματος τέλειον πάλιν τὸν οὐσούφρουκτον σεκούνδῳ καταλιμπάνει· τῇ γὰρ ἐπιφορᾷ καὶ συνδρομῇ σεκούνδου τὸ τοῦ πρίμου λεγάτον μειοῦται. ἐπὶ δὲ τοῦ ὑποκειμένου θέματος ἐπειδὴ μὴ δείκνυται ὁ τεστάτωρ εἰπὼν τῷδε τῷ κληρονόμῳ τὸν οὐσούφρουκτον καταλιμπάνω καὶ τῷδε τῷ κληρονόμῳ [τὸν] r) αὐτὸν οὐσούφρουκτον, ἀλλὰ τὴν προπριεταρίαν ἐλεγάτευσε δεδούκτο οὐσουφρούκτῳ, τοῦτον δὲ τὸν οὐσούφρουκτον προ χερεδιταρία πάρτε προσεκύρωσε ἐξ ἀρχῆς ἑκατέρῳ τούτων τῇ ὑπεξαιρέσει τῆς δεσποτείας, εἰκότως οὔτε τῇ συνδρομῇ θατέρου τῶν κληρονόμων τὸ τοῦ ἑτέρου μέρος μειοῦσθαι δοκεῖ οὔτε κονιούγκτιμ αὐτοῖς ὁ οὐσούφρουκτος καταλελεῖφθαι νομίζεται· οὔτε γὰρ οὐσούφρουκτον αὐτοῖς ὁ διαθέμενος ἰδικῶς φαίνεται καταλελοιπώς. μάθε τοῦτο ὡς ἐν κανόνι· ἔνθα κληρονόμου ὑπόκειται πρόσωπον, ἀργεῖ τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον s), πλὴν εἰ μὴ ὁ κληρονόμος ὡς λεγατάριος ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον ἢ μητρὸς ἢ παιδὸς ὑπόκειται πρόσωπον t)· τοῦτο γὰρ ἐκ τῶν μετὰ τοῦτο u) διγ. ἔστιν εὑρεῖν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐπὶ τοῦ προλαβόντος θέματος ἀργεῖ τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον, εἰκότως τὸ παρὰ θατέρου τῶν κληρονόμων ἀπολλύμενον v) οὐσουφρούκτου μέρος πρὸς τὸν λεγατάριον ἤτοι πρὸς τὴν προπριεταρίαν μετέρχεται καὶ οὐ προστίθεται τῷ συγκληρονόμῳ. συνᾴδει τῷ ἀφρικανῷ γράφων πού καὶ νεράτιος, ἀργεῖν οἰόμενος τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον δύο γραφέντων κληρονόμων καὶ προπριεταρίας παρ᾽ αὐτῶν ληγατευθείσης, καὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ νερατίου συνᾴδει γνώμῃ τὸ ὡς ἐν λογισμῷ καὶ κανόνι εἰρημένον τῷ κέλσῳ· τότε γὰρ χώραν ἔχειν φησὶ τὸ τῆς αὐξήσεως δίκαιον, ὅτε τῇ τῶν δύο συνδρομῇ μερίζεται ὁ οὐσούφρουκτος ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἁρμόττων ἐξ ὁλοκλήρου. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τραδιτίωνος ἕλκει πάλιν ὁ κέλσος· οἷον δύο τινὲς κοινὸν ἔχοντες ἀγρὸν ἐτραδίτευσάν τινι τὴν προπριεταρίαν. καὶ ἐνταῦθα γὰρ τὸ παρ᾽ ἑνὸς τούτων μέρος ἀπολλύμενον w) τοῦ οὐσουφρούκτου μετέρχεσθαί φησιν ἐπὶ τὴν προ-

tum utitur usufructu, si non sit, qui concurrere possit et partem habere ususfructus, nec distinguo, utrum coniunctim usumfructum testator legaverit an disiunctim, si omnino, ut supra dictum est, utrique totum ab uno eodemque herede reliquerit.

5. [*Cyr. l.* 1 §. 3.] Et si duobus separatim utrique in totum ususfructus vel proprietas legata sit, iuri accrescendi locus est: in usufructu etiam postquam constitutus est.

6. [*Steph. index l.* 1 §. 4 *l.* 2. *l.* 3 *pr.* §. 1.] Iulianus etiam hoc dicit: Duobus quis heredibus institutis Titio cuidam fundum Cornelianum deducto usufructu legavit, et ita legatarius erat proprietarius, heredes autem usufructuarii. Dicit igitur Iulianus, si alter heredum partem suam amiserit, non coheredi accrescit sed ad proprietatem revertitur, quoniam non concursu heredum ususfructus inter eos dividi videtur, quemadmodum si quis Primo perfectum usumfructum reliquisset, et deinde eiusdem rei perfectum usumfructum Secundo relinqueret: nam adiectione et concursu Secundi legatum Primi minueretur. In proposita autem specie quum testator non dixerit: Illi heredi usumfructum relinquo et illi heredi eundem usumfructum, sed proprietatem legaverit deducto usufructu et hunc usumfructum proprietatem excipiendo ab initio pro parte hereditaria utrique assignaverit, consequenter etiam alterius heredis portio alterius concursu non videtur minui nec coniunctim iis ususfructus relictus esse videtur: neque enim specialiter usumfructum iis reliquisse testator conspicitur. Disce hoc regulariter: Ubi heredis persona intervenit, ius accrescendi cessat, nisi heres tamquam legatarius usumfructum habeat vel matris filiive persona interveniat: hoc enim invenire est in sequentibus dig. Igitur quoniam in praecedente paragrapho ius accrescendi cessat, consequenter pars ususfructus ab altero herede amissa ad legatarium sive ad proprietatem revertitur neque accrescit coheredi. Consentit Africano etiam Neratius scribens alicubi, et putans ius accrescendi cessare, si duo heredes scripti sint et proprietas ab iis legata, et huic sententiae Neratii concinit ratio et regula Celsi, qui tunc dicit ius accrescendi locum habere, si ususfructus duobus ab initio in solidum competens concursu eorum dividatur. Hoc idem etiam ad traditionem trahit Celsus: veluti [si] duo communem fundum habentes proprietatem alicui tradiderint. Nam etiam hoc casu partem ususfructus ab altero amissam ad proprietatem redire Celsus dicit, reducem vero non toti proprietati accedere, sed ei parti proprietatis, quam tradidit qui modo usumfructum amisit. Ususfructus enim eam partem quaerit, a qua ab initio divisus est.

q) Cod. ἂν βουλουτ . ρ . . .
r) Deest in Cod.
s) Cf. Schol. c. II 272 *Fabrott.*
t) Haec verba: ἀργεῖ — πρόσωπον librarius verborum finalium similitudine deceptus in contextu omisit, sed postea in margine supplevit.
u) Cod. τὸ ξ´ videbatur habere.
v) Cod. ἀπολλυμένου.
w) Cod. ἀπολλυμένου.

ἀγρὸν ἄνευ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, καὶ ὁ εἷς ἀπολέσῃ τὸ μέρος αὐτοῦ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, πρὸς τὸ παραδοθὲν ἐξ αὐτοῦ μέρος τῆς δεσποτείας ὑποστρέφει.

L. 3. §. 2. D. VII. 2. Ἐὰν ἀγρὸς ληγατευθῇ μοι καὶ σοὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, ἔχομεν πρὸς ἀλλήλους τὸ δίκαιον τῆς προσαυξήσεως· ἐὰν γὰρ ἀπὸ σοῦ φθαρῇ, ἐμοὶ ἀνήκει, καὶ οὐχ ὑποστρέφει πρὸς τὴν δεσποτείαν· εἰ γὰρ ἐμοὶ καὶ σοὶ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ ἐπι-

fundum tradiderint, et alter ex his partem ususfructus amiserit, ad traditam ab eo dominii partem redit.

Si fundus mihi legatus sit et tibi eiusdem ususfructus, invicem ius accrescendi habemus: nam si a te amissus fuerit, ad me pertinet, et ad proprietatem non redit: si enim mihi et tibi legatus sit ususfructus, et proprietatem acquisiero, neutri no-

πριεταρίαν ὁ κῖλσος, μετερχόμενον δὲ μὴ πρὸς πᾶσαν [ἐ]φαπλοῦσθαι τὴν προπριεταρίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς προπριεταρίας, ὅπερ ἐτραδίτευσεν ὁ νῦν ἀπολέσας τὸν οὐσουφρούκτον. καὶ γὰρ ὁ οὐσουφρούκτος ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐζήτει, ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν διῃρέθη.

οὐ μόνον δύο τισὶν οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος χώρα τῇ προσαυξήσει, ἀλλὰ καὶ εἰ ἑτέρῳ μὲν ἀγρὸν μὴ προσθεὶς μήτε εἰπὼν δεδούκτο οὐσουφρούκτῳ, ἑτέρῳ δὲ οὐσουφρούκτον [ὁ][x]) διαθέμενος ἐληγάτευσε. σαφηνιζέσθω δὲ τὸ εἰρημένον ὀλίγα προθεωρούντων ἡμῶν. ἕτερόν ἐστιν προσαύξησις οὐσουφρούκτου καὶ ἕτερον ἐπαναδρομή· ἡ μὲν γὰρ προσαύξησις συνιστάμενον ἔτι δηλοῖ τὸν οὐσουφρούκτον, ἡ δὲ ἐπαναδρομὴ σβεσθέντα. τοῦτο ση. ἔνθα μὲν γὰρ οὐσουφρούκτος πρὸς προπριεταρίαν μετέρχεται, τότε ἐπαναδρομή ἐστι τὸ γινόμενον, τουτέστι παύεται ὁ οὐσουφρούκτος· ἔνθα δὲ οὐσουφρούκτος προστίθεται, τοῦτο ἐστὶ προσαύξησις, ὃ δηλοῖ συνιστάμενον ἔτι τὸν οὐσουφρούκτον. μάθε καὶ τοῦτο· ἔνθα μὲν οὐσουφρούκτος βαδίζει πρὸς τὴν προπριεταρίαν, τοῦτο ἐστὶ ἐπαναδρομή· ἔνθα δὲ τοὐναντίον ἡ προπριεταρία πρὸς τὸν οὐσουφρούκτον μετέρχεται, τοῦτο λέγεται κονσολιδατίων. μάθε καὶ τοῦ[y])το· ἐὰν[z]) τις οὕτως εἴπῃ· δίδωμι καὶ ληγατεύω ἀγρόν, εἶτα τούτου αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ ἑτέρῳ ληγατεύει τὸν οὐσουφρούκτον, λαμβάνει μὲν ὁ εἷς τῶν ληγαταρίων, ᾧ τὸν ἀγρὸν καταλέλοιπεν ὁ διαθέμενος, τὴν προπριεταρίαν καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, λαμβάνει καὶ ὁ συλληγατάριος τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, ἐπειδὴ ληγατεύων τὸν[a]) ἀγρὸν οὐκ ἐπήγαγεν ἰδικῶς ὁ διαθέμενος, ὅτι δεδούκτο οὐσουφρούκτῳ αὐτὸν ληγατεύει. εἰ δὲ καὶ οὕτως εἴπῃ· δίδωμι καὶ ληγατεύω τὴν προπριεταρίαν τιτίῳ ληγατεύσας τὸν οὐσουφρούκτον, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον καὶ τὴν προπριεταρίαν καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου λαμβάνει μαίβιος, τὸ δὲ ἕτερον μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου κομίζεται τίτιος, καὶ τοῦτο σαφέστερον εὑρήσεις ἐν τῷ ε´ διγ. τοῦ παρόντος τί. ταῦτα εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. τελευτῶν τις πρίμῳ μὲν καταλέλοιπε τὸν ἀγρὸν τὸν κορνηλιανὸν, μὴ προσθεὶς μήτε εἰπὼν δεδούκτο οὐσουφρούκτῳ, σεκούνδῳ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ τὸν οὐσουφρούκτον. ὅτι μὲν πρῖμος λαμβάνει τὴν προπριεταρίαν τοῦ ἀγροῦ καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, ὁ δὲ σεκοῦνδος τὸ ἕτερον ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, δῆλον· εἰ δὲ ὅτι[b]) συνέβη τὸν σεκοῦνδον ἀπολέσαι τὸ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, ὅτι μὲν πρὸς τὸν πρῖμον τὸν ἔχοντα τὴν προπριεταρίαν καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου τὸ ἀπολλύμενον ἐπανέρχεται[c]) .... τησων εστι εγω .... τῷ πως ἐπανέρχεται ποτερον τῆς ἐπαναδρομῆς ὡς τὴν προπριεταρίαν μα .... προσαυξήσεως ὡς ἐπὶ οὐσουφρ ..... ἐπανερχόμενον ἵνα εἰ μὲν πρὸς τὴν προπριεταρίαν ἐπαναδράμῃ μηκέτι .... οὐσουφρ ...... μᾶλλον τῷ προσώπῳ τοῦ πρίμου προστεθείη ὡς συνουσουφρούκτουαρ .. δοκεῖσθαι .... μάλιστα ο .. προπριεταρι .. ἐστι παρ᾽ αὐτοῖς καὶ ἤρεσεν ὥστε τῷ δικαίῳ τῆς προσαυξήσεως .... μέρος καὶ μὴ εἰς τὴν προπριεταρίαν ἐπανατρέχειν καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ τῆς προπρι[εταρίας] .... αὐτῆς μᾶλλον ἐπανέρχεται, ἀλλὰ τῷ προσώπῳ τοῦ πρίμου προστίθεται καὶ .... συμβῇ δὲ τινα .. ουτ ... προπριεταρ ... ἐπικτήσασθαι καὶ κονσολιδ. ατί[ονα] γενέσθαι καὶ οὕτω χώρα γίνεται τῇ προσαυξήσει ει ...... τοῦ οὐσουφρούκτου μερος α ....

— …………

…… ...... κἂν τὸ οἰκεῖον ἀπολέσῃ τοῦ οὐσουφρούκτου μέρος ἐπὶ τὸν ληγατάριον .... προσαυξήσει ἀλλ᾽

7. [*Steph. index l. 3 §. 2*]. Non solum si duobus ususfructus legatus sit iuri accrescendi locus est, sed etiam si testator alteri fundum (non adiiciens nec dicens: deducto usufructu), alteri usumfructum legaverit. Hoc autem dictum exponatur paucis a nobis praemissis. Aliud est, accrescere usumfructum, aliud redire; nam si accrescat, adhuc consistere, sin redeat, extinctum esse apparet. Hoc nota; nam si ususfructus ad proprietatem revertatur, redire dicitur, hoc est ususfructus finitur; sin ususfructus accedat, accrescere dicitur, quod significat usumfructum adhuc consistere. Discas etiam hoc: Si ususfructus ad proprietatem accedit, redire dicitur; e contrario si proprietas ad usumfructum accedat, consolidatio dicitur. Discas etiam hoc: Si quis sic dicat: do lego fundum, deinde eiusdem fundi usumfructum alii leget, alter legatarius, cui fundum testator reliquit, proprietatem et dimidiam partem ususfructus fert, et collegatarius quoque dimidiam partem ususfructus fert, quia fundum legando testator non expresse adiecit, deducto usufructu se eum legare. Sed et si dicat: do lego proprietatem, postquam Titio usumfructum legavit, etiam sic nihilominus Maevius proprietatem et dimidiam partem ususfructus accipit, alteram autem partem ususfructus Titius fert, et hoc clarius invenies dig. 5 (4) huius tit. His cognitis vide quod propositum est. Decedens aliquis Primo reliquit fundum Cornelianum, non adiiciens nec dicens: deducto usufructu, Secundo autem eiusdem fundi usumfructum. Patet, Primum accipere proprietatem fundi et dimidiam partem ususfructus, Secundum autem alteram partem ususfructus: si forte Secundus partem ususfructus amittat, ad Primum, qui proprietatem et dimidiam partem ususfructus habeat, partem amissam reverti …… — — — — — — — — — — — — — — — — — — ………… — — — — — — — — — — — — — …………

(*Complura desiderantur.*)

x) Deest in Cod.

y) Hoc loco in Codice contextus Indicis Stephaniani paululum interrumpitur, et ad latus habetur hoc scholium: ἄνων. τουτέστι ἑτέρῳ ἐτραδίτευσεν ψιλὴν προπριεταρίαν, ὡς διγ... Quod scholium quo pertineat non satis intelligo.

z) Hinc haustum est schol. b. II. 272 *Fabroti.*

a) Cod. *sic.*

b) Sic legebam.

c) Expl. fol. 41. 42. Inc fol. 178. 185.

κτήσομαι τὴν δεσποτείαν, οὐδετέρῳ ἡμῶν ἀπόλλυται τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον[50])· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς τρόποις ἀπόλλω τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, οἷς ἤμελλον αὐτὴν ἀπόλλειν, εἰ μὴ γέγονεν ἕνωσις.

strum perit ius accrescendi: sed iisdem modis usumfructum amitto, quibus amissurus eram, si consolidatio facta non esset.

[δ'. Ἰουλ.] Ἐὰν ληγατευθῇ μοι ἀγροῦ δεσποτεία, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἐμοὶ καὶ σοὶ καὶ πέτρῳ, ἕκαστος ἡμῶν τὸ τρίτον ἔχει τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· καὶ εἴτε σὺ εἴτε ὁ πέτρος ἐναλλαγὴν τῆς πρώτης καταστάσεως ὑποστῇ, τὸ μέρος αὐτοῦ ἐμοὶ καὶ τῷ ἄλλῳ ὁμοίως προσαύξει.

IV. *Iul.* Si mihi proprietas fundi legata sit, et eiusdem ususfructus mihi et tibi et Petro, quilibet nostrum trientem ususfructus habet: et sive tu sive Petrus prioris status permutationem passus fuerit, pars eius mihi et alteri similiter accrescit. *L. 4. D. VII 2.*

[ε'. Γαϊ.] Καὶ ἐὰν παραδώσω τινὶ ψιλὴν τὴν δεσποτείαν, σώζεταί μοι ἡ προσαύξησις τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν.

V. *Gai.* Et si tradidero alicui nudam proprietatem, ius accrescendi in usufructu mihi servatur. *L. 5. D. eod.*

[ς'. Οὐλπιαν.] Τὸ αὐτό ἐστι, κἂν παρ' ἑνὶ τῶν τριῶν ἐχόντων τὴν χρῆσιν γένηται ἡ ἕνωσις.

VI. *Ulpian.* Idem est, et si apud unum ex tribus usufructuariis consolidatio facta sit. *L. 6. pr. D. eod.*

Ἐὰν ψιλή μοι ληγατευθῇ δεσποτεία καὶ σοὶ τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, εἴτε σὺ ἀπολέσῃς τὸ μέρος σου εἴτε ὁ κληρονόμος, πρὸς τὴν δεσποτείαν ὑποστρέφει.

Si nuda proprietas mihi legata sit et tibi dimidia ususfructus, sive tu partem tuam amiseris sive heres, ad proprietatem redit. *§. 1.*

Ἐὰν χωρὶς αἱρέσεως ληγατευθῇ χρῆσις ἐμοὶ τῶν καρπῶν καὶ σοὶ ἡ αὐτὴ ὑπὸ αἵρεσιν, ἐμοὶ ὅλη ἐν τῷ μεταξὺ ἁρμόζει· καὶ ἐὰν πάθω τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν, ὅλως φθείρεται. ἐξιούσης δὲ τῆς αἱρέσεως, σὺ ὅλον λαμβάνεις. εἰ δὲ μὴ ὑπέστην τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν, κοινῶς αὐτὴν ἔχομεν.

Si pure ususfructus mihi legatus sit et idem tibi sub conditione, totus interim mihi competit: et si prioris status mutationem passus fuero, totus perit. Sed si extiterit conditio, tu totum consequeris. Si vero prioris status permutationem passus non sim, communiter eum habemus. *§. 2.*

[ζ'. Παῦλ.] Ἐὰν χρῆσιν καρπῶν ληγατεύσω σοὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις μου, τὸ ἥμισυ σὺ ἔχεις καὶ τὸ ἥμισυ οἱ κληρονόμοι μου· εἰ δὲ καὶ σοὶ καὶ παύλῳ μετὰ τῶν κληρονόμων μου, ἀνὰ τρίτον ἔχετε· οὐ γάρ ἐστι διαφορὰ τὸ εἰπεῖν ἐν τῷ ληγατεύειν· τῷδε καὶ τῷδε διαφέρει μετὰ μάρκου, ἢ τῷδε καὶ τῷδε καὶ μάρκῳ.

VII. *Paul.* Si usumfructum tibi et heredibus meis legavero, dimidiam tu habes et dimidiam heredes mei: sed si et tibi et Paulo cum heredibus meis, singuli tertiam habetis: nec enim interest, ita legetur: *illi et illi cum Marco:* an ita: *illi et illi et Marco.* *L. 7. D. eod.*

[η'. Οὐλπιαν.] Ἐὰν τῇ γυναικί μου καὶ τοῖς παισὶν αὐτῆς[51]) ληγατεύσω χρῆσιν καρπῶν, ἔχουσι τὴν προσαύξησιν. τὸ αὐτὸ, κἂν μόνους τοὺς παῖδας ἔγραψα κληρονόμους, εἰ καὶ ὡς ληγαταρίους αὐτοὺς οὐκ ὠνόμασα, ἀλλ' ἔδειξα βούλεσθαι αὐτοὺς μετὰ τῆς μητρὸς τρέφεσθαι. εἰ δὲ ἐξωτικοὺς σὺν αὐτοῖς ἔγραψα κληρονόμους, ληγατάριοι νοοῦνται οἱ παῖδες.

VIII. *Ulpian.* Si uxori meae et liberis eius usumfructum legavero, habent ius accrescendi. Idem est, etsi solos liberos heredes scripsero, licet non ut legatarios eos nominaverim, sed ostenderim, velle me eos cum matre ali. Quodsi extraneos cum his heredes scripsero, filii legatarii esse intelliguntur. *L. 8. D. eod.*

θ'. Ἀφρικαν. Ἐὰν δύο ληγατευθῇ δεσποτεία καὶ[52]) ἄλλῳ χρῆσις καρπῶν, οἱ δύο τὸ ἥμισυ ἔχουσι καὶ ὁ[53]) ἄλλος τὸ ἥμισυ. καὶ τὸ ἐναντίον, ἐὰν ἑνὶ ληγατευθῇ ἀγρὸς καὶ ἄλλοις δύο ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.

IX. *African.* Si duobus proprietas legata sit et alii ususfructus, duo dimidiam habent ususfructus et alius dimidiam. Item contra, si fundus uni legatus sit, et duobus aliis ususfructus. *L. 9. D. eod.*

ι'. Οὐλπ. Καὶ τῷ ἀπολέσαντι τὸ ἴδιον μέρος ἔσθ' ὅτε γίνεται προσαύξησις· ἐὰν γὰρ ἐμοὶ καὶ σοὶ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ κωλυόμενος ἐγὼ ἐνα-

X. *Ulp.* Etiam ei, qui partem suam amisit, interdum pars ususfructus accrescit: si enim mihi et tibi ususfructus legatus sit, et ego uti frui prohi- *L. 10. D. eod.*

εἴτε ὁ λεγατάριος εἴτε ὁ κληρονόμος τὸ οἰκεῖον ἀπολέσῃ μέρος τουτ … μέρος ……… προπρ ……… ἐπανατρέχει καὶ μᾶλλον ἤρεσε τὸ παρὰ θατέρου ἀπολλόμενον μέρος ἐπὶ τον … … π …… λέγειν …… μητε κονιου ………… ὅτι λεγατάριος καὶ ὁ κληρονόμος ἰδικως ……… τῷ λεγαταρίῳ κατ. τ …………………… συμφω … τὸ τοῦ κληρονόμου μέρος οὔτε …………………… ……… ὅτι ἔνθα κληρονόμος πρὸς …………… …………………… ἀλλ' ὁ λεγατάριος ἔχει …………………… ἕως …… ……… — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖[d]) — — — — — — — — —

50) Expl. fol. 41. 42. Inc. fol. 178. 185.
51) Expl. fol. 178. 185.

52) *Fabr.* τό. *Heimb.* coniecit τῷ.
53) Hoc addo ex coni. *Heimb.*

d) Expl. fol. 178. 185.

γάγω καὶ μετὰ προκάταρξιν ἀπολέσω τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, εἶτα καὶ σὺ ἀπολέσῃς τὸ μέρος σου, καὶ νικήσω, τὸ μέρος μόνον, ὅπερ ἀπώλεσα, ἀποκαθίστησί μοι ὁ πρός με δικασάμενος· τὸ γὰρ σὸν μέρος δικαίῳ προσαυξήσεως λαμβάνω.

bitus usumfructum petiero et post litem contestatam usumfructum amisero, deinde et tu portionem tuam amiseris, et causam obtinuero, partem duntaxat, quam amisi, restituit mihi, qui mecum litigavit: partem enim tuam iure accrescendi capio.

L. 11. D. VII. 2. *ια'. Παπιαν. Ἐὰν ἀπὸ μάρκου κληρονόμου ληγατευθῇ μοι χρῆσις καρπῶν καὶ σοὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἀπὸ παύλου, ἀργεῖ ἡ προσαύξησις· ὥσπερ γὰρ[54]) ὅτε δύο τισὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐξ ἴσων μερῶν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ·*

XI. *Papinian.* Si a Marco herede ususfructus mihi legatus sit et tibi eiusdem rei a Paulo, cessat ius accrescendi: quemadmodum si duobus aequis portionibus eiusdem rei ususfructus legatus fuisset:

L. 12. D. eod. *ιβ'. Οὐλπιαν. Καθ' ἑτέρου γὰρ καὶ καθ' ἑτέρου τὴν ἀγωγὴν ἔχομεν.*

XII. *Ulpian.* Nam adversus alium et alium actionem habemus.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Ποίαις ἡμέραις ὁ τῆς χρήσεως καρπὸς ληγατευθεὶς προχωρεῖ.

TITULUS III.

Quibus diebus usus fructus legatus cedat.

L. 1. pr. D. VII. 3. *α'. Οὐλπιαν. Ἅπαξ γίνεται ἡ προχώρησις χρήσεως καρπῶν, εἰ μὴ ἄρα κατ' ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ καθ' ἡμέραν ληγατευθῇ· τότε γὰρ, ἐπειδὴ πολλά ἐστι τὰ ληγάτα, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ ἡμέραν προχωρεῖ· ἢ ὅτε ἡμέραν παρ' ἡμέραν.*

I. *Ulpian.* Ususfructus semel cedit, nisi forte in annos singulos vel menses vel dies legatus sit: tunc enim, quia plura legata sunt, per singulos annos vel menses vel dies cedit: vel quum alternis diebus legatus est.

§. 1. *Καὶ κἂν μὴ δύνανται καθ' ἡμέραν οἱ καρποὶ λαμβάνεσθαι, τὸ ληγάτον οὐκ ἔστιν ἀνίσχυρον.*

Et licet fructus quotidie percipi non possint, legatum non est inutile.

§. 2. *Προχωρεῖ δὲ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ μόνη[55]) χρῆσις μετὰ τὴν προσέλευσιν τῆς κληρονομίας, ὅτε καὶ δύναταί τις χρήσασθαι. τοιγαροῦν ὁ κληρονομιαῖος δοῦλος τὰ μὲν ἄλλα ληγάτα προσπορίζει τῇ κληρονομίᾳ· ἐπὶ δὲ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν περιμένομεν τὸ πρόσωπον τοῦ δεσπότου τοῦ χρήσασθαι δυναμένου.*

Dies autem ususfructus et nudi usus cedit post aditam hereditatem, quum et uti frui quis possit. Itaque servus hereditarius caetera quidem legata hereditati acquirit: in usufructu autem exspectamus personam domini, qui uti frui possit.

§. 3. *Ἡ ὑπὸ ἡμέραν καρπῶν χρῆσις μετὰ τὸ ἐπιστῆναι τὴν ἡμέραν προχωρεῖ· συνίσταται γὰρ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἀπὸ ἡμέρας καὶ ὑπὸ ἡμέραν.*

Ususfructus ex die, postquam dies venit, cedit: ususfructus enim ex die et in diem constituitur.

§. 4. *Πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως ἢ πρὸ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ[56]) ὑπὸ ἡμέραν οὔτε ἡ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν ἀγωγὴ προχωρεῖ, καὶ ὁ κινῶν οὐδὲν πράττει.*

Ante aditam hereditatem vel ante diem in usufructu ex die debito nec actio de usufructu cedit, et agens nihil facit.

τῆς[e]) *κληρονομίας προσπορίζεσθαι.*

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. λς' τι. β' διγ. ις' καὶ βι. μα' τι. α' διγ. ξα' καὶ βι. με' τι. γ' διγ. κς'.

ἐναντιοφ. καὶ μὴν οὐσούφρουκτος δουλεία ἐστὶν, ὡς βιβ. η' τι. α' διγ. α', καὶ εἴρηται διγ. δ' τοῦ αὐτοῦ τι. ὅτι ἴψο ἰούρε δουλεία οὐ συνίσταται EX DIE *ἢ ἰν δίεμ, ἀλλὰ παραγραφὴ ἀντιτίθεται*[f]) *τῷ παρὰ τὰ συνδεδογμένα τὴν δουλείαν ἐκδικοῦντι.*

οὐ μόνον δὲ ὁ οὐσούφρουκτος οὐ προχωρεῖ πρὸ τῆς τοῦ κληρονόμου ἀδιτίονος, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ ἁρμόττειν δύναται ἀγωγὴ μήπω ἀδιτεύσαντος τοῦ κληρονόμου. τὸ αὐτό ἐστι, κἂν ἐν[g]) *[δίεμ ὁ] οὐσούφρουκτος [ληγατευθῇ.] ὥσπερ γὰρ οὐσούφρουκτος πρὸ τῆς ἡμέρας οὐ προχωρεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ ἁρμόττειν δύναται ἀγωγή. τὸ .... πρὸ τῆς ἡμέρας κινῶν ὁ ληγατάριος οὐ πλουσπετιτεύει ἀλλὰ* LIUD *κινεῖ, ἐπειδὴ αὐτῷ τὴν ἀρχ .... ληγατευθέντ .. πρὸ τῆς ἡμέρας κινῶν ὁ ληγατάριος πλουσπετιτεύει.*

1. [*Steph. index l.* 1 §. 2 D. VII, 3]. hereditati acquiri.

2. *Anon.* [*ad l.* 1. §. 2]. Lege lib. XXXVI tit. 2 dig. 16 [§. 1] et lib. XLI tit. 1 dig. 61 [§. 1] et lib. XLV tit. 3 dig. 26

3. *Enantioph.* [*ad l* 1 §. 3]. Tamen ususfructus servitus est, ut lib. VIII tit. 1 dig. 1, et dig. 4 eiusdem tituli dicitur, servitutem ipso iure non consistere ex die vel in diem, sed exceptionem opponi contra placita servitutem vindicanti.

4. [*Steph. index l.* 1 §. 4]. Non solum autem ususfructus non procedit ante aditionem heredis, sed nec actio de usufructu competere potest antequam heres adierit. Idem est, etsi ex die ususfructus legatus est. Nam sicut ususfructus ante diem non procedit, ita nec actio de usufructu competere potest .... si ante diem legatarius agat, non plus petit, sed .... agit, quoniam .... legatarius ante diem agens plus petit.

54) Malim: καί.

55) Inc. fol. 134. 139.

56) *Heimb.* coniicit: τῆς. Sed *Anonymus*, ex cuius Digestis hic locus in Basilica translatus est, omnino scripserat τοῦ ae. οὐσουφρούκτου.

e) Inc. fol. 134. 139.

f) Cod. ἐντίθεται.

g) Lege ἐξ δὶ.

[*ΤΙΤΛΟΣ Δ'.*]

Ποίοις τρόποις ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ χρῆσις ἀπόλλυται.

Βι. ζ τῶν διγ. [τί. δ'.]

α'. [Οὐλπιαν.] Ἡ συστᾶσα χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ περὶ αὐτῆς ἀγωγὴ φθείρεται τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ. εἰ δὲ πρὸ τῆς προχωρήσεώς τις τὴν πρώτην κατάστασιν ἐλαττωθῇ, οὐ φθείρεται. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῆς παρὰ τὸ ἀκριβὲς συνισταμένης χρήσεως τῶν καρπῶν ἐν ἐμφυτευτικῷ ἀγρῷ[57]). εἰ δὲ καὶ ληγατευθῇ σοι ἀγρὸς ἀπὸ ἡμέρας καὶ ἀξιωθῇς ἀποκαταστῆσαί μοι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ὑποστῶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν, σώζεταί μοι ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν φιλαγάθως. καὶ ἐπὶ τοῦ[58]) κατ' ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ ἡμέραν μόνη ἡ προχωρήσασα φθείρεται.

εἰπὼν ὁ νομοθέτης ὅπως ὁ οὐσουφρούκτος συνίσταται καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ διδάξας προσαυξήσεως, εἶτα καὶ τὴν τῆς αὐτοῦ προχωρήσεως ἡμέραν προσθεὶς, νῦν καὶ τοὺς τρόπους ἀπαριθμεῖται, δι' ὧν φθείρεσθαι πέφυκεν ὁ συστὰς οὐσουφρούκτος. φθείρεται δὲ τῇ καπίτις δεμινουτίονι, μεγάλῃ δηλονότι ἢ μέσῃ. οὐ μόνον οὐσουφρούκτος ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ ἀγωγὴ, καὶ οὐ διαφερόμεθα εἴτε ἀπὸ ληγάτου ἢ πάκτου ἢ καθ' ἕτερον νόμιμον τρόπον συνίστη[h]) ὁ οὐσουφρούκτος. τὸ αὐτὸ λέγω, κἂν ἀγροῦ βεκτιγαλίου ὁ οὐσουφρούκτος ἢ καὶ σουπερφικιαρίας ἐποφείλεται[i]) οἰκίας. κἂν τὰ μάλιστα γὰρ οὐ συνίσταται κυρίως ἐπὶ τούτων οὐσουφρούκτος, ἐπειδὴ μὴ δεσπόται τούτων εἰσὶν οἱ παραχωροῦντες τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ βεκτιγαλίου ἀγροῦ ἢ τῆς σουπερφικιαρίας οἰκίας, ὅμως τῇ καπίτις δεμινουτίονι τῶν παραχωρηθέντων ἀπόλλυται τούτων ὁ οὐσούφρουκτος καὶ ἡ ἐπ' αὐτῷ ἀγωγή. [τῇ] δὲ καπίτις δεμινουτίονι φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος, ὅταν ἔτυχε ἤδη συστὰς τουτέστι προχωρήσας ἤτοι ἁρμόσας, καὶ μὴ καὶ τῇ καπίτις δεμινουτίονι φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος ὁ μήπω συστὰς πρὸ τῆς ἀδιτίονος τοῦ κληρονόμου ἢ καὶ πρὸ τῆς προχωρήσεως τοῦ ληγάτου· (τί γάρ; ὅτι ἐξ δίε ληγατευθεὶς ἦν ὁ οὐσούφρουκτος) εἰ δὲ καὶ συνέβη τῷ ληγαταρίῳ καπίτις δεμινουτίων, οὐ φθείρει τὸν οὐσούφρουκτον ἤτοι τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγήν.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ θ' τί. [φησὶ] ὅτι παύεται οὐσούφρουκτος ἀνήκειν [μή]πω ἀρξάμενος, καὶ βι. λε' τί. α' διγ. [ϟς'] φησὶν, ὅτι ἐὰν ληγατεύσω σοι οὐσούφρουκτον [δοῦλον][k]), καὶ εἴπω αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι ὅτε παύεται πρὸς σὲ ὁ οὐσούφρουκτος ἀνήκειν, καὶ ἐν ζωῇ μου ἀποθάνῃς ἢ .... δεκτικὸς, οὐκ ἐλευθεροῦται ὁ δοῦλος· οὐ γὰρ λέγομεν παύσασθαι τὸν οὐσούφρουκτον τὸν [μή]τε ἀρξάμενον ἀνήκειν.

ἐν[l]) τῷ γ' διγ. τοῦ θ' τί. τούτου τοῦ βι. φησὶν ὅτι καὶ ὁ μὴ ἀρξάμενος παύεται.

ἐλεγ[ατεύθη σοι] ἀγρὸς [ἐξ] δίε[m]) ἤτοι ἀπὸ φανερᾶς ἡμέρας καὶ ἠξιώθης τούτου[n]) δοῦναί μοι τὸν οὐσούφρουκτον· πρὸ δὲ τῆς ἡμέρας ὑπέστην καπίτις δεμινουτίονα. ἴδωμεν μήτι ἔρρωταί μοι ὁ οὐσούφρουκτος, ὡσανεὶ τῆς ἡμέρας αὐτῷ μήπω προχωρησάσης. ὅπερ μᾶλλον φιλαγάθως δεχόμεθα. [διὰ] τοῦτο [δὲ] φιλαγάθως δεχόμεθα, ἐπειδὴ μὴ ἰδικῶς τῷ φιδεικομίσσῳ τοῦ οὐσουφρούκτου προσέθηκεν ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν ἀ[γρὸν] ἐξ [δίε] ληγατεύσας ἑτέρῳ ἠξίωσεν αὐτὸν δοῦναί μοι τὸν τούτου οὐσούφρουκτον, διὰ τοῦτο οὖν τὸν μ.. .... ὡς ὁ οὐσούφρουκτος ἐν ..και ....τὸν .ι.... ὁ διαθέμενος καταλέλοιπε· μήπω γὰρ τὸ ληγάτον λαβὼν οὐ δύναται τὸν οὐσούφρουκτόν μοι παρασχεῖν.

τοῦ ἀνων. ....αυτον και .... μει... καὶ ἡμέρα προχωρεῖ, ὡς τί. ϛ'.

TITULUS IV.

Quibus modis ususfructus et usus amittatur.

Lib. VII Dig. tit. 4.

1. *Ulpian.* Ususfructus constitutus et actio de usufructu prioris status mutatione extinguitur. Sed si ante diem cedentem capite quis deminutus sit, non extinguitur. Eadem dicenda sunt et de usufructu, qui contra iuris rationem constituitur in fundo emphyteuticario. Sed et si tibi fundus ex die legatus sit et rogatus sis, usumfructum mihi restituere, et ante diem capite deminutus fuerim, ususfructus mihi benigne servatur. Et in usufructu, qui in annos singulos vel menses vel dies constitutus est, is solus amittitur, qui iam processit. *L. 1. D. VII. 4.*

1. [*Steph. index l.* 1 *pr.* §. 1 D. VII, 4]. Postquam legislator exposuit, quomodo ususfructus constituatur, et docuit, quomodo accrescat, denique adiecit, quando dies eius cedat, nunc etiam modos enumerat, quibus ususfructus constitutus amitti solet. Amittitur autem capitis deminutione, magna scilicet vel media, non solum ususfructus sed etiam actio de usufructu, nec discrimen facimus, utrum legato vel pacto vel alio legitimo modo ususfructus constitutus est. Idem dico, etsi ususfructus agri vectigalis vel superficiei debeatur. Nam licet in his proprie ususfructus non consistat, quoniam qui agri vectigalis vel superficiei usumfructum cedunt non sunt domini, tamen capitis deminutione eorum, quibus cessus est, ususfructus eorum et actio de eo amittitur. Sed ita capitis deminutione ususfructus amittitur, si iam constitutus est hoc est processit vel competiit, non autem amittitur capitis deminutione ususfructus nondum constitutus, antequam adeat heres vel dies legati cedat: (finge enim usumfructum ex die legatum) et si legatarium capite minui contigerit, ususfructus sive actio de eo non amittitur.

2. *Enantioph.* [*ad l.* 1 §. 1]. Dig. 3 tit. 9 dicit, desinere pertinere usumfructum, qui necdum coeperit, et lib. XXXV tit. 1 dig. 96 dicit, quod, si tibi legavero usumfructum servi eumque manumitti iussero, quum desierit ususfructus ad te pertinere, et vivo me decesseris vel [legatum] capere [non potueris], servus non manumittitur: neque enim dicimus desiisse usumfructum, qui nec coepit pertinere.

3. [*Anon. ad l.* 1 §. 1]. Dig. 3 tit. 9 huius libri dicit, desinere etiam eum, qui necdum coepit.

4. [*Steph. index l.* 1 §. 2]. Fundus tibi legatus est ex die certa et rogatus es mihi eius usumfructum dare: sed ante diem capite minutus sum. Videamus ne forte salvus mihi sit ususfructus, quasi dies eius nondum cesserit. Quod benigne magis admittimus. Ideo autem benigne admittimus, quia non ipsi fideicommisso usufructus diem adiecit, sed fundo alii ex die legato rogavit eum, ut mihi usumfructum eius daret, ideo igitur .... testator reliquit: nam quum legatum nondum ceperit, usumfructum mihi non potest praestare.

5. *Anon.* [*ad l.* 1]. .... et dies cedit, ut tit. 6.

---

57) Textus *Fabroti* et *Heimbachii* magnopere a nostro discrepat.

58) *Heimb.* legi vult τῆς. Sed vide supra not. 56.

h) Cod. μέση.
i) Legebam in Cod: καὶ οὐσουφρ .... περιελει τις.
k) Deerat in Cod.
l) In Cod. haec uno tenore iuncta sunt praecedenti scholio.
m) Cod. δίεμ. Forte ἐν δίεμ erat: eodem errore, ut supra not. g.
n) Cod. τοῦτο.

l. 2. pr. D. VII. 4. β'. [Παπ.] Ἐὰν διῃρημένως ἐμοὶ καὶ σοὶ ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ, γυμνὴ μένει ἡ δεσποτεία. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ εἷς ἡμῶν, τὸν χρόνον αὐτοῦ ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων νέμεται· οὔτε γὰρ ἔχομεν προσαύξησιν. εἰ δὲ εἷς ἐστιν ὁ κελευσθεὶς παρ' ἐνιαυτὸν νέμεσθαι, τὸν ἕτερον ἐνιαυτὸν ἡ χρῆσις τῶν[59]) καρπῶν τῇ δεσποτείᾳ συνάπτεται.

§. 1. Ὁ δὲ ληγατεύων οὕτως δοκεῖ ἀναλαμβάνειν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

§ 2. Εἰ μὲν ἅμα δύο τισὶν ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ, τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν ἅμα νέμονται· ὥσπερ εἰ ἑνὶ ἐληγατεύθη. εἰ δὲ χωρὶς ἑκάστῳ ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν ληγατευθῇ καὶ συμφωνήσωσιν ἅμα νέμεσθαι, ἀλλήλοις ἐμποδίζουσιν· εἰ μὴ συντρέχει αὐτοῖς ἡ γνώμη τοῦ διαθεμένου· εἰ δὲ καὶ συντρέχει, ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν σχολάζει ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.

II. *Pap.* Si separatim mihi et tibi alternis annis ususfructus legatus sit, nuda manet proprietas. Quodsi alter nostrum decesserit, dominus proprietatis anno illius possidet: neque enim ius accrescendi habemus. Si vero unus tantum sit, qui alternis annis uti frui iussus sit, altero anno ususfructus proprietati iungitur.

Qui autem ita legat, videtur usumfructum repetere.

Si quidem duobus simul alternis annis ususfructus legatus sit, primo anno simul fruuntur: quemadmodum si uni legatus esset. Si vero separatim singulis alternis annis legatus sit et consentiant, ut simul fruantur, se invicem impediunt: nisi concurrat voluntas testatoris: sed et si concurrat, alternis annis ususfructus vacabit.

δύο τισὶ διῃρημένως ἀλτέρνις [ἄννις][o]) τουτέστιν ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν οὐσούφρουκτος τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐλεγατεύθη. ἔρρωται τὸ λεγάτον, καὶ τοῦ[p]) ἑτέρου τῶν ληγαταρίων ἐν τῷ α' ἐνιαυτῷ ἀρχομένου ἔχειν τὸν οὐσούφρουκτον κατὰ τὸν ἑξῆς ἐνιαυτὸν λαμβάνει τοῦτον ὁ ἕτερος καὶ ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, καὶ τῇ τῶν ἐνιαυτῶν κοντινουατίωνι μένει τέως τῆς προπριεταρίας ἐκτὸς ὁ οὐσούφρουκτος ἐφ' ἕνα ἕκαστον τῶν ληγαταρίων ἀμοιβαδὸν μετερχόμενος. ἕτερόν ἐστιν εἰ τιτίῳ ἑνὶ ὄντι κατέλειψέ[q]) τις οὐσούφρουκτον ALTERNIS ANNIS. ἐνταῦθα γὰρ τῷ μὲν α' ἔτει τὸν οὐσούφρουκτον ὁ τίτιος ἔχει, καὶ τῷ ἑξῆς ὁ κληρονόμος, καὶ τῷ γ' πάλιν ὁ τίτιος, εἶτα μετ' αὐτὸν ὁ κληρονόμος, καὶ οὕτως ἐφεξῆς· καὶ τοῦτον συμβαίνει τὸν τρόπον μὴ ἀδιακόπως τοῦ οὐσουφρούκτου χωρίζεσθαι τὴν προπριεταρίαν, ἀλλ' εἶναι ταύτην ἐν τέλει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς τίτιος κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ μὴ δύναται. τὸ [αὐτὸ][r]) ἔνθα δύο τισὶ διῃρημένως .... ἀλτέρνις ἄννις .... χωρίζεσθαι .... ὁ ἑτέρως ..... [ἀπὸ τοῦ ληγ]αταρίου γὰρ αὖ[θις μεταφ]έρεται πρὸς τὴν προπριεταρίαν ὁ οὐσούφρουκτος καὶ ἀμοιβαδόν· καὶ μένει μὲν ἐνιαυτὸν παρ' αὐτῇ, μετέρχεται δὲ αὖθις ἐπὶ τὸν περιόντα ληγατάριον, εἶτα ἐπὶ τὴν προπριεταρίαν, καὶ οὕτω πάλιν ἐπὶ τὸν περιόντα ληγατάριον, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν θατέρου [αὐ]τῶν τελευτήσαντος οὐ μένει λοιπον τις α περιόντι ληγαταρίῳ δ .... φ ..... ἀλλ' ἐ ... αυτὸν μεν παρα .. αν ... κα ...... προ .... τὰ γὰρ τῆς π .... ἐνταῦθα .. οὐκ ἔχει ... . κα .... καὶ συνε .... κατὰ .... ουτ .... και .... ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον .. συντρέχοντ .. αὐτῷ .... καπίτις δεμινουτ .... ἐ πολλὰ δοκοῦσιν εἶναι .... πεπονθότα τὴν καπίτις δεμινουτίονα μετέρχεται ἐπὶ τὴν προπριεταρίαν ὁ οὐσούφρουκτος. τότε δὲ μετερχεται ὅτε .... πεπονθ ... καπιτ .. δεμινουτ .... καθ' ἂν ἕτερος εἶχε τὸν οὐσούφρουκτον συνέβη .... ἑτερ .... π .. ἐκείνο ὴν ... μόνη καπίτις δεμινουτίων καὶ διὰ τοῦτο .... ἀλλὰ πρὸς τ .. καπίτις δεμινουτ .... καὶ τῷ πεπονθότι καπίτις δεμινουτίονα .... [s]) ‖[t]) ‖[u]) ‖[v]) ‖[w]) ‖[x]) ‖[y]) ‖[z]) — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

6. [*Steph. index l. 2 pr. sqq.*]. Duobus separatim alternis annis ususfructus eiusdem rei legatus est: valet legatum, et si alter legatarius primo anno usumfructum habere coeperit, sequenti anno alter eum accipit et usumfructum habet, et continuis annis ususfructus, ad unumquemque legatarium vicissim perveniens, a proprietate separatus manet. Aliud est, si Titio soli quis usumfructum alternis annis reliquerit. Hic enim primo anno Titius usumfructum habet, et sequenti heres, et tertio rursus Titius, deinde post eum heres, et sic deinceps: et sic contingit, proprietatem non continuo ab usufructu separatam esse, sed esse perfectam iis annis, quibus Titius usufructu uti non potest. Idem est, si duobus separatim .... alternis annis — — — .... a legatario rursus transfertur ususfructus ad proprietatem et vicissim: et manet quidem anno cum ea, rursus autem transit ad legatarium superstitem, deinde ad proprietatem, et sic rursus ad legatarium superstitem: et ut breviter dicam, alterutro defuncto non manet .... — — — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

59) Expl. fol. 134. 139. Inc. fol. 121. 114.

o) In Cod. deest.
p) Cod. καθ'. Forte: καὶ γὰρ θατέρου.
q) Cod. ἑνὶ ἀντικατέλειψε.
r) Deest in Cod.
s) Expl. fol. 134. 139. Inc. fol. 121. 114.
t) In fine huius lineae legebam: ἔνθα εἰς ἑνὶ καί.
u) In fine legebatur: κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτόν.
v) Finis lineae sic audibat: πρὸς τὸν ληγατάριον.
w) In fine legebam: λεγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον τοῦδε.
x) In fine hi ductus conspiciebantur: καταλείοιτ .. ἡ βουληθ ..
y) In fine erat: οὐν ὥσπερ καί.
z) In fine huius lineae legebam: καὶ δέ.

[γ'. *Οὐλπιανός*.] *Ὥσπερ ἐτήσιον ληγατεύω, οὕτω δύναμαι ληγατεύων χρῆσιν καρπῶν λέγειν· ὁσάκις ἂν ὑποστῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὁ ληγατάριος ἢ ἀπολέσῃ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ληγατεύω αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν μέχρι ζωῆς σου ἢ δήλου χρόνου ληγατεύσω σοι, δοκῶ ἀναλαμβάνειν αὐτήν, ὁσάκις φθαρῇ.*

Καὶ ἀναλαμβάνων αὐτὴν ἔχεις τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον πρὸς τὸν συλληγατάριόν σου, ὥσπερ εἰ ἄλλος ἦν ὑποκαταστάς σοι· εἰ[60]*) γὰρ μὴ ῥήματι, ἀλλ' οὖν τῷ πράγματί εἰσιν ἡνωμένοι.*

Ἐὰν ληγατεύσω πέτρῳ καὶ παύλῳ χρῆσιν καρπῶν καὶ μόνον τὸ ἥμισυ ἀναλάβω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πέτρου, ἀπόλλοντος μὲν τοῦ πέτρου τὸ πᾶν προσαύξει τῷ παύλῳ. εἰ δὲ ὁ παῦλος ἀπολέσῃ, μέρος προσαύξει πέτρῳ, καὶ μέρος ὑποστρέφει πρὸς τὴν δεσποτείαν· οὐδεὶς γάρ, ὅπερ ἀπώλεσεν, ἀναλαμβάνει δικαίῳ προσαυξήσεως.

Καὶ θανάτῳ φθείρεται ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τὰ προσώπῳ ἡνωμένα.

III. *Ulpianus.* Sicut in annos singulos lego, ita legans usumfructum dicere possum: *quoties capite minutus erit legatarius vel usumfructum amiserit, ei lego.* Sed et si quamdiu vives aut usque ad certum tempus usumfructum tibi legavero, videor ipsum repetere, quoties amissus fuerit. L. 3. pr. D. VII. 4.

Et repetens eum ius accrescendi habes cum collegatario tuo, quemadmodum si alius tibi esset substitutus: etenim, tametsi non verbis, re tamen coniuncti sunt. §. 1.

Si Petro et Paulo usumfructum legavero et dimidiam tantum in persona Petri repetiero, si quidem Petrus amiserit, totum Paulo accrescit. Quodsi Paulus amiserit, pars accrescit Petro, et pars ad proprietatem redit: nemo enim, quod amisit, iure accrescendi recipit. §. 2.

Etiam morte extinguitur ususfructus, ut caetera, quae personae cohaerent. §. 3.

παθὼν λάβῃ πάλιν τὸν οὐσούφρουκτον δικαίῳ τῆς ῥεπετιτίονος, συμβῇ δὲ τὸν μαί[βιον] ἀπολέσαι μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, τοῦ[το τὸ] μέρος τὸ παρὰ μαιβίου τοῦ κληρονόμου ἀπολλόμενον προσαυξάνεται τιτίῳ .... *πρωτοτυπ* .... *τὸ* .... *τοῦ οὐσουφρούκτου ἀλλὰ δικαίῳ τῆς ῥεπετιτίονος λέγει παπιανὸς καὶ οὔτ* .... *προσαύξῃ* ... *μ* ..... *δίδοναι της προσαυξήσεως, εἰ καὶ μὴ πρωτοτύπως ἀλλ' ἐκ τῆς ῥεπετιτίονος* .... *ὁ τίτιος.*

7. [*Steph. index l.* 3 §. 1]. capitis [deminutionem] passus rursus iure repetitionis usumfructum acceperit, et Maevius forte partem usufructus amiserit, haec pars, quae a Maevio herede amissa est, Titio accrescit .... | etsi non principaliter sed ex repetitione Titius ....

τοῦ ἀνων. .... *δε κονιουνκτ[ίων]* ..... *ἢ ῥήματι καὶ πράγματι γίνεται ἢ μόνῳ τῷ πράγματι* .... *τῶν ὑποδειγμάτων καὶ βι. ν' τι. ις' διγ. ρμβ'.*

8. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 1]. ...... coniunctio .... vel verbis et re vel re tantum .... exemplis et lib. L tit. 16 dig. 142.

...... *παπιανὸς* .... *[ἐληγά]τευσέ τ[ις] τιτίῳ καὶ μαιβίῳ τὸν οὐσούφρουκτον* .... *ἥμισυ μέρος τοῦ παντὸς οὐσουφρούκτου ἐχέτω. καὶ συμβὰν οὕτω πέπονθε καπίτις δεμινουτίονα τίτιος. τὸ μέρος τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ἤτοι ἐπ* .... *ις πρό* .... *τουτέστι* .... *μέρος τοῦ παντὸς οὐσουφρούκτου ἐκτὸς ῥεπετιτίονος ὁ δὲ μαίβιος ιδ' ἵνα μὲν ἀπὸ λεγάτου δύ* .... *τις προσαυξῇ* ... *τὸ* .... *ης τὸ δὲ ἀπολλόμενον παρὰ τοῦ τιτίου τῷ μαιβίῳ προσηυξήθη* .... *οὖν καὶ οὗτοι κονιοῦγκτοι εἶναι δοκοῦσι λέγει παπιανὸς* .... *καὶ πάνυ* ... *π* .... *ἐν τούτῳ διαφορὰ* .... *ἐξ αυτ* .... *του παντος* ...... *σουφρουκτ* .. *απολέσθαι τῷ νονουτένδω ἢ τῇ καπίτις δεμινουτίονι* .... *τοῦ παντὸς οὐσουφρούκτου* ...... *τι* .... *μέρος* .... *τουτέστι* .... — — — — .... *οὐσουφρ* .. .. *ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ὁ μαίβιος τιτιου προσ* .... *τιθεται* ... . *ἀπολλύμενον προσαυξ* .... *δε μαιβιω πρὸς τὴν προπριεταρίαν* .... *ἀπολέσας κανονικῶς το παρ αυτ* .. *απολλυμ* .... *οὐδὲ* .... *καὶ ἕτερον μέρος εχ* .... *ξάνεται οὔτε γὰρ* .... *μέρος* .. *τι* .. *οὐσουφρ* ..... *προσαυξ* .... *τίθεσθαι πέφυκεν ὁ οὐσούφρουκτος.*

9. [*Steph. index l.* 3 §. 2]. .... Papinianus .... legavit quidam Titio et Maevio usumfructum .... dimidiam partem totius usufructus habeat. Quae quum ita essent, Titius capite minutus est. Pars ei relicta — || || || || || accrescere solet ususfructus.

κυρ. .... *ἐὰν ἐγὼ ἀπολέσω τὸν οὐσούφρουκτον* .... *οὐδέν μοι προσαυξεται.* ....

10. *Cyr.* [*l.* 3 §. 2]. .... si ego usumfructum amittam .... nihil mihi accrescit. ||

60) *Heimb.* οἱ.

L. 4. D. VII. 4. [δ'.] Marc. Ἐὰν τὴν ληγατευθεῖσάν σοι χρῆσιν[61]) τῶν καρπῶν ἀξιωθῇς ἀποκαταστῆσαί μοι, ἀπὸ προσώπου μου σβέννυται μόνον.

IV. *Marc.* Si legatum tibi usumfructum mihi restituere rogatus sis, ex persona mea tantum perit.

L. 5. pr. D. eod. ε'. Ulpi. Ἐκ τῶν ἄλλων τρόπων τῶν φθειρόντων δυνατὸν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἀναλαμβάνεσθαι, οὐ μὴν καὶ τοῦ θανάτου· εἰ μὴ τοῖς κληρονόμοις τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ληγατευθῇ.

V. *Ulpi.* Quantum ad reliquos modos ususfructus amittendi ususfructus repeti potest, non autem in casum mortis: nisi heredibus fructuarii legatus sit.

§. 1. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν προσπορισθῇ μοι διὰ δούλου, καὶ ἐκποιήσω μόνην τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν τοῦ δούλου, μένω ἔχων τὴν δι' αὐτοῦ προσπορισθεῖσάν μοι.

Si ususfructus per servum mihi acquisitus sit, et usumfructum solum servi alienavero, usumfructum per eum acquisitum retineo.

§. 2. Τοῦ πράγματος φθαρέντος ἢ ἐναλλαγέντος φθείρεται ἡ χρῆσις. ἐὰν γὰρ ληγατευθεῖσα εἰς χρῆσιν οἰκία πέσῃ ἢ καυθῇ, οὐδὲ τοῦ μεσαύλου ἢ τῆς ὕλης σώζεται ἡ χρῆσις.

Re peremta vel mutata extinguitur ususfructus. Inde si aedes, quarum ususfructus legatus est, corruerint aut exustae sint, neque areae neque materiae superest ususfructus.

§. 3. Ἐὰν ἐποικοδομηθῇ τῷ ἐν χρήσει ὄντι μεσαύλῳ,

Si in area, quae in usufructu est, aedificium

τελευτῶν τις μαιβίῳ μὲν οὐσούφρουκτον ἐληγάτευσεν, ἠξίωσε δὲ αὐτὸν ἀποκαταστῆσαι σεΐῳ τινὶ .... αὐτὸν .... ἐνων[a]) ἀλλὰ μήπω τὸν οὐσούφρουκτον ἀποκαταστήσας ἐτελεύτησε μαίβιος ὁ λεγατάριος ἢ καπίτις ὑπέστη δεμινουτίονα καὶ ἁπλῶς ἀπώλεσε τὸν οὐσούφρουκτον. ἄρα τοῦτο σεΐον τὸν φιδεικομισσάριον βλάπτει; οὐδαμῶς. χρὴ γὰρ τὸν πραίτωρα, ὅσον ἧκεν εἰς τὸ τοῦ σεΐου τοῦ φιδεικομισσαρίου πρόσωπον, τὴν τοῦ φιδεικομίσσου φθορὰν οὐκ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ληγαταρίου χαρακτηρίζειν ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ σεΐου τοῦ φιδεικομισσαρίου, ὥστε κἂν ἀπώλεσε τὸν οὐσούφρουκτον ὁ μαίβιος, τοῦτο πρόκριμα ποιεῖν οὐκ οἶδε σεΐῳ. φυλάττει δὲ οὕτω τὸν οὐσούφρουκτον ὁ πραίτωρ καὶ δίδωσιν αὐτῷ οὐτιλίαν κομφεσσορίαν ἀγωγὴν[b]), ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κθ' διγ.

τοῦ ἀνων. *ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ κθ' διγ. καὶ βι. ι' τι. β' διγ. ις'. ὁμοίως δὲ τῷ παρόντι βι. λγ' τι. β'[c]) διγ. θ'.*

τοῦ ἐναντ. *ἐν τῷ θ'[d]) διγ. τοῦ β' τι. τοῦ λγ' βι.[e]) φησὶν, ὅτι τ... τῷ φιδεικομισσαρίῳ .... θαδῆναι τὸν οὐσούφρουκτον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἡ ἀκρίβεια τὸ τοῦ ἀποκαταστατεύσαντος[f]) αὐτῷ λεγαταρίου [πρόσωπον][g]) περιεργάζεται ὡς ἅπαξ ἐκείνου γενομένου οὐσουφρουκτουαρίου. ἐν τῷ ις' διγ. τοῦ β' τι. τοῦ ι' βι. μετὰ θεματισμοῦ φησιν, ὅτι ὁ οὐσούφρουκτος ἄνευ φθορᾶς οὐ μεταβαίνει εἰς πρόσωπον ἐκ προσώπου· καὶ βι. κγ' τι. γ' διγ. ξζ' μετὰ θεματισμοῦ, ὅτι ἐὰν οὐσούφρουκτος ἐξωτικῷ παραχωρηθῇ, οὐ πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ πρὸς τὸν προπριετάριον μετέρχεται.*

ἐάν τις μόνον τὸν οὐσούφρουκτον ἐκποιήσῃ τοῦ οἰκέτου τοῦ προσπορίσαντος αὐτῷ πράγματος οὐσούφρουκτον, οὐ σβέννυται αὐτῷ ὁ διὰ τοῦ οἰκέτου προσπορισθεὶς οὐσούφρουκτος. τοῦτο δὲ μὴ δέξῃ κατὰ ἀντιδιαστολήν· σήμερον γὰρ ἀπὸ νεαρᾶς τοῦ δεσπότου διατάξεως, ἥτις ἀνάκειται βι. γ' τοῦ κώδ. τι. λγ' τελευταία τοῦ τι. τυγχάνουσα, ὁ διὰ ὑπεξουσίου ἢ οἰκέτου προσπορισθεὶς οὐσούφρουκτος οὐ σβέννυται τοῦ [ὑπεξουσίου] ἢ τοῦ οἰκέτου καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐξελθόντος τῆς τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου ὑπεξουσιότητος, ἀλλ' οὐδὲ εἰ ὁ πατὴρ τὴν μεγάλην ἢ μέσην ὑποστῇ καπίτις δεμινουτίονα, σβέννυται ὁ διὰ τοῦ[h]) παιδὸς προσπορισθεὶς αὐτῷ οὐσούφρουκτος, ἀλλὰ μένει παρὰ τῷ παιδὶ, κἂν κληρονόμος οὐκ ἐγένετο τοῦ πατρὸς, ὡς καὶ τοῦτό φησιν ἡ αὐτὴ διατ.

τοῦ ἀνων. *τὸ αὐτὸ κἂν ὁλόκληρον αὐτὸν ἐκποιήσω, ὡς [βι. γ'] τοῦ κώδ. τι. [λγ'] διατ. ιε'[i]). ἀνάγν. καὶ τὴν ιζ' διατ. καὶ τούτου τοῦ τι. διγ. ιη'.*

τοῦ αὐτοῦ. *ἀνάγν. τι. α' διγ. λδ' λς' καὶ νγ' καὶ .. η' τι. ....[k])*

ἐὰν ἐδάφους τις οὐσούφρουκτον ἐληγάτευσεν, εἶτα ἐπιζήσας τὸ ἔδαφος ἐπῳκοδόμησεν, ἔσβεσε τὸ ληγάτον. .... λε-

11. [*Steph. index l. 4*]. Decedens quis Maevio usumfructum legavit, rogavit autem, ut eum Seio cuidam restitueret .... Sed usufructu necdum restituto Maevius legatarius mortuus aut capitis deminutionem passus est et simpliciter usumfructum amisit. Num hoc Seio fideicommissario nocet? Nequaquam. Oportet enim Praetorem, quantum ad Seii fideicommissarii personam attinet, fideicommissi interitum non ex persona legatarii definire sed potius ex persona ipsius fideicommissarii, ut proinde Seio praeiudicium facere non possit, etiamsi Maevius usumfructum amiserit. Servat autem hoc modo Praetor usumfructum et dat ei utilem confessoriam actionem, ut Ulpianus dicit dig. 29 [§. 2].

12. *Anon.* [*ad l. 4*]. Lege dig. 29 in fine et lib. X tit. 2 dig. 16. Caeterum huic dig. simile est lib. XXXIII tit. 2 dig. 9.

13. *Enant.* [*ad l. 4*]. Dig. 9 tit. 2 lib. XXXIII dicit, ... fideicommissario .... usumfructum, licet vel maxime iuris ratio personam legatarii inspiciat, qui illi restituit, utpote qui semel usufructuarius factus sit. Dig. 16 tit. 2 lib. X exemplo allato docet, usumfructum sine interitu in personam a persona non transire; et lib. XXIII tit. 3 dig. 67 (66) itidem exemplo allato, usumfructum, si extraneo cedatur, non ad eum sed ad proprietarium transire.

14. [*Steph. index l. 5 §. 1*]. Si quis usumfructum solum alienaverit servi, qui ei rei alicuius usumfructum acquisivit, ususfructus per servum ei acquisitus non extinguitur. Hoc autem ne accipias κατὰ ἀντιδιαστολήν. Hodie enim ex novella constitutione imperatoris, quae relata est lib. III Cod. tit. 33 et ultima in hoc tit. est, ususfructus per filium vel servum acquisitus non extinguitur, si filius vel servus aliquo modo e patris vel domini potestate exierit, sed nec si pater magnam vel mediam capitis deminutionem passus sit, ususfructus per filium ei acquisitus extinguitur, sed penes filium manet, licet heres patri non extiterit, quod et ipsum dicit laudata constitutio.

15. *Anon.* [*ad l. 5 §. 1*]. Idem est, si eum totum alienavero, ut lib. III Cod. tit. 33 const. 15. Lege etiam const. 17 et huius tit. dig. 18.

16. *Eiusdem.* [*ad l. 5 §. 2*]. Lege tit. 1 dig. 34 [§. 2]. 36 [pr.] et 53 et ...... 8 tit. ....

17. [*Steph. index l. 5 §. 3 l. 6*]. Si quis areae usumfructum legaverit, deinde superstes adhuc in ea

61) Expl. fol. 121. 114. Inc. fol. 43. 40.

a) Expl. fol. 121. 114. Inc. fol. 43. 40.
b) Literarum ductus in Cod. dubii. Sic enim legebam 'π π'. Forte: οὐτίλιον κομφεσσόριον τύπον.
c) Cod. δ'.
d) Cod. κθ'.
e) Cod. τί.
f) Cod. ἀποσταθήσαντος.
g) Deest in Cod.
h) Cod. τῆς.
i) Cod. ιγ'.
k) Forte καὶ διγ. β' τι. ς'.

σβέννυται ἡ χρῆσις. εἰ δὲ ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων ᾠκοδόμησεν, ἐνάγεται τῇ ἐκ διαθήκης καὶ τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ.

ϛ'. Pomp. *Καὶ τῇ περὶ βίας*[62]) *ἢ λάθρα ἀγωγῇ ἐνέχεται.*

[ζ.] Iul. *Εἰ μὴ περιαιρεῖται τὸ ἔργον καὶ ἀποκαθίστησι τὴν χρῆσιν τοῦ μεσαύλου· ἐν ᾧ μέντοι παρῆλθεν ὁ τὴν χρῆσιν φθείρων χρόνος.*

η'. [Οὐλπιαν.] *Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἀγροῦ ληγατευθῇ καὶ πέσῃ τὸ ἐποίκιον, οὐ φθείρεται ἡ χρῆσις, ὥσπερ οὔτε εἰ τὰ δένδρα πέσῃ· τὸ γὰρ ἐποίκιον μέρος ἐστὶ τοῦ ἀγροῦ.*

θ'. Ulpi.[63]) *Τὸ αὐτό ἐστι, κἂν ὁ ἀγρὸς προσθήκη ἦν τοῦ ἐποικίου.*

positum sit, ususfructus extinguitur. Sin autem proprietarius aedificaverit, convenietur actione ex testamento et de dolo.

VI. *Pomp.* Et interdicto quod vi aut clam tenetur. *L. 6. D. VII. 4.*

VII. *Iul.* Nisi aedificium tollatur, et areae usumfructum restituat: dum tamen tempus, quo ususfructus perit, transactum sit. *L. 7. D. eod.*

VIII. *Ulpian.* Si ususfructus fundi legatus sit et villa diruta sit, non extinguitur ususfructus, sicuti nec si arbores deciderint: villa enim pars fundi est. *L. 8. D. eod.*

IX. *Ulpi.* Idem est, si fundus villae fuit accessio. *L. 10. pr. D. eod.*

γαττεύσας τὸ ἔδαφος .... ὁ δὲ τούτου κληρονόμος, τότε δύναται κινεῖν ὁ λεγατάριος οὐ τὴν περὶ οὐσουφρούκτου, ἀλλ' ἐφ' ὅ[σον ἵστα]ται τὸ οἰκοδόμημα, (τοῦτο γὰρ ἔστιν ἐν τῷ ζ' διγ. μαθεῖν) τὴν ἐξ τεσταμέντο· ἀλλὰ καὶ τὴν δε δόλο. καὶ μὴ εἴπῃς, ὅτι καὶ πῶς [δυνατόν] ἐστι κατὰ ταὐτὸν ἔχειν τὴν ἐξ τεσταμέντο καὶ τὴν δε δόλο σουβσιδιαρίαν οὖσαν καὶ τότε διδομένην, ὅταν μὴ ἑτέρα τὶς [ἐστὶν ἀγωγή·] οὔτε γὰρ κατὰ ταὐτὸν ἁρμόττει τησδιαφ .. ῳ..., ἀλλ' εἰ μὲν πρὶν ἢ τὸν οὐσούφρουκτον ὁ κληρονόμος παραδῷ τῷ λεγαταρίῳ, τὸ ἔδαφος οἰκοδ[ομήσει][l]), ἐπειδὴ ἐσβέσται ἡ ἐξ τεσταμέντο, ἀνάγκην ἔχει λοιπὸν ὁ ληγατάριος κινεῖν κατ' αὐτοῦ τὴν δε δόλο· δοθέντος γὰρ ἅπαξ καὶ σβεσθέντος τοῦ οὐσου[φρούκτου περὶ αὐτοῦ] οὐ δύναται τύπον κινεῖν ὁ ποτὲ οὐσουφρουκτουάριος. οὐ μόνον δὲ τὴν ἐξ τεσταμέντο δύναται κινεῖν ὁ λεγατάριος κατὰ τοῦ κληρον[όμου] τὸ ἔδαφος κατὰ τ....................., ἀλλὰ καὶ τὸ κουοδ βὶ αυτ κλαμ ἰντέρδικτον. δῆλον δὲ ὅτι ἐν ᾧ τὸ κουοδ βι αυτ κλαμ ἰντέρδικτον ... ἐστιν οὐ .... ὕπεστι ... τὸ ἰντέρδικτον ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μετὰ τὴν γενομένην οἰκοδομήν· ἀνάλιον γὰρ τοῦτο τὸ ἰντέρδικτον καὶ εἰ μὴ ἐξ κογνιτιώνε μετὰ ἐνιαυτὸν [οὐ][m]) δοθήσεται, ὡς ἐν τῷ προσφόρῳ τί. μαθήσεις· ὥστε μετὰ ἐνιαυτὸν ὡς μήτε τοῦ ἰντερδίκτου ὑπόντος ἀναγκαίως κινηθήσεται ἡ δε δόλο. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον συμβαίνει χρειῶδες καὶ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο τὸ ἰντέρδικτον τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ[n]). ἡ μὲν γὰρ δε δόλο πάντως ἀπὸ πανουργίας καὶ δόλου κομμιττεύεται· τοῦτο δὲ τὸ ἰντέρδικτον κινεῖται οὐ μόνον ἀπὸ δό[λου, ἀλλὰ καὶ] ἔνθα τὶς καθ' ὑπερβάλλουσαν ῥᾳθυμίαν καὶ ἄγνοιαν ἐνόμιζε παρὰ μηδενὸς κωλύεσθαι καὶ ταῦτα εἰδέναι ὀφείλων ὁ .... αὐτὸν οἰκοδομ ... σαι τοῦτο γὰρ τὸ ἰντέρδικτον οὐ τῇ ὑπονοίᾳ τοῦ κτίσαντος ἴσως ἀνοήτῳ οὔσῃ προσέχει, ἀλλὰ μὴ δυνηθῇ .. .. βελτίονος εἶναι αἱρέσεως ἤπερ εἰσὶν οἱ συνετοί τε καὶ λελογισμένοι. ἔχει δὲ τὸ ἰντέρδικτον οὐτίλιον, [ἐπειδὴ μὴ] κυρίως νέμεται ὁ οὐσουφρουκτουάριος ... οἶδας, ὅτι ἑτέρας μὴ ὑπούσης ἀγωγῆς, εἰ μὲν κατὰ δόλον ἐγίνετο, δίδοται δε δόλο, [εἰ] δὲ [μὴ] κατὰ δόλον, πάλιν ὡς εἶπον [ἄλλης ἀγωγῆς μὴ] ὑποκειμένης, ἰμφάκτουμ κινηθήσεται.

aedificaverit, legatum extinguit. [Sin autem non is,] qui aream legavit, [aedificavit], sed heres eius, tunc legatarius intendere potest non quidem actionem de usufructu, sed quoad aedificium subsistit, (hoc enim ex dig. 7 disci potest) actionem ex testamento: imo etiam de dolo. Nec obiicias, fieri non posse, ut quis simul habeat ex testamento actionem et de dolo, quippe quae sit subsidiaria et tunc competat, quum non sit alia actio; neque enim simul competit ...., sed si antequam usumfructum legatario traderet heres in area aedificaverit, [ex testamento actio competit, sin postea aedificaverit,] quum actio ex testamento extincta sit, legatarius iam necesse habet adversus eum de dolo experiri: nam quum ususfructus semel traditus et amissus sit, de usufructu actionem, qui quondam usufructuarius fuit, intendere non potest. Non solum autem ex testamento actionem legatarius intendere potest adversus heredem, qui aream ...., sed etiam quod vi aut clam interdictum. Si tamen quod vi aut clam interdictum .... interdictum intra annum postquam aedificatum est; hoc enim interdictum annale est, et nisi cognita causa post annum non datur, ut tit. competente disces. Proinde post annum, quum neque interdictum competat, necessario de dolo agetur. Etiam alio modo hoc interdictum usufructuario utile et necessarium est. De dolo enim actio omnino ob fraudem et dolum committitur: interdictum autem non solum ob dolum locum habet, sed etiam si quis supina negligentia et ignorantia putaverit se a nemine impediri, licet scire debuerit [sibi non licere aedificare]. Interdictum enim mentem aedificantis, quae forte sensu caret, non respicit, sed .... melioris conditionis esse, quam sunt prudentes et periti. Habet autem interdictum utile, quoniam proprie usufructuarius non possidet ... . novisti, si alia actio non sit et dolo factum sit, de dolo actionem dari, sin autem non sit dolo factum, et ut dixi alia actio non sit, in factum agetur.

τοῦ ἀνων. εἰ γὰρ μὴ παρῆλθε, τὴν κομφεσσορίαν κινεῖ ὡς ἐμποδιζόμενος νέμεσθαι, ὡς τί. ϛ' διγ. β'.

18. *Anon.* [*ad l.* 7]. Nam si non sit transactum, confessoriam intendit tanquam possidere prohibitus, ut tit. 6 dig. 2.

τοῦ αὐτοῦ. τὸν χρόνον τῆς φθορᾶς τοῦ οὐσουφρούκτου ὁρίζει ἡ ιϛ' διάτ. τοῦ λγ' τί. τοῦ γ' βι. τοῦ κώδ.

19. *Eiusdem* [*ad l.* 7]. Tempus, quo perit ususfructus, definit const. 16 tit. 33 lib. III Cod.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. ν' τί. ιϛ' διγ. ξ' καὶ ρϟη' καὶ βι. λ' διγ. μδ' θέ. γ' καὶ τούτου τοῦ βι. τί. η' διγ. ιβ' καὶ βι. κ'[o]) τί. α' διγ. ιζ', ἐν οἷς εὑρήσεις πότε τὸ ἐποίκιον μέρος ἢ προσθήκη ἐστὶ τοῦ ἀγροῦ καὶ πότε τὸ ἐναντίον ὁ ἀγρὸς τοῦ ἐποικίου.

20. *Eiusdem* [*ad l.* 8]. Lege lib. L tit. 16 dig. 60 et 198 et lib. XXX dig. 44 them. 3 [§. 4] et huius libri tit. 8 dig. 12 (10) et lib. XX tit. 1 dig. 17 (16 §. 2), ubi invenies quando villa pars sive accessio fundi sit et quando e contrario fundus villae accessio.

ἔγνως ὅτι τῆς βίλλας καταπεσούσης διὰ τοῦτο οὐ σβέννυται ὁ ἐπὶ τῷ ἀγρῷ οὐσούφρουκτος, ἐπειδὴ ἡ βίλλα προ-

21. [*Steph. index l.* 10 *pr.*]. Didicisti villa diruta nequaquam extingui fundi usumfructum, quoniam villa

62) *Heimb.* βίας.

63) Apud *Heimb.* sic est: θ'. Παῦλ. Καὶ κέχρηται — ἐποίκιον ἦν. Deinde sequitur: ι'. Οὐλπιαν. Τὸ αὐτό ἐστι — τοῦ ἐποικίου. Transpositio in Cod. obvia vix genuina est. Vide etiam notam sq.

l) Nempe aliquid deest. Forte addendum: ἁρμόζει ἡ ἐξ τεσταμέντο· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἰκοδομήσει, ut ab οἰκοδομήσει ad οἰκοδομήσει librarius aberraverit.

m) Deest in Cod.

n) Cod. τοῦ οὐσουφρ....

o) Cod. κα'.

L. 9. D. VII. 4. ι'. .... Καὶ κέχρηται τῷ ἐδάφει, ἐν ᾧ τὸ ἐποίκιον ἦν.

L. 10. §. 1. D. eod. Ἐὰν[64]) οἴκου χρῆσιν ληγατεύσω καὶ ζῶν αὐτὸν καταλύσω καὶ ἄλλον κτίσω, σβέννυται· οὐ μὴν ἐὰν κατὰ μέρος αὐτὸν φιλοκαλῶν ὅλον ἀνακαινίσω.

§. 2. 3. Ἐὰν ἐπικλυσθῇ ὁ τόπος καὶ γένηται ὑδροστάσιον ἢ λίμνη, σβέννυται ἡ χρῆσις· ὥσπερ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ὑδροστασίου, ἐὰν ξηρανθῇ.

§. 4. Εἰ δὲ ὑπάμπελος τόπος ἀρόσιμος γένηται ἢ τοὐναντίον, οὐ σβέννυται ἡ ἐπ' αὐτῷ χρῆσις. καὶ ἡ τῆς ὕλης χρῆσις σβέννυται κοπτομένης αὐτῆς καὶ σπειρομένου τοῦ τόπου.

§. 5. Καὶ ἡ βῶλος ἐὰν γένηται σκεῦος ἢ τοὐναντίον, σβέννυται ἡ χρῆσις.[65])

§. 6. Καὶ ἐὰν κόσμιον λυθῇ ἢ μεταποιηθῇ, σβέννυται ἡ χρῆσις αὐτοῦ.

§. 7. Ἐὰν ὁ οἶκος κατὰ μέρος ἀνανεωθῇ, σώζεται ἡ χρῆσις· εἰ δὲ λυθῇ, κἂν δι' αὐτῆς τῆς ὕλης μηδενὸς ἑτέρου προστεθέντος ἀνανεωθῇ, φθείρεται.

§. 8. Ἐὰν ἐκ τοῦ τεθρίππου ὁ εἷς ἀποθάνῃ, εἰ μὲν ἵππων χρῆσις ἐληγατεύθη, σώζεται ἐπὶ τοῖς λοιποῖς· εἰ δὲ τεθρίππου, φθείρεται.

L. 11. D. eod. ια'. Paul. Εἰ μὴ ἄλλος ἀντεισήχθη πρὸ τῆς προχωρήσεως τοῦ ληγάτου.

X. .... Et solo utitur, in quo villa fuit.

Si aedium usumfructum legavero et vivus eas demolitus fuero et alias aedificavero, usufructus extinguitur: non etiam si per partes eas reficiens totas renovavero.

Si locus inundatus sit et stagnum factum sit aut palus, usufructus extinguitur: sicut et usufructus stagni, si exaruerit.

Si vero locus vitibus consitus arabilis factus sit vel contra, usufructus eius non extinguitur. Usufructus quoque silvae extinguitur, si caesa sit et illic sationes factae sint.

Et si ex massa vas factum sit vel contra, usufructus extinguitur.

Et si ornamentum dissolutum sit aut transfiguratum, usufructus eius extinguitur.

Si domus pro parte fuerit restituta, manet usufructus: si vero dissoluta sit, licet eadem materia nulla alia adiecta instaurata sit, extinguitur.

Si quidem equorum usufructus legatus sit, et unus ex quadriga decesserit, in residuis usufructus remanet: si vero quadrigae, extinguitur.

XI. *Paul.* Nisi alius ante diem legati cedentem substitutus sit.

...θήκη τις εἶναι νομίζεται τοῦ ἀγροῦ. τί οὖν, φησι, [εἰ][p]) τοὐναντίον ἀκεσίων ἦν τῆς βίλλας, τουτέστι πολὺ τιμιωτέρα ἦν ἡ βίλλα τῆς τοῦ παντὸς ἀγροῦ διατιμήσεως, ἆρα τῆς τοιαύτης βίλλας καταπεσούσης σβέννυται ὁ ἐπὶ τῷ ἀγρῷ οὐσουφρούκτος; φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανός, ὅτι τὸ αὐτὸ εἶναί φαμεν, τουτέστι οὐκ ἀποσβέννυται ὁ ἐπὶ τῷ ἀγρῷ οὐσουφρούκτος.

τοῦ αὐτοῦ. τοῦτο νόει κατὰ τὴν κειμένην διαίρεσιν βι. με' τι. α' περὶ τὰ μέσα τοῦ πγ' διγ. ἀνάγν. τούτου τοῦ βι. [τι. α'][q]) διγ. λς'.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. διγ. κγ', κδ' καὶ βι. η' τι. ς' διγ. ιδ'.

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως περὶ δουλείας βι. η' τι. γ' διγ. ιε'.

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως τι. α' διγ. λγ'. ἀνάγν. βιβ. λα' διγ. μδ'.

ταῦτα μὲν εἰ αὐτὸς ὁ λεγατεύσας τὸ λεγατευθὲν ἐπιζήσας μετεσκεύασεν· εἰ μέντοι αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν βῶλον λαβὼν σκεῦος ἐποίησε κατὰ γνώμην αὐτοῦ, οὐκ ἀπόλλυται ὁ οὐσουφρούκτος, ἐπειδὴ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἐπιτέτραπται καὶ μετασκευάζειν καὶ ἐκποιεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων διὰ μόνης τελευτῆς καὶ καπίτις δεμινουτίονος φθείρεται αὐτῶν ὁ δοκῶν οὐσουφρούκτος.

ἀνων. ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸ ἐνεχυράζειν αὐτὰ φρούκτους ἐστὶν, ὡς βι. κβ' τι. α' διγ. με'. πότε δὲ τὸ τῆς προπριετάτις ληγάτον τοῦ κοσμίου σβέννυται ἢ ἀλλοιωμένου ἢ μεταποιουμένου τοῦ κοσμίου, ἀνάγν. βι. λδ' τι. β' διγ. λς' καὶ λη'.[r])

ἐναντιοφ. .... κειμένη διαίρεσις βι. με' τι. α' διγ. πγ' περὶ τὰ μέσα φησίν· ἐὰν ὁμολογήσας σοι πλοῖον λύσω αὐτὸ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν σανίδων ἀνανεώσω αὐτό, εἰ μὲν γνώμην ἐσχηκὼς τοῦ ἀνανεῶσαι ἔλυσα, τὸ αὐτὸ πλοῖον δοκεῖ εἶναι καὶ κεχρεώστηταί σοι, εἰ δὲ πρ[ότερον βουλόμενος εἰς ἑτ]έραν χρείαν τὰς σανίδας δαπανῆσαι μετεμελήθην καὶ τὸ πλοῖον ἀνενέωσα, ἕτερον δοκεῖ εἶναι καὶ οὐ κεχρεώστηταί [σοι. καὶ] βι. λ' διγ. κδ' ἐν τῷ τέλει φησίν· ἐὰν ἰδικῶς ναῦν ληγατεύσω καὶ κατὰ μέρος ἀνανεώσω πᾶσαν, τῆς αὐτῆς τρόπιδ[ος μενού]σης κεχρεώστηται αὐτὴ [τῷ][s]) ληγαταρίῳ.

fundi quasi accessio esse videtur. Quid igitur, si e contrario accessio villae erat, hoc est si longe pretiosior erat villa quam totius fundi aestimatio, num eiusmodi villa diruta usufructus fundi extinguitur? Dicit igitur Ulpianus, idem dici, hoc est non extingui usumfructum fundi.

22. *Eiusdem* [*Anon. ad l.* 10 §. 1]. Hoc intellige secundum distinctionem lib. XLV tit. I dig. 83 medio [§. 5]. Lege huius libri tit. 1 dig. 36 [pr.]

23. *Eiusdem* [*ad l.* 10 §. 3]. Lege dig. 23, 24 et lib. VIII tit. 6 dig. 14.

24. *Eiusdem* [*ad l.* 11]. Similiter de servitute lib. VIII tit. 3 dig. 15. (?)

25. *Eiusdem* [*ad l.* 10]. Similiter tit. 1 dig. 33. (?) Lege lib. XXXI dig. 44. (?)

26. [*Steph. pars indicis l.* 10 §. 5]. Haec si testator ipse vivus quod legavit transformavit: si vero ipse usufructuarius ex massa vas fecerit ex voluntate eius, usufructus non amittitur, quia usufructuario et transformare et alienare licet et in rebus, quae usu consumuntur, sola morte vel capitis deminutione quasi usufructus extinguitur.

27. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 6]. In hisce rebus fructus est, pignori dare [licere], ut lib. XXII tit. 1 dig. 45 (49). Quando autem legatum proprietatis ornamenti extinguatur mutato vel transfigurato ornamento, vide lib. XXXIV tit. 2 dig. 36 et 38. (?)

28. *Enantioph.* [*ad l.* 10 §. 7]. .... distinctio posita lib. XLV tit. 1 dig. 83 medio [§. 5] dicit: si tibi promisero navem eamque dissolvero et ex iisdem tabulis eam renovavero, si quidem dissolvi hac mente, ut eam renovarem, eadem navis esse videtur tibique debetur: sin autem primum in alios usus tabulas convertere voluerim sed mutato consilio navem refecerim, alia esse videtur tibique non debetur. Et lib. XXX dig. 24 in fine [§. 4] dicit: si specialiter navem legavero et per partes totam refecero, carina tamen eadem manente, legatario debetur.

64) Cod. praeponit numerum ια': errore manifesto, quum infra idem numerus recurrat.

65) Expl. fol. 43. 40. Inc. fol. 95. 92.

p) Deest in Cod.
q) Deest in Cod.

r) Expl. fol. 43. 40. Inc. fol 95. 92.
s) Cod. αὐτῷ pro αὐτῇ τῷ.

[ιβ'.] Ulpi. Ἐὰν χρῆσιν λουτροῦ ἢ ἐργαστηρίου ληγατεύσω, καὶ ζῶν αὐτὸ ποιήσω δίαιταν, φθείρεται ἡ χρῆσις, ὥσπερ ἐὰν ὀρχηστοῦ ληγατεύσω χρῆσιν καὶ εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν αὐτὸν μεταγάγω.

[ιγ'. Παῦλ.] Ἐὰν μετὰ τὸ θερίσαι ἢ τρυγῆσαι τελευτήσῃ ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων, οἱ καρποὶ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ εἰσι, κἂν μήπω γέγονεν ἐξ αὐτῶν σῖτος ἢ ἔλαιον. ὁ τὴν χρῆσιν δὲ τῶν καρπῶν ἔχων τότε δεσπόζει τῶν καρπῶν, ὅτε αὐτὸς λύβῃ αὐτούς, οὐ μὴν ὅτε καὶ αὐτομάτως πέσωσιν· ὁ δὲ καλῇ πίστει νομεὺς ἅμα τῷ χωρισθῆναι αὐτούς.

[ιδ'.] Pompo. Ἐξῃρημένων τοῦ θανάτου καὶ τῆς πρώτης καταστάσεως τῆς ἐναλλαγῆς, καὶ ἐν μέρει οἱ λοιποὶ τρόποι φθείρουσι τὴν χρῆσιν.

ιε'. Ulpi. Ἔσθ' ὅτε ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐλευ-

XII. *Ulpi.* Si usumfructum balnei vel tabernae legavero, et vivus adhuc diaetam fecero, extinguitur usufructus, quemadmodum si histrionis usumfructum legavero et ad aliud ministerium eum transtulero. *L. 12. D. VII. 4.*

XIII. *Paul.* Si fructuarius post messem aut vindemiam factam decesserit, fructus heredis eius sunt, quamvis nondum frumentum vel oleum ex illis factum sit. Qui autem usumfructum habet, tunc dominus fructuum efficitur, quum ipse eos perceperit, non etiam si per se deciderint: bonae autem fidei possessor mox, quam separati sint. *L. 13. D. eod.*

XIV. *Pompo.* Exceptis morte et capitis deminutione, reliquis modis etiam pro parte ususfructus amittitur. *L. 14. D. eod.*

XV. *Ulpi.* Interdum proprietarius manumittit: *L. 15. D. eod.*

τοῦ ἀνων. περὶ τῶν τοιούτων ἀνάγν. βι. λβ' διγ. νθ' ξγ' ἐπὶ ληγάτου δεσποτείας, καὶ βι. λ' διγ. μδ' θε. ς ...

.... ἀνάγν. βι. λγ' τι. β' διγ. μβ' καὶ τούτου τοῦ βι. τι. α' διγ. μη' t).

τοῦ αὐτοῦ. περὶ τούτων ἀνάγν. βι. ς' τι. α' διγ. ιζ' καὶ οη' καὶ .... τὸ τέλος τοῦ ιβ' καὶ βι. κβ' τι. α' διγ. κγ' καὶ βι. μα' τι. α' διγ. μη'.

καὶ ὁ μὲν οὐσουφρουκτουάριος μόνων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ληφθέντων καρπῶν γίνεται κύριος, ὁ μέντοι βόνα φίδε νομεὺς καὶ τῶν ὁπωσδήποτε χωρισθέντων τῆς γῆς· ὥστε ὁ μὲν οὐσουφρουκτουάριος, εἰ μὴ δι' ἑαυτοῦ [ἢ] διὰ τῶν αὐτῷ προσηκόντων χωρίσει τῆς γῆς τοὺς καρπούς, οὐ γίνεται τούτων κύριος u), ὁ δὲ βόνα φίδε νομεὺς γίνεται τούτων κύριος, κἂν ἔτυχον ἀφ' ἑαυτῶν ἤτοι v) καταπεσόντες. ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι w) οὓς μὲν ἐδαπάνησε καὶ διὰ τῆς δαπάνης οὐκ ἐγένετο πλουσιώτερος, οὐκ ἀπαιτεῖται· οὓς δὲ μήπω ἐδαπάνησεν, ἀναδίδωσιν ὁ βόνα φίδε νομεὺς ὑποκείμενος τῷ κανόνι τῷ λέγοντι· ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐφ' οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος ἐνέχεται. μέμνησο δὲ τῆς διαστίξεως τῆς εἰρημένης περὶ τοῦ βόνα φίδε νομέως ἐν τῷ κε' διγ. τῆς ἐρεδιτάτις πετιτίονος, ἔνθα φησὶν ὁ οὐλπιανός, ὅτι ἀνάγκη τὸν βόνα φίδε νομέα ἅπερ ἐξ ἔθους ἐποίει λογίζεσθαι δαπανήματα.

τῇ μὲν καπίτις δεμινουτίονι μέσῃ τε καὶ μεγάλῃ καὶ τῇ τελευτῇ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου σβέννυται εἰς ὁλόκληρον ὁ οὐσούφρουκτος· ἡ γὰρ τελευτὴ καὶ καπίτις δεμινουτίων καὶ αὕτη νόμιμος οὖσα κατὰ πρόσωπον συμβαίνει καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον φθείρει τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου. τοῖς δὲ ἄλλοις τρόποις, οἷον τῷ νονουτένδω καὶ τῇ ἐπικλύσει, συμβαίνει μὴ πάντα φθείρεσθαι τὸν οὐσούφρουκτον· ταῦτα γὰρ κατὰ πράγματος μᾶλλον καὶ οὐ κατὰ προσώπου συμβαίνει τε καὶ θεωρεῖται, καὶ εἰκότως ἐκείνου μόνου τοῦ μέρους ἀπόλλυται οὐσούφρουκτος, ᾧ μὴ ἐχρήσατο ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ ὅπερ ἐπεκλύσθη. ὅτι γὰρ συμβαίνει πολλάκις εἰς μέρος τῷ νονουτένδω φθείρεσθαι τὸν οὐσούφρουκτον, σαφέστερόν φησιν ὁ πομπώνιος ἐν τῷ κε' διγ. τοῦ παρόντος τι. εἰ δὲ καὶ ψιλόν x) τις ἐδάφους καταλέλοιπε οὐσούφρουκτον καὶ μέρος αὐτοῦ ᾠκοδόμησεν, πάλιν τῇ μερικῇ τοῦ πράγματος κατασκευῇ φθείρεται μερικῶς ὁ οὐσούφρουκτος. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ν' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ παρόντος βι. .... τωρ.... τὸν οὐσούφρουκτον ἐληγάτευσεν.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. διγ. κε' καὶ τι. α' διγ. λδ', νγ'.

ἐρώτ. τί οὖν, ὅτε y) τοῦ τεστάτορος μὴ εἰπόντος, ὅτι ληγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον τοῦδε τοῦ οἰκέτου ἕως οὗ [ἐλευθερωθῇ ὁ] οἰκέτης, ὁ προπριετάριος ἠλευθέρωσε τὸν οἰκέτην παραγνώμην τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, ἆρα καὶ οὕτως z) ἐλεύθερος γίνεται καὶ σβέννυται ὁ οὐσούφρουκτος; στεφ. γίνεται μὲν ἐλεύθερος, μένει δὲ παρὰ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ἕως ἂν περίεστιν ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ συμβῇ [τρόπος,] δι' οὗ σβέννυσθαι πέφυκεν ὁ οὐσούφρουκτος, ὡς ἀνήνεκται

29. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 1]. De hisce vide lib. XXXII dig. 59 (61) et 63 (65), quod attinet ad legatum proprietatis, et lib. XXX dig. 44 them. 6...

30. [*Anon. ad l.* 13]. .... Lege lib. XXXIII tit. 2 dig. 42 et huius libri tit. 1 dig 48.

31. *Eiusdem* [*ad l.* 13]. De hisce lege lib. VI tit. 1 dig. 17 et 78 et .... finem dig. 12 et lib. XXII tit. 1 dig. 23 (25) et lib. XLI tit. 1 dig. 48.

32. [*Steph. pars indicis l.* 13]. Et usufructuarius quidem nonnisi fructuum ab ipso perceptorum dominus fit, bonae fidei autem possessor etiam eorum, qui quolibet modo a terra separati sunt: proinde usufructuarius, nisi ipse suorumve ope fructus a terra separaverit, non fit eorum dominus, bonae fidei autem possessor eorum dominus fit, licet sponte deciderint. Alia autem ratione eos quidem, quos consumsit nec tamen ex consumtione locupletior factus est, non praestat: quos autem nondum consumsit, bonae fidei possessor reddit et subiacet regulae, quae dicit: bonae fidei possessor tenetur, quatenus locupletior factus est. Memineris autem distinctionis, quae de bonae fidei possessore prolata est dig. 25 [§. 16] *de hereditatis petitione*, ubi dicit Ulpianus, oportere bonae fidei possessorem sumtus, quos ipse solebat facere, reputare.

33. [*Steph. index l.* 14]. Capitis deminutione media et magna et morte usufructuarii ususfructus in totum extinguitur; nam mors et capitis deminutio, quae legitima est (!), in persona contingit et ipsam personam usufructuarii extinguit. Reliquis autem modis, veluti non utendo vel inundatione, non totum usumfructum extingui contingit: haec enim in re potius non in persona accidunt et conspiciuntur, et consequenter eius tantum partis ususfructus amittitur, qua usufructuarius non est usus vel quae inundata est. Usumfructum non utendo saepe pro parte extingui, clarius dicit Pomponius dig. 25 huius tit. Sed et si quis areae tantum usumfructum reliquerit et in parte eius aedificaverit, rursus particulari rei transformatione pro parte ususfructus extinguitur. Nec tibi contrarium videatur, quod dictum est dig. 58 tit. 1 huius libri .... usumfructum legavit.

34. *Anon.* [*ad l.* 14]. Lege dig. 25 et tit. 1 dig. 34, 53.

35. [*Steph. responsio ad l.* 15]. *Quaesiverunt.* Quid igitur, si testator non dixerit: lego usumfructum illius servi donec manumittatur, et proprietarius servum manumiserit invito usufructuario, num etiam sic liber fit et ususfructus amittitur? *Steph.* Liber quidem fit, sed manet apud usufructuarium, donec vivit usufructuarius vel modus accidit, per quem ususfructus extingui solet, ut relatum est lib. VII Cod. tit. 15 eius

t) Cod. μα' habere videbatur.

u) Cod. νομεύς.

v) Forte ἤδη. Aut deest aliquid ante ἤτοι, veluti χωρισθέντες.

w) Abundat.

x) Legerim ψιλοῦ.

y) Cod. ὅτι.

z) Cod. οὗτος.

θεροῖ· τυχὸν γὰρ χρῆσις ἐληγατεύθη δούλου ἕως οὗ ἐλευθερωθῇ.

L. 16. D. VII. 4. ιϛ'. Ιdem. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι χρῆσις ὑπὸ αἵρεσιν, δύναται ὁ κληρονόμος χωρὶς αἱρέσεως αὐτὴν ληγατεύειν σοι· καὶ ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως σβέννυται ἡ χρῆσίς σου. καὶ ἐὰν ἀπολέσω αὐτήν, οὐχ ὑποστρέφει πρὸς σέ· ἀπὸ γὰρ διαφόρων διαθηκῶν οὐκ ἔστιν ἕνωσις.

L. 17. D. eod. [ιζ'. Ἰουλ.] Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ μοι χωρὶς αἱρέσεως, καὶ σοὶ ἡ δεσποτεία ὑπὸ αἵρεσιν ἄνευ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, καὶ τῆς αἱρέσεως

fortasse enim usus fructus servi legatus est, donec manumittatur.

XVI. *Idem.* Si sub conditione mihi legatus sit usus fructus, heres eum pure tibi legare potest: et si conditio extiterit, usus fructus tuus extinguitur. Et si ego ipsum amisero, non revertitur ad te: nam ex diversis testamentis coniunctio non est.

XVII. *Iul.* Si usus fructus pure mihi legatus sit, et tibi proprietas sub conditione sine usu fructu, et pendente conditione proprietatem acquisiero, existente

βι. ζ τοῦ κώδ. ὑπὸ τὸν ιε' τοῦ βι. τί. ἐν τῇ α' τοῦ τί. δειτ. ἥτις καὶ παντ . τὰ . . . . φησὶν αὐτὴν συνα . . . . . τ . . . δ . . . .

[πρῖμός τις ὑπὸ αἵρεσιν οὐ]σούφρουκτόν μοι καταλέλοιπε. καί φησιν ὁ Οὐλ[πιανὸς][a]), μετὰ τελευτὴν τοῦ τεστάτορος, ἐφ' ὅσον τὰ τῆς αἱρέσεως κατα . . . ., μένειν τὸν οὐσούφρουκτον παρὰ τ[ῷ κληρονόμῳ κ]αὶ διὰ τοῦτο δύνασθαι αὐτὸν τελευτῶντα λεγατεύειν ἑτέρῳ τὸν οὐσούφρουκτον. εἰ τοίνυν τοῦ πρίμου [τελ]ευτ[ῶντος ὁ κληρονόμος ἐλ]εγάτ[ευσε πούρως] τὸν οὐσούφρουκτον μαιβίῳ τινί, τέως μὲν ἔῤῥωται τὸ ληγᾶτον· εἰ δὲ συμβῇ τὴν αἵρεσιν ἐξελθεῖν . . . . [ἀπόλλυται] μὲν τῷ μαιβίῳ ὁ οὐσούφρουκτος, βαδίζει δὲ πρὸς ἐμέ. εἰ μέντοι μετὰ τὸ ἁρμόσαι μοι τὸν οὐσούφρουκτον ἀπολέσω αὐτὸν κατά τινα τῶν συνειθισμένων τρόπων, οὐχ ὑποστρέφει πρὸς μαίβιον τὸν λεγατάριον· οὐδὲ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν κονιούγκτον μοι εἶναι[b]) τὸν μαίβιον ὅπερ οὐκ ἐστὶ, οὐδὲ οὕτως ὁ παρὰ τοῦ μαιβίου ἐλθὼν εἰς ἐμὲ οὐσούφρουκτος ἀπολλύμενος παρ' ἐμοῦ πάλιν πρὸς τὸν μαίβιον ἐπανέρχεται. παραδέδοται γάρ σοι ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι ὁ παρά τινος ἀπολλύμενος οὐσούφρουκτος αὖθις πρὸς αὐτὸν ἐπανελθεῖν οὐ δύναται.

ἐὰν τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ σοὶ μὲν οὐσούφρουκτος πούρως, τιτίῳ δὲ προπριεταρία ὑπὸ αἵρεσιν δεδούκτο οὐσουφρούκτῳ ληγατευθῇ, καὶ τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης κτήσῃ σὺ ὁ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ λεγατάριος τὴν προπριεταρίαν, ... κονσολιδατίονος γενομένης ἀπόλλεις τὸν οὐ]σούφρουκτον, καὶ εἰ μετὰ ταῦτα συμβῇ τὴν αἵρεσιν ἐξελθεῖν, ἕξει [τίτιος τὸν] ἀγρὸν PLENO IURE, τουτέστι μετὰ τοῦ οὐσουφρούκτου. ἁρμόττει γὰρ ἡ προπριεταρία τιτίῳ ἤγουν τὸ ἐπὶ ταύτῃ ληγᾶτον μὴ πρoκριματιζόμενον δι' ὧν ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως ὁ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ ληγατάριος ἐκτήσατο τὴν προπριεταρίαν, καὶ εἰκότως λαμβάνει τίτιος πλένο ἰούρε τὸν ἀγρὸν, κἂν μόνον αὐτῷ προπριεταρία τὴν ἀρχὴν ἐληγατεύθη· κτησάμενος [γὰρ] σὺ [ὁ] ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ λεγατάριος τὴν προπριεταρίαν ἀπώλεσας τὸ δίκαιον τοῦ ληγατευθέντος οὐσουφρούκτου διὰ τῆς γενομένης ὡς εἴρηται κονσουλιδατίονος, καὶ εἰκότως ἀπολλύμενος ὁ οὐσούφρουκτος μετῆλθεν ἐπὶ τὴν προπριεταρίαν ληγατευθεντ . . . . λαμβάνει τίτιος . . . . ἐπειδὴ τὰ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευόμενα τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης κομ . . ουσκα . . ἐκποιεῖται . . . . φαρκ . . . . παρὰ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ κτισαμένῳ[c]). ἐπειδὴ σήμερον ἐπὶ τῶν ληγατευθεισῶν καὶ . . . . ἐκτήσω τὴν προπριεταρίαν τιτίῳ ληγατευθεῖσαν ὑπὸ αἵρεσιν λήψεται ταύτην . . . . τῆς αἱρέσεως . . . . σουφρουκτ . . σὺ γὰρ δι' ὧν τὴν προπριεταρίαν ἐκτήσω τὸ ληγᾶτον ἀπώλεσας, τῇ συναφείᾳ τῆς προπριεταρίας σβεσθέντος καὶ μὴ φαινομένου ἔτι [τοῦ οὐσουφρούκτου]. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ εἰρημένον τῷ παπιανῷ ἐν τῷ νζ' διγ. τί. α'. ἐκεῖ γὰρ διὰ τοῦτο μηδὲ τὴν προπριεταρίαν οπω . . ὁ οὐσουφρουκτουάριος δι . . . . κακεῖσε γενομεν . . . . ἐπειδὴ τῆς δε ἰνοφφικιόσσο κινουμένης καὶ τοῦ τεστάτορος μεριωθεντ . . δοκουντ . . αυτοις . . . λειφ . . . . δόκει τῇ δε ἰνοφικιοσσο μόνον ἡ ἴνστιτουτις ἀνατρέπεται . . φησι . . . .[d]) μέμνησο καὶ . . . . τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ γ' διγ. τοῦ β' τί.

τοῦ ἐναντιοφ. κονσουλιδατίονος γενομένης ἐσβέσθη ὁ οὐσούφρουκτος· καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τὸ εἰρημένον τί. α' διγ. νζ'. ἐκεῖ γὰρ διαθήκης διὰ τῆς δε ἰνοφικιόσο ἀνατραπείσης ὡσανεὶ μεμηνότος οὔτε ἡ προπριεταρία δοκεῖ ληγατευθῆναι, οὔτε . .

libri et const. 1 eius tituli, quae etiam . . . .

36. [*Steph. index l.* 16]. Primus mihi usumfructum sub conditione reliquit. Dicit Ulpianus, post mortem testatoris, quamdiu conditio pendet, usumfructum penes heredem esse, ideoque posse eum morientem usumfructum alii legare. Itaque si Primo mortuo heres usumfructum pure Maevio cuidam legaverit, medio tempore legatum valet: sin autem conditionem existere contigerit . . . . Maevio quidem amittitur, et ad me transit. Si vero postquam ad me pervenit usumfructum amisero aliquo modo, ad Maevium legatarium non revertitur: neque enim dicere possumus Maevium mihi coniunctum esse, ideoque nec usus fructus, qui a Maevio ad me transiit et a me amissus est, rursus ad Maevium revertitur. Etenim traditum tibi est dig. 3 [§. 2] huius tituli, usumfructum ab aliquo amissum non posse rursus ad eum reverti.

37. [*Steph. index l.* 17]. Si eiusdem fundi tibi quidem usus fructus pure, Titio autem proprietas sub conditione deducto usu fructu legata sit, et pendente conditione tu, qui usus fructus legatum habes, proprietatem acquisieris, consolidatione facta usumfructum amittis, et si posthac conditionem existere contigerit, Titius fundum pleno iure habebit, hoc est cum usufructu. Proprietas enim sive legatum eius Titio competit nec praeiudicatur eo, quod pendente conditione legatarius usus fructus proprietatem acquisivit, et consequenter Titius fundum pleno iure capit, licet ab initio ei sola proprietas legata fuerit: tu enim, cui usus fructus legatus erat, proprietate acquisita ius usus fructus legati amiseras facta, ut dictum est, consolidatione, et consequenter usus fructus amissus ad proprietatem transiit. || || || || Tu enim, quum proprietatem acquisieris, legatum amisisti, usufructu per coniunctionem cum proprietate extincto nec amplius existente. Nec tibi contrarium videatur, quod dicit Papinianus dig. 57 [pr.] tit. 1. Ibi enim ne proprietatem quidem usufructuarius . . . ., quoniam mota de inofficioso querela et testatore . . . . querela inofficiosi solum institutio infirmatur . . . . Memineris etiam . . . . et dig. 3 tit. 2.

38. *Enantioph.* [*ad l.* 17]. Consolidatione facta usus fructus extinctus est: nec contrarium est, quod dicitur tit. 1 dig. 57 [pr.] Ibi enim, quum testamentum tamquam furiosi per querelam inofficiosi rescissum sit,

a) In Cod. legebam: δει λ . . . .
b) Sic Codex. Corruptela manifesta.
c) Lege κτησαμένῳ.
d) Hoc loco Codex ipse lacunam aliquot literarum habet.

ἠρτημένης κτήσομαι τὴν δεσποτείαν, ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως πλήρη τὸν ἀγρὸν λαμβάνεις· ἐσβέσθη μοι γὰρ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.[66])

[ιη'. Πομπώνιος.] Ἐὰν κληρονομιαίῳ δούλῳ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν τῆς κληρονομίας τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ δεσπόζειν προχωρεῖ. ὅθεν οὐ φθείρεται, ὡς εἰς πρόσωπον ἐκ προσώπου μὴ μεταβαῖνον[67]).

[ιθ'. Γαϊ.] Οὔτε χρῆσις καρπῶν οὔτε μονοπάτιον οὔτε δημοσία ὁδὸς ἀπόλλυται τῇ ἐναλλαγῇ τῆς δεσποτείας.

[κ'. Παῦλ.] Ἐὰν ὁ ἔχων χρῆσιν καρπῶν μόνῃ τῇ χρήσει κέχρηται· εἰ μὲν οἶδεν, ἔχειν χρῆσιν καρπῶν, κατέχει καὶ τὸν καρπόν· εἰ δὲ ἀγνοεῖ, ἀπόλλυσι καὶ τὸν καρπόν.

κα'. Μοδ. Ἐὰν ἄροτρον ἐν πόλει βληθῇ, παύεται εἶναι πόλις, καὶ ὡς ἀποθανοῦσα τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἣν ἔσχεν, ἀπόλλυσιν.

[κβ'. Πομπων.] Κἂν ἀποδημῇ ἡ γυνή, ἔστι δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἢ ἡ φαμιλία αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ, οὗ τὴν χρῆσιν ἔχει, οὐκ ἀπόλλυσιν αὐτὴν τῇ ἀχρησίᾳ. καὶ ὁ ἀνὴρ ὁμοίως διὰ τῆς γυναικὸς νέμεται τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ χρῆσιν.

[κγ'. Ἴδεμ.] Ἐὰν ἀγρὸς ὑπὸ ποταμοῦ ἐπικλυσθῇ, ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ δεσποτεία ἀπόλλυται· καὶ οὔτε χρῆσιν ἔχει τῆς ἁλιείας. εἰ δὲ τῇ

ϲε …… δ .. εχ ….[e]) εἰς ἀπαίτησιν τοῦ οὐσουφρούκτου οὔτε.. καὶ περὶ πρὸς ἐναγόμενον. ἀνάγν. διγ. λδ' τοῦ κ' τί. καὶ τί. β' διγ. γ'.

τελευτῶν τις οἰκέτῃ κληρονομιαίῳ …… τελευτ ………[f]) καταλέλοιπεν οὐσούφρουκτον· μετὰ ταῦτα προῆλθεν ὁ κληρονόμος. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ φυλάττεται ὁ οὐσούφρουκτος ……[g]) τὸ ἐν πολλοῖς θέμασι τὸ τῆς κληρονομίας ἀσώματον τάξιν[h]) ἐπέχειν καὶ δοκεῖν ὥσπερ τὸν οὐσούφρουκτον .. το πρόσωπον …………… ρονομ.. [ἀσω]ματ.. μεταφέρεσθαι πρὸς ἕτερον πρόσωπον τουτέστι πρὸς τὸν κληρονόμον ἀδιτεύ[σαντα]. φησὶ τοίνυν ὁ Ἰουλιανὸς[i]) τῆς κληρονομίας ἀδιτευθείσης …………………… τῷ κληρονόμῳ τὸν οὐσούφρουκτον καὶ μὴ ἀπόλλυσθαι ἀ[σαν]εὶ δεσποτ ……………………………… εἰς ἕτερον μετατίθεσθαι πρόσωπον …… τὴν ἀρχὴν . ……………………………… ἀναδιτεύτου κληρονομίας .. ………… μήπω τοῦ κληρονόμου …………………… —

…………………… ἔχει ………… ἀλλ' ἐξ ὧν ἔχειν νομίζεται μόνον ….

Ἐναντιοφ. καὶ ἀρότρῳ περιχαράσσεται μέλλων πολίζεσθαι τόπος, ὅθεν οὖρβς ἡ πόλις λέ[γετ]αι, ὡς τῷ ν' βι. τί. ις' διγ. σλθ'. καλῶς …… τουτο κανὼν ἁρμόζει ὁ λέγων· ᾧ τρόπῳ [συνίσταταί τι,] τούτῳ καὶ διαν[ίσταται, ὡς τί. ιζ' τοῦ αὐτοῦ] βι. διγ. λε' καὶ ρ' [καὶ ρνγ'. ἀνάγν.] καὶ βι. μϛ' [τί. γ' διγ. π' καὶ] τί. δ' διγ. η' καὶ ιθ'[k]).

περὶ ἰνουνδατίονος ἀνάγν. ἰνστιτ. β' τί. α' καὶ βι. μα'[l]) τί. α' διγ. ζ' καὶ τί. β' διγ. ιδ'.

ἔγνως γὰρ ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ὅτι τοῦ ὕδατος ὑπαναχωρήσαντος ὁ ἐπικλυσθεὶς τόπος ἀποδίδοται τῷ παλαιῷ δεσπότῃ. τοσοῦτον δὲ ὁ οὐσούφρουκτος ἀπόλλυται διὰ τῆς ἐπικλύσεως, ὅτι οὐδὲ ἁλιεύ[ειν] …………………………… ……………………………… οὔτ ……… αὐτο-

conditione plenum fundum capies: extinctus enim mihi est ususfructus.

XVIII. *Pomponius.* Si servo hereditario ususfructus legatus sit, post hereditatem ab eo, qui dominus eius futurus est, aditam dies eius cedit. Nec interit, quum ex persona in personam non transeat. *L.* 18. *D.* VII. 4.

XIX. *Gai.* Neque ususfructus neque iter neque actus amittitur dominii mutatione. *L.* 19. *D. eod.*

XX. *Paul.* Si is, qui usumfructum habet, tantum utatur: si quidem sciat, se usumfructum habere, fructum etiam retinet: si vero ignoret, amittit et fructum. *L.* 20. *D. eod.*

XXI. *Mod.* Si aratrum in civitate inducatur, civitas esse desinit, et quasi mortua usumfructum, quem habuit, amittit. *L.* 21. *D. eod.*

XXII. *Pompon.* Quamvis mulier peregre profecta sit, si tamen maritus eius aut familia eius in domo sit, cuius usum habet, eum non utendo non amittit. Et similiter maritus per uxorem usum ad se pertinentem retinet. *L.* 22. *D. eod.*

XXIII. *Idem.* Si ager flumine inundatus fuerit, ususfructus et proprietas amittitur: et neque piscationis usumfructum habet. Si vero eodem impetu disces- *L.* 23. *D. eod.*

nec proprietas legata esse videtur, nec …………… ……………………… Lege dig. 34 tit. 1 et tit. 2 dig. 3.

39. [*Steph. index l.* 18]. Decedens quis servo hereditario [ante aditam hereditatem] usumfructum reliquit: postea heres adiit. Quaerebatur, an ususfructus salvus esset, quia nimirum in multis casibus hereditas iacens personae vicem obtineret et videretur ususfructus quasi [a persona, h. e. ab hereditate iacente,] transferri ad alium personam, i. e. ad heredem, qui adiit. Dicit igitur Iulianus, hereditate adita || || || —

40. [*Steph. index l.* 20]. …………… habet, [utitur], sed solum ex eo, quod putavit se habere.

41. *Enantioph.* [*ad l.* 21]. Aratro etiam circumducunt locum, ubi civitatem condituri sunt, unde urbs dicitur, ut lib. L tit. 16 dig. 239 [§. 6]. Recte …… regula quadrat, quae dicit: quo modo aliquid consistit, eodem etiam dissolvitur, ut tit. 17 eiusdem libri dig. 35 et 100 et 153. Lege etiam lib. XLVI tit. 3 dig. 80 et tit. 4 dig. 8 [§. 3] et 19.

42. [*Anon. ad l.* 23]. De inundatione lege Inst. lib. II tit. 1 [§. 24] et lib. XLI tit. 1 dig. 7 [§. 6] et tit. 2 dig. 14 (!).

43. [*Steph. para indicis l.* 23]. Didicisti enim tit. 1 lib. II Inst. aqua recedente locum inundatum veteri domino reddi. In tantum autem ususfructus inundatione amittitur, ut neque piscari ……………………… …… || ……………… recedere inundationem,

66) Expl. fol. 95 92. Ins. fol. 183. 180.

67) *Sic Heimb.* Lege μεταβαῖνον sc. οὐσούφρουκτος, pro quo paulo ante οἱ ἐξελληνισταὶ substituerant χρῆσις καρπῶν.

e) Expl. fol. 95. 92. Inc. fol. 183. 180.
f) Legerim: πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας.
g) Suppleverim: δηλονότι διά.
h) Nempe legendum προσώπου τάξιν.
i) *Pomponius* est.
k) Cod. θ'.
l) Cod. μγ'.

αὐτῇ ὁρμῇ ἀναχωρήσει τὸ ὕδωρ, ὡς ἦλθεν, καὶ ἡ δεσποτεία καὶ ἡ χρῆσις ἀποκαθίσταται.

L. 24. pr. §. 1. D. VII. 4. [κδʹ.] Iavol. Ἐὰν μέντοι κοίτη τοῦ ποταμοῦ γέγονεν ὁ τόπος, οὐκ ἀποκαθίσταται τῇ προτέρᾳ τάξει. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ μονοπατίου καὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ.

§. 2. Ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς τοῦ ἀγροῦ μου ἐπαρθῇ καὶ ἀλλαχοῦ συναχθῇ, οὐ παύεται τὸ ἔδαφος ἐμὸν εἶναι, ὥσπερ οὔτε ἡνίκα κοπρισθῇ.

L. 25. D. eod. κεʹ. [Πομπ.] Καὶ δῆλον καὶ ἄδηλον μέρος τῇ ἀχρησίᾳ ἀπόλλυται.

L. 26. D. eod. κςʹ. Paul. Εἴτε δοῦλος εἴτε ἀγρὸς ὑπὸ τοὺς πολεμίους γένηται καὶ ὑποστρέφει, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἀποκαθίσταται.

L. 27. D. eod. κζʹ. [Ἴδεμ.] Ἐὰν τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι ἐκδοθῇ ὁ δοῦλος εἰς θεραπείαν τῆς παρ᾽ αὐτοῦ γενομένης ζημίας, φθείρεται ἡ χρῆσις.

L. 28. D. eod. [κηʹ.] Idem. Ἡ ἐνιαυτὸν παρ᾽ ἐνιαυτὸν ληγατευομένη χρῆσις οὐ φθείρεται τῇ ἀχρησίᾳ· πολλὰ γάρ εἰσι ληγάτα.[68])

L. 29. pr. D. eod. κθʹ. Οὐλπιαν. Ἐὰν ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων μισθωσάμενος τὸν ἀγρὸν παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἑτέρῳ οἰκείῳ ὀνόματι μεταμισθώσῃ, φθείρεται τῇ ἀχρησίᾳ· οὔτε γὰρ ὀνόματι τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος νέμεται.

§. 1. Τὸ αὐτό ἐστι, καὶ ἔνθα τὴν χρῆσιν ἀγοράσας ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἑτέρῳ πωλήσει. ἐπὶ δὲ τοῦ πρώτου θέματος ἔχει ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων κατὰ τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος τὴν περὶ μισθώσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ διαφέρον. εἰ δέ τις τὴν χρῆσιν παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος μισθωσάμενος ἑτέρῳ αὐτὴν μισθώσει, οὐ βλάπτει αὐτήν.

§. 2. Ἐὰν τὴν ληγατευθεῖσάν μοι χρῆσιν ἀποκαταστῆσαί σοι κελευσθῶ, οὐτιλίας ἀγωγὰς ἔχεις ἰδίῳ ὀνόματι.

L. 30. D. eod. λʹ. Γαΐ. Τὸ κρέας καὶ τὸ δέρμα τοῦ ἀποθανόντος θρέμματος οὐκ ἀνήκει τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι.

L. 31. D. eod. λαʹ. Πομπων. Ἐὰν ἀγέλη περιστῇ εἰς ἀριθμὸν μὴ ποιοῦντα ἀγέλην, φθείρεται ἡ χρῆσις αὐτῆς.

μάτ . . ἃ . . . . . τοῦ προπριεταρίου τοῦτον αὖθις παραχωροῦντος . . . . σασθαι τὴν ἐπίλυσιν, τότε αὐτομάτως ἀνανεοῦται· εἰ δὲ μετὰ τὸν τοῦ νονουτενδο . . . . δεσποτ . . ἐξ . ἀπαρχῆς συστήσασθαι τὸν οὐσουφρούκτον κατὰ τὸ περὶ δουλειῶν εἰρημένον ἐν τῷ . . . . τι. τελευτ. διγ. . . . . ἀποκαθίσταται μανθάνεις τι. ὑστέρῳ βι. ηʹ διγ. ιδʹ.

εἰχ . . . . περιλαμβ . . . . δοκεῖ . . . . καν επι πο . . . . χρ . . . . οὐδὲ τῆς ἐπὶ . . . . δεσποτ . . μετὰ τὴν τοῦ . . . . — || || || || || || || || φθείρεσι ὡς ἐπὶ τῶν δουλειῶν εἴρηται βι. ηʹ τι. ςʹ διγ. ζʹ.[m]) — — — — — — — — — — —

serit aqua, quo venit, et proprietas et usufructus restituitur.

XXIV. *Iavol.* Si tamen locus ille alveus fluminis factus sit, in pristinum statum non restituitur. Idem est et in itinere et in actu.

Si summa terrae ex fundo meo sublata sit et alibi regesta, solum meum esse non desinit, sicut nec si ager stercoratus sit.

XXV. *Pomp.* Et certa et incerta pars non utendo amittitur.

XXVI. *Paul.* Sive servus sive ager in potestatem hostium pervenerit et redierit, usufructus quoque eorum restituitur.

XXVII. *Idem.* Si usufructuario servus noxae datus sit resarciendi damni ab eo dati causa, usufructus extinguitur.

XXVIII. *Idem.* Usufructus alternis annis legatus non utendo non amittitur: plura enim sunt legata.

XXIX. *Ulpian.* Si proprietarius fundum ab usufructuario conduxerit eumque suo nomine alii locaverit, non utendo amittitur: non enim nomine usufructuarii possidet.

Idem est, et si proprietarius usumfructum ab usufructuario emerit eumque alii vendiderit. Priore autem casu fructuarius adversus proprietarium locati actionem habet in id, quod interest. Sin autem quis usumfructum ab usufructuario conduxerit et alii locaverit, usuifructui non nocet.

Si legatum mihi usumfructum tibi restituere iussus sim, utiles actiones tuo nomine habes.

XXX. *Gai.* Caro et corium mortui pecoris ad fructuarium non pertinet.

XXXI. *Pompon.* Si grex ad eum numerum redactus sit, qui gregem non faciat, usufructus eius perit.

sponte renovatur: sin autem post tempus non utendi . . . . || ||

**. || || || — || || || || || || || || ||, ut de servitutibus dictum est lib. VIII tit. 6 dig. 7.

(*Complura desiderantur.*)

68) Expl. fol. 183. 180.

m) Expl. 183. 180.

ΤΙΤΛΟΣ Ε'.

Περὶ χρήσεως πραγμάτων, ἅτινα τῇ χρήσει μειοῦται.

[Βι. τῶν διγ. ζ' τι. ε'.]

α'. Οὐλπιαν. Πάντων τῶν δεσποζομένων πραγμάτων δυνατὸν ληγατεύειν τὴν χρῆσιν· καὶ τῶν φθειρομένων ἢ μειουμένων διὰ τῆς χρήσεως.

β'. Γαΐ. Καὶ δίδωσιν ἀσφάλειαν, ἡνίκα χρημάτων ληγατευθῇ χρῆσις.

Οὐκ ἔστι δὲ κυρίως χρῆσις, ἀλλ' ὡσανεὶ χρῆσις.

γ'. Οὐλπιαν. Καὶ ἀγωγῶν ληγατεύεται, καὶ αὐτῷ τῷ χρεώστῃ· καὶ συγχωροῦνται αὐτῷ οἱ τόκοι.

δ'. Παῦλος. Καὶ δίδωσιν ἀσφάλειαν.

ε'. Οὐλπιαν. Οὐ μόνον ἰδίων χρημάτων καὶ πραγμάτων[69]), ἀλλὰ καὶ ἀλλοτρίων τὴν χρῆσιν ληγατεύομεν.

Εἰ μὴ δοθῇ ἡ ἀσφάλεια ἐπὶ τῶν ἐν ἀποχρήσει, ἐφ' ὅσον μὲν ἡ χρῆσις συνίστηκεν, ἀπαιτεῖται διὰ τοῦ ἀδήλου χρέους· μετὰ δὲ τὸ σβεσθῆναι αὐτὴ ἡ ποσότης ἀπαιτεῖται. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῆς χρήσεως μόνης· ἐπὶ γὰρ τῶν ἐν ἀποχρήσει οὐκ ἔστι διαφορὰ χρήσεως μόνης καὶ χρήσεως καρπῶν.

ς'. Ιυλιλ. Ἐὰν ληγατευθῶσί σοι δέκα νομίσματα ἢ ἀγρὸς καὶ ἐμοὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν, πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως ἁρμόζει σοὶ κἀμοὶ τὸ

[ληγ]ατευθῇ[n]) καὶ οὐ παρ[εν]ετέθη [καυ]τίων, ἴδωμεν, εἰ σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου τὰ δεδομένα τὴν ἀρχὴν τῷ λεγαταρίῳ νομίσματα καὶ [τὰ] ἐν ἀπ[οχρήσει πραγ]ματα διὰ τοῦ κονδικτικίου μεθοδεύεσθαι καὶ ἀπαιτεῖσθαι[*]). λέγει οὐλπιανός, εἰ μὲν ἔτι συνισταμένου τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ μήπω .... προπριεταρ ... ἀπαιτεῖσθαι τὴν καυτίονα, δύναται τοῦτο ποιεῖν ΙΝΔΕβιτον ἴγκιρτον δηλονότι κινῶν κονδικτίκιον καὶ δι' αὐτοῦ τὴν παραλει[φθεῖσαν καυτίονα ἀπ]αιτεῖν [τὸν] λεγατάριον· εἰ δὲ σβεσθέντος[o]) τοῦ οὐσουφρούκτου τὸν σίνε καύσα δηλονότι κινοῦντα κονδικτίκιον αὐτὴν μᾶλλον τὴν ποσότητα δύνασθαι αὐτὸν [ἀπαιτεῖν, σαβῖνος καὶ κέλσος που φασίν. ἅπερ περὶ οὐσουφρούκτου νομισμάτων] ἢ καὶ ἑτέρων τῶν ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων εἰρήκαμεν, ταῦτα καὶ περὶ οὔσου τῶν αὐτῶν πραγμάτων φαμὲν .... καὶ μηδεμίαν οὔσου τε καὶ οὐσουφρούκτου διαφορὰν ἐπὶ τῶν τοιούτων εἶναι πραγμάτων γράφει που ἰουλιανὸς καὶ πομπώνιος .... φησὶ πομπώνιος ἐν τῷ η' τι. τοῦ παρόντος βι. διγ. κβ'. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ εἰρημένον τῷ ἰαβολένῳ ἐν τῷ η' τῶν δε ῥέβους βι. τι. τελευτ. διγ. ι', ἔνθα ἐπὶ ἀναλήψει τῶν νομισμάτων τῶν ἐπὶ οὐσουφρούκτῳ δοθέντων τὴν ἰμφάκτουμ δίδωσιν καὶ οὐδὲ κονδικτίκιον· ποιεῖ δὲ τὴν διαφορὰν[p]) ἐκεῖ γὰρ μὴ πρωτοτύπως μὴ ... οὐσουφρούκτου δοθέντος τὴν ἰμφάκτουμ δίδωσι .. ὁ ... κονδικτίκιον ... οὐσουφρούκτον καταλειφθῆναι ἀλλὰ μέρους οὐσίας, τοὺς δὲ δανειστὰς [τοῦ] κληρονόμου ἀντὶ τοῦ οὐσουφρούκτου τοῦ μέρους τῆς οὐσίας νομίσματα δεδωκέναι κατὰ τὸν τοῦ οὐσουφρούκτου λόγον τῷ ληγαταρίῳ.

[ἀνάγν. τι.] θ' διγ. ζ', ἐν ᾧ τὸ τοῦ ἰγκέρτου ὑπόκειται. ἀνάγν. καὶ βι. ιθ' τι. ε' διγ. ι'.

ὁμοίως διγ. .. καὶ περι τ ... ανα .... εἴρηται τι. β' διγ. γ' καὶ διγ. θ' καὶ βι. λγ' τι. β' ..... καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ κς'.

TITULUS V.

De usufructu rerum, quae usu minuuntur.

Lib. VII Dig. tit. 5.

I. *Ulpian.* Omnium rerum, quae in patrimonio sunt, ususfructus legari potest: et earum, quae usu tolluntur aut minuuntur. *L. 1. D. VII. 5.*

II. *Gai.* Et cautio praestatur, si pecuniae ususfructus legatus sit. *L. 2. pr. D. eod.*

Non autem est proprie ususfructus, sed quasi ususfructus. §. 1.

III. *Ulpian.* Et actionum ususfructus legatur, et ipsi debitori: et remittuntur ei usurae. *L. 3. D. eod.*

IV. *Paulus.* Et cautionem praestat. *L. 4. D. eod.*

V. *Ulpian.* Non solum pecuniae nostrae et rerum nostrarum, sed etiam alienarum usumfructum legamus. *L. 5. pr. D. eod.*

Si cautum non sit earum rerum nomine, quae in abusu consistunt, quamdiu quidem constat ususfructus, cautio condicitur incerti condictione: finito autem usufructu ipsa quantitas condicitur. Eadem et in nudo usu obtinent: in his enim, quae in abusu sunt, nihil interest inter nudum usum et usumfructum §. 1. 2.

VI. *Iulia.* Si tibi decem aurei legati fuerint vel fundus et mihi eorum ususfructus, praeter proprietatem dimidia ususfructus tibi competit et dimidia *L. 6. D. eod.*

1. [*Steph. index*] *l.* 5 §. 1. 2 D. VII, 5]. [Si pecuniae vel aliarum rerum, quae in abusu consistunt, ususfructus] legatus sit nec cautio intervenerit, videamus, an extincto usufructu numi legatario ab initio dati et res, quae in abusu consistunt, condictione peti possint. Dicit Ulpianus, si constante adhuc usufructu et nondum .... cautionem exigi, facere hoc potest mota indebiti incerti condictione et ita a legatario omissam cautionem exigere: extincto autem usufructu magis eum ipsam quantitatem petere posse, mota nimirum sine causa condictione, Sabinus et Celsus dicunt.] Quae de usufructu pecuniae vel aliarum rerum in abusu consistentium diximus, haec eadem de usu earundem rerum dicimus .... et nullam in his rebus usus et ususfructus differentiam esse, Iulianus et Pomponius alicubi scribunt .... dicit Pomponius tit. 8 huius libri dig. 22 [pr.]. Nec tibi adversetur, quod dicit Iavolenus lib. VIII *de rebus* tit. ult. dig. 10, ubi ad recipiendam pecuniam in usumfructum datam in factum actionem, neque vero condictionem dat. Differentia est in hoc: illic non erat principaliter pecuniae ususfructus datus ut sic in factum actionem daret; sed finxit non pecuniae usumfructum relictum esse, sed partis bonorum, creditores autem heredis pro usufructu partis bonorum legatario pecuniam fruendam dedisse.

2. [*Anon. ad l.* 5 §. 1]. Lege tit. 9 dig. 7 [pr.], ubi de incerti condictione sermo est. Lege etiam lib. XIX tit. 5 dig. 10.

3. [*Anon. ad l.* 6 pr]. Similiter dig... et .... dictum est tit. 2 dig. 3 et dig. 9 et lib. XXXIII tit. 2 ...... et dig. 26 in fine [§. 1].

69) Hoc verbo inc. fol. 101, 99.

n) Inc. fol. 101. 99. *) Adde: δύνανται.

o) Legendum: σβεσθέντος δέ.

p) Sequentia in ipso iam Cod. corruptela laborasse, nec demum legendo et describendo a me corrupta esse videntur. Legerim: ποιεῖ δὲ τὴν διαφορὰν ἐκεῖνο· ἐπεὶ γὰρ μὴ πρωτοτύπως νομισμάτων οὐσουφρούκτου δοθέντος τὴν ἰμφάκτουμ δίδωσι, θεματίζει δὲ μὴ νομισμάτων οὐσούφρουκτον καταλειφθῆναι κ. τ. λ. Sic etiam verti.

ἥμισυ· καὶ τὴν ἀσφάλειαν σοὶ, οὐ τῷ κληρονόμῳ δίδωμι. εἰ δὲ δέκα νομισμάτων χρῆσις δύο τισὶ ληγατευθῇ, καὶ ἀλλήλους καὶ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζονται, καὶ ἀνὰ πέντε νομισμάτων λαμβάνουσιν.

L. 7. D. VII. 5. [ζ. Γαΐ] Ἐὰν ληγατευθῇ χρῆσις οἴνου ἢ ἐλαίου ἢ σίτου ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ἀποχρήσει, ἡ δεσποτεία γίνεται τοῦ ληγαταρίου, ἀσφαλιζομένου, ὡς ἡνίκα τελευτήσῃ ἢ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν πάθῃ, τοσαύτη ποσότης ἀποκαθίσταται. κάλλιον δέ ἐστιν ἀποτιμᾶσθαι τὰ πράγματα καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐπὶ χρήμασι γίνεσθαι.

L. 8 D. eod. η΄. Papi. Τρεῖς γράψας κληρονόμους ἐληγάτευσά σοι χρῆσιν ἑκατὸν νομισμάτων. δύναμαι βαρῆσαι τοὺς δύο κληρονόμους ὑπὲρ σοῦ δοῦναι τὰς ἐγγύας· καὶ ἀναγκάζονται παρὰ σοῦ· καὶ οὐκ ἔχουσι κατὰ σοῦ τὴν περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγήν· καὶ σὺ δὲ ποιεῖς ὁμολογίαν. πρὶν ἢ διδόασιν ἀσφάλειαν, οὐ λαμβάνουσιν οἱ ληγατάριοι τὰ εἰς ἀπόχρησιν.

L. 9. D. eod. [θ΄. Παῦλ.] Ἐν τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς χρήσεως τῶν χρημάτων, μόνου τοῦ θανάτου καὶ τῆς πρώτης καταστάσεως τῆς ἐναλλαγῆς γίνεται μνήμη.

mihi: et tibi, non heredi caveo. Sed si decem aureorum ususfructus duobus legatus sit, et sibi invicem et heredi cavent, et singuli quinos accipiunt.

VII. *Gai.* Si vini, olei, frumenti vel caeterarum rerum, quae in abusu consistunt, ususfructus legatus sit, proprietas ad legatarium pertinet, qui cavet de eadem quantitate restituenda, si moriatur aut capite deminuatur. Melius autem est, res aestimari et pecuniae nomine caveri.

VIII. *Papi.* Tribus heredibus institutis usumfructum centum aureorum tibi legavi. Duos ex heredibus onerare possum, ut pro te satisdent: hique a te coguntur: nec adversus te mandati actionem habent. Et tu quoque promittis. Priusquam cautionem praestant, legatarii ea, quae in abusu consistunt, non accipiunt.

IX. *Paul.* In cautione de reddendo usufructu pecuniae mortis tantum et capitis deminutionis mentio fit.

τέλους μεν διὰ τῆς προσαυξήσεως. καὶ ὅτι ἐὰν θάτερος ἡμῶν τὸ οἰκεῖον [ἀπολέσῃ] μέρος τοῦ [οὐσουφρούκτου] καὶ συμβῇ [γενέ]σθαι προσαύξησιν τουτε · τας ετελ.... ἀποκαθίστησι τω δε κληρονομῳ, ὅτι ἐὰν [σβεσ]θέντ[ος] τοῦ οὐσουφρούκτου μὴ χωρα γενηται .... ἑτέρας αὐτῆς λαμβάνει ποιοτητος· τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ ἑξῆς εὑρήσεις διγ.

τοῦ ἀνων. ἄλλως γὰρ τῶν IN ABUSU [οὐ][q]) φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος, ὡς διγ. θ΄ [καὶ] τί. θ΄ διγ. ζ΄.

καὶ ὅσης ἂν ὀφθείη ποσότητος ἄξια, καυτίονα τῷ κληρονόμῳ περὶ ταύτης δίδοσθαι τῆς ποσότητος.

προθεώρησον. οἶδας, ὅτι τὸ δόγμα παρεκελεύσατο καυτίονα διδόναι τὸν λεγαταριον περὶ τῶν [ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων] .... ἢ το γε ἀληθέστερον τῆς γενομένης ἐν αὐτοῖς ἀποτιμήσεως, καὶ ὅτι οὐ πρότερον δίδοται τὰ ἐν ἀπο[χρήσει] τῷ ληγαταρίῳ, εἰ μὴ δοθῇ ἡ σατισδατίων ἤτοι ἱκανοδο[σία]· ὁ δὲ καυτίονα παρέχειν ὀφείλων οἱαδὴ φάκτου ὑποκειμένου ἰγκέρτως ἐνάγεται. ταῦτα γνοὺς εἰς τὸ προκ[είμενον ἐλθέ. πρῖμόν τις καὶ] σεκοῦνδον καὶ τέρτιον ἐνεστήσατο κληρονόμους, οὐσούφρουκτον πεντεκαίδεκα νομισμάτων ληγατεύσας παρ᾽ αὐτῶν τιτίῳ .... ὑπὲρ τιτίου τοῦ λεγαταρίου δοῦναι τὴν ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ συνειθισμένην ἱκανοδοσίαν .... [ἐῤῥέ]θη .... γράφεσθαι δει ..... λε .... δόγμα τὸ λέγον ἐπὶ τοῦ οὐσουφρούκτου τῶν ἀργυρίων .... ἐπειδὴ κἂν ὁ ληγατάριος .... πρῖμός τε καὶ σεκοῦνδος οἱ κληρονόμοι ταύτην παρέχ[ουσι] .... λεγᾶτον κέρτον .... χρυσῶν, ἕτερον δὲ ἴγκερτον τὸ τῆς καυτίονος ἀναγκάζειν πρῖμόν τε καὶ σεκοῦνδον τους κληρονομους τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ παρασχεῖν ἱκανοδοσίαν. χρὴ τοίνυν τὸν λεγατάριον περὶ τοῦ μέρους τῶν ἀργυρίων τουτέστι περὶ τῶν ε΄ νομισμάτων κατὰ τερτίου*) καὶ σεκούνδου ἢ ἁπλῶς κατ᾽ ἐκείνου τοῦ κληρονόμου κέρτας κινεῖν, ὃς ἔτυχεν ἤδη καυτίονα [ἀπο]λαβών. οὐ μόνον γὰρ τερτίῳ, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλοις παρέχουσι πρῖμός τε [καὶ] σεκοῦνδος καὶ .. ἢ αὐτῶν εἴπερ ἔλαβε ἱκανοδο[σίαν] καυτιον .... αργυρ ... τῷ .. ρκ .. τα .. κέρ[τως] ἐνάγεται παρὰ τοῦ [λεγαταρίου] περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου τῶν ε χρυσῶν. ἰδου ...... κατὰ πρίμου τε καὶ σεκούνδου χρὴ τὸν λε[γατάριον] ἰγκέρτ[ως] κινεῖν περὶ τοῦ παρασχεῖν τοῖς ἄλλοις αὐτῶν συγκληρονόμοις καυτίονα ἐν ᾧ .... — — — — — .... τοῦ .... λαβον .... τὰ ἱκανὰ .... οὐσουφρουκτ . ... τέως .... διὰ τὸ δόγμα τὸ λεγον ἐπὶ τῶν [ἐν ἀποχρήσει πραγμ]άτων χρῆναι καυτίονα παρέχεσθαι ... ἰγκέρτως ἐξειπουλατου .... σθαι τῷ λεγαταρίῳ ἐπειδὴ .. .. αὐτὸς τὴν καυτίονα εἰ καὶ τὰ μαλιστα .... τοῦτον ... τὸν τροπον καὶ ὁ ληγατάριος

4. [*Steph.? l. 6 §. 1*]. .... propter ius accrescendi. Et si alteruter nostrum partem suam ususfructus amiserit et forte accreverit, ... — — — eiusdem qualitatis recipiat: quod et dig. sequenti invenies.

5. *Anon.* [*ad l. 7*]. Aliter enim ususfructus rerum, quae in abusu consistunt, non interit, ut dig. 9 et tit. 9 dig. 7 [§. 1].

6. [*Anon? ad l. 7 in fine*]. Et quanti aestimatae sint, de hac quantitate heredi cavere.

7. [*Steph. index l. 8*]. *Προθεώρησον.* Didicisti, senatum iussisse legatarium cavere de rebus, quae in abusu consistunt, ... sive potius de aestimatione earum, et res in abusu consistentes non prius legatario dari, quam satisdatum sit: is autem, quem cavere oportet, quum de facto agatur, incerti condictione convenitur. His cognitis accede ad speciem propositam. Quidam Primum et Secundum et Tertium heredes instituit, et ab iis usumfructum quindecim aureorum Titio legavit, [et Primum et Secundum iussit] pro Titio legatario solitam de usufructu cautionem praestare. [Placebat, utile esse cautionis quoque legatum nec refragari] senatusconsultum, quod dicit in usufructu pecuniae ... . quia licet legatarius [cautionem] .... Primus et Secundus heredes eam praestant .... legatum certum ..... aureorum, alterum legatum cautionis incertum compellere Primum et Secundum heredes, ut pro eo satisdent. Oportet igitur legatarium de parte pecuniae, hoc est, de quinque aureis cum Tertio et Secundo sive simpliciter cum eo herede certi agere, qui iam cautionem accepit. Neque enim solum Tertio, sed etiam sibi invicem Primus et Secundus cavent, [et qui satis acceperit] .... certi convenitur propter usumfructum V aureorum a legatario .... adversus Primum et Secundum legatarium incerti agere oportet, ut reliquis coheredibus suis cautionem praestent ..... — — — — — — — — — — — — — — — — || || || || || || || ||

q) Hoc addo

*) Forte πρίμου

ι'. Ulpi. Ἄλλως γὰρ οὐκ ἀπόλλυται ἡ χρῆσις τῶν χρημάτων.

Ἐὰν χρῆσις μόνον ληγατευθῇ χρημάτων, οὕτως ἐστὶν, ὡς ἂν ἡ χρῆσις καρπῶν ἐληγατεύθη· καὶ δίδοται ἡ ἀσφάλεια. εἴτε δὲ πρὸ τοῦ ληγάτου δοθῇ εἴτε μετὰ ταῦτα, ἔῤῥωται.

[ια'.] Idem. Καὶ ἐπὶ ἐρίου καὶ θυμιαμάτων καὶ ἀρωμάτων χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ.

[ιβ'. Μαρκ.] Ἐὰν ληγατεύσω σοὶ νομίσματα, ἐφ' ᾧ μετὰ θάνατόν σου ἀποκαταστῆσαι αὐτὰ πέτρῳ, τὴν δεσποτείαν ἐληγάτευσά σοι, κἂν εἴπω, ὥστε σὲ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἔχειν. ἀποκαθίσταται δὲ πέτρῳ μετὰ θάνατόν σου.[70])

X. *Ulpi.* Aliter enim ususfructus pecuniae non amittitur. L. 10. pr. D. VII. 5.

Si usus tantum pecuniae legatus sit, perinde est, ac si ususfructus legatus esset: et cautio praestatur. Sive autem antequam pecunia data fuerit, sive postea cautio praestita sit, valet. §. 1.

XI. *Idem.* Et in lana et odoribus et aromatibus locus est cautioni. L. 11. D. eod.

XII. *Marc.* Si tibi pecuniam legavero, ita ut post mortem tuam eam Petro restitueres, proprietatem tibi legavi, quamquam dixero, ut usumfructum eius haberes. Post mortem autem tuam Petro restituitur. L. 12. D. eod.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ'.

Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἀπαιτῆται ἢ ἐξ ἄλλου ληφθῆναι κωλύηται.

[Βι. ζ' τῶν διγ. τι. ϛ'.]

α'. [*Οὐλπιαν.*] *Τὴν μὲν χρεωστουμένην τῷ ἀγρῷ δουλείαν ἐκδικεῖν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐ δύναται· κινεῖ δὲ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν κατὰ τοῦ γείτονος ὡς δι' αὐτοῦ ἐμποδιζόμενος χρήσασθαι.*

TITULUS VI.

Si ususfructus petatur vel ad alium pertinere negetur.

Lib. VII Dig. tit. 6.

1. *Ulpian.* Servitutem fundo debitam usufructuarius vindicare quidem non potest: sed usumfructum vindicat adversus vicinum, quasi per eum prohibeatur uti frui. L. 1. pr. D. VII. 6.

.... οὐκ ἀναγκαζ ...... βουλο .... περαι .. καυτιον .. τοῖς κληρονόμοις .... || || || || || || || ||

καὶ καπίτις δεμινουτ .... [οὐσου]φρουκτ .. ἀργυρίου .... παρεχετ .... ταυτ . λαμβαν .... τῶν ἐν ἀποχ[ρήσει] πραγμάτων [μόνον] τελευτῇ καὶ καπίτις δεμινουτίονι φθείρεσθαι πέφυκε, οὐκέτι δὲ καὶ τῷ νονουτένδω, ἐπειδὴ .... αὐτ. καθ' ὃν βούλεται τρόπον χρήσασθαι .. ουσ ....

ἐὰν ..... μὸν .. σεκουνδ .... τοῦ τεσταϑ .... οὐσουφρούκτ .. καυτίονα παρέχειν .... αποχ .... καὶ ουσον μόνον ὁ τεστάτωρ λεγατεύσει καὶ φρουκτ ....r)

8. [*Steph. index l.* 10 *pr.*]. || ususfructus rerum, quae in abusu consistunt, solum morte et capitis deminutione finitur, non etiam non utendo, quoniam .... iis uti, quemadmodum vult.

9. [*Steph. index l.* 10 §. 1]. Si .... cautionem praestare .... et usum solum testator legaverit, etiam fruct ....

....εἴ τις περὶ καυτίονος τῶν τοιούτων πραγμάτων φησὶ τουτέστι εἰ καὶ .... ἀποδοτ .... τῶν τοιούτων πραγμάτων ὁ οὐσουφρουκτος ... φυλαττόμενος τῆς [καυτίονος] κατὰ τὰ συνειθωμένα παρεχομένης.

10. [*Steph. index l.* 11]. || .... huiusmodi rerum ususfructus valet cautione solita praestita.

οὕτω τὶς εἰπών· δίδωμι καὶ ληγατεύω ......ἐφ' ᾧ ἀποκαταστῆσαι τ[αῦτα] ... τελευτ ... βουλόμενος γὰρ τίτιον ἔχειν τῶν νομισμάτων τον οὐσον τὸν μέχρι τῆς ζωῆς ἤτοι ἐφ' ὅσον περίεστι χρόνον, τοῦ διακειμένου .... [ἀντεγράφη σεβῆρός τε καὶ ἀντωνῖνος .... προπριεταρίαν λεγατεύεσθαι δοκεῖν, μν[ήμην δὲ οὔσου] γενέσθαι παρὰ τοῦ τεστάτορος, ἐπειδὴ .... προπριεταρία λεγατεύεσθαι δοκεῖ, οὐκ ἀπόλλυται ....

τοῦ ἀνων. ὁμοίως βι. λγ' ....

11. [*Steph. index l.* 12]. Si quis dixerit: do lego .... hac conditione, ut restituat.......... quum velim Titium pecuniae usum habere donec vivat, ... rescripsit Severus et Antoninus .... proprietatem magis legatam videri, usus autem mentionem a testatore factam esse, quia .... proprietas legata esse videtur, non amittitur ....

12. *Anon.* [*ad l.* 12]. Similiter lib. XXXIII ....

.... [ἀπο]χρήσει πραγμάτων νῦν εἰρημένων, εἴπομεν ὁ οὐ......... κομφεσσόριον δύναται τύπον καλουμεν ... χρη .... ἤτοι προδειση ... τὴν περὶ δουλείας ἰν ῥέμ ὁ δεσπότης κινεῖν· μόνον δὲ ὁ δεσπότης παραχω[ρεῖν] δύναται δουλείαν. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον — — — τὸν οὐσουφρουκτουάριον δύνασθαι μὲν κινεῖν [περὶ] δουλείας ἰν ῥέμ .... δουλ ....— κομφεσσορίαν κινεῖν κατὰ τοῦ γείτονος [ὡς κω]λυόμενος χρήσασθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ μὴ κατὰ τοῦ .... τὸν γείτονα .... κ ... αὐτ .. τῇ κομφεσσορίᾳ ἰν ῥέμ, εἰ μὴ ἀνέχεται παρα . τ .. αυτον καὶ λαβ .. κατὰ .. ὀφειλ ..... ὥσανεὶ τὸν γείτονα

1. [*Steph. index l.* 1 D VII, 6]. [Postquam de usufructu] rerum, quae in abusu consistunt, tractatum est, dicamus .... || .... solus autem dominus servitutem remittere potest. Hoc cognito vide propositum. — || || || || || || || || ||

70) Expl. fol. 101. 99. Inc. fol. 67. 60

r) Expl. fol. 101. 99. Inc. fol. 67. 60.

L. 1 §. 1. D VII. 6. Τῷ ληγάτῳ τῆς χρήσεως εἴσοδος ἕπεται σιωπηρῶς· καὶ ἀνισχύρως ἀφαιρεῖται τὴν εἴσοδον.

§. 2. Εἰ δὲ μὴ ἔχει εἴσοδον ὁ τόπος, διὰ κληρονομιαίου ἄλλου παρασχεῖν ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται.

§. 3. 4. Καὶ οὐ μόνον εἴσοδον, ἀλλὰ καὶ μονοπάτιον καὶ πλατεῖαν ὁδὸν, πρὸς ὅπερ ἡ χρησιμότης ἐπιζητεῖ. καὶ ἄλλας δουλείας, τυχὸν φώτων καὶ ὑδάτων. ἐκεῖνα δὲ μόνον ἀναγκάζεται διδόναι, ὧν χωρὶς οὐ δυνατὸν χρήσασθαι· κἂν ἀλυσιτελῶς, δύναται δὲ ὅμως, οὐκ ἀναγκάζεται.

L. 2. D. eod. β΄. [Πομπων.] Ἐὰν ἐνάγηται ὁ κληρονόμος τῇ ἀπὸ τῆς διαθήκης ἀγωγῇ ὡς χείρονα τὸν ἀγρὸν ποιήσας ἢ δουλείας ἐπιθεὶς αὐτῷ ἢ συγχωρήσας, ὁ δικαστὴς σκοπεῖ, ὁποῖος ἦν πρὸ τῆς προκατάρξεως, καὶ τὸ διαφέρον δίδοται τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι.

L. 3. D. eod. γ΄. Ιουλ. Καὶ ὁ ληγατάριος ἐὰν ἐπὶ τὸν ὡρισμένον χρόνον παύσηται νέμεσθαι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἀγωγὴν οὐκ ἔχει πρὸς ἀνάληψιν αὐτῆς.

L. 4. D. eod. δ΄. Ιδεμ. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα, ἔνθα ληγατεύεται ἀγρὸς ἄνευ χρήσεως, μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ ἡ χρῆσις· ὅμως ἐὰν ληγατεύσω σοὶ ἀγρὸν ἄνευ χρήσεως καὶ ἄλλῳ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ὑπὸ αἵρεσιν, ἐν τῷ μεταξὺ οὐ τῷ κληρονόμῳ, ἀλλὰ τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἁρμόζει ἡ χρῆσις.

L. 5. pr. D. eod. ε΄. [Οὐλπιαν.] Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων οὐ δύναται τὴν ἀγωγὴν ἔχειν περὶ τῆς χρήσεως, ἀλλ᾽ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων. ἡ δὲ περὶ ἀρνήσεως ἀγωγὴ τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἁρμόζει· λέγει γάρ, τὸν ἀντίδικον μὴ ἔχειν δίκαιον ἄκοντος αὐτοῦ κεχρῆσθαι. εἰ δέ τις παρὰ τὸν δεσπότην κινεῖ τὴν περὶ ἀρνήσεως ἀγωγὴν, ἡττᾶται, κἂν οὐκ ἔχει δίκαιον κεχρῆσθαι ὁ νεμόμενος.

§. 1. Οὐ μόνον κατὰ τοῦ[71]) τὴν δεσποτείαν ἔχοντος,

Usumfructum legatum tacite sequitur aditus: et inutiliter aditus adimitur.

Si vero locus aditum non habeat, heres per alium fundum hereditarium praestare cogitur.

Et non aditum tantum, sed etiam iter et viam, prout utilitas desiderat. Et alias servitutes, forte luminum et aquarum. Ea vero tantum praestare compellitur, sine quibus uti usufructuarius non potest: licet cum incommodo, si tamen uti possit, praestare ea non cogitur.

II. *Pompon.* Si heres actione ex testamento conveniatur, quasi deteriorem fundum fecerit vel servitutes imposuerit vel remiserit, iudex spectat, qualis fundus ante litem contestatam fuerit, et id, quod interest, fructuario praestatur.

III. *Iuli.* Si legatarius usufructu per tempus statutum uti desierit, actionem non habet ad eum recipiendum.

IV. *Idem.* Licet, quum detracto usufructu fundus legatur, apud heredem ususfructus maneat: tamen, si detracto usufructu fundum tibi legavero et alii usumfructum sub conditione, interim non heredi, sed domino proprietatis ususfructus competit.

V. *Ulpian.* Qui proprietatem habet, actionem de usufructu habere non potest, sed qui habet usumfructum. Actio autem negativa domino competit: ait enim, adversario ius non esse, invito se utendi. Sed si quis praeter dominum actionem negatoriam intendat, inferior erit, licet possessor ius utendi non habeat.

Non solum adversus proprietatis dominum, sed

μὴ .... κεχρῆσθαι καὶ ἀπολαβεῖν[s]) τοῦ οὐσουφρούκτου .... αὐτῷ κεχρῆσθαι .... — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
— || || || || || || || || ||

Ἐληγάτευσέ τις οὐσοῦφρουκτόν τινι καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν κατὰ φιδικομισσον τοῦτον αὐτὸν τὸν οὐσοῦφρουκτον ἀποκαταστῆσαι μαιβίῳ τινὶ, καὶ δὴ τῷ φιδικομίσσῳ πειθόμενος ἐτραδίτευσε τὸν οὐσοῦφρουκτον· καὶ κατὰ νόμους μὲν αὐτὸν οὐ συνέστησεν, ἐπειδὴ μὴ καὶ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐτραδίτευσε τὸν οὐσοῦφρουκτον τῷ φιδικομισσαρίῳ, ὅτι μάλιστα εἰ καὶ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐτραδίτευσεν ἤτοι κατὰ τραδιτίονα τὸν οὐσοῦφρουκτον παραχωρήσῃ, μὴ ἀπὸ λεγάτου δὲ ἢ ἀπὸ πάκτου καὶ στιπουλατίονος τοῦτο[t]) ἐποίησεν, οὐ[u]) κυρίως οὐσοῦφρουκτος συνίσταται· νομίμως μὲν [οὖν] ὡς εἶπον αὐτὸν οὐ συνέστησεν, μετέθηκε δὲ αὐτὸν[v]) φυσικῶς ἐπὶ τὸν φιδικομισσάριον. τούτων δὲ οὕτω γεγενημένων ὁ κατὰ φιδικομισσον οὐσουφρουκτουάριος ἐπὶ ι΄ ἐτῶν τυχὸν οὐκ ἐχρήσατο τῷ οὐσουφρούκτῳ, μεθ᾽ ἣν καὶ εἰ κατὰ νόμους συνέστη ὁ οὐσοῦφρουκτος, ἤμελλεν αὐτὸν [ἀπο]λλύειν τῷ νονουτένδω· τοῦ θέματος ἔχοντος οὕτως φησὶ ἰουλιανὸς μὴ δύνασθαι τὸν φιδικομισσάριον ἔχειν τὸν κομφεσσόριον τύπον εἰς ἀνάληψιν τοῦ οὐσουφρούκτου.

Κυρ. ὁ κατὰ τραδιτίονα συστὰς οὐσοῦφρουκτος ἀπόλλυται τῷ νονουτένδω.

Ἀνων. ἀνάγν. τι. δ΄ διγ. δ΄ καὶ τὸ τέλος τοῦ κθ΄ διγ.

Τοῦ αὐτοῦ. ἐκείνῳ γὰρ εὐθὺς δίδοται, πρὸς ὃν μέλλει καὶ ὑποστρέφειν [φθειρ]όμενος.

ὁ πραίτωρ καὶ τοῖς ἀσώματα ἐκδικοῦσι δίδωσι τύπους τινάς, ἕνα μὲν τὸν κομφεσσόριον, ἔχοντα οὕτω· εἰ φαίνεταί με

2. [*Steph. index l. 3*]. Legavit quis alicui usumfructum et rogavit eum, ut hunc ipsum usumfructum Maevio cuidam restitueret, et iam ille fideicommisso obtemperans usumfructum tradidit: et legitime quidem eum non constituit, quia dominium non habens usumfructum fideicommissario tradidit, quum adeo si dominium habens tradiderit sive traditione concesserit usumfructum, non tamen ex legato vel ex pacto et stipulatione hoc fecerit, non iure ususfructus constituitur: legitime igitur, sicuti dixi, eum non constituit, sed naturaliter eum transtulit ad fideicommissarium. Quae quum ita essent fideicommissarius usufructuarius decennio forte usufructu non est usus, quo peracto eum amisisset non utendo, si vel iure constitutus esset; in hac igitur specie dicit Iulianus fideicommissarium ad recipiendum usumfructum confessoriam actionem non habere.

3. *Cyr.* [*l. 3*]. Ususfructus traditione constitutus non utendo amittitur.

4. *Anon.* [*ad l. 3*]. Lege tit. 4 dig. 4 et dig. 29 in fine [§. 2].

5. *Eiusdem* [*ad l. 3*]. Ei enim statim datur, ad quem amissus reversurus est.

6. [*Steph. index l. 5 §. 1.*] Praetor etiam his, qui incorporalia vindicant, formulas quasdam proponit,

71) In Cod. τοῦ deest.

s) Lege: ἀπολαύειν.
t) Cod. τοῦτον.
u) Cod. ὁ.
v) Cod. αὐτό.

ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς νεμομένου κινεῖ τὴν περὶ χρήσεως ἢ δεσποτείας[72]) ἀγωγήν.[73]) κατὰ τοῦ ἀγρογείτονος περὶ τῶν κεχρεωστημένων τῷ ἀγρῷ δουλειῶν οὐ κινεῖ, ἀλλὰ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν.

Καὶ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν μέρους ἀγροῦ κινεῖται ἡ περὶ δεσποτείας ἢ χρήσεως καὶ ἡ περὶ ἀρνήσεως ἀγωγή.

Αὗται αἱ ἀγωγαὶ καὶ καρποὺς ἀπαιτοῦσιν.

Ἐὰν μετὰ προκάταρξιν ἡ χρῆσις φθαρῇ, μόνοι οἱ προλαβόντες καρποὶ ἀποκαθίστανται.

Τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι νικῶντι πᾶν πρᾶγμα ἀποκαθίσταται, καὶ ὅσα ὁ δοῦλος ἀπὸ πραγμάτων τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἢ ἐργασιῶν αὐτοῦ ἔσχεν.

Εἰ δὲ καὶ τῷ χρόνῳ ἐφθάρη ἡ χρῆσις ἄλλου μὲν νεμομένου ἄλλου δὲ προσαγαγόντος ἑαυτὸν τῇ δίκῃ, οὐ μόνον ἀνανεοῖ τὴν χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκνικήσεως ἀσφαλίζεται· ἴσως γὰρ ὁ νεμηθεὶς ἠνεχύρασε τὸ πρᾶγμα, καὶ μέλλει ὁ δανειστὴς ἐμποδίζειν τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι νέμεσθαι.

Ὥσπερ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι διὰ τῆς περὶ δεσποτείας χρήσεως ἀγωγῆς οἱ καρποὶ ἀποκαθίστανται, οὕτω καὶ τῷ δεσπότῃ διὰ τῆς περὶ ἀρνήσεως ἀγωγῆς· ἔνθα μέντοι μὴ αὐτοὶ οἱ νεμόμενοι ἐκίνησαν· ταύτας γὰρ τὰς ἀγωγὰς καὶ οἱ νεμόμενοι κινοῦσιν. ἔνθα οὖν

etiam adversus quemvis possessorem de usufructu in rem agit. Adversus vicinum non agit de servitutibus fundo debitis, sed de usufructu.

Etiam de usufructu partis fundi in rem agitur L. 5. §. 2.
de usufructu, et negatoria actione. D. VII. 6

His actionibus etiam fructus petuntur. §. 3.

Si post litem contestatam ususfructus extinctus §. 4.
sit, praeteriti tantum fructus restituuntur.

Fructuario vincenti omnis causa restituitur, et quaecunque servus ex re fructuarii vel ex operis suis consequutus fuerit.

Sed et si tempore perierit ususfructus alio qui- §. 5.
dem possidente, alio autem liti se offerente, non modo usumfructum renovat, sed etiam de evictione cavet: forte enim, qui possidebat, pignori rem dedit, et creditor fructuario impedimentum facturus est, quominus utatur fruatur.

Sicut fructuario per in rem actionem de usu- §. 6.
fructu fructus restituuntur, ita et domino proprietatis per actionem negatoriam: ita tamen, si possessores non sint, qui agunt: has enim actiones etiam instituunt, qui possident. Quum igitur possessor agit, si

δίκαιον ἔχειν, ἕτερον δὲ νεγατόριον, ἔχοντα οὕτως· εἰ φαίνεταί σε μὴ ἔχειν δίκαιον τοῦ οὔτι φρουι ἰνβίτο με. προτέθεικε καὶ ἄλλον τύπον προχιβιτόριον οὕτως συγκείμενον· εἰ φαίνεταί με δίκαιον ἔχειν τοῦ κωλύειν σὲ τοῦ UTI FRUI. ἀλλὰ τῷ μὲν πρώτῳ τύπῳ, τουτέστι τῷ κομφεσσορίῳ, κέχρηται [ὁ][w]) οὐσουφρουκτουάριος ἐκ τῶν προσόντων αὐτῷ δικαίων ἑαυτῷ κατασκευάζων τὴν νίκην. τοῦτον δὲ τὸν τύπον οὐ δύναται ὁ δεσπότης κινεῖν, καὶ λέγειν· εἰ φαίνεταί με δίκαιον ἔχειν τοῦ οὔτι φρουι. μόνος γὰρ τοῦτο δύναται λέγειν ὁ οὐσουφρουκτουάριος, οὐκέτι δὲ καὶ ὁ δεσπότης, ἐπειδὴ τῆς προπριεταρίας παρ' αὐτῷ τυγχανούσης οὐ δύναται κεχωρισμένον καὶ ἰδικῶς γνωριζόμενον ἔχειν τὸν οὐσουσφρουκτον, μάλιστα μὲν ὅτι σκέπεται τῷ πλάτει τῆς δεσποτείας, ἔπειτα δέ, ὅτι ὁ οὐσούφρουκτος δουλεία ἐστίν, οὐ δύναται δέ τις δουλείαν [κατὰ τοῦ] πράγματος ἔχειν τοῦ κατὰ δεσποτείαν αὐτῷ διαφέροντος. δεικνύτω δὲ ὅτι διαφέρει αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος· χρὴ γὰρ ἕκαστον[x]) περὶ τοῦ οἰκείου δικαίου καὶ μὴ περὶ ἀλλοτρίου κινεῖν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα [γὰρ] ὁ νεγατόριος τύπος ἁρμόττει τῷ προπριεταρίῳ κατὰ τοῦ λέγοντος ἑαυτὸν οὐσουφρουκτουάριον εἶναι, καὶ κινῶν ὁ προπριετάριος νεγατορίαις κινεῖ[y]) λέγων· εἰ φαίνεταί σε μὴ ἔχειν δίκαιον τοῦ οὔτι φρουι, καὶ τρόπον τινὰ οὐκ ἐκ τῶν οἰκείων δικαίων ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπισφαλῶν τοῦ ἀντιδίκου κατασκευάσει τὴν νίκην ἑαυτῷ, ὅμως ἐκ τῶν ἑπομένων τοῦ τύπου ῥημάτων δείκνυται, ὅτι δεόντως κινεῖ. λέγων γάρ, ὅτι· εἰ φαίνεταί σε δίκαιον [μὴ][z]) ἔχειν τοῦ UTI FRUI INVITO ME, ἢ οὕτως· εἰ φαίνεταί με δίκαιον ἔχειν τοῦ κωλύειν σὲ χρῆσθαι τῷ οὔτι φρουι, δηλοῖ ὅτι δεσπότης ἐστί, καὶ ἀ[ποκινεῖ] τὸν [ἀντίδικον] [ταῖς τῆς] δεσποτ[είας] ἀποδείξεσι, καὶ δοκεῖ διὰ τῶν τοι[ούτων ῥημάτων κομφεσσόριον] μᾶλλον ἀλλὰ μὴ νεγατόρ[ιον] κινεῖν, [ὅ]τ[ι] λέ[γων] τοῦ[το δε]σπότην φησὶν ἑαυτὸν καὶ δύνασθαι κατὰ νόμον κωλύειν τ[οῦ] κεχρῆσθαι [τὸν ἀντίδικον. εἰ δὲ] ὁ μὴ δεσπότης τὸν NEGATόριον ἢ PROHIBITόριον τύπον [κινήσει, κἂν μὴ] ἔχ[ει] δίκαιον ὁ [ἐναγόμενος] τοῦ οὔτι φρουι, ὅμως [νεμόμενος νικᾷ] διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· ἐν ἴσῃ αἰτίᾳ κρείττων ἐστὶ τῷ νεμομένῳ ἡ αἵρεσις καὶ μὴ δ[ικαίως] τῷ πράγματι [κεχρημένῳ.] τὸ αὐτὸ [περὶ δου]λει[ῶν] βι. η τι. ε' διγ. β'.

τοῦ αὐτοῦ. κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· IN PARI CAUSA MELIOR EST CONDICIO POSSIDENTIS. [ὁ δὲ κανὼν

unam confessoriam, quae sic habet, si paret mihi ius esse, alteram negatoriam, quae sic habet: si paret tibi non esse ius uti frui invito me; proposuit etiam aliam formulam prohibitoriam sic conceptam: si paret mihi ius esse prohibendi te uti frui. Ac prima quidem formula, i. e. confessoria, utitur usufructuarius ex iuribus ipsi competentibus sibi victoriam parare studens. Hanc autem formulam non potest dominus intendere, et dicere: si paret mihi ius esse uti frui. Solus enim hoc dicere potest usufructuarius, non etiam dominus, quia, dum proprietas penes eum est, non potest separatum et qui seorsum cognosci possit, usumfructum habere, potissimum quidem quia obtegitur amplitudine dominii, deinde vero, quia ususfructus servitus est, nec potest quisquam servitutem in re propria habere. Probato autem sibi competere usumfructum: oportet enim quemlibet de suo iure non de alieno agere. Quamvis enim negatoria formula competat proprietario adversus eum qui se usufructuarium dicit, et proprietarius qui negatorie agit sic intendat: si paret tibi non esse ius uti frui, et quodammodo non ex suis iuribus sed ex debilitate adversarii victoriam sibi parat, tamen ex sequentibus verbis formulae ostenditur, eum recte intendisse. Nam dum dicit: si paret tibi non esse ius uti frui invito me, vel sic: si paret mihi ius esse prohibendi te uti frui, docet se dominum esse et repellit adversarium dominii probationibus, et videtur per haec verba confessoriam potius quam negatoriam intendere, quia, dum hoc dicit, dominum se praedicat et posse secundum leges adversarium prohibere quominus utatur fruatur. Sin autem qui dominus non est, negatoriam vel prohibitoriam formulam intenderit, licet reus ius utendi fruendi non habeat, tamen ut possessor vincit propter regulam, quae dicit; in pari causa melior est possidentis conditio, licet non iure re utatur. Idem circa servitutes dicitur lib. VIII tit. 5 dig. 2.

7. *Eiusdem.* [*Anon. ad l. 5 pr.*] Secundum regulam, quae dicit: in pari causa melior est conditio possi-

72) Haec verba: ἢ δεσπ. pravam interpretationem continent τοῦ *in rem*.

73) Expl. fol. 67. 60.

w) Deest in Cod.
x) Cod ἕκαστος.

y) Cod κινεῖν.
z) Cod. non habet.

ὁ νεμόμενος κινεῖ, εἰ μὲν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἐστὶ, ψηφίζεται αὐτὸς ἀδεῶς νέμεσθαι· εἰ δὲ δεσπότης ἐστὶν, ἵνα μὴ ὀχλῆται.

L. 6. D. VII. 6. ϛ'. Παῦλ. Ὁ μετὰ προκάταρξιν ἀδόλως παυσάμενος νέμεσθαι, ἀπολύεται. ὁ δὲ μὴ νεμόμενος μὲν, ἑαυτὸν δὲ προσαγαγὼν καταδικάζεται.

quidem fructuarius est, pronuntiatur, ut secure utatur fruatur: si vero proprietarius, ne inquietetur.

VI. *Paul.* Qui post litem contestatam sine dolo possidere desiit, absolvitur. Qui autem non possidet quidem, sed liti se obtulit, condemnatur.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'.

Περὶ ἐργασιῶν δούλων.

TITULUS VII.

De operis servorum.

[Dig. lib. VII tit. 7.]

L. 1. D. VII. 7. α'. Παῦλ. Ἡ ὑπηρεσία τῶν δούλων ἐν πράξει συνίσταται, καὶ οὐ πρότερον συνίσταται, πρὶν ἡ προθεσμία φθάσει, καθ' ἣν ὀφείλει δοθῆναι· ὥσπερ ὅτε τὸ ἀπὸ μαρίας τεχθησόμενον ἐπερωτῶμεν.

L. 2. D. eod. β'. Οὐλπ. Αἱ ληγατευόμεναι ὑπηρεσίαι τῶν δούλων οὐ φθείρονται τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ.

L. 3. D. eod. γ'. Γαΐ. Ἐν δούλου χρήσει εἰσὶν ὑπηρεσία καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας μισθός.

L. 4. D. eod. δ'. Ἴδεμ. Ὁ καρπὸς τοῦ δούλου αἱ ὑπηρεσίαι εἰσί·

Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις καρποῖς, ὑπεξαιροῦνται αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι.

L. 5. D. eod. ε'. Τερεντ. Διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν χρῆσις δοκεῖ ληγατεύεσθαι.

L. 6. pr. D. eod. ϛ'. Οὐλπ. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἀτέχνων πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀπαιτοῦνται.

§. 1. Οὐ γίνεται καταδίκη περὶ ὑπηρεσιῶν, ἐὰν ὁ δοῦλος ἥττων[74]) ἐστὶ τῶν πέντε ἐτῶν ἢ ἠκρωτηριασμένος ἢ ἄλλως οὐ δύναται ἐργάζεσθαι.

§. 2. Οὔτε τέρψεως οὔτε διαθέσεως ἀποτίμησις γίνεται.

§. 3. Ἡ ἀποτίμησις γίνεται μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἀναγκαίων δαπανημάτων.

I. *Paul.* Opera servorum in actu consistit, nec ante in rerum natura est, quam is dies venerit, quo praestanda est: quemadmodum quum stipulamur quod ex Maria natum est.

II. *Ulp.* Operae servorum legatae capitis deminutione non amittuntur.

III. *Gai.* In hominis usufructu operae sunt et ob operas merces.

IV. *Idem.* Fructus servi operae sunt:

Et ob id, ut in caeteris fructibus, deducuntur necessariae impensae.

V. *Terent.* Per operas usus legari videtur.

VI. *Ulp.* Operae artificum et eorum, qui nullam artem exercent, secundum qualitatem et ministerium petuntur.

Nulla condemnatio de operis fit, si servus minor sit annis quinque vel mancus vel alias operas praestare non possit.

Neque voluptatis neque affectionis aestimatio fit.

Aestimatio fit deductis necessariis impensis.

εἴ]ρηται ἰνστι. δ' τί. DE INTERDICTIS καὶ βι. γ' τί. ϛ' διγ. ε' καὶ βι. ιβ' τί. ε' καὶ ζ' διγ. [ἐν τέλει]. ἀναγν. καὶ βι. γ' [τοῦ κώδ.] τί. λβ' διάτ. κη' καὶ βι. δ' τί. ιθ' διάτ. β'.[a])

dentia. Regula illa tradita Inst. lib. IV tit. *de interdictis* [§. 4] et lib. III tit. 6 dig. 5 [§. 1] et lib. XII tit. 5 et dig. 7 in fine. Lege etiam lib. III Cod. tit. 32 const. 28 et lib. IV tit. 19 const. 2.

(Complura desiderantur.)

παρὰ[b]) τῷ κεκτη[μένῳ διὰ] τοῦ γήρως ἐργάζεσθαι ἢ ὑπηρετεῖν μὴ δυναμένου, τότε οὐ γενήσεται ὀπερῶν διατίμησις ἢ καταδίκη. ἀλλ' οὔτε τέρψ[εως] ἢ διαθέσεως τῆς περὶ τὸν οἰκέτην γενήσεται διατίμησις, ἐπειδὰν μὴ δύναται λέγειν, ὅτι ἠγάπων αὐτὸν διὰ τὸ χαρίεν αὐτοῦ καὶ εὐτράπελον, ἢ στοργὴν καὶ διάθεσιν εἶχον περὶ αὐτὸν καὶ πολλοῦ ἂν [ἄξιον ἐποίησα] τοῦτον αὐτὸν τὸν οἰκέτην· ταῦτα λέγειν οὐ δύναται, [οὔ]τε γὰρ [τέρψεως] ἢ διαθέσεως ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου θέματος .. .. τοι ὀπερῶν ὑποκειμένων γίνεται διατίμησις ὑπεξ[αιρουμένων] ... προς τ ... τουτων[c]) νεκεσσ[αρίως] γενομένων δαπανημάτων, ὡς ὁ Γάϊος ἐν τῷ δ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φθάσας ἐδίδαξεν.

ἀνων. σῆ. ὅτι τοῦ ἥττ[ονος] .... βι. κϛ' τί. .. δαπανημ ... τί. β' τὸ τέλος καὶ τὸ παραγεγραμμένον ἐν τῷ λα' διγ. [τοῦ α' τί.][d]) τοῦ ϛ' βι.

τοῦ αὐτοῦ. .... τί. δ' διγ. λ' [καὶ τὸ ἐν] αὐτῷ παραγεγραμμένον [καὶ] βι. ια' τί. γ' διγ. θ'[e]) θέ. β'.

1. [*Steph. index l.* 6 §. 1. 2. 3 D. VII, 7]. qui apud dominum propter aetatem operas praestare vel servire non potuit, non fiet operarum aestimatio vel condemnatio. Sed nec voluptatis vel affectionis circa servum aestimatio fiet, quum non possit dicere, se eum dilexisse propter venustatem eius et elegantiam, vel in deliciis et affectione eum habuisse et multi hunc servum fecisse: haec dicere non potest, neque enim voluptatis vel affectionis in specie proposita [ratio habetur. Caeterum si] de operis quaestio est, aestimatio fit deductis impensis, quae necessario circa fructum factae sunt, ut modo Gaius dig. 4 huius tituli docuit.

2. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 1]. Nota, minoris .... et quod adscriptum est ad dig. 31 tit. 1 lib. VI.

3. *Eiusdem* [*ad l.* 6. §. 1]. .... tit. 4 dig. 30 et quod ibi adscriptum est et lib. XI tit. 3 dig. 9 them. 2.

74) In medio hoc verbo inc. fol. 117. 118.

a) Expl. fol. 67. 00.
b) Inc. fol. 117. 118.
c) Legerim τῶν πρὸς τὸν φρούκτον.

d) Haec omiserat librarius.
e) Litera θ' dubia est.

[ΤΙΤΛΟΣ Η'.]

Περὶ χρήσεως καὶ οἰκήσεως.

α'. Gaiu. Οἷς τρόποις ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν συνίσταται, τοῖς αὐτοῖς καὶ ἡ χρῆσις μόνη.

β'. Ulpi. Ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων κέχρηται, οὐ μὴν καὶ καρπίζει. ἐπὶ δὲ οἴκου καὶ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, καὶ τῇ ἰδίᾳ φαμιλίᾳ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις. δέχεται καὶ ξένον καὶ ἔνοικον.

[γ'. Παῦλ.] Καὶ πρόσφυγας.

[δ'. Οὐλπιαν.] Ἄνευ δὲ τοῦ ἔχοντος [75]) οἰκεῖν οὗτοι οὐ δύνανται. αὐτὸς μέντοι μένειν δύναται καὶ μισθὸν λαβεῖν· εἰ καὶ ὁ συνοικῶν αὐτῷ οὐ λέγεται ἔνοικος· τί γὰρ ὅτι μέγας ἐστὶν ὁ οἶκος, καὶ ἀρκεῖ αὐτῷ μετρίῳ ὄντι μέρος ἐλάχιστον; συνοικοῦσιν αὐτῷ καὶ οἱ ἐν τάξει δούλων ὑπηρετοῦντες αὐτῷ ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι ἀλλότριοι.

['Ἐπειδὴ] καὶ τῶν ὀπερῶν παρεθέμεθα λόγον, εἴπ[ωμεν] ἐντεῦθεν καὶ περὶ οὔσου καὶ ἀβιτατίονος πρότερον περὶ τοῦ οὔσου διδάσκοντες. δυνατόν ἐστι καὶ νοῦδον οὖσον ἤτοι ψιλὴν χρῆσιν συνίστασθαι, τουτέστι δίχα τοῦ φρούκτου. συνίσταται δὲ ὁ οὖσος τοῖς αὐτοῖς τρόποις, οἷς καὶ ὁ οὐσούφρουκτος συνίστασθαι πέφυκεν.

ὁ ἔχων χρῆσιν κεχρῆσθαι μὲν δύναται, καρποῦσθαι δὲ οὐ δύναται. καὶ τοῦτο μὲν δῆλον ὡς ἐν κανόνι· χρὴ δὲ π[ερὶ] τοῦ καθέκαστον τῶν π[ραγμάτων] εἰπεῖν. οὖσος οἴκου κατελείφθη ἀνδρὶ τυχὸν ἢ γυναικί, καὶ φησιν ὁ Οὐλπιανός, εἰ μὲν ...... αν τις οἴκου δέδοται οὖσος, δύναται οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φαμιλίας αὐτοῦ οἰκεῖν ἐν αὐτῷ. ἆρα καὶ μετὰ τῶν ἀπελευθέρων αὐ[τοῦ]; τοῦτο μὲν ἐζητήθη τὸ κατ' ἀρχήν. ἔφη [δὲ] Κέλσος· καὶ μετὰ τῶν ἀπελευθέρων αὐτοῦ δύναται [οἰκεῖν κ]αὶ ξένον ἐκεῖσε ὑποδέχεσθαι. καὶ [τοῦτο] γράφει που Κέλσος, ὡς εἴρηται ...... αιερ .... δύναται — — — — — — — — .... ἐν ᾧ κατὰ .... ἀπελευθερ .... αὐτοῦ τότε ἐν ᾧ .... καὶ ἰνκουλῖν .... τινὰ παροικοῦντα .... ὡς τέκος τὸν οἶκον οὐ .... ομιζεται .... αι κατὰ πλάτος .... ἐκείνων οἰκεῖν ....ἀλλότρ... εἶναι. ταῦτα μὲν οὖν εἰ ἀνδρὶ [ἐληγατεύθη] οὖσος οἴκου· εἰ δὲ γυνὴ .... ἀνδρὸς οἰκεῖν .. .. προς αυτ .. στερουμεν .. συνοικεσιον ....

...... ποιεῖ τὰ σάρτα τέκτα μανθάνεις διγ. ιη'.

ὅθεν κἂν ὡμολόγησεν μὴ κωλύειν με .... μοι κωλύεις, κομμιτεύεται ἡ ἐπερώτησις. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ἡ γυνὴ ἐπερώτησε .... ζεσθαι ὡς βι. μθ' τι. δ' διγ. ια'.

ἐν οὖν τῷ ...... [ἐ]χώρισε τῆς φαμιλίας, ἐν τῷ ε' δὲ ... . αὐτοῦ.

ἀνων. [ἀνάγν. βι.] θ' τι. β' διγ. λβ', ἐν ᾧ τοὺς δούλους φαμιλίαν εἶπεν.

ἐναντιοφ. εἴρηται ἰνστιτ .... δύναται καὶ βι. ...... τι... διγ. ι'. ὅμοιον δὲ τοῖς ἐνταῦθα διγ. ζ' τούτου τι.

τοῦ ἀνων. περὶ τοῦ πενθεροῦ ἀνάγν. τὸ ἑξῆς διγ.

...... μόνον τίς γὰρ δύναται λαμβάνειν ...... ον ὡς .. ..

TITULUS VIII.

De usu et habitatione.

[Dig. lib. VII tit. 8. — Cod. lib. III tit. 33.]

I. *Gai.* Quibus modis ususfructus constituitur, iisdem et nudus usus. *L. 1. §. 1. D. VII. 8.*

II. *Ulpi.* Qui nudum usum habet, utitur, non etiam fruitur. In aedibus usuariis et maritus cum uxore, et uxor cum marito habitat, et cum familia, et libertis. Recipit etiam hospitem et inquilinum. *L. 2. D. eod.*

III. *Paul.* Et clientes. *L. 3. D. eod.*

IV. *Ulpian.* Sine usuario autem hi habitare non possunt. Ipse tamen habitare potest et pensionem percipere: quamvis qui cum eo habitat, inquilinus non dicatur: quid enim si ampla domus est, et ipsi, homini mediocri, minima pars sufficit? Habitant cum eo et qui loco servorum operas ei praestant, tam liberi quam servi alieni. *L. 4. pr. D. eod.*

1. [*Steph. index l.* 1 D. VII, 8]. Postquam de operis tractatum fecimus, dicamus nunc etiam de usu et habitatione, et quidem primo de usu exponamus. Potest etiam nudus usus constitui, hoc est sine fructu. Constituitur autem usus iisdem modis, quibus etiam ususfructus constitui solet.

2. [*Steph. index l.* 2 *sqq.*]. Qui usum habet uti quidem potest, frui vero non potest. Et haec quidem regula clara est: sed de singulis rebus dicendum est. Usus domus relictus est marito forte vel uxori, et dicit Ulpianus, si quidem [marito] domus usus relictus est, non solum ipse sed etiam cum familia sua in ea habitare potest. An etiam cum libertis suis? Hoc quidem primo quaestionis fuit. Dicebat autem Celsus: etiam cum libertis suis habitare potest et hospitem ibi recipere. Et hoc alicubi scribit Celsus, uti dictum est. — — — — — — — — — — — — — — — || || || || || ||

3. [*Steph.* παραγραφή]. .... sarta tecta reficit, discis dig. 18.

4. [*Steph.* παραγραφή]. Itaque si vel promiserit non prohibere me .... stipulatio committitur. Idem est, si mulier stipulata sit .... ut lib. XLIX tit. 4 dig. 11 (?)

5. [*Steph.* παραγραφή]. In .... a familia separavit, in dig. 5 autem ....

6. *Anon.* [*ad l.* 2 §. 1]. Lege lib. IX tit. 2 dig. 32, ubi servos familiam appellavit.

7. *Enantioph.* [*ad l.* 2 §. 1]. Dicitur Inst. .... dig. 10. Simile his est dig. 7 huius tit.

8. *Anon.* [*ad l.* 4 *in f.*]. De socero conferas dig. sequens.

9. ....

75) *Heimb.* τὴν χρῆσιν addi vult.

L. 4. §. 1. D. VII. 8. Καὶ τῷ ἀνδρὶ ἡ γυνὴ καὶ τοὔμπαλιν· καὶ [ἡ νύμφη][76]) μετὰ τοῦ πενθεροῦ· κἂν μετὰ τὸ ληγατευθῆναι τῇ γυναικὶ ἔγημε.

L. 5. D. eod. ε'. Paul. Καὶ ὁ πενθερὸς μετὰ τῆς νύμφης, ὅτε σύνεστιν ὁ ἀνήρ.

L. 6. D. eod. [ς'. Οὐλπ.] Ἡ γυνὴ οὐ μόνον τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, ἀλλὰ καὶ παισὶ καὶ γονεῦσι καὶ ἀπελευθέροις καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς οἱ τὴν χρῆσιν ἔχοντες συμμένουσιν ἄνδρες.

L. 7. D. eod. ζ'. [Πομπων.] Ξένον δὲ πλὴν τοῦ σεμνῶς αὐτῇ συνοικεῖν δυναμένου οὐ δέχεται.

L. 8. pr. D. eod. η'. Ulpi. Κεχωρισμένως δὲ οὐ μισθοῦσιν· οὔτε δὲ παραχωροῦσιν οἴκησιν χωρὶς ἑαυτῶν, οὔτε πωλοῦσι τὴν χρῆσιν.

§. 1. Ἐὰν ἐληγατεύθη γυναικὶ χρῆσις μόνη ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν διαζευχθῇ τοῦ ἀνδρός, συγχωρεῖται ἡ αἵρεσις καὶ συνοικεῖ τῷ ἀνδρί.

L. 9. D. eod. θ'. Paul. Καὶ πραγμάτων ἑτέρων ἐὰν χρῆσις μόνη ληγατευθῇ τῇ γυναικί, μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς αὐτοῖς κέχρηται.

L. 10. pr. §. 1. D. eod. ι'. Ulp. Τὸ ληγάτον τῆς χρήσεως μόνης καὶ τῆς οἰκήσεως σχεδὸν τὸ αὐτό ἐστιν. οὔτε γὰρ δωρεῖται, καὶ τὰ αὐτὰ πρόσωπα δέχεται, ἅτινα καὶ ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων· οὔτε διαβαίνει εἰς κληρονόμους, οὔτε τῇ ἀχρησίᾳ ἢ τῇ ἐναλλαγῇ τῆς καταστάσεως φθείρεται.

Et cum marito uxor, et vice versa: et nurus cum socero: quamvis postea, quam legatum erat, mulieri nupserit.

V. *Paul.* Et socer cum nuru habitabit, quum vir una est.

VI. *Ulp.* Uxor non solum cum marito habitat, sed etiam cum liberis et parentibus et libertis et aliis, cum quibus viri, qui usum habent, habitant.

VII. *Pompon.* Hospitem autem non recipit, nisi qui honeste cum ea habitare possit.

VIII. *Ulpi.* Seorsum autem non locant: neque concedunt habitationem sine se, neque vendunt usum.

Si nudus usus mulieri legatus sit ea conditione, si a viro divortisset, remittitur conditio et cum viro habitat.

IX. *Paul.* Caeterarum quoque rerum nudo usu mulieri legato cum viro iis utitur.

X. *Ulp.* Legatum nudi usus et habitationis paene idem est. Neque enim donare potest legatarius, et easdem personas recipit, quas et qui nudum usum habet: neque transit ad heredes, neque non utendo aut capitis deminutione amittitur. Sed si χρῆσις

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως περὶ δεσποτείας ληγάτου καὶ κληρονομίας βι. ς' τοῦ κώδ. τι. κε' διατ. ε' καὶ τι. μς' διατ. β'.

ἐντεῦθεν καὶ περὶ χαβιτατίωνος διδάσκει ὁ οὐλπιανός. ὅρα τί φησιν. ἆρα, ἐὰν χαβιτατίων τινὶ ληγατευθῇ, ὅμοιον εἶναι δοκεῖ, ὥσπερ ἂν εἰ οὖσος ἐληγατεύθη; ταῦτα ζητήσας φησί, ὅτι [ὅταν] ἥκει εἰς ἀποτέλεσμα, τὸ αὐτὸ σχεδόν ἐστι ληγάτον τοῦ οὔσου καὶ τῆς χαβιτατίωνος. εἴρηται δὲ σχεδόν, ἐπειδὴ ἀδιαστίκτως ὁ ἔχων χαβιτατίωνα μισθοῦν δύναται κατὰ τὴν μαρκέλλου γνώμην, ὡς [ἔγνως] ἐν τῷ [ε'] τι. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. καὶ ὡς ἀνήνεκται βι. γ' τοῦ κώδ. τι. λγ' διατ. ιγ', οὔτε δὲ καπίτις δεμινουτίωνι οὔτε τῷ νονουτένδο φθείρεται ἡ χαβιτατίων, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγ. φησί. ταῦτα μὲν οὖν ὁ οὐλπιανός. συναινεῖ δὲ τούτῳ καὶ παπιανός που· ὅταν[f]) γὰρ ἥκει εἰς ἀποτέλεσμα, τὸ αὐτὸ σχεδὸν εἶναι νομίζεται οὖσον καὶ χαβιτατίωνα, ὅτι οὔτε ὁ ἔχων χαβιτατίωνα δύναται δωρεῖσθαι τὴν οἴκησιν, ἀλλ' ἐκεῖνα μόνα τὰ πρόσωπα δύναται ὑποδέχεσθαι κατὰ τὸν οἶκον, ἅτινα πρόσωπα καὶ ὁ οὐσουάριος ὑποδέχεται, οὔτε δὲ ἡ χαβιτατίων ἐπὶ κληρονόμους παραπέμπεται, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ὁ οὖσος τῇ τελευτῇ τοῦ οὐσουαρίου φθειρόμενος. διαφορὰ δέ, ὅτι ὁ μὲν οὖσος ἀπόλλυται τῷ νον οὐτένδο, ἡ δὲ χαβιτατίων οὔτε τῷ νον οὐτένδο οὔτε καπίτις δεμινουτίωνι φθείρεσθαι πέφυκε· εἰ γὰρ καὶ καπίτε δεμινοῦτος γένηται ὁ ἔχων τὴν χαβιτατίωνα, καὶ οὕτως τὸ τῆς χαβιτατίωνος δίκαιον οὐ πρὸς τὸν προπριετάριον χωρεῖ, ἀλλὰ φυλάττεται τῷ φίσκῳ ἢ τῷ δεσπότῃ τοῦ παθόντος τὴν καπίτις δεμινουτίωνα μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. ταῦτα μὲν περὶ χαβιτατίωνος. ἆρα δὲ εἰ ληγατευθῇ χρῆσίς τινι, τυχὸν τοῦ τεστάτορος εἰπόντος· ὅτι δίδωμι καὶ ληγατεύω αὐτῷ τὴν χρῆσιν τοῦδε τοῦ οἴκου· τοιγαροῦν εἰ ληγατευθῇ [τινι χρῆσις οἰκίας, ἆρα] οἰκίας οὖσος ληγατεύεσθαι δοκεῖ; καί φησι PAPIANÓς, οὖσον μόνον καὶ μὴ οὐσουφρούκτον διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων καταλελεῖφθαι δοκεῖν. εἰ δὲ οὐσούφρουκτος οἰκίας καταλείφθη τινί, οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ [HABITANDI] καῦσα, τοῦ τεστάτορος εἰπόντος ὅτι δίδωμι καὶ ληγατεύω τιτίῳ τὸν οὐσουφρούκτον τοῦδε τοῦ οἴκου οἰκήσεως [χάριν, ἆρα] χαβιτατίωνα μόνην ἢ καὶ οὐσούφρουκτον ὁ τίτιος ἔχει; καί φασι πρόκουλός τε ἅμα καὶ νεράτιος, μόνην χαβιτατίωνα λεληγατεῦσθαι δοκεῖν, ὅπερ καὶ ἀληθές. εἰ μέντοι οὕτως εἶπεν ὁ διαθέμενος· δίδωμι καὶ ληγατεύω τὸν οὖσον τῆσδε τῆς οἰκίας HABITANDI CAUSA, οὐκ ἀμφιβάλλεται μέν, ὅτι ἔρρωται τὸ ληγάτον καὶ χαβιτατίων καταλελεῖφθαι δοκεῖ· τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτο ἐστί, πότερον

10. *Eiusdem* [*ad l.* 8 §. 1]. Similiter in legato proprietatis et in hereditate lib. VI Cod. tit. 25 const. 5 et tit. 46 const. 2.

11. [*Steph. index l.* 10 *pr.* §. 1. 2. 3]. Abhinc etiam de habitatione disserit Ulpianus. Vide quid dicat. Si cui habitatio legata sit, an perinde esse videtur, atque si usus legatus sit? Ad hanc quaestionem dicit, quod, quantum ad effectum pertinet, idem paene est legatum usus et habitationis. Dixit autem paene, quoniam qui habitationem habet, indistincte locare potest secundum Marcelli sententiam, sicuti didicisti tit. 5 lib. II Inst. et sicut relatum est lib. III Cod. tit. 33 const. 13, neque capitis deminutione vel non utendo perit habitatio, sicuti in hoc dig. dicit. Haec Ulpianus. Consentit Papinianus alicubi; quod enim ad effectum pertinet, idem paene esse putat usum et habitationem, quoniam nec is, qui habitationem habet, donare potest, sed eas tantum personas in domum recipere potest, quas personas etiam usuarius recipit, nec habitatio ad heredes transmittitur, sicuti nec usus, utpote qui morte usuarii extinguitur. Differentia autem est, quod usus amittitur non utendo, habitatio autem neque non utendo neque capitis deminutione perimitur. Nam si vel capite deminutus sit, qui habitationem habet, etiam hoc casu ius habitationis non ad proprietarium redit, sed servatur fisco vel domino capite deminuti usque ad mortem eius. Et haec quidem de habitatione. Num autem, si cui χρῆσις legetur, testatore forte dicente: do lego ei χρῆσιν huius domus: igitur si cui domus χρῆσις legetur, num usus domus legari videtur? et dicit Papinianus, usum solum et non usumfructum eiusmodi verbis relictum esse videri. Sin autem ususfructus domus alicui legatus est, non simpliciter sed habitandi causa, testatore dicente: do lego Titio usumfructum huius domus habitandi causa, num habitationem solam an etiam usumfructum Titius habet? Et dicunt Proculus et Neratius, solam habitationem legatam videri; quod etiam verum est. Si vero sic dixerit testator: do lego usum huius domus habitandi causa, non dubitatur legatum valere et habitationem relictam videri: sed de hoc quaesitum est, utrum unius anni an usque ad [vitam legatarii competat. Et dicit Rutilius, usque ad vitam]

76) Addo ex *Heimb.*

f) Cod. pro που ὅταν habere videbatur: τοσοῦτον.

εἰ δὲ χρῆσις ληγατευθῇ[77]*), χρῆσις μόνη καὶ οὐ χρῆσις καρπῶν κεχρεώστηται.*

Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἢ χρῆσις μόνη ληγατευθῇ τοῦ[78]*) οἰκεῖν ἕνεκεν, ἡ οἴκησις κεχρεώστηται, οὐ μόνον πρὸς ἕνα ἐνιαυτὸν ἀλλὰ μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ληγαταρίου.*

Ἡ χρῆσις μόνη ἧττων ἐστὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· οἰκεῖν γὰρ ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων ἐν τῷ ἀγρῷ δύναται καὶ κωλύειν τὸν δεσπότην ἐκεῖσε γίνεσθαι καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ φαμιλίαν, οὐ μὴν τὴν διὰ γεωργίαν ἐκεῖ οὖσαν οὔτε τὸν μισθωτόν. κέχρηται δὲ ταῖς ἀποθήκαις τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, οὐ μὴν καὶ ὁ δεσπότης ἄκοντος αὐτοῦ.

ια'. Gaiu. *Ἐπὶ τοσοῦτον διάγειν ἐν τῷ ἀγρῷ δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, ἐφ' ὅσον μή ἐστιν ἐναχθὴς τῷ δεσπότῃ ἢ ἐμποδίζει τοῖς γεωργοῦσιν.*

Τὸ ἴδιον δίκαιον ἄλλῳ οὐ πιπράσκει οὔτε μισθοῖ οὔτε δῶρον παραχωρεῖ.

ιβ'. [Οὐλπιαν.] Τελείαν μόνην χρῆσιν ἔχει,

legata sit, nudus usus, non etiam ususfructus debetur.

Si ususfructus vel nudus usus legatus sit habitandi causa, habitatio debetur, non ad unum tantum annum, sed quamdiu vivat legatarius. *L.* 10. §. 2. 3. *D.* VII. 8.

Nudus usus minus continet, quam ususfructus: nam qui nudum usum habet, in fundo habitare potest et dominum prohibere, quominus ibi degat, et familiam eius urbanam, non etiam eam, quae agriculturae causa illic sit, nec colonum. Utitur autem cellis vinariis et oleariis, non etiam dominus invito eo. §. 4.

XI. *Gaii.* Eatenus degere in fundo potest usuarius, quatenus domino molestus non est, nec his, qui agrum colunt, impedimento. *L.* 11. *D. eod.*

Ius suum alii non vendit nec locat nec gratis concedit.

XII. *Ulpian.* Plenum usum habet, si et villae legatarii competere habitationem: quam sententiam etiam Celsus alicubi probat. *L.* 12. *pr. D. eod.*

τοῦ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ ἢ μέχρι τῆς[g]*) τοῦ ληγαταρίου ἁρμόζειν τὴν χαβιτατίονα· καὶ τὴν τοιαύτην γνώμην ἀποδέχεταί που κέλσος.*

ἐναντιοφ. τό' σχεδόν, ὅτι ὁ μὲν [οὖσος] ....

μισθοῦται, ἡ δὲ χαβιτατίων μισθοῦται .... *ἰνστιτ.*[h]*)*

τοῦ ἀνων. σῆ. ὅτι τῷ ληγάτῳ τῆς χρήσεως οὖσος καὶ οὐσούφρουκτος δηλοῦται.

ἐὰν οὖσος ἀγροῦ τινι καταλειφθῇ, συνωμολόγηται μὲν σφόδρα μηδένα ἀμφιβάλλειν ἔλαττον εἶναι τοῦτο τοῦ οὐσουφρούκτου· ἴδωμεν δέ, τί ἐστιν ἐν τῇ τοιαύτῃ αἰτίᾳ, τουτέστι τί δύναται ἀπαιτεῖν ὁ ἐπὶ τῷ οὔσῳ τοῦ ἀγροῦ ληγατάριος. καί φησι λαβεὼν δύνασθαι αὐτὸν οἰκεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ κωλύειν τὸν δεσπότην εἰς τὸν ἀγρὸν παραγίνεσθαι, οὐκ ἐν τῷ καιρῷ μέντοι τῆς [συλλογῆς τῶν] καρπῶν ἤτοι τῆς γεωργίας, ὡς μανθάνεις ἐν τοῖς ἐφεξῆς. τὸ μὲν ...... *κωλύσ*.. *παραγίνεσθαι εἰς τὸν ἀγρὸν κατὰ τὸ εἰρημένον μο. π* ... *μέντοι* ... *μὴ δύνασθαι* .... *κωλύειν φησὶ λαβεὼν μήτε τὴν τοῦ δεσπότου φαμιλίαν, ἥτις [ἐστὶ] κατὰ τὸν ἀγρὸν διὰ τὸ γεωργεῖσθαι. εἰ γὰρ τὴν πολιτικὴν φαμιλίαν, τουτέστι ἣν ὁ δεσπότης ἔχει κατὰ τὴν πόλιν, πέμψῃ ἐκεῖσε τουτέστιν εἰς τὸν ἀγρόν, τούτῳ αὐτῷ τῷ λόγῳ κωλύεσθαι καί*[i]*) τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ φησὶ λαβεών. λέγει δὲ ὅτι καὶ τῇ οἰνοαποθήκῃ δύναται μόνος κεχρῆσθαι ὁ οὐσουάριος, οὐ μὴν ὁ δεσπότης ἄκοντος καὶ μὴ βουλομένου τοῦ οὐσουαρίου. τοῦτο δὲ νόησον, ἔνθα πληρέστατον ἔχει τὸν οὖσον· πληρέστατον δὲ οὖσον ἔχειν δοκεῖ, ἔνθα καὶ τῆς βίλλας καὶ τῶν αὐθεντικῶν οἰκημάτων αὐτῷ κατελείφθη οὖσος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιβ' διγ. φησίν.*

ἀνων. ἐν ᾧ μὴ ἐπὶ συλλογῇ τῶν καρπῶν ὁ δεσπότης παραγίνεται, ὡς διγ. ιβ', ἢ ἐπὶ τῷ γεωργῆσαι, ὡς διγ. ιε'.

ἔγνως ὅτι δύναται ὁ οὐσουάριος οἰκ[εῖν] ἢ διατρίβειν κατὰ τὸν ἀγρόν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ δύναται ποιεῖν τοῦτο καὶ οἰκεῖν ἤτοι ἐν αὐτῷ διατρίβειν, ἐφ' ὅσον μήποτε τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀγροῦ βαρύ[ς ἢ ἐ]παχθὴς εἶναι νομίζεται οὔτε ἐμπό[διός] ἐστιν ἐκείνοις, δι' ὧν τὰ ἔ[ργα] γίνεται τὰ ἀγροικικά· καὶ οὐδενὶ ἄλ[λῳ] τὸ δίκαιον ὅπερ ἔχει πιπράσκειν ἢ μισθοῦν ἢ κατὰ δωρεὰν παραχωρεῖν .... *δύναται ὁ οὐσουάριος.*

[ἐπαχθὴς] εἶναι δεσπότῃ νομίζ[εται], ὅτε δηλονότι ἐφεῖται τῷ δεσπότῃ διατρίβειν κατὰ τὸν ἀγρόν, τουτέστι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν καρπῶν συλλογῆς, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς κεῖται διγ. μανθ.. .. *δυτας*.. *καιρὸς γεωργίας, καλῶς δύναται ὁ δεσπότης εἶναι κατὰ τὸν ἀγρόν, καὶ τοῦτό φησι καὶ παῦλος ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ παρόντος τί.*

ὁ ἔχων οὖσον ἀγροῦ τέλειον ἔχειν ὀφείλει τὸν οὖσον, εἴγε

12. *Enantioph.* [*ad l.* 10 *pr.*]. Paene dicit, quia .... non locatur, habitatio autem locatur, ... Inst.

13. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 1]. Nota legato *χρήσεως* usum et usumfructum significari.

14. [*Steph. index l.* 10 §. 4]. Si usus fundi relictus sit, illud quidem in confesso est et nemo dubitat, minus esse quam usumfructum: videamus autem, quid sit in ea causa, hoc est, quid petere possit is, cui usus fundi legatus est. Et ait Labeo, posse eum in fundo habitare et prohibere dominum ad fundum venire, quamquam non tempore fructuum colligendorum vel agriculturae, ut in sequentibus disces. [Colonum etiam, qui] ad fundum venit, secundum id, quod dictum est .... non posse eum prohibere, dicit Labeo, nec familiam domini, quae culturae causa in fundo est. Sin familiam urbanam, quam in urbe habet, dominus miserit illo, i. e. in fundum, eadem ratione etiam familiam eius prohiberi, Labeo ait. Dicit autem, etiam cella vinaria solum usuarium uti posse, non autem dominum invito et non volente usuario. Hoc autem accipe, ubi plenissimum usum habet: plenissimum autem usum habere videtur, si etiam villae et habitationum dominicarum usus ei relictus est, ut Ulpianus dig. 12 [pr.] dicit.

15. *Anon.* [*ad l.* 10. §. 4]. Nisi ad fructus colligendos dominus veniat, ut dig. 12 [pr.], vel ad agrum colendum, ut dig. 15 [§. 1]

16. [*Steph. index l.* 11]. Didicisti usuarium posse habitare vel morari in fundo. Eatenus autem hoc facere potest et habitare ibi sive morari, ut domino fundi non intelligatur esse gravis vel molestus nec sit impedimento iis, per quos opera rustica fiunt: nec ulli alii ius quod habet vendere vel locare vel gratis concedere ..... potest usuarius.

17. [*Steph. παραγρ. ad l.* 11 *verb: molestus*]. Molestus domino esse intelligitur, quando nimirum domino morari in fundo licet, hoc est tempore fructuum colligendorum, ut dig. sq. dictum est .... tempus culturae, recte dominus in fundo moratur, et hoc dicit Paulus dig. 15 [§. 1] huius tituli.

18. [*Steph. index l.* 12 *pr.* §. 1]. Qui usum fundi

77) Expl. fol. 117. 118. Inc. fol. 216 et 210, in cuius pagina secunda nonnisi pauca legi potuerunt.

78) Cod. pro *τοῦ οἰκεῖν* habet *ἢ οἰκεῖν*.

g) Nempe hic nonnulla exciderunt.

h) Expl. fol. 117. 118. Inc. fol. 216. 210.

i) Cod. *κατά*.

ἐὰν καὶ[79]) τοῦ ἐποικίου καὶ τοῦ πραιτωρίου κατελείφθη. δύναται ὁ δεσπότης ἀπιέναι[80]) κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ συνάγειν καὶ λαμβάνειν τοὺς καρπούς.

L. 12. §. 1. D. VII. 8. Καὶ οἰκεῖ καὶ ἀναπατεῖ καὶ γυμνάζεται ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, καὶ πρὸς τὴν καθημερινὴν χρείαν κέχρηται τοῖς ξύλοις καὶ τῷ κήπῳ καὶ ταῖς ὀπώραις καὶ λαχάνοις καὶ φύλλοις καὶ τῷ ὕδατι· οὐ πρὸς κέρδος, οὔτε καταχέχρηται· καὶ τοῖς ἐν τῷ ἀγρῷ γινομένοις κέχρηται πρὸς τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ· καὶ μετὰ τῶν συμποτῶν καὶ τῶν συσσίτων αὐτοῦ, καὶ δαψιλέστερον πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. δύναται καὶ εἰς τὴν πόλιν λαμβάνειν ὀπώραν καὶ λάχανα καὶ φύλλα καὶ ξύλα, ἐὰν τῷ ἀγρῷ πλεονάζουσιν.

§. 2. Ἐὰν ἀγέλης προβάτων χρῆσις μόνη ληγατευθῇ, κέχρηται τῇ κόπρῳ πρὸς τὸ κοπρίσαι· οὐ μὴν τῷ ἐρίῳ ἢ τοῖς ἀρνοῖς ἢ τῷ γάλακτι, πλὴν μετρίως· τὰς γὰρ γνώμας τῶν τελευτώντων οὐ δεῖ στενῶς ἑρμηνεύειν.

§. 3. Τῇ δὲ ἀγέλῃ τῶν βοῶν κέχρηται πρὸς τὸ ἀροτριᾶν καὶ τὰ λοιπὰ διὰ βοῶν γινόμενα.

§. 4. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγέλης τῶν ἵππων καὶ δαμάζειν δύναται καὶ ὑποβάλλειν ὀχήματι καὶ κεχρῆσθαι. εἰ

et praetorii relictus est. Dominus venire potest tempore colligendorum et percipiendorum fructuum.

Usuarius et habitat et deambulat et se exercere potest, et ad usum quotidianum utitur lignis et horto et pomis et oleribus et foliis et aqua: non ad lucrum, neque abutitur: et his, quae in fundo nascuntur, utitur, quatenus ei sufficit: etiam cum convivis et hospitibus, et largius pro dignitate sua. Potest et in urbem deferre poma et olera et folia et ligna, si abundent in fundo.

Si gregis ovium usus legatus sit, utitur fimo ad stercorandum: non tamen lana vel agnis vel lacte, nisi modice: voluntates enim defunctorum non sunt stricte interpretandae.

Armento autem boum utitur ad arandum et ad reliqua, quae per oves peraguntur.

In equitio autem et domare potest et vehiculo iungere et uti. Si vero usuarius auriga sit, in Cir-

καὶ τῆς βίλλας καὶ τῶν κατὰ τὸν ἀγρὸν αὐθεντικῶν οἰκημάτων οὖσος αὐτῷ κατελείφθη. τότε γὰρ καὶ οἰκεῖν ὡς εἴρηται δύναται κατὰ τὸν ἀγρόν, καὶ τὸν δεσπότην κωλύειν ἐκεῖσε παραγίνεσθαι καὶ ἐνδιατρίβειν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ι΄ διγ. δύναται μέντοι ὁ δεσπότης ἐπὶ τῷ λαβεῖν τοὺς καρποὺς ἐλθεῖν κατὰ τὸν ἀγρὸν καὶ κ[ατὰ] τοὺς κ[αι]ροὺς τῆς τῶν καρπῶν[k]) συλλογῆς[l]) καὶ οἰκεῖν ἐκεῖσε αὐτῷ ἐπιτέτραπται, δίχα μέντοι τῆς οἰκήσεως, ἧς ἔχει ὁ οὐσουάριος[m]). οὐ μόνον δὲ οἰκεῖν δύναται κατὰ τὸν ἀγρὸν ὁ ἔχων τούτου τὸν οὖσον, ἀλλὰ καὶ δίκαιον ἔχει τοῦ ἀναπατεῖν καὶ ἱππάζεσθαι ἤτοι μετεωρίζεσθαι. λέγει δὲ σαβῖνός τε ἅμα καὶ κάσσιος, δύνασθαι αὐτὸν καὶ τοῖς καυσίμοις ξύλοις πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν χρῆσιν καὶ τῷ κήπῳ καὶ ταῖς ὀπώραις καὶ τοῖς λαχάνοις καὶ τοῖς ἄνθεσι, ῥόδοις τυχὸν, καὶ τῷ ὕδατι κεχρῆσθαι, οὐκ ἐπὶ κέρδους[n]) μέντοι, ὥστε τυχὸν καὶ πιπράσκειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκείαν χρῆσιν καὶ τὴν καθ' ἡμέραν δαπάνην, καὶ οὐ πρὸς ἀποχρῆσιν. ταῦτα δὲ καὶ ὁ νέρβας φησὶ καὶ προστίθεται δύ[νασθαι] αὐτ[ὸν] καὶ τοῖς ὑποστρώμασι καὶ[o]) τοῖς φρυγάνοις κεχρῆσθαι, μήτε δὲ τοῖς φύλλοις (ταῦτα γὰρ εἰς ἀποτροφὴν βοῶν τε καὶ τῶν ἄλλων θρεμμάτων ποιεῖ) μήτε τῷ ἐλαίῳ [μήτε σίτῳ μήτε τοῖς ἄ]λλοις δύνασθαι αὐτὸν κεχρῆσθαι καρποῖς. τινὲς μέντοι, μεθ' ὧν καὶ ὁ σαβῖνος, τὸ πλέον φασὶ, ὅτι καὶ τοῖς τικτομένοις κατὰ τὸν ἀγρὸν δύναται [κεχρῆσθαι] εἰς ἀποτροφὴν μέντοι ἰδίαν καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ, καὶ μὴ μόνον τοῖς τικτομένοις, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις, ἅπερ ἀρνήσατο καὶ εἶπεν ὁ νέρβας δύνασθαι αὐτὸν τούτοις [μὴ[p])] κεχρῆσθαι, οἷον[q]) φύλλοις καὶ ἐλαίῳ καὶ σίτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις καρποῖς. δύναται γὰρ καὶ τούτοις κεχρῆσθαι πρὸς χρῆσιν μέντοι αὐτοῦ καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ. ὁ μὲν ....
.... αὐτῷ καὶ μετὰ τῶν παρ' αὐτῷ ξενιζομένων κεχρῆσθαι ....
....

ἄνων. τῷ ὀνόματι τῆς [ὀ]πώρας δηλοῦνται καρπ ... ἐ..
....

.... ἔχει τὸ ῥητὸν, ὅπερ δηλοῖ. μηπ ....
....

.... αὐτο χ ...

habet, perfectum usum habere debet, si etiam villae et habitationum dominicarum in fundo usus ei relictus est. Tunc enim et habitare potest in fundo, ut dictum est, et dominum prohibere illo venire et morari, ut didicisti dig. 10 [§. 4]. Potest autem dominus ad fructus cogendos in fundum ingredi, et tempore fructuum colligendorum etiam habitare illic ei permissum est, praeter habitationem tamen, quam usuarius habet. Non solum autem habitare potest in fundo, qui usum eius habet, sed etiam ius deambulandi et equo sive lectica vehendi habet. Sabinus autem et Cassius dicunt, posse eum etiam lignis ad usum quotidianum et horto et pomis et oleribus et floribus, puta rosis, et aqua uti, non ad lucrum, ut et vendat, sed ad usum suum et sumtum quotidianum, non ad abusum. Haec etiam Nerva dicit et adiicit, posse eum etiam stramentis et sarmentis uti, neque autem foliis (haec enim ad victum boum et aliarum pecudum faciunt) neque oleo neque frumento neque reliquis fructibus eum posse uti. Quidam vero, inter quos etiam Sabinus est, hoc amplius dicunt, posse eum etiam his, quae in fundo nascuntur, uti ad suum suorumque victum, et non solum his, quae nascuntur, sed etiam iis, quae negavit Nerva et quibus eum uti non posse dixit, veluti foliis et oleo et frumento et reliquis frugibus. Potest enim etiam his uti ad usum suum et eorum, qui cum eo sunt ....
.... et cum hospitibus uti ....
....

19. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 1]. Verbo ὀπώρας significantur ....

20. [*Anon. ad l.* 12 §. 1]. .... habet textus, quod significat ....

21. [*Steph. index l.* 12 §. 1 *rel.* §. 2. 3. 4]. ......

79) Cod. κατά.

80) Legerim εἰσιέναι. Codicis lectio obscura.

k) Cod. τοῦ ἀγροῦ, sed ita ut superscriptum sit τῶν καρπῶν. Ibidem verba quaedam adscripta, quae legere non potui.

l) Cod. addit ὅτι.

m) Viden' *Stephanum* verba l. 12 §. 1: *praeter habitationem autem, quam habet, cui usus datus est*, ad praecedentia traxisse!

n) Cod. ἐπικερ.

o) Cod. κατά.

p) Hoc omnino addendum erat.

q) Cod. οἷον ὑποστρώμασι καὶ φύλλοις. Perperam: nam ὑποστρώμασι usuarius secundum Nervae sententiam uti potest.

δὲ ἡνίοχός ἐστιν ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, οὐ δύναται ἐν ἱπποδρομίῳ τοῖς ἵπποις κεχρῆσθαι, εἰ μὴ τοιοῦτον αὐτὸν ὁ διαθέμενος ἐγίνωσκεν.

Ἐὰν χρῆσις ὑπηρεσίας ληγατευθῇ μοι, κἀγὼ καὶ οἱ παῖδές μου καὶ ἡ γαμετή μου ἅμα χρώμεθα. εἰ δὲ[81]) τοῖς ὑπεξουσίοις μου ληγατευθῇ, οὐχ ἡ αὐτῶν ἀλλ' ἡ ἐμὴ χρῆσις σκοπεῖται. τοὺς δούλους, ὧν τὴν χρῆσιν μόνην ἔχει τις, οὐ μισθοῖ οὔτε παραχωρεῖ τῷ ἄλλῳ κεχρῆσθαι. εἰ δὲ μισθώσεται ἀγρὸν ἢ ὑφαντικὸν ἢ ῥαφικὸν ἢ οἰκοδομικὸν ἢ ἕτερον ἔργον, κέχρηται ἐν αὐτοῖς τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν.

[ιγ'. Γαΐ.] Αὐτῷ μέντοι τῷ δούλῳ ἢ τῇ δούλῃ ἀντὶ τῆς ὑπηρεσίας δύναται μισθὸς ἐπιτίθεσθαι.

[ιδ'. Οὐλπιαν.] Ἐκ πραγμάτων μου δι' ἐπερωτήσεως καὶ παραδόσεως προσπορίζει μοι δοῦλος, οὗ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχω· οὐ μὴν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἢ τῶν ἰδίων ἔργων.

Οὐ διαφέρει ὁ καρπὸς τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· ἡ γὰρ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ὁ καρπὸς ἔχει μόνην

censibus equis uti non potest, nisi testator eum talem esse sciebat.

Si usus ministerii mihi fuerit legatus, ego et liberi et uxor simul utimur. Si vero his, qui in potestate mea sunt, legatus sit, non eorum, sed meus usus spectatur. Servos, quorum usum quis habet, non locat neque alii utendos concedit. Si vero fundum conduxerit vel lanam texendam vel vestimenta sarcienda vel domum aedificandam vel aliud opus susceperit, in his eorum opera utitur. *L. 12. §. 5. 6. D. VII. 8.*

XIII. *Gai.* Ipsi tamen servo vel ancillae pro opera merces imponi potest. *L. 13. D. eod.*

XIV. *Ulpian.* Ex re mea per stipulationem et traditionem servus, cuius usum habeo, mihi acquirit: nec vero ex re sua vel operis suis. *L. 14. pr. D. eod.*

Non differt fructus ab usufructu: nam ususfructus et fructus nudum usum continet: usus autem *§. 1.*

καὶ τὰ θ . . . μ . . . . ἤτοι προ σή . . φα . . . . τῷ γάλακτι χρήσεται οὐ . . . . . . ἐπειδὴ . . . . νην τῇ κόπρῳ ἀλλὰ καὶ [μ]ετ[ρίῳ] γάλακτι αὐτὸν κεχρῆσθαι [παραλαμ]βάνω· οὔτε γὰρ δίκαιόν [ἐστι οὕτω] ἀκριβῶς καὶ συν . φ . . . . [τὰς] τῶν τελευ[τώντων] ἐξετάζειν [βουλήσεις]. εἰ δὲ ἀγέλης [βοῶν] οὖσος κατελείφθη . . . . πᾶσαν ἔχειν δυνα κατα χρῆσιν . . . . τὸ ἀροτριᾶν . . . . πάντα τὰ σπερμ . . . . [ἐπι]τηδείως . . . . [ληγα]τευθ . . . . ἐλαύνειν τουτέστι . . . . τὸ βαστάζειν . . . . αὐτοῖς εἰ δὲ τυχὸν . . . . ᾧ κατελείφθη οι . . . . μίζω φησὶν Ulpianός . . . . μίοις αὐτοῖς κέχρητ . . . . ἂν ἔπαθλα τ . . . . —

. . . . ‖ ‖ ‖ stercore, sed etiam modico lacte usurum puto: neque enim aequum est tam stricte et . . . . interpretari voluntates defunctorum. Sed si boum armenti usus relinquatur . . . . —

παίδ . . οὐ μὴν . . . . πεξουσ . . . . τουτέστι . . . . τῷ οἰκέτῃ κεχρῆσθαι οὐ μὴν . οικ . . . . υπεξου . . . . εἰ βουληθῇ δίχα τοῦ πατρὸς . . . .[r]) η ο δεσπότης ἐστὶν οὐσουάριος δύναται κεχρῆσθαι μετὰ τῶν οἰκείων παίδων καὶ οἰκετῶν. ἀνάγν. καὶ τὸ ιζ' δίγ. τοῦ παρόντος τί.

σῆ. ὅτι ὁ ὑπεξούσιος τῷ μὲν δι' αὐτοῦ προσπορισθέντι οὔσῳ οὐ κέχρηται, τῷ καταλειφθέντι τῷ πατρὶ αὐτοῦ δύναται κεχρῆσθαι. ἀνάγν. δίγ. ιζ'.

ὁ ἔχων οὖσον οἰκέτου κωλυθήσεται τὰς ὀπέρας τούτου αὐτοῦ τοῦ δούλου εἰς ἕτερον μισθοῦν, ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τῷ κεχρῆσθαι δύναται συγχωρεῖν ἑτέρῳ τὸν οἰκέτην ἤτοι τὰς ὀπέρας αὐτοῦ, καὶ οὕτω φησὶ [Λαβεών. πῶς γὰρ δυνήσεται] τὰς τοῦ οἰκέτου ὀπέ[ρας] παραχωρεῖν ἑτέρῳ τινί, ὅτε αὐτῆς . . . . αὐτὸς ὀφείλει κεχρῆσθαι . . . . μὲν . . . . τινι ὅμως . . . . δύναται αυτον παρα . . . . προφάσει . . . . καν . . . . — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ . . . .

22. [*Steph. index l. 12 §. 5*]. ‖ ‖ . . . . potest uti cum liberis suis et servis. Lege etiam dig. 17 huius tit.

23. [*Steph. ad l. 12 §. 5*]. Nota, quod filiusfamilias usu per ipsum acquisito non utitur, usu autem patri eius relicto uti potest. Lege dig. 17.

24. [*Steph. index l. 12 §. 6*]. Qui usum servi habet operas eius servi alii locare prohibetur, sed nec servum vel operas eius alii utendas concedere potest, et ita ait Labeo. Quomodo enim posset operas servi alii concedere, quum ‖ ‖ ‖ — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

25. [*Steph. index l. 14 §. 1*]. ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

81) Expl. fol. 216. 210. Inc. fol. 205. 206, in quo nonnisi hic illic litera aliqua vel verbum aliquod apparuit.

r) Expl. fol. 216. 210. Inc. fol 205. 206.

χρῆσιν· ἡ δὲ χρῆσις οὐκ ἔχει τὸν καρπόν· καὶ δύναται μὲν μόνη ἡ χρῆσις εἶναι χωρὶς καρπῶν· καρπὸς δὲ χωρὶς μόνης χρήσεως οὐδαμῶς[82]). *καὶ χρήσεως καρπῶν ληγατευθείσης ἐὰν ἀφαιρεθῇ ὁ καρπὸς, ὅλον τὸ ληγάτον ἀφαιρεῖται· εἰ μὴ ψυχὴν οὐκ ἔσχεν ἀφαιρέσαι τὴν μόνην χρῆσιν. εἰ δὲ χρήσεως καρπῶν ληγατευθείσης ἀφαιρεθῇ ἡ μόνη χρῆσις, οὐδὲν ἀφῃρέθη.*

fructum non continet: et nudus quidem usus sine fructu esse potest: fructus autem sine usu non item. Et usufructu legato si fructus adimatur, totum legatum adimitur: nisi ea mens testantis fuerit, ut nudum usum non adimeret. Sed si usufructu legato usus adimatur, nihil ademtum est.

L. 14. §. 2. D. VII. 8. *Ἐὰν χρῆσις μόνη ληγατευθῇ μοι καὶ ὕστερον καρπὸς, ἑκάτερος συγχεῖται. εἰ δὲ σοὶ μὲν χρῆσις μόνη, ἐμοὶ δὲ καρπὸς ληγατευθῇ, εἰς μὲν τὴν χρῆσιν μόνην συντρέχομεν· ἐγὼ δὲ μόνος ἔχω τὸν καρπόν.*

Si usus mihi legatus sit et postea fructus, uterque confunditur. Si vero tibi quidem usus, mihi autem fructus legatus sit, in usu quidem concurrimus: ego autem solus fructum habeo.

§. 3. *Δυνατὸν ἄλλον ψιλὴν ἔχειν τὴν δεσποτείαν, καὶ ἄλλον τὴν χρῆσιν μόνην, καὶ ἄλλον καρπὸν χωρὶς χρήσεως· ἔνθα τυχὸν ἐγὼ μὲν τὴν χρῆσιν ἐληγάτευσά σοι τοῦ ἀγροῦ μου, ὁ δὲ κληρονόμος μου τὸν καρπὸν ἄλλῳ.*[83])

Potest alius habere nudam proprietatem, alius nudum usum, alius fructum sine usu: puta si usum fundi mei tibi legavero, heres autem meus alii fructum legaverit.

L. 15. pr. D. eod. ιε΄. *Παῦλ. Ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀγρῷ γινομένων κελλαρικῶν ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων τὸ πρὸς ἐνιαυ-*

XV. *Paul.* Ex rebus penuariis in fundo provenientibus usuarius, quod in annum ipsi sufficit, capit,

|| || || || — — — — — — — — — — — — — — — — —

.... *ὥστε ἀμέλει ἐὰν* ......
....
.... *τὸ πᾶν ἀδεμπτευθ* ... ε ..
....
.... *τὴν τοῦ τεστάτορος ἔννοιαν* ....
....
.... *ενεθυμήθη τουτέστι* ....
....
.... *οὔσον αὐτῷ κατὰ* ......
.... *καθ᾽ ἑαυτὸν λογοτελ . σθαι* ...
.... *ἀδεμπτευθ . φησιν ὁ ἀρίστων μὴ ἐρρῶσ[θαι]* ....
.... *τῷ φρούκτῳ προκείμενος οὖσος* ...... *δύναται ποιεῖν ἅπερ ἐποίει ὁ τοῖς ῥήμασι τῆς ἀδεμτίονος* ... *φρ* ..... *προκείμενος οὖσος καὶ ἡ τοιαύτη τοῦ ἀρίστωνος γνωμη φιλαγαθ* .... *εἶναι δοκεῖ. εἰ δὲ εἴπῃς ὅτι εἰ ταυτὸν οὐσουφρουκτος καὶ φρούκτος* .... *[ἐπει]δὴ ἐκεῖ μὲν φρούκτου δεδούκτο οὖσο ληγατευθ[έντος] ἄχρη[στον]* .... *ἐνταῦθα δὲ οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος ἰσχύει τὸ ληγάτον* ..... *δεν του ουσου ἐρῶ . α ὅτι ὁ φρουκτ . . ἐνδυναμ* .... *τον ουσον ἐν ἑαυτῷ ὁ δὲ* ..... *φρου* .... *εχει* ..... *π* ... *οὐ μόνον ἐκ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ νόμου τοῦ λέγοντος* .... *δεν* ....
.... *αδεμπτευ* ..
. *ἄχρηστον τὸ ληγάτον* ....
....
..... *καὶ οὐ* ...... *ἔτερ* ....
|| — — — — — — — — — — — — *λεγατευθέντ* ..
φρουκτ .. *αφ* .... *αδεμπτευ* ....
..... *δεμπτευομέν* .. *πρόδηλον ὅτι* .... *μως προκειμενος οὖσος ἀδεμ* .... — — — — — —

μετὰ τοῦ οὔσου φησιν ὁ πομπώνιος καὶ [οὕτως] εἶναι δοκεῖ ὥσπερ ἂν εἰ οὐσούφρουκτόν τις ἐληγάτευσεν εἰ δὲ συμ .....
....
....
.... *φησὶ πομπώνιος ἐπὶ τῷ οὔσῳ τουτέστι* .....
μέρος ....
....
.. *εἰ δ᾽ ἂν μόνος ἦν οὐσουάριος τουτ* .... *αυτος λαμβάνει ἥμισυ μέρος* ....
.... *ἀποφέρομαι κέρδος* .... *τοῦ*
α τι. τοῦ παρόντος βι. ....
.... || ||
|| || || *)
— — — — — — — — — —

26. [*Steph. index l.* 14 §. 2]. cum usu dicit Pomponius, perinde esse videtur ac si usumfructum quis legaverit || || || || || || || || ||

(Complura desiderantur.)

82) Cod. videbatur habere: *οὐδαμῶς καὶ ἀχρήστως ληγατεύεται καρπ* .....

83) Expl. fol. 205. 206.

*) Expl. fol. 205. 206. Initio quinque ultimarum linearum literae nonnullae legi poterant; ultima linea legebatur initio: *κουάρτῳ* et in fine: *τινα κληρονόμον*.

τὸν ἀρκοῦν αὐτῷ λαμβάνει, εἰ καὶ πάντα δαπανῶνται· καὶ τῷ δούλῳ γὰρ καὶ τῷ οἴκῳ κέχρηται ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, ὥστε μὴ ὑπολειφθῆναι τὸν καρπὸν ἄλλῳ.

Οὔτε ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων κωλύει με διάγειν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ[84]) ἐπὶ τοῦ γεωργεῖν καὶ καρπίζεσθαι, οὔτε κληρονόμος μου τὸν τὴν χρῆσιν μόνην ἔχοντα καλῶς κεχρῆσθαι.

ιϛʹ. Πομπ. Ἐὰν χρῆσις μόνη ἀγροῦ, ὡς ἔστιν ἐξωπλισμένος, ληγατευθῇ μοι, κέχρημαι τῇ χρήσει μόνῃ τοῦ ἐξοπλισμοῦ.

Δύναται ὁ δεσπότης διὰ τῶν προσηκόντων αὐτῷ φυλάττειν τοὺς ἀγροὺς καὶ τὸν οἶκον, ἵνα μὴ καινοτομηθῶσι, καὶ ἄκοντος τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος.

Εἴ τι δωρήσομαι τῷ δούλῳ, οὗ τὴν χρῆσιν μόνην[85]) ἔχω, ἢ ἐκ τῶν χρημάτων μου πραγματεύεται, ἐμοὶ προσπορίζει.

ιζʹ. Ἀφρικαν. Ἐὰν ὑπεξουσίῳ μου χρῆσις μόνη οἴκου ληγατευθῇ, καὶ παρόντος αὐτοῦ καὶ ἀπολιμπανομένου οἰκῶ ἐν αὐτῷ.

ιηʹ. Παῦλ. Εἰ μὲν περιττεύει καρπὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἧς μόνην χρῆσιν ἔχω, ὁ κληρονόμος λαμβάνων αὐτὸν ποιεῖ τὰ ἀνακέραμα· εἰ δὲ μή, ὁ χρῆσιν μόνην ἔχων.

ιθʹ. Ἴδεμ. Χρήσεως μόνης μέρος οὐ ληγατεύεται· καρπίζεσθαι γὰρ ἐν μέρει, οὐ μὴν καὶ ἐν μέρει κεχρῆσθαι δυνάμεθα.

κʹ. Μαρκελλ. Ὁ δοῦλος, οὗ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχω, γινόμενός μου ἐργαστηριάρχης προσπορίζει μοι καὶ λαμβάνων τὶ κατὰ κέλευσίν μου.

καʹ. Μοδεστ. Ἡ χρῆσις τοῦ ὕδατος προσωπική ἐστι καὶ οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους.

κβʹ. Πομπων. Ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων τῆς ὕλης καὶ χρῆσιν καρπῶν ἔχει καὶ πιπράσκει τέμνων, ὡς ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων.

Εἰ καὶ μέτριος ὢν ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων οὐ δύναται κατέχειν ὅλον τὸν οἶκον· ὅμως, ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς δύναται ὅλῳ χρήσασθαι, ταῖς σχολαζούσαις οὐ κέχρηται ὁ δεσπότης.

Οὐ δύναται παρ' ὃ ὀφείλει κεχρῆσθαι ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων.

κγʹ. Παῦλ. Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων οὐκ ἐναλλάσσει τὸ εἶδος τοῦ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχοντος, κἂν κρεῖττον ποιήσῃ τὸ πρᾶγμα.

κδʹ. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν πάντων τῶν πραγμάτων ἐν τῇ διαθήκῃ τῆς γυναικὸς κατελείφθη τῷ ἀνδρί, κἂν τὰ μάλιστα ψιλὴν ὁμολογίαν παρὰ σοῦ ἀπαιτηθῆναι ἐκώλυσεν· ὅμως οὐκ ἄλλως παρὰ τῶν χρεωστῶν τὰ καταβαλλόμενα χρήματα λαβεῖν δυνήσῃ, εἰ μὴ προσενεχθείσης κατὰ τὸν τύπον τοῦ δόγματος τῆς ψιλῆς ὁμολογίας.

κεʹ. Δύναται ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος, καθ' οὗ ἕτερος ἔχει χρῆσιν καρπῶν, ὑποτίθεσθαι αὐτό, μενούσης μέντοι τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν καὶ[86]) τοῦ πράγματος.

κϛʹ. Χρῆσις καρπῶν φθείρεται τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, οὐ τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος.

licet omnia consumantur: nam et servo et domo usuarius ita utitur, ut fructus alii non supersit.

Neque usuarius me prohibet, quominus in fundo degam agri colendi et fructuum percipiendorum causa, neque heres meus usuarium, quominus recte utatur. L. 15. §. 1 D. VII. 8.

XVI. *Pomp.* Si usus fundi, ut instructus est, mihi legatus sit, utor instrumenti usu. L. 16. pr. D. eod.

Dominus per homines ad se pertinentes agros et aedes custodire potest, ne quid in eis innovetur, invito quoque usufructuario. §. 1.

Si quid donavero servo, cuius usum tantum habeo, vel si ex mea pecunia negotietur, mihi acquirit. §. 2.

XVII. *African.* Si ei, qui in potestate mea est, usus aedium legatus sit, et praesente eo et absente in his habito. L. 17. D. eod.

XVIII. *Paul.* Si fructus supersit ex aedibus, quarum usum habeo, heres, qui fructum percipit, sarta tecta tuetur: sin minus, usuarius. L. 18. D. eod.

XIX. *Idem.* Nudi usus pars non legatur: frui enim pro parte possumus, nec vero uti pro parte. L. 19. D. eod.

XX. *Marcell.* Servus, cuius usum habeo, si institor meus factus sit, mihi acquirit, et si iussu meo quid accipiat. L. 20. D. eod.

XXI. *Modest.* Usus aquae personalis est et ad heredes non transit. L. 21. D. eod.

XXII. *Pompon.* Qui usum silvae habet, et usumfructum habet et silvam caedit et vendit, quemadmodum usufructuarius. L. 22. pr. D. eod.

Licet usuarius, si homo mediocris sit, occupare totam domum non possit: tamen, quia diversis temporibus tota domo uti potest, iis, quae vacabunt, dominus non utetur. §. 1.

Usuarius plus uti, quam oportet, non potest. §. 2.

XXIII. *Paul.* Qui proprietatem habet, speciem eius, qui nudum usum habet, non commutat, licet rem meliorem faciat. L. 23. D. eod.

XXIV. Si ususfructus omnium bonorum testamento uxoris marito relictus est, quamvis nudam cautionem a te prohibuerit exigi: tamen non aliter a debitoribus solutam pecuniam accipere poteris, quam oblata secundum formam Senatusconsulti nuda cautione. L. 1. C. III. 33.

XXV. Dominus rei, in qua alius usumfructum habet, obligare eam potest, manente tamen usufructu et re. L. 2. C. eod.

XXVI. Ususfructus morte usufructuarii extinguitur, non morte proprietarii. L. 3. C. eod.

84) Delendum videtur. Mox lege: *ἐπὶ τῷ*.

85) *Fabrot.* addit τῶν καρπῶν, quod falsum esse *Heimbach.* vidit.

86) Forte legendum: κατά, nisi vel altius corruptela quaerenda est.

L. 4. C. III. 38. κζ'. Ὁ χρῆσιν ἔχων καρπῶν τὴν διὰ ἐγγυητῶν ἀσφάλειαν δίδωσιν, ὅτι καλῶς τῷ πράγματι κέχρηται.

L. 5. C. eod. κη'. Ἐὰν ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ἐπὶ χρόνον κελευσθεὶς ἔχειν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν καρπώσηται μετὰ τὸν χρόνον, ἀναγκάζεται τοὺς καρποὺς ἀποδοῦναι.

L. 6. C. eod. κθ'. Εἰ μὲν χρῆσιν καρπῶν μόνην πράγματος ὁ ἀνὴρ εἰς προῖκα ὑπεδέξατο, οὐ δύναται τὸ πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι. εἰ δὲ τῆς δεσποτείας ἐπιδοθείσης[87]) ὥστε μετὰ τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀναδοθῆναι τὸ πρᾶγμα τῇ γυναικί, οὐ κεκώλυται ὁ ἀνὴρ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ διατετιμημένος ἐστὶν ὁ ἀγρός, δύναται εἰς ὑποθήκην δοθῆναι· ἐπεὶ[88]) εἰ ἦν ἀδιατίμητος, οὐδὲ βουλομένης τῆς γυναικὸς ἐδίδοτο εἰς ὑποθήκην.

L. 7. C. eod. λ'. Ὁ ἔχων χρῆσιν οἰκίας τὰ ἀνακέραμα ὀφείλει ποιεῖν τῆς οἰκίας ἀναλώμασιν οἰκείοις, ὡς ἔγνως καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ βιβλίῳ τῶν διγ. τί. α'[89]). εἰ δέ τι περαιτέρω ἀνήλωσεν εἰς τὴν τῆς οἰκίας διόρθωσιν, τοῦτο λήψεται παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν δεσποτείαν.

L. 8. C. eod. λα'. Οὐδέποτε δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων χρονίαν παραγραφὴν ἀντιτιθέναι τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι, ἀλλ' οὐδὲ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐ νέμεται παντελῶς, ὡς ἰνστιτουτίωνι δευτέρᾳ τί. θ'. τὸ γὰρ ἐλάττωμα τῆς νομῆς τοῦ τελευτήσαντος διαβαίνει καὶ εἰς τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους καὶ οὐ δύνανται διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσαι· εἰ γὰρ ἦλθέ τις τυχὸν πιπράσκων αὐτοῖς τὴν δεσποτείαν, καὶ νομίσαντες αὐτὸν εἶναι δεσπότην ἠγόρασαν, τότε, ἐπειδὴ οὐχ ὡς τὴν χρῆσιν ἔχοντες κέχρηνται ἀλλὰ νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι δεσπότας, διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζουσιν.

L. 9. C. eod. λβ'. Ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἀνδραπόδων ἢ κτημάτων οὔτε ἐλευθεροῦν δύναται οὔτε ἐκποιεῖν τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ καὶ ὑπηρεσία ἀνδραπόδων τινὶ κατελείφθη, ὁμοίως καὶ οὗτος οὐδὲ ἐκποιεῖν δύναται οὐδὲ ἐλευθεροῦν.

L. 10. C. eod. λγ'. Ἐάν τις μισθώσηται χρῆσιν καρπῶν παρά τινος, ἀπόλλυσιν αὐτὴν τελευτῇ καὶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν δεσποτείαν ἔχοντα.

L. 11. C. eod. λδ'. Καὶ ἡ οἴκησις φθείρεται τελευτῇ[90]). ἐὰν δὲ ὁ ἔχων τὴν οἴκησιν δεσποτείαν ληγατεύσῃ, οὐδὲν ἀδικεῖ τὸν τοῦ πράγματος δεσπότην· τὸ ἀλλότριον γὰρ ἐληγάτευσεν.

L. 12. C. eod. [λε'.] Ἐάν τις ληγατεύσῃ τινὶ χρῆσιν, ἕως ὅτε γένηται ὁ υἱὸς αὐτοῦ εἴκοσι ἐνιαυτῶν, συμβῇ δὲ τελευτῆσαι τὸν υἱὸν πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἐνιαυτοῦ· περιμένομεν χρόνον τοσοῦτον, καθ' ὃν εἰ ἔζη, ἤμελλεν εἶναι εἴκοσι ἐνιαυτῶν ὁ υἱός. εἰ δὲ τελευτήσῃ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἔτι τοῦ παιδὸς ἐλάττονος ὄντος τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν, φθείρεται ἡ χρῆσις. ἐὰν δέ τις κατέλιπε χρῆσίν

..[t]) ....
.... νοντες θεσπίζομεν, εἴ τις τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ ἢ ἄλλῳ ᾧτινι δήποτε ....
.... αὐτοῦ ἢ τις ἕτερος παραγένηται, μένειν τὸν οὐσούφρουκτον εἰς τοὺς ἐνιαυτούς, εἰς οὓς ὁ διαθέμενος ὥρισε, ... ἐτάκτει, πρὸς ταύτην τὴν ἡλ[ικίαν] ἔλθῃ εἴτε μή. οὐδὲ γὰρ εἰς ....

XXVII. Usufructuarius satisdat, se recte re usurum.

XXVIII. Si fructuarius, qui iussus est in tempus frui, post tempus fructus perceperit, eos restituere cogitur.

XXIX. Si quidem usumfructum rei solum maritus in dotem accepit, rem obligare non potest. Si vero proprietas ita data est, ut mortuo marito res mulieri redderetur, maritus eam rem pignori dare non prohibetur. Quoniam enim fundus aestimatus est, hypothecae dari potest: alioquin si inaestimatus esset, ne volente quidem uxore pignori daretur.

XXX. Qui aedium usumfructum habet, sarta tecta suis sumtibus praestare debet, ut didicisti libro VII Digestorum tit. 1. Si quid vero amplius in refectionem aedium erogavit, a proprietario id recipiet.

XXXI. Nunquam potest usufructuarius proprietatis domino temporis praescriptionem opponere, sed nec heres eius, quia omnino non possidet, ut Institutione secunda tit. 9. Nam vitium possessionis defuncti ad heredes quoque eius transit nec usucapere possunt: nam si forte quis proprietatem ipsis vendiderit, et arbitrati eum dominum esse emerint, tunc, quia non utuntur quasi fructuarii sed existimantes se esse dominos, usucapione dominium acquirunt.

XXXII. Qui usumfructum mancipiorum aut praediorum habet, neque manumittere neque rem alienare potest. Sed et si ministerium mancipiorum alicui relictum sit, similiter et is neque alienare neque manumittere potest.

XXXIII. Si quis usumfructum ab aliquo conduxerit, morte eum amittit et capitis deminutione, et ususfructus ad proprietarium redit.

XXXIV. Etiam habitatio morte finitur. Si autem qui habitationem habet, proprietatem legaverit, nihil nocet rei domino: rem enim alienam legavit.

XXXV. Si quis alicui usumfructum legaverit, donec filius eius ad annum vicesimum pervenerit, filius autem ante annum vicesimum decesserit: tantum temporis exspectamus, quo si filius vixisset, viginti annorum futurus erat. Si vero usufructuarius decesserit, quum adhuc filius minor esset viginti annis, ususfructus extinguitur. Sin autem quis usumfructum alicui

27. [*Thal. versio l. 12 C. III, 33*]. [*Τὸ κατὰ πόδας.* Ambiguitatem antiqui iuris decid]entes sancimus, si quis uxori sive alii cuicunque [usumfructum reliquerit sub certo tempore, in quod vel filius] eius vel quisquam alius pervenerit, stare usumfructum in annos, in quos testator statuit, [sive persona, de cuius aetate compos]itum est, ad eam perveniat sive non. Neque

87) Forte: ἡ δεσποτεία ἐπιδοθείη.
88) *Fabr*: ἐπί. *Heimb*: ἐπειδή.
89) *Heimb.* notat: „Videtur hic locus dig. serius esse additus, ut et postea locus Institut. laudatus.“ Imo Basilica hoc loco genuinos *Thalelaei* indices praestant.
90) Medio hoc verbo inc. fol. 133. 140.

t) Inc. fol. 133. 140.

τινι, ἕως ὅτε τυχὸν ὁ πέτρος μαίνηται ἢ ἕως ὅτε ὁ πέτρος παιδοποιήσῃ, συμβῇ δὲ ἐν τῇ μανίᾳ τελευτῆσαι τὸν πέτρον ἢ ἐν ἀπαιδίᾳ, ἡ χρῆσις ἐκτείνεται μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ἔχοντος τὴν χρῆσιν.

λ[ϛ΄]. Ἡ χρῆσις τῆς οἰκήσεως οὔτε χρῆσις ἁπλῆ ἐστιν οὔτε χρῆσις καρπῶν, ἀλλ' ἰδιάζον δίκαιον. ὁ δὲ ἔχων χρῆσιν οἰκήσεως δύναται αὐτὴν μισθοῦν ἑτέρῳ τινί· πολλῷ δὲ πλέον ἐὰν οἰκήσεως χρῆσις ἐληγατεύθη, διὰ τὴν ἰδικὴν τῆς χρήσεως μνήμην δύναται μισθοῦν. οὐδέποτε δὲ οἰκήσεως ληγατευθείσης δύναται λέγειν ὁ ληγατάριος, ὅτι ἡ δεσποτεία τοῦ οἴκου ἐληγατεύθη μοι· εἰ μὴ ἄρα δείκνυται ῥητῶς, ὅτι καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ διαθέμενος ἐληγάτευσεν.

Ἰστέον[91]), ὅτι χρῆσις μόνη οἰκήσεως διαφέρει χρήσεως καρπῶν. ὁ γὰρ χρῆσιν μόνην ἔχων οἰκήσεως δύναται μόνος οἰκεῖν μετὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων παίδων καὶ ἀπελευθέρων καὶ ἄλλων ἐλευθέρων, οἷς οὐχ ἧττον ὡς οἰκέταις κέχρηται· οὐ μὴν δύναται τὴν οἴκησιν μισθοῦν. ὁ δὲ χρῆσιν καρπῶν οἰκήσεως ἔχων δύναται τὴν οἴκησιν μισθοῦν ἑτέρῳ τοῦ κατοικεῖν, ὡς ἰνστιτουτίωνι β΄ τί. ε΄.

λζ΄. Ἐὰν τινι ληγατευθῇ δεσποτεία μόνη τινὸς πράγματος, μείνῃ δὲ ἡ χρῆσις παρὰ τῷ κληρονόμῳ, συμβῇ δὲ τὸν κληρονόμον ἢ τελευτῆσαι ἢ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὑποστῆναι, τυχὸν ἐξορισθῆναι ἢ εἰς μέταλλον πεμφθῆναι ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ὑποστῆναι, οὐ παραπέμπεται ἡ τοιαύτη χρῆσις ἐπὶ τοὺς τοῦ κληρονόμου διαδόχους· ἀλλὰ κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος σβεννύσθω, καὶ ὁμολογουμένως ἐῤῥώσθω τὸ τῆς δεσποτείας ληγάτον, καὶ ἐπανερχέσθω καὶ ἡ χρῆσις τοῦ πράγματος πρὸς ἐκεῖνον, ᾧτινι καὶ δεσποτεία ἐληγατεύθη.[92])

λη΄. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν δούλῳ μου ληγατευθῇ, εἰ καὶ ἀποκτήσομαι μέρος τούτου τοῦ δούλου, οὐδὲν ἧττον μένει παρ' ἐμοὶ τελεία ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, κἂν τὰ μάλιστα εἰς ἕτερον δεσπότην περιῆλθε τὸ μέρος τοῦ οἰκέτου.

λθ΄. Ἡ διάταξις κελεύει, χρῆσιν πράγματός τινος χρεωστουμένην τινί, εἴτε ἀπὸ διαθήκης καταλειφθεῖσαν ἢ εἰς ἐπερώτησιν κατενεχθεῖσαν, καὶ τὴν περὶ

..... || || || || — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — .... ισης ...
.............................δεσποτ .. τοῦ σῦ ... — — ......
.... ὁπότε ἡ — — — .... ἀλλὰ ἴδιον
δίκαιον .... ληρατ .... να ....
ταῦτα δὲ ἀμφιβάλ............................ ω . συναβι ....
.... ταύτην μισθ — ....
.... εἰ μὲν γαμε || || || || || αγροπροσθέμη τοῦ οὐσουφρούκτου ....
.... δίδωσι εἰ μήπω καὶ τὴν τοῦ μισθώσαντος ....
.... ρασίαν τοῦτο γὰρ ἐξ αὐτοῦ .... ερ ....
.... ||
— — — — — — — — — — — — —*)

reliquerit, donec forte Petrus in furore permanserit vel donec Petrus liberos sustulerit, et Petrus in furore constitutus decesserit vel sine liberis, ususfructus ad vitam usufructuarii extenditur.

XXXVI. Ususfructus habitationis neque usus simplex est neque ususfructus, sed ius proprium. Qui autem habitationis usum habet, eam alii locare potest: et multo magis, si habitationis ususfructus legatus sit, propter specialem ususfructus mentionem locare potest. Nunquam vero habitatione legata legatarius dicere potest, aedium proprietatem sibi esse legatam: nisi specialiter ostenderit, proprietatem quoque testatorem legasse. *L.* 13. *C.* III. 33.

Sciendum est, solum usum habitationis differre ab usufructu eius. Nam qui nudum usum habitationis habet, solus inhabitare potest cum uxore sua et liberis suis et libertis et aliis hominibus liberis, quibus non minus quam servis utitur: habitationem autem locare non potest. Qui vero usumfructum habitationis habet, alteri habitationem habitandi causa locare potest, ut Institutione II tit. 5.

XXXVII. Si nuda rei alicuius proprietas alicui legata sit, ususfructus vero apud heredem remanserit, heres autem vel decesserit vel capitis deminutionem passus sit vel quod deportatus vel in metallum damnatus vel aliud quid eiusmodi passus sit, eiusmodi ususfructus ad heredis successores non transmittitur: sed secundum generalem regulam morte eius, qui usumfructum habet, exspiret, et indubitate legatum proprietatis validum sit, et rei ususfructus ad eum redeat, cui et proprietas legata est. *L.* 14. *C. eod.*

XXXVIII. Si ususfructus servo meo legatus sit, licet partem huius servi amisero, nihilominus integer ususfructus apud me remanet, licet pars servi ad alium dominum pervenerit. *L.* 15. *C. eod.*

XXXIX. Constitutio iubet, usumfructum rei alicuius, qui alicui debetur, sive testamento relictus sit sive in stipulationem deductus, et actionem de eo *L.* 16. *C. eod.*

enim ad .... || || || || — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — || || || ||
|| || || || || — — — — — — — — — — — — —

Θεοδώρου. κἂν μέρος ἐκποιήσῃ τις τοῦ ἰδίου δούλου, ᾧτι[νι] ἐάθη οὐσουφρούκτος, ἀλλ' οὖν μένει ἔχων τὸν προσπορισθέντα αὐτῷ δι' ἐκείνου οὐσουφρούκτον. ὁμοίως φησὶν ἡ ιζ΄ διάτ. ἐπὶ [ἐκποι]ήσαντος τελείως τὸν ἴδιον οἰκέτην, δι' οὗ αὐτῷ οὐσουφρούκτος προσεπορίσθη.

τοῦ αὐτοῦ. [ὁ] οὐσουφρούκτος καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ἀγωγὴ οὐκ ἀπόλλυνται τῷ νον οὐτένδω, ἀλλὰ τῇ τελευτῇ καὶ τῇ με-

28. *Theodori* [*l.* 15 (et 17)]. Et si partem quis servi alienaverit, cui ususfructus relictus est, tamen usumfructum per eum sibi acquisitum retinet. Idem dicit const. 17 de eo, qui in totum alienat servum suum, per quem ei ususfructus acquisitus est.

29. *Eiusdem* [*l.* 16]. Ususfructus et actio de eo non amittitur non utendo, sed morte et magna me-

91) Cod. numerum λϛ΄ praeponit. Apud *Fabr.* et *Heimb.* hoc caput inter scholia relatum est.

92) Expl. fol. 133. 140. Inc. fol. 82. 77.

*) Expl. fol. 133. 140. Inc. fol. 82. 77.

αὐτῆς ἀγωγὴν μὴ φθείρεσθαι τῇ ἀχρησίᾳ διὰ δύο ἐνιαυτῶν, ἀλλὰ δέκα ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτοῖς· καὶ [93]) μόνον τῷ θανάτῳ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἢ τῇ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀπωλείᾳ ἢ τῇ ἐλαττώσει τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας καταστάσεως, οὐ μὴν δὲ τρίτης· καὶ τότε γὰρ ἡ χρῆσις ἀφαιρουμένη παντὶ τρόπῳ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑποστρεφέτω δεσποτείαν.

Ἡ [94]) τῆς καταστάσεως ἐλάττωσις τριττή ἐστιν· μεγίστη, μέση, ἐλαχίστη. καὶ μεγίστη μέν ἐστιν, οἷον ἡνίκα τὶς ἁμαρτήσας καταδικασθῇ θανάτου· μέση δέ ἐστιν, ὅταν τὶς διά τι ἁμάρτημα εἰς νῆσον περιορισθῇ· ἐλαχίστη δέ ἐστιν, ὅταν τὶς αὐτεξούσιος δέδωκεν ἑαυτὸν εἰς υἱοθεσίαν (γίνεται γὰρ τότε ὑπεξούσιος) ἢ ὑπεξούσιος ὢν γέγονεν αὐτεξούσιος· ἰδοὺ τοίνυν καὶ ἐνταῦθα τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴ γέγονεν.

L. 17. C. III. 33. μ'. [95]) Ἐὰν χρῆσις πράγματος προσπορισθῇ τινι διὰ ὑπεξουσίου υἱοῦ ἢ δούλου, κελεύει ἡ διάταξις, τὴν τοιαύτην χρῆσιν μὴ φθείρεσθαι τῇ τοῦ υἱοῦ τελευτῇ ἢ τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐλαττώσει ἢ διὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν αὐτεξούσιον, ἢ τῇ τοῦ δούλου ἐκποιήσει ἢ τῇ ἐλευθερίᾳ ἢ τῇ τελευτῇ· ἀλλὰ μένειν αὐτὴν ἀκεραίαν παρὰ τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐὰν ὁ πατὴρ ὑποστῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐλάττωσιν ἢ τελευτήσῃ, μένειν τὴν χρῆσιν παρὰ τῷ παιδὶ, εἰ καὶ κληρονόμου παρὰ τοῦ πατρὸς μὴ καταλειφθέντος. τί δὲ ἐστι πρώτης κατα-

non extingui non utendo per biennium, sed per decennium aut vicennium: et morte tantummodo usufructuarii aut rei ipsius interitu aut maxima et media capitis deminutione, nec vero minima: tunc enim ususfructus ereptus omni modo ad suam revertatur proprietatem.

Capitis deminutio triplex est: maxima, media, minima. Et maxima quidem est, quum quis propter crimen aliquod ad mortem damnatus est: media autem est, quum quis propter delictum quoddam in insulam deportatus est: minima vero est, quum paterfamilias se in arrogationem dedit (tunc enim fit filiusfamilias) aut filiusfamilias emancipatus est: ecce igitur et hic prioris status mutationem.

XL. Si ususfructus alicui per filiumfamilias vel servum acquisitus sit, iubet constitutio, eiusmodi usumfructum non interire morte filii vel capitis deminutione vel emancipatione, vel servi alienatione aut manumissione aut morte: sed manere eum intactum apud patrem vel dominum: et per contrarium si pater prioris status mutationem passus sit vel decesserit, usumfructum apud filium remanere, etiamsi is heres a patre non relictus sit. Quid autem sit

γάλῃ καὶ τῇ μέσῃ καπίτις δεμινουτίονι τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ πράγματος φθείρεται. ἀνάγν. τὴν ιδ' διάτ. τοῦ [λ]δ' τι. τοῦ παρόντος γ' βι.

Θαλελαίου. τῶν [π]αλαι.. ληγάτων [φ]θεί[ρ]εσθαι τῷ νον οὐτένδω .... ἐνιαυτοῦ ἢ διετίας παρα . ε .... σις φθείρ .... περσοναλ .. ἀγωγ .. ἐὰν ἐντὸς τούτου τοῦ χρόνου μὴ .. τὶς . ἀπαιτήσῃ .... εἰ μὴ αὐτὸν τὸν οὐσούφρουκτον .... θι. ι' ἢ κ' ἐνιαυτῶν .... χρο ... καὶ καπίτις δεμινουτί .... ης τελευ .... κονης οὐ .... ιν ἀνελεῖν τὸν οὐσούφρουκτον. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδα τῆς διατάξεως οὕτως· [τὴν τοῦ οὐ]σουφρού[κτου] φθορὰν [πολλαπλασίαν] εἶναι τοῖς παλαιοῖς ἢ .... θανάτῳ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ἢ .. ο καπίτις δεμινουτίονι ἢ ὀπε ... [ν]ονουτένδω ἢ τισ[ιν] ἄλλ[οις] .... γμέ[νοις τρόποις . ἀλλὰ] .... σαφοῦ .... ο μ ... . π[ερὶ] δὲ τῆς περσοναλίας ἀγωγῆς, [ἥτις περὶ] τοῦ οὐσουφρούκτου τίκτεται, [εἴτε] εἰς ἐπερώτησιν ὁ οὐ[σούφρουκτος κατην]έχ[θη] εἴτε ἐν διαθ[ήκῃ κατελείφθη, ἠ]μφιβάλ[λετο, θανάτῳ μὲν] τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου [καὶ καπίτις δεμινουτίονι] αὐτὴν ἀναιρεθῆναι .... μείωσ ...... — — — — — — — ...... [ἥτις περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου] [τίκτ]εται, μηδὲ αὐτὸν τὸν οὐσούφρ[ουκτον τῷ νον οὐτένδω φθείρεσθαι], εἰ μὴ μόνον τῷ θανάτῳ [τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ] αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀπωλ[είᾳ, ἀλλὰ τὸν οὐσούφρουκτον, ὃν] κτήσηταί τις ἑαυτῷ, [τοῦτον ἕως] ζῇ ἀθῷον [ἐχέτω], ἐπειδὴ πολλαὶ κ[αὶ] ... || || || || || || || || || ||

καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ δούλου, καθ' ὃν τὸν οὐσούφρουκτον ἔχομεν, περὶ ἧς εἰρήσομεν ἐν τῷ ζ' βι.

εἰ γὰρ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, ἵνα διὰ τοῦ ἑνὸς προσώπου φθείρηται [ὁ] οὐσούφρουκτος, ἐκ τῶν ἐναντίων ἡ διάτ. νομοθετεῖ, ἵνα διὰ τοῦ ἑνὸς προσώπου σώζηται [ὁ] οὐσούφρουκτος .... ν γὰρ ἐστιν ἡ διαθήκ .... τομησε π .. π .. [δεσπ]ότ[ου] ὑπὲρ τοῦ πατρὸς τὸν οὐσούφρουκτον κατ[έλειψε].

ἐπειδὴ γὰρ δι' αὐτοῦ ἤθηλθ .. ἐς τὸν πατέρα, διὰ τοῦτο κἂν ὁ πατὴρ τελευ[τήσῃ] μὴ γράψας αὐτὸν κληρονόμον, ἡ διάτ.

diave capitis deminutione usufructuarii et interitu rei extinguitur. Lege const. 14 tit. 34 huius III libri.

30. *Thalelaei* [*index et versio l.* 16]. .... || || — — .... perimere usumfructum. Habet autem τὸ κατὰ πόδα constitutionis sic: Corruptionem ususfructus multiplicem esse veteribus placuit, vel morte usufructuarii vel capitis deminutione vel non utendo vel aliis quibusdam non ignoratis modis. Sed de usufructu quidem hoc indubitatum fuerat: de personali autem actione, quae super usufructu nascitur, sive in stipulationem ususfructus deductus sit sive ex testamento relictus, dubitabatur, morte quidem usufructuarii et capitis deminutione eam tolli [omnibus concedentibus, non utendo autem, si per annum vel biennium forsitan eundem usumfructum non petierit usufructuarius, si personalis actio tollatur, altercantibus. Sed nos hoc decidentes sancimus, non solum actionem], quae de usufructu nascitur, sed nec ipsum usumfructum non utendo cadere, nisi tantummodo morte usufructuarii et ipsius rei interitu, sed usumfructum, quem sibi aliquis acquisivit, hunc habeat dum vivit intactum, quum multae et || || || || || || || || || ||

31. [*Thalel.* παραγρ. *ad l.* 17]. et libertatem servi, in quo usumfructum habemus, de qua dicemus lib. VII.

32. [*Thalel.* παραγρ. *ad l.* 17]. Nam quum dixissent veteres, per alterutram personam usumfructum extingui, e contrario constitutio sancit, per alterutram personam usumfructum servari ....

33. [*Thalel.* παραγρ. *ad l.* 17]. Quoniam enim per eum, ... ideo licet pater decesserit illo

93) Cod. εἰ μη .... τῷ θανάτῳ.

94) Cod. praeponit numerum μ'. Apud *Fabr.* et *Heimb.* hoc caput scholii loco adscriptum est, licet etiam Synopsis p. 413 illud ex textu desumtum esse dicat.

95) Hic numerus in Cod. deest. Vide notam praecedentem.

στάσεως ἐλάττωσις, ἐν τῇ πρὸ [ταύ]της τῆς [διατάξεως] παρε[δόθη σοι.][96])

ΤΙΤΛΟΣ Θ'.

Ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ποίοις τρόποις ἀσφαλίζεται.

[α'. Οὐλπιαν.] Ἐὰν συστῇ χρῆσις τῶν καρπῶν κινητοῦ ἢ ἀκινήτου πράγματος, ἀσφαλίζεται ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ κέχρηται καὶ ὅτι φθειρομένης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν τὸ εὑρισκόμενον ἀποκαθίστησι· καὶ ὅτι οὐ ποιεῖ χείρονα τὴν αἵρεσιν τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, καὶ ὅτι ὡς ἐν ἰδίῳ πράγματι διαγίνεται. καλῶς δὲ ποιοῦσιν ὁ κληρονόμος καὶ ὁ ληγατάριος φανεροῦντες ἐν ἐκμαρτυρίῳ τὴν ποιότητα τοῦ πράγματος ἐν τῇ συστάσει τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν,

ἠβουλήθη μέν[ειν] παρὰ τῷ υἱῷ v) τὸν οὐσούφρουκτον, ὡς καὶ .... εν.

ἤδη μὲν ὡς . περ .... περι ... διδομένης παρὰ τ .... ειθανα . α .. τε . εἴπομεν .... τω παρόντι τί. πρωτοτύπως τε καὶ ἐν τελευτ. τα π . . ὶ τούτων π ...... οθειοθαι . . τ .... ς . . χ .... καὶ ἱκανοῦ παρεχ[ομένου οὐ] μόνον ἐπὶ τῶν ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἑτέρου παντός. . τω φησι δικ[αι]ότατον ἔδοξεν εἶν[αι] τῷ πραίτωρι χρῆναι τὸν οὐσουφρουκτουάριον παντὸς π[ράγματος] οὐσουφρουκτου ληγατευθέντος περὶ [ἑκ|ατέρου] τὸν προπριετ[άριον] ἀσφαλίζεσθαι, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ [χρ|ήσε[ται] — w)

[τοσαύ]την ὁ οὐσ[ουφρουκτουάριος ἀπαιτεῖται σπουδήν, ὅσην αὐτὸς ἐπὶ τοῖς οἰκείοις τίθεται πράγμασι. σῆ. διὰ τὸ κείμενον πρὸς τῷ τέλει τοῦ παρόντος διγ. καὶ ἐν τῷ β διγ. σῆ. ὡς εἶπον, ὅτι κοῦλπαν καὶ μόνην ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἀπαιτεῖται, τουτέστι μὴ ῥᾳθυμεῖν. καὶ μὴ συναρπαγῇς ἐκ τῶν εἰρημένων τῷ πομπωνίῳ ἐν τῷ ξε' διγ. τοῦ α' τί. x) καὶ νομίσῃς διλιγεντίαν ἤτοι ἐπιμέλειαν καθόλου τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀπαιτεῖσθαι δι' ὧν ἐκεῖσέ φησιν. ἐκεῖνα γάρ φησιν ὅσον ἧκε πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτῷ διαφέροντας· οὕτω γὰρ ἄρχεται τὸ αὐτὸ διγ. διλιγεντίαν οὐ χρεωστεῖ παρασχεῖν ὁ οὐσουφρουκτουάριος εἰ μὴ πρὸς τὰ οἰκεῖα καὶ τοὺς αὐτῷ διαφέροντας· ὅπερ εἰς κοῦλπαν ἀναλύεται· ἐστὶ γὰρ τῆς ἄγαν ῥᾳθυμίας τὸ μήτε τῶν οἰκείων κρατεῖν. οὕτως εἰπέ, καὶ οὐ διαμάχῃ τῷ ἐνταῦθα ῥητῷ σαφῶς ἔχοντι, ὅτι ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν κυρίως κοῦλπαν ἀπαιτεῖται, τουτέστι σπουδὴν ἣν αὐτὸς ἐπὶ τοῖς οἰκείοις τίθεται πράγμασιν.

τοῦ ἀνων. ἐπὶ οὔσου καὶ ἀβιτατίονος καὶ ὀπερῶν, ὡς διγ. ε' y). ἀνάγν. καὶ τὸ ς'.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. καὶ τὸ τέλος τοῦ διγ. καὶ . . βι. καὶ ὁ οὐσάριος γὰρ τὴν τοιαύτην δίδωσιν ἀσφάλειαν, ὡς διγ. ε', ια', καὶ ἐγγυητὰς δίδωσιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων περὶ τῶν ἐν ἀποχρήσει τί. ε' διγ. η' καὶ περὶ παντὸς οὐσουφρουκτουαρίου τί. α' διγ. ιγ'. SATISDατίονα γάρ φησι, ὅπερ ἐγγύας δηλοῖ, ὡς βι. ς' τοῦ κώδ. τί. λη' διατ. γ'.

τοῦ ἀνων. μέμνησο τοῦ ξε' διγ. τοῦ α' τί. ἐν αὐτῷ γάρ φησι, ὅτι ὀφείλει πάντα ποιεῖν, ὅσα περὶ τὰ ἴδια ποιεῖ ἐπιμελὴς οἰκοδεσπότης.

ὀρθῶς καὶ συμφεράντως z) ποιήσουσιν ἑαυτοῖς τοῦτο μὲν ὁ κληρονόμος τοῦτο δὲ καὶ ὁ λεγατάριος, τουτέστι ὁ προπριετάριος καὶ ὁ οὐσουφρουκτουάριος, καὶ ἀπαλλάξουσιν αὐτοὺς

prioris status mutatio, in praecedente constitutione tibi traditum est.

TITULUS IX.

Usufructuarius quemadmodum caveat.

[Dig. lib. VII tit. 9. Cod. lib. IV tit. 27.]

1. *Ulpian.* Si ususfructus constituatur rei mobilis vel immobilis, usufructuarius cavet, se usurum boni viri arbitratu et quum ususfructus finietur restiturum quod inde extabit: nec deteriorem se conditionem ususfructus facturum, atque ita se in eo gesturum, ut in re sua. Recte autem facient heres et legatarius, si in testatione qualitatem rei tempore constituti ususfructus manifestaverint, ut appareat, an per usufructuarium res deterior facta sit. Stipulatio autem etiam poenae interponenda est. Agitur L. 1. pr. — §. 5. D. VII. 9.

non relicto herede, constitutio voluit usumfructum penes filium remanere ....

1. [*Steph. index l.* 1 D. VII, 9]. Iam || || et cautione praestanda non solum in rebus quae in abusu consistunt sed etiam in quacunque alia re .... aequissimum praetori visum est, usufructuarium, si cuiuscunque rei ususfructus legâtus sit, de utroque cavere proprietario oportere, et usurum se boni viri arbitratu —

2. [*Steph. l.* 1 §. 3]. Tanta diligentia ab usufructuario exigitur, quantam ipse in suis rebus adhibet. Nota hoc propter id, quo dictum est in fine huius dig. et dig. 2. Nota quod dixi, solam culpam ab usufructuario exigi, h. e. ne sit negligens. Nec turberis iis, quae dicit Pomponius dig. 65 [pr.] tit. 1, et existimes diligentiam in abstracto ab usufructuario exigi secundum ea, quae ibi dicit. Haec enim dicit, quantum spectat ad ipsum eosque qui ipsius sunt: sic enim incipit illud dig: diligentiam non praestat usufructuarius nisi propter sua suorumque facta, quod ad culpam refertur; supinae enim negligentiae est, ne suorum quidem potentem esse. Ita dic nec repugna textui nostro, qui perspicue dicit ab usufructuario culpam proprie sic dictam exigi, h. e. diligentiam, qualem ipse in suis rebus adhibet.

3. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 2]. In usu et habitatione et operis, ut dig. 5. Lege etiam dig. 6.

4. *Eiusdem.* [*ad l.* 1 §. 3]. Lege etiam finem dig. .... Nam usuarius quoque huiusmodi cautionem dat, ut dig. 5. 11, et fideiussores dat, ut discere est ex his, quae dicta sunt de rebus in abusu consistentibus tit. 5 dig. 8 et de quolibet usufructuario tit. 1 dig. 13 [pr.] Satisdationem enim dicit, quod fideiussores significat, ut lib. VI Cod. tit. 38 const. 3.

5. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 3]. Memineris dig. 65 [pr.] tit. 1. Ibi enim dicit eum omnia facere oportere, quae in propriis faceret diligens paterfamilias.

6. [*Steph. index l.* 1 §. 4. 5. 6. 7. *l.* 2]. Recte et utiliter facient tam heres quam legatarius, hoc est proprietarius et usufructuarius, et liberabunt se a contro-

96) Expl. fol. 82. 77. Inc. fol. 144. 145.

v) Cod. πατρί.
w) Expl. fol 82. 77. Inc. fol. 141. 145.
x) Cod. ξε' τί. τοῦ α' βι.
y) Cod. ις'.
z) Legebam: συμφέροντος. Forte: συμφρονούντως.

ἵνα δηλωθῇ, εἰ διὰ τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος χεῖρον γίνεται. ἐπερωτᾶσθαι δὲ ὀφείλει καὶ ποιητήν. κινεῖται δὲ ἡ ἐπερώτησις παραχρῆμα τοῦ 97) βεβαιωθῆναι, καὶ οὐ περιμένομεν λυθῆναι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

autem ex stipulatione statim, atque commissa fuerit, nec exspectamus, ut finiatur usussfructus.

L. 1. §. 6. 7. D. VII. 9. Ἡ περὶ καλῆς χρήσεως ἐπερώτησις ἅμα τῷ 98) χρήσασθαι κακῶς πολλάκις βεβαιοῦται· ἡ δὲ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐπερώτησις μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν. οὐκ ἐπερωτᾷ δὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὁ δεσπότης· ἀνισχύρως γὰρ τὸ ἴδιόν τις ἐπερωτᾷ· ἀλλ' ἐπερωτᾷ ὅπερ ἐντεῦθεν φαίνεται. καὶ ἴσθ' ὅτε

Stipulatio de recte utendo, simulac non recte usus fuerit, saepius committitur: stipulatio vero de restituendo post finitum usumfructum. Non ipsam autem rem stipulatur dominus: inutiliter enim rem suam quis stipulatur: sed stipulatur, quod inde extabit. Et interdum inerit proprietatis aestimatio, si

τῆς ὡς εἰκὸς ἐγειρομένης μετὰ ταῦτα φιλονεικίας καὶ τοῦ λέγειν· χεῖρον ἐγένετο ἢ οὐκ ἐγένετο χεῖρον τὸ πρᾶγμα, εἰ a) ἐν αὐτῷ τῷ b) ἄρχεσθαι τὸν ληγατάριον ἤτοι τὸν οὐσουφρουκτουάριον κεχρῆσθαι τῷ πράγματι, τουτέστι εὐθὺς ὅτε δίδοται αὐτῷ οὐσούφρουκτος, εἰς ἐκμαρτύριον ἐνέγκοιεν τουτέστιν ἐν ἐκμαρτυρίῳ ποιήσουσι δῆλον τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τοῦ πράγματος ὄψιν ἤτοι διατίμησιν, ἵνα σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου δεῖξαι δυνηθεῖεν, εἰ τὸ πρᾶγμα χεῖρον ἐποίησεν ὁ ληγατάριος καὶ ὅπως τουτέστι ἐπὶ ποίᾳ ποσότητι ἐποίησε. χρησιμώτερον δὲ καὶ λυσιτελέστερον εἶναι ἔδοξε τῷ δια .... ἐντίθεσθαι τῇ ἐπερωτήσει ἐραι .. παραχρῆμα τουτέστι κομιτεύεσθαι καὶ ἁρμόττειν, εἰ μὴ BONI VIRI ARBITRATU χρήσηται τῷ οὐσουφρούκτῳ, ἵνα ἐὰν μὴ οὕτω χρήσηται ὁ οὐσουφρουκτουάριος, ἄδεια τῷ προπριεταρίῳ δοθῇ κινῆσαι παραχρῆμα τὴν ἐξ ἐπερωτήτου καὶ μὴ πρὸς ἀνάγκης αὐτὸν ἐκδέχεσθαι c) καὶ περιμένειν, ἵνα σβεσθῇ ὁ οὐσούφρουκτος. ἡ d) δὲ περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου ἐπερώτησις δύο ἔχει αἰτίας ἤτοι δύο κεφάλαια· ἓν τὸ λέγον, ὅτι ἐάν τις ἄλλως τῷ πράγματι χρήσηται, ἤπερ ἀνὴρ ἀγαθὸς δοκιμάσῃ, κατέχεσθαι δηλονότι ἐν τῷ διαφέροντι τὸν μὴ οὕτω χρησάμενον· ἕτερον δὲ κεφάλαιον περὶ ἀποκαταστατέου τοῦ οὐσουφρούκτου, τουτέστι ὅτι σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου τὸ πρᾶγμα ἀποκαθίστησιν. τούτων δὲ τῶν κεφαλαίων τὸ μὲν πρῶτον εὐθὺς κομιτεύεται, τουτέστι ἅμα τε καὶ ἄλλως χρήσηται ὁ οὐσουφρουκτουάριος, καὶ πολλάκις κομιτεύεται πρὸς τὴν ἐξ αἰτίας τοῦ οὐσουφρούκτου γενομένην ἐπὶ τῷ πράγματι βλάβην· τὸ δὲ δεύτερον τῆς καυτίονος κεφάλαιον ἤτοι περὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀποκαταστάσεως οὐκ εὐθὺς ἀλλὰ σβεννυμένου κομιτεύεται τοῦ οὐσουφρούκτου. ἀλλ' ἐπειδὴ φθάσαντες εἴπομεν ἐν τῷ α' κεφ. περὶ τῆς καυτίονος, ὅτι σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον ἀποκαθίστησιν ὁ οὐσουφρουκτουάριος, μηδεὶς ἄχρηστον νομιζέτω τὴν τοιαύτην ἐπερώτησιν· οὔτε γὰρ δίδοσθαι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐπερωτᾷ ὁ προπριετάριος (ἡ γὰρ ἄχρηστος ἦν ἡ ἐπερώτησις, ἐπειδὴ ἀχρήστως τις ἐπερωτᾷ δίδοσθαι αὐτῷ τὰ κατὰ δεσποτείαν αὐτῷ διαφέροντα), ἀλλ' ἐπερωτᾷ e) ὅτι ἀποκαθίστησιν αὐτῷ τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον τουτέστι τὸ χρω ..... f) ἤτοι τὴν φυσικὴν τοῦ πράγματος κατοχήν. ἴσθ' ὅτε δὲ τῇ τοιαύτῃ ἐπερωτήσει καὶ ἡ τοῦ πράγματος σιωπηρῶς ἔγκειται διατίμησις, τουτέστι ἔσθ' ὅτε διὰ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν τοῦ πράγματος ἀπαιτεῖται διατίμησιν, ὅτε πράγματος μέλλοντος οὐσουκαπιτεύεσθαι περιεφρόνησεν ἰντερρουμπεῦσαι τὴν οὐσουκαπίονα· τότε γὰρ οὐσουκαπιτευθέντος τοῦ πράγματος ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὸν τὴν τούτου καταθεῖναι διατίμησιν. ὁ γὰρ οὐσουφρουκτουάριος πᾶσαν τοῦ πράγματος ἀναδέχεται τὴν φροντίδα. καὶ κουστωδίαν γὰρ ἐπὶ τῷ πράγματι παρέχειν ὀφείλει. δῆλον δὲ ὅτι διὰ τῆς κουστωδίας τὴν κυρίως κούλπαν δηλοῖ, τουτέστι σπουδὴν ἣν αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἐπὶ τοῖς οἰκείοις τίθεται πράγμασι. τοῦτο γὰρ ἔγνως καὶ ἐν τῷ προλαβόντι διγ.

versiis postea ut fit oriundis super hoc: an res deterior facta sit nec ne, si quum primum legatarius sive usufructuarius re frui incipit, hoc est simulatque ususfructus ei datur, in testationem redegerint hoc est testato certam fecerint rem et speciem rei sive aestimationem, ut extincto usufructu illinc ostendere possint, an rem deteriorem fecerit legatarius et quatenus hoc est in quantum deteriorem fecerit. Utilius autem et opportunius visum est ..... inserere stipulationi ... . statim committi et competere, si non boni viri arbitratu usufructu usus sit, ita ut, si usufructuarius non sit ita usus, licentia detur proprietario statim ex stipulatu agere nec opus habeat suspicere et exspectare, donec extinguatur ususfructus. Stipulatio autem de usufructu duas causas sive duo capita habet: alterum, quod dicit, eum, qui aliter re sit usus, quam vir bonus arbitratus fuerit, teneri in id quod interest: alterum caput de restituendo usufructu hoc est extincto usufructu rem restituturum esse. Ex his capitibus primum quidem statim committitur, hoc est simulac usufructuarius aliter usus sit, et saepius committitur prout damnum ex causa ususfructus rei infligitur: secundum vero cautionis caput, quod est de re restituenda non statim committitur sed extincto usufructu. Sed quod antea diximus cap. I de cautione, usufructuarium extincto usufructu restituturum esse quod inde extabit, ne quis credat eiusmodi stipulationem inutilem esse: neque enim rem sibi dari stipulatur proprietarius (quae stipulatio inutilis sane esset, quia inutiliter quis res suas sibi dari stipulatur), sed stipulatur sibi reddi quod inde extabit hoc est .... sive naturalem rei detentionem. Interdum autem eiusmodi stipulationi tacite inest rei aestimatio, hoc est interdum ex hac stipulatione usufructuarius rei aestimationem debet, si quum res usucaperetur, interrumpere usucapionem neglexerit: tunc enim re usucapta aestimationem eius praestare necesse habet. Usufructuarius enim omnem rei curam suscipit. Adeoque custodiam rei praestare debet. Scilicet verbo custodiae culpam proprie sic dictam significat, hoc est diligentiam, qualem usufructuarius ipse in suis rebus adhibet. Hoc enim didicisti etiam praecedente dig.

ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ τι. καὶ βι. με' τι. α' διγ. κθ' θε. γ'.

7. [*Anon. ad l. 1 §. 7*]. Lege finem tituli et lib. XLV tit. 1 dig. 29 them. 3 [§. 1].

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. τὸ εἰπεῖν QUANTI EA RES ERIT ἢ QUANTI EAM REM ESSE PARET οὐ διάφορον. ἐν ἑκατέρῳ γὰρ τοῦ ἀληθοῦς

8. *Eiusdem* [*ad l. 1 §. 7?*]. Nihil interest utrum quis dicat „quanti ea res erit" an „quanti eam rem

97) *Heimb.* τῷ legi vult. Temere.

98) Cod. τό.

a) Cod. ἤ.
b) Cod. τό.
c) Ἀνακόλουθον.
d) Cod. εἰ.

e) Cod. ἀλλ' οὔτε ἐπερ. Negatio omnino delenda erat.
f) Sic, vel χρωδ vel χρυδ Codex habere videbatur, literis ω vel υ et δ supra lineam scriptis.

ἡ διατίμησις ἔνεστι τῆς δεσποτείας, ἐὰν τυχὸν δυνάμενος ἐγκόψαι τὴν διὰ χρονίας νομῆς δεσποτείαν ἠμέλησεν.

β΄. PAUL. *Πᾶσαν τὴν ἐπιμέλειαν ἀναδέχεται τοῦ πράγματος καὶ τὴν φυλακὴν ὁ ληγατάριος ὁ καὶ τὴν χρῆσιν ἔχων.*

γ΄. [Οὐλπ.] *Πάντας τοὺς τρόπους τοὺς φθείροντας τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν περιέχει ἡ ἀσφάλεια.*

Παύεται χρῆσις καρπῶν ἀνήκειν καὶ μήπω ἀρξαμένη, καὶ βεβαιοῦται ἡ ἐπερώτησις.

Ἐὰν ληγατεύων χρῆσιν καρπῶν ἀναλήψομαι αὐτὴν, καὶ μὴ δεόντως ἡ περὶ αὐτοῦ συντεθῇ ἀσφάλεια, βεβαιοῦται[99]) μὲν ἡ ἐπερώτησις, ἁρμόζει δὲ παραγραφή.

forte fructuarius, quum posset usucapionem interrumpere, neglexit.

II. *Paul.* Omnem diligentiam et custodiam rei suscipit legatarius, qui et usumfructum habet. *L. 1 in f. L. 2. D. VII. 9.*

III. *Ulp.* Omnes modos, quibus ususfructus amittitur, cautio continet. *L. 3. pr. D. eod.*

Desinit ususfructus pertinere, etiamsi needum coeperit, et committitur stipulatio. §. 1.

Si legans usumfructum eum repetiero, nec utiliter de eo cautum fuerit, committitur quidem stipulatio, competit autem exceptio. §. 2.

πράγματος σκοπεῖται ἡ διατίμησις, οὐ μὴν τὸ διαφέρον, ὡς βι. ν τι. ις΄ διγ. ροθ΄ ρϟγ΄.

πᾶς κάσσος, δι᾽ οὗ σβέννυσθαι πέφυκεν ὁ οὐσούφρουκτος, ἐγκεῖσθαι τῇ περὶ αὐτοῦ καυτίονι δοκεῖ, τουτέστιν οἱῳδήποτε τρόπῳ σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου ἡ[g]) τῆς ἱκανοδοσίας κομμιτεύεται καυτίων. οὕτω γὰρ ἔχει τὰ τῆς ἐπερωτήσεως ῥήματα· ὅτι ἀπο[κα]θίστησιν τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον, ἐὰν παύσηται διαφέρειν αὐτῷ. κἂν ἐληγατεύθη αὐτῷ καὶ ὡς παυσάμενος τῷ οὐσουφρούκτῳ[h]) κομμιτεύεται οὐδὲν ἧττον ἡ ἐπερώτησις, ὡσανεὶ ἐπαύσατο νέμεσθαι τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἤδη δεξάμενον· θὲς γὰρ ὅτι ὑπὸ αἵρεσιν τοῦ οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος ὁ κληρονόμος ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως ἔτι ἑκοντὶ δέδωκε τῷ ληγαταρίῳ τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν καὶ ἀσθένησεν ἡ αἵρεσις καὶ ἠρτημένης αὐτῆς ἐτελεύτησεν ὁ ληγατάριος (οὕτω θεμάτισον, εἰδὼς ἐκ τοῦ α΄ διγ. τοῦ δ΄ τι. τοῦ παρόντος βι. ὅτι ὁ μήπω συστὰς οὐσούφρουκτος τουτέστι ὁ μήπω κατενεχθεὶς οὐκ ἀπόλλυται καπίτις δεμινουτίονι, τελευτῇ μέντοι ἀπόλλυται καὶ ὁ μήπω συστάς· οὔτε γὰρ πέφυκε ἐπὶ κληρονόμοις [ὁ] οὐσούφρουκτος οὐδὲ εἰ συνέστη παραπέμπεσθαι). θὲς δὲ ὅτι καὶ ἠσθένησεν μετὰ τὴν δόσιν τῆς καυτίονος καὶ τὸ παραλαβεῖν αὐτὸν τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ κληρονόμου βουλομένου. προβαίνει δὲ λέγειν, ὅτι δέδωκε τὴν καυ[τίονα πρὸ τῆς τοῦ οὐσουφρούκτου συστάσεως ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατάριος καὶ τὸ πρᾶγμα παραλαβὼν[i]) ἕτερός τις ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ληγατάριος ἠρτημένης ἔτι τῆς αἱρέσεως τὸ πρᾶγμα μετετύπωσεν· οἶδας γὰρ ὅτι τῇ μεταποιήσει τοῦ πράγματος καὶ ὁ μήπω συστὰς οὐσούφρουκτος σβέννυται ἤτοι ἀρχὴν λαμβάνειν οὐ δύναται. μέμνησο τοῦ παραδεδομένου ἐν τῷ γ΄ καὶ ε΄ διγ. τοῦ [δ΄] τι. τοῦ παρόντος βι.

ἀνων. ἀνάγν. βι. β΄ τι. η΄ διγ. ιβ΄ καὶ πρὸς τὸ ἐκεῖσε θεμάτισον ὅτι ἐδόθη ἀσφάλεια καὶ τὸ πρᾶγμα πρὶν ἁρμόζει ὁ οὐσούφρουκτος, εἶτα τὴν αἵρεσιν ἐν τῷ μεταξὺ ἀτονῆσαι, ὑφ᾽ ἣν κατελείφθη. οἶδας γὰρ ὅτι μήπω συστὰς οὐσούφρουκτος οὐκ ἀπόλλυται τῇ καπίτις δεμινουτίονι, [ὡς] διγ. α΄ τοῦ δ΄ τι.

ἐὰν οὐσούφρουκτόν τις ληγατεύσας ῥεπετιτεύσῃ αὐτὸν οὕτως εἰπών· δίδωμι καὶ ληγατεύω τιτίῳ τὸν οὐσούφρουκτον ὁσάκις ἂν αὐτὸν ἀπολέσῃ, καὶ ἐπερωτηθῇ ὁ ληγατάριος τὴν συνειθισμένην ἐπερώτησιν, ὅτι καὶ δεόντως κέχρηται τῷ οὐσουφρούκτῳ καὶ σβεσθέντος αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀποκαταστήσει, κομμιτεύεται μὲν ἀπὸ τῶν β΄ κεφαλαίων ἡ ἐπερώτησις, ὁσάκις ἂν ὁ οὐσούφρουκτος ἀπόλλυται, ἀντιτίθησι δὲ τὴν ἐκ τῆς ῥεπετιτίονος παραγραφὴν καὶ οὐκ ἀναγκάζεται ποιεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματος ἀποκατάστασιν. διά τοι τοῦτο χρὴ οὐχ ὡς ἔτυχε ἀλλὰ μετά τινος παρατηρήσεως ἐπερωτᾶσθαι τὸν ληγατάριον, ἵνα μὴ πυκνοτέρως τὸ αὐτὸ κατ᾽ αὐτοῦ συγκροτῆται δικαστήριον. τί οὖν; οὕτω χρὴ αὐτὸν ἐπερωτᾶσθαι· ὁμολογῶ ποιεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματος ἀποκατάστασιν, ὅτε μέλλω[k]) τελευτᾶν ἢ ὅταν τελείως σβεσθῇ ὁ οὐσούφρουκτος.

ἀνων. τουτέστιν ἐὰν μὴ περὶ τῆς ἀπὸ θανάτου μόνου φθορᾶς ἀλλὰ γενικῶς ἐπερωτήσω, εἶτα συμβῇ μοι καπίτις δεμινουτίων, κομμιτεύεται ἡ ἐπερώτησις, ἁρμόζει δὲ ἡ τῆς ῥεπετιτίονος παραγραφή.[l])

esse paret": utroque enim vera rei aestimatio intelligitur, non id quod interest, ut lib. L tit. 16 dig. 179. 193.

9. [*Steph. index l. 3 pr. §. 1*]. Quivis casus, quo extingui solet ususfructus, cautioni de eo inesse videtur, hoc est quomodocunque ususfructus finiatur, fideiussoria cautio committitur. Sic enim verba stipulationis habent: restituturum se quod inde extabit, quum ad se pertinere desierit. Quamvis ei legatus sit .... committitur nihilominus stipulatio, quamvis desierit possidere quod ne initium quidem coepit. Pone enim usumfructum sub conditione legatum esse, heredem pendente adhuc conditione sponte legatario rem dedisse et stipulatum esse, et defecisse conditionem, sed pendente ea legatarium defunctum esse (sic pone, quum didiceris ex dig. 1 [§. 1] tit. 4 huius libri, usumfructum nondum constitutum, hoc est nondum delatum non amitti capitis deminutione, morte autem amittitur etiam qui nondum constitutus est: neque enim ad heredes ususfructus, nec si constitutus sit, transmitti potest): vero conditionem defecisse postquam satisdedit et rem ab herede volente accepit. Caeterum fingi potest, eum, cui sub conditione legatus est, antequam constitutus esset ususfructus, cautionem dedisse, aliumque, quum rem accepisset, sive ipsum legatarium pendente adhuc conditione rem transformasse: didicisti enim mutatione rei etiam usumfructum nondum constitutum finiri sive initium capere non posse. Memineris eorum, quae tibi tradita sunt dig. 3 et 5 tit. 4 huius libri.

10. *Anon.* [*ad l. 3 §. 1*]. Lege lib. II tit. 8 dig. 12 et secundum ibi dicta finge, cautionem et rem datam esse antequam ususfructus competeret, deinde conditionem, sub qua relictus est, interim defecisse. Scis enim usumfructum nondum constitutum capitis deminutione non amitti, ut dig. 1 [§. 1] tit. 4.

11. [*Steph. index l. 3 §. 2*]. Si quis usumfructum legaverit et repetierit eum his verbis: do lego Titio usumfructum, quoties eum amiserit, et legatarius consuetam stipulationem inierit, et rite se usurum usufructu et finito eo rem restituturum, committitur quidem stipulatio ex ambobus capitibus, quoties ususfructus amittitur, sed propter repetitionem opponit exceptionem nec compellitur restitutionem rei facere. Igitur non simpliciter sed cum aliqua observatione legatarium stipulari oportet, ne saepius idem iudicium adversus eum intendatur. Quid igitur? Sic eum promittere oportet: promitto rei restitutionem facere, quum decessero vel quum ususfructus plene finitus erit.

12. *Anon.* [*ad l. 3. §. 2*]. Hoc est, si non solum de interitu ob mortem sed generaliter stipulatus sim, et deinde capite deminutus sim, stipulatio committitur, sed repetitionis exceptio competit.

99) Medio hoc verbo expl. 144. 145. Inc. fol. 79. 80.

g) Cod. ἢ.
h) Sic Codex: corrupte, uti videtur.
i) Cod. παρέλαβεν.
k) Cod. μέλλων.
l) Expl fol. 144. 145. Inc. fol. 79. 80.

L. 3. §. 3. D. VII. 9. *Εἰ δὲ καὶ χρῆσιν καρπῶν ληγατεύσω σοι, καὶ τὴν δεσποτείαν ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν σχοίης παῖδας, βεβαιοῦται μὲν ἡ ἐπερώτησις φθειρομένης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, ἁρμόζει δὲ παραγραφή.*

§. 4. *Ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐκποιήσῃ τὴν δεσποτείαν καὶ φθαρῇ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, οὐ δύναται τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ ἐπερωτήσεως κινεῖν, οὔτε ὁ παρὰ σοῦ λαβὼν τὸ πρᾶγμα· διὰ καινοτέρας οὖν ἀσφαλείας ἐν τῷ λαμβάνειν ἑαυτοῦ προνοεῖν ὀφείλει. εἰ δὲ καὶ παροφθῇ, ἔχει τὴν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν ἀγωγήν.*

L. 4. D. eod. *δ΄.* VENU. *Ἐὰν τὴν δεσποτείαν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων κτήσηται, ἢ αὐτῷ τῷ δικαίῳ ἀναιρεῖται ἡ ἐπερωτήσεως ἀγωγὴ ἢ διὰ παραγραφῆς ἐκβάλλεται.*

L. 5. pr. D. eod. *ε΄.* ULPI. *Ἡ ἐπερώτησις καὶ περὶ δόλου γενικῶς*

Sed si usumfructum tibi legavero, et proprietatem sub conditione: si liberos habueris, stipulatio quidem extincto usufructu committitur, exceptio autem competit.

Si heres alienaverit proprietatem et usufructus extinctus sit, ex stipulatu agere non potest, neque is, qui rem a te accepit: nova igitur cautione in re accipienda sibi prospicere debet. Sed et si neglectum ab eo fuerit, rei vindicationem habet.

IV. *Venu.* Si proprietatem fructuarius acquisiverit, actio ex stipulatu ipso iure perimitur vel exceptione submovetur.

V. *Ulpi.* Haec stipulatio, quae de dolo quoque

εἰ δὲ καί τις οὐσουφρουκτόν σοι πράγματός τινος ἐληγάτευσε πούρως, τὴν δὲ προπριεταρίαν ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν σχοίης παῖδας, πάλιν ἀπολομένου τοῦ οὐσουφρούκτου κομμιτεύεται μὲν ἡ τῆς ἀναδόσεως ἐπερώτησις, ἀντιτεθήσεται δὲ ἡ ἐκ τοῦ ληγάτου τῆς προπριεταρίας παραγραφή· ἀλλ᾽ εἰ μὴ παιδοποιήσας δεσπότης ἐγενόμην τοῦ πράγματος.

ἀνων. ἐὰν γὰρ σχῇ παῖδας, λαμβάνει καὶ τὴν δεσποτείαν καὶ τῇ κονσολιδατίονι φθείρεται ὁ οὐσουφρούκτος, καὶ ὡς φθαρέντος αὐτοῦ[m]*) ἐκ τῆς ὁμολογίας ἀπαιτεῖ ὁ κληρονόμος, ἀλλ᾽ ἐκβάλλεται παραγραφῇ· γνώμῃ γὰρ αὐτὸν ἔχει τοῦ τεστάτωρος.*

ὁ κληρονόμος ἤτοι ὁ προπριετάριος διδοὺς τὸν οὐ[σούφρουκτον ἐπε]ρώτησε τὸν οὐσουφρουκτουάριον, [ὅτι] BONI VIRI ARBITRATU *κέχρηται τῷ οὐσουφρούκτῳ καὶ ὅτι σβεσθέντος αὐτοῦ τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον ἀποκαθίστησι· …… [συνει]θι[σ]μένην ἔλαβε καυτίονα, μήπω δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου σβεσθέντος ἐξεποίησε τὴν προπριεταρίαν καὶ ταύτην αὐτ[οῦ ἐκποιήσαντος] ἐσβέσθη ὁ οὐσουφρούκτος. ἆρα δύναται τὴν ἀπὸ τῆς καυτίονος ἐξτιπουλάτου κινεῖν ὁ κληρονόμος ἤτοι ὁ πρώην προπριετάριος; λέγει οὐλπιανὸς ἰσχυρότερόν ἐστι τὸ λέγειν μὴ κομμιτεύεσθαι κατὰ τὸ ἴψο ἰοῦρε τὴν γενομένην πρὸς αὐτὸν ἐπερώτησιν. διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὸ ἴψο ἰοῦρε οὐ κομμιτεύεται νῦν ἡ ἐπερώτησις οὐχ ὥσπερ κατὰ τὸ προλαβὸν θέ[μα] …… παραγρ …… ἐπειδὴ κ . φ … οἱ … προπριεταρ …… κομμιτευ …… — … …… διὰ τοῦτο . κατὰ τὸ εἰ …… κομμιτεύεται νῦ[ν] ἡ ἐπερώτησις …… προλαβ …… θέ … κινει … …… ἐκβάλλεται δὲ διὰ παραγραφῆς ἐ …… … προπριεταρ … κ … επ …… ρονομ … κομμιτεύεται — — — — — μητε δὲ ἐκεῖνος ᾧ δυνα[τὸν ἀ]ποκαθίστασθαι τουτο …… ἀναλαβ … τῇ γενομένῃ …… … — — — — …… …… δύναται οὐδὲν ἧττον …… τὴν πρ …… …… οὐσουφρου …… καὶ μὴ …… τοῦ παρόντος τί …… ……*

ἀνων. …… …… δίδωκεν ἢ δη τὴν καυτίονα κτήσηται ‖ ‖ ‖ ‖ *…… αὐτὸν ἐναγόμενον …… … ἀντιτιθέναι παραγραφὴν …… [ἀ]χρήστως κινεῖ τὴν ἀπὸ τῆς καυτίονος ἐξτιπουλάτου φαμὲν ἔνθα φακτ …… … προπριεταρ … ὁ οὐσουφρ … ἐπηρωτο …… …… φακτ . ὅτι ἐξαιρεῖν τοῦ κληρονόμου τῆς προπριεταρ … ουσουφρ … επερωτησατο …… …… ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ὑπὸ ἡμέραν καὶ …… …… π . τ … ὅτε φακτ … τοῦ κληρονόμου …… παραγραφῇ ὅτι …… …… ταυτ . . τῆς ὁμολογίας δολο . ποι …… ἐπειδὴ* IN REM *. . …… σης αναλ . . …… οὔτε γὰρ ἔχει ἡ ἐπερώτησις …… γίνεσθαι δόλ . . εἰκότως δοκεῖ μὴ μόνον αὐτ …… …… ρί . . . . καὶ οὗτος …… κομμιτεύεται τὸ περὶ τοῦ δόλου*

13. [*Steph. index l.* 3 §. 3]. Sed et si quis usumfructum rei alicuius tibi legaverit pure, proprietatem autem sub conditione: si liberos habueris, rursus extincto usufructu committitur quidem stipulatio de restituendo, sed ex legato proprietatis obiicietur exceptio: nisi liberis procreatis dominus rei factus sum.

14. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 3]. Nam si liberos habuerit, dominium accipit et ususfructus consolidatione extinguitur, et extincto eo ex stipulatu agit heres, sed exceptione submovetur: habet enim eum voluntate testatoris.

15. [*Steph. index l.* 3 §. 4]. Heres sive proprietarius usumfructum praestans ab usufructuario stipulatus est, ut boni viri arbitratu usufructu uteretur et extincto eo restitueret quod inde extaret. [Igitur] consuetam cautionem accepit, usufructu autem nondum extincto proprietatem alienavit, et postquam eam alienavit ususfructus extinctus est. Num ex cautione heres sive qui olim proprietarius fuit ex stipulatu actionem intendere potest? Dicit Ulpianus, fortius dici posse, ipso iure stipulationem ei factam non committi. Ideo autem ipso iure nunc stipulatio non committitur, non sicut in praecedente themate — ‖ ‖ ……

16. [*Anon.* [?] …… ‖ ‖ ‖ ‖

17. [*Steph. index l* 4. 5]. ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ …… …… clausula doli committitur. Sed et si usus alicui legatus sit [sine fructu], ademta fructus causa, cautionem praestari, ita ut de solo usu non etiam de fructu caveatur, hoc est ut usuarius sic promittat, se boni viri arbitratu usurum usu eoque extincto rem restituturum esse. Ergo et si fructus sine usu obtigerit sive relictus sit et competierit alicui, …… …… cautio. Idem esset, si habitatio et operae servi vel animalium alicui relictae essent …… ‖ ‖ ‖ — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

(Plura desunt.)

m) Cod. *αὐτόν.*

ἔχουσα, περιλαμβάνει καὶ πάντων τῶν διαδόχων καὶ τοῦ υἱοθετοῦντος τὸν δόλον.

Εἰ καὶ μόνη χρῆσις ἢ μόνος καρπὸς χωρὶς χρήσεως ληγατευθῇ, ἢ ὑπηρεσία ἢ οἴκησις, χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ, εἰ καὶ μὴ κατὰ πάντα ἐοίκασι τῇ χρήσει τῶν καρπῶν.

ς'. [**Παῦλ.**] *Καὶ ἐπὶ προσόδου θέρους ἢ τρύγης, ἅτινα θανάτῳ τοῦ ληγαταρίου σβέννυνται.*

[ζ'. **Οὔλπ.**] *Ἐὰν μὴ δοθῇ ἀσφάλεια, ἔχει ὁ δεσπότης τὴν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν ἀγωγήν. δύναται δὲ καὶ διὰ τῆς περὶ χρέους κινουμένης ἀγωγῆς λαβεῖν τὴν ἀσφάλειαν.*

Ἐν τῇ χρήσει τῶν χρημάτων τὴν ἀπόδοσιν ἐπερωτῶμεν ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ ἐναλλαγῆς καταστάσεως. ἄλλως γὰρ οὐ φθείρεται.

[η'. **Παῦλ.**] *Ἐὰν ληγατευθῇ σοι χρῆσις τῶν καρπῶν κἀμοὶ ἡ δεσποτεία, εἰ μὲν χωρὶς αἱρέσεως, ἐμὲ ἀσφαλίζῃ· εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν, κἀμὲ καὶ τὸν κληρονόμον. εἰ δὲ ληγατευθῇ πέτρῳ*[100]*), ὅτε ἄρξηται μὴ ἀνήκειν σοι, καὶ αὐτὸν ἀσφαλίζῃ. εἰ δὲ δύο συνημμένως ληγατευθῇ, καὶ ἀσφαλίζονται ἀλλήλους καὶ τὸν κληρονόμον, ὅτι ἀποδίδοται, ἐὰν μὴ τῷ συλληγαταρίῳ ἁρμόσῃ.*

θ'. **Οὔλπ.** *Ἐὰν ληγατευθῇ μοι χρῆσις καρπῶν ἐπὶ τῷ ἀποκαταστῆσαί σοι αὐτήν, εἰ μὲν ἐλπίς ἐστιν, αὐτὴν ὑποστρέφειν πρὸς μέ, ἐγὼ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζομαι καὶ σὺ ἐμέ. εἰ δὲ διὰ τὸν ληγατάριον κατελείφθη μοι καὶ οὐκ ἔστι τοιαύτη ἐλπίς, σὺ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζῃ.*

Εἴτε νομίμως συνίστη ἡ χρῆσις καρπῶν εἴτε διὰ τοῦ πραίτωρος φυλάττεται, χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ.

Εἰ δὲ χωρὶς αἱρέσεως ληγατευθῇ σοι χρῆσις καρπῶν καὶ ὑπὸ ἡμέραν ἡ δεσποτεία, ἀργεῖ ἡ ἀσφάλεια, δῆλον γάρ ἐστιν, ὡς πρὸς σὲ ἢ τὸν σὸν κληρονόμον ἔρχεται τὸ πρᾶγμα.

Οὐχ ὑποπίπτει τῇ ὁμολογίᾳ ὁ χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων τετριμμένην ἀδόλως ἀποδιδοὺς τὴν ἐσθῆτα.[101]*)*

— — — — — — — —

[ι'.] — — — — — — —

ια'. *Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου χρῆσιν μόνην οἴκου, δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν, εἰ καὶ εἶπα τοὺς παῖδάς μου κληρονόμους ὄντας συνοικεῖν αὐτῇ.*

[ιβ'.] ....

κεφάλαιον. εἰ δὲ καὶ οὐσός τινι λη[γατευθῇ] .... τῆς τοῦ φρούκτου περαιουμένης αἰτίας τὴν καυτίονα παρέχεσθαι, ἵνα περὶ μόνου οὔσου μηκέτι δὲ καὶ περὶ τοῦ φρούκτου παρασχεθῇ καυτίων, τουτέστιν ἵνα οὕτω ἐπερωτῆται ὁ οὐσουάριος, ὅτι BONI VIRI ARBITRATU κέχρηται τῷ οὔσῳ, ὅτι καὶ τούτου σβεσθέντος τὸ πρᾶγμα ἀποκαθίστησι. τοιγαροῦν εἰ καὶ φρούκτος δίχα τοῦ οὔσου προσγένηται ἤτοι καταλειφθῇ καὶ ἁρμόσῃ τινί, ...μ·τ··δη.......... καυτίων. ταὐτὸν δ' ἂν εἴη, κἂν ναβιτατίων καὶ ὀπέραι οἰκέτου ἢ ἑτέρου τινὸς ζώου τινὶ καταλείφθησαν .... πε··· τασις || || || — || || || || || || || || || ||[a])

— — — — — — — — — — — — —

generaliter concepta est, complectitur et omnium successorum et arrogatoris dolum.

Et si solus usus vel fructus sine usu legatus sit, vel operae vel habitatio, cautioni locus est, licet non per omnia usumfructum imitentur. *L.* 5. §. 1. 2. 3. *D.* VII. 9.

VI. ***Paul.*** Et in reditu messis aut vindemiae, quae morte legatarii extinguuntur. *L.* 6. *D. eod.*

VII. ***Ulp.*** Si cautum non sit, dominus vindicationem habet. Potest autem etiam condictione cautionem consequi. *L.* 7. *pr. D. eod.*

In usufructu pecuniae eam reddi stipulamur casu mortis et capitis deminutionis. Aliter enim non finitur. §. 1.

VIII. ***Paul.*** Si tibi ususfructus et mihi proprietas legata sit, si quidem pure, mihi cavebis: si vero sub conditione, et mihi et heredi. Si autem Petro legatus sit, quum ad te pertinere desierit, ipsi quoque cavebis. Quodsi duobus coniunctim legatus sit, et sibi invicem cavent et heredi de restituendo usufructu, si ad collegatarium non pertineat. *L.* 8. *D. eod.*

IX. ***Ulp.*** Si ususfructus mihi legatus sit, ut eum tibi restituerem, si quidem spes sit, eum ad me reversurum, ego heredi caveo et tu mihi. Quodsi propter fideicommissarium mihi relictus sit nec sit eiusmodi spes, tu heredi caves. *L.* 9. *pr. D. eod.*

Sive iure ususfructus constitutus sit sive Praetor eum tueatur, cautioni locus est. §. 1.

Si vero pure legatus tibi sit ususfructus et proprietas ex die, cautio cessat. Certum enim est, ad te vel ad heredem tuum rem perventuram. §. 2.

Non committitur stipulatio, si usufructuarius vestem sine dolo malo attritam reddiderit. §. 3.

Desideratur. — — — — §. 4.

X. ***Desideratur.*** *L.* 10. *D. eod.*

XI. Si uxori meae usum domus legavero, cautionem praestat, quamvis dixerim debere filios heredes cum ea habitare. *L.* 11. *D. eod.*

XII. .... *L.* 12. *D. eod.*

100) Expl. fol. 79. 80.

101) In Cod. Regio Paris. 1352, quo *Fabrotus* usus est, hoc loco folium deerat, ut in editione Fabrotiana abhinc usque ad lib. XVII tit. 1 cap. 6 med. lacuna sit. Nonnulla supplevit ex Synopsi *Heimbachius*, quem sequimur, sicubi nec noster Codex lacunas explet.

a) Expl. fol. 79. 80.

.................................[102]) ....
..... αγωγ .. επι ιδιω ....

L. 1. C. IV. 27. ιγʹ. Διὰ ἐλευθέρου προσώπου αὐτεξουσίου μόνη νομὴ προσπορίζεται ἡμῖν. ἐὰν οὖν ὁ ἡμέτερος προκουράτωρ ὀνόματι ἡμῶν ἐναχθῇ τῇ περὶ πράγματος ἀγωγῇ, καὶ ἡττηθῇ, καὶ συμφωνήσῃ πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἄνωθεν περὶ τούτου τοῦ πράγματος δικάσασθαι καὶ ἐπερωτήσῃ αὐτὸν, οὐδὲν προσπορίζει τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων. εἰ μέντοιγε δούλοις ἡμῶν παραδοθῇ πρᾶγμα, προσπορίζεται ἡμῖν ἡ δεσποτεία.

L. 3. C. eod. ιδʹ. Ὁ ἐπίκοινος οἰκέτης πάντα προσπορίζει πρὸς τὰ τῆς δεσποτείας μέρη, ὑπεξῃρημένων ἐκείνων, ὅσα κατὰ κέλευσιν ἑνὸς τῶν δεσποτῶν ἐπερωτᾷ παρασχεθῆναι. ἐὰν δὲ ὁ δοῦλος τοῦ ἑνὸς δεσπότου κελεύσαντος ἐπερωτῆσαι αὐτὸς εἰς πρόσωπον τοῦ ἑτέρου ἐπερωτήσῃ τινὰ, τῷ δεσπότῃ τῷ κελεύσαντι προσπορίζει.

.[o]) ....
.... τοῦ αʹ τί. τοῦ ιγʹ βι. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ ... κινεῖται παρὰ τοῦ δεσπότου .... ιβ τί. α διατ .... διγ. ς καὶ βι. ις τι. γ διγ. ιθ καὶ βι. κε τί. β διγ. ςʹ ἔστιν οὖν ....
.... ὡς βι. κβ τι. αʹ διγ. λς θε.....

....
...... σπο ... καὶ μ ... προσπορίζεται δ ....
....
κατα τὴν γʹ διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὁμοίως ||

|| προσπορίζεται .... μου...
... ει τον .... χ. ε. αν.. ἀλλʼ ἐκείνῳ ....
.... οικει .... ανανεωθεντ ...... — — ..
.... εἰ δὲ μετα τω.. — — .... προσπορίζεται .. και .... προς αυτ .... ονοτ .. γω ....
εα .... δει ουδεν η ....
εγνως τοι .... τῇ πιγνερατικίᾳ ....
.... τελ. τοῦ τί.

.... δοῦλος μο..... — — — ....
.....χρο .... ἵνα ἐξείη αὐτοῖς τῆς τοῦ δεσπότου κελεύσεως κατα .... και την οἰκείαν . τί .. ην ποιεῖν ..
.... καὶ εἰς τὸν ἄλλον [δεσπότην,] ὅστις αὐτὸν πολλάκις ὑπὲ .... αλλο μέρος[p]) μετενεγκεῖν ....
..., εἰ ὁ δοῦλος ὁ ἀσεβὴς [τῷ] μὲν κελεύσαντι δεσπότῃ μηδαμῶς ... πειθαρχῆσαι νομίσει, τῷ [δε ἄλλῳ] ὅστις ἴσως καὶ ἀγνοεῖ εἰ καὶ ... εν αἰφνιδίαν προσφέρειν παρα[μυθ]ίαν.

Τὸ κατὰ πόδας. ἐπειδὴ δι' ἐλευθέρου προσώπου, ἐὰν χρήματα ὀνόματι ἑτέρου ἀριθ[μηθῇ], προσπορίζεται ἐκείνῳ, οὗτινος ὀνόματι τὰ χρήματα ἐδανείσθησαν, διὰ τῆς τοιαύτης ἀριθμήσεως ὁ κονδικτίκιος, [οὐ μ]ὴν ἡ ὑποθήκη ἢ τὸ ἐνέχυρον, ἅπερ τῷ προκουράτωρι δοθέντα ἢ ὑποτεθέντα εἰσὶ, τῷ δεσπότῃ τοῦ συναλλάγματος προσπορί[ζονται], τοιαύτην διαφορὰν ἐκβάλλοντες θεσπίζομεν, τὸν κονδικτίκιον καὶ τὴν ὑποθηκαρίαν ἀγωγὴν ἢ τὸ ἐνέχυρον ἰδίῳ δικαίῳ [καὶ χωρὶ]ς τινος κελεύσεως[q]) εἰς τὸν δεσπότην τοῦ συναλλάγματος ἐρρῶσθαι. ἐὰν γὰρ [τῷ προκουράτωρι ....
.... τῷ δ]εσπότῃ τοῦ συναλλάγματος ἐκχωρῆσαι τῆς ἀγωγῆς, διὰ τί μὴ ἐξ ἀρχῆς ὥσπερ ἐπὶ τῆς περσοναλίας ἀγωγῆς ἡ ἐκχώρησις περιττὴ δοκεῖ, μὴ ἐν ταῖς ὑποθήκαις καὶ ἐν τοῖς ἐνεχύροις τὸν ὅμοιον τρόπον ὁ δεσπότης τοῦ συναλλάγματος ἔχει τὴν ὑποθηκαρίαν ἀγωγὴν ἢ τὸν τοῦ ἐνεχύρου δεσμὸν ἢ τὴν παρακατάσχεσιν ἑαυτῷ κτηθεῖσαν;

εἰ γὰρ ἀνάγκη ἐστὶ τῷ δεσπότῃ τοῦ συναλλάγματος καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ γὰρ ἁ .... ἐναγόμενος τῇ .....
.... ἐκχωρηθ. τὴν ἀγ[ωγὴν] .. ἁ τι..........
ἀνάγκης .... τοῦ δεσπότ .... ἁρμόζειν.

[τέλος] σὺν θ[εῷ] τοῦ ιςʹ βι.[r])

....
......

XIII. Per liberam personam, quae sui iuris est, sola possessio nobis acquiritur. Si ergo procurator noster nomine nostro conventus rei vindicatione, victusque fuerit, et cum emtore de litis redintegratione pactus stipulatione subsecuta, nihil domino rerum acquirit. Si tamen servis nostris tradita res fuerit, dominium nobis acquiritur.

XIV. Servus communis omnia acquirit pro dominii portionibus, exceptis iis, quae alterius e dominis iussu stipulatur praestari. Si vero servus, quum alter dominus eum stipulari iussisset, ipse nomine alterius quaedam stipulatus sit, domino, qui iussit, acquirit.

|| || ||

18. [*Theod. l.* 1 C. IV, 27]. ....
.... acquiritur ....
.... secundum const. 3 huius tit. Similiter ||

|| — — — — — — — — — — — — — — —

19. [*Thalel. versio l.* 3]. — — — — — .... ut liceat iis, domini iussione contemta, sua libidine facere stipulationem, et ad alium dominum, qui eum forsitan corrupit, alienum lucrum transferre. Quod neque ferendum est, si servus impius domino quidem, qui iussit, minime obediendum existimaverit, alii autem, qui forsitan ignorat et nescit, repentinum adducat solatium.

20. [*Thalel. versio l.* 2]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Quum per liberam personam, si pecunia alterius nomine fuerit numerata, acquiritur quidem ei, cuius nomine pecunia credita est, per huiusmodi numerationem condictio, non autem hypotheca vel pignus eorum, quae procuratori data vel supposita sunt, dominis contractus acquiritur, talem differentiam expellentes sancimus, et condictionem et hypothecariam actionem vel pignus ipso iure et sine aliqua iussione ad dominum contractus pervenire. Si enim procuratori necessitas legibus imposita est domino contractus cedere actionem, quare, quemadmodum ab initio in personali actione cessio supervacua videbatur, non etiam in pignoribus et hypothecis simili modo dominus contractus habeat hypothecariam actionem seu pignoris vinculum vel retentionem sibi acquisitam?

21. [*Thalel. παραγρ. ad l.* 2]. *Si enim necessitas est domino contractus* et quae sequuntur. Si enim ..
.... — ..... competere.

FINIS CUM DEO LIBRI XVI.

102) Inc. fol. 158. 159.

o) Inc. fol. 158. 159.
p) Forte ὑπέφθειρε, ἀλλότριον κέρδος.
q) Nempe *Thalel.* in suo Cod. habebat „*iussione*" pro „*cessione*", quod in nostris editionibus legitur.
r) Expl. fol 158. 159.

[ιε'.[103]) Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα ὥσπερ ἡ περὶ χρέους ἀ]γωγὴ [προσπορίζεται ἡμῖν, ὅτε ὀ]νόματι [ἡμῶν] δαν[είσει τὶς ἢ τὸ μὴ κεχρεωστημ]ένον [καταβάλῃ κ]α[ὶ δ]εκτὸν [ἡγησώ]μ[εθα, οὔ]τω κἂν [εἰ ἐνέχυρα] λάβῃ τὶς ἐπ' ὀνόματι ἡμῶν δανείσας, προσπορίζεσθαι ἡμῖν τὴν ὑποθηκαρίαν ἀγωγὴν καὶ μὴ περιμένειν τὴν ἀπὸ τοῦ δανείσαντος [ἐφ'] ἡμᾶς ἐκχώρησιν τῶν ἐνεχύρων.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ις' ΒΙΒΛΙΟΥ.[104])

XV. Constitutio iubet, ut, quemadmodum condictio nobis acquiritur, si quis nomine nostro pecuniam mutuam dederit aut indebitum solverit idque ratum habuerimus, ita etsi quis pignora acceperit nomine nostro pecunia mutua data, nobis acquiri hypothecariam actionem neque exspectari cessionem pignorum ab eo, qui mutuum dedit, nobis faciendam. L. 2. C. IV. 27.

FINIS LIBRI XVI.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XVII.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ διοικήσεως πραγμάτων[1]).

α'. Τὸ παρὸν ἔδικτον ἐπενοήθη, ἵνα μὴ τῶν ἀπόντων ὡς ἀδιεκδικήτων τὰ πράγματα νέμωνται ἢ πιπράσκωνται ἢ ποινὴ βεβαιοῦται κατ' αὐτῶν ἢ τὰ πράγματα αὐτῶν ἀδίκως ἀπολλύουσιν.

β'. Εἰ καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου τὰ πράγματα αὐτοῦ διῴκησέ τις, ἁρμόζει ἑκατέρωθεν ἡ ἀγωγή. καὶ ὁ μὲν διοικήσας χρησίμως ἀπαιτεῖ, ὅσα ἐδαπάνησεν ἢ μέλλει τισὶ διδόναι· δίδωσι δέ, ὅσα ἐκ τῶν πραγμάτων ἔσχεν ἢ μὴ κατὰ τὸ δέον διῴκησεν.

— — — — — — — — — — —

Ὁ[2]) δοθεὶς παρὰ τοῦ δικαστοῦ ἐκβιβαστὴς ἐὰν δόλον περὶ πράγματος ποιήσῃ, ἐνέχεταί μοι.

ἐὰν[a]) ἐκβιβαστὴς ἤτοι ταξεώτης κελεύσει τοῦ ἄρχοντος διομ..[b]) πράγματα πωλήσῃ τινὸς ἢ διοικήσῃ, κατέχεται μὲν τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· καὶ ὁ ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἀληθοῦς ἢ ὑπονοουμένης διοικήσας κατέχεται ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ, ὡς μανθάνεις ὑποκατιών· κατέχεται οὖν ὡς εἴρηται καὶ ὁ ἐκβιβαστὴς τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, δόλον δὲ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ ἐναγόμενος. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ὁ νεγοτιογέστωρ αὐτὸς ἀπὸ δόλου μόνου κατέχεται, καθά φησι Λαβεῶν. ἐὰν γὰρ ἀπόντος τινὸς ἤμελλον οἱ δανεισταὶ πέμπεσθαι εἰς νομὴν τῶν ἐκείνου πραγμάτων καὶ ταῦτα πιπράσκειν, ἔρ[γον δέ τις] φίλου ποιῶν ἐνέβαλεν ἑαυτὸν τῇ διοικήσει καὶ ἔστησε τὴν ἀπειλουμένην νομὴν ἢ διάπρασιν, ἐπανερχόμενος ὁ δεσπότης ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ διοικήσαντος δόλον μόνον ἀπαιτῶν αὐτόν· οὔτε γὰρ ἔδει τὸν τοσαῦτα εὐεργετήσαντα καὶ ἀπὸ ῥᾳθυμίας κατέχεσθαι.

TITULUS I.

De negotiis gestis.

[Dig. lib. III tit. 5.]

I. Hoc edictum inventum est, ne absentium velut indefensorum res possideantur aut vendantur neve poena adversus eos committatur vel iniuria res suas amittant. L. 1. D. III. 5.

II. Si quis vel ignorante domino res eius gesserit, ultro citroque competit actio. Et is quidem, qui utiliter gessit, quicquid vel impendit vel adhuc quibusdam daturus est, repetit: reddit autem, quicquid ex his negotiis habuit vel non ut oportuit gessit. L. 2. D. eod.

— — — — — — — — — — —

Executor a iudice datus, si dolum in re admiserit, mihi tenetur. L. 3. §. 8. D. eod.

1. [*Steph. index l. 3 §. 8. 9 D. III. 5*]. Si executor sive officialis iussu praesidis res alicuius vendiderit vel administraverit, tenetur quidem negotiorum gestorum actione; nam et qui coactus re vera vel opinione necessitatis negotia gessit, hac actione tenetur, ut infra disces; tenetur igitur ut dictum est etiam executor negotiorum gestorum actione, sed dolum [duntaxat] praestat, si a domino negotiorum hac actione conveniatur. Interdum etiam ipse negotiorum gestor ob dolum solum tenetur, sicuti Labeo dicit. Nam si absente aliquo res eo pervenerit, ut creditores in possessionem bonorum eius mitterentur eaque distracturi essent, quidam vero affectione ductus negotiis se immiscuerit et missionem venditionemque imminentem inhibuerit, dominus redux negotiorum gestorum actionem adversus gestorem habet, sed ob dolum solummodo eum convenit: neque enim ob culpam quoque eum teneri aequum est, qui tantopere illi benefecit.

103) Hoc caput tamquam ultimum excitatur etiam in schol. 20. apud *Heimb.* to. II p. 600. *Heimbachii* diligentiam effugerat.

104) Expl. fol. 158. 159.

a) Inc. fol. 96. 91.

1) Initium huius tit. usque ad l. 6 §. 9 deest apu *Fabrot.* ob lacunam in Cod. reg. Paris. gr. 1352, quo usus est. Cap. 1 et 2 supplevit *Heimb.* ex Syn. p. 103.

2) Inc. fol. 96. 91.

b) Forte *δημοσίῳ*, vel *δοθείς*.

L. 3. §. 9. D. III. 5. Ἐὰν διὰ τὸ μὴ πραθῆναι τὰ πράγματά μου ἐνέβαλες σαυτὸν, δόλον μόνον χρεωστεῖς.

§. 10. Οὐ μόνος ὁ ἑκουσίως ἀλλὰ καὶ ὁ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐν ὑπονοίᾳ ἀνάγκης ἀλλότρια πράγματα διοικῶν ὑπόκειται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ.

§. 11. Ἐὰν προθεμένῳ μοι διοικῆσαι τὰ πράγματα πέτρου ἐντείλῃ μοι τοῦτο πρᾶξαι ἢ ἐνηγγυήσω, καὶ σὺ καὶ πέτρος ὑπόκεισθέ[3]) μοι.

L. 4. D. eod. δ'. Idem. Καὶ σὺ ἔχεις κατὰ τοῦ πέτρου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, εἰ μὴ ἄρα ψυχῇ δωρουμένῃ ἐνεγγυήσω.

L. 5. pr. D. eod. Εἰ[4]) δὲ ὑπέλαβον ἐνταλθῆναι παρὰ σοῦ διοικῆσαι, ἡ μὲν τοῦ μανδάτου ἀγωγὴ ἀργεῖ, ἁρμόζει δὲ ἡ κατὰ τῶν διοικητῶν ἀγωγή.

pr. §. 1. Τὸ αὐτὸ ἐὰν ἐνηγγυησάμην ὑπὲρ σου νομίζων ἐντείλασθαί σε· εἰ δὲ διοικήσω τὰ σὰ νομίζων αὐτὰ εἶναι πέτρου, σὺ μόνος ἐνέχῃ μοι.

Si ne bona mea distraherentur te immiscueris, ob dolum solummodo teneris.

Non solum qui sponte sed et qui necessitate urgente vel suspicione necessitatis aliena negotia gerit, negotiorum gestorum actione tenetur.

Si quum proposuissem Petri negotia gerere, tu mihi mandaveris, ut hoc facerem, vel fideiusseris, et tu et Petrus mihi obnoxii estis.

IV. *Idem.* Et tu adversus Petrum habes negotiorum gestorum actionem, nisi animo donandi fideiussisti.

Si vero putavi a te mihi mandatum esse, ut gererem, mandati quidem actio cessat, sed negotiorum gestorum actio competit.

Idem est si pro te fideiussi, quum putarem te mihi mandasse; sin autem tua negotia gessi, quum ea Petri esse putarem, tu solus mihi teneris.

τὴν δε δόλο δέδωκε βι.[c]) κα' τι. β' διγ. ν'. ἀνάγν. τοῦ τι. διγ. οδ' καὶ βι. ι' τι. β' διγ. μθ'.

οὐ μόνον ὁ ἑκοντὶ καὶ ὁ ἐκ προαιρέσεως διοικήσας πράγματά τινος κατέχεται τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἀλλὰ κἂν τις ἐξ ἀνάγκης διῴκησεν, ὡς ἐκβιβαστής, ἢ ἐξ ὑπονοουμένης ἀνάγκης, (τυχὸν ὁ ἐκβιβαστὴς ἐπιτραπεὶς διοικῆσαι τὰ πράγματα τιτίου π....τα μεν.....ιν......) κατέχεται οὖν τῇ νεγοτιόρουμ. εἰ δὲ καὶ νομίσας τὶς ἑαυτῷ ἐντετάλθαι παρὰ τιτίου διοικῆσαι αὐτοῦ τὰ πράγματα ἐξ ἀνάγκης τοῦ ὑπονοουμένου μανδάτου διῴκησεν, ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ὡς τὸ ε' διγ. φησὶν ἀναγκαῖον. ἀνάγν. καὶ τὸ κε'· εὑρίσκεις γὰρ ἐκεῖσε καὶ ἄλλον θεματισμόν.

τοῦ αὐτοῦ. ὡς ἐπὶ τῶν κηδεμόνων, ἔνθα οὐτίλια νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἁρμόζει, ἢ τοῦ κληρονόμου τὸ πᾶν καταβάλλοντος εἰς τὸ λαβεῖν τὸ ἐνέχυρον· ἄλλως γὰρ οὐκ ἠδύνατο· ὡς βι. ι' τι. β' διγ. ιη' καὶ βι. ιγ' τι. ζ' διγ. η' καὶ βι. β' τοῦ κωδ. τι. ιη' διατ. γ'.

ἑτοίμως ἔχοντί μοι διοικῆσαι τὰ τιτίου πράγματα ἐνετείλω σὺ διοικῆσαι. ζήτησις τοίνυν παρὰ τῷ μαρκέλλῳ γεγένηται, εἰ δύναμαι καὶ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ τῇ μανδάτι χρήσασθαι ἀγωγῇ. τῆς ζητήσεως οὔσης ἐν τούτοις, ὁ οὐλπιανὸς χώραν ἔχειν φησὶ ἑκατέραν τῶν ἀγωγῶν, τουτέστι δύνασθαί με κινεῖν κατὰ τιτίου τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, κατὰ σοῦ δὲ τοῦ ἐντειλαμένου τὴν μανδάτι, καθὰ καὶ αὐτὸς γ[ράφ]ει [ὁ μά]ρκελλος, ὃν τρόπον εἰ ἐγγυητὴν ἔλαβον μέλλων δὲ[d]) καὶ ἑτοίμως ἔχων τὰ τιτίου διοικῆσαι πράγματα· καὶ ἐνταῦθα γὰρ φησὶ μάρκελλος κα[θ'] ἑκάτερον εἶναι διαγωγήν, τουτέστι δύνασθαί με κατὰ τιτίου τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ τὴν ἀπὸ τῆς ἐγγύης ἐξστιπουλάτου κινεῖν ἀγωγήν. ἐκεῖνο δὲ ἄξιόν ἐστι ζητήσεως, εἰ δύναται ὁ ἐγγυητής[e]) ἔχειν τινὰ ἀγωγὴν κατὰ τιτίου. καὶ φησὶν ὁ οὐλπιανὸς δύνασθαι αὐτὸν τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κινεῖν, εἰ μὴ ἄρα δωρεᾶς ἀνίμῳ αὐτὸν ἐνεγγυήσατο. εἰ δὲ νομίσας ἐντετάλθαι μοι παρὰ σου διῴκησα καὶ ταῦτα σοῦ μηδὲν ἐντειλαμένου, τίκτεταί μοι κἀνταῦθα ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἀργούσης τῆς μανδάτι, ἐπειδὴ οὐκ ἐνετείλω. τὸ αὐτό ἐστι, εἰ καὶ ἐνηγγυησάμην σε νομίζων, ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἐνετείλω μοι. εἰ δὲ καὶ νομίσας τιτίου εἶναι τὰ πράγματα καὶ ταῦτα σεμπρωνίου καὶ μὴ τιτίου τυγχάνοντα διῴκησα, μόνος ὁ σεμπρώνιος κατέχεταί μοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.

εἴρηται βι. ι' τι. α' διγ. ς'.

2. [*Anon. ad l. 3. §. 8*]. De dolo actionem dat lib. XXI tit. 2 dig. 50. Lege eius tit. dig. 74 [§. 1] et lib. X tit. 2 dig. 49.

3. [*Steph. index l. 3 §. 10*]. Non solum qui sponte et proprio motu res alicuius gessit, negotiorum gestorum actione tenetur, sed et si quis necessitate coactus gessit, veluti exsecutor, vel necessitatis suspicione, (puta exsecutor, cui mandatum erat, ut Titii res administraret, ...) tenetur negotiorum gestorum actione. Sed et si quis putaverit sibi a Titio mandatum esse, ut negotia eius gereret, et suspicione mandati coactus gesserit, adversus eum negotiorum gestorum actionem habet, ut dicit dig. 5, quod necessarium est. Lege etiam dig. 25: ibi enim alium casum invenies.

4. *Eiusdem* [*Anon. ad l. 3 §. 10*]. Ut in curatoribus, ubi utilis negotiorum gestorum actio competit, vel in herede, qui totum solvit, ut pignus recipiat: aliter enim non potuit: ut lib. X tit. 2 dig. 18 [§. 5. 6. 7] et lib. XIII tit. 7 dig. 8 [§. 2] et lib. II Cod. tit. 18 const. 3.

5. [*Steph. index l. 3 §. 11. l. 4. 5*]. Quum paratus essem Titii negotia gerere, tu mihi mandasti, ut gererem. Inde quaesitum est apud Marcellum, an possim et negotiorum gestorum et mandati actione uti. Hoc quum quaesitum esset, Ulpianus dicit, utramque actionem locum habere, hoc est posse me agere adversus Titium negotiorum gestorum, adversus te mandantem autem mandati, sicuti et Marcellus scribit, quemadmodum si fideiussorem acceperim, quum paratus essem Titii negotia gerere: nam et hoc casu Marcellus dicit adversus utrumque actionem esse, hoc est posse me adversus Titium negotiorum gestorum et adversus fideiussorem ex stipulatu propter fideiussionem agere. Illud autem quaestione dignum est, an possit fideiussor aliquam actionem adversus Titium habere. Et ait Ulpianus posse eum negotiorum gestorum agere, nisi forte donandi animo pro eo fideiussit. Sin autem quum putarem mihi a te mandatum esse, tu vero non mandasses, gesserim, etiam hoc casu mihi negotiorum gestorum actio nascitur, cessat autem mandati, quum non mandaveris. Idem est, si pro te fideiussi, quum putarem te mihi hoc mandasse. Sed et si putaverim Titii negotia esse, eaque, quum Sempronii neque vero Titii essent, gesserim, solus Sempronius mihi tenetur negotiorum gestorum.

6. [*Anon. ad l. ?*]. Dictum est lib. X tit. 1 dig. 6.

3) Cod. ὑπόκεισθαι.

4) Cur hoc loco numerum ε' non suppleverim, vide not. sq.

c) Cod. βι. βι.
d) Fortasse legendum δή.

e) Cod. ὡς ἐγγυητήν.

Ἐὰν[5]) διοικήσω τὰ τοῦ ἀνήβου σου μὴ κατὰ ἐντολήν σου, ἀλλ' ἵνα μὴ ὑποπέσῃς τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ, ἐνέχῃ μοι τῇ κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια πράγματα ἀγωγῇ, καὶ ὁ ἄνηβος εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος.

Ἐὰν διαθέσει σου δανείσω τῷ διοικητῇ σου, ἵνα δανειστήν σου ἢ ἐνέχυρόν σου ἐλευθερώσῃ, οὐ μόνος ἐνέχῃ μοι, οὐ μὴν ὁ διοικητὴς ἤτοι ὁ φροντιστής, εἰ μὴ ἐπηρώτησα αὐτόν· τότε γὰρ ἑκατέραν καὶ τὴν ἀγωγὴν[6]) κατὰ τοῦ λαβόντος χρήματα ἢ πράγματα ἔχω καὶ τὴν κατὰ τῶν διοικησάντων ἀλλότρια πράγματα ἀγωγήν.

Ἐάν τις οὐ διαθέσει μου ἀλλὰ διὰ κέρδος ἴδιον διοικήσῃ τὰ πράγματά μου, ἐγὼ[7]) μὲν ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια ἀγωγήν, αὐτὸς δὲ δαπανήσας οὐκ ἔχει κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ εἰς ὃ γέγονα πλουσιώτερος.

Ἔνθα τις τὸ ἴδιον ὡς ἐμὸν διοικήσει, οὐ τίκτεται ἀγωγή. εἰ δὲ τὸ ἐμὸν καὶ αὐτοῦ ὡς αὐτοῦ διῴκησεν, ἐνέχεται ἐπὶ τῷ μέρει μου. εἰ δὲ κοινὸν ἔχων μετά σου πρᾶγμα ἐντείλω[μαί τινι διοικῆσαι

Si negotia pupilli tui gessero, non mandatu tuo, sed ne tutelae iudicio subiaceas, negotiorum gestorum actione mihi teneris, et pupillus in quantum locupletior factus est. L. 6 pr. D. III. 5.

Si tui contemplatione procuratori tuo credidero, ut creditorem tuum vel pignus tuum liberet, tu solus mihi teneris, non autem procurator vel administrator, nisi ab eo stipulatus sim; tunc enim utramque actionem habeo, tam condictionem quam negotiorum gestorum actionem. §. 1.

Si quis non mei contemplatione sed sui lucri causa res meas gesserit, ego quidem adversus eum habeo negotiorum gestorum actionem, ipse tamen, si quid impenderit, adversus me non habet, nisi in quod factus sum locupletior. §. 3. (§. 2 deest.)

Si quis suum negotium quasi meum gesserit, actio non nascitur. Sin meum et suum negotium tamquam suum gessit, in meam partem tenetur. Sed si negotium tecum commune habens alicui manda- §. 4.

ὁμοίως διγ λ'. ἀνάγν. καὶ βι. ιδ' τι. γ' διγ. ιθ' καὶ βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κς' διάτ. ζ'.

τοῦ ἐναντ. καὶ μὴν ὁ ἰνστιτούτωρ δανεισάμενος οὐ μόνον τὸν προστήσαντα ἔνοχον ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐνέχεται, καὶ τὸ μεῖζον ὅτι κἂν γυνή ἐστι, ὡς βι. ιδ' τι. γ' διγ. ζ'.

ἀνάγν. τι. γ'[f]) διγ. α' καὶ βι. ς' τοῦ κώδ. τι. β' διάτ. ζ'.

ἐάν τις πράγματα ἐμὰ[g]) διοικήσῃ οὐ διαθέσει τῇ περὶ ἐμέ, χάριν δὲ κέρδους οἰκείου, φησὶ Λαβεών, τὸν οὕτω διοικήσαντα οἰκεῖον μᾶλλον καὶ οὐκ ἐμὸν κεχειρικέναι νεγότιον· ὁ γὰρ ἐπὶ τῷ πραιδεῦσαι ἤτοι σφετερίσασθαι προσιὼν οὗτος τῷ οἰκείῳ κερδαίνει[h]) καὶ οὐ τῷ ἡμετέρῳ χρησίμῳ σπουδάζει· πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ μὴ διαθέσει τῇ περὶ ἐμὲ τοῦτο πεποίηκεν, ὅμως οὐδὲν ἧττον, μᾶλλον μὲν οὖν πολλῷ πλέον καὶ οὗτος τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατέχεται. αὐτὸς μέντοι, εἴ τι δαπανήσει περὶ τὰ ἡμέτερα πράγματα, [οὐχ][i]) ἅπασαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ δαπανηθεῖσαν ποσότητα λήψεται, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐκ τῆς αὐτῆς[k]) διοικήσεως ἐγενόμην πλουσιώτερος, ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατ' ἐμοῦ κοντραρίαν.

τοῦ ἀνων. ὁμοίως περὶ ἑνὸς κληρονόμου λαβόντος οἰκείῳ ὀνόματι καὶ οὐ τῆς κοιν ..... βι. ι' τι. β' διγ.[l]) .... θέ. β'.[m])

ἐάν τις οὕτως ἁπλῶς διεγένετο, ὥστε[n]) ἐν τοῖς αὐτοῦ πράγμασι χειρίσαι πρᾶγμα ἴδιον ὡς ἐμόν, τουτέστιν ἐὰν μὲν διαθέσει μου τὰ ἑαυτοῦ[o]) πράγματα διοικήσῃ, οὐδεμία ἐξ ἑκατέρου πλευρᾶς τίκτεται ἀγωγή, τουτέστιν οὔτε ἔχει κατ' ἐμοῦ οὔτε κατέχεται μοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἐπειδὴ τοῦτο μήτε ἡ ἀγαθὴ πίστις ἀνέχεται. ἕτερόν ἐστιν, εἰ τὸ ἐπίκοινον ἐμοῦ τε καὶ αὐτοῦ πρᾶγμα διῴκησεν ἐμὸν εἶναι νομίζων· ἐνταῦθα γὰρ κατέχεταί μοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ εἰς τὸ διαφέρον μοι μέρος ἐκ τοῦ πράγματος. εἰ γὰρ καὶ ἐντείλωμαι Πρίμῳ τινὶ διοικῆσαι πρᾶγμα ὡς ἐμόν, ὅπερ ἦν οὐ μόνον ἐμὸν ἀλλὰ καὶ σόν, λέγει Λαβεών, εἰ Πρῖμος ἐνταλθεὶς εἰδώς, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐμόν ἐστι καὶ σόν, τοῦτο διῴκησε, κατέχεταί σοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ....; εἰ γὰρ ἀγνοῶν, ὅτι σοὶ διαφέρει τὸ πρᾶγμα, διῴκησεν ὁ παρ' ἐμοῦ ἐνταλθείς, τότε ὁ σὺν ἐμοὶ σὺ τοῦ πράγματος κύριος

7. [Anon. ad l. 6 pr.]. Similiter dig. 30. Lege etiam lib. XIV tit. 3 dig. 19 (?) et lib. IV Cod. tit. 26 const. 7.

8. Enant. [ad l. 6 §. 1]. Atqui institor, qui pecuniam mutuam accepit, non solum praeponentem obligat, sed et ipse tenetur, adeoque si mulier sit, ut lib. XIV tit. 3 dig. 7 [§. 1].

9. [Anon. ad l. 6 §. 2]. Lege tit. 3 dig 1 et lib. VI Cod. tit. 2 const. 7.

10. [Steph. index l. 6 §. 3]. Si quis negotia mea gesserit non mei contemplatione, sed proprii lucri gratia, dicit Labeo, eum, qui sic gesserit, suum magis quam meum negotium curasse; qui enim depraedandi sive auferendi causa accedit, is suo lucro non nostro commodo studet. Sed etsi non mei contemplatione hoc fecerit, tamen nihilominus, immo multo magis et is negotiorum gestorum tenetur. Ipse tamen, si quid impenderit circa res nostras, non totum quod impendit recipiet, sed quatenus ex eius administratione locupletior factus sum, habet adversus me contrariam negotiorum gestorum actionem.

11. Anon. [ad l. 6 §. 3]. Similiter de uno herede, qui suo nomine percepit, non .... lib. X. tit. 2 dig. .... them. 2.

12. [Steph. index l. 6 §. 4]. Si quis ita simpliciter versatus est, ut in suis rebus suum negotium quasi meum gesserit, hoc est si mea gratia suas res curaverit, nulla utrimque actio nascitur, hoc est neque adversus me habet nec mihi tenetur negotiorum gestorum actione, quia nec bona fides hoc patitur. Aliud est, si negotium mihi et ipsi commune gesserit, quum putaret id meum esse: tunc enim negotiorum gestorum mihi tenetur pro portione, quae in eo negotio ad me pertinet. Nam et si Primo mandavero negotium gerere tamquam meum, quum non solum meum sed etiam tuum esset, Labeo ait, si Primus, cui mandatum est, resciverit negotium meum et tuum esse et sic gesserit, tenetur tibi negotiorum gestorum .... Si enim is, cui a me mandatum est, ignoraverit, negotium ad te

5) Hoc loco numerus ε' ponendus videtur. Nam sequens § laudatur tamquam κεφ. ε' θέ. β' in schol. y Fabr. III p. 341. Etiam ex allegationibus Stephani et Anonymi h. t. obviis concluditur, Graecorum numeros uno minores fuisse, quam in editionibus Dig. habentur. Vide etiam Schol. u. V. 85 Fabr.

6) Cod. καὶ κατὰ τὴν τοῦ λαβόντος ἀγωγὴν χρήματα κ. τ. λ.

7) Expl. fol. 96. 91. Inc. fol. 176. 173.

f) Scil. libri III Dig.

g) Cod. μή.

h) An: κερδεῖ;

i) Cod. non habet.

k) Malim αὐτοῦ.

l) Fortasse dig. 19.

m) Expl. fol. 96. 91. Inc. fol. 176. 173.

n) Cod. ὥσπερ.

o) Cod. ἑαυτοῦ.

μόνον] τὸ ἐμὸν, ὁ δὲ [γνοὺς διῴκησε καὶ] τὸ σὸν, ἐνέχεταί σοι.

L. 6 §. 5. D. III. 5. Ἐὰν ἐλεύθερος ὡς δοῦλός μου νομίζων διοική[σῃ τὰ] ἐμὰ, ἔχει κατ' ἐμοῦ [ἀγωγὴν καὶ αὐτ]ὸς ἐνέχεταί μοι.

§. 6. Ἐὰν υἱοῦ σου ὑπεξουσίου ἢ δούλου [πράγματα διοικήσω], εἰ μὲν διαθέσει σου, κατὰ σοῦ ἔχω τὴν εἰρημένην ἀγωγήν· εἰ δὲ διαθέσει αὐτῶν ἢ νομίσας αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἁρμόζει μοὶ ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή. εἰ γὰρ καὶ δοῦλον ἀγοράσω τῷ υἱῷ σου μὴ ὄντα ἀναγκαῖον καὶ σὺ δεκτὸν ἡγήσῃ, οὐκ ἐνέχῃ μοι.

§. 6 rel. §. 7. Εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν σοι παρὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου κεχρεώστηται, ὡς μηδὲν εἶναι ἐν πεκουλίῳ, ἐνέχῃ μοι εἰς ὃ γέγονάς μοι⁸) [ἐκ τῆς διοική]σεώς μου πλουσιώτερς. εἰ δὲ [ἐλευθέρου] καλῇ πίστει δουλεύοντός σοι διοικήσω τὰ πράγματα, εἴτε δοῦλον αὐτὸν ἐνόμιζον εἴτε ἐλεύθερον ὑπελάμβανον, ἐπὶ μὲν τοῖς ἁρμόζουσί σοι τοῦ πεκουλίου ἔχω κατὰ σοῦ, ἐπὶ δὲ τοῖς ἁρμόζουσιν αὐτῷ ἔχω κατ' αὐτοῦ.

§. 8. Ἐὰν ὑπὲρ τοῦ δούλου σου νομίζων ἄλλου αὐτὸν εἶναι παράσχω χρήματα, ἵνα [μὴ] φονευθῇ, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν εἰρημένην ἀγωγήν.

§. 9. Ἐὰν τὸν μὴ χρεωστοῦντά σοι⁹) ἀπαιτήσω ἔξω-

vero, ut meum duntaxat gereret, is autem sciens etiam tuum gesserit, tenetur tibi.

Si quis servum meum se esse putans negotia mea gesserit, adversus me actionem habet et ipse mihi tenetur.

Si filii tui vel servi negotia gessero, siquidem contemplatione tui, adversus te hanc actionem habeo; quodsi illorum contemplatione vel quum eos liberos esse putarem, de peculio actio mihi competit. Nam etiam si servum filio tuo emerim non necessarium et tu ratum habueris, non teneris mihi.

Sed et si totum tibi a filio servove debetur, ut nihil sit in peculio, teneris mihi in quantum locupletior ex mea administratione factus es. Sin autem liberi, qui tibi bona fide serviat, negotia gessero, sive eum servum esse putarem sive liberum suspicarer, in his, quae ad te pertinent, adversus te, in iis, quae ad illum pertinent, adversus eum actionem habeo.

Si pro servo tuo, quum eum alterius esse putarem, pecuniam dedero, ne occideretur, adversus te hanc actionem habeo.

Si eum, qui tibi nihil deberet, nomine tuo extra

κατ' ἐμοῦ μόνον τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ εἶχες, καὶ οὐ κατὰ πρίμου τοῦ ἐνταλθέντος. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημενον .... τουτ .. ατ ... αστιω .. μεταξὺ .... τῶν πρ .... γεστόρουμ .... κηυ .... — — — — — — — — — — — — — — . ...

[τοῦ] ἄνων. .... καὶ τῷ ἐλευθερ .... — — — — —

||||||[p]) ἐπειδὴ ὅλως μὴ διαθέσει αὐτοῦ ἀλλὰ διαθέσει τοῦ ὑπεξουσίου τὸν ον .... προστίθησι δὲ καὶ τοῦτο [τοῖς εἰρημ]ένοις πομπώνιος· λέγει γὰρ ὅτι εἰ μηδὲν εστιν ἐν πεκουλίῳ, (θὲς γὰρ, ὅτι ἐφαίνετο μὲν πεκούλιον, ἀνήλωται δὲ .... χρέεσι πατρικοῖς ἢ δεσπ[οτικοῖς]) καὶ οὕτω δίδωμι τὴν δε [πεκουλίο] κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου εἰς ὅσον ἐκ τ[ῆς αὐτοῦ διοι]κήσεως πλουσιώτερος ἐγένετο ....

εἰ π[ρᾶγ]μα τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ [δούλου σου] διοικήσω, εἰ μὲν διαθέσει σοῦ δι[ῴκησα], κατέχῃ μοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· εἰ δὲ διαθέσει τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου, ... [αὐτεξ]ούσιον αὐτὸν .... κἂν γὰρ [οἰκέ]την ἀγοράσω [μὴ] ἐπιτή[δειον] τῷ υἱῷ [σ]ου καὶ ῥατιχαβιτεύ[σῃς], ... εἰ δὲ καὶ .... το π [q]) .... κινῶ κατὰ δουλ...[r]) εἰς ὅσον πλουσιώτερος ἐγένου. εἰ δὲ τὰ πράγματα τοῦ [βόνα φίδε δουλεύοντός σοι] διοικήσω, εἰ μὲν νομίζων [αὐτὸν δοῦλον] σὸν [εἶναι, κινῶ κατὰ σοῦ] ἐπὶ τοῖς προσπεριζομένοις σοι καὶ [κατ' αὐτοῦ] ἐπὶ τοῖς [μὴ][s]) προσπορι[ζομένοις]· εἰ δὲ ᾔδειν ἐλεύθερον, πρότερον [κατ' αὐτοῦ] καὶ τότε κατὰ σοῦ.

.... ὁ μὲν κωβίδας φησὶ μηδὲν γίνεσθαι διὰ τὴν ῥατιχαβιτίονα εἰς τὸ ἐνέχεσθαι τὸν υἱὸν, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἐνέχεται· Θεόφιλος δὲ λέγει, μήτε τὸν πατέρα ἐνέχεσθαι. τὸ γὰρ .. ερειν ... δεγ. ἤ ὅτι ἡ ῥατιχαβιτίων καὶ τ .. καλε .... γὰρ βεβαιοῖ τοτε φησι .... ἐκεῖνος ῥατιχαβιτεύσει, οὗ καὶ διαθέσει ἐπράχθη εν .... ἐπράχθη ο δε πηρ ..... [ῥατιχαβ]ιτεύσειν ἀναγν .... θε .... κατείχετο καὶ δε τ . τ .. ς κατέχ .... μαι ....

ζητεῖται παρ[ὰ] .... [νομί]σας εἶναι δεβι-

pertinere, tunc tu, qui mecum negotii dominus es, solum adversus me negotiorum gestorum actionem habes, non adversus Primum mandatarium. Nec adversetur tibi, quod dicitur — ......

13. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 5]. .... — — — — —

14. [*Steph. index l.* 6 §. 6]. ||||||||||| quoniam non affectu eius sed affectu filii .... Praedictis etiam hoc Pomponius addit: dicit enim, etsi nihil sit in peculio, (finge enim, fuisse quidem peculium sed consumtum esse .... debitis patris vel domini) etiam sic de peculio actionem do adversus patrem vel dominum, in quantum ex ea gestione locupletior factus est ....

15. [*Cyr. l.* 6 §. 6. 7]. Si negotium filii tui vel servi gessero, si contemplatione tui gessi, teneris mihi negotiorum gestorum; sin contemplatione filii vel servi, [de peculio, licet] sui iuris eum [esse putaverim.] Nam et si servum non necessarium filio tuo emerim et tu ratum habueris, ... Sed et si ...., ago adversus [te] in quantum locupletior factus es. Quodsi negotia eius, qui tibi bona fide servit, gessero, si quidem eum servum tuum esse putaverim, adversus te ago eorum causa, quae tibi acquiruntur, et adversus ipsum eorum causa, quae non acquiruntur; sin autem resciverim eum liberum esse, prius adversus ipsum et deinde adversus te.

16. [*Schol. ad l.* 6 §. 6 *verb: nihil agitur ratihabitione*]. *Cobidas* dicit, nihil agi ratihabitione, quod ad obligationem filii attinet: enimvero patrem teneri. *Theophilus* autem dicit, nec patrem teneri .... — — .... is ratum habeat, cuius contemplatione gestum est, ... — — — — — —

17. [*Steph. index l.* 6 §. 9]. Quaeritur apud [Pedium]

8) Sic Codex. Malim μεντοι.

9) Expl. fol. 176. 173. Inc. fol. 153. 148.

p) Verba initialia sex ultimarum linearum legi potuerunt. Et quidem lin. 1: ἔχω ἀλλὰ — lin. 2: μειουμέν ... χρεεσι lin. 3: διαθεσει τοῦ — lin. 4: δε πεκουλ .. — lin. 5: δ... π ..... ἡ ῥατιχαβιτίων — lin. 6: ἔχει και ...... τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.

q) Forte τὸ πεκούλιον.

r) Forte: κατὰ σοῦ.

s) In Cod. literam λ legere mihi videbar.

θεν δικαστηρίου ὀνόματί σου καὶ δεκτὸν ἡγήσῃ, ἔχεις κατ᾽ ἐμοῦ τὴν κατὰ τῶν ἀρνουμένων[10]) ἀγωγήν.

Καὶ σὺ τῷ δεδωκότι ὑπόκεισαι τῇ ἀπαιτούσῃ ἀγωγῇ τὰ μὴ χρεωστούμενα μέν, καταβαλλόμενα δέ.

Ἐὰν νομίζων σὲ κληρονόμον ἀπαιτήσω ἔξω τοῦ δικαστηρίου κληρονομιαῖον χρεώστην καὶ δεκτὸν ἡγήσῃ, ἔχομεν κατ᾽ ἀλλήλων τὴν κατὰ τῶν διοικούντων κινουμένην ἀγωγὴν καὶ ὑπόκεισαι τῇ[11]) ἀπαιτήσει τῆς κληρονομίας. εἰ δὲ νομίζων σε κληρονόμον, οἶκον ἀνορθώσω κληρονομιαῖον, οὐκ ἐνέχῃ μοι, κἂν δεκτὸν ἡγήσῃ· εὐθέως γὰρ τοῦ γενέσθαι ἄλλῳ προσπορίζεται.

Ἐάν τίς τινα μὲν διοικήσῃ, τινὰ δὲ μὴ διοικήσῃ,

iudicium admonuero et ratum habueris, adversus me [dictam] actionem habes.

Et tu ei, qui solvit, indebiti conditione teneris. *L.* 6. §. 9 *rel.* *D.* III 5. §. 10. 11.

Si quum putarem te heredem esse, extra iudicium debitorem hereditarium convenero et ratum habueris, invicem negotiorum gestorum actionem habemus et tu petitioni hereditatis obnoxius es. Quodsi quum te heredem putarem, domum hereditariam fulsero, non teneris mihi, quamvis ratum habueris: confestim enim atque factum est, alii acquiritur.

Si quis quaedam gesserit, quaedam autem non §. 12.

τωρα σὸν μη[δὲν] πρὸς τῆς ἀληθείας ἐποφείλοντα εὑρὼν ἔξ[ω δικαστηρίου] ·········· — — [ῥατο]ναβιτεύ[σῃς] ἐπ᾽ ἐμὲ ·· ·························· του θεματος ······················ κατ᾽ ἐμοῦ ·········· καὶ φησι πα[ύλιος] ······ ·············· το ἐπι ·········· — ·········· τίτιος ···· ·········· — ······· ἀλλ᾽ ἡ ῥατοναβιτίων ········ φησὶν ὁ αὐτὸς πα[ύλιος] ·········· εἶναι νεγοτιογέστορ ἐξ ἀρχῆς ·· ····· διαφέρ··· καὶ ὥσπερ τιτιω ······ τῷ δεδωκότι τὸν ἰνδέβιτον ················ ῥατοναβιτευ ················ οὕτω καὶ ···························· δίδοται ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ····· τον ἡ ῥατοναβιτίων ············ κατ ········ ······················ σα μηδ ·········· τῇ σῇ χει ···· ·················· ἐπὶ τὸ ································· [νε][t])γοτιόρουμ γεστόρουμ ἔχω, οὔτε συ κατ᾽ ἐμοῦ, οὔτε γὰρ σὸν ἦν τὸ νεγότιον. ἀλλὰ κατέχεται τιτίῳ καταβάλλοντι ἰνδεβίτῳ κονδικτικίῳ καὶ ἔχει κατ᾽ ἐμοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ λέγων· δός μοι ἅπερ ἀπῄτησας ὀνόματι ἐμοῦ, ἐξ ὧν γὰρ ἐγὼ ἐρατοναβίτευσα, σὲ μὲν ἠλευθέρωσα τοῦ κονδικτικίου, ἐμαυτὸν δὲ κατέστησα ἔνοχον τῷ κονδικτικίῳ. καὶ ση. ὅτι ἡ ῥατοναβιτίων ἐπὶ τοῖς ὀνόματί τινος ἀπαιτηθεῖσι μεταφέρει ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν ἰνδέβιτον κονδικτίκιον. οὕτως ἔχεις καὶ ἐν τῷ α´ τῶν δερέβους βι. τί. προσφόρῳ.

τοῦ ἀνων. καλῶς τὸ ἔξω δικαστηρίου. τὰ γὰρ ἀπὸ ψήφου καταβαλλόμενα οὐ ῥεπετιτεύεται ὡς ἰνδέβιτα, ὡς βι. ε´ τί. α´ διγ. οδ´, οὐδὲ τὰ ἐν ὑπονοίᾳ ψήφου, [ὡς] βι. ι´ τί. β´ διγ. λς´. κατὰ δὲ τῶν τοιούτων ἁρμόζει τ[ὸ] στελλιονάτους, ὡς βι. ιζ´ τί. α´ διγ. κθ´.

τοῦ αὐτοῦ. πλατύτερον δὲ περὶ τούτου λέγει βι. ιβ´ τί. ς´ διγ. ς´.

[ἡνί]κα ἄλλου ὄντος κλη[ρονόμου] νομίζων σὲ κληρονόμον εἶναι χρεώστας νερεδιταρίους ὁμοίως τῷ προλεχθέντι θέματι τουτέστι ἔξω δικαστηρίου ἀπῄτησα καὶ σὺ ῥατοναβιτεύσεις, ἐγὼ μὲν ἐλευθεροῦμαι τοῦ κονδικτικίου, τίκτεται δὲ ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, καὶ ἔχεις ταύτην κατ᾽ ἐμοῦ κατὰ τοὺς β´ τούτους τρόπους, πρῶτον ὅτι ἔνοχος ἐγένου τῷ κονδικτ[ικίῳ], ἔπει[τα] δ[ὲ] κατέχῃ τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι. [εἰ] γὰρ μὴ ὢν κληρονόμος ἀπαιτήσῃ νε[ρεδι]ταρίους χρεώστας[u]), κατέχεται τῷ κλ[ηρονόμῳ] τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ······ κληρ····· τεσκομε ·· ἐπει συνέλαξ ················· ῥατοναβιτευσαι ··········· ········ καὶ τοῦ μιδια····· τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ······ — ········ ποιεῖ τινος εἰ καὶ ······· τ· μη ······ ······· ····

κυρ. [ἐγὼ] πρᾶγμα κληρονομιαῖον ἐζή ··· νομίσας σὲ κληρονόμον. ἦν δὲ τι[ς ἄλλος]. ἐὰν ῥατοναβιτεύσεις, ἔχεις κατ᾽ ἐμοῦ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, καὶ [κα]τε[χῃ τῇ] νερεδιτάτις πετιτίονι. εἰ μέντοι[v]) οἶκον κληρονομιαῖον. παραθω[w])·· δεσπότ·· τῶν κλη········ πσε σε··ον[x]), οὐδ᾽ ἐὰν ῥατοναβιτεύσεις, ἔχεις κατ᾽ ἐμοῦ.

τοῦ ἀνων. εἴκει[y]) γὰρ τὰ ἐπικείμενα ·· ρ· φυ·· τοῖς ὑποκειμένοις, ὡς ἰνστιτ. β´ τί. α´ καὶ βι. μα´ τί. α´ διγ. ζ´, η´, θ´, κθ´.

ἐπειδὴ[z]) ····· νεγοτιογέστορ ·· ἴδωμεν εἴ τινα μὲν διῴκησε,

······················ putaverim debitorum tuum esse, quum re vera nihil tibi deberet, extra iudicium ··········· — — — — — — — — — — — — — — — — —

[neque ego adversus te] negotiorum gestorum actionem habeo, neque tu adversus me, neque enim tuum erat negotium. Sed tenetur Titio, qui solvit, indebiti condictione, et adversus me negotiorum gestorum actionem habet dicens: reddas mihi, quae meo nomine exegisti, nam quum ego ratum habuerim, te quidem a condictione liberavi, me vero condictioni obnoxium feci. Nota, ratihabitionem, si quae nomine alicuius exacta fuerint, in eum transferre indebiti condictionem. Sic etiam lib. I *de rebus* habetur tit. competente.

18. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 9]. Recte: extra iudicium. Nam quae iussu iudicis solvuntur, non possunt repeti tamquam indebite soluta, ut lib. V tit. 1 dig. 74 [§. 2], nec quae opinione iudicati, ut lib. X tit. 2 dig. 36. Adversus huiusmodi [creditores] autem stellionatus accusatio competit, ut lib. XVII tit. 1 dig. 29 [§. 5].

19. *Eiusdem* [*ad l.* 6 §. 9]. Latius de hoc dictum est lib. XII tit. 6 dig. 6 [§. 1 et 2].

20. [*Steph. index l.* 6 §. 10]. Si quum alius heres esset, te heredem esse putaverim, et debitores hereditarios similiter ut in praecedente themate h. e. extra iudicium convenero et tu ratum habueris, ego quidem a condictione liberor, sed nascitur negotiorum gestorum actio, et tu eam adversus me duplici ratione habes, primum quia conditioni obnoxius factus es, deinde quia hereditatis petitione teneris. Nam si quid is, qui heres non est, a debitoribus hereditariis exegerit, ab herede convenitur hereditatis petitione ······ — — — — — — — —

21. *Cyr.* [*l.* 6 §. 10. 11]. Rem hereditariam petii, quum te heredem esse putarem. Erat autem alius quis. Si ratum habeas, negotiorum gestorum actionem adversus me habes et teneris hereditatis petitione. Si vero insulam hereditariam [fulsero], ······················ ············· nec si ratum habueris, actionem adversus me habes.

22. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 11]. Nam solo cedunt, quae imposita sunt, ut Inst. II tit. 1 [§. 29] et lib. XLI tit. 1 dig. 7, 8, 9, 29 [28].

23. [*Steph. index l.* 6 §. 13. *l.* 7. 8 *pr.*]. In persona

---

10) Sic Codex. Nimirum lectio corrupta est. Scribe: τὴν εἰρημένην.

11) Hinc rursus incipiunt Basilica edita.

t) Expl. fol. 170. 173. Inc. fol. 153. 148.

u) Cod. κρεδίτορας.

v) Cod. μὲν τόν.

w) Legerim: ἀνορθώσω.

x) An πλουσιώτερον;

y) Legeram: ἐπεί.

z) Lege: ἐπὶ προσώπου τοῦ νεγοτιογέστορος.

ἅπερ ἔμελλεν ἐπιμελὴς ἄνθρωπος διοικεῖν, ἐνέχεται, εἰ[12]) δι᾿ αὐτὸν ἕτερος οὐ διῴκησεν.

L. 6. §. 12 vel. D. III. 5. Εἰ καὶ μηδεμίαν ἀγωγὴν ὁ τὰ ἀλλότρια διοικῶν κινεῖν δύναται, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας χρεώστας, ὅμως ἑαυτὸν μὴ ἀπαιτήσας ἐγκαλεῖται· καὶ εἰ ἄτοκον τὸ χρέος ἦν, γίνεται ἔντοκον, εἰ μὴ συγχωρήσει αὐτὸ ὁ δεσπότης.

L. 7. D. eod. ς΄.[13]) PAUL. Ἐπὶ γὰρ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν περὶ τόκων τὸ αὐτὸ δύναται ἡ ἐξουσία τοῦ δικαστοῦ, ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐπερωτήσεως ἡ ὁμολογία.

L. 8. pr. D. eod. ζ.[14]) ULPI. Εἰ δὲ τῶν χωρὶς ἐντολῆς[15]) κινεῖν δυναμένων ἦν ὁ διοικῶν τὰ ἀλλότρια, καὶ ἠδύνατο δοῦναι τὴν ἱκανοδοσίαν, ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας τοὺς χρεώστας. εἰ δὲ καὶ χρεωστῶν τῷ πρωτοτύπῳ προσκαίρου ἀγωγῆς ἠλευθερώθη, ἐνέχεται τῇ κατὰ

gesserit, quae vir diligens gesturus fuit, tenetur, si propter eum alius non gessit.

Quamvis negotia aliena gerens nullam actionem intendere possit, et ob id ei non imputetur, quod a debitoribus non exegerit, tamen, si a se non exegerit, hoc ei imputatur: et si non fuerit usurarium debitum, fit usurarium, nisi dominus hoc remiserit.

VI. *Paul.* Nam in bonae fidei iudiciis, quod ad usuras attinet, tantundem potest officium iudicis, quantum in stipulatione promissio.

VII. *Ulpi.* Si vero qui negotia administravit, ex his fuit, qui citra mandatum agere possunt, et potuit satisdare, imputatur ei, cur a debitoribus non exegerit. Sed et si ipse domino negotiorum obligatus temporali actione liberatus sit, negotiorum gesto-

[τινὰ δὲ μὴ][a]), καὶ ταῦτα μέλλοντος ἑτέρου τῇ διοικήσει τούτων προσελθεῖν, ...[b]) ὅτι ὁ μέλλων αὐτὰ διοικεῖν ἀνὴρ ἦν ἐπιτήδειος πρὸς τὴν πάντων διοίκησιν καὶ ἐπιμελής, ...ως[c]) ἀπαιτοῦμεν τὸν διοικήσαντα ἐπιμελῆ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων εἶναι διοίκησιν· οἷον εἰ πέντε τυχὸν εἶχον ἀγρούς, καὶ ἤμελλεν ἀνὴρ ἐπιμελὴς παρεμβάλλειν ἑαυτὸν τῇ διοικήσει [καὶ] τῶν ε΄ φροντίζειν ἀγρῶν, εἰ μὴ παρενέβαλες σεαυτόν, σὺ δὲ παρεμβαλὼν σεαυτὸν δ΄ μόνους διῴκησας, μόνον εἰ καθὰ εἴρηται τοιοῦτος ἦν ἐκεῖνος ὁ διοικῆσαι βουληθεὶς ὥστε πάντας δύνασθαί τε καὶ θέλειν αὐτὸν τοὺς ἀγροὺς διοικεῖν. ἐκεῖνο δὲ τῶν ὡμολογουμένων ἐστίν, ὅτι ὁ νεγοτιογέστωρ, εἰ ἐπώφλησέ τι τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτο τὸ χρέος ὀφείλων αὐτὸς ἑαυτῷ καταβάλλειν μὴ κατέβαλε, ἐγκαλεῖται περὶ τούτου. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἐγκαλεῖν οὐ δυνάμεθα τῷ νεγοτιογέστορι, τί δήποτε τοὺς ἄλλους τοῦ πρ[ω]τοτύπου δεβίτωρας ἐν δικαστηρίῳ μὴ ἐμεθόδευσεν, (οὔτε γὰρ ἐγκαλεῖται, καθὸ δίχα μανδάτου μὴ δύναται τὰς περὶ ... πης κινεῖν ἀγωγὰς μήτε τοὺς ἐκείνου μεθοδεύειν δεβίτωρας,) εἰκότως ἐγκαλεῖται, τί δήποτε αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ ἀπῄτησεν. ὁ γὰρ νεγοτιογέστωρ οὐδεμίαν καθ᾿ ἑτέρων δύναται [κινεῖν ἀγωγὴν] καὶ οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας· [ἐπ᾿ αὐτοῦ] δὲ οὐ χρεία ἐστὶν ἀγωγῆς ἢ δικα[στηρίου], ἀλλὰ μόνης ε[ὐγν]ωμοσύνης. ὥστε εἰ καὶ μὴ ἦν ἔντοκον[d]) τὸ χρέος, ὅπερ αὐτὸς ὁ νεγοτιογέστωρ ἐπώφλησε πρὸ τῆς διοικήσεως, ἄρχεται λοιπὸν ἔντοκον εἶναι, τουτέστιν ἐν τόκῳ [ὑ]π᾿ αὐτοῦ ἀπαιτεῖται, καθά φησι ... διγ.[e]), εἰ μὴ ἄρα παραχωρή[σει][f]) τούτῳ τοὺς τόκους ὁ τῶν πραγμάτων δεσπότης. διὰ τοῦτο δὲ τόκους ἀπαιτεῖται καὶ ταῦτα μὴ ἐπερωτ[ήσας] ὁ νεγοτιογέστωρ ὑπὲρ ὧν πρὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐπώφλησε διοικήσεως, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν βόνα φίδε ἀγωγῶν (βόνα φίδε καὶ ἡ νεγοτιόρουμ) τοσοῦτον δύναται τὸ ὀφφίκιον τοῦ ταῦτα δικάζοντος, ὅσον ἐπὶ τῆς ἐπερωτήσεως ἡ ἰδικῶς[g]) περὶ τόκων γενομένη ἐπερώτησις, τουτέστιν ὅπερ ἐπὶ τῶν στρίκτων ἀγωγῶν δύναται ποιεῖν ἡ τῶν τόκων ἐπερώτησις, τοῦτο ἐπὶ τῶν [βόνα φίδε ἀγω]γῶν τὸ ὀφφίκιον ποιεῖ τοῦ δικάζοντος. οὐκ ἐγκαλεῖται τοίνυν ὁ νεγοτιογέστωρ ὑπὲρ ὧν τοὺς [τοῦ][h]) πρωτοτύπου δεβίτωρας [μὴ ἀπῄτησε]. τοῦτο δὲ [νόησον], ἔνθα τοιοῦτος ἦν ὁ νεγοτιογέστωρ, ὡς οὐκ ἠδύνατο δίχα μανδάτου κινεῖν. εἰ μέντοι τοιοῦτος ἦν, ἐξ οὗ μανδάτον οὐκ ἀπῃτεῖτο, ἀλλὰ δύναται δίχα μανδάτου κινεῖν, τότε καὶ περὶ τούτου ἐγκαλεῖται, [τί δ]ήποτε μὴ δεδωκὼς τὴν ῥάτα ῥέμ τῷ δεβίτωρι τοῦ πρωτοτύπου τὸ χρέος αὐτοῦ ἐμ[εθόδ]ευσε, μόνον εἰ εὐχερὲς ἦν αὐτῷ τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν διδόναι. τίνες δὲ δύνανται καὶ δίχα μανδάτου κινεῖν, ἔγνως ἐν τῷ γ΄ τι. τοῦ παρόντος βι. διγ. λε΄. βλέπε πῶς εἶπον, ὅτι ἐν ᾧ τοιοῦτος ἦν, [ὥστε] καὶ δίχα μανδάτου δύνασθαι αὐτὸν τὰς τοῦ πρωτοτύπου κινεῖν ἀγωγάς, ἐγκαλεῖται τί δήποτε αὐτοὺς μὴ ἀπῄτησε τὴν ῥάτα ῥέμ δεδωκὼς ἱκανοδοσίαν, ἐν ᾧ εὐχερὲς ἦν αὐτῷ ταύτην διδόναι. τοῦτο γὰρ εἴρηται οὐ μόνον πρὸς τὸ ἐκφορῆσαι αὐτὸν ἐγγυητῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ...τ.... μέλλοντ..

negotiorum gestoris videamus, si quaedam gessit, quaedam vero non, et hoc quidem dum alius paratus erat haec negotia gerere, an teneatur. Si quidem, qui gesturus erat, vir erat idoneus, qui omnia gereret, et diligens, profecto a negotiorum gestore exigemus, ut diligens sit in negotiis gerendis; veluti si forte quinque praedia habebam, et vir diligens paratus erat administrationi sese immiscere et quinque illa praedia curare, si tu te non immisceres, tu vero te obtulisti et quatuor sola administrasti, nimirum si is, qui paratus erat administrare, talis erat, ut dictum est, qui omnia praedia posset et vellet administrare. Illud autem in confessis est, imputari negotiorum gestori, si quid domino negotiorum debeat, et hoc debitum, quod ipse sibi solvere debuisset, non solverit. Nam quamvis negotiorum gestori non possimus imputare, cur alios debitores domini in iudicio non pulsaverit, (neque enim imputari potest, quoniam sine mandato actiones competentes exercere et debitores eius convenire non potest.) recte tamen imputatur ei, cur a semet ipso non exegerit. Nimirum negotiorum gestor nullam adversus alios actionem intendere potest ideoque non imputatur ei, si non exegerit: in ipso autem actione vel iudicio non est opus, sed solum ut voluntatem solvendi habeat. Ita ut, si vel usurarium non fuerit debitum, quod negotiorum gestor ante gestionem debebat, incipiat iam usurarium esse, hoc est cum usuris ab ipso exigitur, sicut dicit [divus Pius], nisi forte usuras ei dominus negotiorum remiserit. Propterea autem a negotiorum gestore etiam citra stipulationem usurae exiguntur eorum, quae ante negotiorum gestionem debuit, quia in bonae fidei iudiciis (etiam negotiorum gestorum actio bonae fidei est) tantundem potest officium iudicantis, quantum in stipulatione nominatim de usuris facta interrogatio, hoc est quod in strictis actionibus stipulatio de usuris efficere potest, hoc in bonae fidei actionibus officium iudicis facit. Igitur negotiorum gestori non imputatur, cur domini debitores non convenerit. Hoc autem accipe, si negotiorum gestor talis fuerit, qui non potuerit sine mandato agere. Si vero talis erat, a quo mandatum non exigeretur, sed qui posset sine mandato agere, tunc etiam hoc ei imputatur, cur non de rato cautione debitori domini oblata debitum eius exegerit, si modo facile ei fuit satisdare. Qui autem possint etiam sine mandato agere, didicisti tit. 3 huius libri dig. 35 [pr.]. Vide quemadmodum loquutus sim: si talis erat, qui etiam sine mandato domini actiones exercere posset, imputatur ei, cur eos non excussit oblata de rato cautione, si ei facile fuit eam praestare. Hoc enim dictum est non solum

12) Cod. εἰ δέ. Forte εἰ δή.
13) *Fabr.* et *Heimb.* ζ.
14) *Fabr.* et *Heimb.* η΄.
15) Expl. fol. 153. 148.

a) Haec suppleri, licet in Cod. non sit lacuna.
b) Supple: εἰ ἐνέχεται.
c) Videtur legendum esse εἰκότως.
d) Cod. ἔντοκον.
e) Forte ὁ θεῖος πῖος.
f) Cod. παραχωρ.
g) Cod. περὶ τῆς ἐπερωτήσεως τῆς ἰδικῆς.
h) Cod. τοὺς πρωτοτύπους.

τῶν διοικητῶν κινουμένη ἀγωγῇ. τὸ αὐτὸ, κἂν ἡ ἀγωγὴ κατὰ κληρονόμων οὐχ ἁρμόζει.

Εἰ δὲ κατὰ συναρπαγὴν ἀγρόν σου ἢ πόλεως ἀπαιτήσας λόβῳ πλείονας καρποὺς, δίδωμι αὐτοὺς σοὶ ἢ τῇ πόλει.

Εἰ ἐναχθέντος τοῦ διοικήσαντος ἀλλότρια καὶ ἀντιτεθεικότος συμψηφισμὸν οἱῳδήποτε λογισμῷ μὴ προσδέξηται τοὺς συμψηφισμοὺς ὁ δικαστὴς, σώζεται ἐπ᾽ αὐτοῖς ἡ εἰρημένη ἀγωγή. εἰ δὲ μετὰ τὴν ζήτησιν ἀπεδοκίμασεν αὐτοὺς, εἶτα ἔλθῃ δεύτερον κινῆσαι βουλόμενος περὶ τοῦ αὐτοῦ χρέους, ἀναιροῦνται αὐτῷ αἱ ἀγωγαί· ἀντίκειται γὰρ αὐτῷ ἡ ἀπὸ τῆς δίκης παραγραφή.

Ἐὰν ἐκ δύο κοινωνῶν ὁ εἷς κωλύσῃ με διοικῆσαι, αὐτὸς μὲν οὔτε δι᾽ ἐμοῦ οὔτε διὰ τοῦ ἑτέρου αὐτοῦ[16]) κοινωνοῦ ζημιοῦται. ὁ δὲ μὴ κωλύσας με ἐνέχεταί μοι· ἐπειδὴ εἰ καὶ τοῦ ἑνὸς κοινωνοῦ κωλύσαντος δανείσω τῷ ἄλλῳ, ὑπόκειταί μοι ὁ δανεισάμενος.

[η'.][17]) Σκαεβολ. Τὸ χρησίμως διοικηθὲν ἀναγκάζεται δεκτὸν ἡγεῖσθαι ὁ δεσπότης, καὶ ὅπερ δεκτὸν ἡγήσεται, ἔῤῥωται, κἂν κακῶς διοικηθῇ· καὶ λοιπὸν ἁρμόζει ἡ κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια πράγματα ἀγωγή· κυροῖ γὰρ τὸ γεγονὸς ἡ δεκτὸν ἡγησαμένη, ὡς ἔνθα χρέος ἀπαιτήσει ἢ πωλήσει.

[θ'.][18]) Οὐλπιαν. Καὶ αὐτὸς λαμβάνει ὅπερ ἐδαπάνησεν, εἰ μὴ ῥητῶς συνεφώνησαν, μηδένα κατὰ τοῦ ἑτέρου ἔχειν ἀγωγήν.

Ἐὰν χρησίμως διοικήσω, κἂν ἀποτέλεσμα χρηστὸν οὐκ ἔσχε τὸ γεγονὸς, ἔχω τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· τυχὸν γὰρ ἐπιμεληθεὶς δοῦλος ἀπέθανεν, ἢ οἶκος ἀνανεωθεὶς ἐκαύθη. οὐ διοικεῖ δὲ χρησίμως ὁ τὸ βαρῦνον τὸν ἴδιον δεσπότην ἢ ὁ μὴ ἀναγκαίως αὐτῷ διοικῶν. ἔξεστι γὰρ ἑκάστῳ καὶ ἐπὶ τῆς περὶ μελλούσης ζημίας κινουμένης ἀγωγῆς καταλιπεῖν τὸ ἴδιον. οὐκ ἀρκεῖ δὲ τὸ νομίζειν τὸν διοικοῦντα χρησίμως διοικεῖν· ἀλλὰ δεῖ τῷ ὄντι χρησίμως διοικεῖν.

[ι'.][19]) Πομπώνιος. Ὁ τὰ τοῦ ἀπόντος καὶ ἀγνοοῦντος διοικῶν δόλον καὶ ἀμέλειαν χρεωστεῖ. ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ τῶν τυχηρῶν ἐπιγινώσκειν ἀναγκάζεται κίνδυνον· ἐὰν γὰρ τὰ μὴ εἰθισμένα τῷ δεσπότῃ πραγματεύσηται, αὐτὸς μὲν τὴν ζημίαν ἐπιγινώσκει, τὸ δὲ κέρδος ὁ δεσπότης οἰκειοῦται. εἰ δὲ ἔν τισι μὲν

δέξασθαι παρ᾽ αὐτοῦ τὴν ῥάτα ῥὲμ ἱκανοδοσίαν. οἶδας γὰρ
μαθὼν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ μ' διγ. τοῦ δε προκουρατορίβους
τί. τοῦ παρόντος βι. ὅτι οἷς ἐπιτέτραπται καὶ δίχα μανδάτου
κινεῖν, ἐὰν τῆς ἐναντ[ίας] ὁ πρω[τότυπος] δεικ[νυται βουλή-
σεως,] .... [ῥ]ατα[μ ῥὲμ ῥ]αβιτο-
ρουμ δύνανται κινεῖν. ταῦτ[α μὲν] οὖν περὶ ὧν ἐποφλήσει τοῦ
πρωτο ..... περι ... εντο .. ὧν αὐτὸς ὁ νεγοτιογέστωρ ....
...... ἐποφλησε τ ...... τὸπ .. ἀναμφιβόλως ἐν ....
— — — — — — — — — — — — — — — — ......
.. οτι ..... ελευθερ .... π ... ρι ...... συγγνωμη .... ζ ..
λ .. τω πατω ... τῇ ἐμφάκτ .... ἀνάγκην ἔχει
κατατιθεναι χρηματ .... εχεται δε ....
.... ουτα .... ||[i]) || || || || || ||[k])

— — — — — — — — —

rum actione tenetur. Idem est, etsi actio adversus heredes non competit.

Si vero per obreptionem fundo tuo vel civitatis L. 8. §. 1. D. III. 5.
petito ampliores fructus fuero consequutus, hos tibi vel civitati praestabo.

Si convento negotiorum gestore ac compensatio- §. 2.
nem opponente quocunque modo iudex compensationem non admiserit, dicta actio eius nomine salva est. Quodsi post examinationem iudex compensationem reprobavit, et deinde negotiorum gestor eiusdem debiti nomine rursus agere vult, actiones ei perimuntur: obstat enim ei exceptio rei iudicatae.

Si ex duobus sociis alter me prohibuerit admi- §. 3.
nistrare, ipse quidem neque per me neque per alterum socium damnum sentit. Qui autem me non prohibuit, tenetur mihi: quoniam, etsi mutuam pecuniam alteri ex sociis altero prohibente dedero, obligatur mihi, qui pecuniam mutuam accepit.

VIII. *Scaevol.* Quod utiliter gestum est, do- L. 9. D. eod.
minus ratum habere compellitur, et quod ratum habuerit, valet, quamvis male gestum sit: ideoque competit negotiorum gestorum actio: ratihabitio enim id, quod gestum est, confirmat, sicut si debitum exegerit aut vendiderit.

IX. *Ulpian.* Et ipse consequitur, quod impen- L. 10. pr. D. eod.
dit, nisi specialiter inter eos convenerit, ut neuter adversus alterum habeat actionem.

Si utiliter gessero, licet effectum prosperum non §. 1.
habuerit, quod gestum est, negotiorum gestorum habeo actionem: forte enim servus, quem aegrum curavi, obiit, vel domus refecta exusta est. Non gerit autem utiliter, qui gerit, quod dominum onerat, vel qui rem non necessariam administrat. Licet enim cuique et damni infecti actione instituta rem suam derelinquere. Non sufficit autem, si gestor putet, se utiliter gerere: sed re ipsa utiliter gerere debet.

X. *Pomponius.* Qui negotia absentis et igno- L. 11. D. eod.
rantis gerit, dolum et culpam praestat. Interdum etiam casum fortuitum agnoscere cogitur: nam si negotiationem, quam dominus exercere non solebat, exercuerit, ipse quidem damnum agnoscit, lucrum autem dominus sibi vindicat. Quodsi in quibusdam

ideo, quasi opus sit ut fideiussorum copiam habeat, sed etiam ideo, [quia opus est, ut adversarius] accipiat cautionem de rato ab ipso oblatam. Didicisti enim in fine dig. 40 tit. *de procuratoribus* huius libri, eos, quibus permissum est etiam sine mandato agere, si dominus contrariam voluntatem habere probetur, [quamvis dominum] ratam rem habiturum [caveant, non] posse agere. Haec de his, quae alii domino debent. In his autem, quae negotiorum gestor ipse domino debet, procul dubio .... — || || || || || || ||.

(*Complura desiderantur.*)

16) *Heimb.* αὐτοῦ.

17) *Fabr.* et *Heimb.* θ'. Sed in Synopsi p. 103 est κεφ. η'. Qui numerus etiam in nostro Codice olim appositus fuisse videtur.

18) *Fabr.* et *Heimb.* ι'. Sed in Syn. p. 104 est κεφ. θ'.

19) *Fabr.* et *Heimb.* ια'. Consentit Nicaeus in scholio, quod legitur apud *Heimb.* II. p. 720. Sed in Syn. p. 104 est κεφ. ι'.

i) Quatuor priorum linearum verba initialia legi. Haec erant: lin. 1: κατὰ κληρονόμου — lin. 2: κατέβαλεν ἑαυτῷ τῇ διοικήσει — lin. 3: .... κατέχεται — lin. 4: διὰ τῆς ἐμφάκτουμ.

k) Expl. fol. 153. 148.

κέρδος, ἐν τισι δὲ ζημία γένηται, ἀντιλλογίζεται ἀλλήλοις τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία.

L. 12. D. III. 5. [ια'.][20]) Οὐλπιαν. Τῷ κληρονόμῳ τοῦ αἰχμαλώτου καὶ τοῦ διαθεμένου ὑπεξουσίου στρατιώτου δίδοται ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγή· καὶ ἀρκεῖ ὡς ἐπὶ τῶν ζώντων, τὸ χρησίμως διοικηθῆναι τὰ τοῦ τελευτήσαντος, κἂν ἐναντίον ἔσχεν ἀποτέλεσμα.

L. 13. D. eod. [ιβ'.][21]) Παῦλ. Ἐὰν χρεωστούμενος παρὰ σοῦ πεντήκοντα νομίσματα σοῦ τελευτήσαντος καὶ[22]) μήπω ὑπεισελθόντος τοῦ κληρονόμου διοικήσω τὴν κληρονομίαν σου καὶ δαπανήσω ἕτερα δέκα, εἶτα πωλήσω πρᾶγμα ὀφεῖλον πραθῆναι, καὶ λάβω ὑπὲρ τῆς τούτου τιμῆς νομίσματα ἑκατόν, ἐὰν ἀπόθωμαι αὐτὰ καὶ χωρὶς ῥᾳθυμίας μου ἀπόλωνται, εἰ μὲν μὴ ὑπῆν εὔλογος αἰτία τοῦ ἀποθέσθαι με, οὐ μόνον τὰ πεντήκοντα νομίσματα ἀπόλλω, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐχρῆν με καταβαλεῖν καὶ ἐμαυτῷ καὶ τοῖς δανεισταῖς, καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ἐγκινδυνεύω· τὰ δὲ δέκα, ἅπερ ἐδαπάνησα, παρακρατῶ. εἰ δὲ δι' εὔλογον αἰτίαν ἀπεθέμην, καὶ τὰ πεντήκοντα ἀπαιτῶ

L. 14. D. eod. ιγ'.[23]) Ulpi. Ὑπεξουσίου υἱοῦ διοικοῦντος ἁρμόζει κατὰ τοῦ πατρὸς ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ καὶ ἡ περὶ τῆς δαπάνης. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ δούλης διοικησάσης.

L. 15. D. eod. ιδ'.[24]) [Παῦλ.] Ἡ ἀρχὴ τῆς διοικήσεως σκοπεῖται· τυχὸν γὰρ διῴκησα πράγματα δούλου ἢ ἀνήβου ἢ ὑπεξουσίου, καὶ ἐν τῷ διοικεῖν με ὁ μὲν ἠλευθερώθη, ὁ δὲ ἤβησεν, ὁ δὲ αὐτεξούσιος ἐγίνετο· εἰ

lucrum, in quibusdam damnum factum sit, lucrum cum damno invicem compensatur.

XI. Ulpian. Successori captivi et filiifamilias militis ex testamento negotiorum gestorum actio datur: et ut in vivorum negotiis sufficit, utiliter gesta esse negotia defuncti, licet contrarium effectum habuerint.

XII. Paul. Si mihi quinquaginta solidos debuisti, et mortuo te necdum adita hereditate hereditatem tuam administravi et decem impendi, deinde etiam rem vendidi, quam vendi necesse erat, et pretii eius nomine centum consequutus sum, si haec deposuerim eaque sine culpa mea perierint, si quidem non fuerit iusta causa ea deponendi, non solum quinquaginta solidos amitto, sed quia debui et mihi et creditoribus solvere, reliquorum quoque periculum ad me pertinet; decem vero, quae impendi, retineo. Si vero ex iusta causa deposui, quinquaginta quoque peto.

XIII. Ulpi. Si filiusfamilias negotia gessit, adversus patrem competit de peculio actio et de in rem verso. Idem et in ancilla, quae negotia gessit.

XIV. Paul. Initium administrationis spectatur: veluti si negotia gessi servi vel pupilli vel filiifamilias, et dum gererem liber aut pubes aut sui iuris effectus est: nisi forte ab initio id mihi proposuerim,

τόκῳ[l]) δοθῇ καὶ ἡ ἐπερωτηθεῖσα ποινὴ κομμιτευομένη μετὰ ἐμπρόθεσμον, ἢ διδιὼς ὁ νεγοτιογέστωρ, μὴ κομπρομίσσου ποινὴ κομμιτευθῇ. (θὲς γάρ, ὅτι κομπρομισσάριον εἵλετο δικαστὴν ὁ τελευτήσας καὶ ἐπερωτήθη ποινὴν εἰ μὴ ποιήσῃ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπικριθησόμενα, καὶ ἀποφηναμένου τοῦ κομπρομισσαρίου δοῦναι αὐτῷ[m]) ρ' νομίσματα τῆσδε τῆς[n]) προθεσμίας ἐντὸς ἐτελεύτησε μήπω ταῦτα παρασχόμενος,) καὶ διδιὼς ὁ νεγοτιογέστωρ, μὴ τῶν χρημάτων ἐμπροθέσμως μὴ καταβαλομένων κομμιτευθῇ ἡ τοῦ κομπρομίσσου ποινή, ἀπέθετο τὰ ρ' νομίσματα, τότε καὶ τὰ ν' νομίσματα καὶ τὰ ι' τὸν κληρονόμον ἀπαιτεῖ, μηδὲν ὅλως περὶ τῶν ρ' νομισμάτων κινδυνεύων. τραϊεκτίκιον δέ ἐστι τὸ δάνειον τὸ διαπόντιον ἐπὶ ἐμπορίᾳ παρεχόμενον.

κυρ. τινὸς χρεωστοῦντός μοι ν' νομίσματα[o]) πωλήσας πράγματα χερεδιτάρια ἔλαβον ρ' νομίσματα, καὶ ἀπεθέμην ἐν οἰκίᾳ καὶ ἀπώλοντο ἄνευ κούλπας μου. εἰ μὲν ἀλόγως ἀπεθέμην, κινδυνεύω ἐπὶ τοῖς ρ' νομίσμασιν· ἔδει γάρ με καταβαλεῖν ἐμαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς· τὰ δὲ ι', [ἃ][p]) ἀνήλωσα, παρακρατῶ. εἰ δὲ εὐλόγως, τυχὸν γὰρ ἐδεδίειν μὴ τὸ δημόσιον χωρήσῃ κατὰ τῶν ἀγρῶν ἢ κομμιτευθῇ ἡ ποινὴ ἢ τοῦ τραϊεκτικίου[q]) ἢ τοῦ κομπρομίσσου, τὰ ξ' ἀπαιτῶ τὸν κληρονόμον.

ἐπὶ τῆς δούλης πῶς ἁρμόζει ἡ δε πεκουλίο, γινώσκεις βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κς' διατ. ια'.[r])

ἐπὶ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δεῖ σκοπῆσαι ἕκαστον καιρὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ οἵας [εἰσὶ] καταστάσεως ἢ αἱρέσεως[s]) τῶν πραγμάτων δεσπόται. τί γάρ; ὅτε ἐν ἀρχῇ πουπίλλος ἦν ἢ δοῦλος ἢ ὑπεξούσιος καὶ τῆς διοικήσεως ἐκτεινομένης ἥβησεν ἢ ἐλεύθερος ἢ αὐτεξούσιος ἐγίνετο; δοκεῖ[t]) οὖν ὡς εἴρηται πρὸς τὴν τῶν προσώπων[u]) ποιότητα καὶ τὴν ἀγωγὴν τυπου-

24. [Steph. index l. 13]. ..... praestetur etiam poena conventionalis post diem commissa, vel metuerit negotiorum gestor, ne committeretur poena compromissi, (finge enim defunctum compromissarium iudicem elegisse et poenam promisisse, nisi faceret, quae ab eo iudicata fuerint, et quum iudex compromissarius iudicasset, ut intra certum tempus centum solidos solveret, mortuum esse priusquam haec praestitisset,) itaque metuerit negotiorum gestor, ne pecunia intra diem non soluta compromissi poena committeretur, centum solidos deposuit, tunc tam quinquaginta quam decem ab herede exigit, nec omnino centum illorum periculum sustinet. Traiectitia autem pecunia est, quae negotiationis causa trans mare mutuo datur.

25. Cyr. [l. 13]. Eius, qui mihi quinquaginta solidos debebat, rebus hereditariis venditis C solidos accepi, eosque in domo deposui et sine culpa mea deperditi sunt. Si quidem sine causa deposui, C solidorum periculum sustineo: oportebat enim me mihi et reliquis creditoribus solvere: decem autem, quae impendi, retineo. Si vero ex iusta causa, (forte enim metueram, ne fiscus praedia acciperet vel committeretur poena sive traiectitiae pecuniae sive compromissi,) sexaginta ab herede exigo.

26. [Anon. ad l. 14]. Quomodo in ancilla de peculio actio competat, discis lib. IV Cod. tit. 26 const. 11.

27. [Steph. index l. 15]. In negotiorum gestorum actione quodlibet tempus ab initio spectari debet et cuius status sive conditionis domini negotiorum sunt. Quid enim? si initio pupillus vel servus vel filiusfamilias esset, et durante gestione pubes factus sit vel liber vel sui iuris? Oportet igitur secundum personarum quali-

20) Fabr. et Heimb. ιβ'.
21) Fabr. et Heimb. ιγ'.
22) Hoc verbo inc. fol. 165. 168.
23) Fabr. et Heimb. ιδ'.
24) Fabr. et Heimb. ιε'.

l) Inc. fol 165. 168. Quae initio desunt, forte suppleri possunt ex schol. f. II. 323 Fabr. (Heimb. p. 211.)
m) Lege αὐτόν.
n) Cod. τῆς δὲ προθ.
o) Legeram: τίνος χρεωστῶν μ. ν νομίσματα.
p) Cod. non habet.
q) Cod. τραϊεκτίκου.
r) Cod. ια'.
s) In Cod. videbar mihi legere ἢ αἵρεσις.
t) Lege δεῖ.
u) In Cod. primo scriptum erat πραγμάτων, sed superscriptum προσώπων.

μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς σκοπὸν ἔσχον, ἓν πρᾶγμα χειρίσαι, καὶ μετὰ τὸ συμβῆναι τὰ εἰρημένα ἑτέρῳ λογισμῷ διῴκησα ἄλλα[25])· ἐνταῦθα γὰρ πολλῶν ὄντων τῶν διοικηθέντων πρὸς τὴν ποιότητα τῶν προσώπων τυποῦται ἡ ἀγωγή.

ιε΄.[26]) Idem. Καὶ ἔνθα γάρ τις διοικεῖ τὰ πράγματά μου, οὐ πολλά, ἀλλ' ἕν ἐστι τὸ διοικηθέν, εἰ μὴ σκοπὸν ἐσχηκὼς ἓν πρᾶγμα διοικῆσαι καὶ ἀναχωρῆσαι μετὰ ταῦτα λογισμῷ ἑτέρῳ διοικήσῃ τι νέον.

ις΄.[27]) Ulpi. Δοῦλος διοικῶν τινος πράγματα[28])

σθαι καὶ τὴν καταδίκην, εἰ μὴ ἄρα ὁ νεγοτιογέστωρ ἐξ ἀρχῆς πουπίλλου ἢ δούλου ἢ ὑπεξουσίου προθέμενος πράγματα διοικῆσαι μετὰ ταῦτα ἡβήσαντος τοῦ πουπίλλου ἢ ἐλευθέρου ἢ αὐτεξουσίου γενομένου τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων ἤμειψε τὴν οἰκείαν διάθεσιν. καὶ ὡς ἐφήβου λοιπὸν ἢ ἐλευθέρου ἢ αὐτεξουσίου ἤρξατο ἕτερά τινα[v]) πράγματα διαφέροντα τοῖς εἰρημένοις προσώποις διοικεῖν. τότε γὰρ πολλὰ εἶναι νομίζεται νεγότια, καὶ πρὸς τὴν τῶν προσώπων ποιότητα καὶ ἡ ἀγωγὴ τυποῦται καὶ ἡ καταδίκη μετρεῖται· οἷον[w]) ὑπὲρ μὲν τῶν πραγμάτων τῶν[x]) ἐν ἀνηβότητι διοικηθέντων ἤτοι τῆς αὐτῶν διοικήσεως ἔχει τὴν νεγοτιορουμ γεστόρουμ, δι' ἧς ἀπαιτεῖ αὐτὸν οὐ τὸ πᾶν ὃν ἐδαπάνησεν, ἀλλ' εἰς ὅ τι μόνον ἐποίησεν αὐτὸν πλουσιώτερον· ὑπὲρ δὲ τῶν πραγμάτων τῶν διοικηθέντων ἐν καιρῷ ὑπεξουσιότητος ἢ ἐν καιρῷ δουλείας ἤτοι τῆς αὐτῶν διοικήσεως, εἰς ὅσον εἶχεν αὐτοῦ[y]) τὸ πεκούλιον ἤτοι εἰς ὅσον εὐπορεῖ ὁ μετὰ ταῦτα γενόμενος αὐτεξούσιος· ὑπὲρ δὲ τῶν[z]) μετὰ [τὴν] ἐφηβότητα[a]) ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὴν αὐτεξουσιότητα διοικηθέντων πραγμάτων ἔχει τὴν νεγοτιορουμ γεστόρουμ εἰς ὁλόκληρον. δεῖ γὰρ τῇ ἀρχῇ προσέχειν ἑκάστης διοικήσεως καὶ σκοπεῖν τὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῶν προσώπων[b]) κατάστασιν καὶ οὕτω ποιεῖσθαι τὴν καταδίκην. ὅτι δὲ ὁ πουπίλλος εἰς εἴ τι γέγονε πλουσιώτερος μόνον κατέχεται τῇ νεγοτιορουμ γεστόρουμ, μαρτυρεῖ πανταχοῦ ἡ τοῦ Πίου γινομένη διάταξις, βουλομένη τὸν πουπίλλον καὶ ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων δίχα τοῦ ἐπιτρόπου γεγενημένων ἐν οἷς μόνον ἐγίνετο πλουσιώτερος κατέχεσθαι, μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ λς΄ διγ. ὅπερ ἀνάγν. διὰ τὴν ἐκεῖ κειμένην ἀναπλήρωσιν.

κυρ. ἐπὶ τῆς διοικήσεως τὴν ἀρχὴν σκοποῦμεν καὶ ἡ αὐτὴ νοεῖται διοίκησις, ἐὰν ἀνήβου ἢ δούλου πράγματα διῴκησα ἢ ὑπεξουσίου, καὶ γέγονεν ἔφηβος ἢ αὐτεξούσιος ἢ ἐλεύθερος, εἰ μὴ ἄρα προσῆλθον ὡς ἓν πρᾶγμα διοικῆσαι καὶ μετὰ ταῦτα ἕτερον διῴκησα· τότε γὰρ πολλαὶ διοικήσεις εἰσί. μία ἐστὶν ἡ διοίκησις, κἂν πολλὰ πράγματά ἐστιν, εἰ μὴ προσῆλθον ὡς ἓν διοικῆσον, εἶτα καὶ ἕτερον διῴκησα.

τοῦ ἀνων. ἑκάστου γὰρ συναλλάγματος ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία σκοπεῖται, ὡς βι. ιδ΄ τι. ϛ΄ διγ. ιβ΄ καὶ βι. ιϛ΄ τι. γ΄ διγ. α΄ καὶ βι. ιζ΄ τι. α΄ διγ. [η΄]. ἀνάγν. τούτου τοῦ τι. ξα΄ καὶ τι. β΄ τοῦ βι. διγ. νη΄ θε. γ΄.

τοῦ αὐτοῦ. ὁ μὲν γὰρ πουπίλλος εἰς ὃ ἐγένετο εὔπορος ἐνέχεται ἐκ τῶν χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου συναλλαγμάτων, ὡς διγ. λϛ΄, ἐπὶ δὲ τοῦ δούλου καὶ τοῦ ὑπεξουσίου υἱοῦ ἡ δε πεκουλίο καὶ τὸ βέρσον, ὡς διγ. ιγ΄.[c]) αὐτὸς δὲ ὁ ὑπεξούσιος καὶ μετὰ ἐμαγκιπατίονα καὶ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται κατὰ τὴν διάστιξιν τοῦ ε΄ τι. τοῦ ιδ΄ βι. ὁ δὲ τέλειος καὶ αὐτεξούσιος εἰς ὅσον χρησίμως ἐδαπανήθη. ἀνάγν. τὸ ἑξῆς καὶ β΄ διγ. καὶ τὸ μδ΄ καὶ βι. δ΄[d]) τοῦ κώδ. τι. ιδ΄.

ἐὰν δοῦλος τὰ ἐμὰ πράγματα διοικήσας ἐπιμείνῃ καὶ μετὰ τὴν ἐλ[ευθερίαν διοικῶν] τὰ ἡμέτερα πράγματα, λέγει ὁ [οὐλ]-

ut unum negotium gererem, et postea, quam dicta evenerint, alio animo alia negotia gesserim: hic enim, quum plura negotia gesta sint, pro qualitate personarum actio formatur.

XV. *Idem.* Nam et quum quis negotia mea gerit, non multa negotia sunt, sed unum, nisi, quum sibi proposuerit, ut unum negotium gereret et ita discederet, postea alio animo novum negotium gesserit. L. 16. D. III. 5.

XVI. *Ulpi.* Servus, qui alicuius negotia gerit L. 17. D. eod.

tatem actionem formare et condemnationem, nisi negotiorum gestor ab initio sibi proposuerit pupilli vel servi vel filiifamilias negotia gerere, postea autem, quum pupillus ad pubertatem venisset vel dominus negotiorum factus esset liber vel sui iuris, mutaverit consilium, et iam alia quaedam negotia ad personas illas pertinentia tamquam puberis vel liberi vel emancipati gerere coeperit. Tunc enim multa negotia esse videntur, et secundum qualitatem personarum et actio formatur et condemnatio moderatur; verbi gratia ob negotia ante pubertatem gesta sive administrationem eorum negotiorum gestorum actionem habet, qua ab eo non solidum, quod impendit, sed tantum id, in quantum eum locupletiorem fecit, consequitur: ob negotia durante potestate vel servitute gesta sive administrationem eorum, in quantum peculio eius continebatur vel in quantum emancipatus locupletior est: denique ob negotia post pubertatem vel manumissionem vel emancipationem gesta negotiorum gestorum actionem in solidum habet. Nam initium cuiusque administrationis attendendum, et quis eo tempore status personarum fuerit spectandum est, et sic condemnatio facienda. Caeterum pupillum negotiorum gestorum actione in id tantum teneri, in quantum locupletior factus est, omnino testatur Pii constitutio, quae pupillum etiam ex contractibus sine tutore celebratis duntaxat quatenus locupletior factus est teneri vult, et testatur etiam dig. 36 [37 pr.], quod legas propter ampliationem quam continet.

28. *Cyr.* [*l.* 15. 16]. In negotiorum gestione initium spectamus, eademque administratio esse videtur, si impuberis vel servi negotia gessero vel filiifamilias, isque pubes vel sui iuris vel liber factus sit, nisi forte quasi unum negotium gesturus accessi et postea aliud gessi: tunc enim plures administrationes sunt. Una administratio est, licet plura negotia sint, nisi accessero tamquam unum gesturus et postea etiam aliud gessero.

29. *Anon.* [*ad l.* 15]. Nam cuiuslibet contractus initium et causa spectatur, ut lib. XIV tit. 6 dig. 12 et lib. XVI tit. 3 dig. 1 [§. 30] et lib. XVII tit. 1 dig. 8 [pr.]. Lege etiam dig. 61 eius tituli et tit. 2 eius libri dig. 58 them. 3 [§. 3].

30. *Eiusdem* [*ad l.* 15]. Pupillus enim ex contractibus sine tutoris auctoritate initis in quantum locupletior factus est tenetur, ut dig. 36 [37 pr.], in servo autem et filiofamilias de peculio et de in rem verso actio competit, ut dig. 13 [14]. Ipse vero filiusfamilias etiam post emancipationem et post mortem patris in quantum facere potest condemnatur secundum distinctionem tit 5 lib. XIV. Pubes autem et sui iuris constitutus, quatenus utiliter impensum est. Lege dig. sequens et dig. 2 et dig. 44 [45 pr.] et lib. IV Cod. tit. 14.

31. [*Steph. index l.* 17. 18]. Si servus res meas administraverit atque etiam post manumissionem res meas

25) Cod. ἀλλ' ἐνταῦθα.
26) *Fabr.* et *Heimb.* ιϛ΄.
27) *Fabr.* et *Heimb.* ιζ΄.
28) Expl. fol. 105. 108. Inc. fol. 116. 119.

v) Literarum ductus minus certi sunt. Legebam: ἕτερά τι τα.
w) Sequentia habet *Fabr.* II. 323 schol. g et *Heimb.* p. 212. Inde nonnulla in nostro emendavi.
x) Cod. τῶν τῷ ἐν.
y) Cod: αὐτόν. Forte: αὐτῶν.
z) Cod. τήν.
a) Cod. ἀνηβότητα.
b) Cod. πραγμάτων.
c) Cod. ι΄. Sed legendum ιγ΄, licet nobis sit dig. 14.
d) Numerus dubius est.

καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει, οὔτε τῇ περὶ ἐντολῆς ἀγωγῇ οὔτε τῇ περὶ διοικήσεως ἐνέχεται εἰς ἅπερ ἐν καιρῷ δουλείας διῴκησεν, εἰ μὴ ἄρα οὕτως ἑκατέρα διοίκησις ἥνωται, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν χωρίζεσθαι.

et post manumissionem in administratione perseveravit, neque mandati neque negotiorum gestorum actione tenetur eorum nomine, quae tempore servitutis gessit, nisi forte utraque administratio ita connexa sit, ut eius rationes separari non possint.

I. 18. D. III. 5. ιζ'.[29]) Paul. Εἰ δὲ καὶ μετὰ ἐλευθερίαν διοικῶν καὶ δυνάμενος ἑαυτὸν ἀπαιτῆσαι[30]) ἐκ τοῦ πεκουλίου τὰ ἐν δουλείᾳ παρ' αὐτοῦ λοιπασθέντα παρημέλησεν, ἐνέχεται, κἂν μὴ ᾖν ἡ διοίκησις ἡνωμένη.

XVII. *Paul.* Sed et si post manumissionem negotia gerens, quum a semet ipso exigere ex peculio posset ea, quae in servitute reliquatus est, id neglexerit, tenetur, etiamsi non connexa administratio fuerit.

πιανός, οὐκ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν λόγους τῆς ἐν καιρῷ [δουλείας] παρασχεῖν διοικήσεως· ταύτην φαμὲν e) τὴν διοίκησιν, ἣν ἐπεραίωσε ἔτι ἐν δουλείᾳ, οὐκ ἀναγκάζεται μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀποδίδοσθαι. [ὥστε οὖν] f) οὐ δίδωσι λόγους μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γενομένης ἐν καιρῷ δουλείας διοικ[ήσεως] ὁ ἐλευθερωθείς, ἐν ᾧ μὴ κονέξα καὶ ἡνωμένη ἦν ἡ διοίκησις. εἰ γὰρ κονέξα ἦν, ὡς μὴ δύνασθαι τὸν λόγον τῆς ἐν καιρῷ ἐλευθερίας χωρίζεσθαι διοικήσεως, καὶ ἰδικῶς μὲν τοῦτο, ἰδικῶς δὲ ἐκεῖνο ἀποδίδοσθαι, ἀλλὰ κονέξα ἦν, ὡς εἶπον, ἡ διοίκησις (τυχὸν g) γὰρ ᾠκοδόμησεν οἰκίαν, ἧς ἐν καιρῷ δουλείας h) ἀρξάμενος ταύτην μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπεραίωσεν) εἰ τοίνυν κονέξα ἐστὶν ἡ διοίκησις καὶ ἤρχθη μὲν ἐν καιρῷ δουλείας ἐπεραιώθη δὲ ἐν καιρῷ ἐλευθερίας, λέγει οὐλπιανός, ἐνάγεσθαι αὐτὸν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν δουλείᾳ διοικήσεως ἢ τῇ μανδάτι ἢ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· καὶ μανδάτι μέν, ὅτε αὐτῷ ἐνετείλατο διοικῆσαι, νεγοτιόρουμ δὲ γεστόρουμ, ὅτε καὶ μὴ κατὰ μανδάτον ἀλλὰ διαθέσει τοῦ δεσπότου διῴκησε. καὶ σημ. ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἄχρηστον μανδάτον διὰ τῆς κονέξας ἰσχυροποιεῖται διοικήσεως, καὶ ὅτι ἡ i) μὴ ἁρμόσασα ἐπὶ τοῖς k) ἐν καιρῷ δουλείας διοικηθεῖσι νεγοτιόρουμ γεστόρουμ διὰ τῆς κονέξας διοικήσεως δίδοται. ταῦτα μὲν οὖν, εἰ κονέξα ἦν ἡ διοίκησις. εἰ γὰρ μὴ κονέξα ἦν ἡ διοίκησις, οὐκ ἀναγκάζεται τῆς ἐν καιρῷ δουλείας λόγους παρασχεῖν διοικήσεως, οὐδὲ καταφέρεται εἰς τὸ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ οὐδὲ εἰς τὸ τῆς μανδάτι δικαστήριον ἡ ἐν καιρῷ δουλείας γενομένη δαπάνη ἢ διοίκησις. ὥστε ἀμέλει φησίν, ἐάν τις ἐν καιρῷ δουλείας ψιλὸν ἔδαφος ὠνησάμενος οἰκοδομήσῃ οἶκον, τούτου δὲ καταπεσόντος μετὰ ταῦτα ἠλευθερώθη l), μήτε νοεῖσθαι μήτε προβαίνειν λοιπὸν ἐπὶ αὐτὸ m) γίνεσθαι κονέξαν διοίκησιν εἰς τὰ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν γεγενημένα, καὶ μηδὲν ἐκ . . τ . . προύπαργμα καταφέρεται n) εἰς τὸ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δικαστήριον· ἐπειδὴ τῆς ἐν τῷ προλαβόντι χρόνῳ τουτέστι τῆς ἐν καιρῷ δουλείας διοικήσεως οὐδὲν ἕτερον εἰς τὸ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καταφέρεσθαι o), εἰ μὴ ἐκεῖνο καὶ μόνον, οὗ ἐκτὸς οὐ δύναται σκοπεῖσθαί τε καὶ διαλυτοῦσθαι τῶν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν διοικηθέντων λόγος, τουτέστιν εἰ μὴ p) κονέξα ἦν ἡ διοίκησις. ταῦτα μὲν οὖν ὁ οὐλπιανός. ὁ δὲ πρόκουλος καὶ πήγασος φασιν, ὅτι ἐὰν ὅλως ὁ οἰκέτης ἐπιμείνῃ καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῇ διοικήσει, ἀγαθὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει πίστιν ὀφείλει παρέχειν. διὰ τοῦτο ὅσον ἤμελλε ἀπαιτεῖν, εἰ δ' ἂν ἕτερός τις ἔτυχε διοικήσας τὰ πράγματα, τοσοῦτον παρέξει διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ὅστις ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει μὴ ἀπῄτησε. τοῦτο δὲ φασιν πρόκουλός τε καὶ πήγασος, ἐν ᾧ εἶχέ τι ἐν πεκουλίῳ ὁ οἰκέτης ὁ γενόμενος ἐλεύθερος, οὗτινος πεκουλίου τῇ παρακατασχέσει φυλάττεσθαι ἠδύνατο τὸ ἐποφληθὲν παρ' αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ χάριν τῆς ἐν καιρῷ δουλείας διοικήσεως τουτέστιν ὅπερ κατέχων ἠδύνατο περιποιεῖν τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων τὸ ἀζήμιον.

administrare perseveraverit, Ulpianus dicit, eum non cogi administrationis tempore servitutis gestae rationes reddere: hanc administrationem, ait, quam adhuc in servitute constitutus perfecit, post manumissionem non cogitur reddere. Itaque qui manumissus est, post manumissionem non reddit rationes administrationis tempore servitutis gestae, nisi connexa et coniuncta sit administratio. Nam si connexa sit, ut non possit ratio eius, quod tempore servitutis gessit, separari ab eo, quod tempore libertatis gessit, et seorsum hoc seorsum illud reddi, sed ut dixi coniuncta fuerit administratio, (forte enim domum exstruxit, eamque tempore servitutis inchoavit et post manumissionem perfecit,) si igitur connexa est administratio, et inchoata est tempore servitutis, perfecta autem tempore libertatis, dicit Ulpianus, conveniri eum ob res in servitute gestas vel mandati vel negotiorum gestorum actione: mandati quidem, si ei mandaverit ut gereret, negotiorum autem gestorum, si non ex mandato sed contemplatione domini gesserit. Et nota, mandatum initio inutile convalescere ob connexam administrationem, et negotiorum gestorum actionem, quae de rebus tempore servitutis gestis non competeret, ob connexam administrationem dari. Haec quidem, si administratio connexa erat. Nam si administratio connexa non erat, non cogitur rationes reddere negotiorum tempore servitutis gestorum, nec administratio vel sumtus tempore servitutis facti in negotiorum gestorum vel mandati iudicium deducuntur. Denique ait, si quis tempore servitutis aream emerit et in ea insulam aedificaverit, et postquam ea corruisset, manumissus sit, ... non intelligi nec esse connexam administrationem cum iis, quae post manumissionem facta sunt, nec ullum ex antecedentibus factis in negotiorum gestorum iudicium venit; quia ex superioris temporis administratione, hoc est quae tempore servitutis facta est, nihil aliud in negotiorum gestorum iudicium deducitur, nisi id solum, sine quo ratio negotiorum post manumissionem gestorum spectari et expediri non potest, hoc est id, in quo administratio connexa erat. Haec Ulpianus. Proculus autem et Pegasus dicunt, si servus post manumissionem in administratione perseveraverit, utique eum bonam fidem in administratione praestare debere. Ideo quantum exigere potuisset, si quis alius negotia gessisset, tantum negotiorum gestorum actione praestabit, qui post manumissionem in administratione perseverans a semet ipso non exegit. Hoc autem dicunt Proculus et Pegasus, si servus, qui manumissus est, in peculio quid habuit, cuius peculii retentione servari potuit, quod domino debebat ob negotia in servitute administrata, hoc est quo retento dominum negotiorum indemnem servare potuit.

τοῦ ἀνων. . . ωτ . . διὰ τὸ εἰρημένον βι. ί. τί. . . διγ. νη'.

32. *Anon.* [*ad l. 1*]. .... propter id quod dicitur lib. X tit... dig. 58 (!).

29) *Fabr.* et *Heimb.* ιη'.

30) *Heimb.* addit: καὶ παρακρατῆσαι.

e) Forte: φησί.
f) In Cod: . . ενσεν legere mihi videbar.
g) Vide schol. l. II. 323 *Fabr.* apud *Heimb.* 212.
h) Expl. fol. 165. 168. Inc. fol. 110. 119.
i) Cod. εἰ.
k) Cod. τούς.

l) Videtur aliquid deesse, veluti: καὶ τὸ ἔδαφος ἐξεμέσθωσε.
m) Lege: αὐτοῦ scil. τοῦ οἴκου vel τοῦ ἐδάφους.
n) Malim: καταφέρεσθαι.
o) Adde δύναται, nisi malis legere: καταφέρεται.
p) Emendaverim: εἰς ὅ.

ιη'.[31]) Ιδεμ. Λογοποιεῖ[32]) δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς διοικήσεως, ἵνα γνωσθῇ, τί χρεωστεῖ ἐκ τῶν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν γινομένων· ἐφ' οἷς γὰρ ἐν δουλείᾳ κατὰ δόλον διῴκησεν ἢ ἐδαπάνησεν, οὐκ ἐνέχεται. καίτοι ἐχρῆν αὐτὸν φυσικὸν ὄντα χρεώστην καὶ τῇ διοικήσει ἐπιμένοντα καταβαλεῖν ἑαυτῷ, εἰ καὶ τότε μὲν οὐκ εἶχε πεκούλιον, ὕστερον δὲ ἔσχεν· ὥσπερ ὁ ἐν τῷ διοικεῖν[33]) ἐλευθερωθεὶς προσκαίρου ἢ ἐμπροθέσμου ἀγωγῆς ἐνέχεται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ, διὰ τί μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ.

Ἐὰν ἐλευθέρῳ καλῇ πίστει δουλεύοντί μοι ἐν-

XVIII. *Idem.* Rationem autem reddit ab initio administrationis, ut appareat, quid debeat ex his, quae post libertatem gerit: nam eorum nomine, quae in servitute dolo malo gessit vel impendit, non tenetur. At quum naturalis debitor esset et in administratione perseveraret, sibi solvere debebat, quamvis tunc temporis peculium non haberet, sed postea habuerit: sicut is, qui, dum negotia aliena gereret, actione temporali vel in diem restricta liberatus est, negotiorum gestorum actione tenetur, quia sibi non solvit. *L.* 19. §. 1. *et pr. D.* III. 5.

Si libero homini, qui bona fide mihi serviebat, §. 2.

τουτέστι φ) λογοποιεῖ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς διοικήσεως, τουτέστιν οὐχ ἵνα δόλον ἢ κούλπαν ὑπὲρ τῆς ἐν καιρῷ δουλείας διοικήσεως πάντως ἀπαιτηθῇ ὁ ἐλευθερωθεὶς καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει μὴ οὔσῃ δηλονότι κονέξα[r]), περὶ γὰρ τῆς μὴ κονέξας νῦν ἐστιν ὁ λόγος, οὐδὲ ἵνα πάντως ἀπαιτηθῇ τὸ ἀπὸ δόλου ἢ κούλπας εἴτε ἐπεκτήσατό τι εἴτε καὶ μή, ἀλλ' ἵνα γένηται δῆλον τί ἐλοιπάζετο κατὰ τὸν καιρόν, ἐν ᾧ ἤρξατο εἶναι ἐλεύθερος.

τοῦ ἀνων. περὶ τῶν ἐν δουλείᾳ τὴν δε δόλο δέδωκε βι. δ' τι. γ' διγ. ζ' θε. β'.

εἰ δὲ μὴ κονέξα ἦν ἡ διοίκησις, κατέχεται μὲν καὶ οὕτως τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, οὐκ ἀπαιτεῖται δὲ εἴτε κατὰ δόλον αὐτοῦ[s]) ἢ ῥᾳθυμίαν ἐν καιρῷ δουλείας ὁ τῶν πραγμάτων ἐζημιώθη δεσπότης, εἰ μὴ ἄρα ἔχων τι καὶ δυνάμενος ταῦτα καταβαλεῖν ἑαυτῷ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει μὴ κατέβαλεν. ση. δὲ ὅτι καὶ τὸ φυσικὸν χρέος κατάγει καὶ ἀπαιτεῖ ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ὥσπερ καὶ τὸ ἀπὸ ἀγωγῆς κατὰ κληρονόμων μὴ παραπεμπομένης.

33. [*Steph. index l.* 19 §. 1]. Rationes autem reddit ab initio administrationis, non ut dolum vel culpam ob administrationem tempore servitutis gestam omnino praestet, qui manumissus est et post manumissionem in administratione non connexa scilicet (nam de non connexa nunc sermo est) perseveravit, nec ut omnino dolum et culpam praestet sive quid acquisierit sive non, sed ut appareat, quid reliquum fuerit eo tempore, quo liber esse coepit.

34. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 1]. Ob facta in servitute de dolo actionem dedit lib. IV tit. 3 dig. 7 them. 2 [pr.].

35. [*Steph. index l.* 19 *pr.*]. Si vero non fuerit connexa administratio, tenetur quidem etiam tunc negotiorum gestorum, neque tamen praestat, si dolo eius vel culpa tempore servitutis damnum passus est negotiorum dominus, nisi forte sibi ipsi non solvit, quum post manumissionem in administratione perseverans aliquid haberet sibique solvere posset. Notes autem, etiam naturale debitum in negotiorum gestorum iudicium deduci, sicuti et id, quod temporali actione debetur et actione, quae in heredes non transmittitur.

ἐὰν τῷ κατὰ φύσιν ἐλευθέρῳ δουλεύοντί μοι βόνα φίδε ἐντείλωμαι διοικῆσαι τὰ ἡμέτερα πράγματα, οὐκ ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν μανδάτι· ἔμαθες γὰρ ὅτι τὸ μανδάτον συνάλλαγμά ἐστι, τὸ δὲ συνάλλαγμα διαθέσεως ἤρτηται καὶ ἑκουσίας δεῖται συναινέσεως δύο τινῶν ἢ καὶ πλειόνων, ὁ δὲ βόνα φίδε δουλεύων μοι οὐ προαιρέσει ἀλλ' ἀνάγκῃ δῆθεν τύχης ὑπεδέχετο τὸ μανδάτον, καὶ εἰκότως κατ' αὐτοῦ τὴν μανδάτι κινεῖν οὐ δυνήσομαι· τῇ μέντοι νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατέχεται, ἐπειδὴ καὶ τοῦ χειρίζειν τὰ ἡμέτερα πράγματα ἔσχε διάθεσιν καὶ τοιοῦτος ἦν, ὃς ἔνοχος ἠδύνατο γενέσθαι· κατὰ φύσιν γὰρ ἐλεύθερος ἦν. καὶ ση. πότε ἀποτυχόντος μανδάτου τίκτεται[t]) νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ ιγ' διγ. τῆς κομμοδάτι τῶν δε ῥέβους· τὸ γὰρ ἐπιπο . θεντ . . εἰρημένον ἐκεῖνα[u]) ὡς ἀπο . .[v]) τοῦ κέλσου φησὶν ὁ πομπώνιος καὶ αὐτοῦ ἀμφιβάλλοντος, εἴτε ἡ μανδάτι εἴτε ἡ πραεσκρίπτις βέρβις παρέχεται· οἶδε γὰρ μηδὲ ἑτέραν αὐτῶν κυρίως ἁρμόττειν· διὰ τοῦτο δὲ μόνον ἀνήγαγεν ἑαυτὸν ἐκεῖσε [ὁ] πομπώνιος καὶ ταῦτα ἀμφιβάλλων πρὸς τὸν ὅρον τῶν ἀγωγῶν, ἐπειδὴ βού[λεται] δεῖξαι τίνας, ὅτι ἁρμόττει κομμοδάτι[w]) ἀγωγὴ κατὰ τοῦ βόνα φίδε δουλεύ[οντος]. δῆλον δὲ ὅτι ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ .... ἐνταῦθά φησιν ...... — —

36. [*Steph. index l.* 19 §. 2]. Si libero homini, qui bona fide mihi serviebat, mandem, ut negotia mea gereret, mandati adversus eum agere non possum: didicisti enim mandatum esse contractum, contractus autem ab affectione initium sumit et spontaneo consensu duorum pluriumve indiget, ille autem, qui bona fide mihi serviebat, non sponte sed ex necessitate conditionis suae mandatum suscepit, ideoque mandati adversus eum agere non possum: sed negotiorum gestorum tenetur, quia et animum negotia mea gerendi habuit et is erat, qui obligari posset: natura enim liber erat. Et nota quando cessante mandato negotiorum gestorum actio nascatur. Nec videatur tibi contrarium, quod dictum est dig. 13 [§. 2] *commodati* in parte *de rebus*: nam quod ibi in specie aliqua dictum est, Pomponius tamquam ex Celso filio refert, qui et ipse dubitabat, mandati an praescriptis verbis danda esset actio: sciebat enim neutram proprie competere: ideo autem illic Pomponius quamquam dubitanter provocavit ad hanc definitionem actionum, quia ostendere volebat, commodati actionem esse adversus eum, qui bona fide serviat. Nimirum negotiorum gestorum actio .... hic dicit .... — —

τοῦ ἀνων. ....λα..............
διοικη... τ........ ἐνέχεταί μοι.

37. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 2]. — — tenetur mihi.

τοῦ αὐτοῦ. εἴρηται βι. μα' τι. α' διγ. [νδ'], ὅτι ... ὁ βόνα φίδε καθ' ὃν ... τ.. τ..[x]) δουλεύ[ων] γίνεταί [μοι ἔνοχος ἐ]περ[ωτώμενός τι] μοι ἢ [μ]ισ[θῶν ἢ μισθο]ύμενος ἢ ἀγοράζων ἢ πιπράσκων ἢ τὰ πράγματά [μο]υ διοικῶν [ἐν] ᾧ βλάπτει αὐτὰ ἀπὸ μεγάλης κούλπας. το της .... περωτησ.. κεῖται καὶ ˙˙ μα . τις διγ. μη.[y])

38. *Eiusdem* [*ad l.* 19 §. 2]. Dicitur lib XLI tit. 1 dig. 54 [§. 1. 2], eum, qui mihi bona fide serviat, obligari, si quid mihi promittat vel locet vel conducat vel emat vel vendat vel negotia mea gerat, si damnum det ex magna culpa .... — ......

31) *Fabr.* et *Heimb.* ιθ'. Sed et in Syn. p. 104 audit κεφ. ιη'.

32) Basilicus §. 1 huius legis Dig. praeponit principio.

33) Cod. οἷς ἐν.

φ) Hoc verbum delendum est, nisi quaedam, quae olim praecessissent, a librariis omissa sint.

r) Cod. μὴ οὔσης δηλονότι κονέξας.

s) Cod. αὐτός.

t) Lectio Codicis incerta. Forte: ἀποτυχίᾳ μανδάτου τίκτει.

u) Legerim: τὸ γὰρ ἐπὶ ὑποθέσει εἰρ. ἐκεῖσε.

v) Legendum: ἀπὸ υἱοῦ τοῦ κέλσου, vel: ὡς ἀπορίαν τοῦ κέλσου. Illud tamen praestare videtur.

w) In Cod. legebam: κατὰ τ. κ..

x) Legerim: ὅτι καὶ ὁ βόνα φίδε καθ' οἱονδήποτε τρόπον μοι δουλεύων.

y) Fortasse: τὸ περὶ τῆς ἐπερωτήσεως κεῖται καὶ βι. μα' τι. α' διγ. ρη'.

τείλωμαι πρᾶξαί τι, χώραν ἡ περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγὴ οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς διοικήσεως.

L. 19. §. 3. *D.* III. 5. Ἐὰν διοικῶν ἀπόντος μου τὰ πράγματά μου καλῇ πίστει ἀγοράσῃς ἐμὸν πρᾶγμα, ἀγνοῶν ἐμὸν εἶναι, καὶ διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσῃς, οὐκ ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ λαβεῖν αὐτό, ἐν ᾧ μέχρι τελείας χρήσεως ἠγνόησας. εἰ δὲ πρὸ τοῦ χρήσασθαί σε πρὸς τὸ δεσπόσαι ἔγνως, ὀφείλεις ὑποβαλεῖν τινα ἐκ προσώπου μου ἐνάγειν σοί, ἵνα τούτῳ τῷ τρόπῳ κἀμοὶ τὸ πρᾶγμα[34]) καὶ σοὶ ἡ τῆς ἐκνικήσεως ἐπερώτησις φυλαχθῇ. καὶ τοῦτο ποιῶν οὐχ ἁμαρτάνῃς δόλον.

§. 4. Καὶ[35]) τόκους, οὓς ἔλαβεν ἢ λαβεῖν ὁ διοικητὴς ἠδύνατο, δίδωσι, καὶ λαμβάνει, οὓς δέδωκεν ἢ οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὑπὲρ ὧν αὐτὸς οἴκοθεν ἐδαπάνησεν.

§ 5. Διοικήσας τὰ τοῦ αἰχμαλώτου ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν ὑποστρέψαντος αὐτοῦ.

L. 20. *D. eod.* ιθ'.[36]) ULPI. Εἰ δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀποθάνῃ, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτῶν[37]) ἁρμόζει ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγή.

L. 21. *pr. D. eod.* κ'.[38]) PAUL. Τριῶν ὄντων αἰχμαλώτων ὁ εἷς ἀπελύθη ἐφ' ᾧ ἀγαγεῖν ὑπὲρ τῶν τριῶν λύτρα καὶ ὥστε μὴ ὑποστρέψαντος αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι. ἐὰν αὐτοῦ μὴ ὑποστρέψαντος δώσουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ ἄλλοι, ἐνάγουσιν αὐτῷ.

§. 1. Ὁ διοικῶν[39]) κληρονομίαν ἀπροσέλευστον αὐτὴν ἔνοχον ἔχει καὶ αὐτῇ ἐνέχεται. διὸ ἀδιάφορόν ἐστιν,

τοῦ ἐναντιοφ. .... βι. ιγ'[z]) τι. ς' διγ. ιγ', ἀλλ' ὑ.. ...... ὅτι .... το γνώμ .... ἤρξατο διοικεῖν .... διρεκταν κακεινο πρὸς .... ἀνάγν. καὶ βι. με'[a]) τι. α' διγ. νδ'.[b])

οὐ μόνον τὸ κεφάλαιον ἀπαιτοῦμεν διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόκους, οὓς ἔλαβε ὁ νεγοτιογέστορ καὶ ὅσους ἠδύνατο λαβεῖν. ἐγκαλεῖται γὰρ ὁ νεγοτιογέστορ, εἰ δυνάμενος δανεῖσαι καὶ[c]) οὐκ ἐδάνεισεν, ἐν ᾧ[d]) δηλονότι ἔθος εἶχε δανείζειν ὁ τῶν πραγμάτων κύριος, ὥς φησι σκαιβόλας ἐν τῷ γ' τῶν ἀντιπαπιανοῦ τι. α' διγ. ιγ'. καὶ τοὐναντίον διὰ τῆς κοντραρίας νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀπαιτεῖ τόκους ὁ διοικήσας τὸν τῶν πραγμάτων δεσπότην, ὅσους αὐτὸς ὁ νεγοτιογέστορ παρ' ἑτέρων ὡς εἰκὸς ἐπὶ τῇ διοικήσει δανεισάμενος δέδωκεν, ἢ ὅσους ἠδύνατο λαβεῖν, εἰ δ' ἂν ἑτέροις ἐδάνεισε τὰ οἰκεῖα χρήματα, ἅπερ εἰς τὴν διοίκησιν ἐδαπάνησε τῶν τοῦ ἀπολιμπανομένου πραγμάτων.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. κβ' τι. α' διγ. ιγ', λε' καὶ βι. κ' τι. δ' διγ. ιβ' θε. ς' ἐν ᾧ φησιν ὅτι καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ δοθέντων τόκων λαμβάνει τόκους.

ὁ κληρονόμος[e]) διοικῶν τὴν κληρονομίαν ἀπροσέλευστον ἔνοχος ταύτῃ γίνεται καὶ ἔνοχον ταύτην καθίστησιν ἑαυτῷ, τοσοῦτον ὅτι ἐὰν τυχὸν β' νομίσματα μὲν περὶ τὴν κληρονομίαν δεόντως δαπανήσῃ, μὴ εὑρεθῇ [δὲ] πλουσιωτέρα διὰ τῆς τοιαύτης δα[πάνης] εἰ μὴ ἐπὶ [μόνῳ] ἑνί, τυχὸν γὰρ οἰκίαι κτισθεῖ[σαι] κατέπεσον ἢ καὶ οἰκέται φροντισθέντες ἐτελεύτησαν, ἔχει καὶ οὕτως ἐνεχομένην αὐτῷ[f]) τὴν κληρονομίαν ἐπὶ τοῖς β' νομίσμασιν. ὥστε εἰ καὶ πούπιλλος γένηται κληρονόμος καὶ ἐλθὼν ὁ διοικήσας κινήσῃ κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἐπὶ τοῖς β' [νομίσμασι] τοῖς δαπανηθεῖσιν, οὐ δυνα-

aliquid gerendum mandem, locum mandati actio non habet, sed negotiorum gestorum actio.

Si, quum me absente negotia mea gereres, rem meam bona fide emisti, ignorans meam esse, eamque usucepisti, negotiorum gestorum actionem adversus te non habeo, ut eam mihi restituas, si usque ad impletam usucapionem ignoraveris. Sed si ante impletam usucapionem cognoveris, debes subiicere aliquem, qui a te meo nomine vindicet, ut eo modo et mihi res et tibi evictionis stipulatio servetur. Quod si feceris, dolum non admittis.

Negotiorum gestor et usuras, quas percepit vel percipere potuit, praestat, et consequitur eas, quas ipse praestitit vel ex sua pecunia, quam impendit, percipere potuit.

Si negotia captivi gessi, cum eo negotiorum gestorum actio mihi est, si reversus fuerit.

XIX. *Ulpi.* Sin autem apud hostes decesserit, heredibus eius et adversus eos competit negotiorum gestorum actio.

XX. *Paul.* Quum tres capti essent ab hostibus, unus ex his dimissus est, ut pro tribus pretium redemtionis afferret et, nisi rediisset, reliqui pro eo pretium redemtionis praestarent. Si eo non reverso reliqui pro eo solverint, agunt cum eo.

Qui hereditatem nondum aditam administrat, eam sibi seque ei obligat. Ideo nihil refert, etiamsi pu-

39. *Enantioph.* [*ad l.* 19 §. 2]. [Lege] lib. XIII tit. 6 dig. 13 [§. 2] ...... — — — Lege etiam lib. XLI tit. 1 dig. 54.

40. [*Steph. index l* 19 §. 4]. Non solum sortem negotiorum gestorum actione exigimus, sed etiam usuras, quas percepit negotiorum gestor vel percipere potuit. Tenetur enim negotiorum gestor, si, quum foenerare posset, non foeneravit, si quidem negotiorum dominus solitus erat foenerare, ut ait Scaevola lib. III *Antipapiani* tit. 1 dig. 18 [§. 1]. Et e contrario negotiorum gestor contraria negotiorum gestorum actione a domino negotiorum usuras petit, quas ipse negotiorum gestor pecuniam ad negotia gerenda ab aliis mutuatus praestitit, vel quas percipere potuisset, si pecuniam suam, quam ad negotia absentis gerenda erogavit, aliis foenerasset.

41. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 4]. Lege lib. XXII tit. 1 dig. 13 [§. 1] et 35 (37) et lib. XX tit. 4 dig. 12 them. 6 [§. 6], ubi dicit eum etiam usuras usurarum ab ipso solutarum consequi.

42. [*Steph. index l.* 21 §. 1]. Qui hereditatem nondum aditam administrat, ipse ei obligatur eamque sibi obligatam reddit, in tantum, ut, si forte duo quidem in hereditatem rite impenderit, hereditas autem uno tantum ex hoc sumtu locupletior esse inveniatur (forte enim aedificia exstructa corruerunt vel servi curati obierunt), etiam tunc hereditatem ad duo obligatam habeat. Proinde et si pupillus heres factus sit et negotiorum gestor adversus eum de duobus illis erogatis negotiorum gestorum agat, pupillus non potest

34) Expl. fol. 116 119. Inc. fol. 30. 44.
35) Cod. uno tenore pergit.
36) *Fabr.* et *Heimb.* κ'.
37) Cod. αὐτόν.
38) *Fabr.* et *Heimb.* κα'. Sed κεφ. κ'. vocatur etiam in schol. 17 edit. *Heimb.* II p. 104.
39) Cod. Ὁ κληρονόμος διοικ. Vide infra not. e.

z) Cod. ις'.
a) Cod. μδ'.
b) Expl. fol 116 119. Inc. fol. 30 44.
c) Forte τὰ νομίσματα.
d) Vide schol. k. II. 324 *Fabr. Heimb.* p. 213.
e) Verbum κληρ. delendum est, nisi malis legere: ὁ κληρονομίαν διοικῶν δηλονότι κληρ. — Caeterum vide supra not. 39.
f) Cod. αὐτήν.

εἰ καὶ ἄνηβος γένηται κληρονόμος. τοῦτο γὰρ τὸ χρέος μετὰ τῶν λοιπῶν κληρονομιαίων μετέρχεται πρὸς αὐτόν.

Ἐὰν ζῶντός σου διοικεῖν ἄρξωμαι τὰ σά, πληροῦν ἀναγκάζομαι τὰ ἀρχθέντα, οὐ μὴν νέων ἐφάπτεσθαι. τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνίας λέγομεν ἑνὸς τῶν κοινωνῶν ἀποθανόντος.

Ἐὰν ἄλλος κατὰ ἐντολήν σου διοικήσῃ τὰ πράγματά μου, ἐνέχῃ μοι τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ εἰς τὸ τὴν ζημίαν ἀποθεραπεῦσαί μοι, οὐ μὴν εἰς τὸ ἐκχωρῆσαί μοι τὰς κατ' ἐκείνου ἀγωγάς.

κα'.[40]) Gaiu. Ἐὰν ἀναγκαῖον ἀγοράσω πρᾶγμα, τυχὸν δαπάνην τῇ φαμιλίᾳ, καὶ ἀπόληται τυχηρῶς, ἴσως ἐμπρησμῷ ἢ καταπτώσει, ἔχω τὴν περὶ διοι-

pillus heres fiat. Hoc enim debitum cum caeteris obligationibus hereditariis ad eum transit.

Si te vivo negotia tua administrare coepero, coepta implere cogor, non inchoare nova. Nam idem et in societate dicimus, quum alter ex sociis decesserit. L. 31. §. 2. D. III. 5.

Si alius mandatu tuo negotia mea gesserit, teneris mihi negotiorum gestorum, ut damnum mihi praestes, non tantum ut actiones adversus eum mihi cedas. §. 3.

XXI. *Gaii.* Si rem necessariam emero, puta alimoniam familiae, eaque casu interierit, incendio forte vel ruina, negotiorum gestorum actionem habeo, L. 22. D. eod.

ται λέγειν ὁ πούπιλλος ὅτι α' νόμισμα ὀφείλω, ἐφ' ᾧ καὶ ἐγενόμην πλουσιώτερος· ἐρεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ, ὅτι ἐνταῦθα ἡ κληρονομία νομί[ζεται ἐνέχεσθαι] καὶ τοῦτο τὸ χρέος ἐκ τῆς κληρονομίας ὀφειλόμενον μετῆλθεν εἰς σὲ μετὰ τῶν ἄλλων νερεδιταρίων. σῆ. οὖν καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ πουπίλλου πράγματα διοικῶν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν καθίστησιν ἔνοχον, οὐκ εἰς ὅσον[g]) ἀλλ' εἰς ὅσον καλῶς διῴκησεν ὁ νεγοτιογέστωρ.

κυρ. ὁ κληρονομιαῖα πράγματα διοικήσας ... τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ ποιεῖ ἔνοχον. διὸ κἂν ἄνηβος ᾖ ὁ κληρονόμος, κατέχεται.

τοῦ ἀνων. εἴρηται γὰρ βι. λ' διγ. ριε' ὅτι πρὸ ἀδιτίονος ἡ κληρονομία τὸ τοῦ τελευτήσαντος ἐπέχει πρόσωπον, καὶ βι. κη' τι. ε' διγ. λ'. ἐν δὲ τῷ κγ' διγ. τοῦ β' τι. τοῦ μς' βι. λέγεται τὸ πρόσωπον αὐτὴν ἐπέχειν τοῦ κληρονόμου, καὶ βι. μα' τι. γ' διγ. κγ' ὅτι ἡ κληρονομία καὶ ὁ κληρονόμος ἀντὶ ἑνός εἰσιν, εἰ καὶ β' ὀνόματα ἔχουσιν.

περὶ κληρονομιαίων χρεῶν ἀνάγν. βι. μβ' τι. δ' διγ. γ' καὶ τι. ε' διγ. ζ' καὶ βι. μδ' τι. ζ' διγ. μ' καὶ βι. ν' τι. ις' διγ. κ' καὶ τι. ιζ' διγ. ιθ'.

εἰ καὶ ὁ τῶν πραγμάτων τελευτήσῃ δεσπότης, ὀφείλει καὶ οὕτως[h]) ὁ νεγοτιογέστωρ πληροῦν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχθὲν νεγότιον, καινοῦ μέντοι ἄρξασθαι νεγοτίου μετὰ τελευτὴν τοῦ δεσπότου τῶν πραγμάτων οὐκ ἀναγκάζεται. εἰ γὰρ τὰ πράγματα τιτίου περιόντος ἠρξάμην διοικεῖν, οὐκ ὀφείλω τελευτήσαντος αὐτοῦ παριδεῖν αὐτά, καινῶν μέντοι ἄρξασθαι πραγμάτων ἐπάναγκες οὐκ ἐστὶν ἐμοί. τὰ δὲ ἤδη ἀρχθέντα διευλυτοῦν καὶ φυλάττειν ἀναγκάζομαι καθ' ὑπόδειγμα τοῦ κοινωνοῦ· τὰ γὰρ χειριζόμενα μετὰ τελευτὴν θατέρου τῶν κοινωνῶν οὐ κατὰ καινὴν διοίκησιν ἀλλὰ διὰ τὸ πέρας ἐπιτεθεῖναι τῇ ἐπαρχθείσῃ πρότερον διοικήσει, ταῦτα οὐ σκοποῦμεν πότε περαιοῦται ἀλλὰ πότε ἀρχὴν ἐδέξατο τούτων ἡ διοίκησις. καὶ σῆ. ὅτι ὁ κοινωνὸς μετὰ τὴν τοῦ κοινωνοῦ τελευτὴν ἀναγκάζεται πάντως ἀναπληροῦν τὰ ἀρχθέντα καὶ ταῦτα φυλάττειν, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ τοῦ κοινωνοῦ κληρονόμος[i]) τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχθέντα πληροῦν ἀναγκάζεται, ὡς ὁ πομπώνιος ἐν τῷ ς' τῶν δε ῥέβους τι. τελευταίῳ διγ. μ' φησίν.

ἐάν τις κατὰ μανδᾶτον σὸν τὰ ἡμέτερα διοικήσῃ πράγματα, σὺ μὲν ἔχεις κατ' ἐκείνου τὴν μανδάτι, ἐγὼ δὲ κατὰ σοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, δι' ἧς ἀπαιτῶ σε[k]) οὐ πάντως ἐκχωρῆσαί μοι ἣν ἔχεις μανδάτι κατὰ τοῦ ἐντααλθέντος παρὰ σοῦ διοικῆσαι τὰ ἡμέτερα πράγματα (τί γάρ; ὅτι ἄπορός ἐστιν) ἀλλ' ἵνα καὶ παράσχῃς μοι, ὅπερ ἐζημίωμαι διὰ τὴν τοῦ διοικήσαντος ῥᾳθυμίαν. τί γάρ; ὅτι οὐ φρονίμως οὐδὲ συνετῶς αὐτὸν ἐπελέξω, ἀλλ' ἐνετείλω τῷ τυχόντι καὶ ᾧ μὴ ἐχρῆν ἐντείλασθαι.

εἴτε κληρονομίας ἀναδιτεύτου πράγματα [διοικῶν] εἴτε τινὸς ἑτέρου περιόντος ἀγοράσῃ τι ὁ νεγοτιογέστωρ, [τυχὸν][l]) σῖτον ἢ οἶνον τῇ φαμιλίᾳ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τοῦ ἀπολιμπανομένου, κατὰ τυχηρὰν δέ τινα περίστασιν ἀπόληται τὸ ἀγορασθέν, τυχὸν ὑπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ πτώσεως, ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ

dicere, unum tibi debeo, quo locupletior factus sum: ipse enim illi contra dicet, hoc casu hereditas teneri intelligitur et aes alienum, quod hereditas debebat, ad te transiit cum reliquis rebus hereditariis. Igitur hinc notes, eum, qui pupilli negotia gerit, non obligare eum, in quantum [locupletior factus sit], sed in quantum negotiorum gestor utiliter gessit.

43. *Cyr.* [*l.* 21 §. 1]. Qui negotia hereditaria gessit, ipsam hereditatem sibi obligat. Igitur et si pupillus heres sit, tenetur.

44. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 1]. Dicitur enim lib. XXX dig. 115 (116 §. 3) hereditatem ante aditionem defuncti vicem sustinere, et lib. XXVIII tit. 5 dig. 30 (31 §. 1). Dig. autem 23 (24) tit. 2 lib. XLVI dicitur personam heredis sustinere, et lib. XLI tit. 3 dig. 23 (22), hereditatem et heredem unius personae vice fungi, licet duas appellationes accipiant.

45. [*Anon. ad l.* 21 §. 1]. De debitis hereditariis vide lib. XLII tit. 4 dig. 3 [§. 3] et tit. 5 dig. 7 et lib. XLIV tit. 7 dig. 40 et lib. L tit. 16 dig. 20 (23?) et tit. 17 dig. 19 [pr.].

46. [*Steph. index l.* 21 §. 2]. Etiamsi dominus negotiorum mortuus sit, vel sic negotiorum gestor negotium ab ipso inchoatum consummare debet, novum autem negotium inchoare post mortem domini negotiorum non compellitur. Si enim vivo Titio negotia eius gerere coepi, non debeo mortuo eo ea negligere, nova autem negotia inchoare necesse mihi non est. Quae vero iam inchoata sunt, explicare ac conservare cogor ad instar socii: nam quae post mortem alterius socii geruntur non ex nova administratione sed ad consummandam administrationem antea coeptam, in his non spectamus quando consummetur, sed quando inchoata sit administratio. Et notes, socium post mortem socii omnino compelli negotia coepta explicare et conservare, sicut et heres socii negotia ab eo inchoata perficere cogitur, ut Pomponius lib. VI *de rebus* tit. ultimo dig. 40 dicit.

47. [*Steph. index l.* 21 §. 3]. Si quis mandatu tuo res nostras administraverit, tu quidem adversus illum mandati habes, ego vero adversus te negotiorum gestorum, per quam non tantum postulo, ut actionem praestes, quam habes adversus eum, qui a te rerum nostrarum gerendarum mandatum accepit, (quid enim si inops sit?) sed ut praestes, quicquid damni mihi datum est negligentia administratoris. Quid enim, si non prudenter nec caute eum elegeris, sed mandaveris ei, qui primum se offerret et cui mandare non debuisses?

48. [*Steph. index l.* 22]. Si negotiorum gestor, qui vel hereditatis nondum aditae vel viventis negotia gereret, emerit aliquid, veluti frumentum vel vinum familiae defuncti vel absentis, fortuito autem casu res emta perierit, puta incendio vel ruina, negotiorum gestorum

40) *Fabr.* et *Heimb.* κβ'.

g) Adde: αὐτὸν ποιήσει πλουσιώτερον. Vide enim schol. I. II. 324 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 213.

h) Cod. οὗτος.

i) Cod. κοινωνός.

k) Cod. videbatur habere: σοι.

l) Supplevi, licet in Cod. non sit lacuna.

κήσεως ἀγωγὴν, εἰ μὴ τὴν αἰτίαν ἐγὼ δέδωκα τοῦ ἐμπρησμοῦ καὶ τῆς πτώσεως· τότε γὰρ καὶ ἐπὶ τούτοις καταδικάζομαι καὶ προφάσει τῆς δαπάνης οὐκ ἔχω λόγον.

L. 23. D. III. 5. κβ΄.[41]) Paul. Ἀπαιτήσας μὴ κεχρεωστημένον[42]) ὁ διοικητὴς τῷ δεσπότῃ δίδωσιν. αὐτὸς δὲ διδοὺς τὸ μὴ κεχρεωστημένον ζημιοῦται.

L. 24. D. eod. κγ΄.[43]) Idem. Ἐὰν παράσχω τῷ διοικητῇ τοῦ δανειστοῦ μου πράγματα ἐπὶ τῷ γενέσθαι αὐτὰ τοῦ δανειστοῦ, διὰ μὲν τοῦ διοικοῦντος ἡ δεσποτεία αὐτῷ οὐ προσπορίζεται, μεθὸ δὲ δεκτὸν ἡγήσεται, ποιεῖ αὐτὰ καὶ[44]) ἄκοντός μου ἴδια, καὶ ἐλευθεροῦμαι.

L. 25. D. eod. [κδ΄.][45]) Idem. Ὁ πλέον τοῦ δέοντος δαπανήσας τὸ δεδοκιμασμένον λαμβάνει.

L. 26. D. eod. κε΄.[46]) Mod. Κληρονομίας ἀποκαταστάσης πόλει διοικητὰς οἱ στρατηγοὶ τρεῖς προεβάλοντο ἐπιτηδείους, οἵτινες τὴν διοίκησιν διεῖλοντο μεταξὺ αὐτῶν μὴ συναινούντων τῶν στρατηγῶν, καὶ μετὰ ταῦτα φανείσης ἀκύρου τῆς διαθήκης χώραν ἔσχε τὰ ἐξ ἀδιαθέ-

nisi causam incendii et ruinae praebuero: tunc enim et propterea condemnor nec ob impendia actionem ullam habeo.

XXII. *Paul.* Negotiorum gestor, qui indebitum exegit, id domino praestat. Si vero ipse indebitum solvit, damnum ipsius est.

XXIII. *Idem.* Si procuratori creditoris mei pecuniam ea mente dedero, ut ea creditoris fieret: per procuratorem quidem dominium ei non acquiritur: postquam autem ratum habuerit, etiam invito me pecuniam suam facit, et liberor.

XXIV. *Idem.* Qui plus, quam oportet, impendit, impensam probabilem consequitur.

XXV. *Mod.* Hereditate civitati restituta magistratus tres actores idoneos creaverunt, qui inter se administrationem diviserunt non consentientibus magistratibus, posteaque quum testamentum irritum esse appareret, successioni ab intestato locus fuit, et unus

γεστόρουμ. τότε δὲ τοῦτό φαμεν, εἰ δίχα βιτίου ἢ κούλπας αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τὸν ἐμπρησμόν· ἔνθα γὰρ διὰ τὴν πτῶσιν ἢ τὸν ἐμπρησμὸν ὀφείλει καταδικάζεσθαι, ἀναρμόδιον [ἐστιν] αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ σίτου καὶ τοῦ οἴνου τῶν δαπανηθέντων τιν ... ξ τι λαμβάνειν.

ἔξω δικαστηρίου ...... ν ἐ.... ἀ συν .. π ... τ......., διγ. ζ΄. ἀνάγν. καὶ βι. ιβ τι. ς΄ ......

..... νεγοτιογέστωρ .. εν ἰνδέβ .... δηλονότι τοῦ .. τ . π ... πρὸς ἀνάγκης ἔχει αὐτὸ τοῦτο ῥατοναβιτιον ... παρασχ ... δεδωκὼς ἰνδέβιτον ὀνόματι τοῦ τῶν πραγμάτων δεσπότου αὐτὸς κινδυνεύει ἐπὶ τῇ τούτου ἀπαιτήσει, καὶ οὐ δύναται τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν, κἂν ὀνόματι αὐτοῦ κατέβαλε τὸ ἰνδέβιτον, ἑαυτῷ ὀφείλων μέμφεσθαι τί δήποτε τὴν ἰνδέβιτον ταύτην καταβολὴν ἐποιήσατο.[m])

ἐὰν τοιαύτῃ διαθέσει παράσχω χρήματα τῷ προκουράτωρι τοῦ ἡμετέρου κρεδίτωρος, ἐφ' ᾧ αὐτὰ γενέσθαι ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ τοῦ ἡμετέρου λέγω κρεδίτορος, εἰπὼν τυχὸν, ὅτι ταῦτα τὰ νομίσματα κατέβαλον ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ ἐμῷ δανειστῇ, ἡ μὲν δεσποτεία τῶν νομισμάτων αὐτομάτως διὰ τοῦ προκουράτορος οὐ προσπορίζεται τῷ ἡμετέρῳ κρεδίτορι, δύναται μέντοι ὁ δανειστὴς καὶ μὴ βουλομένου μου λοιπὸν ῥατοναβιτεύων γίνεσθαι τῶν νομισμάτων [δεσπότης][n]), ἐπειδὴ ὁ προκουράτωρ ἐν τῷ δέχεσθαι τὰ νομίσματα μόνον τοῦ δανειστοῦ νεγότια ἔπραττεν, καὶ διὰ τοῦτο διὰ τῆς ῥατοναβιτίωνος τοῦ δανειστοῦ[o]) ἐλευθεροῦμαι τῆς ἐνοχῆς, εἰ καὶ μήπω αὐτῷ[p]) καταβληθῇ τὰ νομίσματα.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. ιζ τι. α΄ διγ. κβ καὶ βι. μς΄ τι. γ΄ διγ. ιζ καὶ βι. μζ τι. β΄ διγ. νβ.

κατελείφθη πόλει τινὶ κατὰ φιδεικόμμισσον ἐν διαθήκῃ κληρονομία. ταύτης τῆς κληρονομίας ἀποκατασταθείσης[q]) οἱ τῆς πόλεως στρατηγοὶ τρεῖς ἄκτορας ἤτοι διοικητὰς προεβάλοντο, οὓς ἐνόμιζον ἐπιτηδείως ἔχειν περὶ τὴν τῆς κληρονομίας διοίκησιν. δίχα τῆς τῶν στρατηγῶν αὐθεντίας τε καὶ συναινέσεως[r]) ἀλλὰ τούτων οὕτω γεγενημένων ὤφθη παρόντος ἄρχοντος μετὰ ταῦτα ἄκυρος ἡ διαθήκη, ἐν ᾗ κατελείφθη τῇ πόλει κατὰ φιδεικόμμισσον ἡ κληρονομία, καὶ ἐξεδίκησε ταύτην σεμπρώνιός τις ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν τοῦ τελευτήσαντος καλούμενος κλῆρον, ἀλλ' ἐκ τῶν προβληθέντων τριῶν ἀκτόρων εἷς ἐτελεύτησεν ἄπορος ὢν καὶ οὐδεὶς ἐφάνη αὐτοῦ κληρονόμος. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ κιν[εῖ] κατὰ τῶν περιόντων διοικητῶν ταύτης αὐτῆς τῆς κληρονομίας ὁ σεμπρώνιος [καὶ τούτοις]

actionem habet. Hoc autem tum dicimus, si sine vitio vel culpa eius incendium contigerit: nam si propter ruinam vel incendium condemnari debet, absurdum est, eum pro frumento vel vino, quae consumta sunt, quicquam accipere.

49. [*Anon. ad l.* 23]. Extra iudicium — .... dig. 7 (6 §. 91). Lege etiam lib. XII tit. 6 [dig. 6 §. 1 et 2].

50. [*Steph. index l.* 23]. Si negotiorum gestor indebitum .... — — — solvit indebitum nomine domini negotiorum, ipse periculum repetitionis subit, nec potest negotiorum gestorum adversus dominum agere, licet nomine eius indebitum solverit, sed sibi imputare debet, cur indebiti solutionem fecerit.

51. [*Steph. index l.* 24]. Si hac mente procuratori creditoris mei pecuniam dedero, ut ea ipsius creditoris mei fieret, forte dicens, hos numos pro me solvi creditori meo, dominium quidem numorum per procuratorem creditori meo non sponte acquiritur, creditor autem etiam invito me ratum habendo numorum dominus fieri potest, quoniam procurator numos accipiendo nonnisi negotia creditoris gessit, ideoque ratihabitione creditoris obligatione liberor, licet numi ei nondum sint soluti.

52. *Anon.* [*ad l.* 24]. Lege lib. XVII tit. 1 dig. 22 [§ 7. 8] et lib. XLVI tit. 3 dig. 17 et lib. XLVII tit. 2 dig. 52 [§. 16].

53. [*Steph. index l* 26]. Civitati alicui fideicommissaria hereditas testamento relicta est. Qua hereditate restituta magistratus civitatis tres actores sive administratores creaverunt, quos idoneos esse putarent ad administrandam hereditatem. Sine auctoritate et consensu magistratuum [actores inter se administrationem diviserunt]. Quae quum ita essent, postea praesente praeside testamentum irritum esse visum est, in quo civitati fideicommissaria hereditas relicta erat, eamque Sempronius quidam, qui ab intestato ad hereditatem defuncti vocabatur, petiit, quum ex tribus creatis actoribus unus non solvendo decessisset nec quisquam heres eius existeret. Quaerebatur, an Sempronius ad-

41) Eodem numero hoc caput allegatur in Syn. p. 104. Contra *Fabr.* et *Heimb.* κγ΄ habent.

42) Medio hoc verbo expl. fol. 39. 44. Inc. fol. 170. 163.

43) *Heimb.* post *Fabr.* κδ΄.

44) Cod. καὶ αὐτά.

45) Numerus in Cod. deest. Sed in Syn. p. 104 vocatur κεφ. κδ΄. *Fabrot.* et *Heimb.* est κεφ. κε΄.

46) *Fabr.* et *Heimb.* κς΄.

m) Expl. fol 39. 44. Inc. fol. 170. 163.

n) Deest in Cod.

o) Cod. δανειστοῦ.

p) Cod. αὐτοῦ.

q) Cod. ταύτην τὴν κληρονομίαν ἀποκατασταθεῖσαν.

r) Nimirum exciderunt quaedam.

του καὶ ὁ εἷς τῶν διοικητῶν ἄπορος ἐτελεύτησε καὶ ἀκληρονόμητος· ἡ ἀπορία αὐτοῦ, ἐφ' οἷς μόνος διῴκησε, πρὸς τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον ἀνήκει.

κς'.[47] Ιουλ. Δύο ἀδελφοί, ὧν ὁ εἷς ἦν ἀφῆλιξ, ἔχοντες ἐπίκοινα κτήματα καὶ τοῦ μείζονος πολυτελῶς ἐν αὐτοῖς κτίσαντος εἰς διαίρεσιν αὐτῶν ἦλθον[48]) ἤδη τελείου γενομένου τοῦ ἀφήλικος· τὰ μὴ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον γενόμενα δαπανήματα, ἀλλὰ διὰ τέρψιν, ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει· τὰ δὲ ἀναγκαῖα, ὧν μὴ γεγονότων ἀπώλλυτο ἂν τὸ ὑποκείμενον, καὶ τὰ προσόδου ποιητικὰ ἀπαιτοῦνται.

Ὁ δὲ κατ' εὐσέβειαν ἀποθρέψας τὴν οἰκείαν ἀδελφόπαιδα οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν.

[κζ'.][49]) [Ἰαβολ.] Ἐὰν ἐντείλωμαί σοι διοικῆσαι τὰ πέτρου, ἐνέχῃ μοι εἰς ὅσον διαφέρει μοι· διαφέρει δέ μοι, ὅσον μέλλω πέτρῳ καταδικάζεσθαι διὰ τῆς

ex his actoribus non par solvendo et sine herede decessit; inopia eius ob ea, quae solus gessit, ad damnum heredis legitimi pertinet.

XXVI. *Idem.* Duo fratres, quorum unus erat minor, praedia communia habebant, et quum frater natu maior sumtuosa aedificia in his exstruxisset, inter se praedia diviserunt, minore iam legitimae aetatis facto: sumtus non ex necessitate, sed voluptatis causa facti non repetuntur: necessarii autem, quibus non factis res erat interitura, et sumtus, qui reditum auxerunt, repetuntur. *L. 27. pr. D. III. 5.*

Qui pietatis respectu sororis filiam aluit, repetitionem non habet. *§. 1.*

XXVII. *Iavol.* Si tibi mandavero, ut negotia Petri gereres, teneris mihi, quanti mea interest; mea autem interest, quantum Petro mandati vel negotio- *L. 28. D. eod.*

κινδυνεύεται ἡ ἀπορία τοῦ τελευτήσαντος ἄκτορος. ὁ τοίνυν μοδεστῖνος ἀπεκρίνατο οὕτως[s]) ὅπερ ἐξ ἑνὸς τῶν ἀκτόρων, [ἐφ' οἷς μόνος διῴκησε, οὐ] δύναται διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀποσώζεσθαι τῷ σεμπρωνίῳ, διὰ τὸ ἄπορον αὐτὸν καὶ διαδόχων ἐκτὸς τελευτῆσαι, τοῦτο πρὸς ζημίαν [ἐκείνου ἀνήκει], ᾧτινι ἡ ἐξ ἀδιαθέτου περιεποιήθη κληρονομία· τουτέστι ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τοῦ τελευτήσαντος ἄκτορος μόνος κινδυνεύει ὁ σεμπρώνιος τῷ μὴ ἐνάγεσθαι τὸν ἐπιμε[λητὴν] ὑπὲρ τοῦ ἀπόρου αὐτοῦ[t]) συνεπιμελητοῦ. καὶ κατὰ διαίρεσιν προβαίνει λέγειν· ὁ μὲν γὰρ ἐπίτροπος ἀπόρου ὄντος τοῦ συνεπιτρόπου ἐνάγεται, ὁ δὲ προβληθεὶς ὑπὸ στρατηγοῦ ἐπιμελητὴς οὐκ ἐνάγεται ὑπὲρ τοῦ συνεπιμελητοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ δε τουτέλις μονοβ. τι. ζ[u]) διγ. μζ' φησί· καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ αὐτῷ διγ. ἔνθα τοὺς στρατηγοὺς εἶπε κινδυνεύειν ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τινὸς τῶν ἐπιμελητῶν . . ων ιν . . . προρ . ανοντ . ἐκεῖ γὰρ χρέος ἰδικῶς ἐπωφείλετο τῇ πόλει καὶ κατὰ νόμον ἔσχε τὴν νομὴν τῶν πραγμάτων τοῦ οἰκείου δεβίτωρος. ἐνταῦθα γὰρ πλάνη ισσολ . . τῳ· ἄκυρος γὰρ ἦν ἡ διαθήκη, καὶ ἀπὸ ἀκύρου διαθήκης τὴν κληρονομίαν πλάνῃ ἔσχεν ἡ πόλις. καὶ εἰκότως ὡς τῆς προβολῆς μὴ ἐρρωμένης οὐ δέδωκεν ὁ μοδεστῖνος ἐνταῦθα τινα κατὰ τῶν στρατηγῶν ἀγωγήν.

τοῦ ἐναντ. ἀνα . ομιλ . . τι. ζ διγ. με' καὶ ν' καὶ βι. ις' τι. γ' διγ. α'. ἐν με' διγ. τοῦ κς' βι. οὐχ ὑπέθετο ὡς ἐνταῦθα ἐπιτήδειον προβάλλεσθαι τοὺς στρατηγούς.

κυρ. ἐάν τις εἰς ἐπίκοινον πρᾶγμα . . . .
. . απερ . . . .
. . . . . εἰ γὰρ καὶ μήπω ἐνηχθῃ, ἀλλ' οὖν . . . .
. . . .
. . . . δοκεῖ ἐφ' ὅσοις ἐνέχεται πιω . . . .
. . . .
. . . . ὁ ἐπίτροπος κατὰ τοῦ συνεπιτρόπου καὶ ὁ στρατηγὸς . . . .
συνιστω . . . . τροπ . . τῷ συνεπιτρόπῳ ἢ ὁ στρατηγὸς . . . . τῷ βλάπτοντι . . . τὰ τοῦ πουπίλλου ἢ τὰ τῆς πόλεως . . . . κουρατωρ . . κιν . . κατὰ τοῦ ὑποκουράτωρος . . . . καὶ σῇ. . . . . π . . . . . προβληθέντ . . παρ' αὐτοῖς ἐπιτροπ . . . . τοῦ προσζευχθέντος γενομεν . . . . πρ[οβλη]θέντι ὑποκουράτωρι ἀλλ' αὐτῷ ἐπιχ . . . . α . . . τ . .

τοῦ ἀνων. τὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ φάκτου ἐστίν. γενικῶς γάρ ἐστιν υἱο . . διγ. λγ' καὶ βι. β' τοῦ κώδ. τι. ιη' διατ. α', ια', ιε' καὶ βι. ιβ' τι. ς' διγ. λβ'.

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως διγ. β' ὅτι . . σουτ . . . καὶ ὅτι μέλλω διδόναι[v])

versus superstites actores eius hereditatis agere posset eorumque periculo esset inopia defuncti actoris. Modestinus igitur sic respondit: Quod ab uno ex actoribus ob ea, quae solus gessit, Sempronio negotiorum gestorum actione servari non potest, quia non solvendo et sine successoribus decessit, hoc ad damnum eius pertinet, cui ab intestato hereditas quaesita est: hoc est inopia defuncti actoris solius Sempronii periculo est, quippe qui curatorem propter inopem collegam non possit convenire. Et distinguendo dici potest: tutorem, si contutor non sit solvendo, conveniri, curatorem vero a magistratu nominatum collegae nomine non conveniri. Hoc enim disci potest ex his, quae Paulus libro singulari *de tutelis* tit. 7 dig. 47 (46 §. 1) dicit; nec tibi adversetur, quod in eodem dig. dicitur, magistratuum periculo esse, si quis ex curatoribus non sit solvendo . . . . ibi enim debitum aliquid erat civitati et secundum legem possessionem bonorum debitoris sui habebat. Hic autem prorsus in errore erat: testamentum enim irritum erat, et ex irrito testamento hereditatem per errorem civitas tenebat, et consequenter, quum creatio non valeret, Modestinus nullam hoc casu adversus magistratus actionem dedit.

54. *Enant.* [*ad l.* 26]. Lege [lib. XXVI] tit. 7. dig. 45 (46 §. 1) et 50 (51) et lib. XVI tit. 3 dig. 1 [§. 48]. Dig. 45 (46 §. 1) lib. XXVI non finxit, ut hoc casu, idoneum a magistratibus creatum esse.

55. *Cyr.* [*l.* 27?]. Si quis in rem communem . . . .
. . . .
|| || || || || || — —

56. *Anon.* [*ad l.* 27. §. 1]. Fratris persona facti est. Generaliter enim . . . . dig. 33 (34) et lib. II Cod. tit. 18. const. 1, 11, 15 et lib. XII tit. 6 dig. 32 [§. 2].

57. *Eiusdem* [*ad l.*?]. Similiter dig. 2 (?) . . . . praestiturus sum.

(*Complura desiderantur.*)

47) Etiam in Syn. p. 173 κεφ. κς' audit. *Fabr.* et *Heimb.* κεφ. κζ' vocant.

48) Cod. εἶδον.

49) Numerum suppleri. *Heimb.* post *Fabrotum*: κη'.

s) Cod. οὕτος.

t) Cod. τοῦ.

u) Cod. α'.

v) Expl. fol. 103. 170.

περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγῆς ἢ τῆς περὶ διοικήσεως. ἐνάγω δέ σοι καὶ πρὶν ἢ πέτρος ἐναγάγῃ μοι· ἄπειναι γάρ μοι δοκεῖ, εἰς ὅσον ἐνέχομαι.

L. 29. D. III. 5. [κη'.[50]) Καλλιστρ. Δοθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπίτροπος τῷ ποστούμῳ διῴκησε· μὴ τικτομένου μὲν τοῦ ποστούμου οὐκ ἐνάγεται τῇ τουτέλαι, ἀλλὰ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· τικτομένου δὲ χώρα τῇ τουτέλαι καὶ ἐπὶ τῇ διοικήσει τῇ πρὸ τοῦ τοκετοῦ.]

L. 30. D. eod. [κθ'. Ἰουλιαν.][51]) Προεβλήθη τὶς κουράτωρ τοῦ ἄρτου καὶ ἕτερος ὑποκουράτωρ, οὗτινος περὶ τὸν ἄρτον πλημμελήσαντος ὁ κουράτωρ ἀπῃτήθη τὸ τίμημα· ἕξει κατὰ τοῦ ὑποκουράτωρος τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.[52])

L. 31. pr. D. eod. λ'.[53]) Παπιαν. Ἐπέτρεψά φίλῳ μου ἢ ἀπελευθέρῳ μου δανείσασθαι, καὶ σὺ πεισθεὶς τοῖς γράμμασί μου ἐδάνεισας αὐτῷ ἢ ἐνηγγυήσω· ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν πρὸς μίμησιν τῆς κινουμένης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ προστησαμένου υἱὸν ἢ δοῦλον εἰς πραγματείαν, εἰ καὶ μὴ δαπανήσει τὰ χρήματα εἰς τὰ πράγματά μου.

§. 1. Τὰ πράγματά σου διοικῶν πρᾶγμα πέτρου ὂν ἐν αὐτοῖς ἀγνοῶν διῴκησα· καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐνέχομαί σοι τῇ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγῇ. ἐνέχομαι δὲ καὶ πέτρῳ· διὸ ποιεῖς μοι περὶ τοῦ ἀζημίου ἀσφάλειαν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἐπιτρόπου.

§. 2. Τοῦ ἐναγομένου μετὰ προκάταρξιν ὑπολειφθέντος ὁ ἑκουσίως εἰσιὼν καὶ τὴν ἀπόλειψιν αὐτοῦ δικαιολογούμενος οὐ δοκεῖ ἀμέλειαν πλημμελεῖν μὴ ἐγκαλεσάμενος τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον· ὁ γὰρ ἀπολειφθεὶς κατεδικάζετο. εἰ μέντοι τὶς διεκδικῶν τὸν ἀπόντα κατεκρίθη καὶ οὐκ ἐξεκαλέσατο, εἶτα κινεῖ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, ἐγκαλεῖται, εἰ δυνάμενος οὐκ ἐξεκαλέσατο.

§. 3. Ὁ διοικητὴς τῶν περιττευόντων χρημάτων μετὰ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην δίδωσι τόκον.

§. 4. Τοῖς[54]) ἀπελευθέροις δῆλον ποσὸν παρελείφθη

rum gestorum actione praestare debeo. Agam autem adversus te etiam priusquam Petrus me convenerit: abesse enim mihi id videtur, in quantum obligatus sum.

XXVIII. *Callistr.* Tutor a patre datus postumo administravit; postumo quidem non nato non convenitur tutelae iudicio, sed negotiorum gestorum: nato autem postumo tutelae actioni locus est etiam ob administrationem ante partum.

XXIX. *Iulian.* Quidam panis curator constitutus fuerat et alius subcurator, qui quum fraudem circa panem admisisset, curator pretium solvit; adversus subcuratorem actionem negotiorum gestorum habebit.

XXX. *Papinian.* Mandavi amico vel liberto meo mutuam accipere pecuniam, tuque literas meas sequutus ei credidisti vel fideiussor intervenisti; habes adversus me negotiorum gestorum actionem ad exemplum actionis, quae datur adversus eum, qui filium vel servum negotiationi praeposuit, etiamsi pecuniam in rem meam non converterit.

Negotia tua gerens etiam Petri negotium tuis permixtum ignorans gessi; etiam eius nomine tibi negotiorum gestorum teneor. Teneor etiam Petro: quapropter cautionem indemnitatis mihi praestabis. Idem de tutore quoque dicendum est.

Reo post litem contestatam absente qui ultro pro eo iudicium intrat et absentiam eius excusat, culpam contrahere non videtur, quod a sententia adversus eum dicta non provocavit; nam absens condemnatus est. Si quis tamen, quum absentem defenderet, condemnatus sit nec provocaverit, deinde agat negotiorum gestorum, imputatur ei, si quum posset non appellavit.

Negotiorum gestor eius pecuniae, quae deductis necessariis sumtibus superest, usuras praestat.

Libertis certa summa relicta est ad exstruen-

τελευτ[ῶν τις][w]) ἐνεστήσατο κληρονόμον, κατέλειψε δὲ παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀπελευθέροις αὐτοῦ ρ' νομίσματα, ὅπως ἂν αὐτῷ μνημεῖον ταῦτα λαβόντες [ποιήσ]ωσιν, οἱ δὲ τὰ ρ' νομίσματα λαβόντες ἐποίησαν μὲν μνημεῖον αὐτῷ, ἀνάλω[σαν δὲ] περὶ τὴν τούτου κατασκευὴν ρν' νομίσματα, βουλόμενοι ἀπαιτῆσαι τὸν κληρονόμον τὰ ὑπερδαπανηθέντα ν' νομίσματα. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ δύνανται ἀπαιτῆσαι περὶ τούτων καὶ[x]) κινῆσαί τινα ἀγωγήν. καὶ φησιν ὁ παπιανός· οὐδαμῶς, οὔτε τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· οὔτε γὰρ δια ...... τε .... ρο ... τὸ νεγότιον ἔπραξ ...... ῦ .... VIDET ABBSE ....[y]) τὸ γὰρ φιδεικόμμισσον αὐτοῖς ἐπεδόθη[z]) .... καὶ[a]) μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ α' τῶν δε ἰουδικίις τί. γ' διγ. ν', ἐν ᾧ φησιν ὁ αὐτὸς παπιανὸς, [ὅτι ἐάν τις μνῆμα κτίσῃ τῷ διαθεμένῳ, κινεῖ] τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ κληρονόμου εἰς ὅσον πρέπον ἦν αὐτὸ ποιῆσαι .... δαπάνημα .. εἰ .... τοῦτο .... ἐνταῦθα ἐπειδὴ .... καταλέλειπται φιδεικομίσσῳ μέ[τρον] .... πρὸς ὃ καὶ ἠβουλήθη [γενέσθαι τὸ μνημεῖον] αὐτῷ .... ναι εἰ .... δαπανῆσαι .... τοῖς κλη[ρονόμοις] ..

58. [*Steph. index* l. 31 §. 4]. Decedens quis heredem instituit, et libertis ab eo reliquit centum aureos, ut his acceptis monumentum ei facerent, illi autem centum aureis acceptis monumentum quidem fecerunt, sed in exstructionem eius CL aureos impenderunt, ita ut vellent L aureos ultra erogatos ab herede repetere. Quaerebatur, an repetere possent eorumque nomine actionem aliquam exercere. Et ait Papinianus: neutiquam, neque negotiorum gestorum: neque enim [contemplatione heredis] negotium [gesserunt: neque ex fideicommisso:] fideicommissum enim [definitum] iis relictum est. Nec adversetur tibi, quod dicitur lib. I *de iudiciis* tit. 3 dig. 50 (§. 1), ubi idem Papinianus dicit, si quis monumentum testatori exstruxerit, eum negotiorum gestorum adversus heredem agere, in quantum id debuisset exstrui, ... — — ...... fideicommisso modum reliquit, ... ad quem vellet sibi monumentum erigi — — ....

50) Hoc caput in Cod. deest; nec Basilici sunt illa: ποστούμῳ, τουτέλαι etc. Interim retinui ex *Heimb.*, ubi post *Fabr.* κεφ. κθ' est. Sed ex ratione numerandi in nostro obvia κη' scribendum erat. Cf. etiam Schol. u. V. 85 *Fabr.* ed. *Heimb.* III p. 722.

51) Inscriptio in nostro deest. *Fabr.* et *Heimb.* vocant κεφ. λ'.

52) Expl. fol. 170. 163.

53) *Fabr.* et *Heimb.* λα'. Sed in Syn. p. 104 et 178 citatur tanquam κεφ. λ'. Vide tamen Sch. r. III. 422. *Fabr.* ed. *Heimb.* II p. 694.

54) Inc. fol. 177. 171.

w) Inc. fol. 177. 171.

x) Malim καὶ περὶ τούτων.

y) Legerim: διαθέσει τοῦ κληρονόμου τὸ νεγ. ἔπραττον· οὔτε ἀπὸ fideicommissου·

z) Adde ὡρισμένον vel simile quid.

a) Vide schol. r. II. 321 *Fabr.* *Heimb.* p. 215.

πρὸς παρασκευὴν μνημείου· δαπανήσαντες πλέον οὐχ ἕξουσιν ἀπαίτησιν.

Γυνὴ κατὰ γνώμην τοῦ ἀνδρὸς διοικοῦσα τὰ τοῦ ἀνήβου παιδὸς πράγματα οὐ δύναται ὀνόματι αὐτοῦ ἐνάγειν οὔτε προβάλλεσθαι ἰδιοκινδύνως ἐνάγοντα τὸν ὀφείλοντα κινεῖν. οὔτε γὰρ ἐκποιεῖν δύναταί τι τοῦ παιδός, οὔτε ὑποδεχομένη ἐλευθεροῖ χρεώστην αὐτοῦ.

Ἑνὸς ἀπόντος κοινωνοῦ τὸ κοινὸν ὕδωρ διεκδικοῦντος τοῦ θατέρου κοινωνοῦ ἡ μὲν ψῆφος ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ λέγεται· ὁ δὲ δαπανήσας ἀναγκαίως καὶ δεδοκιμασμένως ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

λα΄.[55]) [*Ἴδεμ.*] *Κατὰ πλάνην ὁ ἐγγυητὴς ἔλαβε παρὰ τοῦ δανειστοῦ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ παρ' αὐτοῦ ἐνεγγυηθέντι χρέει ἐνέχυρα ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ἕτερον χρέος, καὶ δέδωκεν αὐτῷ ἑκάτερον χρέος ἐπὶ τοῖς ἐνεχυριασθεῖσι· διὰ τὸ μὴ φερόμενον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χρέος οὐχ ἁρμόζει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐναγομένου ἡ περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγή, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς διοικήσεως. ὁ δὲ δανειστὴς οὐχ ὑπόκειται ἀποδοῦναι τὸ πρᾶγμα. τὸ γὰρ ἴδιον δίκαιον πεπρακέναι δοκεῖ, καὶ ἔξεστι τῷ δανειστῇ τὸ χρέος μὴ ἀπολαμβάνοντι πωλεῖν τὸ δίκαιον τῶν ἐνεχύρων.*[56])

dum monumentum: si plus erogaverint, id non petent.

Femina, quae secundum mariti voluntatem filii sui impuberis negotia gerit, eius nomine agere non potest neque actorem ad agendum periculo suo constituere. Nec enim rem quandam filii alienare potest, nec pecuniam accipiendo debitorem eius liberat. *L. 31. §. 6. D. III. 5. §. 5 deest.*

Si uno socio absente communem aquam alter socius defendat, sententia quidem de praedio dicitur: qui vero sumtus necessarios et probabiles fecit, negotiorum gestorum actionem habet. *§. 7.*

XXXI. *Idem.* Fideiussor per errorem a creditore pignora suscepit, non solum eius debiti nomine, in quod fideiussit, sed etiam alterius debiti nomine, et utrumque debitum ei solvit pro pignoribus: propter debitum, quod ad eum non pertinet, inter eum et debitorem principalem mandati actio non competit, sed negotiorum gestorum. Creditor autem non tenetur, ut pignus ei restituat. Videtur enim ius suum vendidisse, licetque creditori, si debitum non consequatur, ius pignoris vendere. *L. 32. pr. D. eod.*

.... *ὁμοίως βι. λα΄ διγ. ϟ΄.*[b]) ....
καὶ δύνανται .... *ακτορ* ....
.... *ω ἑαυτῷ* .... [*κατα*]*λιμπανόμενα* ....
.... *σθαί τινος ἐκ* .... *πραγματ* ..
— — — — — — — — || || || || || || || || || || || || || || || ||
|| || ||

.... *καὶ βι. κς΄ τί. α΄ διγ. ε΄* ....
.... *βι. β΄ τοῦ κώδ. τί. ιβ΄ διατ. ια΄* ||

δύο τινὲς κοινὸν ἐκ ....
.... *τῆς δουλείας ὁ παρὼν ἐδικάσατο κοι* ....
.... *τὴν ἐκ . νοδον χρήσασθαι τῇ δουλείᾳ φασὶ μὲν ὅτι καὶ* .... *αἱ ἅπαι* ....
.... *παρόντι δαπάνησα* .. *καὶ μὴν εἴρηται* .... *πραθεντ* ....
.... *νῦν ὁ ἀγρὸς ὥσπερ αὐτὸς ἔδωκε* .. *π* ..
.... *δικάζεσθαι συνιστα* ....
.... *ἀποφαίνεται δικαστὴς οὕτω λέγων· συνέστη τοῦ ἀγροῦ εἶναι* .... *ὁ παρὼν κοινωνὸς ἅπερ ἐποίησε, λέγει παπιανός, τὰ δόκιμα α* .... *δε* ....

.... [*ἐδαπάνη*]*σεν εἰς τὴν δίκην, οὐχ ὅπερ ἐδαπάνησεν εἰς τροφήν, ἀπαιτεῖ αὐτὸν διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.*

τοῦ αὐτοῦ. *ἐπὶ δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου ἀποκατάστασις πρὸς τὸ μέρος τοῦ δεφενδεύσαντος γίνεται, ὡς βι. ζ΄ τί. α΄ διγ. ιε΄.*[c]) *ἀνάγν. βι. η΄ τί. ε΄ διγ. δ΄.*

νενόμισται τὸν ἐγγυητὴν ἐναγόμενον παρὰ τοῦ κρεδίτωρος[d]) *καταβάλλοντα τὸ χρέος ἐλ*[*ευθεροῦν*] *τὸ ἐνέχυρον τὸ ὑποκείμενον τῷ συναλλάττοντι* .... *ω χρέ* .... *ἐφ' ᾧ καὶ* .... *ουτ* .. *εχ* .. *καὶ ἐπὶ* .... *τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. ἐδανείσατό τις παρὰ π* .... *ἐνεχυρ* .. .. *νομίσματα δεδωκὼς αὐτῷ καὶ ἐγγυητήν· εἶτα παρὰ τοῦ αὐτοῦ δανεισάμενος* — .... *ἐπὶ του* .. *τω χ* . ... *εγγ* .... *ὁ ἐγγυητὴς μετὰ ταῦτα ἐνοχλούμενος παρὰ τοῦ κρεδίτωρος κατέβαλε* [*τὰ δύο ὀ*]*φλήματα, καὶ ἔλαβε τὰ β΄ ἐνέχυρα, οἰόμενος διὰ τοῦ ἀξιοπιστοτέρου ἐνεχύρου τὴν ἀσφάλειαν ἔχειν.* [*φησὶ*] *παππιανός, μὴ δύνασθαι αὐτὸν προφάσει τοῦ β΄ τούτου χρέους μανδάτι κατὰ τοῦ δανεισαμένου κινεῖν ἢ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ τῇ μανδάτι* ... *δοκουντ* .. *ω τῶν β΄ χρεῶν* ...... *η καὶ τὸ αὐτὸ* .... *ην περ* .... *οὔτε γὰρ τε* ..

59. [*Anon. ad l.* 31 §. 4]. .... Similiter lib. XXXI dig. 90 (88 §. 1) — — — — — — — — — — — — — — || || || || || || || || || || || || || || || || ||

60. *Anon.* [*ad l.* 31 §. 6]. .... et lib. XXVI tit. 1 dig. 5 .... lib. II Cod. tit. 12 const. 11 ||

61. [*Steph. index l.* 31 §. 7]. Duo quidam communem .... servitutis || || || || pronuntiat iudex sic dicens: Probatum est praedii esse .... praesens socius quos fecit, dicit Papinianus, probabiles ....

62. [*Anon. ad l.* 31 §. 7]. .... erogavit in litem, non quod erogavit in victum, ab eo repetit negotiorum gestorum actione.

63. *Eiusdem* [*ad l.* 31 §. 7]. In usufructu restitutio fit pro parte eius, qui defendit, ut lib. VII tit. 1 dig. 15 (50?). Lege lib. VIII tit. 5 dig. 4 [§. 3].

64. [*Steph. index l.* 32]. Intelligitur fideiussor a creditore conventus, dum solvit debitum, liberare rem obligatam — — .... Hoc cognito accede ad propositum. Sumsit quis mutuam pecuniam a .... pignoribus [datis] .. aureos eique etiam fideiussorem dedit: postmodum ab eodem mutuam pecuniam accepit — — .... Fideiussor posthac a creditore conventus duo illa debita solvit et utrumque pignus suscepit, existimans se pretiosiore pignore securum esse. Dicit Papinianus, non posse eum obtentu secundi debiti mandati adversus debitorem agere nec illi obnoxium esse mandati — — — — — — — || || || || || ||

55) *Fabr.* et *Heimb.* λβ΄. Etiam in Schol. h. VI. 207 *Fabr.* vocatur κεφ. λβ΄, nisi haec *Fabroti* interpolatio sit.

56) Expl. fol. 177. 171. Inc. fol. 73. 70.

b) Numerus obscurior erat in Cod.
c) Numerus dubiae lectionis est.

d) Legeram in Cod. δεφένσορος.

L. 32. §. 1. D. III. 5. Ἀγνοούσης τῆς θυγατρὸς ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐδέξατο τὰ παρὰ τοῦ μνηστῆρος αὐτῇ δωρηθέντα· τῆς περὶ ἐντολῆς [57]) καὶ περὶ παραθήκης ἀγωγῆς ἀργούσης χώρα τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ κατὰ τῆς μητρός.

L. 33. D. eod. λβ΄. [58]) Idem. Ὁ κληρονόμος τοῦ ἀνδρὸς οὐ κινεῖ κατὰ τῆς γυναικὸς τὴν περὶ συληθέντων πραγμάτων κληρονομίας ἀγωγὴν, εἰ καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν κατέχει, ἅπερ καὶ ἔτι τοῦ ἀνδρὸς περιόντος κατεῖχεν, ἀλλὰ τὴν διεκδικοῦσαν τὰ ἀποκρυβέντα πράγματα καὶ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, εἴ γε διώκει τὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἔτι περιόντος αὐτοῦ.

L. 34. D. eod. λγ΄. [59]) Paul. Μάμμη διοικοῦσα τὰ τοῦ ἐκγόνου πράγματα καλῶς λογίζεται τὰ εἰς ἀποτροφὴν αὐτοῦ δαπανηθέντα, ὡς μὴ κατὰ πρόληψιν δι' εὐσέβειαν αὐτὰ χορηγήσασα, μάλιστα εἰ κατέγραψεν αὐτὰ ἐν

. . . . . συ . . . . ὤνει . . . .
. . . . ἐπανιὼν . . . . λέ-
γ . . . χρ . . . . || ||
|| || || || e)

τοῦ ἐναντ. ἐν f) τῷ κε΄ τοῦ γ΄ τι. τοῦ ιε΄ βι. καὶ βι. λθ΄ τι. ε΄ διγ. λβ θέμα ἐναντιοφανὲς κεῖται. διαφορὰ δέ ἐστιν, ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἡ θυγάτηρ ἠγνόει τὴν δόσιν, ἐκεῖ δὲ λέγει αὐτὴν καὶ εἰδέναι καὶ παρεῖναι· τότε αὐτὴ δοκεῖ λαμβάνειν καὶ διδόναι τῷ ἀνδρὶ, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ διγ. τοῦ λθ΄ βι. εἰσὶ δὲ πολλὰ θέματα ὑπὸ τὴν ῥὲ ἀναγόμενα, ἐν οἷστισι μὴ λαβὼν ἢ δεδωκὼς δοκεῖ διὰ σύστασιν τοῦ συναλλάγματος λαβεῖν καὶ δεδωκέναι, ἐξ ὧν εὑρίσκεις βι. ιη΄ τι. α΄ διγ. ιε΄ καὶ βι. κδ΄ τι. α΄ διγ. γ΄ καὶ βι. g) ιη΄ διγ. οδ΄ τι. α΄ καὶ βι. μα΄ τι. β΄ διγ. β΄, νβ΄.

προθεώρησον. ἐάν τις πρὸ τῆς ἀδιτίονος τοῦ κληρονόμου πράγματά τινα ἀπὸ τῆς κληρονομίας ἀφέληται, κατέχεται τῇ (ἐξπιλάται h) ἑρεδιτάτις. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τί φησι τὸ ῥέσπονσον. [ἐὰν γυνὴ] τις ἔτι περιόντος τοῦ ἀνδρός τινα τῶν αὐτοῦ μετὰ χεῖρας εἶχε πραγμάτων, ταῦτα δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν ἔμεινεν ἔχουσα, ποίαν ὁ τοῦ ἀνδρὸς κληρονόμος δύναται κινεῖν κατ' αὐτῆς ἀγωγήν; λέγει παπινιανὸς, τὴν μὲν ἐξπιλάται ἑρεδιτάτις μὴ φα[ντ]α[ζ]έσθω κινεῖν, οὐ γὰρ πρὸ ἀδιτίονος αὐτοῦ κατέσχε τὰ πράγματα ἀλλ' ἔτι τοῦ ἀνδρὸς περιόντος· κινείτω οὖν τὴν ἀδ ἐξηιβενδοὺμ, κινείτω καὶ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, εἰ [καὶ] διαθέσει τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς διοικήσασα [ταῦ]τα κατέσχε τὰ πράγματα.

ν[ε]σέν[νιος ἀ]πολινάριος ἐ[πύ]θετο [παρὰ ἰ]ουλ[ίου παύλου οὕ]τως εἰ[πών·] μάμμη τὰ [τοῦ] ἐκγόνου διω[κησε πράγματα] τους . . . . καὶ τουτ . . . . οἱ κληρονόμοι τῆς μάμμης ἐνάγονται παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἐγγόνου τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἐπὶ τῷ παραθέσθαι τοὺς τῆς διοικήσεως λογισμούς· οἱ δὲ κληρονόμοι τῆς μάμμης ἀντιλογίζονται τοῖς κληρονόμοις τοῦ ἐγγόνου τὰς πρὸς ἀποτροφὴν αὐτοῦ γενομένας [παρὰ] τῆς μάμμης δαπάνας. ἀντιτ[ιθέασιν] οἱ τοῦ ἐκγόνου κληρονόμοι, [τ]ῷ δικαίῳ τῆς εὐσεβείας τὴν μάμ[μην οἴκοθεν δεδω]κέναι τὰς . . . . [δαπά]νας· μήπω γὰρ προσελθ . . . . χ . . ε . . . καὶ αἰτ . . . .
. . . . πρὸς ἀποτροφὴν . . . . || || || ||
|| || || || || || τῇ μάμμῃ . . . . ἐγγο . . . . γὰρ τῇ διατ.
ὥστε τὴν μητέρα θεμα . . . . . δὲ . . . .
. . . . ἀπαιτ . . . οὐ νομι . . . . ο δια
. . . . φ . . . . εσθαι καὶ μηδετ . . . . τὴν μητέρα δύνασθαι . .
. . . . καὶ ἰδικῶς διεμαρτύρατο, διὰ τοῦτο αὐτὴν τρέφειν τὸν υἱὸν, ἵνα ἢ αὐτὸν ἢ τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ μεθοδεύουσα περὶ τούτων [τῶν] δαπανῶν. θὲς δὲ, ὅτι καὶ ἐπ' ἀλλοδαπῆς ὁ πατὴρ ἐτελεύτησε, καὶ ἡ μήτηρ ἐν τῷ ὑποστρέφειν μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ φαμιλίας εἰς τὴν οἰκείαν ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πατρίδα δαπανήματα ἐποίησε περὶ αὐτὸν καὶ τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ· ἐπὶ τούτου

Ignorante filia mater eius a sponso res filiae donatas suscepit; mandati et depositi actione cessante, negotiorum gestorum actioni adversus matrem locus est.

XXXII. *Idem.* Heres viri adversus uxorem expilatae hereditatis crimen non intendit, quamvis post mortem mariti ea possideat, quae vivo marito possidebat, sed ad exhibendum et negotiorum gestorum actionem, si modo vivo quoque marito negotia eius gesserit.

XXXIII. *Paul.* Avia, quae negotia nepotis gerit, recte reputat impendia in alendum eum erogata, quia non praesumitur pietatis ratione ea erogasse, maxime si in rationem impensarum ea retulit. Mater autem

65. *Enant.* [*ad l.* 32 §. 1]. Dig. 25 [§. 1] tit. 3 lib. XVI et lib. XXXIX tit. 5 dig. 32 (31 §. 1) thema contrarium est. Differentia autem est, quod hic quidem filia datum esse ignorabat, illic autem novisse eam dicit et praesentem fuisse: tunc ipsa accepisse videtur et marito tradit, ut dicto dig. lib. XXXIX. Sunt autem multi casus obligationum re contractarum, in quibus qui non accepit vel dedit, ut contractus consistat, accepisse vel dedisse videtur, ut invenies lib. XVIII tit. 1 dig. 15 (16 pr.) et lib. XXIV tit. 1 dig. 3 et lib. XVIII dig. 74 tit. 1 et lib. XLI tit. 2 dig. 2. 52.

66. [*Steph. index l.* 33]. Animadverte. Si quis, antequam heres adierit, res quasdam hereditatis surripuerit, expilatae hereditatis tenetur. Hoc cognito vide, quid dicat responsum. Si uxor vivo adhuc marito nonnullas res eius in manibus habuit, hasque res etiam post mortem mariti habere perseveravit, quamnam actionem heres mariti adversus eam intendere potest? Dicit Papinianus, expilatae hereditatis ne credat sibi agendum, quum non priusquam adierit res occupaverit sed vivo adhuc marito: agat igitur ad exhibendum, agat etiam negotiorum gestorum, siquidem contemplatione mariti administrans has res occupaverit.

67. [*Steph. index l.* 34]. Nesennius Apollinaris Iulium Paulum consuluit sic: Avia res nepotis gessit; quae [quum ita essent, avia et nepos obierunt;] heredes aviae conveniuntur ab heredibus nepotis negotiorum gestorum, ut rationes administrationis reddant: heredes aviae heredibus nepotis compensando obiiciunt sumtus ad alendum eum ab avia factus: respondent heredes nepotis, aviam iure pietatis [de suo] erogasse . . . . . sumtus: neque enim accessisse [ad magistratum] et postulasse [ut decernerentur] alimenta . . . . || || ||
|| || || || || || || || || et specialiter denuntiavit, se idcirco filium alere, ut ab eo eiusve tutoribus quandoque sumtus repeteret. Pone etiam, patrem peregre obiisse, et matrem, dum cum filio et eius familia in suam maritive patriam reverteretur, sumtus fecisse circa ipsum et familiam eius: in qua specie etiam Antoninus constituit pupillo dandam esse negotiorum gestorum actionem. Igitur in proposita specie, in qua avia dicitur nepotis negotia gessisse, quum haec gerendo praesumatur ex bonis ipsius nepotis alimenta ei praestare, magis dicendum est, heredes aviae [audiendos] esse a iudice, si velint reputare sumtus ob alimenta factos, maxime si ostendatur, aviam hoc in ratione impensarum retulisse.

57) Cod. περὶ τῆς ἐντ.

58) *Fabr.* et *Heimb.* λγ΄. Sed in Syn. p. 53. 54 est κεφ. λβ΄.

59) Apud *Fabr.* et *Heimb.* est κεφ. λδ΄. Similiter schol. b. II. 339 *Fabr.* ed. *Heimb.* II p. 220. At in Syn. p. 173 vocatur λε΄ θέμ. γ΄.

e) Expl. fol. 177. 171. Inc. fol. 73. 70.

f) Videsis schol. a. II. 324 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 215.

g) Sequentes allegationes non video quid sibi velint.

h) Cod. hic et paulo inferius ἐξσπεκουλάτωι habet.

τῷ λόγῳ τῆς δαπάνης. ἡ δὲ [μήτηρ][60]) εὐσεβῶς δαπανᾶν εἰς τὸν υἱὸν προείληπται, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον διαμαρτύρηται.

Εἰ δὲ τοῦ πατρὸς ἐπὶ ξένης ἀποθανόντος ἀποθρέψει τὸν υἱὸν καὶ τὴν αὐτοῦ φαμιλίαν ὑποστρέφουσα εἰς τὴν πατρίδα τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν ἕξει κατὰ τοῦ ἀνήβου.

λδ΄.[61]) Scaev. Τοῦ ἀνδρὸς μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου [τὰ τῆς γυναικὸς διοικήσαντος][62]) τὰ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης[63]) τὴν προῖκα κατάγεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, καὶ καταδικάζεται, εἰ καὶ ἄπορος γέγονεν· εἰ μὴ ἄρα εὐθέως ἐν ἀρχῇ τῆς διοικήσεως ἠπόρησε. καίτοι ἀπορήσας ἀπελύετο, εἰ τῇ ἀπαιτούσῃ τὴν προῖκα ἀγωγῇ ἐνήγετο. εἰ δὲ ὁ

praesumitur pietatis causa filio alimenta erogasse, nisi contrarium protestata sit.

Si vero patre peregre mortuo filium et familiam aluerit, dum in patriam revertitur, negotiorum gestorum actionem adversus pupillum habebit.

XXXIV. *Scaev.* Si maritus soluto matrimonio negotia uxoris gessit, quae ex dotis actione debentur, deducuntur in negotiorum gestorum actionem, et condemnatur, licet solvendo esse desierit: nisi forte statim initio administrationis inops factus sit. Atqui ad inopiam redactus absolvendus erat, si dotis actione conveniebatur. Si vero creditor negotia debitoris *L. 35. pr. §. 1. D. III. 5.*

γὰρ τοῦ θέματος καὶ ἀντικρυς διετάξατο δίδοσθαι τῷ πουπίλλῳ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. τοιγαροῦν ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης ζητήσεως, ἐν ᾗ τεθεμάτισται ἡ μάμμη τὰ τοῦ ἐκγόνου διοικήσασα πράγματα, ἐπειδὴ ταῦτα διοικοῦσα δοκεῖ κατὰ πρόληψιν ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ ἐγγόνου πραγμάτων χορηγῆσαι αὐτῷ τὰς τροφὰς, προσήκει μᾶλλον εἰπεῖν τοὺς τῆς μάμμης κληρονόμους ὑδ .... εσθαι [παρὰ τοῦ] δικάζοντος, εἰ βουληθεῖεν ἀντιλογήσασθαι τὴν περὶ τὰ ἀλίμεντα δαπάνην, μάλιστα εἰ δειχθεί[η, ὅτι] κατέταξε τοῦτο ἐν τῷ λόγῳ τῶν δαπανηθέντων ἡ μάμμη. ἐκεῖνο μέντοι καθάπαξ λέγειν οὐ χρή, ὥστε ἐφ᾽ ἑκατέρας οὐσίας δεδαπανῆσθαι δοκεῖν τὰ γενόμενα περὶ τὸν ἔκγονον ἀλίμεντα.

τοῦ ἀνων. τί περιέχεται τῷ ὀνόματι τῆς τροφῆς γινώσκεις βι. λδ΄ τι. α΄ διγ. ς΄ καὶ βι. ν΄ τι. ιϛ΄ διγ. μγ΄, μδ΄.

τοῦ ἐναντ. εἰ δὲ τοῦ πατρὸς ζῶντος ἐδαπάνησεν, ἀπαιτεῖ τὸν πατέρα, ὅσα μὴ διαθέσει μητρικῇ ἐδαπάνησεν, ὡς βι. κε΄ τι. γ΄ διγ. ε΄, ἐν ᾧ πρόσκειται, ὅτι κἂν παρὰ τῷ πατρὶ ἀπετρέφετο, ἡ μήτηρ ἀναγκαίως καὶ συμμέτρως ἐδαπάνησεν[i]).

προθεώρησον. ἀνὴρ ἐναγόμενος μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐπὶ ἀναδόσει τῆς προικὸς ἐξ στιπουλάτου IN QUANTUM FACERE POTEST καταδικάζεται, ἑτέρᾳ δὲ ἀγωγῇ ἐναγόμενος εἰς τὸ πᾶν καταδικάζεται. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. γυνή τις ἐπέδωκε προῖκα· εἶχε δὲ .... καὶ ἔσους τὴν προῖκα· ἀλλὰ τοῦ γάμου ῥεπουδίῳ δια[λυομένου] ἔμεινε ὁ ἀνὴρ τὰ τῆς [γυναικὸς] πράγματα διοικῶν. [δύναται ἡ προὶξ οὐ μόνον] διὰ τῆς ἐξ στιπουλάτου ἀλλὰ καὶ [διὰ τῆς] νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀπαιτ[εῖσθαι], ὅτε καὶ φ[ακέρε ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο, τουτέστι δύναται] κατ᾽ αὐτοῦ κινεῖν ἀγωγὴν ἢ τὴν ἐξ στιπουλάτου ἢ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ δι᾽ αὐτῆς αὐτὸν ἀπαιτ[εῖν τὴν προῖκα, ὅτι] δήποτε αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ κατέβαλε, μό-ν[ον εἰ] ἐν τῷ καιρῷ τῆς διοικήσεως εὔπορος [ἦν] καὶ ἠδύνατο .... τῆς ἐποφειλομένης προικός· ἄλλως γὰρ ἐγκαλεῖσθαι οὐ δύναται, [ὅτι οὐκ ἀπ]ῄτησε μου ..... πρ[οῖκα.] ..
..........ν.......... κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διοικήσεως εὔπορος ἦν, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα γέγονεν ἄπορος, κιν ....
.... [εἰ καὶ τὰ] μάλιστα με[τὰ] ταῦτα γενόμενος ἄπορος τῇ περὶ προικὸς ἐξ στιπουλάτου ἔμελλε ἀπ[ολύεσθαι. ἐναγόμενος] γὰρ τῇ[k]) περὶ προικὸς ἐξ στιπουλάτου ἰν κουάντουμ φακερε ποτεστ καταδικάζεται ....
..... [τῆς δὲ] νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατ᾽ αὐτοῦ κινουμένης εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται, μόνον εἰ εὔπορος ἦν κατὰ [τὸν τῆς] διοικήσεως χρόνον καὶ ἠδύνατο καταβαλεῖν [ἑαυτῷ, κἂν] μετὰ ταῦτα γέγονεν ἄπορος. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τῷ χρ[όνῳ] τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ τρόπος καὶ συμμετρία [τις] ὀφείλει φυλάττεσθαι, ἵνα τότε τῇ κατ᾽ αὐτοῦ μέμψει γένηται χώρα μὴ ἀπαιτήσαντος αὐτοῦ ἐν καιρῷ διοικήσεως εἰς ὅσον εὐπορεῖ, κἂν τὰ μάλιστα μετὰ ταῦτα γέγονε ἄπορος, ὅτε ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ νομίσματα ἦν αὐτῷ μετὰ [χ]εῖ[ρας] καὶ ἠδύνατο αὐτῷ ταῦτα καταβαλεῖν .... ἡ κατὰ τῆς διοικήσεως ...., εἰ μὴ παραχρῆμα τὰ ...
.. δι .... πράγματα ἐπὶ τῷ μετα (?) .... καταβάλλειν ἑαυτῷ χρη ..... και αυτων .... ληκεναι καὶ εἶχε ἐν τούτῳ

Illud autem omnino non debet dici, ex utroque patrimonio alimenta nepotis erogata esse.

68. *Anon.* [*ad l.* 34]. Quid contineatur appellatione alimentorum, discis lib. XXXIV tit. 1 dig. 6 et lib. L tit. 16 dig. 43. 44.

69. *Enant.* [*ad l.* 34]. Si vero vivo patre sumtus fecit, a patre repetit, quaecunque non affectu materno erogavit, ut lib. XXV tit. 3 dig. 5 [14], ubi additur, si vel a patre aleretur, matrem necessario et modico erogasse.

70. [*Steph. index l.* 35 *pr.* §. 1]. Animadverte. Maritus, qui post solutionem matrimonii ex stipulatu de reddenda dote convenitur, in quantum facere potest condemnatur: si vero alia actione conveniatur, in solidum condemnatur. Hoc cognito accede ad speciem propositam. Mulier dotem dedit: ....
...............: post matrimonium divortio solutum maritus res mulieris administare perseveravit. Dos non solum ex stipulatu sed etiam negotiorum gestorum actione repeti potest, si quidem maritus facere potuit, hoc est, potest adversus eum intendere sive ex stipulatu sive negotiorum gestorum actionem eaque dotem ab eo repetere, quia nimirum ipse sibi eam non solvit, si quidem tempore administrationis solvendo erat et dotem debitam [reddere] poterat: alias enim imputari non potest, quod dotem [a se] non exegerit. [Sed et si] tempore administrationis solvendo erat, etiamsi postea patrimonium amiserit, agitur [adversus eum negotiorum gestorum in solidum], quamvis, si postea inops factus est, ex stipulatu actione conventus absolvi debuisset. Qui enim ob dotem ex stipulatu actione convenitur, in quantum facere potest condemnatur, ...
..... sed negotiorum gestorum actione instituta in solidum condemnatur, si nimirum tempore administrationis solvendo erat et sibi solvere potuit, licet postea solvendo esse desierit. Verum enimvero etiam hic in tempore actionis negotiorum gestorum modus quidam et temperamentum servari debet, ut ita querelae adversus eum locus fiat, quum tempore administrationis a se non exegerit quantum facere potuerit, quamvis postea solvendo esse desierit, si illo tempore pecuniam in manibus habuit eamque sibi solvere potuit ....
.... si non protinus [illegible]
.... negotiorum gestorum ac-

60) Deest in Cod.
61) *Fabr.* et *Heimb.* λε΄.
62) Haec verba Cod. non habet.
63) Expl. fol. 73. 70. Inc. fol. 190. 180.

i) Haec corrupta videntur.
k) Videsis schol. u. II. 325 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 210.

δανειστὴς τὰ τοῦ χρεώστου διοικήσειν καὶ μὴ εὕρῃ πληρωθῆναι[64]) τὸ χρέος, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀποδιδοὺς τὸ ἐνέχυρον.

gesserit, nec invenerit, unde sibi debitum exsolveret, non culpatur, si pignus non reddiderit.

L. 35. §. 2. 3. D. III. 5. Οὔτε δὲ ἡ περὶ τοῦ χρέους ἀγωγὴ καταφέρεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν τοῦ πρώτου διοικήσαντος τὰ τοῦ ἀγοραστοῦ πράγματα καὶ μὴ εὑρόντος ἐν αὐτοῖς τὸ παρ᾽ αὐτοῦ πραθὲν ἀνδράποδον, κρυπτὸν πάθος ἔχον, ἢ τὰς προσθήκας, ἢ ὅπερ γέγονε χεῖρον, ἢ τὰ διὰ τοῦ οἰκέτου προσπορισθέντα μὴ ἐκ πραγμάτων τοῦ ἀγοραστοῦ. τοιγαροῦν παριόντων τῶν ἓξ μηνῶν φθείρεται ἡ περὶ τοῦ χρέους ἀγωγή. ὁ δὲ

Nec redhibitoria actio deducitur in negotiorum gestorum actionem, si venditor negotia emtoris gerat, et non invenerit in iis mancipium a se venditum, quod vitio latente laborabat, vel accessiones, vel quod deterius factum esset, vel quae per servum essent acquisita non ex re emtoris. Igitur sex mensibus praeterlapsis actio redhibitoria perit. Locupleti autem, qui ex perpetua obligatione debet, non imputa-

.... πρός δε .... τῶν ἐνταῦθα χρημάτων, πρινὴ τοῦτο πληρο ... τὸ ὀφφίκιον .... τουτέστι πρὶν .... τῶν αὐτῶν πραγμάτων διάπρα .... τ .. τὸ πρᾶγμα τὸ διαφέρον αὐτῷ καὶ ὀφεῖλον πραθῆναι οὕτος κατέχεται .... ώλησεν ἢ ἔσχε τὸ πρᾶγμα. εἰ μέντοι ηὐπόρει ὁ ἀνὴρ ἔχων τυχὸν χρήματα .... ώλησ .. καὶ τὰ ἐκ τῆς αὐτοῦ διαπράσεως καταβαλεῖν ... χώρα γίνεται τῇ νεγοτιόρουμ [γεστόρουμ] .... μήπω ὡς εἰκὸς ἀπορήσει, ταῦτ .... ρος σα .... ἐξειπουλάτου .... νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τὴν εἰρημένην διάστιξιν. εἰ δέ τις δανείσας τινὶ καὶ ἔχων παρ᾽ ἑαυτῷ τὸ ἐνέχυρον .... [νεγοτιόρουμ γε]στόρουμ ἐπὶ τοῦ ὑποτεθέντος αὐτῷ ἐνεχύρου, ἐν ᾧ καὶ ἐ .... εται καὶ οὔτε .... τὰ χρήματα, ὅθεν ἂν αὐ[τῷ] καταβαλεῖν .... τὸ χρέος καὶ ἐλευθεροῦν τὸ ἐνέχυρον.[l])

cundum dictam distinctionem. Si quis vero, quum alicui mutuam pecuniam dedisset et pignus penes se haberet, [administraverit, non tenetur] negotiorum gestorum rei obligatae nomine, si [pecunia ei debita sit] nec pecuniam habeat, unde sibi debitum [solvere] et pignus liberare possit.

Τοῦ Ἐναντιοφ. ἐνταῦθα ἡ διοίκησις μετὰ [διάλυσιν] τοῦ γάμου γέγονε καὶ εἰκότως ἐπ᾽ αὐτῇ εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται.

71. *Enantioph.* [*ad l.* 35 *pr.*]. Hic administratio post solutum matrimonium locum habuit, et naturaliter ob eam in solidum condemnatur.

Τοῦ αὐτοῦ. καίτοι ἀπὸ πάσης αἰτίας μέχρι εὐπορίας καταδικάζεται, ὡς βι. μβ τι. α΄ διγ. κ΄. ἀλλ᾽ ἐνταῦθα ὑπόθου, ὅτι δυνάμενος ἑαυτῷ καταβαλεῖν οὐ κατέβαλε, καὶ ὡς δόλον ποιήσας ἐνέχεται, ὡς βι. ιζ τι. β΄ διγ. ξγ΄ ἐπὶ κοινωνοῦ. περὶ τῶν μέχρις εὐπορίας καταδικαζομένων καὶ ποῖον[m]) δεῖ καιρὸν σκοπεῖν, ἀναγν. τοῦ προκειμένου γ΄ βι. τι. γ΄ διγ. να΄ καὶ τι. ε΄ διγ. λς΄ καὶ βι. ιζ τι. β΄ διγ. ξγ΄ καὶ ξζ΄[n]) καὶ βι. κγ΄ τι. γ΄ διγ. π΄ καὶ βι. κδ΄ τι. α΄ διγ. ζ΄ καὶ τι. γ΄ διγ. ιβ΄ ιγ΄ ιδ΄ ιε΄ ις΄ ιζ΄ ιη΄ ιθ΄ κ΄ κα΄ κβ΄ κγ΄ κδ΄ καὶ λ΄ καὶ μα΄ καὶ βι. μς΄ τι. γ΄ διγ. μζ΄ καὶ βι. ν΄ τι. ιζ΄ διγ. ροβ΄.

72. *Eiusdem* [*ad l.* 35 *pr.*]. Imo ex omni causa in quantum facere condemnatur, ut lib. XLII tit. 1 dig. 20. Sed hic pone eum non solvisse, licet potuisset sibi solvere, et teneri, quasi dolo fecerit, ut lib. XVII tit. 2 dig. 63 [pr. §. 7] de socio. De his, qui in quantum facere possunt condemnantur, et quodnam tempus spectandum sit, vide huius lib. III tit. 3 dig. 51 [§. 1] et tit. 5 dig. 36 (37 pr.) et lib. XVII tit. 2 dig. 63 [pr. §. 6. 7] et 67 [§. 3] et lib. XXIII tit. 3 dig. 80 (84) et lib. XXIV tit. 1 dig. 7 et tit. 3 dig. 12. 13. 14 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24 et 30 [§. 1] et 41 (43?) et lib. XLVI tit. 3 dig. 47 et lib. L tit. 17 dig. 172 (173 pr.).

προθεώρησον. ὁ ἀγοράσας οἰκέτην κρυπτὸν ἔχοντα πάθος δύναται διὰ τῆς ῥεδιβιτορίας ἐντὸς ἓξ [μη]νῶν κινεῖν καὶ ἀναδιδόναι τὸν ἐμπαθῆ· οὐκ ἄλλως δὲ δύναται τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ ἅπαν, ὅπερ ἔτυχε λαβὼν μετ᾽ αὐτοῦ, πεκούλιον τυχόν, ἀποκαταστήσει τῷ πράτῃ, προσέτι δὲ καὶ τὰ περιελθόντα εἰς αὐτόν, οὐκ ἐξ ῥὲ μέντοι αὐτοῦ τοῦ ἀγοραστοῦ, καὶ εἰς εἴτι χεῖρον ἑαυτῷ[o]) γέγονεν ὁ οἰκέτης παρ᾽ αὐτῷ τῷ ἀγοραστῇ. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. ἐπώλησέ τις οἰκέτην κρυπτὸν ἔχοντα πάθος, μήπω δὲ τοῦ ἐξαμηνιαίου χρόνου παραδραμόντος ὁ πράτης τοῦ ἀγοραστοῦ διῴκησε πράγματα, καὶ τῆς ἐξαμηνιαίου παραδραμούσης ἐκεῖ ὁ τῶν πραγμάτων κύριος κινῶν κατ᾽ αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· καὶ ἀπῄτει μὲν λόγους ἧς ἐχείρισε διοικήσεως, ἐγκαλεῖ δὲ αὐτῷ, τί δήποτε τῶν ς΄ ἐνδαψιλευομένων μηνῶν τὸν ἐμπαθῆ οἰκέτην αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ ἀναδέδωκεν, ἀλλ᾽ ἀφῆκε παραδραμεῖν τὴν ἐξαμηνιαίαν· ὁ δὲ διὰ τοῦτό φησι μὴ ἀναδεδωκέναι τὸν οἰκέτην, ἐπειδὴ τοῦτον οὐχ εὗρεν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἠγορακότος, ἢ εὗρε μὲν αὐτόν, οὐχ εὗρε δὲ οὔτε ἠδυνήθη λαβεῖν ἅπερ εἰώθει [σὺν][p]) τῷ ἐμπαθεῖ οἰκέτῃ ἀναδίδοσθαι τῷ πεπρακότι, τυχὸν τὸ πεκούλιον καὶ τὴν ἀπομείωσιν καὶ τὰ μὴ ἐξ ῥὲ τοῦ ἀγοραστοῦ προσπορισθέντα. λέγει τοίνυν, μὴ καταφέρεσθαι εἰς τὸ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δικαστήριον τῆς ῥεδιβιτορίας τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ς΄ παραδραμόντων μηνῶν ταύτην ἀπολύεσθαι, τουτέστι μὴ ἐγκαλεῖσθαι τὸν πράτην τε καὶ νεγοτιωγέστορα, τί [δή]ποτε τῶν ς΄ ἐνδαψιλευομένων μηνῶν αὐτὸς ἑαυτῷ τὸν ἐμπαθῆ οἰκέτην μὴ ἀναδέδωκε. ταῦτα[q]) μὲν ἐπὶ

73. [*Steph. index l.* 35 §. 2. 3]. Animadverte. Qui servum vitio latente laborantem emit, redhibitoria intra sex menses agere et servum vitiosum reddere potest; non aliter vero hoc facere potest, quam si omne id, quod cum eo accepit, peculium forte, venditori restituit, et praeterea quae ad ipsum pervenerunt, non tamen ex re ipsius emtoris, denique id, quo servus apud ipsum emtorem deterior factus est. Hoc cognito vide quid propositum sit. Quidam vendidit servum, qui vitium latens habebat, et quum nondum tempus sex mensium praeterlapsum esset, venditor emtoris negotia gessit, et praeterlapsis sex mensibus dominus negotiorum adversus eum negotiorum gestorum actione expertus est: exegit quidem rationes administrationis gestae, sed et imputavit ei, quod non servum vitiosum sex mensibus adhuc currentibus ipse sibi reddiderit, sed tempus sex mensium praeterlabi passus sit: ille autem propterea se non reddidisse servum dicit, quia cum non invenerit in substantia emtoris, vel ipsum quidem invenerit, non invenerit autem nec recipere potuerit, quae cum servo vitioso venditori restitui solent, puta peculium vel deteriorationem vel quae non ex re emtoris acquisita sunt. Igitur dicit, in iudicium negotiorum gestorum non venire causam redhibitoriae, ideoque eam sex mensibus praeterlapsis perire, hoc est non imputari venditori eidemque negotiorum gestori, quod

64) Co. πληρωθῆν.

l) Expl. fol. 72. 70. Inc. fol. 190. 189.
m) Cod. ποιεῖν.
n) Cod. ξε΄.

o) Verbum corruptum.
p) Deest in Cod.
q) Vide schol. x. II. 325 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 217.

εὔπορος χρεωστῶν ἀπὸ διηνεκοῦς ἀγωγῆς οὐκ ἐγκαλεῖται, διότι μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ, εἰ μὴ ὁ λόγος τῶν τόκων εἰσάγει τὴν μέμψιν.

Ἡ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγὴ οὐ καταφέρεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως· συμφέρει γὰρ τῷ ἀνήβῳ ἐξ αὐτῆς χρεωστεῖσθαι.

λε΄.[65]) Paul. Ὁ καλῇ πίστει δουλεύων μοι ἐλεύθερος δανεισάμενος καὶ δαπανήσας εἰς τὰ πράγματά μου ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν. εἰ δὲ κατέβαλον τῷ δανειστῇ, σβέννυται.

λϛ΄.[66]) Idem. Ἐάν τις χωρὶς τῆς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου διοικήσῃ τὰ τοῦ ἀνήβου πράγματα, ἔνοχον

tur, quod sibi non solverit, nisi usurarum ratio querelam movet.

Tutelae actio non deducitur in negotiorum gestorum actionem: prodest enim pupillo, ut ex illa debeatur. L. 35. §. 3 rel. D. iii. 5.

XXXV. *Paul.* Si liber homo bona fide mihi serviens mutuam pecuniam sumserit et in rem meam verterit, negotiorum gestorum actionem habet. Quodsi creditori solvero, actio perimitur. L. 36. D. eod.

XXXVI. *Idem.* Si quis sine tutoris auctoritate negotia pupilli gesserit, pupillum sibi obligat, quate- L. 37. pr. D. eod.

τοῦ θέματος τῆς ῥεδιβιτορίας ἐζήτησέ πως καὶ εἶπεν, ἐπειδὴ ὅλως τεμποραλία ἐστὶν ἡ ῥεδιβιτορία καὶ σβέννυται τῶν ϛ΄ παραδραμόντων μηνῶν. εἰ γὰρ ἀπὸ περπετούας ἀγωγῆς ἐχρεώστει τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων νεγοτιογέστωρ εὔπορος ὤν, καὶ τόκους ἀρκοῦντας ἠδύνατο αὐτὸν ἀπαιτεῖν, οὐ χρὴ αὐτῷ ἐγκαλεῖν διὰ τί μὴ κατέβαλεν αὐτὸς ἑαυτῷ, μάλιστα εἰ καθὰ εἴρηται μήτε ὁ λόγος τῶν τόκων μέμψιν τινὰ ἐπιφέρει ἑαυτῷ. εἰ γὰρ ἄτοκον τὸ ἰδικὸν ἐπώφλησε χρέος ἢ ἐπὶ τόκοις[r]) ἐλάττοσιν, ἐγκαλεῖται, τί δήποτε αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ κατέβαλε, καὶ εἰκότως διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ τὸ ἰδικὸν ἀπαιτηθήσεται χρέος. ἔνθα μέντοι διαφορά τις ἀπὸ τόκων οὐκ εἰσάγεται, καὶ[s]) περπετουά ἐστιν ἡ ἀγωγή, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ καταβαλὼν ἑαυτῷ. ἕτερόν ἐστιν ἐπὶ ἐπιτρόπων· ὁ γὰρ ἐπίτροπος, κἂν ἀπὸ περπετουάς ἐνοχῆς χρεωστῇ τῷ πουπίλλῳ, καὶ οὕτως ὀφείλει τὸ χρέος καταβαλεῖν ἑαυτῷ, κἂν μηδεμία δύναται ἀπὸ τόκων εἰσάγεσθαι διαφορά. κάλλιον γάρ ἐστι καὶ λυσιτελέστερον τῷ ὀρφανῷ, τὴν τουτέλας μᾶλλον ἔχειν κατ᾽ αὐτοῦ ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγήν, ἐπειδὴ σιωπηρὰν ὑποθήκην ἔχει αὐτὴ[t]) ἡ τουτέλας, καὶ εἰκότως δύναται ὁ πούπιλλος καὶ τὸ ἰδικὸν χρέος διὰ τῆς τουτέλας μεθοδεύειν τὸν ἐπίτροπον.

κυρ. ὁ ἀνὴρ μετὰ διαζύγιον διοικήσας τὰ τῆς γαμετῆς πράγματα, ἐὰν ἐν τῷ διοικεῖν εὔπορος ἦν, ἐνάγεται τῇ νεγοτιόρουμ περὶ προικὸς εἴτε ἄπορός ἐστι νῦν εἴτε εὔπορος, ἐπειδὴ μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ. ὀφείλει μέντοι μικρὰ προθεσμία ὁρίζεσθαι, ἐν ᾗ ὀφείλει καταβαλεῖν ἑαυτῷ, ἧς ἐντὸς ἄπορος[u]) ὑπάρξῃ σιν, οὐκ ἐγκαλεῖται. ὁ τοῦ δεβίτωρος πράγματα διοικῶν οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ[v]) ἀναδοὺς τὸ ἐνέχυρον, ἔνθα οὐκ ἦν πόθεν καταβαλεῖν ἑαυτῷ· οὔτε δὲ μὴ ῥεδιβιτεύων ἑαυτῷ ὃν πέπρακεν οἰκέτην.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. κζ τι. γ΄ διγ. ιγ΄, ἐν ᾧ φησι τὴν τουτέλας καταφέρεσθαι εἰς τὴν νεγοτιόρουμ, τοῦ ἐπιτρόπου μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν γενομένου κουράτορος. τὸ δὲ παρὸν νόει περὶ τῆς διρέκτας νεγοτιόρουμ τῆς μὴ ἐχούσης προνόμιον, τὸ δὲ τοῦ κζ βι. περὶ τῆς οὐτιλίας τῆς ἁρμοζούσης κατὰ τῶν κουρατόρων. φησὶ γὰρ βι. τοῦ κζ διγ. κε καὶ τι. ι τοῦ βι. διγ. ιε΄, ὅτι οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κουρατόρων ἁρμόζει τὸ πριβιλέγιον. τὸ δὲ μεῖζον φησι βι. μβ τι. ε΄ διγ. κγ, ὅτι ἔχει αὐτὸ ὁ πούπιλλος καὶ κατὰ τοῦ διὰ φιλίαν διοικήσαντος τὰ αὐτοῦ πράγματα. ἀλλὰ τὸ πριβιλέγιον [περ]σοναλ … ἰσχύει ………………… διγ. ιη καὶ βι. η΄ τοῦ [κώδ.] …… … εἰδ. περὶ τῶν ἐξ ἃ ……………………… ἔδωκε τοῖς ἐπιτροπευθεῖσι … βι. ε΄ τι. λγ΄ διατ. α΄ καὶ ……………… … —

τοῦ ἀνων. …………… προκαταρξ …………… — δε τῆς ηρεδ[ιτάτις πετιτίονος] τῷ [καιρῷ] τῆς [ψήφου] προσέχομεν, ὡς βι. ιγ΄[w]) τι. γ΄ διγ. λϛ΄· ἐπὶ δὲ τῆς δε πεκουλιο ἐν τῷ καιρῷ — — …………… βι. ε΄ τι. δ΄ διγ. λζ καὶ — — ρους …………… κρίνεται ἐστιν ………………… τῆς προκατάρξεως …………… εὑρ …………… τα περὶ τοῦ καιροῦ τῆς προκατάρξεως καὶ τῆς ψήφου ἀνάγν. βι. ιγ΄ τι. [ϛ΄]

currentibus adhuc sex mensibus servum vitiosum sibi ipse non reddiderit. Haec quidem de specie redhibitoriae actionis quaesivit et arbitratus est, quandoquidem redhibitoria actio temporalis est et sex mensibus praeterlapsis extinguitur. Caeterum si ex perpetua causa negotiorum gestor, qui locuples erat, domino negotiorum debuit, isque usuras idoneas petere potuit, non oportet ei imputare, quod ipse sibi non solverit, utique si, ut dictum est, neque usurarum ratio querelam aliquam in eum movet. Si vero sine usuris vel sub minoribus usuris debebat, imputatur ei, quod ipse sibi non solverit, et per negotiorum gestorum actionem etiam proprium debitum ab eo exigetur. Si tamen per usuras nulla differentia inducitur, et perpetua actio est, non imputatur ei, quod non solverit. Diversum est in tutoribus: tutor enim, licet ex perpetua obligatione pupillo debeat, sic quoque debitum sibi solvere debet, quamvis nulla ex usuris induci possit differentia. Melius enim et utilius est pupillo, tutelae actionem adversus eum habere, quam ex contractu, quia tutelae actio tacitam hypothecam habet, ideoque etiam debitum illud tutelae iudicio a tutore pupillus petere potest.

74. *Cyr.* [l. 35 pr. §. 1. 2]. Maritus qui post divortium negotia uxoris gessit, si tempore administrationis solvendo fuit, negotiorum gestorum ob dotem convenitur, sive nunc sit non solvendo sive solvendo sit, quia sibi non solvit. Debet autem modicum tempus dari, quo sibi solvere debeat: intra quod si solvendo esse desierit, non imputatur ei. Qui debitoris res gerit, non tenetur, si pignus non reddiderit, si non fuerit unde sibi solveret: nec si servum a se venditum non redhibuerit.

75 *Enantioph.* [ad l. 35 §. 3]. Lege lib. XXVII tit. 3 dig. 13, ubi dicit, tutelae iudicium devolvi in iudicium negotiorum gestorum, si tutor finita tutela curator factus sit. Intelligas autem praesens dig. de directa negotiorum gestorum actione, quae privilegium non habet, dig. autem lib. XXVII, de utili, quae adversus curatores competit. Dicit enim lib. XXVII [tit. 3] dig 25 et eiusdem lib. tit. 10 dig. 15 [§. 1], privilegium non solum adversus tutorem et in omnibus bonis eius, sed etiam adversus omnes curatores dari. Imo lib. XLII tit. 5 dig. 23 dicit, pupillum id habere etiam adversus eum, qui res eius officio amicitiae gesserit. Sed privilegium personal … valet …………… dig. 18 et lib. VIII Cod. — — dedit his, qui sub tutela fuerunt, lib. V tit. 33 const. 1 et …………… —

76. *Anon.* [ad l. 37 pr.]. — — — in hereditatis petitione tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. [V] tit. 3 dig. 36 (§. 4); in actione de peculio tempus — — — — — — — — — tempus litis contestatae et rei iudicatae lege lib. XIII tit. 6 dig. 3 them. 3 (§. 2). Neque tamen in omnibus speciebus litis contestatae tempus spectatur, sed modo litis contestatae modo rei iudica-

65) *Fabr.* et *Heimb.* λϛ΄.

66) Syn. p. 174 pr. vocat κεφ. λδ΄, p. 104 §. 1 vocat κεφ. λε΄, § 2 κεφ. λϛ΄. *Fabr.* et *Heimb* λζ΄.

r) Cod. χρόνοις.
s) Cod. κἂν.
t) Malim αὕτη.

u) Forte: εἰ εὔπορος ὤν.
v) Cod. καί.
w) Lege ε΄.

ἑαυτῷ τὸν ἄνηβον ποιεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως εἰς ὅσον γέγονεν ἐκ τούτου πλουσιώτερος.

L. 37. §. 1. D. III. 5. Ὁ χειρίζων τινὸς πράγματα ἤτοι χρήματα καὶ τόκους δίδωσι καὶ τὸν κίνδυνον ὑπέχει ὧν ἐδάνεισεν[67]), εἰ μὴ οἱ δανεισάμενοι τυχηρῶς ἠπόρησαν πρὸ τῆς προκατάρξεως.

L. 38. D. eod. λζ΄.[68]) Τρυφ. Ὁ πατὴρ διοικῶν[69]), ὅπερ ἐδωρήσατο τῷ αὐτεξουσίῳ υἱῷ, ἐνέχεται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ.

§. 1. Ὁ χρεώστης διοικῶν τὰ τοῦ δανειστοῦ καὶ τῆς προθεσμίας τῆς καταβολῆς ἐφισταμένης μὴ καταβαλὼν τοῖς λογισμοῖς τοῦ δανειστοῦ τόκους ἐπιγινώσκει προηγησαμένου χρέους, οὐ βαρεῖς, ἀλλ' οὓς οἱ ἄλλοι χρεῶσται. καίτοι οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ κουράτωρες συγχρησάμενοι τοῖς τῶν νέων χρήμασι καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῖς τῆς πόλεως βαρεῖς διδόασι τόκους. ἀλλ' οὗτος ὁ διοικητὴς οὐ διοικῶν ἔλαβε τὰ χρήματα, ἀλλὰ προῆν τὸ χρέος.

L. 39. D. eod. [λη΄.][70]) Γαΐ. Καὶ ὑπὲρ ἄκοντος καὶ ἀγνοοῦντος καταβαλών τις ἐλευθεροῖ αὐτόν. τὸ δέ τινι κεχρεωστημένον ἕτερος ἀπαιτεῖν οὐ δύναται παρὰ γνώμην αὐτοῦ. ἔξεστι γὰρ ποιῆσαι ἡμῖν κρείττονα τὴν αἵρεσιν τοῦ ἄκοντος καὶ ἀγνοοῦντος, οὐ μὴν χείρονα.

L. 40. D. eod. [λθ΄.] Παῦλ. Ἔχων μετὰ σοῦ κοινὸν οἶκον ἠσφαλισάμην καὶ ὑπὲρ τοῦ σοῦ μέρους τὴν περὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγήν· τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν ἔχω κατὰ σοῦ, καὶ οὐ τὴν διαιροῦσαν τὰ ἐπίκοινα πράγματα ἀγωγήν· ἠδυνάμην γὰρ τὸ μέρος μου καὶ χωρὶς τοῦ σοῦ διεκδικῆσαι.

L. 41. D. eod. [μ΄.] Ἴδεμ. Ὁ διεκδικήσας ἐνεχόμενον τὸν δοῦλόν μου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς ὁλόκληρον ἔχει κατ' ἐμοῦ, καὶ οὐ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου.

nus litis contestatae tempore ex ea re locupletior factus est.

Qui negotia alicuius sive pecuniam administrat, et usuras praestat et periculum sustinet creditae a se pecuniae, nisi debitores fortuitis casibus ante litem contestatam solvendo esse desierint.

XXXVII. *Tryph.* Pater administrans res, quas filio emancipato donaverat, negotiorum gestorum actione tenetur.

Debitor, qui creditoris negotia gerit, nec, quum dies solvendae pecuniae venit, eam rationibus creditoris intulit, usuras praestat debiti praecedentis, non graviores, sed quas caeteri debitores praestant. Atqui tutores et curatores et magistratus, qui pecunias minorum aut civitatis in usus suos convertunt, graviores usuras praestant. Verum hic negotiorum gestor non dum administrabat pecunias accepit, sed debitum praecedebat.

XXXVIII. *Gai.* Etiam qui pro invito et ignorante solvit, eum liberat. Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius exigere non potest. Nam meliorem quidem conditionem inviti et ignorantis facere nobis licet, non etiam deteriorem.

XXXIX. *Paul.* Communes aedes tecum habens pro tua etiam parte damni infecti caveram: negotiorum gestorum actionem adversus te habeo, non communi dividundo iudicium: potui enim meam partem absque tua defendere.

XL. *Idem.* Qui servum meum in noxali causa defendit, negotiorum gestorum actionem in solidum adversus me habet, non de peculio.

διγ. γ΄ θέ. γ΄. οὐκ[z]) ἐν πᾶσι δὲ ὑποθέσεσιν ἡ προκάταρξις σκοπεῖται, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἡ προκάταρξις ποτὲ δὲ ἡ ἀπόφασις ἤτοι ἡ ψῆφος, ἐπειδὴ διαφόρων θεμάτων ὄντων εἰκότως καὶ διάφορον χρόνον . . δοντ . . . ἐκ τῶν πολλῶν δέ τινα δῆλα καταστήσω. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης κληρονομίαν τὸν καιρὸν τῆς ψήφου προσέχομεν, ὡς βι. ε΄ τί. [γ΄] διγ. ις΄[y]). [ὡσ]αύτως καὶ ἐπὶ τοῦ πεκουλίου, πόσον ἦν τὸ πεκούλιον, ὡς βι. ιε΄ τί. α΄ διγ. λ΄ καὶ βι. λδ΄ τί. γ΄ διγ. ε΄ θέ. β΄. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν κ[οινω]νῶν ἡ εὐπορία τῷ καιρῷ τῆς ψήφου σκοπεῖται, ὡς βι. ιζ΄ τί. β΄ διγ. [ξγ΄]. ἀναγν. τί. γ΄ δίγ. ιε΄. ὅτι δὲ χωρὶς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου πωλήσῃ ἢ ἀγοράσῃ ὁ ὀρφανός, οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βι. κς΄ τί. η΄ διγ. γ΄[a]) θέ. β΄. ἐπὶ τ . . σρ . . . . . . τῷ καιρῷ τῆς ἀποφάσεως σκοποῦμεν, ὡς βι. κδ΄ τί. γ΄ διγ. ιβ΄ καὶ λβ΄. καὶ[a]) ὑπὲρ ἄκοντος καὶ [ἀγνοοῦν]τος καταβαλών τις ἐλευθεροῖ αὐτόν. τὸ δέ τινι κεχρεωστημένον ἕτερος[b]) ἀπαιτεῖν οὐ δύναται παρὰ γνώμην αὐτοῦ· ἔξεστι γὰρ [ἡμῖν] κρείττονα τὴν αἵρεσιν ποιεῖν τοῦ ἄκ[οντος] καὶ ἀγνοοῦ[ντος], οὐ μὴν χείρονα· ἀναγν. βι. ιζ΄ τί. γ΄ δίγ. β΄· κἂν δίδωσιν ἀσφάλειαν περὶ ἐκδικήσεως, ὡς περὶ πατρὸς εἴρηται χρέος ἀπαιτοῦντος αὐτεξουσίου παιδός, ὡς βι. λς΄ τί. γ΄ διγ. β΄· οὔτε ὁ ἀνὴρ τὸ τῇ γαμετῇ χρεωστούμενον, [ὡς βι.] ιβ΄ τοῦ κώδ. τί. μβ΄ διατ. ια΄· καὶ τοῦτο δίχα μανδάτου κινούντων εἰσὶν οὗτοι, ὡς βι. γ΄ τί. γ΄ διγ. λε΄ καὶ βι. μς΄ τί. ζ΄ διγ. γ΄ καὶ βι. β΄ τοῦ κώδ. τί. ιβ΄ διατ. κα΄.[c])

— — — — — — — — — — —

tae, quia quum diversae species sint, convenienter etiam diversum tempus . . . . Ex multis autem nonnulla declarabo. In hereditatis petitione quidem tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. V tit. 3 dig. 16 [pr.]. Similiter in de peculio actione, quantum sit in peculio, ut lib. XV tit. 1 dig. 30 [pr.] et lib. XXXIV tit. 3 dig. 5 them. 2. Item in sociis, an locupletes sint, tempus condemnationis spectamus, ut lib. XVII tit. 2 dig. 63 [§. 6]. Lege tit. 3 dig. 15 (!). Si autem absque tutoris auctoritate vendiderit vel emerit pupillus, non tenetur, nisi in quantum locupletior factus est, ut lib. XXVI tit. 8 dig. [5] them. 2 (§. 1). Et in . . . . tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. XXIV tit. 3 dig. 12 et 32 (!). Etiam qui pro invito et ignorante solvit, eum liberat. Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius exigere non potest: nam meliorem quidem conditionem inviti et ignorantis facere nobis licet, non etiam deteriorem: lege lib. XVII tit. 3 dig. 2 (!): licet caveat de defensione, ut de patre dicitur, qui debitum filii emancipati exigit, ut lib. XXXVI tit. 3. dig. 2 (!) neque vir quod uxori debetur, ut lib. XII Cod. tit. 42 const. 11 (!); quamquam hi tales sunt, qui sine mandato agunt, ut lib. III tit. 3 dig. 35 [pr.] et lib. XLVI tit. 7 dig. 8 [§. 3] et lib. II Cod. tit. 12 const. 21.

(*Complura desunt.*)

67) Cod. ἐδαπάνησεν. (Synopsis similiter ἐδαπάνησεν.)

68) *Fabr.* et *Heimb.* λη΄. Iidem hunc numerum et nomen ICti sequenti themati praeponunt. In editionibus Dig. l. 38 itidem a sq. themate incipit.

69) Expl. fol. 190. 189.

70) Numeri hic et in sqq. apud *Fabr.* et *Heimb.* semper uno maiores sunt, id quod ex ratione numerandi in nostro Codice conspicua mutandum erat.

x) Licet haec in Cod. uno tenore superioribus iungantur, videtur tamen novum scholium sive *Anonymi* sive *Enantiophanis* sive Graeculi cuiusdam incipere.

y) Fortasse λς΄.

z) Lege ι΄.

a) Haec rursus cum antecedentibus non cohaerent. Constituunt cap. 38 textus Basilicorum, accedente παραγραφῇ.

b) Cod. ἑτέρου.

c) Expl. fol 190. 189.

[μα'.] *Ἴδεμ.* *Παρακληθεὶς παρὰ τοῦ δούλου μου ἐνέβαλες σαυτὸν τοῖς πράγμασί μου· εἰ μὲν μόνον ὑπεμνήσθης, ἔχεις τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· εἰ δὲ ὡς διὰ ἐντολῆς τοῦ δούλου ἐχείρισας, ἔχεις καὶ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου καὶ τὴν διεκδικοῦσαν τὸ δαπάνημα ἀγωγήν.*

[μβ'.] *Λαβ.* *Ἐὰν χωρὶς ἐντολῆς καταβάλῃς ὑπὲρ ἐμοῦ χρέος, ἐλευθεροῦμαι, καὶ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· ταῦτα, εἰ μὴ διέφερέ μοι μὴ καταβληθῆναι.*

[μγ'.] *Οὐλπ.* *Ὁ τῇ σχέσει τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνήβου αἰτήσας αὐτῷ ἐπίτροπον ἢ τοῦ ὄντος ὡς ὑπόπτου κατηγορήσας, οὐκ ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν.*

[μδ'.] *Ἴδεμ.* *Καὶ ὁ δαπανήσας εἰς βαθμοὺς ἀξιώματός τινος ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.*

Ὁ χωρὶς αἱρέσεως ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθεὶς οὐκ ἀναγκάζεται λογισμοὺς ἀποδοῦναι τῆς ἐν δουλείᾳ διοικήσεως.

Ἐὰν ὑπολαμβάνων τὴν ἀδελφήν μου κληρονόμον εἶναι καταβάλλω τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς, ἔχω κατὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

[με'.] *Ἀφρικαν.* *Ἐὰν ἐντείλῃ*[71]) *τῷ ὑπεξουσίῳ υἱῷ μου ἀγοράσαι σοι πρᾶγμα ἢ ἐγγυήσασθαι ὑπὲρ σοῦ, κἀγὼ ἀγοράσω ἢ ἐγγυήσωμαι, εἰ μὲν τῇ πρὸς σὲ διαθέσει, ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴ ἁρμόζει· εἰ δὲ διὰ τὸν υἱόν, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ τῇ ἐντολῇ, ἔχω κατὰ σοῦ ἐκ προσώπου αὐτοῦ τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν καὶ σὺ κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ καὶ τῷ ἐξωτικῷ τὰ αὐτὰ ἐνετείλω κἀγὼ αὐτὰ πληρώσω, εἰ μὲν τῇ πρὸς σὲ διαθέσει, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγήν· εἰ δὲ διὰ τὸν ἐνταλθέντα, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ, ἐγὼ μὲν ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγήν, ὑμεῖς δὲ κατ' ἀλλήλων τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν.*

[μς'.] *Παῦλ.* *Ἐκεῖνος ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν, ᾧτινι διαφέρει.*

Καὶ ἀδιάφορον, εἴτε ὀρθῶς τις ἢ οὐτιλίως ἐνάγει· ἡ γὰρ λεπτότης αὕτη ἐν τοῖς ἐξτραορδιναρίοις δικαστηρίοις οὐ φυλάττεται· καὶ ἑκατέρα δὲ ἀγωγὴ τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ ἀποτέλεσμα ἔχει.

[μζ'.] *Παπιαν.* *Ἐὰν ἀγνοούσης τῆς ἀδελφῆς μου ὡς πραγματείαν αὐτῆς πράττων ἐπερωτήσω τὸν αὐτῆς ἄνδρα τὴν προῖκα, ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ ἐλευθερῶσαι τὸν ἄνδρα.*

[μη'.] *Ἀφρικ.* *Ἐὰν τὸ κλαπέν μου πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ πραθέντος ἐξ ἐμοῦ δούλου ἀγοραστὴς πωλήσῃ, καὶ φθαρῇ, ἔχω περὶ τοῦ τιμήματος τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· ὥσπερ ἁρμόζει, ὅτε πρᾶγμά μου χειρίζῃ νομίζων αὐτὸ σὸν εἶναι· εἰ γὰρ καὶ τὴν ἀνήκουσάν μοι κληρονομίαν ὑπολαμβάνων εἶναι σὴν τὰ πράγματά σου ληγατευθέντα τινὶ καταβάλῃς, ἔχεις κατ' ἐμοῦ· ἠλευθέρωμαι γάρ.*

XLI. *Idem.* Rogatus a servo meo negotiis meis te immiscuisti: si quidem duntaxat admonitus, habes negotiorum gestorum actionem: si vero quasi mandatu servi gesseris, actionem habes de peculio et de in rem verso. *L. 42. D. III. 5.*

XLII. *Lab.* Si absque mandatu debitum meo nomine solveris, liberor, et adversus me negotiorum gestorum actionem habes: idque, nisi mea interfuit non solvi. *L. 43. D. eod.*

XLIII. *Ulp.* Qui amicitia patris pupilli ductus tutorem ei petiit vel tutorem, quem habebat, suspectum postulavit, adversus eum actionem non habet. *L. 44. D. eod.*

XLIV. *Idem.* Etiam qui sumtus fecit ad gradus honoris alicuius, negotiorum gestorum actionem habet. *L. 45. pr. D. eod.*

Qui pure testamento libertatem accepit, non cogitur rationes reddere administrationis durante servitute gestae. *§. 1.*

Si existimans, sororem meam heredem esse, creditoribus hereditariis solvero, adversus verum heredem negotiorum gestorum actionem habeo. *§. 2.*

XLV. *African.* Si mandaveris filio meo, ut tibi rem emeret vel pro te fideiuberet, et ego tibi rem emerim vel fideiusserim, si quidem affectione erga te ductus, negotiorum gestorum actio competit; si vero propter filium, ne mandati iudicio teneretur, adversus te ex persona eius mandati actionem habeo et tu adversus me actionem de peculio. Si vero eadem extraneo mandaveris egoque ea impleverim, si quidem affectione erga te, habeo adversus te negotiorum gestorum actionem: si vero, ne teneretur, inter me et eum negotiorum gestorum actio est, inter vos vero vicissim mandati actio. *L. 46. D. eod.*

XLVI. *Paul.* Ille negotiorum gestorum actionem habet, cuius interest. *L. 47. pr. D. eod.*

Nec refert, directo quis an utiliter agat: haec enim subtilitas in extraordinariis iudiciis non observatur: et utraque actio eandem vim eundemque effectum habet. *§. 1.*

XLVII. *Papinian.* Si ignorante sorore mea negotium eius gerens dotem a marito eius stipulatus sim, habet adversus me negotiorum gestorum actionem, ut virum liberem. *L. 48. D. eod.*

XLVIII. *Afric.* Si rem meam a servo, quem vendidi, subreptam emtor vendiderit, eaque perierit, de pretio negotiorum gestorum actionem habeo: quemadmodum competit, quum negotium meum geris, quod tuum esse existimabas: si enim et, quum hereditatem, quae ad me pertinet, tuam esse putares, res tuas alicui legatas solveris, in me actio tibi est: nam liberatus sum. *L. 49. D. eod.*

71) Ex coniectura *Heimbachii.* *Fabrotus:* *ἐντείλωμαι.* Forte: *ἐντείλῃ.*

[ΤΙΤΛΟΣ Β'.]

[Περὶ ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης τὰ χρησίμως δαπανηθέντα.]

[Βι. β' τοῦ κώδ. τί. ιη'.]

L. 1. C. II. 18. [α'.] Μήτηρ[72]) ὁρῶσα τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ἑαυτῆς τέκνων κακῶς διοικοῦντας τὴν ἐπιτροπὴν ἐσπούδασε τούτους μὲν ὡς ὑπόπτους ἀποκινῆσαι, ἑτέρους δὲ τοῖς τέκνοις αὐτοῖς ἐπιτρόπους αἰτηθῆναι· καὶ εἰκότως ἀναλώματα ποιήσασα περὶ τὴν ἀποκίνησιν τῶν ὑπόπτων καὶ περὶ τὴν αἴτησιν τῶν δοθέντων ἐπιτρόπων προσῆλθε βασιλεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα ἀφηγουμένη καὶ ἀπαιτῆσαι θέλουσα τὰ ἀναλώματα· ἀντιγράφει πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· ὅτι τοὺς ἐπιτρόπους τῶν υἱῶν τῶν σῶν ὑπόπτους ποιήσασα καὶ τούτοις ἐπιτρόπους αἰτήσασα[73]), τῷ λειτουργήματι τῆς εὐσεβείας ἐλειτούργησας· ἥτις αἰτία, ἡ τῆς

Θεοδώρου.[d]) ὅσα δαπανᾷ μήτηρ εἰς τὰ τῶν παίδων αὐτῆς πράγματα, δι' εὐσέβειαν δοκεῖ δαπανᾶν· ὅθεν ἀγωγὴν οὐκ ἔχει ἐπ' αὐτοῖς· δηλονότι[e]) εἰ μὴ ἄρα ἀπαιτ[ητικῷ] λογισμῷ καὶ [μὴ] διαθέσει χαριστικῇ αὐτὰ ἀνάλωσε, ὡς διαστίζει ἡ ια' διατ. τοῦ παρόντος τί. ἰστέον δέ, ὅτι ὅσα εἰς ἀποτροφὴν τῶν παίδων αὐτῆς δαπανᾷ, οὐκ ἀπαιτεῖ ἀδιαστίκτως, ὡς φησιν ἡ αὐτὴ ια' διατ. ὁμοίως λέγει ἡ ιε' προκειμένη διατ. τοῦ προκειμένου τί. περὶ τῶν δαπανωμένων παρὰ τοῦ πατρωοῦ εἰς τὰ τῶν προγονῶν αὐτοῦ πράγματα. ἀνάγν. δὲ καὶ τὴν ιγ' διατ. τοῦ παρόντος τί.

Θαλελαίου. σῆ. ὅτι καὶ μήτηρ καλῶς ἀποκινεῖ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν παίδων αὐτῆς ὡς ὑπόπτους.

ἐρώτ. ἆρα οὖν καὶ ἄκουσα ἡ μήτηρ ἀναγκάζεται τοὺς τῶν ἰδίων παίδων ἐπιτρόπους ἀποκινεῖν ὡς σουσπέκτους, καὶ μὴ ἀποκινοῦσα αὐτοὺς ὑπόκειταί τινι ἐπιτιμίῳ ὥσπερ ἐκ τοῦ μὴ αἰτῆσαι ἐπιτρόπους ἔχει τιμωρίαν τὸ μὴ κληρονομεῖν αὐτούς; μάθε. εἰ[f]) καὶ πρωτοτύπως ἀναγκάζεται μήτηρ τοῖς ἰδίοις τέκνοις ἐπίτροπον [αἰτεῖν][g]), ὅμως τὸν ὄντα αὐτοῖς ἐπίτροπον, σούσπεκτον δὲ ὄντα, οὐκ ἀναγκάζεται ἀποκινεῖν ὡς ὕποπτον, ὡς φησιν ἐν τῷ δε τουτέλις. ὥστε οὖν βουλομένῃ μὲν τῇ μητρὶ ἔξεστιν ἀποκινεῖν τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ εὐσεβὲς πρᾶγμα ποιεῖ τοῦτου φροντίζουσα· ἀνάγκην δὲ οὐκ ἔχει τοῦτο ποιεῖν.

τῆς παλαιᾶς διατ. κουράτορα μεμνημένης πρὸς τὸ σαφέστερον καὶ ἄμαχον μετεφράσθη νῦν ἡ διατ. ἐπίτροπον θεματίσασα παρὰ τῆς μητρὸς αἰτηθῆναι. ὅσην γὰρ εἶχε φιλονεικίαν ἡ τῶν κουρατόρων μνήμη, δύνασαι μαθεῖν ἐντυγχάνων τοῖς ποιήμασι τῶν περιφανεστάτων διδασκάλων.

εὐσέβεια γάρ ἐστι τὸ μὴ συγχωρῆσαι πουπίλλους καταβλάπτεσθαι διὰ τῆς κακίστης τῶν ἐπιτρόπων διοικήσεως· πολλῷ δὲ μᾶλλον νῦν, ἐπειδὴ μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀποκινήσασα τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους ἐ. ἀ. μ ..... εὐσέβεια ἀπο ..... ἐδέξατο γίν[εσθαι] ἡ διατ.

κ[ἂν γὰρ] φησι εὐσεβὲς πρᾶγμα ἐποίησεν, ἡ τῆς εὐσεβείας αἰτία οὐκέτι [προσδέ[χ]εται] τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ πρὸς ἀπαίτησιν τῶν ἀναλωμάτων· καὶ ἐκ τῆς διατ. οὖν συνάγεται, ὅτι τὰ ἐπὶ εὐσεβεῖ αἰτίᾳ διδόμενα ἤτοι ἀναλισκόμενα ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει. ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ δεσπυσατ .. λέγει, ἐὰν διὰ τὴν τοῦ πατρὸς τῶν παίδων φιλίαν ἢ δι' εὐσέβειαν εἰπεῖν ... ἀποκινήσῃ τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους, μὴ ἔχειν αὐτὸν τῶν ἀναλωμάτων ἀπαίτησιν.

ἐρώ. οὐκοῦν κατὰ τοῦτο τὸ τέλος τῆς διατ. οὐδεὶς δύναται δαπανῶν ἔχειν τὴν νεγοτιογεστόρουμ; πᾶς γὰρ ἄνθρωπος φιλίᾳ καὶ διαθέσει κρατούμενος ἀνέχεται διοικῆσαι ἀλλότρια πράγματα· πῶς οὖν νοήσω τὸν κανόνα τῆς διατ. ταύτης, ὅτι ὁ

[TITULUS II.]

[De actione, qua petuntur sumtus utiliter facti.]

[Lib. II Cod. tit. 18.]

I. Mater, quum videret tutores liberorum suorum tutelam male administrare, curavit, ut hi quasi suspecti removerentur, liberis autem ipsis alii tutores peterentur: quumque sumtus, ut par est, fecisset circa suspectos removendos et tutores datos petendos, principem adiit, remque exponens sumtus repetere desiderabat: ad quam princeps ita rescripsit: Quum tutores filiorum tuorum suspectos faceres iisdemque tutores peteres, munere pietatis fungebaris: quae causa, pietatis scilicet, non admittit negotiorum gestorum actionem, ut sumtus, quos in iis litibus fecisti, repetere possis: quum etiamsi quis pro affectione dome-

1. *Theodori* [*l.* 1 C. II, 18]. Quaecunque mater erogat in negotia liberorum, ob pietatem erogare videtur: ideoque actionem non habet: nimirum nisi forte animo repetendi non affectu donandi ea erogaverit, ut distinguit const. 11 huius tit. Sciendum autem, quaecunque in alimenta liberorum suorum impenderit, eam nullo modo repetere, ut dicit eadem const. 11. Similiter loquitur const. 15 huius tit. de his, quae a vitrico in negotia privignorum eius impensa sunt. Lege etiam const. 13. huius tit.

2. *Thalelaei* [παραγρ. *ad l.* 1 *verb: suspectos*]. Nota etiam matrem tutores liberorum suorum suspectos recte postulare.

3. [*Thal.* ἐρωταπόκρ. *ad l.* 1]. *Quaesiverunt.* Numquid igitur mater etiam invita obstricta est, ut tutores liberorum suorum suspectos postulet, et, si reos non fecerit, poenae obnoxia fit, sicut quae tutores non petit hactenus punitur, ut iis non succedat? Disce. Etiamsi primo mater compellatur liberis suis tutorem petere, tamen si quem tutorem habent, suspectum autem, non cogitur eum suspectum postulare, ut dicit tit. *de tutelis.* Itaque licet quidem matri, si velit, tutores liberorum suorum suspectos postulare, et si hoc curet, pietatis officio fungitur, non autem necesse habet hoc facere.

4. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 1 *verb: tutores seu curatores*]. Quum antiqua constitutio curatoris mentionem fecisset, nunc clarior et indubitata constitutio constituta est, dum tutorem statuit a matre petitum. Quantae enim ob curatorum mentionem controversiae extiterint, cognoscere potes ex operibus inclytorum magistrorum.

5. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 1 *verb: pietatis*]. Pietas enim est, si quis non sinat pupillos damno affici ex pessima tutorum administratione: ideoque magis etiam hic, quum mater sit, quae tutores suspectos postulavit, pietate id factum esse constitutio intellexit.

6. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 1 *verb: non admittit.*] Licet enim, ait, piam rem fecerit, tamen pietatis causa non admittit negotiorum gestorum actionem ad sumtus repetendos: unde ex hac constitutione concluditur, repeti non posse, quae pietatis causa data vel erogata sunt. In const. 1 et unica tit. *de* .... dicit non habere sumtuum repetitionem, si ..... ob amicitiam cum patre liberorum vel ob pietatem tutores suspectos postulaverit.

7. [*Thal.* ἐρωταπόκρ. *ad l.* 1]. *Quaesivit.* Nonne igitur secundum finem huius const. nemo, qui sumtus fecerit, negotiorum gestorum actionem habet? Nemo enim nisi amicitia et affectu motus aliena negotia ge-

72) Inc. fol. 164. 169.

73) Malim ἐποίησας — ᾔτησας.

d) Inc. fol. 164. 169.

e) Vide schol. a. II. 339 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 219.

f) Cod. καὶ εἰ.

g) Deest in Cod.

εὐσεβείας δηλονότι, οὐ προσδέχεται τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια[74]), ἵνα τὰ ἀναλώματα, ἅτινα ἐν ταύταις ταῖς δίκαις ἐποίησας, ἀπαιτῆσαι δυνηθείης· ὁπότε εἰ καί τις ὑπὲρ διαθέσεως οἰκειακῆς τινα ἀναλώματα ποιήσει, οὐδενὶ λόγῳ ταῦτα ἀπαιτεῖν δύναται.

β΄. Γυνὴ παῖδα νήπιον λαβοῦσα ἀπήγαγεν ἐν ῥώμῃ ἐπὶ τῷ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτῆσαι· ἀναλώματα οὖν αὕτη ποιήσασα καὶ περὶ τὴν ὁδὸν καὶ περὶ τὴν αἴτησιν τοῦ ἐπιτρόπου ἤθελεν ἀπαιτῆσαι ταῦτα τὰ ἀναλώματα αὐτὸν τὸν νήπιον. ὁ δὲ ἔλεγεν, ἄνηβός εἰμι καὶ οὐ γέγονά σοι ἔνοχος, εἰ καὶ διοίκησιν ἐμὴν ἐχείρισας· ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ ἀνήβου βοηθοῦσα τῷ οἰκείῳ παιδὶ ἔλεγεν, ὅτι ἐγὼ ἔμελλον ὡς μήτηρ λαμβάνειν αὐτὸν ἐν ῥώμῃ καὶ αἰτεῖν αὐτῷ τὸν ἐπίτροπον, ἡ μὴ μέλλουσα ἀπαιτεῖν ὡς μήτηρ τὰ ἀναλώματα, καὶ διὰ τί σὺ παρενέβαλες σεαυτὴν καὶ ἀνάλωσας; προσῆλθε τοίνυν ἡ δαπανήσασα γυνὴ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· καὶ κατὰ τῶν ἀνήβων ὁμοίως, ἐὰν τὰ πράγματα αὐτῶν κατὰ τὸ ἀναγκαῖόν τις διοικήσῃ, δίδοσθαι ἀγωγήν, εἰς ὅσον ἂν γίνωνται πλουσιώτεροι, ἤρεσε καὶ ἐδέχθη διὰ τὸ καὶ αὐτοῖς τοῖς νηπίοις συμφέρον.

ὑπὲρ διαθέσεως οἰκειακῆς δαπανῶν οὐ δύναται ἀπαιτεῖν, ἅπερ ἀνάλωσε; μάθε, μὴ πρὸς τοσοῦτον πλάτος ἐκτείνειν τὸν κανόνα τῆς διατ. ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξ ἄλλης διατ. παρήγαγον καὶ συνέμιξαν οἱ περιφανέστατοι κωδικευταί, καὶ σὺ τοίνυν νόησον, ὅτι ἐάν τις μὴ ἑτέρου [πράγματα][h]) πράττων ἀνάλωσε περὶ πράγματος, ἀλλὰ νομίζων οἰκειακὸν αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς περὶ ἴδια δαπανῶν οὐ δύναται ἔχειν ἀπαίτησιν. οὕτως οὖν νόησον τὸ τέλος τῆς διατ. ὅτι ὡς περὶ ἴδια δαπανήσας τις οὐκ ἔχει τούτων ἀπαίτησιν.

Θεοδώρου. τῇ κοντραρίᾳ νεγοτιογεστόρουμ ἔχονται καὶ οἱ πούπιλλοι εἰς ὃ γεγόνασι πλουσιώτεροι. ἀνάγν. τὴν α΄ διατ. τοῦ λζ΄ τί. τοῦ παρόντος β΄ βι.

πρὸς τοὺς τελείους εἴρηται, ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνοι κατέχονται εἰς ὁλόκληρον, οὕτω καὶ οὗτοι εἰς ὅσον γίνωνται πλουσιώτεροι.

δύο[i]) χρὴ ἀποδείκνυσθαι παρὰ τοῦ διοικήσαντος τὰ πουπίλλου· ὅτι καὶ ἀνάγκη ἦν πάντως γενέσθαι τὰ ἀναλώματα καὶ ὅτι χρησίμως γεγόνασιν. ἐὰν οὖν τις [μηδε]μιᾶς ἀνάγκης παρακειμένης ἀναλώσῃ περὶ τὰ τῶν ἀνήβων, μᾶλλον, οὐδὲ εἰ γίνωνται πλουσιώτεροι, δύναται[k]) αὐτοὺς ἀπαιτεῖν. ὡς γὰρ ὁρᾷς ἡ διατ. καὶ ἀνάγκην συνθλίβουσαν ἐθεμάτισεν καὶ χρησίμως διοικηθῆναι τὰ πράγματα ἀπῄτησεν, ἵνα τότε δοθῇ κατὰ τῶν ἀνήβων ἀγωγὴ τῷ διοικήσαντι[l]) τὰ πράγματα αὐτῶν. καὶ δύνασαι μὲν τοῖς δικανικοῖς τούτοις χρήσασθαι τοῖς ῥητοῖς καὶ ὡς εἶπον αὐτὰ νοῆσαι, ὅμως ὑπολαμβάνω πρὸς τὸ προκείμενον αἰτίαν[m]) εἰρηκέναι τοῦτο τὴν διατ., ἐπειδὴ ἀνάγκη ἦν αἰτηθῆναι τὸν ἐπίτροπον τῷ ἀνήβῳ, ἐπεὶ[n]) τὸ καθόλου κἂν μηδεμιᾶς αἰτίας ἐπικειμένης διοικήσει τὰ πουπιλλάρια πράγματα καὶ γένηται ὁ πούπιλλος πλουσιώτερος, δικαιότατόν ἐστι τὸν διοικήσαντα ἀπαιτεῖν εἰς εἴτι πλουσιώτερον ἐποίησε τὸν ἄνηβον· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ, ὅτι οὐχ ὅσα ἐδαπάνησεν ἀπαιτεῖ, ἀλλ' ὅσα[o]) ἐκέρδησεν ὁ νήπιος μόνα· καὶ οὐ δεχόμ[εθα] στενοχωρεῖσθαι τὸ νόμιμον ἐκ τῶν ῥημάτων ταύτης τῆς διατ.

αὐτοῖς γὰρ τοῖς νηπίοις συμφέρει τὸ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐνόχους εἰς εἴτι γίνωνται πλουσιώτεροι, ἐπεὶ οὐδεὶς ἀναλίσκει

stica aliquos sumtus fecerit, nulla ratione eos petere possit.

II. Mulier quaedam impuberem Romam duxerat L. 2.
ut ei tutorem peteret: sumtus igitur et circa iter C. II. 18.
et circa tutoris petitionem fecerat, eosque a pupillo repetere volebat. Ille autem dicebat: impubes sum nec tibi reus factus sum, quamvis negotia mea gesseris; sed et mater impuberis, quum filio patrocinaretur, dicebat: ego cum tamquam mater Romam ductura et tutorem ei petitura eram, quae tamquam mater sumtus non essem repetitura: et cur tu huic te negotio immiscuisti ac sumtum fecisti? Mulier igitur, quae sumtum fecerat, principem adiit, qui ei in hunc modum rescripsit: Contra impuberes quoque, si negotia eorum necessario quis gesserit, in quantum locupletiores facti sint, dandam actionem ex utilitate ipsorum pupillorum placuit et receptum est. Quae actio tibi quoque iure dabitur, quod sumtus in pupillum, quem Romam tutoris ei petendi gratia duxisti,

rere suscipit. Quomodo igitur intelligam regulam huius const., eum, qui pro affectione domestica sumtus fecerit, repetere non posse quae erogaverit? Disce, regulam constitutionis non esse tam late extendendam. Quandoquidem et ipsi inclyti confectores Codicis hunc textum ex alia const. sumserunt et immiscuerunt, tu quoque sic accipe, eum, qui sumtus fecerit circa rem non alterius negotia gerens, sed rem suam esse existimans, repetitionem non habere quippe qui in suas res impensas fecerit. Sic igitur intellige finem constitutionis, neminem horum sumtuum, quos quasi in suas res fecerit, repetitionem habere.

8. *Theodori* [*l.* 2]. Contraria negotiorum gestorum actione tenentur etiam pupilli, in quantum locupletiores facti sunt. Lege const. 1 tit. 37 huius libri II.

9. [*Thal.* *παραγρ.* *ad l.* 2 *verb:* *quoque*]. Hoc respectu puberum dictum est, ut quemadmodum isti in solidum tenentur, hi etiam teneantur in quantum locupletiores facti sunt.

10. [*Thal.* *παραγρ.* *ad l.* 2 *verb:* *urgentibus necessitatis rationibus utiliter*]. Duo probanda sunt ab eo, qui pupilli negotia gessit: et necessario sumtus fieri debuisse et utiliter factos esse. Si quis igitur nulla urgente necessitate sumtus circa res impuberum fecerit, etiamsi locupletiores facti sint, nihilo magis ab iis repetere potest. Nam ut vides constitutio necessitatem urgentem posuit et negotia utiliter gesta esse voluit, ut tum demum adversus impuberes negotiorum gestori actio sit. Et potes quidem his verbis tamquam dispositivis uti eaque ut dixi intelligere, sed tamen existimo constitutionem hoc dixisse ob factum propositum, quum pupillo tutorem peti necesse esset: generaliter enim, etiamsi quis nulla causa urgente res pupillares administraverit, si tamen pupillus locupletior factus sit, iustissimum est gestorem repetere id, quo pupillum locupletiorem reddidit: sufficit enim, quod non sumtus repetit a se factos sed solum id, quod pupillus lucratus est: nec putamus hoc ius restringi verbis huius const.

11. [*Thal.* *παραγρ.* *ad l.* 2 *verb:* *ex utilitate ipsorum*]. Ipsis enim pupillis utile est, ut obligentur

74) Basilicorum conditores, quum *negotiorum gestorum actionem* graece solerent reddere: τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια ἀγωγήν, non animadverterunt, quam parum hoc in actionem negotiorum gestorum contrariam quadret.

h) Deest in Cod.
i) Vide schol. b. II. 350 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 220.
k) Cod. δύνανται.
l) Cod. videbatur habere: τοῦ διοικήσαντος.
m) Lege φύσιν, vel τὴν προκειμένην αἰτίαν.
n) Cod. ἐπί.
o) Cod. ὅσον.

ἥτις ἀγωγὴ καὶ σοὶ νομίμως δοθήσεται, ἐπειδὴ ἀναλώματα ἐποίησας εἰς τὸν ἄνηβον, ὃν ἐν ῥώμῃ ἤγαγες, ἕνεκεν τοῦ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτῆσαι· εἰ μὴ ἄρα ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀποδείξει, ἕτοιμον ἑαυτὴν εἶναι, οἰκείοις ἀναλώμασι ταῦτα ποιῆσαι.

L. 3. C. II. 18. γ΄. Δύο ἀδελφοὶ κληρονόμοι γεγόνασιν ἰδίῳ πατρί· ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀπαιτηθεὶς παρὰ τοῦ δανειστοῦ πατρῷον χρέος κατέβαλεν αὐτῷ ὁλόκληρον [75]· καὶ προσῆλθε βασιλεῖ δεόμενος ἀπολαβεῖν τὸ μέρος τοῦ χρέους παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ· καὶ ἀντέγραψεν πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς οὕτως· ἐὰν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συγκληρονόμου χρήματα κατέβαλες, τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ τῶν διοικούντων ἀλλότρια χρήσασθαι δύνασαι. εἰ δὲ ἐνεχύρου ἐλευθερωτέου ἕνεκεν τὸ χρέος ὁλόκληρον καταβαλεῖν ἠναγκάσθης, ἀγωγὴν ἕξεις [οὐτιλίαν ἢ] [76])

fecerís: si non mater eius se paratam facere haec propriis impendiis ostenderit.

III. Duo fratres patri heredes extiterunt: unus ex his a creditore propter debitum paternum conventus solidum ei solvit: et principem adiit postulans debiti portionem sibi a fratre restitui; eique princeps ita rescripsit: Si pro fratre ac coherede pecuniam solvisti, negotiorum gestorum actione uti potes. Si vero pignoris liberandi gratia debitum universum solvere coactus es, utilem actionem habebis vel iudicio familiae erciscundae, si non est inter vos redditum, eam quantitatem assequeris.

περὶ τὰ πράγματα αὐτῶν ὡς μὴ προσδοκῶν ἔχειν ἀπαίτησιν [p]) καὶ ἀδικοῦνται.

ἐρώτ. ἠδύνατο γὰρ ὅλως ἡ μήτηρ αἰτοῦσα ἐπίτροπον τοῖς ἰδίοις παισὶ μὴ ταῦτα οἰκείοις ἀναλώμασιν ποιῆσαι; ὅτι ἡ πρὸ ταύτης διάτ. τὴν αἰτήσασαν μητέρα ἐπίτροπον τῷ παιδὶ εἶπε [q]) εὐσεβὲς πρᾶγμα πεποιηκέναι καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἔχειν ἀπαίτησιν. διὰ τί οὖν αὕτη προ ...... τὴν μητέρα .... τοῖς οἰκείοις ἀναλώμασι; μάθε. οὐδεμία ταῖς διατ. ταύταις ἐναντίωσις· μὴ γένοιτο. ἀλλὰ πολλάκις πενομένη [r]) ἡ μήτηρ τοῦ παιδὸς οὐδὲ θελήσασα δύναται οἰκείοις ἀναλώμασι αἰτῆσαι ἐπίτροπον, καὶ ἠδύνατο λέγειν ἡ δαπανήσασα· πόθεν εἶχες ἡ μήτηρ [ἀναλώματα ποιῆσαι] καὶ [αἰτῆσαι] ἐπίτροπον γυνὴ πενιχρὰ ὑπάρχουσα, ἄλλως τε ὡς εἴλαμ... ἐκ τῶν πόνων τοῦ ἥρωος πατρικίου εἴρηται ......[s]) ἐν τῷ δὲ νεγοτιις γέστις ε [t]) τι. τοῦ γ΄ βι. τῶν πρώτων, ὅτι πολλάκις ἡ μήτηρ δαπανῶσα καὶ μάμμη εἰς χρείαν τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἐγγόνου δύναται ἀπαιτεῖν τὰ δαπανώμενα, ὅταν τὴν τῆς εὐσεβείας πρόληψιν προσανέλῃ, ἀναλίσκουσά τε βρέβιον ποιήσῃ καὶ καταγράψῃ τὰ δαπανήματα περὶ τὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς πράγματα ἢ περὶ τὰ τοῦ ἐγγόνου, ἢ ὅτε οὐ κατέγραψε μὲν εἰς βρέβιον ἃ ἐδαπάνησε, προεμαρτύρατο δὲ ὅτι μέλλει ἀπαιτεῖν τὰ παρ᾽ αὐτῆς δαπανώμενα ἢ αὐτὸν τὸν υἱὸν αὐτῆς ἢ τὸν ἔγγονον ἢ τοὺς ἐπιτρόπους αὐτῶν, [καὶ] σώζεται [u]) αὐτῇ ἡ ἀπαίτησις. καλῶς οὖν καὶ ἀσφαλῶς ἡ διάτ. εἶπεν, ἐὰν ἀποδ[είξῃ] ἡ μήτηρ, ὅτι οἴκοθεν ἤμελλε δαπανᾶν εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς ταῦτα τὰ δαπανήματα.

Θεοδώρου. ὁ ὡς νεγότιον χειρίζων ἔχει τὴν νεγοτιογεστόρουμ· εἰ δὲ ὡς συγκληρονόμος τι ποιεῖ, διὰ τῆς φαμιλίας ἐρκισκοῦνδαι ἀπαιτεῖ, ὅσα ἐδαπάνησεν. ἀνάγν. βι. γ΄ τι. λϛ΄ διατ. ιη΄. [v])

καὶ .... ου καταβάλλοντι τὸ ὅλον χρέος δέδωκε τὴν νεγοτιογεστόρουμ ἡ διάτ. ἑκουσίως γὰρ καταβάλλων τὸ ὅλον χρέος .... μόνον τὸ ἥμισυ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ ... νερεδιταρία καὶ καταβαλλ.. καὶ ἀπαλλά .. αὐτῆς π........ μὴ δεδομένων ἐνεχύρων ...... χρέ.. ἐνεχύρου δὲ ἐκτὸς οὔτε καταβαλ.. τὸ .... ῥύσασθαι τὸ ἐνέχυρον, ὡς ἔγνωμεν ἐν τῷ β΄ βι. τῶν δὲ ῥέβους ἐν τῷ τι. τῆς πιγνερατικίας καὶ ἐν τῷ [φαμ]ιλίας ἐρκισκοῦνδαι τῶν DE IUDICIIS. ἀκολούθως οὖν τοῖς παλαιοῖς τὰ β΄ μέρη ταῦτα ἔφρασεν ἡ διάτ. καὶ τοῦτο σήμερον ἐκ περιττοῦ πρόσκειται· τὸ γὰρ εἰρημένον] [w]), φαμιλίας ἐρκισκοῦνδαι κινούμενον ἅπαξ οὐκέτι κινεῖται ἐκ δευτέρου, ἐπὶ τῶν λεγιτίμων κρατεῖ δικαστηρίων, ἅτινα σήμερον οὐκ ἔστιν ἐν πολιτείᾳ· ἔγνως γὰρ τῶν ἐξτραορδιναρίων ὅμοια σήμερον ἐστὶ πάντα τὰ δικαστήρια, καὶ ἐκ δευτέρου κινεῖται καλῶς τοῦτο τὸ δικαστήριον, ἀντίκειται δὲ αὐτῷ ἡ REI IN ἰουδίκιουμ DEDUCTAE ἢ REI IUDICATAE παραγραφή.

in quantum locupletiores facti sint, alioquin nemo in res eorum impensas facturus esset, metuens ne non repetitionem haberet, et sic damno afficerentur.

12. [*Thal. ἐρωτανάπ. ad l. 2 fin.*] *Quaes.* Potuitne omnino mater, quum liberis suis tutorem peteret, haec non propriis impendiis facere? Nam praecedens const. matrem, quae filio tutorem petierit, rem piam fecisse dicit ideoque repetitionem non habere. Cur igitur haec const. [punit] matrem [haec facturam fuisse] propriis impendiis? Disce. Nulla inter has const. pugna est: quod absit. Sed nonnunquam mater filii, quum inops sit, nec si voluerit suis sumtibus tutorem petere potest, et ea, quae sumtus fecit, dicere potuit: unde tu mater, quum pauper mulier sis, sumtus factura eras et tutorem petitura? Caeterum .... ex operibus herois *Patricii* dictum est ...... tit. 5 *de negotiis gestis* lib. III τῶν πρώτων, nonnunquam matrem vel aviam, quae ad utilitatem filii vel nepotis impendia fecerit, sumtus recuperare posse, si pietatis praesumtionem sustulerit, et dum impendit breve fecerit et in id impensas in res filii vel nepotis factas retulerit, aut si non retulerit quidem sumtus in breve, sed denuntiaverit, se impendia facta aut ab ipso filio vel nepote aut a tutoribus eorum petituram esse, tunc enim repetitio salva est. Probe igitur nec temere const. dixit: si ostenderit mater, se haec impendia de suo circa filium suum facturam fuisse.

13. *Theodori* [*l. 3*]. Qui tamquam negotiorum gestor aliquid facit, negotiorum gestorum actionem habet: si vero tamquam coheres, impendia familiae herciscundae iudicio exigit. Lege lib. III tit. 36 const. 18 [§. 1].

14. [*Thal. παραγρ. ad l. 3 verb: Sive — sive*]. Etiam .... qui universum debitum solvit, constitutio negotiorum gestorum actionem dedit: nam quum sponte || || .... luere pignus, ut didicimus lib. II *de rebus* in tit. de *pigneraticia* et tit. *familiae herciscundae* in parte *de iudiciis*. Convenienter igitur iuri antiquo haec duo constitutio posuit. Hoc autem hodie supervacaneum est: nam quod dicitur, familiae herciscundae iudicium semel motum non posse iterum moveri, in legitimis iudiciis obtinet, qualia hodie non sunt in usu: didicisti enim, hodie omnia iudicia extraordinariis similia esse, ideoque recte iterum hoc iudicium movetur, sed obstat ei rei iudicium deductae vel rei iudicatae exceptio.

75) Medio hoc verbo expl. fol. 164. 169. Inc. fol. 107. 112.

76) Inclusa in Cod. desunt.

p) Malim προσδ. μὴ ἔχειν ἀπ. Caeterum Codicis lectio dubia erat; nam etiam sic legere posse mihi videbar: προσδοκίαν ἔχων ἀπαιτήσεως.

q) Cod. εἰπεῖν.

r) Vide schol. b. II. 330 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 220.

s) In Cod. legebam: δὲ οἰνῶ vel δὲ οἰνῶν.

t) Cod. ϛ΄.

u) Cod. σώζεται αὔτη. Emendavi ex scholio citato. Sed fortassis retinenda est Codicis lectio, ita tamen ut supra scribatur ὅταν γάρ.

v) Expl. fol. 164. 169. Inc. fol. 107. 112.

w) Inclusa in margine adscripta habet Codex.

τῷ δικαστηρίῳ τῷ περὶ διαιρέσεως φαμιλίας κινουμένῳ, εἰ μὴ μεταξὺ ὑμῶν [77]) τοῦτο δέδοται, ταύτην [78]) τὴν ποσότητα ἀπολήψῃ.

[δ'.] Ἐπιτρόπευσέ τις ἀνήβου κόρης· οὗτος ἑτέρῳ ἐνετείλατο διοικῆσαι τὰ πράγματα τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευομένης· ἀλλ' ἡβήσασα ἡ ἄνηβος οὐκ ἤθελε κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτῆς κινῆσαι τὴν ἀγωγήν· ἴσως γὰρ ἄπορος ἦν ἢ δυσχερὴς πρὸς ἐναγωγήν· ἀλλ' ἠβούλετο κατὰ τοῦ διοικήσαντος διὰ ἐντολῆς τοῦ ἐπιτρόπου κινῆσαι τὴν ἀγωγήν. πρὸς ταύτην οὖν ἀντιγράφει ὁ βασιλεὺς οὕτως, ὅτι οὐδὲ τὴν περὶ τῆς ἐπιτροπῆς δύνασαι [79]) κατ' αὐτοῦ κινῆσαι οὐδὲ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν, ἀλλὰ τὴν οὐτιλίαν.

[ε'.] Ἀπελεύθερος τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ τελευτήσαντος ἐπὶ θυγατράσιν ἀνήβοις ᾔτησεν αὐταῖς ἐπίτροπον· καὶ ἀναλώματα ποιήσας περὶ τὴν αἴτησιν ἠβούλετο ταῦτα ἀπολαβεῖν. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀρνούμενος αὐτῷ τὴν ἀπαίτησιν ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν οὕτως· ἔργῳ ἀπελευθέρου οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπηρεσίᾳ λειτουργήσας τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν κατὰ τῶν τοῦ πάτρωνος θυγατέρων τῶν ἀνήβων ἔχειν οὐ δύνασαι.

ς'. Ἔγνωμεν, ὅτι κουράτωρα πατὴρ οὐ δύναται καταλιπεῖν τοῖς ἑαυτοῦ παισί. τούτοις τοίνυν ἀκολούθως καὶ ἡ παροῦσα διάταξις νομοθετοῦσα λέγει· ὅτι κουράτωρ μὲν ἐν διαθήκῃ πατρὸς οὐκ ὀρθῶς δίδοται· εἰ δὲ δοθείς, καὶ εἰδὼς ἑαυτὸν ἀνυποστάτως δεδόσθαι, θεσμῷ φιλίας διοικήσῃ τὰ πράγματα, ἡ κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια κινουμένη ἀγωγὴ ἁρμόζει καὶ κατ' αὐτοῦ περιόντος καὶ κατὰ κληρονόμων αὐτοῦ.

ζ'. Διοικήσας τὶς τὰ πράγματά τινος καὶ πρὶν ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τῆς διοικήσεως τελευτῶν ἔγραψεν αὐτὸν τὸν τῶν πραγμάτων δεσπότην εἰς οὐγκίας δύο κληρονόμον. ὁ δὲ προσελθὼν τῇ κληρονομίᾳ ἠβούλετο κατὰ τῶν ἰδίων συγκληρονόμων ἐναγαγεῖν περὶ τῆς τοῦ διαθεμένου διοικήσεως· καὶ ἀντέγραψε πρὸς

IV. Quidam pupillae tutelam gessit: is alii mandavit, ut pupillae suae negotia gereret; at quum puella pubes facta esset, nolebat contra tutorem suum agere: fortasse enim inops erat aut conventu difficilis: sed cum eo experiri volebat, qui tutoris mandatu pupillae negotia gesserat. Ei igitur princeps ita rescribit, quod neque tutelae actionem adversus eum intendere potest neque negotiorum, sed utilem. *L. 4. C. II. 18.*

V. Libertus patrono mortuo filiabus impuberibus relictis tutorem eis petierat: eoque nomine sumtus fecerat, quos repetere volebat. Imperator autem denegans ei actionem, ad eum ita rescripsit: Officio nec minus obsequio liberti functus, negotiorum gestorum actionem contra patroni filias pupillas habere non potes. *L. 5. C. eod.*

VI. Didicimus, patrem non posse liberis suis curatorem relinquere. His igitur convenienter praesens quoque constitutio sic definit: Curator quidem patris testamento non recte datur: si vero datus sit ac sciens, inutiliter sese datum, iure amicitiae res administraverit, negotiorum gestorum actio tam adversus eum superstitem quam contra heredes eius competit. *L. 6. C. eod.*

VII. Quidam, qui negotia alicuius gesserat et, antequam rationes administrationis reddidisset, decesserat, dominum negotiorum ex duabus unciis heredem scripsit. Hic autem adita hereditate adversus coheredes suos ex causa administrationis testatoris agere volebat: eique in hunc modum rescriptum est: Si ab *L. 7. C. eod.*

σῇ. ἐκ τῆς διατ. ὅτι ἐτμήθη τὸ ἀμφιβαλλόμενον τοῖς νομικοῖς εἰ ἄρα ὁ κατὰ μανδάτον ἑτέρου διοικῶν πράγματα ἄλλῳ προσήκοντα κατέχεται τῷ δεσπότῃ. εἴρηται δὲ τὸ θέμα καὶ ἐν τῷ δε νεγοτίις γέστις τῶν πρώτων· μέμνησο οὖν τοῦ θέματος καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ τί. ἀλλὰ καὶ ιε' διατ. τούτου τοῦ τί. ἀμοιβαδὸν [x]) ἑκατέροις δίδωσι τὴν οὐτιλίαν, καὶ τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων κατὰ τοῦ μανδάτῳ ἄλλου διοικήσαντος καὶ αὐτῷ τῷ διοικήσαντι κατὰ τοῦ δεσπότου.

τὴν πρέπουσαν πάτρωνι παρὰ ἀπελευθέρου ὑπηρεσίαν χρεωστεῖ ὁ ἀπελεύθερος καὶ ταῖς θυγατράσι τοῦ πάτρωνος.

τὸ [y]) θεματισθῆναι νηπίας [z]) τὰς τοῦ πάτρωνος θυγατέρας δηλοῖ, ὅτι μάλιστα ἐπίτροπον αὐταῖς ᾔτησεν ὁ ἀπελεύθερος, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως αὐτὴν ἐθεμάτισα [a]). δύνασαι δὲ τὸ προοίμιον τῆς διατ. γενικῶς δέχεσθαι καὶ περὶ ἄλλων ἀναλωμάτων νοῆσαι τῶν γινομένων παρὰ ἀπελευθέρου τοῦ χρεωστοῦντος ποιεῖν τὰ τοιαῦτα δαπανήματα· καὶ πενόμενον γὰρ πάτρωνα καὶ τοὺς τοῦ πάτρωνος παῖδας ἀναγκάζεται ὁ ἀπελεύθερος ἐν εὐπορίᾳ ὢν ἀποτρέφειν [b]) παρὰ τοῦ ἀπελευθέρου τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἀποτρέφεσθαι. [c])

Θεοδώρου. εἰ καὶ γραφῇ τις εἰς μέρος κληρονόμος παρὰ τοῦ νεγοτιογέστορος αὐτοῦ, καλῶς κινεῖ τὴν νεγοτιογεστόρουμ

15. [*Thal. παραγρ. ad l. 4*]. Nota ex hac const. decisam esse controversiam iuris peritorum de eo, an is, qui mandatu alterius negotia ad alium pertinentia gessit, domino teneatur. Quod thema etiam in tit. *de negotiis gestis τῶν πρώτων* dictum est: igitur memor sis etiam huius thematis ex illo tit. Sed et 15 (14) const. huius tit. Invicem utrisque utilem actionem dedit, domino negotiorum adversus eum, qui mandatu alterius gessit, et ipsi gestori adversus dominum.

16. [*Theod. l. 5*]. Obsequium patrono a liberto debitum libertus etiam filiabus patroni debet.

17. [*Thal. παραγρ. ad l. 5 verb: pupillas*]. Hoc, quod filiae patroni pupillae esse dicuntur, significat, libertum iis tutorem petiisse, ideoque sic casum constitutionis posui. Sed potes etiam prooemium constitutionis generaliter intelligere et de aliis impendiis accipere a liberto factis, qui eiusmodi impendia facere debet: nam etiam patronum inopem et liberos eius libertus, si locuples sit, alere cogitur .... a liberto matris suae et ali.

18. *Theodori* [*l. 7*]. Etiamsi quis ex parte heres scribatur ab eo, qui negotia ipsius gessit, recte nego-

77) Cod. ἡμῶν.
78) Cod. καὶ ταύτην.
79) *Heimb.*: δύνασαι.

x) Fortasse hinc nova παραγραφὴ — scilicet ad verba: *si non est inter vos redditum*, inchoanda erat.

y) Vide schol. c. II. 339 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 220. Caeterum quae sequuntur praecedentibus Codex uno tenore iungit.

z) Cod. πίας habet.

a) Scilicet in *indice*, qui partem textus Basilicorum facit.

b) Nempe hic nonnulla exciderunt.

c) Ulterior margo huius paginae in albo relicta est. Deesse videntur summa l. 6 ex Codice *Theodori* et παραγραφαὶ *Thalelaei* ad eam legem.

αὐτὸν ἡ διάταξις οὕτως· εἰ παρ' ἐκείνου, ὅστις τὰ πράγματά σου διῴκησε, κληρονόμος ἐκ δύο οὐγκιῶν ἐνέστης, εἰ[80]) καὶ ὑπεισῆλθες τὴν κληρονομίαν, εἰς τὰς λοιπὰς δέκα[81]) οὐγκίας κατὰ τοῦ συγκληρονόμου ἁρμόζει σοι ἡ ἀπαίτησις, εἴ τινα κατὰ τοῦ τελευτήσαντος ἔσχες ἀγωγήν.[82])

eo, qui negotia tua gessit, heres ex duabus unciis institutus es, etiamsi adieris hereditatem, in reliquis decem unciis adversus coheredem compétit tibi petitio, si quam adversus defunctum habuisti actionem.

L. 8. C. II. 18. [η'.] Διῴκησέ τις τὴν περιουσίαν τινὸς, ὡς ἁρμόσαι τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων κατὰ τοῦ διοικήσαντος τὴν ὀρθὴν περὶ τῶν διοικούντων ἀλλότρια πράγματα κινουμένην ἀγωγήν· ἀλλ' οὗτος ὁ τῶν πραγμάτων δεσπότης περὶ τὴν ἑαυτοῦ στρατείαν ἀσχολούμενος οὐκ ἀπήτησεν ἐν συντόμῳ τοὺς τῆς διοικήσεως λόγους. μετὰ ταῦτα τοίνυν κινῆσαι βουλόμενος καὶ εὐλαβούμενος, μή ποτε ὁ χρόνος αὐτὸν ἠδίκησε, προσῆλθε περὶ τούτου βασιλεῖ, καὶ ἀντιγράφει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς οὕτως· κατ' ἐκείνων, οἵτινες τὰ πράγματα τὰ σὰ διῴκησαν, τὴν προκειμένην περὶ τῆς διοικήσεως ἐναγωγὴν πολιτικῶς ἐνισταμένῳ σοι καὶ κινοῦντι αὐτὴν οὐκ ἀντιτεθήσεται, εἰ διὰ τὰς ἀσχολίας τῆς στρατείας ταύτην τὴν δίκην βραδύτερον ἐπεξῆλθες· ὁπότε τοῦτο τὸ γένος τῆς ἀγωγῆς μακροῦ χρόνου παραγραφῇ ἀποκλείεσθαι οὐ δύναται.

VIII. Quidam bona alicuius administravit, ita ut domino negotiorum adversus gestorem directa negotiorum gestorum actio competeret: sed is rerum dominus circa militiam occupatus rationes administrationis non statim petiit. Quum igitur postea agere vellet et metueret, ne sibi temporis lapsus obesset, ea de re principem adiit, qui ad eum in hunc modum rescripsit: Adversus eos, qui negotia tua gesserunt, propositam negotiorum gestorum actionem civiliter intendenti tibi non obstabit, si propter occupationes militiae eam litem tardius fueris exsequutus: quum hoc genus actionis longi temporis praescriptione excludi non possit.

L. 9. C. eod. θ'. Ἐὰν χρήματα παρὰ τοῦ σοῦ χρεώστου Ἰου-

IX. Si pecuniam a debitore tuo Iulianus exegit

εἰς τὸ λοιπὸν κατὰ τῶν συγγραφέντων αὐτῷ κληρονόμων, καταλογιζόμενος ἑαυτῷ τὰ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐνστάσεως. ἀνάγν. καὶ τὴν ιθ' διάτ. τοῦ παρόντος τί. καὶ βι. δ' τί. β' διάτ. α' καὶ τί. ις' διάτ. α'.

εἰς γὰρ τὰς β' οὐγκίας ἅπαξ ἀδιτεύσας ὑπέμεινε κομφουσίονα. ὁ γὰρ γινόμενος τῷ χρεώστῃ ἐκ μέρους αὐτοῦ[d]) κληρονόμος κατὰ τοσοῦτον μέρος ὑπομένει κομφουσίονα, καθ' ὅσον ἐκληρονόμησεν· τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἀπαιτεῖν δύναται τὸν ἴδιον συγκληρονόμον.

Θεοδώρου. ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ οὐκ ἀποκλείεται τῇ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ τουτέστι τῇ ι' ετίᾳ καὶ κ' ετίᾳ. περσονάλια γάρ ἐστι κατὰ τὴν κγ' διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὡς εἴρηται βι. [ζ'] τί. λ[θ'] διάτ. [γ'] περσονάλιαι ἀγωγαὶ οὐκ ἀποκλείονται εἰ μὴ τριακονταετίᾳ.

ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν ῥητὸν ταύτης τῆς διάτ. κουράτορος ἐμνημόνευσε, καὶ ηὑρίσκετο ἡ διάτ. κατὰ κουράτορος διρέκταν νεγοτιογεστόρουμ παρέχουσα, καλῶς καὶ τελείως μετεποιήθη νῦν τὸ ῥητὸν, ἵνα μηδὲν ᾖ τὸ ἀντικείμενον.

τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστίν. ἐπεὶ κἂν[e]) μὴ ἠσχολημένος περὶ τὴν στρατείαν ἀλλὰ δι' οἱανδήποτε αἰτίαν[f]) ὑπερέθετο τὸ ἐναγαγεῖν, οὐκ ἀντέκειτο αὐτῷ παραγραφὴ χρόνου μακροῦ. νόει δὲ περὶ τῶν ι' ἢ κ' ἐνιαυτῶν λέγειν τὴν διάτ. ἡ γὰρ τῶν λ' ἐνιαυτῶν παραγραφὴ καὶ ταῖς περσοναλίαις ἀντίκειται, ὡς ἔχομεν σὺν Θεῷ προϊόντες εὑρεῖν ἐν τῷ ζ' βι. ἐν τῷ λθ' τί.

ἐρώτ. πῶς θεματίζει ἡ διάτ. αὐτὴ, τὸν ἰουλιανὸν ἀπαιτοῦντα τὸ ἀλλότριον χρέος διαθέσει τοῦ χειρίσαι νεγότια τοῦ δεσπότου τῶν ἀργυρίων καὶ διὰ τοῦτο δέδωκε κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἢ κἂν μὴ διαθέσει τοιαύτῃ ἐμεθόδευσεν ἰουλιανὸς, καλῶς ἐδίδοτο κατ' αὐτοῦ ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ; μάθε. ἡ μὲν παροῦσα διάτ. ἄλλον εἶχε θεματισμὸν....... καὶ εὐχερῶς ...... πρὸς ἐκεῖ ...... ἀπολογίσασθαι· ἐπεὶ δὲ τοῖς μὴ κειμένοις οὐ τοῖς[g]) ῥητοῖς οὐ δύναται[h]) χρήσασθαι] πρὸς νόμους .... ἐν .. σα ἡ διάτ. οὐκ ἐπιζητεῖ τὸν σκοπὸν τοῦ μεθοδεύσαντος τὸν χρεώστην,

tiorum gestorum agit de reliqua parte adversus heredes cum ipso scriptos, reputans sibi quae ex institutione sua habet. Lege etiam const. 19 huius tit. et lib. IV tit. 2 const. 1 et tit. 16. const. 1.

19. [*Thal.* παραγρ. *ad l. 7 verb: in reliquis*]. Nam simulatque ex II unciis adiit, confusionem passus est. Nam qui debitori ex parte heres existit in tantum confusionem patitur, in quantum successit: reliquam vero partem a coherede suo petere potest.

20. *Theodori* [*l.* 8]. Negotiorum gestorum actio longi temporis praescriptione non excluditur, hoc est decennio vel vicennio. Personalis enim actio est secundum const. 23 huius tit. [et.] ut dicitur lib. VII tit. 39 const. 3, personales actiones non praescribuntur nisi triginta annis.

21. [*Thal.* παραγρ. *ad l. 8 verb: eos qui negotia tua gesserunt*]. Quum antiquior textus huius const. curatoris mentionem fecisset, et videretur const. adversus curatorem directam negotiorum gestorum actionem dare, recte et perfecte nunc textus mutatus est, ut nihil contrarium esset.

22. [*Thal.* παραγρ. *ad l. 8 verb: propter occupationes etc.*]. Hoc facti est. Nam etsi non propter occupationes militares sed ob aliam quamcunque causam agere distulisset, non obstaret ei praescriptio longi temporis. Nota vero, de X vel XX annis constitutionem loqui. Etenim XXX annorum praescriptio etiam personalibus actionibus obstat, ut cum Deo discemus lib. VII tit. 39.

23. [*Thal.* ἐρωταπόκρ. *ad l. 9*]. *Quaes.* Quid statuit haec const., utrum Iulianum debitum alienum exegisse animo negotia domini pecuniae gerendi et propterea adversus eum negotiorum gestorum actionem dedit? an etiamsi non hoc animo exegerit Iulianus, recte daretur adversus eum negotiorum gestorum? Disce. Praesens constitutio aliam speciem olim continebat, secundum quam facile erat dubitationem solvere. Sed quoniam textu non recepto uti non possum ad legis [interpretationem] .... constitutio non in-

80) Cod. ἢ.
81) Cod. δὲ pro δέκα.

82) Expl. fol. 107. 112. Inc. fol. 105. 98.

d) Dele vel antepone.
e) Vide schol. d. II 330 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 221.
f) Cod. οἱαοδ. αἰτίας.

g) Pro οὐ τοῖς coniecerim legendum: παλαιοῖς.
h) Malim δύναμαι.

λιανὸς ἀπήτησε καὶ ταύτην τὴν καταβολὴν δεκτὴν ἡγήσω, ἔχεις κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

[ι'.] *Τινὲς δοῦλον ἀλλότριον εὑρόντες νοσοῦντα ἐπεμελήσαντο αὐτοῦ, καὶ βουλόμενοι τὸν δεσπότην ἀπαιτῆσαι τὰς δαπάνας, προσῆλθον βασιλεῖ· καὶ ἀντέγραψεν αὐτοῖς οὕτως· εἰ δοῦλον ἀλλότριον οὐκ ἄχρηστον τῷ δεσπότῃ καθεστῶτα εὑρόντες ἀσθενήσαντα ἐπεμελήσασθε αὐτοῦ καὶ χρησίμως τὰ πράγματα ἐχειρίσατε, τῇ ἁρμοζούσῃ ἡμῖν ἀγωγῇ τὸ ἀνάλωμα ἀναλαβεῖν δύνασθε.*

ια'. *Μήτηρ εἰς ἀποτροφὴν τῶν ἰδίων τέκνων ἀνάλωσέ τινα καὶ εἰς ἐπιμέλειαν ἄλλων πραγμάτων αὐτῶν ἢ εἰς δίκας ἐδαπάνησε· καὶ προσῆλθε βασιλεῖ βουλομένη λαβεῖν πάντα, ὅσα περὶ τοὺς υἱοὺς ἐδαπάνησε· καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· τὰ τροφεῖα μέν, ἅτινα τοῖς υἱοῖς σου παρέσχες, ἀποδοθῆναί σοι οὐκ ἐννόμῳ λογισμῷ ἀπαιτεῖς, ὁπότε τοῦτο ἀπαιτούσης σε τῆς μητρῴας εὐσεβείας ἐποίη-*

eamque solutionem ratam habuisti, habes adversus eum negotiorum gestorum actionem.

X. Quidam servum alienum aegrum invenientes curarunt, et quum a domino sumtus petere vellent, principem adierunt, qui iis ita rescripsit: Si servum alienum non inutilem domino constitutum aegrum curastis et negotium utiliter gessistis, competenti vobis actione sumtum recuperare potestis. *L.* 10. *C.* II. 18.

XI. Mater in alimenta liberorum suorum quaedam erogavit et in rebus eorum curandis vel in litibus sumtus fecit: et principem adiit postulans, omnia, quae filiorum causa impenderit, sibi reddi: eique princeps in hunc modum rescripsit: Alimenta quidem, quae filiis tuis praestitisti, tibi reddi non iusta ratione postulas, quum id exigente materna pietate feceris. Si quid autem in rebus eorum utiliter im- *L.* 11. *C. eod.*

ἀλλ' εἰ τέως ἀγνοοῦντος ἐμοῦ τοῦ δανειστοῦ[i]) ἀπήτησε τὸν ἐμὸν δεβίτορα, εἴγε καὶ ἑτέραν ἔννοιαν ἔχων τὴν μεθοδείαν ἐποιήσατο, ὁμολογουμένως ἐγὼ ῥατοναβιτεύων τὴν ἐπ' αὐτὸν γενομένην καταβολὴν ἔχω τὴν νεγοτιογεστόρουμ κατ' αὐτοῦ. τὸ γὰρ πλέον ἔγνωμεν ἐν τῷ δε νεγοτιογέστις τῶν πρώτων, ὅτι καὶ τὸν μὴ ὄντα μου χρεώστην ἐάν τις ἀπαιτήσει, ἐγὼ δὲ ῥατοναβιτεύσω, τίκτεταί μοι κατ' αὐτοῦ ἡ νεγοτιορουμ γεστόρουμ· ἔνθα δὲ θαυμάζων τὴν τοῦ θέματος δύναμιν οὐλπιανὸς ἐπιφέρει, ὅτι τὸ μὴ ὂν ἐξ ἀρχῆς νεγότιον ἐμὸν ὅμως ἡ ῥατιναβιτίων ποιεῖ ἐμόν .. μ... σῃ. τὸ ἐν τῇ διατ. ταύτῃ .. .. δικαστηρίου χωρίς.[k]) μηδὲ γὰρ κύριος ὢν τῆς ἀγωγῆς μηδὲ μανδάτον ἔχων παρ' ἐμοῦ γενόμενον ἐν δικαστηρίῳ κινῆσαι κατὰ τοῦ χρεώστου πῶς ἠδύνατο;

Θεοδώρου. τὰ χρησίμως δαπανηθέντα ἀπαιτεῖ ὁ νεγοτιογέστορ καὶ μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν, ὡς φησὶ ἡ ιη' καὶ κ' διατ. τοῦ παρόντος τί. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς κατέχεται .... ἀγωγῇ καὶ οὐ τῇ [IN] REM κατὰ τὴν κγ' διατ. τοῦ πα[ρόντος τί.] .... ἀπαιτ.. ὡς εἴρηται .... διατ. μδ'[l]).

Θαλελαίου. .... τῶν ἐκ .... διατ. πρὸς τὸν ...... τε καὶ τελειότατα μετέφρασαν ..... οἱ περιφανέστατοι κωδικευταί ... τεθεικότες αντ .. τὸ εἰ μὴ ἄ[χρηστος] ἦν ὁ οἰκέτης τῷ δεσπότῃ, [περι]ελόντες ἐξ αὐτοῦ τὸ ὁ .... νοσων ... αυτ .. ἐλλεῖπον .... επεθηκατ .... ες .. τ .... οἱ περιφ .... γὰρ ἄχρηστος τῷ δεσπότῃ [ἦν ὁ] οἰκέτης, μωρὸν ἦν [τὸ] δαπανῆσαι περὶ αὐτόν· ἀ[παιτεῖ δὲ] ἡ νεγοτιογεστόρουμ χρηστὸν καὶ ..... ἀνάλωμα, εἰ καὶ μὴ ἐπιζητ .... ἀποτέλεσμα, [ὡς] ἔγνω[μεν ἐν τῷ δε] νεγοτιογέστις τῶν α'.

ἐρώτ. ἐπειδὴ ἀ[λιμέντων] μέμνηται ἡ διάτ. ἆρα μόνα τὰ πρὸς ἀποτροφὴν ἐπίτρο ... χορηγοῦσα τοῖς υἱοῖς ἡ μήτηρ οὐ δύναται αὐτὰ ἀπαιτεῖν, ἢ μή τι καὶ ἐσθῆτα αὐτοῖς ἀγοράζουσα ἢ ..... ήματα ἢ καὶ ἐνοίκιον ὑπὲρ αὐτῶν καταβάλλουσα καὶ ταῦτα κωλύεται ἀπαιτεῖν ὡς τῇ τῶν ἀλιμέντων προσηγορίᾳ περιεχόμενα; μάθε, ὅτι ἐζητεῖτο περὶ τῆς προσηγορίας τῶν ἀλιμέντων ἐν τῷ β' βι. τῶν α' αὐτοῦ, κἀκεῖ ἔλεγε[m]), ὅτι περιέχονται τῇ τῶν ἀλιμέντων προσηγορίᾳ.

τοῦτ .... ἀποκινῆσαι τοὺς τῶν [παίδων] ἐπιτρόπους σουσπέκτους· τὰ γὰρ ἐν ταύταις ταῖς β' διατ. .... μὴ ἀπαιτεῖν τὴν μητέρα. τὸ οὖν .... μενον ἐν ταύτῃ .... εἴτι ἂν ἀναλώσει ἡ μήτηρ τὰ πράγματα .... καὶ εἰς ἐκείνας τὰς δύο αἰτίας .... μήτηρ κινουμένη δαπανη ..... ἀναγκάζεται ..... ἐπίτροπ .. τ .... σῃ.[n])

quirit in animum eius, qui a debitore exegit, sed si tantum ignorante me creditore a debitore meo exegerit, etiamsi alio animo exactionem fecerit, manifesto ego, si solutionem ei factam ratam habuero, negotiorum gestorum adversus eum habeo. Plus enim didicimus in tit. *de negotiis gestis* τῶν πρώτων, si quis adeo eum convenerit, qui debitor meus non est, et ego ratum habuero, nascitur mihi adversus eum negotiorum gestorum actio: ubi Ulpianus vim huius thematis miratus addit, negotium, quod ab initio meum non fuerit, ratihabitione meum fieri. Nota quod in hac const. .... extra iudicium. Nam quum neque dominus actionis esset nec mandatum a me accepisset, quomodo debitorem iudicio convenire potuisset?

24. *Theodori* [*l.* 10]. Sumtus utiliter factos negotiorum gestor repetit etiam cum usuris, ut dicit const. 18 et 20 huius tit. Etenim et ipse tenetur .... actione et non in rem secundum const. 23 huius tit. .... ut dictum est .... const. 24.

25. *Thalelaei* [παραγρ. *ad l.* 10 *verb: non inutilem*]. — .... perfectissime interpolarunt inclyti Codicis confectores ... ponentes ... si non inutilis domino servus fuerit, [et] resecantes .... — — .... nam si servus domino inutilis erat, absurdum erat impendia circa eum facere: atqui negotiorum gestorum actio utiliter sumtus erogatos esse vult, licet in effectum non inquirat, ut didicimus tit. *de negotiis gestis* τῶν πρώτων.

26. [*Thal.* ἐρωταπόκρ. *ad l.* 11]. *Quaes.* Quum const. alimentorum mentionem faciat, an mater solum ea, quae ad alendos liberos impendit, repetere non potest, an vero etiam vestem, quam forte iis emit vel .... vel pensionem, quam pro iis solvit, repetere prohibetur, utpote quae appellatione alimentorum contineantur? Disce, quaesitum esse de appellatione alimentorum in lib. II τῶν πρώτων eius (!), ibique dixit contineri illa appellatione alimentorum.

27. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 11 *verb: in rebus eorum*]. .... removere liberorum tutores suspectos: nam quae in his duabus const. ... . matrem non repetere .... || — — — Nota, [hoc ita esse], si prudenter et utiliter impenderit: nam si sumtus intempestivos fecerit circa res liberorum suorum, repe-

i) Cod. ἀλλ' ἢ τέως ἀγνο̄... εμοι τῷ δανειστῇ.

k) Expl. fol. 107. 112. Inc. fol. 105. 98.

l) Vel μδ'.

m) Locus insignis ad naturam harum quaestionum et responsionum explicandam. Si enim lectio non sit depravata, ostendit, has ἐρωταποκρίσεις ab ignoto quodam auctore non ab ipso Thalelaeo ad Codicem eius additas esse. Ego vero lectionem corruptam esse crediderim, quum multa sint eaque gravissima indicia, Thalelaeum ipsum responsionum, de quibus quaeritur, auctorem esse.

n) Videsis schol. c. II. 330 *Fabr.* ap. *Heimb.* p. 222.

σας. εἴ τι δὲ εἰς τὰ πράγματα αὐτῶν χρησίμως ἀναλώσας, τοῦτο διὰ τῆς περὶ διοικήσεως ἀγωγῆς ἀπαιτῆσαι δύνασαι.

L. 12. C. II. 18. ιβ΄. Υἱὸς ὑπὲρ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἔτι περιόντος κατέβαλε χρέος· μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν οὗτος ὁ πατὴρ ἐπὶ αὐτῷ τῷ παιδὶ καὶ ἄλλοις παισὶ κληρονόμοις· ἀλλ' οὗτος ὁ υἱὸς τὸ χρέος καταβαλὼν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς μηδένα λόγον περὶ τοῦ χρέους κινήσας ἐτελεύτησεν ἐπὶ ἰδίῳ παιδὶ κληρονόμῳ. οὗτος τοίνυν ὁ τοῦ καταβαλόντος τὸ χρέος υἱὸς ἠβούλετο τοὺς ἀδελφοὺς καὶ[83]) συγκληρονόμους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θείους δὲ αὐτοῦ, ἀπαιτῆσαι τὸ χρέος τὸ ὑπὲρ τοῦ πάππου αὐτοῦ καταβληθὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. πρὸς τοῦτον ἀντιγράφουσα ἡ διάταξις πρῶτον γενικά τινα καὶ ὅμαχα κανονίζει, καὶ τότε πρὸς τὸ προκείμενον ἔρχεται[84]). λέγει γὰρ οὕτως· ἐὰν υἱὸς ὑπὲρ ἰδίου πατρὸς χρέος καταβάλῃ, οὐδεμίαν ἀγωγὴν διὰ ταύτην τὴν καταβολὴν ἔχει· εἴτε ὑπεξούσιος ὢν [τοῦ πατρὸς κατέβαλεν, εἴτε αὐτεξούσιος ὢν][85]) ψυχῇ δωρουμένου[86]) τὰ χρήματα δέδωκεν ὑπὲρ τοῦ πατρός. ἰδοὺ τὰ γενικὰ τῆς διατάξεως ῥήματα· λοιπὸν πρὸς τὰ δεηθέντα οὕτως λέγει· ἐὰν τοίνυν ὁ πατήρ σου αὐτεξούσιος ὑπάρχων ὑπὲρ τοῦ ἰδίου πατρὸς ὡς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ χειρίζων μὴ γενομένης πρὸς αὐτὸν ἐντολῆς τὸ χρέος τὸ πατρῷον κατέβαλε, τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν κινῆσαι κατὰ τῶν θείων σου οὐ δύνασαι.

L. 13. C. eod. [ιγ΄.] Ἀνὴρ τῆς ἰδίας γαμετῆς νοσησάσης ἀνάλωσε περὶ τὴν νόσον αὐτῆς· μετὰ τοῦτο δὲ καὶ

pendisti, id negotiorum gestorum actione consequi potes.

XII. Filius pro patre suo adhuc superstite debitum solvit: postea pater decessit eo et aliis filiis heredibus relictis: sed filius ille, qui pro patre suo debitum solverat, nulla actione eius debiti nomine instituta decessit filio suo herede relicto. Hic igitur filius eius, qui debitum solverat, a fratribus iisdemque coheredibus patris sui, patruis autem suis, debitum pro avo a patre suo solutum repetere volebat. Constitutio ad eum rescripta primo generalia quaedam et minime dubia definit, et deinde ad speciem propositam accedit. Sic enim ait: Si filius pro patre suo debitum solverit, nullam actionem ob eam solutionem habet: sive in potestate patris constitutus solverit, sive sui iuris constitutus donandi animo pecuniam pro patre dederit. En verba constitutionis generaliter concepta. Iam ad ea, quae precibus continebantur, accedit et ait: Si igitur pater tuus sui iuris constitutus pro patre suo negotium gerens, mandato ei non dato, debitum paternum solvit, negotiorum gestorum agere cum patruis tuis non potes.

XIII. Maritus, quum uxor aegrotaret, circa morbum eius impensas fecit. Postea mortua ea, etiam

ὅτι ..... ἐὰν συντεῶς καὶ χρησίμως[o])· εἰ γὰρ ἄκαιρά τινα ἀναλώματα ἐποίησε περὶ τὰ πράγματα τῶν παίδων αὐτῆς, οὐδὲν δύναται ἀπαιτεῖν, ἐπεὶ ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἐπιζητεῖ χρησίμως πάντως γενέσθαι τὰ ἀναλώματα.

Θεοδώρου. ὑπεξούσιος καταβαλὼν ὑπὲρ ἰδίου πατρὸς οὐκ ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν· εἰ δὲ αὐτεξούσιος καταβάλῃ, ἔχει τὴν νεγοτιογεστόρουμ, εἰ μὴ ἄρα ὡς δωρησάμενος τοῦτο ἐποίησεν. ἀνάγν. βι. δ΄ τι. ιδ΄.

Θαλελαίου. μ[η]δὲν [ξένον], ὅτι [ἡ] διάτ. ἀρνήσατο τῷ υ[ἱῷ ἀ]παίτησιν ὧν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καταβάλλῃ, ὅταν ἢ ὑπεξούσιος ὑπάρχων [ἔτι] καταβάλλῃ αὐτῷ, ἢ αὐτεξούσιος ὢν δονάνδι ἀνίμο καταβάλλῃ· ἔστι γὰρ ὑπὲρ ὧν δύναται ἔχειν κατὰ τοῦ πατρὸς ἀγωγήν, καὶ δονάνδι ἀνίμο καταβαλὼν οὐ δύναται ἔχειν ἀγωγὴν διὰ τὴν δωρεάν.[p])

αὐτοῦ οὖν ἐστὶ τοῦ κινοῦντος ἀποδεῖξαι, ὅτι ὡς νεγότια χειρίζων κατέβαλεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ πάππου. ἐπειδὴ γὰρ υἱὸς τηθεμάτισται ὑπὲρ πατρὸς καταβεβληκώς, καὶ πολλὴ πρόληψις ἦν κατ' αὐτοῦ βουλόμενον δωρήσασθαι τῷ πατρί, καλῶς εἶπεν ἡ διάτ. εἰ νεγότια χειρίζων κατέβαλεν· εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον ἡ πρόληψις εἶχεν, ἔμελλεν ἡ διάτ. λέγειν· ΣΙ[q]) DONANDI ANIMO SOLVERIT. καὶ λοιπὸν ἐβαροῦντο τῇ ἀποδείξει οἱ τοῦ καταβάλλοντος ἀδελφοί, ὥστε δεῖξαι, ὅτι ὡς δωρούμενος κατέβαλεν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου πατρὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν.

τοῦτο προσήγαγε ἡ διάτ. ὡς μέλλουσα διδόναι τὴν νεγοτιογεστόρουμ. εἰ γὰρ προηγήσατο μανδάτον, ἡ μανδάτι ἥρμοζεν ὁμολογουμένως καὶ οὐκ ἐδίδοτο ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.

Θεοδώρου. εἴ τι δαπανᾷ εἰς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἰδίας γυναικός, οὐκ ἀπαιτεῖ· ἃ ἐδαπάνησεν εἰς τὴν ταφὴν αὐτῆς, ἀπαιτεῖ ὁ ἀνὴρ μεθοδευόμενος τὴν αὐτῆς[r]) προῖκα, ἐὰν ἀπαι-

tere eos non potest, quoniam negotiorum gestorum actio omnino exigit, ut sumtus utiliter facti sint.

28. *Theodori* [l. 12]. Si filius in potestate patris pro patre suo solverit, actionem adversus eum non habet: si vero sui iuris constitutus solverit, negotiorum gestorum habet, nisi forte tamquam donaturus id fecerit. Lege lib. IV tit. 14 (131).

29. *Thalelaei* [παραγρ. *ad l.* 12 *verb: sive — sive*]. Non est singulare, quod const. filio repetitionem eorum, quae pro patre solvit, denegavit, si sub potestate adhuc constitutus solverit, vel sui iuris factus donandi animo solverit: sunt enim, ob quae actionem adversus patrem habere potest, sed quum donandi animo solverit, propter donationem actionem habere non potest.

30. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 12 *verb: negotia gerens*]. Ipsius igitur actoris est, demonstrare, patrem suum, ut negotia gereret, pro avo solvisse. Nam quum dicatur filius pro patre solvisse, et magis praesumendum sit eum patri donare voluisse, recte const. dixit: si negotia gerens solvit; nam si praesumtio contrarium suasisset, const. dixisset: si donandi animo solverit. Ideo fratribus eius, qui solvit, onus iniunctum est, ut probent, fratrem ipsorum tamquam donaturum pro patre suo solvisse.

31. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 12 *verb: non praecedente mandato*]. Hoc addidit const., quia negotiorum gestorum actionem datura est. Etenim si mandatum praecessisset, omnino mandati competeret et non daretur negotiorum gestorum actio.

32. *Theodori* [l. 13]. Maritus, si quid in morbum uxoris suae erogat, non exigit: sin erogavit in funus eius, exigit ob dotem eius conventus, si animo reci-

83) Expl. fol. 105. 98. Inc. fol. 180. 193.
84) Cod. ἔρχεται.
85) Inclusa Cod. non habet.
86) Cod. ut saepius: δωρουμένη.

o) Adde ἐδαπάνησεν.
p) Expl. fol. 105. 98. Inc. fol. 180. 193.
q) Cod. ΣΙΥΕ.
r) Cod. ἑαυτ..

τελευτησάσης αὐτῆς καὶ περὶ τὴν ταφὴν αὐτῆς ἐδαπάνησε· καὶ συνέβη τελευτησάσης τῆς γαμετῆς αὐτοῦ τὸν πατέρα αὐτῆς ἐπαναλαβεῖν τὴν προῖκα· ἦν γὰρ τυχὸν ἐκ τοῦ πατρὸς δοθεῖσα ἡ προίξ. προσῆλθε τοίνυν οὗτος ὁ ἀνὴρ βασιλεῖ ἀναλαβεῖν βουλόμενος, ἅπερ ἀνάλωσε περὶ τὴν νόσον καὶ περὶ τὴν ταφὴν τῆς γαμετῆς αὐτοῦ· καὶ ἀντέγραψεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς οὕτως· ἅτινα εἰς τὴν γαμετήν σου νοσήσασαν ἀνάλωσας, οὐκ ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ τοῦ σοῦ ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ τῇ διαθέσει τῇ σῇ ὀφείλεις καταλογίσασθαι. εἰς τὴν ταφὴν δὲ αὐτῆς δηλαδή, εἴ τι τούτου ἕνεκα ὡς μέλλων ἀναλαμβάνειν ἀνάλωσας, τὸν πατέρα, πρὸς ὃν ἡ προὶξ ἐπανῆλθε, νομίμως μεθοδεύεις.

in funus eius impendit. Mortua uxore accidit, ut pater eius dotem reciperet: forte enim dos erat profectitia. Maritus igitur principem adiit desiderans recipere sumtus, quos in morbum et funus uxoris suae fecerat: eique princeps ita rescripsit: Quae in uxorem tuam aegram erogasti, non a socero tuo repetere, sed affectioni tuae debes imputare. In funus sane eius, si quid eo nomine quasi recepturus erogasti, patrem, ad quem dos rediit, iure convenis.

τητικῷ λογισμῷ τοῦτο ἐποίησεν. ἀνάγν. βι. γ' τί. λα' [s]) διάτ. δ' καὶ τί. μδ' [t]) διάτ. γ' καὶ βι. ε' τί. β' διάτ. θ'.

Θαλελαίου. σῆ. τέως, ὅτι ὅσα περὶ νόσον γαμετῆς ὁ ἀνὴρ δαπανήσει, προείληπται διαθέσει ἀνδρὸς δαπανᾶν, καὶ οὐ δύναται τούτων ἔχειν ἀπαίτησιν· εἰ μέντοι εἰς ἄλλα πράγματα αὐτῆς ἀναλώσει, τυχὸν εἰς δίκας ἀνηκούσας αὐτῇ, εἰς ἐπιμέλειαν πραγμάτων αὐτῆς ἐξωπροίκων, ἀργεῖ ὁ τῆς γαμικῆς διαθέσεως λογισμός. ἰδοὺ γὰρ ἡ διάτ. νοσήματος τῆς γυναικὸς ἐμνημόνευσε, καὶ οὐκ εἶπεν οὕτως· ὅσα περὶ τὴν σὴν γαμετὴν ἀνάλωσας, ἀλλὰ τῆς νόσου μνήμην ἐποίησεν.

ἐρώτ. ἆρα, εἰ καὶ περὶ τὴν νόσον αὐτῆς δαπ[ανήσει ὁ ἀνήρ, ἀλλ' ὅμως] ἠβούλετο ταῦτα ἀναλαβεῖν, ἢ [u]) καὶ ἐν[βρε]βείοις ἀπεγράψατο τὰ δαπανήματα, δύναται αὐτὰ ἀπαιτῆσαι; εἰ γὰρ ἐπὶ μάμμης καὶ μητρὸς τοῖ παιδ.. [v]) ἡ διάτ. ἀπαιτεῖσθαι τὰ παρ' αὐτῶν δαπανώμενα μαρτυρίας προϊούσης, μήτι πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ ἀνδρός; καὶ γὰρ δικαιοτέρως κρατήσει τοῦτο τὸ νόμιμον, ἐπειδὴ οὐ τοιαύτην [w]) ἡ φύσις ἀπαιτεῖ διάθεσιν ἀνδρὸς περὶ τὴν γαμετήν, ὅσην [x]) ἡ μήτηρ χρεωστεῖ τοῖς τέκνοις καὶ ἡ μάμμη τοῖς ἐγγόνοις. εὐφυῶς μὲν ἐπεχείρισας νομίζων τὸν ἄνδρα, μηδὲ εἰ προσμαρτύρηται περὶ τῶν ἀναλωμάτων τούτων, δύνασθαι αὐτὰ ἀπαιτεῖν, ἐπειδὴ χρεωστῇ καὶ ἄκων τρέφειν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ὁ ἀνήρ· μήτηρ δὲ τὰ τέκνα ἢ μάμμη τοὺς ἐγγόνους αὐτῆς οὐ χρεωστεῖ ἄκουσα ἀποτρέφειν.

οὐ [y]) μόνα τὰ εἰς αὐτὴν τὴν προκομιδὴν δαπανώμενα δοκεῖ FUNERIS CAUSA δαπανᾶσθαι, ἀλλὰ γίνωσκε, ὅτι καὶ ὅσα [z]) εἰς ἀγορασίαν τοῦ τόπου ἐν ᾧ θάπτεται τὸ σῶμα δεδαπάνηται, ἢ ἐπὶ ξένης τελευτήσαντός τινος ὅσα δίδοται εἰς τὸ μετακομισθῆναι τὸ λείψανον, καὶ ταῦτα φούνερις καῦσα δοκεῖ δαπανᾶσθαι· εἰ μέντοι τινὰ ἐδόθη ὑπὲρ τῆς παρακομιδῆς τοῦ λειψάνου, καὶ ταῦτα φούνερις καῦσα δοκεῖ δαπανᾶσθαι.

εἰ γὰρ μηδεμίαν εἶχε τοῦ ἀναλαβεῖν προαίρεσιν, οὐ δύναται ἀπαιτεῖν ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὡς χαριζόμενος τῇ μνήμῃ τῆς γυναικὸς ἐδαπάνησε. καὶ ἐπειδὴ ἄπροικον ὑπέθετο τὴν ἐνταφιασθεῖσαν γυναῖκα, εἶπε· RECEPTURUS SUMPTUS AB HEREDIBUS. ἢ γὰρ ἐκ τῆς προικὸς προσδοκᾷ παρακατάσχεσιν ἢ [a]) ἀναλαβεῖν ὁ ἀνὴρ ὅσα δαπανᾷ περὶ τὴν ταφὴν [b]) τῆς πεπροικισμένης αὐτοῦ γαμετῆς, ἢ ἀπὸ τῶν κληρονόμων προσδοκᾷ ἀναλαμβάνειν, ἐὰν ᾖ ἄπροικος ἡ γυνή.

εἰ γὰρ κατέχει τὴν προῖκα ὁ ἀνήρ, ἔξεστιν αὐτῷ ἐναγομένῳ περὶ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ παρακατασχεῖν τὰ ἀναλώματα τῆς ταφῆς· ἢ ἐὰν ἔφθασε καταβαλεῖν τὴν προῖκα τῷ πενθερῷ, δύναται καὶ ἀγωγὴν περὶ τοῦ δαπανήματος τῆς ταφῆς ἔχειν κατὰ [c]) τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ κονδικτίκιον. καὶ οὐδὲ [d]) ἁρμόζοντος τοῦ κονδικτικίου οὐδὲ φουνερατικία λοιπὸν τρακτεύζεται ἀγωγή. καλῶς οὖν καὶ ἀσφαλῶς ὁ τὴν διάτ. ὑπαγορεύσας καὶ περὶ ταφῆς διαλεγόμενος οὐκ ἔδωκε τὴν φουνερατικίαν ἀγωγήν, εἰδὼς ὅτι ἢ [e]) παρακατάσχεσιν ἔχει ὁ ἀνήρ,

piendi id fecit. Lege lib. III tit. 31 const. 4 et tit. 44 const. 3 et lib. V tit. 2 (12?) const. 9

33. *Thalelaei* [παραγρ. *ad l. 13 verb: aegram*]. Nota igitur, maritum, si in morbum uxoris impenderit, haec eum praesumi impendisse affectione maritali, nec habere eorum repetitionem: si quid vero in alias res eius impenderit, veluti in lites ad eam pertinentes [vel] ad curam rerum paraphernalium, affectus nuptialis ratio cessat. Ecce enim const. morbum uxoris memoravit, nec dixit „quae in uxorem tuam erogasti", sed morbi mentionem fecit.

34. [*Thal.* ἐρωταπόκρ. *ad l. 13*]. *Quaes.* An maritus, licet in morbum eius erogaverit, si tamen sumtus recipere voluerit atque etiam in brevibus notaverit, repetere eos potest? Quum etiam, si avia vel mater erogaverit, sumtus ab iis facti, si denuntiatio praecesserit, peti possint, nonne multo magis, si maritus erogaverit? Nam maiore aequitate hoc ius obtinebit, quum a marito natura non tantum adversus uxorem affectum exigat, quam mater liberis vel avia nepotibus debeat? — Recte quidem suspicatus es, maritum, etiamsi de his sumtibus denuntiaverit, eos tamen petere non posse; nimirum maritus etiam invitus uxorem suam alere debet: mater autem liberos vel avia nepotes invita alere non opus habet.

35. [*Thal.* παραγρ. *ad l. 13 verb: In funus*]. Non solum ea, quae in ipsum funus erogantur, funeris causa erogari videntur, sed scias etiam ea funeris causa erogari videri, quae erogata sunt ad comparandum locum, in quo corpus humetur, vel, si quis peregre mortuus sit, quae dantur ad corpus transportandum: sed et si vectigalia praestita sunt pro transvehendo corpore, etiam haec funeris causa erogari videntur.

36. [*Thal.* παραγρ. *ad l. 13 verb: quasi recepturus*]. Nam si recipiendi animum non habuit, petere non potest, quod ab initio memoriae uxoris largiturus erogavit. Et quum mulier humata indotata esse statuatur, dixit: *recepturus sumptus ab heredibus.* Aut enim dote retenta recipere vult, si quid impendit in funus dotatae uxoris, aut, si mulier indotata sit, ab heredibus se recepturum sperat.

37. [*Thal.* παραγρ. *ad l. 13 verb: ad quem dos rediit*]. Maritus enim, si dotem teneat et propterea a socero conveniatur, sumtus in funus factos retinere potest: aut si dotem socero iam solvit, actionem propter sumtus in funus factos adversus socerum habet, scilicet condictionem. Et quum condictio non (?) competit, etiam de funeraticia actione sermo esse non potest. Recte igitur et non temere, qui constitutionem suggessit, quum de funere ageret, non dedit funerati-

s) Cod. λε'.

t) Cod. μα'.

u) Cod. εἰ.

v) Sic Codex: omnino corrupte: legerim μητρὸς δαπανησάσης ἀπαιτεῖσθαι. Namque et verbum διατ. ambiguae lectionis est.

w) Cod. οὕτως αὐτήν.

x) Cod. ὡς ἦν.

y) Cod. ὅτι habet et iungit sequentia responsioni antecedenti.

z) Vide schol. f. II. 330 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 222.

a) Malim παρακατασχέσει pro παρακατάσχεσιν ἤ.

b) Cod. γαμετὴν habet.

c) Cod. παρά.

d) Hoc οὐδὲ abundare videtur.

e) Cod. ᾗ.

L. 14. C. II. 18. ιδ΄. Ἔχων τὶς γαμετὴν ἐνετείλατό τινι διοικῆσαι καὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ καὶ τὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ πράγματα. [ὁ κατὰ ἐντολὴν τοῦ ἀνδρὸς διοικήσας τὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ πράγματα,][87] καὶ ἴσως ἀπειλούσης τῆς γαμετῆς ἐνάγειν αὐτῷ, προσῆλθε βασιλεῖ τὸ γεγονὸς ἐξηγούμενος καὶ παρακαλῶν μὴ ἐναχθῆναι παρὰ τῆς γαμετῆς τοῦ ἐντειλαμένου αὐτῷ· πρὸς ὃν ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς οὕτως· ἐὰν τῇ ἐντολῇ μόνου τοῦ ἀνδρὸς ἀκολουθήσας τὰ πράγματα ἑκατέρων[88] διῴκησας, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰ τῆς γυναικός, ἀγωγὴ σοὶ καὶ ἐκείνῃ[89] ἀμοιβαδὸν ἡ περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων κινουμένη δοθήσεται κατὰ σοῦ. ἐκείνῳ δὲ τῷ ἀνδρί, ὃς ἐνετείλατό σοι, κατὰ σοῦ ἡ περὶ ἐντολῆς ἐστιν ἀγωγή· ἀλλὰ καὶ σοὶ τῷ διοικήσαντι κατὰ τοῦ ἐντειλαμένου σοὶ ἔσται ἡ ἐναντία, ἐὰν τυχὸν διοικῶν ὑπερανάλωσας οἴκοθεν περὶ ταύτην τὴν διοίκησιν.

XIV. Quidam uxorem habens mandaverat alicui, ut tam ipsius quam uxoris negotia gereret. Qui mandatu mariti res uxoris eius gesserat, quae forte etiam acturam se contra eum minata erat, principem adiit, rem gestam exponens et desiderans, ne ab uxore mandantis conveniretur: eique princeps ita rescripsit: Si mandatum solius mariti sequutus, utriusque negotia gessisti, tam mariti quam uxoris, tam tibi quam ei invicem negotiorum gestorum adversus te dabitur actio. Viro autem, qui tibi mandavit, adversus te mandati actio est; sed et tibi, qui gessisti, adversus mandantem contraria erit, si quid forte de tuo in re gerenda supererogasti.

L. 15. C. eod. ιε΄. Ἔγημέ τις γυναῖκα θυγατέρας ἔχουσαν ἐκ προτέρου ἀνδρός. πατρωὸς οὖν γενόμενος τῶν θυγατέρων τῆς γαμετῆς αὐτοῦ ἀνάλωσε περὶ αὐτάς, ἀλλὰ καὶ μισθοὺς δέδωκε τοῖς διδασκάλοις, παρ' ὧν τυχὸν ἐμάνθανον γράμματα ἢ τινα ἄλλην τέχνην αἱ προγοναὶ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἠβούλετο ἀπαιτῆσαι τὰ δαπανήματα ταῦτα, καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν ἡ διάταξις οὕτως· εἰ πατρικῇ διαθέσει τὰς σὰς προγονὰς ἔθρεψας ἢ μισθοὺς ὑπὲρ αὐτῶν τινας τοῖς διδασκάλοις κατέβαλες, τούτου τοῦ ἀναλώματός σοι οὐδεμία ἐπανάληψις ἔσται. εἰ δὲ ὡς ἀναληψόμενος ταῦτα, ἅπερ ἐδαπάνησας, ἀνάλωσας, τὴν περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν ὀφείλεις κινῆσαι.

XV. Quidam uxorem duxerat filias ex priore viro habentem. Vitricus igitur factus filiarum uxoris suae quaedam in eas erogaverat, sed et mercedes magistris dederat, qui forte prima elementa aut aliam quandam artem privignas eius docuerant. Postea hos sumtus repetere volebat, et ad eum constitutio ita rescripsit: Si paterno affectu privignas tuas aluisti seu mercedes pro his aliquas magistris expendisti, eius erogationis nulla tibi repetitio erit. Quodsi repetiturus ea, quae impendisti, erogasti, negotiorum gestorum tibi intendenda actio est.

L. 16. C. eod. [ιϛ΄.] Ἀδελφὸς ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων πράττων τῆς ἰδίας ἀδελφῆς συνετέλεσεν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ δημόσια τελέσματα, ἢ ἐντειλαμένης αὐτῷ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ἢ παρακαλεσάσης αὐτὸν τοῦτο ἐποίησε. καὶ βουλομένῳ αὐτῷ ἀπαιτῆσαι τὰ δαπανηθέντα ἀντέγραψε ὁ βασιλεὺς οὕτως· εἰ τὴν

XVI. Frater vel ultro negotia sororis suae gerens vectigalia publica pro ea solvit, vel sorore ipsi mandante sive rogante eum id fecit. Quumque repetere sumtus vellet, princeps ei in hunc modum rescripsit: Si negotium sororis tuae gerens pro ea tributa solvisti, vel mandante ea vel rogante id fecisti,

εἰ[f]) νέμεται τὴν προῖκα, ἢ κονδικτίκιος ἁρμόζει αὐτῷ. τελειοτέρως δὲ τὰ περὶ τῶν τοιούτων δαπανημάτων ἀνάμεινον σὺν Θεῷ μαθεῖν ἐν τῷ τελευταίῳ τί. τοῦ γ΄ βι. τοῦ κώδ.

τῆς[g]) ἐπιδ΄.. τῆς οἰκείας διαβεβαιώσεως. ὁ γὰρ ἀνὴρ ἐνετείλατο αὐτῷ διοικῆσαι καὶ τὰ ἐμὰ καὶ τῆς γαμετῆς ἐμοῦ πράγματα, καὶ τούτῳ τῷ μανδάτῳ παρακολουθήσας καὶ τὰ ἑκατέρων διῴκησεν, ἠδύνατο [κινεῖν] κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς [γαμετῆς] τὴν νεγοτιουγεστόρουμ, ἐπειδὴ ἐντειλάμενος ἐκεῖνος ἑτέρῳ τὴν διοίκησιν αὐτὸς ἐδόκει πρωτοτύπως διοικεῖν καὶ ἔνοχος ἦν τῇ διρέκτᾳ νεγοτιόρουμ.

ση΄. ἐκ τῆς διατ. ὅτι καὶ ὁ πατρωὸς προείληπται εὐνοίᾳ τῇ περὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ δαπανᾷν καὶ τὰ εἰς ἀποτροφὰς αὐτῶν δαπανώμενα καὶ τὰ τοῖς διδασκάλοις αὐτῶν παρεχόμενα. ἀμέλει αὐτὸν ἐβάρησεν ἡ διατ. ἀποδεῖξαι, ὅτι διάθεσιν εἶχε καὶ ἔννοιαν τοῦ ἀναλαβεῖν ἅπερ ἐδαπάνησε περὶ τοὺς ἰδίους προγόνους. ἐπειδὴ δὲ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δέδωκεν ἡ διατ., ὑποθέσθαι[h]) δεῖ, ὅτι ἔφηβοι ἦσαν οἱ πρόγονοι· ἐπεὶ εἰς ὅσον ἐγένοντο πλουσιώτεροι, ἠδύνατο ἀπαιτεῖν αὐτοὺς ὁ πατρωός· ἄλλως εἶπον ἐφήβους χρῆναι θεματίσαι αὐτούς, ἵνα καὶ δι ... αρμέ .. καὶ πάντα τὰ δαπανήματα περὶ αὐτοὺς ἀπαιτηθῶσιν.[i])

καὶ ἀδελφοὶ κατὰ ἀδελφῶν κινοῦσι τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. ὁμοίως φησὶν ἡ γ΄ διατ. τοῦ παρόντος τί.

ciam actionem, quum sciret maritum aut retentionem habere, si dotem possideat, aut condictionem ei competere. Perfectius autem, quae ad hos sumtus pertinent, infra cum Deo disces tit. ultimo lib. III Codicis.

38. [? ad l. 14]. — vir ei mandavit, ut et mea et uxoris meae negotia gereret, et hoc mandatum sequutus utriusque negotia gessit; negotiorum gestorum agere potuit adversus maritum vel uxorem, quoniam ille, dum alteri negotia gerere mandat, ipse principaliter negotia gerere videbatur et directae negotiorum actioni obnoxius erat.

39. [*Thal. παραγρ. ad l. 15 verb: paterno affectu*]. Nota ex hac const., etiam vitricum praesumi affectu erga privignos suos erogare quae ad victum eorum et quae magistris eorum praestantur. Itaque ipsi constitutio onus dedit probandi, se contemplationem et animum sumtuum in privignos recipiendorum habuisse. Quoniam autem const. negotiorum gestorum dedit, supponendum est, privignos adultos fuisse: alioquin vitricus id, in quantum locupletiores facti sunt, exigere poterat: aliter dixi eos pro adultis habendos esse, ut et .... et omnes sumtus in eos erogati repeti possint.

40. [*Theod. l. 16*]. Etiam fratres adversus sorores negotiorum gestorum agunt. Similiter loquitur const. 3 huius tit.

87) Inclusa librarius omiserat.
88) Expl. fol. 180. 193. Inc. fol. 195. 200.
89) Cod. *ἐκείνῳ*.

f) Cod. *ξ*.
g) Totum hoc scholium prorsus non intelligo.
h) Vide schol. g. II. 340 *Fabr.* apud *Heimb.* p 223.
i) Expl. fol. 180. 193. Inc. fol. 195. 200.

διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς σῆς ἀδελφῆς χειρίζων ὑπὲρ αὐτῆς τὰ δημόσια κατέβαλες, ἢ ἐντελλομένης αὐτῆς ἢ παρακαλούσης σὲ τοῦτο ἐποίησας, διὰ τῆς περὶ διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγῆς ἢ τῆς περὶ ἐντολῆς τοῦτο, ὅπερ ἂν καταβεβληκέναι σὲ συσταίης, ἀναλαβεῖν δύνασαι.

ιζ'.[90]) Ἐφήβου κόρης πράγματα διοικήσας κουράτωρ ἐτελεύτησεν ἐπί τισι κληρονόμοις. οἱ τοῦ κουράτωρος κληρονόμοι νομίσαντες καὶ ἑαυτοὺς κουράτωρας εἶναι τῆς νεωτέρας ἐξεποίησαν αὐτῆς πράγματα. προσῆλθε τοίνυν κατ' αὐτῶν ἡ νεωτέρα καὶ μεμφομένη τὴν ἐκποίησιν καὶ θέλουσα λόγους αὐτοὺς ἀπαιτῆσαι τῆς διοικήσεως. ἀντέγραψεν οὖν πρὸς αὐτὴν ἡ διάταξις οὕτως· καὶ κουράτωρος τοὺς κληρονόμους διὰ τῆς περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγῆς ἐναγομένους καὶ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν χρεωστεῖν ὡμολόγηται· καὶ οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τὸ ὀφφίκιον τῆς διοικήσεως παραπεμφθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο μηδεμίαν τοῦ ἐκποιεῖν αὐτοὺς τὰ πράγματα τῆς νεωτέρας ἐξουσίαν ἰσχηκέναι ὡμολόγηται.

ιη'.[91]) Ἠνάγκασέ τίς τινα διοικῆσαι τὰ αὐτοῦ πράγματα. οὗτος ὁ διοικήσας πολλὰ ἀνάλωσεν οἴκοθεν περὶ ταύτην τὴν διοίκησιν, καὶ προσῆλθε βασιλεῖ βουλόμενος μὴ μόνα ὅσα ὑπερανάλωσεν ἀπαιτῆσαι, ἀλλὰ καὶ τόκους αὐτῶν. ἀντιγράφει τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἀπὸ γενικοῦ κανόνος ἀρξάμενος οὕτως· τῶν γενομένων ἀναλωμάτων[92]) ἐπὶ διοικήσει πράγματος ἀλλοτρίου τόκους παρέχεσθαι, ἡ καλὴ πίστις συνεβούλευσεν. ᾧτινι νομίμῳ δύνασαι χρήσασθαι κατ' ἐκείνων, ὧν τῇ ἀνάγκῃ συνηλάθης τὰ πράγματα αὐτῶν διοικῆσαι, κινῶν κατ' αὐτῶν τὴν περὶ διοική-

negotiorum gestorum actione vel mandati id, quod solvisse te probaveris, recipere potes.

XVII. Curator negotia adultae gerens decessit quibusdam heredibus relictis. Curatoris heredes existimantes, se quoque adultae curatores esse, res eius alienarunt. Adulta igitur principem adiit tum alienationem impugnans tum rationes administrationis ab iis sibi reddi desiderans. Ad eam igitur in hunc modum constitutio rescripsit: Curatoris etiam successores negotiorum gestorum conventos actione tam dolum quam latam culpam praestare debere convenit: nec ad eos officium administrationis transiisse, ideoque nullam alienandi eos res adultae potestatem habuisse convenit. *L. 17. C. II. 18.*

XVIII. Quidam aliquem compulit, ut negotia ipsius gereret. Ille gestor in gerendis negotiis multa de suo expendit, et principem adiit desiderans non solum ea quae supererogavit recipere, sed etiam usuras eorum. Rescribit igitur ei princeps in hunc modum a generali regula exorsus: Ob negotium alienum gestum sumtuum factorum usuras praestari, bona fides suasit. Quo iure uti potes contra eos, quorum necessitate compulsus es negotia eorum gerere, instituta adversus eos apud praesidem provinciae negotiorum gestorum actione. *L. 18. C. eod.*

Θαλελαίου. σῆ.[k]) ὅτι καὶ τὸ εἰπεῖν· παρακαλῶ σε τόδε ποιῆσαι, τίκτει τὴν μανδάτι κατὰ τοῦ παρακαλέσαντος. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῷ ς' τῶν δε ῥέβους ἀντὶ τοῦ· ἐντεῖλω μοι, τέθεικε τό· ROGASTI ME UT TIBI HOS NUMOS MUTUOS DAREM καὶ τὰ ἑξῆς.

καλῶς ἡ διάτ. κληρονόμων μεμνημένη δόλον μόνον καὶ λάταν κούλπαν εἶπεν αὐτοὺς ἀπαιτεῖσθαι. εἰ γὰρ καὶ ζῶντες οἱ κουράτωρες καὶ ἐπίτροποι ἐγκαλοῦνται ἀπὸ διλιγεντίας, ὅμως οἱ τούτων κληρονόμοι τὴν περὶ διλιγεντίας τοῦ τελευτήσαντος ἐναγωγὴν οὐχ ὑπομένουσιν, ὡς εὑρήσεις ἐν τῷ ε' βι. τοῦ κώδ. τί. DE HEREDIBUS TUTORUM.

οὐδὲ γὰρ ὁ τοῦ ἐπιτρόπου μου κληρονόμος ἐπίτροπός μου ἐστὶν, ἢ τοῦ κουράτωρός μου κληρονόμος κουράτωρ μου ἐστίν· πᾶσα γὰρ ἐπιτροπὴ καὶ πᾶσα κουρατωρεία σβέννυται τῇ τελευτῇ τῶν ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων.

ἠρώτ. εἰ γὰρ παρεπέμφθη ἡ κουρατωρεία τοῖς κληρονόμοις, ἠδύναντο πωλεῖν τὰ τῶν νέων πράγματα; μάνθανε ἐν τοῖς χρόνοις διοκλητιανοῦ, οὗτινός ἐστιν ἡ διάτ., χωρὶς κτημάτων καὶ προαστείων καὶ τῶν ἐν τοῖς κτήμασι γεωργῶν οἰκετῶν καὶ τὰ ἄλλα πράγματα τῶν νέων καλῶς ἐπώλουν οἱ κουράτωρες. σήμερον γὰρ ἀπὸ νεαρᾶς διατ. κειμένης ἐν τῷ ε' βι. τούτου τοῦ κώδ. τί. οβ' οὐδὲ ἓν πρᾶγμα τοῦ νεωτέρου δύναται πωλεῖν κουράτωρ δεκρέτου χωρίς.

Θεοδώρου. καὶ τόκους ἀπαιτεῖ νεγοτιογεστόρουμ. ὁμοίως κεῖται ἐν τῇ κ' διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ ἐν τῷ δ' βι. τί. λβ' διατ. κβ'.

Θαλελαίου. σῆ. ἐκ τῆς διατ. ὅτι ὥσπερ ὁ ἑκουσίως διοικήσας καὶ κινῶν τὴν κοντραρίαν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀπαιτεῖ τόκους ὧν ἀνάλωσεν, οὕτω[l]) καὶ ὁ ἀνάγκῃ διοικήσας καὶ κινῶν δύναται τόκους ἀπαιτεῖν. ποίους δὲ τόκους ἀπαιτεῖ, πότερον τοὺς ἐν τῷ κλίματι συχνάζοντας ἢ ὅσους αὐτὸς κατα-

41. *Thalelaei* [παραγρ. *ad l.* 16 *verb: vel rogante*]. Nota, etiam ex his verbis „rogo te ut hoc facias“ nasci mandati actionem adversus eum, qui rogavit. Nam etiam lib. VI *de rebus* pro „mandasti mihi“ posuit: „rogasti me ut tibi hos numos mutuos darem“ et quae sequuntur.

42. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 17 *verb: tam dolum quam latam culpam*]. Recte const. dum heredum mentionem facit, dolum tantum et latam culpam ab iis exigi dixit. Nam licet viri curatores et tutores etiam diligentiam praestare debeant, tamen heredes eorum ob diligentiam defuncti non conveniuntur, ut invenies lib. V Cod. tit. *de heredibus tutorum*.

43. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 17 *verb: nec — transire*]. Neque enim heres tutoris mei tutor meus est, nec curatoris mei heres curator meus: tutela enim omnis et omnis cura morte tutorum et curatorum exstinguitur.

44. [*Thal.* ἐρωταπόκρ. *ad l.* 17]. *Quaes.* Anne, si transmissa fuisset cura ad heredes, res minorum vendere potuissent? Disce. Temporibus Diocletiani, cuius est haec const., praeter praedia rustica et suburbana et familiam in illis rusticam alias res curatores vendere poterant. Hodie vero ex nova constitutione, quae posita est lib. V huius Cod. tit. 72, nullam omnino rem minoris sine decreto curator vendere potest.

45. *Theodori* [*l.* 18]. Negotiorum gestorum actio etiam usuras exigit. Idem dictum est const. 20 huius tit. et lib. IV tit. 32 const. 22 (24).

46. *Thalelaei* [παραγρ. *ad l.* 18 *verb: necessitate*]. Nota ex hac const., sicuti is, qui sponte negotia gessit et contraria negotiorum gestorum agit, sumtuum erogatorum usuras petit, ita etiam, qui necessitate compulsus gessit et agit, usuras petere potest.

90) Cod. ις'.
91) Cod. ιζ'.
92) Expl. fol. 195. 200.

k) Videsis schol. h. II. 340 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 223.
l) Cod. ὅτι.

σεως τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας.

L. 19. C. II. 18. ιθ'. Δύο κληρονόμων τινὶ γενομένων ὁ εἷς πέπρακεν ἐξ ὁλοκλήρου κληρονομιαῖον πρᾶγμα καὶ τὸ τίμημα ἔλαβεν. ὁ τούτου συγκληρονόμος ἔλεγε· δεκτὴν ἡγοῦμαι τὴν παρὰ σοῦ γενομένην πρᾶσιν, καὶ δός μοι τὸ ἥμισυ τοῦ τιμήματος. δεχομένη τὴν τούτου πρότασιν ἡ διάταξις ἀντέγραψεν οὕτως· ἀπὸ ἑνὸς κληρονόμου ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ πράγματος ὡσανεὶ ἐπικοίνου δοθέντος εἰς πρᾶσιν περὶ τοῦ τιμήματος ὁ συγκληρονόμος τοῦ πεπρακότος τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν τῶν πραγμάτων, βεβαίαν ποιούμενος τὴν πρᾶσιν, κινῆσαι δύναται.

L. 20. C. eod. κ'. Ἐνέβαλέ τις ἑαυτὸν διοικήσει πραγμάτων τινός· ἀλλὰ τινὰ μὲν τῶν πραγμάτων διῴκησε, τινῶν δὲ καθάπαξ οὐχ ἥψατο· διοικήσας δὲ τὸν ἀρέσαντα αὐτῷ χρόνον μετὰ ταῦτα ἀπέστη τῆς διοικήσεως. ἐνεκάλει τοίνυν αὐτῷ ὁ τῶν πραγμάτων δεσπότης, καὶ ὅτι μὴ πάντα διῴκησε καὶ ὅτι ἀπέστη τῆς διοικήσεως, ὅτε ἠβουλήθη· καὶ προσῆλθε βασιλεῖ περὶ τούτων τῶν δύο καταμεμφόμενος τοῦ διοικήσαντος. ὁ δὲ βασιλεὺς οὕτως ἤρξατο τῆς πρὸς αὐτὸν ἀντιγραφῆς· οὐκ ἔστιν ὅμοιος ἐπιτρόπῳ ἢ κουράτωρι ὁ δίχα ἐντολῆς πρᾶγμα ἀλλότριον ἑκουσίως διοικῶν· δηλαδὴ τοῖς μὲν ἀνωτέροις (τουτέστι τοῖς ἐπιτρόποις καὶ κουράτωρσιν) ἡ τῆς λειτουργίας ἀνάγκη τέλος τῇ διοικήσει ἐπιτίθησι (τουτέστι τῷ μὲν ἐπιτρόπῳ τὴν ἥβην[93]) τοῦ ἐπιτροπευομένου, τῷ κουράτωρι τὸ πληρῶσαι αὐτὸν τοὺς εἴκοσι πέντε ἐνιαυτούς), τούτῳ τῷ διοικητῇ τῶν πραγμάτων ἡ οἰκεία βούλησις τὸ τέλος ποιεῖ τῆς διοικήσεως (τουτέστιν ὅτε βούλεται ἀφίσταται)· πάνυ γὰρ ἱκανόν ἐστιν, ἐάν τινος κἂν ἐν ὀλίγοις διὰ τῶν τοῦ φίλου πραγμάτων πρόνοια γίνηται. κατὰ ταῦτα τοίνυν περὶ τούτων μὲν, ἅτινα ὁ μήτε ἐπίτροπος μήτε κουράτωρ γενόμενος ἑκουσίως διῴκησεν, ὁπότε οὐ μόνον δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιμέλειαν παρέχειν ἀναγκάζεται, δύναται παρὰ σοῦ ἐναχθῆναι· καὶ ταῦτα, ὅσα παρ' αὐτοῦ χρεωστεῖσθαί σοι φανερωθείη, μετὰ τῶν τόκων συνωθεῖται ἀποδιδόναι σοι. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν πραγμάτων, ἅτινα διαφέροντα[94]) παρὰ ἄλλων κατεχόμενα οὐκ ἀπήτησεν ὁ διοικητὴς τῶν πραγμάτων σου, ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦ ἐνάγειν εἶχεν ἐξουσίαν διὰ τὸ τῆς παραγραφῆς κώλυμα, ἐνάγεσθαι παρὰ σοῦ οὐ δύναται· καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἐκείνων, οὓς τὰ σὰ πράγματα κατέχειν λέγεις, ἐκβιβάσαι τὰς σὰς ἀγωγὰς ὀφείλεις.

L. 21. C. eod. κα'. Πέτρου τινὸς πράγματα διῴκησαν δοῦλοι τῶν συγγενῶν αὐτοῦ. τούτους τοὺς δούλους ἠλευθέρωσαν οἱ δεσπόται αὐτῶν, οἱ συγγενεῖς πέτρου. ἦλθεν οὖν πέτρος μεμφόμενος καὶ λέγων· ὅτι κακῶς ἠλευθερώσατε τοὺς δούλους μὲν ὑμῶν, διοικήσαντας δὲ τὰ ἐμὰ πράγματα· ἔδει γὰρ αὐτοὺς πρῶτον τοὺς λόγους

XIX. Quum alicui duo heredes extitissent, unus eorum rem hereditariam in solidum vendidit et pretium accepit. Coheres eius dixit: venditionem a te factam ratam habeo, itaque da mihi partem pretii dimidiam. Intentione eius admissa constitutio in hunc modum rescribit: Ab uno herede pro solido re veluti communi venumdata de pretio coheres venditoris negotiorum gestorum, ratam faciens venditionem, agere potest.

XX. Negotiis alicuius gerendis aliquis sese immiscuit: et quaedam negotia gessit, quaedam omnino non attigit: et quum, quamdiu sibi collibuisset, administrasset, postea administrare desiit. Rerum igitur dominus de eo conquerebatur, et quod non omnia administrasset et quod administrare cessasset, quum voluisset: et principem adiit de his duobus conquerens adversus gestorem. Princeps autem rescriptum ad eum sic exorsus est: Tutori vel curatori similis non est, qui citra mandatum negotium alienum sponte gerit: quippe superioribus quidem (hoc est tutoribus et curatoribus) necessitas muneris administrationis finem imponit (hoc est tutori pubertatem eius, qui in tutela fuit, curatori annum vicesimum quintum completum), huic negotiorum gestori propria voluntas administrationis finem facit (hoc est quum vult, desistit): abunde enim sufficit, si cui vel in paucis amici laboribus consulatur. Secundum haec igitur super his quidem, quae nec tutor nec curator constitutus ultro quis administravit, quum non tantum dolum et latam culpam, sed et diligentiam praestare debeat, a te conveniri potest: et ea, quae tibi ab eo deberi patuerit, cum usuris compellitur tibi reddere. De caeteris vero rebus, quas ad te pertinentes et ab aliis detentas rerum tuarum administrator non exegit, quia nec agendi facultatem habuit propter exceptionis obstaculum, a te conveniri non potest: et ideirco adversus eos, quos res tuas tenere dicis, actiones tuas exercere debes.

XXI. Petri cuiusdam res servi cognatorum eius administraverunt. Hos servos domini eorum, iidemque Petri cognati, manumiserunt. Petrus igitur prodiit, deque his conquestus dicebat: Non iure servos vestros manumisistis, qui rem meam administraverunt: debebant enim prius rationes mihi reddere. Consti-

βάλλει ἢ ὅσον ἠλευθέρωσε τὸν δεσπότην τῶν πραγμάτων, ἔμαθες ἐν τῷ δε νεγοτίις γέστις τῶν α'.[m])

Quas vero usuras petat, utrum eas quae in ea regione frequentantur, an quas ipse praestitit, an a quibus dominum negotiorum liberavit, didicisti tit. de *negotiis gestis* τῶν πρώτων.

(*Complura desiderantur.*)

οὐδὲν[n]) ξένον εἶπεν ἡ διάτ. ἀλλὰ καὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ DE NEGOTIIS GESTIS τῶν πρώτων. ση. δὲ ἐκ τῆς διατ.

47. [*Thal.* παρ. *ad l.* 21 *verb: servos suos*]. Nihil novi dixit const., sed quod extat in tit. *de negotiis ge-*

93) *Heimb.* conicit ἡ ἥβη.

94) Adde: σοι.

m) Expl. fol. 195. 200.

n) Vide schol. l. II. 340 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 225. — Inc. fol. 154. Huius folii pars inferior deest: sed prioris paginae pars inferior hodie omissa scholia non continebat, ita ut nihil scholiorum in fine huius tit. desit.

ὑποστῆναι παρ' ἐμοῦ. ἀντιγράφει τοίνυν πρὸς τὸν πέτρον ἡ διάταξις οὕτως· ἐὰν οἱ[95]) συγγενεῖς σου τοὺς δούλους τοὺς ἰδίους ἠλευθέρωσαν, τοῦτο μόνον, ὃ διαβεβαιοῦσαι, ὅτι διῴκησαν οὗτοι οἱ δοῦλοι τὰ σὰ πράγματα, ἐμποδίσαι τῇ τούτων ἐλευθερίᾳ οὐκ ἠδύνατο. εἰ δὲ λόγους ἀπαιτῆσαι βούλει τοὺς οἰκέτας τῆς διοικήσεως τῶν σῶν πραγμάτων, εἰδέναι ὀφείλεις, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐν δουλείᾳ διοικήσεως οὐ κατέχονταί σοι μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, εἰ μὴ ἄρα ἀδιακόπως ἐπέμειναν τῇ διοικήσει τῶν σῶν πραγμάτων καὶ συνημμένη ἦν ἡ διοίκησις. ἐὰν γὰρ διῴκησαν μὲν, ὅτε ἦσαν οἰκέται, τὰ σὰ πράγματα, μετὰ δὲ τὴν ἐλευθερίαν ἀπέστησαν τῆς διοικήσεως, καὶ χρόνου[96]) μεταξὺ διαδραμόντος πάλιν ἐνέβαλον ἑαυτοὺς τῇ διοικήσει, ὥστε διακεχωρισμένην εἶναι τὴν ἐν καιρῷ δουλείας καὶ τὴν ἐν καιρῷ ἐλευθερίας διοίκησιν, οὐ δύνασαι λόγους ἀπαιτῆσαι, ὧν διῴκησαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς δουλείας.

κβ'. Οἱ πράγματα διοικοῦντες ἀλλότρια οὐχ ὑπόκεινται τοῖς τυχηροῖς, εἰ μὴ ἰδικὸν περὶ τούτων γένηται σύμφωνον. τούτῳ τῷ κανόνι καὶ πάντες οἱ νομικοὶ συντίθενται· ἐπ' οὐδεμιᾶς ἀγωγῆς τῶν καλῇ πίστει λέγουσι τὰ τυχηρὰ κινδυνεύεσθαι.

κγ'. Κατὰ τοῦ πράγματα διοικοῦντος ἀλλότρια οἱῳδήποτε λόγῳ, οὐχ ἡ ἐκδικοῦσα ἴδια πράγματα ἁρμόζει ἀγωγὴ, ἀλλὰ προσωπική. πᾶσαι γὰρ ἀπὸ διοικήσεως τικτόμεναι ἀγωγαὶ τέσσαρες μέν εἰσι κατὰ τάξιν· ἡ περὶ ἐντολῆς, ἡ κατ' ἐπιτρόπων[97]), ἡ περὶ διοικήσεως πραγμάτων ἀλλοτρίων, ἡ περὶ πραγμάτων διοικηθέντων πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς. πᾶσαι δὲ αὗται προσωπικαί εἰσι, καὶ οὐδεμία αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐκδικοῦσαν ἴδια πράγματα ἀναφέρεται.

κδ'. Ἐζητεῖτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἐάν τις διοικήσῃ πράγματά τινος παραγγέλλοντος αὐτῷ μὴ διοικῆσαι, εἰ ἄρα ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι [ὁ][98]) παραγγελθεὶς οὐκ ἔχει οὐδεμίαν ἀγωγὴν, κἂν καλῶς διοικήσῃ τὰ πράγματα, μετὰ τὸ παραγγεῖλαι αὐτῷ τὸν δεσπότην. ἐὰν δὲ ἤδη διῴκησε, καὶ μετὰ ταῦτα παραγγελθῇ, εἰς ὅσα ἤδη διῴκησεν, ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν.[99])

tutio igitur ad Petrum in hunc modum rescribit: Si cognati tui servos suos manumiserunt, hoc solum, quod administrasse eos res tuas contendis, impedimento ipsorum libertati fieri non potuit. Si vero a servis rationes administrationis rerum tuarum exigere velis, scire debes, eos ob administrationem tempore servitutis gestam post libertatem tibi non teneri, nisi forte continuo perseveraverint in rerum tuarum administratione et connexa fuerit administratio. Nam si quidem, quum servi essent, res tuas administraverint, post libertatem autem administrationem deseruerint, et interiecto tempore rursus administrationi sese immiscuerint, ut separata sit tempore servitutis et tempore libertatis administratio, rationes eorum, quae tempore servitutis gesserunt, exigere non potes.

XXII. Negotia gerentes aliena casus fortuitos non praestant, nisi speciale de his pactum initum fuerit. In hanc regulam omnes quoque iureconsulti consentiunt: in nulla, inquiunt, bonae fidei actione casus fortuiti praestantur. L. 22. C. II. 18.

XXIII. Adversus eum, qui quacunque ratione res alienas administravit, non rei vindicatio, sed personalis actio competit. Omnes enim actiones, quae ex administratione nascuntur, quatuor sunt: mandati, tutelae, negotiorum gestorum et protutelae. Hae autem omnes personales sunt, nec ulla earum ad actiones in rem refertur. L. 23. C. eod.

XXIV. Apud veteres dubitabatur, si quis negotia alicuius gesserit denuntiantis, ne gereret, an adversus eum haberet actionem. Ait igitur constitutio, eum, cui denuntiatum est, nullam actionem habere, licet bene negotia gesserit, postquam ei a domino denuntiatum est. Si vero iam administraverit, et postea ei denuntiatum sit, eorum nomine, quae iam gessit, adversus eum habet actionem. L. 24. C. eod.

ταύτης ἐκεῖνο τὸ ξένον, ὅτι καὶ ἔνθα τὰ τοῦ μὴ δεσπότου διοικεῖ δοῦλος, καὶ ἐν καιρῷ δουλείας καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν χώρα τῇ τῶν κονέξων διαιρέσει. οἱ γὰρ νομικοὶ ἐπὶ τοῦ δεσποτικὰ διοικήσαντος ἐπρακτάϊσαν πανταχοῦ τοῦτο τὸ θέμα· ἡ δὲ διάτ. καὶ ἀλλότριον ὑποθεμένη τὸν οἰκέτην τὰ αὐτὰ ἐπρακτάϊσε. πάνυ ξένον ἐστίν. σημ. αὐτό.

Θεοδώρου. ἡ νεγοτιογεστόρουμ περσοναλία ἐστίν.

τοῦ αὐτοῦ. ὁ διοικῶν τὰ τοῦ μὴ θέλοντος ἀλλὰ κωλύοντος αὐτὸν πράγματα οὐκ ἔχει τὴν νεγοτιογεστόρουμ, ἀφ' οὗ μάθῃ δηλονότι, ὡς ὁ πρωτότυπος ἀπαρέσκεται τῇ διοικήσει αὐτοῦ.

τί γάρ; ὁ δεσπότης κατενόησεν ἐκ τοῦ διοικήσαντος πολλὰ δαπανήματα χρησίμως γενόμενα, εἶτα δολερᾶς προσποιήσεως γενομένης ἐκώλυσεν αὐτὸν, ἵνα μηδὲ τὰ πρότερα δαπανήματα παράσχῃ;

stis τῶν πρώτων. Sed hoc novum ex hac const. nota, etiam tum, si non domini negotia servus administret, et tempore servitutis et post manumissionem connexorum distinctioni locum esse. Nam iureconsulti quidem hoc fere exposuerant in eo, qui dominica negotia gerit: haec autem const. idem statuit, licet alienum servum supponat. Plane singulare est. Nota id.

48. *Theodori* [l. 23]. Negotiorum gestorum actio personalis est.

49. *Eiusdem* [l. 24]. Qui negotia nolentis et prohibentis gerit, negotiorum gestorum actionem non habet, ex quo nimirum resciverit, dominum administrationem eius recusare.

50. [*Thal. pars* τοῦ κατὰ πόδας *l* 24]. Quid deinde, si dominus adspexerit ab administratore multas expensas utiliter factas esse, et tunc dolosa assimulatione habita eum prohibuerit, ut neque anteriores expensas praestaret?

95) Inc. fol 154 dimidiatum.
96) Expl. pars superior paginae primae fol. 154.
97) Medio hoc verbo incipit pagina secunda fol. 154.
98) Deest in Cod.
99) Expl. pars superior paginae secundae fol. 154.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XVIII.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ προστήσαντος διοικεῖν τὸ ἴδιον ἐργαστήριον.

[Βι. ιδ' τῶν διγέστων τι. γ'. Βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κε'].

L. 1. D. XIV. 3. α'. *Οὐλπιαν.* Ὁ προβαλλόμενος προιστῶτα ἐργαστηρίου ἐνάγεται μὲν παρὰ τῶν συναλλαξάντων αὐτῷ, οὐκ ἐνάγει δὲ αὐτοῖς, εἰ μὴ δοῦλος αὐτοῦ ἐστιν ὁ προιστὼς τοῦ ἐργαστηρίου. εἰ δὲ δοῦλος ἀλλότριός ἐστιν ἢ ἐλεύθερος, ἔχει κατ' αὐτοῦ ἢ τοῦ δεσπότου τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν ἢ τὴν κατὰ πραγματευτῶν ἀγωγὴν κινουμένην. ἔχει δὲ καὶ κατὰ τῶν συναλλαξάντων τῷ προιστῶτι τοῦ ἐργαστηρίου.

L. 2. D. eod. β'. *Γαϊ.* Ἔνθα τὸ ἴδιον ἄλλως οὐ δύναται σῶσαι.

L. 3. D. eod. [γ'. *Οὐλπιαν.*][1]) Προιστώς ἐστιν ὁ ἐμπορίας χάριν προστὰς, εἴτε ἐν ἐργαστηρίῳ εἴτε καὶ μή.

κυρίλλου. ὁ ἔχων ἰνστιτούτορα[a]) ἐνάγεται ὑπὸ τῶν συναλλαξάντων αὐτῷ. αὐτὸς δὲ, εἰ μὲν ἐστι δεσπότης αὐτοῦ, [ὀρθῶς κινεῖ,] εἰ δὲ μὴ, κατὰ τοῦ ἰνστιτούτορος ἢ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ κινεῖ εἰς ἐκχώρησιν. ἔχει δὲ καὶ τὴν οὐτίλιαν ἐναγωγὴν μὴ δυνάμενος ἐκχωρηθῆναι.

ἀνάγν. τι. α' διγ. α' ε' καὶ [βι.] μς' τι. ε' διγ. ε'.

στεφάνου. ἔνθα ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης ἢ ὁ νεγότιον γειρίζων ἐμὸν προβάλλεται αὐτὸν τοῦ ἡμετέρου ἐργαστηρίου καὶ μαθὼν ἐγὼ ῥατοναβιτεύσω. τοῦτο γὰρ μανθάνεις ἐν τῷ ζ'[b]) διγ. τοῦ παρόντος τι. ἡ[c]) ῥατιναβιτίων ἀναγκαία ἐστιν, οὐκ εἰς τὸ τεχθῆναι αὐτῷ κατὰ τοῦ προβαλλομένου καὶ κατ' αὐτοῦ τῷ προβαλλομένῳ[d]) τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· τίκτεται γὰρ αὕτη καὶ ῥατιναβιτίονος ἐκτὸς· ἀλλὰ πρὸς τὸ κατέχεσθαι αὐτὸν τοῖς συναλλάγμασι τοῦ προβληθέντος.

[στε]φάνου. τὴν ἀπὸ τῶν συναλλαγμάτων[e])

— — — — — — — — — — —

ση.[f]) ὅτι οὐχ ἡ τραπέζα, ἀλλ' ὁ προβαλλόμενος τῆς ἐμπορίας τὴν ἰνστιτουτορίαν εἰσάγει.

TITULUS I.

De actione, quae instituitur adversus eum, qui aliquem tabernae suae administrandae praeposuit.

[Lib. XIV Dig. tit. 3. — Lib. IV Cod. tit. 25.]

I. *Ulpian.* Qui praeposuit institorem tabernae, convenitur quidem ab his, qui cum eo contraxerunt, ipse autem adversus eos non agit, nisi qui praepositus est, servus eius sit. Si autem servus alienus sit vel homo liber, habet adversus eum vel dominum mandati vel negotiorum gestorum actionem. Habet autem et actionem in eos, qui cum institore contraxerunt.

II. *Gai.* Si modo aliter rem suam servare non potest.

III. *Ulpian.* Institor est, qui negotiationis causa praepositus est, sive in taberna sit praepositus sive non.

1. *Cyrilli* [*l.* 1. 2 D. XIV, 3]. Qui institorem habet, convenitur ab his, qui cum illo contraxerunt. Ipse autem, si quidem dominus eius est, directe agit, si non, adversus institorem vel dominum eius agit, ut actio ei cedatur; habet vero etiam utilem actionem, si cedi ei non possit.

2. [*Anon. ad l.* 1 *in fine*]. Lege tit. 1 dig. 1. 5 et lib. XLVI tit. 5 dig. 5.

3. *Stephani* [*ad l.* 1 *verb: obligari nos*]. Si dominus servi, vel qui negotium meum gerit, praeponat eum tabernae meae, et ego re cognita hoc ratum habuerim. Hoc enim discis in dig 7 praesentis tituli. Ratihabitio autem necessaria est, non ad hoc, ut ipsi adversus praeponentem et praeponenti adversus ipsum negotiorum gestorum actio competat: haec enim etiam absque ratihabitione nascitur; sed ad hoc, ut contractibus praepositi teneatur.

4. *Stephani* [*ad l.* 1]. Actionem ex contractibus.

(*Nonnulla desiderantur.*)

5. [*Steph. ad l.* 3]. Nota, non mensam, sed eum, qui negotiationi praepositus sit, institoriam introducere.

---

1) Inc. fol. 72. 71.

a) Sic Codex: similiter ἰνστιτρ vel ἰνστιτουτορία totis literis.
b) Cod. κζ'.
c) Cod. εἰ.
d) Cod. corrupte: αὐτῷ καὶ κατ' αὐτοῦ καταβαλλομένῳ.
e) Expl. fol 134 dimidiatum.
f) Inc. fol. 72. 71.

δʹ. [Παῦλ.] Πολλάκις γὰρ ἀπέρχονται πρὸς τιμίους ἀνθρώπους, κἀκεῖ πωλοῦσι τὰ φορτία. τὴν οὖν ἀγωγὴν οὐκ ἀμείβει ὁ τόπος τοῦ πωλεῖν ἢ ὠνεῖσθαι.

[εʹ.] Ulpia. Καὶ ὁ συναλλάξας ἐνοικολόγῳ ἢ τῷ ἐφεστῶτι οἰκοδομήματος ἢ ἀγοραςίας σίτου ἢ ἐπὶ τῷ δανείζεσθαι ἢ γεωργεῖν ἢ πραγματεύεσθαι καὶ ὠνεῖσθαι ἀγρούς, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγει τῷ προστήσαντι. προεστὼς γάρ ἐστιν ὁ προεστὼς οἱασδήποτε πραγματείας.

Καὶ ὁ δοῦλον προστήσας τραπέζης ἐνάγεται.

Προεστώς ἐστι καὶ ὁ περιάκτης καὶ ὁ μουλίων καὶ ὁ τοῦ κναφέως καὶ ὁ τοῦ ῥάπτου καὶ ὁ πανδοχεὺς καὶ ὁ δοῦλος ὁ παρὰ τοῦ ἐργαστηριακοῦ πεμφθεὶς ἐπὶ ξένης, ἐφ' ᾧ φορτία ὠνεῖσθαι καὶ στέλλειν αὐτῷ.

Εἰ δὲ καὶ [νεκρ]ὸν δοῦλος νεκροθά[πτου] [2]) ἀπο-

IV. *Paul.* Plerumque enim ad homines honestos perveniunt, ibique merces vendunt. Actionem igitur non mutat locus vendendi emendive. *L. 4. D. XIV. 3.*

V. *Ulpia.* Et qui cum insulario contrahit vel eo, qui aedificio praepositus est vel frumento coemendo vel pecuniis foenerandis vel agris colendis vel mercaturis faciendis et agris coemendis, in solidum agit adversus eum, qui praeposuit. Institor enim est, qui cuicunque negotiationi praepositus est. *L. 5. pr. §. 1. 2. D. eod.*

Et qui servum mensae praeposuit, convenitur. §. 3.

Institor etiam est circitor et mulio et fullonis et sarcinatoris praepositus et stabularius et servus a tabernario peregre missus ad merces comparandas et remittendas ipsi. §. 4—7.

Sed et si mortuum servus libitinarius spoliaverit, §. 8.

ἀδιάφορον εἴτε ἔχει ἐργαστήριον ὁ ἰνστιτούτωρ εἴτε μή. τὸ γὰρ συνάλλαγμα σκοποῦμεν οὐ τὸν τόπον.

στεφάνου. καὶ ὅτε ἐν ἐργαστηρίῳ καὶ ὅτε ἐν οἴκῳ τῶν ἀγοραζόντων ποιεῖται τὰ συναλλάγματα, ἰνστιτουτόρια εἶναι δοκεῖ· τέως τίκτει τὴν ἰνστιτουτορίαν κατὰ τοῦ προστησαμένου αὐτόν.

κυρίλλου. πραγματείας διαφορὰ ἀπαριθμεῖταί σοι, καὶ ὅτι ὁ νεκρὸν ἀποδύσας φοῦρτι καὶ ἰνιουριάρουμ κατέχεται.

οἰκοδομημ .... πρ.......

ἠρώτ. [g]) καὶ πῶς [τὸν προσταθέντα ἐν]δέχ[εται ἔνοχον ἐκ τοῦ ἐναντίου] γενέσθαι, καὶ ἵνα ἁρμόσῃ κατὰ τοῦ προστησαμένου αὐτὸν [ἐπὶ τῷ δανείζειν] ἡ ἰνστιτουτορία; στεφάνου. θεμάτισον, ὥς τις προεστήσατό τινα ἐπὶ τῷ δανείζειν, καὶ ἦλθε πρῖμός τις βουλευόμενος δανείσασθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτῷ γραμματεῖον· καὶ τὰ μὲν νομίσματα οὐκ ἔλαβε τῆς ἰνστιτουτορίας, ἐδελεγάτευσε δὲ αὐτὸν σεκούνδῳ τινί· ὁ δὲ σεκοῦνδος μὴ βουλόμενος πρὸς τὸ παρὸν λαμβάνειν [τὰ νομίσματα] πρὸς ἀσφάλειαν οἰκείαν ἐζήτησεν ἐπερωτηθῆναι αὐτῷ [τὴν καταβολήν,] καὶ [οὕτως] εὑρίσκεται ἐνοχ[ο]π[οιηθεὶς ὁ προσταθεὶς ἐπὶ] τῷ δανείζειν καὶ ποιεῖ [τὴν ἰνστιτουτορίαν] κατὰ τοῦ προ[στησαμένου] ..... ιεʹ διγ. εʹ .... καὶ εʹ [h]).

.... προ — ..... REDEMPT [i]) .... ανα.. ..... ε .. υφεν αγοραυ . ποιεῖ ....
ὁ νόμος ὅτι καὶ τὰ UERB .... ἐργαστηρίου μὴ ὑποκειμεν .... εται ἡ ἰνστιτουτορία κατὰ .... ἔνθα ὁ πρ .... κατὰ τοῦ προστησ ...... τῶν φορτ .. καὶ . δ . ὁ περὶ φορτ .... τίκτει τὴν ἰνστιτουτορίαν .... αὐτ. τὴν ἐσθῆτα ... ματ ...

.. ι .. ε ...... παραγραφόμενος ὁ στέφανος οὕτως· ..ντετ .... ἐστὶ συνάλλαγμα .... τὸ περιστέλλειν ... τέλλ ..... — — ...... ἁρμοσ .... χει .. ὡς βι. μʹ τι. ... διγ. εʹ ....

καὶ [k]) πῶς [δύνανται οἱ κληρονόμοι] μὴ νεμη[θέντες] ἔχειν τὴν φοῦρτι; ὁ γὰρ μήπω πράγματ[ος νεμηθεὶς οὐ δύναται ὑπὲρ τοῦ κλα]πέντος τὴν φοῦρτι κινεῖν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ [μζʹ βι. τι. ιθʹ διγ. βʹ φησίν.] στεφάνου. δυνατὸν μὲν ἐστιν εἰπεῖν, ὡς τῷ [l]) ἅψασθαι αὐτοὺς τῆς ἐσθῆτος καὶ ἐπιδεῖξαι τῷ οἰκέτῃ πρὸς τὸ περιστεῖλαι τὸ

6. *Cyr.* [*l.* 3. 4]. Nihil interest, utrum tabernam institor habeat, nec ne. Contractum enim spectamus, non locum.

7. *Stephani* [*ad l. 4 verb: locus vendendi*]. Sive in taberna sive in aedibus emtorum contractus fiant, institorii esse videntur: et pariunt institoriam adversus praeponentem.

8. *Cyrilli* [*l.* 5]. Negotiationis differentia enumeratur tibi, et quod is, qui mortuum spoliaverit, furti et iniuriarum teneatur.

9. [*Steph. ad l.* 5 §. 1]. Aedific...

10. [*Steph.* ἐρωταπ. *ad l.* 5 §. 1]. *Quaesio.* Et quomodo praepositus intelligitur e contrario obligatus fieri, ita ut adversus praeponentem competat institoria? *Stephani.* Pone aliquem praeposuisse foenori exercendo, et venisse Primum quendam, qui mutuam pecuniam ab eo accipere vellet, et exposuisse illi cautionem: numos autem ab institore non accepisse, sed eum delegasse Secundo cuidam: Secundum autem, qui in praesenti nollet accipere pecuniam, in securitatem propriam quaesivisse promitti sibi solutionem; sic invenitur obligatus, qui praepositus est foenori exercendo, et facit institoriam adversus praeponentem .... 15 dig. 5 .... et 5.

— — — — — — — — — — — — — — ....

11. [*Steph. ad l.* 5 §. 8]. .... in adnotatione *Stephanus* sic: .... est contractus .... cooperire............... — — — .... ut lib. XL tit.... dig. 5 ....

12. [*Steph.* ἐρωταπ. *ad l.* 5 §. 8.]. Et quomodo possunt heredes, quum non possederint, furti actionem habere? Nam qui nunquam rem possedit, non potest rei subreptae nomine furti agere, sicuti disci potest ex his, quae Ulpianus in lib. XLVII tit. 19 dig. 2 dicit. *Stephani.* Potest dici possedisse eos, quod vestem

2) *Heimb.* νεκροθάπτης δοῦλος νεκροθάπτου νεκρόν.

g) In Codice abbreviatio est, qualem typo expressit *Heimbach*, Basil. II p. 488 not. 7. Eam *Fabrotus* „ἠρώτησις" vel (rectius) „ἐρώτησις" legit. Ego vero „ἐρώτων" significare crediderim; nempe auditores *Stephani* quaesiverunt. — Caeterum interrogatio, quae hic legitur, a *Fabroto* et *Heimbachio* capiti 1 huius tituli subiecta est, unde nonnulla supplevi. Sed pertinet ad cap. V them. 1 verb. „ἐπὶ τῷ δανείζεσθαι" sive potius ad l. 5 §. 2 D. h. t. verb. „*pecuniis foenerandis*". Nimirum quaesiverunt, si quis aliquem pecuniis foenori collocandis praeposuisset, quomodo is ex contractibus ab institore initis conveniri posset. Scilicet institor duntaxat pecuniam credere potest, ex mutuo autem huiusmodi ipse tantum actionem habet, non autem actio aliqua adversus eum nascitur: ideoque nec is, qui eum praeposuisset, institoria conveniri posse videbatur.

h) Vide l. 19 §. ult. D. h. t.

i) Hae literae: REDEMPT .... indicant παραγραφὴν *Stephani* ad verba: „*redempturisque faciendis*" in l. 5 §. 2 D. h. t.

k) Cf. schol. b. II, 350 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 227.

l) Cod. τό.

δύσει, ἐνάγεται ὁ δεσπότης τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ κλοπῆς[3]) ἀγωγῇ καὶ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ.

L. 5. §. 9. D. XIV. 3. Ἀρτοποιὸς εἰώθει δοῦλον αὐτοῦ πέμπειν ἔν τινι τόπῳ πρὸς διάπρασιν ἄρτου· ὁ δὲ λαβὼν παρ' ἐμοῦ χρήματα ἐπὶ χορηγίᾳ ἐφύρασεν. ἐνέχεταί μοι ὁ δεσπότης, εἴγε οὕτω λαμβάνειν ἐπετέτραπτο.

§. 10. Ἀποδημῶν κναφεὺς ᾔτησέ με τοῖς μαθηταῖς ἐπιτάττειν, οἷς τὸ ἐργαστήριον ηὐτρεπισμένον[4]) παρέδωκε· καὶ μετὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ μαθητὴς δεξάμενος ἱμάτιον ἔφυγεν. εἰ μὲν ὡς φροντιστὴν εἴασέ με ὁ κναφεὺς, οὐκ ἐνέχεται· εἰ δὲ ὡς προεστῶτα, ἐνέχεται. εἰ δὲ διεβεβαιώσατο τῷ διδόντι καλῶς πιστεύειν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, οὐ τῇ κατὰ τῶν προεστώτων ἀγωγῇ, ἀλλὰ τῇ περὶ μισθώσεως ἐνέχεται.

§. 11. Ἀπὸ μόνων τῶν προσφόρων τῇ προστασίᾳ κατέχεται ὁ προβαλλόμενος.

§. 13. Ὁ δανείζων τῷ προεστῶτι ἀγοραςίας ἢ ἐπὶ τῷ δοῦναι τὸ ἐνοίκιον τοῦ ἐργαστηρίου ἔχει κατὰ τοῦ προστήσαντος τοῦτον ἀγωγὴν, εἰ μὴ ἐκωλύθη δανείζεσθαι.[5])

§. 14. 15. Καὶ ὁ δανείζων ἔλαιον τῷ ἐπιτραπέντι ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν ἔλαιον. καὶ ὁ διδοὺς αὐτῷ ἀῤῥα-

dominus institoria convenitur et furti et iniuriarum actione.

Pistor solitus erat servum suum in certum locum mittere ad vendendum panem: is vero accepta a me pecunia, ut panes praestaret, conturbavit. Tenetur mihi dominus, siquidem ita accipere illi fuerit permissum.

Fullo peregre proficiscens rogavit me, ut discipulis imperarem, quibus tabernam instructam tradiderat: et post eius profectionem discipulus accepto vestimento aufugit. Si quidem quasi procuratorem me reliquit fullo, non tenetur: sin quasi institorem, tenetur. Quodsi affirmaverit danti, recte credere discipulis suis, non institoria, sed locati tenetur.

Eorum tantum nomine, quae ad id, ad quod institor praepositus est, spectant, tenetur qui praeposuit.

Qui pecuniam credit institori ad emendum vel ad exsolvendam pensionem pro taberna praeposito, habet actionem adversus eum, qui illum praeposuit, nisi prohibitus fuit mutuari.

Et qui mutuum oleum dat ei, qui ad emendum vendendumve oleum praepositus est. Et qui ei dat

λείψανον, ἐνεμήθησαν· δυνατὸν δὲ καὶ αὐτῶν οὖσαν θεματίσαι τὴν ἐσθῆτα.

ἠρώτ. ἆρα δὲ διὰ τοῦ κηδεῦσαι τὸν τεστάτορα προνιτρεδαττεύειν δοκοῦσι .... ἆρα ὡς κληρον .... αυτ . πεποιήκασιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κθ' διγ. φησὶν, ἐπειδὴ ὑβρίσθη ὁ τελευτήσας. ἐὰν γὰρ ... περὶ τὸ λείψανον τοῦ τεστάτορος καὶ ἅπτεταί (?) τῶν κηδεμ ... καίτοιγε οὐ .... οὐ παραπέμπεται εἰς τοὺς κληρονόμους, ὡ[ς] ἔ[στι μαθεῖν] .... ὅσα γὰρ γίνεται περὶ τὸ σῶμα τοῦ τεστάτορος αὐτῶν τῶν κληρονομων κ ...... και α .... ὕβριν, ἐν ᾧ μετὰ τὴν αὐτῶν ἀδιτίονα τὸ λείψανον ὑβρίσθη τοῦ τεστάτορος. εἰ γὰρ μήπω τῶν κληρονόμων ἀδιτευσάντων, καὶ οὕτω μὲν ἡ ἰνιουριαρουμ ἁρμόττει, οὐκοῦν δὲ τοῖς κληρονόμοις, αὐτοὶ γὰρ μήπω ἀδιτεύουσιν, ἀλλὰ τῷ μὲν ἀσωμάτῳ τῆς κληρονομίας ἁρμόττει. δύνανται δὲ αὐτὴν κινεῖν ἀδιτεύσαντες οἱ κληρονόμοι, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μζ' β. δεκάτῳ τι. διγ. α' φησίν.

κυρίλλου. εἰ ὁ ἀρτ[ο]π[οιὸς] ἔχει τινὰ πωλοῦντα ἄρτον, καὶ οὗτος λαβὼν παρ' ἐμοῦ πρὸς χρείαν .. ὅπερ .... ραζειν .... εχετ .... ἡ προληψ .. του .... ἐστὶ ... εἰ γὰρ .. αλλ .... ἰλ ....

— πρὸς χρείαν λαμβάνειν .... πο .... τευθῆ ..... — — ..... εται ἢ ὡς πρ .... επιτρεψε τω .... πιστευσει .... ως φ .. οὐ μὴν ..... καὶ .... πα ...... τὴν φροντίδα ... ἐργαστηρ .... τήσηται .... πραγματεύει .... ὅτι .... στ .... πωλεῖν μο ...... οὐ δύναται ἀγοράζειν .... αὐτὸν π .... οὐ κατέχεται.

κυρίλλου. .... δανείσασθαι δύναται εἰ μὴ τοῦτο ῥητῶς ἐκωλύθη. εἰ δὲ προε .... λαβὼν ἢ ἐνέχυρον κατέχεται εἰ μὴ . ε ...... καταβαλεῖν ....

.... τὸ κατὰ π ... ακολουθ ˜. τῇ ἀγορασίᾳ πῶς γὰρ ἀγοράζειν ἠδύνατο ὁ .... ω πεμπο .. τῇ προστασίᾳ.

ἀνωνύμου. ἀνάγνωθι βι. . τοῦ κώδ. .... χωρὶς ἀῤῥαβῶνος οὐ συνίσταται πρᾶσις. ὁ δὲ ἀῤῥαβὼν ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ συμφώνου ....

tetigerint et servo monstraverint ad corpus cooperiendum; potest etiam fingi, vestem ipsorum fuisse.

13. [*Steph. ἐρωτημ. ad l.* 5 §. 8]. *Quaesiv.* Num funus testatoris curantes pro herede gerere videntur .... itaque tamquam hered .... id fecerunt, sicuti discere est ex his, quae Ulpianus dig. 29 dicit, quoniam defunctus iniuria affectus est . nam si ... circa corpus testatoris .... tamen non .... non transmittitur ad heredes sicuti est discere .... nam quaecunque fiunt circa corpus testatoris ipsorum heredum .... iniuriam, si post aditam ab ipsis hereditatem corpus testatoris iniuria affectum est. Nam si heredes nondum adierint, iniuriarum quidem actio vel sic competit, non autem heredibus, quippe qui nondum adierint, sed hereditati iacenti competit. Heredes autem eam movere possunt, quum adierint, sicuti Ulpianus lib. XLVII tit. 10 dig. 1 dicit.

14. *Cyrilli* [*l.* 5 §. 9]. Si quem habeat pistor, qui panem vendat, isque a me acceperit ad usum — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — ¦ ‖ ¦ .. .. non tenetur.

15. *Cyrilli* [*l.* 5 §. 13—15]. .... mutuari potest, nisi hoc expresse prohibitum sit. Si vero .... vel pignus, tenetur, nisi .... solvere.

.... ‖ praepositione.

16. *Anonymi* [*ad l.* 5 §. 15]. Lege lib. .. Cod. .... sine arrha non consistit venditio. Arrha autem est indicatio contractus ....

3) *Heimb.* addit: εἰς τὸ διπλοῦν, quae tamen Codex non videtur habuisse.

4) Cod. εὐτρ.

5) Expl. fol. 72. 71. Inc. fol. 150. 151.

βῶνα, εἰ μὴ ἐπετέτραπτο παραχρῆμα τὸ τίμημα λαμβάνειν.

Καὶ ὁ δεδωκὼς ἐνέχυρον ἐπὶ τιμήματι, καὶ ὁ τὸν προεστῶτα ἐγγυησάμενος ἔχει κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγήν.

Ἐὰν ὁ προβαλλόμενος τὸν προεστῶτα τελευτήσῃ καὶ ὁ κληρονόμος αὐτῷ κέχρηται, ἐνέχεται. καὶ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ πρὸ ὑπεισελεύσεως αὐτῷ συναλλάξας ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ[6]) τῶν προστησάντων ἀγωγήν. εἰ δὲ καὶ ὁ φροντιστής μου ἢ ὁ ἐπίτροπός μου ἢ ὁ κουράτωρ προστήσηται τὸν προεστῶτα, χώρα καὶ κατ' ἐμοῦ τῇ κατὰ τῶν προστησάντων ἀγωγῇ, ὡς ἐμοῦ προβαλλομένου.

[ϛ'. Παῦλ.] *Ἁρμόζει κατ' αὐτοῦ τοῦ φροντιστοῦ γενικοῦ ὄντος.*

[ζ'. Οὐλπιαν.] *Τὸ αὐτὸ κἂν τις πραγματείαν πράττων προβάλλεται καὶ δεκτὸν ἡγήσωμαι.*

Γίνονται προεστῶτες καὶ ἄῤῥενες καὶ θήλειαι, ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι ἴδιοι καὶ ἀλλότριοι, καὶ προϊστῶσι πάντες. καὶ γυνὴ γάρ, ἐὰν προστήσῃ ἢ προσταθῇ, ἐνέχεται, ὡς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ προστήσαντος τὸν ἴδιον δοῦλον μαγίστορα τοῦ ἰδίου πλοίου. κἂν ὑπεξουσία ἢ δούλη ἢ ἄνηβος προστῇ, χώρα τῇ κατὰ τῶν προεστώτων ἀγωγῇ. οἱ[7]) πολλοὶ γὰρ παῖδας καὶ παιδίσκας προϊστῶσιν ἐργαστηρίων.

η'. Gaiu.[8]) *Αὐτὸς μέντοι ὁ ἄνηβος προϊστῶν σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου ἐνέχεται.*

θ'. Ulpia. *Εἰ δὲ χωρὶς αὐθεντίας αὐτοῦ προΐστησιν, οὐκ ἐνέχεται.*

arrham, nisi mandatum ei fuerit, ut confestim pecuniam acciperet.

Et qui pignus ob pretium dedit, et qui pro institore fideiussit, habet adversus eum, qui praeposuit, actionem. *L.* 5. §. 15 *rel.* §. 16. *D.* XIV. 3.

Si is, qui institorem praeposuit, decesserit, et heres illo utatur, tenetur. Et qui per ignorantiam ante aditam hereditatem cum eo contraxit, adversus eum institoriam actionem habet. Sed et si procurator meus vel tutor meus vel curator praeposuerit institorem, locus est etiam adversus me institoriae actioni, quasi ego praeposuerim. §. 17. 18.

VI. *Paul.* Competit in ipsum procuratorem, si generalis sit. *L.* 6. *D. eod.*

VII. *Ulpian.* Idem est, et si quis negotium gerens praeposuerit et ratum habuero. *L.* 7. *pr. D. eod.*

Fiunt institores tam masculi quam feminae, liberi et servi proprii alienique, et praeponunt omnes. Nam et mulier, si praeposuerit vel praeposita sit, tenetur, ut in actione, quae competit adversus eum, qui servum suum magistrum navi suae praeposuit. Licet filiafamilias vel ancilla vel pupillus praepositus sit, locus est institoriae actioni. Nam plerique pueros vel puellas tabernis praeponunt. §. 1. 2. *et L.* 8. *D. eod.*

VIII. *Gaii.* Ipse vero pupillus, si tutoris auctoritate praeponat, tenetur. *L.* 9. *D. eod.*

IX. *Ulpia.* Sin autem sine auctoritate eius praeposuerit, non tenetur. *L.* 9 *rel. D. eod.*

σπαιτ .... PAU . δ . εξ .... ὡς βι. ιθ' τί. α' διγ. ια' ...... αρραβων ὁ πράτ .. παρα .... ὡς τί. γ' τοῦ ιη βι. διγ. ε'.[a])

.... ut lib. XIX tit. I dig. 11 .... ut tit. 3 lib. XVIII dig. 5.

στεφάνου. τοῦτ[ο νόησον, εἰ μὴ ἄ]ρα . τὸ κατὰ προ .. ... ἔνθα μ .... αὐτὸν ενεχ .... ἢ .... τὸ καὶ ἂν ..... ἐνοχ .... λαμβάνειν.

17. *Stephani* [*ad l.* 5 §. 16]. Hoc intellige, nisi forte .... || ....

σημείωσαι ὅτι τὸ ἐγγυη .... τιτουτ ... περωτήσεται. προστασία.

18. [*Steph. ad l.* 5 §. 16]. Nota, quod — — — —

κυρίλλου. εἰ μετὰ [τὴν] τελευτ[ὴν τοῦ] προστησαμένου συναλλάξει [ὁ] ἰνστιτ[ούτωρ] .... ἔχη ἰνστιτουτορ ... προκουρατορ .. μου ἢ .... κἀγω .... καὶ .. ὁ προκουράτωρ .... τα ... ἐπὶ νεγοτιορουμ γεστόρουμ εἰ ... το .... τ .. .... ϛ.

19. *Cyrilli* [*l.* 5 §. 17. 18]. Si post mortem praeponentis contraxerit institor ...... || ....

τοῦτ . ο μα . τα . α δεξ ..... δια .... ζ διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι κἂν .... τελευτήσαντος συναλλ .... κατα .... κινῶ.

20. [*Steph. ad l.* 5 §. 17]. Hoc .... || ago.

ἀνωνύμου. ἀνάγν. ..... θέ. δ.

21. *Anonymi* [*ad l.* 5 §. 17]. Lege .... them. 4.

— — — — .... αντος εἰκότως τῇ ἰνστιτουτορίᾳ κατέχεται ὁ γὰρ .... τῇ μανδάτι ὁμολογουμέ[νως] πρ .. .... ισθαι .. δεσποτ .... — — — — — — — — — — — — — — — — — — τοῦ ..... α διγ. ἀλλ .... παραγραφῇ εἰδὼς ὁ .... ε .. τ ..... ο . ς ἤτοι τοῦ .... ὑπεξουσι .... λλ .... τὸ .... προβαν .. καὶ ἰνστιτου .... γενόμενος δανεια .. χρ ..... ὁ ἰνστιτουτορ .. εγ .... αμ ... μο .. κ[ατὰ] το[ῦ] προεστῶτ[ος] τὸν ὑπεξούσιον ὁ δὲ δανει ... κατὰ δὲ τοῦ ὑπεξουσίου κινῶν ἐκβάλ[λεται τῇ] τοῦ [μακεδονιανείου] παραγραφῇ ὡς φησιν [ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ] παρόντι βι. τί. τελευτ. διγ. ζ ..... ἀνάγν. .... διγ. κγ' καὶ ...... θε. λ.

— —

6) In Cod. deest.
7) Hic apud *Heimb.* inscribitur: η'. Γαΐ.

8) *Heimb:* θ'. Οὐλπιαν.

a) Expl. fol. 72. 71. Inc. fol. 150. 151.

L. 10. D. XIV. 3. ι'. Gaiu. Ἐνάγεται μέντοι εἰς ὅσον ἐκ τούτου ἐγένετο εὐπορώτερος.

L. 11. pr. D. eod. Εἰ[o]) δὲ καὶ κληρονόμος ὁ ἄνηβος ἐγένετο τοῦ προβαλλομένου, ἐνέχεται ἕως οὗ ἀποκινήσωσιν αὐτὸν οἱ ἐπίτροποι. ὁ δὲ νέος προστήσας ἀποκαθίσταται, ἀλλ' οὐ χωρὶς αἰτίας εὐλόγου.

§. 2—6. ια'. Ὁ προστήσας ἐνέχεται, εἰ μὴ κωλύσει διὰ προγράμματος συναλλάξαι τῷ προεστῶτι. δεῖ δὲ τὸ πρόγραμμα εἶναι, ἔνθα ἡ πραγματεία γίνεται, δυνάμενον ἐξ ἐπιπέδου ἀναγινώσκεσθαι, γράμμασι τοῖς ἐν τῷ τόπῳ συχνάζουσι. τούτων γὰρ φυλαττομένων οὐ δύναται λέγειν ὁ συναλλάξας, ὡς οὐκ ᾔδει γράμματα ἢ οὐκ ἐθεώρησεν αὐτά. δεῖ δὲ τὸ πρόγραμμα κεῖσθαι διὰ παντὸς εὐανάγνωστον. ἐπείτοιγε ἐὰν ὑπὸ παλαιότητος ἢ βροχῆς ἢ τινος ἑτέρου, ἢ αὐτοῦ τοῦ προεστῶτος περιαιρεθέντος ἢ ἀμαυρωθέντος αὐτοῦ συναλλάξει τὶς μὴ μετασχὼν τοῦ δόλου, ἔχει τὴν κατὰ τοῦ προστησαμένου ἀγωγήν. ὀφείλει δὲ ὁ ὅρος,

X. Gaii. Convenitur tamen in quantum ex eo factus est locupletior.

Sed et si pupillus heres extiterit ei, qui praeposuit, tenetur, donec eum removerint tutores. Minor autem, qui praeposuit, restituitur, sed non sine iusta causa.

XI. Qui praeposuit tenetur, nisi prohibuerit proscriptione, quominus contraheretur cum institore. Proscriptio autem esse debet, ubi negotiatio exercetur, ut de plano legi possit, literis eo loco frequentatis. His enim observatis, non potest dicere, qui contraxit, se ignorasse literas vel non vidisse eas. Proscriptio autem perpetuo prostare debet, ut bene legi possit. Alioquin si quis, quum illa vetustate vel pluvia vel qua alia re vel ab ipso institore sublata sit vel obscurata, contraxerit nec doli particeps fuerit, institoriam actionem habet. Debet autem conditio, sub qua quis praeponitur, servari. Quodsi

οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἰνστιτουτορίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης ἀγωγῆς ἐνέχεται [ὁ ἄνηβος] εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βι. γ' τι. ε' διγ. λϛ' καὶ βι. δ' τι. δ' διγ. λδ'.

ἐν τῷ διγ. το[ύτῳ] ·········· συνήλλαξέ τι ἢ ἐπ[οί]ησεν ὥς ἐστι πανταχοῦ.

ἀνωνύμου. ἐν τῷ καιρῷ τῆς προκατάρξεως σκοπεῖται, εἰ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βι. γ' τι. ε' διγ. λϛ' καὶ βι. δ' τι. δ' διγ. λδ'.

ὥστε καὶ ἐγκαλοῦνται οἱ ἐπίτροποι εἰ δὲ οἱ ἐπίτροποι ·· ······ τὸν ἰνστιτούτορα μὴ ἀπεκίνησαν, εἰ καὶ ὁ τεστάτωρ αὐτὸν προ[ε]βάλλετο.

τοῦτο γὰρ λέγει, ὅτι κἂν ἕληται υἱὸν ὁ τὸν ἰνστιτούτορα προστησάμενος, κατέχεται τῇ ἰνστιτουτορίᾳ· ἑτέρ[ῳ] δὲ λό[γῳ] δύναται βοηθεῖν[σθαι] διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως, καῦσα μέντοι κογνίτα.

ἴσθι γὰρ ἀποκαταστάσεις καῦσα κογνίτα γίνονται, ὡς βι. δ' τι. δ' διγ. ιβ' ιγ' καὶ [ιϛ' καὶ] βι. β' τοῦ κώδ. τι. κα' [o]) διατ. γ'.

εἰ προέγραψα τῷ ἰνστιτούτορι μηδένα συναλλάξαι, οὐ κατέχομαι, κἂν ὁ συναλλάξας αὐ[τῷ ἀγράμματος] ᾖ. εἰ δὲ [ἀ]πα[λει]φθῇ [ἡ γραφή], κατέχομαι, κἂν [ὁ] ἰνστιτούτωρ ἀπήλειψε[p]), εἰ μὴ συν[ῄ]δει ὁ συναλλάξας. δύναται ὁ προϊστῶν ὅρους ἐπιθεῖναι, [ὥστε ἐ]πὶ ἐνεχύροις ἢ ἐγγυητῶν συναλλάξ[αι ἢ] τῷδε συναλλάξαι. εἰ δὲ ἄλλο τι πρὸς ἄλλον κωλύσει συναλλάττειν, οὐδε[μίαν] ποιεῖ κώλυσιν. εἰ δὲ πρὸς πάντας κωλύσει, οὐκέτι ················ ὁ προϊστῶν ·· κατὰ προλ·· ·············· συναλλάττ ···

— — ····· προγραφ ··· ἰνστιτουτ · ρ ·········· συγγινώσκεται π ··· λε ······· μ ······ οὐκ ἠδύνατο τὴν προγραφὴν ἀναγνῶναι, τουτέστ ······· ματαίως λέγειν, ὅτι οὐκ ᾔδει, [ὅτι] προέκειτο ἡ γραφὴ ······· φανε ······· οὐ δύναται τοῦτο προβάλλεσθαι. καὶ ση. ὅτι ὁ ἀγνοῶν τὰ πᾶσιν ἐγνωσμένα οὐ συγγινώσκεται. ση. γὰρ τοῦτο ποτέ τις καὶ φάκτον ἀγνοῶν καὶ περὶ ζημίας ἀγωνιζόμενος οὐ συγγινώσκεται.

ὑπὸ καπνοῦ τυχὸν ἢ κονιορτοῦ.

εἰ μὴ ἄρα συγκακουργήσει αὐτῷ ὁ δανειστής. τί γάρ; εἶπεν αὐτῷ ἠθέλ ·· δανείσῃ τι ἰδοὺ ὁ παρεχόμενος ἀναχωρῶ καὶ αὐτος επηρε τὰ παρὰ ····· καὶ ὡς ··· αὐτῆς διαρ ·· ως ········ οὐκ ······ τὴν ἰνστιτουτορίαν.

οἷον ἵνα προγράφηται ἕως π ····· εχ ·· ἕκαστον ἦν αὐτῷ καταλλάττειν ἢ ἐπὶ τῷ καταβαλεῖν τὸν δανειστὴν τὰ νομίσματα τοῖς πωλήσ[ασι] τῷ ἰνστιτούτορι ἢ ἁπλῶς ἕτερον ὅρον, ἵνα πρ ····· προγραφ ·[q])

22. [Anon. ad l. 10]. Non solum in institoria actione, sed in qualibet actione tenetur pupillus in quantum factus est locupletior, ut dictum est lib. III tit. 5 dig. 36 (37 pr.) et lib. IV tit. 4 dig. 34.

23. [Anon. ad l. 10]. In hoc dig. ·············· contraxit aliquid sive gessit, sicuti ubique dictum est.

24. Anonymi [ad l. 10]. Litis contestatae tempore spectatur, an locupletior factus sit, ut dictum est lib. III tit. 5 dig. 36 (37 pr.) et lib. IV tit. 4 dig. 34.

25. [Steph. ad l. 11 pr.]. Ut adeo tutores accusentur ················ institorem non removerunt, si vel testator eum praeposuerit.

26. [Steph. ad l. 11 §. 1]. Hoc enim dicit, eum, qui institorem praeposuit, si vel filium elegerit, institoria teneri; alia autem ratione adiuvari posse per in integrum restitutionem, causa scilicet cognita.

27. [Anon. ad l. 11 §. 1]. Scias enim, in integrum restitutiones causa cognita procedere, ut dictum est lib. IV tit. 4 dig. 12. 13 et 16 et lib. II Cod. tit. 21 const. 3.

28. [Cyr. l. 11 §. 2—6]. Si proscripserim, ne quis cum institore contrahat, non teneor, licet, qui contraxit cum eo, illiteratus sit. Si vero obliterata sit proscriptio, teneor, etiamsi ipse institor eam obliteravit, nisi conscius fuerit, qui contraxit. Qui praeponit, conditiones ponere potest, ut sub pignoribus vel fideiussoribus contrahatur, vel cum hoc contrahatur. Si tamen alias cum alio contrahi vetuit, nullam prohibitionem inducit: sed si omnes prohibuit, non amplius ········· qui praeposuit — —

29. [Steph. ad l. 11 §. 3]. — — — — — non potuit proscriptionem legere, id est ······ frustra dicere, se ignorasse, quod proscriptum esset ················· non potest hoc obiicere. Et nota, quod non excusatur, qui ignorat, quae omnibus nota sunt. Nimirum hoc nota, quando quis factum ignorans et de damno vitando certans non excusetur.

30. [Steph. ad l. 11 §. 4 verb: vel quo simili]. Fumo forte vel pulvere.

31. [Steph. ad l. 11 §. 4 verb: nisi particeps]. Nisi forte creditor doli eius particeps fuerit. Quid enim? ············ — — — — ········ institoriam.

32. [Steph. ad l. 11 §. 5 verb: certa lege]. Puta ut proscriptum sit, usque ············ permutare, sive ad hoc, ut creditor pecuniam solvat iis, qui institori vendiderunt, sive simpliciter aliam conditionem ············

9) Heimb: ια'. Οὐλπιαν.

o) Cod. κ'.

p) Cod. ἀπέλειψε.

q) Expl. fol. 150. 151. Inc fol. 128. 131.

ἐφ' ᾧ τις προβάλλεται, φυλάττεσθαι. εἰ δέ ποτε μὲν ἐπιτρέπει ποτὲ κωλύσει συναλλάξαι αὐτῷ, διά[10]) τὴν συνεχῆ μεταβολὴν πᾶσιν ἐνέχεται. εἰ μέντοι τελείως ἀπαγορεύσει αὐτῷ συναλλάξαι, οὐκ ἔστι προεστώς, ἀλλὰ φύλαξ, καὶ οὐδὲν ἐκποιεῖν δύναται.

Ἐπὶ δεσποτικῶν φορτίων ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγὴ χώραν ἔχει, ἐπὶ πεκουλιαρίων φορτίων ἡ κατὰ τοῦ δούλου ἀγωγὴ τοῦ πολλοῖς χρεωστήσαντος, ἥτις ἀγωγὴ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ δεσπότου ἀναλόγως διαιρεῖ.

Ἐὰν ὀρθῶς κινηθῇ ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγή, ἡ τριβουτορία χώραν οὐκ ἔχει· οὔτε γὰρ ἁρμόζει ἡ τριβουτορία ἐπὶ τοῖς δεσποτικοῖς φορτίοις. εἰ δὲ μὴ ἦν προεστὼς τῶν δεσποτικῶν φορτίων, χώρα τῇ τριβουτορίᾳ.[11])

Ἐὰν μισθωσάμενος παρὰ τοῦ δούλου σου[12]) τὰς ὑπηρεσίας τοῦ δούλου αὐτοῦ ποιήσω αὐτὸν προεστῶτα, καὶ ἀγοράσῃς παρ' αὐτοῦ, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις. κἂν γὰρ μὴ ἐνέχεται ὁ δεσπότης ἀγοράζων παρὰ τοῦ ἰδίου δούλου, ὅμως ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις καὶ νέμεται ὡς ἀγοραστὴς καὶ διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζει.

[ιβ'.] ULPIA.[13]) **Καὶ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν κατὰ τῶν** *προστησάντων ἀγωγήν, κἀγὼ κατὰ σοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν εἰς τὸ ἁπλοῦν[14]) ὀνόματι τοῦ δού-*

τυχὸν γὰρ σήμερον προέγραψεν εἰς οἶνον αὐτῷ συναλλάσσειν, αὔριον εἰς ἔλαιον, καὶ οὕτω διαφόρως ἤμειψε τὴν προγραφήν[r]).

χωρὶς τῆς δε πεκουλίο, ὡς βι. ιε' τί. α' διγ. μζ'. ἀνάγν. τούτου τοῦ τί. διγ. ιζ' τὸ τέλος.

κυρίλλου. ἐπὶ τῶν δεσποτικῶν φορτίων ἡ ἰνστιτουτορία χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ τῶν πεκουλίων ἡ τριβουτορία.

στεφάνου. CUDIDUS:[s]) *ἀλλὰ τυχὸν ἐν τοῖς πεκουλιαρίοις φορτίοις πραγματεύεται* SCIENτίᾳ *τοῦ δεσπότου [ἢ]* VOLUNτατε, *ὡς εἶπον ἐν τῷ α' διγ. τῆς ἐξερκιτορίας τοῦ παρόντος βιβλίου ἐν τῷ περὶ τῶν ὑπεξουσίων ἐξερκιτόρων ἐδίκτῳ· τότε[t]) γὰρ τῇ τριβουτορίᾳ γίνεται χώρα, καὶ οὐ τῇ ἰνστιτουτορίᾳ.*

κυρίλλου. ὁ δοῦλος σοῦ τὸν βικάριον αὐτοῦ ἐμίσθωσέ μοι εἰς ἰνστιτούτορα. ἠγόρασας παρ' αὐτοῦ· ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις, καὶ προβαίνει οὐσουκαπίων, καὶ ἔχεις κατ' ἐμοῦ ἰνστιτουτορίαν, κἀγὼ κατὰ σοῦ κιν[ῶ] δε πεκουλίο τοῦ ὀρδιναρίου ἢ μόνον δε πεκουλίο τοῦ βικαρίου. ἔχω δὲ καὶ IN REM VERSω.

στεφάνου. ὅτι καὶ ἡνίκα ὁ δεσπότης ἀπὸ τοῦ ἰδίου οἰκέτου ἀγοράσῃ πρᾶγμα, συνίσταται ἀγορασία, κἂν μὴ ἔνοχος γίνηται ὁ δεσπότης. οὐκοῦν δύναταί τις ἐπιχειρῆσαι εἰπεῖν, ὅτι ἐν ᾧ ἀλλότριον πρᾶγμα παρὰ τοῦ ἰδίου οἰκέτου ἀγοράζει ὁ δεσπότης, δύνασθαι αὐτ.. προέμπτορε νέμεσθαι πρα.. εἰ δὲ συνίσταται πρᾶσις, καλῶς αὐτὸ νέμεσθαι προέμπτορε καὶ οὐ πλανᾶται περὶ τὸν τίτλον τῆς νομῆς; οὐχὶ μέντοι. ἐπειδὴ γὰρ δεσπότης ἐστὶν ὁ παρὰ τοῦ οἰκέτου ἠγορακώς, εἰκότως οὐ τὴν να. ουδε. . δίδοται ἰνστιτουτορ . κατὰ τοῦ προστησαμένου τὸν οἰκέτην.

τοῦ ὀρδιναρίου τοῦ βικαρίου [δηλονότι.] ταὐτὸν γάρ ἐστιν, κἂν μὴ ᾖ DISPENSάτωρ.

σημείωσαι, ὅτι τὸ φύσει χρέος, ὅπερ ὁ δεσπότης χρεωστεῖ τῷ οἰκέτῃ, βέρσον εἶναι νοεῖται. οὐκ εἶπον, ὅτι βέρσον ἐστίν,

modo permittit modo vetat cum eo contrahi, propter continuam variationem omnibus tenetur. Si vero in totum prohibuit cum eo contrahi, non institor est, sed custos, nec quicquam alienare potest.

In dominica merce institoria actio locum habet: in peculiari merce actio adversus servum, qui pluribus debet, quae actio inter hos et dominum pro rata distributionem facit. *L.* 11. §. 7. *D.* XIV. 3.

Si recte mota sit institoria actio, tributoria locum non habet: neque enim competit tributoria in dominica merce. Quodsi non fuit institor dominicae mercis, locus est tributoriae actioni.

Si a servo tuo operas diurnas servi eius conduxerim, et hunc institorem fecerim, et tu ab eo emeris, venditio valet. Nam licet dominus, qui a servo suo emit, non teneatur, tamen venditio valet, et pro emtore possidet et usucapit. §. 8.

XII. *Ulpia.* **Et habes adversus me institoriam actionem, et ego adversus te de peculio actionem in simplum servi nomine, vel de peculio actionem vicarii** *L.* 12. *D. eod.*

33. [*Steph. ad l.* 11 §. 5 *verb: sed si alias*]. Forte enim hodie proscripsit in vino cum eo contrahere, cras in oleo, et sic varie proscriptionem mutavit.

34. [*Anon. ad l.* 11 §. 6]. Excepta de peculio actione, ut lib. XV tit. 1 dig. 47. Lege huius tituli dig. 17 circa finem.

35. *Cyrilli* [*l.* 11 §. 7]. In dominica merce institoria locum habet, in peculiari vero tributoria.

36. *Stephani* [*ad l.* 11 §. 7]. ...... Sed forte in peculiari merce negotiatur scientia domini vel voluntate, sicuti dixi in dig. 1 *de exercitoria* praesentis libri in edicto de exercitoribus sub potestate constitutis. Tunc scilicet tributoriae locus est, et non institoriae.

37. *Cyrilli* [*l.* 11 §. 8 *l.* 12]. Servus tuus vicarium suum mihi locavit, eumque institorem feci. Emisti ab eo: valet emtio, et usucapio procedit, et habes institoriam adversus me, et ego adversus te ago de peculio ordinarii vel solum de peculio vicarii: et habeo quoque de in rem verso actionem.

38. *Stephani* [*ad l.* 11 §. 8]. Etiam quum dominus a servo suo rem emit, est emtio, licet obligatus non sit dominus. — Nonne igitur dicere quis potest, quum dominus rem alienam a servo suo emat, ... si vero consistat venditio, recte id pro emtore possidere, eumque non errare circa titulum possessionis? Minime vero. Nam quum dominus sit, qui a servo emit, naturaliter non ..... datur .... adversus eum, qui servum praeposuit.

39. [*Steph. ad l.* 12 *verb: dispensatoris*]. Eius nimirum, qui ordinarius est vicarii. Idem enim est, etsi non sit dispensator.

40. [*Steph. ad l.* 12 *verb: in rem versum videri*]. Nota naturale debitum, quod dominus debeat

10) Expl. fol. 150. 151. *Inc.* fol. 128. 131.

11) Hoc thema in Basilicis editis omnino deest: idque a librario quodam temere e scholiis textui insertum esse crediderim. Continet enim versionem *κατὰ πόδα* l. 11 §. 7 D. h. t., cuius versionem *κατ' ἐπιτομὴν* exhibet thema 2, quod praecedit. Iam quum hoc in Basilicis nunquam factum sit, ut eiusdem loci duae versiones in textum reciperentur, aut thema 2 aut thema 3 spurium esse necesse est. Denique verisimile est, thema 3 intrusum esse, quippe quod Cod. Paris 1352 (ex quo *Fabr.* et *Heimb.* hauserunt) non agnoscat.

12) Deest in Cod.

13) Lege: *Iulia.* ut et *Heimb.* Tamen cf. not. ad scholia.

14) Haec verba apud *Heimb.* rectius desunt.

r) Cod. *τὴν παραῖσαν παραγραφήν*.

s) Quod „CUDIDUS" legitur lin. 3, significare videtur vocem latinam, ad quam haec παραγραφὴ referenda sit. Fortassis intelligenda est vox „*quodsi*", quae occurrit in l. 11 §. 7 D. h. t.

t) Cod. *τί γάρ*.

λον, ἢ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ὀνόματι τοῦ δούλου αὐτοῦ· καὶ δοκεῖ τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος σοι λεῖπον εἶναι, καθὸ ἐνέχῃ τῷ δούλῳ.

nomine: et pretium rei venditae tibi superesse videtur, eo quod servo obligatus es.

L. 13. pr. D. XIV. 3. ιγ'. [Οὐλπ.] Ἐάν τις προστήσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐπὶ τῷ[15]) ἔλαιον πραγματεύεσθαι καὶ δανείζεσθαι χρήματα, κἀγὼ δανείσω αὐτῷ ὡς διὰ τὴν πραγματείαν, καὶ κινήσας τὴν ἀγωγὴν μὴ δυνηθῶ δεῖξαι λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὴν πραγματείαν τὰ χρήματα, κινῶ ὡς δανείσας.

XIII. *Ulp.* Si quis servum suum praeposuerit negotiationi oleariae et mutuis pecuniis accipiendis, egoque ei pecuniam credidero tamquam propter negotiationem, et actione mota probare non potuero, negotiationis gratia eum pecuniam accepisse, ago ex mutuo.

§. 1. Τότε χώραν ἔχει κατὰ τοῦ δεσπότου ἡ ἀγωγή, ὅτε μὴ κατὰ μετάθεσιν ἐπερωτᾷ[16]) ὁ προεστὼς ἢ ἕτερος.

Tunc haec actio adversus dominum locum habet, quum non institor vel alius novandi animo stipuletur.

§. 2. Ἐὰν οἱ ἔχοντες ἐργαστήριον προβάλλωνται κοινὸν δοῦλον, οὐ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐπὶ τῷ δούλῳ ἢ τοῖς φορτίοις δεσποτείας ἐνάγονται, ἀλλ' ἕκαστος εἰς ὁλό-

Si plures, qui tabernam exercent, servum communem praeponant, non pro parte dominii, quod in servo vel in mercibus habent, conveniuntur, sed unus-

ἀλλ' ὅτι βέρσον εἶναι νομίζεται. ἀμέλει οὐ τὴν DE IN REM VERSO, ἀλλὰ δε πεκουλίο βικαρίου δέδωκεν ὁ Ἰαβολῆνος[u])· ἀπὸ γὰρ παραθέσεως τοῦ προκουράτορος καὶ τοῦ νεγοτιόρουμ γέστορις ἀεὶ κρίνεσθαι τὸ βέρσον εἴωθεν, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ γ'[v]) διγ. τι. δε ἰν ῥεμ βερσο φησίν.

servo, in rem versum videri. Non dixi, in rem versum esse, sed in rem versum videri. Ideoque non de in rem verso actionem, sed de peculio vicarii Iavolenus dedit. Nam ex analogia procuratoris et negotiorum gestoris semper in rem versio diiudicari solet, ut Ulpianus dig. 3 tit. *de in rem verso* dicit.

κυρίλλου. προεστησάμην δοῦλον πραγματείας ἐλαίου[w]) ἐπιτρέψας αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι. δανείσας αὐτῷ ἐκίνεις κατ' ἐμοῦ, καὶ μὴ δυνηθεὶς δεῖξαι, ὅτι εἰς ἔλαιον ἐδανείσατο, ἡττήθης. ἔγνως μετὰ ταῦτα, ὅτι καὶ δανείζεσθαι αὐτῷ ἐπέτρεψα. καλῶς κινεῖς.

41. *Cyrilli* [*l.* 13 *pr.*]. Praeposui servum negotiationi oleariae et permisi ei mutuas pecunias accipere. Mutuum ei dedisti et egisti adversus me, et quum non potuisses probare, eum hoc ad oleum accepisse, victus es. Didicisti postea, me ei permisisse mutuas pecunias accipere. Recte agis.

στεφάνου. σημείωσαι ξένον[x]) π[ο]τὲ καὶ στρίκταν ἀγωγὴν κινηθεῖσαν πάλιν κινεῖσθαι[y]).

42. *Stephani* [*ad l.* 13 *pr. verb: licet consumta*]. Nota singulare, aliquando etiam strictam actionem, postquam consumta sit, rursus intendi.

ὑπόθου γὰρ ὅτι ἐπὶ τῷ πιπράσκειν καὶ μόνον προεστήσατο αὐτόν, οὐ μὴν ἐπὶ τῷ ἀγοράζειν. εἴη γὰρ ἂν κατὰ πρόληψιν ἠδ. σιωπηρῶς ἐπιτρέπειν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι, καὶ κατέχεται πλὴν εἰ μὴ ἰδικῶς ἀπηγόρευσεν αὐτῷ τὸ δάνειον, ὡς εἶπον ἐν τῷ ε' διγ. τοῦ παρόντος τι.

43. [*Steph. ad l.* 13 *pr. verb: probare non potuit*]. Pone enim, eum solum ad vendendum praeposuisse illum non etiam ad emendum .... tacite permisisse ei etiam mutuas pecunias accipere, et tenetur nisi forte specialiter eum mutuari prohibuerit, sicuti dixi in dig. 5 huius tituli.

ἀνωνύμου. ἀνάγνωθι βι. λβ' διγ. ϙα' θε. β'. σημείωσαι ξένον, ὅτι στρίκτα ἀγωγὴ κινηθεῖσα καὶ δαπανηθεῖσα πάλιν οὐτιλίως κινεῖται.

44. *Anonymi* [*ad l.* 13 *pr.*]. Lege lib. XXXII dig. 91 them. 2. Nota singulare hoc, strictam actionem motam et consumtam rursus utiliter intendi.

οὐτιλίως ἢ ὡς[a]) περὶ ἄλλου ἐναγαγὼν καὶ μὴ δείξας νῦν περὶ ἑτέρου ἐνάγει, ἢ διὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θ'[b]) διγ. τοῦ ἑξῆς τι.[c]) κωβίδας δὲ λέγει οὐτιλίαν ἰνστιτουτορίαν. Θαλέλαιος δὲ οὐτίλιον δανειακὸν δε πεκουλίο. ἀνάγνωθι βι. θ' διγ. δ'[c]) καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

45. [*Schol. ad l.* 13 *pr.*]. Utiliter, vel quia de alio agens, postquam non probarit, nunc de alio agit, vel propter principium dig. 9 sequentis tituli. *Cobidas* autem dicit utilem institoriam. *Thalelaeus* utilem certi condictionem de peculio. Lege lib. IX dig. 4 et quae ibi adscripta sunt.

εἰ νοβατευθῇ γὰρ[d]) ἡ ἀγωγή, οὐ κινεῖται ἰνστιτουτορία.

46. [*Steph. ad l.* 13 §. 1]. Nam si novetur actio, institoria non movetur.

ὅ[e]) δοῦλος προεστὼς τυχὸν οὐκ ἔδωκε ἕτερον χρεωστῆσαι ἀντ' αὐτοῦ.

47. [*Steph. ad l.* 13 §. 1]. Quum servus praepositus forte alium vice sua debitorem non dedit.

εἰ τὸν κοινὸν οἰκέτην ἰνστιτούτορα προβαλλόμεθα, ἕκαστος ἡμῶν εἰς τέλειον ἐνάγεται, ὡς ἐπὶ τῆς ἐξερκιτορίας καὶ τῆς δε πεκουλίο, καὶ ἐναχθεὶς ἔχει προσοκίο ἢ κομμοῦνι διβιδοῦνδο. ὅπερ κρατεῖ, κἂν ἐκποιηθῇ ὁ οἰκέτης. ἔνθα δὲ μὴ ἔχει ὁ ἐναχθεὶς κατὰ τοῦ ἑτέρου ἀγωγήν, εἰς μέρος ἐνάγεται, ὡς ὁ μερικὸς κληρονόμος, ὅτε ὁ τεστάτωρ τῷ ἰνστιτούτορι ἐλευθερίαν καταλέλοιπεν.

48. [*Cyr. l.* 13 §. 2 *l.* 14]. Si communem servum institorem praeposuerimus, unusquisque nostrum in solidum convenitur, ut in exercitoria et de peculio actione, et qui conventus est pro socio vel communi dividundo actionem habet. Idque obtinet, si vel alienatus sit servus. Ubi tamen is, qui convenitur, adversus alterum actionem non habet, pro parte convenitur, sicuti heres ex parte institutus, quum testator institori libertatem reliquerit.

στεφάνου. εἶπον ἐν τῷ α' διγ. τῆς ἐξερκιτορίας, ὅτι πολλῶν ὄντων τῶν ἐξερκιτόρων ἕκαστος αὐτῶν ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον, ἀλλ' ὅταν μέντοι δύνανται κατ' ἀλλήλων ἔχειν τινὰ

49. *Stephani* [*ad l.* 13 §. 2]. Dixi in dig. 1 *de exercitoria*, si plures sint exercitores, unumquemque eorum in solidum conveniri, siquidem invicem actionem quan-

15) Cod. τό.

16) *Heimbach* notat: „Legendum haud dubie ἐπερωτᾷται, ut vertendum sit: *quum non institor vel alius novandi animo promittat.*

u) In nostris editionibus *Iulianus* huius dig. auctor esse dicitur.

v) Cod. ιγ'.

w) Cod. ἔλαιον.

x) Cod. ξένος.

y) Cod. κινῆσαι.

z) Cod. ἴσως.

a) Cod. ιθ'.

b) Cod διγ.

c) Quem locum intelligat, nescio. Certe nec Digestorum nec Codicis locus indicatur; Basilica potius et ad haec vias παραγραφαὶ intelligi videntur. (Cf. Basil ed. *Heimb.* II p. 84.)

d) Cod. ἡ.

e) Forte: ὅτι ὁ δ. Cf. Basil. *Heimb.* p. 229.

κληρον, καθ' ὑπόδειγμα τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς καὶ τῆς κατὰ τοῦ προστήσαντος τὸν ἴδιον δοῦλον μαΐστωρα τοῦ ἰδίου πλοίου. καὶ ὁ διδοὺς ἔχει κατὰ τῶν λοιπῶν τὴν περὶ κοινωνίας ἀγωγὴν ἢ τὴν τὰ ἐπίκοινα διαιροῦσαν ἀγωγήν.

ιδ'. Paul. Τὸ αὐτὸ, κἂν ἀλλότριος ἦν ὁ δοῦλος. ἔνθα δὲ χώραν οὐκ ἔχει ἡ κατὰ τῶν κοινωνῶν ἀγωγὴ ἢ ἡ τὰ ἐπίκοινα διαιροῦσα πράγματα, ἀνὰ[17]) μέρος ἐνάγονται· ὡς ὅτε ὁ προστήσας τὸν δοῦλον ἀποθάνῃ ἐπὶ δυσὶ κληρονόμοις ἐλευθερίαν τῷ δούλῳ καταλιπών· ἕκαστος γὰρ κληρονόμος ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸ ἴδιον μέρος ἐνάγεται.

[ιε'. Οὐλπιαν.] Αὗται αἱ ἀγωγαὶ διηνεκεῖς εἰσι καὶ δίδονται κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων.

[ιϛ'. Παῦλ.] Ἐκ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ διοικητοῦ τοῦ χωρίου μου ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος[18]) ἀγωγὴ οὐχ ἁρμόζει. ὑποδοχεὺς[19]) γάρ ἐστι τῶν καρπῶν, εἰ μὴ ἄρα ἐπιτράπη πιπράσκειν.

ιζ'. Idem. Ὁ προστήσας τινὰ πιπράσκειν καὶ ἀγοράζειν δούλους ἢ ἄλογα ἐνέχεται καὶ ἐνάγεται πρὸς

quisque in solidum, ad instar actionis de peculio et actionis adversus eum, qui servum suum magistrum navi suae praeposuit. Et qui solvit, adversus reliquos pro socio vel communi dividundo actionem habet.

XIV. *Paul.* Idem erit, et si alienus servus sit. Ubi vero actio pro socio vel communi dividundo locum non habet, pro parte conveniuntur: veluti si is, qui servum praeposuit, duobus heredibus relictis decesserit et libertatem servo reliquerit; nam quisque heredum hoc casu pro parte sua convenitur. *L. 14. D. XIV. 3.*

XV. *Ulpian.* Hae actiones perpetuae sunt, et dantur heredibus et in heredes. *L. 15. D. eod.*

XVI. *Paul.* Ex contractibus administratoris praedii mei institoria actio non competit. Nam fructuum susceptor est, nisi forte permissum ei sit vendere. *L. 16. D. eod.*

XVII. *Idem.* Qui aliquem praeposuit vendendis emendisve servis vel pecoribus, tenetur et convenitur *L. 17. pr. D. eod.*

ἀγωγὴν, προσοκίο ἢ τὸ κομμοῦνι διβιδοῦνδο, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς ἐπιφέρει διγ.

ὁμ[οίως] μετὰ λογισμοῦ τιτ. β' διγ. . . καὶ βι. ε' τι. α' διγ. ια' καὶ κζ'.

εἰ μὲν γὰρ κοινωνοί εἰσιν ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ, τότε τὴν προσοκίο δύνανται κατ' ἀλλήλων κινεῖν. εἰ δὲ οὐκ εἰσὶ μὲν κοινωνοί, κοινῶς δὲ τὸν οἰκέτην ἔχουσι, δύνανται διὰ τῆς κομμοῦνι διβιδοῦνδο κτήσασθαι τὸ ἀζήμιον. συμβαίνει γὰρ πολλάκις κοινὸν μὲν ὑπεῖναι πρᾶγμα, μὴ εἶναι δὲ κοινωνοὺς τοὺς ἐξ ἀδιαιρέτου αὐτοῦ δεσπόζοντας, ὡς ὁ γάϊος ἐν τῷ ϛ' τοῦ δὲ ἰουδικίις βι. τι. γ'[f]) διγ. β' φθάσας ἐδίδαξεν, εἰπὼν καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ συμβαίνει κοινὸν μὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα, μὴ εἶναι δὲ κοινωνοὺς τοὺς τούτου δεσπότας.

ἐρώτ. καὶ τί[g]); ἐν τῷ δ'[h]) διγ. τῆς ἐξερκιτορίας, ἔνθα πολλοὶ δεσπόται δι' ἑαυτῶν περὶ τὴν ναῦν ἐξεγύμνασαν, [οὐ] κατέχονται εἰς ὁλόκληρον, καὶ ταῦτα δυνάμενοι τὴν προσοκίο κατ' ἀλλήλων κινεῖν. στεφάνου. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ διαφορά, ὅτι ἐν ᾧ μὲν αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν διῴκησαν ἢ συνήλλαξαν, οὐ κατέχεται εἰς ὁλόκληρον ἕκαστος αὐτῶν, οὐτε γὰρ δοκοῦσιν ἀλλήλων εἶναι μαγίστορες· ἐνταῦθα δὲ ἰδικῶς προεβάλλοντο καὶ δεῖ ἕκαστον ἀναδέχεσθαι τὰ φάκτα τοῦ προβληθέντος, καὶ ἕκαστος αὐτῶν κατέχεται εἰς ὁλόκληρον, δυνάμενος δηλονότι κατὰ τοῦ ἑτέρου τὴν προσοκίο ἢ τὸ κομμοῦνι διβιδοῦνδο κινεῖν δικαστήριον.

εἰ ὁ οἰκονόμος τοῦ ἀγροῦ πωλήσει καρποὺς καὶ μὴ τοῦτο ἐνετέτραπτο, οὐ κατέχεται ὁ δεσπότης.

στεφάνου. μὴ ἐναντιωθῇ σοι[i]) [τὸ ε' διγ.], ἔνθα φησὶν ὁ οὐλπιανός, ὅτι καὶ [ὁ ἰνστιτούτωρ προβληθεὶς ἐπὶ τὸ] καλλιεργῆσαι τοὺς ἀγροὺς ποιεῖ ἰνστιτουτορίαν κατὰ τοῦ προβαλλομένου. [οὕτω] γὰρ [προβ[λημέν]ος εἰ] δ[ιὰ τὴν] ἀνάγκην τῆς γεωργίας ἀγοράζει φυτὰ ἢ σπόρους ἢ ἐργάσιμα[k]) καὶ μισθοῦταί τινα εἰς τὸ γεωργῆσαι τοὺς ἀγρούς, εἰκότως ποιεῖ τὸν προβαλλόμενον ἐνέχεσθαι τῇ ἰνστιτουτορίᾳ. ὁ δὲ οἰκονόμος εἰς .. ενε .. προβάλλεται ἢ εἰς τὸ ὑποδέχεσθαι τοὺς καρπούς, ὡς φησιν ὁ νομικός. τὸ δὲ ὑποδέχεσθαι τοὺς [καρποὺς οὐκ ἔστι πραγματεία. καὶ] μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον διγ. ε'. ἐκεῖ γὰρ ἰδικῶς ἐπὶ τὸ καλλιεργῆσαι προβαλλ. . . . . . ἀγωγὴν τὴν οὐτιλίαν ἰνστιτουτορίαν. οὐτιλίαν δὲ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ μὴ προ . . . . κατὰ των αυτον προβαλλ . . . . .

στεφάνου. ὅτι ὁ προβαλλόμενός τινα ἐπὶ τῷ ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν ἀνδράποδα ἢ ὑποζύγια ἢ θρέμματα οὐ μόνον

dam, pro socio vel communi dividundo, intendere possint, sicuti Paulus in sequenti dig. addit.

50. [*Anon. ad l.* 13 §. 2]. Similiter cum ratione tit. 2 dig. . . et lib. XV tit. 1 dig. 11 [§. 9] et 27 [§. 3].

51. [*Steph. ad l.* 13 §. 2]. Nam si socii sint, quod ad servum attinet, tunc pro socio actione invicem experiri possunt. Sin non sint socii, sed servum communem habeant, tunc per communi dividundo iudicium indemnes servari possunt. Accidit enim saepenumero, communem quidem rem subesse, non autem socios esse, qui eam pro indiviso possident, sicuti Gaius in lib. VI *de iudiciis* tit. 3 dig. 2 antea docuit, ubi etiam modum exponit, per quem accidit, ut res quidem communis sit, socii autem non sint domini eius.

52. [*Steph. ἐρωτατ. ad l.* 13 §. 2]. *Quaesio.* Quid? in dig. 4 *de exercitoria*, ubi plures domini per se navem exercuerunt, non tenentur in solidum, quamvis pro socio invicem agere possint. *Stephani.* In hoc differentia est, quod illic, ubi ipsi per se gesserunt vel contraxerunt, non tenetur in solidum unusquique eorum, quippe qui invicem non videantur esse magistri: hic autem specialiter praeposuerunt et unumquemque facta praepositi in se suscipere oportet, et unusquisque eorum in solidum tenetur, ita scilicet, ut adversus alterum pro socio vel communi dividundo iudicio experiri possit.

53. [*Cyr. l.* 16]. Si villicus fructus distrahat et hoc ei non sit permissum, dominus non tenetor.

54. *Stephani* [*ad l.* 16]. Ne tibi adversetur dig. 5 [§. 2], ubi dicit Ulpianus, quod etiam institor, qui praepositus est ad agros colendos, institoriam adversus praeponentem competere facit. Ita enim praepositus, si exigente agri cultura emat plantas vel semina vel ligna et conducat aliquem ad colendos agros, naturaliter praeponentem institoria teneri facit. Villicus autem ad . . . . . praeponitur sive ad fructus percipiendos, ut dicit iureconsultus. Verum suscipere fructus non est negotiatio. Et ne tibi adversetur dictum dig. 5. Ibi enim specialiter ad agros colendos praepos . . . . . . actionem utilem institoriam. Utilem autem propterea quod non . . . .

55. [*Stephani ad l.* 17 *pr.*]. Qui aliquem praeposuit ad emenda vendendaque mancipia vel iumenta vel

17) Cod. ἧς ἀνά.

18) Medio hoc verbo expl. fol. 128. 131. Inc. fol. 175. 174.

19) Cod. εἰ ὑποδ.

f) Cod. τι. ϛ'.

g) Cod. τήν.

h) Cod. ϛ'.

i) Expl. fol. 128. 13. Inc. fol. 175. 174.

k) Cod. εργασιμα.

τῇ ἀγωγῇ τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος, καὶ τῇ ῥεδιβιτορίᾳ καὶ τῇ ἐξ στιπουλάτου ἐπὶ τῷ διπλῷ ἢ τῷ ἁπλῷ.

praeter institoriam actionem et redhibitoria et ex stipulatu duplae simplaeve.

L. 17. §. 1. D. XIV. 3. Ἐὰν τὸν δοῦλόν σου ἔσχε πέτρος προεστῶτα, ἔχω κατὰ τοῦ πέτρου τὴν κινουμένην κατὰ προστήσαντος ἀγωγήν, καὶ κατὰ σοῦ περὶ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ πέτρος ἐκώλυσέ με συναλλάξαι αὐτῷ, μόνην ἔχω τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

Si servum tuum Petrus institorem habuerit, adversus Petrum institoriam actionem habeo, et adversus te de peculio. Si vero Petrus prohibuerit me, quominus cum eo contraherem, solam de peculio actionem habeo.

§. 2. Εἴτε ὁ πατὴρ τοῦ ἀνήβου προεβάλλετο τὸν προεστῶτα εἴτε ὁ τελευτήσας αὐτοῦ ἐπίτροπος, ἀπὸ τῶν μετὰ ταῦτα συναλλαγμάτων ἐνέχεται ὁ ἄνηβος κληρονομῶν τοῦ πατρός.

Sive pater impuberis institorem praeposuerit, sive tutor eius mortuus, ex contractibus postea initis impubes tenetur, si patri heres extiterit.

§. 3. Καὶ ἐπὶ τοῖς πρὸ τοῦ ἐπεισελθεῖν τὴν κληρονομίαν συναλλάγμασιν ἐνέχεται ὁ κληρονόμος, εἰ καὶ[20]) μεμηνὼς εἴη· οὔτε ἐγκαλεῖται ὁ εἰδὼς ἀποθανεῖν τὸν δεσπότην καὶ συναλλάσσων τῷ πραγματευομένῳ προεστῶτι.

Eorum quoque contractuum nomine, qui ante aditam hereditatem intercesserunt, heres tenetur, etiamsi furiosus sit: nec imputatur ei, qui scit dominum decessisse et cum institore negotiationem exercente contrahit.

§. 4. 5. Ἐὰν διαμαρτύρωμαί σε μὴ δανεῖσαι τῷ προεστῶτι παρ' ἐμοῦ δούλῳ, ἔχω παραγραφήν. εἰ δὲ πεκούλιον ἔσχεν ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἢ δαπάνημα γέγονεν, ἔχεις ἀντιπαραγραφὴν καὶ ἀπαίτησιν. δόλον γὰρ ποιεῖ ὁ θέλων ἐξ ἀλλοτρίας ζημίας κερδᾶναι.

Si denuntiavero tibi, ne servo a me praeposito crederes, exceptionem habeo. Si vero peculium habeat ex eo contractu aut in rem meam versum sit, replicationem habes et exactionem. Dolum enim facit, qui ex aliena iactura lucrum facere vult.

L. 18. D. eod. [ιη'. Ἴδεμ.] Προεστώς ἐστιν ὁ προβληθεὶς ἐπὶ τῷ πωλεῖν ἢ ἀγοράζειν ἐν τόπῳ ἢ ἐκτὸς τόπου.

XVIII. *Idem.* Institor est, qui ad vendendum emendumve praepositus est in loco vel extra locum.

L. 19. pr. D. eod. [ιθ'. Παπιαν.] Ὁ προβαλλόμενος ἐπὶ τῷ δανεί-

XIX. *Papinian.* Qui mutuis pecuniis acci-

τῇ ἰνστιτουτορίᾳ [κατέχεται], ἀλλὰ καὶ τῇ ῥεδιβιτορίᾳ ἢ τῇ εἰς τὸ διπλοῦν ἢ τὸ ἁπλοῦν .... ὁ γάρ τι . — — — — — — — — — ...... βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τί. . διγ. ιδ' εἰ .. π .... καὶ τοῦ ις' .... διγ. ε τῶν .. .. του ...... — — — — — ....

pecora, non solum institoria tenetur, sed etiam redhibitoria et duplae simplaeve [actione in solidum.] .... — — — — — — — — — — — — — — — — — ....

κυρίλλου. ...... σύ. ἰνστι .... ἰνστιτουτ — — — — — —

56. *Cyrilli* [*l.* 17 §. 1 *sqq.*] ....— — — — — —

— — — .. ντ .... παραδεδομένα ... τοῦ ἐμοῦ ... τὴν παραγραφὴν τοῦ β' διγ. τοῦ φουρτίβου κονδικτικίου τοῦ παρόντος συντάγματος .... συναλλάττ .... τὴν ἰνστιτουτορίαν.

57. [*Steph. ad l.* 17]. — — — — .... adnotationem ad dig. 2 tit. *de condictione furtiva* huius partis .... institoriam.

ἰδοὺ ἐνταῦθα .... το καὶ ...... συγκληρονομ .. σημ . τόδ . ἕξει τὴν ἀντιπαραγραφὴν .... συναλλάξαι τῷ δούλῳ τῷ ἰνστιτούτωρι ἔχω παραγραφ .... πεκουλ .... αγματ . μου . εχεις τ . ε . ση .... δόλον γὰρ ποιεῖ ὁ ἐκ δου . ας ιμον κερδᾶναι θέλων ἐκ ....

58. [*Steph. ad l.* 17]. Ecce hic || || ....

σημ. ἐντεῦθεν ὅτι .. τ . ἰνστιτ ... μετα πρ .... καὶ μετα ρ .. ἀπαγορευθῇ οὐδ .... π ... τὴν ἀπαγόρευσιν ... ... ἰνστ .... ουδε .... ματ . φ .. ὡς φησιν .... τῷ τὴν ἀρ .. ου . ἀγωγὴν ἔχ .. κατὰ τοῦ .. ἰνστιτ ..... σθαι επι .. ἰνστιτουτ .. μ .....

59. [*Steph. ad l.* 17]. Nota hinc .... || ||

ὁ παρὰ τὸν ὅρον τῆς προστασίας δανείζων ἐκβάλλεται παραγραφῇ τοῦ .... ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς ἐξερκιτορίας διγ. προαναφωνήσας[l]) εἶπον, ὅτι τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐστιν ἐπὶ τοῦ ἰνστιτούτορος. σημ. δὲ ἐντεῦθεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ προβαλλόμενος τὸν ἰνστιτούτορα βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν εἰς τὸ δεῖξαι, ὅτι προέγραψε ἀπ .... συναλλάττειν τῷ προβληθέντι παραγραφὴν [ὁ] ἐναγόμενος ἔχει· ἐν δὲ ταῖς παραγραφαῖς ἄκτωρ ... ἐστιν ὁ ῥέος ἐπ .. καὶ .... ιδ διγ. ..... τῷ ιδ'[m]) βι. φησίν, ὅτι οὐκ ἐστὶ δίκαιόν τινα κερδᾶναι ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας .... τα κα . ειται .... ἐν τῷ .. καὶ βι. ε' τί. ιζ' ικαα.[n])

60. [*Steph. ad l.* 17 §. 4]. Qui praeter conditionem praepositionis mutuam pecuniam dat, summovetur exceptione .... in dig. ultimo tit. *de exercitoria* antea dixi, eadem paene obtinere in institore. Nota hinc etiam illud, eum, qui institorem praeposuerit, probatione onerari, ut probet se proscripsisse .... contrahere cum institore exceptionem reus habet: in exceptionibus autem reus actoris loco est .... dig. 14 ... lib. XIV (!) dicit, non esse aequum, si quis ex aliena iactura lucrum quaerat ....

κυρίλλου. ἰνστιτούτωρ ἐστὶ καὶ ὁ μὴ ἔχων ἐργαστήριον.

61. *Cyrilli* [*l.* 18]. Institor est etiam, qui non habet tabernam.

. τουτ .. ὅπου .. πο . καὶ οὐκ ἔγρη ...... προβαλλόμενος μὴ δανείσασθαι κἂν ἐπειρατ .... τὴν ἀναλο ... καὶ επηροι .. ει μη.

62. ....

στεφάνου. Θεμάτισον, ὅτι ὁ [ἔχων] τὸν κουράτορα εἰς τὸ δανείσασθαι χρήματα ἐξάκτωρ τῶν δημοσ[ίων], καὶ διὰ

63. *Stephani* [*ad l.* 19 *pr.*]. Pone eum, qui curatorem habet ad mutuas pecunias accipiendas, exactorem

20) *Heimb:* εἰ μὴ καί.

l) Cod. προαναφώνη..
m) Forte: τοῦ ς' τί. τοῦ ιβ' βι.

n) Forte intelligit l 200 de R. I.

ζεσθαι φροντιστὴν ὁ . . φιλο.[21]) ἐνέχεται, κἂν εὔπορός ἐστιν ὁ φροντιστὴς καὶ ὡμολόγησεν.

[Ὁ προβληθείς μου δοῦλος ἐὰν ἐλευθερωθεὶς ἐπιμείνῃ τῇ πραγματείᾳ, μένω ἐνεχόμενος.][22])

Ἐὰν ὑπεξούσιός μου υἱὸς προεστώς μου ὢν δανείσηται διὰ τὴν πραγματείαν καὶ ἐγγυήσωμαι, ἁρμόζει ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγή. δι' ὧν γὰρ ἐνεγγυησάμην, συνῆψα τὸ δάνειον τῇ πραγματείᾳ.

Ὁ δοῦλος ἐπὶ μόνῳ τῷ δανείζειν προστὰς, ἐὰν ὡς ἀντιφωνητὴς ὁμολογήσῃ, οὐ ποιεῖ τὸν δεσπότην εἰς ὁλόκληρον ἔνοχον. εἰ δὲ δανεισάμενος ἐγὼ παρὰ σοῦ ἀποδώσω σοι αὐτόν, ἀπαιτεῖς τὸν δεσπότην. ἔχει γὰρ κατ' ἐμοῦ τὸν δανειακόν.[23])

[κ'.] SCAEVOL. *Προεστὼς ἔγραψέ μοι οὕτως· ὁ δεῖνα πράττων πρᾶγμα τοῦδε σοὶ τῷδε χαίρειν. ἔχεις ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ πάτρωνός μου ͵α νομίσματα, ἅτινα ὀφείλω τῇδε τῇ προθεσμίᾳ σοι ἀποδοῦναι*[24]). τελευ-

piendis procuratorem praeposuit, ... tenetur, licet procurator solvendo sit et promiserit.

Si servus a me praepositus post manumissionem in negotiatione exercenda perseveraverit, maneo obligatus. *L.* 19. §. 1 *D.* XIV. 3.

Si filiusfamilias meus a me praepositus negotiationis causa pecuniam mutuam acceperit et fideiussero, institoria actio competit. Nam eo, quod fideiussi, creditum negotiationi coniunxi. §. 2.

Servus duntaxat pecuniis foenerandis praepositus, si quasi pecuniam constituens promiserit, dominum in solidum non obligat. Si vero pecuniam a te mutuatus eum tibi delegavero, eam a domino petes. Habet enim adversus me condictionem ex mutuo. §. 3.

XX. *Scaevol.* Praepositus sic mihi scripsit: Ille rem agens illius tibi salutem. Habes in mensa patroni mei M solidos, quos tibi reddere debeo illa die. Eo, qui praeposuit, defuncto sine successore, *L.* 20. *D. eod.*

esse publicorum, et ideo illum praeposuisse, ut pecuniis mutuis acceptis facilius publica dimitteret; tenetur . . . . quoniam proprie non est negotiatio, mutuam pecuniam sumere — || . . . .

τοῦτο προεβάλλετο αὐτόν, ἵνα δανειζόμενος εὐχερῶς ἐκπέμπῃ τὰ δημόσια· ἐνέχεται ἰνστιτουτορίᾳ. οὐ[τιλία] μέντοι δί[δοται], ἐπειδὴ μὴ κυρίως ἐ[στὶν ἐ]μπορ[ία] τὸ δανείσασθαι.[o]) . . ως . γὰρ πλαση θῃ . . καὶ ὡς . . . ὁ ο . . τι . . ὅτι οὐτιδι . τ . τ . . . ἐπειδὴ . . . . πρ . . . . ἐν τῷ . . . τοῦ παρόντος . . . . προστησαντ . . . . χ . ὁ προσταθεὶς ἀλλ' οὐ . . . . . ταυτ . . ἐπειδὴ μὴ ἐστι κυρίως . . . . μενο . . . . τη μανδ . . . . ἀλλὰ μόνον . . . . — — — — — — — — — — — — — — — — — || . . . .

ἀνωνύμου. . . . . οὐτιλ . . . ἰνστιτ . . . . . . || || || || || || || || . . . . . .[p])

κυρ.[q]) *ὁ ἰνστιτουτόρια χειρόγραφα οὕτω ποιήσας· ἔχει[ς] ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ προστησαμένου με ρ' νομίσματα, οὐ κατέχεται. τοῦτο γὰρ διὰ ἀπόδειξιν μόνην ἐποίησεν.*

στεφ.[r]) *πρᾶγμα χειρίζων* ὀΚΤΑΒΙΟΥ ΦΗΛΙΚΟΣ *λέγει, ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀντιφώνησιν ποιούμενος. θεμάτισον γὰρ* ὀΚΤΑΒΙΟΝ ΦΗΛΙΚΑ *χρεωστούμενον ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ πάτρωνος τοῦ ὀκταβίου* ΤΕΡΜΙΝΑΛΙΟΥ *τὰ ͵α δηνάρια.*

Θεμάτισον γὰρ, ὅτι γαΐοσηΐῳ καὶ δομετίῳ φήλικι ὀφείλων ποιῆσαι τὸ ἀσφαλὲς ὀκτάβιος τερμινάλιος[s]) *ὑπὲρ*[t]) *ὀκταβίου φήλικος εἰς μόνον δομέτιον φήλικα καὶ αὐτὸν ἀπόντα τὴν ἀσφάλειαν ἔθετο. καὶ μὴ θορυβείσῃ σε τὸ εἰπεῖν ἀνωτέρω τὸν νόμον· γαΐῳ σηΐῳ* CAVIT[u]). *ἐκθέμενος γὰρ τὴν ὁμολογίαν ὁ τερμινάλιος εἰς δομέτιον φήλικα ἐπήγαγεν ἰδικῶς, ὅτι ταῦτα τὰ ͵α δηνάρια ὀφείλω ἀποδοῦναι ὑμῖν, λέγω σοὶ τῷ δομετίῳ φήλικι καὶ γαΐῳ σηΐῳ· καὶ δοκεῖ διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων καὶ εἰς τὸν γαΐον σηΐον ἐκθέσθαι τὴν ἀσφάλειαν. εἴρηται καὶ βι. μδ' τι. ζ' διγ. ξα', ὅτι ὁ προκουράτωρ μου λογοποιῶν μετά τινος συναλλάξαντός μοι καὶ ὑπογράφων χρεωστεῖν με οὐ ποιεῖ με ἔνοχον, εἰ μὴ πρὸ τούτου ἤμην*[v]) *ἔνοχος.*

οὐκ εἶπον ἔμεινεν παρ' ἐμοὶ, ἵνα μὴ δόξῃ ἀντιφωνεῖν κατὰ τὸ εἰρημένον ιγ' βι. τι. ε' διγ. κδ'.

οὔτε[w]) *γὰρ τῇ ἐξ στιπουλάτου ὁ προεστὼς [ἐνέχεται]· οὔτε γὰρ ἐν ἐπερωτήσει [δι'] ἐκ[είνων τῶν] ῥημάτων [ἦν] ἡ ἀσφάλεια· οὔτε τῇ πεκουνία κονστιτούτα τῇ διὰ τὸ φύσει δίκαιον εἰσενεχθείσῃ. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἡμῖν ἐν τῷ ἀνωτέρω διγ. ὅτι ὁ ἰνστιτούτωρ κατέχεται ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν γενομένων ἀναλωμάτων. ἐνταῦθα γὰρ οὔτε τὰ ͵α νο-*

64. *Anonymi* [*ad l.* 19 *pr.*]. . . . . util . . institor . . || || || || || || || || . . . . . .

65. [*Cyr. l.* 20]. Qui institorias cautiones sic exposuit: habes in mensa eius, qui me praeposuit, C aureos, non tenetur. Hoc enim ob probationem solum fecit.

66. [*Steph. ad l.* 20 *verb: rem agens*]. Rem agens Octavii Felicis dicit, quippe pro quo se pecuniae constitutae reum faciat. Pone enim Octavio Felici ex mensa patroni Octavii Terminalis M denarios debitos fuisse.

67. [*Steph. ad l.* 20 *verb: Domitio Felici S.*]. Pone enim Octavium Terminalem, quum Gaio Seio et Domitio Felici cavere deberet pro Octavio Felice, solum Domitio Felici et huic quidem absenti cautionem exposuisse. Nec te pertubet, quod superius haec lex dicat: Gaio Seio cavit. Nam quum Terminalis Domitio Felici cautionem exponeret, specialiter dixit, hos M denarios reddere debeo vobis, tibi, inquam, Domitio Felici et Gaio Seio, et videtur per haec verba etiam Gaio Seio cautionem exposuisse. Dicitur etiam lib. XLIV tit. 7 dig. 61: Procurator meus, si cum aliquo, qui mecum contraxit, rationes componat, et subscribat, me debere, obligatum me non reddit, nisi antea obligatus fuerim.

68. [*Steph. ad l.* 20 *verb: Habes*]. Non dixi: remansit apud me, ne contrarium esse videretur ei, quod dictum est lib. XIII tit. 5 dig. 24.

69. [*Steph. ad l.* 20 *verb: iure — obligatum*]. Scilicet neque ex stipulatu institor tenetur, neque enim cautio in stipulationem per ista verba deducta erat, neque pecuniae constitutae, quae propter ius naturale introducta est. Nec contrarium tibi videatur, quod in superiori digesto diximus, nimirum institorem

21) Forte αὐτελῶς. In Basilicis editis nihil eiusmodi reperitur.
22) Hoc thema in Cod. omissum est.
23) Expl. fol. 175. 174. Inc. fol. 187. 192.
24) Cod. σου ἀποδεῖξαι, quod ineptum est.

o) Reliqua expedire non potui, sed cf. *Heimb.* p. 84.
p) Expl. fol. 175. 174. Inc. fol. 187. 192.
q) Cod. στεφ.
r) Cod. κυρ. Nempe nomina auctorum librarius transposuit.
s) Cod. ὀσταβίῳ τερμιναλίῳ.
t) Cod. ὑπό.
u) Cod. CANCT.
v) Lege ἦν.
w) Cf. schol. ap. *Heimb.* p. 231.

τήσαντος ἀδιαδόχου τοῦ προστήσαντος οὔτε πολιτικῶς οὔτε παρακλητικῶς ὁ προεστὼς ἐνέχεται· τοῦτο γὰρ δι' ἀπόδειξιν μόνην ἐποίησεν.

L. 1. C. IV. 25. [κα'.] *Ὁ δεσπότης προστησάμενος οἰκέτην πραγματείας τινὸς τότε κατέχεται δανειζομένου αὐτοῦ, ὅτε ἐπέτρεψεν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι. εἰ δὲ μὴ δείκνυται ἐπιτρέψαι, τότε ζητοῦμεν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν καὶ περὶ τῶν ἀναλωθέντων ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ δεσπότου.*

L. 2. C. eod. [κβ'.] *Ἐξ ὧν οἱ δοῦλοι συναλλάττουσι, κἂν τὰ μάλιστα τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ μόνον κατέχωνται οἱ δεσπόται, ὅμως, εἰ καὶ ἀνάλωμα γένηται ἢ προεστῶτι τοῦ πράγματος τοῦ δεσπότου αὐτῶν συναλλάξωσιν ἐπὶ ταῖς αἰτίαις, ἐφ' αἷς προεβλήθη, οὐ πρὸς τὸ πεκούλιον, ἀλλ' εἰς ὅλον τὸ χρέος ἢ πρὸς τὸ ἀνάλωμα ἐνέχονται.*

L. 3. C. eod. [κγ'.] *Ἐὰν ὁ δοῦλος προεβλήθη τῆς τοῦ δεσπότου τραπέζης, καὶ χρήματα λαβὼν ἀγνωμονῇ, κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγῇ ὡς προστησάμενος αὐτόν.*

praepositus nec civiliter nec aequitatis ratione tenetur: illud enim probationis tantum causa fecit.

XXI. Dominus, qui servum alicui negotiationi praeposuit, tunc tenetur eo mutuum accipiente, quum ei permiserit, ut etiam mutuam pecuniam acciperet. Quodsi non probetur id eum permisisse, tunc quaerimus de peculio actionem et de in rem domini verso.

XXII. Ex his, quae servi contrahunt, quamvis de peculio actione duntaxat domini teneantur, tamen, si in rem versum est, vel si qui cum eo, qui praepositus est rebus domini ipsorum, contraxerint ex causis, quibus praepositus est, non peculio tenus sed in solidum debitum vel de eo, quod in rem versum est, tenentur.

XXIII. Si servus mensae domini praepositus sit et pecunia accepta in mora fiat, dominus institoria actione tenetur, utpote qui eum praeposuerit.

μίσματα πρωτοτύπως αὐτῷ ἀπηριθμήθη τῷ προεστῶτι[x]*), οὔτε ὡς ἔνοχον αὐτὸν ποιῆσαι βουλόμενος τὴν ἴν ῥέμ ἀσφάλειαν ἐποίησεν· ἀλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ κεχρεωστημένου* ....

οὐκ ἐναντιοῦται τὸ ζ' διγ. ἐνταῦθα οὐχ ὑπειδὴ ἰνστιτούτορα εἶναι τὸν συναλλάξαντα, οὔτε πρὸς τὸ ἐνοχοποιηθῆναι ἀλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ χρέους ἔγραψε τὴν ἀσφάλειαν. ἀναγν. τὸ γ' θέ. τοῦ ε' διγ. τοῦ ε' τι. τοῦ γ' βι. φησὶ δὲ καὶ βι. ις' τι. γ' διγ. κς' θέ. γ', ὅτι ἐγράψατό σοι ἔχειν με σου χρήματα καὶ σὲ ἔχειν μου, ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς οὐδεμία τίκτεται ἐνοχή. ἀρκεῖ δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἔχειν σοι τὴν παρακαταθήκην.

Θεοδώρου. ὁ προστησάμενος ἴδιον δοῦλον πραγματείας τινὸς κατέχεται τῇ ἰνστιτουτορίᾳ ἢ τῇ ἐξερκιτορίᾳ, δανεισαμένου αὐτοῦ ὡς ἐπέτρεψε. εἰ γὰρ ἐκεῖνος παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου δανείσεται, καὶ ἡ δε πεκουλίο τότε ἁρμόσει καὶ ἡ δε ἴν ῥέμ βέρσο. πλὴν ὡς φησιν ἡ ιβ'[y]*) διατ. τοῦ κς' τι. τοῦ παρόντος δ' βι. ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης, ἃ χρεωστεῖται ἀπὸ τοῦ δούλου. ἀνάγν. τὴν β' διάτ. τοῦ παρόντος τι. καὶ ἰστέον, ὅτι δηλοῖ ἡ γ' διατ. τοῦ κς' τι. τοῦ προκειμένου δ' βι. ὅτι ἔσθ' ὅτε ἁρμόζει ἡ δε ἴν ῥέμ βέρσω καὶ χωρὶς κελεύσεως τοῦ δεσπότου.*

ἵνα[z]*) μὴ εὑρεθῇ τούτῳ ἐναντίον τὸ ἐν τοῖς δε ῥέβους κείμενον. ὅτι ἐκεῖ μὲν εἴρηται, ὅτι σιωπηρῶς δοκεῖ ὁ δεσπότης ἐπιτρέπειν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι, ἐνταῦθα δὲ, ὅτι χρὴ δειχθῆναι ὁ δεσπότης τοῦτο ἐπιτρέψας ἐξ ὧν οὐκ ἐκώλυσεν αὐτὸν διὰ πρόγραμμα δανείσασθαι. εἰ δὲ προέγραψεν ἐργαστηρίῳ μὴ δανείσασθαι αὐτὸν, τότε ὁμολογουμένως οὐ κατέχεται. ἵνα τὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ μὴ κωλῦσαι δεξάμεθα.*

ἡ δὲ ἴν REM *βέρσο καὶ ἰνστιτουτορία τὸ πᾶν μεθοδεύουσιν. ὁμοίως φησὶν ἡ ς' διάτ. τοῦ παρόντος τι. ἐπὶ τῇ* QUOD IUSSU*. ἀνάγν. τὴν ιγ' διάτ. τοῦ κς'*[a]*) τι. τοῦ παρόντος βι.*

Θαλελαίου. φανερὸν τὸ νόμιμον ὅλον τῆς διατάξεως καὶ ἑρμηνείας μὴ δεόμενον.

Θεοδώρου. ὁ παραθέμενος ἰνστιτούτορι δούλῳ ἔχει κατὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ τὴν ἰνστιτουτορίαν δηλονότι δεποσίτι.

Θαλελαίου. εἰ γὰρ τραπεζίτης μὲν ἦν, ὑπειδὴ δὲ παρ' αὐτῷ χρήματα, ἵνα μεταξὺ δύο τινῶν δικαζομένων διακρίνει καὶ τῷ νικῶντι ταῦτα ἀποδώσει, οὐκ ἔστι τοῦτο ἀκόλουθον τῇ τραπεζικῇ οὐδὲ ποιεῖ τὴν ἰνστιτουτορίαν.

teneri propter sumtus eius causa factos. Hic enim neque principaliter isti M aurei praeposito ipsi adnumerati sunt neque in rem cautionem exposuit, ut semet ipsum obligatum redderet, sed ad probationem eius, quod ex mensa patroni sui deberetur ....

70. [*Enant. ad l.* 20]. Non contrarium est dig. 7. Hic enim non institor est, neque ad hoc, ut obligatus fieret, sed ad probationem debiti cautionem scripsit. Lege them. 3 dig. 5 tit. 5 lib. III. Et dicit etiam lib. XVI tit. 3 dig. 26 them. 3, si tibi scriptum sit, habere me a te pecuniam et te habere a me, ex epistola nullam nasci obligationem, sed sufficere ad probationem rei a te depositae.

71. *Theodori* [*l.* 1 C. IV, 25]. Qui servum suum negotiationi alicui praeponit, tenetur institoria vel exercitoria, si mutuatus sit, quum permiserit. Sin ille praeter voluntatem domini mutuatus sit, tunc et de peculio actio competet et de in rem verso; sed, sicuti dicit const. 12 tit. 26 praesentis IV libri, dominus deducit, quae ei debentur a servo. Lege const. 2 praesentis tituli. Et sciendum, const. 3 tit. 26 praesentis IV libri significare, aliquando de in rem verso actionem competere etiamsi dominus non iusserit.

72. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1]. Ne videatur huic contrarium esse, quod in parte *de rebus* dictum est. Ibi nimirum dictum est, dominum ei tacite permisisse videri, ut etiam mutuaretur; hic vero, probari oportere, dominum hoc permisisse, ex eo, quod eum non prohibuerit per proscriptionem mutuari. Nam si tabernae proscripserit, ne mutuetur, tunc in confesso est eum non teneri. Unde permissum sic accipimus, si non prohibuerit.

73. [*Theod. l.* 2]. De in rem verso et institoria actio solidum petunt. Similiter loquitur const. 6 praesentis tituli in quod iussu actione. Lege const. 13 tit. 26 praesentis libri.

74. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 2]. Totum ius huius constitutionis perspicuum est et interpretatione non indiget.

75. *Theodori* [*l.* 3]. Qui apud servum institorem deponit, adversus dominum eius institoriam, nempe depositi, habet.

76. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 3]. Nam si argentarius fuit et pecunia apud eum deposita est, ut inter duo quosdam litigantes arbiter esset et victori eam redderet, hoc rei argentariae non est consequens et institoriae non facit locum.

x) Cod. ὑπαριθμῆσ.... τοῦ προεστῶτος.
y) Cod. β'.

z) Cf. schol. ap. *Heimb.* p. 231, et apud *Labbaeum* Obs. p. 43.
a) Cod. λς'.

[κδ'.] Εἰ καὶ παρὰ γυναικὸς προβληθῇ[25]) προνοητὴς τῶν πραγμάτων αὐτῆς, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων κατέχεται ἡ γυνὴ τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ. [κἂν γὰρ προεστῶτα προβάληται ἡ γυνή, τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ] κατέχεται.

[κε'.] Ὁ παρά τινος ἐπιτραπεὶς δανείσασθαι καὶ δανεισάμενος ποιεῖ κατ' αὐτοῦ ὡσανεὶ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγήν.

[κϛ'.] Ὁ κατὰ βούλησιν δεσπότου συναλλάξας πρὸς οἰκέτην ἔχει κατὰ μίμησιν τῆς κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγήν.

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρός, ἡνίκα γινωσκόντων αὐτῶν καὶ μὴ ἀντιλεγόντων πραγματευόμενος ὁ δοῦλος ἢ ὁ ὑπεξούσιος παῖς ἔνοχοι γίνονται τοῖς πρὸς αὐτοὺς συναλλάττουσιν.

[Βι. τῶν διγ. ιδ' τι. δ'. Βι. τοῦ κώδ. δ' τι. κϛ'.]

[α'. Οὐλπιαν.] Τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς κινουμένης[26]) ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης [τὸ κεχρεωστημένον, ἐὰν ἠγνόει ὁ δεσπότης.][27]) εἰ δὲ γινώσκει τὸν

Θεοδώρου. γυνὴ μάγιστρον πλοίου προβαλλομένη ἐνάγεται τῇ ἐξερκιτορίᾳ.

Θαλελαίου. εἰ καὶ παρὰ γυναικὸς προβληθείη μάγιστρος, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων κατέχεται ἡ γυνὴ τῇ ἐξερκιτορίᾳ. κἂν γὰρ ἰνστιτούτορα προβάλλεται ἡ γυνή, τῇ ἰνστιτουτορίᾳ κατέχεται[b]).

τί[c]) ἐστι τὸ αἴτιον τῆς ζητήσεως τῆς περὶ τῆς γυναικός, εἰ ἄρα κατέχεται προβαλλομένη μάγιστρον ἢ ἰνστιτούτορα; οὐχὶ ἐν τῷ γ'[d]) δε ῥέβους εἴρηταί σοι οὐδὲ ἀλλαχοῦ. μάθε οὖν παρ' ἐμοῦ. ἐπειδὴ ἰντερκεδεύκυια γυνὴ οὐ κατέχεται (οὔτε γὰρ δεῖ τὰς γυναῖκας ὑπὲρ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων κατέχεσθαι), ἐζητεῖτό ποτε, μήτι γυνὴ οὐκ ὤφειλε κατέχεσθαι ταύταις ταῖς ἀγωγαῖς ὡς ἀπὸ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων τικτομέναις. πλὴν ἐκράτησεν ἐνάγεσθαι αὐτήν. οὐδὲ γὰρ ἀλλότριά ἐστι ταῦτα τὰ συναλλάγματα ἀλλ' αὐτῆς τῆς γυναικός. ἔγνως δὲ τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως ταύτης καὶ ἐν τῷ γ' βι. τῶν δε ῥέβους.

τὸ ὡσανεὶ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀντὶ τοῦ ὡσανεὶ ἰνστιτουτορίαν. οὕτω γὰρ ἔχει τὸ πλάτος. διὰ τοῦτο δὲ οὐτιλίαν παρασχεῖν ἠθέλησαν ὅτι ἐλεύθερόν ἐστι πρόσωπον, ἢ μᾶλλον, ὅπερ καὶ ἀληθέστερον, ὅτι οὐκ ἔστι νεγότιον τὸ δανείσασθαι. οὕτω γὰρ καὶ ἐν τοῖς δε ῥέβους τὸ περὶ τούτου ῥητὸν ἐπιλύεται.

ἐπειδὴ οὐκ ἐθεμάτισε προστ[ασίαν κυρίως] ἀλλὰ μόνον ὅτι κατὰ βούλησιν τοῦ δεσπότου τὸ συνάλλαγμα γέγονε. μᾶλλον οὖν καὶ ἐπὶ τῆς πρὸ ταύτης διατ. διὰ τοῦτο ἔδωκε τὴν οὐτιλίαν, ἐπειδὴ οὐκ ἦν προστασία κυρίως ἀλλὰ μανδάτον. πρόσεχε καὶ τοῖς ἄλλοις λογισμοῖς, οὓς εἶπον ἐν αὐτῇ τῇ διατ.

κυρίλλου. εἰ δοῦλος ἐπὶ τῷ πεκουλίῳ πραγματεύσατο εἰδότος μου, οὐχ ὑπεξαιρῶ εἴτι κεχρεώστημαι[e]), ἀλλ' ἴσην[f]) τάξιν ἔχω[g]) τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς πραγμάτων διαφόρων. ἀπαριθμεῖται τὸ πεκουλιάριον φορτίον μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν δεσποτικῶν χρεῶν. εἰδότα. δεσπότας νόησον τοὺς μὴ

XXIV. Etiamsi a muliere quis curator rerum suarum praepositus sit, ex contractibus cum eo initis mulier institoria actione tenetur; nam etiam si institorem mulier praeposuerit, institoria actione tenetur. *L. 4. C. IV. 25.*

XXV. Is, cui ab aliquo permissum est mutuam pecuniam sumere, si acceperit, adversus illum competere facit quasi institoriam actionem. *L. 5. C. eod.*

XXVI. Qui secundum domini voluntatem cum servo contraxit, habet actionem ad exemplum institoriae. *L. 6. C. eod.*

TITULUS II.

De actione, quae instituitur adversus dominum patremve, quando scientibus iis nec contradicentibus servus vel filiusfamilias mercaturam exercentes obligantur his, qui cum iis contrahunt.

[Dig. lib. XIV tit. 4. Cod. lib. IV tit. 26.]

I. *Ulpian.* Actione de peculio mota dominus deducit, quod sibi debetur, si ignorabat dominus. Si vero scit, servum in peculiari merce negotiari, velut *L. 1. pr. §. 1. 2. D. XIV. 4.*

77. *Theodori* [*l.* 4]. Mulier, quae magistrum navis praeponit, exercitoria convenitur.

78. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 4]. Licet a muliere magister praepositus sit, ex contractibus cum eo initis mulier exercitoria actione tenetur: nam etiam si institorem praeponat mulier, institoria tenetur.

79. [*Thal. ἐρωτασ. ad l.* 4]. Quaenam est causa huius quaestionis super muliere, an teneatur, si magistrum vel institorem praeposuerit? Neque in lib. III *de rebus* hoc dixisti, neque alibi. Discas igitur a me. Quoniam mulier, quae intercessit, non tenetur, (neque enim mulieres super alienis contractibus teneri oportet,) quaerebatur aliquando, anne mulierem hisce actionibus utpote ex alienis contractibus oriundis teneri non oporteret. Sed obtinuit, eam conveniri posse. Neque enim alieni sunt hi contractus, sed ipsius mulieris. Didicisti autem ius huius constitutionis etiam in lib. III eorum, qui *de rebus* tractant.

80. [*Schol. ad cap. 25, partim ex Thal. haustum*]. *Ὡσανεὶ κατὰ τοῦ προεστῶτος* positum est pro *ὡσανεὶ ἰνστιτουτορίαν.* Ita enim habet *τὸ πλάτος.* Ideo autem utilem actionem dare voluerunt, quia persona libera est, vel potius, quod etiam verius est, quia non est negotium, pecuniam accipere. Ita enim etiam in libris *de rebus* textus huiusmodi explicatur.

81. [*Thal. παρ. ad l. 6, cum additione scholiastae*]. Quoniam non posuit praepositionem re vera esse, sed solum, contractum secundum voluntatem initum esse. — Igitur etiam in praecedenti constitutione potius propterea utilem actionem dedit, quod non praepositio proprie esset, sed mandatum. Animadverte etiam reliquas rationes, quas in illa constitutione adduxi.

1. *Cyrilli* [*l.* 1. 2 D. XIV, 4]. Si servus in peculio negotiatus sit me sciente, non deduco, si quid mihi debeatur, sed eundem locum obtineo, quem etiam alii creditores variarum rerum. Merx peculiaris numeratur deductis debitis dominicis. Dominos scire accipias, si

25) Cod. προβληθείς.
26) Κεφ. fol. 187. 192. Inc. fol. 63. 64.
27) Inclusa librarius omisit.

b) Cod. προβάλλεται.
c) Vide schol. apud *Heimb.* p. 231 et Syn. p. 178.
d) Cod. ιγ'.
e) Cod. hoc loco perperam intrudit verba quaedam ex schol. 81 ad tit. 1; nimirum haec: ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἦν προστασία κυρίως ἀλλὰ μανδάτον.
f) Cod. videbatur habere ἴσως.
g) Cod. ἔχει.

Zachar. Basil. Suppl.

δοῦλον ἐν τῷ πεκουλιαρίῳ φορτίῳ πραγματεύεσθαι, ὡς ἐξωτικὸς[28]) εἰς τὴν ἀγωγὴν ἐνέχεται τὴν διαιροῦσαν μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαξάντων ἀναλόγως τὸ κέρδος, οἱαδήποτε ἂν εἴη πραγματεία. χώραν δὲ ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ ἔχει, κἂν μηδὲ[29]) ᾖ ἐν τῷ πεκουλίῳ.

extraneus actione tenetur, quae inter dominum et eos, qui cum servo contraxerunt, pro rata portione lucrum distribuit, qualiscunque sit negotiatio. Locum autem eiusmodi actio habet, etiamsi nihil sit in peculio.

L. 1. §. 3. D. XIV. 4. *Εἴδησιν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς τὸ ἀνέχεσθαι*

Scientiam in hac actione patientiam dicimus.

κωλύοντας. ἡ τριβουτορία χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ δούλου καὶ ὑπεξουσίων καὶ τῶν καλῇ πίστει δουλευόντων καὶ οὐσ[ουφρουκτουαρίων] h) εἰ i) ἐκ τῶν ἀνηκόντων πεκουλ . . . ᾖ τὸ φορτίον k).

ἀνωνύμου. οὐκ ἐναντιοῦται τὸ ζ' διγ. τῷ παρόντι. ἐνταῦθα γὰρ οὐχ ὑπετέθη ἰνστιτοίτορα εἶναι τὸν συναλλάξαντα οὔτε πρὸς τὸ ἐνοχοποιηθῆναι ἀλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ χρέους ἔγραψε τὴν ἀσφάλειαν. ἀνάγν. τὸ γ' θε. τοῦ ε' διγ. τοῦ ε' τι. τοῦ γ' βι. φησὶ δὲ βι. ις' τι. ς' διγ. κς', ὅτι ἐγράψατό σοι ἔχειν μέν σου χρήματα καὶ σὲ ἔχειν μοι, ἀπὸ μὲν τῆς l) ἐπιστολῆς οὐδεμία τίκτεται ἐνοχή, ἀρκεῖ δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἔχειν μέ τοι τὴν παρακαταθήκην.

διπλῆς γὰρ οὔσης ἐπὶ τῇ δε πεκουλίο καταδίκης, λέγω δὲ πεκουλίο καὶ δε ἰν ῥέμ βέρσουμ καταδίκης, εἰ μὴ περὶ μόνου τοῦ πεκουλίου ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ βέρσου ἐνήγετο, πρόδηλον ὅτι οὐκ ἔχει τὴν εἰς ὁλόκληρον ὑπεξαίρεσιν· ἐπὶ γὰρ τοῦ βέρσου καὶ ἐκ τῆς οἰκείας δίδωσιν ὑποστάσεως ὁ τούτῳ ὑποκείμενος.

πεκούλιόν ἐστι τὸ περιλαμβανόμενον μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν οὐ μόνον n) τῶν δεσποτικῶν χρεῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, ὅσα τοῖς συνυπεξουσίοις ὀφείλεται, ὡς ὁ νεράτιος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α' διγ. ι' φησί. καὶ μὴ νομιζέτω τις ἐλλιπῶς ἔχειν ἐνταῦθα τὸν ὅρον τοῦ πεκουλίου· καὶ αὐτὸ γὰρ [τὸ] τοῖς συνυπεξουσίοις ὀφειλόμενον αὐτῷ δοκεῖ πρωτοτύπως ὀφείλεσθαι τῷ δεσπότῃ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α' o) διγ. θ' φησίν.

ἀνων. ἐν ᾧ, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς θέματι λέγει, κοινὴν ἔχει τὴν τύχην τοῖς λοιποῖς δανεισταῖς.

εἰς τὴν τριβουτορίαν, ἥτις ἀπὸ τοῦ δεστριβουερε p) προσαγορεύεται ὅ ἐστι διελεῖν, (κινεῖται δὲ ἡνίκα ὁ ἐμὸς οἰκέτης εἰς τὰ πεκουλιάρια αὐτοῦ πράγματα ἤτοι φορτία ἐμπορεύεται, γένηται δέ τι πρὸς αὐτὸν συνάλλαγμα καὶ συμβῇ ἐποφλῆσαι αὐτὸν διαφόροις προσώποις, ἔτι κἀμοὶ τῷ δεσπότῃ· ἀναγκάζομαι γὰρ ἀναγαγεῖν τότε εἰς μέσον τὸ φορτίον, καὶ εἴτι συναχθῇ ἐκ τῶν οὕτω διαπραθέντων φορτίων, ἀναλόγως διαιρεῖται ἐπ' ἐμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν δανειστῶν·) οὐ προτιμηθήσομαι.

τουτέστι κἂν ὅσα ἔχῃ τὸ πεκούλιον χρεωστεῖ τῷ δεσπότῃ, ὥστε νοεῖσθαι μηδὲ ἐν πεκουλίῳ εἶναι· ἐπὶ γὰρ τῆς τριβουτορίας οὐ γίνεται τῶν δεσποτικῶν χρεῶν ἐξαίρεσις οὔτε μείωσις τοῦ πεκουλίου.

στεφ. μὴ ἐναντιούσθω. τῷ γὰρ εἰδέναι καὶ σιωπᾶν συναινεῖν ὁ δεσπότης ἐπὶ τῆς τριβουτορίας δοκεῖ καὶ κατέχεται τῇ τριβουτορίᾳ. οἶδας δὲ μαθὼν ἐν τῷ α' διγ. τῆς ἐξερκιτορίας, ὅτι εἰς τὸ χώραν γενέσθαι τῇ τριβουτορίᾳ ταὐτόν ἐστιν, εἴτε SCIENTIA *εἴτε* VOLUNTATE *τοῦ δεσπότου οἰκέτης ἐνεπο[ρεύ]ετο. καὶ οὕτω q) γὰρ τῇ τριβουτορίᾳ γίνεται χώρα ἐπὶ τῆς ἐμπορίας μέντοι τῆς κατὰ γῆν. διὰ τοῦτο γὰρ ἀσφαλ . . ἐνταῦθα ποιῶν ὁ νόμος τὴν σκιεντίαν εἶπε τίκτειν τὴν τριβουτορίαν, ἐπειδὴ κοινῶς περὶ r) πάσης ἐμπορίας ἐν τῷ παρόντι τι. διαλέγει, τουτέστι καὶ περὶ τῆς [κατὰ] θάλατταν s) καὶ περὶ τῆς κατὰ γῆν· ἐπὶ ἑκατέρας γὰρ τούτων ἡ σκιεντία τὴν τριβουτορίαν καὶ οὐ τὴν εἰς ὁλόκληρον καταδίκην εἰσάγει· εἰ*

non prohibeant. Tributoria locum habet et in servo et in filiisfamilias et in iis, qui bona fide serviunt, et in usufructuariis, si merx ex peculiis [ad dominum] pertinentibus sit.

[*Anonymi.* Non contrarium est dig. 7. Hic enim non institor est, qui contraxit, neque ad hoc, ut obligatus fieret, sed ad probationem debiti cautionem scripsit. Lege them. 3 dig. 5 tit. 5 lib. III. Et dicit etiam lib. XVI tit. 3 dig. 26 them. 8, si tibi scriptum sit, habere me a te pecuniam et te habere a me, ex epistola nullam nasci obligationem, sed sufficere ad probationem rei a te depositae.]

2. [*Steph. ad l. 1 pr. verb: de peculio dumtaxat*]. Scilicet quum in de peculio actione condemnatio dupliciter fiat, peculiotenus dico et quatenus in rem versum est, si non de peculio solum sed de in rem verso conveniatur, apparet eum non integrum deducere posse: ob in rem versum enim qui obligatus est, etiam ex propria substantia praestat.

3. [*Steph. ad l. 1 pr. verb: cuius peculii*]. Peculium est quod superest post deductionem non solum eorum, quae domino debentur, sed eorum quoque, quae debentur his, qui sub eadem potestate sunt, ut Neratius lib. sequenti tit. 1 dig. 10 (9 §. 3) dicit. Nec credat quis definitionem peculii hoc loco traditam mancam esse: nam id etiam, quod his, qui sub eadem potestate sunt, debetur, ipsi principaliter domino deberi videtur, ut Ulpianus dicit lib. sequenti tit. 1 dig. 9.

4. *Anon. [ad l. 1 pr.]* Quatenus, ut sequenti themate dicit, eandem conditionem cum reliquis creditoribus habet.

5. [*Steph. ad l. 1 §. 2 verb: non accipimus*]. In tributoria actione, quae a distribuendo nomen habet, (— movetur autem, quando servus meus in peculiari merce negotiatur, et cum eo contractum est, et forte variis personis, atque etiam mihi domino debet: tunc enim mercem in medium proferre cogor, et si quid ex distractione mercium redactum sit, pro rata inter me et reliquos creditores distribuitur: —) praelationem non habebo.

6. [*Steph. ad l. 1 §. 2 verb: etiamsi nihil sit*]. Hoc est etiamsi omne, quod peculium continet, domino debeat, ut nihil intelligatur in peculio esse: in tributoria enim actione dominica debita non deducuntur nec peculium minuitur.

7. *Steph. [ad l. 1 §. 3 verb: non protestatur]*. Ne tibi adversetur. In tributoria enim actione dominus, si sciat et taceat, consentire videtur, et tributoria tenetur. Didicisti vero dig. 1 [§. 20] *de exercitoria*, ut locus fiat tributoriae, nihil referre, utrum scientia an voluntate domini servus negotiatus sit. Nam etiam sic tributoriae locus est, nimirum in negotiatione per terram. Ideo lex hoc loco .... scientiam dixit tributoriam parere, quia in hoc tit. communiter loquitur de omni negotiatione, id est tam de ea, quae per mare, quam de ea, quae per terram exercetur; utrimque enim scientia tributoriam, non condemnationem in solidum

28) Cod. *ἐξωτικῷ.*

29) *Heimb. μηδέν.*

h) Cod. *οὐσι,* ita tamen, ut spatium aliquot literarum in albo relictum sit.

i) Cod. *ᾗ.*

k) Cod. *ᾗ τοῦ φορτίου.*

l) Hoc scholium perperam hoc loco repetitum est, quum ad tit. superiorem pertineat, ubi nro. 70 positum reperitur. Illinc etiam emendes, quae hoc loco corrupta sunt.

m) Expl. fol. 187. 192. Inc. fol. 63. 64.

n) Cod. *μήν.*

o) Cod. *η'.*

p) Cod. *δεςριβουε.*

q) In Cod. sigla o conspiciebatur.

r) Cod. *ἐπί.*

s) Cod. *τῆς θαλάττας.*

λέγομεν. εἰδὼς γὰρ ὁ δεσπότης καὶ μὴ διαμαρτυρόμενος καὶ ἀντειπὼν ἐνέχεται τῇ τοιαύτῃ ἀγωγῇ.

Ἁρμόζει δὲ ἐπὶ παντὸς ὑπεξουσίου, καὶ τοῦ καλῇ πίστει δουλεύοντος ἐλευθέρου τε καὶ δούλου ἀλλοτρίου, καὶ τοῦ ἐν χρήσει δουλεύοντος.

[β′. Παῦλ.] Ἐὰν μέντοι τὸ πεκουλιάριον φορτίον, εἰς ὃ πραγματεύεται, ἀνήκει τῷ ἐναγομένῳ.

Nam si dominus sciat, et non protestetur et contradicat, hac actione tenetur.

Competit autem in quolibet alienae potestati subiecto, et in eo, qui bona fide servit, sive liber homo sive servus alienus sit, et in servo usufructuario. L. 1. §. 4. 5. D. XIV. 4.

II. *Paul.* Si tamen merx peculiaris, in qua negotiationem exercet, ad eum qui convenitur pertinet. L. 2. D. eod.

μέντοι κοινὸν ὡς εἴρηται πραχτ. τ . . [t]) ἑκατέρας ἐμπορίας ποιούμενος BOULUNTATEM εἶπεν, ἀνάγκη ἦν αὐτὸν διαστεῖξαι καὶ εἰπεῖν, ὅτι βουλουντάτε ἐπὶ μὲν τῆς κατὰ θάλατταν ἐμπορίας εἰς ὁλόκληρον τίκτει καταδίκην, ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ γῆν πρὸς τὸ τριβοῦτον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α′ [u]) τῆς ἐξερκιτωρίας διγ. ἐφ᾽ ὧν δὲ θεμάτων ἁρμόζει ἡ τριβουτορία, φαμὲν εἰς τοῦτο ἁρμόττειν, εἰς τὸ δύνασθαι τοὺς δανειστὰς προσιέναι τῷ ἄρχοντι καὶ αἰτεῖν γίνεσθαι τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν· οὔτε γὰρ εὐθὺς τὴν ἀρχὴν ἡ τριβουτορία κατὰ τοῦ δεσπότου παρέχεται, εἰ μὴ ἄρα καὶ αὐτὸς διαμάχεται τὴν ἀρχὴν μὴ ὀφείλεσθαι . . τοῖς ἐπὶ φυτ . . . . ἐδε . . τ . ρ . . [v]), ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ τέλει τοῦ ζ′ διγ. φησί· ἀλλὰ τοῦ ἄρχοντος ἐκ προσελεύσεως [w]) τῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν κελεύσαντος γενέσθαι τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν καὶ τοῦ δεσπότου κακούργως ἐναχθέντος [x]) περὶ αὐτὴν καὶ ἀποκαλύψαντός τινα τῶν πεκουλιαρίων φορτίων· τότε γὰρ ἐνάγεται τῇ [y]) τριβουτορίᾳ ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης ὡς μὴ διανείμας ἢ ἧττον διανείμας μὲν τὰ [z]) πεκουλιάρια φορτία. καὶ τοῦτο μανθάνεις ἐν . . . [a]) τι., σαφέστερον δὲ δι᾽ ὧν ὁ Οὐλπιανὸς [b]) ἐν τῷ τελευταίῳ διγ. τοῦ παρόντος τι. β′ [c]) φησίν.

σῆ. ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ δούλου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐλευθέρου ὑπεξουσίου τῇ τριβουτορίᾳ γίνεται χώρα. τοῦτο δὲ αὐτὸν δυνατόν ἐστι μαθεῖν, ἐξ ὧν ὁ Γάϊος ἐν τῷ β′ διγ. [d]) τοῦ παρόντος τι. φησί, σαφέστερον δὲ αὐτὸ παραδίδωσιν ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α′ διγ. κζ′.

ἐνάγεται γὰρ καὶ ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐπὶ μόνοις τοῖς προσπορίζομένοις αὐτῷ, ἔνθα [ὡς ε]ἰ[κὸς] ἐξ ῥὲ βὲλ ἐξ ὀπέρις ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο. [e])

καὶ πῶς δυνατὸν ἐπὶ τῷ βόνα φίδε δουλεύοντι τὸν βόνα [f]) φίδε νεμόμενον ἐπὶ μόνοις τοῖς ἐξ ῥὲ βὲλ ἐξ ὀπέρις ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν; εἰ γὰρ εἴποι, ὅτι ἐπὶ τούτοις μόνον ὀφείλω ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν, οὐ μὴν ἐπὶ τοῖς ἐξ USUCAPIONE [g]), δῆλον ὡς οἶδεν τοῦ δουλεύοντος τὴν κατάστασιν καὶ εὑρίσκεται μάλα φίδε νεμόμενος. στεφ. τὸ εἰρημένον, [ὅτι] [h]) ἐπὶ τοῖς προσπορίζομένοις αὐτῷ τῇ τριβουτορίᾳ κατέχεται, ὅσον ἧκε πρὸς τὸν νόμον εἴρηται τῷ νομικῷ· οἶδεν [i]), ὡς ἐπὶ τούτοις μόνοις ὀφείλει ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν. θεμάτισον οὖν, ὅτι οἰκέτης [k]) νομιζόμενος [τοῦ] δεσπότου τὴν ἀρχὴν ἐπραγματεύετο, πρὶν ἢ δὲ γένηται διανέμησις [l]) ἐγνώσθη ἀλλότριος ὢν ὁ οἰκέτης ἢ καὶ ἐλεύθερος· δύναται ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐπὶ μόνοις ἐξ ῥὲ βὲλ ἐξ ὀπέρις ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν, ἅπαξ τῶν ἐξ ῥὲ βὲλ ἐξ ὀπέρις προσπορισθέντων αὐτῷ. εἶπον δέ σοι πολλάκις, ὅτι ἀρξάμενος ὁ βόνα φίδε νομεὺς [m]) οὐκ ἰντερουμπεύεται διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εἰδήσεως.

τοῦτο [οὐ] [n]) μόνον πρὸς τὸν [o]) βόνα φίδε νομέα καὶ πρὸς τὸν οὐσουφρουκτουάριον [p]), ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν πατέρα νόησον. ἐπειδὴ γὰρ σήμερον τ . . . . . . προσπορίζεται τῷ πατρί, καὶ αὐτὸς εἰκότως ἐπὶ μὲν τοῖς προσπορίζομένοις αὐτῷ τριβουτορίᾳ

inducit. Quodsi lex communem [tractatum] de utraque negotiatione faciens voluntatem dixisset, necessario distinguendum erat et dicendum, voluntatem quidem in negotiatione marina condemnationem in solidum inducere, in terrestri vero negotiatione tributionem, ut didicisti dig. 1 [§. 20] *de exercitoria*. Quibus autem casibus tributoria competit, eam ad hoc competere dicimus, ut possint creditores iudicem adire et postulare mercium tributionem; neque enim statim initio tributoria adversus dominum datur, nisi forte ipse initio contenderit non deberi [credituribus], ut Ulpianus dicit dig. 7 in fine [§. 4]: sed quum iudex postulantibus creditoribus peculiarium mercium distributionem fieri iusserit, et dominus dolose circa eam versatus sit et nonnullas merces peculiares occultaverit: tunc enim tributoria convenitur dominus servi, utpote qui non distribuerit vel non omnes merces peculiares distribuerit. Et hoc quidem discis tit... magis etiam perspicue ex his quae tradit Ulpianus dig. ultimo huius tit......

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Nota: non solum in servo, sed etiam in libero sub potestate constituto tributoriae locus est. Idem disci potest ex his, quae Gaius dig. 2 huius tit. dicit: clarius autem idem tradit lib. sequenti tit. 1 dig. 27 [pr.].

9. [*Steph. ad l.* 2]. Nam etiam bonae fidei possessor super his tantum convenitur, quae ei acquisita sunt, si nimirum servus in his, quae ex re vel ex operis acquisita sunt, negotiatus sit.

10. [*Steph. ἐρωταπόκρ. ad l.* 2]. Quomodo autem in eo, qui bona fide servit, bonae fidei possessor solum eorum, quae ex re vel ex operis acquisita sunt, tributionem facere potest? Nam si dicat: horum tantum distributionem facere debeo, non eorum, quae ex ...., apparet eum novisse statum scientis et malae fidei possessor esse intelligitur. *Steph.* Quod dictum est, tributoria eum teneri ob ea, quae ipsi acquisita sunt, dictum est ICto, quantum ad legem pertinet; sciebat [enim], in his tantum eum distributionem facere debere. Pone igitur eum negotiatum esse, qui initio servus domini esse credebatur, antequam vero distributio fieret, cognitum esse, eum alienum servum esse vel etiam liberum; hoc casu bonae fidei possessor eorum tantum, quae ex re vel ex operis sunt, distributionem facere potest, postquam semel ei acquisita sunt, quae ex re vel ex operis provenerunt. Enimvero saepius tibi dixi, possessionem bona fide inchoatam non interrumpi scientia superveniente.

11. [*Steph. ad l.* 2]. Hoc non solum de bonae fidei possessore et de usufructuario intelligas, sed etiam de patre. Quum enim hodie [non omnia] patri acquirantur, ipse quidem de his, quae ei acquiruntur, si filius

---

t) Legerim τρακτάτον.

u) Cod. ια′.

v) Forte κρεδίτωρας.

w) Cod. πορείσεως.

x) Sic Codex: sed videtur hoc verbum corruptum esse.

y) Cod. ἡ.

z) Etiam hic corruptela latet.

a) An ἐν τῷ γ′ τι.;

b) In nostris editionibus dig. ult. huius tituli *Iuliano* inscribitur.

c) Lege sive δ′ sive καὶ βι.

d) Fortasse quae nobis est l. 1 §. 5, *Stephano* erat l. 2 cum inscriptione *Gaii*.

e) Hoc nonnisi fragmentum est indicis vel παραγραφῆς *Stephani*: aliud fragmentum extare videtur schol. b. II. 350 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 232.

f) Cod. μάλα, quod omnino corrigendum erat, ut quaestio sensum haberet.

g) An: *eius occasione?*

h) Deest in Cod.

i) Haec corrupta esse crediderim.

k) Legeram in Cod. αειτο.

l) Cod. διατίμησις.

m) Malim: ἀρξαμένη βόνα φίδε νομῇ.

n) In Cod. deest.

o) Cod. τό.

p) Cod. τὸν οὐσουκαπίονα.

L. 3. pr. D. XIV. 4. γ'. PAUL.[30]) Ἐὰν δύο ὦσι δεσπόται γινώσκοντες[31]), ἕκαστος αὐτῶν καὶ μόνος ἐνάγεται. εἰ δὲ καὶ ὁ εἷς ἀγνοεῖ, καὶ ἐνάγεται ὁ γινώσκων, ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ χρεωστούμενον τῷ ἀγνοήσαντι. εἰ δὲ χωρήσει ὁ συναλλάξας κατὰ τοῦ ἀγνοήσαντος, οὐκ ἔχει χώραν ἡ εἰρημένη ἀγωγή, ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή· καὶ ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ ἑκατέρῳ χρεωστούμενον. τοῦτο γὰρ γίνεται καὶ αὐτοῦ τοῦ γινώσκοντος ἐναγομένου τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

§. 1. Ἡ εἴδησις τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ κουράτωρος τοῦ μαινομένου, οὐ μὴν ἡ τοῦ ἀνήβου εἰσάγει τὴν διαιροῦσαν μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως τὸ κέρδος ἀγωγήν. ἀπὸ δὲ τοῦ δόλου τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ κουράτωρος εἰς μόνον τὸ περιελθὸν ἐνέχονται καὶ εἰς τὸ ἐκχωρῆσαι τὰς κατὰ τῶν κηδεμόνων ἀγωγάς.

§. 2. Ὁ[32]) ἄνηβος, εἰ δεκτικός ἐστι δόλου, ἐνέχεται

III. *Paul.* Si duo sint domini et ambo sciant, uterque solus convenitur. Sed si unus ignorat, et qui scit convenitur, deducitur solidum id, quod ignoranti debetur. Sed si qui contraxit ignorantem convenerit, dicta actio locum non habet, sed de peculio actio: et quod utrique debetur, integrum deducitur. Hoc enim fit si vel is, qui scit, actione de peculio conveniatur.

Scientia tutoris et curatoris furiosi, non etiam pupilli inducit actionem, quae inter dominum et eos, qui contraxerunt, pro rata portione lucrum distribuit. Ex dolo autem tutoris et curatoris in id dumtaxat, quod ad eos pervenit, tenentur, et ut actiones adversus tutores vel curatores praestent.

Pupillus, si doli capax sit, ex dolo suo tene-

κατέχεται τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ σκιεντίᾳ αὐ[τοῦ ἐμπ]ορευομένου· ἐπὶ δὲ τοῖς μὴ προσποριζομένοις αὐτῷ οὐ κατέχεται, εἰ μὴ κατὰ τὸν [τοῦ] οὐσουφρούκτου[q]) λόγον.

εἰ ἐπίκοινος δοῦλος ᾖ ἐμοῦ καὶ σοῦ, [καὶ οἱ] δύο ᾔδειμεν, ἑκάτερος εἰς τέλειον ἐνάγεται. εἰ δὲ καὶ σὺ ᾔδεις καὶ ἐγὼ ἠγνόουν, εἰ μὲν κατὰ σοῦ κινηθῇ, τὸ ἐμοὶ κεχρεωστημένον ὑπεξαιρεῖται· εἰ δὲ κατ' ἐμοῦ, τὸ ἑκατέρῳ, ὥσπερ εἰ καὶ κατὰ σοῦ κινηθῇ δὲ πεκουλίο.

δύναται γὰρ ὁ τὴν τριβουτορίαν ἔχων εἰ βούλεται κινεῖν δε πεκουλίο, θατέραν δὲ τούτων ἐπιλεξάμενος ἐπὶ τὴν θατέραν μεταβαίνειν οὐ δυνήσεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

ἡ εἴδησις τοῦ ἐπιτρόπου ἢ κουράτωρος τίκτει τριβουτορίαν κατὰ τοῦ ἀνήβου ἢ μαινομένου· εἰ δὲ κακῶς μερίσει ὁ κηδεμών, εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτοὺς ἐνάγονται· εἰ δὲ εὔπορος ᾖ ἐπίτροπος, εἰς τέλειον ἐνάγεται ὁ ἄνηβος, ἵνα ἐκχωρήσῃ τὴν τουτέλαν. ἡ εἴδησις τοῦ ἀνήβου οὐ τίκτει τριβουτορίαν, ἀλλ' ὁ δόλος[r]), εἰ ἐστὶ πρόξιμος πουβερτάτι. εἰ καὶ ἡβήσας δόλον ποιήσει, κατέχεται, ὥσπερ καὶ ὁ μαινόμενος ἀνανήψας. ἡ εἴδησις καὶ ὁ δόλος[s]) τοῦ προκουράτωρος βλάπτει τὸν πρωτότυπον.

ὡς γὰρ τινος καὶ περιελθόντος εἰς αὐτὸν ἐκχωρεῖ τὴν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου τουτέλαν, ὡς δηλοῖ ἡ ἑπομένη[t]) ἐπείτοιγε .... τεπως αυκτορος ἐπιτρόπου σκιεντία αυτ. πουπιλλ. οἰκέτ.. ἐπ.......... ἐὰν δόλον[u]) περὶ τὴν τῶν φορτίων ἐποίησε διανέμησιν, αὐτὸς ὡς εἶ[πον] ὁ ἐπίτροπος τριβουτορίᾳ οὐκ ἐνάγεται, μήτε δεσπότης ὢν τοῦ οἰκέτου μονω οὐσουφρούκτον[v]) ..... αυτω ... ἁπλῶς μὴ ὑποκείμενον μήτε συμπαραλαμβανόμενον τῇ σημασίᾳ τοῦ ποτεστάτε. [οὐδὲ προ]κουράτωρ ἐνάγεται, κἂν εἰ σ[κιεντίᾳ] αὐτοῦ ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἐνάγεται ὁ πρωτότυπος· ἐν ᾧ δὲ μὴ ὁ [πρωτότυπος] δόλον ἐποίησε μήτε περιῆλθεν εἰς αὐτόν τι[w]) ἀπὸ δόλου τοῦ προκουράτωρος, ἐκχωρεῖ τὴν κατ' αὐτοῦ μανδάτι· μανθάνεις γὰρ ἐν τῷ ς' τοῦδε τοῦ συντάγματος βι. πολλάκις συμβαίνειν τινὰ ἔχειν ἀγωγήν, ἐπειδὴ ἐνάγεται, καὶ ἐνάγεσθαι αὐτόν, ἐπειδὴ ἔχει ἀγωγήν, τουτέστιν εἰς ἐκχώρησιν αὐτῆς.

ση. ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐπίτροπός ἐστιν ὁ τὸν δόλον πεποιηκώς, τότε ἡ τριβουτορία δίδοται κατὰ τοῦ πουπίλλου, οὐκ εἰς ὁλόκληρον τὸ ὑποκλαπὲν φορτίον, ἀλλ' εἰς τὸ περιελθὸν εἰς τὸν ἄνηβον καὶ εἰς ἐκχώρησιν ἀγωγῶν· εἰ δὲ αὐτὸς ὁ πούπιλλος τὸν δόλον εἰργάσατο, τότε οὐ μόνον εἰς ἔτι γέγονε πλουσιώτερος, ἀλλ' εἰς τὸ ὑποκλαπὲν φορτίον ἡ τριβουτορία δίδοται κατ' αὐτοῦ.

ὥστε πρόξιμός ἐστι πουβερτάτις. ὁ γὰρ τοιαύτης ὢν ἡλικίας τοῦ[x]) δόλου δεκτικός ἐστι, καὶ κ.οπὴν καὶ ὕβριν πλημ-

cius sciente eo negotietur, tributoria tenetur: de his autem, quae non acquiruntur, non tenetur, nisi ususfructus ratione.

12. [*Cyr. l. 3 pr.*] Si servus mihi et tibi communis sit, et ambo scierimus, uterque in solidum convenitur. Sed si tu scieris et ego ignoraverim, si quidem adversus te actum sit, deducitur quod mihi debetur: sin adversus me, quod utrique, sicuti et si de peculio adversus te actum sit.

13. [*Steph. ad l. 3 pr. verb: ipse de peculio*]. Nam potest, qui tributoriam habet, si velit, de peculio agere: altera autem electa ad alteram transire non potest, ut Ulpianus dig. 9 [§. 1] huius tit. dicit.

14. [*Cyr. l. 3 §. 1. 2 l. 4. 5 pr.*]. Scientia tutoris et curatoris tributoriam adversus pupillum vel furiosum parit: et si curator male tribuerit, conveniuntur in id quod ad eos pervenit: sed si tutor solvendo sit, in solidum pupillus convenitur, ut tutelae actionem praestet. Scientia pupilli tributoriam non parit, sed dolus, si proximus pubertati sit. Si pubes factus dolum admiserit, tenetur, sicuti etiam furiosus sanae mentis factus. Scientia et dolus procuratoris domino nocet.

15. [*Steph. ad l. 3 §. 1 verb: hactenus tenebitur*]. Scilicet quasi aliquid ad eum pervenerit, tutelae actionem adversus tutorem praestat, ut ostendit .... —.— si dolum in distributione mercium admiserit, ipse, ut dixi, tutor tributoria non convenitur, quia nec dominus servi est nec [usumfructum in eo habet, nec] simpliciter habet subiectum et notione potestatis comprehensum. Etiam procurator non convenitur, licet sciente eo servus domini negotiatus sit, sed convenitur dominus: si tamen dominus dolum non admiserit nec aliquid ad eum ex dolo procuratoris pervenerit, mandati actione adversus eum competente cedit. Discis enim lib. VI huius partis, saepenumero evenire ut quis actionem habeat, quia convenitur, et conveniatur, quia actionem habet, hoc est ut ea cedat.

16. [*Steph. ad l. 3 §. 1*]. Nota: si quidem tutor dolum admiserit, tributoria adversus pupillum datur, non de integra merce subtracta, sed ad id, quod ad pupillum pervenit, et ad actiones cedendas: sin autem ipse pupillus dolum admisit, non solum in quantum locupletior factus est, sed de merce subtracta tributoria adversus eum datur.

17. [*Steph. ad l. 3 §. 2 verb: eius aetatis*]. Nimirum si proximus sit pubertati. Nam qui eius aetatis

30) Lege cum *Heimb:* Οὐλπιανοῦ. Vapulat librarius: alioquin *Idem* inscribendum erat.

31) Cod. γινώσκεται.

32) Cod. haec praecedentibus iungit.

q) Cod. οὐσουκαί ....

r) Cod. δοῦλος.

s) Cod. δοῦλος.

t) Forte διάταξις.

u) Forte: ὁ πομπώνιος.

v) Cod. δοῦλον.

w) Legerim: μήτε οὐσούφρουκτον ἔχων ἐν αὐτῷ καὶ ἁπλῶς.

x) Cod. τῆς τοῦ.

ἐξ οἰκείου δόλου[33]), *εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἴδησις αὐτοῦ πρὸς τὴν πραγματείαν οὐκ ἀρκεῖ.*

δ'. Paul. *Εἰ δὲ ὁ μὲν ἡβήσας, ὁ δὲ νήψας πλημμελήσει*[34]) *δόλον, ἐνέχεται.*

[ε'. *Οὐλπ.*] *Ὁ δὲ δόλος καὶ ἡ εἴδησις τοῦ φροντιστοῦ βλάπτει με.*

Ἐὰν δοῦλος τοῦ δούλου μου πραγματεύσηται, εἰ μὲν οἶδα, ἐνέχομαι τῇ διαιρούσῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως ἀγωγῇ. εἰ δὲ ἀγνοῶ καὶ γινώσκει ὁ δοῦλός μου, εἰς τὸ πεκούλιον αὐτοῦ ἐνάγομαι, καὶ ὑπεξαιρεῖται τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου τοῦ δούλου μου τὸ κεχρεωστημένον μοι, οὐ μὴν καὶ τὸ τῷ δούλῳ μου ἐποφειλόμενον. εἰ δὲ γινώσκομεν οἱ δύο, ἐνάγομαι τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ ὀνόματι

tur, quamvis scientia eius non sufficiat ad negotiationem.

IV. *Paul.* Si vero ille pubes, hic sanae mentis factus dolum admiserit, tenetur. L. 4. D. XIV. 4.

V. *Ulp.* Dolus autem et scientia procuratoris mihi nocet. L. 5. pr. D. eod.

Si vicarius servi mei negotietur, si quidem sciam, teneor actione, quae inter me et eos, qui contraxerunt, pro rata distribuit. Si vero ignorem et servus meus sciat, de peculio eius mecum agitur, et de peculio vicarii deducitur, quod mihi debetur, non etiam id, quod ordinario debetur. Sed si uterque scierimus, de peculio convenior servi ordinarii nomine, et tributoria vicarii nomine, et distribuitur id, quod mihi §. 1.

μελεῖ καὶ κατέχεται φούρτι καὶ ἰνιουριάρουμ, ὥς φησι γάϊος ἐν τῷ ν'[y]) *βι. τί. τελευταίῳ διγ. ρια'.*

ἀνων. ὅτε πλησιάζει τῇ ἥβῃ· ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ κλοπῆς καὶ ὕβρεως ἐστι δεκτικός, ὡς βι. ν' τί. ιζ' διγ. ρι'[z]) γαΐου. ἀνάγν. τί. τ[οῦ αὐτοῦ] διγ. ρϛ' καὶ βι. ιε'[a]) τί. [α'] διγ. κα' καὶ βι. κϛ'[b]) τί. θ' διγ. α'[c]).

τοῦτο μὴ δέξῃ πρὸς ἀντιδιαστολήν· ἔγνως γὰρ ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ὅτι κἂν ἄνηβος ἔτι τυγχάνων ὁ πουπίλλος δόλον τινὰ περὶ τὰ φορτία ποιήσῃ, δίδοται κατ' αὐτοῦ ἡ τριβουτορία, ἐν ᾧ δόλου τυγχάνουσι δεκτικοί[d]).

τί οὖν; ὡς ἔτυχεν εἴρηται τῷ νομικῷ τόδε· ὁ μὲν ἡβήσας[e]); οὐδαμῶς. ἐπειδὴ γὰρ ἐφήβου γενομένου τοῦ πουπίλλου καὶ παυσαμένου τελεῖν ὑπὸ τὸν ἐπίτροπον, οὗτινος σκιεντίᾳ ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο, εἰκὸς ἦν τινας διαμάχεσθαι καὶ λέγειν, μηκέτι χώραν ἔχειν τὴν τριβουτορίαν κατὰ τοῦ πουπίλλου· τὴν τοιαύτην ἀμφιβολίαν φθάνων ὁ παῦλός φησι, κἂν ἔφηβος γενόμενος ὁ πουπίλλος καὶ παυσάμενος τελεῖν ὑπὸ τὸν ἐπίτροπον δόλον τινὰ περιποιήσῃ, τῇ τριβουτορίᾳ κατέχεται.

σημ. ὅτι ἀπὸ τοῦ δόλου τοῦ προκουράτωρος δίδοται κατὰ τοῦ πρωτοτύπου τριβουτορία. γενικὸν δὲ θεματίσον τὸν προκουράτορα, εἰδὼς καὶ τοῦτο, ὡς ἐν ᾧ μηδὲν[f]) εἰς αὐτὸν τὸν πρωτότυπον περιῆλθεν, εἰς ἐκχώρησιν ἐνέχεται ἀγωγῶν, ὡς ἐν τῷ γ' διγ. σοὶ παραδέδωκα.

εἰ βικάριο. ὁ οἰκέτης[g]) καὶ ὁ μὲν δεσπότης ἠγνόει ὁ δὲ ὀρδινάριος ᾔδει, ἢ τὸ ἐναντίον, τὸ κεχρεωστημένον τῷ εἰδότι[h]) οὐχ ὑπεξαιρεῖται· εἰ δὲ ἕκαστος ᾔδει, ἡ τριβουτορία κινεῖται[i]) ὀνόματι τοῦ βικαρίου, ἡ δὲ πεκουλίο[k]).

Θεόφιλος μὲν ὁ μακαρίτης ὀνόματι τοῦ βικαρίου φησὶ τὴν δε πεκουλίο δίδοσθαι· κάλλιον δὲ εἰπεῖν[l]) ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου τὴν δε πεκουλίο τριβουτορίαν παρέχεσθαι, ἵνα ταύτῃ τῇ τριβουτορίᾳ δε πεκουλίο παρεχομένῃ ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου φέρηται εἰς μέσον τὰ φορτία, ἐφ' οἷς ὁ βικάριος ἐπραγματεύετο, καὶ ὑπεξαιρεθῇ εἰς [ὁλόκληρον] τὸ αὐτῷ τῷ ὀρδιναρίῳ[m]) φυσικῶς ὀφειλόμενον ὑπὸ τοῦ βικαρίου, ὥσπερ γὰρ εἰ ἐλεύθερος ἦν ὁ τοῦ βικαρίου δεσπότης, τὴν οἰκείαν εἴδησιν πρὸς τὸ χρ . . . τῇ γενομένῃ παρ' αὐτοῦ ἐμπορίᾳ· κινεῖται οὖν ἡ τριβουτορία δε πεκουλίο ὀρδιναρίι νόμινε. καὶ αὐτὸς γὰρ σαφῶς[n]) τε καὶ ἰδικῶς ὁ οὐλπιανὸς ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ. φησίν, ὅτι, ἔνθα σκιεντίᾳ τοῦ δεσπότου καὶ

est, doli capax est, et furtum et iniuriam committit et furti et iniuriarum tenetur, ut dicit Gaius lib. L tit. ult. dig. 111 [pr.].

18. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 2]. Si pubertati proximus est: is enim furti et iniuriarum capax est, ut lib. L tit. 17 dig. 110 [111 pr.] Gaii. Lege eiusdem tit. dig. 196 (198) et lib. XV tit. 1 dig. 21 [§. 1] et lib. XXVI tit. 9 dig. 1.

19. [*Steph. ad l.* 4 *verb: pubes factus*]. Hic ne argumenteris a contrario: didicisti enim dig. praecedente, adversus pupillum, etsi impubes adhuc dolum in mercibus fecerit, tributoriam dari, si doli capaces sint.

20. [*Steph? ἐρωταπόκρ. ad l. c.*]. Quid igitur? ICto verba illa „*pubes factus*" temere dicta sunt? Minime. Sed si pupillus pubes factus sit et sub tutore, quo sciente servus negotiabatur, esse desierit, consentaneum erat nonnullos ambigere et dicere, tributoriae adversus pupillum non amplius locum esse: huic controversiae obviam iturus Paulus ait, pupillum, si pubes factus et tutela egressus dolum aliquem admiserit, tributoria teneri.

21. [*Steph. ad l.* 5 *pr. verb: Procuratoris*]. Nota, ex dolo procuratoris adversus dominum tributoriam dari. Ponas autem procuratorem generalem esse, et scias etiam hoc, si nihil ad dominum pervenerit, teneri eum ad actiones cedendas, ut dig. 3 tibi tradidi.

22. [*Cyr. l.* 5 §. 1]. Si vicarius negotietur, et dominus quidem ignoret, ordinarius vero sciat, vel vice versa, non deducitur, quod debetur ei qui scivit. Si uterque scierit, tributoria instituitur nomine vicarii, de peculio [nomine ordinarii].

23. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: de peculio eius*]. Beatus quidem *Theophilus* nomine vicarii de peculio actionem dari dicit; rectius autem dicetur, nomine ordinarii de peculio tributoriam dari, ut hac de peculio tributoria actione instituta nomine ordinarii merces in medium proferantur, in quibus vicarius negotiatus est, et quod ipsi ordinario (!) a vicario naturaliter debetur, integrum deducatur; perinde enim ac si liber esset vicarii dominus, ...; agitur igitur tributoria de peculio ordinarii nomine. Ipse enim Ulpianus dilucide et expresse infra in hoc dig. dicit, si sciente domino et sciente ordinario vicarius

33) Expl. fol. 63. 64. Inc. fol. 58. 53.

34) Cod. *πλημμελήσας*.

y) Cod. *η'*.
z) Sic Cod. habere videbatur.
a) In Cod. legebam: *κε'*.
b) Cod. *κ'*.
c) Expl. fol. 63. 64. Inc. fol. 58. 53.
d) Cod. *δεκτική*.
e) Haec verba: *ὁ μὲν ἡβήσας*, in textu Basilicorum occurrunt. Itaque existimaveris, schol. 19 et 20 *Anonymo* vindicandum esse, aut schol. 19 quidem *Stephani* esse, sed *ἐρωταπόκρισιν* recentiori scholiastae deberi, qui textum Basilicorum et *παραγραφὴν Stephani* eidem adiectam ob oculos haberet. Verumenimvero dicendi genus in hac responsione ita *Stephanum* sapit, ut potius verba illa „*ὁ μὲν ἡβήσας*" pro latinis „*pubes factus*" a recentioribus scholiastis interpolata esse credam.
f) Cod. *μηδέ*.
g) *Cyrilli* index valde corruptus hoc loco exhibetur. Initio legerim: *εἶχε βικάριον ὁ οἰκέτης*, vel: *εἰ βικάριος ἐπραγματεύσατο*.
h) Cod. *τὸ εἰ δόλ.*
i) Cod. *οὐ κινεῖται*.
k) Adde *ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου*.
l) Vide Gl. *de peculio eius* ad h. l.
m) Legendum videtur: *δεσπότῃ*.
n) In Cod. *φη̄* h. e. *φησι* legebam.

τοῦ δούλου μου, καὶ τῇ ἀγωγῇ τῇ διαιρούσῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συναλλαξάντων ὀνόματι τοῦ δούλου τοῦ δούλου, καὶ μερίζεται τὸ[35]) ἐμοὶ χρεωστούμενον[36]) καὶ τῷ δούλῳ μου. ἐπιλογὴν οὖν ἔχει ὁ συναλλάξας κινεῖν οἵαν βούλεται. εἰ δὲ ἠγνόησεν ὁ δοῦλός μου, ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ κεχρεωστημένον[37]) αὐτῷ παρὰ τοῦ δούλου[38]) αὐτοῦ.

et servo meo debetur. Qui igitur contraxit, eligere potest, qua actione experiri velit. Si vero ordinarius ignoravit, deducitur quod ei a vicario debetur.

L. 5. §. 2. D. XIV. 4. *Καὶ δούλης πραγματευομένης χώρα τῇ διαιρούσῃ ἀγωγῇ.*

Et si ancilla negotiatur, tributoriae actioni locus est.

σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο, ὀνόματι τοῦ βικαρίου τριβουτορία κατὰ τοῦ δεσπότου παρέχεται, ὀνόματι δὲ τοῦ ὀρδιναρίου δε πεκουλίο ὀρδιναρίου· ὥστε ἐν ᾧ σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο, δε πεκουλίο δίδοται ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου, καὶ ὥσπερ ἄν, εἰ ἐλεύθερος ἦν, ἐνήγετο τῇ τριβουτορίᾳ σκιεντίᾳ αὐτοῦ πραγματευομένου τοῦ βικαρίου, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ οἰκέτης ὢν οὐκ ἐνάγεται, ποιεῖ τὴν δε πεκουλίο δίδοσθαι κατὰ τοῦ δεσπότου, δῆλον δὲ οὐκ εἰς ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, ἀλλ᾽ εἰς ὅπερ ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο· καὶ τοῦτο γὰρ πεκούλιον τοῦ ὀρδιναρίου εἶναι νομίζεται. καὶ πᾶς γὰρ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ τριβουτορίᾳ ἐπὶ μόνοις τοῖς φορτίοις ἐνάγεται, ἐφ᾽ οἷς σκιεντίᾳ αὐτοῦ ὁ οἰκέτης[o]) ἐνεπορεύετο· μιμεῖται δὲ ὁ ὀρδινάριος δεσπότην.

ὑπεξαιρεῖται γὰρ εἰς ὁλόκληρον τὸ τῷ δεσπότῃ παρὰ τοῦ βικαρίου φυσικῶς ὀφειλόμενον, ἐν ᾧ μὴ σκιεντίᾳ αὐτοῦ[p]) τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐπραγματεύετο.

τοῦτο νόησον πρὸς τὸ μὴ ὑπεξαιρεῖσθαι εἰς ὁλόκληρον τὸ τῷ ὀρδιναρίῳ παρὰ τοῦ βικαρίου χρεωστούμενον· ὑπεξαιρεῖται γάρ, οὐκ εἰς ὁλόκληρον μέντοι, καθάπερ εἶπον, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ[q]) πρὸς τοὺς λοιποὺς δανειστάς, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγ. μανθάνεις ὑποκατιών.

ἰδοὺ ἐνταῦθα σῆ. ὅτι ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου τριβουτορία δε πεκουλίο δίδοται κατὰ τοῦ δεσπότου, ἐν ᾧ σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ οἰκέτης ἐπραγματεύετο.

ἰδοὺ πάλιν ἐνταῦθα σῆ. ὅτι σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο, καὶ ἐνάγεται ὁ δεσπότης τριβουτορίᾳ δε πεκουλίο χάριν τοῦ ὀρδιναρίου, καθὰ φθάσαντες εἴπομεν, δύναται καὶ [τὸ] τῷ ὀρδιναρίῳ χρεωστούμενον ὁ δεσπότης ὑπεξαιρεῖν, πλὴν οὐκ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλὰ πρὸς τὸ τρίβουτον, ἐν ᾧ καθὰ εἴρηταί σοι σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο· εἰ γὰρ ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, τότε οὐ πρὸς τὸ τρίβουτον ἀλλ᾽ εἰς ὁλόκληρον ἠδύνατο παρακατέχειν ὁ δεσπότης τὸ τῷ ὀρδιναρίῳ παρὰ τοῦ βικαρίου χρεωστούμενον.

κυρ. καὶ ὑπὲρ δούλης κινεῖται τριβουτορία, καὶ ὑπὲρ ἰνστιτούτορος τοῦ δούλου. κινεῖται δὲ ἐπὶ φορτίοις, οὐκ ἐπὶ πάσης πραγματείας. κἂν μὴ ἀπὸ[r]) τῶν φορτίων ἐχρεωστήθη ὁ δεσπότης, κἂν πρὸ[s]) τῆς πραγματείας κἂν ὕστερον, καλεῖται εἰς τὸ τρίβουτον. εἰ ὁ συναλλάξας τὰ φορτία εἰς ἐνέχυρον [λάβῃ][t]) καὶ τοῦ δεσπότου προτιμᾶται. καὶ τὸ τοῖς ὑπεξουσίοις τοῦ δεσπότου κεχρεωστημένον φέρεται εἰς τὸ τρίβουτον. εἰ ἑνὸς πολλοί εἰσι δεσπόται, καλοῦνται πάντες. οὐ πᾶν τὸ πεκούλιον φέρεται εἰς τὸ τρίβουτον, ἀλλὰ τὰ φορτία, ἤ, εἰ ἐπράθη, τὸ τίμημα αὐτῶν, καὶ τὰ χρέα τῶν συναλλαξάντων καὶ τὰ ἰνστρουμέντα τοῦ ἐργαστηρίου, οὐ μὴν τὰ ἔξωθεν, εἰ μὴ ἐκ τῶν φορτίων ἠγοράσθη. εἰ εἰς ἰδικὴν πραγματείαν δανείσω δούλῳ καὶ σὺ[u]) εἰς ἰδικὴν ἢ εἰς ἄλλο ἐργαστήριον, ἕκαστος ἐπὶ τοῖς φορτίοις, ὑπὲρ ὧν ἐδαπάνησε, κινεῖ. εἰ δὲ ἓν ἐργαστήριον ἦν, κἂν φαίνηται τὰ ἐκ τῶν νομισμάτων σου ἀγορασθέντα, ἅμα καλούμεθα, εἰ μὴ ὑπετέθη τὰ φορτία. εἰ δὲ ἐπώλησας πρᾶγμα τῷ δούλῳ [καὶ][v]) σώζεται, εἰ μὲν σατισφάκτον ἔπαθες, ἅμα καλούμεθα· εἰ δὲ μή, ἐκδικεῖς αὐτό. τὸ τρίβουτον κατὰ ἀναλογίαν γίνεται. διὸ ὁ πρῶτος κινήσας καυτίονα παρέχει, ὡς εἰ φανῶσιν ἄλλοι δανεισταί, ἀναδίδωσι τὸ περιττόν. παρέχει δὲ καυτίονα, ὅτι, κἂν δεσποτικὰ χρέα

negotietur, nomine vicarii tributoriam adversus dominum competere, nomine vero ordinarii de peculio ordinarii: itaque si sciente ordinario vicarius negotietur, de peculio competit nomine ordinarii, et sicut, si liber esset, tributoria conveniretur, quum sciente eo vicarius negotietur, ita etiam nunc, quippe servus conveniri non potest, efficit ut de peculio eius actio adversus dominum detur, nimirum non de integro peculio, sed de eo, in quo vicarius negotiatus est: nam etiam hoc ordinarii peculium esse intelligitur. Quilibet enim dominus, si tributoria conveniatur, de iis tantum mercibus convenitur, in quibus sciente eo servus negotiatus est: ordinarius autem dominum imitatur.

24. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: nec deducendum*]. Deducitur enim integrum, quod domino a vicario naturaliter debetur, si non sciente eo vicarius ordinarii negotiatus sit.

25. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: quod ordinario debetur*]. Hoc sic accipe, ne integrum deducatur, quod ordinario a vicario debetur: deducitur enim, sed non integrum, ut dixi, sed pro rata eorum, quae reliquis creditoribus debentur, ut in hoc dig. infra disces.

26. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: de peculio vero ordinarii*]. Ecce hic nota, nomine ordinarii tributoriam de peculio adversus dominum dari, si sciente ordinario servus negotiatus sit.

27. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: ut utrumque tribuatur*]. Ecce etiam hic nota, si sciente ordinario servus negotiatus sit, et dominus tributoria de peculio nomine ordinarii conveniatur, ut supra dixi, dominus etiam quod ordinario debetur deducere potest, non autem integrum sed secundum tributum, si quidem, ut dictum est, sciente ordinario vicarius negotiatus sit: sin ignorante eo, tunc non secundum tributum sed integrum, quod ordinario a vicario debetur, dominus retinere potest.

28. *Cyr.* [*l. 5 §. 2 — l. 7 §. 1*]. Et ancillae nomine tributoria agitur et nomine institoris servi. De mercibus autem instituitur, non de omni negotiatione. Etiamsi domino nil debeatur ex mercibus, et sive ante negotiationem sive postea debitum sit, in tributum vocatur. Si qui contraxit merces pignori accepit, etiam domino praefertur. Etiam quod his, qui in potestate domini sunt, debetur, in tributum venit. Si unius plures domini sunt, omnes vocantur. Non totum peculium in tributum venit, sed merces, vel, si venditae sint, pretium earum, et quae debentur a contrahentibus, et instrumenta tabernae, non autem quae extra haec habet, nisi ex mercibus comparata sint. Si ad separatam negotiationem credidero et tu ad separatam vel in aliam tabernam, uterque nostrum de mercibus agit, ob quas erogavit. Si vero una taberna fuit, licet extent quae pecunia tua comparata sunt, tamen simul vocamur, nisi merces obligatae fuerint. Si vero rem servo vendideris et extet, si quidem satis tibi factum sit, simul vocamur: sin minus, eam vindicas. Tributum pro rata fit: ideoque qui primus egit, cautionem praestat, se

35) Cod. τω.
36) Cod. χρεωστουμενω.
37) Cod. χρεωστημένον.
38) Cod. pro τοῦ δούλου habet δεσπότου.

o) Cod. δεσπότης.
p) Cod. κατά.
q) Malim παρ᾽ αὐτοῦ.
r) Cod. ὑπό.
s) Cod. ὑπό.
t) Deest in Cod.
u) Cod. σοί.
v) Deest in Cod.

Ἀδιάφορον[39]), εἴτε τῷ δούλῳ τις εἴτε τῷ προστήσαντι αὐτὸν συναλλάξει.

Οὐ πᾶν συνάλλαγμα, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τοῖς φορτίοις εἰσάγει τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος ἀγωγήν· καὶ μερίζεται, ὅπερ ἐκ τῶν φορτίων ἔχει ἢ κατὰ πρόφασιν αὐτῶν ἔσχεν.

Μερίζεται ὁ ἔχων ὑπεξούσιον τὸν συναλλάξαντα μετὰ τῶν δανειστῶν, εἴτε ἐπὶ τῷ φορτίῳ κεχρεώστηται εἴτε ὁθενδήποτε, καὶ εἴτε πρὸ τοῦ πραγματεύσασθαι τὸν ὑπεξούσιον ἐχρεωστήθη ἢ ἄλλοι αὐτοῦ ὑπεξούσιοι εἴτε μετὰ ταῦτα. εἰ δὲ τὰ φορτία τοῖς δανεισταῖς ὑπετέθη, προτιμῶνται τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ πολλοί εἰσιν οἱ δεσπόται, πᾶσι πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους μερίζεται.

Οὐ πᾶν τὸ πεκούλιον, ἀλλ' ἡ πραγματεία μερίζεται καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς [ληφθέν τε καὶ ὀφειλόμενον, ἀναφανῇ, (τί γάρ, ὅτι ὑπὸ αἵρεσίν ἐστιν;) ἀναδίδωσιν. δύναται ὁ δεσπότης παραχωρῶν τῶν φορτίων μὴ μερίζειν· διὸ εἴωθε ὁ πραίτωρ ἄρβιτρον εἰς τοῦτο διδόναι.

Nihil refert, utrum cum servo quis an cum eo, qui eum praeposuit, contraxerit. L. 5. §. 3. D. XIV. 4.

Non omnis contractus, sed qui mercis causa fit, tributoriam actionem inducit; et tribuitur, quod ex merce habet vel occasione eius consequutus est. §. 4. 5.

In tributum vocatur, qui in potestate habet eum, qui cum creditoribus contraxit, sive quid mercis nomine debeatur sive ex quacunque causa, et sive antequam is, qui in potestate est, mercaturam exercuerit, sive postea domino vel aliis, qui in eius potestate sunt, debitum sit. Sed si merces creditoribus suppositae fuerint, domino praeferuntur. Si vero plures domini sunt, omnibus pro rata debiti sui tribuitur. §. 6 — 10.

Non totum peculium, sed merx in tributum venit et quod ex ea receptum est et debetur, et peculium refusurum quod amplius habet, si alii creditores emerserint. Cavet autem se refusurum, etiamsi domini debita emerserint: quid enim, si conditionalia sint! Dominus potest non tribuere, si mercibus cedat: ideoque praetor arbitrum ad hoc dare solet. §. 11 — 13.

ἔγνως καὶ ἐν τῷ α'[w]) διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι καὶ ὑπὲρ θηλειῶν ἡ τριβουτορία παρέχεται.

σῆ. ὅτι οὐ πᾶν συνάλλαγμα πρὸς τὸν οἰκέτην γενόμενον εἰσάγει τὴν τριβουτορίαν, ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ τοῖς πεκουλιαρίοις φορτίοις συνήλλαξεν· οἷον ἐὰν οἰκοδομικὸς τυχὸν ὁ οἰκέτης τυγχάνων ἐνεπορεύετο εἰς λίθους καὶ εἰς γύψον, καί τις ἐπὶ τούτῳ συνήλλαξε πωλῶν ἢ δανείζων, ἔχει τὴν τριβουτορίαν, εἰ μέντοι μισθωσάμενός τις τὰς ὄπερας αὐτοῦ πρὸ χρόνου αὐτῷ παράσχεν, τὴν δε πεκουλίῳ μᾶλλον καὶ οὐ τριβουτορίαν δύναται κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν.

τυχὸν γὰρ τῶν φορτίων πραθέντων τὸ τίμημα ἔλαβεν ὁ δεσπότης, ἢ[x]) περμουτατίονα πρός τινα ποιησάμενος ἀντὶ[y]) τῶν φορτίων ἔλαβέ τινα.

σῆ. ὅτι ἡ τριβουτορία οὐ μόνον προφάσει τῶν φορτίων ἤτοι τῆς αὐτῶν ἀγοραςίας ἀλλὰ καὶ .... ἐναντιω[θῇ] τὸ κείμενον ἐν τῷ τελευτ ... διγ. ...... εἰρημένον γὰρ .... ἔχει ... . προνομιον .... τῷ συνυπεξουσίῳ .... εἰς ὁλόκληρον.

σῆ. ὅτι .... δανειστ.̃. καὶ αὐτ ...

νηπαι του δεσπότου. σῆ. αὐτὸ εἰδὼς ἐκ τοῦ ιη'[z]) καὶ ιθ' τῆς πιγνερατικίας διγ. ὅτι οὔτε οἰκέτης οὔτε ὑπεξούσιος ἐνεχυριάζειν δύναται μὴ ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ νβ'[a]) διγ. τῆς δεπεκουλίο, [ὅτι οὐ]δὲ ἓν προνόμιον προτιμᾶται τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ· προνόμιον γὰρ νόησον τὸ ἐν ταῖς περσοναλίαις [οὐ] μὴν [τοῖς] ἐνυπο[θήκοις διὰ] τὸ ἐνταῦθα σαφῶς εἰρημένον.

ἐναντιοφ. οἶδας ὅτι τότε δύνανται ἐνεχυριάζειν οἱ ὑπεξούσιοι, ὅτε [λι]β[έραν] ἔχουσι ...... χει ἐν αυτ. [ἀδμινισ]τρατίονα, ὡς διγ. ιη' τοῦ ιγ'[b]) βι. τί. ζ. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ τὸ εἰρημένον διγ. νβ' τοῦ α' τί. [τοῦ ιε' βι.] ..... γ' διγ. οε' καὶ βι.[c]) .... τί. ιζ' διγ. θ'.

οἷον .. ἄξιά ἐστι τὰ φορτία, λ' νομίσματα κεχρεώστηταί σοι δε λοιπ... δανειστ ... μ' δεῖ τοῖς .... τὰ δὲ λοιπὰ ιε' ....

τί γάρ; ὅτι πωλήσῃ τινὰ τῶν φορτίων ὁ οἰκέτης καὶ τὸ τίμημα λάβῃ ἀποθ.. τ.. αυτ.. προσελθ.. τῷ λοιπ. πεκουλ... σκοπὸν ἔχω μη ... πραγματεύεσθαι ἐν αὐτῷ.[d])

29. [*Steph. ad l.* 5 §. 2 *verb: ancilla*]. Didicisti etiam dig. 1 [§. 4] huius tit. etiam in feminis tributoriam dari.

30. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 4 *verb: omnis negotiatio*]. Nota, non omnem contractum cum servo initum tributoriam inducere, sed solum qui de peculiari merce initus est: puta si servus, qui architectus esset, in lapidibus et gypso negotietur, et quis in hoc cum eo contraxit vendendo vel mutuum dando, tributoriam habet, si quis vero operis servi conductis ante diem aliquid ei dederit, de peculio potius, non autem tributoria adversus dominum agere potest.

31. [*Steph. ad l.* 5 §. 5 *verb: receptum est*]. Forte enim dominus divenditis mercibus pretium accepit, vel permutatione cum aliquo facta pro mercibus alia accepit.

32. [*Steph. ad l.* 5 §. 7]. Nota, tributoriam non solum ob merces sive venditionem earum sed etiam .. .. contrarium videatur, quod traditum est || .... in solidum.

33. [*Steph. ad l.* 5 §. ?]. Nota.......................... ....

34. [*Steph. ad l.* 5 §. 8]. .... notes hoc et scias ex dig. 18 [§. 4] et 19 *de pigneraticia*, neque servum neque filiumfamilias rem obligare posse, nisi habeat liberam peculii administrationem. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur dig. 52 *de peculio*, nullum privilegium praeferri patri vel domino: hoc enim de privilegio personali accipe, non de pignore, secundum id, quod hoc loco perspicue dictum est.

35. *Enantioph.* [*ad l.* 5 §. 8]. Scis filiosfamilias tunc posse pignori obligare, si liberam habeant [peculii] administrationem, ut dig. 18 [§. 4 et dig. 19] lib. XIII tit. 7. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur dig. 52 tit. I lib. XV.......... dig. 75 et lib... tit. 17 dig. 9 (?).

36. [*Steph. ad l.* 5 §. ?]. Veluti merces ... dignae sunt, XXX aurei tibi debentur, reliquis creditoribus L: oportet .... reliquos autem XV.............. ......

37. [*Steph. ad l.* 5 §. 11]. Quid enim, si servus quasdam merces vendiderit et pretium acceperit, ... in eo negotiari.

39) Haec praecedentibus in Cod. iuncta sunt.

w) Cod. ια'.
x) In Cod. videbatur esse ο.
y) Pro ἀντὶ legebam ἀλλ ..
z) Cod. ις'.

a) Cod. videbatur habere ιη' vel ιβ'.
b) Cod. ιθ'. Forte καὶ ιθ' τοῦ ιγ'.
c) Forte: βι. η' τοῦ κώδ. τί. ιζ' διατ. θ'.
d) Expl. fol. 58. 53. Inc. fol. 110. 100.

καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς][40]) ἀγορασθὲν πεκούλιον[41]), καὶ τὰ ὄντα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ INSTRUMENTA. ταῦτα[42]) γὰρ ἀεὶ τῆς πραγματείας εἶναι πιστεύεται.

ex ea comparatum, et instrumenta quae in taberna sunt. Hae enim semper ex merce esse creduntur.

L. 5. §. 15. 16. 17. D. XIV. 4. Ἐὰν δύο μέτεισι πραγματείας ἢ ἐν διαφόροις τόποις ἐργαστήρια διαφόρους ἔχοντα λογοσυνάκτας [ἔχει,][43]) καὶ κεχωρισμένως ἐπ᾽ αὐτοῖς δανείζηται, οἱ τῆσδε τῆς πραγματείας ἢ τοῦδε τοῦ ἐργαστηρίου δανεισταὶ οὐ καλοῦνται εἰς τὰ φορτία τῆς ἄλλης. εἰ δὲ εἰς ἓν ἐργαστήριον ἐφέρετο πάντα, καλοῦνται πάντες· κἂν φαίνωνται τὰ ἐκ τῶν χρημάτων[44]) τοῦ ἑνὸς ἀγορασθέντα, εἰ μὴ ὑπετέθησαν αὐτῷ.

Si duas negotiationes exerceat vel in diversis locis tabernas habeat sub diversis ratiocinatoribus, et separatim earum nomine pecuniam mutuam acceperit, illius negotiationis vel illius tabernae creditores non vocantur ad merces alterius. Sed si omnes merces in unam tabernam deferebantur, omnes vocantur: licet extent ea, quae ex unius pecunia comparata sunt, nisi ipsi pignerata sint.

§. 18. Εἰ[45]) δὲ ἐπὶ πράσει φορτίον αὐτῷ[46]) ἔδωκα καὶ φαίνεται[47]), εἰ μὲν τὴν δεσποτείαν μετέθηκα[48]), πάντες καλοῦνται· εἰ δὲ μή, οὐ μερίζεται, ἀλλ᾽ ἐκδικῶ αὐτό. οὐ παύεται γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ πιπράσκοντος, εἰ μὴ λάβῃ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἱκανὸν ἢ ἐγγυητάς.

Sed si mercem ei venditionis causa dedi eaque extat, si quidem dominium transtuli, omnes vocantur: sin minus, non tribuitur, sed eam vindico. Res enim venditoris esse non desinit, nisi pretium acceperit vel satisfactum ei sit vel fideiussores dati fuerint.

§. 19. Πρὸς ἀναλογίαν οἱ δανεισταὶ μερίζονται ἀσφαλιζόμενοι, ὡς ἐὰν ἕτεροι φανῶσι κεχρεωστημένοι, ἀποδιδόασιν.

Creditoribus pro rata tribuitur, praestantibus cautionem, si alii apparuerint creditores, se refusuros.

L. 6. D. eod. [ϛ΄. Παῦλ.][49]) Οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα κρείττων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων. ἴσοι γάρ εἰσι πάντες, ὁτεδήποτε εἰ ἐναγάγωσιν.

VI. *Paul.* Non enim, sicut in actione de peculio, ita et hic melior est occupantis conditio. Aequales enim omnes sunt, quandocunque agant.

τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ἰδικῶς τοῖς φορτίοις[e]) ὁ ποτε τῶν δανεισθέντων δεσπότης εἰς ὑποθήκην ταῦτα λαβών· τότε γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσπότου προετιμᾶτο, ὡς ἔγνως ἐν τῷ παρόντι διγ.

σῆ. ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων[f]) χρημάτων ἀγορασθέντα φορτία οὐχ ὑπόκειταί μοι σιωπηρῶς· οὔτε γὰρ ἄλλως ἔχω ὑποθήκην ἐπ᾽ αὐτοῖς, κἂν ἐκ τῶν ἐμῶν ἠγοράσθη χρημάτων, εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτῳ ἐδάνεισα, ἐφ᾽ ᾧ ὑποκεῖσθαι τὰ ἀγορασθέντα ἐκ τῶν ἡμετέρων νούμμων, ὡς ἀνήνεκται σαφῶς ἐν τῷ η΄ βι. τοῦ κωδ. τι. ιζ΄ διατ. ζ΄. ὑπέξελέ μοι τὸ περὶ πουπίλλου εἰρημένον τῷ π[α]πιανῷ ἐν τῷ α΄ τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβιβλ. τι. δ΄ διγ. ζ΄.

ἀνων. τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν[g]) χρημάτων ἀγορασθέντα οὐχ ὑπόκειταί μοι χωρὶς συμφώνου, ὡς βι. η΄ τι. ιγ΄ διατ. ιζ΄. ἀνάγν. καὶ βι. γ΄ τι. λβ΄ διατ. ϛ΄. ἔξελε τὸν πουπίλλον, ὡς βι. κ΄ τι. δ΄ διγ. ζ΄. τὰ δὲ ἀπὸ δοταλίου χρημάτων ἀγοραζόμενα δοτάλιά ἐστιν, ὡς βι. κγ΄ τι. γ΄ διγ. νγ΄.

σῆ. ὅτι οὐ καλῶς ἡ δεσποτεία τοῦ πραθέντος μετέρχεται ἐπὶ τὸν ἀγοραστήν, εἰ μὴ τὸ τίμημα καταβάλῃ τῷ πράτῃ ἢ καθ᾽ ἕτερον τρόπον ποιήσῃ αὐτῷ ἱκανόν. τοῦτο δὲ ἔγνως καὶ ἐν τῷ α΄ [τι. τῆς β΄][h]) τῶν ἰνστιτούτων.

ἀνων. ὅμοιον μετὰ προσθήκης βι. ιη΄ τι. α΄ διγ. ιθ΄ καὶ διγ. νγ΄ καὶ ἰνστιτ. β΄ τι. α΄.

κωβίδ. ἐὰν εὑρεθῇ εἶναι φορτία ϛ΄[i]), ἐγὼ μὲν λαμβάνω β΄, σὺ δὲ δ΄. καὶ ἀσφαλιζόμεθα ἀλλήλους, ἵνα ἐὰν εὑρεθῇ καὶ ἄλλος χρεωστούμενος πρὸς ἀναλογίαν αὐτῷ δώσωμεν τέως, ἵνα καὶ αὐτός εἰ κεχρεώστηται ι΄ νομίσματα[k]), σὺ μὲν δώσῃς αὐτῷ α΄ νόμισμα, ἐγὼ δὲ ἥμισυ.

ἐπὶ γὰρ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἐστὶν ὁ τοὺς ἄλλους προλαμβάνων δανειστὰς [οὐ] παρὰ τὴν προκάταρξιν μέντοι, ἀλλὰ

38. [*Steph. ad l. 5 §. 15*]. Hoc accipe, si non specialiter ei, qui antea dominus pecuniae creditae fuerat, merces pignori obligatae sint: tunc enim etiam ipsi domino praefertur, ut didicisti hoc dig. [§. 8].

39. [*Steph. ad l. 5 §. 17 verb: licet — comparatae*]. Nota: merces, quae pecunia nostra comparatae sunt, tacite mihi non sunt obligatae: neque enim aliter hypothecam in iis habeo, licet mea pecunia emtae sint, quam si ab initio ad hoc credidi, ut mihi supposita essent, quae nummis meis comparata fuerint, ut perspicue relatum est lib. VIII Cod. tit. 17 const. 7. Excipias, quod de pupillo a Papiniano traditum est lib. I librorum singularium *Antipapiniani* tit. 4 dig. 7.

40. *Anon.* [*ad l. 5 §. 17*]. Nam quae pecunia mea comparata sunt, absque conventione mihi non sunt obligata, ut lib. VIII [Cod.] tit. 13 const. 17. Lege etiam lib. III tit. 32 const. 6. Excipe pupillum, ut lib. XX tit. 4 dig. 7. Res vero, quae ex dotali pecunia comparatae sunt, dotales sunt, ut lib. XXIII tit. 3 dig. 53 (54).

41. [*Steph. ad l. 5 §. 18 verb: quia res venditae*]. Nota, dominium rei venditae non transire ad emtorem, nisi pretium venditori solverit vel alio modo ei satis fecerit. Hoc etiam didicisti tit. I [§. 41] lib. II Institutionum.

42. *Anon.* [*ad l. 5 §. 18*]. Idem cum adiectione dicitur lib. XVIII tit. I dig. 19 et dig. 53 et Inst. II tit. I [§. 41].

43. *Cobid.* [*ad l. 5 §. 19*]. Si merces VI inveniantur, ... ego quidem II, tu vero IV accipis, et cavemus invicem, pro rata nos refusuros esse, si quis alius creditor emerserit, ita ut, si eidem X debeantur, tu quidem des unum, ego vero dimidium.

44. [*Steph. ad l. 6 verb: sicut de peculio*]. In de peculio actione enim melior est, qui alios creditores

40) Inclusa Cod. non habet.
41) Expl. fol. 52. 53. Inc. fol. 110. 109.
42) Cod. τὰ αὐτά.
43) Deest in Cod.
44) Cod. (ut et Syn.) καὶ φαίνονται τὰ ἐκ τῶν πραγμάτων.
45) Haec Cod. uno tenore themati superiori addit.
46) Cod. (cum Syn.) φορτίων αὐτά.
47) Cod. φαίνονται.
48) Cod. μετέθεικα.
49) Cod. non solum numerum et inscriptionem omittit, sed etiam hoc caput partem superioris thematis facit.

e) Sic Codex. An: ἐπὶ τοῖς φορτίοις συναλλάξῃ;
f) Cod. ἑτέρων.
g) Adde ἐμῶν.
h) Inclusa Cod. non habet.
i) Legebam in Cod: κω εὑρεθῃ . ει . . . φορτ . . . . ϛ. Deesse quaedam vel corrupta esse quivis facile videt.
k) Ergo supra post „*inveniantur*“ adde: „et mihi X tibi XX debeantur.“

[ζ.] Ulp. *Ἀσφαλίζεται πρὸς ἀναλογίαν ἀναδιδόναι καὶ ὅπερ ὕστερον φανῇ τῷ δεσπότῃ χρεωστούμενον* 50)· *ἴσως γὰρ ἀφανὲς ἦν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν τὸ χρέος.*

Ὁ δεσπότης μὴ θέλων μερίσαι ἀλλὰ παραχωρῆσαι τοῦ πεκουλίου ἢ τῶν φορτίων ἀκούεται. καὶ ὡς ἐπίπαν δίδωσιν ὁ πραίτωρ ἐπὶ τῇ διανομῇ 51) *διαγνώμονα.*

Ἁρμόζει ἡ ἀγωγὴ ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως καὶ κατὰ τοῦ ποιήσαντος δόλον εἰς τὸ ἧττον μερισθῆναι. ἧττον δὲ λέγομεν καὶ τὸ μηδέν.

Οὐκ ἐνέχεται δὲ ὁ ἀγνοήσας εἶναι φορτία, εἰ μὴ ἄρα μετὰ ταῦτα γνοὺς οὐ μερίζεται.

περὶ τὴν καταδίκην, ὡς ὁ γαΐος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α΄ διγ. ι΄ φησίν.

τουτέστι πρὸς [ὃ] ὑπεξεῖλε χάριν ὧν ἐνόμι[σεν ὀφ]είλεσθαι ἑαυτῷ κατὰ τὸν τῆς διανεμήσεως καιρόν, ἐὰν φανῇ τι ἕτερον χρεωστούμενος, ἀναδίδοται αὐτῷ πρὸς ἀναλογίαν τοῦ ἀνακύπτοντος [χρέους].

ὡσανεὶ ἔλεγε κἂν τὰ μάλιστα εἰς τὸ τριβοῦτον κ[αλεῖται δ] δεσπότης, οὐκ ὀφεί[λει] περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ τριβούτου k) *ἀδικεῖσθαι καὶ βλάπτεσθαι. ἀρκεῖ γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ μὴ εἰς ὁλόκληρον ὑπεξαιρεῖν τὸ ἐποφειλόμενον ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ τριβοῦτον.*

σῆ. l). *ὅτι .... α. δε .. δύναται ὁ δεσπότης παραιτεῖσθαι τὴν τῶν φορτίων ....* m) *εἰ μὲν ἀποτάττει τοῖς ὀφειλομένοις αὐτῷ παρὰ τοῦ οἰκέτου. καὶ ἴσθι ὅτι* **δωρόθεος** *μὲν ὁ μακαρίτης τὴν τοιαύτην σημείωσιν συμφώνως ἰνδίκευσε ἀκολουθήσας τῷ ῥητῷ, ὥσπερ καὶ* **ἰωάννης** *ὁ σοφώτατος ἀντικήνσωρ.* **θαλέλαιος** *μέντοι ὁ τῆς εὐ[κλεοῦς] μνήμης οὐχ οὕτως ἐνόησεν, ἀλλ᾽ ὅτε φησὶ ... ἕτοιμος ἔχει ὁ δεσπότης οὐκ αὐτὰ τὰ φορτία τοῖς δανεισταῖς παραχωρῆσαι, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν διανέμησιν, ἵνα ὥσ[περ ἂν] αὐτοῖς δόξεται αὐτὰ διέλωσιν.*

καλῶς τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. εἰ γὰρ συναινέσωσι πρὸς ἀλλήλους οἱ δανεισταὶ περὶ τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν, περιττόν ἐστι τὸ δοθῆναι παρὰ τοῦ πραίτωρός τινα τὸν ὀφείλοντα διανεῖμαι αὐτοῖς τὰ φορτία.

δόλον ποιεῖ ὁ δεσπότης ἧττον παρέχων τινὶ ἐπίτηδες, ἢ n) *μὴ μερίζων, ἢ ὑπεξαιρῶν πᾶν τὸ ἴδιον χρέος, ἢ συγχωρῶν τὰ φορτία ἀπολέσθαι, ἢ ὀλίγου πωλῶν αὐτά, ἢ τὸν ἀγοραστὴν μὴ ἀπαιτῶν, ἢ ἀρνούμενος τὸν δανειστὴν κεχρεωστῆσθαι.*

εἰ γὰρ μὴ δόλον ὁ δεσπότης περὶ τῶν φορτίων ποιήσει διανέμησιν, οὐ κινεῖται τριβουτορία· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι o) *διὰ τῆς τριβουτορίας δύνανται οἱ πεκουλιάριοι δανεισταὶ μήτε δόλου τινὸς ἢ διανεμήσεως γινομένης προσιέναι τῷ ἄρχοντι καὶ αἰτεῖν τὴν φορτίων διανέμησιν. τὸ δὲ περὶ τῆς δεσποτείας* p) *εἰρημένον νόησον καὶ περὶ πατρὸς ἔχοντος ὑπεξούσιον παῖδα· καὶ ἐπὶ ἐλευθέρου γὰρ ὑπεξουσίου τριβουτορία κινεῖται.*

σῆ. ὅτι οὐ μόνον εἰ μέρος ἀποκρύψῃ τῶν φορτίων ὁ δεσπότης, ἀλλὰ καὶ εἰ τὸ πᾶν φορτίον ἀποκρύψῃ, χώρα γίνεται τῇ τριβουτορίᾳ κατ᾽ αὐτοῦ.

τουτέστι εἰ μέντοι ἀγνοῶν ἤτοι νομίζων ἧττον ἔχειν εἰς τὸ φορτίον τὸν οἰκέτην ἧττον διένειμεν.

τί γάρ; ὅτι εἰδὼς ὅτι μέλλει κατ᾽ αὐτοῦ τριβουτορία κινεῖσθαι παρεσκεύασε τὸν οἰκέτην ἐκ τῶν φορτίων αὐτοῦ καταβαλεῖν, ὅπερ χρεωστεῖ φυσικῶς αὐτῷ ὁ οἰκέτης.

VII. *Ulp.* Cavet, refusurum se pro rata etiam quod postea emerserit domino debitum: forte enim in occulto erat, vel debitum sub conditione. *L. 7. pr. D. XIV. 4.*

Dominus, qui tribuere non vult sed peculio vel mercibus cedere, auditur. Et plerumque praetor arbitrum dat ad tributionem faciendam. §. 1.

Actio tributoria datur et adversus eum, qui dolo malo fecit, ut minus tribueretur. Minus autem dicimus etiam nihil. §. 2

Non tenetur autem, qui ignoravit merces esse, nisi forte postea re comperta non tribuat. §. 2. *rel.*

antecessit: scilicet non in lite contestanda, sed in condemnatione, ut ait Gaius lib. sequenti tit. 1 dig. 10.

45. [*Steph. ad l. 7 pr. verb: in occulto esse*]. Hoc est praeter id, quod deduxit, utpote quod sibi deberi tempore partitionis putaret, etiam si postea aliud debitum emerserit, refunditur ei pro rata debiti emersi.

46. [*Steph. ad l. 7 pr. verb: nam iniuriam*]. Quasi dixisset, licet vel maxime dominus in tributum vocatur, tamen in ipsa distributione non debet iniuria et damno affici. Nam satis in hac causa est, quod non integrum debitum deducit, sed pro tributo.

47. [? *ad l. 7 §. 1*]. Nota, ... posse dominum se excusare a mercium distributione, si quidem renuntiet his, quae ei a servo debentur. Et scias beatum *Dorotheum* huic adnotationi consentire in *indice*, quem ad ordinem textus composuit, sicuti etiam *Ioannem* doctissimum antecessorem. *Thalelaeus* vero inclytae memoriae non ita intellexit, sed si dominus, inquit, paratus sit non ipsas merces creditoribus cedere, sed distributionem earum, ut eas tribuant, quemadmodum ipsis visum fuerit.

48. [*Steph. ad l. 7 §. 1 verb: plerumque*]. Recte dictum est: plerumque. Nam si creditores invicem consentiant de mercium distributione, superfluum est aliquem a praetore dari, qui merces inter eos tribuat.

49. [*Cyr. l. 7 §. 2—4*]. Dolum dominus admittit, si cui consulto minus tribuat, vel non distribuat, vel proprium debitum integrum deducat, vel merces perire patiatur, vel minoris eas vendat, vel emtorem non excutiat, vel creditori deberi neget.

50. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: quae actio domini*]. Si enim non dolo dominus in distributione versetur, tributoria non instituitur: sed alia ratione creditores peculiares, si nec dolus admissus nec distributio facta sit, per tributoriam iudicem adire et distributionem mercium postulare possunt. Quod autem de domino dictum est, accipe etiam de patre, qui filium in potestate habet: nam etiam in filiofamilias libero tributoria locum habet.

51. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: si nihil tributum sit*]. Nota, non solum si partem mercium dominus celaverit, sed etiam si universam mercem celaverit, tributoriae adversus eum locum fieri.

52. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: Si tamen ignorans*]. Hoc est, si tamen ignorans sive putans minus in merce servum habere, minus tribuit.

53. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: re comperta*]. Quid enim, si, postquam rescivit tributoria se conventum iri, servum ex mercibus sibi solvere iussit, quod ipsi naturaliter servus debet!

---

50) Cod. *χρεωστούμενος.*

51) Cod. *διαγνωμῇ.*

k) Cod. *τοῦτο τὸ τριβοῦτον.*

l) Prior pars huius scholii, usque ad *παρὰ τοῦ οἰκέτου*, sive *Stephano* vindicanda est sive *Anonymo*. Reliqua antiquiorem scholiastam sapiunt, ad *Stephanum* vel ad *Anonymum* παραγράφοντα.

m) Codex: ΚΤΚΚΩΑΤίονα ηχι .....ρ. Lego: TRIBUTίονα ἤτοι διανέμησιν.

n) Cod. ὁ.

o) Particula ὅτι delenda est.

p) Lege: τοῦ δεσπότου.

L. 7. §. 2 vel §. 3. D. XIV. 4. Δόλον ποιεῖ ὁ δεσπότης παρασκευάζων ἐκ τῶν φορτίων ἑαυτῷ καταβληθῆναι, ἢ ἀνεχόμενος ἀπολέσθαι αὐτὰ, ἢ συστρέφων, ἢ ἐπίτηδες ὀλίγου πιπράσκων, ἢ μὴ ἀπαιτῶν τοὺς ἀγοραστάς.

§. 4. Κἂν[52]) ἀρνεῖται ὁ δεσπότης ἐποφείλεσθαι τοὺς δανειστὰς, χώρα τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ.

§. 5. Ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος ἀγωγὴ διηνεκής ἐστι, καὶ δίδοται κατὰ κληρονόμων εἰς μόνον τὸ περιελθόν· κἂν γὰρ ἀπὸ μόνου δόλου ἁρμόζει, ὅμως οὐκ ἔστιν ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ, ἀλλὰ ῥεῖ περσεκουτίονα ἔχει.

L. 8. D. eod. η'. [Ἰουλ.] Ὅθεν ἀποθανόντος τοῦ δούλου ἐνέχεται διηνεκῶς ὁ δεσπότης, καὶ ὁ[53]) κληρονόμος αὐτοῦ διὰ τὸ φάκτον τοῦ τελευτήσαντος.

L. 9. pr. D. eod. [θ'. Οὐλπ.] Τὸ αὐτὸ νόει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν διαδόχων.

§. 1. Ἐπιλογὴν ὁ δανειστὴς ἔχει, ἢ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν ἢ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος κινῆσαι.

Dolo facit dominus, qui sibi ex merce solvi facit, vel qui eam perire patitur, aut eam avertit, aut consulto vilioris distrahit, aut ab emtoribus pretium non exigit.

Etiamsi negaverit dominus creditoribus deberi, tributoriae locus est.

Actio tributoria perpetua est, et in heredes datur de eo duntaxat, quod ad eos pervenit: licet enim ex dolo duntaxat competat, tamen non de dolo actio est, sed rei persecutionem continet.

VIII. *Iul.* Unde etiam mortuo servo dominus perpetuo tenetur, et heres eius propter factum defuncti.

IX. *Ulp.* Idem intellige et in caeteris successoribus

Electionem creditor habet, utrum actione de peculio an tributoria experiri velit. Reverti autem

ἴσθι ὅτι συστροφή ἐστι κυρίως τὸ καταβαλεῖν ἑτέρῳ τὸ ἐποφειλόμενον ἄλλῳ τινί.

κυρ. ἡ τριβουτορία περπετουά ἐστι, καὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου κινεῖται εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν, κἂν τελευτήσῃ ὁ οἰκέτης. περπετούως κινεῖται κατὰ τοῦ δεσπότου καὶ κληρονόμου αὐτοῦ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν διαδόχων. ἢ τὴν τριβουτορίαν κινεῖται ὁ ἄκτωρ q) ἢ δε πεκουλίο· ἑκατέραν γὰρ οὐ κινήσει εἰ μὴ ἐκ διαφόρων συναλλαγμάτων. εἰ δὲ ὁ οἰκέτης ἐλευθερωθῇ r) μετὰ τοῦ πεκουλίου, ὀφείλει ὁ κληρονόμος μὴ παρέχειν τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ λάβῃ καυτίονα· ἐπεὶ ἐνάγεται τριβουτορίᾳ εἰς τὸ πᾶν. τότε γὰρ ἐνάγεται εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν, ὅτε ὁ τεστάτωρ ποιήσει τὸν δόλον s). ἡ δε πεκουλίο καὶ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κινεῖται, ἡ τριβουτορία δὲ οὐχ οὕτως. ἡ δε πεκουλίο εἰς πᾶν τὸ πεκούλιον κινεῖται, οὐκ εἰς τὰ φορτία μόνα, ἡ δὲ τριβουτορία οὔ. προτ……… οἰκέ… τῶν δανειστῶν, εἰ κακῶς μερίσῃ ὁ δεσπότης, εἶτα ὑφ' ἑτέρων ἐνάγεται δε πεκουλίο, ὑπεξαιρεῖ εἴτι μέλλει ἀπαιτεῖσθαι διὰ τὴν τριβουτορίαν.

στεφ. ση. ὅτι καὶ ἡ τριβουτορία πραιτωρία ὑπάρχουσα περπετουά ἐστιν.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀπὸ δόλου τοῦ τεστάτορος εἰς μόνον τὸ περιελθὸν οἱ κληρονόμοι ἐνάγονται, ἀπὸ δὲ τοῦ οἰκείου δόλου εἰς ὁλόκληρον, ὡς διγ. θ'. ἐνταῦθα … ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο, [ὡς βι. ιε'] τι. α' ἐν τῷ τέλει τοῦ λ' διγ. καὶ λα'.

τουτέστιν οὐκ, ἐπειδὴ ἀπὸ δόλου κομμιττεύεται ἡ τριβουτορία, [διὰ τοῦτο] δε δόλο ἐστι· καὶ [οὔτε] κἂν τὰ τῆς δε δόλο σχοίη ἀποτελέσματα, καὶ τοῖς τῆς δε δόλο στενοχωρηθῆναι χρὴ, τουτέστι τῇ διετίᾳ· ἡ γὰρ δε δόλο, ἥτις ἐξ ἀπονοίας t) πάσης ἀγωγῆς εἴωθε παρέχεσθαι, διετίᾳ συστέλλεται, ὡς ἀνήνεκται βι. β' τοῦ κώδ. τι. κ', ὅς ἐστι δε δόλο, διατ. τελευταίᾳ. δόλος μὲν γὰρ αὐτὴν κομμιττεύει, καθάπερ ἀνωτέρω μεμάθηκας, παρὰ τοῦτο δὲ, καθὰ ἡ u) ……………… ἅπα… τοῦτ… ἔχει καὶ ῥεῖ περσεκουτίονα.

ὑπέξελε τὸν ἀγοραστήν. κἂν τὰ μάλιστα ὁ ἀγορα[στὴς] … …… ἐστὶν ἐπὶ τῷ … τ … τ. οἰκέτῃ, ὅμως οὐκ ἐνάγεται τῇ τριβουτορίᾳ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

ἐναντιοφα. …………………… καὶ τῶν σοῦο νόμινε κατὰ τοῦ δεσπότου κινουμένων δύναται ὁ τὴν μίαν κινήσας καταλιμπάνειν αὐτὴν καὶ τὴν ἑτέραν κινεῖν. πρὸ ψήφου μέντοι· μετὰ γὰρ ψῆφον τῷ παντὶ πράγματι ἡ ἰουδικάτι v), ὡς βι. θ' τι. δ' διγ. δ' ἐν τῷ τέλει.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. τὸ γ' θέ. τοῦ ιδ' διγ. τοῦ [γ'] τι. καὶ τὸ τέλος τοῦ δ' διγ. τοῦ ἑξῆς τι. καὶ βι. θ' τι. δ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

54. [*Steph. ad l. 7 §. 3 verb: avertit*]. Scias, avertere proprie esse alii solvere, quod alii debetur.

55. *Cyr.* [*l.* 7 §. 5 *l.* 8. 9. 10. 11. 12]. Tributoria perpetua est, et adversus heredem instituitur, quatenus ad eum pervenit, etiam mortuo servo. Perpetuo competit adversus dominum et eius heredem. Idem etiam in omnibus successoribus. Aut tributoria [creditor] agat aut de peculio: non enim utraque agit, nisi ex diversis contractibus. Si vero servus manumissus sit cum peculio, heres peculium non debet praestare, nisi cautionem accipiat: alioqui tributoria in solidum tenetur. Tunc enim convenitur in quantum ad eum pervenit, si testator dolum admiserit. De peculio etiam adversus emtorem agitur, tributoria non item. De peculio de toto peculio agitur, non de mercibus tantum, tributoria vero non. …………………… si male tribuerit dominus, deinde ab aliis de peculio convenitur, deducit, quod tributoria praestaturus est.

56. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 5]. Nota etiam tributoriam, licet praetoria actio sit, perpetuam esse.

57. *Enantioph.* [*ad l.* 7 §. 5]. Ob dolum testatoris heredes solum conveniuntur in id, quod ad eos pervenit, ob proprium dolum vero in solidum, ut dig. 9 [§. 3]. …… in de peculio actione, ut lib. XV tit. I dig 30 in fine et 31.

58. [*Steph. ad l. 8 verb: Quia non de dolo est*]. Hoc est, licet ob dolum committatur tributoria, non tamen ideo de dolo est: nec, quamvis effectum de dolo actionis habeat, propterea angustiis de dolo actionis, hoc est biennio, circumscribi debet: nam de dolo actio, quae nulla alia actione competente datur, biennio circumscribitur, ut relatum est lib. II Cod. tit. 20, qui *de dolo* est, const. ultima. Nam dolus quidem illam inducit, ut supra didicisti, praeterea autem, sicuti …… …………………… habet etiam rei persecutionem.

59. [*Steph. ad l. 9 pr. verb: caeteris successoribus*]. Excipe emtorem. Quamvis emtor quoque [successor] sit in servo [emto], tamen tributoria non convenitur, ut Paulus dig. sequenti dicit.

60. *Enantioph.* [*ad l.* 9 §. 1]. …………………… …………………… adversus dominum instituuntur, qui alteram intendit, relinquere eam potest et altera experiri. Nimirum ante sententiam: post sententiam enim universo negotio rei iudicatae [exceptio obstat], ut lib. IX tit. 4 dig. 4 in fine.

61. *Enantioph.* [*ad l.* 9 §. 1]. Lege them. 3 dig. 14 (13 pr.) tit. 3 et finem dig. 4 sequentis tit. et lib. IX tit. 4 quaeque ibi adscripta sunt.

52) Cod. καί. Idem hoc thema superiori iungit.

53) Expl. fol. 110. 109. Inc. fol. 194. 201.

q) Cod. ἄρχ.. habere videbatur.
r) Cod. ἐλεύθερος. Forte excidit γένηται.
s) Cod δοῦλον.

t) Cod. vel sic vel ἀκρονοίας habet.
u) Expl. fol. 110. 109. Inc. fol. 191. 201.
v) Adde: παραγραφὴ ἀντίκειται.

ὑποστρέφειν δὲ πρὸς τὴν ἑτέραν οὐ δύναται. ἐκ διαφόρων δὲ αἰτιῶν ἑκατέραν δύναται κινεῖν.

Ἐὰν δούλῳ ἐλευθερωθέντι ἐν διαθήκῃ ληγατευθῇ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀσφαλισθῇ παρὰ τοῦ δούλου ὁ κληρονόμος ἢ παρακρατήσῃ τὸ ὀφεῖλον μερισθῆναι, ἐνάγεται τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ ὡς ἐν τούτῳ δόλον ποιήσας. ἀπὸ γὰρ τοῦ δόλου τοῦ διαθεμένου, οὐ μὴν ἐκ τοῦ οἰκείου δόλου, εἰς μόνον τὸ περιελθὸν ἐνάγεται.

ad alteram non potest. Ex diversis autem causis utraque experiri potest.

Si servo testamento manumisso peculium eius legatum sit, nec heredi a servo cautum sit vel retinuerit quod tribuendum erat, tenetur tributoria actione, quasi in eo dolo fecerit. Ex dolo enim defuncti, non etiam ex dolo suo, de eo quod ad eum pervenit convenitur. L. 9. §. 2. D. XIV. 4.

[ι'. *Παῦλ.*] *Ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κινεῖται κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦ δούλου, οὐ μὴν ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος.*

X. *Paul.* De peculio actione cum emtore servi agitur, non etiam tributoria. L. 10. D. eod.

[ια'. *Γαϊ.*] *Ποτὲ μὲν συμφέρει τῷ ἐνάγοντι κινῆσαι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν, ποτὲ δὲ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος. [εἰς μὲν γὰρ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος]*[54]*) τὰ τῆς πραγματείας φορτία φέρεται καὶ τὸ ληφθὲν ἐξ αὐτῶν· εἰς δὲ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἅπαν τὸ πεκούλιον, συγκειμένων καὶ τῶν φορτίων. συμβαίνει δὲ καὶ μηδὲν τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἐποφείλεσθαι.*

XI. *Gai.* Aliquando quidem agenti expedit de peculio agere, aliquando vero tributoria. Nam in tributoriam merces negotiationis veniunt et quod ex his receptum est: in actionem autem de peculio totum peculium, in quo et merces continentur. Fieri autem etiam potest, ut patri vel domino nihil debeatur. L. 11. D. eod.

[ιβ'. *Ἰουλιαν.*] *Τότε χώρα τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ, ὅταν ὁ δεσπότης πλέον τῆς ἀναλογούσης αὐτῷ μοίρας παρακρατήσῃ. ἐὰν οὖν πεκουλίου*

XII. *Iulian.* Tunc locus est tributoriae actioni, quum dominus plus, quam ratam portionem suam, retinuerit. Si igitur, quum extra mercem peculium L. 12. D. eod.

........................) καὶ τὸ πεκούλιον ληγατευθῇ, οὐ συνελευθεροῦται αὐτῷ τὸ πεκούλιον. ἐπὶ [γὰρ] τῆς διαθήκῃ διδομέν[ης] ἐλευθερί[ας οὐ] δοκεῖ κατὰ προ[ληψιν] συνελ[ευθερ]οῦσ[θαι] τῷ οἰκέτῃ τὸ πεκούλιον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ δε λεγάτις τοῦ β' τῶν ἰνστιτούτων.*

ἀνωνύμου. ἀνάγν. βι. λγ' τι. δ' διγ. η' θε. γ' καὶ τ..η... γ' βι. λ.. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

ὥστε εἰ μὴ ἐπίτηδες ἀλλὰ κατὰ λήθην οὐ παρακατέχει τὰ φορτία ἢ καυτίονα μὴ ἔλαβε κληρονόμος, οὐ κατέχεται τῇ τριβουτορίᾳ. ἔνθα γὰρ ἐκ τοῦ οἰκείου δόλου μεθοδεύεται τῇ τριβουτορίᾳ ὁ κληρονόμος, οὐκ εἰς ἐκεῖνο μόνον εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν ἐνάγεται, ἀλλὰ εἰς τὸ πᾶν φορτίον τὸ κατὰ δόλον αὐτοῦ τοῖς δανεισταῖς μὴ διαιρεθέν.

ἀνωνύμου. η ἐπι .... πεκουλ.. βι. ιε' τι. α' ἐν τῷ τελ.. τ.. κληρ .... διγ. ....

ση. .... κάνδικευσ ι . ν .... ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ τῷ πραθέντι [ἐνάγε]σ[θαι, ὅμ[ως] οὐκ ἐνάγεται τῇ τριβουτορίᾳ. ση. [διὰ τὸ] ἀδιαστίκτως εἰρημένον ἐν τῷ προλαβόντι διγ.

τουτέστιν οὐ μόνον τῷ δεσπότῃ [δύ]ναται [συμφέρειν τὸ ἐνάγεσθαι δε] πεκουλίο, [ἀλλὰ καὶ τῷ] ἐνάγοντι συμφέρει τὴν [δ]ε πε[κουλίο] μᾶλλον ἔσθ' ὅτε καὶ μὴ τὴν τριβουτορίαν κινεῖν· καὶ τῷ δεσπότῃ γὰρ ἔσθ' ὅτε συμφέρει τὸ ἐνάγεσθαι δε πεκουλίο, δι' ἧς δύναται διδουκτεύειν τέλειον [τὸ] ὀφειλ[ό]μενον αὐτῷ [παρὰ τοῦ ὑ]πεξ[ουσίου] ... π .... εντ .. παρ .... διὸ ..... τῆς τριβουτορίας .... κινουμένης μόνα τὰ φορτία .. [δι]ανεμη .., τῆς δε πεκουλίο κινουμένης οὐ μόνον τὸ πεκούλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ φορτίον, εἰς ὃ ἐπραγματεύετο ὁ οἰκέτης, αὐτῷ [τῷ] κινοῦντι παρέχεται.

ἰδοὺ ἐνταῦθα σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ τῷ υἱῷ χώρα τῇ τριβουτορίᾳ.

εἶπον γάρ σοι καὶ ἀνωτέρω, ὅτι μήπω διανεμήσεως ἢ δόλου τινὸς γινομένου δύνανται οἱ πεκουλιάριοι δανεισταὶ προσιέναι τῷ πραίτωρι καὶ αἰτεῖν γενέσθαι τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν· δόλου δὲ περὶ τὰ φορτία γινομένου, δύνανται τηνικαῦτα τὴν τριβουτορίαν κινεῖν εἰς τὸ παραστῆσαι τὰ φορτία καὶ διανεμηθῆναι αὐτά.

ὡσανεὶ ἔλεγεν, οὐ δοκεῖ λαβεῖν μὲν τὸ οἰκεῖον χρέος ὁ δεσπότης καὶ ὡς .... τοῦ χρέους τὰ ι' νομίσματα παρὰ

62. [*Steph. ad l. 9 §. 2 verb: peculium legatum sit*]. [Nisi enim servo manumisso] etiam peculium legatum sit, peculium ei non simul praestatur: si enim libertas testamento detur, non intelligitur servo tacite peculium datum esse, ut didicisti [§. 20] tit. *de legatis* lib. II Institutionum.

63. *Anonymi.* [*ad l. 9 §. 2*]. Lege lib. XXXIII tit. 4 (8?) dig. 8 them. 3 et .... et quae ibi adscripta sunt.

64. [*Steph. ad l. 9 §. 2 verb: qui id egit*, et: *quoties ex suo*]. Itaque si non consulto sed per oblivionem merces heres non retinuerit vel cautionem non exegerit, tributoria non tenetur. Quoties enim heres ob proprium dolum tributoria convenitur, non solum in id quod ad eum pervenit convenitur, sed in solidam mercem dolo eius creditoribus non tributam.

65. *Anonymi.* [*ad l?*]. .... lib. XV tit. I in fine ....

66. [*Steph. ad l. 10*]. Nota .... — ob servum emtum convenitur, tamen non convenitur tributoria. Nota hoc propter id, quod indistincte dictum est in praecedente dig. [pr.]

67. [*Steph. ad l. 11 verb: etiam agentibus*]. Hoc est, non solum domino expedit de peculio conveniri, sed etiam agenti aliquando de peculio potius et non tributoria agere: nam etiam domino aliquando expedit de peculio conveniri, quippe in qua actione integrum deducere possit, quod ei ab eo, quem in potestate habet, debetur .... — tributoria .... instituta merces tantum in tributum veniunt, de peculio [autem] actione instituta, non solum peculium, sed etiam merces, in qua servus negotiatus est, agenti praestatur.

68. [*Steph. ad l. 11 verb: patri*]. Ecce hic nota, etiam in filio tributoriae locum esse.

69. [*Steph. ad l. 12 verb: tunc demum*]. Scilicet supra tibi iam dixi, necdum distributione facta vel dolo admisso peculiares creditores praetorem adire posse et postulare, ut mercium distributio fiat: si vero dolus circa merces commissus sit, tunc tributoria agere possunt, ut exhibeantur merces et tribuantur.

70. [*Steph. ad l. 12 verb: servum a se liberasse*]. Quasi dixisset, dominus non videtur debitum accipere

54) Quae uncinis inclusa sunt, librarius omiserat.

*) Supple: *εἰ γὰρ μὴ τῷ ἐλευθερωθέντι οἰκέτῃ.*

ὄντος ἔξωθεν τῆς πραγματείας ἐνάγηται παρ' ἑτέρων δανειστῶν τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ, ὅπερ διὰ τῆς διαιρούσης τὸ κέρδος ἀγωγῆς χρεωστεῖται.

L. 1. C. IV. 26. [ιγ'.] Ὅτε ὑπεξούσιος ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ δίδοται, ὁ πατὴρ τῇ περὶ ἐπιτροπῆς καὶ τῇ περὶ διοικήσεως ἀλλοτρίων πραγμάτων ἀγωγῇ περὶ τοῦ πεκουλίου καὶ περὶ τῶν δαπανημάτων εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ γενομένων κατέχεται.

L. 2. C. eod. [ιδ'.] Ἐξ ὧν συναλλάσσει τὶς ἐν ὑπεξουσιότητι ὁπωσδήποτε, κατέχεται μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα εἰς ὅσον εὐπορεῖ.

L. 3. C. eod. [ιε'.] Δαπανήματος γενομένου εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου κατέχεται ὁ δεσπότης, εἰ καὶ μὴ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ τὸ δάνειον ἐγένετο ἢ μὴ ὑπέγραψεν ἐν τῷ χειρογράφῳ.

τοῦ οἰκέτου ὀφειλόμενα ἀλλ' αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, οὔτε δοκεῖ τὸ οἰκεῖον ἀποπληρωθῆναι χρέος κἂν τα .. ἔλαβε. σῆ. δὲ ὅτι τότε ὁ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο δύναται ὑπεξαιρεῖν καὶ τὸ προφάσει τῆς τριβουτορίας τισὶν ὀφειλόμενον, ὅταν ἔτυχε κομμιτευομένη κατ' αὐτοῦ ἡ τριβουτορία, τουτέστιν ὅταν διελὼν ἤδη τὸ φορτίον καὶ δολ .. ταυτην ..... εκαι .. ἐν αὐτῷ περὶ τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν ἤδη γέγονε δολ ...

Θεοδώρου. ὑπεξουσίου ἐπιτροπεύοντος κατέχεται ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῇ δε ἴν ῥέμ βέρσο [καὶ δε πεκουλίο. ἐὰν δὲ ὁ ὑπεξ]ούσι[ος] υἱὸς κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βουλευτὴς ἐγένετο καὶ τότε προβ[άληται] ἐπίτροπ[ος παρὰ τῶν στρατηγῶν], ἐνάγεται ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς τὸ πᾶν. μέμνησο τῆς γ' διατ. τοῦ παρόντος τί. ἀνάγν. βι. ι' τί. λβ' διατ. β'.

.... πατρὸς .... [δε πε]κουλίο ἢ ΙΝ ΡΕΜ ΒΕΡΣΟ [κατέχεται. γνώμῃ] δὲ [τοῦ] πατρὸς γενόμενος βουλευτὴς, [εἰ] παρὰ [τῶν στρατηγῶν] ἐπίτροπος δοθῇ, ἰσολογως[x]) κατέ[χεται] ὁ πατήρ. δοκεῖ γὰρ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ λειτουργία εἶναι.

δίδοται, παρὰ[y]) τῶν στρατηγῶν δηλονότι. [καὶ γὰρ ἐν τοῖς] ἰνστιτούτοις ἔγνως ἐν τῷ λόγῳ τῶν ἐξκουσατιόνων, ὅτι καὶ ἡ ἐπιτροπὴ δημόσιον ἐστι λειτούργημα.

ὁ γὰρ κουράτωρ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ κατέχεται.

Θεοδώρου. ὑπὲρ ὧν τις ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλάσσει, εἰς ὅσον μόνον εὐπορεῖ κατ[έχεται] μετὰ αὐτεξουσιότητα· εἰ μὴ ἄρα ἐγγυησάμενος τὸν ἴδιον πατέρα γέγονεν αὐτοῦ κληρονόμος. τότε γὰρ καὶ μετὰ αὐτεξουσιότητα εἰς τὸ πᾶν ἐνάγ[εται], ὡς διαστίζει ἡ η' διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ πάνυ ἀδιαιρέτως ἐ—....... χρω .. τῇ κατὰ τοῦ χρεωστοῦντος ἀγωγῇ καὶ μὴ τῇ τῆς ἐγγύης ἐνέχεσθαι. μέμνησο τῆς β' διατ. τοῦ κβ' τί. τοῦ β' βι. καὶ ἀνάγν. βι. η' τι. μ' διατ. α'. κἂν μὴ ἐκέλευ[σε] τῷ οἰ[κέ]τῃ δανείσασθαι ... παρ................ ἢ τα χρημ. .. αυτ.....

τὸ κατὰ πόδας. εἰ καὶ μὴ ἐντελλομένης μή[τε κελ]ευ[ούσης] μήτε ὑπο[γραφούσης] τῆς δεσποίνης τὰ χρήματα ἐπὶ δανείῳ τῷ δούλῳ Πρίσκας δέδωκας, ὅμως ἐπειδὴ ἡ ποσότης ἐὰν εἰς τὰ[z]) πράγματα τῆς δεσποίνης αὐτοῦ δικαίοις δαπανή[μασιν ἀνήλωται], τῇ δε ἴν ῥέμ βέρσο ....
.... ἀπαιτῶν κατὰ τὸν τοῦ νομίμου τύπον, εἴτι δειχθῇ σοι κεχρεωστημένον. καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως ....
.... ὀφείλει τρακταϊσθῆναι ὅτι δικαίαν εἶναι χρὴ τὴν δαπάνην· καίτοιγε ἐν τοῖς δὲ ῥέβους εἶπεν, ὅτι .. ἀποκαταστασ .. δα .. ολ .... καὶ βουλο .... δὲ ὅμως τοῦ δεσπότου κινεῖται ἴν ῥέμ βέρσο· καίτοιγε οὐδεὶς ἂν εἴποι δικαίως δαπανωντ ..
.... γομεν ....

.... οὕτως παραγρα .. σῆ. ὅτι καὶ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ δεσπότου εἰς κέλευσιν λαμβάνεται καὶ ποιεῖ τὴν κουὸδ ἰούσσου. εἴρηται .... αυτο εν ... την α ..... εξ .... σθαι· εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ ἦν κέλευσις καὶ ὑπογραφὴ, ἤρκειτο ἂν εἰπ .. ἀλλ ... ν κ .. τα .... αυτ .. κέλευσις καὶ ὑπογρα[φὴ] .... και μη ἐν τῷ δ' τῶν δε ῥέβους περὶ τοῦ ὑπο-

esset, a caeteris creditoribus de peculio conveniatur, deducit, quod ei per actionem tributoriam debetur.

XIII. Quum filiusfamilias tutor aut curator datur, pater tutelae et negotiorum gestorum iudicio de peculio et de in rem verso tenetur.

XIV. Ex contractibus, quos quis alieno iuri subiectus quocunque modo iniit, post emancipationem in quantum facere potest tenetur.

XV. Si in rem domini versum sit, dominus tenetur, etiamsi nec iubente eo pecunia mutua data sit nec cautioni subscripserit.

.... nec videtur ei debitum solvi, licet [nummos] deduxerit. Nota vero, tunc demum dominum de peculio conventum deducere posse, quod ob tributoriam quibusdam debetur, si tributoria in eum iam commissa sit, hoc est, si iam tribuerit mercem et dol ....
....

71. *Theodori.* [*l.* 1 C. IV, 26]. Si filius tutelam gerat, pater eius de in rem verso et de peculio tenetur. Si vero filiusfamilias voluntate patris decurio factus et tunc a magistratibus tutor constitutus sit, pater eius in solidum convenitur. Memineris const. 3 huius tit. et legas lib. X tit. 32 const. 2.

72. [*Thalel. index l.* 1] ....
.... de peculio vel in rem verso tenetur. Si vero voluntate patris decurio factus sit et tutor a magistratibus constitutus sit, pater in solidum tenetur. Videtur enim tutela munus esse.

73. [*Thalel. παρ. ad l.* 1 *verb: datur*]. Datur, a magistratibus nimirum. Nam etiam in Inst. didicisti tit. *de excusationibus*, etiam tutelam publicum munus esse.

74. [*Thal. παρ. ad l.* 1 *verb: negotiorum gest.*]. Curator scilicet hac actione convenitur.

75. *Theodori.* [*l.* 2. 3]. Super iis, quae quis tamquam filiusfamilias contraxit, post emancipationem in id tantum convenitur, quantum facere potest: nisi forte postquam fideiussit pro patre suo, heres eius extitit. Tunc enim etiam post emancipationem in solidum convenitur, ut distinguit const. 8 huius tit. Et utique ....
.... — .... actione adversus debitorem non ex fideiussione teneri. Memineris const. 2 tit. 22 lib. II (!) et legas lib. VIII tit. 40 const. 1. Etiamsi non iusserit servo pecuniam credi ....
..... —

76. [*Thal. versio l.* 3 *cum παραγρ.*]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Etiamsi non mandante neque iubente neque subscribente domina pecuniam mutuam servo Priscae dedisti, tamen ea quantitas si in rem dominae eius iustis erogationibus versa est, de in rem verso [apud suum iudicem eam conveni,] consequuturus secundum iuris formam id, quod tibi deberi apparuerit. Et sic quidem τὸ κατὰ πόδας .... spectandum esse, ut iusta erogatio facta sit: verumenimvero in libris *de rebus* dixit, ... tamen domino, de in rem verso agi: nec tamen quisquam dixerit iuste
....

77. [*Thal. παρ. ad l.* 3 *verb: subscribente*].
.... Nota etiam subscriptionem domini pro iussione accipi et quod iussu actionem inducere ...
.... si enim idem esset iussus et subscriptio, ...
iussus et subscriptio .... lib. IV *de*

x) Lege ἐν σολιδούμ.
y) Cod. κατὰ habere videbatur.

z) Cod. verba ἐπὶ δανείῳ — εἰς τὰ hoc loco perperam repetit.

[ιϛ'.] Ὑπεξούσιος ἐν συναλλάγματι τοῦ πατρὸς κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ χρήματα λαβὼν, εἰ μὴ ἐνέμιξεν ἑαυτὸν τῇ πατρῴᾳ κληρονομίᾳ, τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς οὐ κατέχεται.[55])

[ιζ'.] Ὁ ὑπεξούσιος μείζων τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν τινάς ἐγγυησάμενος αὐτὸς[56]) ἐνάγεται καὶ ποιεῖ κατέχεσθαι[57]) [τὸν πατέρα τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ.]

ιη'. —

ιθ'.[58]) Ὁ δανείζων οἰκέτῃ ἀλλοτρίῳ ζῶντος μὲν τοῦ οἰκέτου διηνεκῶς, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν· εἰ δὲ δαπάνημα εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα ἐγένετο, διηνεκῶς τὴν περὶ τῶν ἀναλωθέντων ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ δεσπότου [ἔχει] ἀγωγήν. εἰ δὲ ἐλευθέρῳ τινὶ διοικοῦντι πράγματά τινος συναλλάξας τῇ περὶ αὐτὸν τὸν φροντιστὴν διαθέσει ἐδάνεισας, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχεις κατὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων· εἰ μὴ ἄρα ἢ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὰ νομίσματα προεχώρησαν, ἢ ἔφθασεν ἐκεῖνος τὸ πραχθὲν δεκτὸν ἡγήσασθαι.

κ'. —

κα'.[59]) Ὁ ὑπεξούσιος θεμιτῶς δανεισάμενος, ἢ ἐὰν τὸν πατέρα ἐνηγγυήσατο, καὶ ὑπεξούσιος ὢν κατέχεται εἰς ὁλόκληρον. καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς, εἰ μὲν κληρονόμος ἐγράφη, πάλιν εἰς ὁλόκληρον, εἰ δὲ οὐκ ἐγράφη κληρονόμος, εἰς ὅσον εὐπορεῖ κατέχεται.

κβ'.[60]) Ὁ οἰκέτης ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν δύναται πωλῆσαι πρᾶγμα τοῦ πεκουλίου· οὐκέτι δὲ καὶ ὁ μὴ ἔχων. ἀλλ' οὐδὲ δικαίαν ἀρχὴν νομῆς ποιεῖ τῷ ἐν δημοσίῳ ἀγοράσαντι. εἰ δὲ κινητὸν ἦν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴ ἁρμόζει κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

κγ'. —

κδ'.[61]) Ὁ δεσπότης ἰδίῳ ὀνόματι ἔνοχος οὐ γίνεται τοῦ οἰκέτου συναλλάξαντος· κατέχεται δὲ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρῶν τὸ φυσικὸν αὐτοῦ χρέος[62]), καὶ τῇ περὶ τῶν ἀναλωθέντων εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ.

XVI. Filiusfamilias, qui in contractu patris iussu eius pecuniam accepit, nisi se paternae hereditati immiscuerit, creditoribus hereditariis non tenetur. L. 4. C. IV. 26

XVII. Filiusfamilias maior viginti quinque annis si pro quibus fideiusserit, ipse convenitur, et patrem actione de peculio obstrictum reddit. L. 5. C. eod.

XVIII. *Deest.*

XIX. Qui servo alieno mutuum dat, in vita quidem servi perpetuo, post mortem vero eius intra annum de peculio actionem habet; sin autem in rem domini versum sit, perpetuo de in rem verso actionem habet. Quodsi cum homine libero quodam res alicuius agente contraxisti et affectione erga ipsum procuratorem mutuum dedisti, contra dominum rerum nullam actionem habes: nisi forte vel in rem eius pecunia processit, vel prius ille, quod gestum est, ratum habuerit. L. 7. C. eod.

XX. *Deest.*

XXI. Filiusfamilias licite mutuatus, vel si pro patre fideiusserit, etiam in potestate positus in solidum tenetur. Sed et post mortem patris, si heres scriptus sit, rursus in solidum, si heres scriptus non sit, in quantum facere potest tenetur. L. 9. C. eod.

XXII. Servus, qui liberam peculii administrationem habet, rem peculiarem vendere potest: nec vero, qui non habet. Sed ne iustum quidem initium possessionis praestat ei, qui in publico emit. Et si res mobilis fuerit, furti quoque in duplum actio adversus emtorem competit. L. 10. C. eod.

XXIII. *Deest.*

XXIV. Dominus suo nomine non obligatur, quum servus contraxit: sed de peculio actione tenetur deducto debito naturali, et de in rem verso. L. 12. C. eod.

γράψαντος δεσπότου τότε δεῖ νοεῖν, ὅτι τυχον κατα .... τῶν συμβολ .. οτι ....

οὕτως εἶπον ἀπὸ συναλλαγμάτων τοῦ πατρὸς κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ, ἵνα εὑρεθῇ ..... τροποις ...... ησ ... μενος ὁ παῖς τῶν συναλλαγμάτων ὁ ...... αὐτός ὁ παῖς συνήλλαξεν κατα κέλευσιν τοῦ πατρός, κατέχεται μετα αὐτεξουσιότητα εἰς ὅσον εὐπο[ρεῖ].

τὸ κατὰ πόδας. οὐδὲν .. κωλ ... τοὺς ὑπεξουσίους, ἐὰν ὑπὲρ ἄλλων μείζονες ....[a])

— — — — — — — — — — —

rebus de domino subscribente tunc accipi debet, quum ....

78. [*Thal.* *παραγρ.* *ad l.* 4]. Sic dixi: ex contractibus patris iussu eius, ut inveniretur .... filius ex iis contractibus, quos ipse filius iubente patre iniit, post emancipationem in quantum potest convenitur.

79. [*Thal.* *versio l.* 5]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Nulla res prohibet filiosfamilias, si pro aliis maiores ....

(Complura desiderantur.)

55) Hactenus Cod. Paris. gr. 1352, ex quo sua habent *Fabrotus* et *Heimbachius*. Reliquam partem huius libri ex variis fontibus restituere conati sunt.

56) Cod. iterum *τινάς* habet pro *αὐτός*.

57) Expl. fol. 194. 201. Videtur unum folium Codicis nostri interiisse. Quae sic exciderunt, post *Fabrotum* et *Heimbachium* restituta exhibeo, ut tamen ea tantum reciperim, quae purum putum Basilicorum textum praestent.

58) Habetur in Synopsi p. 179. Ibi dicitur esse *κεφ. ια'*.

59) Est ex Syn. p. 180. Ibi vocatur *κεφ. ιγ'*.

60) Habet Syn. p. 65. Dicitur esse *κεφ. ια'*.

61) Syn. p. 180. Vocatur *κεφ. ιζ'*. Viden' Synopsin quasi constanter capita numeris septeno minoribus distinguere? Sed, ut in nostro Codice id factum esse animadvertimus, ita forte etiam in Cod., quem Synopseos auctor ante oculos habuit, librarius negligens fuerat in numeris capitum apponendis.

62) Syn. *τὸ φυσικόν του χρέους* (l. *χρέος*). Vestigium linguae vulgaris!

a) Expl. fol. 194. 201.

L. 3. pr. D. XIV. 4. γ'. Paul.[30]) Ἐὰν δύο ὦσι δεσπόται γινώσκοντες[31]), ἕκαστος αὐτῶν καὶ μόνος ἐνάγεται. εἰ δὲ καὶ ὁ εἷς ἀγνοεῖ, καὶ ἐνάγεται ὁ γινώσκων, ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ χρεωστούμενον τῷ ἀγνοήσαντι. εἰ δὲ χωρήσει ὁ συναλλάξας κατὰ τοῦ ἀγνοήσαντος, οὐκ ἔχει χώραν ἡ εἰρημένη ἀγωγή, ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή· καὶ ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ ἑκατέρῳ χρεωστούμενον. τοῦτο γὰρ γίνεται καὶ αὐτοῦ τοῦ γινώσκοντος ἐναγομένου τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

§. 1. Ἡ εἴδησις τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ κουράτωρος τοῦ μαινομένου, οὐ μὴν ἡ τοῦ ἀνήβου εἰσάγει τὴν διαιροῦσαν μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως τὸ κέρδος ἀγωγήν. ἀπὸ δὲ τοῦ δόλου τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ κουράτωρος εἰς μόνον τὸ περιελθὸν ἐνέχονται καὶ εἰς τὸ ἐκχωρῆσαι τὰς κατὰ τῶν κηδεμόνων ἀγωγάς.

§. 2. Ὁ[32]) ἄνηβος, εἰ δεκτικός ἐστι δόλου, ἐνέχεται

III. *Paul.* Si duo sint domini et ambo sciant, uterque solus convenitur. Sed si unus ignorat, et qui scit convenitur, deducitur solidum id, quod ignoranti debetur. Sed si qui contraxit ignorantem convenerit, dicta actio locum non habet, sed de peculio actio: et quod utrique debetur, integrum deducitur. Hoc enim fit si vel is, qui scit, actione de peculio conveniatur.

Scientia tutoris et curatoris furiosi, non etiam pupilli inducit actionem, quae inter dominum et eos, qui contraxerunt, pro rata portione lucrum distribuit. Ex dolo autem tutoris et curatoris in id dumtaxat, quod ad eos pervenit, tenentur, et ut actiones adversus tutores vel curatores praestent.

Pupillus, si doli capax sit, ex dolo suo tene-

κατέχεται τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ σκιεντίᾳ αὐ[τοῦ ἐμπ]ορευομένου· ἐπὶ δὲ τοῖς μὴ προσποριζομένοις αὐτῷ οὐ κατέχεται, εἰ μὴ κατὰ τὸν [τοῦ] οὐσουφρούκτου[q]) λόγον.

εἰ ἐπίκοινος δοῦλος ἡ ἐμοῦ καὶ σοῦ, [καὶ οἱ] δύο ᾔδειμεν, ἑκάτερος εἰς τέλειον ἐνάγεται. εἰ δὲ καὶ σὺ ᾔδεις καὶ ἐγὼ ἠγνόουν, εἰ μὲν κατὰ σοῦ κινηθῇ, τὸ ἐμοὶ κεχρεωστημένον ὑπεξαιρεῖται· εἰ δὲ κατ' ἐμοῦ, τὰ ἑκατέρῳ, ὥσπερ εἰ καὶ κατὰ σοῦ κινηθῇ δὲ πεκουλίο.

δύναται γὰρ ὁ τὴν τριβουτορίαν ἔχων εἰ βούλεται κινεῖν δε πεκουλίο, θατέραν δὲ τούτων ἐπιλεξάμενος ἐπὶ τὴν θατέραν μεταβαίνειν οὐ δυνήσεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησίν.

ἡ εἴδησις τοῦ ἐπιτρόπου ἢ κουράτωρος τίκτει τριβουτορίαν κατὰ τοῦ ἀνήβου ἢ μαινομένου· εἰ δὲ κακῶς μερίσει ὁ κηδεμών, εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτοὺς ἐνάγονται· εἰ δὲ εὔπορος ἢ ἐπίτροπος, εἰς τέλειον ἐνάγεται ὁ ἄνηβος, ἵνα ἐκχωρήσῃ τὴν τουτέλαε. ἡ εἴδησις τοῦ ἀνήβου οὐ τίκτει τριβουτορίαν, ἀλλ' ὁ δόλος[r]), εἰ ἐστὶ πρόξιμος πουβερτάτι. εἰ καὶ ἡβήσας δόλον ποιήσει, κατέχεται, ὥσπερ καὶ ὁ μαινόμενος ἀνανήψας. ἡ εἴδησις καὶ ὁ δόλος[s]) τοῦ προκουράτωρος βλάπτει τὸν πρωτότυπον.

ὡς γὰρ τινος καὶ περιελθόντος εἰς αὐτὸν ἐκχωρεῖ τὴν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου τουτέλαε, ὡς δηλοῖ ἡ ἑπομένη[t]) ἐπείτοιγε .... τινος αυκτορος ἐπιτρόπου σκιεντία αὐτ. πουπιλλ. οἰκέτ.. ἐπ............ ἐὰν δόλον[u]) περὶ τὴν τῶν φορτίων ἐποίησε διανέμησιν, αὐτὸς ὡς εἶ[πον] ὁ ἐπίτροπος τριβουτορίᾳ οὐκ ἐνάγεται, μήτε δεσπότης ὢν τοῦ οἰκέτου μονω οὐσουκαπιον[v]) ..... αυτω ... ἁπλῶς μὴ ὑποκείμενον μήτε συμπαραλαμβανόμενον τῇ σημασίᾳ τοῦ ποτεστάτε. [οὐδὲ προ]κουράτωρ ἐνάγεται, κἂν εἰ σ[κιεντίᾳ] αὐτοῦ ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἐνάγεται ὁ πρωτότυπος· ἐν ᾧ δὲ μὴ ὁ [πρωτότυπος] δόλον ἐποίησε μήτε περιῆλθεν εἰς αὐτόν τι[w]) ἀπὸ δόλου τοῦ προκουράτωρος, ἐκχωρεῖ τὴν κατ' αὐτοῦ μανδάτι· μανθάνεις γὰρ ἐν τῷ ς' τοῦδε τοῦ συντάγματος βι. πολλάκις συμβαίνειν τινὰ ἔχειν ἀγωγήν, ἐπειδὴ ἐνάγεται, καὶ ἐνάγεσθαι αὐτόν, ἐπειδὴ ἔχει ἀγωγήν, τουτέστιν εἰς ἐκχώρησιν αὐτῆς.

ση. ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐπίτροπός ἐστιν ὁ τὸν δόλον πεποιηκώς, τότε ἡ τριβουτορία δίδοται κατὰ τοῦ πουπίλλου, οὐκ εἰς ὁλόκληρον τὸ ὑποκλαπὲν φορτίον, ἀλλ' εἰς τὸ περιελθὸν εἰς τὸν ἄνηβον καὶ εἰς ἐκχώρησιν ἀγωγῶν· εἰ δὲ αὐτὸς ὁ πούπιλλος τὸν δόλον εἰργάσατο, τότε οὐ μόνον εἰς ὅτι γέγονε πλουσιώτερος, ἀλλ' εἰς τὸ ὑποκλαπὲν φορτίον ἡ τριβουτορία δίδοται κατ' αὐτοῦ.

ὥστε πρόξιμός ἐστι πουβερτάτις. ὁ γὰρ τοιαύτης ὢν ἡλικίας τοῦ[x]) δόλου δεκτικός ἐστι, καὶ κλοπὴν καὶ ὕβριν πλημ-

eius sciente eo negotietur, tributoria tenetur: de his autem, quae non acquiruntur, non tenetur, nisi ususfructus ratione.

12. [*Cyr. l. 3 pr.*] Si servus mihi et tibi communis sit, et ambo scierimus, uterque in solidum convenitur. Sed si tu scieris et ego ignoraverim, si quidem adversus te actum sit, deducitur quod mihi debetur: sin adversus me, quod utrique, sicuti et si de peculio adversus te actum sit.

13. [*Steph. ad l. 3 pr. verb: ipse de peculio*]. Nam potest, qui tributoriam habet, si velit, de peculio agere: altera autem electa ad alteram transire non potest, ut Ulpianus dig. 9 [§. 1] huius tit. dicit.

14. [*Cyr. l 3 §. 1. 2 l. 4. 5 pr.*]. Scientia tutoris et curatoris tributoriam adversus pupillum vel furiosum parit: et si curator male tribuerit, conveniuntur in id quod ad eos pervenit: sed si tutor solvendo sit, in solidum pupillus convenitur, ut tutelae actionem praestet. Scientia pupilli tributoriam non parit, sed dolus, si proximus pubertati sit. Si pubes factus dolum admiserit, tenetur, sicuti etiam furiosus sanae mentis factus. Scientia et dolus procuratoris domino nocet.

15. [*Steph. ad l. 3 §. 1 verb: hactenus tenebitur*]. Scilicet quasi aliquid ad eum pervenerit, tutelae actionem adversus tutorem praestat, ut ostendit .... —.— si dolum in distributione mercium admiserit, ipse, ut dixi, tutor tributoria non convenitur, quia nec dominus servi est nec [usumfructum in eo habet, nec] simpliciter habet subiectum et notione potestatis comprehensum. Etiam procurator non convenitur, licet sciente eo servus domini negotiatus sit, sed convenitur dominus: si tamen dominus dolum non admiserit nec aliquid ad eum ex dolo procuratoris pervenerit, mandati actione adversus eum competente cedit. Disces enim lib. VI huius partis, saepenumero evenire ut quis actionem habeat, quia convenitur, et conveniatur, quia actionem habet, hoc est ut ea cedat.

16. [*Steph. ad l. 3 §. 1*]. Nota: si quidem tutor dolum admiserit, tributoria adversus pupillum datur, non de integra merce subtracta, sed ad id, quod ad pupillum pervenit, et ad actiones cedendas: sin autem ipse pupillus dolum admisit, non solum in quantum locupletior factus est, sed de merce subtracta tributoria adversus eum datur.

17. [*Steph. ad l. 3 §. 2 verb: eius aetatis*]. Nimirum si proximus sit pubertati. Nam qui eius aetatis

30) Lege cum *Heimb:* Οὐλπιανοῦ. Vapulat librarius: alioquin *Idem* inscribendum erat.

31) Cod. γινώσκεται.

32) Cod. haec praecedentibus iungit.

q) Cod. οὐσουκαὶ ....

r) Cod. δοῦλος.

s) Cod. δοῦλος.

t) Forte διάταξις.

u) Forte: ὁ πομπώνιος.

v) Cod. δοῦλον.

w) Legerim: μήτε οὐσούφρουκτον ἔχων ἐν αὐτῷ καὶ ἁπλῶς.

x) Cod. τῆς τοῦ.

ἐξ οἰκείου δόλου[33]*), εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἴδησις αὐτοῦ πρὸς τὴν πραγματείαν οὐκ ἀρκεῖ.*

δ'. Paul. *Εἰ δὲ ὁ μὲν ἡβήσας, ὁ δὲ νήψας πλημμελήσει*[34]*) δόλον, ἐνέχεται.*

[ε'. Οὐλπ.] *Ὁ δὲ δόλος καὶ ἡ εἴδησις τοῦ φροντιστοῦ βλάπτει με.*

Ἐὰν δοῦλος τοῦ δούλου μου πραγματεύσηται, εἰ μὲν οἶδα, ἐνέχομαι τῇ διαιρούσῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως ἀγωγῇ. εἰ δὲ ἀγνοῶ καὶ γινώσκει ὁ δοῦλός μου, εἰς τὸ πεκούλιον αὐτοῦ ἐνάγομαι, καὶ ὑπεξαιρεῖται τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου τοῦ δούλου μου τὸ κεχρεωστημένον μοι, οὐ μὴν καὶ τὸ τῷ δούλῳ μου ἐποφειλόμενον. εἰ δὲ γινώσκομεν οἱ δύο, ἐνάγομαι τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ ὀνόματι

μελεῖ καὶ κατέχεται φούρτι καὶ ἰνιουριάρουμ, ὥς φησι γάϊος ἐν τῷ ν' [y]*) βι. τί. τελευταίῳ διγ. ρια'.*

ἀνων. ὅτε πλησιάζει τῇ ἥβῃ· ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ κλοπῆς καὶ ὕβρεώς ἐστι δεκτικός, ὡς βι. ν' τί. ιζ' διγ. ρι' [z]*) γαΐου. ἀνάγν. τί. τ[οῦ αὐτοῦ] διγ. ρϟϛ' καὶ βι. ιε'* [a]*) τί. [α'] διγ. κα' καὶ βι. κς'* [b]*) τί. θ' διγ. α'* [c]*).*

τοῦτο μὴ δέξῃ πρὸς ἀντιδιαστολήν· ἔγνως γὰρ ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ὅτι κἂν ἄνηβος ἔτι τυγχάνων ὁ πουπιλλος δόλον τινὰ περὶ τὰ φορτία ποιήσῃ, δίδοται κατ' αὐτοῦ ἡ τριβουτορία, ἐν ᾧ δόλου τυγχάνουσι δεκτικοί[d]*).*

τί οὖν; ὡς ἔτυχεν εἴρηται τῷ νομικῷ τόδε· ὁ μὲν ἡβήσας[e]*); οὐδαμῶς. ἐπειδὴ γὰρ ἐφήβου γενομένου τοῦ πουπίλλου καὶ παυσαμένου τελεῖν ὑπὸ τὸν ἐπίτροπον, οὗτινος σκιεντίᾳ ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο, εἰκὸς ἦν τινας διαμάχεσθαι καὶ λέγειν, μηκέτι χώραν ἔχειν τὴν τριβουτορίαν κατὰ τοῦ πουπίλλου· τὴν τοιαύτην ἀμφιβολίαν φθάνων ὁ παῦλός φησι, κἂν ἔφηβος γενόμενος ὁ πουπιλλος καὶ παυσάμενος τελεῖν ὑπὸ τὸν ἐπίτροπον δόλον τινὰ περιποιήσῃ, τῇ τριβουτορίᾳ κατέχεται.*

σῆ. ὅτι ἀπὸ τοῦ δόλου τοῦ προκουράτωρος δίδοται κατὰ τοῦ πρωτοτύπου τριβουτορία. γενικὸν δὲ θεμάτισον τὸν προκουράτορα, εἰδὼς καὶ τοῦτο, ὡς ἐν ᾧ μηδὲν[f]*) εἰς αὐτὸν τὸν πρωτότυπον περιῆλθεν, εἰς ἐκχώρησιν ἐνέχεται ἀγωγῶν, ὡς ἐν τῷ γ' διγ. σοὶ παραδέδωκα.*

εἰ βικάριο. ὁ οἰκέτης[g]*) καὶ ὁ μὲν δεσπότης ἠγνόει ὁ δὲ ὀρδινάριος ᾔδει, ἢ τὸ ἐναντίον, τὸ κεχρεωστημένον τῷ εἰδότι*[h]*) οὐχ ὑπεξαιρεῖται· εἰ δὲ ἕκαστος ᾔδει, ἡ τριβουτορία κινεῖται*[i]*) ὀνόματι τοῦ βικαρίου, ἢ δε πεκουλίο*[k]*).*

Θεόφιλος μὲν ὁ μακαρίτης ὀνόματι τοῦ βικαρίου φησὶ τὴν δε πεκουλίο δίδοσθαι· κάλλιον δὲ εἰπεῖν[l]*) ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου τὴν δε πεκουλίο τριβουτορίαν παρέχεσθαι, ἵνα ταύτῃ τῇ τριβουτορίᾳ δε πεκουλίο παρεχομένῃ ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου φέρηται εἰς μέσον τὰ φορτία, ἐφ' οἷς ὁ βικάριος ἐπραγματεύετο, καὶ ὑπεξαιρεθῇ εἰς [ὁλόκληρον] τὸ αὐτῷ τῷ ὀρδιναρίῳ*[m]*) φυσικῶς ὀφειλόμενον ὑπὸ τοῦ βικαρίου, ὥσπερ γὰρ εἰ ἐλεύθερος ἦν ὁ τοῦ βικαρίου δεσπότης, τὴν οἰκείαν εἴδησιν πρὸς τὸ χρ . . . τῇ γενομένῃ παρ' αὐτοῦ ἐμπορίᾳ· κινεῖται οὖν ἡ τριβουτορία δε πεκουλίο ὀρδιναρίῳ νόμινε. καὶ αὐτὸς γὰρ σαφῶς*[n]*) τε καὶ ἰδικῶς ὁ οὐλπιανὸς ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ. φησίν, ὅτι, ἔνθα σκιεντίᾳ τοῦ δεσπότου καὶ*

tur, quamvis scientia eius non sufficiat ad negotiationem.

IV. *Paul.* Si vero ille pubes, hic sanae mentis factus dolum admiserit, tenetur. *L. 4. D.* XIV. 4.

V. *Ulp.* Dolus autem et scientia procuratoris mihi nocet. *L. 5. pr. D. eod.*

Si vicarius servi mei negotietur, si quidem sciam, teneor actione, quae inter me et eos, qui contraxerunt, pro rata distribuit. Si vero ignorem et servus meus sciat, de peculio eius mecum agitur, et de peculio vicarii deducitur, quod mihi debetur, non etiam id, quod ordinario debetur. Sed si uterque scierimus, de peculio convenior servi ordinarii nomine, et tributoria vicarii nomine, et distribuitur id, quod mihi §. 1.

est, doli capax est, et furtum et iniuriam committit et furti et iniuriarum tenetur, ut dicit Gaius lib. L tit. ult. dig. 111 [pr.].

18. *Anon.* [*ad l. 3 §. 2*]. Si pubertati proximus est: is enim furti et iniuriarum capax est, ut lib. L tit. 17 dig. 110 [111 pr.] Gaii. Lege eiusdem tit. dig. 196 (198) et lib. XV tit. 1 dig. 21 [§. 1] et lib. XXVI tit. 9 dig. 1.

19. [*Steph. ad l. 4 verb: pubes factus*]. Hic ne argumenteris a contrario: didicisti enim dig. praecedente, adversus pupillum, etsi impubes adhuc dolum in mercibus fecerit, tributoriam dari, si doli capaces sint.

20. [*Steph? ἐρωταπόκρ. ad l. c.*]. Quid igitur? ICto verba illa *„pubes factus"* temere dicta sunt? Minime. Sed si pupillus pubes factus sit et sub tutore, quo sciente servus negotiabatur, esse desierit, consentaneum erat nonnullos ambigere et dicere, tributoriae adversus pupillum non amplius locum esse: huic controversiae obviam iturus Paulus ait, pupillum, si pubes factus et tutela egressus dolum aliquem admiserit, tributoria teneri.

21. [*Steph. ad l. 5 pr. verb: Procuratoris*]. Nota, ex dolo procuratoris adversus dominum tributoriam dari. Ponas autem procuratorem generalem esse, et scias etiam hoc, si nihil ad dominum pervenerit, teneri eum ad actiones cedendas, ut dig. 3 tibi tradidi.

22. [*Cyr. l. 5 §. 1*]. Si vicarius negotietur, et dominus quidem ignoret, ordinarius vero sciat, vel vice versa, non deducitur, quod debetur ei qui scivit. Si uterque scierit, tributoria instituitur nomine vicarii, de peculio [nomine ordinarii].

23. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: de peculio eius*]. Beatus quidem *Theophilus* nomine vicarii de peculio actionem dari dicit; rectius autem dicetur, nomine ordinarii de peculio tributoriam dari, ut hac de peculio tributoria actione instituta nomine ordinarii merces in medium proferantur, in quibus vicarius negotiatus est, et quod ipsi ordinario (!) a vicario naturaliter debetur, integrum deducatur; perinde enim ac si liber esset vicarii dominus, ...; agitur igitur tributoria de peculio ordinarii nomine. Ipse enim Ulpianus dilucide et expresse infra in hoc dig. dicit, si sciente domino et sciente ordinario vicarius

33) Expl. fol. 63. 04. Inc. fol. 58. 53.

34) Cod. *πλημμελήσας*.

y) Cod. *η'*.

z) Sic Cod. habere videbatur.

a) In Cod. legebam: *κε'*.

b) Cod. *κ'*.

c) Expl. fol. 63. 04. Inc. fol. 58. 53.

d) Cod. *δεκτική*.

e) Haec verba: *ὁ μὲν ἡβήσας*, in textu Basilicorum occurrunt. Itaque existimaveris, schol. 19 et 20 *Anonymo* vindicandum esse, aut schol. 19 quidem *Stephani* esse, sed *ἐρωταπόκρισιν* recentiori scholiastae deberi, qui textum Basilicorum et *παραγραφὴν Stephani* eidem adiectam ob oculos haberet. Verumenimvero dicendi genus in hac responsione ita *Stephanum* sapit, ut potius verba illa *„ὁ μὲν ἡβήσας"* pro latinis *„pubes factus"* a recentioribus scholiastis interpolata esse credam.

f) Cod. *μηδέ*.

g) *Cyrilli* index valde corruptus hoc loco exhibetur. Initio legerim: *εἶχε βικάριον ὁ οἰκέτης*, vel: *εἰ βικάριος ἐπραγματεύσατο*.

h) Cod. *τὸ εἰ δόλ.*

i) Cod. *οὐ κινεῖται*.

k) Adde *ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου*.

l) Vide Gl. *de peculio eius* ad h. l.

m) Legendum videtur: *δεσπότῃ*.

n) In Cod. *φη̃* h. e. *φησι* legebam.

τοῦ δούλου μου, καὶ τῇ ἀγωγῇ τῇ διαιρούσῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συναλλαξάντων ὀνόματι τοῦ δούλου τοῦ δούλου, καὶ μερίζεται τό[35]) ἐμοὶ χρεωστούμενον[36]) καὶ τῷ δούλῳ μου. ἐπιλογὴν οὖν ἔχει ὁ συναλλάξας κινεῖν οἵαν βούλεται. εἰ δὲ ἠγνόησεν ὁ δοῦλός μου, ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ κεχρεωστημένον[37]) αὐτῷ παρὰ τοῦ δούλου[38]) αὐτοῦ.

et servo meo debetur. Qui igitur contraxit, eligere potest, qua actione experiri velit. Si vero ordinarius ignoravit, deducitur quod ei a vicario debetur.

L. 5. §. 2. D. XIV. 4. Καὶ δούλης πραγματευομένης χώρα τῇ διαιρούσῃ ἀγωγῇ.

Et si ancilla negotiatur, tributoriae actioni locus est.

σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο, ὀνόματι τοῦ βικαρίου τριβουτορία κατὰ τοῦ δεσπότου παρέχεται, ὀνόματι δὲ τοῦ ὀρδιναρίου δε πεκουλίο ὀρδιναρίου· ὥστε ἐν ᾧ σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο, δε πεκουλίο δίδοται ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου, καὶ ὥσπερ ἄν, εἰ ἐλεύθερος ἦν, ἐνήγετο τῇ τριβουτορίᾳ σκιεντίᾳ αὐτοῦ πραγματευομένου τοῦ βικαρίου, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ οἰκέτης ὢν οὐκ ἐνάγεται, ποιεῖ τὴν δε πεκουλίο δίδοσθαι κατὰ τοῦ δεσπότου, δῆλον δὲ οὐκ εἰς ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, ἀλλ' εἰς ὅπερ ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο· καὶ τοῦτο γὰρ πεκούλιον τοῦ ὀρδιναρίου εἶναι νομίζεται. καὶ πᾶς γὰρ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ τριβουτορίᾳ ἐπὶ μόνοις τοῖς φορτίοις ἐνάγεται, ἐφ' οἷς σκιεντίᾳ αὐτοῦ ὁ οἰκέτης[o]) ἐνεπορεύετο· μιμεῖται δὲ ὁ ὀρδινάριος δεσπότην.

negotietur, nomine vicarii tributoriam adversus dominum competere, nomine vero ordinarii de peculio ordinarii: itaque si sciente ordinario vicarius negotietur, de peculio competit nomine ordinarii, et sicut, si liber esset, tributoria conveniretur, quum sciente eo vicarius negotietur, ita etiam nunc, quippe servus conveniri non potest, efficit ut de peculio eius actio adversus dominum detur, nimirum non de integro peculio, sed de eo, in quo vicarius negotiatus est: nam etiam hoc ordinarii peculium esse intelligitur. Quilibet enim dominus, si tributoria conveniatur, de iis tantum mercibus convenitur, in quibus sciente eo servus negotiatus est: ordinarius autem dominum imitatur.

ὑπεξαιρεῖται γὰρ εἰς ὁλόκληρον τὸ τῷ δεσπότῃ παρὰ τοῦ βικαρίου φυσικῶς ὀφειλόμενον, ἐν ᾧ μὴ σκιεντίᾳ αὐτοῦ[p]) τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐπραγματεύετο.

24. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: nec deducendum*]. Deducitur enim integrum, quod domino a vicario naturaliter debetur, si non sciente eo vicarius ordinarii negotiatus sit.

τοῦτο νόησον πρὸς τὸ μὴ ὑπεξαιρεῖσθαι εἰς ὁλόκληρον τὸ τῷ ὀρδιναρίῳ παρὰ τοῦ βικαρίου χρεωστούμενον· ὑπεξαιρεῖται γάρ, οὐκ εἰς ὁλόκληρον μέντοι, καθάπερ εἶπον, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ[q]) πρὸς τοὺς λοιποὺς δανειστάς, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγ. μανθάνεις ὑποκατιών.

25. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: quod ordinario debetur*]. Hoc sic accipe, ne integrum deducatur, quod ordinario a vicario debetur: deducitur enim, sed non integrum, ut dixi, sed pro rata eorum, quae reliquis creditoribus debentur, ut in hoc dig. infra disces.

ἰδοὺ ἐνταῦθα ση. ὅτι ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου τριβουτορία δε πεκουλίο δίδοται κατὰ τοῦ δεσπότου, ἐν ᾧ σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ οἰκέτης ἐπραγματεύετο.

26. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: de peculio vero ordinarii*]. Ecce hic nota, nomine ordinarii tributoriam de peculio adversus dominum dari, si sciente ordinario servus negotiatus sit.

ἰδοὺ πάλιν ἐνταῦθα ση. ὅτι σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο, καὶ ἐνάγεται ὁ δεσπότης τριβουτορίᾳ δε πεκουλίο χάριν τοῦ ὀρδιναρίου, καθὰ φθάσαντες εἴπομεν, δύναται καὶ [τὸ] τῷ ὀρδιναρίῳ χρεωστούμενον ὁ δεσπότης ὑπεξαιρεῖν, πλὴν οὐκ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλὰ πρὸς τὸ τρίβουτον, ἐν ᾧ καθὰ εἴρηταί σοι σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο· εἰ γὰρ ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, τότε οὐ πρὸς τὸ τρίβουτον ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον ἠδύνατο παρακατέχειν ὁ δεσπότης τὸ τῷ ὀρδιναρίῳ παρὰ τοῦ βικαρίου χρεωστούμενον.

27. [*Steph. ad l. 5 §. 1 verb: ut utrumque tribuatur*]. Ecce etiam hic nota, si sciente ordinario servus negotiatus sit, et dominus tributoria de peculio nomine ordinarii conveniatur, ut supra dixi, dominus etiam quod ordinario debetur deducere potest, non autem integrum sed secundum tributum, si quidem, ut dictum est, sciente ordinario vicarius negotiatus sit: sin ignorante eo, tunc non secundum tributum sed integrum, quod ordinario a vicario debetur, dominus retinere potest.

κυρ. καὶ ὑπὲρ δούλης κινεῖται τριβουτορία, καὶ ὑπὲρ ἰνστιτούτορος τοῦ δούλου. κινεῖται δὲ ἐπὶ φορτίοις, οὐκ ἐπὶ πάσης πραγματείας. κἂν μὴ ἀπό[r]) τῶν φορτίων ἐχρεωστήθη ὁ δεσπότης, κἂν πρό[s]) τῆς πραγματείας κἂν ὕστερον, καλεῖται εἰς τὸ τρίβουτον. εἰ ὁ συναλλάξας τὰ φορτία εἰς ἐνέχυρον [λάβῃ][t]) καὶ τοῦ δεσπότου προτιμᾶται. καὶ τὸ τοῖς ὑπεξουσίοις τοῦ δεσπότου κεχρεωστημένον φέρεται εἰς τὸ τρίβουτον. εἰ ἑνὸς πολλοί εἰσι δεσπόται, καλοῦνται πάντες. οὐ πᾶν τὸ πεκούλιον φέρεται εἰς τὸ τρίβουτον, ἀλλὰ τὰ φορτία, ἤ, εἰ ἐπράθη, τὸ τίμημα αὐτῶν, καὶ τὰ χρέα τῶν συναλλαξάντων καὶ τὰ ἰνστρουμέντα τοῦ ἐργαστηρίου, οὐ μὴν τὰ ἔξωθεν, εἰ μὴ ἐκ τῶν φορτίων ἠγοράσθη. εἰ εἰς ἰδικὴν πραγματείαν δανείσω δούλῳ καὶ σύ[u]) εἰς ἰδικὴν ἢ εἰς ἄλλο ἐργαστήριον, ἕκαστος ἐπὶ τοῖς φορτίοις, ὑπὲρ ὧν ἐδαπάνησε, κινεῖ. εἰ δὲ ἓν ἐργαστήριον ἦν, κἂν φαίνηται τὰ ἐκ τῶν νομισμάτων σου ἀγορασθέντα, ἅμα καλούμεθα, εἰ μὴ ὑπετέθη τὰ φορτία. εἰ δὲ ἐπώλησας πρᾶγμα τῷ δούλῳ [καὶ][v]) σώζεται, εἰ μὲν σατισφάκτον ἔπαθες, ἅμα καλούμεθα· εἰ δὲ μή, ἐκδικεῖς αὐτό. τὸ τρίβουτον κατὰ ἀναλογίαν γίνεται. διὸ ὁ πρῶτος κινήσας καυτίονα παρέχει, ὡς εἰ φανῶσιν ἄλλοι δανεισταί, ἀναδίδωσι τὸ περιττόν. παρέχει δὲ καυτίονα, ὅτι, κἂν δεσποτικὰ χρέα

28. *Cyr.* [*l. 5 §. 2 — l. 7 §. 1*]. Et ancillae nomine tributoria agitur et nomine institoris servi. De mercibus autem instituitur, non de omni negotiatione. Etiamsi domino nil debeatur ex mercibus, et sive ante negotiationem sive postea debitum sit, in tributum vocatur. Si qui contraxit merces pignori accepit, etiam domino praefertur. Etiam quod his, qui in potestate domini sunt, debetur, in tributum venit. Si unius plures domini sunt, omnes vocantur. Non totum peculium in tributum venit, sed merces, vel, si venditae sint, pretium earum, et quae debentur a contrahentibus, et instrumenta tabernae, non autem quae extra haec habet, nisi ex mercibus comparata sint. Si ad separatam negotiationem credidero et tu ad separatam vel in aliam tabernam, uterque nostrum de mercibus agit, ob quas erogavit. Si vero una taberna fuit, licet extent quae pecunia tua comparata sunt, tamen simul vocamur, nisi merces obligatae fuerint. Si vero rem servo vendideris et extet, si quidem satis tibi factum sit, simul vocamur: sin minus, eam vindicas. Tributum pro rata fit: ideoque qui primus egit, cautionem praestat, se

35) Cod. τω.
36) Cod. χρεωστουμενω.
37) Cod. χρεωστημένον.
38) Cod. pro τοῦ δούλου habet δεσπότου.

o) Cod. δεσπότης.
p) Cod. κατά.
q) Malim παρ' αὐτοῦ.
r) Cod. ὑπό.
s) Cod. ὑπό.
t) Deest in Cod.
u) Cod σοί.
v) Deest in Cod

Ἀδιάφορον[39]), εἴτε τῷ δούλῳ τις εἴτε τῷ προστήσαντι αὐτὸν συναλλάξει.

Οὐ πᾶν συνάλλαγμα, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τοῖς φορτίοις εἰσάγει τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος ἀγωγήν· καὶ μερίζεται, ὅπερ ἐκ τῶν φορτίων ἔχει ἢ κατὰ πρόφασιν αὐτῶν ἔσχεν.

Μερίζεται ὁ ἔχων ὑπεξούσιον τὸν συναλλάξαντα μετὰ τῶν δανειστῶν, εἴτε ἐπὶ τῷ φορτίῳ κεχρεώστηται εἴτε ὁθενδήποτε, καὶ εἴτε πρὸ τοῦ πραγματεύσασθαι τὸν ὑπεξούσιον ἐχρεωστήθη ἢ ἄλλοι αὐτοῦ ὑπεξούσιοι εἴτε μετὰ ταῦτα. εἰ δὲ τὰ φορτία τοῖς δανεισταῖς ὑπετέθη, προτιμῶνται τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ πολλοί εἰσιν οἱ δεσπόται, πᾶσι πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους μερίζεται.

Οὐ πᾶν τὸ πεκούλιον, ἀλλ' ἡ πραγματεία μερίζεται καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς [ληφθέν τε καὶ ὀφειλόμενον, ἀναφανῇ, (τί γάρ, ὅτι ὑπὸ αἵρεσιν ἐστιν;) ἀναδίδωσιν. δύναται ὁ δεσπότης παραχωρῶν τῶν φορτίων μὴ μερίζειν· διὸ εἴωθε ὁ πραίτωρ ἄρβιτρον εἰς τοῦτο διδόναι.

ἔγνως καὶ ἐν τῷ α'[w]) διγ. τοῦ παρόντος τι. ὅτι καὶ ὑπὲρ θηλειῶν ἡ τριβουτορία παρέχεται.

ση. ὅτι οὐ πᾶν συνάλλαγμα πρὸς τὸν οἰκέτην γινόμενον εἰσάγει τὴν τριβουτορίαν, ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ τοῖς πεκουλιαρίοις φορτίοις συνήλλαξεν· οἷον ἐὰν οἰκοδομικὸς τυχὸν ὁ οἰκέτης τυγχάνων ἐνεπορεύετο εἰς λίθους καὶ εἰς γύψον, καὶ τις ἐπὶ τούτῳ συνήλλαξε πωλῶν ἢ δανείζων, ἔχει τὴν τριβουτορίαν, εἰ μέντοι μισθωσάμενός τις τὰς ὄπερας αὐτοῦ πρὸ χρόνου αὐτῷ παρέσχεν, τὴν δε πεκουλίο μᾶλλον καὶ οὐ τριβουτορίαν δύναται κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν.

τυχὸν γὰρ τῶν φορτίων πραθέντων τὸ τίμημα ἔλαβεν ὁ δεσπότης, ἢ[x]) περμουτατίονα πρός τινα ποιησάμενος ἀντὶ[y]) τῶν φορτίων ἔλαβέ τινα.

ση. ὅτι ἡ τριβουτορία οὐ μόνον προφάσει τῶν φορτίων ἤτοι τῆς αὐτῶν ἀγορασίας ἀλλὰ καὶ .... ἐναντιω[θῇ] τὸ κείμενον ἐν τῷ τελευτ ... διγ. ...... εἰρημένον γὰρ .... ἔχει .... προνομιον .... τῷ συνυπεξουσίῳ .... εἰς ὁλόκληρον.

ση. ὅτι .... δανειστ. καὶ αὐτ ...

νησαι του δεσπότου. ση. αὐτὸ εἰδὼς ἐκ τοῦ ιη'[z]) καὶ ιθ' τῆς πιγνερατικίας διγ. ὅτι οὔτε οἰκέτης οὔτε ὑπεξούσιος ἐνεχυριάζειν δύναται μη ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ νβ'[a]) διγ. τῆς δεπεκουλίο, [ὅτι οὐ]δὲ ἓν προνόμιον προτιμᾶται τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ· προνόμιον γὰρ νόησον τὸ ἐν ταῖς περσονελίαις [οὐ] μὴν [τοῖς] ἐνυπο[θήκοις διὰ] τὸ ἐνταῦθα σαφῶς εἰρημένον.

ἐναντιοφ. οἶδας ὅτι τότε δύνανται ἐνεχυριάζειν οἱ ὑπεξούσιοι, ὅτε [λι[βέραν] ἔχουσι ...... χει εν αυτ. [ἀδμινισ]τρατίονα, ὡς διγ. ιη' τοῦ ιγ'[b]) βι. τι. ζ'. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ τὸ εἰρημένον διγ. νβ' τοῦ α' τι. [του ιε' βι.] ..... γ' διγ. οε' καὶ βι.[c]) .... τι. ιζ' διγ. θ'.

οἷον .. ἄξιά ἐστι τὰ φορτία, λ' νομίσματα κεχρεώστηταί σοι δε λοιπ... δανειστ ... μ' δεῖ τοῖς .... τὰ δὲ λοιπὰ ιε' ....

τί γάρ; ὅτι πωλήσῃ τινὰ τῶν φορτίων ὁ οἰκέτης καὶ τὸ τίμημα λάβῃ ἀποθ .. τ .. αυτ .. προσελθ .. τοῖ λοιπ. πεκουλ ... σκοπὸν εχω μη ... πραγματεύεσθαι ἐν αὐτῷ.[d])

Nihil refert, utrum cum servo quis an cum eo, qui eum praeposuit, contraxerit. *L.* 5. §. 3. *D.* XIV. 4.

Non omnis contractus, sed qui mercis causa fit, tributoriam actionem inducit; et tribuitur, quod ex merce habet vel occasione eius consequutus est. §. 4. 5.

In tributum vocatur, qui in potestate habet eum, qui cum creditoribus contraxit, sive quid mercis nomine debeatur sive ex quacunque causa, et sive antequam is, qui in potestate est, mercaturam exercuerit, sive postea domino vel aliis, qui in eius potestate sunt, debitum sit. Sed si merces creditoribus suppositae fuerint, domino praeferuntur. Si vero plures domini sunt, omnibus pro rata debiti sui tribuitur. §. 6 — 10.

Non totum peculium, sed merx in tributum venit et quod ex ea receptum est et debetur, et peculium refusurum quod amplius habet, si alii creditores emerserint. Cavet autem se refusurum, etiamsi domini debita emerserint: quid enim, si conditionalia sint? Dominus potest non tribuere, si mercibus cedat: ideoque praetor arbitrum ad hoc dare solet. §. 11 — 18.

29. [*Steph. ad l.* 5 §. 3 *verb: ancillae*]. Didicisti etiam dig. 1 [§. 4] huius tit. etiam in feminis tributoriam dari.

30. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 4 *verb: omnis negotiatio*]. Nota, non omnem contractum cum servo initum tributoriam inducere, sed solum qui de peculiari merce initus est: puta si servus, qui architectus esset, in lapidibus et gypso negotietur, et quis in hoc cum eo contraxit vendendo vel mutuum dando, tributoriam habet, si quis vero operis servi conductis ante diem aliquid ei dederit, de peculio potius, non autem tributoria adversus dominum agere potest.

31. [*Steph. ad l.* 5 §. 5 *verb: receptum est*]. Forte enim dominus divenditis mercibus pretium accepit, vel permutatione cum aliquo facta pro mercibus alia accepit.

32. [*Steph. ad l.* 5 §. 7]. Nota, tributoriam non solum ob merces sive venditionem earum sed etiam .. .. contrarium videatur, quod traditum est || .... in solidum.

33. [*Steph. ad l.* 5 §. 1]. Nota ....

34. [*Steph. ad l.* 5 §. 8]. .... notes hoc et scias ex dig. 18 [§. 4] et 19 *de pigneraticia*, neque servum neque filiumfamilias rem obligare posse, nisi habeat liberam peculii administrationem. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur dig 52 *de peculio*, nullum privilegium praeferri patri vel domino: hoc enim de privilegio personali accipe, non de pignore, secundum id, quod hoc loco perspicue dictum est.

35. *Enantioph.* [*ad l.* 5 §. 8]. Scis filiosfamilias tunc posse pignori obligare, si liberam habeant [peculii] administrationem, ut dig. 18 [§. 4 et dig. 19] lib. XIII tit. 7. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur dig. 52 tit. 1 lib. XV .... dig. 75 et lib... tit. 17 dig. 9 (?).

36. [*Steph. ad l.* 5 §. 1]. Veluti merces ... dignae sunt, XXX aurei tibi debentur, reliquis creditoribus L: oportet .... reliquos autem XV ....

37. [*Steph. ad l.* 5 §. 11]. Quid enim, si servus quasdam merces vendiderit et pretium acceperit, ... in eo negotiari.

39) Haec praecedentibus in Cod. iuncta sunt.

w) Cod. ια'.
x) In Cod. videbatur esse ε.
y) Pro ἀντὶ legebam ἀλλ ..
z) Cod. ις'.

a) Cod. videbatur habere ιη' vel ιβ'.
b) Cod. ιθ'. Forte καὶ ιθ' τοῦ ιγ'.
c) Forte: βι. η' τοῦ κώδ. τι. ιζ' διατ. θ'.
d) Expl. fol. 58. 53. Inc. fol. 110. 109.

καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς][40]) ἀγορασθὲν πεκούλιον[41]), καὶ τὰ ὄντα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ INSTRUMENTA. ταῦτα[42]) γὰρ ἀεὶ τῆς πραγματείας εἶναι πιστεύεται.

ex ea comparatum, et instrumenta quae in taberna sunt. Hae enim semper ex merce esse creduntur.

L. 5. §. 15.16.17. D. XIV. 4. Ἐὰν δύο μέτεισι πραγματείας ἢ ἐν διαφόροις τόποις ἐργαστήρια διαφόρους ἔχοντα λογοσυνάκτας [ἔχει,][43]) καὶ κεχωρισμένως ἐπ' αὐτοῖς δανείζηται, οἱ τῆσδε τῆς πραγματείας ἢ τοῦδε τοῦ ἐργαστηρίου δανεισταὶ οὐ καλοῦνται εἰς τὰ φορτία τῆς ἄλλης. εἰ δὲ εἰς ἓν ἐργαστήριον ἐφέρετο πάντα, καλοῦνται πάντες· κἂν φαίνωνται τὰ ἐκ τῶν χρημάτων[44]) τοῦ ἑνὸς ἀγορασθέντα, εἰ μὴ ὑπετέθησαν αὐτῷ.

Si duas negotiationes exerceat vel in diversis locis tabernas habeat sub diversis ratiocinatoribus, et separatim earum nomine pecuniam mutuam acceperit, illius negotiationis vel illius tabernae creditores non vocantur ad merces alterius. Sed si omnes merces in unam tabernam deferebantur, omnes vocantur: licet extent ea, quae ex unius pecunia comparata sunt, nisi ipsi pignerata sint.

§. 18. Εἰ[45]) δὲ ἐπὶ πράσει φορτίον αὐτῷ[46]) ἔδωκα καὶ φαίνεται[47]), εἰ μὲν τὴν δεσποτείαν μετέθηκα[48]), πάντες καλοῦνται· εἰ δὲ μή, οὐ μερίζεται, ἀλλ' ἐκδικῶ αὐτό. οὐ παύεται γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ πιπράσκοντος, εἰ μὴ λάβῃ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἱκανὸν ἢ ἐγγυητάς.

Sed si mercem ei venditionis causa dedi eaque extat, si quidem dominium transtuli, omnes vocantur: sin minus, non tribuitur, sed eam vindico. Res enim venditoris esse non desinit, nisi pretium acceperit vel satisfactum ei sit vel fideiussores dati fuerint.

§. 19. Πρὸς ἀναλογίαν οἱ δανεισταὶ μερίζονται ἀσφαλιζόμενοι, ὡς ἐὰν ἕτεροι φανῶσι κεχρεωστημένοι, ἀποδιδόασιν.

Creditoribus pro rata tribuitur, praestantibus cautionem, si alii apparuerint creditores, se refusuros.

L. 6. D. eod. [ς'. Παῦλ.][49]) Οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα κρείττων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων. ἴσοι γάρ εἰσι πάντες, ὁτεδήποτε εἰ ἐναγάγωσιν.

VI. *Paul.* Non enim, sicut in actione de peculio, ita et hic melior est occupantis conditio. Aequales enim omnes sunt, quandocunque agant.

τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ἰδικῶς τοῖς φορτίοις[e]) ὅ ποτε τῶν δανεισθέντων δεσπότης εἰς ὑποθήκην ταῦτα λαβών· τότε γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσπότου προετιμᾶτο, ὡς ἔγνως ἐν τῷ παρόντι διγ.

σημ. ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων[f]) χρημάτων ἀγορασθέντα φορτία οὐχ ὑπόκειταί μοι σιωπηρῶς· οὔτε γὰρ ἄλλως ἔχω ὑποθήκην ἐπ' αὐτοῖς, κἂν ἐκ τῶν ἐμῶν ἠγοράσθη χρημάτων, εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτῳ ἐδάνεισα, ἐφ' ᾧ ὑποκεῖσθαι τὰ ἀγορασθέντα ἐκ τῶν ἡμετέρων νούμμων, ὡς ἀνήνεκται σαφῶς ἐν τῷ η' βι. τοῦ κωδ. τι. ιζ' διατ. ζ'. ὑπέξελέ μοι τὸ περὶ πουπίλλου εἰρημένον τῷ π[α]πιανῷ ἐν τῷ α' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβιβλ. τι. δ' διγ. ζ'.

ἀνων. τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν[g]) χρημάτων ἀγορασθέντα οὐχ ὑπόκεινταί μοι χωρὶς συμφώνου, ὡς βι. η' τι. ιγ' διατ. ιζ'. ἀνάγν. καὶ βι. γ' τι. λβ' διάτ. ς'. ἔξελε τὸν πουπίλλον, ὡς βι. κ' τι. δ' διγ. ζ'. τὰ δὲ ἀπὸ δοταλίου χρημάτων ἀγοραζόμενα δοτάλιά ἐστιν, ὡς βι. κγ' τι. γ' διγ. νγ'.

σημ. ὅτι οὐ καλῶς ἡ δεσποτεία τοῦ πραθέντος μετέρχεται ἐπὶ τὸν ἀγοραστήν, εἰ μὴ τὸ τίμημα καταβάλῃ τῷ πράτῃ ἢ καθ' ἕτερον τρόπον ποιήσῃ αὐτῷ ἱκανόν. τοῦτο δὲ ἔγνως καὶ ἐν τῷ α' [τι. τῆς β'][h]) τῶν ἰνστιτούτων.

ἀνων. ὅμοιον μετὰ προσθήκης βι. ιη' τι. α' διγ. ιθ' καὶ διγ. νγ' καὶ ἰνστιτ. β' τι. α'.

κωβιδ. ἐὰν εὑρεθῇ εἶναι φορτία ς'[i]), ἐγὼ μὲν λαμβάνω β', σὺ δὲ δ'. καὶ ἀσφαλιζόμεθα ἀλλήλους, ἵνα ἐὰν εὑρεθῇ καὶ ἄλλος χρεωστούμενος πρὸς ἀναλογίαν αὐτῷ δώσωμεν τέως, ἵνα καὶ αὐτὸς εἰ κεχρεώστηται ι' νομίσματα[k]), σὺ μὲν δώσῃς αὐτῷ α' νόμισμα, ἐγὼ δὲ ἥμισυ.

ἐπὶ γὰρ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἐστὶν ὁ τοὺς ἄλλους προλαμβάνων δανειστὰς [οὐ] περὶ τὴν προκάταρξιν μέντοι, ἀλλὰ

38. [*Steph. ad l.* 5 §. 15]. Hoc accipe, si non specialiter ei, qui antea dominus pecuniae creditae fuerat, merces pignori obligatae sint: tunc enim etiam ipsi domino praefertur, ut didicisti hoc dig. [§. 8].

39. [*Steph. ad l.* 5 §. 17 *verb: licet — comparatae*]. Nota: merces, quae pecunia nostra comparatae sunt, tacite mihi non sunt obligatae: neque enim aliter hypothecam in iis habeo, licet mea pecunia emtae sint, quam si ab initio ad hoc credidi, ut mihi supposita essent, quae nummis meis comparata fuerint, ut perspicue relatum est lib. VIII Cod. tit. 17 const. 7. Excipias, quod de pupillo a Papiniano traditum est lib. I librorum singularium *Antipapiniani* tit. 4 dig. 7.

40. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 17]. Nam quae pecunia mea comparata sunt, absque conventione mihi non sunt obligata, ut lib. VIII [Cod.] tit. 13 const. 17. Lege etiam lib. III tit. 32 const. 6. Excipe pupillum, ut lib. XX tit. 4 dig. 7. Res vero, quae ex dotali pecunia comparatae sunt, dotales sunt, ut lib. XXIII tit. 3 dig. 53 (54).

41. [*Steph. ad l.* 5 §. 18 *verb: quia res venditae*]. Nota, dominium rei venditae non transire ad emtorem, nisi pretium venditori solverit vel alio modo ei satis fecerit. Hoc etiam didicisti tit. 1 [§. 41] lib. II Institutionum.

42. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 18]. Idem cum adiectione dicitur lib. XVIII tit. 1 dig. 19 et dig. 53 et Inst. II tit. 1 [§. 41].

43. *Cobid.* [*ad l.* 5 §. 19]. Si merces VI inveniantur, ... ego quidem II, tu vero IV accipis, et cavemus invicem, pro rata nos refusuros esse, si quis alius creditor emerserit, ita ut, si eidem X debeantur, tu quidem des unum, ego vero dimidium.

44. [*Steph. ad l.* 6 *verb: sicut de peculio*]. In de peculio actione enim melior est, qui alios creditores

40) Inclusa Cod non habet.
41) Expl. fol. 58. 53. Inc. fol. 110. 109.
42) Cod. τὰ αὐτά.
43) Deest in Cod.
44) Cod. (ut et Syn.) καὶ φαίνονται τὰ ἐκ τῶν πραγμάτων.
45) Haec Cod. uno tenore themati superiori addit.
46) Cod. (cum Syn.) φορτίων αὐτά.
47) Cod. φαίνονται.
48) Cod. μετέθεικα.
49) Cod. non solum numerum et inscriptionem omittit, sed etiam hoc caput partem superioris thematis facit.

e) Sic Codex. An: ἐπὶ τοῖς φορτίοις συναλλάξῃ;
f) Cod. ἑτέρων.
g) Adde ἐμῶν.
h) Inclusa Cod. non habet.
i) Legebam in Cod: και εὑρεθη . ει . . . φορτ . . . . ς. Deesse quaedam vel corrupta esse quivis facile videt.
k) Ergo supra post „*inveniantur*“ adde: „et mihi X tibi XX debeantur.“

[ζ.] Ulp. Ἀσφαλίζεται πρὸς ἀναλογίαν ἀναδιδόναι καὶ ὅπερ ὕστερον φανῇ τῷ δεσπότῃ χρεωστούμενον[50])· ἴσως γὰρ ἀφανὲς ἦν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν τὸ χρέος.

Ὁ δεσπότης μὴ θέλων μερίσαι ἀλλὰ παραχωρῆσαι τοῦ πεκουλίου ἢ τῶν φορτίων ἀκούεται. καὶ ὡς ἐπίπαν δίδωσιν ὁ πραίτωρ ἐπὶ τῇ διανομῇ[51]) διαγνώμονα.

Ἁρμόζει ἡ ἀγωγὴ ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως καὶ κατὰ τοῦ ποιήσαντος δόλον εἰς τὸ ἧττον μερισθῆναι. ἧττον δὲ λέγομεν καὶ τὸ μηδέν.

Οὐκ ἐνέχεται δὲ ὁ ἀγνοήσας εἶναι φορτία, εἰ μὴ ἄρα μετὰ ταῦτα γνοὺς οὐ μερίζεται.

VII. *Ulp.* Cavet, refusurum se pro rata etiam quod postea emerserit domino debitum: forte enim in occulto erat, vel debitum sub conditione. *L. 7. pr. D. XIV. 4.*

Dominus, qui tribuere non vult sed peculio vel mercibus cedere, auditur. Et plerumque praetor arbitrum dat ad tributionem faciendam. §. 1.

Actio tributoria datur et adversus eum, qui dolo malo fecit, ut minus tribueretur. Minus autem dicimus etiam nihil. §. 2

Non tenetur autem, qui ignoravit merces esse, nisi forte postea re comperta non tribuat. §. 2. *rel.*

περὶ τὴν καταδίκην, ὡς ὁ γάϊος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α΄ διγ. ι΄ φησίν.

τουτέστι πρὸς [ὃ] ὑπεξεῖλε χάριν ὧν ἐνόμι[σεν ὀφ]είλεσθαι ἑαυτῷ κατὰ τὸν τῆς διανεμήσεως καιρόν, ἐὰν φανῇ τι ἕτερον χρεωστούμενος, ἀναδίδοται αὐτῷ πρὸς ἀναλογίαν τοῦ ἀνακύπτοντος [χρέους].

ὡσανεὶ ἔλεγε κἂν τὰ μάλιστα εἰς τὸ τριβοῦτον κ[αλεῖται ὁ] δεσπότης, οὐκ ὀφεί[λει] περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ τριβούτου*) ἀδικεῖσθαι καὶ βλάπτεσθαι. ἀρκεῖ γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ μὴ εἰς ὁλόκληρον ὑπεξαιρεῖν τὸ ἐποφειλόμενον ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ τριβοῦτον.

σημ.[l]). ὅτι .... α. δι.. δύναται ὁ δεσπότης παραιτεῖσθαι τὴν τῶν φορτίων ....[m]) εἰ μὲν ἀποτάττει τοῖς ὀφειλομένοις αὐτῷ παρὰ τοῦ οἰκέτου. καὶ ἴσθι ὅτι δωρόθεος μὲν ὁ μακαρίτης τὴν τοιαύτην σημείωσιν συμφώνως ἐνδίκευσε ἀκολουθήσας τῷ ῥητῷ, ὥσπερ καὶ ἰωάννης ὁ σοφώτατος ἀντικήνσωρ. θαλέλαιος μέντοι ὁ τῆς εὐ[κλεοῦς] μνήμης οὐχ οὕτως ἐνόησεν, ἀλλ᾿ ὅτι φησὶ ... ἕτοιμος ἔχει ὁ δεσπότης οὐκ αὐτὰ τὰ φορτία τοῖς δανεισταῖς παραχωρῆσαι, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν διανέμησιν, ἵνα ὥσ[περ ἂν] αὐτοῖς δόξεται αὐτὰ διέλωσιν.

καλῶς τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. εἰ γὰρ συναινέσουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ δανεισταὶ περὶ τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν, περιττόν ἐστι τὸ δοθῆναι παρὰ τοῦ πραίτωρός τινα τὸν ὀφείλοντα διανεῖμαι αὐτοῖς τὰ φορτία.

δόλον ποιεῖ ὁ δεσπότης ἧττον παρέχων τινὶ ἐπίτηδες, ἢ[n]) μὴ μερίζων, ἢ ὑπεξαιρῶν πᾶν τὸ ἴδιον χρέος, ἢ συγχωρῶν τὰ φορτία ἀπολέσθαι, ἢ ὀλίγου πωλῶν αὐτά, ἢ τὸν αγοραστὴν μὴ ἀπαιτῶν, ἢ ἀρνούμενος τὸν δανειστὴν κεχρεωστῆσθαι.

εἰ γὰρ μὴ δόλον ὁ δεσπότης περὶ τῶν φορτίων ποιήσει διανέμησιν, οὐ κινεῖται τριβουτορία· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι[o]) διὰ τῆς τριβουτορίας δύνανται οἱ πεκουλιάριοι δανεισταὶ μήτε δόλου τινὸς ἢ διανεμήσεως γενομένης προσιέναι τῷ ἄρχοντι καὶ αἰτεῖν τῶν φορτίων διανέμησιν. τὸ δὲ περὶ τῆς δεσποτείας[p]) εἰρημένον νόησον καὶ περὶ πατρὸς ἔχοντος ὑπεξούσιον παῖδα· καὶ ἐπὶ ἐλευθέρου γὰρ ὑπεξουσίου τριβουτορία κινεῖται.

σημ. ὅτι οὐ μόνον εἰ μέρος ἀποκρύψῃ τῶν φορτίων ὁ δεσπότης, ἀλλὰ καὶ εἰ τὸ πᾶν φορτίον ἀποκρύψῃ, χώρα γίνεται τῇ τριβουτορίᾳ κατ᾿ αὐτοῦ.

τουτέστι εἰ μέντοι ἀγνοῶν ἤτοι νομίζων ἧττον ἔχειν εἰς τὸ φορτίον τὸν οἰκέτην ἧττον διένειμεν.

τί γάρ; ὅτι εἰδὼς ὅτι μέλλει κατ᾿ αὐτοῦ τριβουτορία κινεῖσθαι παρασκευάσει τὸν οἰκέτην ἐκ τῶν φορτίων αὐτοῦ καταβαλεῖν, ὅπερ χρεωστεῖ φυσικῶς αὐτῷ ὁ οἰκέτης.

antecessit: scilicet non in lite contestanda, sed in condemnatione, ut ait Gaius lib. sequenti tit. 1 dig. 10.

45. [*Steph. ad l. 7 pr. verb: in occulto esse*]. Hoc est praeter id, quod deduxit, utpote quod sibi deberi tempore partitionis putaret, etiam si postea aliud debitum emerserit, refunditur ei pro rata debiti emersi.

46. [*Steph. ad l. 7 pr. verb: nam iniuriam*]. Quasi dixisset, licet vel maxime dominus in tributum vocatur, tamen in ipsa distributione non debet iniuria et damno affici. Nam satis in hac causa est, quod non integrum debitum deducit, sed pro tributo.

47. [*? ad l. 7 §. 1*]. Nota, ... posse dominum se excusare a mercium distributione, si quidem renuntiet his, quae ei a servo debentur. Et scias beatum *Dorotheum* huic adnotationi consentire in *indice*, quem ad ordinem textus composuit, sicuti etiam *Ioannem* doctissimum antecessorem. *Thalelaeus* vero inclytae memoriae non ita intellexit, sed si dominus, inquit, paratus sit non ipsas merces creditoribus cedere, sed distributionem earum, ut eas tribuant, quemadmodum ipsis visum fuerit.

48. [*Steph. ad l. 7 §. 1 verb: plerumque*]. Recte dictum est: plerumque. Nam si creditores invicem consentiant de mercium distributione, superfluum est aliquem a praetore dari, qui merces inter eos tribuat.

49. [*Cyr. l. 7 §. 2—4*]. Dolum dominus admittit, si cui consulto minus tribuat, vel non distribuat, vel proprium debitum integrum deducat, vel merces perire patiatur, vel minoris eas vendat, vel emtorem non excutiat, vel creditori deberi neget.

50. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: quae actio domini*]. Si enim non dolo dominus in distributione versetur, tributoria non instituitur: sed alia ratione creditores peculiares, si nec dolus admissus nec distributio facta sit, per tributoriam iudicem adire et distributionem mercium postulare possunt. Quod autem de domino dictum est, accipe etiam de patre, qui filium in potestate habet: nam etiam in filiofamilias libero tributoria locum habet.

51. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: si nihil tributum sit*]. Nota, non solum si partem mercium dominus celaverit, sed etiam si universam mercem celaverit, tributoriae adversus eum locum fieri.

52. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: Si tamen ignorans*]. Hoc est, si tamen ignorans sive putans minus in merce servum habere, minus tribuit.

53. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: re comperta*]. Quid enim, si, postquam rescivit tributoria se conventum iri, servum ex mercibus sibi solvere iussit, quod ipsi naturaliter servus debet?

50) Cod. χρεωστούμενος.

51) Cod. διαγνωμῇ.

*) Cod. τοῦτο τὸ τριβοῦτον.

l) Prior pars huius scholii, usque ad παρὰ τοῦ οἰκέτου, sive *Stephano* vindicanda est sive *Anonymo*. Reliqua antiquiorem scholiastam sapiunt, ad *Stephanum* vel ad *Anonymum* παραγράφοντα.

m) Codex: ΚΤΕΒΕΔΑΤίονα εχτ .....ρ⁰. Lego: ΤΡΙΒΟΥΤίονα ἤτοι διανέμησιν.

n) Cod. ὁ.

o) Particula ὅτι delenda est.

p) Lege: τοῦ δεσπότου.

L. 7. §. 2 rel. §. 3. D. XIV. 4. *Δόλον ποιεῖ ὁ δεσπότης παρασκευάζων ἐκ τῶν φορτίων ἑαυτῷ καταβληθῆναι, ἢ ἀνεχόμενος ἀπολέσθαι αὐτὰ, ἢ συστρέφων, ἢ ἐπίτηδες ὀλίγου πιπράσκων, ἢ μὴ ἀπαιτῶν τοὺς ἀγοραστάς.*

§. 4. *Κἂν*[52]) *ἀρνεῖται ὁ δεσπότης ἐποφείλεσθαι τοὺς δανειστὰς, χώρα τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ.*

§. 5. *Ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος ἀγωγὴ διηνεκής ἐστι, καὶ δίδοται κατὰ κληρονόμων εἰς μόνον τὸ περιελθόν· κἂν γὰρ ἀπὸ μόνου δόλου ἁρμόζει, ὅμως οὐκ ἔστιν ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ, ἀλλὰ ῥεὶ περσεκουτίονα ἔχει.*

L. 8. D. eod. *η'. [Ἰουλ.] Ὅθεν ἀποθανόντος τοῦ δούλου ἐνέχεται διηνεκῶς ὁ δεσπότης, καὶ ὁ*[53]) *κληρονόμος αὐτοῦ διὰ τὸ φάκτον τοῦ τελευτήσαντος.*

L. 9. pr. D. eod. *[θ'. Οὐλπ.] Τὸ αὐτὸ νόει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν διαδόχων.*

§. 1. *Ἐπιλογὴν ὁ δανειστὴς ἔχει, ἢ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν ἢ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος κινῆσαι.*

Dolo facit dominus, qui sibi ex merce solvi facit, vel qui eam perire patitur, aut eam avertit, aut consulto vilioris distrahit, aut ab emtoribus pretium non exigit.

Etiamsi negaverit dominus creditoribus deberi, tributoriae locus est.

Actio tributoria perpetua est, et in heredes datur de eo duntaxat, quod ad eos pervenit: licet enim ex dolo duntaxat competat, tamen non de dolo actio est, sed rei persecutionem continet.

VIII. *Iul.* Unde etiam mortuo servo dominus perpetuo tenetur, et heres eius propter factum defuncti.

IX. *Ulp.* Idem intellige et in caeteris successoribus

Electionem creditor habet, utrum actione de peculio an tributoria experiri velit. Reverti autem

Ἴσθι ὅτι συστροφή ἐστι κυρίως τὸ καταβαλεῖν ἑτέρῳ τὸ ἐποφειλόμενον ἄλλῳ τινί.

κυρ. ἡ τριβουτορία περπετουά ἐστι, καὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου κινεῖται εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν, κἂν τελευτήσῃ ὁ οἰκέτης. περπετούως κινεῖται κατὰ τοῦ δεσπότου καὶ κληρονόμου αὐτοῦ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν διαδόχων. ἢ τὴν τριβουτορίαν κινεῖται ὁ ἄκτωρ[q]) *ἢ δε πεκουλίω· ἑκατέραν γὰρ οὐ κινήσει εἰ μὴ ἐκ διαφόρων συναλλαγμάτων. εἰ δὲ ὁ οἰκέτης ἐλευθερωθῇ*[r]) *μετὰ τοῦ πεκουλίου, ὀφείλει ὁ κληρονόμος μὴ παρέχειν τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ λάβῃ καυτίονα· ἐπεὶ ἐνάγεται τριβουτορίᾳ εἰς τὸ πᾶν. τότε γὰρ ἐνάγεται εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν, ὅτε ὁ τεστάτωρ ποιήσει τὸν δόλον*[s]). *ἡ δε πεκουλίω καὶ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κινεῖται, ἡ τριβουτορία δὲ οὐχ οὕτως. ἡ δε πεκουλίω εἰς πᾶν τὸ πεκούλιον κινεῖται, οὐκ εἰς τὰ φορτία μόνα, ἡ δὲ τριβουτορία οὔ. προτ....... οἰκέ... τῶν δανειστῶν, εἰ κακῶς μερίσῃ ὁ δεσπότης, εἶτα ὑφ' ἑτέρων ἐνάγεται δε πεκουλίω, ὑπεξαιρεῖ εἴτι μέλλει ἀπαιτεῖσθαι διὰ τὴν τριβουτορίαν.*

στεφ. σῆ. ὅτι καὶ ἡ τριβουτορία πραιτωρία ὑπάρχουσα περπετουά ἐστιν.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀπὸ δόλου τοῦ τεστάτωρος εἰς μόνον τὸ περιελθὸν οἱ κληρονόμοι ἐνάγονται, ἀπὸ δὲ τοῦ οἰκείου δόλου εἰς ὁλόκληρον, ὡς διγ. θ'. ἐνταῦθα ... ἐπὶ τῆς δε πεκουλίω, (ὡς βι. ιε') τι. α' ἐν τῷ τέλει τοῦ λ' διγ. καὶ λα'.

τουτέστιν οὐκ, ἐπειδὴ ἀπὸ δόλου κομμιττεύεται ἡ τριβουτορία, [διὰ τοῦτο] δε δόλο ἐστί· καὶ [οὔτε] κἂν τὰ τῆς δε δόλο σχοίῃ ἀποτελέσματα, καὶ τοῖς τῆς δε δόλο στενοχωρηθῆναι χρὴ, τουτέστι τῇ διετίᾳ· ἡ γὰρ δε δόλο, ἥτις ἐξ ἀπονοίας[t]) *πάσης ἀγωγῆς εἴωθε παρέχεσθαι, διετίᾳ συστέλλεται, ὡς ἀνήνεκται βι. β' τοῦ κωδ. τι. κ', ὅς ἐστι δε δόλο, διατ. τελευταίᾳ. δόλος μὲν γὰρ αὐτὴν κομμιττεύει, καθάπερ ἀνωτέρω μεμάθηκας, παρὰ τοῦτο δὲ, καθὰ α*[u]) *..................... ἄπα.. τοὺτ.. ἔχει καὶ ῥεῖ περσεκουτίονα.*

ὑπέξελε τὸν ἀγοραστήν. κἂν τὰ μάλιστα ὁ ἀγορα[στὴς] ...... ἐστιν ἐπὶ τῷ ... τ.. τ. οἰκέτῃ, ὅμως οὐκ ἐνάγεται τῇ τριβουτορίᾳ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

ἐναντιοφα. .... καὶ τῶν σοῦα νόμινε κατὰ τοῦ δεσπότου κινουμένων δύναται ὁ τὴν μίαν κινήσας καταλιμπάνειν αὐτὴν καὶ τὴν ἑτέραν κινεῖν. πρὸ ψήφου μέντοι· μετὰ γὰρ ψῆφον τῷ παντὶ πράγματι ἡ ἰουδικάτι[v]), *ὡς βι. θ' τι. δ' διγ. δ' ἐν τῷ τέλει.*

ἐναντιοφ. ἀνάγν. τὸ γ' θέ. τοῦ ιδ' διγ. τοῦ [γ'] τι. καὶ τὸ τέλος τοῦ δ' διγ. τοῦ ἑξῆς τι. καὶ βι. θ' τι. δ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

54. [*Steph. ad l. 7 §. 3 verb: avertit*]. Scias, avertere proprie esse alii solvere, quod alii debetur.

55. *Cyr.* [*l. 7 §. 5 l. 8. 9. 10. 11. 12*]. Tributoria perpetua est, et adversus heredem instituitur, quatenus ad eum pervenit, etiam mortuo servo. Perpetuo competit adversus dominum et eius heredem. Idem etiam in omnibus successoribus. Aut tributoria [creditor] agat aut de peculio: non enim utraque agit, nisi ex diversis contractibus. Si vero servus manumissus sit cum peculio, heres peculium non debet praestare, nisi cautionem accipiat: alioqui tributoria in solidum tenetur. Tunc enim convenitur in quantum ad eum pervenit, si testator dolum admiserit. De peculio etiam adversus emtorem agitur, tributoria non item. De peculio de toto peculio agitur, non de mercibus tantum, tributoria vero non. .... si male tribuerit dominus, deinde ab aliis de peculio convenitur, deducit, quod tributoria praestaturus est.

56. *Steph.* [*ad l. 7 §. 5*]. Nota etiam tributoriam, licet praetoria actio sit, perpetuam esse.

57. *Enantioph.* [*ad l. 7 §. 5*]. Ob dolum testatoris heredes solum conveniuntur in id, quod ad eos pervenit, ob proprium dolum vero in solidum, ut dig. 9 [§. 2]. ..... in de peculio actione, ut lib. XV tit. 1 dig 30 in fine et 31.

58. [*Steph. ad l. 8 verb: Quia non de dolo est*]. Hoc est, licet ob dolum committatur tributoria, non tamen ideo de dolo est: nec, quamvis effectum de dolo actionis habeat, propterea angustiis de dolo actionis, hoc est biennio, circumscribi debet: nam de dolo actio, quae nulla alia actione competente datur, biennio circumscribitur, ut relatum est lib. II Cod. tit. 20, qui *de dolo* est, const. ultima. Nam dolus quidem illam inducit, ut supra didicisti, praeterea autem, sicuti .... habet etiam rei persecutionem.

59. [*Steph. ad l. 9 pr. verb: caeteris successoribus*]. Excipe emtorem. Quamvis emtor quoque [successor] sit in servo [emto], tamen tributoria non convenitur, ut Paulus dig. sequenti dicit.

60. *Enantiopha.* [*ad l. 9 §. 1*]. .... adversus dominum instituuntur, qui alteram intendit, relinquere eam potest et altera experiri. Nimirum ante sententiam: post sententiam enim universo negotio rei iudicatae [exceptio obstat], ut lib. IX tit. 4 dig. 4 in fine.

61. *Enantioph* [*ad l. 9 §. 1*]. Lege them. 3 dig. 14 (13 pr.) tit. 3 et finem dig. 4 sequentis tit. et lib. IX tit. 4 quaeque ibi adscripta sunt.

52) Cod. καί. Idem hoc thema superiori iungit.

53) Expl. fol. 110. 109. Inc. fol. 194. 201.

q) Cod. ἄρχ.. habere videbatur.
r) Cod. ἐλεύθερος. Forte excidit γένηται.
s) Cod δοῦλον.

t) Cod. vel sic vel ἀπρονοίας habet.
u) Expl. fol. 110. 109. Inc. fol. 194. 201.
v) Adde: παραγραφῇ ἀντίκειται.

ὑποστρέφειν δὲ πρὸς τὴν ἑτέραν οὐ δύναται. ἐκ διαφόρων δὲ αἰτιῶν ἑκατέραν δύναται κινεῖν.

Ἐὰν δούλῳ ἐλευθερωθέντι ἐν διαθήκῃ ληγατευθῇ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀσφαλισθῇ παρὰ τοῦ δούλου ὁ κληρονόμος ἢ παρακρατήσῃ τὸ ὀφεῖλον μερισθῆναι, ἐνάγεται τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ ὡς ἐν τούτῳ δόλον ποιήσας. ἀπὸ γὰρ τοῦ δόλου τοῦ διαθεμένου, οὐ μὴν ἐκ τοῦ οἰκείου δόλου, εἰς μόνον τὸ περιελθὸν ἐνάγεται.

[ι'. Παῦλ.] Ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κινεῖται κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦ δούλου, οὐ μὴν ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος.

[ια'. Γαΐ.] Ποτὲ μὲν συμφέρει τῷ ἐνάγοντι κινῆσαι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν, ποτὲ δὲ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος. [εἰς μὲν γὰρ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος][54]) τὰ τῆς πραγματείας φορτία φέρεται καὶ τὸ ληφθὲν ἐξ αὐτῶν· εἰς δὲ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἅπαν τὸ πεκούλιον, συγκειμένων καὶ τῶν φορτίων. συμβαίνει δὲ καὶ μηδὲν τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἐποφείλεσθαι.

[ιβ'. Ἰουλιαν.] Τότε χώρα τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ, ὅταν ὁ δεσπότης πλέον τῆς ἀναλογούσης αὐτῷ μοίρας παρακρατήσῃ. ἐὰν οὖν πεκουλίου

ad alteram non potest. Ex diversis autem causis utraque experiri potest.

Si servo testamento manumisso peculium eius legatum sit, nec heredi a servo cautum sit vel retinuerit quod tribuendum erat, tenetur tributoria actione, quasi in eo dolo fecerit. Ex dolo enim defuncti, non etiam ex dolo suo, de eo quod ad eum pervenit convenitur. L. 9. §. 2. D. XIV. 4.

X. *Paul.* De peculio actione cum emtore servi agitur, non etiam tributoria. L. 10. D. eod.

XI. *Gai.* Aliquando quidem agenti expedit de peculio agere, aliquando vero tributoria. Nam in tributoriam merces negotiationis veniunt et quod ex his receptum est: in actionem autem de peculio totum peculium, in quo et merces continentur. Fieri autem etiam potest, ut patri vel domino nihil debeatur. L. 11. D. eod.

XII. *Iulian.* Tunc locus est tributoriae actioni, quum dominus plus, quam ratam portionem suam, retinuerit. Si igitur, quum extra mercem peculium L. 12. D. eod.

........................w) καὶ τὸ πεκούλιον ληγατευθῇ, οὐ συνελευθεροῦται αὐτῷ τὸ πεκούλιον. ἐπὶ [γὰρ] τῆς διαθήκῃ διδομέν[ης] ἐλευθερί[ας οὐ] δοκεῖ κατὰ πρό[ληψιν] συνελ[ευθερ]οῦσ[θαι] τῷ οἰκέτῃ τὸ πεκούλιον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ δε λεγάτις τοῦ β' τῶν ἰνστιτούτων.

ἀνωνύμου. ἀνάγν. βι. λγ' τι. δ' διγ. η' θε. γ' καὶ τ..η'... γ' βι. λ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

ὥστε εἰ μὴ ἐπίτηδες ἀλλὰ κατὰ λήθην οὐ παρακατέχει τὰ φορτία ἢ καυτίονα μὴ ἔλαβε κληρονόμος, οὐ κατέχεται τῇ τριβουτορίᾳ. ἔνθα γὰρ ἐκ τοῦ οἰκείου δόλου μεθοδεύεται τῇ τριβουτορίᾳ ὁ κληρονόμος, οὐκ εἰς ἐκεῖνο μόνον εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν ἐνάγεται, ἀλλὰ εἰς τὸ πᾶν φορτίον τὸ κατὰ δόλον αὐτοῦ τοῖς δανεισταῖς μὴ διαιρεθέν.

ἀνωνύμου. η ἐπι .... πεκουλ.. βι. ιε' τι. α' ἐν τῷ τέλ..τ.. κληρ .... διγ. ......

σημ. .... κάνδιευνώ ε.ν............... ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ τῷ πραθέντι [ἐνάγε]τ[αι, ὅμ[ως] οὐκ ἐνάγεται τῇ τριβουτορίᾳ, σημ. [διὰ τὸ] ἀδιαστίκτως εἰρημένον ἐν τῷ προλαβόντι διγ.

τουτέστιν οὐ μόνον τῷ δεσπότῃ [δύ]ναται [συμφέρειν τὸ ἐνάγεσθαι δε] πεκουλίο, [ἀλλὰ καὶ τῷ] ἐνάγοντι συμφέρει τὴν [δ]ε πε[κουλίο] μᾶλλον ἔσθ' ὅτε καὶ μὴ τὴν τριβουτορίαν κινεῖν· καὶ τῷ δεσπότῃ γὰρ ἔσθ' ὅτε συμφέρει τὸ ἐνάγεσθαι δε πεκουλίο, δι' ἧς δύναται διδουκτεύειν τέλειον [τὸ] ὀφειλ[ό]μενον αὐτῷ [παρὰ τοῦ ὑ]πεξ[ουσίου] ... π .... ντ .. παρ .... διὸ ..... τῆς τριβουτορίας .... κινουμένης μόνα τὰ φορτία .. [δι]ανεμη.., τῆς δε πεκουλίο κινουμένης οὐ μόνον τὸ πεκούλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ φορτίον, εἰς ὃ ἐπραγματεύετο ὁ οἰκέτης, αὐτῷ [τῷ] κινοῦντι παρέχεται.

ἰδοὺ ἐνταῦθα σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ τῷ υἱῷ χώρα τῇ τριβουτορίᾳ.

εἶπον γάρ σοι καὶ ἀνωτέρω, ὅτι μήπω διανεμήσεως ἢ δόλου τινὸς γενομένου δύνανται οἱ πεκουλιάριοι δανεισταὶ προσιέναι τῷ πραίτωρι καὶ αἰτεῖν γενέσθαι τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν· δόλου δὲ περὶ τὰ φορτία γενομένου, δύνανται τηνικαῦτα τὴν τριβουτορίαν κινεῖν εἰς τὸ παραστῆναι τὰ φορτία καὶ διανεμηθῆναι αὐτά.

ὡσανεὶ ἔλεγεν, οὐ δοκεῖ λαβεῖν μὲν τὸ οἰκεῖον χρέος ὁ δεσπότης καὶ ὡς .... τοῦ χρέους τὰ ι' νομίσματα παρὰ

62. [*Steph. ad l. 9 §. 2 verb: peculium legatum sit*]. [Nisi enim servo manumisso] etiam peculium legatum sit, peculium ei non simul praestatur: si enim libertas testamento detur, non intelligitur servo tacite peculium datum esse, ut didicisti [§. 20] tit. *de legatis* lib. II Institutionum.

63. *Anonymi.* [*ad l. 9 §. 2*]. Lege lib. XXXIII tit. 4 (8?) dig. 8 them. 3 et .... et quae ibi adscripta sunt.

64. [*Steph. ad l. 9 §. 2 verb: qui id egit*, et: *quoties ex suo*]. Itaque si non consulto sed per oblivionem merces heres non retinuerit vel cautionem non exegerit, tributoria non tenetur. Quoties enim heres ob proprium dolum tributoria convenitur, non solum in id quod ad eum pervenit convenitur, sed in solidam mercem dolo eius creditoribus non tributam.

65. *Anonymi.* [*ad l?*]. .... lib. XV tit. I in fine ....

66. [*Steph. ad l. 10*]. Nota .... — ob servum emtum convenitur, tamen non convenitur tributoria. Nota hoc propter id, quod indistincte dictum est in praecedente dig. [pr.]

67. [*Steph. ad l. 11 verb: etiam agentibus*]. Hoc est, non solum domino expedit de peculio conveniri, sed etiam agenti aliquando de peculio potius et non tributoria agere: nam etiam domino aliquando expedit de peculio conveniri, quippe in qua actione integrum deducere possit, quod ei ab eo, quem in potestate habet, debetur .... — tributoria .... instituta merces tantum in tributum veniunt, de peculio [autem] actione instituta, non solum peculium, sed etiam merces, in qua servus negotiatus est, agenti praestatur.

68. [*Steph. ad l. 11 verb: patri*]. Ecce hic nota, etiam in filio tributoriae locum esse.

69. [*Steph. ad l. 12 verb: tunc demum*]. Scilicet supra tibi iam dixi, necdum distributione facta vel dolo admisso peculiares creditores praetorem adire posse et postulare, ut mercium distributio fiat: si vero dolus circa merces commissus sit, tunc tributoria agere possunt, ut exhibeantur merces et tribuantur.

70. [*Steph. ad l. 12 verb: servum a se liberasse*]. Quasi dixisset, dominus non videtur debitum accipere

54) Quae uncinis inclusa sunt, librarius omiserat.

w) Supple: εἰ γὰρ μὴ τῷ ἐλευθερωθέντι οἰκέτῃ.

ὄντος ἔξωθεν τῆς πραγματείας ἐνάγηται παρ' ἑτέρων δανειστῶν τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ, ὅπερ διὰ τῆς διαιρούσης τὸ κέρδος ἀγωγῆς χρεωστεῖται.

L. 1. C. IV. 26. [ιγ'.] Ὅτε ὑπεξούσιος ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ δίδοται, ὁ πατὴρ τῇ περὶ ἐπιτροπῆς καὶ τῇ περὶ διοικήσεως ἀλλοτρίων πραγμάτων ἀγωγῇ περὶ τοῦ πεκουλίου καὶ περὶ τῶν δαπανημάτων εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ γενομένων κατέχεται.

L. 2. C. eod. [ιδ'.] Ἐξ ὧν συναλλάσσει τὶς ἐν ὑπεξουσιότητι ὁπωσδήποτε, κατέχεται μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα εἰς ὅσον εὐπορεῖ.

L. 3. C. eod. [ιε'.] Δαπανήματος γενομένου εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου κατέχεται ὁ δεσπότης, εἰ καὶ μὴ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ τὸ δάνειον ἐγένετο ἢ μὴ ὑπέγραψεν ἐν τῷ χειρογράφῳ.

esset, a caeteris creditoribus de peculio conveniatur, deducit, quod ei per actionem tributoriam debetur.

XIII. Quum filiusfamilias tutor aut curator detur, pater tutelae et negotiorum gestorum iudicio de peculio et de in rem verso tenetur.

XIV. Ex contractibus, quos quis alieno iuri subiectus quocunque modo iniit, post emancipationem in quantum facere potest tenetur.

XV. Si in rem domini versum sit, dominus tenetur, etiamsi nec iubente eo pecunia mutua data sit nec cautioni subscripserit.

τοῦ οἰκέτου ὀφειλόμενα ἀλλ' αὐτὸς τὴν ἀρχήν, οὔτε δοκεῖ τὸ οἰκεῖον ἀποπληρωθῆναι χρέος κἂν τα ·· ἔλαβε. ση. δὲ ὅτι τότε ὁ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο δύναται ὑπεξαιρεῖν καὶ τὸ προφάσει τῆς τριβουτορίας τισὶν ὀφειλόμενον, ὅταν ἔτυχε κομμιττευομένη κατ' αὐτοῦ ἡ τριβουτορία, τουτέστιν ὅταν διελὼν ἤδη τὸ φορτίον καὶ δολ ·· ταυτην ····· εκοι ·· ἐν αὐτῷ περὶ τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν ἤδη γέγονε δολ ···

Θεοδώρου. ὑπεξουσίου ἐπιτροπεύοντος κατέχεται ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο [καὶ δε πε]κουλίο. ἐὰν δὲ ὁ ὑπεξ]ούσι[ος] υἱὸς κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βουλευτὴς ἐγένετο καὶ τότε προβ[άληται] ἐπίτροπ[ος παρὰ τῶν στρατηγῶν], ἐνάγεται ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς τὸ πᾶν. μέμνησο τῆς γ' διατ. τοῦ παρόντος τι. ἀνάγν. βι. ι' τι. λβ' διατ. β'.

·················· πατρὸς ········ [δε πε]κουλίο ἢ IN REM VERSO [κατέχεται. γνώμῃ] δὲ [τοῦ] πατρὸς γενόμενος βουλευτής, [εἰ] παρὰ [τῶν στρατηγῶν] ἐπίτροπος δοθῇ, ισολογως x) κατέ[χεται] ὁ πατήρ. δοκεῖ γὰρ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ λειτουργία εἶναι.

δίδοται, παρὰ y) τῶν στρατηγῶν δηλονότι. [καὶ γὰρ ἐν τοῖς] ἰνστιτούτοις ἔγνως ἐν τῷ λόγῳ τῶν ἐξκουσατιόνων, ὅτι καὶ ἡ ἐπιτροπὴ δημόσιον ἐστι λειτούργημα.

ὁ γὰρ κουράτωρ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ κατέχεται.

Θεοδώρου. ὑπὲρ ὧν τις ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλάσσει, εἰς ὅσον μόνον εὐπορεῖ κατ[έχεται] μετὰ αὐτεξουσιότητα· εἰ μὴ ἄρα ἐγγυησάμενος τὸν ἴδιον πατέρα γέγονεν αὐτοῦ κληρονόμος. τότε γὰρ καὶ μετὰ αὐτεξουσιότητα εἰς τὸ πᾶν ἐνάγ[εται], ὡς διαστίζει ἡ η' διατ. τοῦ παρόντος τι. καὶ πάνυ ἀδιαφόρως ἐ—······· χρω ·· τῇ κατὰ του χρεωστοῦντος ἀγωγῇ καὶ μὴ τῇ τῆς ἐγγύης ἐνέχεσθαι. μέμνησο τῆς β' διατ. τοῦ κβ' τι. τοῦ β' βι. καὶ ἀνάγν. βι. η' τι. μ' διατ. α'. κἂν μὴ ἐκέλευ[σε τῷ οἰ]κέτῃ δανείσασθαι ··· παρ·················· ἢ τα χρημ. ·· αὐτ·····

τὸ κατὰ πόδας. εἰ καὶ μὴ ἐντελλομένης μή[τε κελ]ευ[ούσης] μήτε ὑπο[γραφούσης] τῆς δεσποίνης τα χρηματα ἐπὶ δανείῳ τῷ δούλῳ πρίσκας δέδωκας, ὅμως ἐπείπη ἡ ποσότης ἐὰν εἰς τὰ z) πράγματα τῆς δεσποίνης αὐτοῦ δικαίοις δαπανή[μασιν ἀναλωθῇ], τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο ···························· ···· ἀπαιτῶν κατὰ τὸν τοῦ νομίμου τύπον, εἴτι δειχθῇ σοι κεχρεωστημένον. καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως ············· ·········· ὀφείλει τρακταϊσθῆναι ὅτι δικαίαν εἶναι χρὴ τὴν δαπάνην· καίτοιγε ἐν τοῖς δὲ ῥέβους εἶπεν, ὅτι ·· αποκαταστασ ·· δα ·· ολ ···· καὶ βουλο ···· δὲ ὅμως τοῦ δεσπότου κινεῖται ἰν ῥέμ βερσο· καίτοιγε οὐδεὶς ἂν εἴποι δικαίως δαπανωντ ·· ············· γομεν ····

············· οὕτως παραγρα ·· ση. ἔτι καὶ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ δεσπότου εἰς κέλευσιν λαμβάνεται καὶ ποιεῖ τὴν κουόδ ἰουσσου. εἴρηται ······· αυτο εν ··· την α' ····· εξ ······· σθαι· εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ ἦν κέλευσις καὶ ὑπογραφή, ἤρκειτο ἂν εἰπ ·· ἀλλ ··· ν τ ·· τα ·············· αυτ ·· κέλευσις καὶ ὑπογρα[φὴ] ······· και μη ἐν τῷ δ' τῶν δε ῥέβους περὶ τοῦ ὑπο-

··· nec videtur ei debitum solvi, licet [nummos] deduxerit. Nota vero, tunc demum dominum de peculio conventum deducere posse, quod ob tributoriam quibusdam debetur, si tributoria in eum iam commissa sit, hoc est, si iam tribuerit mercem et dol ································ ················

71. *Theodori*. [*l.* 1 C. IV, 26]. Si filius tutelam gerat, pater eius de in rem verso et de peculio tenetur. Si vero filiusfamilias voluntate patris decurio factus et tunc a magistratibus tutor constitutus sit, pater eius in solidum convenitur. Memineris const. 3 huius tit. et legas lib. X tit. 32 const. 2.

72. [*Thalel. index l.* 1] ·························· ···· de peculio vel in rem verso tenetur. Si vero voluntate patris decurio factus sit et tutor a magistratibus constitutus sit, pater in solidum tenetur. Videtur enim tutela munus esse.

73. [*Thalel.* παρ. *ad l.* 1 *verb: datur*]. Datur, a magistratibus nimirum. Nam etiam in Inst. didicisti tit. *de excusationibus*, etiam tutelam publicum munus esse.

74. [*Thal.* παρ. *ad l.* 1 *verb: negotiorum gest.*]. Curator scilicet hac actione convenitur.

75. *Theodori*. [*l.* 2. 3]. Super iis, quae quis tamquam filiusfamilias contraxit, post emancipationem in id tantum convenitur, quantum facere potest: nisi forte postquam fideiussit pro patre suo, heres eius extitit. Tunc enim etiam post emancipationem in solidum convenitur, ut distinguit const. 8 huius tit. Et utique ···· ·········· — ················· actione adversus debitorem non ex fideiussione teneri. Memineris const. 2 tit. 22 lib. II (?) et legas lib. VIII tit. 40 const. 1. Etiamsi non iusserit servo pecuniam credi ····················· ····· —

76. [*Thal. versio l.* 3 *cum* παραγρ.]. Τὸ κατὰ πόδας. Etiamsi non mandante neque iubente neque subscribente domina pecuniam mutuam servo Priscae dedisti, tamen ea quantitas si in rem dominae eius iustis erogationibus versa est, de in rem verso [apud suum iudicem eam conveni,] consequuturus secundum iuris formam id, quod tibi deberi apparuerit. Et sic quidem τὸ κατὰ πόδας ······················· spectandum esse, ut iusta erogatio facta sit: verumenimvero in libris *de rebus* dixit, ·································· tamen domino, de in rem verso agi: nec tamen quisquam dixerit iuste ··························

77. [*Thal.* παρ. *ad l.* 3 *verb: subscribente*]. ······················ Nota etiam subscriptionem domini pro iussione accipi et quod iussu actionem inducere ··· ································· si enim idem esset iussus et subscriptio, ································· iussus et subscriptio ······················ lib. IV *de*

x) Lege ἐν σολιδούμ.
y) Cod. κατὰ habere videbatur.

z) Cod verba ἐπὶ δανείῳ — εἰς τὰ hoc loco perperam repetit.

[ις'.] Ὑπεξούσιος ἐν συναλλάγματι τοῦ πατρὸς κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ χρήματα λαβών, εἰ μὴ ἐνέμιξεν ἑαυτὸν τῇ πατρῴᾳ κληρονομίᾳ, τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς οὐ κατέχεται.[55])

XVI. Filiusfamilias, qui in contractu patris iussu eius pecuniam accepit, nisi se paternae hereditati immiscuerit, creditoribus hereditariis non tenetur. L. 4. C. IV. 26

[ιζ'.] Ὁ ὑπεξούσιος μείζων τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν τινὰς ἐγγυησάμενος αὐτὸς[56]) ἐνάγεται καὶ ποιεῖ κατέχεσθαι[57]) [τὸν πατέρα τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ.]

XVII. Filiusfamilias maior viginti quinque annis si pro quibus fideiusserit, ipse convenitur, et patrem actione de peculio obstrictum reddit. L. 5. C. eod.

ιη'. —

XVIII. *Deest.*

ιθ'.[58]) Ὁ δανείζων οἰκέτῃ ἀλλοτρίῳ ζῶντος μὲν τοῦ οἰκέτου διηνεκῶς, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν· εἰ δὲ δαπάνημα εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα ἐγένετο, διηνεκῶς τὴν περὶ τῶν ἀναλωθέντων ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ δεσπότου [ἔχει] ἀγωγήν. εἰ δὲ ἐλευθέρῳ τινὶ διοικοῦντι πράγματά τινος συναλλάξας τῇ περὶ αὐτὸν τὸν φροντιστὴν διαθέσει ἐδάνεισας, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχεις κατὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων· εἰ μὴ ἄρα ἢ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὰ νομίσματα προεχώρησαν, ἢ ἔφθασεν ἐκεῖνος τὸ πραχθὲν δεκτὸν ἡγήσασθαι.

XIX. Qui servo alieno mutuum dat, in vita quidem servi perpetuo, post mortem vero eius intra annum de peculio actionem habet; sin autem in rem domini versum sit, perpetuo de in rem verso actionem habet. Quodsi cum homine libero quodam res alicuius agente contraxisti et affectione erga ipsum procuratorem mutuum dedisti, contra dominum rerum nullam actionem habes: nisi forte vel in rem eius pecunia processit, vel prius ille, quod gestum est, ratum habuerit. L. 7. C. eod.

κ'. —

XX. *Deest.*

κα'.[59]) Ὁ ὑπεξούσιος θεμιτῶς δανεισάμενος, ἢ ἐὰν τὸν πατέρα ἐνηγγυήσατο, καὶ ὑπεξούσιος ὢν κατέχεται εἰς ὁλόκληρον. καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς, εἰ μὲν κληρονόμος ἐγράφη, πάλιν εἰς ὁλόκληρον, εἰ δὲ οὐκ ἐγράφη κληρονόμος, εἰς ὅσον εὐπορεῖ κατέχεται.

XXI. Filiusfamilias licite mutuatus, vel si pro patre fideiusserit, etiam in potestate positus in solidum tenetur. Sed et post mortem patris, si heres scriptus sit, rursus in solidum, si heres scriptus non sit, in quantum facere potest tenetur. L. 9. C. eod.

κβ'.[60]) Ὁ οἰκέτης ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν δύναται πωλῆσαι πρᾶγμα τοῦ πεκουλίου· οὐκέτι δὲ καὶ ὁ μὴ ἔχων. ἀλλ᾽ οὐδὲ δικαίαν ἀρχὴν νομῆς ποιεῖ τῷ ἐν δημοσίῳ ἀγοράσαντι. εἰ δὲ κινητὸν ἦν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴ ἁρμόζει κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

XXII. Servus, qui liberam peculii administrationem habet, rem peculiarem vendere potest: nec vero, qui non habet. Sed ne iustum quidem initium possessionis praestat ei, qui in publico emit. Et si res mobilis fuerit, furti quoque in duplum actio adversus emtorem competit. L. 10. C. eod.

κγ'. —

XXIII. *Deest.*

κδ'.[61]) Ὁ δεσπότης ἰδίῳ ὀνόματι ἔνοχος οὐ γίνεται τοῦ οἰκέτου συναλλάξαντος· κατέχεται δὲ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρῶν τὸ φυσικὸν αὐτοῦ χρέος[62]), καὶ τῇ περὶ τῶν ἀναλωθέντων εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ.

XXIV. Dominus suo nomine non obligatur, quum servus contraxit: sed de peculio actione tenetur deducto debito naturali, et de in rem verso. L. 12. C. eod.

γράψαντος δεσπότου τότε δεῖ νοεῖν, ὅτι τυχον κατα .... τῶν συμβολ . . ετι ....

οὕτως εἶπον ἀπὸ συναλλαγμάτων τοῦ πατρὸς κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ, ἵνα εὑρεθῇ ..... τροποις .... ην ... μενος ὁ παῖς τῶν συναλλαγμάτων ε ...... αὐτός ὁ παῖς συνήλλαξεν κατα κέλευσιν τοῦ πατρός, κατέχεται μετα αὐτεξουσιότητα εἰς ὅσον εὐπο[ρεῖ].

τὸ κατὰ πόδας. οὐδὲν .. κωλ ... τοὺς ὑπεξουσίους, ἐὰν ὑπὲρ ἄλλων μείζονες ....[a])

rebus de domino subscribente tunc accipi debet, quum ....

78. [*Thal.* παραγρ. *ad l.* 4]. Sic dixi: ex contractibus patris iussu eius, ut inveniretur .... filius ex iis contractibus, quos ipse filius iubente patre iniit, post emancipationem in quantum potest conveniatur.

79. [*Thal. versio l.* 5]. Τὸ κατὰ πόδας. Nulla res prohibet filiosfamilias, si pro aliis maiores ....

(*Complura desiderantur.*)

55) Hactenus Cod. Paris. gr. 1352, ex quo sua habent *Fabretus* et *Heimbachius*. Reliquam partem huius libri ex variis fontibus restituere conati sunt.

56) Cod. iterum ταυς habet pro αὐτός.

57) Expl. fol. 194. 201. Videtur unum folium Codicis nostri interiisse. Quae sic exciderunt, post *Fabretum* et *Heimbachium* restituta exhibeo, ut tamen ea tantum receperim, quae purum putum Basilicorum textum praestent.

58) Habetur in Synopsi p. 179. Ibi dicitur esse κεφ. ια'.

59) Est ex Syn. p. 180. Ibi vocatur κεφ. ιγ'.

60) Habet Syn. p. 65. Dicitur esse κεφ. ιε'.

61) Syn. p. 180. Vocatur κεφ. ιζ'. Viden' Synopsin quasi constanter capita numeris septeno minoribus distinguere? Sed, ut in nostro Codice id factum esse animadvertimus, ita forte etiam in Cod., quem Synopseos auctor ante oculos habuit, librarius negligens fuerat in numeris capitum apponendis.

62) Syn. τὸ φυσικὸν του χρέους (l. χρέος). Vestigium linguae vulgaris!

a) Expl. fol. 194. 201.

L. 13. C. IV. 26. κε΄.[63]) Τότε κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ ἐπὶ τῷ συναλλάγματι τοῦ οἰκέτου ἀγωγῇ, ὅτε ἰδικῶς ὁρίσει τὴν ποσότητα τὴν ὀφείλουσαν δανεισθῆναι ἢ τῷ δούλῳ ἢ τῷ μισθωτῷ ἤτοι τῷ γεωργῷ ἢ τῷ διοικητῇ τοῦ ἀγροῦ. ἐπείτοιγε οὐκ ἔστι κατ' αὐτοῦ ἡ ἀγωγή, ἐὰν παρέθετο δι' ἐπιστολῆς τῷ δανείσαντι τὸν οἰκέτην ἑαυτοῦ ἢ τοὺς μισθωτοὺς ἢ τὸν τοῦ ἀγροῦ διοικητήν.

XXV. Tunc tenetur dominus actione ex contractu servi, quum specialiter quantitatem definierit, quae vel servo vel conductori sive colono vel actori fundi mutuo dari debeat. Alioqui non est adversus eum actio, si per epistolam servum suum vel conductores vel fundi actorem creditori commendavit.

ΤΙΤΛΟΣ Γ΄.

Περὶ ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ δεσπότου, ἡνίκα ὑπεξούσιοι αὐτῶν συναλλάσσοντες μετὰ ἑτέρων ἔνοχοι αὐτοῖς γένωνται ἐν τῷ πεκουλίῳ αὐτῶν[64]).

TITULUS III.

De actione, quae adversus patrem vel dominum instituitur, quum ii, qui in potestate eorum sunt, cum aliis contrahentes peculio tenus obligantur.

L. 1. D. XIV. 5. α΄.[65]) Ἐὰν κελεύσει μου ὑπεξούσιός μου συναλλάξῃ, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγομαι· ἢ ἐὰν μὴ ἐκέλευσα, πρὸς τὸ γεγονὸς δαπάνημα[66]) εἰς τὰ πράγματά μου· ἢ μηδενὸς τούτων ὄντος, (ἢ τῆς κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγῆς, δι' ἧς δεσπότης εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται[67]) τοῖς τῷ ὑπεξουσίῳ συναλλάξασιν, ἢ τῆς διαιρούσης μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων[68])) χώρα τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

I. Si iussu meo is, qui in potestate mea est, contraxerit, in solidum teneor: vel si non iusserim, eatenus, quatenus in rem meam versum fuerit: vel si neutrum horum sit, (si nec institoria competat, qua dominus his, qui cum servo filiove contraxerunt, in solidum tenetur, nec tributoria,) de peculio actioni locus est.

L. 2. pr. D. eod. β΄. Ὁ ὑπεξούσιος συναλλάξας αὐθεντίᾳ οἰκείᾳ ἢ κελεύσει τοῦ πατρὸς εἰ εἰς τὸ πεκούλιον αὐτοῦ ἢ εἰς

II. Filius, qui sua voluntate vel iussu patris contraxit, si quod accepit in peculium suum vel in

[b]) ρία πάρτε καταδικάζεσθαι. δια τοῦτο ἀναγκαίως ἐμνήσθη τῆς κουὸδ ἰούσσο καὶ τῆς δε πεκουλίο, δεῖξαι βουλόμενος ἐπὶ πασῶν τούτων χώραν ἔχουσαν τὴν εὐεργεσίαν αὐτοῦ, τουτέστι καταδικαζόμενον εἰς ὅσον εὐπορεῖ μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα τὸν ὑπεξούσιον. οὗτος γὰρ καὶ μόνος ἐστὶν αὐτῷ σκοπὸς καὶ ἐν τῷ παρόντι τι. δεῖξαι τοὺς ὑπεξουσίους, ὡς εἶπον, εἰς ὅσον εὐποροῦσιν ἢ πρὸ νερεδιταρία πάρτε καταδικαζομένους μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα.

εἰ καὶ ἐπιλείψουσιν αἱ ἀνωτέρω ἀγωγαὶ τουτέστιν ἡ ἐξερκιτορία καὶ ἡ τριβουτορία· τυχὸν γὰρ οὔτε μάγιστρος ἦν, ἵνα χώραν λάβῃ ἡ ἐξερκιτορία, οὔτε ἰνστιτούτωρ, ἵνα ἁρμόσῃ ἡ ἰνστιτουτορία, οὔτε ἐπραγματεύετο εἰς τὸ πεκούλιον εἰδήσει πατρός, ἵνα κινηθῇ τριβουτορία.

ὁ [ἐν] ὑπεξουσιότητι συναλλάξας εἰ[c]) ἐμαγκιπάτος ἢ ἐξνερεδάτος γένηται, εἴτε κελεύσει τοῦ πατρὸς συνήλλαξεν εἴτε μή, ὁπουδήποτε ἐγράφη τὰ τοῦ συναλλάγματος[d]), καῦσα κογνίτα εἰς ὅσον εὐπορεῖ καταδικάζεται. ταῦτα μέν, κἂν χωρὶς ἐμαγκιπατίονος αὐτεξούσιος γένηται, ἢ εἰς θέσιν δοθῇ εἰ[e]) καὶ τελευτήσῃ ὁ [φυσικὸς][f]) πατήρ, κἂν μὴ EXHEREDATOS ἀλλ' εἰς ἐλάχιστον μέρος ᾖ κληρονόμος. ἐναχθεὶς ὑφ' ἑνὸς οὐχ

1. [*Steph. ad l. 1 D. XIV, 5*]. [pro heredita]ria parte condemnari. Ideo necessario quod iussu et de peculio actionis mentionem fecit, quia ostendere vellet, in omnibus hisce actionibus beneficium eius locum habere, id est condemnari filiumfamilias post emancipationem in quantum facere potest. Hoc enim dumtaxat consilium eius in hoc tit. est, ut ostendat, sicut dixi, filiosfamilias post emancipationem in quantum facere possunt vel pro hereditaria parte condemnari.

2. [*Steph. ad l. 1 verb: laudatis*]. *Etiamsi deficiant superiores actiones, id est exercitoria et tributoria.* Forte enim nec magister erat, ut exercitoriae locus esse possit, nec institor, ut institoria competat, nec negotiatus est in peculio sciente patre, ut tributoria instituatur.

3. [*Cyr. l. 2. 3. 4 pr. §. 1. 2*]. Qui, dum in potestate fuit, contraxit, si emancipatus vel exheredatus sit, sive iussu patris contraxerit sive non, ubicunque contractus scriptus sit, causa cognita in quantum facere potest condemnatur. Eadem obtinent, etiamsi absque emancipatione sui iuris factus sit, vel in adoptionem datus sit atque etiam pater naturalis decesserit, etiamsi

63) Syn. p. 180. Ibidem huic capiti scholium adiicitur hoc: Ἀνατολίου. Τότε κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ QUOD IUSSU, ὅτε φανερῶς κελεύσει δανεῖσαι ποσότητα. καὶ ὁ μὴ οὕτω δανείσας οἰκέταις ἢ γεωργοῖς ἢ μισθωτοῖς κτήματος ἢ φροντιστῇ μηδεμίαν ἐχέτω ἀγωγήν, μήτε κατὰ τῶν δανεισαμένων αὐτῶν, μήτε κατὰ τοῦ δεσπότου. ἀλλὰ μὴ παραθῆναι δι' ἐπιστολῆς ἐνοχόν τινα ποιείτω, εἰ μὴ ἰδίου δεσπότου παρακολουθήσει ἐπιτροπῇ. ἐκπιπτέτω τοίνυν τοῦ χρέους ὁ τοῖς εἰρημένοις δανείσας δίχα γνώμης δεσπότου ἢ δόσεως ἐγγυητοῦ. ἐν ᾧ δὲ καὶ οἰκέτης ἐστὶν ὁ δανεισάμενος, καὶ μὴ ὑπόκειται λόγοις δεσπότου, κινείσθω ἡ DE PECULIO. (*Anatolius.* Tunc dominus actione quod iussu tenetur, quum aperte mutuam dari quantitatem praeceperit. Qui hoc modo servis vel colonis vel conductoribus praedii vel procuratori mutuum non dederit, nullam habeat actionem, neque adversus eos, qui mutuam pecuniam acceperunt, neque adversus dominum. Per epistolam autem commendatio neminem obligatum reddat, nisi ipsius domini iussum sequutum fuerit. Excidat igitur debito, qui personis supradictis sine voluntate domini vel fideiussoris praestatione crediderit. Quodsi servus fuerit, qui mutuum sumserit, nec domini rationibus fuerit obnoxius, actio de peculio moveatur.)

64) Haec tituli inscriptio exhibetur in indice titulorum Coisliniano et apud Tipucitum. Fabrotus hanc inscriptionem suppeditat: ὅτι ἡ μετὰ τῆς ἑτέρων ἐξουσίας οὔσα πραγματεία λέγεται. (*Heimb.*)

65) Initium huius capitis praestat Syn. p. 180.

66) Inc. fol. 66. 61.

67) Malim ἐνέχεται.

68) Syn. addit: τὸ κέρδος ἀναλόγως.

b) Inc. fol. 66. 61.

c) Cod. ἤ.

d) *Cyrillus* vapulat Verba: *ea res redacta fuerit* perperam intellexisse videtur de contractu in scripturam *redigendo*, nisi forte aliam lectionem ob oculos habuit.

e) Cod. ἤ.

f) Vel hoc vel αὐτοῦ supplendum est.

οὐσίαν τοῦ πατρὸς δαπανήσει τὸ [δ]ο[θ]ὲν, αὐτεξούσιος παρὰ τοῦ πατρὸς γενόμενος ἢ ἄλλως αὐτεξούσιος γενόμενος ἢ εἰς θέσιν ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς διδόμενος ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπόκληρος γενόμενος ἢ εἰς μέρος ἐλάχιστον γραφόμενος ἢ ἀποτασσόμενος τῷ κλήρῳ, τῆς αἰτίας διαγινωσκομένης ἐνάγεται εἰς ὃ καταβάλλειν δύναται.

ὑπεξαιρεῖ τὰ τοῖς ἄλλοις κεχρεωστημένα, εἰ μὴ ἢ πριβιλεγιάτοι εἰσὶν ἢ μετὰ αὐτεξουσιότητα αὐτῷ συνήλλαξαν. εἰ δὲ εἰς ἐλάχιστον μέρος γραφῇ κληρονόμος, ἐν τῷ δανειστῇ ἐστι, εἴτε προ ηρεδιταρία παρτε θέλει κινεῖν εἴτε εἰς τὸ πᾶν· καὶ τότε δὲ ἐσθότε εἰς ὅσον εὐπορεῖ καταδικάζεται. ταὐτόν ἐστι, κἂν ἀπὸ δελίκτων ἐνάγει εἰς ὁλόκληρον αὐτῷ· ἔχει γὰρ τοῦτο τὸ προνόμιον [g]).

στεφ. τὸ ἐριτ ἐν ... ἔργον ἐσθότε μέλλοντα [ἢ] ἐνεστῶτα χρόνον δηλοῖ, ὡς ὁ πομπώνιος ἐν τῷ ν' βι. διγ. [h]) φησίν.

ἀνων. ἐν τούτῳ τῷ διγ. τὸ ἐριτ παρῳχημένον χρόνον δηλοῖ. μὴ θαυμάσῃς· τῶν γὰρ γ' χρόνων ἐστὶ σημαντικὸν τὸ ἔριτ, ὡς βι. ν' [i]) τί. ς' διγ. ρκγ'. [k])

στεφ. τί γάρ, ὅτι πατρίκιος ἢ ἐπίσκοπος γέγονεν; ὅτι μὲν γὰρ ἡ πατρικιότης αὐτεξουσίους ἀποτελεῖ, ἅμα τε καὶ τὰ βασιλικὰ δέξηται συμβόλαια ἤτοι κωδικίλλους, ἐν τῷ ιβ' ἔγνως τί. τοῦ α' τῶν ἰνστιτ. ὅτι δὲ καὶ ἡ ἐπισκοπὴ ὁμοίως αὐτεξούσιον ποιεῖ, μανθάνεις ἐν τῇ μετὰ τὸν κώδικα νεαρᾷ διατ. . .

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ἐξωτικῷ ἐδόθη εἰς θέσιν, ἀλλ' ἐκείνῳ, εἰς ὃν μετεφέρετο τὸ ἐν ποτεστάτε· ἐπεὶ οὐδεμίαν ἡ θέσις εἰσάγει διαφοράν, μὴ ἐναλλα[γείσης] αὐτοῦ τῆς καταστάσεως ἀλλ' ἔτι μείναντος ὑπὸ [τὴν] τοῦ φυσικοῦ πατρὸς ὑπεξουσιότητα.

στεφ. εἰ γὰρ μὴ τελευτήσῃ ἀλλ' ἔτι περίεστιν ὁ φυσικὸς πατὴρ τοῦ δοθέντος εἰς θέσιν παιδός, οὐ μιμεῖται τὸν ἐξερεδάτον υἱόν, ἐπειδὴ ἀ[δηλὸν] ἐστι, εἰ μέλλει τὶ ἔχειν τῶν τοῦ φυσικοῦ πατρός, ἐμαγκιπάτος ὡς εἰκὸς γενόμενος ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ θετοῦ. μά[θ]ε γάρ· ὁ ἐξωτικῷ δοθεὶς εἰς θέσιν, [εἰ μ]όνον ἡ [l]) θέσις συνίσταται, οὐδὲν δίκαιον ὡς παῖς ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἔχει διαδοχῆς· (βλέπε πῶς εἶπον, οὐδὲν δίκαιον ἔχει ὡς παῖς· ὡς κογνάτος γὰρ διὰ τῆς UNDE COGNATI καλεῖται διακατοχῆς [m]), ἐὰν [ἐν] τῇ θετῇ φαμιλίᾳ μείνῃ μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ φυσικοῦ πατρὸς καὶ ἐὰν μετὰ τὴν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς τελευτὴν γένηται τῇ τοῦ θετοῦ πατρὸς τελευτῇ ἐμαγκιπάτος, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α' τί. τῆς γ' τῶν ἰνστιτ.) λυθείσης δὲ δι' ἐμαγκιπατίονος τῆς θέσεως ἐν τῇ ζωῇ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς τὸ ἐν ποτεστάτε πρὸς τὸν φυσικὸν ἀνατρέχει πατέρα, ὡς ἀνήνεκται βι. η' τοῦ κωδ. τί. μζ' διατ. ι'.

ἀνων. φυσικῷ γονεῖ, ὥστε καὶ μετελθεῖν τὸ ἐν ποτεστάτε.

τυχὸν εἰς ἔλαττον τοῦ ἡμίσεως μέρους ἐγράφη παρὰ τοῦ πατρὸς κληρονόμος. εἰ γὰρ ἔνθα μέρους προκειται μνήμη, οὐ προσδιόρισται δὲ τὸ πόσον, ἥμισυ φαίνεται μέρος, ὡς [ἐν τῷ γ'] τῶν δε [ἰουδικίις βι. τί. α'] διγ. μγ' ὁ οὐλπιανὸς [καὶ] ἐν τῷ ν' τῶν διγ. βι. τί. [ις'] διγ. ρξδ' φησί, εἰκότως ἐλάχιστον ἂν εἴη μέρος τὸ ἔλαττον τοῦ ἡμίσυ.

εἰ μὲν γὰρ μετὰ τὴν [n]) αὐτεξουσιότητα [ἐνάγεται ὑπὸ τῶν] πεκουλιαρίων κρεδιτόρων, [εἰς ὅσον εὐπο]ρεῖ καταδικά[ζ]εται], εἰ .... ἐν αὐτῷ, τότε οὐκ εἰς ὅσον εὐπορεῖ, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται ....

[ἐναντιο]φα. ἀνάγν. διγ. δ' θε. ε'. δηλονότι [δὲ] καῦσα κογνίτα. ἐν τῇ β' διατ. τοῦ κς' τί. τοῦ δ' βι. τοῦ κωδ. ἀδιαστίκτως [εἴρηται τὸν υἱὸν οὐκ] εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεσθαι.

rem patris verterit, quum emancipatus fuerit a patre vel alias sui iuris factus, vel vivo patre in adoptionem datus, vel a patre exheredatus, vel ex minima parte heres scriptus, vel hereditate abstinuerit, causa cognita convenitur in quod facere potest.

non exheredatus sed ex minima parte heres sit. Conventus ab altero non deducit quae aliis debentur, nisi privilegiati sint, vel postquam sui iuris factus est cum eo contraxerunt. Sin autem ex minima parte heres scriptus sit, penes creditorem stat, utrum pro hereditaria parte an in solidum agere velit: et tunc quoque interdum in quantum facere potest condemnatur. Idem est, et si ob delicta in solidum eum conveniat: habet enim hoc privilegium.

4. *Steph.* [*ad l.* 2 *pr.*] Verbum *erit* .... interdum futurum vel praesens tempus significat, ut Pomponius ait lib. L [tit. 16] dig. [123].

5. *Anon.* [*ad l.* 2 *pr.*]. In hoc dig. verbum *erit* praeteritum tempus significat. Nec mireris: nam verbum *erit* tria tempora significat, ut lib. L tit. 16 dig. 123.

6. *Steph.* [*ad l.* 2 §. 1 *verb: citra emancipationem*]. Quid enim, si patricius vel episcopus factus sit? Nam patriciatum sui iuris facere, simulac principalia quis instrumenta sive codicillos acceperit, didicisti tit. 12 [§. 4] lib. 1 Inst. Atque etiam episcopatum similiter sui iuris facere, discis in Novella post Codicem edita [LXXXI].

7. *Steph.* [*ad l.* 2 §. 1 *verb: in adoptionem datus*]. Hoc sic accipe, si non extraneo in adoptionem datus sit, sed ei, in quem potestas transferri potest: alioquin adoptio nullam differentiam inducit, quum status eius non sit permutatus sed adhuc maneat sub potestate patris naturalis.

8. *Steph.* [*ad l.* 2 §. 1 *verb: pater naturalis decesserit*]. Nam si non decesserit sed adhuc supersit pater naturalis filii in adoptionem dati, non est instar filii exheredati, quoniam in obscuro est, an quid ex hereditate paterna habiturus sit, si nimirum a patre adoptivo emancipatus fuerit. Disce enim: Qui extraneo in adoptionem datus est, si quidem adoptio consistat, nullum ius habet patri naturali tamquam filius succedendi; (animadverte quemadmodum dixerim, eum nullum ius habere tamquam filium: tamquam cognatus enim unde cognati vocatur, si in familia adoptiva usque ad mortem patris naturalis manserit et si post mortem patris naturalis morte patris adoptivi sui iuris factus sit, ut didicisti tit. 1 [§. 10—13] lib. III Instit.) Adoptione vero per emancipationem soluta vivo patre naturali potestas ad naturalem patrem recurrit, ut relatum est lib. VIII Cod. tit. 47 const. 10.

9. *Anon.* [*ad l.* 2 §. 1]. Parenti naturali, ut potestas transeat.

10. [*Steph. ad l.* 2 §. 1 *verb: ex minima parte*]. Forte in partem dimidia minorem a patre heres scriptus est. Si enim, ubi pars dicitur, nec definitum sit quanta, dimidia pars intelligitur, ut lib. III *de iudiciis* tit. 1 dig. 43 Ulpianus et lib. L Dig. tit. 16 dig. 164 [§. 1] dicit, minima pars erit dicenda, quae minus dimidia est.

11. [*Steph. ad l.* 2 §. 1 *verb: causa cognita*]. Nam si statim, postquam sui iuris factus est, a creditoribus peculiaribus convenitur, in quantum facere potest convenitur, sin .... non in quantum facere potest sed in solidum condemnatur, [ut dig. 4 §. 4].

12. *Enantiopha.* [*ad l.* 2 §. 1]. Lege dig. 4 them. 5. Scilicet causa cognita. In const. 2 tit. 26 lib. IV Cod. indistincte dicitur filium non conveniri in solidum.

g) Haec ultima, si lectio sana est, parum cum l. 1 §. 2 conveniunt

h) Lege ν' βι. τί. ις' διγ ρκγ'.

i) Cod. νβ'.

k) Cod. ρκς' habere videbatur.

l) Cod. εἰ.

m) Cod. δὲ διακατοχῇ.

n) Cod. μετὰ δὲ τήν.

L. 3. D. XIV. 5. γ΄. Idem. Καὶ οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὸ κεχρεωστημένον ἑτέροις ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλάξασιν αὐτῷ· κρείττων γάρ ἐστι ὁ προλαμβάνων· εἰ μήτις προτίμησιν ἔχῃ, τουτέστιν ἢ [69]) γνωρίζεται πρᾶγμα τοῦτο δοὺς ἢ φορτίον ἠγοράσθη ἐκ τῶν χρημάτων αὐτοῦ· προτιμᾶται γάρ. ὑπεξαιρεῖται δὲ τὸ κεχρεωστημένον τοῖς αὐτεξουσίῳ αὐτῷ συναλλάξασιν.

L. 4. pr. D. eod. δ΄. Idem. Εἰ δὲ μὴ ἐλαχίστου μέρους γραφῇ, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ δανειστής, ἢ πρὸς τὸ κληρονομιαῖον μέρος ἢ εἰς ὁλόκληρον ἐνάγειν αὐτῷ. καὶ ἐνταῦθα δὲ ὁ δικαστὴς [σκοπεῖ,] μήποτε οὐ μέχρις εὐπορίας ὀφείλει [ἐναχθῆν]αι.

§. 1. Καὶ ὁ αὐτεξούσιος καὶ ὁ ἀπόκληρος εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται.

III. *Idem.* Nec deducit quod aliis debetur, qui cum eo durante potestate contraxerunt: melior enim est occupantis conditio: nisi quis privilegium habeat, hoc est nisi constat eum hanc rem dedisse vel merx eius pecunia emta est: is enim praefertur. Deducitur autem quod debetur his, qui cum eo contraxerunt, posteaquam sui iuris factus est.

IV. *Idem.* Sed si ex patre non minima heres scriptus sit, creditor electionem habet, utrum pro portione hereditaria an in solidum eum convenire velit. Sed et hic iudex aestimat, ne forte in id, quod facere potest, debeat conveniri.

Et emancipatus et exheredatus in solidum convenitur.

σῆ. ὅτι οὐ μόνον ὅτε κινοῦμεν τὴν δε πεκουλίο κατὰ τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ ὅτε αὐτὴν τὴν ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ὑπεξουσίου, βελτίων ἐστὶ ὁ προλαμβάνων· εἶπον γάρ σοι καὶ ἐν τῇ τριβουτορίᾳ, ὅτι ὁ προλαμβάνων [τὸ] πεκούλιον βελτίων ἐστὶ τῶν λοιπῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν, ἔνθα μὴ περὶ τὴν προκάταρξιν ἀλλὰ περὶ τὴν καταδίκην o) τοὺς ἄλλους προέλαβε δανειστάς· τοῦτο γὰρ [εὑρήσεις] ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α΄ διγ. ι΄.

ἀνων. p) τοὺς πριβιλεγιάτους μανθάνεις εἰς βι. κγ΄ τι. γ΄ διγ. ξγ΄ οε΄ καὶ βι. μβ΄ τι. ε΄ διγ. ιζ΄ καὶ ἕως τοῦ κε΄ διγ. καὶ βι. ιε΄ τι. α΄ διγ. νβ΄.

γυνὴ γὰρ τυχὸν ἦν ἢ καὶ μνηστὴ ᾗ προῖκα ὀφειλομένη· καὶ ἡ μνηστὴ γὰρ ἐπιδεδωκυῖα πρᾶγμα λόγῳ προικὸς καὶ τῶν γάμων μὴ παρακολουθησάντων πριβιλεγιάτα ἐστὶ καὶ ἔχει προνόμιον ἐν ταῖς περσοναλίαις, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ μβ΄ βι. τῶν διγ. τι. ε΄ διγ. ιζ΄ q) φησίν. εἰ δὲ θέλεις τὰ πριβιλέγια κρεδιτόρων μαθεῖν, ἀναγν. τὰ ὑποκείμενα διγ. τῷ εἰρημένῳ βι. καὶ τι. οἶδας δὲ μαθὼν ἐν τῷ ε΄ διγ. τοῦ προλαβόντος, ὅτι ὁ λαβὼν εἰς ἐνέχυρον αὐτὸ τὸ φορτίον, εἰς ὃ ἐπραγματεύετο ὁ οἰκέτης, καὶ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς προτιμᾶται· καὶ ὁ δανείσας εἰς ἀνανέωσιν οἰκίας πριβιλεγιάτος ἐστὶ δανειστής, ἔχει δὲ καὶ σιωπηρὰν ὑποθήκην ἐπὶ τῷ ἀνανεωθέντι οἴκῳ, ὡς ὁ Παππιανὸς ἐν τῷ α΄ τῶν ἀντιπαππιανοῦ μονοβιβλ. τι. β΄ διγ. α΄ φησίν.

σῆ. ὅτι οἱ μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα συναλλάξαντες προτιμῶνται τῶν ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλαξάντων.

τοῦ ἐναντιοφ. ἐν τῷ ιθ΄ r) διγ. τοῦ α΄ τοῦ μβ΄ βι. ἀπὸ πάντων τῶν μέχρις εὐπορίας καταδικαζομένων μόνον τὸν ἀπὸ δωρεᾶς ἐνεχόμενον φησι τὰ τοῖς ἄλλοις ὀφειλόμενα ὑπεξαιρεῖν. καὶ ὁ ὑπεξούσιος ὑποδεξάμενος προῖκα μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται μὴ ὑπεξαιρουμένου ἑτέρου χρέους, ὡς βι. κδ΄ τι. γ΄ διγ. νγ΄.

τὸ s) INTRA ANNUM DE PECULIO τῇ ἁρμοσούσῃ κατὰ τοῦ πατρός· καὶ μὴ θαυμάσῃς ἐνάγεσθαι αὐτὸν παρὰ ἑαυτοῦ τῇ δε πεκουλίο· τοῦτο γὰρ ἐπὶ οἰκέτου κεῖται σαφῶς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α΄ διγ. γ΄.

τί γάρ; ὅτι οὐκ εἰς ἐλάχιστον μέρος ἐγράφη κληρονόμος, ἀλλ' εἰς τὸ ἥμισυ τυχόν, οὐκ ἀρκεῖ δὲ τοῦτο αὐτὸ τὸ μέρος ἀποπληρῶσαι τοὺς ἐν ὑπεξουσιότητι αὐτῷ συναλλάξαντας. οὕτω Δωρόθεος ὁ μακαρίτης.

τυχὸν γὰρ μετὰ t) πολὺν χρόνον τοῦ γενέσθαι αὐτὸν αὐτεξούσιον κινοῦσιν οἱ πεκουλιάριοι δανεισταί· τότε γὰρ ἰν κουάντουμ φάκιρε πότεστ u) ὀφείλει καταδικάζεσθαι, ὅταν [οὐ] μετὰ πολὺν τῆς αὐτεξουσιότητος χρόνον ἐνάγεται, ὡς μανθάνεις ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ.

σῆ. ὅτι ἀδιαστίκτως, τουτέστι ἐπὶ στρίκτας καὶ βόνα φίδε

13. [*Steph. ad l. 3 verb: occupantis*]. Nota: non solum, si de peculio adversus patrem, sed etiam si ipsa actione ex contractu proveniente adversus filium agamus, occupans melior est; etenim dixi iam tit. *de tributoria*, eum, qui peculium occupaverit, potiorem esse reliquis creditoribus peculiaribus, dummodo reliquos creditores non in lite contestanda sed in condemnatione anteceperit; hoc enim invenies lib. sequenti tit. 1 dig. 10.

14. *Anon.* [*ad l. 3*]. Qui privilegiati sint, discis lib. XXIII tit. 3 dig. 63 (!) 75 (74) et lib. XLII tit. 5 dig. 17 usque ad dig. 25 et lib. XV tit. 1 dig. 52.

15. [*Steph. ad l. 3 verb: privilegiarius*]. Forte enim uxor erat vel sponsa, cui dos deberetur: nam etiam sponsa, si rem dotis nomine tradiderit, nuptiis non sequutis privilegiata est et habet privilegium inter personales, ut Ulpianus lib. XLII Dig. tit. 5 dig. 17 [§. 1] dicit. Si autem privilegia creditorum discere vis, legas digesta quae dicto lib. et tit. continentur. Didicisti vero etiam dig. 5 [§. 8] tit. praecedentis, eum, qui mercem in qua servus negotiatus est, pignori acceperit, etiam ipsi patri praeferri; et qui ad restitutionem aedificii credidit, privilegiatus creditor est, et habet etiam tacitam hypothecam in aedificio restituto, ut dicit Papinianus lib. 1 librorum singularium *Antipapiniani* tit. 2 dig. 1

16. [*Steph. ad l. 3 verb: qui postea*]. Nota eos, qui post emancipationem contraxerunt, his praeferri qui cum filiofamilias contraxerunt.

17. *Enantioph.* [*ad l. 3*]. Dig. 19 [§. 1] tit. 1 lib. XLII dicit, ex omnibus, qui in quantum facere possunt condemnantur, solum donatorem deducere, quae aliis debeantur. Etiam filiusfamilias, qui dotem suscepit, in quantum facere potest condemnatur non deducto aere alieno, ut lib. XXIV tit. 3 dig. 58.

18. [*Steph. ad?*]. Intra annum de peculio actione, quae adversus patrem competit; nec mireris eum a semet ipso de peculio conveniri; hoc enim de servo perspicue dictum est lib. sequenti tit. 1 dig. 3 [§. 1].

19. [*Steph. ad l. 4 pr. verb: non modica*]. Quid? quod non ex minima parte heres scriptus est, sed ex dimidia puta, ea autem pars non sufficit ad solvendum his, qui, dum filiusfamilias esset, cum eo contraxerunt. Ita beatus *Dorotheus.*

20. [*Steph. ad l. 4 pr. verb: aestimare debet*]. Forte enim longo tempore post, quam sui iuris factus est, creditores peculiares agunt: tunc enim in quantum facere potest condemnari debet, si non multo post emancipationem convenitur, ut discis infra in hoc dig.

21. [*Steph. ad l. 4 §. 1 verb: propter menda-*

69) Cod. δ.

o) Cod. μετὰ τὴν δίκην.

p) Cf. schol. 217 ad tit. 5 huius libri Basil.

q) Cod. ἐν τῷ ν΄ βι. τῶν διγ. τι. ιζ΄. Quod vel propter sequentia „τῷ εἰρημένῳ βι. καὶ τι." mutandum erat.

r) Cod. θ΄.

s) Malim τῇ. Caeterum quo pertineat haec παραγραφή, equidem non video. Numquid excidit in Digestorum Codicibus sive editionibus?

t) Cod. οὐ μετά. Infra autem οὐ omittit, ubi ponendum fuerat.

u) Cod. hic et mox infra ποτέσταν habet.

Ὁ υἱὸς βοηθεῖται μόνος· ὁ γὰρ κληρονόμος αὐτοῦ εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται.

Ἐὰν μετὰ πολλὰ ἔτη ἐνάγηται ὁ υἱός, οὐ μέχρις οὗ δύνηται ἐνάγεται, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐν[άγεσθαι] αἰτίας διαγινωσκομένης.

Ὁ δυνάμενος κινῆσαι τὴν κινουμένην ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, ἡνίκα κελεύσει αὐτοῦ συναλλάξει μοι δοῦλος αὐτοῦ, ἐὰν κινήσῃ τὴν περὶ πεκουλίου, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα κινεῖν[70]) τὴν προειρημένην ἀγωγήν, εἰ μὴ ἀπατηθεὶς ἐκίνησε τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν.

ε'—ζ'. — — — — — —

η'.[71]) Προέστησα τὸν δοῦλόν μου ἐπὶ τῷ δανείζειν καὶ λαμβάνειν ἐνέχυρα. ὁ δὲ λαβὼν χρυσίον παρά τινος ἀγοράζοντος κριθὴν καὶ παραδοθεὶς αὐτῷ[72]) ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ πληρῶσαι τῷ πράτῃ ἔφυγεν. κἂν μὴ τούτου προέστη, ὅμως ἐὰν ἐν πᾶσι τὸν τόπον μου ἐπεῖχεν, ἐνέχομαι τῷ προσλαβόντι αὐτὸν εἰς τὸ ἀποπληρωθῆναι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐγγύη δοκεῖ τὸ ὑπὲρ ἄλλου καταβαλεῖν, οὐ μὴν τὸ παρ' ἑτέρου δέξασθαι, καὶ οὐκ εἴωθεν ὁ δεσπότης ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐνέχεσθαι, οὔτε δοκεῖ τοῦτο ἐντέλλεσθαι.

Soli filio succurritur: nam heres eius in solidum L. 4. §. 3.
conventur. D. XIV. 5.

Si post multos annos filius conveniatur, non in §. 4.
quod potest convenitur, sed in solidum: hoc enim est actionem esse causa cognita.

Qui poterat agere contra dominum, cuius iussu §. 5.
servus contraxit, si de peculio egit, postea praedicta actione experiri non potest, nisi deceptus de peculio egerit.

V — VII. *Deest.*

VIII. Praeposui servum meum mutuis pecuniis L. 8.
dandis et pignoribus accipiendis. Is accepto auro D. eod.
a quodam emtore hordei ut ipsius nomine pretium venditori daret, fugit. Quamquam in eam rem praepositus non erat, si tamen in omnibus locum meum obtinuit, teneor illi, cui delegatus erat ad solvendum: licet fideiussio esse videatur, pro alio solvere, non etiam ab alio suscipere, nec soleat ex tali causa dominus obligari, neque hoc mandare videatur.

ἀγωγῆς λέγει τὸν ψευσάμενον κατέχεσθαι, ἰδικῶς καὶ εἰπόντα ἑαυτὸν αὐτεξούσιον ὅτε συνήλλαξε. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ ς' τούτου τοῦ τί. ἀλλ' ἀνάγν. τὴν ἐκεῖσε κειμένην παραγραφήν.

σῆ. δὲ ὅτι ἐπὶ ἁμαρτημάτων οὐκ ἐν κουάντουμ φάκερε πότεστ, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον ὁ ὑπεξούσιος μεθοδεύεται.

σῆ. τὸ προνόμιον τοῦ ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλάξαντος, ὥστε IN QUANTUM FACERE POTEST αὐτὸν καταδικάζεσθαι, οὐ δίδοται τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.

στεφ. ἑρμηνεύει τί ἐστι . . χ . . . . ογ . . . ἐπιφε . . λέγει εἰ[v]) γὰρ μετὰ πολλοὺς ἐνιαυτούς· πολλοὺς δὲ λέγει [ἐκείνους, ὧν] ἐντὸς ἠδύνατο περιποιήσασθαι· οὕτω καὶ δωρόθεός φησι ὁ μακαρίτης.

ἐστὶ δεκέπτους[w]) ἀπατηθείς, ὅ[ταν τυχὸν ὁ] πατὴρ προσεποιεῖτο πολύ τε καὶ εὔπορον εἶναι τὸ τοῦ ὑπεξουσίου πεκούλιον. DECEPTUS[x]) γὰρ ἑαυτὸν ἠπάτησε περὶ τὴν ποσότητα. τῷ μὲν DECEPTUS[y]) ἔχει [ὁμοίως τὸ CI]RCUMSCRIPTUS.

πολλά[z]), [τουτέστι] ὧν ἐντὸς ἠδύνατο περιποιήσασθαι. οὕτω καὶ δωρόθεος ὁ μακαρίτης.

κυρ. ὁ ἀντὶ QUOD IUSSU[a]) κινήσας δεπεκουλίο οὐκέτι κινεῖ QUOD IUSSU δι' αὐτό, εἰ μὴ ἀπατηθεὶς ἐκίνησεν.

ἀνάγν. τὸ β' θέ. τοῦ δ' διγ. τοῦ δ' τί. τοῦ θ' βι. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.[b])

— — — — — — — — — — —

cium]. Nota, quod indistincte, hoc est in stricta et in bonae fidei actione, eum qui mentitus sit teneri dicit, praesertim si se patremfamilias dixerit quum contraheret. Nec tibi contrarium videatur, quod positum est dig. 6 huius tit., sed lege adnotationem ibi positam.

22. [*Steph. ad l.* 4 §. 2]. Nota vero, in delictis filiumfamilias, non in quantum facere potest sed in solidum conveniri.

23. [*Steph. ad l.* 4 §. 3]. Nota: privilegium eius, qui dum in potestate fuit contraxit, ut in quantum facere potest condemnetur, non datur heredibus eius.

24. *Steph.* [*ad l.* 4 §. 4]. Interpretatur quid sit [causa cognita]; dicit enim post multos annos: multos autem vocat, intra quos satisfieri ei potuit: sic etiam beatus *Dorotheus* dicit.

25. [*Steph. ad l.* 4 §. 5 *verb: deceptus*]. Deceptus est, si forte pater simulavit filii peculium amplum et solvendo esse. Deceptus enim erravit circa quantitatem. Verbo: *deceptus* aequipollet verbum: *circumscriptus*.

26. [*Steph. ad l.* 4 §. 4 *verb: multos*]. Multos, i. e. intra quos satisfieri ei potuit. Sic etiam beatus *Dorotheus*.

27. *Cyr.* [*l.* 4 §. 5]. Qui loco actionis quod iussu de peculio egit, ob idem debitum non amplius quod iussu agere potest, nisi deceptus egerit.

28. [*Anon. ad l.* 4 §. 5]. Lege them. 2 [§. 2] dig. 4 tit. 4 lib. IX et quae ibi adnotata sunt.

(Complura desiderantur.)

70) Expl. fol. 66. 61. Reliqua accedunt ex Syn. p. 180.
71) Syn. p. 180, ubi audit κεφ. ε'.
72) Lege αὐτό.

v) Dele.
w) I. e. deceptus.
x) Cod. ARKETUS.
y) Cod: . ρέσTU.
z) Haec παραγραφὴ temere intrusa et repetita est ex schol. 24; temere dico sive perperam, quia ordinem τῶν παραγραφῶν turbat.
a) Cod. abbreviationes habet; *quod iu* vel *n s* pro: *quod iussu*.
b) Expl. fol. 66. 61.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ[73]) συγκλήτου θεσπίσματος μακεδονιανείου[74]), ὅπερ κινεῖται, ἡνίκα ἢ[75]) ὑπεξούσιος ἢ ὑπεξουσία παρὰ τὰς ἐν τούτῳ τῷ τίτλῳ ἐγκειμένας[76]) διατάξεις δανείζεται.

L. 1. pr. D. XIV. 6. α'. Ὁ[77]) δανείζων ὑπεξουσίῳ χρήματα, οὔτε μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔχει ἀπαίτησιν.

§. 1. 2. Ἐὰν ὁ υἱὸς τοῦ αἰχμαλώτου δανείσηται[78]), εἰ[79]) μὲν ὑποστρέψει ὁ πατὴρ, χώρα τῷ δόγματι· εἰ δὲ μὴ, ἀργεῖ. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οὐκ ἐνάγεται. εἰ δὲ καὶ[80])

TITULUS IV.

De Senatusconsulto Macedoniano, cui locus est, quum filius vel filiafamilias contra sanctiones hoc titulo comprehensas mutuam pecuniam acceperit.

I. Qui filiofamilias pecuniam mutuam dat, nec post mortem patris eius petitionem habet.

Si filius captivi mutuam pecuniam acceperit, si quidem pater revertatur, senatusconsulto locus est: sin minus, cessat. Interim vero non convenitur. Sed

πίδι[c]) τοῦ μετὰ τελευτὴν τοῦ πατρὸς τοῦ δανεισαμένου ἀναλαβεῖν ἐπὶ ἀδήλῳ ἐδάνεισεν, ὅτι προτελευτᾷ τοῦ παιδὸς ὁ πατὴρ ἢ καὶ προτελευτῶν οὐ ποιεῖ αὐτὸν ἐξνεριδᾶτον. μὴ νόμιζε, ὅτι ἐπὶ ἐλπίδι καὶ μόνον τοιαύτῃ δανείζων ὑπεξουσίῳ ὑποπίπτει τῷ δόγματι· πᾶς γὰρ ὑπεξουσίῳ δανείζων εἰς χρείας, εἰς ἃς[d]) οὐκ ἐχορήγησεν ἂν ὁ πατὴρ, ἐκβάλλεται τῇ τοῦ μακεδονιανείου παραγραφῇ, τινῶν ὑπεξῃρημένων αἰτιῶν, ἅς προϊὼν ὁ λόγος διδάξει σε. ἄλλως τε καὶ ὁ δανείσας ἐπὶ τῷ καὶ περιόντος ἔτι λαβεῖν τοῦ πατρὸς ἐν ἀδήλῳ πάλιν ἐδάνεισε· κἂν γὰρ ἔχει πεκούλιον ἐπὶ τὸ φαινόμενον ὁ ὑπεξούσιος, ἄδηλον μὴ διδαπάνηται τοῦτο χρέεσι πατρικοῖς.

τῆς τοῦ πατρὸς ἐλπιζομένης τελευτῆς, ὡς τὴν τοῦ χρέους ἀπόδοσιν. τοῦτο δὲ πάλιν πρὸς τὴν πρόληψιν νόησον καὶ τὸ νομίζεσθαι κατὰ πρόληψιν τὸν τῷ ὑποκειμένῳ ὑπεξουσίῳ δανείζοντα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τοῦ ὑπεξουσίου τελευτὴν ἐλπίζειν τὴν τοῦ χρέους[e]) ἀπόληψιν· ἐπείτοιγε εἰ ἐγνωσμένον ἦν τῷ δανειστῇ, ὅτι πρὸς ἐπιβουλὴν καὶ ἀναίρεσιν τοῦ πατρὸς ἐλάμβανε τὰ δανειζόμενα χρήματα ὁ ὑπεξούσιος, τότε[f]) οὐ μόνον αὐτὸς ὁ ὑπεξούσιος, ἀνελὼν δηλονότι τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ τοῦτον δανείσας τὸν τρόπον καὶ οὕτως αὐτὸν ἐγγυησάμενος τῇ κατὰ τῶν πατροκτόνων τιμωρίᾳ καθυποβάλλεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μη' βι. τῶν διγ. τι. θ'. διγ. ζ' φησίν.

τοῦτο γὰρ τοῦ πρ ... ἐῤῥωμένως δανείζεται εἰς ἀνάῤῥυσιν αὐτοῦ, ὡς ἡ μετὰ τὸν κωδ. περὶ ἐξνεριδάτων ρε'[g]) νεαρὰ θέ. κα'[h]).

τοῦ γὰρ πατρὸς παρὰ τοῖς πολεμίοις τελευτήσαντος δοκεῖ ὁ υἱὸς ....[i]) τῇ τοῦ πατρὸς αἰχμαλωσίᾳ γεγενῆ[σθαι], καὶ ὡς πρὸς αὐτεξούσιον τοῦ δανείου γενομένου ἀργεῖ ἡ παραγραφή. γενόμενος γὰρ αἰχμάλωτος ὁ πατὴρ, εἰ μὲν ἐπανέλθῃ παρὰ τῶν πολεμίων, ἀναλαμβάνει δικαίῳ τοῦ ποστλιμινίου τὸ τοῦ παιδὸς ἐν ποτεστάτε, ὡς μήτε δοκεῖν αἰχμάλωτον ἐν τῷ μεταξὺ γεγενῆσθαι· εἰ δὲ διάγων παρὰ τοῖς πολεμίοις [τε]λευτ[ήσῃ], δοκοῦσιν οἱ τούτου παῖδες οὐκ ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς τούτου τελευτῆς, ἀλλ' ἐκ καιροῦ τοῦ αἰχμάλωτον γεγενῆσθαι, αὐτεξούσιοι, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιβ' τι. βι. α' τῶν ἰνστιτ.

....ιον κατὰ ἀδρογατίονα διδοὺς .... ἑαυτὸν, δύναται κατὰ τῆς θέσεως [ἀποκα]ταστῆναι καὶ γίνεσθαι αὐτεξούσιος [παρὰ τοῦ] θετοῦ πατρὸς ἐμαγκιπάτος γενόμενος. τοῦτο νόησον, ἔνθα ἐλάττων ἂν[k]) τῶν .... δέδωκεν αὐτὸν καὶ .... τῆς θέσεως. [τοῦτο] γὰρ ἔγνως ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ δ' τῶν πρώτων βι. τι. δ' διγ. γ' φησί. καὶ μὴ συναρπαγῇς ἐξ ὧν ὁ παπιανὸς ἐν τῷ α' βι. τι. [ζ']

1. [*Steph. ad l.* 1 *pr.* D. XIV, 6 *verb: incertis nominibus.*] quum post mortem patris eius, qui mutuum sumit, se recepturum esse speraret, credidit dum incertum est, an pater ante filium moriturus sit atque etiam ante eum decedens eum non exheredaturus sit. Ne tamen credas eum tantum, qui sub eiusmodi spe filiofamilius credat, senatusconsulto obnoxium esse: potius quicunque filiofamilias credit ad usus, ad quos pater nil erat erogaturus, senatusconsulti Macedoniani exceptione summovetur, exceptis quibusdam causis, quas te progressa oratio docebit. Sed etiam is, qui hoc consilio, ut vivo adhuc patre reciperet, pecuniam credidit, incerto nomine credidit: nam licet peculium filiusfamilias habere videatur, [tamen] incertum est, anne debitis paternis consumtum sit.

2. [*Steph. ad l.* 1 *pr. verb: laudat*]. *Exspectata patris morte,* ob restitutionem debiti. Hoc quoque ex fictione illa explica, quod ex praesumtione qui filiofamilias credit exspectare intelligitur debitum se recuperaturum esse post mortem patris filii: caeterum si notum erat credituri, filiumfamilias pecuniam creditam accepisse ad hoc, ut patri insidias et mortem pararet, tunc non solum ipse filiusfamilias, si nimirum patrem occiderit, sed et qui hoc modó ei credidit vel pro eo fideiussit, parricidii poenae subiacet, ut Ulpianus lib. XLVIII Dig. tit. 9 dig. 7 dicit.

3. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *verb: in pendenti*]. .... valide mutuatur ad redemtionem eius ut Nov. post Codicem edita *de exheredatis* CV (CXV) them. 21.

4. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *verb: cessat*]. Si enim pater apud hostes decedat, videtur filius sui iuris factus esse captivitate patris, et quum mutuum sui iuris constituto datum sit, exceptio cessat. Scilicet si pater captivus ab hostibus reversus sit, iure postliminii filii potestatem recipit, ut neque videatur interim captivus fuisse: sin autem apud hostes decesserit, liberi eius sui iuris esse videntur non ex tempore mortis eius, sed ex eo tempore, quo captus est, ut didicisti tit. 12 [§. 5] lib. I Inst.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: restitutus*]. In adrogationem .... adversus adoptionem restitui potest et sui iuris fieri emancipatione a patre adoptivo facta. Hoc accipe, si minor [XXV annis in adoptionem] se dedit, et — Hoc enim didicisti ex iis, quae Ulpianus lib. IV τῶν πρώτων tit. 4 dig. 3 [§. 6] dicit. Nec turberis his, quae Papinianus dicit lib. I tit. 7 dig. 32

73) Cod. Paris. gr. 1367 fol. 124 hanc rubricam, quam *Heimbachius* ex indice Coisliniano et ex Tipucito dedit, similiter exhibet. Variantes lectiones adnotabo.

74) Paris: μακεδονιανοῦ.

75) Deest in Paris.

76) Paris. κειμένας.

77) Ex Paris 1367. Habet etiam Syn. p. 181.

78) Ex Paris. 1367.

79) Inc. fol 100. 103.

80) Cod. εἰ.

c) Lege ἐλπίδι. Caeterum hic inc. fol. 100. 103.

d) Legeram: χρόνους εἰς οὓς.

e) Cod. videbatur habere: χρεώστου.

f) Cod. τοῦτο.

g) Codex vel sic vel ρς' vel ρε'.

h) Codex vel sic vel κθ'.

i) Codex notas habet, ex quibus mihi haec verba: *sui iuris* efficere posse videbar.

k) Forte ὤν.

τις υἱοθετηθεὶς δανείσηται καὶ δι' ἀποκαταστάσεως αὐτεξούσιος γένηται, οὐκ ἀπαιτεῖται.

Οἱοσδήποτε ἀξιωματικὸς ὑπεξούσιος κεκώλυται δανείζεσθαι, πλὴν τοῦ ἔχοντος ἰδιόκτητον πεκούλιον. δανείζεται γὰρ μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ ἰδιοκτήτου πεκουλίου.

β'. Idem. Ὁ γὰρ ὑπεξούσιος ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ τάξιν ἔχει αὐτεξουσίου.

[γ'.] Ἐὰν [τις][81]) οὐχ ἁπλῶς οὔτε κατὰ ἄγνοιαν νόμου πιστεύσῃ αὐτεξούσιον εἶναι τὸν ὑπεξούσιον, (τοῖς γὰρ πολλοῖς αὐτεξούσιος ἐδόκει καὶ οὕτω διῆγε καὶ συνήλλαττε καὶ ἐλειτούργει,) ἀργεῖ τὸ δόγμα· ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ μισθωσαμένου δημόσια τέλη, καὶ ὅτε ὁ δανείσας οὐκ ἠδυνήθη γνῶναι εἰ ἐστὶν ὑπεξούσιος, ἴσως ἄνηβος ἢ νέος. ἀλλ' ὁ μὲν νέος καὶ δι' ἀποκαταστάσεως βοηθεῖται, ὁ δὲ ἄνηβος οὐδὲ συνίστησι δάνειον χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου. εἰ δὲ καὶ ὑπεξούσιος ὑπεξουσίῳ δανείσῃ, ἀργεῖ τὸ δόγμα, κἂν

διγ. λβ' [l]) φησὶν, καὶ μὴ ἐπὶ πουπίλλου μόνου δέξῃ τὸ [εἰρη]μένον· οὔτε γὰρ μόνον ἐπὶ πουπίλλου, ἀλλὰ [καὶ ἐπὶ] παντὸς ἐλάττονος, περιγραφέντος [μέντοι] περὶ τὴν θέσιν, χώραν ἔχει τὸ νόμιμον.

...... ἀποκαθίσταται περιγρα[φεὶς], ὡς [βι.] δ' τί. δ' διγ. [γ'. ἀνάγν. βι. α'] τί. ζ' διγ. [λβ'.]

................ται ......ίαμ .. τὸν ἔμπρακτον ὕπαρχον καὶ στρατηγὸν καὶ ὑπατεία πατρικιότης ἢ ἐπισκοπὴ ὑπεξουσιότητος ἐλευθεροῖ. περὶ δὲ τοῦ ἔχοντος καστρήσιον πεκούλιον ὑπεξουσίου ἀνάγν. βι. δ' τί. κη' [m]) διάτ. ὑστέραν καὶ κα.... κατασια ....

ση. ὅτι οἱ ὑπεξούσιοι [εἰς] τὸ καστρήσιον πεκούλιον αὐτεξούσιοι εἶναι νομίζονται· οἶδας γὰρ ὅτι καὶ διατίθεσθαι δύνανται [εἰς] αὐτὸ, [καὶ] δύνανται περιόντες ἐκποιεῖν τὰ τοῦ καστρησίου πεκουλίου, ὡς ἀνήνεκται βι. ιβ' τοῦ κώδ. τί. λς' διατ. β'.

κυρ. εἰ νομίσας αὐτεξούσιον οὐ κατὰ ἁπλότητα οὔτε κατὰ ἄγνοιαν νόμου δανείσω, οὐ χώρα τῷ δόγματι, ὥσπερ ἐπὶ τελώνου ὑπεξουσίου. [εἰ] μέν[τοι] [n]) ἄνηβος τοῦ ἐπιτρόπου ἄνευ δανείσῃ ὑπεξουσίῳ, ἢ ὑπεξούσιος [o]), κἂν ἔχῃ λιβέραν πεκουλίου διοίκησιν, οὐ μεταφέρει δεσποτείαν· εἰ δὲ ὁ ἐλ[άττων] [p]), ἀποκαθίσταται.

στεφ. τί γάρ; ὅτι ἑώρα αὐτὸν πεμπίζοντα [q]) καθ' ἑκάστην, καὶ ἐκ τούτου ὑπενόησεν αὐτὸν αὐτεξούσιον εἶναι· αὕτη γὰρ VANA SIMPLICITAS [οὐ] συγγινώσκεται.

τί γάρ; ὅτι ἑώρα αὐτὸν λευκαίνοντα τῶν νουμμῶν τοῦ ἰδίου υἱοῦ καὶ ἐκ τούτου ὑπενόει αὐτὸν αὐτεξούσιον, ἀγνοήσας τὸν νόμον ὅτι ἐγγόνου ...... τος βούλεται νόμος καὶ τὸν πατέρα συναινεῖν, [ὡς] ὁ οὐλπιανὸς [r]) ἐν τῷ δὲ σπονσαλίβους μονοβιβλ. τί. β' διγ. ις' φησί. δυνατὸν δὲ καὶ ἄλλως θεματίσαι τὴν τοῦ νόμου ἄγνοιαν· οἷον ὑπόθου, ὅτι ἔγγονος ἦν ὁ δανεισάμενος, [ἐν ᾧ] χώραν ἔχει τὸ δόγμα καὶ .... [s]), ὥς φησιν ὁ οὐλπιανὸς [t]) ἐν τῷ ιδ' διγ. τοῦ παρόντος τί. ὑπόθου οὖν, ὡς εἶπον, ὅτι ἐγγόνου ὄντος τοῦ δανεισαμένου ἐτελεύτησεν ὁ τούτου πατὴρ, καὶ τὸν δανειστὴν λέγοντα, ὅτι ἐνόμιζε, ὅτι τελευτήσαντος πατρὸς αὐτεξούσιος γέγονεν, εἰ καὶ περιῆν ὁ πάππος. καὶ ση. πότε ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια [οὐ] συμβάλλεται ... δὲ τῷ ....

μὴ εἴπῃς, ὅτι ἀγωγὰς κινεῖ. ὑπεξούσιος γὰρ οὐ δύναται σοῦο νόμινε κινεῖν χρηματικὴν ἀγωγὴν, πλὴν εἰ μὴ τὸ [δοθ]ὲν

et si quis arrogatus mutuum acceperit et per restitutionem sui iuris factus sit, non excutitur.

Filiusfamilias in qualibet dignitate constitutus mutuum accipere prohibetur, nisi castrense peculium habeat. Nam usque ad quantitatem castrensis peculii mutuum sumere potest. *L. 1. §. 3. D. XIV. 6.*

II. *Idem.* Filiusfamilias enim in castrensi peculio vice patrisfamilias fungitur. *L. 2. D. eod.*

III. Si quis non simpliciter nec ignorantia iuris filiumfamilias patremfamilias crediderit, (plerisque enim paterfamilias videbatur et sic degebat et contrahebat et muneribus fungebatur,) senatusconsultum cessat: sicuti et in eo, qui publica vectigalia conduxit, et si creditor scire non potuit, an filiusfamilias sit, quum forte pupillus vel minor esset. Sed minori etiam per integri restitutionem succurritur, pupillus autem nec contrahit mutuum absque tutore. Sed et si filiusfamilias filiofamilias crediderit, senatusconsultum *L. 3. pr. §. 1. 2. D. eod.*

[pr.], neque de pupillo tantum accipies, quod dictum est: neque enim solum in pupillo, sed in omni minore, si quidem in adoptione circumscriptus sit, hoc ius locum habet.

6. [*Anon. ad l.* 1 §. 3]. .... restituitur, si circumventus sit, ut lib. IV tit. 4 dig. 3 [§. 6]. Lege lib. I tit. 7 dig. 32 [pr.].

7. [*Anon? ad l.* 1 §. 3]. .... et consulatus, patriciatus vel episcopatus a potestate liberat. De filiofamilias autem, qui castrense peculium habet, lege lib. IV [Cod.] tit. 28 const. ultimam ....

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 3 *verb: nisi forte*]. Nota, filiosfamilias in castrensi peculio pro patribusfamilias haberi; scis enim, eos de eo testari, et, dum vivant, res castrenses alienare posse, ut relatum est lib. XII Cod. tit. 36 const. 2.

9. *Cyr.* [*l.* 3 *pr.* §. 1. 2]. Si credidero ei, quem non simplicitate deceptus nec ignorantia iuris pro patrefamilias habuero, senatusconsulto non est locus, sicuti [nec] in filiofamilias, qui vectigalia conduxit. Si vero pupillus absque tutore filiofamilias crediderit, vel filiusfamilias, licet liberam peculii administrationem habuerit, dominium non transfert: sin autem minor, restituitur.

10. *Steph.* [*ad l.* 3 *pr. verb: vana simplicitate*]. Quid? si eum quotidie viderit mittentem, et ex eo suspicatus sit eum sui iuris esse; eiusmodi enim vana simplicitas non indulgetur.

11. [*Steph. ad l.* 3 *pr. verb: nec iuris ignor.*]. Quid enim? si eum viderit [consentire in nuptiis filii sui] et propterea eum patremfamilias esse putaverit, quum legem ignoraret, quae vult etiam patrem consentire in [nuptiis] nepotis, ut Ulpianus dicit libro singulari *de sponsalibus* tit. 2 dig. 16 [§. 1]. Potest etiam aliter fingi iuris ignorantia: puta ut ponamus nepotem esse, qui mutuum sumit, in quo senatusconsulto locus est et .... ut dicit Ulpianus dig. 14 huius tit. Pone igitur ut dixi, quum nepos esset, qui mutuum sumeret, eiusque pater mortuus esset, creditorem dicere, se putasse eum mortuo patre sui iuris factum esse, licet avus superstes esset. Et nota, quando iuris ignorantia non prosit ....

12. [*Steph. ad l.* 3 *pr. verb: sic agebat*]. Ne dicas, quod actiones exercebat. Filiusfamilias enim suo

81) Deest in Cod.

l) Cod. λς'.
m) Cod. κη'.
n) Legebam κλ μεν. ἦ.
o) Cod. ὑπεξουσίῳ.
p) Cod. ὁ ελ... videbatur habere.

q) Vox insolita: a πέμπω derivanda esse videtur, quasi latine dixeris: *mittitare*.
r) In nostris editionibus *Paulus* est.
s) An supplendum: τελευτήσαντος τοῦ πατρός;
t) Nobis *Iulianus*.

ἐλευθέραν τοῦ πεκουλίου τὴν διοίκησιν εἶχεν ὁ δανείσας· οὐ συνίσταται γὰρ τὸ δάνειον, ἐπειδὴ οὐκ ἐπιτέτραπται τὸ πεκούλιον ἀπόλλειν. ἔχει οὖν ὁ πατὴρ τὰ νομίσματα.

L. 3. §. 3. D. XIV. 6. Ἐπὶ μόνης ἀριθμήσεως χρημάτων χώρα τῷ δόγματι, οὐ μὴν τῶν ἄλλων ὀφειλομένων, ἐξ ἀγορασίας τυχὸν ἢ μισθώσεως ἢ ἐπερωτήσεως ἢ ἑτέρου τρόπου, κἂν ταῦτα ὡς ἀπὸ δανείου χρεωστεῖν ὁμολογήσῃ· εἰ μὴ περιγραφὴ γέγονεν. ἴσως γὰρ μὴ δυνάμενος δανεῖσαι ἐπώλησα αὐτῷ, ἵνα τὸ τίμημα ἀντὶ δανείου σχῇ.[82])

§. 4. δ'.[83]) Scaev. Ἐὰν ὑπεξούσιος ὁμολογήσῃ, καὶ

UIATICULUM πεκούλιον ἐπ' ἀλλοδαπῆς διάγων ἐδαπάνησε[u])· τότε γὰρ οὐτιλίαν δύναται κινεῖν ἀγωγήν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α' τῶν δε ἰουδικίις βι. τι. α' διγ. ιη' καὶ ἐν τῷ α' βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τι. α' διγ. ιζ' φησί. ἀνάγν. τὴν ἐν τῷ διγ. παραγραφὴν καὶ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ιη' διγ. τοῦ πρώτου[v]) τι. τοῦ α' τῶν δε ἰουδικίις βι. συνίσταται δὲ δικαστήριον καὶ μεταξὺ[w]) τοῦ ὑπεξουσίου καὶ [τοῦ αὐτὸν ἔχο]ντος ἐν ὑπεξουσιότητι, ἐπὶ δὲ καστρεσίου πεκουλίου, ... δε ἰουδικίις διγ. δ'.

ὁ γὰρ ἐλάττων ὑπεξουσίῳ δανείζων οὐκ αὐτόθι βοηθεῖται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πραίτωρος, οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ καῦσα κογνίτα, δυνάμενος ἀποκαταστῆναι [κατὰ] τοῦ πρὸς[x]) τὸν ὑπεξούσιον γινομένου[y]) δανείου καὶ κινεῖν[z]) ὡς αὐτεξουσίῳ[a]) δανείσας.

πρὸς τῇ ἀποκαταστάσει καὶ καθ' ἕτερον λόγον ἐπὶ πουπίλλου δανείσαντος ἐνίοτε [οὐ] χώρα τῇ παραγραφῇ. πούπιλλος γὰρ [χωρὶς] αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δανείζων οὐ συνίστησι δάνειον, ἀλλὰ μένει τῶν νομισμάτων δεσπότης· δανείου γὰρ μὴ συνισταμένου [οὐ δύναται] χώραν ἔχειν [ἡ] τοῦ μακεδονιανείου παραγραφή.

ὡσανεὶ ἔλεγε οὐ μόνον διὰ τὴν ἡλικίαν βοηθεῖται διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως εἰς τὸ δύνασθαι τὸν πούπιλλον κινεῖν, ὡσανεὶ ἐδάνεισεν αὐτεξουσίῳ, ἀλλ' ἐπεὶ οὔτε συνίστησι δάνειον πούπιλλος δανείζων δίχα τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, [δύνανται τὰ] ὑπὸ πουπίλλου δανεισ[θέντα ἐκδικεῖσθαι, ὡς] βι. ιβ' τι. α' διγ. ιθ' θέ. β'.

ὑπεξούσιος δανείζων οὐ συνίστησι δάνειον, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ ἔχῃ ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν. ὁ γὰρ ἔχων δύναται ἐκποιεῖν [τὸ] [ο]ἰκ[εῖ]ον πεκούλιον· εἰ δὲ ἐκποιεῖ καὶ μετατίθησιν εἴς τινα λαμβάνοντα τὴν δεσποτείαν, συνίστησι δάνειον· ὅρος γὰρ δανείου τὸν τοῦτο λαμβάνοντα γενέσθαι δεσπότην. ὅτι δὲ ὑπεξούσιος, ἐν ᾧ ἐλευθέραν ἔχει πεκουλίου διοίκησιν, δύναται ἐκποιεῖν, ἔγνως ἐν τῷ β' βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τι. ζ' διγ. ιη' καὶ [ιθ']. καὶ ἔδει μὲν κατὰ τοῦτον τὸν λόγον [συνί]στασθαι τὸ δάνειον καὶ χώραν ἔχειν τὴν [τοῦ] μακεδονιανείου παραγραφήν, ἀλλὰ καθ' ἕτερον [λόγον] οὔ. [τὸν δὲ] λόγον ὁ νομικὸς ἐπιφέρει λέγων, ὅτι .... ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν δοκ ... ὅτι ὡς · ρη ·· καὶ συ.... .... διοικ .... πεκουλ .... οὐκ .... τῆς τοῦ .... — ἂν .... μς[b]) καὶ βι. λθ' τι. ε' διγ. ζ'.

τοῦτο κατὰ τὸ .... διάστιξον· εἰ μὲν γὰρ ... . δανεισθέντ .. δύνανται τὴν διοίκ .... ὡς τ .. δανειστ .... κινεῖν εἰ δε τῶν μὴ ἐξ .... πατρὶ τὰ δανεισθέντα δύναντ ...... διφέντως — — — —

.... δανει .. καλῶς συνελλ .... ὑπεξούσι .. καὶ ....

στεφ. τί γὰρ ὅτι .... || ||

cessat, licet creditor liberam peculii administrationem habuerit: neque enim mutuum consistit, quia ei non permissum est peculium perdere. Pater igitur numos habet.

In sola pecuniae numeratione senatusconsulto locus est, nec vero in aliis, quae debentur, puta ex causa emtionis vel conductionis vel stipulationis vel alia, licet haec tanquam ex mutuo debita promiserit: nisi fraus facta sit. Fortasse enim, quum credere non possem, vendidi ei, ut pretium loco mutui haberet.

IV. *Scaev.* Si filiusfamilias promiserit, et quali-

nomine pecuniariam actionem exercere non potest, nisi si peregre degens peculium viaticuli loco ei datum [mutuo dederit]: tunc enim utili actione experiri potest, ut dicit Ulpianus lib. 1 *de iudiciis* tit. 1 dig. 18 [§. 1] et lib. 1 huius partis tit. 1 dig. 17. Lege adnotationem ad hoc dig. et quod dictum est dig. 18 [§. 1] tit. 1 lib. 1 *de iudiciis*. Caeterum consistit etiam iudicium inter filium et eum, qui illum in potestate habet, in castrensi nimirum peculio, [ut dictum est tit. 1 lib. 1] *de iudiciis* dig. 4.

13. [*Steph. ad l. 3 §. 2 verb: causa cognita et a praetore*]. Minori enim, qui filiofamilias credit, non ipso iure succurritur, sed a Praetore, nec simpliciter sed causa cognita, quippe potest adversus mutuum filiofamilias datum restitui et agere quasi patrifamilias crediderit.

14. [*Steph. ad l. 3 §. 2 verb: alia ratione*]. Praeter restitutionem etiam alia ratione interdum in pupillo, qui credidit, exceptio cessat. Pupillus enim, qui absque tutoris auctoritate credit, mutuum non contrahit, sed manet numorum dominus. Mutuo igitur non contracto non potest locum habere senatusconsulti Macedoniani exceptio.

15. [*Anon. ad l. 3 §. 2*]. Quasi diceret, non solum propter aetatem succurritur pupillo, ut possit agere perinde ac si patrifamilias mutuam pecuniam dedisset: sed quia nec mutuum consistit, si pupillus absque tutoris auctoritate credat, pecunia a pupillo mutuo data vindicari potest, ut lib. XII tit. 1 dig. 19 them. 2 [§. 1].

16. [*Steph. ad l. 3 §. 2 verb: si filiusfamilias crediderit*]. Filiusfamilias, qui pecuniam credit, mutuum non contrahit, si quidem non habeat liberam peculii administrationem. Qui autem habet, peculium suum alienare potest: si autem alienare potest et dominium ad accipientem transfert, etiam mutuum contrahit: mutuum enim est, si accipiens dominus fiat. Filiumfamilias scilicet, si liberam peculii administrationem habeat, alienare posse, didicisti lib. II huius partis tit. 7 dig. 18 [§. 4] et 19. Hac ratione igitur mutuum consistere necesse erat et locum habere senatusconsulti Macedoniani exceptionem: sed alia ratione non ita. Quam rationem iureconsultus subiicit, dum dicit, eum, qui habeat liberam peculii administrationem, tamen non videri — — — — — — et lib. XXXIX tit. 5 dig. 7 [pr.].

17. [*Steph. ad l. 3 §?*]. Hoc distingue secundum .... si enim — — — — — — — — —

18. [*Cyr. l. 3 §. 4?*]. — — —

19. *Steph.* [*ad?*] Quid enim! si .... || ||

82) Expl. fol. 100. 103. Inc. fol. 46, cuius tantum dimidia pars superest.

83) In distinguendis et inscribendis capp. 4—7 librarius hallucinatur.

u) Malim ἐδάνεισε.

v) Cod. παρόντος.

w) Cod. μεταξὺ καί, transpositis verbis.

x) Cod. ἀποκαταστῆναι τοῦ πατρὸς πρός.

y) Cod. γενόμενον.

z) Cod. κατὰ.

a) Cod. αὐτεξουσίων.

b) *Stephanus* allegare poterat: l. 28 §. 1 D. *de pactis*, l. 1 §. 1 D. *quae res pignori* (— unde fortasse syllaba μς indicatur ἀντιπαπιανός —), et l. 47 §. 1 D. *de solutionibus*.

ὁπωσοῦν αὐτεξούσιος γενόμενος ἀπαριθμηθῇ, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

έ. Paul. Τῇ γὰρ ἀπαριθμήσει προσέχομεν.

ϛ'. Καὶ ὁ τοιοῦτος εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται.

ζ'. Scaev. Εἰ δὲ αὐτεξούσιος ὁμολογήσει, καὶ γενόμενος ὑπεξούσιος ἀπαριθμηθῇ, χώρα τῷ δόγματι.

Ἐγγυωμένου ὑπεξουσίου ἀργεῖ τὸ δόγμα, εἰ μὴ ἄρα μέλλων δανείζεσθαι ἐσχηματίσατο τὸν ἐγγυώμενον [καὶ] ἕτερον ἐναγόμενον δέδωκεν· τότε γὰρ[44]) [ἑκάτερος βοηθεῖται, ὡς καὶ οἱ ἐγγυηταὶ τοῦ ὑπεξουσίου.]

[Εἰ δὲ μέλλων δανείζειν ὑπεξουσίῳ λάβω σε

στεφ. ὥστε σῆ. ὅτι δύναται οὐ μόνον τὸν ..... ἀλλὰ καὶ ....

ἀνων. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ποθ .... διαιρ. ἀνάγν. διγ. ιβ ..... δὲ ὑπεξούσιον ..... αὐτεξουσ .... διὰ πατρικιότητος ἢ ἐπισκοπῆς .... καὶ ἡ ἐπισκοπὴ αὐτεξούσιον ποιεῖ.

.... ἐπερωτήθη μὲν ὑπεξουσιότητι. ἀπηριθμήθη δὲ τὰ .... ἐπειδὴ γὰρ αὐτεξουσίῳ .... ἀπαριθμη .... ἐπὶ αὐτεξουσίου λοιπὸν τραπεζίζεται οὐ μ .. εις . πρός .... καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ .... ἀπαριθμη .... ὑπεξουσιότητι .. γενομένης τὸ δὲ συστῆσαι τὴν ἐνοχὴν πρὸς τὸ ἰδιωτα .... στῆναι νόησον .... εται ὅλως ὁμολογουμένως παρ ....[c])

κυρ. εἰ ὑπεξούσιος ἐγγυήσεται, οὐ χώρα τῷ δόγματι. εἰ δὲ αὐτὸς ἦν ὁ τὴν ἀλήθειαν δανεισάμενος, σχήματι δὲ ἐγγυώμενος, βοηθεῖται καὶ αὐτὸς [καὶ] ὁ ῥέος. καὶ ὁ ἐγγυητὴς γὰρ τοῦ ὑπεξουσίου βοηθεῖται καὶ ὁ συνρέος προμιττένδο, εἰ διὰ τὸ μὴ βοηθηθῆναι ὡς ἐγγυητὴς προσελήφθη.

ἔχουσι δὲ τὴν παραγραφὴν οὐ κατὰ τὸ ἐναλλαγὲν σχῆμα, ἀλλ' ὥσπερ τῇ ἀληθείᾳ γεγένηται. οἷον καθὸ ὁ ὑπεξούσιος ὀφείλων δανείσασθαι ἐν προσχήματι ἐνηγγυήσατο, ἔχει τὴν παραγραφὴν οὐχ[d]) ὡς ἐγγυητής, ἀλλ' ὥσπερ πρωτότυπος δανεισάμενος. τί δέ, ὅτι ἠλθεν ὁ αὐτεξούσιος ὀφείλων ἐγγυήσασθαι καὶ προσχήματι ἐδανείσατο; ἔχει τὴν παραγραφήν, οὐχ ὡς δανεισάμενος, (αὐτεξουσίῳ γὰρ ὄντι καὶ δανεισαμένῳ πῶς ἐδίδοτο παραγραφή;) ἀλλ' ὡς ἐγγυησάμενος τὸν ὑπεξούσιον δανεισάμενον. ἀλλὰ καὶ τῷ ἐγγυητῇ αὐτοῦ δίδωσι τὸ δόγμα τὴν βοήθειαν, ὡς ὁ νομικὸς ἐπιφέρει. σῆ. δὲ ὅτι καὶ ὁ τὸν ὑπεξούσιον δανειζόμενον ἐγγυώμενος ἔχει παραγραφήν. καὶ οἶδας μέν, ὅτι ὁ ὑπεξούσιος δανεισάμενος φυσικῶς χρεωστεῖ, ἀμέλει καταβολὴ ἐν αὐτεξουσιότητι [οὐ] ῥεπετιτεύεται, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ί διγ. φησι, καὶ ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον [οὐκ] ἐχρῆν τὸν ἐγγυητὴν αὐτοῦ βοηθεῖσθαι, κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα ὅτι ὧν οἱ πρωτότυποι φύσει, τούτων οἱ ἐγγυηταὶ καὶ φύσει καὶ νόμῳ κατέχονται· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐγγυητὴς ἤμελλεν ἐνδυνάμως τὴν μανδάτι κατὰ τοῦ ὑπεξουσίου κινεῖν καὶ ἀπαιτεῖν αὐτὸν εἴτι κατέβαλεν, καὶ ἐντεῦθεν ἔγνωσ .. τῇ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ δόγματος εἰκότως καὶ ὁ ἐγγυητὴς βοηθεῖται. εἰ δέ τις δονανδι ἀνίμο τὸν ὑπεξούσιον ἐγγυήσηται, οὐ βοηθεῖται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' διγ. φησί. ὁ μέντοι ἐγγυησάμενος τὴν ἰντερκεδεύσασαν γυναῖκα ἀδιαστάκτως βοηθεῖται, τουτέστιν εἰ καὶ δονανδι ἀνίμο αὐτὴν ἐγγυήσεται, ὡς ἐν τῷ προσφόρῳ τί. μανθάνεις.

τί γάρ; ὅτι ἐλθόντος τοῦ ὑπεξουσίου δανείσασθαι καὶ ἑτέρου τινὸς αὐτεξουσίου ὀφείλοντος[e]) αὐτὸν ἐγγυήσασθαι

cunque modo patrifamilias facto numeratum sit, senatusconsultum cessat.

V. *Paul.* Numerationem enim spectamus. *L. 4.*

VI. Et is in solidum condemnatur. *D. XIV. 6.*

VII. *Scaev.* Si vero paterfamilias promisit, et filiofamilias facto numeratum est, senatusconsultum locum habet. *L. 5. D. eod. L. 6. D. eod.*

Si filiusfamilias fideiusserit, cessat senatusconsultum, nisi pecuniam mutuam accepturus fideiussorem se finxit et alium reum dedit: tunc enim utrique succurritur, ut et fideiussoribus filiifamilias. *L. 7. pr. D. eod.*

Si vero filiofamilias mutuam pecuniam daturus §. 1.

20. *Steph.* [*ad?*]. Nota igitur, non solum posse .... sed etiam ....

21. *Anon*, [*ad l.* 3 §. 4]. Idem etiam in ....
.... || patriciatu vel episcopatu ....
et episcopatus a potestate liberat.

22. [*Steph. ad l.* 3 §. 4]. .... stipulatus est dum sub potestate erat, [pecunia] autem numerata est .... nam quum patrifamilias ... . || .| ....

23. *Cyr.* [*l.* 7 *pr.* §. 1]. Si filiusfamilias fideiusserit, senatusconsultum cessat. Si vero ipse re vera mutuum accepit, sed simulatus est se fideiubere, tam ipsi quam reo succurritur. Nam etiam fideiussori filiifamilias subvenitur, et correo promittendi, si acceptus est ne quasi fideiussori succurreretur.

24. [*Steph. ad l.* 7 *pr. verb: dandam exceptionem*]. Habent autem exceptionem non secundum id quod simulatum, sed secundum id quod revera gestum est. Puta si filiusfamilias mutuam pecuniam sumturus erat, simulatione autem fideiussit, exceptionem habet non tamquam fideiussor sed tamquam debitor principalis. Quid? quod homo sui iuris, qui fideiussurus erat, si simulatione mutuum sumserit, exceptionem habet, non tamquam qui mutuum acceperit, (nam quum sui iuris sit et pecuniam mutuam acceperit, qui posset ei exceptio dari?) sed quasi filiofamilias mutuum sumenti fideiussor extiterit. Nam etiam fideiussori eius senatusconsultum subvenit, ut addit iureconsultus. Nota vero, etiam fideiussorem filiifamilias mutuum accipientis exceptionem habere. Quamquam enim novisti, filiumfamilias mutuam pecuniam accipientem naturaliter debere, adeoque non repeti quod paterfamilias solverit, sicuti Paulus dicit dig. 10, et hac de causa non oporteat fideiussori eius succurri, propter regulam quae dicit: quibus debitores principales naturaliter, his fideiussores naturaliter et civiliter tenentur; attamen quia fideiussor cum effectu mandati actionem adversus filiumfamilias habiturus est et repetiturus, si quid solverit, et exinde .... ex mente senatusconsulti convenienter etiam fideiussori subvenitur. Si quis tamen donandi animo pro filiofamilias fideiusserit, non adiuvatur, ut Ulpianus dig. 9 [§. 8] dicit. Qui vero pro muliere intercedente fideiubet, ei indistincte succurritur, hoc est etiamsi donandi animo pro ea fideiubeat, ut tit. competente discis.

25. [*Steph. ad l.* 7 §. 1 *verb: duos reos accepere*]. Quid? si filiusfamilias accesserit mutuam pe-

44) Nonnulla hic desunt, quum inferior pars huius folii abscissa sit: supplere conatus sum partim ex Tipucito, partim ex ingenio.

c) Expl. fol. 100. 103. Inc. fol 40 dimidia parte mutilatum.

d) Cod. ἀλλ' habebat pro οὐχ.

e) Cod. videbatur habere: καὶ .. τί.. τινὸς αὐτεξούσι .. ὀφείλει.

συνεναγόμενον, ἵνα μὴ ὡς ἐγγυητὴς βοηθῇ, χώρα τῇ παραγραφῇ.]

te cum eo reum accepi, ne quasi fideiussori tibi succurreretur, exceptioni locus est.

L. 7. §. 2. D. XIV. 6. [Ἐὰν υἱὸς ὑπεξούσιος τοῦ πατρὸς ἐξορισθέντος ἢ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπολειφθέντος ὁμολογήσῃ προῖκα ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς, καὶ ἐνεχυράσῃ πράγματα τοῦ πατρὸς, ἀργεῖ τὸ δόγμα, τὸ δὲ ἐνέχυρον οὐκ ἔῤῥωται. πλὴν ἐὰν ὁ υἱὸς γενόμενος τοῦ πατρὸς] κληρονόμος ἐκδικεῖ αὐτὸ, ἐκβάλλεται παραγραφῇ.

Si filiusfamilias, quum pater relegatus esset vel longo tempore abesset, dotem pro filia promiserit, et res patris obligaverit, cessat senatusconsultum, pignus autem non valet; sed si id filius patri heres factus vindicet, exceptione summovetur.

§. 3. Οὐκ ἐπὶ πάντων τῶν δανειζομένων εἰδῶν ἀλλὰ μόνον ἀργυρίων χώρα τῷ νόμῳ· εἰ μὴ πρὸς περιγραφήν τις δανείσῃ οἶνον ἢ σῖτον ἢ ἔλαιον, ἵνα πωλήσῃ ὁ ὑπεξούσιος καὶ χρήσηται τῷ τιμήματι.

Non in omnibus speciebus, quae mutuo dari solent, sed in sola pecunia locus est senatusconsulto: nisi in fraudem quis vinum vel frumentum vel oleum mutuum dederit, ut filiusfamilias venderet et pretio uteretur.

§. 4. 5. Εἰ καὶ ἑτέρου ἦν ὑπεξούσιος ἐν τῷ δανείζεσθαι καὶ νῦν ἑτέρου, χώρα τῷ δόγματι. καὶ ἔνθα μὴ ἀπέθανεν ὁ πατὴρ, ἀλλὰ τῆς πολιτείας[85]) ἐξέπεσεν.

Et si in alterius erat potestate, quum mutuum daretur, et nunc in alterius, locus est senatusconsulto. Item si pater non decessit, sed civitatem amisit.

§. 6. Οὔτε οἱ διάδοχοι τοῦ δανείσαντος[86]) ....

Nec successores creditoris ....

§. 7. 8 desunt. — — — —

— — — —

εἰδὼς ὁ δανειστὴς, ὅτι καὶ ὁ ὑπεξούσιος δανειζόμενος καὶ ὁ ἐγγυητὴς αὐτοῦ βοηθεῖται, οὐκ ἐδέξατο μὲν ἐγγυὴν ...

— — — — — — — — — —

cuniam quaerens et alius sui iuris constitutus, qui pro eo fideiuberet, creditor autem, quum sciret, tam filiusfamilias mutuum accipienti quam fideiussori eius subveniri, fideiussionem quidem recusavit ....

(Nonnulla desiderantur.)

ἔγνως γὰρ βι. ιγ΄ τί. ζ΄ διγ. μα΄, ὅτι ἐάν τις ἀλλότριον ἐνεχυράσῃ, καὶ γένηται τοῦ δεσπότου κληρονόμος, οὐ δύναται αὐτὸ ἀπαιτεῖν.

ἐπὶ νομισμάτων μόνων χώρα τῷ δόγματι, οὐ μὴν ἐπὶ ἑκάστου εἴδους δανειζομένου, εἰ μὴ περιγραφή[f]) τις εἴη.

καὶ ταῦτα γὰρ δανείζονται ὡς ὄντα τῶν πόνδερε νούμερο μένσουρα, ὡς βι. ιβ΄ τί. [α΄] διγ. β΄[g]).

κἂν μετέλθῃ ὁ ὑπεξούσιος εἰς ἑτέραν ὑπεξουσιότητα[h]), κἂν ὁπωσδήποτε αὐτεξούσιος[i]) γένηται, ἔχει τὴν παραγραφήν.

τί γάρ; ὅτι εἰς θέσιν ἐδόθη παρὰ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, ἢ[k]) ἔγγονος ἦν καὶ τοῦ πάππου τελευτήσαντος μετέπεσεν εἰς τὴν τοῦ πατρὸς ὑπεξουσιότητα· καὶ ἐπὶ ἐγγόνου γὰρ ὑπεξουσίου δανειζομένου χώραν ἔχει τὸ δόγμα, ὡς ὁ οὐλπιανὸς[l]) ἐν τῷ ιδ΄ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

ἀνων. τυχὸν DEPORTATOS γενόμενος· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα ὑποστρέψει, χώρα τοῖς εἰρημένοις τῇ ὑστέρᾳ διατ. τοῦ ὑστέρου τί. τοῦ θ΄ βι. τοῦ κώδ.

τυχὸν γὰρ DEPORTATOS ἐγένετο. ἐρώτ. τί οὖν; ὅτι οὐ πρὸ τῆς δεπορτατίονος τοῦ πατρὸς ἀλλὰ μετὰ τὴν δεπορτατίονα πρὶν ἢ ἀνακληθῆναι ἐδανείσατο παρά τινος οὗτος ὁ τοῦ δεπορτάτου παῖς, ἆρα καὶ οὗτος μιμεῖται τὸν τοῦ αἰχμαλώτου παῖδα, ἐπειδὴ καὶ ὁ δεπορτάτος γενόμενος καὶ διὰ βασιλικῆς χάριτος εἰς τὴν δεσποτείαν ὑποστρέψων καὶ τὸ τῶν παίδων[m]) ἰμποτέστατε πάλιν ἀναλαμβάνει; στεφ. κἂν τὰ μάλιστα ἀνακληθῇ τούτῳ τῷ τρόπῳ, καὶ τὸ ἰμποτεστάτε τῶν παίδων ἀναλαμβάνει, ἀλλ᾽ οὖν τὰ ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ τοῦ παιδὸς πραχθέντα βέβαια μένει, μόνον εἰ ἐντελοῦς ἦν ἡλικίας ὁ παῖς, ὡς ἀνήνεκται βι. θ΄[n]) τοῦ κώδ. τί. τελευτ. διατ. τελευταίᾳ.

κυρ. καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ δανειστοῦ κινῶν ἐκβάλλεται, καὶ ὃν προσελάβετο ἵνα ἐπερωτήσῃ, καὶ ὁ συνρέος στιπουλάνδο.

στεφ. ση. ὅτι δανεισάμενος ὁ ὑπεξούσιος καὶ [δε]ληγατευθεὶς ἑτέρῳ, κἂν μὴ ἐμνήσθη τῆς παραγραφῆς ἐν τῇ δελε-

26. [Anon. ad l. 7 §. 2]. Didicisti enim lib. XIII tit. 7 dig 41, si quis rem alienam obligaverit, et domini heres factus sit, eam non posse repetere.

27. [Cyr. l. 7 §. 3]. Solum in pecunia senatusconsultum locum habet, non in quavis alia re mutuo data, nisi fraus sit facta.

28. [Anon. ad l. 7 §. 3]. Nam etiam haec mutuo dari possunt, utpote quae pondere numero mensura consistunt, ut lib. XII tit. 1 dig. 2 [§. 1].

29. [Cyr. l. 7 §. 4. 5]. Filiusfamilias, licet in alienam potestatem transierit vel quocunque modo sui iuris factus sit, exceptionem habet.

30. [Steph. ad l. 7 §. 4]. Quid enim? si in adoptionem datus est a patre naturali, vel nepos fuit et defuncto avo in patris potestatem recidit: nam etiam si nepos sub potestate constitutus sit, qui mutuum accepit, senatusconsulto locus est, ut dicit Ulpianus dig. 14 huius tit.

31. Anon. [ad l. 7 §. 5]. Forte deportatus est: si vero postea revertatur, locum habent quae traduntur const. ultima tit. ultimi lib. IX Cod.

32. [Steph. παραγρ. ad l. 7 §. 5 cum ἐρωταποκρ.]. Forte enim deportatus est. Quaes. Quid igitur, si non ante deportationem patris, sed post deportationem, antequam revocaretur, ab aliquo mutuam pecuniam deportati filius accepit, num etiam is captivi filio similis est, quandoquidem etiam is, qui deportatus est et beneficio principis revertitur, potestatem filiorum recipit? Steph. Licet hoc modo revocatus sit et potestatem liberorum receperit, tamen quae interim a filio gesta sunt, valent, si tamen filius perfectae aetatis erat, ut relatum est lib. IX Cod. tit. ult. const. ultima.

33. Cyr. [l. 7 §. 6. 7]. Etiam heres creditoris, si agat, exceptione summovetur, et is quem adduxit ut stipularetur, et correus stipulandi.

34. Steph. [ad l. 7 §. 7]. Nota quod filiusfamilias, qui mutuum accepit, si alii delegatus sit, licet in dele-

85) Cod. δεσποτείας.

86) Hic fol. 46 mutilum desinit.

f) Cod. παραγραφή.
g) Cod. α΄.
h) Cod. αὐτεξ.
i) Cod. αὐτεξουσιότης ..
k) Cod. ὁ.
l) Nobis Iulianus.
m) Cod. καὶ τόπων καὶ παίδων.
n) Cod. β΄.

'Ἐὰν[87]) [ἐντό]κ[ως ἢ ἀτοκὶ ἐδ]άνεισα ὑπεξουσίῳ, χώρα τῷ δόγματι.

Εἴτε ὑπεξούσιος ἀποθάνῃ ὁ δανεισάμενος, ὁ πατὴρ αὐτοῦ βοηθεῖται, εἴτε [αὐτεξούσιος], ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.

'Ἐὰν ὑπεξούσιος ὁ προεστὼς δανείσηται, ὁ μὲν προστήσας αὐτὸν ἐνάγεται τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος κινουμένῃ ἀγωγῇ, αὐτὸς δὲ τὴν τοῦ δόγματος ἔχει παραγραφὴν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ αὐτὸν τῆς ἰδίας προεστήσατο πραγματείας ἢ ἠνέσχετο ἐν τῷ πεκουλίῳ αὐτὸν πραγματεύεσθαι. γινώσκων γὰρ αὐτὸν πραγματεύεσθαι δοκεῖ καὶ τοῦτο ἐπιτρέπειν, εἰ μὴ ῥητῶς κωλύσει.

'Ἐὰν τὸ δανεισθὲν στρέψῃ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς, κἂν μὴ τοιαύτῃ γνώμῃ ἐδανείσατο, ἀργεῖ τὸ δόγμα. εἰ μέντοι ἀγνοοῦντι τῷ πατρὶ ὑπὲρ χρέους

γατίονι ἤτοι τῇ ἐπερωτήσει, δύναται οὐδὲν ἧττον ἰμφάκτουμ παραγραφὴν ἀντιτιθέναι τῇ ἐξστιπουλάτου παρά τη επε[o])

— — — — — — — — — — —

ον, χώρα τῷ δόγματι, καὶ δάνειον δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀργύροις δάνειον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ παρόντι διγ. φησίν.

κυρ. ἔχει παραγραφὴν καὶ κληρονόμος τοῦ παιδὸς καὶ πατήρ.

στεφ. σῆ. ὅτι κἂν ἰνστιτούτωρ, παρὰ ἐξωτικοῦ μέντοι, προβληθῇ ὑπεξούσιος καὶ δανείσηται, χώρα γίνεται τῇ τοῦ μακεδονιανοῦ παραγραφῇ, καὶ οὐ ποιεῖ τι πλέον ἡ προβολὴ αὐτοῦ, εἰ μὴ ἄρα ὁ πατὴρ αὐτοῦ προεστήσατο ἢ σκιεντίᾳ τοῦ πατρὸς πεκουλιαρίως ἐνεπορεύετο· δοκεῖ γὰρ τηνικαῦτα κατὰ γνώμην δανείζεσθαι τοῦ πατρὸς, καὶ οὕτω[p]) χώρα τῷ δόγματι.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. τι. γ΄ διγ. ιθ΄ καὶ βι. δ΄ τοῦ κώδ. τι. κε΄ διάτ. α΄.

τοῦτο ἔγνως καὶ ἐν τῇ τριβουτορίᾳ εὐθὺς ἐν τῷ α΄ διγ. ὅτι δοκεῖ κατὰ πρόληψιν ἐπιτρέπειν ἕκαστον [παρὰ] τοῦ ὑπεξουσίου γίνεσθαι συνάλλαγμα, ἐν ᾧ γινώσκων αὐτὸν ἐμπορευόμενον εἰς τὸ πεκούλιον σιωπᾷ καὶ οὐκ ἀντιλέγει καὶ διαμαρτύρεται.

σῆ. ὅτι ὁ ....[q]) δαπάνημα οὐκ ἐκ τῆς ἀ[ρχῆς] ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος [εἴ]ωθε σκοπεῖν· διὰ τοῦτο κἂν ὅτε [ὁ υἱὸς ἐ]δανείσατο, μὴ εἶχε σκοπὸν τὰ δανειζόμενα περὶ τὴν οὐσίαν δαπανῆσαι τοῦ πατρὸς, ἐδαπάνησε δὲ ὅμως, χώρα τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσω καὶ ἀργεῖ τὸ δόγμα ὡς δοκοῦντος αὐτοῦ καὶ ἐξ ἀρχῆς τοιοῦτον ἐσχηκέναι σκοπόν· εἰ δὲ [τῷ] ὄντι σκοπὸν εἶχε περὶ τὰ πράγματα τοῦ πατρὸς δαπανῆσαι, καὶ τοῦτο αὐτὸ εἶ[πε]ν τῷ δανειστῇ, ἀργεῖ τὸ δόγμα, ἐν ᾧ δηλονότι .... .ει ... δια .... τη . τὰ πράγματα [τοῦ] πατρὸς δαπανῆσαι καὶ .... περ .... ανα σαμενος ὁ δανειστὴς .... τὸ εἰρημένον περὶ τῆς ἰνστιτουτορίας .... ἰνστιτουτορ ......

ἀνων. .... εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ αὐτοῦ φ[αι]νομένου ἐν τῷ πεκουλίῳ ἔχειν, χώρα τῷ δόγματι, ὡς διγ. θ΄[r]) θέ. γ΄.

ἀνων. εἰ δὲ ᾔδει ὁ πατὴρ .... δωρόθεος καὶ π.. κἂν μετὰ ταῦτα ἔλαβεν αὐτὰ εἰς χρέος.

εἰ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρὸς ἐδανείσατο [καὶ] κατέβαλεν αὐτῷ, [μόνον] χώρα τῷ δόγματι. εἰ γὰρ εἰδότος τοῦ πατρὸς ἐδανείσατο, ἐκ τῆς εἰδήσεως ἐνεπόδ[ισε] τῷ δόγματι· οὕτω φησὶ καὶ δωρόθεος ὁ μακαρίτης. ὥστε ὅλως οὐ ...... πορτ. .... την και .... τουτο ιν .. ιν .... ΚUΜ ἐδεξ .. το. .... ποιεῖ .... ἐν τῷ θ΄ διγ. τοῦ παρόντος τί., ὅτι κἂν μήπω δαπανηθῇ τὰ δανεισθέντα τῷ ὑπεξουσίῳ, ἀλλὰ

Sive cum usuris sive sine usuris credidi, senatusconsulto locus est. L. 7. §. 9. D. XIV. 6.

Sive filiusfamilias decesserit, qui mutuum accepit, patri eius succurritur, sive paterfamilias, heredi eius. §. 10.

Si filiusfamilias institor mutuam pecuniam acceperit, ille quidem, qui eum praeposuit, institoria actione convenitur, ipse vero senatusconsulti exceptionem habet, nisi pater eum suae negotiationi praeposuit vel in peculio eum negotiari passus est. Nam si scit, eum negotiari, etiam hoc permittere videtur, si non nominatim prohibuit. §. 11.

Si mutuam pecuniam sumtam in rem patris vertit, quamvis hoc animo mutuum non acceperit, cessat senatusconsultum. Si tamen patri ignoranti in de- §. 12.

gatione sive stipulatione mentio exceptionis non sit facta, nihilominus in factum exceptionem ex stipulatu actioni opponere potest ....

(*Nonnulla desiderantur.*)

35. [*Steph. ad l. 7 §. 9*]. [mutu]um, senatusconsulto locus est, nec tamen simpliciter quodvis mutuum, sed quod in pecunia consistit, sicut Ulpianus in hoc dig. [§. 3] dicit.

36. *Cyr.* [*l. 7 §. 10*]. Exceptionem habet tam heres filii quam pater.

37. *Steph.* [*ad l. 7 §. 11*]. Nota: Licet filiusfamilias tamquam institor, ab extraneo nimirum, praepositus sit et mutuam pecuniam acceperit, exceptioni SC. Macedoniani locus est, nec aliquid amplius praepositio eius efficit, nisi forte pater eum praeposuerit vel sciente patre mercem peculiarem exercuerit: tunc enim voluntate patris mutuam pecuniam sumere videtur, nec senatusconsulto locus est.

38. *Enantioph.* [*ad l. 7 §. 11*]. Lege tit. 3 dig. 19 [§. 2] et lib. IV Cod. tit. 25 const. 1.

39. [*Steph. ad l. 7 §. 11 verb: nam si scit*]. Hoc didicisti etiam tit. *de tributoria* statim dig. 1 [§. 3]: praesumitur permittere quemlibet a filio contractum iniri, si sciat eum in peculio negotiari et taceat nec contradicat et protestetur.

40. [*Steph. ad l. 7 §. 12*]. Nota: an versum sit, [lex] non ab initio sed ab effectu quaerere solet: proinde licet filius, quum mutuam pecuniam acciperet, consilium non habuerit pecuniam in rem patris vertendi, si tamen vertit, de in rem verso agitur et senatusconsultum cessat, quasi ab initio hoc consilium habuisse videatur; sed et si re vera consilium habuit in rem patris vertendi idque creditori dixit, senatusconsultum cessat, si nimirum .... — — — — ... .

41. *Anon.* [*ad l. 7 §. 12*]. .... in rem patris, sed ipse videatur in peculio habere, senatusconsulto locus est, ut dig. 9 them. 3 [§. 2].

42. *Anon.* [*ad l. 7 §. 12*]. Si vero scivit pater, ... *Dorotheus*, ... licet ea postea in debitum acceperit.

43. [*Steph. ad l. 7 §. 12 verb: si pater ignoravit*]. Si ignorante patre mutuam pecuniam sumsit eique solvit, tum demum senatusconsulto locus est; sin autem sciente patre mutuum sumserit, senatusconsulto scientia eius impedimento est: ita dicit etiam beatus *Dorotheus*. Itaque .... — — — in dig. 9 [§. 2] huius tit., licet pecunia, quae filiofamilias mutua data

87) Inc. fol. 211. 215.

o) Expl. pars superior fol. 10. Mox inc fol 211. 215.
p) Cod. οὔτω.
q) Supple νόμος.
r) Cod ιθ΄.

κατέβαλεν, οὐκ ἔστι δαπάνημα ὑπὲρ πατρὸς, καὶ χώρα τῷ δόγματι.

L. 7. §. 13. D. XIV. 6. Ἐὰν ὑπεξ[ούσιος] ἕνεκεν σπουδασμάτων [ἀπὼν] σύμμετρα [καὶ] τὸ εἰωθὸς αὐτῷ [παρὰ τοῦ πατρὸς παρασχεθῆναι δανεί]σηται, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

§. 14. [Ἐὰν δανεισάμενος] ὁ ὑπεξ[ούσιος καταβάλλῃ ἑτέρῳ δανειστῇ] μὴ ἐκβαλλομένῳ τ[ῇ τοῦ δόγματος παραγραφῇ, ἀργεῖ τὸ δόγμα.]

§. 15. Εἰ δὲ καὶ ἄρξεται καταβάλλειν ὁ πατὴρ τὸ παρὰ [τοῦ] υἱοῦ δανει[σθὲν, ἀργεῖ τὸ δόγμα, ὥσπερ ἂν εἰ] δεκτὸν ἡγήσατο.

§. 16. Καὶ εἰ γενόμενος αὐτεξούσιος μέρος καταβάλῃ, ἀργεῖ τὸ δόγμα καὶ ἡ ἀνάληψις.

L. 8. D. eod. [η'.] Εἰ δὲ ἀγνοῶν ὁ κουράτωρ καταβάλῃ, ἀναλαμβάνεται.

L. 9. pr. D. eod. θ'. Ulp. Εἰ δὲ ἐνέχυρον παράσχῃ γενόμενος

καὶ φαίνοντα και τινα.. ἐν [πε]κουλίῳ s), καὶ οὕτω οὐδὲν ἧττον χώρα τῷ δόγματι. ἕτερον γάρ ἐστι τὸ εἶναι α[ὐ]τὰ ἐν πεκουλίῳ καὶ ἕτερον το οἰκειώσασθαι αὐτὰ τὸν πατέρα καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον χρέος ἀπολαβεῖν. ση. ὅτι φυσικὸν χρέος ἀπολαβὼν ὁ πατὴρ οὐχ ὑπόκειται .... ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α' διγ. γ'. μέμνησο καὶ τῶν παραδιδομένων σοι παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ ια' διγ. τῆς ἰνστιτουτορίας τοῦ [παρόντος βι.]

ἀνων. ἀνάγν. βι. ιε' t) τι. α' διγ. γ'. λ' δὲ διγ. τοῦ γ' τι. τοῦ αὐτοῦ βι. ποθ.. τὸ ...... κανονίζεται.

σπουδασμάτων χάριν ἀπόντι ὑπεξουσίῳ καλῶς δανείζει τὶς, ὅσα εἴωθε χορηγεῖν αὐτῷ ὁ πατήρ.

ση. ὅτι συνήθ.. καὶ ἡ τῇ τηνάδει ... u) τοῦ πατρὸς προσέχειν τὸν δανειστήν.

ἀνων. ση. ὁμοίως βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κη' διατ. β' καὶ ε', ἐν ᾗ καὶ περὶ περ.. ετούας εἴρηται.

ὁ δανείσας ἐπὶ τῷ καταβληθῆναι τῷ μὴ παρὰ τὸ δόγμα κινήσαντι ἐνδυνάμως κινεῖ. εἰ ἄρξεται ὁ πατὴρ καταβάλλειν τὸ χρέος, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

τυχὸν ἀπὸ πράσεως ἢ μισθώσεως ἢ ἐξ ἑτέρου τινὸς ἐπεχρεώστητο συναλλάγματος πλὴν τοῦ δανείου, [ἢ ἐκ δανείου] v) μὲν ἐπεχρεώστητο, μὴ παρὰ τὸ μακεδονιάνειον δόγμα δὲ γενομένου τυχὸν γὰρ εἰς χρείας ἐδάνεισεν, εἰς ἃς ἐχορηγεῖτο ὁ πατὴρ, ἢ καὶ ῥατοναβίτευσε τὸ δάνειον καὶ οὐ χώραν εἶχεν ἡ παραγραφὴ, ὡς ὁ γάϊος ἐν τῷ δ' διγ. φησίν.

ἀνων. δοκεῖ γὰρ τὸν τόπον τοῦ προτέρου ὁ δεύτερος ἐπεισιέναι, ὡς ἐπὶ τῆς ἐξερκιτορίας βι. ιδ' τι. α' διγ. α' θέ. ιβ', καὶ ἐπὶ τῶν πριβιλεγίων βι. μβ' τι. ε' διγ. κδ'. ἀνάγν. τοῦ μβ' βι. τι. γ' διγ. β'.

ση. ὅτι [ἡ μερικὴ] καταβολὴ βεβαιοῖ τὸ πᾶν συνάλλαγμα, σημειούμενος ἐν τούτῳ, ποτὲ ἡ ἄλλου ῥατοναβιτίων βλάπτει ἤτοι ἀδικεῖ τὸν δανεισάμενον [ὑ]πεξούσιον [ἀν]αιρουμένη αὐτῷ τὴν παραγραφήν.

ἀνων. ὁπότε ἡ ἄλλου ῥατοναβιτίων βλάπτει ἄλλον καὶ ....χ.......... ω .... ἑτερ ... του [ἐ]νεχύρου ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ θ' διγ.

αδιαφορον ει.. ληθη ε. παραγραφη κτεμισον αὐτεξούσιος ηδ ..... ὡς ἔστι πρὸς τῷ τέλει τοῦ θ' διγ. μαθεῖν. ἀνάγν. τὸ θ' διγ. τοῦ παροντος τι. ὥσπερ κατὰ εἴδησιν τοῦ κουράτορος κ....... — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — || || || w)

στεφ. ση. ὅτι ὁ ὑπεξούσιος τὰ ἀπροσπόριστα δύναται

bitum solvit, in rem patris versum non est, et locus est senatusconsulto.

Si filiusfamilias absens studiorum causa mutuam pecuniam sumsit modicam et qualem ei pater dare solebat, senatusconsultum cessat.

Si filiusfamilias mutua pecunia sumta alii creditori solvit, qui senatusconsulti exceptione non summoveretur, cessat senatusconsultum.

Sed et si pater mutuum a filio sumtum solvere coeperit, cessat senatusconsultum, perinde ac si ratum habuisset.

Et si paterfamilias factus partem solverit, cessat senatusconsultum et repetitio.

VIII. Si vero curator ignorans solverit, repetitur.

IX. *Ulp.* Sed si paterfamilias factus pignus

est, nondum consumta sit, sed adhuc extet in peculio, nihilominus senatusconsulto locus est. Aliud enim est, eam esse in peculio, aliud, patrem eam suam fecisse et in debitum suum accepisse. Nota patrem, quum naturale debitum accipiat, non esse obnoxium .... in lib. sequenti tit. 1 dig. 3 [§. 7]. Memineris etiam eorum, quae tibi a me tradita sunt dig. 11 tit. de *institoria* huius libri.

44. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 12]. Lege lib. XV tit. 1 dig. 3 [§. 7]. Dig.... vero tit. 3 eiusdem libri ....

45. [*Cyr. l.* 7 §. 13]. Filiofamilias studiorum causa absenti recte tanta pecunia mutua datur, quantam pater ei subministrare solebat.

46. [*Steph. ad l.* 7 §. 13 *fin.*]. Nota, ... patris creditorem spectare.

47. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 13]. Nota similiter loqui lib. IV Cod. tit. 28 const. 2 et 5, in qua etiam de [perpetua actione] dicitur.

48. [*Cyr. l.* 7 §. 14. 15]. Qui pecuniam mutuam dat, ut solvatur ei, qui non contra senatusconsultum agit, cum effectu agere potest. Si pater debitum solvere coeperit, senatusconsultum cessat.

49. [*Steph. ad l.* 7 §. 14 *verb: si peteret*]. Puta si ex vendito vel ex locato vel ex alio contractu praeter mutuum fuerit ei debitum, vel ex mutuo quidem debitum ei fuerit, eiusmodi tamen, quod non esset factum adversus SC. Macedonianum: forte enim pecuniam mutuam dederat ad usus, ad quos etiam pater subministrabat, vel etiam is ratum habuerat et exceptio cessabat, ut Gaius dig. 4 (!) dicit.

50. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 14]. Videtur enim secundus creditor in locum prioris succedere, ut in exercitoria lib. XIV tit. 1 dig. 1 them. 12 [§. 11], et in privilegiis lib. XLII tit. 5 dig 24 [§. 3]. Lege lib. XLII tit. 3 dig. 2.

51. [*Steph. ad l.* 7 §. 15]. Nota, particulari solutione totum contractum convalescere, et nota etiam hic, aliquando alius ratihabitionem filiofamilias mutuum accipienti damnum sive iniuriam afferre, utpote cui exceptionem tollat.

52. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 15]. Aliquando alius ratihabitio alii nocet et .... — pignore initio dig. 9.

53. [*Steph. ad l.* 7 §. 16]. Nihil refert, ... — ut in fine dig. 9 disci potest. Lege dig. 9 huius tit., quemadmodum si sciente curatore .... — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — || || ||

54. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 1] Nota filium alienare posse,

s) Legerim φαίνονται αὐτά (vel ἔτι) ἐν πεκ.
t) Cod. ιθ'.
u) Forte: ὅτι συνήθειαν ..... τὴν ἔδειαν.

v) Nempe haec librarius propter ὁμοιοτέλευτα omiserat.
w) Expl. fol. 211. 215. Inc. fol. 76. 83.

αὐτεξούσιος, ἀργεῖ τὸ δόγμα μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐνεχύρου.

Ἐὰν λαβὼν δωρεὰν ὁ ὑπεξούσιος καταβάλῃ τῷ δανείσαντι, παντὶ τρόπῳ ἀπαιτεῖ αὐτὰ ὁ πατήρ· οὔτε γὰρ εἶχεν αὐτῶν ὁ υἱὸς τὴν ἐκποίησιν, εἰ μὴ ὁ δωρησάμενος ἐπὶ τῷ καταβληθῆναι αὐτὰ τῷ δανειστῇ ἐδωρήσατο.[88])

Καὶ[89]) *ἐπὶ [ὑπεξουσίας] χώρα τῷ δόγματι, [κἂν ἐκ] τῶν [δανεισθέντων ἠγόρασε κόσμια. καὶ ἐπὶ υἱοῦ γὰρ εἴτε δαπανηθῇ τὸ δανεισθὲν εἴτε φαίνεται ἐν τῷ πεκουλίῳ,] χώρα τῷ δόγματι.*

[Καὶ[90]) *οἱ ἐ]γγ[υηταὶ καὶ οἱ μ]ανδάτω[ρες τοῦ ὑπεξουσίου βοηθοῦνται, εἰ μὴ ψυχῇ δω]ρουμ[ένου παρενέβαλον. καὶ εἰ βουλήσει τοῦ πατρὸς παρενέβαλον, ὅλον τὸ συνάλλαγμα βεβαιοῦται.]*

[῾Ο[91]) *ὑπεξούσιος καὶ οἱ παρεμβάλλοντες, εἰ καὶ διηνεκῆ ἔχουσι παραγραφήν, ὅμως καταβαλόντες οὐκ ἀναλαμβάνουσιν. ἡ γὰρ τοιαύτη παραγραφὴ οὐ δι' εὔνοιαν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ μῖσος εἰσήχθη τοῦ ἐνάγοντος.]*

[ι'. Καὶ[92]) *φυσικῶς ἐνέχονται.]*

[ια'.[93]) *Ἐὰν ὑπεξούσιος μὴ ἀντιτιθεὶς τὴν παραγραφὴν καταδικασθῇ, κέχρηται τῇ παραγραφῇ καθ' ὑπόδειγμα τῆς ἀντιφωνησάσης γυναικός.]*

[ιβ'. Ἐὰν[94]) *εἰδήσει τοῦ πατρὸς ὁ ὑπεξούσιος δανείσηται, ἀργεῖ τὸ δόγμα· καὶ ἐὰν ὁ πατὴρ κελεύσας δανείσασθαι κωλύει ἀγνοοῦντος τοῦ δανειστοῦ· ἡ γὰρ ἀρχὴ σκοπεῖται τοῦ συναλλάγματος.]*

[ιγ'. Ἰσχυρῶς ἐπερωτᾶται ὁ υἱὸς κατὰ μετάθεσιν τοῦ χρέους, ὅπερ ἕτερος ἐδανείσατο.]

[ιδ'. Κἂν κελεύσει τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐδανείσατο ὁ ὑπεξούσιός μου ἔγγονος, χώρα τῷ δόγματι.]

[ιε'. Κἂν πόλις ἢ ἰδιώτης δανείσῃ, χώρα τῷ δόγματι.]

[ιϛ'. Ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος ὡς ἀπὸ μανδάτου τοῦ πατρὸς δανεισάμενος γράψῃ αὐτῷ καταβαλεῖν, ὀφείλει ὁ πατὴρ ἐγγράφως διαμαρτύρασθαι, εἰ ἀποδοκιμάζει τὸ γεγονός.]

ἐκποιεῖν· [ἡ] γὰρ τὸ καστρήσιον πεκούλιον συγκεχώρηται αὐτῷ ἐκποιεῖν, ὡς ἀνήνεκται βι. ιβ τοῦ κώδ. τι. λϛ' διατ. β'...... .. ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ιη καὶ τοῦ ιθ' διγ. τῆς πιγνερατικίας, [ὅτι] καὶ ὁ οἰκέτης καὶ [ὁ] ὑπεξούσιος ἔχοντες ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν καλῶς ὑποτίθενται καὶ ἐκποι[οῦσι] τὰ πεκουλιάρια πράγματα. ἔχει δὲ κονδικτίκιον ὁ [πατὴρ] δαπανηθέντων δηλονότι τῶν νούμων καὶ οὐ τὸν ἰνδεβ ....

ση. ὅτι μόνον την εἴδησιν τοῦ πατρὸς οὐ μὴν καὶ ἰδικὴν συναίνεσιν ζητοῦμεν εἰς τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὴν τοῦ μακεδονιανείου παραγραφήν. μὴ δόξῃ δὲ ἐναντίως ἔχειν τὸ ἐν τῷ δ' διγ. τοῦ παρόντος τι. [εἰρημένον, ὅτι] οὐ τῇ ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος, ἀλλὰ τῇ ἀπαριθμήσει προσέχομεν· αρ.... επι ι. δεκα.. συνάλλαγμα .... απαριθμη....

δεῖ γὰρ ταῖς ἀρχαῖς τῶν συναλλαγμάτων [x])

---

dederit, cessat senatusconsultum usque ad pignoris quantitatem.

Si donatam sibi pecuniam filiusfamilias creditori solverit, omni modo pater eam repetit: neque enim filius alienationem eius habuit, nisi donator ea conditione donaverit, ut creditori solveretur. *L.* 9. §. 1. *D.* XIV. 6.

In filia quoque familias senatusconsulto locus est, quamvis ex pecunia credita ornamenta comparaverit. Nam et in filio, sive pecunia mutuo accepta consumta sit sive in peculio extet, senatusconsulto locus est. §. 2.

Et fideiussoribus et mandatoribus filiifamilias succurritur, nisi donandi animo intercesserunt. Et si voluntate patris intercesserunt, totus contractus confirmatur. §. 3.

Filiusfamilias et qui pro eo intercedunt, licet perpetuam exceptionem habeant, tamen si solverint, non repetunt. Nam talis exceptio non eorum favore, sed odio actoris introducta est. §. 4.

X. Et naturaliter tenentur. *L.* 10. *D. eod.*

XI. Si filiusfamilias non opposita exceptione condemnatus sit, utitur exceptione exemplo mulieris intercedentis. *L.* 11. *D. eod.*

XII. Si filiusfamilias sciente patre mutuum accipiat, cessat senatusconsultum: et si pater, qui eum mutuam accipere pecuniam iussit, ignorante creditore prohibet: nam initium contractus spectatur. *L.* 12. *D. eod.*

XIII. Filiusfamilias novandi debiti causa valide promittit, quod alius mutuum accepit. *L.* 13. *D. eod.*

XIV. Etsi iussu patris sui nepos, qui in potestate mea est, mutuam pecuniam sumsit, senatusconsulto locus est. *L.* 14. *D. eod.*

XV. Sive civitas sive homo privatus mutuum dederit, senatusconsulto locus est. *L.* 15. *D. eod.*

XVI. Si filiusfamilias quasi ex mandato patris mutua pecunia sumta scripserit ei, ut solveret, pater in scriptis protestari debet, si id, quod factum est, improbat. *L.* 16. *D. eod.*

quae patri non acquirantur: profecto enim castrense peculium alienare ei permissum est, ut relatum est lib. XII Cod. tit. 36 const. 2. [Didicisti etiam] in fine dig. 18 et dig. 19 tit. *de pigneraticia*, tam servum quam filiumfamilias, si liberam peculii administrationem habeant, res peculiares obligare et alienare posse. Habet autem condictionem pater, nimirum si numi consumti sint, ...

(Quae sequebantur, non potuerunt legi.)

55. [*Steph. ad l.* 12]. Nota: scientiam tantum patris requirimus, non etiam specialem consensum, ne possit SC. Macedoniani exceptio opponi. Nec contrarium videatur quod dictum est dig. 4 huius tit., non initium contractus sed numerationem spectandam esse: ....

III. [*? ad l.* 12 *fin.*] Oportet enim initia contractuum

(Quae sequebantur, non leguntur.)

---

88) Expl. fol. 211. 215. Inc. fol. 78. 83, in quo pauca tantum legi potuerunt. Quae deerant, restituere conatus sum, utut potui.

89) Cf. Syn. p. 181.

90) Supplementa ex Syn. p. 181 et ex Tipucito confeci.

91) Hoc thema suppeditavit Syn. p. 181.

92) Ex Syn. p. 181.

93) Ex Schol. t. III. 67 *Fabr.* (apud *Heimb.* p. 493) et ex Tipucito.

94) Cap. 12 — 16 ex Tipucito confeci.

---

x) *Cyrilli* index l. 17, quem inter alia in hac pagina olim scriptum fuisse crediderim, habetur in Syn. p. 181.

L. 17. D. XIV. 6. [ιζ'.] 'Εὰν[95]) [ὁ υἱὸς δανεισάμενος ἐπιδῷ προῖκα ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς, ἐνάγεται ὁ πατήρ, ὡσανεὶ τὰ δανεισθέντα] εἰς αὐτὸν [ἐδαπανήθησαν. αὐτὸς γὰρ ἔχει τὴν ἀνάληψιν τῆς προικὸς ἀποθνησκούσης αὐτῆς ἐν τῷ γάμῳ.]

L. 18. D. eod. [ιη'. 'Εὰν[96]) ὁ ὑ]πεξούσ[ιος ἀποθάνῃ, ὁ δανειστὴς αὐτοῦ οὐ δύναται λαβεῖν] ἐγγυ[ητήν. ὁ μέντοι πατὴρ περὶ τοῦ] παρ' αὐτοῦ χρε[ωστουμένου διὰ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς καλῶς δίδωσιν ἐγγυητήν.]

L. 19. D. eod. [ιθ'. Μόνῳ τῷ γινώσκοντι ἢ τῷ γινώσκειν ὀφείλοντι ὑπεξούσιον εἶναι][97]) τὸν δανειζόμενον ἀντίκειται [τὸ δό]γμα.

L. 20. D. eod. [κ'.] 'Εὰν ὑπεξούσιος δανείσηται [καὶ μετὰ ταῦτα] γεγονὼς αὐτεξούσιος [κατὰ ἄγνοιαν φάκτου νοβατεύσῃ τ]ὸ πα[ρὰ τὸ δόγμα αὐτῷ δανεισθὲν, ἔχει ἐν φάκτουμ] παραγραφήν.

L. 1. C. IV. 28. [κα'.] 'Εὰν ὁ δικα[ίως νομισθεὶς] καὶ λέγων ἑαυτὸν αὐτεξούσιον [δανείσηται], ἀργεῖ τὸ μακεδονιάνειον δόγμα κατὰ τῶν δαν[ειστῶν.]

L. 2. C. eod. κβ'. Ὅτι τις αὐτεξούσιος εἶναι δημοσίᾳ ἐνομίσθη, ἢ κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς συναλλάξῃ, ἢ τὸ πραχθὲν ὁ πατὴρ ἀπεδέξατο, ἢ εἰς ἐκεῖνο ὅπερ τοῖς βάρεσι ἐπέκειτο τοῦ πατρὸς [κατεβλήθη][98]), ἢ αὐτεξούσιος γενόμενος διὰ μεταθέσεως τοῦ χρέους τὴν ἰδίαν πίστιν ἔνοχον ἐποίησεν, ἢ ἄλλως ἐπέγνω τὸ χρέος, μὴ [εἶναι] χώραν τῷ δόγματι [δεδο]κιμασμένον ἐστίν.

XVII. Si filius accepta mutua pecunia dotem pro sorore dederit, pater convenitur, quasi creditum in rem eius versum sit. Ipse enim mortua ea in matrimonio dotis habet repetitionem.

XVIII. Si filiusfamilias mortuus sit, creditor eius fideiussorem accipere non potest. Pater tamen eius, quod ab eo per actionem de peculio deletur, nomine recte dat fideiussorem.

XIX. Ei tantum, qui scit vel scire debuit, eum, qui mutuam pecuniam sumit, filiumfamilias esse, senatusconsultum obstat.

XX. Si filiusfamilias mutuum acceperit et postea paterfamilias factus per facti ignorantiam mutuum contra senatusconsultum sumtum novaverit, in factum exceptionem habet.

XXI. Si, qui iure pro patrefamilias habebatur et se talem dicebat, mutuam pecuniam sumserit, senatusconsultum Macedonianum adversus creditores cessat.

XXII. Si quis publice paterfamilias videbatur, aut patris voluntate contraxit, aut si pater quod gestum est ratum habuit, aut solutum est in id quod patris oneribus incumberet, aut paterfamilias factus novatione facta fidem suam obligavit, aut alias debitum agnovit, senatusconsulto locum non esse rationis est.

ἀνωνύμου[y]). Ἴσως μὲν αὐτὸς ἐνόμιζε τὸν πατέρα τετελευτηκέναι, ὁ δὲ δανειστὴς τὸ ἀληθὲς ᾔδει.

ἀνωνύμου. ἀνάγν. διγ. ζ' θέ. ε' καὶ βι. με' τί. β' διγ. ιβ'· τὴν γὰρ τοῦ μακεδονιανείου ἐκεῖ ἀρνήσατο καὶ πᾶσιν ἑτέραν.

Θεοδώρου. ὁ εὐλόγως νομίσας αὐτεξούσιον εἶναι τὸν λέγοντα ἑαυτὸν εἶναι τοιοῦτον καὶ δανείσας αὐτῷ οὐκ ἐκβάλλεται τῇ τοῦ μακεδονίου παραγραφῇ. φησὶ δὲ καὶ ἡ β' διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι ἐὰν παρ' ὅλων νομισθῇ αὐτεξούσιος εἶναι ὁ δανεισάμενος, χώραν οὐκ ἔχει τὸ παρὸν δόγμα.

τὸ κατὰ πόδας. ἐὰν πρίμος ὑπεξούσιος ὢν ἐδανείσατο παρὰ σοῦ, ὅτι ἑαυτὸν αὐτεξούσιον εἶπεν καὶ τῇ διαβ[εβαιώσει αὐτοῦ εὐλόγως πε]στεῦσαι σαυτὸν δύνασαι διδάξαι, [ἡ παραγραφὴ] αὐτῷ ἀρνηθήσεται. καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως. ση. δὲ ὅτι ὁ δανειστὴς τὰς εὐλόγους αἰτίας ἀρνού[μενος] ἀποδεικνύει.

οὕτως ἔγνως καὶ ἐν τῷ ....

Θεοδώρου. ὑπεξουσίου δανεισαμένου κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου [πατρὸς] ἀργεῖ τὸ μακεδονιάνειον δόγμα .. | βι. β' τί. κβ' διατ. β'. αὐτ. φησι ἡ .. διάτ. .... ἀνάγν. δὲ τὴν προκ ..... διάτ. τοῦ α .. η καὶ αὐτὴν λέγουσαν, ὅτι ἐὰν ὁ πατὴρ ῥατουαβιτεύσῃ τὸ γενόμενον παρὰ τοῦ ὑπεξουσίου υἱοῦ, [ἀργεῖ] τὸ δόγμα. ὁ ὑπεξούσιος δανεισάμενος ....
πραγματ .... δάνει .... μακεδονιάνειον καὶ ....
.... α' διατ. τοῦ ιγ' τί. τοῦ παρόντος βι. ὁ ἐν ὑπεξουσιότητι δανεισάμενος, εἰ αὐτεξούσιος γενόμενος ....
[χ]ρέος, οὐκ ἔχει τὴν τοῦ δόγματος παραγραφήν, ὥς φησιν [ἡ] ζ'[z]) διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ [μέμνησο τῆς] η' διατ. τοῦ κς'. τί. τοῦ παρόντος βι. ..... — — — — — — — —[a])
.... ὥς φησιν ἡ δ' διάτ. [τοῦ παρόντος τί.]

57. *Anon.* [*ad l.* 19]. Fortassis enim ipse patrem obiisse putabat, creditor autem veritatem noverat.

58. *Anon.* [*ad l.* 20]. Lege dig. 7 them. 5 [§. 7] et lib. XLVI tit. 2 dig. 12: nam SC. Macedoniani exceptionem ibi negavit et quamlibet aliam.

59. *Theodori* [l. 1 C. IV, 28]. Qui iusta ratione patremfamilias credidit, quum is se talem esse diceret, eique mutuam pecuniam dedit, SC. Macedoniani exceptione non summovetur. Dicit etiam const. 2 huius tit., si qui mutuum sumit ab omnibus paterfamilias esse putaretur, hoc senatusconsultum locum non habere.

60. [*Thal. versio l.* 1 *cum παραγρ*]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Si Primus, quum in potestate patris esset, mutuam a te pecuniam accepit, quum se patremfamilias diceret, eiusque affirmatione credidisse te iusta ratione potes edocere, exceptio ei denegabitur. Et hactenus quidem τὸ κατὰ πόδας. Nota vero, creditorem iustas rationes, si negentur, probare.

61. [*Thal. παρ. ad l.* 1]. Ita etiam didicisti in ...
....

62. *Theodori* [*l.* 2]. Si filiusfamilias mutuum accipiat voluntate patris sui, SC. Macedonianum cessat. ... lib. II tit. 23 const. 2 .... Lege const...
.... quae et ipsa dicit, cessare senatusconsultum, si quod a filiofamilias gestum est, pater ratum habuerit. Si filiusfamilias mutuam pecuniam accipiat ....
.... — Macedonianum .... const. 1 tit. 13 huius libri. Qui, dum in potestate erat, mutuum accepit, si sui iuris factus .... debitum, senatusconsulti exceptionem non habet, ut dicit const. 7 (?) huius tit. Memineris etiam const. 8 (?) tit. 26 huius libri .... — — — — — — — — .... ut dicit const. 4 huius tit.

95) Syn. p. 181.
96) Lacunas supplevi ex Tipucito.
97) Expl. fol. 70. 83. Inc. fol. 146. 143.
98) Deest in Cod. Supplevi ex Tipucito.

y) Inc. fol. 146. 143.
z) Cod. ιζ' pro ἡ ζ'.
a) His suppleri debet *Theodori* summa l. 3. C. h. t., quam servavit Synopsis p. 182: 'Εὰν ὁ ὑπεξούσιος ἀγοράσας ἐπερωτηθῇ τὸ τίμημα μετὰ τῶν τόκων, καλῶς ἀπαιτεῖται αὐτό.

[κγ'.] Ἐπὶ δανείου μόνον χώρα τῷ δόγματι. ἐὰν δὲ ἐξ ἀγορασίας χρεωστήσῃ ὁ ὑπεξούσιος, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

[κδ'.] Ἐὰν γνώμῃ τοῦ πατρὸς δανείσηται ὁ ὑπεξούσιος, καὶ τὸ δάνειον συνίσταται καὶ τὸ δοθὲν ἐνέχυρον ἔῤῥωται· μάλιστα ἐὰν ὁ υἱὸς ἐκληρονόμησε τὸν πατέρα, εἰ μή τι ἄρα ἕτερος δανειστὴς δικαίῳ προγενεστέρας ὑποθήκης ἀφέληται τὸ πρᾶγμα.

κε'. Ἐὰν ὑπεξούσιος δανείσηται ἐλευθερίων σπουδασμάτων ἢ πρεσβείας ἕνεκεν ἀπολιμπανόμενος, ἀργεῖ τὸ δόγμα. κατέχεται οὖν καὶ αὐτός, καὶ ὁ πατὴρ οὐ μόνον [περιόντος][99]) αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον [ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. εἰ μέντοι] κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς γέγονε τὸ δάνειον, τότε [οὐδ]ὲ εἰς τί δεδαπάνηται τὰ δανεισθέντα ζητοῦμεν, ἀλλὰ διηνεκής ἐστιν ἡ ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πατρός.

[κς'.] Δανείου παρὰ τὸ δόγμα γενομένου οὔτε ἡ περὶ πεκουλίου ἀγωγή ἐστιν. καὶ ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ υἱῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐγγόνων χώρα τῷ δόγματι.

[κζ'.] Ἐὰν ὑπεξούσιος χωρὶς κελεύσεως πατρὸς δανείσῃ παρὰ τὸ δόγμα, ὕστερον δὲ ὁ πατὴρ τὸ πραχθὲν ἀποδέξηται, ἰσχύει τὸ δάνειον καὶ ἔῤῥωται, καὶ οὐ ζητοῦμεν, εἰς τί ἐδαπάνησε. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἀνθρώπων θεσπίζομεν. εἰ δὲ στρατιώτης ὑπεξούσιος δανείσηται, εἴτε χωρὶς μαν-

XXIII. In mutuo duntaxat senatusconsulto locus est. Quodsi ex causa emtionis filiusfamilias debeat, cessat senatusconsultum. L. 3. C. IV. 28.

XXIV. Si voluntate patris mutuum filius sumserit, mutuum consistit et pignus, quod datum est, valet: maxime si filius patri heres extiterit, nisi forte alius creditor iure prioris hypothecae rem auferat. L. 4. C. eod.

XXV. Si filiusfamilias liberalium studiorum vel legationis causa absens mutuam pecuniam sumserit, senatusconsultum cessat. Tenetur ergo et ipse, et pater non tantum eo superstite, sed etiam post mortem eius intra annum. Si tamen iussu patris mutuum factum sit, tunc neque in quos usus versa sit pecunia credita disquirimus, sed perpetua in patrem actio est. L. 5. C. eod.

XXVI. Mutuo contra senatusconsultum contracto nec de peculio actio locum habet. Et non solum in filiis, sed et in nepotibus senatusconsulto locus est. L. 6. C. eod.

XXVII. Si filiusfamilias absque patris iussu mutuam pecuniam sumserit contra senatusconsultum, postea vero pater quod gestum est ratum habuerit, mutuum consistit et valet, nec quaerimus, in quod verterit. Et haec quidem de privatis hominibus sancimus. Sin autem miles filiusfamilias pecuniam creditam ac- L. 7. C. eod.

[τὸ κατὰ πόδας.] ἐὰν ὑπεξούσιος [ἀγοράσας τι τὸ τί]μημα μετὰ τῶν τόκων [τῷ πράτῃ ἐπερωτῶντι] ········ μὴ εἶναι χώραν τῷ δόγματι, ᾧ δανείζειν τοῖς ὑπεξουσίοις κεκώλυται, [μη]δενὶ ἀμ[φιβ]άλ[λεται] ·········· νο · σιο ······ ἐν [τοῖς] δε ῥέβους ················ γὰρ ···················· τ··ο καὶ ἀπὸ δαν ·········· μενο · χώρα τῇ παραγραφῇ μᾶλλον ·· ··········· ἔχειν ἀπὸ πράσεως ················

τὸ κατὰ πόδας. ἐὰν ἐπιτρέποντος τοῦ πατρὸς [τῷ ὑπε]ξουσίῳ χρήματα δαν[είσῃ, ἡ τοῦ δόγματος] δύναμις ···· ····· καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀπαίτησις [τοῦ ἐνεχύρου, ὃ] ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς ················ κληρονόμος αὐτῷ ······· [μόνον εἰ] μηδεὶς ἄλλος δικαίῳ συμφώνου ἢ τοῖς τοῦ χρόνου καὶ τῆς τάξεως λογισμοῖς βελτίων ἀναφα[νήσεται]. σῆ. ····· ································· ἐπείτοιγε ὅσον ··· ··········· εἰ········κει······························ τὸ δόγμα.

τυχὸν προγενέστερος δανειστὴς τοῦ πατρὸς ἐξεδίκησε τὸ ἐνέχυρον.

τὸ κατὰ πόδας. ἡ τοῦ μακεδονιανείου δόγματος παραγραφὴ τὴν ἀπαίτησιν ἐκείνης τῆς ποσότητος οὐκ ἐμποδίζει, ἥτις τῷ ὑπεξουσίῳ ἀναγνωσμάτων ἕνεκεν ἢ πρεσβείας ἀπολιμπανομένῳ εἰς ἀναγκαῖα δαπανήματα, ἅπερ ἡ τοῦ πατρὸς εὐσέβεια οὐκ ἂν παρῃτήσατο, ἐδανείσθη. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τοιούτου συναλλάγματος πρὸς τὸν παῖδα μετὰ θάνατον αὐτοῦ καὶ[b]) [δε πε]κουλίο ἀγωγὴ τότε κατὰ τοῦ πατρὸς ἁρμόζειν δύναται, εἴτε[c]) οὐτιλίου ἐνιαυτοῦ τὸ διάστημα τῇ ἀπαιτήσει οὐκ ἐμποδίζει. εἰ δὲ κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς [τὸ δάνειον] δίδοσθαι ἀποδείκνυται, οὔτε [εἰς τίνα ἐδαπανήθη] ζητεῖσθαι ἐπ' ἀνάγκης ἐστίν, καὶ διην[εκὴς καὶ] μετὰ θάνατον τοῦ παιδὸς ἐστὶ κατὰ τοῦ πατρὸς ἀγωγή.

τοῦτο προσετέθη [διὰ τὸ] ἐν τοῖς δε ῥέβους κείμενον. ἐκεῖ γὰρ περὶ τῶν ἀναγνωσμάτων ········· λλ ··· παντ ······· ····

Θεοδώρου. [τοῦ ὑπεξουσίου παρὰ τὸ δόγμα δάνειον λαμβά]νοντος οὐ τῇ δε πεκουλίο [ἐνάγεται] ὁ πατήρ. ὑπέξελε [τὸ εἰρημένον ἐν τῇ] ζ' διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ μέμνησο τῶν εἰρημένων σοι [ἐν τῇ β'] διατ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ υἱοῦ ἀλλὰ [καὶ ἐπὶ ἐ]γγόνου ἔχει τὸ δ[όγμα χώραν.]

[Θεοδώρου.] δανεισαμένου τ[οῦ ὑπεξουσίου] εἰ ῥατοναβιτεύσει ὁ πατήρ, ἔῤῥ[ωται] τὸ πραττόμενον. μέμνησο τῆς

63. [*Thal. versio l. 3 cum παραγρ*]. Τὸ κατὰ πόδας. Si filiusfamilias aliquid mercatus pretium stipulanti venditori cum usurarum [accessione spondeat,] non esse locum senatusconsulto, quo foenerare filiisfamilias est prohibitum, nemini dubium est. — — — — — — ···· ·······

64. [*Thal. versio l. 4 cum παραγρ.*]. Τὸ κατὰ πόδας. Si permittente patre filiofamilias pecuniam mutuam dedisti, senatusconsulti potestas [non intervenit,] et ideo persecutio pignoris, quod in bonis patris fuit, [non denegabitur, praesertim quum et] eidem heres [extiterit,] modo si nullus alius iure conventionis vel temporis et ordinis rationibus potior apparuerit. ‖ ‖

65. [*Thal. παρ. ad l. 4 in fine*]. Forte prior creditor patris pignus vindicavit.

66. [*Thal. versio l. 5*]. Τὸ κατὰ πόδας. Macedoniani senatusconsulti exceptio petitionem eius quantitatis non impedit, quae filiofamilias studiorum vel legationis causa alibi degenti ad necessarios sumtus, quos patris pietas non recusaret, credita est. Sed ex huiusmodi contractu cum filio post mortem eius de peculio actio tum demum adversus patrem competere potest, si anni utilis spatium petitionem non impedit. Si vero iussu patris mutuum datum esse probetur, nec in quod consumtum sit disquiri necesse est, et perpetua etiam mortuo filio est in patrem actio.

67. [*Thal. παρ. ad l. 5 verb: studiorum*]. Hoc additum est propter id, quod in parte *de rebus* dictum est. Ibi enim de studiis ·································

68. *Theodori* [*l. 6*]. Si filiusfamilias contra senatusconsultum mutuum acceperit, pater non convenitur de peculio. Excipe quod dictum est const. 7 huius tit. et memor sis eorum, quae tibi dicta sunt const. 2 huius tituli. Quod non solum in filio, sed etiam in nepote senatusconsultum locum habeat.

69. *Theodori* [*l. 7*]. Si filiusfamilias mutuam pecuniam sumserit, et ratum habuerit pater, valet quod

99) Lacunas supplee ex Syn. p. 182.

b) Legerim ἢ pro καί, aut scribendum: καὶ μόνον ἡ δε πεκ. | c) Lege: ὅτι.

δάτου ἢ συναινέσεως ἢ βουλήσεως ἢ ἀποδοχῆς τοῦ πατρὸς, χρὴ ἐνίστασθαι τῷ συναλλάγματι, μηδεμιᾶς διαφορᾶς εἰσαγομένης, διὰ ποίαν αἰτίαν δανεισθῶσι τὰ χρήματα ἢ ποῦ δαπανηθέντα ὦσιν. ἐν πολλοῖς γὰρ τοῦ νόμου μέρεσιν οἱ ὑπεξούσιοι στρατιῶται οὐκ ἀνόμοιοι [νομίζονται] ἀνθρώποις, οἵτινες αὐτεξούσιοί εἰσιν, καὶ κατὰ πρόληψιν πᾶς στρατιώτης οὐ πιστεύεται εἰς ἄλλο χρήματα λαμβάνειν καὶ δαπανᾶν, εἰ μὴ εἰς στρατιωτικὰ πράγματα.

ceperit, sive sine mandato vel consensu vel voluntate vel ratihabitione patris, oportet stare contractum, nulla differentia introducenda, ob quam causam creditae sint pecuniae vel ubi consumtae sint. In multis enim iuris articulis filiifamilias milites non absimiles videntur hominibus, qui sui iuris sunt, et ex praesumtione omnis miles non creditur in aliud pecuniam accipere et expendere nisi in res castrenses.

[*ΤΙΤΛΟΣ Ε'.*]

[*Περὶ*] *πεκουλίου.*[100])

[*Βι. ιε' τῶν διγ. τι. α'.*]

TITULUS V.

De peculio.

(Lib. XV Dig. tit. 1)

L. 1. §. 3. 4. D. XV. 1. [pr. §. 1. 2. 5 desunt.] [α'.] *Ὁ συναλλάσσων δούλῳ ἢ δούλῃ ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν. εἰ δὲ ἄνηβός ἐστιν ὁ συναλ-*

β' καὶ ε' διατ. τοῦ [παρόντος τί.] ὑπεξούσιος στρατιώτης [ἐὰν δανείσηται, ἀργεῖ] τὸ μακεδονιάνειον.

I. Qui cum servo vel ancilla contrahit, de peculio habet actionem. Si tamen filiusfamilias vel

gestum est. Memor sis const. 2 et 5 huius tit. Filiusfamilias miles si mutuo acceperit, senatusconsultum cessat.

Θαλελαίου. ...... *ἐναγόμ* ... *παρὰ* ....*κῶν βαταναβιτευ*........*κ*............ *ενοχ*.. *ρο*. *ποιεῖ τὸν* .... *πλὴν εἰ*........*ναι*... *αντ*............... ....*αντ*. *ε*......................*διρε*........... *ὅτι πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ* ... *στρε* ... *πεκουλίου καὶ ὅτι ὁ στρατιώτης* — — — — d)

70. *Thalelaei* [*ad l. 7*]. .... — — — — — — — — — — — — —

κυρ. *τὸ παρὸν ἔδικτον καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίας χώραν ἔχει. εἰ ἄνηβος δοῦλος ἢ ὑπεξούσιος συναλλάξει, εἰς ὅσον πλουσιώτερον γέγονε τὸ πεκούλιον, κινείτω δε πεκουλίο.*

1. *Cyr.* [*l. 1 §. 3. 4 D. XV, 1*]. Hoc edictum etiam in filiafamilias locum habet. Si impubes servus vel filiusfamilias contraxerit, in quantum peculium locupletius factum est, de peculio agat.

στεφ. *ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κινεῖται κατὰ πατρὸς καὶ δεσπότου ἐκ τῶν συναλλαξάντων τοῖς δούλοις καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις παισὶ [ἐν] τῷ πεκουλίῳ αὐτῶν.* e)

2. *Steph.* [*ad rubricam tit. Dig.*]. De peculio actio adversus patrem et dominum intenditur ab iis, qui cum servis vel filiisfamilias de peculio eorum contraxerunt.

τοῦ αὐτοῦ. *εἰπόν σοι καὶ ἐν τῷ ἰνδικι, ὅτι τὰς ἀγωγὰς ἐκείνας, ὅσαι τὴν καταδίκην ἀναμφίβολον ἔχουσιν, τὴν ἐξερκιτορίαν φημὶ καὶ τὴν ἰνστιτουτορίαν, οἷς παρακολούθημά ἐστιν ἡ τριβουτορία, προέτα[ξεν] ὁ πραίτωρ. [ἡ δὲ] δε πεκουλίο ἀναμφίβολον* f) *οὐκ ἔχει τὴν καταδίκην, ἀλλὰ πολλάκις μὲν εἰς τὸ πᾶν ἔχει τὴν καταδίκην, ὅταν ἀρ[κεῖ] τὸ πεκούλιον, ἢ ὑπευτι ενι χρέεσι . π . . τικοῖς δεδαπάνηται. καὶ μὴ λεγέτω τίς, τί δήποτε μὴ καὶ τὴν κουοδιοῦσσο καὶ τὴν δε ἐν ῥέμ βέρσο προέταξε τῆς δε πεκουλίο, εἴπερ ἀναμφίβολον ἔχουσι τὴν καταδίκην. καὶ δὴ κατὰ ταῦτ . τ . τὸν κο . . καὶ το . .* g) *προέταξε, πλὴν εἰ καὶ ἀναμφίβολον ἔχουσι τὴν καταδίκην ἡ κουοδιοῦσσο ἀγωγὴ ἢ δε ἐν ῥέμ βέρσο, ἡ μὲν εἰς τὸ πᾶν, ἡ δὲ πρὸς τὸ βέρσον, ἀλλ᾽ οὖν ἡ ἐξερκιτορία ἰδικὴ ἐστιν ἀγωγὴ ἀπὸ μόνης τῆς κατὰ θάλατταν ἐμπορίας δυναμένη κινεῖσθαι, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἰνστιτουτορία ἰδικὴ ἐστιν ἀγωγὴ μόνης τῆς πραγματείας τῆς κατὰ γῆν, καὶ ἡ τριβουτορία μὲν ὡσαύτως ἰδικὴ ἐστιν ἀγωγὴ κινουμένη ἐπὶ τῆς πραγματείας, ἣν ὁ ὑπεξούσιος ἔθετο γνώμῃ ἢ καὶ εἰδήσει πατρὸς ἢ δεσπότου καὶ ἀπὸ [δό]λου διανεμήσεως χώραν ἔχει. ἡ δε κοδιοῦσο καὶ ἡ δε ἐν ῥέμ βέρσο γενικὴ ἐστι ἀπὸ παντὸς κινουμένη συναλλάγματος, ὥσπερ καὶ ἡ δε πεκουλίο, καὶ εἰκότως ὁ πραίτωρ ἐχώρισε τὰς γενικὰς ἀγωγὰς καὶ ταύτας τέθεικε μετὰ τῆς δε πεκουλίο καὶ αὐτὸς γὰρ τυγχαν* .... *θεν καὶ* — .... *λέγεται* .... *[ἐν] γὰρ τῷ [ἐ]δι[κτῳ] τῆς ἐξερκιτορίας διαλέγεται περὶ μόνης τῆς ἐξερκιτορίας, καὶ ἐν [τῷ] ἐδίκτῳ τῆς ἰνστιτουτορίας [περὶ μόνης τῆς ἰνστιτουτορίας]* h) *διαλέγεται καὶ ἐν τῷ ἐδίκτῳ τῆς τριβουτορίας περὶ μόνης τῆς τριβουτορίας εἶπεν· ὧδε δὲ ὁμοῦ καὶ περὶ τῆς*

3. *Eiusdem.* [*ad l. 1 pr. §. 1*]. Dixi tibi etiam in *Indice*, Praetorem prius exposuisse eas actiones, quae haud ambiguam condemnationem habent, exercitoriam dico et institoriam, quibus accessio est tributoria. Verum de peculio actio condemnationem ambiguam habet: nonnunquam in solidum condemnationem habet, si peculium sufficiat, ... Nec dicat quis, cur non etiam quod iussu et de in rem verso actionem anteposuerit de peculio actioni, quum non ambiguam condemnationem habeant. Et [ob hanc rationem etiam has] praeposuisset: sed licet non ambiguam condemnationem habeant quod iussu vel de in rem verso actio, illa in solidum, haec quatenus versum est, attamen exercitoria specialis actio est, quae solum ob negotiationem maritimam movetur, et sic etiam institoria specialis actio est ob negotiationem in terra competens, et tributoria perinde specialis actio est ob negotiationem competens, quam qui sub potestate est voluntate vel scientia patris dominive exercuit, et ob dolum in distributione locum habet. At quod iussu et de in rem verso actio generalis est, ex omni contractu competens, perinde ac de peculio actio, et convenienter Praetor illas generales actiones separavit et post de peculio actionem collocavit .... — — — Nam in edicto de exercitoria de sola exercitoria loquitur et in edicto de institoria de sola institoria loquitur et in edicto de tributoria de sola tributoria dixit: hic autem simul di-

100) Aliam rubricam habet *Heimb.* ex indice Coisliniano. Sed et Tipucitus haud obscure significat, rubricam simpliciter hanc esse: *περὶ πεκουλίου.* Caeterum hic expl. fol. 146. 143, et inc. fol. 48. 49.

d) Expl. fol. 146. 143. Inc. fol. 48. 49.

e) Nota ex his verbis *Stephani* rubricam tituli Basilicorum in indice Coisliniano locupletiorem factam esse.

f) Codicis lectio corrupta est: sic enim habet: *τὴν δε πεκουλίο ἢ . . ς ἀναμφίβολον ἔχουσιν τὴν ἐξερκιτορίαν φημὶ καὶ τὴν ἰνστιτουτορίαν οὐκ ἔχει κτλ.* — sic tamen, ut verba *ἔχουσιν* — *ἰνστιτουτορίαν* delenda esse indicatum sit.

g) Legerim: *καὶ δὴ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον* (vel *κανόνα*) *καὶ ταύτας.*

h) Quae uncis inclusi, librarius omiserat.

λάξας υἱὸς ἢ δοῦλος, τότε ἁρμόζει, ὅτε τὸ πεκούλιον γέγονεν εὐπορώτερον.

Οὐ μόνον ὀνόματι τῶν ἰδίων καὶ τῶν κοινῶν δούλων ἐναγόμεθα, ἀλλὰ καὶ τῶν καλῇ πίστει δουλευόντων ἡμῖν ἐλευθέρων τε καὶ δούλων ἀλλοτρίων.

β'. IDEM.[101]) *Καὶ ὧν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὧν τὴν χρῆσιν μόνην ἔχομεν, ἐξ ὧν ἡμῖν προσπορίζουσιν, ἐναγόμεθα· ἀπὸ τῶν λοι-*

δε πεκουλίο καὶ τῆς κουὸδ ἰοῦσσο καὶ τῆς DE IN REM VERSO φησὶ, καὶ δίδωσι τῷ κινοῦντι δε πεκουλίο μονημ.. καὶ αὐτῶν π... ποιεῖσ... τῶν γ.......

ἀνων. ἐπὶ τῆς δούλης οὐχ ἁπλῶς τὴν δε πεκουλίο δέδωκεν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἐκ τούτου τοῦ πεκουλίου αὐτὸς γέγονεν εὐπορώτερος, βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κϛ' διατ. ια'.

τὴν δε πεκουλίο καὶ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο καὶ τὴν κουὸδ ἰοῦσσο .. ητι. ὑπο .... ὡς βι. .... ζ ..... ιθ' .... πεκουλ ... ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ἐδ[ίκτου] τῆς δε πεκουλίο καὶ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο καὶ .... ζ τι. τῆς δ' τῶν ἰνστιτ.[i]) ὅτι ἡ δε πεκουλίο καὶ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο μία ἐστὶν ἀγωγή.

....
.... αὐθεντοῦντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς δε ..... UM ......
....

.... ὑπεξούσιος ἄνηβος οὔτε αὐθεντίᾳ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἐνέ[χε]ται ....
....

.... ΕΣ ... ὡς ὁ καλῇ πίστει νεμόμενος ἢ ἀλλότριος δοῦλος ....
.... τυχον περ · εκατερ ....

.... συναναρ ... δλ · ἐπιλησιν .... EX RE VEL EX OPERIS καὶ .. τὴμ .... μονεῖ περὶ τὴν παραγραφὴν τοῦ .... ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τῶν προσποριζομένων ἐμοὶ συναλ[λάττει], δύναται ὁ ἀγοραστὴς κατ' ἐμοῦ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κινεῖν τὴν ἐξ ἔμπτο δε πεκουλίο. τὸ [δὲ] πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιθ' διγ. φησίν. ἀνάγν. πάντως τ[ὰς] αὐτοῦ τοῦ διγ. παραγραφάς. τὸ αὐτὸ νόησον καὶ περὶ τοῦ βόνα φίδε νομέως ἢ τοῦ πρὸς τῆς ἀληθείας δεσπότου, καὶ μὴ δόξῃ σοι ἐναντίως ἔχειν τὸ εἰρημένον τῷ παππιανῷ ἐν τῷ ν' διγ. τοῦ παρόντος τι. τὸ γὰρ εἰρημένον ἐκεῖσε οὔτε περὶ τοῦ βόνα φίδε νομέως καὶ τοῦ πρὸς τῆς ἀληθείας δεσπότου φησὶν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀλλ........ μενος ὁ πεκουλιάριος κρεδίτωρ ἔχει ἐπιλογὴν, οἷον περὶ τῶν κοινωνῶν καὶ περὶ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ καὶ τῶν τοιούτων. προσπορίζει δὲ ὁ μὲν οἰκέτης, ἐφ' ᾧ οὐσουφρουκτόν τις ἔχει, τὰ ἐξ ῥὲ καὶ ἐξ ὀπέρις σουὶς τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ θ' τι. τῆς β' τῶν ἰνστιτ., τὰ δὲ EX [F]ORTUιτις δε ... τῷ προπριεταρίῳ, πλὴν εἰ μὴ τῇ διαθέσει τῇ περὶ τὸν οὐσουφρουκτουάριον γράψει [τις] τὸν οἰκέτην κληρονόμον [ἢ δωρεῖ]ταί τι αὐτῷ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ γ' τῶν DE IUDICIIS βι. τι. α' διγ. κα', κβ' φησίν.

[οὗ] τὸν οὐσόν τις ἔχει, καὶ αὐτὸς τὰ EX RE VEL EX OPERIS προσπορίζει τῷ οὐσουαρίῳ, καὶ τοῦτο ἔγνως βι. γ' τι. κη' τῶν ἰνστιτ. καὶ μὴ δόξῃ σοι ἐναντίως ἔχειν τὸ εἰρημένον ἐν τῷ γ' τῶν DE IUDICIIS βι. τι. η' διγ. ιδ', ἔνθα φησὶν ὁ οὐλπιανὸς μόνα τὰ ἐξ ῥὲ προσπορίζεσθαι τῷ οὐσουαρίῳ. ἀνάγν. πάντως τὴν ἐκεῖσε κειμένην παραγραφήν. ση. δὲ θαυμαστὸν, ὅτι κἂν κέλευσις ἡγήσηται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, CONΚΕRζα[k]) δὲ γένηται τὰ ἐκ τοῦ συναλλάγματος εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, οὐκ ἄλλως ἐνάγεται τῇ κουοδιοῦσσο ἢ τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἰ μὴ ἐκ τῶν ἐξ ῥὲ βὲλ ἐξ ὀπέρις τὸ πρὸς τὸν οἰκέτην συνάλλαγμα γέγονε. δύναται μέντοι [ὁ] τῷ οἰκέτῃ συναλλάξας κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν καὶ ἀναγκάζειν αὐτὸν ἐκχωρεῖν αὐτῷ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, δηλονότι[l]) ὡς ὁ οἰκέτης δαπανήσας τὰ ἐκ τοῦ συναλλάγματος εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου νεγότια ἔδοξε τούτου χειρίζειν καὶ

servus, qui contraxit, impubes est, tunc actio competit, quum peculium locupletius factum est.

Non solum nomine propriorum communiumque servorum convenimur, verum etiam eorum, qui bona fide nobis serviunt, sive liberi sint sive servi alieni. *L.* 1. §. 6. *D.* XV. 1.

II. *Idem.* Item eorum nomine, quorum operarum usumfructum vel usum tantum habemus, ex quibus nobis acquirunt, convenimur: ex reliquis con- *L.* 2. *D. eod.*

cit de actione de peculio et quod iussu et de in rem verso, et dat agenti de peculio ....
....

4. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 3]. In ancilla non simpliciter de peculio actionem dedit, sed in quantum ex hoc peculio locupletior factus est, lib. IV Cod. tit. 26 const. 11.

5. [*Anon. ad l.* 1 §. 3]. De peculio et de in rem verso et quod iussu || ex edicto de peculio etiam de in rem verso et .... tit. 7 lib. IV Inst. quod de peculio et de in rem verso una actio est.

|| ....

6. [*? ad l.* 1 §. 4]. ....
impubes qui sub potestate est ne auctoritate quidem patris tenetur ....
....

7. [*? ad l.* 1 §. 6]. ....
.... ut qui bona fide possidetur vel servus alienus ....
....

8. [*Steph. ad l.* 2]. ....
vendidit .... ex re vel ex operis et [pretium] ...
.... Nam quia contrahit ex his, quae mihi acquiruntur, emtor adversus me usufructuarium ex emto actionem de peculio instituere potest. Latius de hoc disserit Ulpianus dig. 19. Lege omnino adnotationes ad id dig. Idem accipe de bonae fidei possessore et vero domino, nec contrarium tibi videatur, quod Papinianus dicit dig. 50 [§. 3] huius tit. Nam quod ibi dictum est, non de bonae fidei possessore veroque domino tradit, sed de aliis, [in quibus] creditor peculiaris electionem habet, veluti de sociis, venditore et emtore, et aliis similibus. Acquirit autem servus, in quo quis usumfructum habet, usufructuario ex re et ex operis suis, ut didicisti tit. 9 [§. 4] lib. II Inst., quae vero ex fortuitis acquirit, ad proprietarium pertinent, nisi quis contemplatione usufructuarii servum heredem scripserit sive quid donaverit, ut Ulpianus dicit lib. III *de iudiciis* tit. 1 dig. 21. 22.

9. [*Steph. ad l.* 2 *verb: vel usuarius*]. Is, cuius quis usum habet, et ipse ex re vel ex operis usuario acquirit, quod didicisti lib. III Inst. tit. 28 [§. 2]. Nec videatur tibi contrarium esse, quod dicitur lib. III *de iudiciis* tit. 8 dig. 14 [pr.], ubi Ulpianus dicit solum ex re usuario acquiri. Leges omnino adnotationem ibi positam. Nota vero mirabile ius, quod etiamsi iussus usufructuarii praecedat et ex contractu in rem eius versum sit, non tamen aliter quod iussu vel de in rem verso convenitur, nisi contractum sit cum servo in his, quae ex re vel ex operis sunt. At potest, qui cum servo contraxit, adversus dominum agere eumque compellere ut negotiorum gestorum actione cedat, quia nimirum servus, quum quae ex contractu provenissent in rem usufructuarii verterit, negotia eius gessisse et

101) Nobis *Pomponius*, quum l. 1 *Ulpiani* sit.

i) Fortasse hic nova adnotatio incipiebat: nam Institutiones hoc modo allegari solent a *Stephano*, non ab *Anonymo*.

k) Videtur legendum: CONVERSA.

l) Cod. δηλοῖ.

πῶν οἱ τὴν δεσποτείαν ἔχοντες ἐνάγονται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πραιτωρίων ἀγωγῶν.

L. 3. pr. § 1. D. XV. 1. *γ'.* ULPI. *Καὶ ὁ συναλλάξας*[102]) *κληρονομιαίῳ δούλῳ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν καὶ τὴν περὶ τῶν δαπανηθέντων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, κἂν αὐτὸς ὁ δοῦλος ὕστερον ἐξ ὑποκαταστάσεως ἐκληρονόμησε τῶν ἰνστιτούτων παραιτησαμένων.*

§. 2. 3. *Ἀδιάφορον, εἴτε γυνὴ εἴτε ἀνὴρ δεσπόζει, εἴτε ἄνηβος· ἐνάγονται*[103]) *γάρ, κἂν μὴ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου συναλλάξῃ ὁ δοῦλος αὐτοῦ· ἐπὶ γὰρ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ ἀνήβου ζητοῦμεν τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἐπιτρόπου.*

§. 3. rel. *Οὔτε σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου δύναται ὁ ἄνηβος συστήσασθαι τῷ δούλῳ πεκούλιον.*

προσπορίζειν τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ διαιρέσει, καὶ μὴ ὡς ἔτυχεν οὖν εἰπὲ ζημιοῦσθαι τὸν τῷ οἰκέτῃ συναλλάξαντα.

ἔνθα[m]) *γὰρ μὴ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ γέγονε τὸ συνάλλαγμα, δύναται ὁ [τ]ῷ [δούλῳ] συναλλάξας κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν.*

ὁ χερεδιτάριος δοῦλος εἰ συναλλάξει, τίκτεται δε πεκουλίο. εἰ δὲ καὶ ὑποκατάστατος κληρονόμος γρα[φεὶς] συναλλάξῃ, εἶτα παραιτήσεται ὁ πρῶτος, κληρονόμος αὐτὸς ἀναφανεὶς ἐνάγεται δε πεκουλίο.

στεφ. σῆ. πότε κατ' οὐδένα καιρὸν ἔχοντος τοῦ δούλου δεσπότην κινεῖται δε πεκουλίο, καὶ πότε αὐτὸς ὁ οἰκέτης ἐνάγεται περὶ αὐτοῦ δε πεκουλίο καὶ δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο. δῆλον δὲ ὅτι γενόμενος ἐλεύθερος ἴντρα ἄννουμ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐνάγεται δε πεκουλίο· μανθάνεις γὰρ ὅτι ἐλευθερωθέντος τοῦ οἰκέτου ἴντρα ἄννουμ κινεῖται. ἴσθι δὲ ὅτι οὐτίλιος ὁ ἐνιαυτὸς τῆς δε πεκουλίο ψηφίζεται, ὡς κεῖται βι. κς' τι. ζ' διγ. λδ'.

σῆ. ὅτι κατὰ δεσπότου[n]) *κινεῖται δε πεκουλίο.*

σῆ. ὅτι καὶ κατὰ ἀνήβου δεσπότου κινεῖται δε πεκουλίο· τὸν δὲ λογισμὸν ἔχεις ἐν ῥητῷ.

σῆ. ὅτι οὐδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύναται συνιστᾶν τῷ οἰκέτῃ πεκούλιον ὁ πουπίλλος. τοῦτο δὲ πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησίν, ὅπερ καὶ ἀναγν. πάντως. μὴ ἀντιπί[σῃ] δέ σοι [τὸ εἰρημένον] μηδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύνασθαι τὸν πουπίλλον συνιστᾶν τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ πεκούλιον. μάθε γάρ· ἡ σύστα[σις] τοῦ πεκουλίου ....[o]) *οὔτε αὐτὸς ὁ πουπίλλος δοκεῖ γνώμῃ καὶ βουλήσει αὐτῶ αεθεῖναι*[p])*· τοῦ τοι γὰρ φυσει . ως εστι μαλλον ἢ χρη . . .*[q]) *ὅσα μὲν γὰρ κατὰ νόμον ἐλλείπει τῷ πουπίλλῳ, ταῦτα δὴ διὰ τὴν αὐθεντίαν ἀναπληροῖ ὁ ἐπίτροπος· [τ]ὰ δὲ κατὰ φύσιν ἐλλείπ[οντα], οἷον ἐπὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐπ' αὐτὸν συναφείας, πῶς οἷόν τε ἐστὶ τὸν ἐπίτροπον ἀναπληρῶσαι; καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ μετὰ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας δύναται πεκούλιον οἰκέτῃ συνιστᾶν ὁ πουπίλλος. αὕτη δὲ τοῦ πεκουλίου ἡ ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ ἡ σύστασις οὐδὲ γνωρίζεται ὡς προηγησαμένη [τ]ῷ γν . . μ . τ .*[r]) *κατὰ εἴδησιν δεσπότου, ὡς διγ. δ' ε' καὶ ς' καὶ ζ'*[s]) *δηλοῦνται. ἐπὶ μέντοι τῶν συναλλαγμάτων καὶ αιτιων*[t]) *καὶ δίχα τοῦ ἐπιτρόπου εἰ καὶ μὴ τελείως συνίσταται, ἀλλ' οὖν γνωρίζεται τὸ πραττόμενον· ἀμέλει ἐπὶ πράσει καὶ ἀγορασίᾳ, κἂν σινε τουτόρις αὐκτοριτάτε συναλλάξῃ ὁ πουπίλλος, ἐκ μονοπλεύρου συνίσταται τὸ συνάλλαγμα καὶ κατὰ*

veniuntur, qui proprietatem habent. Idem obtinet et in caeteris praetoriis actionibus.

III. Etiam is, qui cum servo hereditario ante aditam hereditatem contraxit, de peculio actionem habet et de in rem domini verso, licet ipse servus ex substitutione heres existat, postquam instituti repudiaverunt.

Nihil interest, sive femina sive masculus dominus sit, sive impubes: convenitur enim, licet sine tutoris auctoritate servus eius contraxerit: nam in contractibus ipsius impuberis tutoris auctoritatem postulamus.

Neque auctore tutore impubes servo peculium constituere potest.

domino suo negotiorum gestorum actionem acquisiisse videtur. Accurate igitur ad hanc distinctionem attendas, nec forte dicas damno affici eum, qui cum servo contraxerit.

10. [*Steph. ad l. 2 verb: ex reliquis*]. Sicubi enim non ex iis causis, ex quibus usufructuario acquiritur, contractum est, qui cum servo contraxit, adversus dominum actionem habet.

11. [*Cyr. l. 3 pr. § 1*]. Hereditarius servus si contrahat, de peculio actio nascitur. Sed et si substitutus sit et sic contraxerit, postea primus heres repudiaverit, ipse heres factus de peculio convenitur.

12. *Steph.* [*ad l. 3 pr. § 1*]. Nota, quando servo dominum nullo tempore habente de peculio agitur, et quando ipse servus propter semet ipsum de peculio et de in rem verso convenitur. Scilicet si liber factus sit, intra annum a manumissione computandum de peculio convenitur: discis enim, manumisso servo intra annum agi. Scias autem annum de peculio actionis utiliter computari, ut dictum est lib. XXVI tit. 7 dig. 34 [37 §. 2].

13. [*Steph. ad l. 3 §. 2*]. Nota, adversus [mulierem] de peculio agi.

14. [*Steph. ad l. 3 §. 3*]. Nota, etiam impuberem dominum de peculio conveniri: cuius ratio traditur in textu.

15. [*Steph. ad l. 3 §. 3*]. Nota, pupillum ne auctore quidem tutore servo peculium constituere posse. De hoc autem latius disserit Ulpianus dig. 7 huius tit., quod omnino legas. Nec tibi adversetur, quod dicitur, ne auctoritate quidem tutoris pupillum servo suo peculium constituere posse. Disce enim: constitutio peculii [consilium et voluntatem desiderat; si autem tutor auctor fiat,] ne ipse quidem pupillus consulto et voluntate [id constituere] videtur; hoc enim naturaliter potius quam [civiliter fit]. Quae enim civiliter pupillo desunt, haec auctoritate sua tutor supplet: quae vero naturaliter desunt, ut in matrimonio contrahendo, quomodo haec tutor supplere posset? Atque etiam initium et radix et constitutio peculii non videtur praecessisse, si quis [id habeat] sciente domino, ut dig. 4, 5 et 6 et 7 ostendunt. In contractibus vero et ..... etiam sine tutore celebratis, quamvis non perfecte consistant, tamen accipitur aliquid gestum esse: praesertim in emtione et venditione, licet sine tutoris auctoritate pupillus contraxerit, ex uno latere contractus consistit et plerumque in pupillo [tamquam rite factus] accipitur; sicuti .... licet pupillus hereditatem (?) nondum tutore auctore

102) Cod. *συνάλλαγμα.*

103) Malim cum Tipucito scribere: *ἐνάγεται.*

m) Hoc scholium extra seriem scholiorum in calce textus in priori pagina huius folii insertum est.

n) Lege *γυναικός.*

o) Lacuna est in Cod., quam punctis indicavi. Forte sic suppleri potest: *γνώμην καὶ βούλησιν ἀπαιτεῖ· αὐθεντοῦντος δὲ τοῦ ἐπιτρόπου κτλ.*

p) Lege: *αὐτὸ ἐκθεῖναι.*

q) Forte *τοῦτο γὰρ φυσικῶς γίνεται μᾶλλον ἢ χρηματικῶς.*

r) Sive *ἔχοντι* sive simile quid hoc loco reponendum est.

s) Cod. *ις' ιζ'.*

t) Sic Codex.

Ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ ὁ δοῦλος[104]) αὐτοῦ δύναται πεκούλιον ἔχειν, οὐκ ἐὰν συγχωρηθῇ ἔχειν, ἀλλ' ἐὰν μὴ κωλυθῇ.

Curator furiosi actione de peculio convenitur, nam et servus eius peculium habere potest, non si fuerit concessum ut habeat, sed si non fuerit prohibitum. L. 3. §. 4. D. XV. 1.

Ἐὰν δοῦλος ἢ υἱὸς ἐγγυήσηται[105]) ἢ [μανδατωρεύσῃ ἢ ἄλλως] παρεντεθῇ τῷ χρε ...... ναι .. η . ... δουλ .. ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ...... μὴ ἐν πράγματ . πεκουλιαρ .... ἢ ἐνετείλατο αὐτῷ .... τοῦ δανειστοῦ.

Si servus vel filius fideiusserit, vel mandator extiterit vel alias intercesserit .... — — .... §. 5. 6.

Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς [τοῦ χρεώστου μου] υἱοῦ ἢ δούλου καταβάλλῃ [μοι], οὐκ ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ δαπανήματος ἀγωγὴν, ἀλλὰ τὴν περὶ πεκουλίου ἀ[γωγήν.] τὸ αὐτὸ [ἐὰν] χωρὶς ἐγγύης καταβάλλῃ μοι τὸ [παρὰ τοῦ υἱοῦ μου κεχρεωστημένον μοι, ἢ ἀχρεώστητον καταβάλλῃ] ....

Si fideiussor debitoris mei filii vel servi mihi solverit, non habet adversus me de in rem verso actionem, sed de peculio actionem. Idem est, si absque fideiussione solverit mihi, quod mihi a filio debetur, vel indebitum solverit .... §. 7.

Ἐ[ὰν δοῦλος ἐλευθεριάζων] .... δυτε περι τῆς .. δ ....

Si servus liberum se gerens — — — .... §. 8.

[Υἱοῦ ὑ]πεξουσίου [ἐφ' οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ ἐγγυησαμένου ἢ ἄλλ[ως παρεμβάλλοντος ἢ δικασ[αμένου εἰ]ς αἱρετὸν ἢ ὡς διεκδικητοῦ χώρα τῇ [ἀγωγῇ τῇ περὶ τοῦ πεκου]λίου. καὶ το . αὐτη κινουμενη .... κατὰ τοῦ π ... η τ . δεσπότου ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή .... ἡ το[μ]ὴ τοῦ αἱρετοῦ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἐμβάθμου δικαστοῦ σκοπεῖται.

Si filius in qualicunque causa fideiusserit vel alias intercesserit vel apud arbitrum litigaverit vel defensor extiterit, actioni de peculio locus est. Et ... — de peculio actio .... decisio arbitri et sententia ordinarii iudicis spectatur. §. 9. 10. 11.

Υἱὸς ἐνάγεται τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ κλοπιμαῖον ἀπαιτούσῃ καὶ ὁ δεσπότης περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος· ὥσπερ ὁ πατὴρ καὶ ἐνάγεται ἐπὶ τῆς θυγατρὸς [διὰ] τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης περὶ [πραγμάτων ἀφαιρεθέντων.]

Filius condictione furtiva convenitur, et dominus actione de peculio, in quantum locupletior factus est: quemadmodum et pater filiae nomine convenitur rerum amotarum. §. 12.

τὸ πολὺ ἐπὶ τοῦ πουπίλλου γνωρίζεται· ὥσπερ ξ- ληγάτ ..[u]), κἂν μήπω μετὰ τῆς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου καταδέξηται τὴν κληρονομίαν[v]) ὁ ἄνηβος, ὁμιλεῖ πρὸ ἀδιτίονος οἶδεν ὁ νομος τῆς κληρονομίας ... ναται καὶ τὴν τοῦ ληγάτου καταφορὰν αμορτεστάτορος[w]) γινόμενο . ὥστε ὅσα δὴ κατὰ νόμον ἐλλείπει, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιτρόπων αὐθεντείας ἀναπληροῦται.

acceperit, ... Proinde quae civiliter desunt, haec per tutoris auctoritatem supplentur.

κυρ. κουράτωρ τοῦ[x]) [μαινομένου ἐνάγεται δε πεκουλίῳ], ἐὰν μὴ ἰδικῶς κωλυθῇ ....

16. *Cyr.* [*l.* 3 §. 4]. Curator furiosi de peculio convenitur, nisi specialiter prohibitum sit ....

κυρ.[y]) εἰ [ὑπεξούσιος ἐγγυήσηται ἢ] ἐντείληται .... δοκεῖ .... ὑπὲρ ἑτέρου [δὲ] μὴ ἐνταμιεύ-[σαντος] τοῦ [ὑπεξ]ουσίου, τίκτεται δε πεκουλίῳ.

17. *Cyr.* [*l.* 3 §. 5]. Si is, qui sub potestate est, fideiusserit vel mandaverit, ... videtur .... Si vero, qui sub potestate est, pro alio non fideiusserit, de peculio actio nascitur.

Ἴσως γὰρ οὐκ ἐνηγγυήσατο, ἀλλ' ἀντιφώνησιν ἢ ἐπερωτήθη.

18. [*Steph. ad l.* 3 §. 5 *verb: vel alias intervenerint*]. Forte enim non fideiusserat, sed pecuniae constitutae reum se fecerat vel promiserat.

— — — — — — — — — — —[z])

— — — — — — — — — — —

τ .. ὁ φούρτιβος κονδικτίκιος .... κατ .. .. ελ .. κεντι εν δεσποτ .... τας οἶδας γὰρ ὅτι ου διαπατεχεται .... κερδαίνειν ἐκ τῆς γενομένης κλοπῆς ...... εξ ... ετ ..... [μ]έμ[νησο] δὲ τῶν παραδιδομένων [σοι ἐν τῷ] δ' διγ. τοῦ α' [τί. τοῦ β' βι. τοῦδε τοῦ συν]τάγματος, ἔνθα καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Οὐ[λπιανὸς] ....

19. [*Steph. ad l.* 3 §. 12]. || || || lucrari ex furto, quod factum est .... Memineris eorum, quae tibi tradita sunt dig. 4 tit. 1 lib. II huius partis, ubi etiam hoc dicit Ulpianus .... [in quantum factus est] locupletior, in reliquum autem potest .... furtum .... furtiva condictione .....

104) Tipucitus: ὁ δοῦλος γάρ. Recte.

105) Medio hoc verbo expl. fol. 48. 49. Inc. fol. 130. 129.

u) An ἐπὶ ληγάτου;

v) Forte scribendum τὸ ληγάτον.

w) Geminando lege: α μορτε τεστάτορος.

x) Expl. fol. 48. 49. Inc. fol. 130. 129.

y) Hoc, et quod sequitur, scholium, non in fol. 130. 129 scriptum erat, sed extra ordinem et seriem scholiorum in calce textus fol. 48. 49 adiectum.

z) Quae praeter schol. 16 in fol. 130. 129 scripta erant, eorum paucissima tantum vestigia poterant indagari. Secunda pagina eius folii primum habebat VII lineas longiores, deinde XXX lineas breviores: his accedebant VIII lineae longiores, in quibus quae legi poterant supra typis excudenda curavi.

L. 3. §. 13. D. XV. 1. ['Εὰν] στρατηγὸς γενόμενος [ὁ] ὑπεξούσιος [μὴ φροντίσῃ] τὴν περὶ τοῦ τὸ π[ρᾶγμα σώζεσθαι τοῦ ἀνήβου ὁ]γωγὴν ....

Si filiusfamilias magistratus factus pupillo rem salvam fore caveri non curavit, [pater eius actione de peculio convenitur.]

L. 4. pr. D. eod. [δ'.] Pompo. Πεκούλιόν ἐστιν, οὐχ ὅπερ ὁ δοῦλος ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου [ἔχει,] ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς ἀφορίσῃ αὐτῷ καὶ κατὰ γνώμην αὐτοῦ σχῇ· αὔξειν [γὰρ] ὁ δεσπότης καὶ ἀφαιρεῖν παντελῶς καὶ μερικῶς δύναται.

IV. *Pompo.* Peculium est, non quod servus ignorante domino habet, sed quod ipse ei definiverit et quod voluntate eius habet: augere enim dominus et adimere totum et pro parte potest.

§. 1. ....
....

.... — ....

§. 2. .... γράψει ....
.... γάρ καὶ ου ....

.... — ....
.....

§. 3. 4. ['Εσθότε] καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου [μειοῦται τὸ πεκούλιον], ὡς ἔνθα ζημιώσει ἢ κλέψει τὶ τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ ἄλλῳ κλέπτοντι σπουδὴν παρέσχετο, ὑπεξαι[ρ]εῖ[ται] τοῦ πεκουλίου, ... χάριν τοῦ κλέπτειν λαμβάνω.

Interdum etiam ignorante domino peculium minuitur, veluti si damnum dedit vel rem domino subripuit. Sin autem alii furtum facienti opem tulerit, deducitur ex peculio, [quo minus] ob furtum consequor.

§. 5. Εἰ καὶ μειοῦται τὸ πεκούλιον τοῖς δεσποτικοῖς χρέεσι . ἣν ....
.... αν κατα[βα]λόντος ἀναπληροῦται τὸ πεκούλιον μὴ χρῇζον νέας συστάσεως.

Etiamsi peculium aere alieno dominico minuitur — .... intulit, suppletur peculium, nec nova constitutione opus est.

§. 6. Πεκούλιον τοῦ δούλου ἐστὶν οὐ μόνον ὅπερ [τῶν λογισμῶν] τοῦ δεσπότου ἀλλὰ καὶ τοῦ [πρώ]του δούλου κεχώρισται.

Peculium servi est non solum, quod a rationibus domini, sed et quod a rationibus servi ordinarii separatum est.

L. 5. pr. D. eod. ε'. Ulpi. 'Επὶ τῆς περὶ παραθήκης ἀγωγῆς περὶ πεκουλίου μόνον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἐνέχεται, καὶ [εἴτι αὐτοὶ κατὰ δόλον ἐζημίωσαν.]

V. *Ulpi.* In actione depositi pater vel dominus de peculio tantum tenetur, et si quid ipsi dolo nocuerint.

§. 1. 2. ....
.... τοῦ υἱοῦ .... εν.

.... — —

§. 2. [Πεκούλιόν ἐστιν ὡς μικρὸν] κτῆμα τοῦ υἱοῦ.

Peculium est quasi pusillum patrimonium filii.

.... π]λουσιώτερος, εἰς δὲ τὸ λοιπὸν δύναται .... τὴν κλοπὴν ....
.... φουρτιβ.. κονδικτικ .....

.... στρατηγ ... ἐπιτροπ ....
.... ἐνάγεται παρὰ ....

20. [*Cyr. l. 3 §. 13*]. .... duumvir tutorem .... conventur a ....

...... προβληθεντ ....
..............[a]) ἐὰν παρὼν ἐν τῇ ὀνομασίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἀντείπῃ, δοκεῖ συναινεῖν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ν' τῶν διγ. βι. φησίν, ἔνθα καὶ τοῦτο προστίθησι λέγ .. ὅτι οὐδὲ αυτ .. τοῦ προβληθέντος .. τραυτη ... ντ .. κατέχεται χάριν τῶν αἰτιῶν .... προς .... πολιτ .....

21. [*Steph. ad l. 3 §. 13*]. .... si praesens nominationi non contradixit, consentire videtur, ut Ulpianus lib. L. Dig. [tit. 1 dig. 2] dicit, ubi etiam ||

κυρ. εἰ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κατέχει τὶ ὁ δοῦλος, οὐκ ἔστι [τοῦτο] πεκούλιον, εἰ μὴ ἰδικῶς ὁ δεσπότης [χωρίσας] αὐτῷ παραχωρήσει. καὶ ψιλῇ γνώμῃ συνίσταται πεκούλιον. εἰ δὲ γραμματεῖον αὐτῷ ἐποίησε, ... [πράγματι] γὰρ οὐ ῥήμασι .... κλέπτ .. παρὰ τοῦ δεσπότου απορος ὤν.

22. *Cyr.* [*l. 4 pr. §. 1. 2*]. Si ignorante domino servus quid habeat, hoc non est peculium, nisi dominus id specialiter separaverit eique concesserit. Etiam nuda voluntate peculium constituitur. Sin autem cautionem ei exposuit, ... re enim non verbis .... furt .. a domino ....

.... δεόμεθα γὰρ ...
.... [βου]λήσει τοῦ δεσπότου μὴ ἀφαιρουμένου τοῦ .... κζ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησί. ἀνάγν. καὶ ..... διγ. τοῦ παρόντος τί.

23. [*Steph. ad l. 4 pr.*]. .... voluntate domini, si non sit ademtum [peculium] .... dig. 27 huius tit. dicit. Lege etiam .... dig. huius tit.

εἰ γὰρ βου[λήσει] .... ἴδιον ἔχ ....
...... καὶ ἰδικῆς τραδιτίονος, ὥσπερ ὁ παῦλος ἐν τῷ η'[b]) διγ. φησίν.

24. [*Steph. ad l. 4 pr.*]. Nam si voluntate [domini] proprium habet .... et speciali traditione, ut Paulus dig. 8 dicit.

σῃ. ὅτι ψιλῇ γνώμῃ δύναται ὁ δεσπότης τοῦ [χρέους ἐ]λευθεροῦν τὸν οἰκέτην αι . υχρ .. καταβολ .. ἢ ἂν .. ι ....
.... ὅτι τούτῳ τῷ .... ψιλῆς γνώμης συ .... αὐξάνεται τῷ οἰκέτῃ τὸ[c])

— — — — — — — — — — —

25. [*Steph. ad l. 4 §. 1*]. Nota, nuda voluntate dominum a debito servum liberare posse — — —

(Complura legi non potuerunt.)

106) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.

a) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.
b) Cod. ιη'.
c) Reliqua, quae in hac pagina et pagina sequenti folii 87. 86 scripta erant, explicare non potui. Inc. fol. 5. Cuius etsi inferior pars desit, tamen in prima pagina scholia nulla exciderunt.

Πεκούλιον δέ ἐστιν, ὅπερ ὁ δοῦλος ἔχει συγχωροῦντος τοῦ δεσπότου κεχωρισμένον τῶν τῷ δεσπότῃ χρεωστουμένων.

Peculium est, quod servus habet concedente domino separatum ab his quae domino debentur. *L.* 5. §. 4. *D.* XV. 1.

ς'. Celsu. *Περιέχεται τῷ ὅρῳ καὶ τὸ πε[κούλιον] τοῦ δούλου· ἐν ᾧ* [107]) *ὁ δεσπότης συνίστησι [τῷ δούλῳ] πεκούλιον δο[κεῖ καὶ τῷ δ]ούλῳ τοῦ δούλου συνιστᾶν.*

VI. *Celsi.* Continetur definitione etiam peculium [vicarii: nam] si dominus servo peculium constituat, videtur etiam vicario peculium constituere. *L.* 6. *D. eod.*

[ζ'.] *Ὁ δὲ ἄνηβος καὶ ὁ μαινόμενος οὐ συνιστῶσι μὲν πεκούλιον* [108])*, τὸ δὲ συστὰν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνήβου ἢ πρὸ τῆς μανίας οὐκ ἀφαιρεῖται ἐκ τούτων τῶν αἰτιῶν. ὅθεν δυνατὸν τὸν κοινὸν δοῦλον παρ' ἑνὶ μὲν τῶν δεσποτῶν ἔχειν πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἄλλῳ οὐκ ἔχειν, ἐὰν ἄνηβος ἢ μαινόμενος ᾖ.*

VII. Pupillus et furiosus peculium quidem non constituunt, quod autem a patre pupilli vel ante furorem constitutum est, non adimitur ex his causis. Unde fieri potest, ut communis servus apud alterum ex dominis peculium habeat, apud alterum vero non habeat, si pupillus vel furiosus sit. *L.* 7. §. 1. *D. eod.*

Οὐκ ἐστὶν ἀναγκαῖον παραχωρεῖσθαι τὸν δοῦλον ἀπὸ τοῦ δεσπότου ἔχειν πεκούλιον, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ μὴ κωλυθῆναι. ὀφείλει δὲ παχυμερῶς εἰδέναι τὸ πεκούλιον, καὶ οὐ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν πραγμάτων. [109]) *[ἡ δὲ ἐλευθέρα τοῦ πεκουλίου διοίκησις ῥητῆς ἐπιτροπῆς χρῄζει.]*

Non est opus concedi a domino peculium servum habere, sed sufficit si non prohibeatur. Debet autem *παχυμερῶς* peculium scire, non singulas res. Libera autem peculii administratio speciali concessione opus habet. §. 1 *vel.* §. 2.

[Καὶ ὁ ἄνηβος υἱὸς καὶ δοῦλος δύναται πεκούλιον ἔχειν· καὶ ἡ ἐπιγενομένη μανία οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ πεκούλιον.]

Tam filius impubes quam servus peculium habere possunt: et furor, qui postea incidit, non adimit peculium. §. 3.

— — — — — — — —

(Nonnulla desunt.)

[η'. *Εἰς τὸ συστῆναι τὸ πεκούλιον] χρῄζει παρα-*

VIII. Ut peculium constituatur, necesse est ut *L.* 8. *D. eod.*

πεκούλιον [d])*, ἐπειδὴ πούπιλλος καὶ μαινόμενός ἐστιν ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι δύναται τοῦτο ἀδεμπτεύειν ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα'* [e]) *διγ. φησίν. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί.*

ἀνων. τουτέστιν ἐκ τούτων μὲν μανή . . . τὸν δὲ ἔτι πούπιλλον οἶμαι [f]) *δύναται καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ ἀδεμπτεύειν, ὡς διγ. κδ'.*

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. τὸ δ' θέ. τοῦ γ' διγ. καὶ διγ. μθ', ὅτι καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κτᾶται πεκούλιον.

κυρ. ἄνηβος δοῦλος ἢ υἱὸς δύναται ἔχειν πεκούλιον. ἡ μανία οὐκ ἀφαιρεῖται πεκούλιον. δύναται εἶναι ἐν πεκουλίῳ κινητὰ καὶ ἀκίνητα, βικάριοι καὶ πεκούλιον αὐτῶν, ἀγωγή, κληρονομία, λεγάτον, χρέα δεσποτικά, εἰ βούλεται ὁ δεσπότης χρεώστης [g]) *εἶναι, χρέα συνυπεξουσίου, εἰ ἔχει πεκούλιον.*

τοῦ ἀνων. καὶ ἐλευθέρῳ μανία ἐπιγινομένη οὐδὲν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἐλαττοῖ, ὡς βι. α' τί. ε' διγ. κ' καὶ τί. ς' διγ. η', καὶ βι. ε' τί. α' διγ. ιβ' λς' λθ' μς' καὶ βι. κγ' τί. α' διγ. η' καὶ τί. β' διγ. ις' καὶ ἰνστιτ. β' τί. ιβ'.

σῆ. ἐντεῦθεν τὰ δυνάμενα εἶναι ἐν πεκουλίῳ, καὶ ὅτι ὁ βικάριος πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου δοκεῖ.

χρεωστῶν γὰρ ὁ δεσπότης τῷ οἰκέτῃ δοκεῖ αὐτὸν [h]) *ἑαυτῷ χρεωστεῖν, καὶ ἀναγκάζεται λογίσασθαι τῷ πεκουλίῳ τοῦ οἰκέτου, ἐν ᾧ ἠβουλήθη χρεωστεῖν τῷ οἰκέτῃ.*

ἀνων. εἴγε σύνηθες ἦν δίδοσθαι αὐτῷ τὰ ὑπερδαπανώμενα, ὡς βι. λγ' τί. η' διγ. κγ' θέ. β'.

κυρ. οὐχ ὥσπερ ψιλῇ γνώμῃ ἀφαιρεῖται πεκούλιον, οὕτω καὶ συνίσταται ἄνευ τραδιτίονος.

ἀνων. ἐν ᾧ μὴ εἰσὶ δανεισταὶ πεκουλιάριοι, ὡς διγ. θ' θέ. β'.

στεφ. σῆ. ὅτι ἐφ' ὧν φυσικὴ προηγήσατο κατοχὴ, οὐ δεό-

26. [*Steph. ad l.* 7 §. 1]. peculium, quoniam pupillus vel furiosus est dominus servi: alia ratione tutor et curator id adimere possunt, ut disci potest ex his, quae Ulpianus dicit dig. 21 [§. 1]. Idem didicisti etiam dig. 3 [§. 4] huius tit.

27. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 1]. Hoc est propterea, quod ille quidem furiosus, hic vero pupillus est, et tutor et curator adimere potest, ut dig. 24.

28. *Enantioph.* [*ad l.* 7 §. 2]. Lege them. 4 dig. 3 et dig. 49 [pr.], quod etiam ignorante domino peculium acquirat.

29. *Cyr.* [*l.* 7 §. 3 — 7]. Servus filiusve impubes peculium habere potest. Furor peculium non adimit. Possunt in peculio esse res mobiles et immobiles, vicarii eorumque peculium, actio, hereditas, legatum, debita dominica, si dominus debitor esse vult, debita conservi, si peculium habet.

30. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 3]. Etiam si liber furere incipiat, res eius non minuuntur, ut lib. I tit. 5 dig. 20 et tit. 6 dig. 8, et lib. V tit. 1 dig. 12 [§ 2], 36, 39, 46, et lib. XXIII tit. 1 dig. 8 et tit. 2 dig. 16 [§. 2], et Inst. lib. II tit. 12 [§. 1].

31. [*Steph. ad l.* 7 §. 3 *sqq.*]. Nota hinc, quaenam in peculio esse possint, et vicarium videri ordinarii peculium esse.

32. [*Steph. ad l.* 7 §. 6]. Nam si dominus servo debeat, ipse sibi debere videtur, et hoc in peculium servi reputare compellitur, si servo debere voluerit.

33. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 6]. Si forte solitus erat ei dare, quae supererogata erant, ut lib. XXXIII tit. 8 dig. 23 them. 2 [§. 1].

34. *Cyr.* [*l.* 8]. Non sicuti nuda voluntate peculium minuitur, ita etiam sine traditione constituitur.

35. *Anon.* [*ad l.* 9]. Nisi creditores peculiares sint, ut dig. 9 them. 2.

36. *Steph.* [*ad l.* 8 *verb: quum apud eum esset*].

107) Legerim: τοῦ δούλου τοῦ δούλου· ἐν ᾧ γάρ.
108) Expl. fol. 87. 88. Inc. fol. 5 inferiori parte mutilum.
109) Hic pagina prima fol. 5 mutila desinit. Sequentia ex Tipucito addo.

d) Inc. fol. 5.
e) Forte κδ'.
f) Legerim: ἐκ τοῦ τὸν μὲν μαινόμενον, τὸν δὲ ἔτι πούπιλλον εἶναι. *Anonymus* in l. 7 §. 1 non videtur legisse: *non adimi ex his causis*, sed omissa negatione: *adimi ex his causis.*
g) Cod. χρεώστης δεσπότου.
h) Cod. αὐτῷ.

δοῦναι τὸν δεσπότην ἢ τὸ ὂν παρὰ τῷ δούλῳ ἀντὶ παραδοθέντος ἡγήσασθαι· ἡ δὲ ἀφαίρεσις ψιλῇ βουλήσει γίνεται.

L. 9. pr. §. 1. D. XV. 1. .[θ'.] Οὐχ ὅπερ ὁ δεσπότης ἀλλ' ὅπερ ...... ζημιώ[σει] ἢ κλέψει τοῦ πεκουλίου, ἐστὶ πεκούλιον τοῦ κλαπέντος. καὶ εἴ τι γὰρ ὁ δεσπότης ἀπήτησεν ἢ ἀπαιτῆσαι δύναται τὸν κλέψαντα πρᾶγμα πεκουλιάριον, [εἰς] τὸ πεκούλιον λογίζεται.

§. 2. 3. 4. 5. Ὑπεξαιρεῖται τοῦ πεκουλίου τὸ χρεωστούμενον τῷ δεσπότῃ[110]) [καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κηδεμονευομένοις καὶ ὧν ἐστιν πραγμάτων διοικητής. καὶ γὰρ ὁ πράγματα διοικῶν καὶ ὁ ἐπίτροπος] χρεωστούμενοι[111]) παρὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ἀνήβου ἑαυτοῖς καταβάλλουσιν. εἰ δὲ κατὰ δόλον ἀφαιρήσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης, ἐνέχεται. εἰ δὲ καὶ ὁ δανειστὴς τοῦ δούλου κληρονομήσει τοῦ δεσπότου, ὑπεξαιρεῖ τὸ αὐτῷ κε-

tradat dominus, vel quod apud servum est pro tradito habeat: ademtio autem nuda voluntate fit.

[IX.] Non quod dominus, sed quod [conservus] damnum dedit vel ex peculio surripuit, peculium eius est, qui furtum passus est. Nam et si quid dominus ab eo, qui rem peculiarem surripuit, consequutus est vel consequi potuit, in peculium imputatur.

Deducitur ex peculio, quod domino debetur et his, qui sunt in eius potestate vel quorum curam gerit vel quorum negotia administrat. Nam qui negotia gerit vel tutor est, sibi solvit, [quod domino negotiorum vel pupillo debetur.] Si servo dolo peculium dominus ademerit, tenetur. Sed et si creditor servi domino heres existat, deducit quod sibi debetur, sive manumissus sit servus sive pure legatus, sive omnino dominium eius non habuit — et domi-

μεθα τραδιτίονος. τοῦτο δὲ αὐτο ἔγνως καὶ ἐν τῷ α' τι. τῆς β τῶν ἰνστιτ.

σῆ. ὅτι .... ἐν ᾧ μη ἀδιμπτεύεται τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, καὶ οὐκ ἀνάγκη τον δεσπότην καὶ αὐτὸν ἰδικῶς ἀφαιρεῖσθαι· παύεται γὰρ εἶναι πεκούλιον, ἅμα τε καὶ βουληθῇ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην μὴ ἔχειν πεκούλιον, πλὴν εἰ μὴ κατα δόλον ἐπὶ βλάβῃ τυχὸν τῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν .. δὲ .... σακ. εσπ ..... τότε γὰρ κατέχεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

εἰ ὁ δεσπότης ζημιώσει τὸν δοῦλον, τοῦτο οὐ λογίζεται ἐν πεκουλίῳ· εἰ δὲ συνυπεξούσιος αὐτοῦ, λογίζεται ἐ[ν] πεκουλίῳ. [τὸ] αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἐξωτικοῦ κλ[έπτο]ντος· ἔχει γὰρ ὁ δεσπότης τὴν φούρτι.

οὔτε γάρ ἐστι πιθανόν, τὸν δεσπότην ἐθέλειν καὶ ἀπὸ δελίκτων ἔνοχον γίνεσθαι τῷ οἰκέτῃ.

ἀνων. ἐν ᾧ ἠθέλησεν ὁ δεσπότης εἶναι αὐτὰ τοῦ πεκουλίου, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ ζ' διγ.

κυρ. μειοῖ τὸ πεκούλιον χρέα τοῦ δεσπότου καὶ ὑπεξουσίου αὐτοῦ καὶ ὧν κηδεμὼν ἢν ἢ[l]) νεγοτιογέστωρ, ἐπειδὴ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας ἑαυτόν· μόνον εἰ δόλου ἀπήλλακται· καὶ ὅτε γὰρ δόλῳ ἀδεμπτεύει ἢ μειοῖ τὸ πεκούλιον, κατέχεται.

στεφ. ὑπεξαιρεῖται δὲ μόνον τὸ ἁπλοῦν ... ακ .. μετα τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου .... ἔνθα .... ντα τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα καὶ εἰς αὐτὸν πρωτοτύπως πλημμελεῖ, εἰ μὴ τὸ ἁπλοῦν οὐχ[k])

Nota: in quibus naturalis detentio praecessit, traditionem non desideramus. Idem didicisti tit. 1 [§. 44] lib. II Inst.

37. [*Steph. ad l. 8 verb: contra autem*]. Nota, ... si non adimatur servi peculium, nec necesse habet dominus id expresse auferre: desinit enim esse peculium, simulac dominus voluerit servum peculium non habere, nisi dolo, puta in noxam creditorum peculiarium .... Tunc enim tenetur, ut Ulpianus dig. sequenti dicit.

38. [*Cyr. l. 9 pr. §. 1*]. Si dominus servo damnum dederit, hoc non computatur in peculio; si vero conservus eius, computatur in peculio. Idem est, si extraneus rem surripuerit: dominus enim furti actionem habet.

39. [*Steph. ad l. 9 pr.*]. Neque enim verisimile est, dominum etiam ex delictis obnoxium servo esse velle.

40. *Anon.* [*ad l. 9 §. 1*]. Si dominus voluerit ea peculii esse, ut dig. 7 in fine.

41. *Cyr.* [*l. 9 §. 2. 3. 4*]. Minuit peculium, quod domino debetur, vel ei qui est in eius potestate, vel his quorum curam vel negotia gessit, quia imputatur ei, si a semet ipso non exegerit: si modo dolo caret: nam et si dolo adimit vel minuit peculium, tenetur.

42. *Steph.* [*ad l. 9 §. 1*]. Deducitur autem simplum duntaxat .... — — — —

(*Nonnulla exciderunt.*)

ἀνων.[l]) ἀνάγν. περὶ τοῦ τοιούτου δόλου τὴν ἀρχὴν τοῦ κα' διγ. περὶ δὲ τοῦ χωρὶς δόλου ἀδεμπτεύσαντος ἀναγν. τι. γ' διγ. α'.

τοῦτο πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησίν. ἐξ οὗ μὴ συναρπαγῇς καὶ εἴπῃς, ὅτι κἂν μὴ ἐπίτηδες πεκουλιαρίους εἰδὼς ὑπεῖναι δανειστὰς ἠδέμπτευσεν, ὑπόκειται τῇ δε πεκουλίο. μανθάνεις γὰρ ἰδικῶς ἐν τῷ α' διγ. τῆς δε ἰν ῥέμ βέρσο, καὶ ἔνθα μὴ κατα δόλον ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον κινεῖσθαι[m]) δε πεκουλίο ἀλλὰ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἴπερ ἄρα περὶ χρείας πατρικὰς ἢ δεσποτικὰς ὁ υἱὸς ἢ ὁ δοῦλος[n]) ἐδαπάνησεν.

ὁ δανειστὴς τοῦ δούλου μου κληρονομήσας με ὑπεξαιρεῖ τὸ χρέος, εἴτε γένηται δεσπότης[o]) αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνει καὶ εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ἠλευθέρωσα αὐτόν, εἴτε καὶ μή· τυχὸν γὰρ πούρως ἐληγατεύθη ἢ ἠλευθερώθη. ταὐτόν ἐστι, κἂν μετὰ θάνατον τοῦ οἰκέτου κληρονομήσῃ με καὶ ἐνάγεται ANNALIQ DE PECULIO.

43. *Anon.* [*ad l. 9 §. 4*]. Lege de huiusmodi dolo initium dig. 21. De eo autem, qui sine dolo ademit, vide tit. 3 dig. 1 [§. 1].

44. [*Steph. ad l. 9 §. 4 verb: dummodo dolo careant*]. De hoc latius tractat Ulpianus dig. 21 huius tit. Quo ne turberis et dicas, etiamsi non consulto, quum peculiares creditores subesse sciret, ademerit, de peculio eum teneri. Discis enim specialiter dig. 1 [§. 1] tit. *de in rem verso*, etsi non dolo peculium ademerit, agi [non] de peculio, sed de in rem verso, nimirum si filius vel servus in usus patris vel domini verterit.

45. [*Cyr. l. 9 §. 5*]. Si creditor servi mihi heres extiterit, debitum deducit, sive dominus eius factus sit, quod et tum evenit si sub conditione eum manumisero, sive non: forte enim pure legatus est vel libertate donatus. Idem est, et si post mortem servi mihi heres extiterit et annali de peculio actione conveniatur.

110) Expl. fol. 5. Addidi ex Tipucito, quae deesse videbantur.

111) Sic Codex, eamque lectionem etiam Tipucitus confirmat. Sed aut legendum est: χρεωστοῦντας τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ, aut τὸ χρεωστούμενον τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ. Caeterum hic inc. fol. 13. 6.

i) Cod. ἢ ὁ.
k) Expl. fol. 5.
l) Inc. fol. 13. 6.
m) Omnino supplenda est negatio: οὐ.
n) Cod. δεσπότης.
o) Cod. ὁ δεσπ.

χρεωστημένον, εἴτε ἠλευθερώθη εἴτε χωρὶς αἱρέσεως ὁ δοῦλος ἐληγατεύθη, κἄντε ὅλως οὐκ ἐδέσποσεν . . . . καὶ ἐδέσποσεν αὐτοῦ. τὸ αὐτό ἐστι κἂν ἀποθανόντος τοῦ δούλου κληρονόμος γένηται τοῦ δεσπότου ὁ ἔχων κατ' αὐτοῦ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν.

Εἴτε ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος εἴτε ἀπὸ λοιπάδος λογισμῶν εἴτε ἀπὸ ἁμαρτήματος χρεωστεῖται ὁ δεσπότης, ὑπεξαιρεῖ· ψιλὸν μέντοι τὸ τίμημα τοῦ κλαπέντος, οὐ μὴν καὶ τὴν ποινήν.

Ἐὰν αὐτὸν ἀνέλῃ ἢ τραυματίσῃ ὁ δοῦλος, [οὐχ] ὑπεξαιρεῖ τὴν ζημίαν ὁ δεσπότης· φυσικῶς γὰρ [ἔξεστι] τοῖς δούλοις ἁμαρτάνειν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. τὴν δὲ γενομένην δαπάνην εἰς ἐπιμέλειαν τοῦ ἑαυτὸν τραυματίσαντος ὑπεξαιρεῖ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀσθενοῦντος αὐτοῦ εἰ ἐπιμελήσατο, ἴδιον ἐδόκει πρᾶγμα πράττειν.

τοῦ ἀνων. εἴρηται γὰρ βι. λα' διγ. πα', ὅτι τὰ ὄντα τῆς κληρονομίας ἐὰν πούρως ληγατευθῇ καὶ καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ καταβαίνουσι πρὸς τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμενα. ὁμοίως βι. μζ' τι. β' διγ. ξε', καὶ περὶ τῶν πούρως ἐλευθερουμένων ὅτι οὐ δοκεῖ ποτε ὁ κληρονόμος δεσπόσαι αὐτῶν, βι. λγ' τι. η' p) διγ. η'.

καὶ ση. ὅτι τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ οἰκέτου ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἴντρα ἄννουμ ἐνάγεται DE PECULIO· τοῦτο δὲ πλατύτερον [ὁ] ἑξῆς τι. διδάσκει.

κυρ. τὸ ἀπὸ συναλλάγματος καὶ τὸ ἀπὸ [λοιπάδος λο]γισμῶν ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης. ἐπὶ δὲ τῆς κλη q) — . . . .

[τουτέστι] τῷ δεσπότῃ. οὐκέτι δὲ καὶ τὸ [ἐν]αν[τίον] ὁ δεσπότης τι ἀπὸ δελίκτων [χρεωστεῖ] τῷ οἰκέτῃ, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ διγ. μεμάθηκας.

μέμνησο τοῦ ζ' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ ιγ' βι.

ση. ὅτι ἐπὶ τῶν ποιναλίων ἀγωγῶν τὸ ἁπλοῦν μόνον ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης, οὐκέτι δὲ καὶ τὴν ποινήν· ἡ γὰρ ποινὴ οὐ φυσικῶς χρεωστεῖται, ἀλλ' ἀπὸ νόμων ἐπινενόηται.

κυρ. εἰ δὲ ἑαυτὸν πλήξει ἢ ἀνέλῃ ὁ δοῦλος, τοῦτο οὐχ ὑπεξαιρεῖται, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν πληγὴν δαπάνη. ἡ περὶ τὴν νόσον τοῦ δούλου δαπάνη οὐχ ὑπεξαιρεῖται.

ἀνων. ἀνάγν. βι. λγ' τι. η' διγ. θ' καὶ βι. κα' τι. α' διγ. κγ' θέ. α' περὶ δούλου ἐπιχειρήσαντος ἑαυτὸν ἀνελεῖν, καὶ διγ. μγ' τοῦ τι. . . . .

τοῦτο ποτὲ ἀνεγνώσθη ἐν βηρυτῷ ὑπὸ κυρίλλου τοῦ ἥρωος. οἰκέτου γάρ τινος ῥίψαντος ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντος ὁ ἄρχων ἠβούλετο αὐτὸν τιμωρήσασθαι, ἐπειδὴ σκιεντὲρ ἑαυτὸν ἀνεῖλε, τοσοῦτον, ἐπειδὴ ὡς ἀνδροφόνος κρίνεται ὁ ἀνελὼν ἑαυτόν, ἐν ᾧ δηλονότι οὐ VITAE [TAEDIO] . . . . . . r) ὅτι καὶ ἀκυροῦται ἡ τούτου διαθήκη, ὡς ἔγνως ἐν τῷ δε τεσταμέντις μονοβιβλίῳ τι. γ' διγ. ς', καὶ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ, ὡς ἀνήνεκται βι. θ' τοῦ κωδ. τι. ν' ἐν ταῖς ὑποκειμέναις τῷ τι. διατάξεσιν. τοῦ ἄρχοντος τοίνυν, ὡς εἶπον, βουλομένου τὸν οἰκέτην τιμωρήσασθαι ῥίψαντα s) ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντα, περιέσωσεν αὐτὸν ὁ ἥρως κύριλλος κατὰ συναρπαγὴν τὸ ἀνάγνωσμα δεξάμενος· πάντα γὰρ ἐν τῇ δε πεκουλίῳ φυσικῶς ἐξετάζεται, καὶ τὸ ῥητὸν δὲ ἄδειαν δίδωσιν εἰς τὸ ἴδιον πλημμελεῖν σῶμα οὐ κατὰ νόμους, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· ὅσον οὖν ἧκεν εἰς νόμους, τιμωρεῖται ὁ ἀποχρησάμενος ἑαυτῷ, κἂν οἰκέτης ἐστίν.

ἀνων. καλῶς εἶπεν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. ὅθεν ἡ t) μὲν ἐν δουλείᾳ πόρον ἐκ τοῦ σώματος ποιησαμένη οὐκ ἀτιμοῦται, ὡς βι. γ' τι. β' διγ. κδ'. ὁ δὲ πορνοβοσκὸς δοῦλος ἐλευθερούμενος ἀτιμοῦται, ὡς διγ. δ' u) τούτου τοῦ τι.

nus eius factus est. Idem est, si servo mortuo domino heres extiterit is, qui eum intra annum de peculio convenire poterat.

Sive ex contractu sive ex rationum reliquis sive ex delicto aliquid ei debeatur, dominus deducit; scilicet nudam aestimationem furti, non etiam poenam. L. 9. §. 6. D. XV. 1.

Si semet ipsum occiderit vel vulneraverit servus, dominus hoc damnum non deducit; naturaliter enim licet servis in corpus suum saevire. Sed quod erogavit in curationem eius, qui se ipsum vulneravit, deducit, quamvis si aegrum curasset, rem suam agere videretur. §. 7.

46. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 5]. Dicitur enim lib. XXXI dig 81 (80), quae hereditatis sint, si pure legata sint et accepta, recta via transire ad legatarium, ita ut nunquam heredis facta esse intelligantur. Similiter lib. XLVII tit. 2 dig. 65 [§. 1], et de hoc, quod heres nunquam videatur dominus esse factus eorum, qui pure libertate donati sint, lib. XXXIII tit. 8 dig. 8 [§. 1].

47. [*Steph. ad l.* 9 §. 5 *verb: intra annum*]. Et nota, mortuo filio vel servo patrem vel dominum intra annum de peculio conveniri: quod latius sequens tit. docet.

48. *Cyr.* [*l.* 9 §. 6]. Quae ex contractu et ex rationum reliquis debentur, deducit dominus. De his vero quae ex delictis — . . . .

49. [*Steph. ad l.* 9 §. 6 *verb: ei debeatur*]. Id est domino. Non enim e contrario dominus aliquid servo ex delictis debet, ut initio dig. didicisti.

50. [*Anon. ad l.* 9 §. 6]. Memineris dig. 7 [§. 1] tit. 1 lib. XIII.

51. [*Steph. ad l.* 9 §. 6]. Nota, in poenalibus actionibus duntaxat simplum a domino deduci, non etiam poenam; poena enim non naturaliter debetur, sed a legibus inventa est.

52. *Cyr.* [*l.* 9 §. 7]. Si vero semet ipsum servus vulneraverit vel occiderit, hoc non deducitur, sed sumtus ob vulnus erogati. Sumtus ob morbum servi facti non deducuntur.

53. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Lege lib. XXXIII tit. 8 dig. 9 [§. 1] et lib. XXI tit. 1 dig. 23 them. 1 [§. 3] de servo, qui se occidere conatur, et dig. 43 tit. . . .

54. [*Steph. ad l.* 9 §. 7]. Hoc aliquando excitatum est Beryti ab heroe *Cyrillo*. Nam quum se servus quis praecipitasset nec tamen mortuus esset, praeses eum punire volebat, quia scienter se occidisset, idque, quia tamquam sicarius iudicatur qui se ipsum occidit, si nimirum non vitae taedio . . . . atque etiam testamentum eius irritum fit, ut didicisti libro singulari *de testamentis* tit. 3 dig 6 [§. 7], et bona eius publicantur, ut relatum est lib. IX Cod. tit. 50 in constitutionibus ei tit. subiectis. Quum igitur praeses, sicut dixi, punire vellet servum, qui se praecipitaverat nec tamen mortuus erat, servavit eum heros *Cyrillus* tumultuaria huius loci lectione facta; atqui in de peculio actione omnia naturaliter spectantur, et textus licentiam dedit in proprium corpus saeviendi non secundum leges, sed secundum naturam: quantum igitur ad leges pertinet, qui se ipsum occiderit, punitur, licet servus sit.

55. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Recte dixit: *in suum corpus*. Inde quae in servitute quaestum corpore fecit, non fit infamis, ut lib. III tit. 2 dig. 24. Servus autem, qui lenocinium fecit, si manumittatur, infamis fit, ut dig. 4 [§. 3] eius tit.

p) Cod. λη'.
q) Legerim: ἐπὶ δὲ τῶν πλη[μμελημάτων] . . . .
r) In ipso Codice hoc loco lacuna relicta est.
s) Cod. ῥίψασθαι.
t) Cod. εἰ.
u) Cod. λ'. Mox forte legendum: τοῦ αὐτοῦ τι.

L. 9. §. 8. D. XV. 1. *'Υπεξαιρεῖ καὶ εἴτε παρέσχεν ὀνόματι δούλου· εἰ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἐγγυήσεται, ἢ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ὁ δοῦλος δανείσεται καὶ μὴ δαπανη . . . εχάν . . στ . κ. . . . . περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγ. . οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὸ τοιοῦτον χρέος· ἀσφαλίζεται δὲ παρὰ τῶν δανειστῶν, ἐὰν ἐναχθείς τι παράσχῃ ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν· καὶ*[112]*) τὸν τόκον τοῦ μέσου χρόνου ἔχουσιν ἤδη τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κινήσαντες. καὶ ἐὰν καταδικασθῇ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ κινούντων ἄλλων μετὰ ταῦτα τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.*

Deducit etiam, si quid nomine servi praestitit: si vero nomine eius fideiusserit, vel servo quid iussu eius creditum sit, — . . . . huiusmodi aes alienum non deducit: sed creditores ei cavent refusuros se, si quid conventus praestiterit ex iis causis: et medii temporis usuras consequuntur, qui iam egerunt de peculio. Et si condemnatus est de peculio actione, deducit hoc, si postea alii de peculio actione experiantur.

§. 8 rel. *Καὶ τὸ ἔξωθεν δικαστηρίου καταβληθὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεξαιρεῖ.*

Et quod extra iudicium pro eo solutum est, deducit.

L. 10. D. eod. *ι'.* GAI. *'Επὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς*

X. *Gai.* In de peculio actione praefertur non

εἰ κελεύσει τοῦ δεσπότου ἢ δι' ἄγνοιαν αὐτοῦ δανείσηται καὶ τὸ δανεισθὲν βέρσον οὐ γέγονεν, εἰ μὲν ἤδη κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπεξαιρεῖ· εἰ δὲ μή, καυτίονα λαμβάνει παρὰ τοῦ κινοῦντος τὴν δε πεκουλίο. εἰ δὲ καὶ ἑνὶ τῶν δανειστῶν κατεδικάσθη ἢ καὶ ἄλλῳ κατέβαλεν, ὑπεξαιρεῖ παρὰ ἄλλου ἐναγόμενος.

[τοῦτο οὐκ] ἐστὶν, ε[ἰ] μόνη προκάταρξις [γέγονεν· ἐπὶ] γὰρ [τῆς] δε πεκουλίο τοῦ προλαμβάνοντος τὴν καταδίκην [κρείττων] ἡ αἵρεσις . . . . γομενο. τὰ δαπανηθέντα περὶ τὸ βέρσον οὐκ ἠδύνατο ταῦτο ποιήσασθαι, ὑπεξαιρεῖ, ὡς ὁ ἰαβολῆνος[v]*) εὐθὺς ἐπιφέρει.*

τουτέστιν ἐὰν μετὰ τὴν καταδίκην ἐναχθῇ παρ' ἑτέρου τῇ δε πεκουλίο, δύναται ὑπεξαιρεῖν τὸ τῆς ἁρμοσάσης κατ' αὐτοῦ ἰουδικάτι χρέος, καὶ οὐχ, ὅπερ ἐπὶ τῶν θεμάτων [τῆς] κελεύσεως λέγει καὶ τῆς ἐγγύης, δίδωσι μὲν τὸ εὑρισκόμενον πεκούλιον, καυτίονα δὲ λαμβάνει. τὸ[w]*) μὲν γὰρ ἐκ τῆς κελεύσεως καὶ τῆς ἐγγύης χρέος οὐ μόνον κατ' οἰκείαν ἐξ ἀρχῆς ὑπῆλθε προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ πεκούλιον ἔλαβε, ἢ παρακολουθήματά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ἡ ἐγγύη καὶ ἡ κέλευσις· τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἰουδικάτι χρέος . . . . . μόνον ὅτι οὐκ ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρωτότυπον ὄφλημα λοιπὸν κατ' αὐτοῦ. ἀμέλει δὸ . . αὐτὸν ἐπηρωτήθη ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, καὶ πάλιν διδουκτεύει, ἐπειδὴ ἐπερω[τήσας] πρωτότυπον ὥσπερ χρέος ὑπεισιέναι ἔδοξε καὶ διδουκτεύει· καὶ*[x]*) ἐκ προαιρέσεως καὶ τοῦτο τὸ χρέος ὑπεισῆλθε, ὅπερ ὡμολόγησεν ἑτέρῳ τινὶ καταβάλλειν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.*[y]*)*

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. μβ' τι. α' διγ. ιθ' ξα'. ἐν γὰρ τῷ ιθ' φησὶν, ὅτι πολλῶν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας χρεωστουμένων κρείττων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ προλαμβάνοντος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο γίνεται· ἐν δὲ τῷ ξα' διγ., ὅτι ὁ πρῶτος νικήσας οὐ προτιμᾶται τοῦ μετ' αὐτὸν νικήσαντος. λέγει δὲ καὶ διγ. λβ' τοῦ ε' τι. τοῦ μβ' βι. ὅτι αἱ πουπιλλαρ . .[z]*) οὐκ ἀπὸ τοῦ χρέους ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἰτίας σκοπεῖται καὶ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντες συντρέχουσιν*[a]*), εἰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον εἰσὶ διάφοροι· λέγει δὲ καὶ βι. ν' τι. ιζ' διγ. ρδ', ἐὰν δύο ἀγωγαὶ προκεινται, ἡ μὲν ποσότητα μείζονα ἔχουσα*[b]*), ἡ δὲ ἀτιμοποιός*[c]*), εἰ δὲ αἱ δύο εἰσὶν ἀτιμοποιοὶ, κἂν διάφορον ἔχουσι ποσὸν, ἴσαι νομίζονται. ἡ δὲ περὶ ἀπαιτήσεως πρώτης καὶ δευτέρας προικὸς πς' νεαρὰ προτίμησιν δίδωσι τῇ τῷ χρόνῳ πρωτευούσῃ, τὸ αὐτὸ διορίζουσα καὶ ἐπὶ δύο δημοσίων ὀφλημάτων. ἡ νεαρὰ περὶ χρεῶν διαλαμβάνει ἐχόντων σιωπηρὰς ὑποθήκας καὶ προγενε[σίαν], τὰ δὲ λοιπὰ νόμιμα περσονάλ[ια] εἰσὶ, καὶ ἔστιν αὕτη διαφορά.*

σῆ. τὸν κανόνα ἐνταῦθα ἔχοντα ἐντελῶς, ὅτι ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων, οὐ περὶ τὴν προκάταρξιν, ἀλλὰ περὶ τὴν καταδίκην. σῆ. δὲ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον πανταχοῦ. σῆ. ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο προτι-

56. [*Cyr. l.* 9 §. 8]. Si iussu domini vel ignorante eo pecuniam mutuam acceperit eaque pecunia non sit in rem versa, si quidem iam pro eo solvit, deducit: sin minus, cautionem accipit ab eo, qui de peculio agit. Sed et si alteri ex creditoribus condemnatus sit vel alii solverit, deducit, si ab alio conveniatur.

57. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: condemnatus est*]. Hoc non ita est, si tantum lis contestata sit: nam in actione de peculio melior est conditio eius, qui prior condemnationem occupavit . . . . — — sicut Iavolenus mox addit.

58. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: in sequenti actione*]. Hoc est, si post condemnationem ab alio de peculio conventus est, deducere potest quod iudicati actione adversus se competente debet, neque vero, quod in specie iussus et fideiussoris dicitur, peculium quale est praestat, et cautionem accipit. Nimirum debitum ex iussu et ex fideiussione non solum ab initio propria voluntate suscepit, sed etiam peculium accepit, vel fideiussio et iussus accessiones sunt debiti principalis: [sed] debitum ex iudicati actione descendens . . . . solum quia non voluntate contractum est, sed etiam principale iam debitum eius extitit. Caeterum quod promiserit pro servo, rursus deducit, quia promittendo quasi principale debitum suscipere videtur, et deducit, licet etiam hoc debitum sponte susceperit, quod alii solvere promisit, ut Ulpianus dig. 11 [§. 1] huius tit. dicit.

59. *Enantioph.* [*ad l.* 10]. Lege lib. XLII tit. 1 dig. 19. 61. Nimirum dig. 19 dicit, occupantis conditionem meliorem esse, si pluribus ex eadem causa debeantur, sicut etiam fit in actione de peculio: dig. 61 autem, eum qui prior vicerit non praeferri ei, qui postea vicerit. Dicit etiam dig. 32 tit. 5 lib. XLII, privilegia non ex tempore aestimari, sed ex causa, et concurrere quae eiusdem causae sint, licet tempore diversa sint: dicit etiam lib. L tit. 17 dig. 104, si duae actiones sint, quarum altera summam maiorem habet, altera famosa est, [famosam actionem praeponi,] si vero utraque famosa sit, licet summam imparem habeant, pro paribus accipiuntur. Novella autem LXXXVI (XCI) *de exactione primae et secundae dotis* privilegium dat ei, quae tempore prior est, eademque definit in duobus debitis fiscalibus. [Sed] Novella de debitis tractat, quae tacitas hypothecas habent et privilegium, reliqui autem loci de personalibus privilegiis agunt, et in hoc differentia consistit.

60. [*Steph. ad l.* 10]. Nota hic regulam absolutam, in de peculio actione meliorem esse conditionem eius, qui occupavit, non circa litis contestationem, sed circa condemnationem. Nota id, quia ubique indistincte tra-

112) Cod. novum thema facit. Male.

v) Debebat *Gaium* nominare.

w) Sequentia aut perperam a me lecta aut corrupta esse existimo. Cf. infra schol. 63.

x) Forte *κἄν*.

y) Expl. fol. 18. 6. Inc. fol. 52. 59.

z) Sic Codex. Lege: *ὅτι τὰ πριβιλέγια — καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντα — διάφορα.*

a) Cod. *συντρέχειν.*

b) Cod. *ἔχουσιν.*

c) Adde: *προτιμᾶται ἡ ἀτιμοποιός.*

προτιμᾶται οὐχ ὁ[113]) πρῶτον ἐναγαγών, ἀλλ' ὁ πρῶτον τὴν ψῆφον ἀπενεγκάμενος· καὶ οὐχ ὑπεξαιρεῖται τὸ χρεωστούμενον τῷ προκινήσαντι.

qui prior egit, sed qui prior sententiam impetravit: nec deducitur, quod debetur ei qui prior egit.

ια'. Ulpi. Ἐὰν ἐναχθῇ ὁ δεσπότης τοῦ δούλου ἁμαρτήσαντος, δεῖ τὴν ἀποτίμησιν ὑπεξαιρεῖν, οὐ μὴν ἐὰν αὐτὸν ἐκδῷ.

XI. *Ulpi.* Si dominus ob noxam a servo datam conventus sit, aestimationem deducere debet, non autem si eum noxae dederit. *L. 11. pr. D. XV. 1.*

Καὶ ὅπερ ὁμολογήσῃ καταβάλλειν ὀνόματι τοῦ δούλου, καὶ ὅπερ ὁ δοῦλος ὁμολογήσῃ διδόναι τῷ δεσπότῃ ὑ[πὲρ] χρεώστου αὐτοῦ ἢ ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερωθῆναι καὶ ... ἐλευθερωθῆναι ὅπερ ὁ χρεώστης φυσικῶς γὰρ δοκεῖ ἐνδεβετ .... μεν .. τοῦ δεσπότου τὴν δε πεκουλίο· καὶ ὅπερ χρεώστην τοῦ δεσπότου ἀπῄ[τησεν], ὅτε μέντοι δεκτὸν ἡγήσεται. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ υἱοῦ.

Et quod nomine servi se soluturum promiserit, et quod servus domino praestare promiserit pro debitore eius, vel pro libertate .... — — ..... et quod a debitore domini exegit, si nimirum ratum habuerit. Idem est in filiofamilias. §. 1. 2.

Ἐὰν κινηθείσης τῆς περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς ὑπεξεῖλε, καὶ κινῇ ἕτερος τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν, εἰ μὲν ἐχώρισε τοῦ πεκουλίου τὸ ὑπεξαιρεθὲν ἐν τῇ πρώτῃ δίκῃ, οὐ ποιεῖ νῦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς[114]) ἄλλην ὑπεξαίρεσιν· εἰ δὲ μὴ ἐχώρισε, καὶ νῦν ὑπεξαιρεῖ, κἂν ἀπέθανεν ὁ δοῦλος, ὃν ὑπεξεῖλε μέν, οὐκ ἐχώρισε δέ.

Si mota de peculio actione deduxit et alius de peculio agit, si quidem quod in prima lite deduxit a peculio separavit, nunc in secunda lite aliam deductionem non facit: si vero non separavit, etiam nunc deducit, licet servus, quem deduxit sed non ademit, mortuus sit. §. 3. 4.

Ἐὰν χρεωστούμενος ε' νομίσματα ἐναχθῇ τοῦ πεκουλίου ὄντος δέκα νομίσματα καὶ παράσχῃ ε', [ὑπ]εξ[αιρῶν τὰ] χρεωστ[ούμενα] αὐτῷ πέντε, εἶτα παρ' ἑτέρου ἐνάγ[ηται] τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ [δέκα].

Si quis, quum ei deberentur quinque, de peculio, quod decem valeret, conventus quinque praestiterit, et quinque sibi debita deduxerit, deinde ab alio de peculio actione conveniatur, decem deducit. §. 5.

Ὁ δεσποτ ... ην αλλ .... τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ, οὐχ ὑπεξαιρεῖ. ὅθεν εἰ μετὰ

Dominus, qui aliunde quod sibi debetur [consequi potuit], non deducit. Proinde si cum peculio §. 6. 7.

μῶνται πάντων οἱ πριβιλεγιάτοι, πλὴν αὐτοῦ τοῦ δεσπότου, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ νβ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

ditur. Nota vero privilegiatos in de peculio actione omnibus praeferri, excepto ipso domino, ut discere est ex his, quae Paulus dig. 52 huius tit. ait.

ἀνων. ὁμοίως βι. ιδ τί. δ διγ. ς' καὶ τούτου τοῦ τί. νβ διγ. ἀνάγν. καὶ γ' [d]) διγ. τοῦ ἑξῆς τί. καὶ βι. θ'. τί. δ [διγ. ιδ'.]

61. *Anon.* [*ad l.* 10]. Similiter lib. XIV tit. 4 dig. 6 et huius tit. dig. 52 [pr.]. Lege etiam dig. 3 sequentis tit. et lib. IX tit. 4 dig. 14 [pr.]

κυρ. ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτι [νοξαλίως] ἐναχθεὶς δέδωκεν, οὐ μὴν εἰ τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν ἔδωκε. καὶ [ἐὰ]ν ἐπηρώτησε ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, , ... μ . ν .. ὑπὲρ δεβίτωρος ἢ ὑπὲρ ἐλευθερίας [ἐὰν ἐ]λευθερωθῇ, καὶ εἴτι δεβίτωρα τοῦ δεσπότου ἀπῄ[τησε, εἰ ῥατονα]βιτεύσει. τὸ αὐτὸ καὶ [ἐπὶ υἱοῦ ὑπεξουσίου.]

62. *Cyr.* [*l.* 11 *pr.* §. 1. 2]. Deducit etiam, si quid noxali iudicio conventus praestitit, non autem si servum noxae dedit. Et si pro servo promisit, [vel si servus promisit] pro debitore vel pro libertate, si quidem manumissus sit, et si quid a debitore domini exegit isque ratum habuerit. Idem etiam in filiofamilias obtinet.

στῆ. καὶ[e]) τοῦ ἐγγυησαμ[ένου καὶ τοῦ κε]λεύσαντος δεσπότου, ὅτι ἡ κέλευσις καὶ ἡ ἐγγύη [παρα]κολούθημά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ... οὐδέποτε πρωτότυπός ἐστιν αἰτία τὸ ὁμολογῆσαι καταβαλεῖν ὡς πρωτότυπον ὄφλημα περιΐσταται, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῆς ἐ . ν διουσ .. [f]) χρέος.

63. [*Steph. ad l.* 11 §. 3]. Nota domini qui fideiussit vel iussit, ... iussus et fideiussio accessio est debiti principalis ... non est causa principalis, si quis promittat solvere .. — — ....

κυρ. εἰ ὁ οἰκέτης μου ἔλαβε βικάριον νομισμάτων ε' καὶ χωρηγεῖ[g]) μοι ε' νομίσματα, εἰ μὲν [αὐτῷ] ἀφειλάμην τὸν βικάριον, ἐμοὶ κινδυνεύεται· εἰ δὲ μή, τῷ οἰκέτῃ, κἂν ἐπικτήσηται τι, ὑπεξαιρῶ τὰ ε' νομίσματα. ταὐτόν ἐστι, κἂν ε' νομίσματα ἐχρεώστει μοι, ὁ δὲ βικάριος ἦν ι' νομισμάτων, καὶ ἐναχθεὶς δε πεκουλίο κατέβαλον.

64. *Cyr.* [*l.* 11 §. 4. 5]. Si servus meus vicarium accepit V valentem, et mihi debet V, si quidem vicarium ei ademero, meo periculo est: sin minus, servi, et si quid postea acquisierit, V deduco. Idem est, si mihi V debebat, vicarius autem X dignus erat, et conventus de peculio solvi.

τουτέστιν εἰ ἔργῳ ὑπεξεῖλεν, οὐ δύναται ποιῆσαι δευτέραν ὑπεξαίρεσιν.

65. [*Steph. ad l.* 11 §. 4 *verb: ademisset*]. Hoc est si ipso facto deduxit, denuo deductionem facere non potest.

ἐπ[ώλησα] οἰκέτην μετὰ τοῦ πεκουλίου χρεωστοῦντά μοι· ἐνάγομαι δε πεκουλίο· εἶχε γὰρ αἱρετικὰ χρέα τὸ πεκούλιον, ἃ οὐκ ἐπώλησα, καὶ ἀπέβη νῦν ἡ αἵρεσις· οὐδὲν ὑπεξαιρῶ· ἔχω γὰρ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἰνδέβιτον καὶ ἐξ βενδίτο, εἰ ἤρκει τὸ πραθὲν πεκούλιον πρὸς τὸ χρέος. εἰ μέντοι ἀγοράσω τὸν οἰκέτην, ᾧ ἐδαπάνησα[h]), δύναμαι νῦν ἐναγόμενος ὑπεξελεῖν

66. [*Cyr. l.* 11 §. 7. 8]. Vendidi servum, qui mihi debebat, cum peculio: de peculio convenior: forte enim conditionalia debita in peculio erant, quae non distraxi, et conditio nunc extitit; nihil deduco: nam adversus emtorem condictionem indebiti habeo et ex vendito actionem, si peculium venditum debito sufficiebat. Si

113) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 39.

114) An δευτέρας;

d) Numerus incertae lectionis est. Forte δ', ut scribendum sit τοῦ μετὰ τὸν ἑξῆς τί. Sic intelligitur l. 4 D. *de in rem verso*; ut edidi, intelligitur l. 3 D. *quod cum eo.*

e) Haec corrupta esse nemo est, quin videat. Caeterum cf. schol. 58.

f) Lege: κουὸδ ἰούσσου.

g) Sic Cod. Lege χρεωστεῖ.

h) Malim ἐδάνεισα.

[τοῦ πεκουλίου πω]λήσει δοῦλον, οὐχ ὑπεξαιρεῖ ἐναγόμενος τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ. ἠδύνατο γὰρ παρα- [κατέχειν] .... κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ την π .... τὴν ἀπαιτοῦσαν τὰ .... σανιω τεμ . ω .... εἴγε τοιοῦτον ἦν ...... το πεκούλιον ὥστε πληρωθῆναι .... μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις χρεωσ.. .... θέντος ὑπεξαιρεῖ ....[115])

L. 11. §. 8. D. XV. 1. Ἐὰν ὁ χρεωστούμενος παρὰ δούλου ἀγοράσῃ αὐτὸν, ὑπεξαιρεῖ παρ' ἑτέρων ἐναγόμενος. ἕκαστος

μᾶλλον ἢ κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου, ὁπότε καὶ ἐξωτικὸς ἐπιλογὴν ἔχει, εἴτε κατ' ἐμοῦ εἴτε κατὰ τοῦ πράτου ἐθέλει κινῆσαι.

στεφ. Θεμάτισον τὸ φαινόμενον μόνον πεκούλιον πεπρακότα μετὰ του οἰκέτου τὸν τουτου δεσπότην κατέχειν παρ' αὐτῷ τὸ αἱρετ[ικὸν] χ[ρέος]. εἰ μὴ γὰρ θεματίσῃς .... [πεκου]λίου, οὔτε ἐνάγεται δε πεκουλίο, ὡς μανθάνεις ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ.

ἀνων. προλήψει γὰρ οὐχ ἕπεται τὸ πεκούλιον τῷ πιπρασκομένῳ δούλῳ, ὡς βι. ιη' τι. α' διγ. κθ'.

τεθεμάτισται γὰρ καὶ αὐτος ὀφειλόμενος ....ι ... μειοῖ τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, ἐπειδὴ ὁ δεσπότης δοκεῖ προλαμβάνειν καὶ κιν·κα· καταβάλλ .... γὰρ ουτε ἠδύνατο λέγ .... ἀγοραστὴν ὅτι ἐκ τοῦ πεκουλίου ..... λ.. εν αιρετοις ενο .... σθαι τῶν ὀφειλομένων σοι παρακατασχὼν γὰρ δοκεῖ προλαμβάνειν (?) πεκ (?) αλλ ... πεκουλιαρ .. νερεδιτιρ ... δεσποτ (?) .... καταβάλῃ ἑαυτῷ ἄπειλον[i]) ὅτι .... φαινομεν .. τὴν ... πεκουλ.. δοκεῖς ποιουμεν .. τὴν καταβολὴν ἑαυτῷ.

δε πεκουλίο μέντοι κινεῖν κατὰ τοῦ ἠγορακότος οὐ δύναται· οὐδεὶς γὰρ ἰσχηκὼς παρακατάσχεσιν δύναται κινεῖν δε πεκουλίο κατὰ τοῦ μετ' αὐτὸν κτησαμένου τὸν οἰκέτην, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ γάιος ἐν τῷ κζ' διγ. φησί. λέγει [γὰρ] τὸν πράτην μὴ δύνασθαι κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κινεῖν δε πεκουλίο ὑπὲρ ὧν ἐπώλησ.... — — μετὰ τοῦ πεκουλίου πεπρακὼς τὸν δοῦλον. εἰ γὰρ ἰδίᾳ μὲν τὸν δοῦλον, ἰδίᾳ δὲ τὸ πεκούλιον συνεφώνησε, ἠδύνατο κινεῖν καὶ ἰνδέβιτον. [οὕ]τω εἰπέ, ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ λβ' λγ' [λδ' λε'] διγ.

ταύτας γὰρ ἔχουσι τὰς ἀγωγὰς οἱ πράται ἐφ' οἷς .... πεπ[ρα]μεν .. δεδώκασι τοῖς ἀγορασταῖς, ὡς βι. ιβ' τι. ... διγ. ... καὶ τι. ζ' διγ. β'. ὅτι τα ἰνδεβίτως καταβαλλόμενα καὶ μα .... δι' αὐτοῦ ἀπαιτοῦνται καὶ .. τε .. ἰνδέβιτ .... καὶ μὴ ὑπεξεῖλε ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως .... τοῦ πεκουλίου.

π.. .... οὐ δύναται ὑπεξελεῖν αυ τ ... . πεκουλ.. τοῦ .... τῷ καιρῷ τῆς προκαταρξεως προσέχομεν, ὡς βι. γ' τι. ε' διγ. λβ' καὶ βι. δ' τι. γ' διγ. λδ' φησί ε .... ἕπεται .... τοῦ βονα φίδε νομέως τῷ καιρῷ τῆς ψήφου, ὡς βι. [ε'] τι. γ' διγ. λς' .... πεκουλ .... καὶ βι. κγ' τι. γ' διγ. με' θέ. ε'. εἴτε[k]) τὰς ὀπέρας τούτου ἐμίσθωσεν αὐτῷ ὁ σουσουφρουκτουάριος .... αντι .... κατα τοῦ δεσπότου μετὰ ὑπεξαίρεσιν τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου ἐν τῷ κα' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ ξβ' θέμ ... [ὅτι ὁ σουσουφρουκτουάριος] οὐκ ἰσχυρῶς τοῦ δούλου τὰς ἰδίας ὀπέρας μισθοῖν οὔτε τῷ BONA FIDE δουλεύοντι.[l])

ἀνων. ὁ δὲ πράτης οὐ κινεῖ αὐτὴν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς διγ. κζ'.

εἰ καὶ τὰ μάλιστά φησιν ὁ ἀγοραστὴς δύναται κατὰ τοῦ πράτου κινεῖν δε πεκουλίο ἴντρα ἄννουμ μέντοι λογίζεται[m]),

servum vendat, de peculio actione conventus non deducit: poterat enim retinere — — — — — — — —.

Si is, cui a servo debebatur, eum emerit, deducit, si ab aliis conveniatur. Quilibet enim licentiam

vero servum cui credideram, emerim, nunc conventus magis deducere possum quam venditorem convenire, quum etiam extraneus electionem habeat, mecum an cum venditore agere velit.

67. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. Finge dominum duntaxat id peculium, quod appareret, cum servo vendidisse, debitum autem conditionale retinuisse. Nisi enim ponas [eum retinuisse quid ex] peculio, omnino non convenitur de peculio, ut infra in hoc dig. disces.

68. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 7]. Ex praesumtione enim peculium servum venditum non sequitur, ut lib. XVIII tit. 1 dig. 29.

69. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. Nam positum est, etiam ipsum debere .... minuere servi peculium, quoniam dominus praevenisse creditur et — — — — — — — — — —

70. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. De peculio vero adversus emtorem agere non potest: nemo enim, qui retinere potuit, de peculio convenire potest eum, qui post ipsum servum acquisivit, ut discere est ex his, quae Gaius dig. 27 [§. 4] dicit. Ait enim, venditorem non posse adversus emtorem de peculio agere ob ea, quae .... — — si cum peculio servum vendidit. Quodsi seorsum de servo, seorsum de peculio contraxit, etiam indebiti condictione agere potuit. Sic statue, ne tibi contrarium sit dig. 32, 33, 34, 35.

71. [*Anon. ad l.* 11 §. 7]. Has enim actiones venditores habent ob ea, quae .... emtoribus tradiderunt, ut lib. XII tit... dig... et tit. 7 dig. 2, indebite soluta — — .. et non deduxit tempore venditi peculii ....

72. [*Anon. ad l.* 11 §. 7]. .... non potest deducere .... tempus litis contestatae spectamus, ut lib. III tit. 5 dig. 32 (37 pr.) et lib. IV tit. 3 dig. 34 (?) dicit .... bonae fidei possessoris tempus rei iudicatae, ut lib. V tit. 3 dig 36 .... et lib. XXIII tit. 3 dig. 45 them. 5 || || ||

73. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 8]. Venditor autem adversus emtorem eam non habet, ut dig. 27 [§. 4].

74. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: posse*]. Licet vel maxime ait, emtor adversus venditorem de peculio in-

115) Expl. fol. 52. 59. Inc. fol. 45. 38.

i) Forte ἄδηλον i. e. πρόδηλον.

k) Tota haec παραγραφή, maxime autem quae abhinc sequuntur, quid hoc loco sibi velint, equidem divinare non possum. Quae in fine corrupte leguntur, ea infra schol. 127 et 151 bis repetita sunt.

l) Expl. fol. 52. 59. Inc. fol. 45. 38.

m) Hoc verbum delendum est: nisi forte scribendum sit: μετὰ τὴν ἐποίησιν λογιζόμενον.

γὰρ ἄδειαν ἔχει κινεῖν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἢ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἢ[116]) τοῦ πράτου· καὶ οἱ λοιποὶ δανεισταὶ κινοῦσι κατὰ τοῦ πράτου, ἐὰν ᾖ πεκούλιον.

Ὥσπερ εἰς ὁλόκληρον ἕκαστος τῶν δεσποτῶν ἐνάγεται, οὕτως ἐναγόμενος ὑπεξαιρεῖ τῷ αὐτῷ καὶ τῷ κοινωνῷ χρεωστούμενον.

[ιβ'.] Καὶ ὁ μὴ ἔχων γὰρ πεκούλιον ἐνάγεται.

habet de peculio sive adversus emtorem sive adversus venditorem agendi: et reliqui creditores adversus venditorem agunt, si peculium sit.

Quemadmodum in solidum alteruter ex dominis conventur, ita etiam conventus deducit, quod sibi et socio debetur. L. 11. §. 9. D. XV. 1.

XII. Nam etiam qui peculium non habet convenitur. L. 12. D. eod.

ὅμως ὑπεξαιρεῖ τὸ ἐπικτηθὲν παρ' αὐτοῦ πεκούλιον, ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ καταβαλών· τοῦτο γὰρ ὁ γάϊος ἐν τῷ κζ' διγ. φησίν.

σῆ. ὅ[τι] τοῦ οἰκέτου πραθέντος ἐπιλογὴν ὁ πεκουλιάριος ἔχει δανειστὴς, εἴτε κατὰ τοῦ πράτου βούλεται ἴντρα ἄννουμ δηλονότι τὴν δε πεκουλίο κινεῖν, εἴτε κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ περπετούως· κινήσας δὲ καθ' ἑτέρου καὶ μὴ ἀποπληρωθεὶς δύναται κατὰ τοῦ ἄλλου ῥεσκισσορίαν κινεῖν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ λβ' διγ. φησὶ τοῦ παρόντος τι. ὅπερ καὶ ἀνάγν. καὶ τοῦτο δὲ ἴσθι, ὅτι οὐτίλιός ἐστιν ὁ κατὰ τοῦ πράτου ἐνιαυτὸς, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς τι. μανθάνεις.

σῆ. ὅτι τότε ὁ πράτης ἐνάγεται δε πεκουλίο ἴντρα ἄννουμ δηλαδὴ, ὅταν ἐστὶ πεκούλιον· εἰ γὰρ δέδωκε τοῦτο τῷ ἀγοραστῇ, οὐκ ἐνάγεται, οὐδὲ εἰ[n]) δοκεῖ τὸ τίμημα λαβεῖν τοῦ πεκουλίου, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ τέλει τοῦ λβ' διγ. φησίν. ἕτερόν ἐστιν, ἔνθα ἰδικῶς καὶ αὐτοῦ τοῦ πεκουλίου τὸ τίμημα ἔλαβεν, ὡς ὁ ἰαβολῖνος ἐν τῷ λγ' διγ. φησίν.

κυρ. ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ οἰκέτου ἐναγόμενος καὶ ὃ χρεωστεῖ τῷ κοινωνῷ ὑπεξαιρῶ· εἰς τέλειον γὰρ ἐνάγομαι, κἂν μὴ ἔχῃ παρ' ἐμοὶ πεκούλιον. ἐπὶ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ, ἢ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ προπριεταρίου, ἢ δεσπότου καὶ βόνα φίδε ἀγοραστοῦ, ἢ ἐπὶ συγκληρονόμων, ὅτι οἰκέτης πούρως ἠλευθερώθη ἢ ζῶντος τοῦ τεστάτορος ἀπέθανεν[o]).

σῆ. ὅτι ἕκαστος τῶν κοινωνῶν ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ [πεκουλίου] .... ταύτης τῆς ἀγωγῆς, ὡς ὁ σκαιβόλας ἐν τῷ να'[p]) διγ. τοῦ παρόντος τι. φησίν.

τότε δὲ ἐνάγεται, ὅταν ὄντος πεκουλίου κοινωνοὶ ὦσιν ἐπ' αὐτῷ [τῷ] ὄντι πεκουλίῳ· τοῦτο γὰρ ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιε'[q]) διγ. φησίν. ἀνάγν. πάντως τὰς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. παραγραφάς.

τοῦ ἐναντιοφ. ὑπόθου ἐνταῦθα ὅτι κοινὸν μὲν ἦν τὸ πεκούλιον, παρὰ δὲ ἑνὶ τῶν κοινωνῶν σωματικῶς ἀπέκειτο. εἰ γὰρ παρὰ τῷ ἑνὶ μόνῳ[r]) εἶχε τὸ πεκούλιον ἢ παρὰ τοῖς δύο κεχωρισμένον, ὁ ἕτερος ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου οὐκ ἐνήγετο, ὡς διγ. ιε'.[s]) ἀνάγν. καὶ τὸ να'.

κἂν γὰρ μὴ ἦν πεκούλιον παρ' αὐτῷ, ἐνάγεται εἰς τὸ ἐκχωρῆσαι κατὰ τοῦ κοινωνοῦ τὰς ἀγωγὰς, ὡς ὁ κέλσος[t]) ἐν τῷ νβ' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησί. καὶ μὴ θαυμάσῃς. ἐπὶ πολλῶν γὰρ θεμάτων συμβαίνει τινὰ διὰ τοῦτο μόνον κατέχεσθαί τινι ἢ καὶ ἐνάγεσθαι, ἐπειδὴ ἔχει καθ' ἑτέρου τινὸς ἀγωγὴν, καὶ τὸ ἐναντίον διὰ τοῦτο μόνον ἔχειν ἀγωγὴν, ἐπειδὴ κατέχεται. σῆ. οὖν αὐτό· πολλὰ γὰρ συμβάλλεταί σοι καὶ πολλὰ διευλυτοῖ καὶ μάλιστα τὰ εἰρημένα περὶ πουπίλλων ἐναγομένων ἀπὸ δόλου τοῦ ἐπιτρόπου περὶ τὰ μέσα τοῦ κα' διγ. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ παρόντος τι. ἔνθα φησὶν ὁ οὐλπιανὸς μὴ ἐνάγεσθαι τὸν κοινωνὸν ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου. εἰ μὲν γὰρ διῃρέθη τὸ πεκούλιον, τότε χώραν ἔχει τὸ εἰρημένον ἐκεῖσε τῷ οὐλπιανῷ, καὶ οὐκ ἐνάγεται θάτερος τῶν κοινωνῶν ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου· εἰ δὲ μὴ διῃρέθη[u]) τὸ πεκούλιον, ἢ διὰ τὸ μὴ τοῦτο βουληθῆναι τοὺς κοινωνοὺς ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι πεκούλιον παρὰ θατέρῳ τῶν κοινωνῶν, καὶ τότε [ὁ] μὴ ἔχων πεκούλιον ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος[v]) παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου κατὰ τὸ εἰρημένον ἐνταῦθα. πῶς δὲ συμβαίνει

tra annum nimirum agere potest, tamen deducit peculium apud se acquisitum, quasi sibi ipse solvens; hoc enim Gaius dig. 27 (§. 6) dicit.

75. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: potest eligere*]. Nota: servo vendito creditor peculiaris electionem habet, utrum adversus venditorem intra annum nimirum agere velit, an adversus emtorem perpetuo: si vero cum alterutro egerit neque ei satisfactum sit, adversus alterum rescissoriam actionem intendere potest, ut Ulpianus dig. 32 huius tit. dicit, quod legas. Sed et hoc scias, annum adversus venditorem utilem esse, ut tit. sequenti discis.

76. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: esse in peculio*]. Nota tunc venditorem intra annum nimirum de peculio conveniri, si peculium habeat: etenim si id emtori dederit, non convenitur, nec pretium peculii accepisse videtur, ut Ulpianus dig. 32 huius tit. dicit. Aliud est, si specialiter etiam peculii pretium accipit, ut Iavolenus dig. 33 dicit.

77. *Cyr.* [*l.* 11 §. 9 *l.* 12. 13. 14]. Si ob communem servum convenior, etiam id deduco, quod socio debet: in solidum enim convenior, licet peculium penes me non habeat. In venditore et emtore, vel usufructuario et proprietario, vel domino et bona fide emtore, vel pluribus heredibus, si servus pure manumissus sit vel vivo testatore mortuus sit, ...

78. [*Steph. ad l.* 11 §. 9 *verb: in solidum*]. Nota unumquemque ex sociis in solidum conveniri, etiam eius peculii nomine, quod penes socium est, ... hac actione, ut Scaevola dig. 51 huius tit. dicit.

79. [*Steph. ad l.* 12 *verb: agi potest*]. Scilicet tunc convenitur, si quum peculium sit, socii sint in hoc ipso peculio: hoc enim Ulpianus dig. 15 dicit. Lege omnino annotationes sequenti dig. adscriptas.

80. *Enantioph.* [*ad l.* 12]. Finge hic, peculium quidem commune fuisse, sed alterum ex sociis corporaliter id detinuisse. Nam si apud alterum tantum peculium habuisset, vel apud utrumque separatum, alter alterius nomine non conveniretur, ut dig. 15. Lege etiam dig. 51.

81. [*Steph. ad l.* 12 *verb: peculium non est*]. Nam licet non sit peculium penes eum, convenitur tamen, ut actiones adversus socium praestet, ut Celsus dig. 52 (51) huius tit. dicit. Et ne mireris. Multis enim casibus evenit, ut quis ideo obligatus sit et conveniatur, quia actionem in alium habet, et vice versa ut ideo actionem habeat, quia ipse tenetur. Igitur nota hoc: multum enim prodest et multa explicat, et praesertim ea, quae de pupillis ob dolum tutoris conveniendis dig. 21 medio traduntur. Nec tibi adversetur, quod dicitur dig. 15 huius tituli, ubi Ulpianus ait socium non conveniri ob peculium, quod apud socium est. Nam si peculium separatum est, tunc locum habet quod ibi Ulpianus dicit, et neuter ex sociis ob peculium, quod apud socium est, convenitur: sin autem peculium non est separatum sive quod socii id noluerint sive quod apud alterum peculium non sit, tunc etiam qui peculium non habet, ob peculium, quod apud socium est, convenitur secundum id, quod hoc loco dictum est.

116) Legerim ἢ κατά.

n) Particulam εἰ dele.
o) Cod. videbatur habere ἀπέδραμεν. In fine nonnulla exciderunt, licet in Cod. vestigium lacunae non appareat.
p) Cod. α'.
q) Cod. ε'.
r) Cod. μόνον.
s) Cod. ε'.
t) Lege: σκαιβόλας.
u) Cod. ᾑρέθη.
v) Cod. τοῦ μὴ ὄντος.

L. 13. D. XV. 1. [ιγ'.] Ἐπὶ δὲ [πράτου καὶ ἀγο]ραστοῦ, καὶ τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος καὶ τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος, καὶ δεσπότου καὶ καλῇ πίστει νομέως, καὶ τῶν ἄλλων τῶν μὴ ὄντων κοινωνῶν, οὐχ ὑπεξαιρεῖ ὁ ἐναγόμενος τὸ ἑτέρῳ χρεωστούμενον.

XIII. Sed in venditore et emtore, fructuario et proprietario, domino et bonae fidei possessore, et caeteris qui non sunt socii, qui convenitur non deducit id, quod alteri debetur.

L. 14. D. eod. ιδ'. Καὶ τοῦ δούλου χωρὶς αἱρέσεως ἐν διαθήκῃ ἐλευθερουμένου κινεῖται μὲν ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κατὰ πάντων τῶν κληρονόμων· οὐδεὶς δὲ πλέον τοῦ ἰδίου χρέους ὑπεξαιρεῖ· καὶ ὅτε γὰρ τοῦ δούλου τελευτήσαντος ἐπὶ πολλοῖς ἀποθάνῃ κληρονόμοις εἴσω ἐνιαυτοῦ ὁ δεσπότης, διαιρεῖται καὶ ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ καὶ ἡ ὑπεξαίρεσις.

XIV. Et si servus pure testamento manumissus est, agitur quidem de peculio cum omnibus heredibus: nec tamen quisquam amplius quam quod ipsi debetur deducit. Nam et si mortuo servo intra annum dominus pluribus heredibus relictis decesserit, scinditur tam de peculio actio quam deductio.

παρ' ἑνὶ μὲν τῶν κοινωνῶν εἶναι πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἄλλῳ μὴ εἶναι, διὰ πολλῶν θεματίζει τῶν τρόπων ὁ αὐτὸς ἰουλιανὸς ἐν τῷ ις' διγ. οὐ πρὸς τὸ εἰρημένον τῷ οὐλπιανῷ ἐν τῷ ιε'. διγ. ἀλλὰ πρὸς τὸ εἰρημένον αὐτῷ κατὰ τὸ παρὸν διγ. εἰπὼν γὰρ ἐνάγεσθαι θάτερον τῶν κοινωνῶν, κἂν μὴ ἔστι πεκούλιον παρ' αὐτῷ, εἰκότως ἀπαριθμεῖται θέματα, δι' ὧν παρίστησι, πότε συμβαίνει παρὰ μὲν τῷ ἑνὶ τῶν κοινωνῶν εἶναι πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἄλλῳ μὴ εἶναι. καὶ μὴ δόξῃ τοῦτο ἐναντιοῦσθαι τῷ κειμένῳ πρὸς τῷ τέλει τοῦ κζ διγ. λέγει γὰρ ὁ γάϊος ἐκεῖσε, τὸν κοινωνὸν ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου w), εἰ δὲ μὴ ἔστι παρ' ἐκείνῳ πεκούλιον, μὴ δύνασθαι τὸν καταβαλόντα κινεῖν, ἐπειδὴ μήτε νομίζεται αὐτὸν ἐλευθερῶσαι χρέους τινός. οὔτε γὰρ διὰ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἐνάγεται ὁ κοινωνὸς μὴ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου· ἐνάγεται γάρ, ἐνταῦθά φησιν ὁ οὐλπιανός x)· ἀλλ' ὅτι y) ἐναγόμενος οὐκ ἠναγκάζετό τινα καταβαλεῖν τῷ πεκουλιαρίῳ κρεδίτωρι, ἀλλ' ἤρκει z) ἐκχωρῆσαι αὐτῷ ἣν ἔχει κατὰ τοῦ κοινωνοῦ ἀγωγήν. ὥστε ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὁ γάϊος οὐκ εἶπε διὰ τοῦτο a) μὴ δύνασθαι τὸν κοινωνὸν καταβαλόντα ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου κινεῖν κατὰ τοῦ κοινωνοῦ παρ' ᾧ μὴ ἔστι πεκούλιον, ἐπειδὴ μὴ ἠλευθέρωσεν αὐτὸν τῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ αὐτὸν ἐλευθερῶσαι b). καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν κοινωνῶν. ἐπὶ μέντοι τῶν συγκληρονόμων ἕκαστος πρὸ πάρτε ἤτοι εἰς μόνον τὸ ὂν παρ' αὐτῷ πεκούλιον καταδικάζεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ λβ' c) διγ. φησί. μὴ οὖν συναρπαγῇς ἐκ τῆς ἐγειρομένης ἀντιδιαστολῆς ἐν τῷ ιδ' διγ.

Quomodo autem eveniat, ut apud alterum ex sociis peculium sit, apud alterum vero non, multis modis idem Iulianus dig. 16 effinxit, non secundum id, quod Ulpianus dixit dig. 15, sed secundum id, quod ipse in hoc dig. tradidit. Nam quum dixerit, alterutrum socium conveniri, licet peculium non sit penes eum, convenienter casus enumerat, quibus ostendit, quando eveniat, ut apud alterum ex sociis peculium sit, apud alterum vero non sit. Nec videatur tibi hoc contrarium esse ei, quod in fine dig. 27 dicitur. Ibi scilicet Gaius dicit, socium, qui supra modum peculii, quod penes se habeat, [solverit, socium, qui et ipse peculium habeat, convenire posse,] si vero peculium apud illum non sit, eum, qui solverit, agere non posse, quia illum non intelligatur aere alieno liberasse. Neque enim propterea significat, socium, penes quem non sit peculium, non conveniri: convenitur enim, ut hoc loco Ulpianus dicit; sed significat eum, si conventus esset, non cogendum fuisse ut creditori peculiari aliquid solveret, sed tantum, ut illi actione sibi competente cederet. Itaque Gaius non ideo dixit socium, qui supra modum peculii penes se constituti solverit, adversus socium, penes quem peculium non sit, agere non posse, quasi eum non liberaverit actione [de peculio], sed quia non intelligitur eum [aere alieno] liberasse. Et haec quidem de sociis. Si vero plures heredes sint, unusquisque pro parte sive quatenus penes ipsum peculium est condemnatur, ut Ulpianus dig. 32 [pr.] dicit. Itaque ne turberis his, quae dig. 14 opponuntur.

σῆ. ὅτι οὔτε ὁ ἀγοραστὴς ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο δύναται δεδουκτεύειν τὸ τῷ πράτῃ κεχρεωστημένον, οὔτε ὁ πράτης ἐναγόμενος δύναται δεδουκτεύειν τὸ τῷ ἀγοραστῇ ὀφειλόμενον. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίου d), καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ἐναγομένων ὡς κοινωνῶν ὑπὲρ ἑτέρων τινῶν μὴ ὄντων αὐτῶν κοινωνῶν. ἐνάγεται μὲν καὶ οὐσουφρουκτουάριος παρ' αὐτῷ [ὄντος] πεκουλίου, κἂν μὴ ἐκ τῶν προσπορίζομένων αὐτῷ τὸ πρὸς τὸν οἰ[κέτην] συνάλλαγμα [γέγονε], ... ὁ προ .... ἐναγομεν .. καὶ μὴ δυνηθ .. ποιῆσαι τὸ ἱκανόν. ἡνίκα γὰρ ὁ οἰκέτης ἐπὶ τοῖς μὴ προσπορίζομένοις τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ συναλλάξει, δεῖ τὸν πεκουλιάριον δανειστὴν πρῶτον κατὰ τοῦ προπριεταρίου κινεῖν, καὶ εἰ μὴ δυνηθῇ λαβεῖν e) τὸ ἱκανόν, τότε κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κινεῖν· ὅπερ καὶ ἐπὶ βόνα φίδε νομέων f) φαμέν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιθ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

82. [*Steph. ad l. 13*]. Nota nec emtorem, si de peculio conveniatur, deducere posse quod venditori debitum sit, nec venditorem, si conveniatur, deducere posse quod emtori debitum sit. Idem est in usufructuario [et proprietario], et simpliciter in omnibus, qui tamquam socii pro aliis conveniuntur, si non sint socii. Nempe convenitur etiam usufructuarius, si peculium penes eum sit, licet non de his, quae ei acquiruntur, cum servo contractum sit, [si prius proprietarius conventus sit] et satisfacere non potuerit. Si enim servus in his, quae usufructuario non acquiruntur, contraxerit, creditorem peculiarem prius adversus proprietarium agere oportet, et si ei satis non fiat, tunc adversus usufructuarium agere: quod etiam in bonae fidei possessoribus dicimus, ut Ulpianus dig. 19 [§. 1] huius tit. tradit.

ἀνων. σῆ. ὅτι οἱ συγκληρονόμοι οὐκ εἰσὶ κοινωνοί. ἀνάγν. βι. κδ' τί. β' διγ. λβ'.

83. *Anon.* [*ad l. 14*]. Nota coheredes non esse socios. Lege lib. XXIV tit. 2 dig. 32 (?).

στεφ. ἀνάγν. πάντως τὸ β' τοῦ λ' διγ. θέμα· μανθάνεις γὰρ ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ὁ μερικὸς κληρονόμος ἀδιαστίκτως [περὶ τοῦ ὄντος] παρ' αὐτῷ πεκουλίου ἐνάγεται. τὸ οὖν εἰρημένον ἐνταῦθα μὴ δέξῃ κατὰ διάστιξιν, εἰδὼς ὅτι ὁ μερικὸς κληρονόμος ἀεὶ περὶ μόνου τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου ἐνάγεται· τοῦτο γὰρ ὡς εἶπον ἐν τῷ β' θέ. τοῦ λ' διγ. φησὶν ὁ οὐλπιανός.

84. [*Steph. ad l. 14*]. Lege omnino them. 2 [§. 1] dig. 30, ex quo discis, ex parte heredem indistincte de peculio, quod penes ipsum est, conveniri. Ex eo igitur, quod hoc loco traditur, ne distinctionem inducas, sed scias, ex parte heredem semper de eo duntaxat peculio, quod penes ipsum est, conveniri: hoc enim, ut dixi, Ulpianus dig. 30 them. 2 [§. 1] ait.

---

w) Excidisse quaedam manifestum est. Forte supplendum: καταβάλλοντα δύνασθαι κινεῖν κατὰ τοῦ κοινωνοῦ, παρ' ᾧ ἐστὶ πεκούλιον.
x) Lege ἰουλιανός.
y) Cod. ὅτε.
z) Cod. videbatur habere: ἢ ἄρα.

a) Cod. τό.
b) Omnino aliquid addendum, puta: χρέους τινός.
c) Cod. λζ'.
d) Adde καὶ προπριεταρίου.
e) Cod. κινεῖν.
f) Cod. νομὴν κινεῖν.

ιε'. Ulpi. *Καὶ ἐπὶ δύο τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἐχόντων καὶ δύο καλῇ πίστει νομέων οὐχ ὑπεξαιρεῖ ὁ εἷς τὸ τῷ ἑτέρῳ χρεωστούμενον. [τὸ] αὐτ[ὸ ἐπὶ κοι]νωνῶν*[117]*, ἐὰν κεχωρισμένα τὰ πεκούλια ἔχωσιν, ὥστε μὴ ἐνάγεσθαι τὸν ἕνα ὀνόματι τοῦ ἄλλου πεκουλίου· εἰ δὲ κοινόν ἐστιν, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγονται καὶ ὑπεξαιρεῖται τὸ κεχρεωστημένον*[118]*) ἑκατέρῳ.*[119])

ις'. Ulpi.[120]) *Ἔσθ' ὅτε τοῦ κοινοῦ δούλου μόνον εἷς τῶν δεσποτῶν ἔχει τὸ πεκούλιον, ὡς ἔνθα πωλήσει ὁ εἷς τὸ ἴδιον*[121]*) μέρος χωρὶς τοῦ πεκουλίου, ἢ ὁ εἷς παράσχῃ πράγματα ἐπὶ τῷ τὴν δεσποτείαν μένειν παρ' αὐτῷ καὶ τὴν διοίκησιν ἔχειν τὸν δοῦλον, ἢ ὁ εἷς ἀφεῖλεν, ἢ παρεχώρησε μὲν ὁ δεσπότης αὐτῷ εἰς πεκούλιον, ἀλλ' ἐν χρέεσιν.*

ιζ'. Ulpi. *Ὁ δοῦλος τοῦ δούλου καὶ τὸ πεκούλιον εἰσὶ τοῦ πρώτου δούλου. τὸ χρεωστούμενον οὖν τῷ δεσπότῃ παρὰ τοῦ πρώτου δούλου ὑπεξαιρεῖται καὶ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου [τοῦ δούλου]*[122]*). ὅπερ*

XV. *Ulpi.* Et in duobus fructuariis et duobus bona fide possessoribus alter non deducit, quod alteri debetur. Idem est in sociis, si separata peculia habeant, ut alter alterius peculii nomine non conveniatur: si vero commune est, in solidum conveniuntur et deducitur quod utrique debetur. *L.* 15. *D.* XV. 1.

XVI. [*Iuli.*] Interdum servi communis peculium tantum alter ex dominis habet, veluti si quis partem suam absque peculio vendiderit, vel alter res aliquas dederit hac mente, ut dominium apud ipsum remaneret et servus administrationem haberet, vel alter ademerit, vel concesserit quidem ei dominus in peculium, sed in nominibus. *L.* 16. *D. eod.*

XVII. *Ulpi.* Vicarius et peculium sunt ordinarii. Quod igitur domino debetur ab ordinario, ex vicarii quoque peculio deducitur. Quod a vicario debetur, non deducitur ex ordinarii, sed ex ipsius *L.* 17. *D. eod.*

κυρ. .... ερας ἐστιν καὶ οἱ .... ὡς βόνα φίδε νομεῖς ἢ οὐσουφρουκτουάριοι· οὗτοι γὰρ οὐκ εἰσὶ κοινωνοί. ἐπὶ τούτοις ἔχω τοιοαντ[g]*) ... ον τῶν πεκουλίων, ἵνα μηδεὶς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου ἐνάγηται. συμβαίνει δὲ τοῦ ἐπικοίνου οἰκέτου*[h]*) πεκούλιον ἑνὶ τῶν δεσποτῶν ἀνήκειν, ὅτι ὁ ἕτερος τὸ μέρος τοῦ οἰκέτου ἐπώλησε, ἢ διοίκησιν μόνον αὐτῷ ἐπέτρεψε οὐ μὴν καὶ δεσπότην τῶν πραγμάτων ἐποίησεν, ἢ ἀφείλετο [τὸ] πεκούλιον, ἢ*[i]*) ἐν ἀγωγαῖς ἦν τὸ πεκούλιον.*

θὲς γὰρ ὅτι οὐ ψυχῇ κοινωνοῦντος ἐπέτρεψεν ἔχειν τῷ οἰκέτῃ πεκούλιον, ἢ καὶ κοινὸν ὂν ἐξ ἀρχῆς τὸ πεκούλιον μετὰ ταῦτα διῃρέθη. ση. ὅτι ἐσθότε μέν τι καὶ[k]*) συμβαίνει τὸν οἰκέτην, μὴ εἶναι δὲ ἐπίκοινον τὸ πεκούλιον (τοὺς δὲ θεματισμοὺς ὁ οὐλπιανὸς*[l]*) ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησί), καὶ ὅτι τοῦ πεκουλίου διῃρημένου ὁ κοινωνὸς οὐκ ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου.*

ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ ια' διγ. καὶ τὸ ιβ' καὶ τὸ τέλος τοῦ κζ' καὶ τὸ κη' καὶ τὸ να'.

εἰ γὰρ ὁ δεσπότης ἐχαρίσατο τὸ γραμματεῖον τῷ οἰκέτῃ ἔχειν ἐν πεκουλίῳ, μήπω τῶν γραμμάτων ἀπαιτηθέντων οὐ δύναται πεκούλιον ἔχειν ὁ οἰκέτης, καθ' ὃ μὴ δύναται[m]*) ταῦτα οἰκέτης ὢν ἀπαιτεῖν. ἕτερόν ἐστιν, εἰ αὐτὸς ὁ οἰκέτης δανείσας τισὶν ἔλαβε παρ' αὐτῶν γραμματεῖα· ταῦτα γὰρ ἔχει ἐν πεκουλίῳ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ζ' διγ. τοῦ παρόντος τί.*

ἀνων. οὔτε γὰρ δύναται τούτοις κεχρῆσθαι ὡς μὴ δυνάμενος ἀπαιτεῖν, ὡς διγ. μζ'. ἀμέλει ἐὰν σὺν τῷ πεκουλίῳ ἐλευθερωθῇ, οὐ κινεῖ τὰς πεκουλιαρίας ἀγωγάς, εἰ μὴ ἐκχωρηθῇ αὐτάς, ὡς διγ. νγ' [καὶ βι. λγ'] τί. η' διγ. ε' καὶ ιθ' θέ. β'.

ἐὰν ὁ ὀρδινάριος οἰκέτης μου χρεωστῇ μοι, εἴτε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐναχθῶ δε πεκουλίῳ εἴτε ὑπὲρ τοῦ βικαρίου, ὑπεξαιρῶ τὸ χρέος. εἰ δὲ ὁ βικάριος χρεωστεῖ μοι ἢ τῷ ὀρδιναρίῳ, ὅτε ὑπὲρ τοῦ βικαρίου ἐνάγομαι, καὶ μόνον τοῦτο ὑπεξαιρῶ. εἰ δέ τι ὁ ὀρδινάριος χρεωστεῖ τῷ βικαρίῳ, τοῦ[το εἰ] ὑπὲρ[n]*) τοῦ ὀρδιναρίου ἐνάγομαι, οὐχ ὑπεξαιρῶ· εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ βικαρίου, καὶ τοῦτο ἀπαιτῶ. εἰ δὲ τῷ ὀρδιναρίῳ*[o]*) ληγατεύσω τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, οὐχ ὑπεξαιρεῖται ὃ χρεωστεῖ μοι ὁ βικάριος, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς εἶχε πεκούλιον.*

85. *Cyr.* [*l.* 15. 16]. .... ut bona fide possessores et usufructuarii: neque enim socii sunt. In sociis vero, si peculia separata sint, ne quis pro altero conveniatur. Evenit autem, ut servi communis peculium ad unum ex dominis pertineat, si alter partem servi vendiderit, vel administrationem solum ei commiserit neque vero dominum rerum fecerit, vel peculium ademerit, vel si in nominibus peculium constiterit.

86. [*Steph. ad l.* 15 *verb: si forte separata*]. Pone enim, alterum non animo socii servo peculium concessisse, vel peculium, quod primo commune esset, postea separatum esse. Nota, aliquando evenire, ut servus quidem communis sit, peculium vero non sit commune (casus autem Ulpianus dig. sequenti enumerat), et si peculium separatum sit, socium non conveniri de peculio, quod penes socium est.

87. [*Anon. ad l.* 15 *in f.*]. Lege finem dig. 11 et dig. 12 et finem dig. 27 et dig. 28 et 51.

88. [*Steph. ad l.* 16 *verb: in nominibus*]. Nam si dominus servo cautionem in peculio habere concesserit, quamdiu ex ea cautione nihil exactum est, servus peculium habere non potest, quia non potest ipse utpote servus exactionem facere. Aliud est, si ipse servus quibusdam crediderit et ab iis cautiones acceperit: has enim in peculio habet, ut didicisti dig. 7 [§. 4] huius tit.

89. *Anon.* [*ad l.* 16 *in f.*]. Neque enim his uti potest, quia exigere non potest, ut dig. 47 (?). Ideo si cum peculio manumissus sit, actiones peculiares non exercet, nisi ei cessae sint, ut dig. 53 et lib. XXXIII tit. 8 dig. 5 et 19 them. 2 [§. 1].

90. [*Cyr. l.* 17. 18]. Si ordinarius servus mihi debeat, sive ipsius sive vicarii nomine de peculio convenior, debitum deduco. Sin autem vicarius mihi ordinariove debeat, hoc tum demum, si vicarii nomine convenior, deduco. Si quid autem ordinarius vicario debeat, hoc si ordinarii nomine convenior, non deduco: sin vicarii nomine, etiam hoc exigo. Si vero ordinario peculium suum legavero, non deducitur quod mihi vicarius debet, nisi et ipse peculium habuit.

117) Cod. *νωνοί*.
118) Cod. *κεχρεωστουμένον*.
119) Expl. fol. 45. 38. Inc. fol. 12. 7.
120) Lege: Iuli. Alioqui inscribendum erat: Idem. Et saepe Ulpianum cum Iuliano librarius confudit.
121) Forte: *ἥμισυ*. Nempe librarius notam ι̇́ (*ἥμισυ*) in prototypo obviam male explicare potuit.
122) Supplevi ex Syn. p. 182.

g) Legerim: *ἐπὶ τούτοις δὲ χωρισθέντων τῶν π.*
h) Cod. *τοῦ ἐπικοίνου*.
i) Cod. *ὁ*.
k) Lege: *ἐσθότε μὲν ἐπίκοινον εἶναι συμβ. τὸν οἰκ.*
l) Imo: *ἰουλιανός*.
m) Expl. fol. 45. 38. Inc. fol. 12. 7.
n) Cod. *τοῦ ὑπό*.
o) Cod. *τὸν ὀρδινάριον*.

δὲ χρεωστεῖται παρὰ τοῦ δούλου τοῦ δούλου, οὐχ ὑπεξαιρεῖται ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ πρώτου δούλου,

στεφ. σῆ. ὅτι καὶ ὁ βικάριος καὶ τὸ τούτου πεκούλιον νομίζεται τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον εἶναι. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ ζ΄ διγ. ἐπειδὴ καὶ φυσικὴν αὐτῶν ἐκτήσατο κατοχήν.

τουτέστιν ἐναγόμενος ὀνόματι τοῦ βικαρίου ὑπεξαιρεῖ καὶ τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ παρὰ τοῦ ὀρδιναρίου· δοκεῖ γὰρ ὥσπερ κινῆσαι κατὰ τοῦ ὀρδιναρίου καὶ καταβαλεῖν ἑαυτῷ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου, εἴπερ καὶ τὸ πεκούλιον τοῦ βικαρίου πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου νομίζεται. διὰ τοῦτο γὰρ τὸ ... οὔτε ἐναντιοῦται ἡμῖν τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ια΄ διγ. ὅτι τότε τὶς ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο [νομίζεται] δεδουκτεύειν τὸ [φυσικ]ῶς ὀφ[ειλόμενον] αὐτῷ παρὰ τοῦ οἰκέτου, ὅτε μὴ δύναται μήτε ἠδυνήθη τὸ[p]) ἱκανὸν ἀλλαχόθεν [ἑαυτῷ] περιποιεῖν. τοῦτο ἡμῖν οὐκ ἐναντιοῦται, καθὰ εἴρηται. τὸ γὰρ τοῦ βικαρίου καὶ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι δοκεῖ, καθὸ[q]) πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου πιστεύεται τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον· ἑνὸς οὖν καὶ τοῦ αὐτοῦ πεκουλίου εἶναι δοκοῦντος πῶς οἷόν τε ἐστὶ λέγειν, ὅτι ἀλλαχόθεν ἠδύνατο [περιποιεῖν] τὸ ἱκανὸν ἑαυτῷ ὁ δεσπότης, τουτέστιν ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὀρδιναρίου;

οὔτε[r]) γὰρ ὥσπερ τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον τοῦ ὀρδιναρίου εἶναι νομίζεται, [οὕτω] καὶ [τὸ] τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον τοῦ βικαρίου πεκούλιον εἶναι νομίζεται, ἵνα ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ πεκουλίου δυνηθῇ ἐναγόμενος [βικαριονόμινε] δεδουκτεύειν ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὀρδιναρίου. ἀναγν. τὴν ἐν τῷ λη΄ διγ. κειμένην .... ἅμα γὰρ κεχρεωστηθῇ ὁ δεσπότης ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου, μειοῦται αὐτὸ τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον, καὶ δοκεῖ λοιπὸν ὁ ὀρδινάριος οἰκέτης ἐν τῷ πεκουλίῳ οὐ πάντα [ἔχειν τὰ] φαινόμενα [εἰς] τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον, ἀλλὰ τὰ λειπόμενα μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τοῦ δεσποτικοῦ χρέους· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὁ δεσπότης ὀφειλόμενός τι ἐκ τοῦ βικαρίου μιμεῖται τὸν ἐξωτικόν, καὶ ὥσπερ ἐξωτικὸς συναλλάξας τῷ βικαρίῳ περὶ μόνου τοῦ πεκουλίου [αὐτοῦ] κινεῖ, οὕτω καὶ ὁ δεσπότης ὀφειλόμενός τι ἐκ τοῦ βικαρίου ἀπὸ μόνου τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου ποιεῖ τὴν ὑπεξαίρεσιν, ὥσπερ κἂν αὐτὸς ὁ δεσπότης χρεωστῇ τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ καὶ ἐνάγηται παρά τινος δε πεκουλίο, καὶ τοῦτο ὥσπερ εἰ αὐτὸς ἐχρεώστει[s]) [φέρειν] εἰς μέσον ἀναγκάζεται.

στεφ.[t]) οὔτε γὰρ ὥσπερ τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον[u]), οὕτω καὶ τὸ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον τοῦ βικαρίου εἶναι νομίζεται, ἵνα ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ πεκουλίου[v]) βικαριονόμινε δεδουκτεύειν ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὀρδιναρίου. ἀνάγν. τὸ ἐν τῷ λη΄ διγ. κειμεν .. θε ...

ἀνάγν. .... τοῦ λα΄ καὶ βι. ιδ΄ τι. δ΄ διγ. ε΄.

σῆ. ὅτι [τὸ] τοῖς βικαρίοις ὑπὸ τοῦ ὀρδιναρίου ὀφειλόμενον οὐ δύναται ὁ δεσπότης ἐναγόμενος ὀρδιναριονόμινε δεδουκτεύειν ἐκ τοῦ πεκουλίου τῶν βικαρίων, κἂν συνυπεξούσιοι τοῦ ὀρδιναρίου ὦσιν οἱ βικάριοι· ὧν γὰρ τὰ σώματα καθὰ φθάσας σοι παραδέδωκα, λέγω τὰ πεκουλιάρια, τὸ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον αὐξάνει, τούτων τὰ χρέα οὐ μειοῖ τούτου τὸ πεκούλιον. εἰ μέντοι ἐναχθῇ ὀνόματι τῶν βικαρίων ὁ δεσπότης, ἀνάγκην ἔχει φέρειν εἰς μέσον καὶ τὸ κεχρεωστημένον τοῖς βικαρίοις παρὰ τοῦ ὀρδιναρίου· ὅπερ γὰρ ὁ ὀρδινάριος χρεωστεῖ τοῖς βικαρίοις, τοῦτο μὲν τὸ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον οὐ μειοῖ, αὔξει δὲ τὸ τῶν βικαρίων· ἐναγόμενος δὲ ἀνάγκην ἔχει λογίσασθαι τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ὀρδιναρίου.[w])

διὰ τοῦ χρέους τοῦ ὀρδιναρίου αὐξάνεται τὸ τῶν βικαρίων πεκούλιον καὶ μειοῦται[x]) τὸ τῶν ὀρδιναρίων, εἰ δηλονότι αὐξανόμενον τὸ τῶν βικαρίων πεκούλιον αὐξάνεσθαι ποιεῖ τὸ τῶν ὀρδιναρίων πεκούλιον· τὰ γὰρ τῶν βικαρίων πεκούλια δοκεῖ τῶν ὀρδιναρίων εἶναι πεκούλια· αὐξάνεται οὖν καὶ τὸ τῶν ὀρδιναρίων πεκούλιον, καὶ εἰ ἐκεῖνος[y]) δε πεκουλίο βικα-

tantum peculio, sive domino sive ordinario debeat. Quod autem ordinarius servo suo debet, non deduci-

91. *Steph.* [*ad l. 17 verb: sicut ipsi vicarii*]. Observa et vicarium et peculium eius intelligi ordinarii peculium esse. Idem didicisti dig. 7 [§. 4], quia naturalem detentionem eorum nactus est.

92. [*Steph. ad l. 17 verb: etiam ex peculio eorum*]. Id est, vicarii nomine conventus deducit etiam id, quod sibi ab ordinario debetur: videtur enim quasi ordinarium convenire sibique ex peculio vicarii solvere, quandoquidem etiam peculium vicarii ordinarii peculium esse intelligitur. Propterea nec id adversatur nobis quod traditur dig. 11 [§. 6], nimirum quod is, qui de peculio conventus sit, tunc intelligatur deducere, quod sibi naturaliter a servo debeatur, si non possit nec potuerit id aliunde consequi. Hoc nobis, ut dictum est, non adversatur. Nam vicarii et ordinarii peculium unum idemque esse videtur, utpote quum peculium vicarii ordinarii peculium esse credatur: atqui, quum unum idemque peculium esse videatur, quomodo dici potest, dominum aliunde, id est ex peculio ordinarii, satis accipere potuisse?

93. [*Steph. ad l. 17 verb: duntaxat ex ipsorum peculio*]. Neque enim sicut peculium vicarii ordinarii esse videtur, ita etiam peculium ordinarii vicarii peculium esse intelligitur, ut dominus si conveniatur, quasi unum idemque peculium sit, ex peculio ordinarii deducere possit. Lege [adnotationem] ad dig. 38 .... Simulatque enim domino debitum fuerit ex peculio vicarii, peculium vicarii minuitur, et de caetero servus ordinarius non omnia, quae extant in peculio vicarii, sed solum ea in peculio habere videtur, quae supersunt deducto debito dominico: et ut breviter dicam, dominus, cui quid a vicario debetur, similis est extraneo, et sicuti extraneus, qui cum vicario contraxit, duntaxat de peculio eius agit, ita etiam dominus, cui quid a vicario debetur, solum ex peculio vicarii deducit, quemadmodum si ipse dominus servo suo debeat et ab aliquo de peculio conveniatur, etiam hoc quasi ipse debeat in medium ferre compellitur.

94. *Steph.* [*ad l. 17 verbis laudatis*]. Neque enim sicuti peculium vicarii [ordinarii], ita etiam peculium ordinarii vicarii esse intelligitur, ut, quasi unum idemque peculium sit, ex peculio ordinarii vicarii nomine [conventus possit] deducere. Lege in dig. 38 ....

95. [*Anon. ad l. 17*]. Lege .... 31 et lib. XIV tit. 4 dig. 5 [§. 1].

96. [*Steph. ad l. 17 verb: quod ipsis debet ordinarius*] Nota, id, quod vicariis ab ordinario debetur, dominum, si ordinarii nomine conveniatur, non posse deducere ex peculio vicariorum, quamvis vicarii conservi sint ordinario: quorum enim corpora, ut antea tibi tradidi, peculiaria dico, peculium ordinarii augent, eorum debita peculium eius non minuunt. Si vero vicariorum nomine dominus conveniatur, necesse habet etiam id in medium proferre, quod vicariis debetur ab ordinario: quod enim ordinarius vicariis debet, hoc quidem ordinarii peculium non minuit, sed vicariorum auget: conventus autem necesse habet reputare, quod ipsi ab ordinario debetur.

97. [*Steph. ad l. 17 verb: augebitur*]. Per debitum ordinarii augetur peculium vicariorum, et [non?] minuitur ordinariorum peculium, siquidem auctum vicariorum peculium etiam auget ordinariorum peculium: vicariorum enim peculia ordinariorum esse videntur: augetur itaque etiam ordinariorum peculium, et si de

p) Cod. ἀπό.
q) Cod. καθὸ δέ.
r) Eadem παραγραφή proxime infra repetita est.
s) Haec, nisi fallor, corrupta sunt.
t) Eadem παραγραφή modo praecessit.
u) Adde τοῦ ὀρδιναρίου.
v) Adde δυνηθῇ ἐναγόμενος.

w) Huius scholii sensum me non plane perspexisse, ingenue confiteor. Nempe corruptelae insunt. Librarium hallucinatum esse in quibusdam vel hoc ostendit, quod paulo ante idem scholium bis descripsit.
x) Forte: οὐ μειοῦται.
y) Lege: ἐνάγεται.

ἀλλὰ ἀπὸ μόνου τοῦ αὐτοῦ, εἴτε τῷ δεσπότῃ εἴτε τῷ πρώτῳ δούλῳ χρεωστεῖ. ὅπερ δὲ ὁ πρῶτος δοῦλος χρεωστεῖ τῷ δούλῳ αὐτοῦ, οὐχ ὑπεξαιρεῖται μέν, αὔξει δὲ τὸ πεκούλιον τοῦ δούλου [τοῦ δούλου][123]), ὥσπερ ὅτε χρεωστεῖ τῷ δούλῳ ὁ δεσπότης.

ιη'. Ἐὰν ληγατευθῇ δούλῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, οὐκ ἀναγκάζεται παρεάσαι τὸ παρὰ τοῦ δούλου[124]) χρεωστούμενον τῷ διαθεμένῳ, εἰ μὴ πεκούλιον ἔχει ὁ δοῦλος τοῦ δούλου.

ιθ'. Ἐὰν ὀνόματι τοῦ δούλου κινηθῇ ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή, οὐκέτι κινεῖται καὶ ὀνόματι τοῦ δούλου αὐτοῦ· ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου δύναται.

Τοῦ προικιμαίου δούλου διπλοῦν ἐστι τὸ πεκούλιον, τὸ μὲν τῇ γυναικὶ διαφέρον, τὸ δὲ τῷ ἀνδρί, ὡς τὰ ἀπὸ πραγμάτων καὶ τὰ ἐξ ἐργασίας αὐτοῦ τοῦ δούλου, καὶ ἔνθα προσεχείᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἐγράφη κληρονόμος ἢ ληγατάριος· καὶ οὐκ ἀποκαθίστησι ταῦτα τῇ γυναικὶ τοῦ γάμου λυομένου. ἁπλούστερον δὲ ἀνὴρ ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ τὸ διδό-

tur illud quidem, sed vicarii peculium auget, quemadmodum si dominus servo suo debeat.

XVIII. Si servo peculium eius legetur, non cogitur relinquere id, quod a vicario testatori debetur, nisi vicarius peculium habeat. *L.* 18. *D.* XV. 1.

XIX. Si nomine servi de peculio actum sit, non etiam vicarii nomine agi potest: vice versa autem potest. *L.* 19. *pr. D. eod.*

Servi dotalis duplex est peculium, alterum mulieri, alterum viro competens, utputa quod ex rebus eius vel ex operis ipsius servi quaesitum est, et si respectu mariti heres scriptus sit vel legatarius, neque ea restituit mulieri soluto matrimonio. Simpliciter autem vir de peculio actione convenitur, et quod creditoribus praestitit, aut utrique peculio im- §. 1.

ριονόμινε, ἀνάγκη δοθῆναι τῷ κινοῦντι καὶ ὅπερ ὁ ὀρδινάριος ὀφείλει τῷ βικαρίῳ, ὥσπερ ἐπὶ πάσης δε πεκουλίο δίδοται τὸ κεχρεωστημένον παρὰ τοῦ δεσπότου φυσικῶς τῷ οἰκέτῃ, οὕτινος χάριν κινεῖται δε πεκουλίο.

ἀνων. εἴρηται διγ. λη' θέ. γ' καὶ βι. λγ' τί. η' διγ.[a]) θ'.

ἐν ᾧ δηλονότι κούμ λιβερτάτε τὸ πεκούλιον ὁ τεστάτωρ αὐτῷ ἐληγάτευσεν.

ὁ περὶ τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου κινήσας κινεῖ καὶ περὶ τοῦ ὀρδιναρίου· οὐ μὴν .... — — ...ν... ὅτι δύο τισι .... τοῦ οἰκέτου πεκούλιον .... μένοις, ὡς ἐπὶ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου[a]) [καὶ τοῦ] προικιμαίου, ὃς τὰ μὲν ἐξ ῥὲ βὲλ ἐξ ὀπέρις προσπορίζει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἢ τῷ ἀνδρί, ἔτι δὲ ὅτε κληρονομία καὶ ληγάτον ἐκ διαθέσεως αὐτῶν καταλειφθῇ. ἐπὶ μὲν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ἐκεῖνος πρῶτος[b]) ἐνάγεται δε πεκουλίο, [ᾧ] ἀνήκει τὸ συνάλλαγμα, εἶθ' οὕτως ὁ ἕτερος. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ δύο βόνα φίδε νομέων. ὁ δὲ [ἀνὴρ] πάντως ἐνάγεται· κἂν γὰρ τὸ πεκούλιον τῆς γυναικὸς .... τὸ .... αὐτῷ παρακατάσχεσιν.

στεφ. ὅτι ὁ δοτάλιος οἰκέτης τῷ μὲν ἀνδρὶ τὸ ἐξ ῥὲ βὲλ ἐξ ὀπέρις προσπορίζει .... κὶ των ... .ι.τις κάκιμω, πλὴν εἰ μὴ διαθέσει τῇ περὶ τὸν ἄνδρα κληρονόμον τὶς ἢ ληγατάριον καταλέλοιπε ....

..... αλιον τὲ[c]) ἀδιατίμητον δοῦλον, ὡς βι. ε' τοῦ κώδ. τί. ιγ'.

ἀνων. ἀνάγν. βι. κθ' τί. α' διγ. μθ[d]) καὶ βι. μζ' τί. ϛ[e]) διγ. ϛς.[f])

λέγει τὸ ἐποφληθέν μοι ἀπὸ συναλλάγματος γινομένου πρ. .... προσποριζομένοις ἐμοί.

ση. ὅτι ἔνθα μὴ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ .... συνάλλαγμα .... ὁ οὐσουφρουκτουάριος, πλὴν οὐ πρωτοτύπως, ἀλλ' ἡνίκα μὴ δύναται .... [προ]πριεταρ ... πεκούλ .... [δα]νειστῇ τὸ[g])

— — — — — — — — — — —

[δε]δουκτεύει[h]), ἢ διαχωρίζομεν τὰς αἰτίας, ὡς ἐν δύο πεκουλίοις, ἵνα τυχὸν ἔνθα μὲν προφάσει [τοῦ] πεκουλίου τοῦ προσποριζομένου τῇ γυναικὶ μεθοδεύεται, δεδουκτεύει τὸ χρεωστούμενον αὐτῷ ἀπὸ συναλλαγμάτων γενομένων αὐτῷ ..

peculio vicarii nomine conveniatur, necessario actori datur etiam id, quod ordinarius vicario debet, sicut semper in actione de peculio datur, quod dominus naturaliter debet servo, cuius gratia de peculio agitur.

98. *Anon.* [*ad l.* 18]. Dicitur dig. 38 them. 3 et lib. XXXIII tit. 8 dig. 9.

99. [*Steph. ad l.* 18]. Si nimirum ei peculium cum libertate testator legavit.

100. [*Cyr. l.* 19 *pr.* § 1]. Qui de peculio vicarii egit, etiam de peculio ordinarii agit: non autem .... — — .... duobus .... servi peculium ...., veluti in servo usufructuario et dotali, qui ex re vel ex operis usufructuario vel marito acquirit, et si ei contemplatione eorum hereditas vel legatum relinquatur. In usufructuario is prior de peculio convenitur, ad quem contractus respicit, et sic demum alter. Idem est in duobus bona fide possessoribus. Maritus autem omnino convenitur: licet enim peculium mulieris .... retentionem.

101. *Steph.* [*ad l.* 19 §. 1]. Dotalis servus marito acquirit, quod ex re vel ex operis quaesiit, ... nisi quis contemplatione mariti heredem vel legatarium reliquerit ......

102. [*Steph. ad l.* 19 §. 1]. .... servum non aestimatum, ut lib. V Cod. tit. 13.

103. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 1]. Lege lib............ ....

104. [*Steph. ad l.* 19 §. 1 *verb: sive ex mea causa*]. Dicit id, quod mihi debetur ex contractu, ... quae mihi acquiruntur.

105. [*Steph. ad l.* 19 §. 1]. Nota, si contractus non ex his, quae usufructuario acquiruntur, [factus sit, conveniri quidem] usufructuarium, non autem principaliter, sed tum demum, si non possit proprietarius [ex peculio ipsi competente] creditori satisfacere.

(*Nonnulla desunt.*)

106. [*Steph. ad l.* 19 §. 1]. deducit, vel separamus causas, quasi in duobus peculiis, ut si nomine peculii, quod mulieri acquisitum est, conveniatur, deducat, quod ei debeatur ex contractibus ....

123) Etiam hic verba τοῦ δούλου ex Syn. p. 182 supplenda putavi.

124) Adde αὐτοῦ.

a) Cod θέμ.

a) Librarius hoc loco, ut et aliis locis, abbreviatione utitur parum usitata. Scribit enim: οὐσουκ^ε, quum plerumque solitus sit scribere οὐσουφρ^κτρ.

b) Cod. μόνος.

c) Forte: νόησον τόν.

d) Forte significatur l. 13 §. 18 D. *de act. emti.*

e) Vel γ.

f) Vel ξς.

g) Supple τὸ ἱκανόν. — Expl. fol. 12. 7.

h) Inc. fol. 214.

μενον τοῖς δανεισταῖς ἢ ἑκατέρῳ πεκουλίῳ λογίζεται, [εἰ] πρὸς ἑκάτερον ὠφείλετο τὸ συνάλλαγμα, ἢ μόνον τῷ τοῦ ἀνδρὶ ἢ τῇ γυναικὶ[125]) πρὸς τὴν τοῦ[126])

putatur, si contractus ad utramque peculium pertinuit, aut solum peculio viri vel mulieris ....

(*Nonnulla desunt.*)

— — — — — — — — —

L. 19. §. 2. D. XV. 1. λιν[127]), ἔνθα ὁ μὲν ἐναγόμενος ἔχει πεκούλιον, ὁ δὲ ἐνάγων οὐκ ἔχει ἢ ἧττον ἔχει τοῦ κεχρεωστημένου αὐτῷ. ἐπὶ δὲ δύο δεσποτῶν ἁρμόζει ἡ περὶ κοινωνίας κινουμένη ἀγωγὴ ἢ ἡ τὰ ἐπίκοινα διαιροῦσα.

..... si reus peculium habeat, actor autem non habeat vel minus habeat, quam ipsi debetur. In duobus vero dominis pro socio actio est vel communi dividundo.

L. 20. D. eod. [κ'.][128]) Κοινωνοὶ γὰρ οὐκ ἔχουσι κατ' ἀλλήλων τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

XX. Socii enim inter se de peculio actionem non habent.

L. 21. pr. D. eod. κα'. Ulp. Ἐν πεκουλίῳ ἐστὶ καὶ τὸ δόλῳ[129]) τοῦ δεσπότου παυσάμενον εἶναι, ἔνθα τυχὸν ἀφεῖλεν αὐτὸ ἢ πρὸς βλάβην τῶν δανειστῶν ἠνίσχετο σκορ[πισθῆναι].

XXI. *Ulp.* In peculio etiam est, quod dolo domini [in eo] esse desiit, si id forte ei ademit vel in fraudem creditorum passus est intricari.

(*Nonnulla desunt.*)

— — — — — — — — —

§. 2. 3. ἐνέχεται[130]) ἀπὸ δόλου τοῦ πράτου, οὔτε κληρονόμος οὔτε διάδοχος ἕτερος, εἰ μὴ εἰς τὸ περιελθόν. σκοπεῖται δὲ ὁ δόλος ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως καὶ ὁ μετ' αὐτήν.

[Emtor non] tenetur ex dolo venditoris, nec heres vel alius successor, nisi in id, quod ad se pervenit. Spectatur autem dolus, qui ante litem contestatam et qui postea admissus est.

..............................[i]) τότε καὶ αὐτὸς[k]) τὸ ἐκ τῶν προσποριζομένων αὐτῷ κεχρεωστημένον ὑπεξαιρεῖ ἑτέρῳ λόγῳ, ὅτι εἰ μὴ ἀρκεῖ τὸ προσποριζόμενον αὐτῷ ἀποπληρῶσαι αὐτόν, τότε καὶ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῇ γυναικὶ δεδουκτεύει, κατὰ μίμησιν τοῦ κινοῦντος κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ οὕτω κατὰ τοῦ προπριεταρίου· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ παρήγαγε τὸ περὶ οὐσουφρουκτουαρίου θέμα καὶ εἶπεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου σαφέστερον ἡ τοιαύτη τρακτεύεται ζήτησις.

— tunc et ipse deducit, quod ei ex his quae ei acquiruntur debetur, alia ratione, quia si, quod ei acquiritur, non sufficiat ad solvendum ipsi, tunc etiam ex his, quae mulieri acquiruntur, deducit, ad instar eius, qui adversus usufructuarium et deinde adversus proprietarium agit: nam idcirco etiam exemplum usufructuarii adduxit et dixit, in usufructuario hanc quaestionem dilucidius tractari.

στεφ. ση. ὅτι οἱ κοινωνοὶ οὐ δύνανται κινεῖν κατ' ἀλλήλων δε πεκουλίο προφάσει τοῦ ἐπικοίνου οἰκέτου· κανονικῶς γὰρ ὁ εἰς τὸ πᾶν ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο ταύτῃ οὐ δύναται κινεῖν κατ' ἐκείνου, ὑπὲρ οὗ καὶ ἐνάγεται. τοῦτον γὰρ βεβαιοῖ τὸν κανόνα καὶ ὅπερ φησὶν ὁ γάϊος ἐν τῷ κθ' διγ.

107. *Steph.* [*ad l.* 20]. Nota socios inter se intuitu servi communis non posse de peculio agere: regulariter enim qui in solidum de peculio convenitur, hac actione uti non potest adversus eum, cuius nomine convenitur. Hanc regulam confirmat etiam, quod Gaius dig. 29 [pr.] dicit.

εἰ δόλῳ ἀδεμπτεύσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης ἢ ἀνασχῇ ὁρῶν τὸν οἰκέτην δαπανῶν αὐτό, κατέχεται, οὐ μὴν εἰ ἑνὶ τῶν δανειστῶν προκαταβάλῃ.

108. [*Cyr. l.* 21 *pr.*]. Si dominus peculium dolo ademerit vel passus sit id consumi a servo, tenetur, non autem si uni ex creditoribus prius solverit.

ἀνων. ἀνάγν. τὸ λ' διγ. καὶ τὸ η' θε. καὶ τι. γ' διγ. ιθ'.

109. *Anon.* [*ad l.* 21 *pr.*]. Lege dig. 30 them. 8 [§. 6] et tit. 3 dig. 19.

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα κατὰ δόλον ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον· κατέχεται, ὅταν κατὰ δόλον ἠδέμπτευσεν ἢ ἐμείωσεν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' διγ. δείξας[l]) καὶ ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ γ' τι. φησίν. ὥστε καὶ ἐν τῷ παρόντι διγ. τὸ ΙΝ ΝΕCΕΜ CREDITORUM ἀπὸ κοινοῦ δεῖ λαμβάνειν, οἱονεὶ ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν. μέμνησο τῆς ἐν τῷ θ' διγ. παραγραφῆς καὶ ἀνάγν. τὸ α' τῆς δε ἰν ῥεμ βέρσω διγ. ἀνάγν. καὶ τὸ πρὸς τῷ τέλει τοῦ λ' διγ. κείμενον θέμα.

110. *Steph.* [*ad l.* 21 *pr. verb: si ei ademit*]. Hoc accipe, si dolo peculium ademit: tenetur [enim], si dolo ademit vel minuit, ut Ulpianus dig. 9 [§. 4] et tit. 3 dig. 11 [§. 6] dicit. Proinde etiam in hoc dig. verba: *in necem creditorum* ex eo, quod plerumque fit, intelligenda sunt, quasi ademerit peculium in fraudem creditorum. Memineris adnotationis ad dig. 9 et legas dig. 1 [§. 1] tit. *de in rem verso*. Legas etiam thema, quod in fine dig. 30 positum est.

(*Nonnulla desunt.*)

— — — — — — — — —

ἢ δόλῳ τοῦ κουράτωρος τοῦ μαινομένου ἀπώλετό τι· ἐν δὲ τῷ ιγ' διγ. [τοῦ α' τι. τοῦ ιθ' βι.] φησίν, ὅτι [ὁ] ἐπίτροπος ἐν πουπιλλαρ[ίᾳ] πράσ[ει] τὰ τῶν τελῶν τοῦ ἀγροῦ κρύψας, εἰ μὲν αὐτὸς ἐπώλησεν, ἐνέχεται· εἰ δὲ τῷ πουπίλλῳ πωλοῦντι συνῄνεσεν, ὁ μὲν πούπιλλος εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος ἐν[έχεται,] .... ὁ ἐπίτροπος περπετουῶς· τὸ γὰρ κατὰ δόλον αὐτοῦ γεγονὸς οὐ .... μετὰ τὴν ἥβην εἰς τὸν πούπιλλον. ἀνάγν. καὶ βι. μδ' τι. δ' διγ. ια'.

111. [*Anon. ad l.* 21 §. 1]. vel dolo curatoris furiosi aliquid amissum est: et dig. 13 [§. 7] tit. 1 lib. XIX dicit, tutorem si in venditione rerum pupillarium tributa agri celaverit, si quidem ipse vendiderit, teneri: sin pupillo vendenti auctor fuerit, pupillum teneri in quantum locupletior factus sit, tutorem [vero in residuum] perpetuo: quod enim dolo eius factum est, non [transfertur] post pubertatem in pupillum. Lege etiam lib. XLIV tit. 4 dig. [11 pr.].

τοῦτο νόησον μετὰ τὴν μανίαν· ἐφ' ὅσον γὰρ αὐτ ... κ.. ..... μαινομεν .. οὐκ ἐνάγεται, εἰ μὴ ἀνάγκη .... προνοουμεν ...... ὑπὲρ αὐτοῦ δίκην ὑπεισιέναι καὶ δεφενδεύειν αὐτόν, ὡς φθάσας εἶπον ἐν τῷ γ' διγ.[m]) τοῦ παρόντος τι. ἐπὶ δὲ τῆς τριβουτορίας ἐκχωρεῖ τὰς ἀγωγάς.

112. [*Steph. ad l.* 21 §. 1 *verb: in curatore*]. Hoc accipe post furorem: nam quamdiu curam furiosi gerit, non convenitur, nisi necesse sit .... pro eo iudicium suscipere et eum defendere, ut supra dixi dig. 3 [§. 4] huius tit. In tributoria autem actione actiones praestat.

125) Scil. διαφέροντι.
126) Expl. fol. 12. 7.
127) Inc. fol. 214, cuius dimidia pars eaque inferior deest.
128) Cod. haec praecedentibus iungit non interrupto lineae tenore.
129) Cod. τῷ δούλῳ.
130) Lege: Ὁ ἀγοραστὴς οὐκ ἐν.

i) In Cod. ipso hoc spatium in albo relictum est.
k) Cod. αὐτούς.
l) Forte δείξας vel διδάξας.
m) Cod. θέμ.

Οὐ[131]) *δύναται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης παραιτεῖσθαι τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν· ἐξ ἀνάγκης γὰρ αὐτὴν ὡς πᾶσαν ἑτέραν προσωπικὴν ὑποδέχεται.*[132])

— — — — — — — — — —

κε'.[133]) *Τοῦ πεκουλίου ἐστὶν ἡ ἐσθής, ἣν ὁ δεσπότης παράσχῃ τῷ δούλῳ ἐπὶ τῷ αὐτὸν μόνον αὐτῇ διηνεκῶς κεχρῆσθαι καὶ ἐπὶ τούτῳ φυλάττεσθαι παρ' αὐτῷ. εἰ δὲ πρὸς δήλην χρῆσιν ἢ καιρὸν ἔδωκεν ὡρισμένον, ἵνα τυχὸν ὅτε ἀκολουθῇ ἢ ὑπηρετῇ κέχρηται αὐτῇ, οὐκ ἔστι πεκουλίου.*

— — — — — — — — — —

—[134]) — — .... [ὁλό]-
κληρον .... [πα]ρὰ

Pater dominusve de peculio actionem recusare non potest: necessario enim eam ut quamvis aliam personalem actionem suscipit. *L. 21. §. 4. D. XV. 1.*

(Complura desunt.)

XXV. Peculii est vestimentum, quod dominus servo dederit, ut eo solus ipse perpetuo uteretur et ab eo in hunc finem custodiretur. Si vero ad certum usum certumve tempus dedit, ut eo scilicet uteretur, quum eum sequeretur vel ei ministraret, non est peculii. *L. 25. D. eod.*

(Nonnulla desunt.)

— — — — — — .... agitur: iniquum enim est eum, qui cum uno contraxit, *L. 27. §. 8. D. eod.*

στεφ. ὅτι οὐ δύναται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης παραιτεῖσθαι καὶ μὴ ὑποδέχεσθαι τὴν δε πεκουλίο, κἂν τὰ μάλιστα ἐπὶ τῆς τριβουτορίας δύναται παραιτ[εῖσθαι] τὴν διανέμησιν, ὡς ἐν τῷ προσφόρῳ τί. μεμαθήκαμεν. εἰ μέντοι λανθάνει καὶ ἀποκρύπτει αὐτὸν ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἐν καιρῷ, [ἐν ᾧ] οὐδέν ἐστιν ἐν πεκουλίῳ, οὐ παρὰ[n]) τὸ λανθάνειν αὐτὸν πέμπονται οἱ δανεισταὶ εἰς νομὴν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ REI SERVANDAE CAUSA, μηδενὸς ὡς εἶπον ἐν πεκουλίῳ [ὄντος], ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ ν'[o]) διγ. φησίν.

ἀνων. τοῦτο ἐπειδὴ SUO NOMINE τῇ DE PECULIO ἐνάγεται ἐκ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ υἱοῦ, ἐπεὶ ἄκων οὐ δεφενδεύει τὸν ὑπεξούσιον υἱόν, ὡς βι. β' τί. ιδ' διγ. κ' καὶ ἰνστιτ. ς'[p]) τί. ι. ἀνάγν. καὶ βι. θ' [τί. δ'] διγ. λδ' λε'.

ἀνων. τὴν γὰρ ἰν ῥὲμ οὐδεὶς ὅλως ἐξ ἀνάγκης ὑποδέχεται, ὡς βι. β' τί.... καὶ βι. η' τί. ζ' διγ. ς' καὶ βι. [ν'] τί. ιζ' διγ. ρνς', ὅτι ἄκων οὐδεὶς δεφενδεύει πρᾶγμα.

τὴν γὰρ ἰν ῥὲμ δύναταί τις μὴ ὑποδέχεσθαι, ἐπειδὴ ὡς ἔγνως ἐν τῷ β' τῶν πρώτων τί. διγ. α'.[q]) καὶ μή μοι εἴπῃς ὅτι καίτοι τὴν τριβουτορίαν δύναται παραιτεῖσθαι ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης· τὴν μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων διανομὴν δύναται παραιτοῦσθαι[r]) κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ προλαβόντι βι. τί. δ' διγ. ζ', ἐπειδὴ οὐ διά τινος ἀγωγῆς ἀναγκάζεταί τις τὰ πεκουλιάρια διανέμαι φορτία, ἀλλὰ δι' ἐξτραορδιναρίας τῶν δανειστῶν[s]), ὡς ἐν τῷ τί. σοι παραδίδοται.

ἀνων. πλὴν τῆς τριβουτορίας, ὡς βι. ιδ' τί. δ' διγ. ζ' θι. β'. ἀνάγν. καὶ τούτου τοῦ τί. διγ. . . ἔξεστι δὲ αὐτῷ ἀδόλως καὶ ἀνυπερθέτως παραχωρεῖν τοῦ πεκ[t])

— — — — — — — — — —

‖[u]) ‖ ‖[v]) ....
....

ἀνων. διὰ τὸν κανόνα τον λέγοντα ‖ ‖[w]) ....
.... δουλ . .
ἐκποιηθεντ . . ὥσπερ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ συστᾶσα ἔννομος δε πεκουλίο οὐκ ἀναιρεῖται διὰ τῆς ἐπικτήσεως τῆς δεσποτείας.

τοῦ αὐτοῦ. θεμάτισον ὅτι μὴ ἔχοντα πεκούλιον αὐτὸν ἐπώλησε, διὰ τὸ τέλος τοῦ ιη' διγ. καὶ ἀνάγν. τὸ ι' θέ. τοῦ ια' διγ.

εἰ γὰρ ἰδικῶς τὸ πεκούλιον ἀγοράσῃ ὁ ἀγοραστής, οὐ δοκεῖ πεκούλιον ἔχειν παρ' αὐτῷ ὁ οἰκέτης, κἂν παρ' αὐτῷ ἐστὶ τὰ πεκουλιάρια πράγματα, ὡς ὁ ἰαβολῖνος ἐν τῷ λγ' διγ. φησίν.

113. *Steph.* [*ad l.* 21 §. 4]. Pater vel dominus de peculio actionem recusare et non suscipere nequit, quamvis in tributoria actione distributionem recusare possit, ut tit. competente didicimus. Si vero pater dominusve latitat vel se occultat eo tempore, quo nihil in peculio est, propterea quod latitat creditores non mittuntur in possessionem bonorum eius rei servandae causa, si nihil, ut dixi, in peculio sit, ut ait Papinianus dig. 50 [pr.].

114. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 4]. Hoc ideo, quia suo nomine ex contractibus filii de peculio convenitur: alioquin invitus filium, quem in potestate habet, non defendit, ut lib. II tit. 14 dig. 20 et Inst. lib... tit... Lege etiam lib. IX tit. 4 dig. 34. 35 (33. 34).

115. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 4]. In rem enim actionem suscipere omnino nemo compellitur, ut lib. II tit... et lib... tit... dig... et lib. L tit. 17 dig. 156 [pr.], quod invitus nemo rem defendit.

116. [*Steph. ad l.* 21 §. 4 *verb: personalem*]. Nam in rem actionem recusare licet, quia sicuti didicisti lib. II *τῶν πρώτων* tit... dig. 1 (?) .... Nec obiicias, quod tamen tributoriam dominus servi recusare possit. Nam distributionem quidem rerum recusare potest, secundum id quod dictum est lib. superiori tit. 4 dig. 7 [§. 1], quia nemo actione aliqua merces peculiares tribuere cogitur, sed extraordinaria creditorum [imploratione], ut in illo tit. tibi traditum est.

117. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 4]. Excepta tributoria actione, ut lib. XIV tit. 4 dig. 7 them. 2 [§. 1]. Lege etiam huius tit. dig... Potest autem sine dolo et sine mora cedere peculio.

(Complura desunt.)

‖ ‖ ‖ ....
....

118. *Anon.* [*ad l.* 27 §. 7]. Secundum regulam quae dicit ‖ ‖ ‖ sicut e contrario de peculio actio, quae iure constitit, non tollitur dominio acquisito.

119. *Eiusdem.* [*ad l.* 27 §. 7]. Finge eum servum vendidisse sine peculio, propter dig. 18 (?) in fine. Lege etiam dig. 11 them. 10 [§. 7].

120. [*Steph. ad l.* 27 §. 7?]. Nam si emtor peculium specialiter emerit, servus peculium apud eum non videtur habere, licet res peculiares penes eum sint, ut Iavolenus dicit dig. 33.

---

131) Cod. hoc thema cum eo, quod praecedit, minus apte coniungit.

132) Expl. fol. 214.

133) Hoc caput ex Syn. p. 182 accedit. Ibi vocatur κεφ. κβ'.

134) Inc. fol. 4, cuius tantum pars superior sed lacerata superest.

---

n) Malim διά.

o) Cod. κε'.

p) Sic Codex.

q) Locus corruptus.

r) Lege: παραιτεῖσθαι.

s) Forte addendum προσελεύσεως.

t) Expl. fol. 214.

u) Inc. fol. 4.

v) Initium harum linearum legi non potuit, quum maior pars folii abscissa sit. In fine lin. 1 legebantur haec: κατεδίκ.. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ ιγ' | — lin. 2: ὥσπερ οὐδὲ το ἐναντίον | — lin. 3: ἐπιμερίζειν καὶ τοῖς δύο |.

w) In fine harum linearum legebantur haec: ὅτι ὁ προκτήτωρ κατὰ τοῦ μετ' αὐτὸν | — et: διγ. ιη' θέ. ι' λοιπὸν τὸν ἀπὸ χρε|.

τῷ .... ἀγωγὴ .... κινεῖται· ἄ[δικον γὰρ τὸν ἑνὶ συναλλάξ]αντα πολλοῖς ἀν[τιδίκοις] .... καὶ οὐ σκοπεῖται μόνον [τὸ ὂν παρὰ τῷ] ἐναγομένῳ πεκούλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ [παρ' ἑτέρῳ].

— — — — — — —

L. 29. pr. D. XV. 1. — — γω .... τοῦ ὄντ[ος παρ' αὐτῷ πεκουλίου.]

§. 1. [Κἂν κω]λύσῃ ὁ δεσπ[ότης συναλλάξαι μετὰ τοῦ δούλου, ἐνάγ]εται τῇ περὶ [πεκουλίου.]

L. 30. pr. D. eod. [λ'. Εἰ ἐν τῇ προ]κατάρξει μηδὲν [ἐστιν ἐν τῷ πεκουλίῳ, ηὑρέθη δὲ] κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ψήφου, [καταδικάζεται ὁ ἐναχθείς.] καὶ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς γὰρ τῆς .... [κι]νουμένης ....[135])

— — — — — — — —

L. 32. §. 1. D. eod. σκοπεῖται[136]). καὶ ἐνάγεται ὁ ἀγοραστὴς περὶ τοῦ κτηθέντος αὐτῷ πεκουλίου, εἰ καὶ μὴ εἶχεν ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν ὁ πράτης ἐναχθείη.

§. 2. Ὁ πωλήσας μετὰ τοῦ πεκουλίου τὸν δοῦλον καὶ παραδοὺς τὸ πεκούλιον οὔτε ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ.

L. 33. D. eod. [λγ'.] Εἰ δὲ συνεφώνησε λαβεῖν ὑπὲρ τοῦ πεκου-

κυρ. ἕκαστος τῶν δεσποτῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου ἐνάγεται, καὶ ἐναχθεὶς ἔχει προσοκίο ἢ κομμοῦνι διβιδοῦνδο· εἰ δὲ μή ἐστι παρὰ κοινωνῷ πεκούλιον, οὐκ ἐνάγεται παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τούτου. εἰ δὲ καὶ ἄνευ κληρονόμου ἀπέθανεν, οὐκ ἐνάγεται ὑπὲρ αὐτοῦ εἰ μὴ ἐφ' ὅσον δύναται λαβεῖν ἐκ τῆς οὐσίας.

στεφ. τοῦτο νόησον ἐν ᾧ μὴ ὁ οἰκέτης

— — — — — — — —

κυρ. οἱ κληρονόμοι κατ' ἀλλήλων .... ||[x])

||[y]) || || || || ἤτοι κομμοῦνι διβιδοῦνδο κατά τινος καλῶς ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου, δῆλον ὅτι εἰς ἐκχώρησιν ἀγωγῆς, ὡς ἐν τῷ να' διγ. κεῖται. τῇ δὲ τοιαύτῃ παραδόσει συνᾴδει καὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ λζ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

ἀνων. ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ κζ' διγ. καὶ τὸ β' θέ. τοῦ λ' διγ.

τουτέστιν οὐκ εἰς ὁλόκληρον ἤγουν οὐκ ἐνάγεταί τις αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ συγκληρονόμῳ πεκουλίου, ἐπειδὴ μηδέποτε ὑπὸ τὴν αὐτὴν δεσποτείαν ὁ οἰκέτης ἐγένετο. τοῦτο δὲ αὐτὸ λέγει καὶ ἀδιαστίκτως ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. θέ. β' . . α . . ιντ . .[z]) ουν ἕκαστος αὐτῶν ὡς μὴ ὁλο[κλήρως] ἐναγόμενος δύναται κατὰ τοῦ συγκληρονόμου .... εἶπον γάρ σοι ἐν τῷ κ' διγ. ὅτι οὐδεὶς ἐναγόμενος καὶ καταδικαζόμενος εἰς ὁλόκληρον[a])

— — — — — — — —

κε'[b]) διγ. τοῦ α' τί. τοῦ ζ' βι.[c]) . . θέμ. πρὸς τὸ τέλος φησὶν, ὅτι ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐκ ἰσχυρῶς τῷ δούλῳ τὰς ἰδίας ὀπέρας μισθοῦται οὔτε [τῷ] BONA FIDE[d]) δουλεύοντι.

κυρ. ὁ μετὰ τοῦ πεκουλίου πωλήσας δοῦλον οὐκ ἐνάγεται· εἰ δὲ τὸ τίμημα ὑπὲρ τοῦ πεκουλίου λάβῃ, αὐτὸς ἐνάγεται.

κωβίδ. εἰ μὴ δόλον[e]) ἐποίησε, ὡς διγ. ιβ'.

in plures adversarios [distringi]; nec hoc peculium tantum spectatur, quod apud reum est, sed et quod apud alterum.

(*Nonnulla desunt.*)

— — — peculio quod apud eum est.

Licet dominus cum servo contrahere prohibuerit, tamen de peculio convenitur.

XXX. Si litis contestatae tempore nihil sit in peculio, sed inveniatur tempore rei iudicatae, reus condemnatur. Nam etiam in actione .... —

(*Nonnulla desunt.*)

spectatur. Et convenitur emtor de peculio sibi quaesito, etiamsi peculium non habuit eo tempore, quo venditor conventus est.

Qui servum cum peculio vendidit et peculium tradidit, ne intra annum quidem de peculio convenitur.

XXXIII. Si vero pactus sit, ut pro peculio pre-

121. *Cyr.* [*l.* 27 §. 8 *l.* 28]. Quisque dominus etiam de peculio, quod penes socium est, convenitur, et si conventus sit, pro socio vel communi dividundo actionem habet: si tamen peculium penes socium non sit, eius nomine ab eo non convenitur. Sed et si sine herede decessit, eius nomine non convenitur, nisi in id, quod ex bonis eius consequi potest.

122. *Steph.* Hoc intellige, nisi servus

(*Nonnulla desunt.*)

123. *Cyr.* [*l.* 29 *pr.*]. Heredes invicem .... ||

124. [*Steph.? ad l.* 29 *pr.*]. || || || || || sive communi dividundo, recte convenitur etiam eius peculii nomine, quod apud illum est, nimirum ut actionibus cedat, ut dig. 51 dictum est. Huic sententiae concinit etiam, quod dig. 37 [§. 2] huius tit. traditur.

125. *Anon.* [*ad l.* 29 *pr.*]. Lege finem dig. 27 et dig. 30 them. 2 [§. 1].

126. [*Steph. ad l.* 29 *pr. fin.*]. Hoc est non in solidum sive non ob id peculium, quod apud coheredem est, convenitur, quia servus nunquam eiusdem dominii fuit. Idem indistincte dicit Ulpianus dig. sequenti them. 2 [§. 1]. Itaque unusquisque eorum, quum non in solidum conveniatur, adversus coheredem [agere] potest. Nam dixi tibi dig. 20, neminem, qui in solidum conveniatur et condemnetur

(*Nonnulla desunt.*)

127. [*Anon. ad?*]. dig. 25 tit. 1 lib. VII them. . . circa finem [§. 5] dicit, usufructuarium servo operas eius non valide locare nec ei, qui bona fide servit.

128. *Cyr.* [*l.* 32 §. 2 *l.* 33. 34]. Qui servum cum peculio vendidit, non convenitur: si vero pretium pro peculio accepit, ipse convenitur.

129. *Cobid.* [*ad l.* 32 §. 2]. Nisi dolum admiserit, ut dig. 12 (21?).

135) Expl. fol. 4.

136) Inc. fol. 17. 18.

x) Initio huius lin. supererant haec: συναλλάττειν τινὰς τῷ δούλῳ.

y) Initio harum linearum pauca verba adhuc conspiciebantur: et quidem lin. prima: ὅπερ ποιοῦσιν οἱ περὶ τῶν χρεῶν — lin. 2: οὕτε μεμοῦνται τοὺς κοινωνοὺς — lin. 3: οἰκέτης ὑπὸ τὴν αὐτὴν δεσποτείαν ἐγ — lin. 4: αὐτοῖς ὁ οἰκέτης κἂν ἐκεῖν — lin. 5: ἔχειν ἠδύνατο τὸ κομμοῦνι διβιδοῦνδο — .

z) Lege ὥστε.

a) Expl. fol. 4.

b) Inc. fol. 17. 18. Idem scholium supra reperitur numero 72, et infra numero 151.

c) Cod. τοῦ ξβ' θέμ.

d) Cod. ΒΦ.

e) Cod. δοῦλον.

λίου τίμημα, αὐτὸς δοκεῖ διὰ τὸ δοθὲν αὐτῷ τίμημα ἔχειν τὸ πεκούλιον·

λδ'. Ρομπον. [Οὐχ ὁ τὰ πράγ]ματα ἔχων αὐτοῦ.

λε'. Ιαυολ. Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἐκελεύσθη δοῦναι τὸ πεκούλιον λαμβάνων δῆλον ποσὸν, οὐ δοκεῖ εἶναι παρὰ τῷ κληρονόμῳ.

[λϛ'.] Ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν, ὡς ἐπὶ τῆς δοθείσης τῷ ὑπεξουσίῳ προικὸς, πρὸς τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ καὶ ἀπὸ τοῦ δόλου ὁ πατὴρ ἐνάγεται, βλάψας τυχὸν ἢ ζημιώσας, ἢ ἔχων τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ ἀποκαθιστῶν καταδικάζεται εἰς ὃ ἔχει τὸ πρᾶγμα. τοῦτο [γάρ] ἐστι καὶ ἐπὶ ἐνεχύρου δοθέντος τῷ δούλῳ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν.

[λζ'.] Ἐὰν γενόμενος κληρονόμος τοῦ δανειστοῦ

tium acciperet, ipse ob pretium sibi solutum peculium habere videtur:

XXXIV. *Pompon.* Non is, qui res peculiares habet. *L. 34. D. XV. 1.*

XXXV. *Iavol.* Si vero heres peculium dare iussus sit accepta certa summa, non videtur id apud heredem esse. *L. 35. D. eod.*

XXXVI. In bonae fidei iudiciis, ut in dote filiofamilias data, praeter actionem de peculio etiam de dolo pater convenitur, puta si nocuerit aut damnum dederit, vel si rem habeat et non restituat, condemnatur quanti ea res est. Hoc enim etiam obtinet, si pignus servo datum sit, et in omnibus bonae fidei iudiciis. *L. 36. D. eod.*

XXXVII. Si postquam creditori filii tui heres *L. 37. pr. D. eod.*

αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προλαβόντος θέματος· ἄνω μὲν γὰρ μετὰ τοῦ πεκουλίου πέπρακε τὸν οἰκέτην, ἐνταῦθα δὲ ἰδικῶς συνεφώνησε καὶ ὑπὲρ τοῦ πεκουλίου τίμημα λαβεῖν, καὶ ἔδοξεν ἰδικῶς τὸν οἰκέτην καὶ ἰδικῶς τὸ πεκούλιον πωλεῖν. ἴσθι δὲ ὅτι οἰκέτου ὑποτεθέντος οὐ δοκεῖ κατὰ πρόληψιν συνυποτίθεσθαι καὶ τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ αὐτῷ μονοβι. f) *τί. α' διγ. α' φησί, ἀλλ' οὐδὲ πιπρασκομένου οἰκέτου [δοκ]εῖ συμπιπράσκεσθαι τὸ τούτου πεκούλιον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ' βι. τοῦδε τοῦ συντάγματος.*

τοῦ ἀνων. *ὅτι διὰ τὴν τιμὴν δοκεῖ τις νέμεσθαι τὸ πραθὲν, ἔγνως καὶ ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίου βι. ζ' τί. α' διγ. λη' λθ' μ'. ἀνάγν. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.*

κωβίδ. *ὅσον πρὸς τὸν πράτην ἔχει ἐ.... πρὸς τοὺς δανειστὰς, καὶ αὐτὸς ἔχειν δοκεῖ.*

ἐν ᾧ δηλονότι ἰδικῶς ὠνήσατο τὸ πεκούλιον. [τότε γὰρ] οὐκ ἐνάγεται, εἰ μὴ ..α συνεχώρησε τῷ οἰκέτῃ πάλιν ἔχειν τὰ πράγματα ἐν πεκουλίῳ. τοῦτο γὰρ ἔγνως ἐν τῷ κζ' διγ.

κυρ. *ἴσθι, ὅτε κελευσθῇ ὁ κληρονόμος δοῦναι τὸ πεκούλιον λαβὼν ῥητὸν ποσὸν, τ[ότε] οὐκ ἐνάγεται δε πεκουλίο.*

στεφ. *ὅθεν* g) *οὔτε ἐνάγεται ὡς μὴ δοκῶν ἔχειν πεκούλιον.*

ἐπὶ τῶν βόνα φίδε ἀγωγῶν, οἷα ἐστὶν ἡ περὶ προικὸς ἐξ στιπουλάτου καὶ ἡ πιγνερατικία, οὐ μόνον δε πεκουλίο καὶ δε ἰν ῥὲμ βέρσο ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης κατέχεται, ἀλλὰ καὶ ἐξ οἰκείου δόλου. δόλον δὲ ποιεῖ καὶ ὁ δυνάμενος πρᾶγμα ἀποκαταστῆσαι καὶ μὴ ἀποκαθιστῶν.

τοῦ ἀνων. *ἐπὶ γὰρ τῶν στρίκτων ὡμολόγηται, ὅτι δε πεκουλίο καὶ οὐκ εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης.*

ἀνων. *περὶ τῆς προικὸς ἀνάγν. βι. κδ' τί. γ' διγ. κβ' κε' νγ' καὶ βι. κϛ' τί. γ' διγ. ογ'.*

τοῦ ἀνων. *τὸ αὐτό φησιν ἐπὶ δεποσίτι περὶ πατρὸς καὶ δεσπότου βι. ιϛ' τί. γ' διγ. α' θέ. μ'. ἀνάγν. καὶ βι. μβ' τί. η' διγ. ϛ' θε. προτελευταῖον.*

κυρῶν γὰρ οὕτω λέγει· καταδίκασον εἰς τὸ πεκούλιον καὶ εἰς τὸ βέρσον καὶ εἰς εἴτι ἐβλάβην κατὰ δόλον ἢ περιγραφὴν τοῦ δεσπότου.

ἀνων. *τούτοις τοῖς ῥήμασι ἡ ἀληθὴς τοῦ πράγματος δηλοῦται διατίμησις, ὡς βι. ν' τί. ιϛ' διγ. ροθ'.*

τοῦ αὐτοῦ. *ἔγνως καὶ βι. ιγ' τί. ζ' διγ. κη', ὅτι δούλου λαμβάνοντος ἐνέχυρον ὑπὲρ πεκουλιαρίου χρέους [ὁ δεσπότης] ἐνάγεται τῇ πιγνερατικίᾳ.*

κυρ. *ὁ δανειστὴς τοῦ υἱοῦ σου εἰ κληρονομήσει σε καὶ πωλήσει μοι τὴν κληρονομίαν, ἀπαιτεῖ με τὸ χρέος.*

στεφ. *ἐναγόμενος γὰρ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀγοραστοῦ τῆς*

130. [*Steph. ad l.* 33]. Inter hoc thema et id, quod praecedit, differentia haec est: supra servum cum peculio vendidit, hic vero specialiter pactus est, ut etiam pro peculio pretium acciperet, et videtur separatim servum, separatim peculium vendere. Scias autem, si servus pignori detur, non praesumi etiam peculium servi obligatum esse, sicut Papinianus eodem libro singulari tit. 1 dig. 1 [§. 1] dicit: sed nec si vendatur servus, peculium eius simul vendi videtur, ut Ulpianus lib. VII huius partis [tit. 1 dig. 29 dicit].

131. *Anon.* [*ad l.* 33]. Ob pretium aliquem possidere videri, quod vendidit, didicisti etiam in usufructuario lib. VII tit. 1 dig. 38, 39, 40. Lege quae ibi adnotata sunt.

132. *Cobid.* [*ad l.* 34]. Quantum ad venditorem [attinet, non] ad creditores, etiam ipse habere videtur.

133. [*Steph. ad l.* 34]. Si nimirum peculium separatim emit. Tunc enim non convenitur, nisi res denuo in peculium servo concesserit. Hoc enim didicisti dig. 27 [§. 2].

134. *Cyr.* [*l.* 35]. Scias, si heres iussus est peculium dare accepta certa summa, tunc non convenitur de peculio.

135. *Steph.* [*ad l.* 35]. Unde nec convenitur, quia non videtur habere peculium.

136. [*Cyr. l.* 36]. In bonae fidei actionibus, qualis est ex stipulatu de dote actio et pigneraticia, non solum de peculio et de in rem verso pater vel dominus tenetur, sed etiam ob proprium dolum. Dolo autem facit, qui rem restituere potest nec restituit.

137. *Anon.* [*ad l.* 36]. Nimirum in strictis actionibus in confesso est, patrem dominumve de peculio, non in solidum conveniri.

138. *Anon.* [*ad l.* 36]. De dote legas lib. XXIV tit. 3 dig. 22 [§. 12. 13], 25, 53 et lib. XXVI tit. 3 dig. 73 (?).

139. *Anon.* [*ad l.* 36]. Idem dicit in depositi actione de patre et domino lib. XVI tit. 3 dig. 1 them. 40 [§. 42]. Lege etiam lib. XLII tit. 8 dig. 6 them. penultimum [§. 12].

140. [*Steph. ad l.* 36 *verb: adiectionem*]. Nam quum agit, sic dicit: condemna eum peculio tenus et quatenus versum est et si quod damnum passus sum dolo vel fraude domini.

141. *Anon.* [*ad l.* 36 *verb: quanti ea res est*]. His verbis vera rei aestimatio significatur, ut lib. L tit. 16 dig. 179.

142. *Eiusdem.* [*ad l.* 36 *verb: in servo*]. Didicisti etiam lib. XIII tit. 7 dig. 28 [§. 1], si servus pro peculiari nomine pignus acceperit, dominum pigneraticia actione conveniri.

143. *Cyr.* [*l.* 37 *pr.*]. Si creditor filii tui tibi heres extiterit mihique hereditatem vendiderit, debitum a me exigit.

144. *Steph.* [*ad l.* 37 *pr. verb: illa parte*]. Nimi-

f) Intelligitur L. 1 §. 1 D. *de pignoribus*. Forte αὐτοῦ.

g) Cod. ὅτε.

τοῦ υἱοῦ σου πωλήσῃς τὴν κληρονομίαν, ἐνέχει τῷ ἀγοραστῇ τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ.

L. 37. §. 1. D. XV. 1. Ἐὰν εἴπω τῷ δούλῳ μου ἀγοράσαι δοῦλον ὀκτὼ νομισμάτων καὶ δοῦναι αὐτὰ ἐκ τῶν ἐμῶν, ὁ δὲ ἀγοράσῃ δέκα νομισμάτων, ἐκδικῶ μὲν τὰ δύο, ἔχει δὲ κατὰ μοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν ἐπὶ τοῖς δυσὶν ὁ πράτης.

§. 2. Ἔχων μετὰ σοῦ κοινὸν δοῦλον ἐπώλησα τὸ μέρος μου· εἰ μὲν ὁ ἀγοραστὴς ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, οὐ συλλογίζεται τὸ ὂν παρ' ἐμοὶ πεκούλιον· εἰ γὰρ καταβάλλοι, οὐκ ἔχει ἀγωγὴν εἰς τὸ λαβεῖν παρ' ἐμοῦ. εἰ δὲ σὺ ἐναχθῇς [137]), συλλογίζεται τὸ ὂν παρ' ἐμοί, εἰ μὴ μετ' ἐνιαυτὸν τοῦ πωλῆσαί με ἐνήχθης.

§. 3. Ἐὰν ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν [ἔχων] [138]) ἐναχθεὶς ἧττον ἔδωκε, πληροῦται ὁ δανειστὴς ἐξ ὅλου τοῦ πεκουλίου, εἴτε παρὰ τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι εἴτε παρὰ τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἐστίν.

L. 38. pr. D. eod. [λη'.] Ἐὰν παράθωμαι τῷ υἱῷ σου ι' νομίσματα καὶ ἔχεις αὐτά, οὐκ ἔχει χώραν ἡ περὶ πεκουλίου

extitisti, hereditatem vendideris, emtori de peculio teneris.

Si servo meo permisero, servum emere octo aureis eosque ex mea pecunia solvere, ille autem decem emerit, duo quidem vindico, venditor autem in his duobus adversus me de peculio actionem habet.

Servum tecum communem habens partem meam vendidi: si cum emtore de peculio agitur, ratio non habetur eius peculii, quod apud me est; nam si solverit, actionem non habet, ut a me repetat. Quodsi tecum agatur, ratio habetur eius, quod apud me est, nisi post annum, ex quo vendidi, actum sit.

Si usufructuarius conventus minus solvit, creditor rem consequitur ex universo peculio, sive apud usufructuarium sive apud dominum sit.

XXXVIII. Si apud filium tuum decem aureos deposuerim tuque eos habeas, locum non habet de

κληρονομίας τῇ ἐξτιπουλάτου ἀνάγκην ἔχεις τοσοῦτον ἀ[πο]καθ[ιστᾶν], ὅσον ἠδύνατο λαβεῖν ὁ τεστάτωρ κινῶν κατὰ σοῦ τὴν δε πεκουλίο.

κυρ. εἰ ἐπιτρέψεις τῷ δούλῳ σου βικάριον ἀγοράσαι η' νομισμάτων, ὁ δὲ ι' νομισμάτων ἀγοράσῃ, καὶ καταβάλῃ τὰ ι' νομίσματα ἐκ τῶν σῶν, ἐπὶ τῶν β' νομισμάτων κινεῖς τὴν ἰν ῥέμ καὶ ἐνάγῃ δε πεκουλίο.

κυρ. εἰ εἷς τῶν κοινωνῶν τὸ μέρος τοῦ οἰκέτου ἐκποιήσῃ, ὁ μὲν ἀγοραστὴς οὐκ ἐνάγεται ὑπὸ [h]) τοῦ παρ' αὐτῷ δε πεκουλίο, ὁ δὲ κοινωνὸς ἐνάγεται ἴντρα ἄνουμ.

ἐναντιοφ. οὐκ ἐναντιοῦται τὸ κζ' διγ. ἐν ᾧ φησι τὸν ἀγοραστὴν κινεῖν τὴν δε πεκουλίο. ἐκεῖ γὰρ δανειστὴν αὐτὸν πρὸ τῆς ἀγορασίας ὑπέθετο.

ἀνων. καὶ τῆς κοινωνίας γὰρ λυομένης ἢ φθειρομένου τοῦ κοινοῦ πράγματος ἁρμόζει ἡ προσοκίο καὶ οὐτιλίως τὸ κομμοῦνι διβιδοῦνδο, ὡς βι. ι' τι. γ' διγ. α' καὶ ια' καὶ βι. ιζ' τι. β' διγ. μγ' καὶ [ξ]γ'.

κυρ. ὁ κινήσας κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ μὴ λαβὼν τὸ ἱκανόν, κινεῖ καὶ [i]) κατὰ τοῦ προπριεταρίου. εἴτε τὰς ὀπέρας αὐτοῦ μισθώσηται παρ' ἐμοῦ ὁ οἰκέτης ἐφ' ᾧ οὐσούφρουκτον ἔχω, εἴτε δανείσω αὐτῷ, κινῶ καὶ κατὰ τοῦ προπριεταρίου, εἰ μὴ ἀρκεῖ τῷ χρεώστῃ [k]) τὸ παρ' ἐμοὶ πεκούλιον.

στεφ. ἐνάγεται δὲ πρῶτον οὐσουφρουκτουάριος, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τοῖς προσποριζομένοις αὐτῷ πρὸς τὸν οἰκέτην συνάλλαγμα γέγονε, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ οὐλπιανῷ ἐν τῷ ιθ' διγ. τοῦ παρόντος τι.

ἀνων. ἐν τῷ κε' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ ζ' βι. [l]) θέμ. προτελευταίῳ [φησίν,] ὅτι ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐκ ἰσχυρῶς [τῷ δούλῳ τὰς] ἰδίας ὀπέρας μισθοῦται οὔτε τῷ βόνα φίδε δουλεύοντι.

κυρ. εἰ ἃ παρεθέμην τῷ υἱῷ σου σώζεται, καὶ μηδὲν ἔχει ἐκτὸς αὐτῶν, οὐ κινῶ δε πεκουλίο, ἀλλ' AD EXHIBENDUM καὶ IN REM.

στεφ. σῆ. ὅτι τὸ ὑπεξουσίῳ παρατεθὲν οὐκ ἔστιν αὐτοῦ ἐν πεκουλίῳ, ἐπειδὴ μήτε φυσικῶς ἡ δεσποτεία μεταφέρ[εται] ἐπ' αὐτόν. οὐκοῦν καὶ ἐπὶ κομμοδάτου καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων τὸ αὐτὸ νόησον, ἐφ' ὧν ἡ δεσποτεία μὴ μεταφέρεται. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον τῷ γαΐῳ ἐν τῷ κζ' [m]) διγ. καὶ ἐνταῦθα γάρ, ἐὰν ἔχῃ πεκούλιον ὁ ὑπεξούσιος, κινεῖται δεποσίτι δε πεκουλίο. εἰ γὰρ ἔχει πεκούλιον ὁ οἰκέτης, δύναται [n]) ὁ παραθέμενος αὐτῷ [o]) ἐάσαι μὲν τὴν AD

rum si a me emtore hereditatis conveniris, necesse habes tantundem restituere, quantum testator accepturus erat, si tecum de peculio egisset.

145. *Cyr.* [*l.* 37 §. 1]. Si servo tuo permiseris vicarium VIII aureis emere, is autem X aureis emerit, et hos aureos ex tuis solverit, II aureos vindicas et ob eos de peculio conveniris.

146. *Cyr.* [*l.* 37 §. 2]. Si unus ex sociis partem, quam in servo habet, alienaverit, emtor quidem non convenitur .... de peculio, socius vero intra annum convenitur.

147. *Enantioph.* [*ad l.* 37 §. 2]. Non obstat dig. 27 [§. 6], ubi dicit, emtorem de peculio actionem intendere. Ibi enim eum posuit credidisse ante emtionem.

148. *Anon.* [*ad l.* 37 §. 2]. Nam etsi societas soluta sit vel res communis perierit, pro socio et utilis communi dividundo actio competit, ut lib. X tit. 3 dig. 1 et 11 et lib. XVII tit. 2 dig. 48 et 63 [§. 8].

149. *Cyr.* [*l.* 37 §. 3]. Qui cum usufructuario egit, sed satis non accepit, etiam adversus proprietarium agit. Sive operas suas servus, in quo usumfructum habeo, a me conduxerit, sive ei crediderim, etiam adversus proprietarium ago, si peculium, quod apud me est, debito non sufficiat.

150. *Steph.* [*ad l.* 37 §. 3] Enimvero primum usufructuarius convenitur, si initio cum servo contractum sit in his, quae ei acquiruntur, secundum id, quod traditum est ab Ulpiano dig. 19 [§. 1] huius tit.

151. *Anon.* [*ad l.* 37 §. 3]. Dig. 25 tit. 1 lib. VII them. penultimo [§. 5] dicit, usufructuarium servo operas eius non valide locare nec ei, qui bona fide servit.

152. *Cyr.* [*l.* 38 *pr.*]. Si quod apud filium tuum deposui, extat, nec quicquam praeterea habet, non de peculio ago, sed ad exhibendum et in rem.

153. *Steph.* [*ad l.* 38 *pr.*]. Nota: quod apud filiumfamilias depositum est, non est in peculio eius, quia nec naturaliter dominium in eum transfertur. Igitur idem accipe de commodato et reliquis contractibus, in quibus dominium non transfertur. Nec obstare videatur tibi, quod Gaius dicit dig. 27 [pr.]. Nam et hic, si filiusfamilias peculium haberet, depositi de peculio agi potuisset. Nam si servus peculium habet, is, qui apud

137) Cod. ἐναχθείς.

138) Deest in Cod.

h) Lege ὑπέρ. Sed nec sic quidem corruptela huius loci tollitur.

i) Cod. κινεῖται.

k) Lege: χρέει.

l) Cod. τοῦ ξβ' θέμ. Conf. supra schol. 72 et 127.

m) Cod. ιζ'.

n) Cod. οὐ δύναται.

o) Cod. αὐτί.

ἀγωγὴ, ἀλλ' ἡ περὶ ἀποκρυβέντων πραγμάτων κινουμένη ἀγωγὴ καὶ ἡ τὰ ἴδια ἐκδικοῦσα ἀγωγή· ἐμὰ γὰρ ἔμειναν τὰ νομίσματα.

Καὶ [139]) εἴτε τὰς ὑπηρεσίας τοῦ δούλου ἐμίσθωσεν αὐτῷ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων εἴτε δανείσῃ αὐτῷ, ἔχει τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, μ[όνον] ὑπεξαιρουμένου τοῦ ὄντος [140]) παρ' αὐτῷ πεκουλίου.

Ἐὰν γυνὴ μέλλουσα γαμεῖσθαι ὑπεξουσίῳ ὁμολογήσῃ αὐτῷ προῖκα, λυομένου τοῦ γάμου εἰς ὁλόκληρον αὐτῇ ποιεῖ ὁ πατὴρ ἀποχὴν μηδὲν ὑπεξαιρῶν προφάσει οἰκείου χρέους· καὶ ἐναγομένη δὲ ἡ γυνὴ τῇ περὶ ἀπαιτήσεως προικὸς ἀγωγῇ [141]) ἔχει παραγραφήν.

Ἐὰν ἐνάγωμαι ὀνόματι τοῦ δούλου μου, συλλογίζεται τὸ τίμημα τοῦ δούλου αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑπεξαιρῶ εἴ τί μοι ὁ δοῦλος αὐτοῦ χρεωστεῖ· αὐτὸ γὰρ πεκούλιον οὐκ ἔστιν. εἰ γὰρ καὶ ληγατευθῇ τῷ δούλῳ τὸ ἴδιον πεκούλιον, οὐχ ὑπεξαιρεῖται [τὸ] παρὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ χρεωστηθὲν, εἰ μὴ ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ τοῦ δούλου τοῦ δούλου.

Ἐὰν πωλήσας σοι δοῦλον δανείσω αὐτῷ, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν, μὴ συλλογιζομένου τοῦ [ἀπο]μείναντος παρ' ἐμοὶ πεκουλίου. οὔτε γὰρ οἱ μετὰ τὴν πρᾶσιν αὐτῷ συναλλάξαντες

peculio actio, sed ad exhibendum actio et vindicatio: hi enim aurei mei manserunt.

Et sive operas servi ei locaverit fructuarius sive mutuam ei pecuniam dederit, de peculio actionem adversus dominum habet, deducto tantum peculio, quod penes se habet. L. 38. §. 3 fin. D. XV. 1.

Si mulier nuptura filiofamilias dotem ei promiserit, soluto matrimonio in solidum pater eam liberat nihil deducens ob proprium debitum: nam et si ex stipulatu conveniatur, mulier exceptionem habet. §. 1.

Si agatur mecum de peculio servi mei, aestimatur pretium vicarii eius, nec deduco, quod mihi vicarius debet: hoc enim peculium non est. Nam et si servo proprium peculium legatum sit, non deducitur id, quod a vicario debetur, nisi ex ipsius vicarii peculio. §. 2.

Si servo, quem tibi vendideram, credidero, adversus te de peculio actionem habeo, nec ratio habetur peculii, quod apud me remansit. Nam nec caeteri, qui post venditionem cum eo contraxerunt, ad- §. 3.

ΕΧΗΙΒΕΝDUM καὶ τὴν ἰν ῥέμ, κινῆσαι δὲ τὴν ἀπὸ συναλλάγματος ἀγωγὴν, τουτέστι δεποσίτι δε πεκουλίο. p)

κυρ. εἰ ἡ νύμφη κινεῖ κατὰ τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς διαλ[υομένου τοῦ] γάμου ἐφ' ᾧ ἐλευθερωθῆναι, (ἐπηρωτήθη γὰρ τὴν προῖκα τῷ υἱῷ,) [οὐκ] ἔχει ὑπεξαίρεσιν χρέους ὁ πατήρ. ἡ δὲ νύμφη καὶ παραγραφὴν ἔχει.

ἀνων. ὁ γὰρ ἔχων ἀγωγὴν πολλῷ μᾶλλον ἔχει παραγραφὴν, ὡς βι. κγ' τι. ιη' διγ... καὶ βι. ν' τι. ιζ' διγ. ρνϛ'.

κυρ. ὁ δεσπότης ἐναγόμενος ὑπὲρ τοῦ ὀρδιναρίου καὶ τὸν βικάριον ἀπαιτεῖται, μὴ ὑπεξαιρῶν εἴ τι ἐκ τοῦ βικαρίου χρεωστεῖται. τοῦτο γὰρ οὐχ ὑπεξαιρεῖται, οὔτε εἰ τὸ πεκούλιον τοῦ ὀρδιναρίου ληγατευθῇ αὐτῷ, εἰ μὴ ἔχει πεκούλιον ὁ βικάριος.

τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ἔχει πεκούλιον ὁ βικάριος· εἰ γὰρ εἶχε πεκούλιον, ἠδύνατο διδουκτεύειν ἐξ αὐτοῦ, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιζ' διγ. φθάσας ἐδίδαξεν.

τοῦτο λέγει, ὅτι τὸ ἐκ τῶν βικαρίων κεχρεωστημένον οὐ διδουκτεύει ὁ δεσπότης ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν βικαρίων τιμῆς, καθὸ μηδεὶς αὐτὸς ἑαυτοῦ πεκούλιον εἶναι νομίζεται.

ἀνων. ὁμοίως ἐν τῷ τέλει τοῦ ιϛ' διγ. τοῦ η' τι. τοῦ λγ' βι.

δηλονότι ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ βικαρίου· εἰ γὰρ εἶχε πεκούλιον, δυνατὸν ἐκείνου τὸ χρεωστούμενον ὑπεξαιρεῖν· ἀπὸ δὲ τῆς τιμῆς αὐτοῦ [οὐ] δυνατὸν τοῦτο ὑπεξελεῖν, ἐπειδὴ οὐδὲ αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐστι πεκούλιον.

κυρ. ὁ πράτης μετὰ τὸ πωλῆσαι τὸν οἰκέτην δανεισάμενος αὐτῷ q) κινῶν οὐ λογίζεται ἑαυτῷ τὸ παρ' ἑαυτῷ πεκούλιον· οὗτος γὰρ [οὐκ] ἐνάγεται ὑπὸ τῶν μετὰ τὴν πρᾶσιν αὐτῷ συναλλαξάντων· ἐναγόμενος δὲ ὑπὲρ τῶν πρὸ τῆς πράσεως οὐχ ὑπεξαιρεῖ τοῦτο τὸ χρέος.

κυρ. r) εἰ γὰρ μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ οἰκέτου συναλλάξαντες οὐ δύνανται κατὰ τοῦ πράτου ἴντρα [ἄννουμ] κινεῖν· μόνον

eum deposuit, ad exhibendum et in rem actionem praetermittere, et ex contractu actionem, hoc est depositi de peculio instituere potest.

154. *Cyr.* [*l.* 38 §. 1]. Si nurus adversus socerum divortio facto agat, ut liberetur, (promiserat enim filio dotem,) debiti deductionem pater non habet. Nurus autem etiam exceptionem habet.

155. *Anon.* [*ad l.* 38 §. 1]. Qui enim actionem habet, multo magis etiam habet exceptionem, ut lib. XXIII tit. 18 (?) dig... et lib. L tit. 17 dig. 156 [§. 1].

156. *Cyr.* [*l.* 38 §. 2]. Dominus si ob ordinarium conveniatur, etiam vicarium praestat, nec deducit, quod ei a vicario debetur. Hoc enim non deducitur, nec si ordinario peculium legatum sit, nisi vicarius peculium habeat.

157. [*Steph. ad l.* 38 §. 2 *verb: non deducto eo*]. Hoc accipe, si vicarius peculium non habeat: si enim peculium habet, ex eo deducere potest, ut Ulpianus supra dig. 17 docuit.

158. [*Steph. ad l.* 38 §. 2 *verb: neminem enim etc.*]. Hoc dicit, id, quod a vicariis debetur, dominum non deducere ex ipsa vicariorum aestimatione, quia nemo ipse in suo peculio esse intelligitur.

159. *Anon.* [*ad l.* 38 §. 2]. Similiter in fine dig 16 tit. 8 lib. XXXIII.

160. [*Steph. ad l.* 38 §. 3 *verb: aliter*]. Nimirum ex aestimatione vicarii: nam si peculium habet, ex eo debitum deducere potest: ex aestimatione vero eius deducere hoc non potest, quia nec ipse in suo peculio est.

161. *Cyr.* [*l.* 38 §. 3]. Venditor qui servo, postquam eum vendidit, credidit, si agat, sibi non reputat peculium, quod apud ipsum remansit: neque enim convenitur ab iis, qui post venditionem cum illo contraxerunt: sed si conveniatur ob contractus ante venditionem factos, debitum illud non deducit.

162. [*Steph. ad l.* 38 §. 3]. Qui enim post venditionem servi contrahunt, non possunt intra annum ad-

139) Si Tipucito fides, hoc thema a fine capitis 37 perperam in hunc locum transpositum est. Certe si Digesta sequaris, ab hoc loco alienum est.

140) Expl. fol. 17. 18. Inc. fol. 2. 1.

141) Nimirum *Anonymus*, ex quo hic locus in Basilica transiit, scripserat τῇ ἐξ στιπουλάτου. Basilicorum vero compilatores perperam cogitarunt de ex stipulatu actione, qua dos repetitur.

p) Expl. fol. 17. 18. Inc. fol. 2. 1.

q) Cod. αὐτό.

r) Lege στεφ.

ἕξουσι κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν. ἐναγόμενος δὲ περὶ τῶν πρὸ τῆς πράσεως συνηλλαγμένων οὐχ ὑπεξαιρῶ τὸ μετὰ τὴν πρᾶσιν χρεωστηθέν μοι.

versus me de peculio actionem habebunt. Sed si convenior ex his, quae ante venditionem contracta sunt, non deduco, quod mihi post venditionem deberi coepit.

L. 39. D. XV. 1. [λθ'.] Πεκούλιον συνίσταται καὶ ἐξ ὧν διὰ τῆς οἰκείας φειδοῦς ἢ ἀπὸ δωρεᾶς ὁ δοῦλος κτήσεται, τοῦ δεσπότου θέλοντος αὐτὰ οὐσίαν εἶναι τοῦ δούλου.

XXXIX. Peculium consistit etiam ex iis, quae parsimonia sua vel ex donatione servus acquisivit, si dominus ea voluerit patrimonium servi esse.

L. 40. D. eod. μ'. Marc. Πεκούλιόν ἐστιν, ὅπερ οὐκ ἐξ ἀνάγκης παράσχῃ τῷ δούλῳ ὁ δεσπότης· ἡ γὰρ ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος φορεσία οὐκ ἐστὶ πεκούλιον. αὔξει δὲ καὶ μειοῦται τὸ πεκούλιον. λέγεται δὲ καὶ γεννᾶσθαι, ὅταν συνίσταται, καὶ τελευτᾶν, ὅτε ἀφαιρεῖται.

XL. *Marc.* Peculium est, quod dominus non ex necessitate servo concessit, nam quod necessario praestatur et ita ut recusari non possit, non est peculium. Crescit autem et decrescit peculium. Dicitur etiam nasci, si constituatur, et mori, si adimatur.

L. 41. D. eod. [μα'.] Ulp. Κατὰ νόμον οὔτε χρεωστεῖ δοῦλος, οὔτε χρεωστεῖται. τά τε γὰρ αὐτῷ χρεωστούμενα ὁ δεσπότης ἀπαιτεῖ· περὶ δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ χρεωστουμένων ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ ἢ τῇ περὶ δαπανημάτων τῶν γενομένων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα.

XLI. *Ulp.* Servus ratione iuris nec debet, neque ei debetur. Etenim quae ipsi debentur, dominus petit: de his vero, quae a servo debentur, actione de peculio vel de in rem verso convenitur.

γὰρ ὑπὲρ τῶν [προ] τῆς πράσεως συναλλαγμάτων ὁ πράτης ἐνάγεται ἴντρα ἄνουμ s)· καὶ ὅτι οὐ δύναται διδουκτεύειν ὁ πράτης ἐκ τοῦ μείναντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου [τὸ μετὰ τὴν] πρᾶ[σιν αὐ]τῷ χρεωσ[τούμενον], ἐπειδὴ μετὰ τὴν πρᾶσιν οὐκ [ἐνάγεται] δ ·························· νορσον ητινι . . . ·························· τίων εἰ γὰρ μὴ ······ [τὸν] οἰκέτην τραδιτεύσει ············ συνήλλαξεν αὐτῷ ὁ δεσπότης, ἧττον τὸ ἐντεῦθεν νομί[ζεται] χρέος, ἐπειδὴ πρὸ τῆς ἀδιτίονος t) ········ ποτ ··· ἐπὶ τοῦ οἰκέτου ···· δε ···· πα τῆς πράσεως ··············· αικα ························· ταῦτα καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης ἐκποιήσεως ········, ὡς ὁ παῦλος πρὸς τῷ τέλει τοῦ μβ' διγ. φησίν.

versus venditorem agere: solum enim ob ea, quae ante venditionem contracta sunt, venditor intra annum convenitur: nec potest venditor ex peculio, quod apud ipsum remansit, deducere, quod post venditionem ipsi debitum est, quia post venditionem non convenitur — — — — — — — — — — — — — Idem in qualibet alia alienatione [obtinet], sicut Paulus in fine dig. 42 (!) dicit.

κυρ. πεκούλιόν ἐστι, ὅπερ ἢ φειδοῖ [κ]τᾶ[ται ὁ] δοῦλος [ἢ] κατὰ [δωρεὰν] καὶ τοῦτο θέλει αὐτὸν ἔχειν ὁ δεσπότης.

163. *Cyr.* [*l.* 39]. Peculium est, quod vel parsimonia servus quaesivit vel donatum accepit, idque eum habere vult dominus.

·························· υς τι ············ ευσαι αὐτῷ ·· δωρεας ······· ἐξ αὐτ . .

[]

κυρ. τὸ πεκούλιον τίκτεται, [ὅτε] ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα χαρίζεταί τις τῷ δούλῳ αὐτοῦ, οὐ μὴν ὅτε τὰ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν· καὶ αὔξει· καὶ μειοῦται· καὶ τελευτᾷ, ὅτε ἀδεμπτευθῇ.

164. *Cyr.* [*l.* 40]. Peculium nascitur, si quis aliquid servo largitur ultra id, quod necessarium est, non autem si ad usus necessarios: et crescit: et minuitur: et moritur, si ademtum sit.

στεφ. ση. ὅτι παρὰ τοῦ δεσπότου κατὰ τὸ ἀναγκαῖον διδόμενα τῷ οἰκέτῃ οὐ νομίζεται [εἶναι] πεκούλιον, κἂν διηνεκοῦς χάριν χρήσεως [δοθῇ]. ση. διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ . . διγ. τοῦ παρόντος τί. ἵνα μὴ ἐν[αν]τίον νομίσῃς, μὴ πάντα, ὅσα [ἐν] εἰδήσει ἢ γνώμῃ τοῦ δεσπότου κέκτηται ὁ οἰ[κέτης], πεκούλιον αὐτοῦ εἶναι.

165. *Steph.* [*ad l.* 40 §. 1]. Nota: quod servo a domino ex necessitate praestatur, non intelligitur peculium esse, licet ad perpetuum usum praestetur. Nota hoc propter id, quod indistincte dicitur dig. [4 §. 2] huius tit., ne contrarium esse credas, non omnia, quae sciente vel volente domino servus acquisierit, in peculio eius esse.

ὥστε ὅτε μὴ ἀδεμπτεύεται τὸ πεκούλιον, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον ἀπομειοῦται ἤτοι φθείρεται τὰ πεκουλιάρια πράγματα ······ ε μειωθῇ τὸ πεκούλιον, μένει οὐδὲν [ἧττον] ὁ οἰκέτης δίκαιον ἔχων πεκουλίου καὶ οὐ δεῖται δευτέρας τοῦ δεσπότου γνώμης συνιστῶντος αὐτῷ πεκούλιον. τοῦτο γὰρ ἔγνως καὶ ἐν τῷ δ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

166. [*Steph. ad l.* 40 §. 1 *verb: decrescit*]. Perinde si non adimatur peculium, sed alio modo minuatur vel intereant res peculiares ·························· nihilominus servus ius peculii habet nec opus est nova voluntate domini, ut ei peculium constituat. Hoc enim didicisti etiam dig. 4 [§. 5] huius tit.

ὀνόματι τῶν οἰκετῶν οὐ κατὰ πολιτικὸν ἀλλὰ πραιτωρίως ἐνάγομεν καὶ ἐναγόμεθα.

167. [*Cyr. l.* 41]. Servorum nomine non iure civili sed praetorio agimus et convenimur.

στεφ. ὁ γὰρ οἰκέτης ἀπὸ μὲν δελίκτων ἐνέχεται, ἀπὸ δὲ συναλλαγμάτων οὔτε ἐνέχεται κατὰ νόμους οὔτε ἕτερον ἑαυτῷ καθίστησιν ἔνοχον, ἀλλὰ φυσικῶς καὶ ἐνέχεται καὶ ἕτερον ἑαυτῷ καθίστησιν ἔνοχον, ὡς ὁ Ulpianὸς ἐν τῷ μδ' τῶν διγ. βι. τί. τελευταίῳ διγ. ιδ' φησί. βλέπε, ὡς u) εἶπον, ὅτι οἰκέτης ἑαυτῷ φυσικῶς καὶ οὐ κατὰ νόμους ἕτερον καθίστησιν ἔνοχον, [ἐπειδὴ τῷ] δεσπότῃ προσπορίζει τὴν [ἀπὸ τοῦ] συναλλάγματος ἀγωγήν.

168. *Steph.* [*ad l.* 41]. Servus enim ob delicta quidem tenetur, ex contractibus autem neque ipse secundum leges tenetur nec alium sibi obligat, sed naturaliter et ipse tenetur et alium sibi obligat, sicut Ulpianus lib. XLIV dig. tit. ultimo dig. 14 dicit. Observa, quod dixerim, servum sibi naturaliter non civiliter alium obligare: nam domino actionem ex contractu acquirit.

······ σθ ··· κατὰ τοῦ συναλλάττοντος ················ — ···· ὡς βι. β'. τί. ζ' διγ. γ' καὶ δ ···· ιη διγ. θ' ιγ' καὶ βι. δ' τί. η' διγ. . . v) . . β καὶ βι. μδ' τί. ζ' διγ. ιδ' μγ' καὶ βι. ν' τί. ιζ' διγ. κα' ρε' καὶ βι. γ' τοῦ κώδ. τί. α' διατ. ς'.

169. [*Anon. ad l.* 41]. — — — .... ut lib. II tit. 7 dig. 3 [pr.] et [tit. 12?] dig. 9 13 et lib. IV tit. 8 dig. [7?] et lib. XLIV tit. 7 dig. 14, 43 et lib. L tit. 17 dig. 21 (22 pr.), 106 (107) et lib. III Cod. tit. 1 const. 6.

ἀνων. ······ μετατιθεμένης τῆς κατὰ τοῦ δούλου ···· ἐνοχῆς ἐκ π ····· τὰ κατὰ τοῦ ················ διγ. ν' θέ. ε'. ἀναγν. ························ ετ ·· του ··· ουσ ·······

170. *Anon.* [*ad l.* 41]. — — — — —

s) Verba κινεῖν — ἴντρα ἄνουμ bis scripta sunt.
t) Sic Cod. Lege: τραδιτίονος.

u) Malim πῶς.
v) Forte l. 7 §. 2 D. *de capite min.* intelligenda est.

[μβ'.] Ὁ υἱοθετήσας ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ [142]), οὐ μὴν περὶ τῶν πρὸ τῆς θέσεως.

μγ'. Paul. Ἐὰν μετὰ προκάταρξιν τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς πραθῇ δοῦλος, ἐνέχεται ὁ πράτης καὶ ὑπὲρ τοῦ κτηθέντος παρὰ τῷ ἀγοραστῇ πεκουλίου.

μδ'. Ulpi. Ὁ συναλλάξας υἱῷ ὑπεξουσίῳ αὐτὸν εἰς ὁλόκληρον ἔνοχον ἔχει, τὸν δὲ πατέρα τῇ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

[με'.] [143]) Καὶ ἀφαιρουμένου γὰρ τοῦ πεκουλίου ἐνάγεται ὁ υἱός.

XLII. Adrogator actione de peculio convenitur, nec vero eorum nomine, quae ante adrogationem gesta sunt. L. 42. D. XV. 1.

XLIII. *Paul.* Si post litem in actione de peculio contestatam servus venditus fuerit, peculii quoque apud emtorem quaesiti nomine venditor tenetur. L. 43. D. eod.

XLIV. *Ulpi.* Qui cum filiofamilias contraxit, ipsum quidem in solidum obligatum habet, patrem autem de peculio. L. 44. D. eod.

XLV. Nam etiamsi peculium ademtum sit, filius convenitur. L. 45. D. eod.

κυρ. ὁ ἀδρογάτωρ ἐνάγεται τῇ δε πεκουλίο.

ἐκ τῶν μετὰ τὴν θέσιν συναλλαγμάτων εἰ[κότως ἐνάγεται ὁ] ἀδρ[ογάτωρ· ἐκ δὲ] τῶν ἐποφληθέντων παρ' αὐτοῦ πρὸ τῆς θέσεως εἰ μὴ βουληθῇ δεφενδεῦσαι αὐτὸν ὁ ἀδρογάτωρ, ἐπι. πρα . . . . τον . . . . ι γαρ ο . . . [διὰ] τῶν ἁρμοδίων ἀρχόντων τὰ πράγματα, ὅσα μετὰ τοῦ οὐσουφρούκτου ἤμελλεν ἔχειν, εἰ μὴ πρ[οῆ]λ[θεν ἡ] θέσις . . . . [κα]ὶ καθ' ὃν αὐτοὶ συνίδωσι νόμιμον διατιθέναι τρόπον, ὡς ἔγνως πρὸς τὸ τέλος τοῦ ι' τι. τῆς γ' τῶν ἰνστιτ. τὴν μέν[τοι] δε πεκουλίο διὰ τοῦτο ἔλεγον οἱ περὶ σαβῖνον μὴ δίδοσθαι κατὰ τοῦ ἀδρογάτωρος ἐκ τῶν πρὸ τῆς θέσεως συναλλαγμάτων, ἐπει[δὴ] οὔτε αὐτὸς ὁ δεδωκὼς εἰς θέσιν ἑαυτὸν μένει κατὰ ἀκρίβειαν κατεχόμενος ἅπαξ καπίτις δεμινουτίονα παθὼν καὶ τετε[λευ]τηκέναι διὰ τὴν καπίτις δεμινουτίονα δοκῶν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ε' τι. τοῦ α' βι. τῶν πρώτων, ἔνθα τὸν ῥεσκισσόριον ὁ πραίτωρ κατ' αὐτοῦ δίδωσι τύπον.

λεόντιος ἠρώτ. εἰ γὰρ φυσικὸς πατὴρ ὑπεξούσιον ἔχων τὸν συναλλάξαντα βούλεται τὰ πεκουλιάρια πράγματα δοῦναι τοῖς δανεισταῖς καὶ ὥσπερ εὐγνωμονήσαι πρὸς αὐτούς, ἐνάγεται; στεφ. δῆλον μὲν ὅτι οὔτε λεγ . . το . π . . . . τ . . πρὸς αὐτῶν ἢ παράσχῃ αὐτοῖς τὰ πεκουλιάρια πράγματα. διαφορὰ δέ, ὅτι ὁ μὲν φυσικὸς πατὴρ διδοὺς τὰ πεκουλιάρια πράγματα [δύναται παρα]κατέχειν τὸ ἐποφειλόμενον αὐτῷ φυσικῶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ· ὁ δὲ θετὸς πατὴρ [w]), εἰ μὴ βούλεται τὸν θετὸν υἱὸν δεφενδεῦσαι πρὸς τοὺς συναλλάξαντας αὐτῷ πρὸ τῆς θέσεως [x]), συναλλάξασι δοῦναι πάντα, ὅσα ἤμελλεν ἔχειν ὁ θετὸς υἱός, εἰ μὴ προῆλθεν ἡ θέσις, ὡς ἔγνως πρὸς τῷ τέλει τοῦ ι' τι. τῆς γ' τῶν ἰνστιτ.

ἀνων. λοιπὸν δὲ εἰ μὴ δεφενδεύει τὸν υἱοθετηθέντα ὁ ἀδρογάτωρ, διάπρασις γίνεται τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἤμελλεν αὐτὸς ἔχειν, εἰ μὴ γέγονεν ἡ θέσις, ὡς ἰνστιτ. γ' τι. ι' [y]), ἀνάγν. καὶ βι. [δ'] τι. ε' διγ. ζ'.

κυρ. [z]) *ὁ μετὰ προκάταρξιν πωλήσας τὸν οἰκέτην καὶ εἰς τὸ ἐπικτηθὲν πεκούλιον καταδικάζεται.*

τουτέστιν εἰς τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἀπαιτεῖν τὸν ἀγοραστήν, ὅπερ ὑπὲρ τοῦ ἐπικτηθέντος παρ' αὐτῷ [a]) πεκουλίου κατέβαλεν.

κυρ. ὁ ὑπεξουσίῳ συναλλάττων κατ' αὐτοῦ ἔχει ἀγωγὴν εἰς ὁλόκληρον, καὶ κατὰ τοῦ πατρὸς δε πεκουλίο.

σημ. ὅτι ὁ ὑπεξούσιος ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον, ὁ δὲ πατὴρ τῇ δε πεκουλίο.

σημ. ὅτι δύναται καὶ τὸ τοῦ ὑπεξουσίου πεκούλιον ἀδεμπτεύειν ὁ πατήρ, ἐν ᾧ δηλονότι ἐξ ῥὲ αὐτοῦ ἐστὶ τὸ πεκούλιον· τὸ γὰρ μὴ ἐξ ῥὲ οὐ δύναται ὁ πατὴρ ἀδεμπτεύειν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ καστρένσιον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ια' [b]) τι. τῆς . . τῶν ἰνστ. καὶ ὅτι ἀδεμπτεύοντος τοῦ πεκουλίου [c]) ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον ὁ ὑπεξούσιος· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι οὐ καταδικάζεται εἰ μὴ [IN] QUANTUM FACERE POTEST EMANCIPATOS ἢ EXHEREDATOS γενόμενος [ἢ] ABSTINATEUSAS τῆς τοῦ πατρὸς κληρονομίας, ὡς ἔγνως τὰ περὶ τούτου πλατύτερον ἐν τῷ προτελευταίῳ τι. τοῦ προλαβόντος βι.

171. *Cyr.* [*l.* 42]. Adrogatur de peculio convenitur.

172. [*Steph. ad l.* 42]. Ex contractibus post adrogationem factis omnino adrogator convenitur: ob ea autem, quae ab eo debita fuerunt ante adrogationem, si eum defendere adrogator noluerit, [permittitur creditoribus] per competentes magistratus bona, quae eius cum usufructu fuissent, si adrogatio non processisset, [possidere] et legitimo modo, quemadmodum voluerint, disponere, ut didicisti in fine tit. 10 lib. III Inst. De peculio autem actionem Sabiniani ideo negarunt adversus adrogatorem dari ex contractibus ante adrogationem celebratis, quia nec is, qui se adrogandum dedit, proprie obligatus manet, postquam capite deminutus est et propter capitis deminutionem quasi mortuus esse videtur, ut didicisti tit. 5 lib. I τῶν πρώτων, ubi praetor formulam rescissoriam adversus eum proponit.

173. [*Ἐρωταπόκρ. ad παραγραφήν, quae praecedit*]. *Leontius quaesivit.* Quid, si pater naturalis, qui in potestate eum qui contraxit habet, res peculiares creditoribus dare et quasi aequum et bonum virum se iis praebere voluerit, an convenitur? *Steph.* Manifestum quidem est .... vel res peculiares iis dederit. Differentia autem est, quod pater naturalis, si rebus peculiaribus cedat, retinere potest, quod ei a filio naturaliter debetur: pater adoptivus autem, si nolit filium adoptivum defendere adversus hos, qui ante adrogationem cum eo contraxerunt, creditoribus omnia dare [cogitur], quae filius adoptivus haberet, si adrogatio non praecessisset, sicuti didicisti in fine tit. 10 lib. III Inst.

174. *Anon.* [*ad l.* 42]. Et si adrogator adrogatum non defendat, venduntur bona, quae is haberet, si adrogatio facta non esset, ut Inst. lib. III tit 10. Lege etiam lib. IV tit. 5 dig. 7 [§. 2].

175. *Cyr.* [*l.* 43]. Qui post litem contestatam servum vendidit, etiam peculii postea quaesiti nomine damnatur.

176. [*Steph. ad l.* 43 *verb: succurrendum*]. Hoc est ad hoc, ut ab emtore petere possit, quod ob peculium apud eum postea acquisitum praestitit.

177. *Cyr.* [*l.* 44. 45]. Qui cum filiofamilias contrahit, adversus ipsum in solidum, adversus patrem de peculio actionem habet.

178. [*Steph. ad l.* 44]. Nota, quod filiusfamilias ex his, quae cum aliis contraxit, in solidum, pater autem de peculio convenitur.

179. [*Steph. ad l.* 45]. Nota, quod pater etiam filii peculium adimere potest, si nimirum ex re eius hoc peculium profectum sit: quod enim non ex re eius est, pater adimere non potest, sicuti nec castrense peculium, ut didicisti tit. 9 [§. 1] lib. [II] Inst.; et quod ademto peculio filius in solidum convenitur: alia autem ratione non condemnatur nisi in quantum facere potest, si emancipatus sit vel exheredatus vel se abstinuerit a paterna hereditate, quae fusius didicisti tit. penultimo libri superioris.

---

142) Expl. fol. 2. 1. Inc. fol. 35. 32.

143) Cod. hoc caput partem facit praecedentis capitis.

w) Expl. fol. 2. 1. Inc. fol. 35. 32.
x) Adde: ἀναγκάζεται τοῖς συναλλ.
y) Cod. ζ'.
z) Vide schol. b. II, 366. *Fabr.* apud *Heimb.* p. 246.

a) Cod. αὐτοῦ.
b) Lege θ' τι. τῆς β'.
c) Legas: ἀδεμπτευθέντος τοῦ πεκ. vel: ἀδεμπτεύοντος τοῦ πατρός.

L. 46. D. XV. 1. μς΄.[144]) Ιουλ. Ὁ συγχωρῶν τῷ ὑπεξουσίῳ διοικεῖν τὸ πεκούλιον ἐκεῖνα δοκεῖ γενικῶς ἐπιτρέπειν, ἅπερ ἰδικῶς ἐπιτρέπειν ἤμελλεν.

L. 47. pr. D. eod. μζ΄.[145]) Ιδεμ. Ὁ προγράψας ἐργαστηρίου μὴ συναλλάξαι τῷ δούλῳ αὐτοῦ τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος κινουμένῃ ἀγωγῇ οὐκ ἐνάγεται, ἀλλὰ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

§. 1. Ἀπὸ τῆς ἐγγύης τοῦ δούλου οὐκ ἐνάγεται ὁ δεσπότης, εἰ μὴ εἰς πρᾶγμα τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πεκουλίου ἐνηγγυήσατο.

§. 2. Ἐὰν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου μὴ δυνηθῇ ἐκ τοῦ πεκουλίου πληρωθῆναι ὁ δανειστής, οὐ λαμβάνει

XLVI. *Iul.* Qui ei, quem habet in potestate, peculium administrare permittit, — videtur ea generaliter permittere, quae specialiter permissurus erat.

XLVII. *Idem.* Qui tabernae proscripsit, ne quis cum servo suo contraheret, institoria actione non convenitur, sed de peculio.

Ex fideiussione servi dominus non convenitur, nisi in rem domini vel peculii fideiusserit.

Si rei iudicandae tempore ex peculio creditori satisfieri non possit, cautionem de futuro incremento

κυρ. ὁ διδοὺς ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν ἐκεῖνα ἐπιτρέπει, ἅπερ καὶ ἰδικῶς ἂν ἐπέτρεψεν.

στεφ. ση. ὅτι δοὺς λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα ἐκεῖνα δοκεῖ γενικῶς συγχωρεῖν, ἅπερ ἰδικῶς συνεχώρησεν ἄν· καὶ οὐδεὶς ἂν ἰδικῶς ἐπέτρεψε τῷ ὑπεξουσίῳ διασπαθίζειν καὶ ἀπολύειν τὸ αὐτοῦ πεκούλιον. οὐκοῦν οὐδὲ διὰ τῆς λιβέρας πεκουλίου ἀδμινιστρατίονος δοκεῖ αὐτὸ τοῦτο ἐπιτρέπειν. ὁ γὰρ δοὺς λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα δοκεῖ λέγειν, ὡς φρόνιμος καὶ συνετὸς ἄνθρωπος διοίκησόν σου τὸ πεκούλιον, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ προλαβόντι βι. τί. τελευταίῳ διγ. γ΄ καὶ ἐν τῷ λθ΄ τῶν διγ. βι. τί. ε΄ διγ. ζ΄[d]) φησίν. ἀνάγν. καὶ τὸ μη΄ διγ. τοῦ παρόντος βι.

ἀνων. οἷον τὸ καλῶς διοικεῖν. ἀνάγν. διγ. ζ΄ καὶ βι. ιγ΄ τί. ζ΄ διγ. ιη΄ καὶ βι. ιδ΄ τί. ς΄ διγ. γ΄.

κυρ. ὁ προγράψας μηδένα συναλλάττειν τῷ ἰνστιτούτορι αὐτοῦ δούλῳ[e]) τῆς ἰνστιτουτορίας ἀπήλλακται, οὐ μὴν τῆς δε πεκουλίο.

στεφ. τὸ πλέον ἔγνως ἐν τῷ κθ΄ διγ. ὅτι κἂν ἰδικῶς σοι παραγγείλω μὴ συναλλάττειν τῷ οἰκέτῃ καὶ συναλλάξεις, ἔχεις κατ' ἐμοῦ δε πεκουλίο.

ἀνων. ὁμοίως διγ. κθ΄ καὶ διγ. ια΄ καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ιζ΄ τοῦ γ΄ τί. τοῦ ιδ΄ βι. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι εἰς ὅσον ἔσχεν ἐκ τοῦ πεκουλίου ἢ βέρσον ἐγένετο.

κυρ. ἀπὸ ἐγγύης δούλου μου, εἰ μὴ βέρσον γέγονε ἢ τῷ πεκουλίῳ ἀνήκει, οὐκ ἐνάγομαι.

ὁμοίως διγ. .. ἀνάγν. καὶ τὸ νς΄ καὶ βι. ιγ΄ τί. ζ΄ διγ. ιη΄ τὸ τέλος.

κυρ. εἰ ἧττον εὑρεθῇ ἐν τῷ πεκουλίῳ, οὐ χρεία καυτίονος, ὡς ἐπὶ τῆς προσοκίο.

στεφ. ἡ μὲν γὰρ δε πεκουλίο, κἂν τὰ μάλιστα διὰ τῆς ἰντεντίονος πᾶσαν τὴν ἀγωγὴν ἤτοι ὅλον τὸ χρέος εἰς τὸ δικαστήριον καταφέρει, ὡς ἐν τῷ λβ΄ σοὶ παραδέδωκα, ὅμως διὰ τῆς κονδεμνατίονος οὐ δαπανᾷ τὸ ὅλον χρέος. ὁ γὰρ ὀφειλόμενος ρ΄ νομίσματα καὶ κινῶν δε πεκουλίο οὕτω λέγει· καταδίκασον ἐπὶ μόνοις τοῖς οὖσι νῦν ἐν πεκουλίῳ· οὐ πάντως δὲ τὸ ὂν παρ' ἑκατέρου[f]) πεκούλιον ἀρκεῖ πρὸς ἀπε[λ]ύτωσιν τοῦ πεκουλιαρίου χρέους. ἡ[g]) δὲ προσοκίο καὶ διὰ τῆς ἰντεντίονος καὶ διὰ τῆς κονδεμνατίονος πᾶσαν γὰρ[h]) καταφέρει καὶ δαπανᾷ τὴν ἀγωγήν. ὁ γὰρ ὀφειλόμενος τυχὸν ρ΄ νομίσματα καὶ κινῶν τὴν προσοκίο οὕτω φησίν· καταδίκασον, καὶ οὐδὲν ἕτερον προστίθησιν, ἑτέρῳ δὲ λόγῳ, ὅτι οὐ δίκαιον, μέχρις εὐπορίας[i]) ἐν κουάντουμ φάκερε ποτεστ καταδικάζει τὸν κοινωνόν. τι[k]) δε ὅτι κινήσας τὴν προσοκίο καὶ διὰ τῆς ἰντεντίονος τὴν πᾶσαν ἀγωγὴν εἰς τὸ δικαστήριον καταφέρει καὶ δαπανᾷ, καὶ οὐχ ὥσπερ ἡ δε πεκουλίο μόνα τὰ εὑρισκόμενα νῦν ἐν τῷ πεκουλίῳ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ περιττή ἐστιν ἡ καυτίων, καθὸ δύναται αὖθις ἡ δε πεκουλίο κατὰ τοῦ ἐπικτηθέντος

180. *Cyr.* [*l.* 46]. Qui liberam peculii administrationem concedit, ea permittit, quae et specialiter permissurus erat.

181. *Steph.* [*ad l.* 46]. Nota quod is, qui liberam peculii administrationem dat, ea generaliter permittere videtur, quae specialiter permissurus erat: nemo autem ei, quem in potestate habet, specialiter permissurus est, ut peculium suum dilapidet et consumat. Itaque nec per liberam peculii administrationem hoc concedere videtur. Qui enim liberam peculii administrationem concedit, videtur dicere: administra peculium tuum ut homo prudens et circumspectus, quemadmodum Ulpianus libro superiori tit. ultimo dig. 3 [§. 2] et lib. XXXIX Dig. tit. 5 dig. 7 [pr.] dicit. Lege etiam dig. 48 huius tit.

182. *Anon.* [*ad l.* 46]. Nempe ut recte administret. Lege dig. 7 [§. 1] et lib. XIII tit 7 dig. 18 [§. 4] et lib. XIV tit. 6 dig. 3 [§. 2].

183. *Cyr.* [*l.* 47 *pr.*]. Qui proscripsit, ne quis cum servo suo institore contraheret, ab institoria actione liber est, non ab actione de peculio.

184. *Steph.* [*ad l.* 47 *pr.*]. Amplius didicisti dig. 29 [§. 1], quod, etiamsi tibi specialiter denunciaverim, ne cum servo contraheres, et contraxeris, adversus me de peculio actionem habes.

185. *Anon.* [*ad l.* 47 *pr.*]. Similiter dig. 29 [§. 1] et dig. 11 (?) et in fine dig. 17 tit. 3 lib. XIV, ubi dicit [teneri eum], quatenus aliquid habet ex peculio vel versum est.

186. *Cyr.* [*l.* 47 §. 1]. Ex fideiussione servi mei, nisi in rem versum sit vel ad peculium pertineat, non convenior.

187. [*Anon. ad l.* 47 §. 1]. Similiter dig... Lege etiam dig. 56 et lib. XIII tit. 7 dig. 18 in fine.

188. *Cyr.* [*l.* 47 §. 2]. Si minus inveniatur in peculio, cautione non est opus, ut in pro socio actione.

189. *Steph.* [*ad l.* 47 §. 2]. De peculio actio, quamvis per intentionem totam actionem sive universum debitum in iudicium deducat, ut dig. 32 tibi tradidi, tamen per condemnationem non consumit universum debitum. Is enim, cui C aurei debentur, si de peculio agat, sic dicit: condemna quatenus nunc aliquid in peculio est; non semper autem peculium, quod apud alium est, ad exsolvendum debitum peculiare sufficit. Verum pro socio actio tam per intentionem quam per condemnationem totam actionem deducit et consumit. Is enim, cui forte C aurei debentur, si pro socio agat, sic dicit: condemna, nec quicquam praeterea addit, quamquam ob aliam rationem, quia iniquum est, in id tantum, quod facere potest, socium condemnat. [Itaque] pro socio actio et intentione [et condemnatione] totam actionem in iudicium deducit et consumit, non sicut de peculio actio ea duntaxat, quae modo in peculio extant. Idcirco etiam cautio superflua est, quia de peculio actio

144) Cod. με΄. Sed infra (cap. 51. 53) numeri capitum rursus cum numeris Digestorum conveniunt.

145) Cod. μς΄. Vide notam, quae praecedit.

d) Cod. ξ΄.
e) Cod. δόλῳ.
f) Lege: παρ' ἑτέρῳ.
g) Cod. εἰ.
h) Dele. Nisi hic lateant verba: εἰς δικαστήριον.
i) Glossema.
k) In his corruptela est.

περὶ τῆς μελλούσης ἐπαυξήσεως ἀσφάλειαν. τοῦτο γὰρ ἐπὶ κοινωνοῦ[146]*) ἔχει χώραν, ἐπειδὴ τὸ πᾶν χρεωστεῖ.*

Μὴ πληρωθεὶς ὁ δανειστὴς παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ πράτου· ἐξ ἀρχῆς δὲ τὴν ἀγωγὴν ἐπιμερίζειν καὶ τοῖς δυσὶν ἅμα ἐνάγειν οὐ δύναται.

Ἐκ τῶν πρὸ τῆς πράσεως ὁ πράτης παρὰ παντὸς[147]*) ἐνάγεται, [καὶ αὐτοῦ] τοῦ ἀγοραστοῦ, ὑπολογιζο[μένου τοῦ ὄντος] παρ' αὐτῷ πεκουλίου.*

Ἐὰν χωρὶς τοῦ πεκουλίου πραθῇ ὁ δοῦλος, ὁ πράτης ἐναγόμενος μόνα ὑπεξαιρεῖ τὰ πρὸ τῆς πράσεως αὐτῷ χρεωστηθέντα, [οὐ μ]ὴν τὰ μετὰ τὴν πρᾶσιν, ἐπειδὴ μὴ ὡς δεσπότῃ [χρεωστεῖται].

non accipit. Hoc enim in socio locum habet, quia universum debet.

Creditor, cui ab emtore satisfactum non est, habet adversus venditorem actionem. Ab initio autem actionem dividere et cum utroque simul agere non potest. *L.* 47. §. 3. *D.* XV. 1.

Ex his, quae ante venditionem gesta sunt, venditor ab omnibus convenitur, etiam ab ipso emtore, deducto peculio, quod penes eum est. §. 4.

Si servus sine peculio venditus sit, venditor, si conveniatur, ea tantum deducit, quae ipsi ante venditionem debita sunt, non vero quae post venditionem, quia non tamquam domino ei debentur. §. 5.

κινεῖσθαι, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ λ' διγ. τοῦ παρόντος τι. φθάσας ἐδίδαξεν, καὶ οὔτε κατὰ ἀνανέωσιν κινεῖται .... ἐναχθέντ .... ἔνθα μὲν .... πρα .. τὴν ἀρχὴν ἐκινήθη .... καταδικάζηται ὁ πράτης ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ ἀγοραστῇ πεκουλίου, ἀλλὰ τὸ ὂν παρὰ τῷ ἀγοραστῇ, ὅσον ἧκεν ἐκ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κινοῦντος. ὁ γὰρ τῷ [δούλῳ] συναλλάξας πρὸς ὅλον ἀφορῶν αὐτοῦ τὸ πεκούλιον συνήλλαξεν, ὁπουδήποτε καὶ παρ' οἱῳδήποτε ᾖ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ λβ' διγ., καὶ εἰκότως ἐκ τῆς ἐννοίας, ὡς εἴρηται, τοῦ κινοῦντος τὸ ὅλον πεκούλιον καταφέρεται, τουτέστι καὶ τὸ παρὰ τῷ πράτῃ καὶ τὸ παρὰ τῷ ἀγοραστῇ τυγχάνον, καὶ εἰκότως κἂν μὴ πληρωθῇ ὁ κατὰ τοῦ πράτου κινῶν, οὐ διρέκτως ἀλλὰ οὐτιλίως ἤτοι κατὰ ἀνανέωσιν κινεῖ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ λβ' διγ. κινεῖ δὲ κατὰ ἀνανέωσιν περὶ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ κατὰ τὸν καιρόν, καθ' ὃν ἐκινήθη κατὰ τοῦ πράτου δε πεκουλίο, σκοπουμένης δηλονότι καὶ τῆς μειώσεως καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς γινομένης ἐν τῷ πεκουλίῳ. ἐξ αὐτῶν μέντοι τ . . πεκουλ . . εα . . ουτ . τ . . τοῦ πεκουλίου, οὐ χρὴ κατὰ ἀνανέωσιν ἐπὶ τοῖς οὕτω κτηθεῖσι κινεῖν τὴν δε πεκουλίο· οὔτε γὰρ ταῦτα κατήγαγεν ἡ κατὰ τοῦ πράτου γενομένη τὴν ἀρ[χὴν ἀ]γωγή, ἀλλὰ μόνα τὰ ὄντα πεκούλια κατ' ἐκείνου τοῦ[l]*) καιροῦ εἴτε παρ' αὐτῷ εἴτε παρὰ τῷ ἀγοραστῇ.*

ὁ κινήσας κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ [αὖθις] δύναται κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου· ἐξ ἀρχῆς δὲ ἅμα κινῆσαι κατὰ τῶν δύο οὐ δύναται.

ἀνων. ὁμοίως βι. ιζ' διγ. ξγ' θε. γ'. ἀνάγν. καὶ βι. .. τι. ς' διγ. .. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

κατὰ ἀνανέωσιν κινεῖ κατὰ τοῦ πράτου κινήσας ἤ[δη] κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ λ' τοῦ παρόντος τι.

τοῦτο νόησον εἰς τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἅμα τε καὶ κατὰ ταὐτὸν κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ· κεχωρισμένως δύναται κατατέμνειν τὴν ἀγωγὴν καὶ ἐν διαφόρῳ μέντοι καιρῷ κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου εἰς μέρος καὶ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ πάλιν εἰς μέρος. οὕτω νόησον, ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον τῷ γαΐῳ ἐν τῷ κζ' διγ. τοῦ παρόντος τι. τοῦτο σοι καὶ ἐν τῷ λβ' διγ. τοῦ παρόντος τι. παραδέδωκα.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ κζ' διγ. λέγει γὰρ δύνασθαι τὸν δανειστὴν ἐνάγειν τῷ πράτῃ ἢ τῷ ἀγοραστῇ εἰς ὁλόκληρον ἢ ἀνὰ μέρος[m]*) ....*

κυρ. .... καὶ ὁ ἀγοραστὴς κινεῖ.

.... ἔχει πω ....
.... πράτης τὰ πρ ......
.... χρέος ....
.... περὶ προικός φαμεν ὅσα μοι πρωτ . τ ...
..
.... ἐπίδοσ .. προικὸς ὡς ὁ νομικὸς ἐπιφέρει καὶ σαφέστερον ....
.... ἀνάγν. αὐτὸ τὸ διγ.[n]*)*

rursus ob id, quod postea acquisitum est, institui potest, ut Ulpianus supra dig. 30 [§. 4] huius tit. docuit, nec rescissorie instituitur — — — venditor ob peculium, quod penes emtorem est, sed quod apud emtorem est, quantum attinet ad consilium et mentem actoris. Nam qui cum servo contraxit, ad universum peculium eius respiciens contraxit, ubicunque et apud quemcunque fuerit, ut didicisti dig. 32 [pr.], et proinde ex mente actoris, ut dictum est, universum peculium in iudicium deducitur, hoc est et id, quod penes venditorem et quod penes emtorem est, ideoque qui cum venditore egit, si ei non fuerit satisfactum, non directe sed utiliter vel rescissorie adversus emtorem agit, ut didicisti dig. 32. Caeterum rescisso iudicio agit de peculio, quod penes eum fuit eo tempore, quo adversus venditorem actum est, ratione nimirum habita et decessionis et accessionis peculio factae. Si vero peculium .... non oportet super his, quae hoc modo postea acquisita sunt, rescisso iudicio de peculio agere: neque enim actio, quae initio adversus venditorem instituta est, haec in iudicium deduxit, sed solum peculia, quae illo tempore sive penes ipsum sive penes emtorem essent.

190. [*Cyr. l.* 47 §. 3]. Qui cum emtore egit, denuo cum venditore agere potest: ab initio simul utrumque convenire non potest.

191. *Anon.* [*ad l.* 47 §. 2]. Similiter lib. XVII [tit. 2] dig. 63 them. 3 [§. 4]. Lege etiam lib... tit. 6 dig... et quae ibi adnotata sunt.

192. [*Steph. ad l.* 47 §. 3 *verb: rescisso*]. Rescisso iudicio adversus venditorem agit, si iam cum emtore egerit, ut didicisti dig. 30 [§. 4] huius tit.

193. [*Steph. ad l.* 47 §. 3 *verb: hoc iure utimur*]. Hoc sic intelligas, ut non possit simul et eodem tempore adversus venditorem et emtorem agere: separatim scindere actionem potest et, diverso scilicet tempore, adversus venditorem pro parte et pro parte rursus adversus emtorem agere. Sic intelligas, ne tibi contrarium videatur, quod Gaius dicit dig. 27 [§. 3] huius tit. Hoc tibi iam tradidi dig. 32 huius tit.

194. *Enantioph.* [*ad l.* 47 §. 3]. Dig. 27 [§. 3] enim dicit, creditorem adversus venditorem emtoremve in solidum vel pro parte agere posse ....

195. *Cyr.* [*l.* 47 §. 4]. .... etiam emtor agit.

146) Cod. *ἐπὶ κοινωνῶν οὐκ ἔχει.*

147) Expl. fol. 35. 32. Inc. fol. 181. 182.

l) Cod. *κατ' ἐκεῖνο καιροῦ.*

m) Expl. fol. 35. 32. Inc. fol. 181. 182.

n) In his quatuor lineis latent *Cyrilli* index l. 47 §. 5. 6 et *Stephani* παραγραφαὶ ad has §§.

L. 47. §. 6. D. XV. 1. *Τὸ ἐπὶ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ εἰρημένον ἕλ[κεται καὶ ἐπὶ] ἄλλων [ἐκποι]ή[σεων, ὡς ἐπὶ προικὸς καὶ ληγάτου.]*

L. 48. pr. D. eod. *[μη'.] Οὐ [μέ]νει [ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν ὁ φυγὰς ἢ ὁ κλαπεὶς, ἢ ὁ ἀγνοούμενος, πότερον ζῇ ἢ ἐτελεύτησεν.]*[148])

§. 1. *[Ὁ ἔχων ἐλευθέρα]ν τοῦ πεκουλίου διοί[κησιν δύναται ἀπο]πληροῦν τὸν ἴδιον χ[ρεώστην.]*

L. 49. pr. D. eod. *[μθ'.] Οὐ [μόνον τὸ συγχωρηθὲν παρὰ τοῦ δεσπότου πεκούλιόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπικτηθὲν, εἴπερ ἔμε]λλε γινώσκων ἀνέ[χεσθαι αὐτὸ εἶναι] ἐν πεκουλίῳ.*

§. 1. *Ἐὰν ἀγνοοῦντός μου διοικῇ [τὰ πράγματ]ά μου ὁ δοῦλός μου, τοσοῦτόν μοι χρεωστ[εῖ, ὅσον ἐλεύ]θερος διοικῶν ἐχρεώστησεν ἄν.*

§. 2. *[Τὸ χρεω]στεῖν τὸν δοῦλον τῷ δεσπότῃ ἢ τοὐναντίον [οὐ ψι]λῷ συνίσταται λογισμῷ, ἀλλ' ἐκ*

οἷον ἐὰν εἰς τὴν προῖ[κα] ....

κυρ. ...... *φυγάδι ἢ κλέπτῃ δούλῳ ἢ ὃν ἀγνο[οῦμεν]* ....

.... *αἵτινες ἄρα* ...... *λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα. μέμνησο δὲ τῶν ἐν λογισμῷ παραδεδομένων σοὶ παρ' ἐμοῦ βι. α' τοῦδε τοῦ συντάγματος τι. α' διγ. ια'. ἔτι σῆ. ὅτι ὁ λιβέραν ἔχων πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα δύναται τὸν οἰκεῖον δελεγατεύειν δεβίτωρα· τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ κατὰ δωρεὰν γέγονεν ἡ δελεγατίων· δοῦλος γὰρ ἢ ὑπεξούσιος οὐ δύναται δωρεῖσθαι, κἂν ἔχωσι λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα, πλὴν εἰ μὴ ἐπιτ* .... *οὐκ ἐλάτ* — — — — — — — — — .... *οἰκείῳ δεβίτωρι και* .... *μὴ δύνασθαι τὸν* ...., *κἂν ἔχῃ λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα, νοβατεύειν* [o]), *εἰ μὴ ἰδικῶς αὐτῷ ἐπιτρέψει* .. ... — — — .... *τῶν διγ.* ...... *διγ. κα' φησίν.*

ἀνων. οἱ ἔχοντες λιβέραν ἀδμινιστρατίονα καλῶς δανει . ... *ὡς βι.* .... *τι. β' διγ. ιβ'.*

κυρ. πεκούλιόν ἐστι ...... ||

....*τηθεν*.., *ὡς πρόδηλον εἶναι, ὅτι εἰ δ' ἂν ἔγνω ὁ* ... . *πεκούλιον ἐπὶ τῷ οὕτω* .... *διγ. ζ'.*

κυρ. ὁ πράγματα δεσπότου ....

κυρ. ὁ καταγρά[φων ἐν λογισμοῖς χρεωστ]εῖν τῷ δούλῳ [οὐ ποιεῖ] τοῦτο πεκούλιον· τὰ γὰρ τοιαῦτα χρέα [πολιτικῶς] κανονίζονται.

.... *θεματίζει ὅτι ὁ ἐλεύθερος* .... *χρεωστεῖ κεχρεωστ*. .... *ἠβουλήθη χρεώστης* .... *οἰκέτου ὡς ὁ οὐλπιανὸς* .... *ἐάν τις ἐν τοῖς ἰδίοις χαρτίοις γράψῃ ὅτι χρεωστ* .... *ἅπτει κατ' αὐτοῦ ἐνοχὴν ὡς φησιν ὁ παῦλος ἐν τῷ* .... *ν* .... *τοῦ ἔγραψε δύναται ταῦτα προσφέρεσθαι εἰ* .... *εις αποδ* ..... *ἐντελῆ ἀλλ' ουν εἰς προ* .... *δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τότε ὁ δικαστὴς ἐξετάζειν ὀφείλει καὶ μὴ δέχεσθαι τὰ γεγραμμένα, ὡς καὶ τοῦτο πάλιν ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. δεποσίτι διγ. κς' φησίν.*

ἀνων. ὁμοίως ἐπὶ παντὸς καταγράψαντος ἑαυτὸν χρεωστεῖν, ὅτι οὐ χρεωστεῖ, βι. λθ' τι. ι' διγ. κς' [p]) *τι. η' διγ. ς'*

Quod in venditore et emtore dictum est, etiam ad caeteras alienationes trahitur, ut ad dotis dationem et legatum.

XLVIII. Liberam peculii administrationem habere desinit fugitivus vel subreptus, vel is, de quo ignoratur, utrum vivat an mortuus sit.

Qui liberam peculii administrationem habet, debitori suo solvere potest.

XLIX. Non solum id, quod a domino concessum est, peculium est, verum etiam quod postea quaesitum est, si [dominus] eo cognito passurus erat, id esse in peculio.

Si servus me ignorante negotia mea gerat, tantumdem mihi debet, quantum deberet, si liber gessisset.

Ut servus debeat domino vel vice versa, non nuda ratione consistit, sed ex [causa] civili; proinde

196. [*Steph. ad l.* 47 §. 6]. Veluti si in dotem ... .

197. *Cyr.* [*l.* 48 *pr.*]. In servo fugitivo et surrepto et eo, de quo ignoramus ....

198. [*Steph. ad l.* 48]. .... quae tollunt liberam peculii administrationem. Memineris eorum, quae tibi cum rationibus a me tradita sunt lib. I huius partis tit. I dig 11 [§. 2]. Nota etiam, quod qui liberam peculii administrationem habet, debitorem suum delegare potest: hoc accipe, si non donationis causa delegatio facta sit: servus enim vel filiusfamilias donare non potest, etiamsi liberam peculii administrationem habeat, nisi .... — — — — — — — — — — — — — etiamsi liberam peculii administrationem habeat, novare non posse, nisi specialiter ei permiserit .... — — — — — ...... dig. 21 dicit.

199. *Anon.* [*ad l.* 48 §. 1]. Qui liberam peculii administrationem habent, recte mutuam pecuniam .... tit. 2 dig. 12.

200. *Cyr.* [*l.* 49 *pr.*]. Peculium est .... ||

201. [*Steph. ad l.* 49 *pr.*]. || || .... dig. 7.

202. *Cyr.* [*l.* 49 §. 1]. Qui negotia domini gerit, ...

203. *Cyr.* [*l.* 49 §. 2]. Qui refert in rationes se servo debere, hoc non facit peculium: eiusmodi enim debita civili ratione computantur.

204. [*Steph. ad l.* 49 §. 2]. || || || || || || tunc iudex examinare debet et scripturas non admittere, sicuti et hoc Paulus dicit libro sequenti tit. *depositi* dig. 26 [§. 2].

205. *Anon.* [*ad l.* 49 §. 2]. Similiter de quolibet, qui se debere scribit, quod non debeat, lib. XXXIX

148) Lacunas supplevi ex schol. m. III, 293 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 625.

o) Cod. ὀβατεύειν.

p) Adde: καὶ βι. λγ'.

παραι .... τοῦ πολιτικοῦ· ὅθεν ἐὰν ὁ δεσπότης ἐν τοῖς οἰκείοις ἐγράψατο λογισ[μοῖς] .... λιμ............. .... ης αἰτίας .... ται χρεώστης .. οντος ....

[ν'.] — . αὐ .... ὁ ἔχων την πε .... οὐ γὰρ .. παση .... — — λανθ[άνειν] .. π .... θέματι δυνατὸν .... καταδικασθῆναι. καὶ ....[149]) ....[150]) ἐπὶ τῇ μελλούσῃ [ἀγωγῇ] δίδοται ἐγγ[υητὴς], ὅτε μέντοι οὕτως προσληφθῇ.

Ἐὰν ὁ δανειστὴς γράψῃ κληρονόμον τὸν ἐνεχόμενον [τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ], ἐπειδὴ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου [ὁ φαλ]κίδιος, καὶ τὸ ποσὸν τοῦ πεκουλίου σκοπεῖται.

Καὶ μετὰ τὸ ἐναχθῆναι τὸν δεσπότην καλῶς ἐγγυᾶταί τις ὑπὲρ τοῦ δούλου, καὶ μετὰ τὸ ἐναχθῆναι τὴν δίκην καταβάλλων οὐκ ἀναλαμβάνει, ἐπειδὴ [οὐ μετηνέχθη] ἡ τοῦ δούλου φυσικὴ ἐνοχὴ εἰς τὴν κίν[ησιν].

[Ἐὰν] δουλεύων μοι καλῇ πίστει δοῦλος ἀλλότριος ἐδανείσατο καὶ δέδωκέ [μοι ἐπὶ τῷ ἐλευθε]ρῶ[σαι] α[ὐτὸν], εἰ καὶ τὰ μάλιστα [ἐπιλογὴν ἔχει ὁ δανει]στὴς καθ' ὃν βούλεται χωρεῖν, ὅμως ἐπὶ τ[οῦ πα]ρόντος [θ]έμ[ατ]ος μόνος ὁ δεσπότης ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ ἔχει κατ' ἐμοῦ περὶ τῶν

si dominus in rationes suas retulerit .... — — —

L. — — — — — latitare, [tam etsi] .... [etiam hoc] casu possit [iudicis iniuria] condemnari. Etiam [si nihil sit in peculio, fideiussor datur: nam etiam] futurae actionis fideiussor datur, si tamen sic acceptus est. L. 50. pr. D. XV. 1.

Si creditor heredem instituerit eum, qui de peculio teneretur, quemadmodum mortis tempus in Falcidia, sic et [eodem tempore] peculii quantitas spectatur. §. 1.

Etiam postquam dominus conventus est, recte quis pro servo fideiubet, et qui post litem contestatam solvit, repetere non potest, quia naturalis obligatio servi in iudicium non est deducta. §. 2.

Si servus alienus bona fide mihi serviens mutuam pecuniam acceperit et mihi dederit, ut eum manumitterem, quamvis creditor electionem habeat quem velit convenire, tamen in proposita specie dominus tantum convenitur de peculio actione, et is adversus me nummorum nomine ad exhibendum agit: §. 3.

θέ. δ' ὁμοίως τοῖς ἐνταῦθα. ἀνάγν. καὶ τὸ τέλος τοῦ έ' τί. τοῦ ιγ' βι.

κυρ. εἰ λανθάνει ὁ δεσπότης, οὗ ὁ δοῦλος [οὐκ] ἔχει πεκούλιον, οὐ πέμπεται ὁ δανειστὴς εἰς νομὴν τῶν .... ὥσπερ οὔτε — — — —

— — — — .... καὶ μὴ περὶ .. τ .. ει .... τὸν αὐτὸν τί. καὶ τὸν ......

στεφ. τότε γὰρ οὐ μόνον ὁ δεβίτωρ[q]) ἐπὶ νομὴν τῶν τοῦ χρ[εώστου] πραγμάτων .... τοὺς δανειστὰς — — — — δ' διγ. ζ' .... διδάσκει τὸ αὐτὸ .... λανθάνων τὸν κρέδιτορ .... ἔγνως γὰρ καὶ ἐν τῷ ..... τοῦ παρόντος τί. ὅτι καὶ .... κατὰ τὸν καιρὸν τῆς .... εὑρεθῇ δε — ‖ ‖ ‖ ‖[r])

κυρ. εἰ τὸν δανειστὴν τοῦ υἱοῦ μου κληρον[ομήσω] .... της αὐτοῦ λογί ..... φαλκιδ ... οὕτω ἂν εὑρεθείη πεκούλιον.

στεφ. ε[ἴρηται] γὰρ καὶ ἐν τῷ κβ' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ὅτι τοῦ φαλκιδίου χώραν λαβόντος ἡ τοῦ τεστάτορος σκοπεῖται περιουσία, ἥτις ἦν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς .... μετα ταυ ..... ν τιθεμένων ἐμποδίζοντ .. τῷ φαλκιδίῳ ἢ ὀφειλόντων τοὺς ληγαταρίους εἰς το τ .... χρα τῆσαι τῷ φαλκιδίῳ ἐκ τῆς .... τοὺς ληγαταρίους ἢ μειουντων αὐτῶν τὰ ληγάτα.

ἐναντιοφ. ....

— — — — — — — — — —

φάκτῳ δηλονότι τὴν ἐλευθερίαν ἐπέθηκεν· οὐδεὶς γὰρ μὴ ὢν δεσπότης ποιεῖ τὸν οἰκέτην ἐλεύθερον· ἀλλὰ λοιπὸν εἰ μὲν ὁ δεσπότης ἐπιλέξεται διὰ τοῦ ἐξ λίγε δηλονότι κονδικτικίου τὸ διαφέρον λαβεῖν, γίνεται ὁ οἰκέτης ἐλεύθερος· εἰ μὴ ἕληται τὸ διαφέρον λαβεῖν μήτε ῥατιχαβιτεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν, τότε οὐχ ὑφίσταται πρόκριμα περὶ τὴν τοῦ οἰκέτου δεσποτείαν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐν τῷ ζ' βι. τοῦ κωδ. τί. ι' ἐκ τῆς α' διατ. τοῦτο δὲ νόησον, πλὴν εἰ μὴ τὸν οἰκέτην ἐλευθερούμενον ὁ ἀληθὴς δεσπότης ὁρῶν ἐσιώπησε· τότε γὰρ καὶ ὁ οἰκέτης ἐλεύθερος γίνεται καὶ ὁ δεσπότης και οὕτως πωλῆσ ... ὥσπερ τῇ .... τὴν ἐλευθερίαν. τοῦτο γὰρ φησιν ἡ ζ' διάτ. τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τί. καὶ .... ὡς μὴ δεσπότου [ἐπι]τιθει-

tit. 5 dig. 26 [et lib. XXXIII] tit. 8 dig. 6 them. 4 similiter, ut hic, dictum est. Lege etiam dig. ultimum tit. 5 lib. XIII.

206. *Cyr.* [*l.* 50 *pr*]. Si latitat dominus, cuius servus peculium non habet, creditor in possessionem [bonorum] non mittitur, sicuti nec — — — — — — — — — —

207. *Steph.* [*ad l.* 50 *pr.*]. Tunc enim non solum creditor in possessionem bonorum debitoris .... — — — — — — — — — — — — — ‖ ‖ ‖ ‖

208. *Cyr.* [*l.* 50 §. 1]. Si creditori filii mei heres extitero .... inventum erit peculium.

209. *Steph.* [*ad l.* 50 §. 1]. Dicitur etiam tit. 22 [§. 2] lib. II Inst., si Falcidiae locus sit, patrimonium testatoris respici, quod tempore mortis eius .... ‖ ‖ ... legatarios vel .... legata.

210. *Enantioph.* ....

(*Reliqua non legebantur.*)

211. [*Steph. ad l.* 50 §. 3]. facto scilicet libertatem imposuit: nemo enim, si dominus non est, servum liberum facere potest: sed deinde, si dominus condictione ex lege id quod interest petere maluerit, servus liber fit: si non maluerit id quod interest accipere nec ratam habuerit manumissionem, tunc quantum ad dominium servi praeiudicium non patitur, ut disci potest lib. VII Cod. tit. 10 ex const. 1. Hoc autem accipe, nisi forte verus dominus, quum servum manumitti videret, tacuerit; tunc enim servus liber fit et dominus .... libertatem. Hoc enim dicit const. 7 dicti libri et tituli. Et ....

149) Expl. fol. 181. 182. Inc. fol. 93. 94.

150) Suppleverim (Tipucito duce): *καὶ μὴ ὄντος πεκουλίου ἐγγυητὴς δίδοται, καὶ γὰρ ἐπὶ κτλ.*

q) Lege κρεδίτωρ.

r) Expl. fol. 181. 182. Inc. fol. 93. 94.

νομισμάτων τὴν περὶ ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγήν· αὐτῷ γὰρ προσεπορίσθησαν· καὶ ἀδιάφορον, εἰ ἠλευθέρωσα εἴτε καὶ μή.

ipsi enim acquisiti erant: nec refert, manumiserim nec ne.

L. 51. D. XV. 1. να'. Scaev. *Τὸ*[151]) *χρεωστούμενον παρὰ τοῦ ἐξωτικοῦ τῷ δούλῳ οὐ συλλογίζεται εἰς ὁλόκληρον κινουμένης τῆς περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς, διὰ τὰς δαπάνας καὶ τὸ ἄδηλον τῆς ἀπαιτήσεως καὶ τὴν διδομένην ὑπέρθεσιν τοῖς καταδεδικασμένοις καὶ τοῖς ὑφισταμένοις [διάπρασιν]· ἐκχωρῶν οὖν ὁ δεσπότης τὰς ἐναγωγὰς ἀπολύεται. ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐπὶ κοινωνοῦ εἰς ὁλόκληρον ἐναγομένου τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου [ἀγωγῇ, διὰ] τὸ ἔχειν κατὰ τοῦ κοινωνοῦ ἀγωγήν· ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν ἐναγομένων διὰ τὸ ἔχειν ἀγωγήν, τὸ δοῦναί τινα ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τῷ πληρῶσαι καταβολή ἐστιν.*[152])

LI. *Scaev.* Id, quod debetur servo ab extraneo, non computatur in solidum mota actione de peculio, propter sumtus et actionis incertum et dilationem, quae datur iudicatis et his, quorum bona veneunt: igitur si dominus actionibus cedat, absolvitur. Idem est et in socio, qui actione de peculio in solidum convenitur, quia habet cum socio actionem: in omnibus enim, qui ideo conveniuntur, quod actionem habent, delegatio pro solutione est.

L. 52. pr. D. eod.) [νβ'.] *Ἐὰν δοῦλος ὡς ἐλεύθερος ἐπιτροπεύσῃ, προτιμητέος ἐστὶν ὁ ἄνηβος, καὶ προτιμᾶται τῶν λοιπῶν δανειστῶν τὴν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων κινουμέ-*

LII. Si servus quasi liber tutelam gesserit, pupillus privilegium habet, et praefertur reliquis creditoribus, si tutelae iudicio experiatur: neque enim

κότος αὐτῷ την ἐλευθερίαν ἐλεύθερος . . δοκ̄ . . . . καὶ ὁ δεσπότης ἀπαιτεῖ τὸ διαφέρον . . . . . ὥσπερ . . . . τὸν ἐλευ . . . . . οῦ.

. . . . . ο . καὶ γὰρ ἂν εξ . . . . χρεωστεῖ . . . . . ἢ . . . . ἄρ τοῦ παρὰ τοῦ . . . . πεκουλ . . . . τρ . . . . — ἐπειδὴ ἔχει . . . . εἰ δεσπότης ην ὁ χρ . . . . ἐν τῇ καταδίκῃ τῆς δε πεκουλίο.

. . . . quum non dominus ei libertatem imposuerit, liber . . . . et dominus id quod intersit exigit . . . .

— — — — — —

. . . . adversus alium actionem..

ἀνων. *ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου οὐκ ἐ . . . . λογίζονται τῇ οὐ[σίᾳ] . . . . . [χρεω]στηθέντα τῷ τελευτήσαντι . . . . δύναται . . . . δοθῇ . . . . διγ. . . . θε. . .*

212. *Anon.* — — — — — —

τοῦ . . . . — — — — — — — . . . .

. κασθεντ . καὶ πραθεντ . . τὸ . . . . καταδίκη τὸν οἰκέτην πλὴν εἰ μὴ ἐνοβατεύσειεν αὐτὴν ὁ νικήσας . . — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

ἀνων. ||

|| || || || || . . . . *τος εἰς ἐκχώρησιν ἐνάγεται ἀγωγῇ . . . . διὰ τὸ εἰρημένον . . . .*

213. *Anon.* ||

|| || || || || . . . .

[ἐναντιο]φα. [καὶ] μὴν εἴρηται βι. [ν' τί. ιζ'] διγ. ροα', ὅτι οὐδεὶς [διὰ τοῦτο] μόνον γίνεται [ἔνοχος διὰ τὸ] δύνασθαι παρ' ἑτέρου λαβεῖν, ὅπερ ἀπαιτεῖται παρασχεῖν. εἰσὶ δὲ πολλὰ^s)*, ἐν οἷς . . . συνκεισ . . . . ἔχειν παρ' αὐτοῦ καθ' ἑτέρου ἀγωγὴν εν . . εἴρηται βι. ε' τί. γ' διγ. ις' ὅτι [ἐὰν ὁ προ νέρεδε] νεμόμενος ἐκβληθῇ, [ὅμως] ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ὡς [IURIS] POSSESSωρ, [ἐπειδὴ] ἔχει καὶ τὸ ἰντέρδικτον, ὅπερ ἐκχωρεῖ τῷ πετίτωρι καταδικαζόμενος. ὁμοίως καὶ περὶ ἰνδεβίτου παρ' αὐτοῦ καταβληθέντος*^t) *ἐν τῷ τέλει τοῦ ις'*^u) *διγ. καὶ διγ. μ' τοῦ τί. ἔχεις καὶ ἄλλο θέμα βι. μγ' τί. κδ' διγ. ιε'.*

214. *Enantioph.* [*ad l.* 51]. Imo dicitur lib. L tit. 17 dig. 171, neminem ideo obligari, quod ab alio recepturus sit, quod ab ipso exigatur. Sunt autem multi casus, in quibus . . . . adversus alium actionem.. Dicitur lib. V tit. 3 dig. 16 [§. 4], quod qui pro herede possidet, si deiiciatur, tamen hereditatis petitione convenitur tanquam iuris possessor, quia etiam interdictum habet, quod condemnatus petitori cedit. Similiter de indebito soluto in fine dig. 16 et dig. 40 [§. 2] eius tit. Aliud thema habes lib. XLIII tit. 24 dig. 15 [§. 1].

ση. ὅτι ἡ δελεγατίων.^v) *ἄλλως γὰρ οὔτε δοκεῖ γίνεσθαι δελεγατίων, ὡς ἀνήνεκται βι. η' τοῦ κώδ. τί. μα' διατ. α'. ἑτέρῳ δὲ λόγῳ μὴ ἀνεχομένου δελεγατευθῆναί σοι τοῦ δεβίτωρος τότε ὁ ἄκτωρ ἐκχω[ρήσει] τὴν κατ' αὐτο[ῦ] ἀγωγὴν καὶ ποιήσει ἰν ῥέμ σούαμ προκουράτορα.*

215. [*Steph. ad l.* 51 *verb: delegatio*]. Nota, delegationem [consentiente debitore fieri]. Alias nec videtur fieri delegatio, ut relatum est lib. VIII Cod. tit 41 const. 1. Alia ratione autem, si debitor non patiatur se tibi delegari, actor actionem, quam in eum habet, cedet et procuratorem in rem suam faciet.

εἰ δοῦλος ἐπιτροπεύσει ὡς ἐλεύθερος καὶ κινεῖ ὁ ἄνηβος κατὰ τοῦ δεσπότου, οὐ προτιμᾶται τῶν δεσποτικῶν χρεῶν, ὥσπερ οὔτε ἕτερον προνόμιον, εἰ τυχὸν ὁ υἱὸς προῖκα ὑποδέξεται ἢ ἐπιτροπεύσει· τῶν δὲ ἄλλων δανειστῶν προτιμᾶται. εἰ δὲ σώζονται τὰ νομίσματα, ἔχει ἰν ῥέμ, ὥσπερ καὶ εἰ ἐδανείσθησαν. εἰ δὲ ἐδαπάνησαν αὐτὰ οἱ δανεισάμενοι, ἔχει κονδικτίκιον· ὅπερ φαμὲν καὶ ἐπὶ ἑκάστου ἐπιτρόπου. ἀδιάφορον δὲ ἐν ποίῳ καιρῷ ἐχρεώστησε τῷ δεσπότῃ· καὶ ἀλλοτρίῳ γὰρ εἰ συναλλάξει καὶ τούτου^w) *δεσπόσει, ἔχει ὑπεξαίρεσιν.*

216. [*Cyr. l.* 52 *pr.*]. Si servus tanquam liber tutelam gesserit et pupillus adversus dominum agat, dominicis debitis non praefertur, sicuti nec aliud quodquam privilegium, si forte filius dotem susceperit vel tutelam gesserit: reliquis autem creditoribus praefertur. Si vero numi extant, in rem actionem habet, sicuti et si crediti sunt. Si vero, qui mutuos acceperunt, eos consumserint, condictionem habet: quod et in quolibet tutore dicimus. Nihil autem refert, quo tempore domino debitor extiterit: nam et si alieno crediderit et dominus eius factus est, deductionem habet.

ἀνων.^x) *τίνες εἰσὶ πριβιλεγιάτοι, μανθάνεις βι. κγ' διγ. ξα' οε' καὶ βι. μβ' τί. ε' ἀπὸ τοῦ ιζ' διγ. ἕως τοῦ κε'.*

217. *Anon.* [*ad l.* 52 *pr.*]. Qui privilegiati sint, discis lib. XXIII [tit. 3] dig. 61 (?) 75 (74) et lib. XLII

151) Cf. schol. r. V. 418 *Fabr.* apud *Heimb.* IV p. 103.

152) Expl. fol. 93. 94. Inc. fol. 188. 191.

s) Scil. *θέματα.*

t) Expl. fol. 93. 94. Inc. fol. 188. 191.

u) Cod. ιγ'.

v) Deest aliquid.

w) Forte *τότε.*

x) Cf. schol. 14 ad tit. 3 huius libri Basil.

νην ἀγωγὴν κινῶν· οὐ γὰρ ἁρμόζει ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή. ὑπεξαιρεῖ δὲ ὁ δεσπότης τὸ χρεωστούμενον αὐτῷ· οὐδὲ ἓν γὰρ προνόμιον τοῦ δεσπότου περιγίνεται. εἰ δὲ τὰ χρήματα τοῦ ἀνήβου ἀπέθετο ἢ ἐδάνεισεν, ἔχει ὁ ἄνηβος ἀγωγὴν εἰς τὸ ἐκδικῆσαι τὸ ἴδιον δαπανηθέντων τῶν δανεισθέντων· οὔτε γὰρ τὴν δεσποτείαν ὁ δοῦλος μετέθηκεν· ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐπιτρόπου ἐστίν.

Ἀδιάφορον δὲ εἴτε ἐλευθεριάζων εἴτε μετὰ ταῦτα ἐχρεώστησε τῷ δανειστῇ· εἰ γὰρ καὶ ἀλλοτρίῳ δούλῳ δανείσας κτήσομαι αὐτόν, ὑπεξαιρῶ καὶ ὅπερ ἐδάνεισα πρὶν ἢ κτήσομαι αὐτόν. πεκούλιον δὲ δοκεῖ τοῦ ἐπιτροπεύσαντος, ὅπερ οὐσίαν εἶχεν.

Ἐὰν προῖξ ὑπεξουσίῳ δοθῇ υἱῷ ἢ διοικήσει ἐπιτροπήν, προτιμητέαι ἀγωγαὶ ἁρμόζουσι περὶ πεκουλίου, καὶ ὑπερτίθεται ἡ τῶν ἄλλων δανειστῶν ἀγωγή, ἢ ἐὰν πρῶτοι κινῶσιν οἱ μὴ ἔχοντες προνόμιον, ἀσφαλίζονται ἀναδιδόναι κινουμένης ὕστερον κατὰ τοῦ πατρὸς προτιμητέας ἀγωγῆς.

competit de peculio actio. Dominus autem id, quod sibi debetur deducit: nullum enim privilegium domino praefertur. Si vero res pupilli deposuit vel mutuo dedit, pupillus vindicationem habet, [vel utilem actionem,] si res mutuo datae consumtae sint; neque enim dominium servus transtulit; quod et in vero tutore obtinet.

Nihil autem refert, utrum quum in libertate moraretur an postea creditori debere coeperit: nam et si servo alieno credidero et deinde eum acquisiero, deduco etiam id quod ante ei credidi. Videtur autem peculium eius, qui tutelam gessit, id esse, quod pro patrimonio habuit.

Si filiofamilias dos sit data vel tutelam gesserit, L. 52. §. 1.
in peculio actiones praeferuntur, et differtur reliquo- D. XV. 1.
rum creditorum actio, vel si illi, qui privilegium non habent, priores agant, cavent, se restituturos, si postea cum patre privilegiata actio instituatur.

περὶ δὲ τοῦ ἁρμόζοντος τοῖς κηδεμονευομένοις προνομίου[y]) *ἔγνως βι. κζ τι. γ΄ διγ. κε΄ καὶ τι. ι΄ διγ. ιε΄.*

στεφ. σῆ. ὅτι κἂν μὴ νόμιμος ἦν ἐπίτροπος ὁ διοικήσας τὰ πουπίλλου πράγματα, καὶ τότε[z]) *δίδοται τῷ πουπίλλῳ τὸ προνόμιον. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ οὐλπιανὸς καὶ ὁ παῦλος ἐν τῷ μβ τῶν διγ. βι. τι. ε΄ διγ. ιθ΄ καὶ κγ΄ φησίν. καὶ εἰ θέλεις πάντας τοὺς πριβιλεγιάτους μαθεῖν δανειστάς, τὸν αὐτὸν ε τι. τοῦ μβ τῶν διγ. βι.*

τοῦτο νόησον κατὰ τὴν διάστιξιν, ἣν πρὸς τῷ τέλει τοῦ κουαιστίωνος φησί, ὅτι ἢ ὑπερτίθεται ἡ ἀγωγὴ τῶν λοιπῶν ἢ κινοῦσι καυτίονα παρέχοντες.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ ἑξῆς θέματι τὴν δὲ πεκουλίο δέδωκε. ὁ δὲ λαβὼν εἰς ὑποθήκην τὰ φορτία προτιμᾶται, ὡς βι. ιδ τι. δ διγ. ε΄.

σῆ. ὅτι οὐδὲ ἓν πριβιλέγιον προτιμᾶται τοῦ ἐναγομένου τῇ δε πεκουλίο. ἔγνως μέντοι καὶ ἐν τῷ ε΄ διγ. τῆς τριβουτορίας, ὅτι ὁ τὸ πεκουλιάριον φορτίον λαβὼν εἰς ὑποθήκην καὶ αὐτοῦ[a]) *τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ δεσπότου προτιμᾶται. τὸ οὖν εἰρημένον ἐνταῦθα προνόμιον τὸ ἐν ταῖς περσοναλίαις νόησον.*

στεφ. φαινομένων μὲν τῶν νούμμων ἔχει ὁ πούπιλλος τὴν ἐν ῥέμ, δαπανηθέντων δὲ τὴν οὐτιλίαν. καθόλου γὰρ ἐπιτρόπου ἢ κουράτωρος ὀνόματι οἰκείῳ δανείζοντος τὰ ὀρφανικὰ πράγματα[b]), *μὴ*[c]) *δαπανηθέντων τῶν νούμμων, τὰς ὑπὸ συναλλάγματος οὐτιλίας ἔχει ὁ πούπιλλος καὶ ὁ ἀφῆλιξ ἢ ἄλλος κουρατορευόμενος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α΄ βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τι. α΄ διγ. κς΄ φησίν. ὁμοίως ἔχεις καὶ ἐν τῷ δε τουτέλις α΄ βι. τι. θ΄ διγ. β΄ καὶ ἐν τῷ ε΄ βι. τοῦ κώδ. τι. λθ΄ διατ. β΄.*

ἀνων. ἀνάγν. βι. ιβ τι. α΄ διγ. κε΄ καὶ τὸ τέλος τοῦ κβ διγ. τοῦ γ΄ τι. τοῦ κδ βι. καὶ τὸ γ΄ διγ. τοῦ γ΄ τι. τοῦ κδ βι.

τοῦ ἀνωνύμου. τουτέστιν ἔχει τὸν πούπιλλον[d]) *τὴν ἀγωγήν, ἐπειδὴ ὁ δανειστὴς παραχρῆμα μετατίθησι τὴν δεσποτείαν, ὡς ἔγνως βι. ιβ τι. α΄ διγ. κθ΄.*[e])

οὔτε ἐπὶ τοῖς ἀγορασθεῖσιν ἐκ χρημάτων τοῦ νέου ἔχει ὑπεξαίρεσιν, ὡς βι. κς τι. ζ διγ. ια΄.

κυρ. εἰ προῖκα ὑποδέξεται ὁ υἱὸς ἢ ἐπιτροπεύσει, προτιμᾶται ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἄνηβος παντὸς δανειστοῦ. καὶ εἰ κινήσει τὶς πρὸ αὐτῶν, καυτίονα παρέχει.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ προλαβόντι θέματι εἶπε μὴ ἁρμόζειν

tit. 5 dig. 17 usque ad dig. 25. Privilegium autem eorum, qui sub tutela vel curatione sunt, didicisti lib. XXVII tit. 3 dig. 25 et tit. 10 dig. 15 [§ 1].

218. *Steph.* [*ad l.* 52 *pr.*]. Nota, quamvis qui pupilli res administravit iustus tutor non fuerit, etiam tunc privilegium pupillo dari. Idem etiam Ulpianus et Paulus lib. XLII Dig. tit. 5 dig. 19 [§. 1] et 23 dicunt. Et si omnes creditores privilegiatos cognoscere vis, [lege] hunc ipsum 5 tit. lib. XLII Dig.

219. [*Steph. ad l.* 52 *pr. verb: habenda est ratio*]. Hoc intellige secundum distinctionem, quam in fine quaestionis exponit, ut aut differatur reliquorum actio aut agant cautione praestita.

220. *Enantioph.* [*ad l.* 52 *pr.*]. In sequenti themate de peculio actionem dedit. Qui vero merces pignori accepit, praefertur, ut lib. XIV tit. 4 dig. 5 [§. 8].

221. [*Steph. ad l.* 52 *pr.*]. Nota nullum privilegium praeponi ei, qui de peculio convenitur. Didicisti vero dig. 5 [§. 8] tit. *de tributoria*, eum, qui mercem peculiarem pignori acceperit, etiam ipsi patri vel domino praeferri. Igitur privilegium, de quo hic dicitur, id intellige, quod in personalibus actionibus obtinet.

222. *Steph.* [*ad l.* 52 *pr. verb: vindicatio nummorum*]. Extantibus nummis in rem actionem pupillus habet, consumtis vero utilem. Generaliter enim, si tutor vel curator suo nomine pecuniam pupillarem crediderit et nummi non sint consumti, utiles ex eo contractu actiones pupillus et adultus aliusve sub curatione constitutus habet, sicut Ulpianus lib. I huius partis tit. 1 dig. 26 dicit. Simile habes lib. I *de tutelis* tit. 9 dig. 2 et lib. V Cod. tit. 39 const. 2.

223. *Anon.* [*ad l.* 52 *pr.*]. Lege lib. XII tit. 1 dig. 25 (!) et dig. 22 in fine tit. 3 lib. XXIV et dig. 3 tit. 3 lib. XXIV (!).

224. *Anonymi* [*ad l.* 52 *pr.*]. Hoc est habet ... . actionem, quia qui pecuniam credit, illico dominium transfert, ut didicisti lib. XII tit. 1 dig. 29 (!).

225. [*Anon. ad l.* 52 *pr.*]. Nec in his, quae pecunia pupilli comparata sunt, deductionem habet, ut lib. XXVI tit. 7 dig. 11.

226. *Cyr.* [*l.* 52 §. 1]. Si filiusfamilias dotem susceperit vel tutelam administraverit, mulier et pupillus omnibus creditoribus praeferuntur, et si quis ante eos agat, cautionem praestat.

227. *Enantioph.* [*ad l.* 52 §. 1]. In praecedente

y) Cod. *πεκουλίου.*
z) Cod. *τοῦτον.*
a) Cod. *αὐτός.*
b) Lege: *χρήματα.*
c) Forte *καί.*
d) An *τὴν οὐτιλίαν;*
e) An: *ιθ΄;*

L. 53. D. XV. 1. νγ'. Τῷ ἐλευθερουμένῳ ἕπεται τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ ἀφαιρεθῇ· ἐνάγειν δὲ τοῖς χρεώσταις οὐ δύναται, εἰ μὴ ἐνταλθῇ τὰς κατ' αὐτῶν ἀγωγάς.

L. 54. D. eod. [νδ'.] Ἐὰν ἀγρὸς ἐξοπλισμένος ἑνὶ τῶν κληρο-

τὴν δε πεκουλίο· ἐκεῖ γὰρ ὁ δοῦλος οὐκ ἠδύνατο ἐπιτροπεῦσαι.

κυρ. κἂν μὴ ἀδεμπτευθῇ τὸ πεκούλιον τοῦ ἐλευθερουμένου οἰκέτου, οὐ κινεῖ τὰς ἐξ αὐτοῦ ἀγωγὰς ἄνευ ἐκχωρήσεως.

ἀνων. ἀνάγν. βι. λγ' τι. η' διγ. ιθ' θε. γ' καὶ διγ. ε' καὶ βι. λθ' τι. ε' διγ. λς'.

στεφ. ἔγνως γὰρ καὶ ἐν τῷ δε λεγάτις τῶν ἰνστιτ. ὅτι ὁ ἴντερ βίβος ἐλευθερῶν[f]) δοκεῖ κατὰ πρόληψιν καὶ τὸ πεκούλιον συνελευθεροῦν τῷ οἰκέτῃ.

τοῦ ἐναντ. τῷ ἴντερ βίβος, οὐ μὴν τῷ ἐν διαθήκῃ, ὡς βι. ζ' τοῦ κώδ. τι. κγ' καὶ ἰνστιτ. β' τι. κ'. ἐξῄρηται τὸ τοῦ κοινοῦ[g]) δούλου ἐλευθερουμένου παρὰ τοῦ ἑνὸς[h]) τῶν δεσποτῶν, ὡς βι. τὸ αὐτὸ τι. ζ' διάτ. α', καὶ τοῦ πουπίλλου ἐν κονσιλίῳ ἐλευθεροῦντος, ὡς βι. μ' τι. β' διγ. κγ'· τούτοις γὰρ κατὰ πρόληψιν οὐχ ἕπεται τὸ πεκούλιον.

τοῦ αὐτοῦ. εἴρηται βι. λγ' τι. η' διγ. ιθ', ὅτι ἐὰν ἐν διαθήκῃ δοῦλον ἐλευθερώσω ληγατεύσας αὐτῷ τὸ πεκούλιον, εἶτα ζῶν αὐτὸν ἐλευθερώσω, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος διὰ τῆς ἐξ τεσταμέντο ἐκχωρῆσαι αὐτῷ τὰς κατὰ τῶν πεκουλιαρίων δεβιτόρων ἀγωγάς· ἀλλ' ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος δεῖ ὑποθέσθαι, ὅτι ἴντερ βίβος ἐλευθερώσας ἀδέμπτευσα τὸ πε[κούλιον. εἰ δὲ] καὶ μέλλων ἴντερ βίβος ἐλευθεροῦν ἐπιτρέψω τῷ δούλῳ ἀπογραφὴν δοῦναι τοῦ πεκουλίου, ὁ δέ τινα μὴ προσγράψῃ, οὐχ ἕξει συνακολουθοῦντα [τὰ] ἀποκρυβέντα, ὡς διγ. ιθ' τοῦ η' τι. τοῦ λγ' βι. εἰ δὲ καὶ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερώσω ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν ἀποδῷ τοὺς λόγους, ἤ· εἰ δώσει τόσα νομίσματα, πληρώσας τὰς αἱρέσεις ἕξει τὸ πεκούλιον, ὡς διγ. η' τοῦ τι. καὶ ἰνστιτ. β' τι. κ'.[i])

ἀγωγὴ γὰρ ἅπαξ ἁρμόσασα προσώπῳ χωρὶς ἐκχωρήσεως οὐ δύναται πρὸς ἕτερον μετατίθεσθαι πρόσωπον. διὰ τοῦτο γὰρ ὁ ἰουλιανὸς ἐν τῷ ις' διγ. θεματίσαι προθέμενος, πῶς συμβαίνει τῷ οἰκέτῃ[k]) παρὰ μὲν τῷ ἑνὶ τῶν δεσποτῶν ἔχειν πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἑτέρῳ μὴ ἔχειν, ἐπήγαγε τό· SED IN NOMINIBUS[l]) ERAT CONCESSIO. συνᾴδει δὲ τούτοις καὶ τὸ εἰρημένον τῷ οὐλπιανῷ ἐν τῷ δε σπονσαλίβους μονοβιβλίῳ τι. γ' διγ. μ'.

εἰ ἀγρὸς μετὰ οἰκετῶν, οἳ ἐχρεώστουν τῷ δεσπότῃ, καταλειφθῇ ἑνὶ τῶν κληρονόμων, οὐ κινοῦσιν οἱ συγκληρονόμοι δε πεκουλίο.

στεφ. τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστί· κἂν γὰρ μὴ ἰδικῶς ἐπήγαγε, μετὰ τῶν ὄντων οἰκετῶν δοκεῖ λεγατεύειν. ὁ γὰρ εἰπών· δίδωμι καὶ ληγατεύω τόνδε τὸν ἀγρὸν ὡς ἐστιν ἐξηρτισμένος, δοκεῖ πάντας τοὺς ὄντας ἐν αὐτῷ γεωργίας χάριν ληγατεύειν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν οἰ[κο]νόμον ἤτοι φροντιστὴν τοῦ ἀγροῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐν τῷ ἀγρῷ ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ [τὸν] τεστάτορα[m]) κεχρῆσθαι αὐτοῖς, διηνεκῶς μέντοι καὶ οὐ πρὸς καιρόν, ἢ τὸν ἀγρὸν ἐξηρτισμένον δείκνυσθαι δι' αὐτῶν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πάντα τὰ[n]) .... μεν .. δοκεῖ .... ὡς ἀνήνεκται βι. ς' τοῦ κώδ. τι. λη' διατ. β'. εἰ θέλεις δὲ πλατύτερον εἰδέναι τὰ περὶ τούτων, ἀνάγν. βι. λγ' τῶν διγ. τι. ζ' τὰ ὑποβεβλημένα τῷ τι. δίγεστα.

πῶς γὰρ οἱ κληρονόμοι δύνανται κινεῖν τὴν δε πεκουλίο τὴν μήτε ἁρμόσασαν τῷ δεσπότῃ; παρακατάσχεσιν μέντοι ἔχουσιν ἐκ τοῦ εὑρισκομένου παρ' αὐτοῖς πεκουλίου, ὥσπερ καὶ ὁ .... ὑπὲρ τῶν .... αθεν .... τῆς πράσεως ἀγωγὴν μὲν οὐκ ἔχει, παρακατάσχεσιν δὲ ἔχει ....

LIII. Manumissum sequitur peculium, si non adimatur: agere autem cum debitoribus non potest, nisi actiones adversus eos ipsi mandatae fuerint.

LIV. Si fundus instructus uni ex heredibus le-

themate de peculio actionem competere negavit: ibi enim servus tutelam gerere non poterat.

228. *Cyr.* [*l.* 53]. Etiamsi servo manumisso peculium non ademtum sit, actionibus tamen, quae eo continentur, absque cessione uti non potest.

229. *Anon.* [*ad l.* 53]. Lege lib. XXXIII tit. 8 dig. 19 them. 3 [§. 1] et dig. 5 et lib. XXXIX tit. 5 dig. 36 (35 pr.).

230. *Steph.* [*ad l.* 53]. Didicisti enim etiam in Inst. tit. *de legatis* [§. 20], quod is, qui inter vivos manumittit, etiam peculium cum servo tacite manumittere videtur.

231. *Enant.* [*ad l.* 53]. Si inter vivos, non si testamento [manumissus sit], ut lib. VII Cod. tit. 23 et Inst. lib. II tit. 20 [§. 20]. Exceptum est peculium servi communis, qui ab uno ex dominis manumittitur, ut lib. eodem tit. 7 const. 1 [§. 3], et si pupillus in consilio manumittat, ut lib. XL tit. 2 dig. 23 (24): hos enim peculium sequi non praesumitur.

232. *Eiusdem.* [*ad l.* 53]. Dicitur lib. XXXIII tit. 8 dig. 19 [§. 1], si servo testamento libertatem dedero et peculium legavero, postea vivus adhuc eum manumisero, heredem ex testamento actione cogi, ut ei actiones adversus debitores peculiares mandet: sed in ea specie supponendum est peculium a me ademtum esse, quum eum inter vivos manumitterem. Sed et si, quum servum inter vivos manumittere vellem, iusserim eum descriptionem peculii edere, is autem quaedam non descripserit, non sequentur eum, quae celavit, ut dig. 19 [pr.] tit. 8 lib. XXXIII. Sed et si testamento eum manumisero sub conditione: si rationes reddiderit, vel: si tantam pecuniam dederit, impletis conditionibus peculium habebit, ut dig. 8 [§. 7] eius tit. et Inst. lib. II tit. 20 [§. 20].

233. [*Steph. ad l.* 53 *verb: mandatis actionibus*]. Actio enim, quae semel alicui personae competiit, sine cessione ad aliam personam transferri non potest. Propterea etiam Iulianus dig. 16, ubi casus exponere vult, quibus accidit servum penes alterum ex dominis peculium habere, penes alterum vero non habere, addidit illa: *sed in nominibus erat concessio.* Concinit his etiam id, quod Ulpianus dicit libro singulari *de sponsalibus* tit. 3 dig. 40 (39 pr.).

234. [*Cyr. l.* 54]. Si fundus cum servis, qui domino debebant, uni ex heredibus legatus sit, coheredes de peculio non agunt.

235. *Steph.* [*ad l.* 54 *verb: cum servis*]. Hoc facti est: nam etiamsi non expresse hoc adiecerit, tamen cum servis legare videtur. Qui enim dicit: do lego illum fundum, ut instructus est, omnes, qui culturae causa in eo sunt, legare videtur, imo etiam oeconomum sive curatorem fundi, et quaecunque in fundo erant ad hoc, ut testator iis uteretur, perpetuo scilicet non ad tempus, vel ad hoc, ut fundus iis instructus appareret, et simpliciter omnia, quae .... videtur .... ut relatum est lib. IV Cod. tit. 38 const. 2. Sin amplius cognoscere vis, quae ad haec pertinent, legas lib. XXXIII Dig. tit. 7 digesta titulo subiecta.

236. [*Steph. ad l.* 54 *verb: non competere*]. Quomodo enim heredes de peculio actionem movere possent, quae nec domino competiisset? Retentionem vero habeant ex peculio, quod penes ipsos est, sicuti et .... venditionis actionem quidem non habet, retentionem vero habet ....

f) Cod. ἐλεύθερος.
g) Cod. τω τοῦ κοινωνοῦ.
h) Cod. οὐδενός.
i) Cod. κη'.
k) Malim: τὸν οἰκέτην.
l) Cod. OMNIB.
m) Cod. τεστάτορα, et τὸν non habet.
n) Expl. fol. 188. 191. Inc. fol. 209. 292.

νόμων ληγατευθῇ, ἐν ᾧ ἦν δοῦλος χρεωστῶν τῷ δεσπότῃ, οὐκ ἔχουσιν οἱ λοιποὶ κληρονόμοι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.[153])

[νε'.] Ἐάν τις κατὰ βίαν ἀποσπάσῃ [τὸν ἐναγόμενον τῇ] περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, τὸ πεκούλιον σκοπεῖται, ὅπερ ἦν ἐν τῷ ἀποσπασθῆναι.

[νϛ'.] Ὑπεξαιρῶ καὶ ὅπερ ὁ δοῦλός μοι ὑπὲρ χρεώστου μου καταβαλεῖν ὡμολόγησεν, εἰ καὶ μένει ὁ χρεώστης ἐνεχόμενος .... ὅτε θέλω ὑπεξαιρεῖν τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς [κινουμένης], νομίζεται πεκουλιάριον εἶναι χρέος, ὅπερ ὁ δοῦλός μου ὡμολόγησεν.

[νζ'.] Ἐὰν τῆς περὶ πεκουλίου κινουμένης [ἀπ]οθά[νῃ] ὁ χρεωστήσας ὑπεξούσιος ...γ.......... εν .κοτ.....π..................[154])

Εἰ μὲν αὐτῷ τῷ δούλῳ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθέντι ληγατευθῇ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, ἐκεῖνο λαμβάνει, ὅπερ εὑρεθῇ ἐν τῷ ἁρμόζειν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὰ πρὸ τῆς εἰσελεύσεως τῆς κληρονομίας ὁπωσοῦν αὐτῷ κτηθέντα· ἐὰν ἐξωτικῷ ληγατευθῇ, τὸ ὂν ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν διαθέμενον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας προστιθέντα, οἷον τοκετοὺς δουλῶν καὶ γονὰς θρεμμάτων, οὐ μὴν τὰ ἔξωθεν ἀπὸ δωρεᾶς ἢ τὰ ἐξ ἐργασιῶν τοῦ δούλου.

[νη'.] Ἐὰν ληγατευθῇ ἑνὶ τῶν κληρονόμων ἀγρὸς μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀνδραπόδων, καί τινες αὐτῶν χρεωστῶσι τῷ δεσπότῃ, οὐκ ἔχουσιν οἱ ἄλλοι κληρονόμοι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

gatus sit, in quo servus esset, qui domino deberet, caeteri heredes de peculio actionem non habent.

LV. Si quis eum, qui actione de peculio convenitur, vi exemerit, id peculium spectatur, quod fuit, quum vi eximeret. *L. 55. D. XV. 1.*

LVI. Deduco etiam quod servus mihi pro debitore meo expromisit, quamvis debitor obligatus maneat .... si actione de peculio mota deducere velim, peculiare nomen esse intelligitur, quod servus meus expromisit. *L. 56. D. eod.*

LVII. Si actione de peculio mota filiusfamilias qui debebat decessit, [in peculio definiendo ad tempus mortis respicitur.] *L. 57. pr. D. eod.*

Si ipsi servo per testamentum manumisso peculium eius legatum sit, id accipit, quod reperitur tempore, quo ei libertas competit, et quae ei ante hereditatis aditionem quoquo modo acquisita sunt: sin extraneo legatum sit, [accipit,] quod in peculio erat, quum testator moreretur, et quae ex ipso ante aditam hereditatem accesserunt, veluti partus ancillarum et foetus pecorum, non quae extrinsecus ex donatione vel ex operis servi [accesserunt]. *§. 1. 2.*

LVIII. Si uni ex heredibus fundus cum servis in eo degentibus legatus est, et quidam ex his domino debent, reliqui heredes actionem de peculio non habent. *L. 58. D. eod.*

τοῦ ἀνων. οὔτε γὰρ ἴ.. νιν αὐτὴν ὁ τεστάτωρ .... παρακατάσχειν ....

.......°) [ἐν]αγομεν .. δε πεκουλίο με .... ἀ. ελ....... .. εἰς εἴτε κ................. ησεῖ τὸν καταδικασθ.......... ... — — — — — — — — — — — — — — τὴν δε πεκουλίο μόνην ἐκείνην σκοποῦμεν τὴν ποσότητα, ἥτις ἦν — — ...... ποσοτ.. σκοπεῖται καὶ κανονίζεται ἡ κατὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς καταδίκη ἐκ τοῦ εὑρισκομένου πεκουλίου.

— — —

οἰκέτης γὰρ οὐδὲ εἰ δονανδο ἀνιμο ἐπερωτήθη, δύναται νοβατεύειν, ὡς ἔγνως .... τῆς γ' τῶν ἰνστιτ.

εἰ μετὰ προκάταρξιν τῆς δε πεκουλίο ἀποθάνῃ ὁ υἱὸς ἢ ὁ δοῦλος — — —

— — ὑπεξούσιος ἢ ὁ οἰκέτης .... τὸ πεκούλιον ὅπερ ἦν αὐτοῦ ἐν πεκουλίῳ .... τελευταίῳ διγ. τοῦ ἑξῆς τί.

ἀνων. ....
.... α' καὶ διγ. γ'. ἀνάγν. τούτου τοῦ τί. διγ. η' θέ. γ' καὶ τὸ τέλος τοῦ λβ' διγ.

ἀνων. AB ADITA γὰρ HEREDITATE προχωρεῖ, ὅτε αὐτῷ ληγατευθῇ, ὅτε δὲ ἄλλῳ, A MORTE TESTATORIS, ὡς ἐν τῷ DE LEGATIS τί. τῶν ἰνστιτ. καὶ βι. λϛ' τί. β' διγ. η'.

|| .... ταις ὁ δεσπότης ἐδάνεισεν ἢ ἑτέροις τισὶ καὶ κατεβλήθη τοῖς ....

στεφ. μὴ ἐκ τούτου νομίσῃς, ὅτι ὁ ληγατεύσας οἰκέτην τινὶ δοκεῖ κατὰ πρόληψιν συλληγατεύειν αὐτῷ καὶ [τὸ τοῦ] οἰκέτου πεκούλιον· οὔτε γὰρ συνυπάγεται .... τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ καὶ αὐτὸ ἰδικῶς ἐληγάτευσεν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α' διγ. τοῦ ἑξῆς τί. φησίν. ἐπὶ δὲ τοῦ π........ μενου .... δίδοται[p]) τοῖς κληρονόμοις τὸν οἰκέτην κατεξαίρετον ἐληγάτευσεν ὁ διαθέμενος .... διαφέρει τῷ κληρονόμῳ, ᾧτινι τὸν ἀγρὸν ὁ διαθέμενος κατεξαίρετον ἐληγάτευσεν.

237. *Anon.* [*ad l.* 54]. Neque enim testator eam [habuit] .... retentionem ....

238. || — — — — — — — — — — — — — — — — — de peculio, eam solam quantitatem spectamus, quae erat — — .... quantitas spectatur et condemnatio domini vel patris secundum peculium, quod extat, definitur.

— — —

239. [*Steph. ad l.* 56]. Servus enim, nec si [novandi] animo ei promiserit, novare potest, ut didicisti [tit. 29 §. 3] lib. III Inst.

240. [*Cyr. l.* 57 *pr.*]. Si lite super actione de peculio contestata filius vel servus mortuus sit — — —

241. [*Steph. ad l.* 57 *pr.*]. — — filius vel servus .... || dig. ultimo sequentis tit.

242. *Anon.* [*ad l.* 57 *pr.*]. .... et dig. 3. Lege huius tit. dig. 8 (?) them. 3 et finem dig. 32.

243. *Anon.* [*ad l.* 57 §. 1]. Dies enim ab adita hereditate cedit, si ipsi legatum sit, sin alii, a morte testatoris, ut Inst. tit. *de legatis* [§. 20] et lib. XXXVI tit. 2 dig. 8.

|| || ....

244. *Steph.* [*ad l.* 57 §. 2]. Cave ne ex his colligas, eum, qui servum alicui legaverit, tacite ei etiam peculium servi legasse videri; neque enim .... peculium, nisi etiam hoc specialiter legaverit, ut discere est ex his, quae Ulpianus dig. 1 [§. 7] sequentis tit. dicit || || testator praecipuum legavit.

153) Expl. fol. 188. 191. Inc. fol. 200. 202.

154) Legerim: τότε πρὸς τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς τὸ πεκούλιον κανονίζεται.

o) Forte κυρ. Sequentia enim partim *Cyrilli* indices, partim *Stephani* et *Anonymi* παραγραφὰς ad l. 55 et 56 continebant.

p) Haec cum praecedenti παραγραφῇ vix cohaerent: imo in sequentibus Codex corruptelis quibusdam laborasse videtur. Fortasse librarius nonnulla omiserat.

ΤΙΤΛΟΣ ς'.

Ὅσαι περὶ πεκουλίου ἀγωγαὶ ἐνιαυσιαῖαί εἰσιν.

Βι. ιε' τῶν διγ. τι. β'. Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κώδικι.

L. 1. pr. §. 1. 2. D. XV. 2. [α'.] Ἐφ' ὅσον ὑπεξούσιός ἐστιν ὁ υἱὸς ἢ δοῦλος, διηνεκῶς ἁρμόζει ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή· μετὰ δὲ θάνατον ἢ ἐκποίησιν ἢ αὐτεξουσιότητα ἢ ἐλευθερίαν ἐνιαυσιαία ἐστίν. ὁ δὲ ἐνιαυτὸς οὐτίλιός ἐστιν, ἀρχόμενος ἀφ' οὗ τις εὐχέρειαν σχοίη τοῦ κινῆσαι· ὅθεν ἐπὶ τοῦ αἱρετικοῦ[155]) [χρέους οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτεξουσιότητος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως ἀριθμεῖται. κινεῖται δὲ εἰς τὸ πεκούλιον καὶ εἰς ὃ γέγονεν ἧττον τὸ πεκούλιον κατὰ δόλον τοῦ τὸν ὑπεξούσιον ἔχοντος.]

§. 3. [Σβέννυται δὲ τῷ θανάτῳ τὸ πεκούλιον καὶ τῇ ἐκποιήσει.]

§. 4. [Ἡ ἐκποίησις καὶ ἡ ἐλευθερία] πρὸς[156]) τὸν δοῦλον φέρεται, ἡ .... πρὸς τὸν υἱόν, ἡ τελευτὴ πρὸς ἑκάτερον. εἰ δὲ ἑτέρως γένηται αὐτεξού-

κυρ. [μετὰ] τε[λευτὴν τοῦ υἱοῦ] ἢ δούλου .... ἢ ἄλλην αὐτεξουσιό[τητα] τοῦ υἱοῦ ἢ ἐκποίησιν τοῦ δούλου ἡ ἴντρα ἄννουμ κινεῖται δε πεκουλίο. ὁ δὲ ἐνιαυτὸς οὐτίλιος ... . πρὶν [ἢ ἐκβ]ῇ ἡ αἵρεσις. ἐνάγεται δὲ καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ π[ατρὸς ἢ ὁ δημόσιος.]

στεφ. ὥστε τὸ εἰρημένον ἐν τῷ λ' διγ. τοῦ προλαβόντος τι., ὅτι ἐὰν κατὰ δόλον τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς ἐμειώθη αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦ οἰκέτου πεκουλ ..., ἐντὸς τῶν τῆς δε δόλο χρόνων τουτέστιν ἐντὸς διετίας κινεῖται ἡ δε πεκουλίο, τότε δέχεσθαι χρή, ὅταν περίεστιν ὁ ὑπεξούσιος. τελευτήσαντος γὰρ αὐτοῦ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ κς' διγ. τοῦ προλαβόντος τι., κινεῖται ἡ δε πεκουλίο καὶ ὑπὲρ ὧν κατὰ δόλον τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον ἀπεμειώθη αὐτοῦ τὸ πεκούλιον.

εἰ μὴ ἄρα περιόντος αὐτοῦ τοῦ ὑπεξουσίου ἐμειώθη καὶ ὁ χρόνος τῆς διετίας παρέδραμεν, ὡς ἔστιν ἐκ τῶν τοῦ πραίτωρος ἐνταῦθα ῥημάτων μαθεῖν. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ κς' διγ. τοῦ προλαβόντος τι. ἀνάγν. τὸ β' τοῦ παρόντος τι. διγ.

στ. ἐφ' ὅσον ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης περίεστι καὶ [ἐν] ὑπεξουσιότητι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου τελεῖ, περπετουά [ἐστι] ἡ δε πεκουλίο καὶ οὐ περικλείεται χρόνῳ τινί, εἰ μὴ ἄρα ἡ πρωτότυπος ἀγωγή, ἐξ ἧς καὶ κινεῖται δε πεκουλίο, τεμποράλιός ἐστιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

οὐτίλιος γάρ ἐστιν ὁ κοντινοῦος*) ἐνιαυτός, οὗ ἐντὸς μετὰ τὴν ὑπεξουσίου τελευτὴν ἢ ἐμαγκιπατίονα ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὴν ἐκποίησιν κινεῖται ἡ δε πεκουλίο. q)

— — — — — — — — — — —

τὸ r) γὰρ ἐν ποτεστάτε τοὺς παῖδας ἰουρὶς CIVILIS ἐστὶν νόμιμον καὶ παρὰ ῥωμαίοις μόνοις κρατοῦν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ θ' τι. τῆς α' τῶν ἰνστιτ.

δημεύεται γὰρ ὁ δεπορτάτος γενόμενος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μη' τῶν διγ. τι. κ' s) διγ. ις' φησίν, καὶ τὰ μένοντα αὐτῷ πράγματα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀποφάσεως παραχρῆμα διαφέρει τῷ φίσκῳ, τὰ δὲ ἐπικτηθέντα αὐτῷ μετὰ ταῦτα λαμβάνει μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ὁ φίσκος, ὡς ὁ μαρκιανὸς ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τι. φησί. δημευομένου τοίνυν αὐτοῦ καλῶς κατὰ τοῦ φίσκου τὴν ἴντρα ἄννουμ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ συναλλάξαντος ὑπεξουσίου κινοῦσιν οἱ πε-

155) Expl. fol. 209. 202. Sequentia addo ex Syn. p. 183 et ex Tipucito.

*) Lege οὐ κοντ., nisi forte totus hic locus recentiori scholiastae debetur.

q) Expl. fol. 209. 202.

TITULUS VI.

Quaenam de peculio actiones annales sint.

Lib. XV Dig. tit. 2. Non est in Codice.

I. Quamdiu filius aut servus in potestate est, actio de peculio perpetuo competit; post mortem autem vel alienationem vel emancipationem vel manumissionem annalis est. Annus autem utilis est, incipiens ex quo facultatem agendi quis habuerit: unde in conditionali debito non ab emancipatione, sed ab existentia conditionis computatur. Agitur autem de peculio et de eo, quanto peculium imminutum est dolo eius, qui potestatem habet.

Peculium autem extinguitur morte vel alienatione.

Alienatio et manumissio ad servum refertur, emancipatio ad filium, mors ad utrumque. Sin aliter sui iuris fiat, vel morte patris vel deportatione, an-

1. *Cyr.* [*l.* 1 *pr.* — §. 4 D. XV, 2]. Post mortem filii vel servi, [vel si emancipatus] vel alio modo filius sui iuris factus sit, vel post alienationem servi, intra annum de peculio agitur. Annus autem utilis est, [nec computatur], antequam conditio extiterit. Convenitur autem etiam heres patris et fiscus.

2. *Steph.* [*ad l.* 1 *pr.*]. Itaque quod dicitur dig. 30 [§. 6] tit. praecedentis, si dolo domini vel patris peculium eius minutum sit .... intra tempus de dolo actionis hoc est intra biennium de peculio agi posse, tunc accipiendum est, si vivat is, qui sub potestate est. Nam si decesserit, intra annum, ut didicisti dig. 26 praecedentis tit., de peculio agitur etiam eorum nomine, in quibus dolo eius, qui eum in potestate habet, peculium eius imminutum est.

3. [*Steph. ad l.* 1 *pr.*]. Nisi forte vivo filio vel servo imminutum et biennium praeterlapsum sit, ut ex praetoris verbis hoc loco positis disci potest. Idem didicisti dig. 26 praecedentis tit. Lege dig. 2 huius tit.

4. [*Steph. ad l.* 1 §. 1]. Quamdiu filius vel servus vivit et sub potestate patris vel domini est, de peculio actio perpetua est, nec circumcluditur tempore aliquo, nisi actio principalis, qua de peculio agitur, temporalis sit, ut discere est ex his, quae Paulus dig. sequenti dicit.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 2]. Utilis enim, non continuus annus est, intra quem post mortem vel emancipationem vel manumissionem vel alienationem eius, qui sub potestate est, de peculio agitur.

(Nonnulla desunt.)

6. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Ius enim potestatis in liberos iuris civilis est et solum apud Romanos obtinet, ut didicisti tit. 9 [§ 2] lib. I Inst.

7. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Nam publicantur bona eius, qui deportatur, ut Ulpianus lib. XLVIII Dig. tit. 20 dig. 16 (!) dicit, et bona, quae eius fuerant tempore condemnationis, illico ad fiscum pertinent: quae vero postea acquisiverit, fiscus post mortem eius accipit, ut Marcianus dig. 15 (!) eius lib. et tit. dicit. Si igitur bona publicata fuerint, creditores peculiares recte adversus fiscum intra annum a morte filii, qui contraxit,

156) Inc. fol. 51 superiori parte mutilum.

r) Inc. fol. 51, cuius pars inferior sola superest.

s) Nihil mutavi, licet potius tit. 22 dig. 14 allegari videatur.

σιος[157]), ἢ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ἢ περιορισμῷ, χώρα τῇ ἐνιαυσιαίᾳ ἢ κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ ἢ τοῦ δημοσίου.[158])

— — — — — — — —

.... ρ .. καὶ ἀποκαταστ ....

.... χου ....

Σβεσθείσης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐνάγεται.

Ἐὰν νομίσας τετελευτηκέναι τὸν περιόντα ὑπεξούσιον κινήσω τὴν ἐνιαυσιαίαν ἀγωγήν, καὶ ἐκβληθῶ ὡς τοῦ ἐνιαυτοῦ πληρωθέντος, δύναμαι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κινεῖν τοῦ ἀληθοῦς γνωσθέντος[159]), οὐ μὴν τὴν περὶ τῆς λοιπάδος ἀγωγὴν ὡς καλῶς ἐν

nali actioni locus est adversus patrem vel heredem eius vel fiscum.

(Nonnulla desunt.)

— — L. 1. §. 8. D. XV. 2.

Usufructu extincto fructuarius intra annum conveniter. §. 9.

Si quum existimarem, filiumfamilias superstitem §. 10. vita decessisse, annali actione egero, et quasi annus praeteriisset exceptione repulsus fuero, veritate cognita de peculio agere possum; non autem de in rem verso actione, quippe quae in priori lite recte mota

κουλιάριοι δανεισταί. καὶ σῆ. ὅτι καὶ τὰ[t]) τοῦ δημευομένου πράγματα CUM SUO ONERE ἐπὶ τὸν φίσκον ἐπέρχονται.

κυρ. ἐκποίησίς ἐστιν ἐπὶ πράσεως, δωρεᾶς, περμουτατίονος, προικός, ληγάτου· εἰ μέντοι μετὰ τοῦ πεκουλίου ληγατευθῇ ἢ ἐλευθερωθῇ, ὀφείλει ὁ κληρονόμος διδοὺς πεκούλιον[u]), ἐπεὶ ἐνάγεται.

στεφ. βλέπε, ὅτι ζητήσας, εἰ ἐνάγεται τῇ δε πεκουλίο ἐκεῖνος, ᾧ ληγατευθῇ μετὰ πεκουλίου ὁ οἰκέτης, ἐπήγαγε μὴ ἐνάγεσθαι τὸν ληγατάριον, ᾧτινι τὸ πεκούλιον ἐληγατεύθη. δῆλον γάρ, ὅτι εἰ καὶ ὁ οἰκέτης αὐτῷ ἐληγατεύθη, ἐνήγετο οὐ τῇ ἀνναλίᾳ ἀλλὰ τῇ περπετουῇ [δε] πεκουλίο, κἂν ληγατάριος ἦν ὁ δεσπότης τοῦ οἰκέτου. τοῦτο γὰρ δείκνυσι σαφέστερον καὶ τὸ εἰρημένον τῷ παύλῳ πρὸς τῷ τέλει τοῦ μζ´ διγ. τοῦ προ[v])

— — — — — — — — — — — — —

κληρ ...... μέρος ποιεῖ τὸ πρᾶγμα ἢ ἡ ποσότης, ἣν παρακατέσχεν ὁ κληρονόμος, ὡς ἐν τῷ κγ´ τι. τῆς β´ τῶν ἰνστιτ. μεμάθηκας. τῶν οὐτιλίων τοίνυν ἐκ τοῦ κληρονόμου μεταφερομένων εἰς τὸν φιδεικομισσάριον, εἰ ἐπανέλθοιεν οἱ κρεδιτάριοι δανεισταὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου κινοῦντες (δύνανται γάρ, ἐπειδὴ οὐ κατὰ τὸ ἴψο ἴουρε ἀλλ᾽ οὐτιλίως αἱ ἀγωγαὶ μετενήχθησαν), κέχρηται τῇ τοῦ δόγματος παραγραφῇ λέγων· ἀλλ᾽ εἰ μὴ πάλιν ἀποκατέστησα τὴν κληρονομίαν. τοῦτο δὲ αὐτὸ μανθάνεις καὶ ἐν τῷ λ´ διγ. τοῦ λς´[w]) [τῶν] διγ. βι. τί. α´.

κυρ. μετὰ τὸ σβεσθῆναι τὸν οὐσούφρουκτον ἴντρα ἄννουμ ἐνάγεται ὁ οὐσουφρουκτουάριος.

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα ἐκ τῶν προσπορίζομένων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὸ πρὸς τὸν οἰκέτην συνάλλαγμα γέγονεν. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ ιθ´ διγ. τοῦ προλαβόντος τι. ὅτι ὁ συναλλάξας οἰκέτῃ, καθ᾽ οὗ τις ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, δύναται κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κινεῖν, οὕτω μέντοι, ἵνα πρῶτον κινήσῃ κατ᾽ ἐκείνου, ᾧ προσπορίζεται τὰ ἐφ᾽ ὧν ὁ οἰκέτης συνήλλαξε, καὶ εἰ μὴ πάθῃ παρ᾽ αὐτοῦ τὸ ἱκανόν, τότε κατὰ τοῦ ἑτέρου χωρήσῃ.

κυρ. εἰ νομίσας τὸν υἱὸν τελευτῆσαι κινήσω δε πεκουλίο καὶ ἐκβληθῶ τῇ ἀνναλίᾳ παραγραφῇ, κινῶ ἄνωθεν δε πεκουλίο, οὐ μὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο· αὕτη γὰρ οὐ περικλείεται ἐνιαυτῷ.[x])

στεφ. κινηθεῖσα γὰρ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο οὐ δύναται αὖθις κινεῖσθαι. σῆ. ὁ κινήσας τὴν δε πεκουλίο καὶ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο δύναται καταφέρειν· οὕτω γάρ φησι· κατάδικασον.[y]) ἡ γὰρ δε πεκουλίο καὶ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο μία μέν ἐστιν ἀγωγή, δύο δὲ καταδίκας ἔχει, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ζ´ τι. τῆς δ´ τῶν ἰνστιτ. διὰ τοῦτο δὲ αὖθις κινεῖται ἡ δε πεκουλίο, ἐπειδὴ τεθεμάτισται τὴν δε πεκουλίο κινήσας ὁ κρεδίτωρ· ἄλλως τε καὶ ἔγνως ἤδη, ὅτι πολλάκις δύναται κινεῖσθαι ἡ δε πεκουλίο. τὴν μέντοι δε ἰν ῥέμ βέρσο κινεῖν αὖθις οὐ δύναται, εἰ καὶ μὴ ἐγίνετο [ἐπ᾽] αὐτῇ καταδίκη· τὰ γὰρ δυνάμενα ἐξετασθῆναι κινουμένου δικαστηρίου καὶ παρ᾽ αἰτίαν τοῦ

agunt. Et nota, etiam publicata bona cum suo onere ad fiscum transire.

8. *Cyr.* [*l.* 1 §. 5 — 7]. Alienatio est, si venditus, donatus, permutatus, in dotem datus, legatusve est: si vero cum peculio legatus vel manumissus sit, heredi, qui peculium tradit, cavendum est, quia alioquin convenitur.

9. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 7]. Observa: postquam quaesivit, an conveniatur de peculio is, cui servus cum peculio legatus sit, addidit, non teneri legatarium cui peculium legatum sit. Manifestum enim est, si etiam servus ei legatus esset, teneri non annali sed perpetua de peculio actione, quamvis legatarius sit servi dominus. Hoc enim apertius ostendit id, quod Paulus dicit in fine dig. 47 praecedentis tit.

(Nonnulla desunt.)

10. [*Steph. ad l.* 1 §. 8]. .... partem facit res vel summa, quam heres retinuit, ut tit. 23 [§. 9] lib. II Inst. Igitur quum utiles actiones ab herede in fideicommissarium transferantur, si tamen creditores hereditarii rursus heredem actione petant (hoc enim facere possunt, quum non ipso iure sed utiliter actiones translatae sint), is exceptione senatusconsulti utitur et dicit: si non rursus hereditatem restitui. Idem discis dig. 30 [§. 3] lib. XXXVI Dig. tit. 1.

11. *Cyr.* [*l.* 1 §. 9]. Extincto usufructu intra annum usufructuarius convenitur.

12. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 9]. Hoc accipe, si cum servo contractum sit in his, quae usufructuario acquiruntur. Didicisti enim dig. 19 [§. 1] praecedentis tit., quod is, qui cum servo, in quo quis usumfructum habet, contrahit, adversus usufructuarium agere potest, ita tamen, ut prius eum conveniat, cui acquirantur quae servus contraxit, et si ab eo satisfactum non sit, tunc alterum persequatur.

13. *Cyr.* [*l.* 1 §. 10]. Si filium mortuum esse credens de peculio egero et exceptione annali summotus fuero, rursus de peculio experior, non etiam de in rem verso: haec enim actio anno non circumcluditur.

14. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 10 *verb: non etiam de in rem verso*]. Nam de in rem verso actio semel instituta rursus institui non potest. Nota, quod is, qui de peculio agit, etiam de in rem verso actionem in iudicium deducere potest; sic enim dicit: condemna ...... De peculio enim et de in rem verso actio una actio est, sed duas condemnationes habet, ut didicisti tit. 7 [§. 4] lib. IV Inst. Propterea autem de peculio actio rursus instituitur, quia positum est, creditorem de peculio egisse: enimvero iam didicisti, saepius de peculio agi posse. De in rem verso autem iterum agere non

---

157) Cod. ἡ αὐτεξ.
158) Deest initium paginae secundae folii 51.

159) Expl. fol. 51. Inc. fol. 21. 14, quod bis rescriptum est.

---

t) Cod. κατά.
u) Adde ἀσφαλίζεσθαι.
v) Nimirum: προλαβόντος τί.
w) Cod. ἐν τῷ λβ´ καὶ λς´.

x) Expl. fol. 51. Inc. fol. 21. 14.
y) Videntur quaedam deesse. Cf. schol. 140 tit. praecedentis.

τῇ πρώτῃ δίκῃ κινηθεῖσαν. ἡ γὰρ ἐνιαυσιαία παραγραφὴ οὐ τῇ περὶ τῆς λοιπάδος ἀγωγῇ, ἀλλὰ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀντιτίθεται.

est. Nam annalis exceptio non de in rem verso, sed de peculio actioni obiicitur.

L. 2. pr. D. XV. 2. [β'.] Ἐὰν ἀπὸ τῆς περὶ χρεῶν ἀγωγῆς κινεῖται μετὰ θάνατον τοῦ ὑπεξουσίου, εἴσω[160]) ἓξ μηνῶν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ υἱοῦ κινεῖται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν προσκαίρων ἀγωγῶν.

II. Quum de debitis post mortem filiifamilias agitur, [si quidem de peculio agitur, actio annalis est: si vero de rei venditae vitiosae redhibitione,] intra sex menses post mortem filii agitur. Idem et in omnibus temporalibus actionibus.

§. 1. Ἐφ' ὅσον ὑποστρέψαι δύναται ὁ αἰχμάλωτος ὑπεξούσιος, οὐκ ἔστιν ἐνιαυ[σιαία ἡ περὶ τοῦ] πεκουλίου ἀγωγή.

Quamdiu is, qui in potestate est et ab hostibus captus, redire potest, de peculio actio non est annalis.

L. 3. D. eod. [γ'.] Pomp. Εἰ καὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ δούλου παύεται εἶναι πεκούλιον, ὅμως καὶ μετὰ

III. Etiamsi morte et manumissione servi desinit esse peculium, tamen et si post mortem eius annalis

ἄκτορος σιωπηθ[έντα] οὕτω δαπανῶνται *), ὡς τὰ ἰδικῶς ἐξετασθέντα.

σῆ. ὅτι καὶ μετὰ τὴν τοῦ ὑπεξουσίου τελευτὴν ἢ ἐμαγκιπατίονα ἢ ἐλευθερίαν [ἢ] ἐκποίησιν περπετουά ἐστιν ἡ δε ἴν ῥέμ βέρσο καὶ οὐ περικλείεται τῷ ἐνιαυτῷ τῆς δὲ πεκουλίο. τοῦτο αὐτὸ καὶ ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α' διγ. τοῦ ἑξῆς τί. φησίν.

ἀνων. ἡ γαρ δε ἴν ῥέμ βέρσο περπετουά ἐστιν, ὡς τί. γ' διγ. α'.

ἐναντιοφ. τοῦτο λέγει, [ὅτι] ἠδύνατο κινῆσαι τὴν δε ἴν ῥέμ βέρσο τὴν ἀρχήν. καὶ μὴν εἴρηται τί. γ' διγ. ι' θέ. β', ὅτι καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν δε πεκουλίο a)) κινεῖται ἡ δε ἴν ῥέμ βέρσο ὅπερ ὀυνατως b)) . τε . τῶν, ὅτι δαπανηθέντος τοῦ πεκουλίου κινεῖται τὸ βέρσον, οὐ μὴν ὁ κινήσας τὴν δε πεκουλίο ὕστερον ὑπὲρ τοῦ βέρσου κινεῖ.

κυρ. ἡ ῥεδνιβιτορία καὶ αἱ ἄλλαι τεμποράλιαι ἀγωγαὶ τ. χρ . . . .

ἐάν τις οἰκέτην πωλήσῃ κρυπτὸν ἔχοντα πάθος, ἁρμόττει τῷ ἠγορακότι ἡ AEDILICIA REDHIBITORία [ἢ] QUANTI MINORIS, εἰς ὅσον ἥττονος ἂν τὸν οἰκέτην ἠγόρασεν, εἰ δ' ἂν ἔγνω τὸ πάθος ὁ ἀγοραστής. ἀλλ' ἡ μὲν ῥεδνιβιτορία ἐντὸς ς' καὶ μόνων κινεῖται μηνῶν, ἡ δὲ κουάντι μινόρις ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ουτιλίου, ἔνθα δηλονότι ἐπὶ τοῖς τῆς αἰδιλικίας κεφαλαίοις ὁ πράτης τὸν ἀγοραστὴν ἠσφαλίσατο· εἰ γὰρ μὴ ἠσφαλίσατο αὐτόν, τότε ἡ μὲν ῥεδνιβιτορία ἐντὸς δύο καὶ μόνων κινεῖται μηνῶν, ἡ δὲ κουάντι μινόρις ἐντὸς ς' μηνῶν, ὡς ὁ γάϊος ἐν τῷ κη' διγ. τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τί. τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβιβλ. τοῦτο φησι. τοῦτο δὲ αὐτὸ νόησον, ἔνθα μὴ ἁπλῶς καὶ ἀναποδότῳ πράσει τὸν οἰκέτην ὁ πράτης ἐπώλησε· ἐπὶ γὰρ τῷ ἁπλῶς καὶ ἀναποδότῳ πράτῃ c)) οὐ χώρα τῇ αἰδιλικίᾳ, ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ μη' διγ. τοῦ αὐτοῦ βι. καὶ τί. φησίν.

κυρ. ὑπὲρ οἰκέτου αἰχμαλώτου οὐ κινεῖται, ἀλλὰ μόνον ἐν ὅσῳ ἐλπίζεται ὑποστρέφειν.

κυρ. μετὰ τελευτὴν τοῦ δούλου αὔξει καὶ μειοῦται τὸ πεκούλιον.

στεφ. εἰ γὰρ μετὰ τὸ προκαταρχθῆναι τὴν δε πεκουλίο τελευτήσῃ ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης, τότε μόνον ἐκεῖνο σκοπεῖται τὸ πεκούλιον, ὅπερ ἦν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτῶν τελευτῆς, ὡς ἔγνως ἐν τῷ νζ' διγ. τοῦ πρώτου τί.

στεφ. σῆ. ὅτι εἰ καὶ τελευτήσαντος τοῦ οἰκέτου παύεται εἶναι πεκούλιον, καὶ οὕτως ἴντρα ἄννουμ οἱ ὅροι τῶν πεκουλίων φυλάττονται, καὶ σκοποῦμεν καὶ μετὰ τοῦ οἰκέτου καὶ τοῦ ὑπεξουσίου τελευτὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τήν τε μείωσιν καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ πεκουλίου. τοῦτο δὲ νόησον, ἔνθα μήπω τῆς δε πεκουλίο προκαταρχθείσης, ὡς εἶπον, ὁ οἰκέτης ἢ ὁ ὑπεξούσιος ἐτελεύτησεν. ἔγνως γὰρ ἐξ ὧν ὁ τρυφωνῖνος ἐν τῷ νζ' διγ.

potest, etiamsi condemnatio [de eo] non fuerit subsequuta; quae enim in iudicio examinari potuerunt et culpa actoris praetermissa sunt, perinde consumuntur atque ea, quae specialiter examinata sunt.

15. [*Steph. ad l. 1 §. 10 verb: non ad in rem versum*]. Nota, quod etiam post mortem vel emancipationem vel manumissionem vel alienationem eius, qui sub potestate est, de in rem verso actio perpetua est et annali tempore de peculio actionis non circumcluditur. Idem Ulpianus dig. 1 [§. 1] sequentis tit. dicit.

16. *Anon.* [*ad l. 1 §. 10*]. Nam de in rem verso actio perpetua est, ut tit. 3 dig. 1 [§. 1].

17. *Enantioph.* [*ad l. 1 §. 10*]. Hoc dicit, quia ab initio de in rem verso agere potuit. Atqui dicitur tit. 3 dig. 10 them. 2 [§. 3], quod etiam finita actione de peculio de in rem verso agitur .... quod consumto peculio de in rem verso agitur, non autem, qui de peculio agit, postea de in rem verso agit.

18. *Cyr.* [*l. 2 pr.*]. Redhibitoria et reliquae temporales actiones —

19. [*Steph. ad l. 2 pr.*]. Si quis servum vendiderit, qui vitium latens habeat, emtori competit actio aedilicia redhibitoria, vel quanti minoris servum emisset emtor, si vitium cognitum habuisset. Et redhibitoria quidem duntaxat intra sex menses agitur, quanto minoris autem intra annum utilem, si nimirum venditor emtori caverit de his, quae edicto aedilium continentur: etenim si ei non caverit, redhibitoria duntaxat intra duos menses, quanti minoris intra VI menses agitur, ut Gaius dig. 28 dicti lib. et tit. librorum singularium *Antipapiniani* dicit. Sed hoc sic accipe, si non simpliciter et ita, ne restitutio fieret, venditor servum vendiderit: nam adversus eum, qui simpliciter et ita, ne restitutio fiat, vendit, aediliciae actioni non est locus, ut Papinianus dicit dig. 48 [§. 8] eiusdem lib. et tit.

20. *Cyr.* [*l. 2 §. 1*]. Servi captivi nomine non instituitur, nisi quamdiu reverti potest.

21. *Cyr.* [*l. 3*]. Post mortem servi crescit et decrescit peculium.

22. *Steph.* [*ad l. 3*]. Nam si postquam lis super actione de peculio contestata est, filius vel servus mortuus est, tunc id duntaxat peculium spectatur, quod erat tempore mortis eorum, ut didicisti dig. 57 [pr.] tit. 1.

23. *Steph.* [*ad l. 3*]. Nota: quamvis defuncto servo peculium esse desinit, tamen vel sic intra annum definitio peculii servatur, atque etiam post mortem servi vel filii intra annum tam accessionem quam decessionem peculii spectamus. Hoc autem accipe, si nondum lite super de peculio actione contestata, uti dixi, servus vel filius mortuus sit. Nam didicisti ex iis, quae Try-

160) Sic etiam Tipucitus. Sed ex Syn. p. 182 textum sic emendes: εἰ μὲν κινεῖται ἡ περὶ πεκουλίου, ἐστὶν ἐνιαυσιαία· εἰ δὲ περὶ τοῦ πραθέντος ὑπαιτίου ἀναστροφῆς, εἴσω κτλ.

*) Cod. δαπανῆσαι.

a) Cod. πληρ. τὸ πεκούλιον.

b) Vel δυνατόν.

c) Forte: τῇ — πράσει.

θάνατον αὐτοῦ τῆς ἐνιαυσιαίας ἀγωγῆς κινουμένης σκοπεῖται ἡ αὔξησις αὐτοῦ καὶ ἡ μείωσις.

ΤΙΤΛΟΣ [*Ζ'.*]

Περὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς περὶ τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου καὶ τοῦ πατρὸς κινουμένης ἐξ ὧν συναλλάσσει ὁ ὑπεξούσιος ἢ ὁ δοῦλος πρὸς ἑτέρους.

Βι. ιε' τῶν διγ. τί. γ'.

[α'.] *Ἡνίκα τὸ ληφθὲν*[161]) *ὁ δοῦλος εἰς τὰ τοῦ δεσπότου δαπανήσει, ἀναγκαία ἐστὶ τῷ δανείσαντι ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή. τί γάρ; ὅτι οὐκ ἔστι πεκούλιον, ἢ ἧττόν ἐστι τοῦ χρέους, ἢ χωρὶς δόλου ἀφῃρέθη, ἢ ἀπέθανεν ὁ ὑπεξούσιος καὶ παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς ὡς μὴ ἔχειν χώραν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν. ἡ γὰρ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγὴ καὶ διηνεκής ἐστι καὶ κινεῖται μὴ ὄντος πεκουλίου.*

Εἰ μέντοι ἐναχθεὶς ὁ δεσπότης παρ' ἑτέρων τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ ἔδωκεν αὐτοῖς εἴτε διὰ

actio moveatur, tam accessio quam decessio peculii spectatur.

TITULUS VII.

De actione, quae de in rem domini vel patris verso competit ex contractibus a filiofamilias vel servo cum aliis initis.

Lib. XV Dig. tit. 3.

1. Quum servus id, quod accepit, in rem domini vertit, actio de in rem verso creditori necessaria est. Quid enim, si nullum sit peculium, vel minus debito sit, vel sine dolo malo ademtum sit, vel is, qui erat in potestate, decesserit et annus praeterierit, ut actio de peculio locum non habeat? Nam de in rem verso actio et perpetua est et instituitur, si peculium nullum sit. *L.1.pr.§.1. D.XV.3.*

Si vero dominus ab aliis de peculio conventus praestitit, quod servo forte ob in rem versum debe- §.2.

*τοῦ προλαβόντος τί. φησίν, ὅτι προκάταρξις γέγονε καὶ διὰ τοῦτο*d) *τὸ ἐν τῷ θανάτῳ πεκούλιον σκοπεῖται.*

κυρ. ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο πλέον ἔχει, καθὸ καὶ ἄνευ δόλου ἀδεμπτευθέντος πεκουλίου κινεῖται, κἂν τελευτήσῃ ὁ οἰκέτης καὶ μετὰ ἐνιαυτόν. ἐὰν ὁ δεσπότης ἐναχθεὶς δε πεκουλίο δῷ τὸ εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ στραφὲν ἢ καὶ τῷ οἰκέτῃ τοῦτο ἀποδῷ, οὐκ ἐνάγεται δε ἰν ῥέμ βέρσο.

τυχὸν γὰρ τὸ μὲν χρέος ἦν ρ' νομισμάτων, οὐκ εἶχε δὲ ὁ ὑπεξούσιος ἐν τῷ πεκουλίῳ εἰ μὴ ν' νομίσματα.

ἀνων. πῶς δοκεῖ κατὰ δόλον ἀδεμπτεύειν, ἔγνως τί. α' διγ. θ' θέ. β' καὶ διγ. κα' θέ. α'.

ἀνων. οὐτίλιος γάρ ἐστιν ὁ χρόνος τῆς ἀναλίας, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ β' τί.

ὥστε καὶ πεκουλιαρίους κρεδίτωρας [*ὑπεῖναι*] *εἰδὼς δοκεῖ τὸ πεκούλιον ἀδεμπτεύειν κατὰ δόλον ὁ δεσπότης. ση. διὰ τὸ κείμενον ἐν τῷ θ' διγ. τοῦ* [*α'*] *τί. τοῦ .... τί*e) *καὶ ἐν αὐτῷ τῷ διγ. παραγραφόμενος*f) *εἶπον· ἀπὸ κοινοῦ λάβε τὸ κείμενον ἐκεῖσε ῥητόν·* [IN NE]CEM CREDITORUM. *τί οὖν; δόλον μᾶλλόν φησι, ὅτι ἐπίτηδες εἰδὼς πεκουλιαρίους κρεδίτωρας ὑπεῖναι*g) *ἢ ὀφείλων εἰδέναι (καὶ τοῦτο δόλος εἶναι δοκεῖ) ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον.*

σῆ. δὲ ὅτι ἀδεμπτευθέντος SINE DOLO *μᾶλλον*h) *καὶ σβεσθέντος τοῦ πεκουλίου κινεῖται δε ἰν ῥέμ βέρσο. τὸ δὲ σινε δόλο πάλιν* [*διὰ*] *τοῦτο φησίν, ἐπειδὴ* [*εἰ*] *κατὰ δόλον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον, ὡς ἔτι πεκουλίου εἶναι νομιζομένου καλῶς κινεῖται καὶ ἡ δε πεκουλίο. ἔγνως γὰρ καὶ ἐν τῷ κα' διγ. τοῦ* [*α'*] *τί.*i) *τοῦ παρόντος βι. ὅτι ἐν πεκουλίῳ εἶναι νομίζεται καὶ τὸ .... — ...*

*............*k) *τὴν δε πεκουλίο προτιμᾶται ὁ κ*[*ινῶν*] *τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ἐν ᾧ μὴ ἔ*[*φθ*]*ασε* [*κατ*]*αβαλεῖν τοῖς τὴν δε πεκουλίου κινοῦσιν ὁ ἐναγόμενος.*

τοῦτο νόησον, ἐν ᾧ κατέβαλεν ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης τὸ ἐκ τῆς δε πεκουλίο χρέος τοῖς ταύτην κινοῦσιν. ἄλλως γὰρ οὐ

phoninus dig. 57 [pr.] praecedentis tit. dicit, si lis iam contestata sit, tunc id peculium spectari, quod tempore mortis fuit.

1. *Cyr.* [*l.* 1 §. 1. 2 D. XV, 3]. De in rem verso actio amplior est, quatenus etiam instituitur, si peculium sine dolo ademtum sit, atque etiam defuncto servo post annum. Si dominus de peculio conventus praestiterit, quod in rem eius versum est, vel servo reddiderit, non convenitur de in rem verso.

2. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *verb: quasi sufficeret*]. Forte enim debitum C aureorum erat, is autem, qui sub potestate erat, nonnisi L aureos in peculio habebat.

3. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1]. Quomodo dolo videatur adimere, didicisti tit. 1 dig. 9 them. 2 [§. 4] et dig. 21 them. 1 [pr.].

4. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1]. Namque tempus annalis actionis utile est, ut initio tit. 2.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 1]. Itaque et si scierit dominus, creditores peculiares subesse, peculium dolo adimere videtur. Nota hoc propter id, quod dicitur dig. 9 [§. 4] tit. 1. Ideo etiam in illo dig. adnotavi, verba ibi posita: *in necem creditorum*, ex eo quod plerumque fit intelligenda esse. Igitur dolum malum vocat, si consulto, quum creditores peculiares subesse sciret vel scire deberet (quod et ipsum dolus esse videtur), peculium ademerit.

6. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *in f.*]. Nota, quod si peculium sine dolo malo ademtum, vel de peculio actio peremta sit, de in rem verso agitur. Haec verba: *sine dolo* iterum ideo adiicit, quia si dolo pater dominusve peculium ademerit, quasi adhuc peculium sit, de peculio recte agitur. Didicisti enim etiam dig. 21 [pr.] tit. 1 huius libri, in peculio etiam id esse videri, quod .... —

7. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: uberiorem actionem*]. [Nota: iis, qui] de peculio egerunt, praefertur qui de in rem verso agit, nisi reus iam antea solverit his, qui de peculio egerunt.

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: perimi*]. Hoc accipe, si pater dominusve id, quod ob actionem de peculio

161) Ita Syn. p. 183. Cod. *καταλειφθὲν* habere videbatur.

d) Malim *ὅτε πρ. γέγ. ἤδη, τότε.*
e) Forte *τοῦτο εἰδώς.*
f) Videsis schol. 110 ad tit. 5.
g) Cod. *ἀπεῖναι.*

h) Lege: MALO.
i) Cod. *ταύτου τοῦ τί.*
k) Supple: *σῆ. ὅτι τῷ κινήσαντι.*

τῆς λοιπάδας ἐχρεώστει τῷ δούλῳ, οὐκ ἔχει χώραν ἡ περὶ τῆς λοιπάδος ἀγωγὴ, ὥσπερ οὔτε ἐὰν αὐτῷ τῷ δούλῳ κατέβαλεν.

L. 2. D. XV. 3. [β΄.] Ὁ λαβὼν ἐκ τοῦ δούλου νομίσματα καὶ ἐλευθερώσας αὐτὸν, οὐκ ἐνάγεται[162]) τῇ περὶ τῶν δαπανηθέντων ἀγωγῇ· οὐ γὰρ γέγονεν εὐπορώτερος.

L. 3. pr. D. eod. γ΄. Ulpi. Εἰ μὴ ἄρα πλέον τῆς τοῦ δούλου τιμῆς ἐδόθη· ἐπ' αὐτῷ γὰρ ἁρμόζει τὰ δανεισθέντα[163]).

§. 1. Δαπάνημά ἐστιν εἴτε αὐτὸ τὸ δοθὲν παρὰ τοῦ δανειστοῦ εἴτε ἀγορασίαν αὐτοῦ ποιησάμενος δαπα-

δύναται ἡ δὲ πεκουλίο τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο σβέσαι, πλὴν εἰ μὴ διὰ καταβολῆς, ὡς ὁ νομικὸς ἐπιφέρει. ση. δὲ ὅτι σβέννυται ἡ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, καὶ ἔνθα ὁ δεσπότης τῷ οἰκέτῃ κατέβαλε τὸ ἐκ τοῦ βέρσου χρέος. κἂν τὰ μάλιστα γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ τι. φησὶν, ὅτι κινεῖται δε ἰν ῥὲμ βέρσο κατὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς ὡς τοῦ συναλλάγματος πρωτοτύπως πρὸς αὐτοὺς γεγενῆσθαι δοκοῦντος, ὅμως ἡ δόκησις οὐκ ἀφανίζει οὐδὲ αναιρεῖ τὸ ἀληθές.

κυρ. τὸ λαβεῖν παρὰ οἰκέτου πρὸς τὸ ἐλευθερῶσαι αὐτὸν οὐκ ἐστὶ βέρσον· εἰ δὲ παρὰ ἄλλου δανεισάμενος ἔδωκε, βέρσον ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τὴν τιμὴν αὐτοῦ.

Ἐναντιοφ. ἀνάγν. διγ. ι΄ θε. γ΄ ἐν ᾧ προστίθησιν, ὅτι ἐὰν πρὸς βλάβην τῶν δανειστῶν καταβληθῇ τῷ μέλλοντι ἀπόλλειν υἱῷ ἢ δούλῳ, παύεται μὲν εἶναι βέρσον, δίδοται δὲ ἡ δε πεκουλίο κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου.

στεφ. ἀπελεύθερος γὰρ ἐν περιουσίᾳ οὐ …… ὡς κεῖται βι .. τι. ιζ΄ διγ. …, καὶ εἰκότως ὁ λαβὼν τὰ νομίσματα καὶ ἐλευθερώσας[l]) δεσπότης οὐχ ὑπόκειται τῷ βέρσῳ, κἂν ἔχῃ ἀπελεύθερον τὸν ἐλευθερωθέντα. τοῦτο δὲ νόησον ἐν ᾧ τὸ δοθὲν ἀργύριον μὴ πλέον ἐστὶ τῆς τοῦ οἰκέτου διατιμήσεως, ἐπεὶ ἐνάγεται εἰς τὸ περιττὸν ὁ δεσπότης τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς ἐπιφέρει διγ.

κυρ.[m]) εἰ δὲ παρὰ ἄλλου δανεισάμενος δέδωκε, βέρσον ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τὴν τιμὴν τοῦ οἰκέτου.

στεφ. οὐχ ὅτι ἐν τῷ προτέρῳ διγ. ἕτερόν τι παρὰ τὸ κείμενον ἐνταῦθά φησιν, ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ὑπερβαίνει τὴν τοῦ οἰκέτου διατίμησιν τὰ καταβληθέντα, χώρα τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο εἰς τὸ περιττόν· ὡσανεὶ ἔλεγε, ὡς εἴγε τὰ δανεισθέντα τῷ οἰκέτῃ καταβληθέντα τῷ δεσπότῃ τὴν τοῦ οἰκέτου διατίμησιν ὑπερβαίνει, τότε εἰς τὸ περιττὸν κινεῖται δε ἰν ῥὲμ βέρσο. εἰ γὰρ δονανδι ἀνίμο καταβάλῃ τῷ δεσπότῃ ὁ οἰκέτης, καταβάλλει πρωτοτύπως καὶ ἐξ εὐθείας τὰ δανεισθέντα αὐτῷ, [καὶ] μήπω στραφέντων ἐν πεκουλίῳ οὐ τίκτεται δε ἰν ῥὲμ βέρσο, [ὡς] ἐν τῷ ζ΄ διγ. φησὶν Ulpianὸς, ἔνθα καὶ πλατύτερον ἐξεθέμην κανονίσας ὡς ἐν συναγωγῇ τὰ περὶ τούτων.

κυρ. βέρσον ἐστὶ, εἴτε τὸ δανεισθὲν ἐστράφη εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, τυχὸν γὰρ σῖτον δανεισάμενος ἔθρεψε τὴν φαμιλίαν ἢ κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ δέβιτα ἢ ἰνδέβιτον, εἴτε τι ἀγορασθῇ[n]) ἐκ τοῦ δανεισθέντος. βέρσον ἐστὶ, κἂν[o]) πρῶτον εἰς τὸ πεκούλιον στραφῇ καὶ οὕτω εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου, ἐξ ὧν αἰτιῶν προκουράτωρ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἔχει κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν, ἐκ τούτων τίκτεται δε ἰν ῥὲμ βέρσο, οἷον εἰ[p]) νεκεσσάρια ἢ οὐτίλια δαπανήματα ποιήσῃ, ἢ ἑαυτὸν θρέψῃ. [εἰ δὲ βολου]πτάριον ποιήσῃ δαπάνημα, ἀνέχ[εται] ὁ δεσπότης ἀφαιρουμένων αὐτῶν[q]), εἰ μὴ βλάπτεται ἡ παλαιὰ ὄψις.

ση. ἐντεῦθεν τοῦ βέρσου τὸν ὅρον.

ση. ὅτι τοῦ οἰκέτου καταβάλλοντος ἰνδέβιτον ὑπὲρ τοῦ

bat, de in rem verso actio locum non habet, sicuti nec si ipsi servo solverit.

II. Qui a servo pecuniam accepit eumque manumisit, actione de in rem verso non convenitur: non enim factus est locupletior.

III. *Ulpi.* Nisi forte plus aestimatione servi datum sit; eius enim nomine de in rem verso actio competit.

In rem versum est, sive id ipsum quod a creditore accepit, sive aliud eo comparatum in rebus do-

debet, agentibus solverit. Aliter enim de peculio actio de in rem verso actionem perimere non potest, nisi solutione facta, ut iureconsultus addit. Et nota de in rem verso actionem perimi, etiam si dominus servo solverit, quod ob versum debet. Quamvis enim initio tituli dicat, de in rem verso dominum patremve conveniri, quia cum ipsis principaliter contractum esse videatur, tamen haec fictio veritatem non tollit nec perimit.

9. *Cyr.* [*l.* 2. 3 *pr.*]. Quod quis a servo accipit, ut eum manumittat, non est versum: si tamen pecuniam ab alio creditam dederit, versum est, quod pretium eius excedit.

10. *Enantioph.* [*ad l.* 1 §. 2]. Lege dig. 10 them. 3 [§. 6], ubi adiicit, si in necem creditorum perdituro filio vel servo solutum sit, versum esse desinere, sed de peculio actionem adversus patrem dominumve competere.

11. *Steph.* [*ad l.* 2]. Libertus enim in bonis esse non [videtur], ut dictum est lib. [L] tit. 17 dig. [126 §. 1], ideoque dominus, qui accepta pecunia manumisit, non tenetur de in rem verso, quamvis manumissus libertus sit. Hoc autem sic accipe, si pecunia, quae data est, non excedat servi aestimationem: alioquin dominus in id, quod excedit, de in rem verso convenitur, ut Ulpianus dig. sequenti addit.

12. *Cyr* [*l.* 3 *pr.*]. Si tamen pecuniam ab alio creditam dederit, versum est, quod pretium eius excedit.

13. *Steph.* [*ad l.* 3 *pr.*]. In superiori dig. non aliud dixit, quam quod hic traditur: sed hoc dicit, si quae soluta sunt servi aestimationem excedunt, in superfluum de in rem verso actio locum habet: quasi dixisset, si quae servo credita [et] domino soluta sunt, servi aestimationem excedunt, tunc in superfluum de in rem verso agitur. Si tamen donandi animo servus, quae ei credita sunt, domino dederit, principaliter et directo dat, et quum non peculio cedant, de in rem verso actio non nascitur, sicuti Ulpianus dicit dig. 7 [§. 1], ubi haec fusius exposui et in regulas quasi contraxi.

14. *Cyr.* [*l.* 3 §. 1 — 4]. Versum est, sive quod creditum est, in rem domini conversum est, puta si tritico accepto familiam aluit vel pro eo debita vel indebitum solvit, sive quid ea pecunia comparatum est. Versum est, etiamsi prius in peculium et deinde in res domini conversum est. Ex quibus causis procurator negotiorum gestorum actionem adversus me habet, ex iisdem de in rem verso oritur, veluti si necessarias vel utiles impensas fecerit vel semet aluerit. Si vero voluptariam impensam fecerit, dominus patitur eas tolli, nisi pristinus status laedatur.

15. [*Steph. ad l.* 3 §. 1]. Nota hinc definitionem versi.

16. {*Steph. ad l.* 3 §. 1 *verb: si erravit in*

162) Expl. fol. 21. 11. Inc. fol. 34. 33.

163) Syn. p. 66 legit: τὸ δαπανηθέν. Rectius, si quid video.

l) Medio hoc verbo expl. fol. 21. 11 et inc. fol. 34. 33.
m) Videsis supra schol. 9.
n) Cod. ἀγορασθέν.
o) Cod. καί.
p) Cod. ἤ.
q) Constructio minus usitata.

νήσει εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, ἀποθρέψας τυχὸν τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ ἢ δανεισταῖς καταβαλών.

Εἰ δὲ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μὴ χρεωστούμενον καταβάλῃ, δαπάνημά ἐστιν, εἰς ὅσον ὁ δεσπότης ἔχει ἀνάληψιν.

Εἴτε δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῷ δαπανῆσαι εἰς τὰ τοῦ δεσπότου[164]), δαπάνημά ἐστι.

Κανονικῶς γὰρ τότε χώρα τῇ περὶ δαπάνης ἀγωγῇ, ὅταν, εἴπερ ἦν ἐλεύθερος ὁ δαπανήσας, ἤμελλεν ἔχειν τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν ἢ τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια[165]), καὶ ὁσάκις ὁ δοῦλος δαπανήσας κρείττονα ἢ οὐ χείρονα ποιήσει τὰ τοῦ δεσπότου.

Καὶ ἔνθα δανεισάμενος ἑαυτὸν ἀποθρέψει ἢ ἐνδύσει πρὸς τὴν συνήθειαν τοῦ δεσπότου. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ υἱοῦ.

Εἰ δὲ τὰ εἰς τέρψιν ἔργα ποιήσει, ἅπερ οὐκ ἂν

mini consumsit, veluti si familiam eius aluerit vel creditoribus solverit.

Sed et si per ignorantiam indebitum solvit, in rem versum est, quatenus dominus repetitionem habet.

Sive autem ab initio ad hoc accepit, ut in rem domini verteret, ..., in rem versum est.

Regulariter enim actioni de in rem verso tunc locus est, quum qui in rem vertit, si liber esset, mandati vel negotiorum gestorum actionem habiturus est, et quoties servus, qui consumsit, meliorem aut non deteriorem domini rem fecerit. L. 3. §. 2. D. XV. 3.

Et ubi mutuam pecuniam sumsit et se aluit aut vestivit secundum consuetudinem domini. Idem est et in filio. §. 3.

Sin autem ad voluptatem opera fecerit, quae §. 4.

δεσπότου δίδοται ὅσον ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης δύναται λαμβάνειν τὸν ἰνδέβιτον πινῶν κονδικτίκιον· τυχὸν γὰρ ρʹ μὲν ἰνδεβίτως κατεβλήθη, ὁ δὲ λαβὼν ἄπορος ἦν, [καὶ] οὐ δύναται ὁ δεσπότης περαιτέρω νʹ νομισμάτων ἐξ αὐτοῦ λαβεῖν. δίδοται δὲ κατ' αὐτοῦ ἡ δε ἰν ῥὲμ βέρσο κατὰ τὸν κανόνα τὸν ἐν τῷ γʹ θεμ.[r]) τὸν ἐκ παραδείγματος τοῦ προκουράτωρος καὶ τοῦ νεγοτιογέστορος. τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο κανονίζεται, ἐπειδὴ προσεπορίσθη αὐτῷ ὁ ἰνδέβιτος κονδικτίκιος· οὐκοῦν ἐκχωρήσας[s]) τοῦ ἰνδεβίτου ὑπόκειται τῇ δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ αʹ διγ. τοῦ παρόντος τί. καὶ βι. ϛʹ τοῦδε τοῦ συντάγματος τί. αʹ διγ. ηʹ καὶ ιδʹ.

ἀνων. δύναται τῷ δανειστῇ ἐκχωρῆσαι τὸν ἰνδέβιτον, ὡς ἐν τῷ ἑπομένῳ θέ.

ἐναντιοφ. ἐνταῦθα ὀνόματι τοῦ δεσπότου δέδωκε τὸ ἰνδέβιτον, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐναντιοῦται τὸ β θέ. τοῦ ζʹ διγ.

τυχὸν γὰρ δανεισάμενος ὁ οἰκέτης ἢ αὐτὰ τὰ νομίσματα κατέσχε βουλόμενος αὐτὰ ἔχειν ἐν πεκουλίῳ, ἢ ἠγόρασέ τι ἐξ αὐτῶν ὅπερ ἔσχεν ἐν πεκουλίῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλα[t]) βουλευσάμενος ἐδαπάνησε τὰ νομίσματα ἢ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου. βέρσον γὰρ καὶ οὕτω γεγενῆσθαι δοκεῖ εἰ μέντοι ὡς εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου δαπανῆσαι τὴν ἀρχὴν ἐδανείσατο, οὐκ ἐδαπάνησε δὲ τὰ δανεισθέντα, οὐ κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, ὥς φησιν ὑποκατιών.

ἀνων. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπεξουσίου δανεισαμένου καὶ τὰ χρήματα στρέψαντος εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρός, ὅτι ἀργεῖ ἡ τοῦ μακεδονιανοῦ παραγραφή, ὡς βι. ιδʹ τί. ϛʹ διγ. ζʹ θέ. προτελ.

σῆ. τὸν κανόνα, ὅτι ἐξ ὧν αἰτιῶν ὁ προκουράτωρ καὶ ὁ νεγοτιογέστωρ ἐλεύθερος ὢν ἔχει κατὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀγωγήν, ἐπὶ τούτων ὁ οἰκέτης ἢ ὁ ὑπεξούσιος εἰς τὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς δαπανήσας πράγματα ποιεῖ κατ' αὐτοῦ τίκτεσθαι τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο. ὑπέξελε μοι τὴν ἰνδέβιτον γενομένην καταβολήν[u]). εἶπον γάρ σοι καὶ ἀνωτέρω διὰ τοῦτο καὶ μόνον κατέχεσθαι τὸν δεσπότην τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, ἐπειδὴ ὁ ἰνδέβιτος αὐτῷ προσεπορίσθη κονδικτίκιος, καὶ εἰς ἐκχώρησιν αὐτοῦ κατέχεται.

ὡσανεὶ ἔλεγεν, οὐκοῦν ταῦτα καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίου προσήκει λέγειν, εἴπερ ἄρα καὶ τὸν υἱὸν ὀφείλει τρέφειν ὁ πατήρ. ἀναγκάζεται γὰρ τρέφειν τὸν παῖδα, οὐ μόνον εἰ ὑπεξούσιος ἐστιν αὐτοῦ, ἀλλὰ κἂν αὐτεξούσιος καθ' οἱονδήποτε γένηται τρόπον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κε τῶν διγ. βι. τί. γʹ φησί, ὅτι ἐκ προσελεύσεως ὁ πατὴρ ἀναγκάζεται τρέφειν τὸν παῖδα.

στεφ. ἵνα. εἰ τυχὸν ἄξιος ἦν τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ οἰκία ,α[v]),

solvendo]. Nota: si servus pro domino indebitum solverit, id praestatur, quod dominus servi indebiti condictione consequi potest: forte enim C indebite soluta sunt, qui autem accepit non solvendo est, et dominus non ultra L aureos ab eo consequi potest. Datur autem adversus eum de in rem verso actio secundum regulam them. 3 [§. 2] positam, quae exemplo procuratoris et negotiorum gestoris utitur. De in rem verso actionem esse statuit, quia indebiti condictio ei acquisita est: itaque si indebiti condictione cedat, de in rem verso actioni [non] est obnoxius, secundum id quod dicitur dig. 1 (?) huius tit. et lib. VI huius partis tit. 1 dig. 8 [§. 5. 10] et 14.

17. *Anon.* [*ad l. 3 §. 1*]. Creditori indebiti condictione cedere potest, ut themate sequenti [§. 5].

18. *Enantioph.* [*ad l. 3 §. 1*]. Hoc casu nomine domini indebitum solvit, et propterea non adversatur them. 2 dig. 7.

19. [*Steph. ad l. 3 §. 1 verb: sive peculiariter mutuatus*]. Forte servus pecunia mutua accepta aut ipsos nummos detinuit, ut eos in peculio haberet, aut aliquid ex iis comparavit idque in peculio habuit, et postea mutato consilio illam pecuniam vel rem in bona domini erogavit. Versum enim etiam sic fieri intelligitur. Si vero quasi in res domini erogaturus ab initio mutuatus est, neque vero erogavit quae accepit, dominus de in rem verso non tenetur, ut infra dicit.

20. *Anon.* [*ad l. 3 §. 1*]. Idem in filio, qui pecuniam creditam in rem patris vertit, quia cessat SC. Macedoniani exceptio, ut lib. XIV tit. 6 dig. 7 them. penult. [§. 12].

21. [*Steph. ad l. 3 §. 2*]. Nota regulam: ex quibus causis procurator et negotiorum gestor, qui liber est, adversus principalem actionem habet, ex iisdem servus vel filius, qui in rem domini vel patris vertit, adversus eum de in rem verso actionem competere facit. Excipias solutionem indebite factam. Etenim iam supra tibi dixi, ideo tantum de in rem verso dominum teneri, quia ei indebiti condictio acquisita est, et ut cedat ea tenetur.

22. [*Steph. ad l. 3 §. 3 verb: ergo idem erit in filio*]. Quasi dixisset: itaque eadem etiam in filio dicere convenit, quippe filium quoque pater alere debet. Compellitur enim filium alere, non solum si in potestate eius est, sed etiam si quocunque modo sui iuris factus est, ut Ulpianus lib. XXV Dig. tit. 3 dicit: extra ordinem patrem cogi ut filium alat.

23. *Steph.* [*ad l. 3 §. 4 verb: non videtur ver-*

---

164) Nempe aliquid excidit.

165) *Ἐξελληνισμὸς* ineptus. Nam de contraria actione sermo est.

r) Cod. διγ.
s) Aut ἐκχωρῆσαι, aut mox οὐχ ὑπόκ. scribendum est.
t) Cod. μάλα.
u) Cod. τὴν ἰνδέβιτ.. γενομένης καταβολῆς.
v) Hic nonnulla exciderunt, puta: νῦν δὲ φʹ δαπανηθέντων ,αʹ.

ὁ δεσπότης ἐποίει, οὐκ ἔστι δαπάνημα, ἀλλὰ ἄδειαν ὁ δεσπότης ἔχει συγχωρῆσαι τοῖς δανεισταῖς περιελεῖν αὐτὰ χωρὶς τοῦ βλάψαι τὸν οἶκον, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ διὰ τὴν ἀπόδοσιν πωλῆσαι τὸν οἶκον. οὔτε γὰρ φροντιστὴς τοιαῦτα δαπανῶν παρὰ γνώμην ἢ ἐντολὴν τοῦ δεσπότου ἔχει ἀπαίτησιν.

L. 3. §. 5. D. XV. 3. Ἐὰν δανεισάμενος δανείσῃ ὀνόματι τοῦ δεσπότου καὶ οὐ πεκουλιαρίως, δαπάνημά ἐστιν, δι' ὧν ἔχει τὸν δανειακόν. ἄδειαν δὲ ἔχει τοῖς δανείσασι τῷ δούλῳ ἐκχωρῆσαι τὰς κατὰ τῶν παρ' αὐτοῦ δανεισαμένων ἀγωγάς.

§. 6—9. Δαπάνημά ἐστι καὶ ἔνθα δανεισάμενος δοῦλος ἀγοράσει τι βουλομένῳ τῷ δεσπότῃ εἰς τρυφὴν ἢ αἰσχρὰν δαπάνην. εἰ δὲ καὶ ἀγοράσει[166]) τὸ ἀναγκαῖον ἢ ἀνανεώσει τὸν οἶκον, καὶ τὸ ἀγορασθὲν ἢ τὸ κτισθὲν τυχηρῶς φθαρῇ, δαπάνημά ἐστιν. οὐ μὴν εἰ ἐψεύσατο εἰς τὰ τοῦ δεσπότου λέγων δανείζεσθαι καὶ λαβὼν οὐκ ἐδαπάνησε, κἂν εἰώθει λαμβάνειν καὶ δαπανᾶν· φροντίζειν γὰρ ὀφείλει ὁ δανειστής, ποῦ δαπανᾶται.

§. 10. Ἐὰν δανείσηται ἐπὶ τῷ ἀγοράσαι ἐσθῆτα τῇ φαμιλίᾳ καὶ ἀπολέσῃ τὰ νομίσματα, εἴτε κατεβλήθησαν τῷ πράτῃ εἴτε μή, ἔχει ὁ δανειστὴς τὴν περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγήν, κἂν ἡ ἐσθὴς ἀπώλετο. εἰ δὲ

dominus facturus non erat, in rem versum non est, sed licentiam dominus habet permittendi creditoribus, ut ea sine domus dispendio auferant, ne cogatur propter restitutionem domum vendere. Neque enim procurator citra voluntatem mandatumve domini huiusmodi sumtus faciens repetitionem habet.

Si mutua pecunia sumta alii crediderit nomine domini, non quasi ex peculio, in rem versum est, quia dominus mutui actionem habet. Habet autem licentiam creditoribus servi actionibus cedendi, quas habet adversus debitores eius.

In rem versum etiam est, si servus mutuatus domino volenti aliquid emat ad luxuriam vel turpem sumtum. Sed et si necessarium emerit vel aedes refecerit, et quod emtum vel aedificatum est casu interierit, in rem versum est. Non autem, si mentitus sit, dum diceret se in rem domini mutuari, et accipiens non verterit, quamvis solitus sit accipiens vertere: creditor enim curiosus esse debet, quo vertatur.

Si mutuatus sit pecuniam ad vestem familiae comparandam et nummos amiserit, sive venditori solutum sit sive non, creditor de in rem verso actionem habet, licet vestis perierit. Sin autem vestis

μὴ φ' δῷ ἀλλὰ τὰ τ' νομίσματα. τοῦτο δὲ οὐκ ἐπιτρέπει ὁ οὐλπιανός, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ ὁ δεσπότης μὴ ἔχων καταβαλεῖν τὰ τ' νομίσματα ἐκποιῆσαι τὴν οἰκίαν.

στεφ. πανταχοῦ γὰρ ἐκ παραθέσεως τοῦ προκουράτωρος τὸ βέρσον κρίνεται[w]) καὶ κανονίζεται.

στεφ. τυχὸν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἢ μετὰ ταῦτα μαθὼν ῥατοχαβιτεύσεν ὁ πρωτότυπος. καὶ ση. ὅτι οὐκ ἀνάγκη τὰ βουλουπτάρια δαπανήματα λογίζεσθαι τῷ προκουράτωρι τὸν πρωτότυπον.

κυρ. εἰ δανεισάμενος παρ' ἐμοῦ ὁ οἰκέτης ἑτέρῳ δανείσει μὴ πεκουλιαρίως, ἀλλ' ὀνόματι τοῦ δεσπότου, κινῶ τὴν δε ἐν ῥέμ βέρσο εἰς ἐκχώρησιν ἀγωγῶν. εἰ δὲ βουλουπτάριά τινα ἀγοράσει βουλομένου τοῦ δεσπότου[x]), βέρσον ποιεῖ. εἰ δὲ [σῖτον ἀγοράσει διὰ τὴν] φαμιλίαν[y]), ἢ οἰκέτην καὶ ἀποθάνῃ ἀναγκαῖος ὤν, ἢ οἶκον κτίσει καὶ οὗτος πέσῃ, βέρσον ποιεῖ. εἰ δὲ μὴ δαπανήσῃ τὸ ἐπὶ τούτῳ δανεισθὲν αὐτῷ εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, κἄντε εἰώθει εἰς τὰ τοῦ δεσπότου δαπανῆσαι, οὐ χώρα τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο.

ἀνων. διὰ τὸν κανόνα τὸν κείμενον ἐν τῷ τέλει τοῦ να'[z]) διγ. τοῦ α' τί.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τοῦ βέρσου τοῦτο μόνον σκοποῦμεν, εἰ τὰ δανεισθέντα τῷ οἰκέτῃ ἐδαπανήθη εἰς τὰς τοῦ δεσπότου χρείας, οὐ μὴν εἰ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ δεσπότου ἐδαπανήθη· τοῦτο γὰρ καὶ οἱ ἑξῆς δηλοῦσι θεματισμοί. χρὴ μέντοι χρησίμῳ καὶ συνετῷ σκοπῷ γίνεσθαι τὴν δαπάνην· ἔγνως γὰρ ὅτι ἐκ παραθέσεως τοῦ προκουράτωρος καὶ νεγοτιορουμ γέστορος ἡ δε ἐν ῥέμ βέρσο τυποῦται.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. κε' τι. α' διγ. ιη' περὶ τοῦ ἐγγυησαμένου ἢ πάσχοντος πορ[XU].[a])

στεφ. εἰ μὴ γὰρ ἀναγκαῖον ὄντα τὸν οἰκέτην τῷ δεσπότῃ ἠγόρασε, καὶ οὕτω μὲν χώρα τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο, πλὴν οὐκ εἰς ὅσον ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου κατεβάλε τίμημα, ἀλλ' ὅσου ἄξιος ἦν ὁ ἠγορασμένος δεσπότῃ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ε' διγ. φησίν.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τοῦ βέρσου τὰ τυχηρὰ τῷ δεσπότῃ κινδυνεύεται.

sum] Puta ut, si aedes initio M valuissent, [nunc autem D impensis MCCC valerent,] non quidem D det, sed CCC. Hoc autem Ulpianus non permittit, ne dominus, si CCC praestare non possit, aedes distrahere cogatur.

24. *Steph.* [*ad l. 3 §. 4 verb: nec procurator*]. Semper enim ad exemplum procuratoris versum diiudicatur et definitur.

25. *Steph.* [*ad l. 3 §. 4 verb: nisi forte mandatum*]. Forte enim initio vel postea re comperta principalis ratum habuit. Et notes, principalem non cogi, ut voluptarias impensas procuratori reputet.

26. *Cyr.* [*l. 3 §. 5 — 9*]. Si servus pecuniam, quam a me mutuatus est, alii crediderit, non peculiariter, sed nomine domini, de in rem verso ago, ut actiones mihi cedantur. Quodsi voluptaria quaedam emerit voluntate domini, versum facit. Sin frumentum comparavit propter familiam [idque periit], vel servum necessarium isque mortuus est, vel insulam aedificavit eaque corruit, versum facit. Si autem non vertat in rem domini, quod ei ad hoc creditum est, etiamsi solitus fuit in rem domini vertere, de in rem verso actioni non est locus.

27. *Anon.* [*ad l. 3 §. 5*]. Propter regulam, quae posita est in fine dig. 51 tit. 1.

28. [*Steph. ad l. 3 §. 6*]. Nota: in verso hoc solum spectamus, an, quae servo credita sunt, ad usus domini conversa, non etiam an ad utilitatem domini erogata sint; hoc enim etiam sequentia themata ostendunt. Oportet autem sumtus utili et prudenti consilio fieri: didicisti enim, de in rem verso actionem definiri ad exemplum procuratoris et negotiorum gestoris.

29. *Anon.* [*ad?*]. Lege lib. XXV tit. 1 dig. 18 de eo, qui fideiussit vel ....

30. *Steph.* [*ad l. 3 §. 8 verb: necessarium*]. Etenim si non necessarium servum domino emerit, de in rem verso quidem actioni locus est, attamen non in pretium, quod pro servo solvit, sed in id, quod servus emtus domino aestimatur, ut Ulpianus dig. 5 [pr.] dicit.

31. [*Steph. ad l. 3 §. 8*]. Nota in verso casum sentire dominum.

---

166) Expl. fol. 34. 33. inc. fol. 147. 142.

w) Cod. γίνεται

x) Cod. βουλόμενος τῷ δεσπότῃ.

y) Adde καὶ φθαρῇ.

z) Cod. ν'.

a) Haec non intelligo. Caeterum hic expl. fol. 31. 33 et inc. fol. 147. 142.

τοῦ πράτου μὴ λαβόντος τὸ τίμημα δοθῇ τῇ φαμιλίᾳ ἡ ἐσθής, εἰ καὶ αὐτὸ[167]) ἀπόληται, καὶ αὐτὸς [καὶ] ὁ δανειστὴς ἔχουσι μὲν τὴν περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγήν·

[δ'.] Κρείττων δέ ἐστιν ὁ προλαμβάνων· οὐ γὰρ τοῖς δυσὶ καταδικάζεται ὁ δεσπότης.

[ε'.] Ἐπὶ μὲν τῶν ἀναγκαίως ἀγοραζομένων ὅλον τὸ διδόμενον τίμημα δαπάνημά ἐστι, κἂν μὴ δεκτὸν ὁ δεσπότης ἡγήσηται· ἐπὶ δὲ τῶν οὐκ ἀναγκαίων

ση. ὅτι ἐὰν μὴ δαπανήσῃ ὁ οἰκέτης εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου τὰ δανεισθέντα αὐτῷ παρά τινος, οὐ χώρα τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, κἂν ὁ οἰκέτης εἰώθει περὶ τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα δαπανᾶν. ἕτερόν ἐστιν, εἰ ἑτοίμως ἔχων δαπανῆσαι ἀπώλεσεν οὐ κατὰ ῥαθυμίαν τὰ δανεισθέντα αὐτῷ· τότε χώρα τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, ὡς ἀφρικανὸς ἐν τῷ ιζ'[b]) διγ. φησίν.

ἀνων. ἕτερόν ἐστι ἐπὶ τῆς ἐξερκιτορίας καὶ τῆς ἰνστιτουτορίας, βι. ιδ' τι. α' διγ. ζ.

τουτέστι σπουδάζειν ὀφείλει ὁ δανειστὴς καὶ φροντίδα ποιεῖσθαι τοῦ τὸν οἰκέτην εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου δαπανῆσαι τὰ δανεισθέντα αὐτῷ.

κυρ. εἰ δανείσηται ἐφ' ᾧ ἀγοράσαι ἐσθῆτα, εἰ μὲν δοθῇ τὸ τίμημα, ὁ δανειστὴς κινεῖ, κἂν ἀπόληται[c]) ἡ ἐσθής· εἰ δὲ τὰ νομίσματα ἀπόληται, εἴτε δοθῇ τῇ φαμιλίᾳ ἡ ἐσθὴς εἴτε ἀπόληται, καὶ ὁ δανειστὴς [καὶ] ὁ πράτης κινεῖ.

δίχα κούλπας τοῦ οἰκέτου θεμάτισον ἀπολόμενα τὰ νομίσματα. ἐφ' ὧν γὰρ θεμάτων ὁ προκουράτωρ ἔχειν δύναται τὴν μανδάτι, ἐπὶ τούτων καὶ ὁ οἰκέτης τίκτει κατὰ τοῦ δεσπότου τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο, ὡς ἔγνως ἀνωτέρω, καὶ ὥς φησιν ἀφρικανὸς ἐν τῷ ιζ'[d]) διγ. προκουράτωρ δέ, εἴπερ ἄρα[e]) κατὰ κούλπαν οἰκείαν ἀπωλεσέ τι, κινεῖν οὐ δύναται τὴν μανδάτι. ἀνάγν. καὶ αὐτὸ τὸ ιζ' διγ.

ἀνων. ἄνευ κούλπας ἀπώλεσε, ὡς διγ. ιζ'.

στεφ. ση. καὶ ἐπὶ τῆς δε ἰν ῥὲμ βέρσο τὸν κανόνα κρατοῦντα τὸν λέγοντα βελτίονα τοῦ προλαμβάνοντος εἶναι τὴν αἵρεσιν.

ἀνων. τίς προτιμᾶται ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο, ἔγνως τι. α' διγ. ι'.

κυρ. οἰκέτης ἀγοράσας εἰ μὲν ἀναγκαῖον, ὅλον τὸ τίμημα βέρσον ἐστί· εἰ δὲ μή, ὅσου ἐστὶν ἄξιον, χωρὶς ῥατιχαβιτίονος[g]) δεσπότου.

εἰ γὰρ εἰδὼς ὁ οἰκέτης μὴ ἀναγκαῖα εἶναι τῷ δεσπότῃ τὰ πράγματα ἠγόρασεν, οὐ χώρα τῷ βέρσῳ· ἐπειδή, ἐξ ὧν αἰτιῶν ὁ προκουράτωρ καὶ ὁ νεγοτιογέστωρ ἐλεύθερος ὢν καὶ δαπανήσας ἔχει τὴν μανδάτι ἢ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ πρωτοτύπου, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ὁ οἰκέτης δαπανῶν ποιεῖ τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖσθαι, ὡς ἐν τῷ γ' διγ. τὸν κανόνα μεμάθηκας.

εἰ γὰρ μὴ οἰκέτην ἀλλ' ἀγρὸν ἠγόρασεν ὁ οἰκέτης, κατὰ πρόληψιν ἐνομίζετο ὡς ἀναγκαῖον αὐτὸν ἠγορακέναι, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐν τῷ ιβ' διγ. τοῦ παρόντος τι. ἀναγν. δὲ αὐτὸ τὸ διγ.

τοῦ ἀνων. ἔγνως γὰρ βι. γ' τι. ε' διγ. α', ὅτι ἐπὶ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ τὸ χρησίμως γεστουμ ἀναγκάζεται ῥάτον ὁ δεσπότης ἔχειν[h]). ἐκ τῶν αὐτῶν θεμάτων τῆς νεγοτιόρουμ κανονίσας τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο, ὡς διγ. γ' θε. β'.

ἔνθα γὰρ μὴ ἀληθῶς[i]) ἀναγκαῖα πράγματα ἤτοι ἀναγκαῖα εἶναι νομίσας ἠγόρασε τῷ δεσπότῃ, τότε τῆς δε ἰν ῥὲμ βέρσο κινουμένης οὐ σκοπεῖται τὸ τίμημα, ὅπερ ὁ οἰκέτης ὑπὲρ τῶν μὴ ἀναγκαίων πραγμάτων κατέβαλεν, ἀλλὰ πόσου ἐστὶ ταῦτα

familiae data sit, venditor autem pretium non acceperit, et id quoque amissum sit, tam is quam creditor de in rem verso actionem habent;

IV. Melior autem est conditio occupantis: non enim utrique dominus condemnatur. *L. 4. D. XV. 3.*

V. In his, quae necessario emuntur, solidum quod datur, in rem versum est, licet dominus ratum non habuerit; sin res non necessariae tamen quasi *L. 5. pr. §. 1. D. eod.*

32. [*Steph. ad l. 3 §. 9*]. Nota: si servus in rem domini non verterit, quae ei ab aliquo credita sunt, de in rem verso actioni non est locus, quamvis servus solitus fuit, in rem domini vertere. Aliud est, si quum paratus esset vertere, non negligentia amiserit, quae ei credita essent: tunc enim locus est de in rem verso actioni, sicut Africanus dig. 17 [pr.] dicit.

33. *Anon.* [*ad l. 3 §. 9*]. Aliud est in exercitoria et institoria, [ut] lib. XIV tit. 1 dig. 7.

34. [*Steph. ad l. 3 §. 9 verb: curiosus*]. Hoc est vigilare debet creditor et curam gerere, ut servus, quae ei credita sunt, in bona domini impendat.

35. *Cyr.* [*l. 3 §. 10*]. Si mutuum sumserit ad vestem comparandam, si quidem pretium solutum sit, creditor agit, licet vestis perierit: sin pecunia perierit, sive vestis familiae data sit sive perierit, tam creditor quam venditor agit.

36. [*Steph. ad l. 3 §. 10 verb: pecunia perierit*]. Absque culpa servi pecuniam periisse pone. Nam quibus casibus procurator mandati actionem habere potest, iisdem servus adversus dominum de in rem verso actionem competere facit, ut didicisti supra, et Africanus dicit dig. 17 [pr.]; procurator autem, si propria culpa aliquid amiserit, mandati agere non potest. Lege etiam ipsum dig. 17.

37. *Anon.* [*ad l. 3 §. 10*]. Sine culpa amisit, ut dig. 17 [pr.].

38. *Steph.* [*ad l. 4*]. Nota etiam in actione de in rem verso regulam obtinere, quae dicit, meliorem esse occupantis conditionem.

39. *Anon.* [*ad l. 4*]. Quis praeferatur in de peculio actione, didicisti tit. 1 dig. 10.

40. *Cyr.* [*l. 5 pr. §. 1*]. Si servus emerit rem necessariam, integrum pretium versum est: sin minus, quanti valet, etiam sine ratihabitione domini.

41. [*Steph. ad l. 5 pr. verb: quasi domino necessarias*]. Nam si sciens domino necessarias non esse eas res servus comparaverit, non est versum: nam ex quibus causis procurator et negotiorum gestor, qui liber est et impensas fecit, mandati vel negotiorum gestorum actionem adversus principalem habet, ex iisdem servus, qui impensas fecit, de in rem verso actionem adversus dominum competere facit, quam regulam dig. 3 [§. 2] didicisti.

42. [*Steph. ad l. 5 pr. verb: veluti servos*]. Etenim si non servum sed fundum servus comparasset, ex praesumtione necessarium emisse videretur, ut discere est dig. 12 huius tit. Et legas hoc dig.

43. *Anon.* [*ad l. 5 §. 1*]. Didicisti enim lib. III tit. 5 dig. 1 (?), in negotiorum gestorum actione dominum cogi, ut quod utiliter gestum est, ratum habeat ..... iisdem casibus, quibus negotiorum gestorum competit, de in rem verso esse definit, ut dig. 3 them. 2.

44. [*Steph. ad l. 5 pr. verb: hactenus*]. Si enim non res utique necessarias, vel quas necessarias esse putaret, domino comparaverit, tunc mota de in rem verso actione non pretium spectatur, quod servus pro

167) Cod. ἢ καὶ αὐτή.

b) Cod. ιγ'.
c) Hic et infra Cod. ἀπόλληται scribit.
d) Cod. ις'.
e) Legere mihi visus eram: ὑπὲρ ὧν.
f) Cod. ις'.
g) Cod. χωρὶς ῥαβιτίονος.
h) Quaedam excidisse videntur.
i) Cod. ἀναγκαίως.

μὲν ὡς ἀναγκαίων δὲ ἀγοραζομένων, δαπάνημά ἐστι τὸ ἀληθὲς τίμημα.

L. 5. §. 2. D. XV. 3. *Ἐὰν γνώμῃ τοῦ δεσπότου ἀγοράσῃ, ἡ κατὰ τοῦ δεσπότου ἀγωγὴ ἁρμόζει· εἰ δὲ μὴ κατὰ γνώμην, εἰ μὲν ἀναγκαῖον ἢ χρειῶδες ἠγόρασεν, ἢ δεκτὸν ἡγήσατο, χώρα τῇ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῇ· εἰ δὲ μη[δὲ]ν τούτων ἐστὶν, ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κινεῖται.*

§. 3. *Οὐ μόνον τὸ παραχρῆμα εἰς τὸν δεσπότην ἐρχόμενον ἐκ τοῦ δανειστοῦ δαπάνημά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πρότερον γεγονὸς τοῦ πεκουλίου, ὅτε μέντοι διοικῶν* [168]) *ὁ δοῦλος τὰ τοῦ δεσπότου δαπανήσει εἰς αὐτὰ ἐκ τοῦ πεκουλίου. εἰ γὰρ ὁ δεσπότης ἀφαιρήσει τὸ πεκούλιον ἢ πωλήσει τὸν δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου ἢ πρᾶγμα τοῦ πεκουλίου, οὐκ ἔστι δαπάνημα.*

L. 6. D. eod. [ϛ'.] *Καὶ* [169]) *αὐτὸ γὰρ τὸ παρὰ τοῦ δανειστοῦ δοθὲν, ἐὰν ᾖ ἐν πεκουλίῳ, οὐ νομίζεται δαπάνημα.*

L. 7. pr. §. 1. D. eod. ζ. Ulpi. *Οὔτε εἰ δωρήσηται τὸ πρᾶγμα [ὁ]*

necessarias emuntur, in rem versum est, quatenus verum pretium facit.

Si voluntate domini emat, adversus dominum actio est: si non voluntate, sed necessarium quid vel utile emat, vel ratum habeat, de in rem verso actioni locus est: si nihil eorum est, de peculio agitur.

Non solum id quod confestim a creditore in dominum transit, in rem versum est, sed etiam quod prius in peculio fuit, si quidem servus, quum res domini administraret, sumtus in eas ex peculio fecerit. Nam si dominus peculium ademerit, vel servum cum peculio vendiderit vel rem peculiarem, in rem versum non est.

VI. Imo quod a creditore datum est, quamdiu in peculio manet, non est in rem versum.

VII. *Ulpi.* Nec si rem donaverit servus do-

ἄξια, καὶ ἐπὶ τοσούτου κατέχεται ὁ δεσπότης, κατὰ τὸν ἐν τῷ γ' διγ. κανόνα πάλιν διὰ τὸν προσπορισμόν.

στεφ. *σῆ. ὅτι καὶ βολοῦντας τοῦ δεσπότου τὴν κουοδ ἰοῦσσο συνίσταται. τοῦτο δὲ νόησον, ὅτε τὴν οἰκείαν βούλησιν ἔδειξεν ὁ δεσπότης τῷ πεκουλιαρίῳ κρεδίτωρι. κἂν* [k]) *γὰρ ὑπογράψῃ μόνον ὁ δεσπότης ἐν τῷ χειρογράφῳ τῷ γινομένῳ παρὰ τοῦ οἰκέτου, ἐπειδὴ κἀνταῦθα ἡ βούλησις αὐτοῦ δείκνυται τῷ πεκουλιαρίῳ κρεδίτωρι, κἂν ῥατοναβιτεύσει, κουοδ ἰοῦσσο κατέχεται, οὐ μὴν εἰ* [l]) *ἠγγυήσατο, ὡς ἐν τῷ α' διγ. τοῦ ἑξῆς τί. δηλοῦται.*

τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ὡς ἀναγκαῖα ἠγόρασε ὁ οἰκέτης τὰ πράγματα. τότε γὰρ κἂν μὴ ῥατοναβιτεύσει ὁ δεσπότης, καὶ οὕτω τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο κατέχεται· οὐκ ἀναγκασθήσεται δὲ περαιτέρω τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων διατιμήσεως παρασχεῖν, ὡς εἴπομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ διγ.

καὶ ἐπὶ τῆς ῥατοναβιτίονος χώρα τῇ κουοδιοῦσσο, ὡς διγ. δ' θέ. α'. [m])

κυρ. *βέρσον ἐστὶ, κἂν πρῶτον εἰς τὸ πεκούλιον ἐστράφη. εἰ μέντοι ἀδεμπτεύσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης ἢ πωλήσει αὐτὸ μετὰ τοῦ οἰκέτου ἢ πρᾶγμα ἐξ αὐτοῦ, τοῦτο οὐκ ἐστὶ βέρσον· οὔτε γὰρ τὸ ὂν ἔτι ἐν τῷ πεκουλίῳ βέρσον ἐστὶν, οὔτε ὃ δωρεῖται δεσπότῃ, εἰ μὴ ἄρα ἃ* [n]) *ἐξ ἄλλου ἐδανείσατο δωρήσεται. εἰ δέ τις δῷ τῷ δούλῳ ἀργύριον, ἵνα ποιήσῃ ποτήριον ἐξ οἱουδήποτε ἀργύρου, καὶ ποιήσῃ, οὐ κινεῖται δε ἰν ῥὲμ βέρσο.*

στεφ. *τοῦτο τὸ β' θέμα, τουτέστι τὸ καὶ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς δεσποτικὰς δαπανηθέντα χρείας, τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο ποιεῖν.*

στεφ. *πρᾶγμα τοῦ δεσπότου χειρίζων καὶ βουλόμενος ὥσπερ φυσικῶς αὐτὸν ἔνοχον ἔχειν. οὕτω νόησον· οὔτε γὰρ ἄλλως βέρσον γενέσθαι δοκεῖ τὸ ἅπαξ στραφὲν [ἐν] πεκουλίῳ, εἰ μὴ καὶ ἀπὸ γνώμης τοῦ οἰκέτου πλουσιώτερος γέγονεν ὁ δεσπότης, καὶ ὁ οἰκέτης οὐχ ὡς δωρούμενος, ἀλλ' ὡς βουλόμενος τὸν δεσπότην φυσικῶς ἔχειν χρεώστην, ἐδαπάνησεν.*

τοῦ αὐτοῦ. *εἰ γὰρ δανεισάμενος ὁ οἰκέτης μὴ ἐστρεψεν ἐν πεκουλίῳ, ἀλλ' ἐδαπάνησεν εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου ἢ κατέβαλε δανειστῇ τοῦ δεσπότου ἢ καὶ αὐτῷ τῷ δεσπότῃ παρέσχεν, εἰ καὶ δωρουμένου ψυχῇ τοῦτο πεποίηκεν, οὐδὲν ἧττον τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο γίνεται χώρα. μάθε γὰρ ὡς ἐν συναγωγῇ τε καὶ θεωρίᾳ, τῶν ὅσα γίνεται καὶ συναλλάττεται παρὰ τῶν οἰκετῶν ἢ τῶν ὑπεξουσίων, τὰ μὲν ἐξ αἰτίας γίνεται κοινῆς τόν τε πατέρα καὶ τὸν ὑπεξούσιον ὁρώσης, τὰ δὲ ἐξ ἰδικῆς, τουτέστιν ὁρώσης τὸν πατέρα μόνον ἢ τὸν ὑπεξούσιον μόνον. δαπανῶσι μέντοι περὶ τὰ πράγματα τῶν πατέρων οἱ*

rebus non necessariis solvit, sed quanti sunt, et hactenus dominus tenetur, quia ei acquisitum est, secundum regulam dig. 3 [§. 1] traditam.

45. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 2 *verb: voluntate*]. Nota, quod etiam voluntas domini quod iussu actionem inducat. Hoc autem accipe, si voluntatem suam dominus creditori peculiari palam fecerit. Nam etsi subscripserit tantum dominus servi chirographo, quia et hic voluntas eius creditori peculiari palam fit, et si ratum habuerit, quod iussu tenetur, non autem si fideiussit, ut dig. 1 [§. 5] tit. sequentis ostenditur.

46. [*Steph. ad l.* 5 §. 2 *verb: vel utilem*]. Hoc accipe, si non necessarias res comparaverit servus. Tunc enim, licet ratum non habuerit, tamen de in rem verso dominus tenetur: sed non cogitur ultra verum pretium earum rerum praestare, ut initio huius dig. diximus.

47. [*Anon. ad l.* 5 §. 2]. Etiam si ratum habuerit, quod iussu agi potest, ut [tit.] 4 [dig.] 1 [§. 6].

48. *Cyr.* [*l.* 5 §. 3 *l.* 6. 7 *pr.* — §. 2]. Versum est, etiamsi prius in peculium conversum sit. Si vero peculium dominus ademerit vel cum servo illud vendiderit vel rem peculiarem, hoc non est versum: neque enim versum est, quod adhuc in peculio est, nec quod domino donat, nisi donet, quae ab alio mutua acceperit. Quodsi quis servo argentum det, ut peculium ex quolibet argento faceret, et fecerit, de in rem verso non agitur.

49. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 3 *verb: Hoc autem*]. Scilicet quod secundo loco positum est, nimirum de in rem verso actionem esse, si quod prius in peculium conversum est, postea in usus dominicos impensum sit.

50. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 3]. *Rem domini gerens*, ut naturaliter quasi eum sibi obligaret. Sic intellige: aliter enim, quod semel in peculium conversum est, non videtur versum fieri, nisi voluntate servi dominus locupletior factus sit et servus non donandi animo, sed ut dominum naturaliter obligatum haberet, impenderit.

51. *Eiusdem.* [*ad l.* 7 *pr. verb: rem peculiarem*]. Si nimirum servus pecuniam, quam mutuum accepit, in peculium non verterit, sed in res domini impenderit vel creditori domini solverit vel ipsi domino dederit, licet hoc donandi animo fecerit, nihilominus de in rem verso actioni locus est. Disce enim quasi compendio doctrinae: Eorum, quae a servis vel filiis fiunt et contrahuntur, quaedam ex causa communi fiunt, quae tam ad patrem quam ad filium spectet, quaedam ex speciali, hoc est quae vel patrem solum vel filium solum spectet.

168) Expl. fol. 147. 142. Inc. fol. 20. 15.

169) In Cod. hoc caput praecedenti iunctum est.

k) Cod. καί.

l) Cod. ἢ.

m) Lege τί. δ' διγ. α'.

n) Cod. καί.

δοῦλος τῷ δεσπότῃ ὁλοψύχως[170])· *ἐπὶ τούτου γὰρ χώρα τῇ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῇ.*

mino: [non autem si pro domino solverit] donandi animo: tunc enim de in rem verso actioni locus est.

Ἐὰν [ἐδάνεισας] ἀργύριον τῷ δούλῳ μου ἐπὶ τῷ ποιῆσαί σοι ἐξ οἱουδήποτε ἀργύρου ποτήρια, καὶ ποιήσας αὐτὰ τελευτήσει, οὐκ ἐπειδὴ δύναμαι αὐτὰ διεκδικεῖν, ἔχεις κατὰ μοῦ τὴν περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγήν.

Si servo meo argentum credidisti, ut tibi ex quolibet argento pocula faceret, mox factis iis decessit, non ideo, quod ea vindicare possum, de in rem verso adversus me actionem habes. L. 7. §. 2. D. XV. 3.

Δαπάνημά ἐστιν, ὅπερ εἰς ταφὴν ἀνήκουσαν τῷ δεσπότῃ δαπανήσει.

In rem versum est, quod ad funus erogaverit, quod ad dominum pertinebat. §. 3.

ὑπεξούσιοι ἢ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, [ἢ] αὐτόθεν τὰ δανεισθέντα αὐτοῖς καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον. δαπανήσει[o]) *περὶ*[p]) *τὰ πράγματα τοῦ πατρὸς οἱ ὑπεξούσιοι, τότε ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτῶν τῶν ὑπεξουσίων κρίνεται τὸ βέρσον, εἴτε δόνανδι ἀνίμο, εἴτε κοντραένδι ἀνίμο, τουτέστιν εἰ βουλόμενοι φυσικῶς ἔνοχον ἔχειν τὸν πατέρα τὴν δαπάνην ἐποιήσαντο. καὶ εἰ μὲν δόνανδι ἀνίμο ἐδαπάνησαν τὰ ἤδη στραφέντα εἰς πεκούλιον, οὐ τίκτεται* DE IN REM VERSO, *κἂν ἡ χρεία δέ, περὶ ἣν ἐδαπάνησαν, μόνον ἐώρα τὸν πατέρα· κατέβαλον γὰρ τυχὸν οἱ ὑπεξούσιοι δανειστῇ αὐτοῦ τοῦ πατρός. εἰ δὲ κοντραένδι ἀνίμο τὴν δαπάνην ἐποιήσαντο, κἂν ἐκ τῶν ἤδη στραφέντων εἰς τὸ πεκούλιον ἐδαπάνησαν, τίκτουσι* DE IN REM VERSO. *ἔνθα δὲ τὰ δανεισθέντα αὐτοῖς καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον εἰς πρᾶγμα τοῦ πατρὸς ἐδαπάνησαν οἱ ὑπεξούσιοι, τότε εἰ μὲν τὸν πατέρα μόνον ἡ χρεία ἐώρα, οὐ περιεργαζόμεθα τὴν τῶν ὑπεξουσίων διάθεσιν, ἀλλὰ*[q]) *αὐτόθεν δίδομεν τὴν* DE IN REM VERSO· *τοσοῦτον, ὅτι κἂν δόνανδι ἀνίμο καταβάλῃ δανειστῇ τοῦ πατρὸς τὰ δανεισθέντα αὐτῷ καὶ μήπω στραφέντα εἰς πεκούλιον ὁ ὑπεξούσιος, τίκτεται*[r]) DE IN REM VERSO. *ἔνθα δὲ περὶ κοινὴν δεδαπάνηται χρείαν, ἢ ἐξ ἀρχῆς ἢ* EX EVENTU[s]) *ἤτοι ἐξ ἀποφάσεως καὶ ἀποτελέσματος γενομένην κοινὴν (τί γάρ; ὅτι τὴν οἰκείαν ἐπροίκισαν οἱ ὑπεξούσιοι θυγατέρα, ἢ καὶ τῷ ἐπερωτήσαντι αὐτοὺς καὶ τὸν πατέρα χρέος κατέβαλον, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως περιελθῇ εἰς τὸν πατέρα), ἐπὶ τούτων τῶν θεμάτων, τουτέστιν ἔνθα περὶ κοινὴν ἐδαπάνησε χρείαν ὁ ὑπεξούσιος τὰ δανεισθέντα καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον, τότε πολλάκις ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου κρίνεται τὸ βέρσον, καὶ ἡ περὶ τούτου διαίρεσις ἐξ αὐτῶν δείκνυται τῶν ὑποκειμένων τῷ τί. θεμάτων, εἴ τις*[t]) *ἀκριβέστερον αὐτῶν ἀνερευνήσει τὸ καθ' ἕκαστον.*

Vertunt autem filii in res patrum aut ea, quae iam in peculium conversa sunt, aut illico, quae iis credita et necdum in peculium conversa sunt. [Et si quidem, quae iam in peculium conversa sunt,] filii in rem patris vertant, tunc ex ipsorum filiorum affectu versum diiudicatur, sive donandi animo, sive contrahendi animo, hoc est ut sibi patrem naturaliter obligarent, impensam fecerint. Et si quidem donandi animo impenderint, quae iam in peculium versa erant, de in rem verso actio non nascitur, si vel causa, in quam impenderint, ad solum patrem spectaverit: veluti si filii creditori ipsius patris solverint. Sin contrahendi animo impensam fecerint, licet ex his, quae iam in peculium versa erant, erogaverint, de in rem verso competere faciunt. Sin autem ea, quae ipsis credita et nondum in peculium conversa erant, filii in rem patris verterint, tunc, si causa ad patrem spectet, in animum filiorum non inquirimus, sed confestim de in rem verso actionem damus: adeo, ut, etsi donandi animo filius ea, quae ipsi credita, nondum autem in peculium conversa erant, creditori patris solverit, de in rem verso actio competat. Si vero in causam communem impensum est, sive ab initio sive ex eventu communis facta sit (quid enim! si filiae suae filiifamilias dotem dederint, vel ei, qui ab ipsis et a patre stipulatus esset, debitum solverint, et stipulatio ad patrem respiciat), his casibus, hoc est si filius in causam communem impenderit, quae ei credita nondum autem in peculium versa erant, tunc nonnunquam ex affectu filii versum diiudicatur, et distinctio, quae in his adhibenda est, ex ipsis thematibus huius tituli apparet, si quis singula accuratius inspexerit.

τοῦ ἀνων. εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, μίσθωσις ἦν ... δεσποτ .... [ὡς] βι. [ιθ'] τι. β' διγ. β'.

52. *Anon.* [*ad l. 7 §. 2 verb:* ἐξ οἱουδήποτε ἀργύρου.] Nam si ad hoc, ut ex ipso faceret, conductio erat .... ut lib. XIX tit. 2 dig. 2 [§. 1].

εἰ[πὼν ὁ] τὸ ἀργύριον [δοὺς]· λάβε ταύτην τὴν βῶλον [καὶ] ποίησόν μοι ποτήρια ἐξ οἱουδήποτε ἀργύρου ἐθέλεις, ἔδοξε τὴν βῶλον τιμήματος χάριν καταβαλεῖν τῷ οἰκέτῃ καὶ δεσπότην αὐτὸν ταύτης [ἐποίησε] καὶ εἰκότως τῷ δεσπότῃ προ[σε]πορίσθη ταύτης ἡ δεσποτεία. ο[ὔτε γὰρ] χρυσοχόῳ τυχὸν ἐπιτάξω π[οιεῖν] μοι δακτύλιον φανεροῦ [u]) *εἰ μὲν παράσχω αὐτῷ τὸν χρυσὸν καὶ εἴπω· ποίησόν μοι τὸν δακτύλιον ἐκ τούτου τοῦ χρυσοῦ, ἢ ὁρίσω αὐτῷ μισθόν, τότε λοκατίων καὶ κονδουκτίων συνίσταται μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ· εἰ δὲ εἴπω αὐτῷ· ποίησόν μοι τὸν δακτύλιον ἐκ τοῦ σοῦ χρυσοῦ, τότε πρᾶσις καὶ ἀγορασία ἐστὶ τὸ συνάλλαγμα, καὶ ὅπερ ἂν ὁ ἐπιτάξας παράσχῃ, τοῦτο λόγῳ τιμήματος παρεσχηκέναι δοκεῖ, ὡς ἐν τῷ κδ' τι.*[v]) *τῆς γ' τῶν ἰνστ. καὶ ὡς ὁ Γάιος ἐν τῷ η' βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τι. β' διγ. β' φησί.*

53. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: ex quolibet argento*]. Qui argentum dat, si dicit: sume hanc massam et fac mihi pocula ex quocunque argento volueris, eam massam pretii gratia servo dare videtur eumque dominum eius effecit, et consequenter dominium eius domino acquisitum est. Nam si aurifici iniunxero, ut mihi annulum faceret certi [ponderis], siquidem aurum ei dederim et dixerim: fac mihi annulum ex hoc auro, vel mercedem ei statuerim, locatio conductio inter me et eum contrahitur; si vero dixerim ei: fac mihi annulum ex tuo auro, emtio venditio contrahitur, et quodcunque praestiterit, qui opus mandavit, hoc pretii nomine praestitisse videtur, ut tit. 24 [§. 4] lib. III Inst. et ut Gaius lib. VIII huius partis tit. 2 dig. 2 [§. 1] dicit.

διὰ τοῦτο δὲ κατέχεται[w]) *ὁ δεσπότης ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τῇ δε ἰν ρεμ βέρσο, ἐπειδὴ σκοπὸν*[x]) *ἔσχεν ὁ οἰκέτης*

54. [*Steph. ad l. 7 §. 3*]. Propterea hoc casu dominus de in rem verso tenetur, quia servus hoc animo

170) Videtur aliquid excidisse; puta: *οὐ μὴν εἰ καταβάλῃ ὑπὲρ τοῦ δεσπότου ὁλοψ*

o) Sic Cod.; lege: *καὶ ἔνθα μὲν τὰ ἤδη στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον δαπανήσουσι.*
p) Expl. fol. 147. 142. Inc. fol. 20. 15.
q) Legeram: *πολλοῖς.*
r) Cod. *οὐ τίκτ.*
s) Cod. EMTO.
t) Cod. *ἤτος.*
u) Forte *σταθμοῦ* vel *ποσοῦ* legendum est.
v) Cod. *κδ' διγ. τί.*
w) Cod. *οὐ κατέχεται.* Suspicio est, quaedam excidisse, de quo videas etiam notam seq. Nimirum Codex haec verba: *διὰ τοῦτο δὲ οὐ κατέχεται κτλ.* uno tenore praecedenti scholio addit, quamquam sequentia non ad l. 7 § 2, sed ad l. 7 §. 3 pertineant. Crediderim igitur, praecedenti scholio quaedam accessisse, puta: *διὰ τοῦτο δὲ οὐ κατέχεται ὁ δεσπότης ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τῇ δε ἰν ρεμ βέρσο, ἐπειδὴ σκοπὸν* ...., et deinde novum scholium ad l. 7 §. 3 similiter incepisse *διὰ τοῦτο δὲ κατέχεται κτλ.* Quorum verborum similitudine librarius turbatus est.
x) Codex addit: *ἐπεὶ σκοπόν.*

L. 7. §. 4. D. XV. 3. Ἐὰν κληρονομίαν ἀνήκουσάν σοι ἀγοράσω παρὰ τοῦ δούλου σου, καὶ ἢ συλλογίσωμαι εἰς τὸ τίμημα τὸ χρεωστούμενόν μοι παρ᾽ αὐτοῦ ἢ καταβάλω δανεισταῖς, καὶ ἐκδικήσῃς[171]) παρ᾽ ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν,

Si hereditatem ad te pertinentem a servo tuo emero, et aut cum pretio computavero, quod ille mihi debebat, aut creditoribus solvero, si eam hereditatem a me abstuleris, adversus te de in rem verso actio-

βέρσον ποιῆσαι, τὸ δὲ βέρσον ἐκ τοῦ σκοποῦ [καὶ] τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου κανονίζεται, ὡς ἔστι μὲν καὶ ἀλλαχόθεν μαθεῖν, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ τέλους τοῦ παρόντος διγ. τοῦτο δὲ λέγω καὶ τὸ y) βέρσον ἐκ τῆς τοῦ ὑπεξουσίου κρίνω διαθέσεως, εἰ καὶ μὴ τὰ στραφέντα ἐν πεκουλίῳ ἀλλὰ τὰ δανεισθέντα αὐτῷ περί τινα z) χρείαν ἐδαπάνησε, ὅτε ἡ χρεία, πρὶν ἢ ἡ δαπάνη γέγονεν, οὐ τὸν πατέρα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὑπεξούσιον [ἑώρα] οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου a) θέματος· τὸ γὰρ προικισθῆναι τὴν τοῦ ὑπεξουσίου θυγατέρα καὶ αὐτῷ συναλλάττεται τῷ ὑπεξουσίῳ [καὶ τῷ] πατρὶ καὶ τῷ πάππῳ καὶ πάντες ἐπιτ.................ν εἰρημέν.. θεματ.., ἔνθα τὴν κληρονομίαν ὁ οἰκέτης τὴν εἰς αὐτὸν κατενεχθεῖσαν ἐπώλησεν, οὐ μόνον τὸν δεσπότην, [ἀλλὰ καὶ τὸν οἰκέτην ὁ]ρᾷ τὸ γενόμενον ἐπὶ τῇ πράσει συνάλλαγμα, τοῦτο μὲν τῶν κληρονομιαίων χρεῶν ὑπὸ τοῦ τῆς κληρονομίας ἀγο-ρ[αστοῦ κατα]βληθέντων, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ πεκουλιαρίου χρέους κομπενσατευθέντος εἰς τὸ τίμη[μα τῆς ἀγο]ρα[σθείσης] κληρονομίας. τότε οὖν, ὡς εἶπον, ἐκ τῆς τοῦ οἰκέτου διαθέσεως κρίνω τὸ βέρσον, ὅτε μὴ μόνον τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὑπεξούσιον ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, εἰ καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον ὁ ὑπεξούσιος περὶ τὴν κοινὴν ἐδαπάνησε χρείαν. εἰ γὰρ μόνῳ τῷ δεσπότῃ ἁρμόζει τὸ πραττόμενον b), ὡς ἔνθα δανειστῇ τοῦ δεσπότου καταβάλει ὁ οἰκέτης, τό[τε] διάστιξον, καὶ εἰ μὲν τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, πάλιν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ καταβάλλοντος κρίνω τὸ βέρσον, καὶ τότε τὴν δε ἴν ῥέμ βέρσο χώραν ἔχειν εἰπέ, ὅτι ὡς c) νεγότια γειρίζων τοῦ δεσπότου ἤτοι ὡς βουλόμενος αὐτὸν [φυσικῶς] ἔνοχον ἔχειν κατέβαλεν ὁ οἰκέτης. εἰ δὲ τὰ μήπω στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, ἀλλὰ τυχὸν δανεισάμενος καὶ ... ... d) ὡς εἶπον ἐν πεκουλίῳ ταῦτα καταβάλει δανειστῇ e) τοῦ δεσπότου ἢ καὶ αὐτῷ παρέδωκε τῷ δεσπότῃ e), τότε κἂν δονάνδι ἀνίμω τὴν τοιαύτην καταβολὴν ἐποιήσατο, χώρα τῇ βέρσο. τοῦτο γὰρ ἔγνως ἐν τῷ ε΄ καὶ ζ΄ f) διγ. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ι΄ διγ. ἔνθα τοῦ ὑπεξουσίου τὸ πατρικὸν ἐπερωτηθέντος χρέος καὶ ἐναχθέντος ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ τοῦ ὑπεξουσίου παιδὸς ὁ παππιανὸς ἐξετάζει τὸ βέρσον. καὶ ἐκεῖσε γὰρ οὐ δανεισάμενος ὁ ὑπεξούσιος ἐδαπάνησε αὐτοῦ τὸ πεκούλιον g), ἀλλὰ ἔνοχον κατέστησεν αὐτὸν καὶ ἐμείωσεν αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, καὶ δοκεῖ πως ἐκ τοῦ οἰκείου προ... ου h) τινὰ δαπανῆσαι περὶ τὸν πατέρα· εἶπον δέ σοι, ὅτι ἔνθα ἐκ τοῦ πεκουλίου δαπανᾷ περὶ τὸν πατέρα ὁ ὑπεξούσιος, ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ τὸ βέρσον κανονίζεται· πρὸς δὲ τούτοις ἐπὶ τοῦ εἰρημένου θέματος ἐπερωτηθεὶς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ ἐναχθεὶς, οὐχ ὡς δεφένσωρ αὐτοῦ ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς ἐξ στιπουλάτου σουο νόμινε, οὐκ ἠλευθέρωσεν αὐτόν.

ἀνων. ἀνάγν. τὰ περὶ τῶν ἀδεβίτως δοθέντων διγ γ΄ θέ. β΄, καὶ περὶ δανείου θέ. ς΄ τοῦ αὐτοῦ διγ.

εἰ γὰρ καὶ ὁ οἰ......υρω... καὶ ἅπερ ἐξ αὐτοῦ κα... τεσ...ἐν..........ἐκ.....μα δοκεῖ..................... ..καὶ οὕτως ἐκ..........κα περιελθεῖν ἀλλ᾽ οὖν......... ......ρεμ..περιελθόντα....................ἢ προαιρέσει ....αν........εἰ γὰρ τοῦτο...........θ.........πὸ τοῦ πεκουλίου καὶ οὐκ εὐθείας παρέσχε ὁ οἰκέτης τῷ δεσπότῃ, διαστίζοντες λέγομεν, ὅτι εἰ μὲν δονάνδι ἀνίμο, DE IN REM VERSO κατέχεται ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης τῷ δεδωκότι τὸν ἄργυρον. i)

κυρ. τὸ τὰ εἰς κηδείαν ἀνήκουσαν τῷ δεσπότῃ δαπανῆσαι βέρσον ἐστίν.

κυρ. ἐὰν κληρονομίαν πωλήσῃ μοι δοῦλος σου καὶ καταβάλω τοῖς δανεισταῖς, εἶτα ταύτην ἀφέλῃς, κινῶ δε ἴν ῥέμ

fuit, ut verteret, versum autem ex consilio et animo eius, qui sub potestate est, diiudicatur, ut passim disci potest, maxime vero ex fine huius dig. Hoc autem dico et versum ex animo eius, qui sub potestate est, diiudico, etiamsi non quae iam in peculium versa sunt, sed quae ei credita sunt, in aliquam causam impenderit, si quidem ea causa, antequam impensa fieret, non ad patrem solum, sed et ad ipsum filium spectaverit, ut them.... [§. 5]; nam filiam filiifamilias dotem accipere et ipsius filii et patris et avi interest .... si hereditatem sibi delatam servus vendidit, non solum ad dominum, sed et ad servum contractus venditionis spectat, tum si debita hereditaria ab emtore hereditatis solvantur, tum si debitum peculiare cum pretio emtae hereditatis compensetur. Tunc igitur, ut dixi, versum ex animo servi diiudico, si non solum ad patrem dominumve quod gestum est spectat, sed etiam ad eum ipsum, qui sub potestate est, etiamsi in ea, quae nondum in peculium versa sunt, in causam communem impenderit. Si vero ad solum dominum pertineat, quod gestum est, veluti si creditori domini servus solverit, tunc distingue, et siquidem ea solvit, quae iam in peculium conversa erant, rursus ex consilio eius, qui solvit, versum diiudico, et tunc de in rem verso actionem dic locum habere, si tamquam negotia domini gerens sive hac mente, ut eum naturaliter sibi obligatum haberet, servus solverit. Sin autem ea, quae nondum in peculium versa erant, sed ea quae credita accepit et [nondum], ut dixi, in peculium [vertit], creditori domini solverit vel ipsi domino praestiterit, tunc, etiamsi donandi animo numeraverit, de in rem verso actioni locus est. Hoc enim didicisti dig. 5 et 7 (?). Nec adversetur tibi, quod dig. 10 [§. 3] dicitur, ubi Papinianus, quum a filio quis stipulatus esset, quod pater deberet, eumque convenisset, ex affectu ipsius filiifamilias, an versum sit, examinat. Ibi enim filius, [quamvis] non ex peculio, postquam mutuam pecuniam sumsit, erogaverit, tamen se obligavit et peculium suum minuit, et quasi ipse ex sua [persona] circa patrem aliquid erogare videtur: atqui dixi tibi, si filius ex peculio suo circa patrem quid erogaverit, ex affectu eius versum definiri; praeterea in dicta specie filius, qui pro patre promisit et conventus est, non tamquam defensor eius sed ex stipulatu proprio nomine, eum neutiquam liberavit.

55. *Anon.* [*ad l. 7 §. 1*]. De his, quae indebite praestantur, lege dig. 3 them. 2, et de mutuo them. 6 eiusdem dig.

56. [*Steph. ad l. 7 §. 2*]. Nam et si — — — — — — — — — ex peculio et non directe servus domino praestitit, tunc distinguimus, dominum servi de in rem verso ab eo, qui argentum dedit, conveniri, si donandi animo ....

57. *Cyr.* [*l. 7 §. 3*]. Si in funus impenderit, quod ad dominum pertinet, versum est.

58. *Cyr.* [*l. 7 §. 4*]. Si hereditatem servus tuus mihi vendiderit et creditoribus solvero, postea eam mihi

171) Cod. ἐκδικήσεις.

y) Cod. ὅτι.

z) Cod. τήν.

a) Malim ἔκτου. Verbum προκειμένου per abbreviationem scribi solet, ut permutatio facilis sit.

b) Legeram, τότε τά.

c) Cod. ὅτι ὁ.

d) Forte μήπω λαβών.

e) Cod. δανειστῇ.

f) An ς΄;

g) Haec corrupta esse facile intelligitur. Forte sic scribendum: εἰ καὶ οὐ δανεισάμενος — ἐδαπάνησεν ἐκ τοῦ πεκουλίου.

h) Vel προσώπου, vel πεκουλίου legerim.

i) Nempe exciderunt nonnulla.

ἔχω κατὰ σοῦ τὴν ἀγωγὴν ὡς δαπανήματος γενομένου[172]). ἐὰν μέντοι γνώμην ὁ δοῦλος εἶχεν αὐτὰ εἰς τὰ τοῦ δεσπότου στρέψαι· ἄλλως γὰρ ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγὴ οὐχ ἁρμόζει.

Ἐὰν[173]) ὡς πράττων τῷ πατρί μου δανείσωμαι καὶ προικίσω[174]) τὴν θυγατέρα μου, δαπάνημά ἐστιν.

η'. Paul. Τὸ αὐτὸ, κἂν ἀδελφὴν ἢ ἐξ ἄλλου ἀδελφοῦ ἐγγόνην τοῦ πατρός μου προικίσω· κἂν ὁ δοῦλος δανεισάμενος προικίσῃ τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότου.

θ'. Iavole. Εἰ μέντοι προικίζειν ὁ πατὴρ οὐκ ἤμελλεν, οὐκ ἔστι δαπάνημα.

nem habeo: si nimirum servus hoc animo fuit, ut ea in rem domini verteret: alias enim de in rem verso actio non competit.

Si ut patris mei negotium gerens pecuniam mutuatus pro filia mea dotem dedero, in rem versum est. L. 7. §. 5. D. XV. 3.

VIII. *Paul.* Idem est, si pro sorore vel nepte patris mei ex alio fratre dotem dedero: et si servus mutuatus pro filia domini dotem dederit. L. 8. D. eod.

IX. *Iavole.* Si vero pater dotem daturus non fuit, in rem versum non est. L. 9. D. eod.

βέρσο· εἰ δὲ καὶ ἀντὶ τιμήματος χρέος παραχωρήσω τῷ δούλῳ, ἔχω δὲ ιν ρεμ βερσο, [εἰ κ]αὶ νεγότια χειρίζων τοῦ δεσπότου ἐπώλησεν.

στεφ. τοῦτο ἐκ προαιρέσεως καὶ μὴ ἐξ ἀνάγκης ποιῶν. εἰ γὰρ καὶ ἐλεύθερος ἦν ὁ τὴν κληρονομίαν αὐτῷ πωλήσας, οὐδὲ οὕτω ἀνάγκην εἶχε τοῖς ἐρεδιταρίοις δανεισταῖς ἀποκρίνεσθαι· κληρονομίας γὰρ πιπρασκομένης ὁ πράτης ἐνάγεται καὶ ἔχει κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν ἐξ βενδίτο, ἢ τὴν ἐξ στιπουλάτου, εἰ ἔτυχεν αὐτὸν ἐπερωτήσας περὶ ὧν ὡς εἰκὸς προφάσει τῆς κληρονομίας ἐναγόμενος καταβάλῃ, ὡς ἀνήνεκται βι. δ' τοῦ κωδ. τι. λθ' διατ. β'. πλὴν εἰ μὴ ὁ φίσκος ἐστὶν ὁ τὴν κληρονομίαν πωλήσας· τότε γὰρ [ὁ] ἀγο[ρα]στὴς ὀφείλει τοῖς ἐρεδιταρίοις[k]) ἀποκρίνεσθαι δανεισταῖς, ὡς ἡ α' τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τι. διάταξις φησίν.

στεφ. κἂν τὰ μάλιστα μηδὲν τοῖς ἐρεδιταρίοις καταβάλλω δανεισταῖς, ἐγὼ ὁ τῆς κληρονομίας δανειστής[l]).

τοῦ ἀνων. μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πεκουλίου, ὡς διγ. ι' θε. θ'.

περιῆλθε γὰρ εἰς σὲ, ὅπερ ἀνάγκην εἶχες διδόναι μοι κινοῦντι κατα σου[m]) δε πεκουλίο προφάσει τῶν χρεωστηθέντων μοι πρότερον ὑπὸ[n]) τοῦ οἰκέτου.[o])

σημ. ὅτι πανταχοῦ πρὸς τὸ χώραν γενέσθαι τῇ δε ἰν ῥεμ βέρσο δεῖ τὸν δεσπότην ἀπὸ σπουδῆς καὶ γνώμης τοῦ οἰκέτου πλουσιώτερον εἶναι.

τοῦ ἀνων. εἰ δὲ καὶ πεκουλιαρίως ἐξ ἀρχῆς δανείσηται καὶ[p]) ὕστερον αὐτὰ εἰς τὰ τοῦ δεσπότου στρέψει, βέρσον ἐστὶ, ὡς διγ. γ' θε. β'.

κυριλλ. εἰ υἱὸς δανεισάμενος δῷ προῖκα ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς νεγότιον χειρίζων τοῦ πατρὸς, βέρσον ποιεῖ. τὸ αὐτὸ κἂν ὑπὲρ ἀδελφῆς αὐτοῦ δέδωκεν, ἢ ὑπὲρ ἐγγόνης τοῦ πατρὸς ἐξ ἄλλου υἱοῦ, κἂν δοῦλος [ὑπὲρ θυγατρὸς τοῦ δεσπότου]· εἰ μὴ ἄρα οὐκ ἤλπιζε[q]) προικίζειν αὐτὴν ὁ πατήρ.

ἐπειδὴ γὰρ ἀνάγκην ἔχει καὶ ὁ πάππος προικίζειν καὶ[r]) τὴν ἐγγόνην, ὑπεξουσίαν δηλονότι τυγχάνουσαν καὶ καιρὸν ἄγουσαν γάμου, ὡς μαρκιανὸς ἐν τῷ δε σπονσαλίβους μονοβιβλ. τι. β' διγ. ιθ' φησὶν, εἰκότως ὁ υἱὸς ὁ δανεισάμενος καὶ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα προικίσας, κινήσει τὴν δε ἰν ῥεμ βέρσο κατὰ τοῦ πατρὸς, ἐν ᾧ δηλονότι καὶ ὑπεξουσία ἦν ἡ ἐγγόνη καὶ καιρὸν εἶχε γάμου. πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἐὰν ὁ υἱὸς ὡς νεγότιον χειρίζων τοῦ οἰκείου πατρὸς, πάππου δὲ τῆς κόρης, τὴν προῖκα ἐπιδεδωκὼς, ὡς ὁ νομικός φησιν· ἐπειδὴ γὰρ κοινὴ ἐστιν ἡ αἰτία, εἰκότως κἀνταῦθα πάλιν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου τὸ βέρσον σκοπεῖται.

εἶπον γάρ σοι καὶ ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ὅτι ἀνάγκην ἔχει καὶ τὴν ἐγγόνην καὶ τὰς ἐφεξῆς, ὑπεξουσίας μέντοι τυγχανούσας αὐτῷ.

τί γάρ; ὅτι εὔπορος ἦν ὁ πατὴρ καὶ[s]) παρεκαλεῖτο πολ-

abstuleris, de in rem verso ago: sed et si pretii loco servo debitum remisero, de in rem verso actionem habeo, si nimirum tamquam negotia domini gerens vendidit.

59. *Steph.* [*ad l. 7 §. 4 verb: creditoribus pecuniam solvere*]. Scilicet sponte, non ex necessitate. Nam et si liber hereditatem ei vendidisset, ne tum quidem necesse haberet creditoribus hereditariis respondere. Etenim hereditate vendita venditor convenitur et adversus emtorem ex vendito agit, vel ex stipulatu, si ab eo stipulatus sit redditum iri, quae forte conventus hereditatis causa soluturus sit, ut relatum est lib. IV Cod. tit. 39 const. 2. Nisi forte fiscus sit, qui hereditatem vendidit: tunc enim emtor creditoribus hereditariis respondere debet, ut const. 1 dicti lib. et tit. dicit.

60. *Steph.* [*ad l. 7 §. 4 verb: licet nihil solvi*]. Licet nihil creditoribus hereditariis solverim ego, qui hereditatis [emtor] sum.

61. *Anon.* [*ad l. 7 §. 4*]. Peculio tenus, ut dig. 10 them. 9.

62. [*Steph. ad l. 7 §. 4 verb: ad dominum pervenit*]. Nam pervenit ad te, quod mihi praestare necesse habuisses, si de peculio tecum egissem ob ea, quae prius a servo mihi fuerant debita.

63. [*Steph. ad l. 7 §. 4 verb: nisi hoc animo gesserit*]. Nota semper, ut de in rem verso actioni locus sit, dominum studio et consilio servi locupletiorem esse oportere.

64. *Anon.* [*ad l. 7 §. 4*]. Sed et si initio peculiariter mutuatus sit, et postea in rem domini vertat, versum est, ut dig. 3 them. 2 [§. 1].

65. *Cyrill.* [*l. 7 §. 5 l. 8. 9*]. Si filius pecuniam mutuatus pro filia sua dotem dederit quo negotium patris gereret, versum est. Idem est, si pro sorore sua dederit, vel pro nepte patris ex alio filio, vel si servus pro filia domini: nisi forte pater dotem non erat daturus.

66. [*Steph. ad l. 7 §. 5 verb: quatenus avus*]. Quia nimirum etiam avus neptem, quae sub potestate eius constituta et viri potens est, dotare necesse habet, ut Marcianus lib. singulari *de sponsalibus* tit. 2 dig. 19 dicit, ideo filius, qui pecuniam mutuatus filiam suam dotavit, de in rem verso actionem adversus patrem inducit, si nimirum neptis in potestate et viri potens fuerit, insuper si filius tamquam negotium patris sui, sive avi puellae, gerens dotem dederit, ut iureconsultus dicit: nam quum communis causa sit, convenienter etiam hoc casu rursus ex animo filiifamilias versum definitur.

67. [*Steph. ad l. 8 verb: nihil interesse*]. Nam dixi etiam superiori dig., [avum dotare debere] et neptem et quae deinceps sequuntur, si in potestate eius sint.

68. [*Steph. ad l. 9*]. Quid enim, si pater locuples

172) Expl. fol. 20. 15. Inc. fol. 125. 122.
173) Glossa interlin: ἀνάγν. τὰ ἑξῆς καὶ δύο διγ.
174) Glossa inter lineas: βι. ιϛ' τι... διγ. ζ' θέμ. ζ'.

k) Cod. ἐρεδιτ°ρσι.
l) Lege ἀγοραστής.
m) Cod. τῆς.
n) Cod. ὑπέρ.
o) Expl. fol. 20. 15. Inc. fol. 125. 122.
p) Cod. ἢ.
q) Legendum: ἤμελλε.
r) Dele. Nisi forte scribendum sit: καὶ τὴν ἐγγόνην καὶ τὰς ἐφεξῆς. Cf. schol. 67.
s) Forte ὅτι ἄπορος ἦν ὁ πατὴρ ἢ παρ.

L. 10. pr. §. 1—3. D. XV. 3. ι'. Ulpi. Ἐὰν ἐγγυησάμενος ὁ παῖς τὸν πατέρα καταβάλῃ, δαπάνημά ἐστιν· ἐλευθεροῖ γὰρ αὐτόν, ὥσπερ καὶ ὅτε διεκδικήσας αὐτὸν καταδικασθῇ· ὑποδεχόμενος γὰρ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ ἐλευθεροῖ αὐτόν· ἢ ὑπὲρ χρέους ὁμολογήσῃ μὴ δολοψύχως [175]). εἰ δὲ καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν διεκδικήσει τὸν πατέρα, καὶ πρὶν ἢ καταδικασθῇ ὀνόματι τοῦ πατρός, δαπάνημά ἐστιν ἕως τοῦ ποσοῦ τοῦ πεκουλίου, καὶ [176]) μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῇ.

§. 4. Καὶ μέρος τῶν δοθέντων δύναται γίνεσθαι δαπάνημα.

§. 5. Ἐπὶ τῆς περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῆς τόκος ἀνεπερώτητος οὐκ ἀπαιτεῖται. εἰ μέντοι πραγματείαν

X. *Ulpi.* Si filius pro patre fideiusserit et solverit, in rem versum est: nam liberat eum: quemadmodum et si suscepta eius defensione condemnatus fuerit: nam quum iudicium pro eo suscipit, liberat eum: vel si pro debito promisit non donandi animo. Sed et si de peculio actionem quasi defensor patris susceperit, tum antequam condemnatus fuerit nomine patris, in rem versum est usque ad quantitatem peculii, tum finita de peculio actione de in rem verso actione convenitur.

Etiam pars eorum, quae data sunt, in rem verti potest.

In de in rem verso actione usurae, si non sint in stipulationem deductae, non exiguntur. Si vero ne-

λάκις δίχα προικὸς ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν ἐγγόνην.

τοῦ ἀνων. τουτέστιν εἰ ἀπορεῖ, ἐπεὶ προικίζειν ἀναγκάζεται, ὡς βι. κγ' τι. β' διγ. ιθ'. καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν, ὡς ἡ περὶ ἐξηρεδάτων ρβ' νεαρά.

— — εἰ καὶ διφενδεύων αὐτόν, ἢ ἐπερωτηθεὶς ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ δόνανδι ἀνίμο, ἐναχθῇ. εἰ δὲ καὶ τῇ δὲ πεκουλίο μέλλοντα ἐνάγεσθαι αὐτὸν ἐδιφένδευσεν, εὐθὺς μετὰ προκάταρξιν τίκτεται δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο· ὠφέλεια, ὅτι κἂν παρέλθῃ ὁ χρόνος τῆς δὲ πεκουλίο, κινεῖται.

ὥσπερ καὶ πρὸ καταδίκης καλῶς κινεῖται κατὰ τοῦ πατρὸς ἡ δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Οὐλπιανὸς φησιν ὑποκατιών. ση. δὲ ὅτι ἡ κατὰ τοῦ διφένσορος προκάταρξις ἐλευθεροῖ τὸν πρωτότυπον, οἷα δὴ τῆς ἀγωγῆς εἰς τὸ δικαστήριον καταφερομένης· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ἰουδικάτουμ σόλουι δίδωσιν ὁ διφένσωρ.

τοῦ ἀνων. ση. ὅτι ὁ διφενδεύων τινὰ ἐλευθεροῖ αὐτὸν ἀπὸ τῆς προκατάρξεως. τοῦτο δὲ πρὸς παλαιότητα. εἴρηται δὲ καὶ βι. μϛ' τι. β' διγ. κθ' ὅτι διὰ προκατάρξεώς ἐστι νοβατίων.

ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἐνταῦθα δοκεῖ ἀπὸ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ δαπανᾶν περὶ τὸν πατέρα, δι' ὧν ἔνοχον καθίστησιν ἑαυτὸν καὶ βαρύνει ἑαυτοῦ τὸ πεκούλιον, εἰκότως τὴν διάθεσιν αὐτοῦ σκοποῦμεν καὶ ἐξ αὐτῆς τὸ βέρσον κανονίζομεν. ἵνα γὰρ συνελὼν εἴπω, εἰ μὲν ἐκ τοῦ πεκουλίου δαπανᾷ περὶ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης, ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ δίδοται ἡ δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο, εἴτε τὸν πατέρα μόνον εἴτε αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα ὁρᾷ ἡ χρεία, περὶ ἣν ἡ δαπάνη γεγένηται· εἰ [δὲ] μὴ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ ἀλλὰ τὰ δανεισθέντα αὐτῷ περὶ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἐδαπάνησε, τότε εἰ μὲν ἑκάτερον, τουτέστι τὸν ὑπεξούσιον καὶ τὸν πατέρα, [ἡ χρεία ὁρᾷ], τότε πάλιν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου, τουτέστιν εἰ μὴ δόνανδι ἀνίμο ὡς αὐτὸν μόνον ἀπαλλάξαι βουλόμενος ἐδαπάνησε, δίδοται δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο· εἰ δὲ μόνον ὁρᾷ τὸν δεσπότην ἢ τὸν πατέρα ἡ χρεία, περὶ ἣν ἡ δαπάνη γεγένηται, τότε καὶ δίχα τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως, τουτέστι κἂν δόνανδι ἀνίμο τὴν δαπάνην ἐποιήσατο, δίδοται ἡ δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο.

ση. ὅτι καὶ τῆς δὲ πεκουλίο προκαταρχθείσης κατὰ διφένσορος ἐλευθεροῦται ὁ πατήρ, κἂν ὁ υἱὸς ἐστιν ὁ διφένσωρ ὑποδεξάμενος ὀνόματι τοῦ πατρὸς τὴν δὲ πεκουλίο, καὶ κατέχεται ὁ πατὴρ τῇ δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο. ἐνάγεται δὲ καταδικασθέντος τοῦ ὑπεξουσίου διφένσορος ἰουδικάτι. ὁ [1]) δὲ ἐπὶ βέρσον τόκος ἀνεπερώτητος οὐκ ἀπαιτεῖται.

κυρ. καὶ εἰς μέρος κινεῖται δὲ ἰν ῥὲμ βέρσο· πρὸς τὴν δαπάνην τόκους οὐκ ἀπαιτεῖται ὁ δεσπότης, εἰ μὴ ἐπερωτήθησαν. εἰ μέντοι ὡς νεγότιον αὐτοῦ χειρίζων ὁ δανειστὴς ἐδάνειζε τῷ δούλῳ, ἀπαιτεῖ τόκους διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.

sit et saepe rogatus sit, ut filiam suam vel neptem sine dote uxorem daret!

69. *Anon.* [*ad l.* 9]. Hoc est si egeat: alioquin dotare compellitur, ut lib. XXIII tit. 2 dig. 19, et quidem ad modum patrimonii sui, ut Nov. CII (115) *de exheredatis.*

70. [*Cyr. l.* 10 *pr.* — §. 3]. — — et si tamquam defensor eius, vel quum pro eo promisisset non donandi animo, conventus sit. Sed et si, quum de peculio conveniretur, eum defenderit, statim post litem contestatam de in rem verso actio nascitur: [cuius sententiae id est] emolumentum, quod institui potest, etiamsi tempus de peculio actionis praeterierit.

71. [*Steph. ad l.* 10 §. 1 *verb: et sit condemnatus*]. Quemadmodum etiam ante condemnationem adversus patrem de in rem verso recte agitur: hoc enim Ulpianus infra dicit. Nota autem, quod lite cum defensore contestata principalis liberatur, quippe actio in iudicium deducta est: ideo etiam defensor iudicatum solvi cavet.

72. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 1]. Nota, quod qui aliquem defendit, a lite contestata eum liberat: hoc enim iure antiquo obtinebat. Sed et lib. XLVI tit. 2 dig. 29 dicitur, litis contestatione novationem fieri.

73. [*Steph. ad l.* 10 §. 2 *verb: nisi si donare*]. Quum enim etiam hoc casu ex peculio suo pro patre erogare videatur, quippe qui se obligaverit et peculium suum oneraverit, convenienter animum eius spectamus et ex eo versum definimus. Ut enim breviter dicam, si filius vel servus pro patre vel domino ex peculio erogat, secundum affectum eius de in rem verso datur, sive ad patrem solum sive ad ipsum et patrem spectet causa, in quam erogavit: sin autem ea, quae nondum in peculium conversa sed ei credita sunt, circa patrem vel dominum erogaverit, tunc si ad utrumque, hoc est filium et patrem, causa respiciat, tunc rursus secundum affectum filii, hoc est si non donandi animo, ut patrem solum liberaret, erogaverit, de in rem verso datur: si vero causa, ob quam impensa facta est, solum ad dominum vel patrem respiciat, tunc etiam absque affectu eius, qui sub potestate est, hoc est quamvis donandi animo impenderit, de in rem verso datur.

74 [*Steph. ad l.* 10 §. 3. 5] Nota patrem liberari, si super de peculio actione lis cum defensore contestata sit, etiamsi filius defenderit et nomine patris de peculio actionem susceperit: et teneri patrem de in rem verso. Convenitur autem iudicati actione, si filius defensor condemnatus sit. Nota autem, ob versum usuras non exigi, si non sint promissae.

75. *Cyr.* [*l.* 10 §. 4 5]. Etiam de parte agitur de in rem verso. Praeter versum usurae a domino non exiguntur, nisi promissae sint. Si tamen negotium eius gerens creditor servo crediderit, negotiorum gestorum actione usuras exigit.

175) Glossa interlin: ἀναγν. διγ. ζ' θέμ. β'.

176) Glossa interlinearis: ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ δ' (¹) διγ. τοῦ β' (¹) θε.

¹) Legas: ση. δὲ ὅτι ἐπὶ κτλ. Nempe haec σημείωσις ad l. 10 §. 5 continet.

τοῦ δεσπότου πράττων δανείσω τῷ δούλῳ αὐτοῦ μὴ διοικοῦντι τὰ τοῦ δεσπότου, ἡ ἀγωγὴ [177]) ἁρμόζει μοι καὶ [ἐπὶ] τῷ τόκους ....

Τότε ἁρμόζει [178]) ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγὴ, ὅτε μένει δαπάνημα. εἰ γὰρ κατεβλήθη τῷ δούλῳ ἢ τῷ υἱῷ, πέπαυται μὲν εἶναι δαπάνημα. εἰ δὲ πρὸς βλάβην τῶν δανειστῶν κατεβλήθη τῷ μέλλοντι ἀπόλλειν υἱῷ ἢ δούλῳ, καὶ οὕτως μὲν παύεται δαπάνημα εἶναι, δίδοται δὲ ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου. καὶ ὁ πεκουλιάριος χρεώστης ἀπατηλῶς καταβάλλων τῷ δούλῳ οὐκ ἐλευθεροῦται. [179])

Ἐὰν δαπανήσῃ δοῦλος εἰς τὰ τοῦ δεσπότου εἴκοσι νομίσματα ἢ δανειστῇ αὐτοῦ καταβάλῃ ἢ τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ ἀποθρέψῃ ἢ αὐτῷ καταβάλῃ τοσαῦτα χρεωστῶν αὐτῷ, οὐκ ἔστι δαπάνημα. εἰ δὲ ἧττον ὁ δοῦλος χρεωστεῖ, τὸ περιττὸν δαπάνημά ἐστιν. εἰ δὲ καὶ μὴ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ μετὰ τὸ δαπανῆσαι τοσαῦτα χρεωστήσει τῷ δεσπότῃ, παύεται εἶναι δαπάνημα, εἰ καὶ τοσοῦτον ἔχει πεκούλιον, ὥσπερ ὅτε καταβάλῃ αὐτῷ ἢ ἀντιδωρήσεται αὐτῷ τοσαῦτα, οὐ μὴν εἰ ἁπλῶς δωρήσηται.

gotia domini gerens servo eius, qui negotia domini non gereret, credidero, etiam usurarum nomine actio mihi competit.

De in rem verso actio tunc competit, si versum duret. Nam si servo vel filio solutum sit, versum esse desinit. Si tamen in fraudem creditorum perdituro filio vel servo solutum sit, etiam sic quidem desinit esse versum, sed de dolo actio adversus patrem vel dominum datur. Et peculiaris debitor, si fraudulenter servo solverit, non liberatur. L. 10. §. 6. D. XV. 3.

Si servus in rem domini viginti aureos impenderit vel creditori eius solverit vel familiam eius aluerit vel ipsi solverit, quum ei totidem deberet, non est versum. Sed si servus minus debeat, quod excedit, versum est. Sed et si non ab initio, sed postquam vertit, totidem domino debuerit, versum esse desinit, etsi tantundem in peculio habet, sicuti et si totidem ei solverit vel remunerandi animo donaverit, non autem si simpliciter donaverit. §. 7. 8.

τοῦ ἀνων. περὶ τόκων τῆς δε ἰν ῥέμ βέρσο ἀνάγν. βι. κβ΄ τι. α΄ διγ. ζ΄ καὶ διγ. λ΄ θέ. β΄.

ση. ὅτι ἐπὶ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ ἀνεπερωτήτως ἐῤῥωται τόκος. τοῦτο δὲ ἀνήνεκται καὶ ἐν τῷ β΄ βι. τοῦ κωδ. τι. ιη΄ διατ. ιη΄.

τοῦ ἀνων. ἡ γὰρ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀγωγαὶ ἀνεπερώτητον ἀπαιτοῦσι τόκον ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ, ὡς βι. γ΄ τι. ε΄ διγ. ϛ΄ καὶ βι. ιϛ΄ τι. γ΄ διγ. κδ΄.

κυρ. εἰ ἀποδῷ τι τῷ υἱῷ ἢ τῷ δούλῳ ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, εἰς τὸ βέρσον οὐ κατέχεται. εἰ δὲ δόλον ἐποίησε, χώρα τῇ δε δόλο· καὶ ὁ χρεώστης γὰρ, εἰ κατὰ δόλον καταβάλῃ τῷ υἱῷ ἢ τῷ δούλῳ, οὐκ ἐλευθεροῦται.

ση. ὅτι κἂν κατὰ δόλον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης κατέβαλε τῷ ὑπεξουσίῳ τὸ ἐκ τοῦ βέρσου χρέος, λύεται μὲν καὶ οὕτως ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο, κατέχεται δὲ τῇ δε δόλο. ση. δὲ καὶ ὅτι ἐάν τις οἰκέτῃ χρεωστῶν καταβάλῃ αὐτῷ ἀσωτευομένῳ, οὐκ ἐλευθεροῦται.[u])

κυρίλλ. τὸ βέρσον, εἰ χρεωστεῖ ὁ δοῦλος τῷ δεσπότῃ, οὐ γίνεται· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα χρεωστήσει, λύεται. εἰ δὲ δωρήσεται αὐτῷ ὁ δεσπότης, εἰ μὲν ὡς ἀντιδωρούμενος, λύεται, εἰ δὲ μὴ, μένει.

στεφαν. ση. ὅτι λύει τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο τὸ δεσποτικὸν χρέος, εἴτε ποῦρον[v]) εἴτε μετὰ ταῦτα γενόμενον. ἔτι ση. ὅτι τὸ δεσποτικὸν χρέος λύει τὸ βέρσον, κἂν ἔχῃ ἄλλα τινὰ ἐν πεκουλίῳ, ἐξ ὧν δύναται γενέσθαι τῷ δεσπότῃ τὸ ἱκανόν.

στεφ. τοῦτο ὡς ἀπὸ τοῦ πομπωνίου πρὸς τὸ προκείμενον νόησον θέμα. τοσοῦτον γὰρ οὐ πρὸς τὸ κέρδος τοῦ δεσπότου κανονίζεται ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο, ὅτι κἂν δανεισάμενος ὁ οἰκέτης ἀπολέσῃ τὰ ἀργύρια, μὴ κατὰ κοῦλπαν μέντοι, χώρα τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο· ἐν ᾧ μέντοι σκοπὸν εἶχε ταῦτα εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ οἰκείου δαπανῆσαι δεσπότου, ὡς ὁ ἀφρικανὸς ἐν τῷ ις΄ διγ. φησί. μέμνησο δὲ καὶ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ γ΄ διγ. τοῦ παρόντος τι.

στεφ.[w]) ση. ὅτι τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο λύει τὸ δεσποτικὸν χρέος, εἴτε ποῦρον εἴτε μετὰ ταῦτα γενόμενον.

76. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 5]. De usuris de in rem verso actionis lege lib. XXII tit. 1 dig. 7 (6 pr.) et dig. 30 them. 2 (32 §. 2).

77. [*Steph. ad l.* 10 §. 5]. Nota, in negotiorum gestorum actione etiam citra promissionem usuras deberi. Id quod etiam relatum est lib. II Cod. tit. 18 const. 18.

78. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 5]. Nimirum in negotiorum gestorum et reliquis [bonae fidei] actionibus usurae citra promissionem officio iudicis praestantur, ut lib. III tit. 5 dig. 6 [§. 12] et lib. XVI tit. 3 dig. 24.

79. *Cyr.* [*l.* 10 §. 6]. Si quid filio vel servo pater dominusve reddiderit, de in rem verso non tenetur. Si tamen dolo fecit, de dolo actioni locus est: nam debitor quoque, si dolo solverit filio vel servo, non liberatur.

80. [*Steph. ad l.* 10 §. 6]. Nota: si dolo pater dominusve ei, qui in potestate est, quod ex verso debet solverit, de in rem verso quidem actio cessat, sed de dolo tenetur. Nota etiam hoc: si debitor servi eidem solverit, quum prodigus esset, non liberatur.

81. *Cyrill.* [*l.* 10 §. 7]. Versum, si domino servus debeat, non fit: sin postea debitor factus sit, desinit. Si dominus ei donaverit, siquidem remunerandi animo, desinit, sin minus, durat.

82. *Stephan.* [σημείωσις *ad l.* 10 §. 7. 8]. Nota de in rem verso actionem debito dominico tolli, sive purum sit sive postea extiterit. Nota etiam, versum tolli debito dominico, licet alia sint in peculio, ex quibus domino satisfieri possit.

83. *Steph.* [*ad l.* 10 §. 7]. Hoc quod est ex Pomponio dicitur, ita accipe, ut ad speciem propositam referatur. Adeo enim de in rem verso actio non ad lucrum domini definitur, ut si servus pecuniam, quam mutuatus est, amiserit, absque culpa nimirum, de in rem verso actioni locus sit: si nimirum hoc animo fuerit, ut eam in rem domini sui verteret, ut Africanus dig. 16 (17 pr.) ait. Memineris etiam eorum, quae tibi dicta sunt dig. 3 huius tit.

84. *Steph.* [σημ. *ad l.* 10 §. 7]. Nota de in rem verso actionem debito dominico tolli, sive purum sit sive postea extiterit.

177) Supra lineam adscriptum: ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.
178) Glossa supra lin.: ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ η΄ διγ.
179) Expl. fol. 125. 122. Inc. fol. 111. 108.

u) Expl. fol. 125. 122. Inc. fol. 111. 108.
v) Cod. PRURON. Vide mox schol. 84, ubi eadem redeunt.
w) Vide supra schol. 82.

L. 10. §. 8. 9. D. XV. 3. Ἐὰν γένηται δαπάνημα, καὶ τοσαῦτα χρεωστήσῃ ὁ δοῦλος τῷ δεσπότῃ, παύεται δαπάνημα εἶναι, καὶ οὐκ ἀνανεοῦται, κἂν ὕστερον τοσαῦτα παρὰ τοῦ δεσπότου χρεωστηθῇ ὁ δοῦλος.

§. 10. Ἐὰν πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς οἱ δύο ἔνοχοι γεγόνασι καὶ δανεισάμενος ὁ υἱὸς καταβάλῃ οἰκείῳ ὀνόματι, ἢ ἐὰν τῷ υἱῷ δανείσῃς κελεύσει τοῦ πατρὸς καὶ ὁ υἱὸς καταβάλῃ σοι, εἰ μὲν εἰς τὸν πατέρα περιῆλθε τὰ χρήματα, δαπάνημά ἐστιν· εἰ δὲ μή, καὶ ὁ υἱὸς ἰδίαν πραγματείαν πράττων καταβάλῃ, οὐχ ἁρμόζει ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή.

L. 11. D. eod. ια΄. Paulo. Ἐὰν[180]) δανεισάμενος ὁ δοῦλος ἰδίῳ

κυρ. εἰ ἀποδῷ τὸ βέρσον τῷ δούλῳ ὁ δεσπότης, κἂν ἔχῃ ἱκανὸν πεκούλιον, οὐκ ἐνάγεται τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, οὔτε εἰ πάλιν χρεωστήσει τῷ οἰκέτῃ τὴν αὐτὴν ποσότητα.

στεφ. τοῦτο πρὸς τὸ μὴ ἔχ[ειν τὸν δανειστὴν] κατὰ ἀνανέωσιν τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο.

κυρ. εἰ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς [δύο] ῥέοι προμιττένδοι ὦσι [ἢ] κελεύσει πατρὸς ὁ υἱὸς δανείσηται καὶ καταβάλῃ δανεισάμενος, εἰ μὲν [τὰ νομίσματα] εἰς τὸν πατέρα περιῆλθε, βέρσον ποιεῖ· εἰ δὲ εἰς τὸν υἱόν, καὶ οὐχ ὡς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς κατέβαλε[x]), τὸ ἐναντίον.

τουτέστιν εἰ, κἂν μὴ διαθέσει τῇ περὶ τὸν πατέρα γένηταί τι παρὰ τῶν ὑπεξουσίων ...... τοι ἐξ ἀ[ρχῆς] ... ωδ .... τῷ πατρὶ τὸ γινομενον, ἐξ ἀποτελέσματος δὲ πατὴρ μόνος . φε .... ὠφελοῦτο, ἄ[ρα] τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο κατέχεται; φησίν, ὅτι ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων θεμάτων, τουτέστι ἔνθα δύο ῥέοι προμιττένδοι εἰσὶν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, [ἢ] ἔνθα κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς ὑπεξούσιος ἐδανείσατο, εἰ περιῆλθε εἰς τὸν πατέρα τὰ ἐκ τ .... κατέχεται τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο ὡς αὐτὸν καὶ μόνον ὁρῶντος ἐξ ἀποτελέσματος τοῦ ἐξ ἀρχῆς γεγονότος. εἶπόν σοι ὅτι ἔν[θα] .... ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου κρίνω τὸ βέρσον, εἰ [καὶ] μὴ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ ἀλλὰ τὰ δανεισθέντα αὐτῷ ἐδαπάνησε. ἔνθα δὲ μὴ τοὺς δύο, ἀλλὰ τὸν πατέρα μόνον ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, τότε εἰ μὲν τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ κατέβαλε, ἐκ τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως ἐξετάζω τὸ βέρσον, καὶ δίδωμι τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ἔνθα ὑπεξούσιος οὐ δονάνδι ἀνίμο ἀλλὰ βουλόμενος ἔνοχον ἔχειν φυσικῶς τὸν πατέρα, κατέβαλέ τι ὑπὲρ αὐτοῦ· ἔνθα δὲ τὰ δανεισθέντα αὐτῷ μήπω στραφέντα ἐν πεκουλίῳ κατέβαλεν, ἀδιαστίκτως ἁρμόττει δε ἰν ῥέμ βέρσο, τουτέστι καὶ δίχα τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως. ἐπειδὴ γὰρ τὸν πατέρα μόνον εἰς ὃν περιῆλθε τὰ χρήματα ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, εἰκότως τίκτεται κατ᾿ αὐτοῦ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἰ καὶ ἐξ ἀρχῆς κοινὴ ἦν ἡ αἰτία καὶ ὁ ὑπεξούσιος ἑαυτὸν μᾶλλον ὀχλήσεως ἀπαλλάξαι βουλόμενος ἐδανείσατο παρ᾿ ἑτέρου καὶ μήπω στρέψῃ ἐν πεκουλίῳ. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. ἔγνως γὰρ καὶ ἀνωτέρω, ὅτι κἂν δονάνδι ἀνίμο κατέβαλεν ὁ ὑπεξούσιος τῷ δανειστῇ τοῦ πατρός, καὶ οὕτω ποιεῖ κατ᾿ αὐτοῦ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ κατέβαλεν.

τῇ γὰρ ἐκβάσει προσέχων, ἐπειδὴ εἰς τὸν πατέρα περιῆλθε τὰ χρήματα, δίδωσιν ἀδιαστίκτως κατ᾿ αὐτοῦ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ὡς τῆς χρείας ἐξ ἀποτελέσματος μὴ οὔσης κοινῆς ἀλλὰ τὸν πατέρα μόνον ὁρώσης.

ἰδοὺ καὶ ἐνταῦθα σῆ. [ἔν]θα [τοὺς δύο] ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, τουτέστι καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, ἐκ τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως τὸ βέρσον κανονίζεται, κἂν ἐξ εὐθείας τὰ δανεισθέντα αὐτῷ κατέβαλεν ὁ ὑπεξούσιος.

κυρ. ὁ δανεισάμενος ἐφ᾿ ᾧ δανειστῇ οἰκείῳ καταβαλεῖν, οὐ ποιεῖ βέρσον.

Si in rem versum sit, et totidem domino servus debere coeperit, versum esse desinit, nec renascitur, etiamsi postea tantundem dominus servo debuerit.

Si, quum pater et filius duo rei essent, filius mutuatus suo nomine solverit, vel si filio iussu patris mutuam pecuniam dederis et filius tibi solverit, si quidem pecunia ad patrem pervenerit, versum est: sin minus, et filius suum negotium gerens solverit, de in rem verso actio non competit.

XI. *Paulus.* Si servus mutuatus creditori suo

85. *Cyr.* [*l.* 7 §. 8. 9]. Si dominus servo versum reddiderit, etsi idoneum peculium habeat, de in rem verso non convenitur, nec si rursus servo eandem summam debuerit.

86. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 9 *verb: Quod verum est*]. Hoc sic accipe, ne creditori renascatur de in rem verso actio.

87. *Cyr.* [*l.* 7 §. 10]. Si pater et filius duo rei promittendi fuerint, vel iussu patris filius mutuum sumserit, et mutua pecunia accepta solverit, si pecunia ad patrem pervenit, versum est: sin ad filium, isque non pro patre solvit, contra est.

88. [*Steph. ad l.* 7 §. 10 *verb: an ex eventu*]. Hoc est, etiamsi non contemplatione patris aliquid a filio gestum sit, [vel etiamsi] ab initio, quod gestum est, [filio et] patri [commune fuit], ex eventu autem patri soli .... utile fuerit, an de in rem verso tenetur? Dicit: in causis propositis, hoc est si pater et filius duo rei promittendi sint, vel si iussu patris filius mutuum acceperit, si ad patrem pervenerit .... de in rem verso tenetur, quia, quod gestum est, ex eventu ad eum solum respiciat. Scilicet dixi tibi, si, quod geritur, [ad patrem et filium] spectat, ex affectu filii versum diiudico, licet non ea, quae iam in peculium conversa erant, sed quae ipsi credita erant, erogaverit. Sin autem non ad utrumque, sed ad patrem solum spectet quod geritur, tunc, siquidem solverit, quae iam in peculium versa essent, ex affectu filii versum definio, et de in rem verso actionem concedo, si filius non donandi animo pro patre solverit, sed ut eum sibi naturaliter obligaret: sin autem quae mutua accepit, quaeque nondum in peculium versa erant, solvit, indistincte de in rem verso actio competit etiam sine voluntate filii. Quia enim quod gestum est solum ad patrem, ad quem pecunia pervenit, spectat, naturaliter adversus eum de in rem verso actio competit, quamvis ab initio causa communis fuit et filius magis ideo, ut se ipsum debito liberaret, ab alio mutuum sumsit et in peculium non vertit. Et non est, quod mireris. Nam et supra didicisti, si vel donandi animo filius creditori patris solverit, etiam sic de in rem verso actionem adversus hunc competere, si nimirum non ea solverit, quae iam in peculium versa erant.

89. [*Steph. ad l.* 7 §. 10 *verb: Mihi videtur*]. Nempe ad exitum respicit, et quum ad patrem pecunia pervenerit, indistincte de in rem verso actionem adversus eum concedit, quia causa ex eventu non est communis sed ad patrem solum spectat.

90. [*Steph. ad l.* 7 §. 10 *verb: quod si non fuit*]. Ecce etiam hic nota: si ad utrumque quod geritur spectat, hoc est et ad patrem et ad filium, ex affectu filii versum definitur, licet is illico, quae ei credita fuerant, solverit.

91. *Cyr.* [*l.* 11]. Qui mutuam pecuniam sumit, ut creditori suo solvat, non facit versum.

---

180) Cod. inter lineas: ἀνάγν. διγ. ι΄ θι. β΄.

x) Cod. κατέβαλλε. Sic saepe librarius, qui haec ultima folia Codicis exaravit, λλ ponit pro λ. Quod semel notasse sufficiat.

καταβάλῃ δανειστῇ, οὐ ποιεῖ δαπάνημα, κἂν τὸν δεσπότην ἐλευθεροῖ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς.

ιβʹ. Gaïus. Ἐὰν υἱὸς ἢ δοῦλος ἀγρὸν ἀγοράσῃ τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ, δαπάνημά ἐστιν. καὶ εἰ μὲν ἥττονος ἄξιός ἐστι, τὸ ἀληθὲς τίμημα λογίζεται· εἰ δὲ πλείονος, μόνον τὸ δοθέν.

ιγʹ. Ulpia. Ἐὰν εἰς τὰ τοῦ ἑνὸς δεσπότου δαπανήματα ὁ δοῦλος ποιήσῃ, μόνος αὐτὸς ἐνάγεται.

[ιδʹ.] .... τί[181]) γάρ; ὅτι ἀφεῖλε τὸ πεκούλιον.[182])

[ιεʹ.] Ἐὰν υἱὸς ὑπὲρ πατρὸς ἀντιφωνήσῃ, τότε δαπάνημα ποιεῖ, ὅτε καταβάλῃ.

solverit, in rem domini non vertit, licet eum ab actione de peculio liberet.

XII. *Gaius.* Si filius vel servus fundum patri dominove emit, in rem versum est. Et si quidem minore pretio dignus sit, verum pretium computatur: sin pluris sit, id tantum, quod datum est. L. 12. D. XV. 3.

XIII. *Ulpia.* Si in rem alterius ex dominis servus verterit, is solus convenitur. L. 13. D. eod.

XIV. .... Quid enim, si peculium ademit? L. 14. D. eod.

XV. Si filius constituerit quod pater debet, versum est, quum solverit. L. 15. D. eod.

— — — — — — — —

(Nonnulla desunt.)

κʹ.[183]) Scaevol. Ὁ πατὴρ ὑπὲρ θυγατρὸς ὁμολογήσας προῖκα συνεφώνησε τὴν θυγατέρα τρέφειν, καὶ μὴ χορηγοῦντος αὐτοῦ ἐδανείσατο παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐδαπάνησεν ἃ[ν χωρὶς] οὐκ ἠδύνατο τρέφειν ἑαυτὴν καὶ τοὺς πατρῴους δούλους, καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ γάμῳ· ἔχει κατὰ τοῦ πατρὸς ὁ ἀνὴρ τὴν περὶ δαπανημάτων ἀγωγήν.

XX. *Scaevol.* Si pater pro filia dotem promisit et filiam alere pactus est, eoque non praestante a viro mutuam pecuniam accepit et consumsit, sine qua se et servos paternos alere non potuisset, et mortua est in matrimonio, vir adversus patrem de in rem verso actionem habet. L. 20. pr. D. eod.

Ὁ δοῦλος τοῦ ἀπόντος διὰ δημόσιον πρᾶγμα

Servus absentis rei publicae causa servis pupilli §. 1.

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα ὡς ἑαυτὸν ὁ οἰκέτης ἐλευθερῶσαι βουλόμενος τῷ πεκουλιαρίῳ κατέβαλε δανειστῇ· εἰ δ' ὡς εἰκὸς αὐτὸν τὸν δεσπότην ἐλευθερῶσαι βουλόμενος κατέβαλεν αὐτῷ, τότε χώρα τῇ δε ἰν ρέμ βέρσο. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ ιʹ [διγ.] τοῦ παρόντος τί. ὅτι κἂν προκατηρχθῇ μόνον ὑπεξούσιος ἐν τῇ δε πεκουλίο διφενδεύων τον πατέρα, [καὶ] οὕτω τῇ δὲ ἰν ρέμ βέρσο γίνεται χώρα, δῆλον δὲ ὅτι πρὸς τὸ μέτρον τοῦ [πεκουλίου], ὅπερ ἤμελλεν ὁ πατὴρ ἢ ὁ .... ἐναγόμενος καταβαλεῖν δοδ .... νῆσθαι το ποσον καὶ τὴν .... δὲ κληρονομίαν ὁ οἰκέτης .... ἐπὶ τῷ τὸν ἐποφειλόμενον ὑπ' αὐτοῦ πεκουλιάριον χρεώστην .... τευθῆναι .... τοῦ .... δε ἰν ρέμ βέρσο ὅτι δια............. δεσπότου τοῦ .... [ὡς ὁ οὐλ]πιανὸς ἐν τῷ ζʹ διγ. φησίν.

κυρ. .... εʹ νομισμάτων ἦν ἄξι. .... ποιεῖν εἰ ....

στεφ. τοῦτο νόησον .... ὄντα τῷ δεσπότῃ τὸν ἀγρὸν ὡς ἀναγκαῖον ἠγόρασε· εἰ δὲ ἀναγκαῖος ... . τότε εἰς ὁλόκληρον τῇ δε ἰν ρέμ βέρσο .... || || || ||

|| || || || || || || || ||[y])

— — — — — — — — — — — —

ἐπερωτήθη[z]) ὑπερ .... προικ .... ἐδανείσατο παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἔτρεφεν .. κατεχ .... ὁ ἀνὴρ[a]) δε ἰν ρέμ βέρσο.

.... οἰαδὴ καὶ τὰ τοῦ γάμου φέρων βάρη, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ δε σπονσαλίβους τί. γʹ διγ. νςʹ φησιν .... ὥστε τὴν τοῦ γαμουμενου (!) τρέφεσθαι ἀπὸ τοῦ πατρός.

οὐτιλίαν μέντοι. διὰ τοῦτο δὲ οὐτιλίως .... ἡ δαπάνη ἐστιν ...... χτῖ. ἡ γὰρ θυγάτηρ γαμηθεῖσα τὴν τοῦ ἀνδρὸς μᾶλλον μεταδιώκει φαμιλίαν.

τοῦ ἀνων. ...... ὅτι οὐτιλίαν ἔχει .... ἐν τῷ τέλει τοῦ τί.

κυριλλ. οἰκέτης μου ἐδάνεισε δούλῳ .. πουπίλλου ἐφ' ᾧ .... ωμα . ται τὸ πρόσωπον τῶν δούλων ... λλ .... δε ἰν ρέμ βέρσο.

92. *Steph.* [*ad l.* 11]. Hoc sic accipe, si servus creditori peculiari solverit, quo se ipsum liberaret: sin ideo ei solverit, ut dominum liberaret, tunc de in rem verso actioni locus est. Didicisti enim dig. 10 [§. 8] huius tit., si modo lis contestata sit cum filio, qui patrem in actione de peculio defenderet, de in rem verso actioni locum esse, nimirum usque ad quantitatem peculii, quam pater .... conventus soluturus erat............ — — — — — — — ut Ulpianus dig. 7 [§. 4] dicit.

93. *Cyr.* [*l.* 12]. .... V aureis dignus erat .... —

94. *Steph.* [*ad l.* 12]. Hoc accipe .... fundum, qui domini [necessarius non esset], tamquam necessarium emerit: sin autem necessarius .... tunc in solidum de in rem verso actio .... || || || ||

|| || || || || || || || || ||

(Complura desiderantur.)

95. [*Cyr. l.* 20 *pr*]. .. promisit pro [filia] dotem .... mutuam pecuniam accepit a viro et [sese] aluit. Tenetur [pater] de in rem verso.

96. [*Steph. ad l.* 20 *pr. verb: convenit ut ipse*]. .... quippe qui onera matrimonii sustineat, ut Paulus dicit [libro singulari] *de sponsalibus* tit. 3 dig. 56 .... ut .... a patre aleretur.

97. [*Steph. ad l.* 20 *pr. verb: utilem actionem*]. Utilem nimirum. Utilem vero ideo, ... nam filia, postquam nupsit, magis mariti familiam sequitur.

98. *Anon.* [*ad l.* 20 *pr. in fin.*]. .... utilem habet .... in fine tituli.

99. *Cyrill.* [*l.* 20 §. 1]. Servus meus servo pupilli credidit .... ||

181) Cod. sic: μόνος αὐτὸς ἐνάγεται. τί γάρ; ὅτι ἀφεῖλε τὸ πεκούλιον. Sed inter lineas supra τί γάρ adscriptum est: ἤδε λείπουσιν.

182) Expl. fol. 111. 108. Mox cap. 15 huius tit. restitui ex Syn. p. 184, ubi vocatur κεφ. ηʹ.

183) Inc. fol. 207. 204.

y) Expl. fol. 111. 108.

z) Inc. fol. 207. 204.

a) Lege πατήρ.

ἐδάνεισε δούλοις ἀνήβου, ὑπογράφοντος καὶ εἰς ἴδιον πρόσωπον ἐπερωτωμένου τοῦ ἐπιτρόπου· οὐδὲν ἧττον ἁρμόζει κατὰ τοῦ ἀνήβου ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή.

L. 21. D. XV. 3. κα'. [Πατὴρ] προῖκα ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ἑαυτοῦ ὡμολόγησε, καὶ συνεφωνήθη μεταξὺ πάντων ὥστε ἢ τὸν πατέρα ἢ αὐτὴν ἑαυτὴν τρέφειν, καὶ νομίζων ὁ ἀνὴρ χορηγήσοντα τὸν πατέρα ἐδάνεισεν αὐτῇ, ἅτινα λαβοῦσα ἐδαπάνησεν ἀναγκαίως εἰς ἰδίας χρείας καὶ οὓς εἶχε δούλους καὶ εἰς τὰ καταπιστευθέντα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῇ πράγματα, καὶ τοῦ πατρὸς μὴ πληρώσαντος ἐτελεύτησεν· ἐὰν χωρὶς τοῦ δανεισθέντος ἑαυτὴν ἀποθρέψαι καὶ τοὺς πατρῴους δούλους οὐκ ἠδύνατο, ἁρμόζει τῷ ἀνδρὶ κατὰ τοῦ πατρὸς ἡ περὶ τῶν δαπανημάτων ἀγωγή.

credidit, subscribente tutore et ex sua persona promittente: nihilominus adversus pupillum de in rem verso actio competit.

XXI. Pater dotem pro filia sua promisit, et convenit inter omnes, ut aut pater aut ipsa se aleret, et vir, quum patrem ministraturum putaret, pecuniam ei mutuam dedit, eamque illa necessario in usus suos et servos, quos habebat, et res paternas sibi creditas consumsit, et, priusquam pater expleret, mortua est: si sine pecunia illa mutua se et servos paternos alere non potuisset, viro adversus patrem de in rem verso actio competit.

τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστίν.

καὶ[b]) τοῦτο πάλιν τοῦ φάκτου ἐστίν. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τι. ὅτι κἂν πεκουλιαρίως ὁ οἰκέτης ἐδανείσατο, τουτέστι μὴ σκοπῷ τοῦ δαπανῆσαι αὐτὰ εἰς τὴν χρείαν τοῦ δεσπότου, βέρσον δὲ ὅμως ποιήσῃ, χώρα τῇ δὲ ἰν ῥέμ βέρσο γίνεται. μέμνησο πάντως τῆς παραδεδομένης σοι διαστίξεως ἐν τῷ ζ' διγ. τοῦ παρόντος τι.

εἰ γὰρ μὴ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ πρωτοτύπως ὁ ἐπίτροπος δανεισάμενος ὑπέγραψέ τε καὶ ἐπηρωτήθη, τότε οὐκέτι κινεῖται δε ἰν ῥέμ βέρσο.

τουτέστι [εἰ καὶ ἔχει] κα[τὰ] τοῦ ἐπιτρόπου τὴν ἐκ στιπουλάτου, δύναται καὶ δε ἰν ῥέμ βέρσο κατὰ τοῦ πουπίλλου [κινεῖν.]

τοῦ ἀνων. μέμνησο τῶν εἰρημένων βι. [γ'] τι. ε' διγ. . . καὶ ἀνάγν. βι. δ' τοῦ κώδ. τι. β' διατ. ιγ' καὶ τι. κς' διατ. ζ'.

κυριλλ. ο ····· απ ················ προλαβοντ.[c])

στεφ. ················ ρημένον ποιεῖν συμφωνῶν ὁ πατήρ, ὥστε αὐτὸν [τρέφειν τὴν] θυγατέρα, καὶ ἰδικῶς φανερὸν σαλάριον ὥρισε διδόναι, ἢ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ἔχων θυγατέρα τοσαύτην ποσότητα ὥρισεν ἐκείνῃ διδόναι.

τί γάρ; ὅτι ἐπέτρεψεν αὐτῇ ὁ πατὴρ τινα τῶν πραγμάτων αὐτοῦ διοικεῖν.

πρόσεχε ὅτι πρὸς τὴν μίαν καὶ μόνον ζήτησιν ὁ σκαιβόλας ἀπεκρίνατο, οὐ μὴν εἶπε, τί δέοι γενέσθαι περὶ ὧν ἐδαπάνησεν ἡ κόρη περὶ τὴν διοίκησιν τῶν τοῦ πατρὸς πραγμάτων. δῆλον δὲ ὅτι δαπανησάσης αὐτῆς εἰς τὰ τοῦ πατρὸς χώρα γίνεται τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, καὶ ὡς ὁμολογούμενον τοῦτο παρῆκεν ὁ νομικός.

διὰ τοῦτο οὐτιλία, ἐπειδὴ οὐκ εὐχερῶς ἐδίδοτο ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πατρὸς ἐκ τῶν πρὸς τὴν ὑπεξουσίαν συναλλαγμάτων. ὁμέλει καὶ τὴν δε πεκουλίο ἐπὶ τῇ ········[d]) οὐχ ἁπλῶς δίδοται ἀλλὰ ································ ὡς βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κς' διατ. ια'.

100. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: absentis reipublicae causa*]. Hoc facti est.

101. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: quum in rem pupilli daretur*]. Etiam hoc rursus facti est. Didicisti enim dig 3 [§. 1], de in rem verso actioni locum esse, etiamsi servus peculiariter mutuatus sit, hoc est non ad hoc, ut in usus domini converteret, si nihilominus verterit. Memor omnino sis distinctionis, quam tibi dig. 7 huius tit. tradidi.

102. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: quo magis*]. Etenim si non ideo, sed principaliter mutuum accepturus, tutor subscripserit et promiserit, tunc de in rem verso non agitur.

103. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: nihilominus*]. Hoc est, licet adversus tutorem ex stipulatu actionem habeat, tamen et de in rem verso cum pupillo agere potest.

104. *Anon.* [*ad l.* 20 §. 1]. Memineris eorum, quae dicta sunt lib. III tit. 5 dig. . . et lege lib. IV Cod. tit. 2 const. 13 et tit. 26 const. 7.

105. *Cyrill.* [*l.* 21]. [Responsum simile ei, quod in praecedente dig. habetur.]

106. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb: quantum dare filiae suae instituerat*]. ································ pater quum conveniret, ut ipse filiam aleret, et specialiter certum salarium dare instituerat, vel quod ipse maritus, quum filiam haberet, tantam pecuniam ei dare instituerat.

107. [*Steph. ad l.* 21 *verb: res familiares*]. Quid enim, si quasdam res ad se pertinentes administrare pater ei permiserit?

108. [*Steph. ad l.* 21 *verb: Respondit*]. Animadverte, quod Scaevola ad solam quaestionem respondit, non autem dixit, quid fieri oporteat de his, quae puella in administrationem rerum patris impendit. Verumenimvero si quid in res patris impendit, de in rem verso actioni locus est, quod, quia in confessis est, iureconsultus praetermisit.

109. *Anon.* [*ad l.* 21 *verb: utilem actionem*]. Ideo utilem, quia non facile actio adversus patrem datur ex contractibus cum filia initis: praesertim etiam quum de peculio actio in ·········· non simpliciter data sit, sed ···································· ut lib. IV Cod. tit. 26 const. 11.

---

b) Cod. κἄν.
c) Lege ὅμοια ἀπόκρισις τῇ ἐν τῷ προλαβόντι διγ.
d) An δούλῃ;

ΤΙΤΛΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

Περὶ ὧν κατὰ κέλευσιν τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς συναλλάσσει τὶς πρὸς τοὺς ὑπεξουσίους.

[Βι. ιε' τῶν διγ.] τι. δ'. Τι. κς' τοῦ δ' βι. τοῦ κώδ.

α'. Ulp. Εἴτε ἐπὶ μαρτύρων ἐπιτρέψει μοί τις συναλλάξαι τῷ δούλῳ αὐτοῦ, εἴτε δι' ἐπιστολῆς, εἴτε ψιλοῖς ῥήμασιν, εἴτε δι' ἀγγέλου, εἴτε ἐφ' ἑνὶ πράγματι, εἴτε γενικῶς, εἴτε οὕτως· ὅπερ θέλεις συνάλλαξον τῷδε τῷ δούλῳ μου, εἰς ὁλόκληρον ὡς αὐτὸς συναλλάξας ἐνέχεται, εἰ μὴ νόμος ἰδικῶς τι κωλύει.

Ἔξεστι δὲ αὐτῷ πρὶν ἢ συναλλάξω τὴν ἰδίαν ἀνακαλεῖσθαι κέλευσιν καὶ δῆλόν μοι ποιεῖν. οὕτως γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ ἐντολῆς. εἰ δὲ καὶ ἐντέλληται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, ἢ ὑπογράψει ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ δούλου, ἐνέχεται ὁ δεσπότης τῇ κατ' αὐτοῦ ἀγωγῇ ὡς ἐπιτρέψας, οὐ μὴν ἐὰν ἐγγυήσηται τὸν

κυρίλλ. κελεύει ἢ .... ἔτε διὰ μαρτύρων ἢ δι' ἐπιστολῆς .... ἐπὶ πάντων συναλλαγμάτων, ὅσα μὴ νόμος κωλύει. δύναται ἀνακαλεῖσθαι τὴν κέλευσιν .... [τὸ] ἐντείλασθαι ἢ ὑπογράψαι κέλευσ[ίς ἐστι] ....

τοῦ ἀνων. τεστατίων ἐστὶν ἡ διὰ μαρτύρων .... καὶ ἐπεὶ .... δια τοῦτο καὶ .. σιν ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης .... ὡς ἐν τῷ ζ' .... μεμ .. ας ἐπειδὴ ...... ὥσπερ γίνεσθαι πρ .... συνάλλαγμα.

εἰ μὴ .... ων ἰδικῶς ἐκώλυσε τόδε τὸ συνάλλαγμα γενέσθαι πρὸς τὸν οἰκέτην ἢ πρὸς τὸν υἱὸν .... ἰδικῶς ἐκώλυσε τὸ συνάλλαγμα, εἰπέ, ὅτι ὁ νόμος ἐπὶ τῶν οἰκετῶν κωλύει γάμον, ἐπὶ [δὲ ὑπεξουσίων τὸ δάνειον.] φησὶ καὶ ἐν τῷ δ' βι. τοῦ κώδ. τι. κς' ἡ τελευταία τοῦ τι. διατ. ὅτι ὁ δεσπότης κελεύσας τινὶ δανεῖσαι χρυσίον τῷ ἰδίῳ διοικητῇ ἢ τῷ οἰκέτῃ οὐ καλῶς τῇ κουοδιούσσο κατέχεται, εἰ μὴ καὶ τὴν ποσότητα ἐξεφώνησεν.

ἀνων. εἰπών, εἰ μὴ νόμος ἰδικῶς τι κωλύει, δοκεῖ λέγειν περὶ τῶν εἰρημένων ἐν τῇ ιγ' διατ. τοῦ κς' τι. τοῦ δ' βι. τοῦ κώδ.

ση. ἐντεῦθεν ὅτι οὐχ ἡ μεταμέλεια μόνη τὸ μανδάτον ἀνακαλεῖται, κἂν ῥε ιντέγρα μεταμεληθῇ ὁ ἐντειλάμενος, ἀλλὰ χρὴ ἰδικῶς τοῦτο αὐτὸ φανερὸν τῷ ἐνταλθέντι γενέσθαι.

ση. ὅτι καὶ ὁ ἐντειλάμενος δεσπότης κελεύειν δοκεῖ καὶ τῇ κουοδιούσσο κατέχεται. μὴ νομίζε e) ταὐτὸν εἶναι περὶ ἀποτέλεσμα κέλευσιν καὶ μανδάτον. ἔνθα μὲν γὰρ ἐκέλευσεν ὁ δεσπότης, δύναται ὁ κελευσθεὶς μὴ πληρῶσαι τὸ κελευσθέν· ἔνθα ψυχῇ ἐντελλομένου ἐπέτρεψε, οὐ δύναται παραιτεῖσθαι τὸ φακτον ὁ τὸ μανδάτον ἅπαξ δεξάμενος, εἰ μὴ κατὰ τὴν καθόλου τοῦ μανδάτου [φύσιν.]

[τοῦ ἀνων.] ἰντέγρα γὰρ ῥὲ ἀνακαλεῖται τὸ μανδάτον, ὡς βι. ιζ' τι. α' διγ. ιβ' ιε' κς' f) καὶ βι. δ' τοῦ κώδ. τι. λε' διατ. γ' καὶ ἰνστιτ. γ' τι. κς'.

τοῦτο νόησον ἐπὶ μόνης τῆς κουοδιούσσο. ὁ γὰρ ὑπογράφων ὡς μάρτυς ἢ ἐπισφραγίζων συμβόλαιον οὐ κατέχεται, ὡς κεῖται μὲν πανταχοῦ, μάλιστα δὲ ἐν τῷ η' βι. τοῦ κώδ. τι. μ' διατ. ς'.

τί γάρ; ὅτι τοῦ οἰκέτου δανεισαμένου ι' νομίσματα ὁ δεσπότης ἐνηγγυήσατο αὐτῷ ρ' μοδίους σίτου διδόναι. ἄχρηστός ἐστιν ἡ ἐγγύη, ἐπειδὴ ἐπὶ ἑτέρου πράγματος καὶ οὐκ ἐπὶ τοῦ δανεισθέντος ἐνηγγυήσατο αὐτήν, καὶ ἄχρηστός ἐστιν ἡ τοιαύτη ἐγγύη, ὡς ὁ ἰαβολῆνος ἐν τῷ μς' τῶν διγ. βι. τι. α' διγ. μβ' g) φησί. τοῦτο ἐνταῦθα ση. ὅτι ἀποτυχία ἐγγύης οὐκ εἰσάγει τὴν κουοδιούσσο.

TITULUS VIII.

De his, quae quis iussu domini vel patris contrahit cum his, qui in potestate sunt.

Lib. XV Dig. tit. 4. Tit. 26. lib. IV Cod.

1. *Ulp.* Sive quis testato me cum servo suo contrahere iusserit, sive per epistolam, sive nudis verbis, sive per nuntium, sive uno in negotio, sive generaliter, sive his verbis: Quod voles, cum illo servo meo contrahe, quasi ipse contraxerit tenetur, nisi lex specialiter aliquid prohibet. *L. 1. §. 1. D. XV. 4.*

Licet autem ei, priusquam contraxero, iussum suum revocare meque de hoc certiorem reddere. Sic enim et in mandato est. Sed et si mandaverit pater dominusve, vel servi chirographo subscripserit, dominus quod iussu actione tenetur: non tamen, si pro servo fideiusserit. Item si ratum habuerit, quod §. 2—6.

1. *Cyrill.* [*l.* 1 §. 1 — 5 D. XV, 4]. Iubet .... si testato vel per epistolam. .... ad omnes contractus, quos lex non prohibet. Iussum revocare potest .... Si mandaverit vel subscripserit, iussus est. ....

2. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1]. Testatio est, quae per testes fit || || ||

3. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *in fine*]. Nisi .... specialiter prohibuit hunc contractum cum servo vel filio iniri .... specialiter prohibuit contractum, dic, lege in servis matrimonium, in filiisfamilias mutuum prohibitum esse. Dicit etiam lib. IV Cod. tit. 26 const. ultima, dominum, si quem administratori suo vel servo credere iusserit, quod iussu non teneri, nisi etiam quantitatem expresserit.

4. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1 *in fine*]. Dum dicit, *nisi lex aliquid prohibet*, videtur indicare ea, quae traduntur const. 13 tit. 26 lib IV Cod.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 2]. Nota hinc, poenitentia sola mandatum non revocari, etiamsi re integra mandantem poenituerit, sed oportere mandatarium de hoc specialiter certiorem fieri.

6. [*Steph. ad l.* 1 §. 3]. Nota dominum, etiam si mandaverit, iubere videri et quod iussu teneri. Ne credas quoad effectum idem esse iussionem et mandatum. Nam quum iussit dominus, potest is qui iussus est iussum non implere: sin animo mandantis iniunxit, qui mandatum semel suscepit, factum recusare non potest, nisi ex generali mandati natura.

7. *Anon.* [*ad l.* 1 § 2]. Nam integra re mandatum revocatur, ut lib. XVII tit. 1 dig. 12 [§. 16], 15, [22 §. 11] et lib. IV Cod. tit. 35 const. 3 et Inst. lib. III tit. 26 [§. 9].

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Hoc de sola quod iussu actione accipe. Qui enim tamquam testis subscribit vel instrumentum subsignat, non tenetur, ut passim dictum est, maxime vero lib. VIII Cod. tit. 40 const. 6.

9. [*Steph. ad l.* 1 §. 5 *verb: etsi inutiliter*]. Quid enim, si, quum servus X aureos mutuos acciperet, dominus C modios frumenti ei dare fideiusserit? Fideiussio inutilis est, quoniam in aliam rem, non id quod creditum est, fideiussit, et huiusmodi fideiussio inutilis est, ut Iavolenus lib. XLVI Dig. tit. 1 dig. 42 dicit. Hoc autem nota, si fideiussio deficiat, non induci actionem quod iussu.

e) Vide schol. b. II, 370 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 256.
f) Lege: κβ'.
g) Cod. μς'.

δοῦλον. [184]) *[καὶ ἐὰν] δεκτὸν ἡγήσηται τὸ πραχθὲν παρὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου, χώρα τῇ κατὰ τοῦ δεσπότου ἀγωγῇ ὡς ἐπιτρέψαντος.*

L. 1. §. 7. 8. D. XV. 4. *Ὁ ἄνηβος κελεύων χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου οὐκ ἐνέχεται. καὶ ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων καὶ ὁ καλῇ πίστει νομεὺς κελεύοντες ἐνέχονται.*

§. 9. *Καὶ ὁ κουράτωρ τοῦ νέου ἢ τοῦ μαινομένου ἢ τοῦ ἀσώτου [ἐὰν κελεύ]σῃ, ἐνέχεται ὁ τοῦ δούλου δεσπότης. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς φροντιστοῦ· εἰ γὰρ μὴ ἀληθ[ὴς ἦν, οὐκ] ἐνέχεται.*

L. 2. pr. D. eod. [β'.] Paulo. *Ἐὰν κελεύσει τοῦ ἐπιτρόπου ἐπὶ συμφέροντι τῷ ἀνήβῳ δανείσῃ δούλῳ αὐτοῦ, ἐνέχεται ὁ ἄνηβος.*

§. 1. *Χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ δούλης καὶ θυγατρὸς δανειζομένης κελεύσει τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου.*

§. 2. *Ἐὰν κελεύσει μου συναλλάξεις ἀλλοτρίῳ δούλῳ, [οὔτε εἰ μετὰ] ταῦτα κτήσομαι αὐτόν, ἐνέχομαι ὡς κελεύσας.*

L. 3. D. eod. γ'. Ulpi. *Ἐνέχεται ὁ δεσπότης ἐπιτρέπων ἐπὶ*

a filio vel servo gestum est, locus est quod iussu actioni contra dominum.

Pupillus sine auctoritate tutoris iubens non tenetur. Etiam usufructuarius et bonae fidei possessor, si iusserint, tenentur.

Item si curator minoris vel furiosi vel prodigi iusserit, dominus servi tenetur. Idem de vero procuratore dicendum est: nam si non verus erat, non tenetur.

II. *Paulus.* Si iussu tutoris in utilitatem pupilli servo eius [quis] crediderit, pupillus tenetur.

Locum [haec actio] habet et in ancilla et filia, quae iussu patris vel domini mutuam pecuniam sumsit.

Si iussu meo cum servo alieno contraxeris, nec si postea eum acquisiero, actione quod iussu teneor.

III. *Ulpi.* Tenetur dominus, qui sub certis usu-

τοῦ ἄνω. *εἰ δὲ τὸν ὑπεξούσιόν μου υἱὸν ἰνστίτορά μου ὄντα δανειζόμενον ἐγγυήσομαι, ὑπόκειμαι καὶ τῇ ἰνστιτουτορίᾳ, ὡς βι. ιδ' τι. γ' διγ. ιθ'.*

τὸ μὲν γὰρ κελεύειν δεσπότου ἐστὶν ἢ πατρος, τὸ δ' ἐγγυήσασθαι ἐξωτικοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ἡ τοῦ οἰκέτου δέσποινα κελεύουσα μὲν ἑτέρῳ συναλλάξαι τῷ οἰκέτῃ κατέχεται τῇ κουοδιούσσου καὶ ο[ὐ] κέχρηται τῇ [τοῦ] βελλιανείου παραγραφῇ· ἐγγυωμένη δὲ τον οἰκέτην ἰντερκεδεύ[ειν δοκ]εῖ καὶ ἀντιτίθησι τὴν του δόγματος παραγραφήν, πλὴν εἰ μὴ ὁ οἰκέτης εἰς χρείας αὐτῆς ἐδανείσα[το], ὡς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α' διγ. κε' φησίν. [h])

κυρίλλ. ...... *ρατοναβετ* ....

ση. ὅτι καὶ ἡ ρατοναβιτίων χώραν τῇ κουοδιούσου ποιεῖ μαι .... *καὶ αὐτη* ....

κυρίλλ. ἄνηβος ἄνευ ἐπιτρόπου οὐ καλῶς κελεύει. οὐσουφρουκτουάριος καὶ βόνα φίδε νομεὺς κατέχονται κυοδιούσου.

τοῦ αὐτοῦ. *[εἰ] κουράτωρ ἢ προκουράτωρ κελεύσει, κατέχεται ὁ πρωτότυπος· εἰ δὲ πλαστὸς ᾖ* [i]) *ὁ προκουράτωρ, αὐτὸς κατέχεται. εἰ δὲ ἐπίτροπος κελεύσει εἰς ὠφέλειαν τοῦ ἀνήβου, ἐνάγεται ὁ ἄνηβος. καὶ ἐπὶ δούλης καὶ ὑπεξουσίας χώρα τῇ κυοδιούσου.*

στεφα. ἰδοὺ ἐνταῦθα ση. ὅτι τοῦ ἐπιτρόπου κελεύσαντος τότε ὁ πούπιλλος τῇ κυοδιούσου κατέχεται .... — *γέγονε* .... *δεν δε μισθων* .. *το* .. *π* ..... *τι. τῆς α' τῶν ἰνστιτ.* .... *τ* . *σαυτ* .. *ικαστα* .... *δύναται χείρ* .... *ἑαυτοῦ ποιεῖν αὐτὰ* .... *διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ἀδιαστίκτως εἶπον, τὸν πούπιλλον τῇ κουοδιούσου κατέχεσθαι* CUM TUTORIS AUCTORITATE *κελεύσαντα. ἑτέρῳ λόγῳ ὅτι ἐν ᾧ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου βλάβ.* .. *δύναται ἀποκαθίστασθαι* .... *διὰ τῆς του* ..... *παθεῖν τὸ ἱκανόν. ση. ὅτι* .... *καὶ* .... — — — — — .... *τοῦ δ' βι. τοῦ κώδ.*

κυρίλλ. εἰ ἀλλοτρίῳ δούλῳ κελεύσω σοι συναλλάξαι, οὐδ' ἂν ἐπικτήσωμαι αὐτόν, κατέχομαι.

— — — — — — — — — — — — — *ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος διγ.*

.... *ινκλουσ* .. *σθ* . *δ* .... *οὐ ποιεῖ.*

ἡρώτ. .... *μείζοσι τοῖς ἡμιεκατοστιαίοις* .... *πως οἷόν τε ἦν κατέχεσθαι, ὅτι ὁ ὑπὲρ τὴν ἡμιεκατοστὴν κεκώλυται τόκος; στεφ.* .... *κεκώλυται ὁ ὑπὲρ τὴν ἡμιεκατοστὴν τόκος. οἱ μὲν γὰρ ἰλλούστριοι καὶ οἱ τούτοις* .... *το ινιτα μόνον ἑκατοστῆς δύνανται ἐπερωτᾶν, οἱ δὲ ἐργαστηρίων ἢ ἄλλης ἐμπορίας προεστῶτες* ....

10. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 5]. Si vero pro filio meo, qui institor meus esset, mutuam pecuniam accipiente fideiussero, etiam institoria teneor, ut lib. XIV tit. 3 dig. 19 [§. 2].

11. [*Steph. ad l.* 1 §. 5]. Iubere domini est vel patris, fideiubere extranei. Ideo etiam domina servi, si servum iusserit cum alio contrahere, quod iussu tenetur et SC. Velleiani exceptione non utitur: si vero pro servo fideiubeat, intercedere videtur et SC. exceptionem opponit, nisi servus ad usus eius pecuniam acceperit, ut lib. sequenti tit. 1 dig. 25 dicit.

12. *Cyrill.* [*l* 1 §. 6]. ...... ratihabit ....

13. [*Steph. ad l.* 1 §. 6]. Nota etiam ratihabitionem quod iussu actioni locum facere ....

14. *Cyrill.* [*l.* 1 §. 7. 8]. Pupillus sine tutore non recte iubet. Usufructuarius et bona fide possessor quod iussu tenentur.

15. *Eiusdem.* [*l.* 1 §. 9 *l.* 2 *pr.* §. 1]. Si curator vel procurator iusserit, principalis tenetur: si vero falsus procurator sit, ipse tenetur. Si autem tutor iusserit in utilitatem pupilli, pupillus convenitur. Etiam in ancilla et filiafamilias quod iussu locum habet.

16. *Stepha.* [*ad l.* 2 *pr.*]. Ecce hic nota, si tutor iusserit, pupillum tunc teneri .... — — — — — — Ideo in superiori dig. indistincte dixi, pupillum, qui cum tutoris auctoritate iubeat, quod iussu teneri. .... — — — — — — — — — — .... lib. IV Cod.

17. *Cyrill.* [*l.* 2 §. 2]. Si te iussero cum alieno servo contrahere, nec si eum redemero, teneor.

18. — — — — — — — — — — — — — in fine huius dig. 19. [] .... non facit.

19. *Quaesiv.* [*ad l.* 3]. Quomodo .... in maiores usuras quam dimidiam centesimae teneri potest, quum usurae ultra dimidiam centesimae prohibitae sint? *Steph.* .... usurae ultra dimidiam centesimae prohibitae sunt. Illustres enim et qui iis .... tertiam tantum partem centesimae stipulari

184) Expl. fol. 207. 204. Inc. fol. 199. 196.

h) Expl. fol. 207. 204. Inc. fol. 199. 196.

i) Cod. *εἰ*.

τοιοῖσδε τόκοις συναλλάξαι τῷ δούλῳ· τὸ δὲ μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῦ παρὰ τοῦ δούλου μοι ὑποτεθὲν οὐχ ὑπόκειται.

δ'. Ulpi. Καὶ ὁ διοικῶν τὰ τῆς πόλεως ὡς ἐπιτρέπων [συναλ]λάξαι τῷ δούλῳ τῆς πόλεως ἐνέχεται.

ε'. Paulos. Ἐὰν πατὴρ ἢ δεσπότης μέλλων δανείζεσθαι κελεύσῃ ἀπαριθμηθῆναι τῷ υἱῷ ἢ τῷ δούλῳ, οὐχ ὡς ἐπιτρέψας πραγματεύσασθαι, ἀλλὰ τῷ δανειακῷ ἐνάγεται.

Ἐὰν δύο κοινὸν δοῦλον ἐχόντων εἷς τῶν δεσποτῶν κελεύσῃ συναλλάξαι τῷ δούλῳ, μόνος ἐνάγεται· εἰ δὲ οἱ δύο κελεύσουσι, ἕκαστος εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται· ἐοίκασι γὰρ δυσὶν ἐντειλαμένοις.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ιη' ΒΙΒΛΙΟΥ.[185])

ris cum servo contrahi iussit: res autem a servo contra eius voluntatem mihi obligata non tenetur.

IV. *Ulpi.* Etiam civitatis administrator, si servum contrahere iussit, tenetur. *L. 4. D. XV. 4.*

V. *Paulus.* Si pater vel dominus pecuniam mutuam accepturus iusserit servo vel filio numerari: non quasi iusserit negotiari, sed condictione ex mutuo convenitur. *L. 5. pr. D. eod.*

Si ex duobus, qui servum communem habent, unus servum contrahere iusserit, solus convenitur: sed si uterque iusserit, uterque in solidum convenitur: nam similes sunt duobus mandantibus. *§. 1.*

FINIS LIBRI XVIII.

.... οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἄνθρωποι τὴν ἡμιεκατοστὴν κελεύονται ἐπερωτᾶν .... ἐργαστηρίου ἢ ἄλλης ἐμπορίας προεστῶτα καὶ .. τ. — — — — — — .... αὐτῷ απο .... βι. δ' τι. ε' διγ. ζ' θε. β'.

κυρίλλ. εἰ σύνδικος πόλεως κελεύσει, αὐτὸς κατέχεται.

τυχὸν ὁ τῆς πόλεως ...... αλλ .. πραγ .... ται .... κατέχεται κονοδιοίτου .... τὸ απο .. ει . σθαι αὐτὸν ....

στεφ. .... — — — — παρέχει .... κατέστησε .... ἔνθα δὲ μὴ ἀνάγκῃ τοῦ ὀφφικίου γέγονεν ἔνοχος, τυχὸν γὰρ ἐνοβατεύσειν εἰς ἑαυτὸν πολιτικὴν ἐνοχήν, τότε καὶ μεω .. απελθει .... κατέχεται κα .... [ὡς] ἐστὶ μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παππιανὸς ἐν τῷ ν' τῶν διγ. βι. τι. [η'] διγ. γ' φησίν.

κυρ. ὁ αὐτὸς δανεισάμενος καὶ κελεύσας υἱῷ ἢ δούλῳ αὐτοῦ ἀπαριθμηθῆναι πρωτοτύπως κατέχεται.

.... οὔτε γὰρ ει . πιδαν εἰς τὴν οικε ... ἢ επει .. γα .... το ..... συνάλλαγμα, τῷ δανειακῷ κονδικτικίῳ καὶ οὐ τῇ κονοδιοίσου [ἐνάγεται] ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης .... παντελῶς ὁ τὸ χρυσίον ἀπαριθμήσας[k]), εἰ καὶ μὴ κληρονόμος αὐτοῦ γένηται τοῦ κελεύσαντος, ὡς ἔγνως βι. δ' [τοῦ κώδ.] τι. κς' διατ. δ'.

κυρίλλ. εἰ [εἷς τῶν] δεσποτῶν κελεύσει, μόνος ἐνάγεται· εἰ δὲ οἱ δύο, [ἑκά]τερος εἰς τέλειον· ἐοίκασι γὰρ [τοῖς] δύο ἐντ[ειλαμένοις.]

.... δύο τινῶν ἐνταλθεὶς δύναται καθ' ο ... οτλ .... ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων συναλλαγμάτων .... ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μς' τῶν διγ. βι. τι. .. διγ. .. φησίν.

τοῦ ἀνων. .... ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται .... πρω . δικα ...[l])

possunt: qui vero ergasteriis vel alii negotiationi praesunt .... caeteri autem omnes homines dimidiam centesimae stipulari iubentur ‖ — — — — — — — — ....

20. *Cyrill.* [*l.* 4]. Si syndicus civitatis iusserit, ipse tenetur.

21. [*Steph. ad l.* 4]. Forte civitatis .... — — — —

22. *Steph.* [*ad l.* 4]. .... — — — — — — Ubi vero non necessitate officii obligatus est, forte enim novando obligationem publicam in se suscepit, tunc .... — tenetur .... ut discere est ex his, quae Papinianus dicit lib. L Dig. tit. 8 dig. 3 [§. 2].

23. *Cyr.* [*l.* 5 *pr.*]. Qui ipse pecuniam mutuam accepturus est, eamque filio vel servo suo numerari iubet, principaliter tenetur.

24. [*Steph. ad l.* 5 *pr.*]. ...., contractus, certi condictione, non autem quod iussu, pater vel dominus convenitur, [nec] omnino [convenitur is], cui pecunia numerata est, nisi heres eius, qui iussit, extiterit, ut didicisti lib. IV Cod. tit. 26 const. 4.

25. *Cyr.* [*l.* 5 §. 1]. Si unus ex dominis iusserit, solus convenitur: si ambo, uterque in solidum: similes enim sunt duobus mandantibus.

26. [*Steph. ad l.* 5 §. 1]. .... qui a duobus mandatum accepit, [alterutrum in solidum convenire] potest .... sed etiam in reliquis omnibus contractibus .... sicut Ulpianus lib. XLVI Dig. tit.., dig... dicit.

27. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 1]. .... pater dominusve in solidum convenitur ....

185) Expl. fol. 190. 196.

k) Legendum crediderim: καὶ οὐκ ἐνάγεται παντελῶς ᾧ τὸ χρυσίον ἀπηριθμήθη, εἰ μὴ κλ.

l) Expl. fol. 190. 196.

BASILICORUM
LIBER XIX
RESTITUTUS.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ συναλλάγματος πράσεως καὶ ἀγορασίας, καὶ περὶ συμφώνων τοῦ τε πράτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ συντεθέντων, καὶ ποῖα πράγματα οὐ δύνανται πιπράσκεσθαι, καὶ περὶ εὐνούχων καὶ πατέρων τους υἱοὺς ἐκποιουμένων.[1])

L. 1. pr. § 1. D. XVIII. 1. Ποτὲ[2]) καταλλαγὴ ἦν πραγμάτων ἀντιδιδομένων, ὕστερον δὲ γέγονεν ἡ πρᾶσις ἀργυρίων ἐπινεμηθέντων[3]). χωρὶς γὰρ ἀργυρίων οὐ συνίσταται ἡ πρᾶσις.

§. 2. Ἡ[4]) ἀγορασία τοῦ ἐθνικοῦ νομίμου ἐστί· διὸ καὶ συναινέσει συνίσταται καὶ μεταξὺ ἀπόντων καὶ διὰ μέσου καὶ διὰ γραμμάτων.

L. 2. pr. D. eod. Μεταξὺ[5]) πατρὸς καὶ υἱοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ[6]), οὐ συνίσταται πρᾶσις.

§. 1. Ἄνευ[7]) τιμήματος οὐκ ἔστι πρᾶσις.

L. 4. 5. D. eod. Τοῦ[8]) ἐλευθέρου καὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ μνημείου συνίσταται πρᾶσις, ἐὰν ἀγνοῇ ὁ ἀγοραστής. δυσχερῶς γὰρ ὁ ἐλεύθερος ἀπὸ τοῦ δούλου διακρίνεται.

L. 6. §. 2. D. eod. Τὸ[9]) ἐξ ἀρχῆς σύμφωνον διὰ μεταγενεστέρου δύναται ἀμείβεσθαι· ὥσπερ καὶ ὑπαναχωρεῖν τέλος ἔξεστιν, εἰ μὴ ἐπληρώθη, ἅπερ ἕκαστον μέρος ὀφείλει ποιεῖν. [δύναται[10]), φησίν, ὑπαναχωρεῖν τοῦ συναλλάγματος πάκτῳ μεταγενεστέρῳ, ἡνίκα μηδέτερον τῶν

TITULUS I.

De contractu emtionis et venditionis, et de pactis inter venditorem et emtorem compositis, et quaenam res vendi non possint, et de eunuchis, et de patribus, qui filios distrahunt.

I. Olim erat permutatio rebus invicem datis. Postea vero sequuta est venditio nummis excogitatis: nam sine nummis venditio non contrahitur.

Emtio iuris gentium est: ideo et consensu contrahitur et inter absentes et per mediam personam et per epistolam.

II. Inter patrem et filium, praeterquam in peculio castrensi, venditio non contrahitur.

Sine pretio venditio nulla est.

IV. V. Liberi hominis et loci sacri et religiosi venditio consistit, si emtor ignoret. Difficile enim liber homo a servo dignoscitur.

VI. Pactum initio interpositum mutari per posterius potest: sicut et abire prorsus licet, nisi fuerint impleta, quae utraque pars facere debet. [Potest, ait, a contractu quis recedere pacto posteriore, quum neutra pars sua praestitit: emtor, solvendo pretium:

---

1) Rubr. ex Ind. Coisl. dedit *Heimbach*. Sed vix genuina est.

2) Syn. p. 188. Attal. tit. 12.

3) *Fabr.* coniicit: *ἐπινοηθ.* Recte.

4) Syn. p. 188, ubi sic est: *Καὶ ὅτι ἡ ἀγ.*

5) Syn. p. 188. *Πεῖρα* tit. 1.

6) *Πεῖρα*: *πράγματι.* In Syn. additur scholium: *Ὁ γὰρ ὑπεξούσιος ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ τάξιν ἔχει αὐτεξουσίου.* (Nam filiusfamilias in castrensi peculio vicem patrisfamilias obtinet.)

7) Syn. p. 188, ubi sic est: *καὶ ὅτι ἄνευ.* Ibidem scholium additur hoc: *Χωρὶς τιμήματος οὐδεμία συνίσταται πρᾶσις. ἡ δὲ τιμήματος ἀπαρίθμησις οὐ συνίστησιν τὴν πρᾶσιν, ἀλλὰ τὸ περὶ τούτου σύμφωνον. ταῦτα δὲ λέγομεν ἐπὶ τῆς ἀγράφου πράσεως. ἐπὶ γὰρ τῆς ἐγγράφου οὐχ ἑτέρως τὸ τέλος προσγίνεσθαι λέγομεν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ, εἰ μὴ καὶ τὰ συμβόλαια τῆς πράσεως συγγραφῇ ἢ οἰκείᾳ χειρὶ τοῦ πιπράσκοντος, ἢ ὑπὸ ἑτέρου μὲν γραφῇ, ὑπογράψῃ δὲ ὁ πιπράσκων· εἰ δὲ διὰ ταβελλίωνος γένηται, εἰ μὴ καὶ κομπλετίονες παρακολουθήσουσι, ἡγησαμένης τῆς ὑπογραφῆς, καὶ ἀπολυθῇ τὰ συμβόλαια τοῖς μέρεσιν. ἐν ὅσῳ γὰρ ἐλλείπει τι τούτων, καὶ μεταμελείας χώρα γενήσεται, καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς καὶ ὁ πράτης ἀζημίως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος· οὕτω μέντοιγε, εἰ μὴ ἄρα ἤδη ἔτυχέ τι λόγῳ ἀῤῥαβῶνος δοθέν. τούτου γὰρ γενομένου, εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἡ πρᾶσις γένηται, ὁ ἀναχωρῶν τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὲν ἀγοραστὴς εἴη, ἀπόλλυσι τὸν ἀῤῥαβῶνα· εἰ δὲ πράτης, τὸ διπλοῦν παρέχειν ἀναγκάζεται, εἰ καὶ μηδὲν ἐν τῷ δίδοσθαι ἀῤῥαβῶνας συνεφωνήθη. τίμημα μέντοι πάντως ὁρίζεσθαι χρὴ ἐπὶ τῆς πράσεως. οὐδεμία γὰρ ἔσται πρᾶσις, τιμήματος μὴ ὑποκειμένου. ἀλλὰ καὶ πάρτον εἶναι δεῖ τὸ τίμημα.* (Sine pretio nulla venditio contrahitur. Pretii vero numeratio venditionem non perficit, sed conventio de eo. Dicimus autem haec de venditione, quae fit sine scriptura. Nam in ea, quae scriptura conficitur, non aliter perfici emtionem et venditionem dicimus, nisi et venditionis instrumenta conscripta fuerint vel propria venditoris manu, vel ab alio quidem scripta, subscripta vero a venditore: quodsi per tabellionem scribantur, nisi et completiones subsequutae fuerint, praemissa subscriptione, et instrumenta partibus absoluta fuerint. Donec enim aliquid deest ex his, et poenitentiae locus erit, et emtor et venditor possunt a contractu impune recedere: ita tamen, nisi iam arrhae nomine aliquid datum fuerit. Nam si hoc factum sit, sive in scriptis sive sine scriptis facta fuerit venditio, recedens a contractu, si quidem emtor sit, arrhas omittit: sin autem venditor, duplum praestare cogitur, quamvis nihil in danda arrha convenerit. Pretium tamen omnimodo in venditione definiri oportet. Nam nisi pretium subsit, nulla erit venditio. Sed et certum esse pretium debet.)

8) *Πεῖρα* tit. 38.

9) Syn. p. 188.

10) Seqq. scholium sapiunt.

μερῶν ἐποίησε τὰ ἑαυτοῦ· ὁ μὲν ἀγοράσας διδοὺς τὸ τίμημα· ὁ δὲ πιπράσκων, μὴ τραδιτεύσας τὸ πρᾶγμα, ἡ λεγομένη ῥὲ νόνδουμ σικοῦτα.]

Ἐὰν[11]) *δοῦλος πραθῇ ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν τοὺς λογισμοὺς ἀποδῷ δοκιμασίᾳ τοῦ πράτου, αἱρετική ἐστιν ἡ πρᾶσις. ἡ δὲ αἱρετικὴ τότε πληροῦται, ὅτε ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις. τὴν δὲ δοκιμασίαν οὐκ αὐτοῦ τοῦ πράτου, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δεχόμεθα· καὶ εἴτε δυνάμενος τοὺς λογισμοὺς λαβεῖν οὐκ ἔλαβεν εἴτε λαβὼν πλάττεται μὴ λαβεῖν, ἐνάγεται τῇ ἐκδικούσῃ ἀγωγῇ τὰ ἀφαιρεθέντα πράγματα. εἰ γὰρ τὴν δοκιμασίαν αὐτοῦ ἀποδέξομεν, ἄκυρος ἡ πρᾶσις εὑρεθήσεται, ὡς ἔνθα πωλῶν ἢ ἐπερωτώμενος εἴπῃ· ἐὰν θέλω.*

Οἱ[12]) *πωλοῦντες καὶ οἱ ἀγοράζοντες ἐὰν διχονοῶσι*[13]) *περὶ τὸ τίμημα ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ὕλην, οὐκ ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις· τυχὸν γὰρ ἐγὼ πέτρον ἐνόμιζον πωλεῖν, καὶ σὺ παῦλον ἀγοράζειν· ἢ χαλκὸς ἀντὶ χρυσοῦ ἐπωλεῖτο.*[14])

Ἡ δὲ περὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ πιπρασκομένου πλάνη οὐ βλάπτει τὸ συνάλλαγμα[15]).

Εἰ[16]) *δὲ ὄξος ἀπὸ οἴνου, οὐ μὴν σκευαστόν, ἀντὶ οἴνου πραθῇ, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις.*

Καὶ[17]) *ἐὰν ἧττον δόκιμός ἐστιν ὁ πραθεὶς χρυσός, παρ' ὃ ὁ ἀγοραστὴς ἤλπιζεν, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις.*

Τῆς[18]) *γὰρ πλάνης περὶ τὸ σῶμα γενομένης ἀσύστατος ἡ πρᾶσις. συναινεῖ δὲ περὶ τὸ σῶμα καὶ τυφλὸς καὶ ὁ μὴ ἀκριβῶς τὰς ὕλας εἰδώς.*

Ἐπὶ[19]) *δὲ τῶν τοιούτων τὸ πρόσωπον σκοπεῖται τῶν συναλλασσόντων, καὶ οὐχ οἷς ἡ ἀγωγὴ προσπορίζεται. εἰ γὰρ ἐμοῦ παρόντος ὁ υἱός μου ἀγοράσῃ ὀνόματι αὐτοῦ, οὐχ ἡ ἐμὴ ὑπόνοια ἀλλ' ἡ αὐτοῦ σκοπεῖται.*

Εἰ[20]) *δὲ τῷ δούλῳ μου ἢ τῷ διοικοῦντι τὰ πράγματά μου πωλήσεις δοῦλον φυγάδα ἀγνοοῦντι, ἐμοῦ γινώσκοντος, οὐκ ἐνέχῃ τῷ νόμῳ.*

Καὶ[21]) *εἰδὼς καὶ ἀγνοῶν ἀνισχύρως ἀγοράζω τὸ ἐμόν· εἰ δὲ ἠγνόησα, καὶ τὸ τίμημα ἀπαιτῶ. εἰ μέντοι μόνην χρῆσιν εἶχον ἐν τῷ πραθέντι μοι, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις.*

Διακρίσει[22]) *δὲ τοῦ δικαστοῦ μειοῦται τὸ τίμημα.*

Εἰ[23]) *κοινὸν πρᾶγμα πραθῇ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου, ἐν μέρει ἰσχύει, καὶ ἐν μέρει οὐκ ἰσχύει.*

Ἐὰν[24]) *κελευσθεὶς ὁ δοῦλός μου τοὺς ὅρους ὑποδεῖξαι τοῦ πραθέντος ἀγροῦ πλέον ὑποδείξῃ ἢ κατὰ δόλον ἢ ἄγνοιαν, οὐ προκρίνει μοι. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ παραδόσεως νομῆς σχολαζούσης, εἰ ἰσχόλασεν ὁ δεσπότης.*

venditor rem tradendo: quod quidem dicitur, re nondum sequuta.]

VII. Si servus venditus sit sub conditione: si rationes reddiderit arbitrio venditoris, conditionalis venditio est. Conditionalis autem tunc perficitur, quum conditio extiterit. Arbitrium vero non ipsius venditoris, sed boni viri intelligimus: et sive rationes accipere potuit nec accepit, sive accepit et fingit se non accepisse, convenitur actione, quae res subtractas vindicat. Nam si arbitrium ipsius accipiamus, venditio irrita erit, quemadmodum si quis in vendendo vel promittendo dixerit: si voluero. *L. 7. pr. D. XVIII. 1.*

IX. Si venditores et emtores in pretio dissentiant vel in re vel in materia, venditio non valet: fortasse enim Petrum ego me vendere putabam, tu te Paulum emere: vel aes pro auro vendebatur. *L. 9. pr. D. eod.*

Error autem in nomine rei venditae contractui non nocet. §. 1.

Quodsi acetum e vino, non factitium, pro vino veneat, venditio valet. §. 2.

X. Item si aurum venditum fuerit deterius, quam emtor speraret, venditio valet. *L. 10. D. eod.*

XI. Si in corpore erretur, venditio non consistit. Consentit autem circa corpus etiam caecus et qui materiarum discernendarum minus peritus est. *L. 11. pr. D. eod.*

XII. In his autem persona contrahentium spectatur, neque vero eorum, quibus actio acquiritur. Nam si me praesente filius meus suo nomine emat, non mea sed ipsius opinio spectatur. *L. 12. D. eod.*

XIII. Sed si servo meo vel procuratori ignoranti servum fugitivum vendideris, me sciente, non teneris lege. *L. 13. D. eod.*

XVI. Et sciens et ignorans inutiliter, quod meum est, emo: quodsi ignoravi, pretium quoque repeto. Si tamen solum usumfructum in re mihi vendita habui, venditio valet. *L. 16. pr. §. 1. D. eod.*

XVII. Cognitione autem iudicis pretium minuitur. *L. 17. D. eod.*

XVIII. Si res communis vendita sit ignorante domino, pro parte valet, pro parte non valet. *L. 18. pr. D. eod.*

Si servus meus iussus agri venditi fines demonstrare, plus demonstraverit vel dolo vel ignorantia, nihil mihi praeiudicat. Idem et de traditione possessionis vacantis. .... §. 1.

---

11) *Πεῖρα* tit. 31.

12) Syn. p. 189. *Πεῖρα* tit. 38.

13) *Πεῖρα*: *διχονοήσωσι.*

14) Haec verba: *ἢ χαλκ.* — *ἐπωλεῖτο* in *πείρᾳ* desunt. Caeterum in Syn. ad haec verba additur schol: *Εἰ ἀντὶ χρυσοῦ πραθῇ χαλκός, ἑκατέρου ἀγνοοῦντος, ἄκυρος ἡ πρᾶσις· εἰ δέ τι ἔχει ἀπὸ χρυσοῦ ὁ χαλκός, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις.* (Si pro auro aes veneat, utroque ignorante, irrita est venditio: sin autem aes aliquid habeat ex auro, valet venditio.)

15) In *πείρᾳ* additur: *οἷον [ἐὰν] ἀντὶ παρθένου γυναῖκα ἀγοράσω, οὐ μὴν ἔνθα ἀντὶ ἀνδρὸς ἀγορασθῇ γυνή.* Nempe haec ex Cap. 11 them. 2 huc translata sunt.

16) Syn. p. 189. Ibi accedit schol: *Ἐπὶ μὲν τοῦ ὄξους, ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς οἶνος ἦν, συνίστασθαι τὴν πρᾶσιν· εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς ὄξος ἦν, τυχὸν ὀμφάκων σταφυλῶν, οὐκ ἰσχύει.* (In aceto, quoniam ab initio vinum fuit, consistit venditio: si vero ab initio acetum erat, puta de immaturis uvis, non valet.)

17) Syn. p. 189.

18) *Πεῖρα* tit. 38.

19) *Πεῖρα* tit. 38.

20) *Πεῖρα* tit. 38.

21) Syn. p. 189.

22) Syn. p. 189.

23) Syn. p. 189.

24) Syn. p. 189.

L. 19. D. XVIII. 1. Ὅπερ [25]) ἐπώλησα, οὐ γίνεται τοῦ λαβόντος, εἰ μὴ δοθῇ τὸ τίμημα ἢ ἱκανοδοσία, ἢ χωρὶς ἱκανοδοσίας καταπιστεύσω τῷ ἀγοραστῇ.

XIX. Quod vendidi, non fit accipientis, nisi pretium solutum sit vel satisdatum, vel sine satisdatione emtori fidem habuero.

L. 21. D. eod. Τὸ [26]) παρὰ τοῦ πράτου λεγόμενον ἀσαφῶς, αὐτὸν βλάπτει. [οἷον [27]) ἐπώλησά τινι ἀγρὸν εἰς λίτρας ιβʹ εἰπών, δια γʹ ἐτῶν ἀπολαβεῖν με τὸ τοιοῦτον ποσόν. πληρωθέντος γοῦν τοῦ χρόνου, ἐζήτουν τὰς δʹ λίτρας. ὁ δὲ ἔλεγε, τῶν γʹ πληρωθέντων ἐτῶν ἅπαν ἀποδοῦναι. διὰ τὸ μὴ σαφηνίσαι γοῦν ἐν τῇ πράσει, πῶς ὤφειλον λαβεῖν, βέβλαμμαι. εἰ γὰρ ἐδήλωσα τοῦτο, ἔλαβον ἄν, ὡς συνεφώνησα. νυνὶ δὲ πρὸς εὐεργεσίαν ἑρμηνευθήσεται τοῦ ἀγοραστοῦ.]

XXI. Quod a venditore obscure dicitur, ipsi nocet. [Exempli gratia, vendidi alicui agrum duodecim libris, et dixi, me per triennium huiusmodi quantitatem recipere velle. Completo igitur anno, petebam quatuor libras. Ille vero respondit, se tribus annis completis totum soluturum. Quoniam ergo non perspicue dixi in venditione, quomodo accipere debuerim, mihi nocui. Nam si rem aperte significassem, accepissem, uti convenisset. Nunc autem in emtoris utilitatem fiet interpretatio.]

L. 25. § 1. D. eod. Οὐκ [28]) ἀναγκάζεται ὁ πράτης τὸ πρᾶγμα ποιεῖν τοῦ ἀγοραστοῦ, ὥσπερ ὁ ἐπερωτηθεὶς ἀναγκάζεται.

XXV. Venditor rem emtoris facere non cogitur, sicut promissor cogitur.

L. 27. D. eod. Ὁ [29]) ἐξ οἱουδήτινος ἀγοράζων, νομίζων αὐτὸν δεσπότην, καλῇ πίστει ἀγοράζει· οὐ μὴν ὁ ἀγοράζων παρὰ ἀνήβου χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, ἢ ἐν εἰδήσει σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ πλαστοῦ ἐπιτρόπου.

XXVII. Qui a quolibet emit, quem dominum esse putat, bona fide emit: non autem, qui emit a pupillo sine tutoris auctoritate, vel scienter falso tutore auctore.

L. 29. 30. D. eod. Οὐχ [30]) ἕπεται τῷ πραθέντι δούλῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ. ὅθεν ἐὰν [31]) κλέψῃ τι τοῦ πεκουλίου, καὶ περιέλθῃ εἰς τὸν ἀγοραστήν, χώρα τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ κλαπὲν πρᾶγμα, καὶ τῇ περὶ ἀποκρυβῆς ἀγωγῇ, καὶ τῇ διεκδικούσῃ τὸ τοῦ πραθέντος τίμημα.

XXIX. XXX. Servum distractum peculium eius non sequitur. Unde si quid ex peculio subripuerit, idque ad emtorem pervenerit, locus est actioni, qua res furtiva condicitur, et actione ad exhibendum, et actioni ad consequendum pretium.

L. 32. D. eod. Τὰ [32]) ἐν δημοσίῳ ἐδάφει ὄντα ἀργυροπρατικὰ ἐργαστήρια καὶ ἕτερα τοῦ δημοσίου εἰσίν, εἰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἰδιωτική. ὁ οὖν πιπράσκων αὐτά, οὐ τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ τὸ δίκαιον πιπράσκει.

XXXII. Argentariae tabernae et caeterae in solo publico positae ad publicum pertinent, etiamsi usus earum privatus sit. Qui igitur eas vendit, non solum sed ius vendit.

L. 33. D. eod. Ἐὰν [33]) ἐν τῇ πράσει λεχθῇ —

XXXIII. Si in venditione dictum sit —

L. 34. § 4. D. eod. Τοῦ [34]) πράτου μου τὴν νομὴν ἰσχυρῶς ἀγοράζω παρὰ τοῦ ἔχοντος αὐτήν, καὶ δύναμαι περιγενέσθαι ἐν τῇ περὶ νομῆς δίκῃ.

XXXIV. Venditoris mei possessionem utiliter emo ab eo, qui eam habet, et in iudicio possessionis potior esse possum.

§. 5. Ὁ [35]) [ὑπὸ γεῦσιν] [36]) ἀγοράζων δύναται ἀποδοκιμάζειν· ὁ δὲ ὑπὸ μέτρον, οὔτε προστιθέναι οὔτε ἀφαιρεῖν.

Qui [sub lege degustationis] emit, improbare potest: at qui sub mensura emit, nec addere nec demere potest.

§ 6. Ἐὰν [37]) εἴπω, πέτρος ἢ παῦλός ἐστί μοι ἀγορασθείς, ὃν θέλει ὁ πράτης, δίδωσιν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων. ἀλλ' ἑνὸς τελευτήσαντος, ὁ ἄλλος δίδοται. ὁ γὰρ πρῶτος τῷ πράτῃ, ὁ ἄλλος τῷ ἀγοράσαντι [38]) ἐγκινδυνεύεται· εἰ μέντοι [39]) οἱ δύο ἅμα τελευτήσωσι, κεχρεώστηται τὸ τίμημα.

Si dixero, est mihi emtus Petrus aut Paulus, venditor quem velit, dat, sicut in stipulationibus. Sed uno mortuo alter datur. Nam prior venditoris, alter emtoris periculo est. Quodsi pariter ambo decesserint, pretium debetur.

§. 7. Ἐπίτροπος [40]) οὐ δύναται τοῦ ἀνήβου ἀγοράσαι πράγματα. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων, κουράτωρος καὶ φροντιστοῦ καὶ διοικητοῦ καὶ τοῦ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἀλλότρια διοικοῦντος [41]).

Tutor rem pupillarem emere non potest. Idem et in similibus obtinet, curatore et procuratore et administratore et eo, qui praeter voluntatem domini aliena negotia gerit.

L. 35. pr. D. eod. Καὶ [42]) χωρὶς ἀῤῥαβῶνος συνίσταται πρᾶσις· ὁ δὲ ἀῤῥαβὼν ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ συμφωνηθῆναι τὸ τίμημα.

XXXV. Etiam sine arrha venditio consistit: arrha autem documentum est, convenisse de pretio.

---

25) Syn. p. 189. Ibi additur scholium: Ἡ ἄγραφος πρᾶσις συνίσταται, κἂν μὴ τὸ τίμημα καταβληθῇ, ἢ τὸ πρᾶγμα παραδοθῇ, ἀλλ' ἢ ἱκανοδοσία δοθῇ, ἢ χωρὶς ἱκανοδοσίας οὕτως ὁ πράτης καταπιστεύσῃ τῷ ἀγοραστῇ. ἡ δὲ ἔγγραφος πρᾶσις οὐ συνίσταται, εἰ μὴ συγγραφῇ καὶ ἀπολυθῇ τὸ περὶ αὐτῆς συμβόλαιον. (Sine scriptis venditio consistit, quamvis pretium solutum non fuerit, vel res tradita, sed vel satisdatum fuerit, vel sine satisdatione venditor emtori fidem habuerit In scriptis vero celebrata venditio non consistit, nisi de ea instrumentum fuerit conscriptum et absolutum.)

26) Syn. p. 142. 189.

27) Seqq. scholiastam sapiunt. Nec habentur Syn. p. 142.

28) Schol. l. III. 405 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 683. Cf. etiam schol. n. III. 408 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 685, ubi legitur: Οὐκ ἀν. ὁ πρ. δεσπότην ποιεῖν τὸν ἀγοραστὴν κτλ.

29) Syn. p. 190. Cf. *Labbaei* Obss. p. 47.

30) Syn. p. 190. *Πεῖρα* tit. 72.

31) In πείρᾳ additur ὁ δοῦλος.

32) Hoc caput *Fabrotus* II p. 656 exhibet. Fortasse hausit in Cod. Paris. 1351.

33) Schol. apud *Heimb.* I p. 623.

34) Syn. p. 190.

35) Syn. p. 190.

36) Ex Tipucito addo.

37) Syn. p. 190.

38) Syn. ἀγορασθέντι.

39) Syn. μέν.

40) *Πεῖρα* tit. 16.

41) *Πεῖρα*: διαπωλοῦντος.

42) *Πεῖρα* tit. 44.

Οὐκ[43]) ἔῤῥωται τὸ εἰπεῖν· ὅσου θέλεις πέπραταί σοι, ὅσου κρίνεις, ὅσου δοκιμάσεις. [πλατέως[44]) τοῦτο νόησον, ἕως οὗ ὁρίσεις τὸ τίμημα· μεθ' ὃ γὰρ ὁρίσεις, δύναται σύστασιν ἡ πρᾶσις ἐπιδέξασθαι.]

Non valet, si quis dicat: emtum tibi est, quanti velis, quanti iudicaveris, quanti aestimaveris. [Hoc generaliter accipe, donec pretium definiveris: nam postquam definiveris, venditio consistere potest.] L. 35. §. 1. D. XVIII. 1.

Ὁ[45]) τίμημα μὲν ὁρίσας, κατὰ δὲ δωρεὰν μέλλων αὐτὸ μὴ ἀπαιτεῖν, οὐ δοκεῖ πιπράσκειν.

XXXVI. Qui pretium quidem definivit, sed id donationis causa non est exacturus, vendere non videtur. L. 36. D. eod.

Εἰ[46]) μὲν εἰς τὸ παντελὲς γένηται πρᾶσις δωρεᾶς αἰτίᾳ, οὐκ ἔῤῥωται. εἰ δὲ δωρεᾶς αἰτίᾳ πραθῇ τι ἥττονος τιμήματος, ἰσχύει. μεταξὺ δὲ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὐδὲ τοῦτο ἔῤῥωται, ἀλλὰ ἄκυρος ἡ πρᾶσις.

XXXVIII. Si venditio fiat in totum donationis causa, non valet. Si vero donationis causa viliore pretio quid vendatur, valet. Inter virum autem et uxorem ne hoc quidem valet, sed irrita est venditio. L. 38. D. eod.

Ἐὰν[47]) πωλήσας ἀγρὸν παρεχώρησα ὕδωρ, καὶ ὁδὸν χρεωστῶ.

XL. Si quum vendidi fundum, aquam concessi, etiam iter debeo. L. 40. §. 1. D. eod.

Ἀγρὸν[48]) ὑποθέμενος πέπρακά σοι αὐτὸν ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν ἀναῤῥύσωμαι αὐτὸν πρὸ τῶν καλανδῶν. οὐ δύναμαί σοι[49]) ἐνάγειν ἐφ' ᾧ ἀναῤῥύσασθαι αὐτὸν καὶ πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν. εἰ δὲ πέπρακά σοι ὥστε πρὸ τῶν καλανδῶν αὐτὸν ἀναῤῥύσασθαι, καλῶς μοι κινεῖς.

XLI. Fundum, quem obligavi, vendidi tibi sub conditione, si eum liberassem ante Calendas. Non potes me convenire, ut eum liberem et conditionem impleam. Sed si tibi vendidero, ut eum ante Calendas liberarem, recte me convenis. L. 41. pr. D. eod.

Οὔτε[50]) τοῖς μεγάλοις ἐγκλήμασιν ὑποκειμένους δούλους οἱ δεσπόται δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ τῶν διοικούντων τὰ πράγματα αὐτῶν δύνανται πωλεῖν ἐπὶ τῷ θηριομαχῆσαι.

XLII. Servos maximis criminibus obnoxios domini neque per se neque per procuratores suos vendere possunt, ut cum bestiis pugnent. L. 42. D. eod.

Τὰ[51]) εἰς ἔπαινον τοῦ πιπρασκομένου λεγόμενα παρὰ τοῦ πράτου, εἰ μὲν φαίνονται, οὐκ ἐνοχοποιοῦσιν αὐτόν· οἷον ὅτι εὐειδής ἐστιν ὁ δοῦλος, ἢ καλῶς ὁ οἶκος ἔκτισται. εἰ δὲ εἴποι, γεγραμματισμένον ἢ τεχνίτην εἶναι, τοιοῦτον δίδωσιν, ὡς κατὰ τοῦτο πλείονος πωλήσας.

XLIII. Quae ad commendationem rei venditae a venditore dicuntur, si quidem appareant, non obligant eum: veluti si dicat, servum esse formosum, vel domum bene aedificatam. At si dixerit, literatum vel artificem esse, talem praestat, ut qui hoc ipso pluris vendiderit. L. 43. pr. D. eod.

Δόλον[52]) ὁ πράτης ποιεῖ, οὐ μόνον ἀσαφῶς ἐπὶ παραγραφῇ λαλῶν, ἀλλὰ καὶ ἀμαυρῶς εἰς βλάβην ἀποπροσποιούμενος.

Dolum venditor committit, non modo quum obscure circumscribendi causa loquitur, verum etiam quum obscure nocendi causa dissimulat. §. 2.

Οὐδεὶς[53]) ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ χειριζομένου ὀφφικίου ἀγοράζειν τι δύναται δι' ἑτέρου ἢ δι' ἑαυτοῦ· ἐπεὶ καὶ τοῦ πράγματος ἐκπίπτει, καὶ εἰς τὸ τετραπλοῦν ἐνάγεται. ὑπεξαιροῦνται δὲ οἱ ῥητῶς ἐπιτετραμμένοι.

XLVI. Nemo ex officio, quod administrat, emere quid per se vel per alium potest: alioquin et rem amittit, et in quadruplum convenitur. Excipiuntur autem, quibus hoc nominatim concessum est. L. 46. D. eod.

Ἐὰν[54]) πωλήσω σοι βιβλιοθήκην ἐπὶ ὅρῳ· εἰ παράσχωσί σοι τόπον οἱ καμπανοὶ ἐν ᾧ ὀφείλεις αὐτὴν ἀποθέσθαι, καὶ αὐτὸς ἐμποδίσεις δοθῆναί σοι τόπον, ἐνέχῃ μοι τῇ ἀγωγῇ τῇ συνισταμένῃ ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ συμφώνου ἀποκρίσεως, καὶ τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ τοῦ διαπραθέντος τίμημα, ὡς τῆς αἱρέσεως πληρωθείσης δι' ὧν ἐνεπόδισας.

L. Si tibi bibliothecam vendidero sub conditione: si tibi Campani locum praestiterint in quo eam reponeres, et ipse impedimento fueris quominus tibi locus daretur, teneris mihi actione ex interrogatione et responsione descendente, et actione qua pretium rei venditae petitur, quasi impleta conditione quum impedimento fueris. L. 50. D. eod.

Οὐκ[55]) ἐφεῖται ἴδιον ἢ ἀλλότριον οἶκον ἢ ἐποίκιον καταλῦσαι ἐπὶ τῷ πλέον κερδᾶναι ἢ ἐπὶ τῷ πραγματεύεσθαι. ἐπείτοιγε ἀκυροῦται μὲν ἡ πρᾶσις εἰς πρόσωπον τοῦ πράτου· ὁ δὲ ἀγοραστὴς διπλοῦν δίδωσι τὸ τίμημα τῷ δημοσίῳ, καὶ ἀναλαμβάνει τὸ τίμημα παρὰ τοῦ πράτου, ἐὰν ἔτυχεν αὐτὸ δεδωκώς.

LII. Non permittitur, ut quis suam alienamve domum aut villam diruat plus lucrandi vel negotiandi causa. Nam quod ad personam venditoris attinet, irrita fit venditio: emtor vero pretium duplum aerario infert, et a venditore pretium repetit, si forte illud solverit. L. 52. D. eod.

Εἰκονική[56]) πρᾶσις οὐδέν [ἐστιν] οὔτε δοκεῖ ἐκποιεῖσθαι τὸ πρᾶγμα.

LV. Imaginaria venditio nullius momenti est, nec res alienari videtur. L. 55. D. eod.

---

43) *Πεῖρα* tit. 31.
44) Seqq. παραγραφὴν sapiunt.
45) Syn. p. 190. Ibidem additur schol.: Ἡνίκα τὶς πιπράσκων ὁρίζει τίμημα δωρεᾶς χάριν, οὐχ ὡς μέλλων ἀπαιτεῖν, ἡ πρᾶσις οὐκ ἔῤῥωται, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτε τὶς ἄλλο πράττει καὶ ἄλλο τι προσποιεῖται, οὐδὲ ὃ πράττει, δοκεῖ ἐῤῥῶσθαι. (Quum quis vendens pretium definit, donationis gratia, non velut exacturus, venditio non valet, propter regulam, qua dicitur: Quum quis aliud agit, et aliud simulat, ne id quidem, quod agit, valere videtur.)
46) Syn. p. 190. *Πεῖρα* tit. 38.
47) Syn. p. 190.
48) *Πεῖρα* tit. 31.
49) *Πεῖρα* tit. 28.
50) Malim: δύναμαί μοι.
51) Syn. p. 190.
52) Syn. p. 142. Schol. apud *Heimb.* I p. 623.
53) Syn. p. 190. Ubi additur scholium hoc: *Περὶ* ἀρχόντων ἀγοραζόντων ἀνάγνωθι βιβλίον νζʹ τι. αʹ κεφ. ιηʹ ὅπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ στρατιωτῶν. (De magistratibus ementibus lege librum 57 tit. 1 cap. 18 quod in titulo de militibus invenies.)
54) *Πεῖρα* tit. 31.
55) Syn. p. 192.
56) Syn. p. 193.

L. 56. D. XVIII. 1. Ἐὰν[57]) πωλήσω δούλην ἐπὶ ὅρῳ τοῦ μὴ προστῆναι, καὶ ὥστε ἐξεῖναί μοι αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι εἰ προστῇ, φυλάττεταί μοι τὸ σύμφωνον, κἂν εἰς πολλοὺς ἀγοραστὰς περιέλθῃ.

LVI. Si ancillam vendidero sub conditione ne prostitueretur, et ut liceret mihi eam abducere si prostituta esset, hoc pactum mihi servatur, etiamsi ad plures emtores pervenerit.

L. 61. D. eod. Τὸ[58]) ἐμὸν ὑπὸ αἵρεσιν ἰσχυρῶς ἀγοράζω· εἰκὸς γὰρ ἐλπίζεται παύεσθαι εἶναι ἐμόν.

LXI. Rem meam sub conditione utiliter emo: forte enim speratur mea esse desinere.

L. 62. pr. D. eod. Ὁ[59]) πράττων ὀφφίκιον ἐν ἐπαρχίᾳ, ἢ στρατευόμενος, οὐ δύναται ἀκίνητον ἀγοράζειν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ πατρῷον παρὰ τοῦ δημοσίου.

LXII. Qui officium gerit in provincia, vel militat, rem immobilem in ea emere non potest, praeterquam paternam a fisco.

L. 63. pr. D. eod. Ἐὰν[60]) ἐλευθέρῳ ἢ δούλῳ μου ἐπιτρέψω, πωλῆσαί σοι, ὁ δὲ πωλήσῃ ἑτέρῳ, οὐκ ἔῤῥωται.

LXIII. Si libero homini vel servo meo praecepero, ut tibi venderet, is vero alii vendiderit, non valet.

L. 65. D. eod. Συνεφώνησα[61]), τόσους κεράμους ποιῆσαι ἐπὶ δήλῃ ποσότητι τοῦ νομίσματος. εἰ μὲν σή ἐστιν ἡ ὕλη, ἐξ ἧς γίνονται, πρᾶσίς ἐστιν· εἰ δὲ ἐγὼ δέδωκα αὐτήν, μίσθωσίς ἐστιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς πράσεως ἡ δεσποτεία τῆς ὕλης ἀμείβεται· ἐπὶ δὲ τῆς μισθώσεως τοῦ αὐτοῦ μένει.

LXV. Convenit mihi tecum, ut certum numerum tegularum pro certo pretio faceres. Si quidem materia tua est, ex qua fiunt, venditio est: si vero ego eam dedi, conductio est. Nam in venditione dominium materiae mutatur: in condictione vero eiusdem manet.

L. 71. D. eod. Οἱ[62]) οἰνέμποροι, ὡς ἂν συμφωνήσωσι, πιπράσκουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀναγκάζεται πωλεῖν ἀπαρεσκόμενος τῷ μέτρῳ ἢ τῷ τιμήματι· καὶ μάλιστα εἰ μηδὲν γίνεται παρὰ τὴν συνήθειαν τοῦ κλίματος.

LXXI. Negotiatores vini, uti pacti fuerint, ita vendunt: nemo enim vendere cogitur, si mensura aut pretium displiceat: et maxime, si nihil contra consuetudinem regionis fiat.

L. 72. pr. D. eod. Τὰ[63]) ὡρισμένα ἐπὶ μειώσει συμφώνου ἡνωμένα ἐστὶ τῷ συναλλάγματι, οἷον ἵνα [μὴ ἐπερωτηθῶ ἐπὶ διπλασιασμῷ· τὰ δὲ ἐπὶ προσθήκῃ οὐχ ἥνωνται τῷ συναλλάγματι, οἷον ἵνα][64]) ἐγγυητὴς ἐπὶ τῷ διπλασιασμῷ δοθῇ. ἔνθα δὲ μὴ τίκτει τῷ ἀγοραστῇ ἀγωγήν, συμβάλλεται αὐτῷ εἰς παραγραφὴν ἐναγομένῳ παρὰ τοῦ πράτου. εἰ δὲ πάντων ἀκεραίων ὄντων δόξει αὐξηθῆναι ἢ μειωθῆναι τὸ τίμημα, δοκοῦσι λύειν τὴν προτέραν πρᾶσιν καὶ νέαν ποιεῖν.

LXXII. Quae conventa sunt, ut detrahatur contractui, contractui insunt, veluti ne cautionem duplae praestem: quae vero ad hoc, ut adiiciatur, contractui non insunt, veluti ut fideiussor in cautione duplae praestatur. Sed ubi emtori actionem non parit, proficit ei ad exceptionem, si a venditore conveniatur. Quodsi omnibus integris pretium augeri vel minui placuerit, priorem venditionem dissolvere et novam facere videntur.

L. 73. pr. D. eod. Καὶ[65]) πεσόντος τοῦ ἱεροῦ οἴκου ὁ τόπος οὐ γίνεται βέβηλος, ὅθεν οὐδὲ πωλεῖται.

LXXIII. Et collapsa sacra aede locus non fit profanus, ideoque non venditur.

L. 76. §. 1. D. eod. Ὁ[66]) ἀγοραστὴς τοῖς δικαίοις τοῦ πράτου κέχρηται καὶ τῇ νομῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφήν.

LXXVI. Emtor iuribus venditoris utitur et possessione eius ad longi temporis praescriptionem.

L. 78. §. 1. D. eod. Ἑστῶτα[67]) σῖτον πιπράσκων συνεφώνησας ἐπιγινώσκειν τὴν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος βλάβην. οὐ δοκεῖς περὶ τοῦ συνήθους, ἀλλὰ τοῦ ἀμέτρου χειμῶνος λέγειν.

LXXVIII. Frumentum, quod in herbis erat, vendens pactus es, periculum tempestatis subire. Non videris de consueta, sed de immoderata tempestate loqui.

L. 1. C. IV. 40. Μηδεὶς[68]) βαπτέτω ἢ πιπρασκέτω πορφύραν, μήτε ἐν μετάξῃ μήτε ἐν ἐρίῳ. ὁ δὲ πωλήσας καὶ δημεύεται καὶ κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

LXXXII. Nemo fucet aut distrahat purpuram, vel in serico vel in lana. Qui vero distraxerit, eius bona publicantur et ipse capite punitur.

L. 2. C. eod. Ὁμοίως[69]) δὲ καὶ ὁ ἀγοράσας σῖτον ἐκ τοῦ δημοσίου κανόνος ἢ πωλήσας κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

LXXXIV. Similiter et is, qui ex canone publico frumentum emerit aut vendiderit, capitaliter punitur.

L. 4. C. eod. Οἱ[70]) ἀγοράσαντες σῖτον τῷ στρατοπέδῳ[71]) πεμφθέντα, σεμνοὶ μὲν ὄντες δημευέσθωσαν, εὐτελεῖς δὲ ὄντες[72]) κεφαλικῇ ὑποβαλλέσθωσαν τιμωρίᾳ.

LXXXV. Qui frumentum exercitui missum mercati fuerint, honestiores quidem bonorum amissionem incurrant, viliores autem capitali supplicio subiaceant.

L. 1. C. IV. 41. Μηδεὶς[73]) εἰς τὸ βαρβαρικὸν ἀπαγέτω οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ γάρον· μήτε τοῦ γεύσασθαι ἕνεκεν μηδὲ ἐπὶ τῇ χρήσει αὐτῶν τῶν ἐμπόρων.

LXXXVI. Nemo ad barbaricum transferat vinum vel oleum vel garum: neque gustus causa neque ad usum ipsorum mercatorum.

---

57) *Πεῖρα* tit. 28.

58) *Πεῖρα* tit. 31. Ibi additur hoc (ex indice *Stephani*, uti videtur): τοῦ πλάτους. Ἔγραψέ με τις κληρονόμον καὶ ἐληγάτευσεν ἀγρὸν ἑτέρῳ ὑπὸ αἵρεσιν. ἐπειδὴ τῆς αἱρέσεως ἐξερχομένης λαμβάνει ὁ ληγατάριος τὸν ἀγρὸν καὶ παύομαι εἶναι δεσπότης, δύναμαι τοῦτον τὸν ἀγρὸν ἀγοράζειν ὑπὸ αἵρεσιν. (Quidam me scripsit heredem et alteri sub conditione fundum legavit. Quia existente conditione legatarius fundum accipit et dominus esse desino, hunc fundum sub conditione emere possum.)

59) Syn. p. 191.

60) Schol. 2 ad Basil. XIV, 1, 5 ed. Heimb. II p. 72.

61) Syn. p. 190.

62) Syn. p. 454.

63) *Πεῖρα* tit. 45.

64) Ex Tipucito inclusa addo.

65) *Πεῖρα* tit. 15.

66) Syn. p. 191.

67) *Πεῖρα* tit 45.

68) Syn. p. 191. *Πεῖρα* tit. 42.

69) Syn p. 191. *Πεῖρα* tit. 42.

70) Syn. p. 469. *Πεῖρα* tit. 42.

71) *Πεῖρα*: τῷ δημοσίῳ.

72) Deest in *Πεῖρᾳ*.

73) Syn. p. 191. *Πεῖρα* tit. 42.

Μηδεὶς[74]) *βαρβάροις προφάσει*[75]) *πρεσβείας παραγενομένοις ὅπλα πιπρασκέτω ἢ εἰργασμένα ἢ ἀνέργαστα, μηδὲ σίδηρον ὅλως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας τι δημευέσθω, καὶ κεφαλικῇ ὑποκείσθω*[76]) *τιμωρίᾳ.*

Ἡ[77]) *διάταξις κελεύει, ὥστε μηδένα ῥωμαῖον εὐνουχίζεσθαι, μηδὲ ἔξω τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους· μηδὲ ἀγοράζειν μηδένα τῶν εὐνουχισθέντων ῥωμαίων*[78])· *ἀλλὰ καὶ τὸν εὐνουχίσαντα, καὶ αὐτὸν τὸν ἀγοράσαντα*[79]). *καὶ τὸν συμβολαιογράφον τὸν συγγράψαντα τοιοῦτον*[80]) *συμβόλαιον, καὶ τὸν τελώνην τὸν κομισάμενον τέλος τι ὑπὲρ τούτου, τιμωρεῖσθαι. τὰ δὲ βάρβαρα ἀνδράποδα τὰ*[81]) *εὐνουχιζόμενα ἔξω*[82]) *τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους ἐξέστω πᾶσι τοῖς ἐμπόροις καὶ ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν.*[83])

Εἰ[84]) *τις διὰ τὴν πολλὴν πενίαν καὶ τὴν ἔνδειαν τῆς τροφῆς ἕνεκεν τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα πωλήσει, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις· ἐπὶ τούτῳ δὲ μόνον ἔῤῥωται, ἐφ' ᾧ τὸν ἀγοράσαντα μὴ ἄλλως ἀναγκάζεσθαι ἀποδοῦναι ταῦτα τὰ πρόσωπα, ἐὰν μὴ ἢ τὸ τίμημα λάβῃ, ὅσον εἰσὶν ἄξια νῦν, ἢ ἀνδράποδον αὐτοῖς ὅμοιον. ἐξέστω γὰρ αὐτῷ τῷ πεπρακότι ἢ τῷ πραθέντι ἢ εἴ τινι δήποτε ἑτέρῳ εἰς τὴν ἰδίαν εὐγένειαν αὐτὸν ἐπαναλαβεῖν· μόνον ἐὰν ἢ τὸ τίμημα προσφέρῃ, ὅσου ἰσχύει νῦν ὁ πραθεὶς*[85]), *ἢ ἀνδράποδον ὑπὲρ τούτου παράσχῃ. εἰ γὰρ καὶ πένης ἦν, εἶχε δὲ τὸν τρέφοντα αὐτὸν ὡς διὰ τὸ εὐσεβές, οὐ καλῶς πιπράσκει. ἡ γὰρ διάταξίς φησιν, ὡς εἰ μὴ πάντα συνδράμωσιν, οὐκ ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις.*

Ὁ[86]) *συμφωνήσας ἀναλύεσθαι τὴν πρᾶσιν, εἰ μὴ ἐντὸς τοῦδε τοῦ χρόνου καταβληθῇ τὸ τίμημα, εἰ διαδραμούσης τῆς προθεσμίας καὶ τοῦ τιμήματος μὴ καταβληθέντος μὴ ὡς ἀπὸ τοιούτου συμφώνου κινήσει τὴν περὶ πράγματος ἀγωγήν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγῆς τόκους ἀπαιτήσει, οὐκέτι δύναται ἐκ μεταμελείας τῷ εἰρημένῳ συμφώνῳ χρήσασθαι.*

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ ὅρου, πότε ἐπὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας ὑπερθεματισμοῦ γενομένου ἐπὶ τῷ πραθέντι πράγματι ἔχει ἐξουσίαν ὁ πράτης, ἑτέρῳ τὸ πρᾶγμα πιπράσκειν.[87])

Φθαρέντος[88]) *τοῦ πραθέντος ὑπερθεματισμὸς οὐ γίνεται προφάσει τῶν καρπῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ τοκετοῦ. εἰ δὲ δύο δούλους ἐπώλησεν ὑπὸ ἡμέραν ὡρισμένην*

LXXXVII. Nemo barbaris sub specie legationis venientibus arma vendat vel facta vel infecta, neque ferrum omnino. Qui contra ea aliquid fecerit, eius bona publicantor, et ipse capitali supplicio subiicitor. *L.* 2. *C.* IV. 41.

LXXXIX. Constitutio vetat, ne quisquam Romanus castretur, ne extra solum quidem Romanum: neve quis ullum Romanum castratum emat: sed tam is, qui castravit, quam qui emit, et tabellio, qui eiusmodi instrumentum conscripsit, et publicanus, qui vectigal pro eo suscepit, puniantur. Barbara vero mancipia, quae extra solum Romanum castrata sunt, omnibus negotiatoribus et emere et vendere liceat. *L.* 2. *C.* IV. 42.

XCI. Si quis propter nimiam paupertatem et egestatem victus causa filium filiamve vendiderit, valet venditio: sed in hoc tantummodo valet, ut emtor non aliter eas personas reddere cogatur, nisi vel pretium, quanti dignae sint in praesenti, vel mancipium eis simile receperit. Nam et ipsi venditori liceat vel vendito vel cuilibet alii ad ingenuitatem propriam eum repetere: modo si vel pretium offerat, quod nunc valet venditus, vel mancipium pro eo praestet. Nam etsi pauper sit, habeat autem, qui eum velut ex pia causa alat, non recte vendit. Ait enim constitutio, nisi omnia concurrant, venditionem non valere. *L.* 2. *C.* IV. 43.

XCV. Qui pactus est, ut venditio rescinderetur, nisi intra certum tempus pretium solveretur, si tempore praeterlapso et pretio non soluto non tanquam ex hoc pacto rei vindicatione egerit, sed quasi actione ob pretium usuras petierit, non amplius ex poenitentia memorato pacto uti potest. *L.* 4. *C.* IV. 54.

TITULUS II.

Quando in emtione et venditione meliore conditione rei venditae nomine oblata venditori alii rem vendere liceat.

IV. Si res vendita interierit, ob fructus eius vel partum licitatio non fit. Sed si quis duo servos sub in diem addictione XX solidis vendiderit, et altero *L.* 4. §. 1. 2. 3. *D.* XVIII. 2.

---

74) Syn. p. 191. 469. *Πεῖρα* tit. 42.
75) *Πεῖρα* habet *περί.*
76) *Πεῖρα*: *καὶ δημεύεται καὶ κ. ὑποβάλλεται τ.*
77) Syn. p. 193. *Πεῖρα* tit. 73. Proch. auct. tit. 39.
78) *Πεῖρα* legit: *ἀγ. δυνατὸν εὐνουχισθέντα ῥωμαῖον.*
79) *Πεῖρα* habet: *εὐνουχίζοντα καὶ ἀγοράζοντα.*
80) *Πεῖρα*: *τό.*
81) Deest in *πεῖρᾳ.*
82) *Πεῖρα*: *ἔξωθεν.*
83) Syn. p. 191 addit scholium hoc: *Ἀνάγνωθι καὶ ρμβ´ νεαράν. φησὶ γάρ, εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ εὐνουχίσαντες, ταὐτὸ τοῦτο παθεῖν, ὃ πεποιήκασιν, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, κἀκείνους ἐν Γύψῳ πέμπεσθαι, καὶ εἶναι ἐκεῖ, μέχρι περίεισιν. εἰ δὲ γυναῖκες εἶεν, καὶ αὐτὰς τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. τοὺς δὲ εὐνουχισθέντας, εἰ δοῦλοι εἶεν, τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν. ἰστέον δέ, ὅτι τὸ κεφάλαιον τοῦτο κεῖται ἐν τοῖς βασιλικοῖς.* (Lege et Novellam 142, in qua dicitur: Si quidem viri sunt, qui aliquem castraverunt, id ipsum patiantur, quod fecerunt, et bonis eorum fisco addictis, in Gypsum mittantur, ubi degant, quamdiu vivant. Sin mulieres sint, et ipsae puniantur, et bonis earum fisco addictis, in exilium mittantur. Ipsi vero castrati, si servi fuerint, libertatem consequantur. Sciendum est autem, hoc caput in Basilicis esse positum.)
84) Syn. p. 191.
85) Syn. (cf. *Labbaei* Obs. p. 48) habet hic scholium: *Ἀντὶ ὅσου νῦν ἐστιν ἄξιον αὐξηθὲν καὶ μεῖζον γενόμενον τὸ πραθέν.* (Quanti nunc aestimabitur auctus et maior factus qui distractus est.)
86) *Πεῖρα* tit. 43.
87) Rubricam *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito exhibuit.
88) *Πεῖρα* tit. 22.

κ' νομισμάτων, καὶ τοῦ ἑνὸς ἀποθανόντος δίδωσί τις εἰς τὸν ζῶντα πλέον τῶν κ', λύεται ἡ πρώτη πρᾶσις. λύεται [δὲ καὶ] τὸ ἐνέχυρον· εἰκὸς γὰρ ἂν ὑπέθετο τὸν ἀγρὸν ὁ ἀγοραστὴς[89]*), ὡς ὢν δεσπότης ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ.*[90]*)*

defuncto pro superstite quis supra XX promittat, prior venditio rescinditur. Solvitur etiam res supposita: forte enim fundum [emtum] supposuit emtor, utpote qui medio tempore dominus esset.

L. 4. §. 5. D. XVIII. 2. *Εἴτε*[91]*) ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς πεπλασμένως ὑπεβλήθη εἴτε μὴ ποιεῖ κρείττονα τὴν αἵρεσιν τοῦ πράτου, ἡ πρᾶσις παρὰ τῷ πρώτῳ ἀγοραστῇ μένει, εἴτε χωρὶς αἱρέσεως εἴτε ὑπὸ αἵρεσιν συνίστη.*

Sive secundus emtor falso subiectus sit, sive conditionem venditoris meliorem non faciat, venditio penes priorem emtorem manet, sive absque conditione sive sub conditione contracta sit.

§. 6. *Κρείττων*[92]*) ἡ αἵρεσις γίνεται καὶ ἐν πλείονι ποσῷ, καὶ ἐν ταχυτέρᾳ ἢ εὐχειριστέρᾳ*[93]*) καταβολῇ, καὶ ἐν τόπῳ ἐπιτηδειοτέρῳ, καὶ ἐν εὐπορωτέρῳ ἀγοραστῇ, καὶ ἐν τῷ ἀγοράσαι ἐπὶ ἐλαφροτέρᾳ αἱρέσει, καὶ ἐν τῷ μὴ ἀπαιτηθῆναι*[94]*) τὸν πράτην ἱκανοδοσίαν καὶ τὰ λοιπά, ὅσα ἦν ἐν τῇ πρώτῃ πράσει βαρέα, κἂν ἧττον τίμημα δίδωσι.*

Melior conditio fit et in maiori quantitate, et maturiore et faciliore solutione, et opportuniore loco, et emtore locupletiore, et si leviore conditione ematur, et si a venditore nec satisdatio nec caetera, quae gravia in priori venditione erant, exigantur, tametsi pretium minus detur.

L. 5. D. eod. *Τὰ*[95]*) γὰρ λυσιτελοῦντα τῷ πράτῃ κρείττονα ποιεῖ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ.*

V. Nam quae ad utilitatem venditoris pertinent, meliorem eius conditionem faciunt.

L. 6. pr. §. 1. D. eod. *Ἐὰν*[96]*) μὴ γένηται ἀληθὴς ὑπερθεματισμός, ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς κερδαίνει τοὺς ἐν μέσῳ καρπούς. εἰ δὲ γένηται, ἀποδίδονται τῷ πράτῃ, κἂν ὑπερθεματίσῃ κατὰ τοῦ δευτέρου καὶ μείνῃ ἔχων τὸ πρᾶγμα· εἰ μὴ ἕτερον συνεφωνήθη.*

VI. Si vera licitatio non sit facta, prior emtor fructus medio tempore perceptos lucratur. Si vero facta sit, venditori restituuntur, licet adversus secundum licitatus sit et res apud eum maneat; nisi aliud placuerit.

L. 7. D. eod. *Ἔξεστι*[97]*) τῷ πράτῃ*[98]*), γενομένης τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ κρείττονος, προσκυροῦν τῷ δευτέρῳ*[99]*), εἰ μὴ πλέον*[100]*) ὁ πρῶτος ὑπερθεματίζει.*

VII. Licet venditori, meliore conditione allata, addicere posteriori, nisi prior plus adiiciat.

L. 8. D. eod. *Ἀναγκάζεται*[101]*) οὖν δηλῶσαι τῷ πρώτῳ ἀγοραστῇ, ἵνα, ἐάν τις ὑπερθεματίζῃ, ἐξῇ καὶ*[102]*) αὐτῷ ὑπερθεματίζειν.*

VIII. Necesse igitur habet venditor, priorem emtorem certiorem facere, ut, si quis adiicit, ipsi quoque adiicere liceat.

L. 11. pr. D. eod. *Δυνατὸν*[103]*) καὶ ἐπὶ τῷ ὑπερθεματίζοντι συμφωνεῖν τὴν τῆς ὡρισμένης ἡμέρας ἔκβασιν· ὥστε ἀφαιρεθῆναι αὐτοῦ τὸ πραθέν, ἄλλου ὑπερθεματίζοντος, καὶ τοῦτο ἐπὶ τρίτου ἀγοραστοῦ, καὶ περαιτέρω.*

XI. Potest et illi, qui plus adiicit, rursus in diem quis addicere: ut adimatur scilicet ei res vendita, si alius adiiciat, idque ad tertium usque emtorem et ultra.

---

89) *Πεῖρα*: εἰκὸς γὰρ ἦν ὑποθέμενος ὁ ἀγοραστής.

90) In πείρᾳ additur: *Παραγραφή. Ἐπὶ γὰρ τῆς αἱρετικῆς πράσεως, κἂν παραδοθῇ τὸ πρᾶγμα τῷ ὠνησαμένῳ, δεσπόζειν οὐ δύναται. τί γάρ; ὅτι ἐπώλησέ τις θεράπαιναν ι' νομισμάτων ἢ ἀγρὸν ρ', καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τῆς θεραπαίνης ἤδη τεκούσης ἢ τῶν καρπῶν συναγέντων ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ ἐτελεύτησεν ἡ θεράπαινα ἢ χάσματι ἀπώλετο ὁ ἀγρός, καὶ ἐλθών τις ἐπὶ μὲν τῷ τεχθέντι ἀπὸ τῆς θεραπαίνης δέδωκε νομίσματα ιβ', ἐπὶ δὲ τοῖς καρποῖς τοῦ ἀγροῦ ρκ'· οὐκ ἔρρωται ὁ ὑπερθεματισμός, ἐπειδὴ μὴ ἐπ' αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ γίνηται πράγματι.* (*Adnotatio.* Nam in conditionali venditione, etiamsi res tradatur emtori, dominus fieri nequit. Quid? si quis ancillam X solidis vendiderit vel fundum C, et quum ancilla interim peperisset vel fructus ex fundo collecti essent, ancilla mortua est vel terrae motu fundus interiit, et quis pro partu ancillae XII solidos obtulit vel pro fructibus fundi CXX: licitatio non valet, quum non in ipsa re principali fiat.)

91) *Πεῖρα* tit. 22.

92) Syn. p. 194. *Πεῖρα* tit. 22.

93) *Πεῖρα*: εὐτυχεστ.

94) Syn. ἀπαιτῆσαι.

95) Syn. p. 194. *Πεῖρα* tit. 22.

96) *Πεῖρα* tit. 22.

97) Syn. p. 195. *Πεῖρα* tit. 22.

98) Syn. addit scholium hoc: *Δηλονότι τῷ συμφωνήσαντι ἀναλύειν τὴν πρᾶσιν, τῆς αἱρέσεως αὐτῷ κρείττονος γινομένης. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο συμφωνῇ, οὐ δύναται προσκυροῦν τῷ ὑπερθεματίζοντι, εἰ μήτοιγε ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς οὐκ ἀνέχεται δοῦναι τὴν ἴσην τῷ ὑπὲρ τὸ διπλοῦν ὑπερθεματίζοντι, ὡς ἔξεστι καταμαθεῖν ἐν τῷ ι' τίτλῳ κεφ. νη' καὶ ξδ' τοῦ αὐτοῦ ιθ' βι.* (Si videlicet pactus sit, ut a venditione discedatur, meliore ipsi conditione allata. Nam nisi hoc paciscatur, non potest ei addicere, qui plus adiicit, si prior emtor nolit ei par pretium dare, qui supra duplum in licitatione adiicit, quemadmodum licet intelligere in tit. 10 cap. 58 et 64 eiusdem 19 libri.)

99) Syn. in Cod. Paris. 1351 addit: ἀγοραστῇ.

100) In πείρᾳ hic additur: *Παραγραφή. Μὴ εἴπῃς ὅτι πλέον ὧν προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς ὀφείλει προσθεῖναι ὁ πρῶτος. τὸ γὰρ πλέον οὐ πλέον τοῦ προστεθέντος παρὰ τοῦ δευτέρου ἀγοραστοῦ δηλοῖ, ἀλλὰ τὸ πλέον ὃ προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστής.* (*Adnotatio.* Ne dicas priorem emtorem plus adiicere oportere, quam posterior adiecerit. Illud plus enim non significat plus quam a secundo emtore adiectum est, sed id plus quod adiecit secundus emtor.) In Codicibus Synopseos Paris. 1351 et 1357. A. ad eundem locum haec scholia habentur: *Στεφάνου. Μὴ εἴπῃς ὅτι πλέον τοῦ δευτέρου ἀγοραστοῦ ὀφείλει ὁ πρῶτος ὑπερθεματίζειν, εἰ βούλοιτο ἀναφαίρετον εἶναι τὸ πρᾶγμα παρ' αὐτοῦ. τὸ δὲ πλέον οὐ τοῦτο σημαίνει, ὅτι τυχὸν πλέον ὧν προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς ὀφείλει προσθεῖναι ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅτι τῷ πλείονι, ὅπερ προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστής, ὁ πρῶτος ὀφείλει κεχρῆσθαι, τουτέστι τῷ αὐτῷ κεχρῆσθαι ὑπερθεματισμῷ, ᾧ ἐχρήσατο ὁ δεύτερος ἀγοραστής, εἰ βούλοιτο βεβαίαν εἶναι τὴν πρᾶσιν τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην. Τοῦ ἀνωνύμου. Καὶ οἱ νεμόμενοι δημοσίους ἀγροὺς προτιμῶνται τῶν νεωστὶ θελόντων αὐτοὺς μισθώσασθαι, ἐὰν τὴν παρ' αὐτῶν προτεινομένην προσθήκην δέχωνται, ὡς βι. ια' τι. οα' διατ. δ'.* (*Stephani.* Ne dicas priorem emtorem plus quam secundum licitari oportere, si rem a se auferri nolit. Illud plus non hoc significat, ut plus quam secundus emtor adiecit prior adiiciat, sed ut eo, quod secundus emtor adiecit, prior utatur, hoc est ut eadem licitatione utatur qua secundus emtor usus est, si venditionem ipsi factam validam esse voluerit. — *Anonymi.* Etiam qui fiscales agros possident, his qui de novo eos conducere volunt, praeferuntur, si augmentum ab his oblatum suscipiant, ut lib. XI [Cod.] tit. 71 const. 4.)

101) *Πεῖρα* tit. 22.

102) Sic Tipuc. *Πεῖρα*: ἔξεσται.

103) Syn. p. 195. *Πεῖρα* tit. 22.

Ὁ[104]) *δεύτερος ἀγοραστὴς μόνον τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ τοὺς καρποὺς λαμβάνει. οὐ παρὰ τοῦτο δὲ, ἐὰν τὸ αὐτὸ τῷ πράτῃ δίδωσι τίμημα, δοκεῖ γενέσθαι κρείττων ἡ αἵρεσις τοῦ πράτου, ὡς αὐτοῦ μέλλοντος τοὺς καρποὺς κερδαίνειν.*

Ἐὰν[105]) *ἐκ καινῆς πρᾶγμα προστεθῇ τῷ ὑπερθεματίζοντι, ἄξιον ὂν τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης προσθήκης, ἡ πρώτη πρᾶσις οὐ λύεται· ὥσπερ οὔτε [εἰ] ὑπερθέσεως ἐπὶ τῇ καταβολῇ δοθείσης, τοσοῦτος ἠδύνατο ληφθῆναι τόκος, ὅσον ἐστὶν ἡ γενομένη προσθήκη.*

Ἀποδιδοὺς[106]) *ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς τοὺς καρποὺς παρακρατεῖ, ὅσα κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἐδαπάνησεν. εἰ δὲ μὴ ἀρκοῦσιν οἱ καρποὶ, ἀπαιτεῖ τὸ λοιπὸν ἢ τὴν τιμήν.*

Ἐὰν[107]) *δύο κοινωνῶν ἀγορασάντων ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ὑπερθεματίσῃ, κατὰ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ μέρος ἡ πρώτη πρᾶσις ἀνατρέπεται.*[108])

Ὑπερθεματισμοῦ[109]) *γενομένου οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ ὑπερθεματίσαντος ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς περὶ ὧν ἔδωκε τιμῶν, εἰ μὴ δοθέντα εἰς τόπον τοῦ πράτου αὐτοῦ ἐπηρώτησεν.*

XIV. Emtor posterior rem solam, non fructus accipit. Neque vero propterea, si idem pretium venditori praestet, conditio venditoris melior fieri videtur, utpote qui fructus lucraturus est. *L.* 14. §. 4. 5. *D.* XVIII. 2.

XV. Si de novo res accesserit ei, qui plus adiicit, quae res non minoris sit, quam id, quod ab ipso adiectum est, prior venditio non dissolvitur: quemadmodum nec si tempore pretii solvendi prorogato tanta capi usura potuit, quanti est facta accessio. *L.* 15. §. 1. *D. eod.*

XVI. Si prior emtor fructus restituat, quae necessario erogavit, retinet. Sin fructus non sufficiant, quod excedit sive pretium petit. *L.* 16. *D. eod.*

XVIII. Si ex duobus sociis emtoribus unus plus adiecerit, pro parte ad eum pertinente prior venditio rescinditur. *L.* 18. *D. eod.*

XX. Meliore conditione allata prior emtor adversus eum, qui plus adiecit, nullam pretii dati nomine habet actionem, nisi ab eo in locum venditoris subrogato stipulatus sit. *L.* 20. *D. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Περὶ νόμου καταπιστευτέου, ὅστις κινεῖται μεταξὺ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ, ἡνίκα ἐπὶ συμφώνῳ πραθῇ τοῦ ἐντὸς τῆς ὡρισμένης προθεσμίας καταβληθῆναι τὸ τίμημα.[110])

Τὸ[111]) *εἰπεῖν, ἐὰν εἴσω τῆσδε τῆς προθεσμίας μὴ καταβάλῃς τὸ τίμημα, ἀναγόραστός ἐστιν ὁ ἀγρὸς, ὑπὲρ τοῦ πράτου ἐστὶ, καὶ δύναται αὐτῷ μὴ κεχρῆσθαι μήτε τὴν πρᾶσιν ἀναλύειν· οὐ γὰρ ἄκων κέχρηται τῷ προτεθέντι ὅρῳ. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύεται τὸ πραθέν.*

Ἐν[112]) *τῷ μεταξὺ μὲν οἱ καρποὶ τοῦ ἀγοραστοῦ γίνονται, διὰ δὲ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ τιμήματος δίδωσι*[113]) *τῷ πράτῃ αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἐκ τοῦ πράγματος μένει παρ' αὐτῷ. τὰ δὲ δοθέντα λόγῳ ἀῤῥαβῶνος ἢ ἑτέρας αἰτίας παρακρατεῖ ὁ πράτης καὶ [οὐ] δίδωσι τὴν συμφωνηθεῖσαν προσθήκην.*

TITULUS III.

De lege commissoria, ex qua inter emtorem et venditorem agitur, quum ea lege venditum sit, ut intra certum tempus pretium solveretur.

II. III. Haec verba, *si intra hunc diem pretium non solveris, fundus inemtus sit*, pro venditore sunt, cui ea lege non uti liberum est nec venditionem rescindere: non enim invitus legem adiectam exercet. Interea vero res vendita periculo emtoris est. *L.* 2. 3. *D.* XVIII. 3.

V. VI. Interim quidem fructus emtoris fiunt: sed per actionem, quae pretium persequitur, venditori eos reddit: nihil enim ex re penes eum residere oportet. Quae vero arrhae vel alio nomine data sunt, venditor retinet, nec praestat quod accedere convenit. *L.* 5. 6. *pr. D. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ κληρονομίας ἢ ἀγωγῆς πραθείσης.[114])

Ἡ[115]) *τοῦ ζῶντος καὶ ἡ τοῦ μηδενὸς κληρονομία ἀνισχύρως πωλεῖται.*

TITULUS IV.

De hereditate vel actione vendita.

I. Hereditas eius, qui vivit aut nullus est, non recte venditur. *L.* 1. *D.* XVIII. 4.

104) Syn. p. 194. *Πεῖρα* tit. 22. — *Heimb.* hunc locum tamquam l. 6 huius tit. restituit.

105) Syn. p. 195. *Πεῖρα* tit. 22.

106) *Πεῖρα* tit. 22.

107) *Πεῖρα* tit. 21 et 22.

108) In *πείρᾳ* additur: *Παραγραφή. Καὶ τί τὸ ἀποτέλεσμα; ὅτι ἐπὶ τῷ μέρει αὐτοῦ τῆς προτέρας λυθείσης πράσεως ἀναδίδωσι τοὺς καρποὺς τοῦ οἰκείου μέρους τῷ πεπρακότι.* (*Adnotatio.* Et quis est effectus? Priori venditione in parte eius rescissa venditori fructus partis suae restituit.)

109) *Πεῖρα* tit. 22.

110) Rubricam *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito exhibuit.

111) Syn. p. 195. In Cod. reg. Paris. gr. 1351 Synopseos adscribitur hic in margine scholium: *στεφάνου. μάθε κανονικῶς, ὅτι οὐδεὶς τῶν ὑπὸ ἡμέρας τι ὀφειλόντων παρασχεῖν συγγινώσκεται μὴ καταβαλὼν, ἐὰν λέγῃ ὅτι διὰ τοῦτο οὐ κατέβαλον, ἐπειδὴ μὴ ὑπεμνήσθην. ὁ γὰρ ὑπὸ ἡμέρας ὀφείλων ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν ὀφείλει καὶ τὴν τοῦ κρεδίτωρος μὴ περιμένειν ὑπόμνησιν, ὡς ἔστι μὲν καὶ ἀλλαχόθεν μαθεῖν, μάλιστα δὲ ἐν τῷ δ' βι. τοῦ κώδ. τί. ξα' διατ. β'.* (Disce regulariter: Qui sub die aliquid praestare debet, si non solvat, non excusatur, si dicat se ideo non solvisse, quia interpellatus non esset. Qui enim sub die debet, semet ipsum interpellare debet, nec exspectare creditoris interpellationem, sicuti et aliunde disci potest, maxime vero ex lib. IV Cod. tit. 61 const. 2.)

112) *Πεῖρα* tit. 44.

113) *Πεῖρα*: οὐ δίδ.

114) Ex indice Coislin. et ex Tipucito *Heimb.* rubricam restituit.

115) L. 1. 2 pr. §. 1. 15 — 19 sunt ex *πείρᾳ* tit. 34.

L. 2. pr. §. 1. D. XVIII. 4. *Ὁ πράτης τῆς κληρονομίας οὐκ ἀσφαλίζεται περὶ ἐκνικήσεως, εἰ μὴ [ἐπὶ] τῷ ἰδίῳ ἀποτελέσματι. δοκεῖ δὲ τὰ ἐν καιρῷ τῆς πράσεως εὑρισκόμενα πράγματα πωλεῖν, οὐ μὴν ὅσα ἦν ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν διαθέμενον ἢ ἐν τῷ ὑπεισέρχεσθαι τὴν κληρονομίαν, εἰ μὴ ἕτερόν τι συνέδοξεν.*

II. Venditor hereditatis non cavet de evictione, nisi de facto suo. Videtur autem vendere res, quae tempore venditionis reperiebantur, non quae tempore mortis testatoris erant aut tempore aditae hereditatis, nisi aliud convenerit.

§. 15. *Εἰ ἐπερωτήσας σε περὶ δούλου τὸν διπλασιασμὸν γίνομαί σου κληρονόμος καὶ πωλήσω τὴν κληρονομίαν σου, εἶτα ἐκνικηθῇ ὁ δοῦλος, τὸ ἀζήμιον ὑφίσταμαι παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.*

Si servi nomine duplam a te stipulatus heres tibi extitero et hereditatem tuam vendidero, deinde servus evictus sit, indemnitatem mihi emtor praestat.

§. 16—19. *Ἐὰν ἐμφύτευμα ἢ δημόσιον καταβάλῃ ὁ πράτης, ἐπιγινώσκει αὐτὸ ὁ ἀγοραστής, καὶ τὴν δαπάνην τῆς ταφῆς· αὕτη γὰρ βάρος ἐστὶ κληρονομιαῖον. ἐνέχεται δὲ καὶ εἰς ἅπερ ὁ διαθέμενος χρεωστεῖ τῷ πράτῃ, εἴτε χωρὶς αἱρέσεως εἴτε ὑπὸ ἡμέραν ὡρισμένην, ἐὰν μέντοι αἱ περὶ τούτων τῶν χρεῶν ἀγωγαὶ κατὰ κληρονόμου ἥρμοζον. ὁ γὰρ ἀγοραστὴς τῆς κληρονομίας τάξιν ἐπέχει κληρονόμου. ἀνανεοῖ δὲ καὶ τὰς διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἀπολλυμένας τῷ πράτῃ δουλείας.*

Si canonem vel tributum venditor praestiterit, emtor hoc agnoscit, atque etiam sumtus funeris, quippe quod onus hereditarium est. Tenetur etiam in haec, quae testator venditori debet, sive absque conditione sive sub die, si nimirum actiones horum debitorum adversus heredem competebant. Emtor enim hereditatis heredis locum obtinet. Restituit etiam servitutes, quas venditor adita hereditate amisit.

L. 13. D. eod. *Ἔνθα[116]) μὴ προσυνεφωνήθη, ἵνα τὸ δίκαιον, ὅπερ ὁ πράτης ἔχει, αὐτὸ εἴη πεπραμένον, ἀναγκάζεται δεῖξαι κληρονόμον ἑαυτόν.*

XIII. Si prius non convenit, ut quidquid iuris haberet venditor, id venditum esset, heredem se esse probare cogitur.

L. 21. D. eod. *Πωλήσας[117]) τὶς καὶ ἐπερωτηθεὶς ἐδράξατο κληρονομιαίου πράγματος καὶ διαπέπρακεν. αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ οὐ τὴν ἀποτίμησιν δίδωσι τῷ ἀγοραστῇ.[118]) ὡς εἴγε πρὸ τῆς ἐπερωτήσεως ἐπώλησε τὸ πρᾶγμα, τὴν διατίμησιν αὐτοῦ δίδωσιν, εἰ καὶ δοῦλος ἦν ὁ πραθεὶς καὶ ἐτελεύτησε. δοκεῖ γὰρ ὁ πράτης πραγμάτων διοίκησιν πράττειν τοῦ ἀγοραστοῦ πιπράσκων μετὰ τὸ πωλῆσαι τὸ κληρονομιαῖον πρᾶγμα. καίτοι ἐὰν δοῦλον ἐξ ἐπερωτήσεως χρεωστῶν πωλήσω αὐτὸν, καὶ πρὸ ὑπερθέσεως ἀποθάνῃ, οὐδὲν δίδωμι. καὶ ἐὰν μὴ κληρονομίαν, ἀλλ' ἓν πρᾶγμα πωλήσω σοι, καὶ πρὸ παραδόσεως ἑτέρῳ πωλήσω αὐτὸ καὶ λάβω τὸ τίμημα καὶ φθαρῇ, οὐδέν σοι χρεωστῶ, μὴ ποιήσας ὑπέρθεσιν.*

XXI. Venditor hereditatis interposita stipulatione rem hereditariam persequutus est eamque vendidit . . . . ipsam rem non pretium emtori praestat . . . . . si ante stipulationem rem vendidit, pretium eius praestat, etiamsi servus venditus sit et mortuus. Videtur enim venditor emtoris negotia gerere, dum post venditionem rem hereditariam distrahit. Quamquam si servum, quem ex stipulatione debeo, vendidero, isque ante moram decesserit, nihil praesto: et si non hereditatem, sed unam rem tibi vendidero, eamque ante traditionem alii vendidero et pretium consequutus fuero, licet illa interierit, nihil tibi debeo, si moram non feci.

L. 23. pr. D. eod. *Ὁ[119]) πιπράσκων ἀγωγὴν, καὶ τὰς κατὰ τοῦ ἐναγομένου καὶ τῶν ἀντιφωνητῶν ἀγωγὰς ἐκχωρεῖ, εἰ μὴ ἕτερον ἔδοξεν.*

XXIII. Qui actionem vendit, tam actiones adversus reum quam adversus intercessores cedit, nisi aliud placuerit.

L. 24. D. eod. *Ἐὰν[120]) πωλήσας σοι κληρονομίαν κληρονομήσω λεγαταρίου ἢ δανειστοῦ αὐτῆς, ἀπαιτῶ σε διὰ τῆς ἀγωγῆς τὸ λεγάτον.*

XXIV. Si vendidero tibi hereditatem, et legatario vel creditori eius heres extitero, legatum hac actione a te peto.

L. 1. C. IV. 39. *Ὁ[121]) ἀγοράσας κληρονομίαν παρὰ τοῦ δημοσίου, αὐτὸς ἀναγκάζεται τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς ἀποκρίνασθαι, καὶ ἔχει ὁ πεπρακὼς τὸ ἀφρόντιστον.*

XXVI. Qui a fisco hereditatem emit, ipse hereditariis creditoribus respondere cogitur, venditor autem securus est.

L. 2. C. eod. *Ἡ[122]) τοῦ γραμματείου πρᾶσις καὶ ἀγνοοῦντος καὶ μὴ βουλομένου ἐκείνου, καθ' οὗ ἐκχωροῦνται αἱ ἀγωγαὶ, δύναται συνίστασθαι.*

XXVIII. Nominis venditio etiam ignorante et invito eo, adversus quem actiones ceduntur, contrahi potest.

ΤΙΤΛΟΣ Ε'.

Περὶ ἀνατρεπομένης πράσεως καὶ ἀγορασίας, καὶ πότε ἔξεστι τοῖς συναλλάσσουσιν ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς ἀγορασίας.[123])

TITULUS V.

De rescindenda emtione et venditione, et quando liceat contrahentibus ab emtione discedere.

L. 1. D. XVIII. 5. *Ἐὰν[124]) ἀγοράσω τὶ παρὰ ὑπεξουσίου ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ, καὶ συμφωνήσω μετὰ τοῦ πατρὸς*

I. Si quid a filiofamilias emerim ex peculio eius, et pactus sim cum patre, ut ab emtione recedatur,

116) Syn. p. 196.
117) *Πεῖρα* tit. 54.
118) Nimirum haec corrupta sunt.
119) Syn. p. 196.
120) *Πεῖρα* tit. 54.
121) *Πεῖρα* tit. 36.
122) Syn. p. 196.
123) *Heimb.* hanc rubricam ex indice Coisliniano et e Tipucito restituit.
124) *Πεῖρα* tit. 1.

ἀναχωρῆσαι τῆς ἀγορασίας, κἀγὼ καὶ ὁ υἱὸς ἐλευθερούμεθα. οὔτε γὰρ δυνατὸν συμφωνεῖν ἐξ ἑνὸς μέρους ἀναχωρεῖν τῆς ἀγορασίας. ὅταν ἐξ ἑνὸς μέρους ἀνανεωθῇ τὸ συνάλλαγμα, τὸ σύμφωνον οὐκ ἔῤῥωται. εἰ δὲ ἄνηβος χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου συμφωνήσῃ ὑπαναχωρῆσαι, αὐτὸς καὶ οὐχ ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ ἐλευθεροῦται.

tam ego quam filius liberamur. Neque enim conveniri potest, ut pro una parte ab emtione recedatur. Si ab una parte contractus renovatus sit, pactio non valet. Si tamen pupillus sine tutoris auctoritate pactus sit ut recedatur, ipse non autem adversarius eius liberatur.

Ἀνισχύρως[125]) *ὑπὸ αἵρεσιν ἀγοράζω, ὅπερ χωρὶς αἱρέσεως προηγόρασα.*

VII. Inutiliter sub conditione emo, quod pure antea emi. L. 7. pr. D. XVIII. 5.

Ἐὰν[126]) *πωλήσω ἀνήβῳ χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, μόνος ἐνέχομαι· αὐτοῦ [δὲ] ἐνάγοντός μοι, παρακατάσχεσιν ἔχω. εἰ δὲ αὐτῷ μετὰ ταῦτα πωλήσω αὐτὸ αὐθεντοῦντος τοῦ ἐπιτρόπου, δοκεῖ ἀνανεοῦσθαι καὶ ἀμοιβαίως ἐνεχόμεθα. εἰ δὲ τὸ πρῶτον αὐθεντοῦντος ἀγοράσει τοῦ ἐπιτρόπου, καὶ μετὰ ταῦτα μόνος, ἡ ὑστέρος οὐκ ἔῤῥωται. τὰ*[127]) *γὰρ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἑνὸς μέρους σύμφωνα ἡ ἀγαθὴ πίστις οὐ προσίεται, μάλιστα εἰ εὐλόγως τὶς ἠπατήθη.*

Si pupillo sine tutoris auctoritate vendidi, solus teneor: ipso autem mecum agente, retentionem habeo. Sed si eandem rem ei postea tutore auctore vendidero, renovari videtur [emtio] et invicem tenemur. Sed si prius tutore auctore emerit, et postea solus, secunda [emtio] non valet. Nam bona fides non admittit pacta, quae alteri ex contrahentibus captiosa sunt: maxime si quis iusto errore deceptus sit. §. 1.

Ἠγόρασα[128]) *παρά σου συμφωνήσας ἀναλυθῆναι τὴν πρᾶσιν, εἰ μὴ τὸ τίμημα καταβάλω εἴσω τῆσδε τῆς προθεσμίας· καὶ μετὰ θάνατόν σου [ἐπίτροπος] γενόμενος τοῦ υἱοῦ σου σὺν ἑτέροις, οὔτε αὐτὸς κατέβαλον οὔτε τοῖς λογισμοῖς εἰσήγαγον. ἀναγόραστον γίνεται τὸ πρᾶγμα.*

X. Emi abs te, et convenit inter nos, ut venditio dissolveretur, si intra certum tempus pretium non solvissem; et post mortem tuam tutor filii tui factus cum aliis, neque ipse solvi neque rationibus pretium intuli. Res inemta fit. L. 10. pr. D. eod.

Ὅτι[129]) *ἡ μὲν πρᾶσις καὶ ἡ ἀγορασία συναίνεσιν ἀπαιτεῖ ἑκάστου, μαινομένου δὲ οὐδεμία [ἐστὶ], φανερόν ἐστιν. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῶν διαλειμμάτων τοὺς μείζονας τῶν κε' ἐνιαυτῶν καὶ πρᾶσιν καὶ οἱονδήποτε συνάλλαγμα δύνασθαι ποιεῖν οὐκ ἀμφιβάλλεται.*

XII. Venditionem et emtionem consensum utriusque desiderare, furiosi autem nullum esse, manifestum est. Sed tempore intermissionum maiores XXV annis et venditionem et quemlibet contractum posse facere non ambigitur. L. 2. C. IV. 38.

Ἡ[130]) *κατὰ δωρεὰν πρᾶσις ἀνυπόστατός ἐστιν. ἐὰν δέ τις πωλήσας ἀγρὸν συνεφώνησεν ἀντὶ τοῦ τιμήματος, ἵνα ἀποτρέφηται ἀπὸ τοῦ λαβόντος τὸν ἀγρὸν, καλῶς ἀναγκάζει αὐτὸν πληρῶσαι τὰ συμφωνηθέντα.*

XIII. Donationis causa facta venditio irrita est. Sed si quis, quum agrum venderet, loco pretii pactus sit, ut ab eo, qui fundum accepit, aleretur, placita implere eum recte cogit. L. 3. C. eod.

Ἐὰν[131]) *τις τὸ δωρηθὲν αὐτῷ πρᾶγμα παρά τινος τελευτήσαντος τοῦ δωρησαμένου ἀγοράσῃ παρὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων, οὐ δύναται νέμεσθαι αὐτὸ καὶ ὡς δωρεὰν καὶ ὡς ἀγορασίαν, ἀλλ' ὡς ἅπαξ δεσπότης γενόμενος ἀχρήστως τὸ ἴδιον ἀγοράζει. εἰ δέ τις ἐν ὁμάδι πᾶσαν τὴν οὐσίαν λαβὼν κατὰ δωρεὰν ὕστερον παρὰ τοῦ παιδὸς τῆς τελευτησάσης ἠγόρασεν, εἰς τοῦτο αὐτῷ συμβάλλεται [ἡ] παρὰ τοῦ παιδὸς πρᾶσις εἰς τὸ μὴ δυνηθῆναι αὐτὸν κινῆσαι μέμψιν κατὰ τῆς δωρεᾶς ὡς λαβόντα τὸ τῶν πραγμάτων τίμημα.*

XIV. Si quis rem sibi ab aliquo donatam defuncto donatore ab heredibus eius emerit, possidere eam non potest et pro donato et pro emtore, sed semel dominus factus rem propriam frustra emit. Si quis tamen per universitatem omnem substantiam donatam acceperit et postea a filio defunctae eam emerit, emtio a filio facta ad hoc ei prodest, ut is querelam adversus donationem movere non possit, ut qui pretium rerum acceperit. L. 4. C. eod.

Γυνὴ[132]) *ἀγοράσασα δούλην μετὰ ταῦτα ἠνίχετο ὡς κατὰ δωρεὰν λαβεῖν αὐτὴν παρὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρός. ἐκ τοῦ ψεύδους τοῦ πλασθέντος οὐδὲ διπλασιάζει τὴν δεσποτείαν οὐδὲ ἀποστερεῖται αὐτῆς.*

XVII. Mulier, quae ancillam emit, postea se simulavit donatione eam a secundo marito accepisse. Falso figmento neque duplicat dominium neque id ei aufertur. L. 7. C. eod.

Ἡ[133]) *πρᾶσις ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι τὸ τίμημα, οὐκ ἀνατρέπεται· εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς κατὰ δωρεὰν ἐγένετο.*

XVIII. Venditio ideo, quod pretium non sit solutum, non rescinditur: nisi forte ab initio donationis causa facta sit. L. 8. C. eod.

Ἡ[134]) *τῆς ἀγορασίας πίστις καὶ τῆς πράσεως χωρὶς ποσότητος οὐδεμία ἐστίν. ἐκ δὲ τοῦ ὁρίσαντος τιμήματος μὴ ἀριθμηθέντος, ἀλλὰ μόνης τῆς νομῆς αὐτῷ παραδοθείσης, τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα οὐκ ἔστιν ἄκυρον, οὐδὲ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοράσας κακῶς νέ-*

XIX. Fides emtionis et venditionis sine quantitate nulla est. Placito autem pretio non numerato, sed solum tradita possessione, istiusmodi contractus non est irritus, nec idcirco is, qui emit, male possidet, quod non soluta sit quantitas, quam dari convenerat. L. 9. C. eod.

125) *Πεῖρα* tit. 31.
126) *Πεῖρα* tit. 1.
127) Cf. schol. s. V. 724 *Fabr.* apud *Heimb.* IV p. 280. Eadem habet etiam *Πεῖρα* tit. 45.
128) *Πεῖρα* tit. 16.
129) *Πεῖρα* tit. 1.
130) Syn. p. 196.
131) *Πεῖρα* tit. 5.
132) *Πεῖρα* tit 5.
133) Syn. p. 196. *Heimb.* restituit, tamquam esset l. 9 C. IV, 38. In Syn. additur scholium: *Οὐ γὰρ ὀφείλει ὁ πράτης ἐπαναλαμβάνειν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ τίμημα ἐπιζητεῖν.* (Non enim rem debet repetere venditor, sed de pretio agere.)
134) Syn. p. 196, ubi incipit: *Καὶ ὅτι ἡ. Πεῖρα* tit. 5.

μεται, ὅτι μὴ κατεβλήθη ἡ ποσότης, ἣν δοθῆναι συνεφώνησεν. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δωρεᾷ[135]) πράσεως κτήματος γενομένης, εἰ παράδοσις παρακολουθήσῃ, ἀγωγῆς τοῦ τιμήματος μηδεμιᾶς[136]) ἁρμοζούσης, περαιοῦται ἡ δωρεά.[137])

Sed et donationis gratia praedii facta venditione, si traditio sequuta fuerit, actione pretii nulla competente, perficitur donatio.

L. 10. C. IV. 38. *Τὸ[138]) ἴδιον οὐδεὶς δύναται ἀγοράζειν, ἀλλὰ κἂν εἰκονικῶς δόξῃ ἀγοράζειν, οὐδὲν ὑπομένει πρόκριμα.*

XX. Nemo rem propriam emere potest, et quamvis imaginarie videatur emere, nullum tamen praeiudicium patitur.

L. 15. C. eod. *Ἡ[139]) γὰρ ἔγγραφος πρᾶσις οὐκ ἔῤῥωται, εἰ μὴ πληρωθῇ τὸ συμβόλαιον καὶ ἀπολυθῇ τοῖς μέρεσιν.*

XXV. Nam in scriptis venditio non valet, nisi instrumentum completum et a partibus absolutum sit.

L. 2. C. IV. 45. *Εἰ[140]) μὲν ἀῤῥαβῶνος ἕνεκεν χρυσίον ἐδόθη, δύνασαι τοῦτο μόνον κατὰ τὴν πίστιν τῶν συμφώνων ἀναλαβεῖν. εἰ δὲ μέρος τοῦ τιμήματος κατέβαλες, εἰς τὰ ὀφείλοντα παρὰ τοῦ πράτου διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς τὸ τίμημα ἀπαιτούσης παρασχεθῆναι μᾶλλον ἔχεις ἀγωγὴν, ἤπερ εἰς ἐπανάληψιν τῆς ποσότητος τοῦ τιμήματος, ὅπερ δεδωκέναι σημαίνεις.*

XXVII. Si quidem arrhae nomine aurum datum sit, potes hoc solum secundum fidem pactorum recuperare. Sin vero partem pretii persolvisti, ad ea, quae venditorem actione ex vendito praestare oportet, magis actionem habes, quam ad repetendam quantitatem pretii, quod te dedisse significas.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ'.

Περὶ κινδύνου καὶ ὠφελείας τοῦ πραθέντος πράγματος.[141])

TITULUS VI.

De periculo et commodo rei venditae.

L. 7. pr. D. XVIII. 6. *Μετὰ[142]) τὴν πρᾶσιν τοῦ ἀγροῦ τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ. τί γὰρ, ὅτι διὰ προσχώσεως ηὐξήθη, ἢ μέρος αὐτοῦ ἢ καὶ ὅλον ποταμὸς κατέλαβεν;*

I. Post venditionem fundi lucrum et damnum emtorem respicit. Quid enim, si per alluvionem accessio facta sit, vel pars eius aut totus flumine sit occupatus?

L. 8. D. eod. *Ἐπὶ[143]) τῇ αἱρετικῇ πράσει ἀτονούσης μὲν τῆς αἱρέσεως, ἄκυρος ἡ πρᾶσις· ἐξιούσης δὲ, ὁ ἀγοραστὴς κινδυνεύει. εἰ δέ τις τῶν συναλλαξάντων ἐν τῷ μεταξὺ τελευτήσει, ἐνέχεται ὁ κληρονόμος ὡς ἐξ ἀρχῆς γινομένης τῆς πράσεως, καὶ τὰ λοιπά[144]). καὶ ὅτι ὥσπερ αἱ ἐπερωτήσεις καὶ τὰ αἱρετικὰ ληγάτα ἀκυροῦνται, φθειρομένου τοῦ πράγματος ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως. εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα ὑπεστι, κἂν χεῖρον γένηται, ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται.*

II. Conditionalis venditio, si deficiat conditio, nulla est: sin existat, periculum emtoris est. Si quis autem ex contrahentibus interim decesserit, heres tenetur, quasi ab initio venditio contracta sit .... Stipulationes et legata conditionalia perimuntur, si pendente conditione res interierit. Si vero res extet, licet deterior facta sit, damnum emtoris est.

L. 14. §. 1. D. eod. *Ἐὰν[145]) ἡ πραθεῖσα ὕλη κλαπῇ, εἰ μὲν πρὸ παραδόσεως, ὁ πράτης ζημιοῦται· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, ὁ ἀγοραστής. δοκοῦσι δὲ παραδεδόσθαι αἱ δοκοὶ, ἃς ὁ ἀγοραστὴς ἐσφράγισεν.*

VIII. Si vendita materia furto subrepta sit, si quidem ante traditionem, venditoris damnum est: sin postea, emtoris. Videntur autem trabes traditae, quas emtor signavit.

L. 17. D. eod. *Ἔνθα[146]) ὑπέρθεσιν ὁ ἀγοραστὴς ποιήσει, λοιπὸν οὐκ ἀπὸ ἀμελείας, ἀλλ' ἀπὸ δόλου ὁ πράτης ἐνέχεται. εἰ δὲ οἱ δύο ὑπέρθεσιν ποιήσουσι, τῇ ὑστέρᾳ προσέχομεν. εἰκὸς γὰρ ὑπέρθεσιν ποιήσας ὁ ἀγοραστὴς ἠθέλησε μετὰ ταῦτα λαβεῖν, καὶ δυνάμενος ὁ πράτης παρασχεῖν ὑπερέθετο, ἢ τοὐναντίον.*

XI. Quum moram emtor fecerit, iam non ob negligentiam, sed ob dolum venditor tenetur. Quodsi uterque moram fecerit, posteriorem spectamus. Nam quum forte moram fecisset emtor, postea voluit accipere, et venditor, quum posset praestare, distulit, vel e contrario.

L. 18. §. 1. D. eod. *Ἐὰν[147]) πρὸ τῆς τοῦ τιμήματος καταβολῆς ἡ δεσποτεία τοῦ πραθέντος στασιασθῇ, οὐ δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὴν τιμὴν, εἰ μὴ λάβῃ περὶ ἐκνικήσεως ἀξιοπίστους ἐγγυητάς.*

XII. Si ante pretium solutum rei venditae dominium in controversiam deductum sit, emtor pretium non solvit, nisi evictionis nomine fideiussores idoneos acceperit.

---

135) Syn. *δωρεᾶς.*

136) *Πεῖρα:* *οὐδεμιᾶς.*

137) In Syn. accedit scholium: *Ἐν τῷ β' κεφ. τοῦ β' τι. τοῦ ιη' βι. φησὶν, ὅτι οὐ παύεται εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ πεπρακότος, εἰ μὴ λάβῃ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἱκανὸν ἢ ἐγγυητάς. τὸ δὲ εἰρημένον ἐν τῇ γ' διατάξει καὶ τῇ η' ὅτι ἡ κατὰ δωρεὰν πρᾶσις κυροῦται, νόησον, ὅτι ὡς πρᾶσις οὐ συνίσταται, οὐδὲ ποιεῖ τὴν τῆς προαιρέσεως ἀγωγήν· ἐπεὶ ὡς δωρεὰ συνίσταται καὶ ἰσχύει.* (In cap. 2 tit. 2 lib XVIII dicitur: Res venditoris esse non desinit, nisi vel pretium vel satisdationem vel fideiussores acceperit. Quod autem dictum est const. 3 et 8 venditionem donationis causa factam ratam esse, sic intelligito, ut non consistat tanquam venditio, nec actionem electionis tribuat: quippe tanquam donatio consistit et valet.) — *Fabrotus* haec paulo aliter praestat: mea sententia, ex propria ipsius interpolatione: secundum *Heimb.* ex Codice aliquo MS. Synopseos.

138) Syn. p. 196. Ibi incipit: *Καὶ ὅτι τὸ ἴδ.*

139) *Πεῖρα* tit. 38.

140) Syn. p. 196, ubi incipit: *Ὅτι εἰ.* Forte: *ὅθεν εἰ.*

141) *Heimb.* restituit ex indice Coisliniano et Tipucito.

142) Syn. p. 197. Ibi incipit: *Ὅτι μετά.*

143) *Πεῖρα* tit. 31.

144) Nimirum nonnulla omisit, qui hunc locum e Basilicis excepit.

145) Syn. p. 197. Praefigit *ὅτι.*

146) Syn. p. 197.

147) Syn. p. 197. *Πεῖρα* tit. 65.

Ὁ[148]) ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν ποιήσας εἰς τὴν τοῦ τιμήματος καταβολὴν μόνους τόκους δίδωσιν, καὶ οὐχ ὅσα ὁ πράτης ἠδύνατο διὰ τῶν τιμημάτων ἀπὸ πραγματείας ὡς εἰκὸς κερδᾶναι.

Μετὰ[149]) τὸ γενέσθαι τὴν πρᾶσιν πᾶν κέρδος καὶ πᾶσα βλάβη ἐπὶ τῷ πράγματι γενομένη εἰς κέρδος καὶ ζημίαν ἀνήκει τοῦ ἀγοραστοῦ. ὁ γὰρ πράτης ἐκνικηθέντος τοῦ πράγματος τότε κινδυνεύει, ὅτε ἀπὸ αἰτίας ἀρχαιοτέρας τῆς πράσεως συνέβη τὰ τῆς ἐκνικήσεως· εἴγε καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ ἀγοραστὴς ἐλθεῖν καὶ δικάσασθαι, καὶ μὴ ἀπόντος αὐτοῦ ἡ καταδίκη γέγονεν.

Ὁ[150]) δόλος τοῦ πράτου τὸν πίστει ἀγαθῇ ἀγοράσαντα οὐδέποτε καταβλάπτει.

Τῆς[151]) πράσεως τελείας γενομένης ἐὰν μὴ ὑπέρθεσιν ἐποίησεν ὁ πράτης ἐν τῇ παραδόσει, ὁ ἀγοραστὴς κινδυνεύει ἐπὶ πάσης βλάβης ἐν τῷ πράγματι γενομένης.

Ὁ[152]) θάνατος τῆς πραθείσης θεραπαίνης μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβὰς τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύεται· μόνον[153]) εἰ μὴ ἀπό τινος πάθους ἀρχαιοτέρου τῆς πράσεως ἐτελεύτησε.

XIII. Si emtor in pretio solvendo moram fecerit, usuras duntaxat praestat, non quidquid venditor ex pretio negotiando forte lucrari potuit. *L.* 19. *D.* XVIII. 6.

XIV. Post perfectam venditionem omne commodum et omne incommodum, quod rei contingit, ad lucrum et damnum emtoris pertinet. Nam re evicta tunc venditoris periculum est, quum ex causa venditionem praecedente evictio contigit: siquidem si etiam denuntiarit emtor, ut agendae causae adesset, et non absente eo condemnatio facta sit. *L.* 1. *C.* IV. 48.

XVI. Dolus venditoris bonae fidei emtori nunquam nocet. *L.* 3. *C. eod.*

XVII. Venditione perfecta, si venditor in traditione moram non fecit, omne damnum, quod rei contingit, periculo emtoris est. *L.* 4. *C. eod.*

XIX. Mors ancillae distractae, quae post venditionem accidit, ad periculum emtoris pertinet: nisi si ex morbo, qui venditionem praecessit, mortua sit. *L.* 6. *C. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Ζʹ.

Περὶ δούλων ἔξω πιπρασκομένων τῆς πόλεως, ἢ ἐὰν ἀνδράποδον πραθῇ ἐπὶ ὅρῳ τοῦ ἐλευθερωθῆναι ἢ μὴ ἐλευθερωθῆναι.[154])

Ἐὰν[155]) πωλήσω δούλην ἐπὶ τῷ εἴσω ῥητοῦ χρόνου ἐλευθερωθῆναι, γίνεται ἐλευθέρα, ἐὰν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινα γνώμης. ἡ δὲ τοῦ κληρονόμου γνώμη οὐ ζητεῖται.

Ὁ[156]) ἥττων τῶν κʹ ἐτῶν ἀνισχύρως ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι πωλεῖ δοῦλον, κἂν συμφωνήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ὑπερτεθῆναι, ἕως οὗ πληρώσῃ τὰ κʹ ἔτη.

Ἐὰν[157]) ὁ πραθεὶς δοῦλος κωλυθῇ τοῦ προστοιχίου[158]), καὶ τῆς πόλεως κωλύεται· ἵνα μὴ τῶν μειζόνων ἀπολαύῃ ὁ[159]) τῶν ἡττόνων κωλυθείς.[160])

Ἐὰν[161]) χωρὶς ἐπερωτήσεως συμφωνήσῃ ποινὴν λαβεῖν ὁ πράτης, εἴγε ὁ πραθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ εὑρεθῇ, οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν, εἰ μὴ μέχρι τῆς ποσότητος, ἣν ὡς εἰκὸς αὐτὸς ἑτέρῳ παρασχεῖν ἀναγκάζεται μὴ φυλαττομένου τοῦ συμφώνου. καλῶς δὲ συμφωνεῖ μὴ

TITULUS VII.

De servis extra urbem venumdatis, vel si ita mancipium venierit, ut manumittatur vel non manumittatur.

III. Si ancillam ea lege vendidero, ut intra certum tempus manumitteretur, libera fit, si in eadem voluntate perseveravi. Heredis autem voluntas non inquiritur. *L.* 3. *D.* XVIII. 7.

IV. Minor viginti annis inutiliter servum vendit, ut manumittatur, licet pactus sit, ut libertas differretur, donec viginti annos impleverit. *L.* 4. *D. eod.*

V. Si servo vendito interdictum sit pomoerio civitatis, etiam urbe interdictum est: ne maioribus fruatur, qui a minoribus arcetur. *L.* 5. *D. eod.*

VII. Si citra stipulationem convenerit, ut poena praestetur venditori, si servus venditus in Italia deprehensus sit, agere venditor nequit, nisi ad eam quantitatem, quam fortasse ipse alii praestare cogitur pacto non servato. Recte autem paciscitur, ne ven- *L.* 7. *D. eod.*

148) Syn. p. 197.
149) Syn. p. 197, ubi praefigitur ὅτι.
150) Syn. p. 198. Praefigit ὅτι. Ibidem accedit scholium: Ὁ γὰρ ἐξ οἱουδήποτε ἀγοράζων νομίζων εἶναι δεσπότην, καλῇ πίστει ἀγοράζει. (Nam qui emit a quocunque, eum dominum esse existimans, bona fide emit.)
151) Syn. p. 198, quae praeponit ὅτι.
152) Syn. p. 198. *Πεῖρα* tit. 28.
153) *Πεῖρα*: μόνῳ.
154) *Heimb.* hanc rubricam restituit ex indice Coisliniano et Tipucito.
155) *Πεῖρα* tit. 28.
156) Syn. p. 136 et 215. *Πεῖρα* tit. 1.
157) Syn. p. 215, et schol. x. VII. 832 *Fabr.*
158) Syn. προαστείου.
159) In schol. laud. articulus deest.
160) In Syn. uno tenore additur paraphrasis legis 6 §. 1 D. h. t., quam licet *Heimb.* textum Basilicorum repraesentare putaverit, equidem magis ex scholiis Basilicorum desumtam et pro indice Stephani habendam esse existimaverim. Est autem haec: *Ὁ ποινὴν τὸν ἀγορασθέντα (l. ἀγοραστὴν) ἐπερωτήσας εἰς βλάβην τοῦ πραθέντος οἰκέτου, εἰ μὲν εἰς χρήματα ζημιοῦται, τυχὸν καὶ αὐτὸς ἑτέραν ποινὴν ἐπερωτηθείς, ἐὰν ...... ἐλευθερώσει τὸν οἰκέτην, ἔχει ἀπαίτησιν. εἰ μηδὲν ἐν χρήμασι τῷ πράτῃ διαφέρει, ἀλλὰ δι' ὀργὴν ἢ λύπην, μᾶλλον δὲ διὰ σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ζητεῖ φυλαχθῆναι ἐπὶ κωλύσει διαγωγῆς τινος τόπου, τὸ δὲ σύμφωνον ᾖ, δοθῆναι αὐτῷ τὴν ποινήν, εἴτε παρηκολούθησεν ἐπερώτησις εἴτε μή, ἀργεῖ ἡ ἀπαίτησις. ὀργῆς γὰρ ἀποπλήρωσις οὐκ ἔχει διαφέρον· εἰ μὴ ἄρα διὰ τοῦτο ἥττονος ἐπώλησε τὸν οἰκέτην· τότε γὰρ παραβαινομένου τοῦ συμφώνου ἔχει ἀπαίτησιν.* (Qui poenam ab emtore stipulatus est in damnum venditi servi, si pecuniae ratione interest eius, puta si et ipse aliam poenam promisit, si .... servum manumiserit, agere potest. Si venditoris pecuniae ratione nihil interest, sed per indignationem aut dolorem, vel potius ob duritiem et inhumanitatem servari velit, ut servus loco quodam commorari prohibeatur, convenerit autem, ut ei poena praestaretur, sive stipulatio subsequuta sit sive non, cessat petitio. Nam irae satisfactio non habet, quod intersit: nisi propterea minoris servum vendidit: tunc enim pacto non servato actionem habet.)
161) Syn. p. 215, ubi incipit: ὅτι ἐάν.

πραθῆναι ἐπ' ἐξαγωγῇ. καὶ γίνεται διαθέσεως λόγος διὰ τὸ κακοθελές[162]).

L. 8. D. XVIII. 7. Ἐὰν[163]) πωλήσας σοι δοῦλον εἴπω εἴσω χρόνου ἐλευθερῶσαι, καὶ μεταμεληθῶ, καὶ οὐδὲν ἧττον ἐλευθερώσῃς, οὐκ ἔχω τὴν ἀπαίτησιν τῆς τιμῆς· ἔσβεσται γὰρ ἐλευθερωθέντος τοῦ δούλου καὶ μετὰ τὸ μεταμεληθῆναί με.

L. 9. D. eod. Ἐὰν[164]) πωλήσω σοι δοῦλον ὥστε μὴ διάγειν ἐν ῥώμῃ, καὶ φυλάξω ἐν αὐτῷ χειρὸς ἐπιβολήν· εἶτα πωλήσῃς αὐτὸν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅρον, καὶ εὑρεθῇ ἐν ῥώμῃ, εἰ μὲν ὡς φυγὰς, οὐκ ἔχει χώραν ἡ τῆς χειρὸς ἐπιβολή· οὐδὲ γὰρ ὁ φυγὰς ἔνθα διάγει νοεῖται εἶναι· εἰ δὲ κατὰ γνώμην τοῦ δευτέρου ἀγοραστοῦ, ἐμοὶ μόνῳ ἡ τῆς χειρὸς ἐπιβολὴ ἁρμόζει. εἰ δὲ ποινὴν [ἐπηρώτησά σε] καὶ σὺ τὸν ἀγοράσαντα παρά σου, δύο εἰσὶν ἀγωγαί. ἐὰν πωλήσας σοι συνεφώνησα, ἵνα εἰ προστῇ [ἡ] δούλη, ἐλευθερωθῇ· σὺ δὲ πωλῶν χειρὸς ἐπιβολὴν ἐφύλαξας σαυτῷ [εἰ προστῇ,] ἢ τοὐναντίον ἐγὼ μὲν χειρὸς ἐπιβολὴν, σὺ δὲ ἐλευθερίαν συνεφώνησας, καὶ ἐλευθερία ἁρμόζει προϊσταμένης αὐτῆς.

L. 10. D. eod. Ἐὰν[165]) πωλήσω σοι δοῦλον ἐπὶ τῷ μὴ πειρασθῆναι δουλείας ἑτέρου καὶ ὥστε τελευτῶντός σου ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι, κἂν αὐτὸς μὴ ἐλευθερώσῃς αὐτὸν, γίνεται μετὰ θάνατόν σου ἐλεύθερος.

L. 2. D. I. 6. Τοὺς[166]) καταφυγόντας οἰκέτας εἰς σεβασμίους οἴκους καὶ δίκαια αἰτοῦντας οὐ χρὴ περιορᾷν· ἀλλ' εἴπερ διαγνώσεως γινομένης εὑρέθησαν οἱ δεσπόται ἢ ἀμέτρως αὐτοὺς βασανίζοντες ἢ λιμοκτονοῦντες ἢ εἰς πρᾶξιν αἰσχρὰν ἕλκοντες, ἐκ τούτων διαπιπράσκειν αὐτοὺς ἀναγκάζεσθαι, πρὸς τὸ μηκέτι ὑποστρέφειν[167]) πρὸς τὴν αὐτῶν[168]) δεσποτείαν. ἀλλὰ καὶ τὴν πρᾶσιν καλῇ αἱρέσει ποιεῖν, ὥστε μὴ διά τινων σεσοφισμένων αἱρέσεων καὶ μετὰ τὴν ἐκποίησιν αὐτοὺς κακοποιεῖν, ἢ ἐν δεσμοῖς εἶναι συμφωνοῦντας ἢ ἐπὶ τῷ μηδέποτε ἐλευθερωθῆναι[169]) ἢ ἐπὶ τῷ οἰκεῖν ἐν χώρᾳ βαρυτάτους ἐχούσῃ τοὺς ἀέρας.

L. 1. C. IV. 55. Ἐάν[170]) τις πωλήσῃ οἰκέτην ἐπὶ τῷ μηδέποτε αὐτὸν ἐπιβῆναι τῆσδε[171]) τῆς πόλεως καὶ φυλάξῃ αὐτῷ χειρὸς ἐπιβολὴν[172]), δύναται μὲν ὁ ἀγοραστὴς[173]) μὴ παραβαίνων τὸ σύμφωνον ἐλευθεροῦν αὐτὸν, καὶ ἐὰν ὁ οἰκέτης ἐπιβῇ τῆς ἀπηγορευμένης πόλεως, ἐκδικεῖται παρὰ τοῦ δημοσίου εἰς δουλείαν διηνεκῆ. εἰ δὲ μὴ ἐλευθερωθεὶς ἐπιβῇ τῶν ἀπηγορευμένων τόπων, ὁ πράτης κεχρημένος τῷ συμφώνῳ ἕλκει αὐτὸν εἰς τὴν δουλείαν.

L. 2. C. eod. Ἐὰν[174]) μὲν ὁ πράτης φυλάξῃ χειρὸς ἐπιβολὴν, δύναται αὐτῇ κεχρῆσθαι. εἰ δὲ μόνον συνεφώνησε καὶ ἐπηρώτησε πρόστιμον, ἀπαιτεῖ καὶ ὁ δημόσιος ἐκδικεῖ τὸ ἀνδράποδον. δεῖ δὲ σκοπεῖν, εἰ γνώμῃ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπέβη τῶν κεκωλυμένων τόπων ὁ οἰκέτης.

L. 4. C. eod. Τοὺς[175]) δούλους τοὺς τὸν ἴδιον διαπράσαντας δεσπότην κεφαλικῶς τιμωρηθῆναι ἡ διάταξις κελεύει.

datur, ut exportetur. Et affectionis habetur ratio propter duritiem.

VIII. Si, quum servum tibi venderem, praecepero, ut intra certum tempus eum manumitteres, et me poenituerit, tu vero nihilosecius eum manumiseris, actionem ex vendito non habeo: nam evanuit servo manumisso et postquam me poenituit.

IX. Si servum tibi vendidero, ne Romae degeret, et manus iniectionem in eo reservavero: deinde tu eum eadem lege vendideris, et Romae deprehensus fuerit, siquidem ut fugitivus, manus iniectio locum non habet: fugitivus enim non intelligitur ibi esse ubi degit; si vero voluntate secundi emtoris, mihi soli manus iniectio competit. Sin autem poenam a te stipulatus sim, et tu ab emtore tuo, duae actiones sunt. Si, quum tibi venderem, pactus sim, ut, si ancilla prostituta esset, libera esset: tu vero manus iniectionem tibi servaveris, si prostitueretur, vel e contrario ego de manus iniectione, tu vero de libertate pactus sis, etiam libertas competit, prostituta ea.

X. Si tibi servum vendidero, ne alterius servitutem pateretur et ut post mortem tuam liber esset, licet tu ipse eum non manumiseris, post mortem tuam liber fit.

XI. Servos ad aedes religiosas confugientes et aequa postulantes negligi non oportet: sed si causa cognita domini vel supra modum in eos saevire vel fame necare vel ad turpe facinus eos cogere deprehenduntur, cogendi sunt ob has causas, ut eos vendant, ne in ipsorum dominium revertantur. Sed et bona conditione venditio facienda est, ne per astute fictas quasdam conditiones etiam post alienationem eos laedant, vel ut in vinculis habeantur, paciscendo, vel ut nunquam manumittantur, vel ut in regione degant, quae aërem maxime gravem habet.

XII. Si quis servum vendiderit, ne unquam in illa urbe moraretur, et manus iniectionem sibi servaverit, emtor quidem manumittere eum potest nec pactum transgreditur: et si servus urbem, qua ei interdictum est, ingressus sit, a fisco in perpetuam servitutem vindicatur. Sin autem nondum manumissus loca, quibus ei interdictum est, ingressus sit, venditor pacto usus eum in servitutem trahit.

XIII. Si venditor manus iniectionem sibi servaverit, uti ea potest. Si vero solum pactus et poenam stipulatus est, hanc petit et fiscus servum vindicat. Sed animadvertendum est, an emtoris voluntate servus loca prohibita ingressus sit.

XV. Servos, qui dominum suum vendiderunt, capite plecti constitutio iubet.

162) Malim cum Tipucito legere: καλοθελές i. e. propter benignitatem.

163) *Πεῖρα* tit. 28.

164) *Πεῖρα* tit. 28.

165) *Πεῖρα* tit. 28.

166) Syn. p 42. *Πεῖρα* tit. 28.

167) *Πεῖρα*: ὑποστρέψαι.

168) *Πεῖρα*: εἰς τὴν ἐκείνων.

169) Verba ἢ ἐπὶ τῷ μηδ. ἐλ. Syn. non habet.

170) *Πεῖρα* tit. 28. Epanagoge aucta tit. 21.

171) Deest in Epan.

172) Pro καὶ φυλ. — ἐπιβ. Epan. haec habet: συμφωνήσῃ δὲ ἐὰν ἐπιβῇ, ἐξεῖναι αὐτῷ χεῖρας ἐπιβάλλειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι αὐτόν. Quae magis cum Tipucito conveniunt.

173) Seqq. in Epan. sic audiunt: ὡς δεσπότης ὢν μηδέπω τοῦ συμφώνου παραβαθέντος ἐλευθερῶσαι τὸν τοιοῦτον οἰκέτην· ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ἐλευθερωθεὶς ἐπιβῇ τοῦ τόπου, ὁ πράτης κεχρημένος τῷ συμφώνῳ ἕλκει εἰς δουλείαν αὐτὸν, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συνεφωνήθη.

174) *Πεῖρα* tit. 28.

175) Syn. p. 66.

Ὁ[176]) ἐξόριστος παρὰ τοῦ δεσπότου ἀπὸ τῆς ἰδίας πατρίδος πραθεὶς οὐδὲ ἐν ῥώμῃ διάγειν ὀφείλει. ὁ μέντοι ἀπὸ φανερᾶς ἐπαρχίας κωλυθεὶς οὐδὲ ἐν ἰταλίᾳ διάγειν δύναται. εἰ τοίνυν παρὰ τὸ γενόμενον σύμφωνον γεγονός τι δύνασαι ἀποδεῖξαι, χρῆσθαι τῷ ἁρμόζοντί σοι νομίμῳ.

Ἐὰν[177]) δεσπότης λάβῃ χρήματα παρά τινος ἐπὶ τῷ τὴν ἰδίαν θεράπαιναν [εἴσω ῥητοῦ χρόνου ἐλευθερῶσαι καὶ μὴ ἐλευθερώσῃ, ἐλευθέρα ἐστὶ][178]) μετὰ τὴν προθεσμίαν καὶ ἐλευθέρα τίκτει.

Ὁ[179]) πραθεὶς ἐπὶ τῷ μὴ ἐλευθερωθῆναι, κἂν ἐλευθερωθῇ, οὐ γίνεται ἐλεύθερος, οὐδὲ ἐὰν εἰς ἕτερον[180]) δεσπότην ἔλθῃ[181]). ὅθεν καὶ εἰ πρόστιμόν τις ἐπερωτηθῇ, οὐχ ὑποπίπτει τῷ προστίμῳ ὡς μὴ δυναμένου ἐλευθερωθῆναι τοῦ ἀνδραπόδου, καὶ οὐδὲ ὁ δημόσιος ἐπικοινωνεῖ τῇ τοιαύτῃ πράσει.

Ἐὰν[182]) τις πωλήσῃ κόρην ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι ἐμπροθέσμως, εἰ δὲ μὴ ἐλευθερωθῇ, πρόστιμον ἐπερωτήσῃ· τῆς προθεσμίας ἐνισταμένης ἡ μὲν κόρη ἐλευθέρα γίνεται· τὸ δὲ πρόστιμον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ ἡ τοῦ συμφώνου δύναμις τὴν ὀφείλουσαν παρὰ τοῦ πράτου δοθῆναι ἐλευθερίαν ἐπιτίθησιν.

XVI. Qui exportandus a domino suo de patria sua veniit, nec Romae morari debet. Qui vero a pro- *C.* IV. 55.
vincia certa prohibitus est, nec in Italia morari potest. Si itaque contra pactum initum aliquid factum potes probare, utere iure tibi competente. *L.* 5.

XX. Si dominus pecuniam ab aliquo acceperit, ut ancillam suam intra certum tempus manumitteret, nec manumiserit, ex eo tempore libera est et libera parit. *L.* 4. *C.* IV. 57.

XXI. Qui veniit ut ne manumitteretur, etiamsi manumissus fuerit, non fit liber, nec si ad alium dominum pervenerit. Unde et si quis poenam promiserit, poenae non fit obnoxius, quia scilicet mancipium manumitti non potest, nec fiscus eiusmodi venditioni se interponit. *L.* 5. *C. eod.*

XXII. Si quis ita puellam vendiderit, ut ad diem statutam manumitteretur, et si manumissa non esset, poenam stipulatus fuerit: die cedente puella quidem libera fit, poena vero peti nequit, quum vis pacti praestandam a venditore libertatem imponat. *L.* 6. *C. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Η'.

Περὶ[183]) ἀγωγῆς πράσεως καὶ ἀγορασίας, καὶ περὶ πραγμάτων ἀλλοτρίων μὴ ἐκποιουμένων, καὶ περὶ τῆς κεκωλυμένης πραγμάτων ἐκποιήσεως ἢ ὑποθήκης, καὶ περὶ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως.

Ὁ[184]) πράτης μὴ παραδιδοὺς τὸ πρᾶγμα ἐνάγεται εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ, καὶ εἰ[185]) συμβαίνει τὸ διαφέρον ὑπερβαίνειν τὸ τίμημα.

Εἰ[186]) μὴ παραδίδωσι τὸ μέτρον, ὃ ὑπίσχετο ὁ πράτης, κατέχεται.

Ἐὰν[187]) εἰδὼς ἀγνοοῦντί μοι πωλήσῃς δοῦλον φυγάδα ἢ κλέπτην ἢ ἐνοχῇ ὑποκείμενον, κινῶ τὴν ἀγωγὴν εἰς τὸ διαφέρον, κἂν τὸν διπλασιασμὸν ἐπερωτηθῇς μοι. τὴν γὰρ ἀγωγὴν τὴν περὶ μελλούσης ζημίας πρὶν ἢ ζημιωθῶ κινεῖν οὐ δύναμαι.

Ἐὰν[188]) ἐλλείπει τὸ μέτρον τοῦ πραθέντος ἀγροῦ, πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας τῶν ζευγῶν ὁ πράτης ἐνέχεται, καὶ ὑπὲρ[189]) τὸ μέτρον τὸ τίμημα μειοῦται. εἰ δὲ μὴ τῷ παντὶ ἀγρῷ ἀλλὰ μέρει ἐλλείπῃ, οἷον τῷ ἀμπελῶνι, τότε καὶ τῆς καλλονῆς γίνεται λόγος.

Εἰ[190]) δὲ μὴ κατέβαλέ τις, ἀλλ' ἐν ὑπονοίᾳ καταδίκης ὡμολόγησεν, ἔχει παραγραφήν.

Ὅτι[191]) ὁ ὑπεξούσιος πωλῶν ἐνέχεται, ὡς αὐτεξούσιος.

Ὁ[192]) πωλῶν ἐν εἰδήσει ἀλλότριον ἢ ὑποκεί-

TITULUS VIII.

De actione emti et venditi, et de rebus alienis non alienandis, et de prohibita rerum alienatione vel obligatione, et de communium rerum alienatione.

I. Venditor, qui rem non tradit, convenitur in id quod interest emtoris, quamvis accidat, ut id quod interest pretium egrediatur. *L.* 1. *pr.* *D.* XIX. 1.

II. Si modum non praestiterit venditor, quem promisit, tenetur. *L.* 2. *pr.* *D. eod.*

IV. Si sciens ignoranti mihi servum fugitivum vel furem vel noxium vendideris, actionem habeo in id quod interest, quamvis duplam mihi promiseris. Actionem ob damnum futurum, prius quam damnum mihi datum sit, intendere non possum. *L.* 4. *pr.* *D. eod.*

Si modus agri venditi minor inveniatur, pro numero iugerum venditor obligatur, et pro modo pretium minuitur. Si vero non totius agri sed partis eius modus minor est, puta vineae, tunc et bonitatis habetur ratio. §. 1.

V. Sed si quis non solvit, sed opinione condemnationis promisit, exceptionem habet. *L.* 5. §. 1. *D. eod.*

VI. Filiusfamilias vendens, sicut paterfamilias tenetur. *L.* 6. §. 7. *D. eod.*

Qui sciens alienum vel obligatum vendit, tene- §. 9.

176) *Πεῖρα* tit. 28.
177) *Πεῖρα* tit. 28.
178) Haec partim ex Tipucito, partim ex ingenio supplevi. In *πείρᾳ* deerant.
179) *Πεῖρα* tit 28. Epanag. aucta tit. 21.
180) Epan: *δεύτερον*.
181) *Πεῖρα* addit: *τὸ πρᾶγμα*.
182) Syn. p. 215. *Πεῖρα* tit. 28 et tit. 45.
183) Rubricam *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito confecit.
184) Syn. p. 198.
185) Malim *εἰ καί*.
186) Syn. p. 198.
187) *Πεῖρα* tit. 28.
188) Syn. p. 198.
189) Vix recte habet.
190) Schol. o. II. 167 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 116.
191) Syn. p. 198. *Πεῖρα* tit. 1.
192) Syn. p. 198. Praefigit *καὶ ὅτι*. Ibidem additur scholium: *Ἡ γὰρ ἀπαίτησις τοῦ πράγματος αὐλῇ πίστει οὖσα δόλον οὐκ ἐπιδέχεται.* (Nam quum emti iudicium bonae fidei sit, dolum non recipit.)

μενον ἐνέχεται, κἂν συμφωνήσῃ μηδὲν ἐκ τούτου παρασχεῖν.

tur, quamvis pactus fuerit, ne quid eo nomine praestaret.

L. 11. §. 6. D. XIX. 1. *Ἐὰν*[193]) *συμφωνήσωμεν ὑπαναχωρῆσαι τῆς πράσεως, ὁ ἀῤῥαβὼν διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης τὸ πρᾶγμα ἀποδίδοται. κινεῖται γὰρ ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ καὶ ἐπὶ τῇ λύσει τῆς πράσεως.*

XI. Si pacti simus ut a venditione recederemus, arrha emti actione repetitur. Agitur enim ea actione etiam ad distrahendam venditionem.

Τῶν τιμῶν δοθεισῶν ἁρμόζει πρὸς ἀνάληψιν τοῦ δοθέντος εἰς ἀῤῥαβῶνα δακτυλίου ἡ ἀπαιτοῦσα τὸ πρᾶγμα ἀγωγὴ καὶ ἡ χωρὶς αἰτίας ἀγωγή.

Si pretium numeratum sit, ad recipiendum annulum, qui arrhae nomine datus est, ex emto actio et sine causa condictio competit.

§. 8. *Καὶ*[194]) [*ὁ*] *ἀλλότριον δοῦλον πωλῶν ὁμολογεῖν ὀφείλει μὴ ὑποκεῖσθαι αὐτὸν κλοπῇ ἢ ἐνοχῇ. κινεῖται δὲ ἡ ἀγωγὴ εἰς τὸ παραδοθῆναι τὸ πραθὲν καὶ ἀσφαλισθῆναι τὸν ἀγοραστὴν εἰς τὸ ἐξεῖναι αὐτῷ ἔχειν.*

Etiam alienum servum vendens spondere debet furto noxaque solutum. Agitur autem ad traditionem rei venditae et ut caveatur emtori habere licere.

§. 12. *Ὁ*[195]) *ἀγοραστὴς τῇ ἐνοχῇ τοῦ πραθέντος οἰκέτου καταδικασθεὶς οὐ λαμβάνει πλέον, ἢ ὅσον παρέσχεν· εἴτε γὰρ διεκδικήσει τὴν ἐνοχὴν εἴτε καὶ μὴ*[196]), *ἀλλὰ δῷ τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης, ἔχει τὴν ἀγωγὴν τὴν τὸ πρᾶγμα ἀπαιτοῦσαν*[197]) *καὶ τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ μελλούσης ζημίας*[198]), *ἐν ᾧ δῆλόν ἐστι ἡμαρτηκέναι τὸν δοῦλον.*

Qui noxali iudicio venditi servi condemnatus est emtor, non plus consequitur, quam quantum praestitit: nam sive defendat noxali iudicio, sive non, sed aestimationem litis solvat, habet actionem, qua rem petit et actionem de damno futuro, si manifestum sit servum esse noxium.

§. 14. *Ἐν*[199]) *τῷ περὶ νομῆς δικαστηρίῳ διδοὺς ὁ πράτης τὸ διπλοῦν οὐδὲν ἀπαιτεῖται προφάσει τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους ἐν τῇ πράσει συμφωνουμένων.*

Si in iudicio de possessione venditor duplum solverit, aliarum rerum nomine, quae in venditione caveri solent, non obligatur.

§. 18. *Ἐὰν*[200]) *πωλήσω σοι ἐφ' ᾧ μήτε ἐμὲ μήτε τὸν κληρονόμον μου ἢ τὰ φερόμενα εἰς ἐμὲ πρόσωπα ἐμποδίσαι σοι ἔχειν, καὶ ἄλλος ἐκνικήσῃ τὸ πραθέν, οὐκ ἐνέχομαι τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ τῆς μελλούσης ζημίας οὔτε τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ πρᾶγμα ἀπαιτούσῃ εἰς τὸ διαφέρον, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνάδοσιν τοῦ τιμήματος· εἰ μὴ ἄρα συνεφώνησα μηδὲν παρασχεῖν ἐκνικωμένου τοῦ πράγματος ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πιπράσκειν ἀλλότριον. ὁ γὰρ εἰδὼς καὶ τοῦ συμφώνου ὄντος ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ μὴν ὁ ἀγνοήσας. ἐνδέχεται γὰρ τὸν πράτην κερδᾶναι τὸ τίμημα καὶ τὸν ἀγοραστὴν μὴ σχεῖν τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐπὶ ἁλείας καὶ θήρας· κἂν γὰρ μηδὲν κρατηθῇ, δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα.*

Si vendidero tibi, ut neque per me neque per heredem meum vel venientes ad me personas fieret, quominus habere tibi liceret, et alius rem venditam evicerit: non teneor actione ex stipulatu, neque actione ex emto ad id quod interest, sed ad restitutionem pretii: nisi pactus fuerim, nihil praestitum iri, si res evincatur, dum ignorans rem alienam vendo. Nam qui scit, licet hoc convenerit, actione ex emto tenetur, non autem is qui ignoravit. Nam fieri potest, ut venditor pretium lucretur et emtor rem non habeat, velut in piscatione et venatione: nam tametsi nihil captum fuerit, tamen emtor pretium praestat.

L. 13. pr. D. eod. *Ἐὰν*[201]) *πωλήσω ἀσθενῆ θρέμματα ἢ ξύλον σαθρόν, εἰ μὲν ἀγνοῶν, ἐκ τῆς τιμῆς ἀναδίδωμι, ὅσον ἂν ἧττονος ὁ ἀγοραστὴς τὸ ὑπαίτιον εἰδὼς ἠγόραζεν· εἰ δὲ γινώσκων, ἐνέχομαι ἐπὶ τῷ διαφέροντι. τυχὸν γὰρ οἶκος διὰ τὸ σαθρὸν τοῦ ξύλου κατέπεσεν ἢ τῆς νόσου τῶν θρεμμάτων ἕτερα διὰ τῆς ἁφῆς μετεῖχον.*

XIII. Si pecora morbosa vitiosumve tignum vendidero, siquidem ignorans fecero, id tantum ex pretio restituo, quanto minoris emtor, si vitium scivisset, emturus erat: si vero sciens, ad id quod interest teneor. Aedes enim forte vitio tigni corruerunt vel pecora contagione morbosi pecoris eodem morbo laborarunt.

§. 1. *Ὁ*[202]) *φυγάδα πωλήσας ἢ κλέπτην, εἰ μὲν εἰδώς, ἐπὶ μὲν τοῦ φυγάδος δίδωσι τὸ διαφέρον, ἐπὶ δὲ τοῦ κλέπτου δίδωσι διπλῆν τὴν τιμὴν καὶ εἴ τινα ζημίαν τῷ ἀγοραστῇ ἐπήγαγεν· εἰ δὲ ἀγνοῶν, περὶ μὲν τοῦ φυγάδος ἐνέχεται εἰς τὸ τίμημα, περὶ δὲ τοῦ κλέπτου οὐκ ἐνέχεται.*

Qui fugitivum vendidit aut furem, siquidem sciens, circa fugitivum praestat id, quod interest, circa furem duplum pretii praestat et si quod emtori damnum dedit: si vero ignorans, circa fugitivum tenetur ad pretium, circa furem non tenetur.

§. 2. *Διαφέρον*[203]) *δέ ἐστι, καὶ ἐὰν ὑπενόθευσε σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλους φυγεῖν ἢ κλέψαι τινά.*

Interesse vero dicitur, et si alios sollicitavit ut secum fugerent vel res quasdam subriperent.

§. 3. *Εἰ*[204]) *δὲ καὶ μὴ ᾔδει μὲν κλέπτην αὐτὸν εἶναι, διεβεβαιώσατο δὲ πιστὸν καὶ χρήσιμον πιπράσκειν, ὁ μὲν εἰδὼς ἐκ τοῦ μὴ ὑπομνῆσαι τὸν ἀγοραστὴν ἐνέχεται· ὁ δὲ ἀγνοῶν ἐκ τοῦ προπετῶς τὰ μὴ ὄντα διαβεβαιώσασθαι.*

Si vero furem esse ignorabat, asseverabat autem, se fidum et frugi vendere, qui scit, quia non praemonuit emtorem, tenetur: qui ignorat, quia temerarie, quae non essent, asseveravit.

193) *Πεῖρα* tit. 44.
194) Syn. p. 198. Ibi praefigitur *ὅτι*.
195) Syn. p. 198. Praefigit *καὶ ὅτι*.
196) Syn. hic habet scholium: *Τουτέστιν εἴτε καταδικάσεται, εἴτε καὶ μή.* (Hoc est, sive condemnetur, sive non.)
197) Syn. hic addit scholium: *Τὴν ἐξ ἐμπτο.*
198) Syn. glossam addit: *Τὴν ἐξ στιπουλάτου.*
199) Syn. p. 199, ubi praefigitur *καὶ ὅτι*.
200) Syn. p. 199, ubi praecedit *καὶ ὅτι*.
201) Syn. p. 199.
202) Syn. p. 199, ubi praefigitur *καὶ ὅτι*.
203) Syn. p. 199.
204) Syn. p. 199.

Ἐὰν[205]) ὁ πράτης εἰδὼς διαφόροις ὑποκεῖσθαι τέλεσι τὸν ἀγρὸν, ἐν τῇ ὠνῇ μόνον τὸ ἓν ἐκφωνήσῃ, καὶ ἐπαγάγῃ, εἴ τι ἐστὶν ἐπικείμενον τῷ ἀγρῷ δημόσιον ἢ ἐμφύτευμα ἢ τέλεσμα ἢ ὑπὲρ ὁδοστρωσίας, τοῦτο διδόναι τὸν ἀγοραστὴν, ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ[206]) διὰ τὸν δόλον.

Εἰ[207]) δὲ ἐπίτροπος ἦν ὁ τοῦτο ποιήσας ἐν ὀρφανικῇ πράσει, εἰ μὲν αὐτὸς ἐπώλησεν, ἐνέχεται· εἰ δὲ τῷ ἀνήβῳ πωλοῦντι συνῄνεσεν, ὁ μὲν ἄνηβος εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος ἐνέχεται, ὁ δὲ ἐπίτροπος εἰς τὰ λοιπὰ διηνεκῶς. τὸ γὰρ κατὰ δόλον αὐτοῦ γεγονὸς οὐ μεταβαίνει μετὰ τὴν ἥβην εἰς τὸν ἄνηβον.

Ἐὰν[208]) πεπείρων ὄντων [τῶν] καρπῶν ὁ ἀγρὸς πραθῇ, τῷ ἀγοραστῇ ἁρμόζουσι· τῶν δὲ μισθωθέντων ἀγρῶν καὶ οἴκων τὰ τέλη ὁ μισθώσας λαμβάνει καὶ τὰ ἐνοίκια, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συνεφωνήθη.

Ἡ[209]) κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀγωγὴ ἁρμόζει τῷ πράτῃ, μεθοδεύουσα τὸ συμφωνηθὲν τίμημα καὶ τοὺς μετὰ παράδοσιν τόκους.

Κἂν[210]) κατὰ παράκλησιν παρεδόθη· μόνον γὰρ ζητοῦμεν, εἰ εὐχέρειαν ἔσχεν ὁ ἀγοραστὴς λαβεῖν τοὺς καρποὺς, οὓς λαμβάνει ὁ πράτης.

Καὶ[211]) τὰ περὶ τὸ πρᾶγμα δαπανηθέντα, τυχὸν εἰς ἀνόρθωσιν οἴκου ἢ ἐπιμέλειαν οἰκέτου νοσοῦντος ἢ ἐπιστήμην, ἅτινα πιθανὸν ἦν βούλεσθαι τὸν ἀγοραστὴν δαπανηθῆναι· καὶ τὰ εἰς ταφὴν τοῦ τελευτήσαντος δούλου ἄνευ ῥᾳθυμίας τοῦ πράτου.

Καὶ[212]) ἐὰν συνέδοξεν ἐν τῷ πιπράσκειν, ὑπεύθυνον δοθῆναι παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ εὐπορώτερον.

Ἢ[213]) συνεφωνήθη, ὥστε τοῦ ἀγοραστοῦ πλείονος τὸ πρᾶγμα πωλοῦντος παρασχεῖν τῷ πράτῃ τοῦ περιττοῦ μοῖραν· κἂν ὁ κληρονόμος τοῦ ἀγοραστοῦ πλείονος πωλήσῃ.

Ἐὰν[214]) συνεφωνήθη δοῦναι τὸν ἀγοραστὴν τὸ διπλοῦν, εἰ μὴ ἐντὸς προθεσμίας καταβάλῃ τὸ τίμημα, τὸ ὑπὲρ τὸν νόμιμον τόκον οὐκ ἔῤῥωται.

Τοῦ[215]) πραθέντος ἢ ληγατευθέντος οἴκου ἐστὶν, ἅτινα ἢ ὡς μέρος αὐτοῦ ἐστιν ἢ δι᾿ αὐτὸν γέγονεν.

Ὡς[216]) τοῦ φρέατος σκέπασμα.

Καὶ[217]) αἱ δεξαμεναὶ καὶ οἱ λουτῆρες καὶ οἱ ἡνωμένοι τοῖς ἀναβρύτοις σωλῆνες, εἰ καὶ πόῤῥω τῆς οἰκίας ἐκτείνονται, καὶ οἱ κανάλοι. οἱ δὲ ἐν ταῖς πισκίναις ἰχθύες οὐκ εἰσὶ τοῦ οἴκου ἢ τοῦ ἀγροῦ.

Ὥσπερ[218]) μηδὲ τὰ λοιπὰ ζῶα.

Καὶ[219]) ὅτι οὐδέν ἐστι τοῦ ἀγροῦ, ὃ μὴ ἥνωται τῇ γῇ· πολλὰ δέ ἐστι τοῦ οἴκου μὴ ἡνωμένα αὐτῷ· οἷον μοχλοὶ, κλεῖς, κλεῖθρα. εἰσί τινα κατορωρυγμένα, καὶ ὅμως οὐκ εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ ἐποικίου[220])· ὡς τὰ οἰνηρὰ σκεύη καὶ ὁ μάδης[221]). ταῦτα γὰρ τῆς ἐξοπλίσεώς ἐστι.

Si venditor sciens diversis tributis fundum esse obligatum, in emtione duntaxat unum deberi dixerit, et adiecerit, si quod huius fundi nomine tributum aut vectigal aut indictionem aut ad viae refectionem praestare oportet, id emtorem dare, tenetur actione propter dolum. L. 13. §. 6. D. XIX. 1.

Si vero tutor erat, qui hoc fecit in venditione rei pupillaris, si quidem ipse vendidit, tenetur: si vero pupillo vendenti auctor fuit, pupillus quidem in quantum locupletior factus est tenetur, tutor autem in residuum perpetuo. Nam quod ipsius dolo factum est, post pubertatem in pupillum non transfertur. §. 7.

Si maturis fructibus fundus venditus sit, fructus emtori competunt: pensiones autem agrorum et aedificiorum locatorum percipit locator, nisi contrarium convenerit. §. 10. 11.

Venditi actio venditori competit, eaque pretium, de quo convenit, et usurae post traditionem petuntur. §. 19. 20.

Tametsi precario res tradita sit: hoc enim solum spectamus, an facultatem habuerit emtor fructus percipiendi, quos venditor percipit. §. 21.

Item ad consequendos sumtus, qui in re facti sunt, puta in aedibus instaurandis vel in aegri servi curationem vel in disciplinam, quos verisimile erat etiam emtorem velle impendi: et in funus servi sine culpa venditoris mortui. §. 22.

Item si convenerit, quum res veniret, ut reus ab emtore locupletior detur. §. 23.

Vel si convenerit, ut si pluris emtor rem venderet, eius, quod amplius numeratum esset, partem venditori praestaret: etiamsi heres emtoris rem pluris vendiderit. §. 24.

Si convenerit, ut duplum praestaret emtor, nisi ad diem certum pretium solvisset, quod usuram legitimam excedit, non valet. §. 26.

Aedium distractarum vel legatarum ea sunt, quae quasi pars earum sunt vel propter ipsas facta sunt. §. 31.

XIV. Veluti operculum putei. L. 14. D. eod.

XV. Et lacus et labra et iunctae salientibus fistulae, quamvis longe ab aedificio porrigantur, et canales. Pisces autem, qui sunt in piscinis, non sunt aedium vel fundi. L. 15. D. eod.

XVI. Sicuti neque animalia caetera. L. 16. D. eod.

XVII. Item fundi nihil est, nisi quod terrae affixum est. Aedium vero multa sunt, quae non sunt eis affixa: puta serae, claves, claustra. Quaedam defossa sunt, nec tamen fundi sunt aut villae: veluti vasa vinaria et torcular. Nam haec instrumenti sunt. L. 17. pr. D. eod.

205) Syn. p. 199. Praefigit καὶ ὅτι.
206) Syn. in margine glossam habet: τῇ ἐξ ἔμπτο.
207) Syn. p. 199.
208) Schol. b III. 435 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 701.
209) Syn. p. 200, ubi incipit καὶ ὅτι.
210) Syn. p. 200.
211) Syn. p. 200.
212) Syn. p. 200.
213) Syn. p. 200.
214) Syn. p. 200.
215) Syn. p. 200.
216) Syn. p. 200.
217) Syn. p. 200.
218) Syn. p. 200.
219) Syn. p. 200.
220) Syn. glossam addit: *ἐποίκιόν ἐστιν ἡ ἐν τῷ ἀγρῷ οἰκία*, i. e. villa est domus in agro.
221) Syn. hic scholium habet: *Ξύλον πιέζον καὶ θλίβον τὰς σταφυλάς· ξύλον μέγιστον ἐπιτιθέμενον ταῖς ἐλαίαις καὶ ταῖς σταφυλαῖς, εἰς τὸ ἐκπιέζεσθαι τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον.* (Torcular lignum est, quo premuntur et torquentur uvae: lignum maximum, quod olearum fructibus et uvis imponitur, ut oleum et vinum exprimatur.)

L. 17. §. 1. D. XIX. 1. Καὶ[222]) ὁ οἶνος καὶ οἱ ληφθέντες καρποὶ οὐκ εἰσὶ τοῦ ἐποικίου.

Et vinum et fructus percepti non sunt villae.

L. 22. D. eod. Εἰ[223]) καὶ μὴ περὶ τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ[224]) περὶ τὴν ποιότητα ψεύσεται ὁ πράτης, ἐνέχεται. τυχὸν γὰρ ρʹ ζευγῶν ἐργασίας οὔσης εἶπεν, ἐξ αὐτῶν ἀμπελῶνα εἶναι νʹ ζευγῶν ἐργασίας, μὴ οὔσης τοσαύτης.

XXII. Etsi non in modo, sed in qualitate venditor mentitus sit, tenetur. Nam forte quum centum essent iugera, inter ea vineam quinquaginta iugerum dixit, quum tanta non esset.

L. 23. D. eod. Ἐὰν[225]) πωλήσας δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου ἐλευθερώσω αὐτὸν, ἐνέχομαι καὶ ἐπὶ τοῖς ἐπικτηθεῖσι τῷ ἐλευθερωθέντι, εἴγε μὴ ἐλευθερωθέντος αὐτοῦ προσεπορίζοντο τῷ ἀγοραστῇ. ἀσφαλίζομαι δὲ, ὡς εἴ τι λάβω ἐκ τῆς τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίας, ἀποκαθίστημι τῷ ἀγοραστῇ.

XXIII. Si servum, quem cum peculio vendidi, manumisero, teneor et eorum nomine, quae postea manumissus acquisivit, siquidem ea acquisiturus fuisset emtor, si manumissus non esset. Caveo autem, si quid ex hereditate liberti consequutus fuero, me id emtori restituturum.

L. 29. D. eod. Ἐὰν[226]) ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ τοῦ κληρονόμου ἀγοράσω τὸ ληγατευθέν μοι ὑπὸ αἵρεσιν, διὰ τῆς κατὰ τοῦ πράτου ἀγωγῆς τὴν τιμὴν λαμβάνω.

XXIX. Si ab herede ignorans rem mihi sub conditione legatam emero, actione ex emto pretium consequor.

L. 30. pr. D. eod. Ἐὰν[227]) δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου πωλήσω σοι, καὶ πρὸ παραδόσεως κλέψῃ τὶ παρ' ἐμοῦ, ἰδίῳ δικαίῳ μειοῦται τὸ πεκούλιον. εἰ δὲ καὶ δεδωκὼς ἔτυχόν σοι τὸ πεκούλιον, ἀναλαμβάνω. εἰ δὲ μετὰ τὸ παραδοθῆναι τὸν δοῦλον[228]) ἡ κλοπὴ γέγονεν, οὐκ ἔχω κατὰ σοῦ, εἰ μὴ εἰς ὃ τὸ πεκούλιον ἐκ τῆς κλοπῆς ηὐξήθη. εἰ μέντοι τοὺς νούμμους ἀγνοῶν κλοπιμαίους ἀφέλῃς αὐτοὺς ὡς πεκουλιαρίους καὶ δαπανήσεις, ἐνέχῃ μοι.

XXX. Si servum cum peculio tibi vendidero, isque ante traditionem furtum mihi fecerit, ipso iure peculium minuitur. Quodsi forte iam peculium tibi tradiderim, id recipio. Sin post traditionem servi furtum acciderit, actionem adversus te non habeo, nisi quatenus peculium furto auctum est. Quodsi tu nummos istos ignorans furtivos esse quasi peculiares ademeris et consumseris, mihi teneris.

§. 1. Ὁ[229]) ἐν εἰδήσει τῷ ἀγνοοῦντι πιπράσκων ἀλλότριον, καὶ πρὸ ἐκνικήσεως ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ εἰς ὃ διαφέρει τῷ ἀγοραστῇ αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα· καὶ μάλιστα εἰ βούλεται ὁ ἀγοραστὴς ἐλευθερῶσαι ἢ ἐνεχυράσαι τὸ ἀγορασθέν. ὁ δὲ μὴ ἐν εἰδήσει πωλῶν ἀλλότριον οὐκ ἐνέχεται ἐπὶ τῷ ποιῆσαι δεσπότην τὸν ἀγοραστὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐξεῖναι αὐτὸ[230]) ἔχειν.

Qui sciens ignoranti rem alienam vendit, etiam priusquam evincatur, ex emto convenitur in id quanti emtoris interest rem eius esse factam: maxime si velit emtor manumittere vel pignorare quod emit. Qui vero ignorans rem alienam vendit, non tenetur, ut emtorem dominum faciat, sed ut ei habere liceat.

L. 38. pr. D. eod. Πωλῶν[231]) δοῦλον εἶπον αὐτὸν ἔχειν πεκούλιον δέκα νομισμάτων. εἰ μὲν ἧττόν ἐστιν, ἀναπληρῶ τὰ δέκα νομίσματα· εἰ δὲ πλέον ἔχει, τὸ πᾶν ὁ ἀγοραστὴς λαμβάνει, εἰ μὴ ἔδοξε μόνον τῶν δέκα λαβεῖν αὐτόν.

XXXVIII. Quum servum venderem, dixi eum habere peculium decem aureorum. Si minus est, decem aureos repleo: si plus habet, totum emtor accipit, nisi convenerit, ut decem duntaxat acciperet.

L. 49. §. 1. D. eod. Εἰ[232]) καὶ μετὰ ὑπέρθεσιν καταβληθῇ τὸ κεφάλαιον, οὐκ ἀπαιτεῖται τόκος. οὐ γάρ ἐστιν ὑπὸ ἐνοχὴν, ἀλλ' ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ δίδοται.

XLIX. Licet post moram sors soluta sit, usurae non petuntur. Non enim sunt in obligatione, sed officio iudicis praestantur.

L. 1. C. IV. 49. Ὁ[233]) πράτης κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγὴν κινεῖ. τὴν γὰρ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγὴν μετὰ τὴν τοῦ πράγματος παράδοσιν ἔχειν οὐ δύναται.

LVI. Venditor adversus emtorem actionem de pretio instituit. Nam in rem actionem post rei traditionem habere non potest.

L. 5. C. eod. Ὁ[234]) ἀγοραστὴς ἀπὸ καιροῦ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος καὶ τόκους χρεωστεῖ τοῦ τιμήματος.

LX. Emtor a tempore traditione rei et usuras pretii debet.

L. 7. C. eod. Ὁ[235]) πωλήσας δούλους, καὶ λαβὼν τὸ τίμημα ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτῶν τῶν δούλων, οὐκ ἔδοξε τίμημα λαμβάνειν, ὡς τὰ ἴδια δεξάμενος, καὶ ἔχει ἀκέραιον τὴν τοῦ τιμήματος ἀγωγήν.

LXII. Qui servos distraxit, ac pretium ex ipsorum servorum peculio solutum accepit, non videtur pretium accepisse, quum suum receperit, et integram pretii actionem habet.

L. 9. C. eod. Ἐὰν[236]) ὁ πράτης ἐλάττονα εἴπῃ τὴν τοῦ ἀγροῦ συντέλειαν, εἴτε εἰδὼς εἴτε ἀγνοῶν, ἐνάγεται παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ εἰς τοσοῦτον, ὅσον ἤμελλεν ἐλάττονος τὸ πρᾶγμα ἀγοράζειν, εἴπερ ἠπίστατο τὸ μέτρον τῆς συντελείας καὶ μὴ ἠγνόει ὁ ἀγοραστής. εἰ δὲ ἐπιστάμενος τὸ μέτρον ἠγόρασεν, οὐδεμίαν ἔχει ἀγωγήν.

LXIV. Si venditor minorem praedii capitationem, sive sciens sive ignorans, dixit, in tantum ab emtore convenitur, quanto rem minoris emturus erat, si capitationis modum scisset emtor nec ignorasset. Si autem modum sciens emit, nullam habet actionem.

---

222) Syn. p. 200.
223) Syn. p. 200.
224) Καὶ delendum est.
225) Syn. p. 200, ubi praefigitur ὅτι.
226) Syn. p. 201.
227) Syn. p. 201.
228) Syn. τοῦ δούλου.
229) Syn. p. 201, ubi praecedit καὶ ὅτι.
230) Malim αὐτῷ.
231) Syn. p. 201.
232) Syn. p. 201.
233) Syn. p. 201.
234) Syn. p. 201.
235) Syn. p. 201.
236) Syn. p. 201.

Ὁ[237]) ἀγοραστὴς ἀδίκως ἀποσπασθεὶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πραθέντος πράγματος οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.

Ὁ[238]) μὲν ἐν εἰδήσει ἀλλότριον ἀγοράσας οὐδέποτε αὐτοῦ γίνεται δεσπότης. ὁ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράσας αὐτὸς μὲν διὰ χρήσεως κυριεύει, λοιπὸν δὲ ὁ πεπρακὼς αὐτὸ κατέχεται τῷ δεσπότῃ.

Ἐὰν[239]) ὁ ἀνὴρ πωλήσῃ πρᾶγμα τῇ γυναικὶ διαφέρον[240]), κἂν τὰ μάλιστα κατὰ ἀπάτην ἡ γυνὴ μὴ[241]) συναινέσασα[242]) σφραγίσῃ τὸ τῆς ἀγορασίας συμβόλαιον, οὐδὲν ἐντεῦθεν ὑπομένει πρόκριμα, ἀλλὰ λοιπὸν δέεται[243]) ὁ ἀγοραστὴς ἢ τῆς διὰ τῆς χρήσεως κυριότητος[244]) ἢ χρονίας παραγραφῆς.[245])

Ὁ[246]) κοινωνὸς οὐ καλῶς πωλεῖ τέλειον ὅλον[247]) πρᾶγμα. δύναται γὰρ ὁ ἕτερος κοινωνὸς μηδέπω γενομένου δεσπότου τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ χρήσεως ἢ χρονίας παραγραφῆς κινῆσαι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν.

Ὁ[248]) δημόσιος τὸ ἐπίκοινον πρᾶγμα πωλήσας δεσπότην ἐξ ὁλοκλήρου ποιεῖ τὸν ἀγοραστήν. κἂν γὰρ τὸ πάντῃ[249]) ἀλλότριον πωλήσῃ, ὡς ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις ἔγνως, δεσπότην μὲν ποιεῖ τὸν ἀγοραστὴν, ἐνάγεται δὲ αὐτὸς παρὰ τοῦ λέγοντος ἔχειν δίκαιον δεσποτείας ἢ ὑποθήκης ἐπὶ τούτῳ τῷ πράγματι, τετραετίας ἐντὸς δηλονότι. τὸ δὲ περιελθεῖν εἰς τὸν δημόσιον τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος ἀλλοτρίου πράγματος οὐ βεβαιοῖ τὴν πρᾶσιν. τότε γὰρ ἔχει τὸ προνόμιον ὁ δημόσιος, ὅτε ἰδικῶς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πωλήσει.

Ὁ[250]) κοινωνὸς τέλειον μὲν τὸ πρᾶγμα οὐ δύναται ἐκποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐκποιήσῃ, ὁ ἕτερος κοινωνὸς τὸ ἴδιον μέρος μόνον ἐκδικεῖ, οὐ μὴν καὶ τὸ τοῦ πεπρακότος, κἂν στρατιώτης εἴη.

LXXII. Emtor, qui iniuste re vendita expulsus est, nullam adversus venditorem actionem habet. *L.* 17. *C.* IV. 49.

LXXIII. Qui sciens rem alienam emit, nunquam fit eius dominus. Qui autem ignorans emit, ipse quidem usucapit, de caetero autem is, qui rem vendidit, domino tenetur. *L.* 1. *C.* IV. 51.

LXXIV. Si maritus rem distraxerit, quae uxoris erat, etiamsi per fraudem mulier, licet non consenserit, emtionis instrumentum signaverit, nullum inde praeiudicium sustinet, sed adhuc emtori opus est vel usucapione vel longi temporis praescriptione. *L.* 2. *C. eod.*

LXXX. Socius totam rem non recte vendit. Nam alter socius, si emtor necdum dominus usucapione vel longi temporis praescriptione factus est, in rem agere potest. *L.* 1. *C.* IV. 52.

LXXXI. Fiscus, qui rem communem distraxit, emtorem in solidum dominum facit. Quamvis enim rem prorsus alienam vendiderit, ut in Institutionibus didicisti, dominum quidem emtorem facit, sed convenitur ipse ab eo, qui ius dominii vel hypothecae in illa re habere se dicit, scilicet intra quadriennium. Quod autem rei alienae venditae pretium ad fiscum pervenerit, id venditionem firmam non facit. Tunc enim hoc privilegium fiscus habet, quum ipse specialiter rem distrahit. *L.* 2. *C. eod.*

LXXXIII. Socius rem totam alienare non potest: si tamen alienaverit, alter socius partem duntaxat suam vindicat, non etiam venditoris, etiamsi miles sit. *L.* 4. *C. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Θ'.

Περὶ πράγματος ὑπὸ διατίμησιν διδομένου τινὶ ἐν πράσει[251]).

Ὅτε[252]) διαπωλῆσαι δοθῇ τινι ὑπὸ διατίμησιν πρᾶγμα, χώρα τῇ περὶ τῆς διατιμήσεως συμφωνίᾳ[253]), ἥτις ἁρμόζει, ὁσάκις ἀγωγῆς διδομένης ἀμφιβάλλεται τὸ ὄνομα τοῦ συναλλάγματος. πολιτικὸν γὰρ καὶ καλῇ πίστει ὕπεστι[254]) συνάλλαγμα, διὸ καὶ πάντα τὰ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν ἐνταῦθα τρακταΐζεται. ἡ δὲ διατίμησις ποιεῖ τὸν κίνδυνον τοῦ λαμβάνοντος, καὶ χρεωστεῖ ἀποδοῦναι τὸ πρᾶγμα ἀκέραιον ἢ τὸ συμφωνηθὲν τίμημα.

TITULUS IX.

De re, quae aestimata ad vendendum alicui data est.

I. Quum res aestimata vendenda alicui datur, locus est conventioni de aestimato, quae competit, quoties data actione de nomine contractus ambigitur. Nam civilis et bonae fidei contractus subest, quamobrem et omnia, quae in bonae fidei iudiciis, hic tractantur. Aestimatio autem periculum facit accipientis, isque rem integram reddere debet vel aestimationem, de qua convenit. *L.* 1. *D.* XIX. 3.

237) Syn. p. 201.
238) Syn. p. 202.
239) Syn. p. 202.
240) Syn. addit scholium: *Μὴ ὂν προικιμαῖον ἀδιατίμητον.* (Non dotalem inaestimatam.)
241) Syn. *ἡ* habet pro *μή*.
242) Syn. habet scholium: *Εἰ γὰρ συνῄνεσεν, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις, εἰ μὴ ἔτι προικιμαῖος ἦν ὁ ἀγρός. τυχὸν γὰρ ἠπάτησεν αὐτὴν εἰπὼν ἕτερον εἶναι τὸν χάρτην, καὶ οὕτως ἐπεσφράγισεν ἡ γυνή.* (Nam si consentit, rata est venditio, nisi fundus dotalis fuerit. Fortasse enim decepit eam, quum diceret, aliam chartam esse, atque ita mulier signavit.)
243) In Syn. scholium est: *Μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀπορίαν.* (Soluto matrimonio, vel marito ad inopiam redacto.)
244) Syn. glossam habet: *Ἐπὶ τῶν κινητῶν.* (In rebus mobilibus.)
245) Syn. addit glossam: *Ἐπὶ τῶν ἀκινήτων.* (In rebus immobilibus.)
246) Syn. p. 202.
247) Abundat.
248) Syn. p. 202.
249) Syn. *τῷ παντί.* Meliora ex Tipucito *Heimb.* dedit.
250) Syn. p. 202. Idem locus occurrit in Syn. p. 152, ubi initio aliter habet. Sed nostra lectio a Tipucito firmatur.
251) Sic *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito.
252) Syn. p. 202.
253) Syn. *ὑπέστη*
254) Huc pertinet in Syn. scholium: *Τῇ πραισκρίπτοις βέρβοις, τῇ λεγομένῃ αἰστιματορίᾳ. εἰ γὰρ καὶ μισθὸς ὡρίσθη, οὐκ ἀμείβεται τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, οὐδὲ εἰς ἐμπτίονα ἢ μίσθωσιν πίπτει.* (Videlicet praescriptis verbis, quae aestimatoria dicitur. Quamvis enim merces constituta sit, non tamen huiusmodi contractus mutatur, nec in emtionem aut locationem cadit.)

ΤΙΤΛΟΣ Ι'.

Περὶ ἀγορανόμου[255]) παραγγελίας, καὶ περὶ ἀναδοτέου πράγματος, καὶ περὶ ἀναλύσεως πράσεως καὶ ἥττονος τιμῆς διδομένης.[256])

L. 1. pr. §. 1. D. XXI. 1. Ὁ[257]) παρὼν τίτλος διαλαμβάνει περὶ τῶν πραθέντων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων. φησὶ γάρ, ὀφείλειν τὸν πράτην προλέγειν τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια τοῦ δούλου, καὶ εἰ φυγάς ἐστιν ἢ ῥεμβός ἐστιν ἢ ἐνοχῇ ὑπόκειται ἢ κεφαλικόν τι ἥμαρτεν ἢ πρὸς ἐπιβουλὴν ἑαυτοῦ τι πέπραχεν ἢ κατῆλθεν εἰς κυνηγέσιον[258]) ἐπὶ τῷ θηριομαχῆσαι. ταῦτα δὲ μὴ λέγων ἢ περὶ τὰ λεγόμενα ψευδόμενος εἰς τὸ διαφέρον[259]) ὑπόκειται, καὶ λαμβάνει τὸν δοῦλον, καὶ εἴ τι μετὰ τὸ παραδοθῆναι τῷ ἀγοραστῇ γέγονε χείρων ὁ δοῦλος ἐκ σπουδῆς τοῦ ἀγοραστοῦ[260]) καὶ τῆς φαμιλίας αὐτοῦ καὶ τοῦ φροντιστοῦ, καὶ τὰ μετὰ τὴν πρᾶσιν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα ἢ δι' αὐτοῦ προσπορισθέντα, καὶ τὸ προστεθὲν ὡς εἰκὸς αὐτῷ πιπρασκομένῳ, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ληφθέντας καρπούς[261]). ἀναλαμβάνει δὲ καὶ αὐτὸς[262]) τὰς ὡς εἰκὸς παρ' αὐτοῦ δοθείσας προσθήκας.[263])

§. 2. Ὁ[264]) ἐν εἰδήσει κατὰ δόλον παρὰ ταῦτα πωλῶν ἢ[265]) καὶ ἀγνοῶν[266]) ὁ πράτης τὰ ὀφειλόμενα κατὰ τὸν νόμον ὑπόκειται. ἀδιάφορον γάρ, εἴτε κατ' ἀπάτην εἴτε κατ' ἄγνοιαν ἀγοραστὴς ἀπατᾶται.

§. 3. 4. 5. Χώραν[267]) ἔχει ὁ νόμος ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ὀρφανικῶν πράσεων, οὐ μὴν καὶ δημοσίων· ὁ γὰρ δημόσιος εἰ πωλεῖ τι, οὐκ ἀναστρέφεται.

§. 6. Τὰ[268]) προφανῆ πάθη καὶ τὰ αἴτια προλέγειν [οὐκ ἔστιν] ἀναγκαῖον.[269])

§. 7. 8. Τῇ[270]) χρήσει ἢ ὑπουργίᾳ ἐμποδίζον πάθος ἢ αἴτιον εἰσάγει τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πρᾶγμα ἀγωγήν, οὐ μὴν τὸ τυχόν τι καὶ ἐλαφρὸν, ὡς ἐλαφρὸς πυρετὸς ἢ παλαιὸς τεταρταῖος ἢ τὸ μικρὸν τραῦμα[271]). ταῦτα γὰρ οὔτε δεῖ προλέγειν ὡς εὐκαταφρόνητα. νόσος ἐστὶ σωματικὴ κατάστασις παρὰ τὴν φύσιν ἡμῖν προσγινομένη χρήσεώς τινος ἀναιρετική, ἧς ἕνεκα φύσις ἡμῖν τὴν ὑγίειαν ἐχαρίσατο. αὕτη δὲ ἡ παρὰ φύσιν κατάστασις πῶς μὲν κατὰ παντὸς ἱδρύη τοῦ σώματος, ὡς ἡ φθίσις καὶ ὁ πυρετός· πῶς δὲ κατὰ μέρος τοῦ σώματος, ὥσπερ ἡ τύφλωσις. πολλὴ γὰρ

TITULUS X.

De Edicto Aedilium, et de re redhibenda, et de rescindenda venditione et minori pretio dando.

1. Tractat hic titulus de rebus venditis tam mobilibus quam immobilibus. Dicit enim, debere venditorem praedicere morbos et vitia servi, et num fugitivus errove vel noxius sit vel capitale quid admiserit vel mortis sibi consciscendae causa quid fecerit vel in arenam descenderit, ut cum bestiis depugnaret. Qui haec non pronuntiat vel in pronuntiatis mentitur, obligatur in id quod interest, et servum recipit, et id, quanti servus post factam emtori traditionem deterior opera emtoris et familiae et procuratoris eius factus erit, sive quae ex eo post venditionem nata vel acquisita per eum fuerint, et si quid ei vendito accesserit, et fructus ex eo perceptos. Recipit autem et accessiones ab ipso forsitan praestitas.

Venditor, qui adversus ea sciens dolo malo vendit, aut etiam ignorat, quae praestare ex edicto debebat, tenetur. Nihil enim interest, sive dolo sive ignorantia emtor fallatur.

Edictum locum habet in venditionibus a civitate factis et pupillaribus, non etiam in fiscalibus: nam si quid fiscus vendit, non redhibetur.

Morbos apertos et vitia pronuntiare non est opus.

Morbus sive vitium, quod usum et ministerium impedit, actioni redhibitoriae locum dat, non tamen quodlibet et leve, veluti levis febricula vel vetus quartana vel modicum vulnus. Nam haec ne pronuntiare quidem necesse est, ut quae contemni possint. Morbus est constitutio corporis, quae contra naturam nobis accidit, et usum quendam tollit, cuius causa natura nobis sanitatem dedit. Haec autem constitutio contra naturam alias in toto corpore accidit, qualis est phthisis et febris: alias in parte corporis, ut caecitas. Nam vitium a morbo multum dif-

---

255) Malim ἀγορανόμων.

256) *Heimb.* notat: „Haec inscriptio est ex Tipucito. Similem exhibet Index titt. Coisl."

257) Syn. p. 203.

258) In Syn. additur glossa: *Παρεδόθη τῷ θεάτρῳ εἰς τὸ θηριομαχῆσαι.* (Theatro traditus fuerit, ut cum bestiis depugnaret.)

259) Syn. glossam habet: *εἰς ὃ ἐζημιώθη ὁ ἀγοραστής,* i. e. in quantum emtor mulctatus est.

260) *Labbaeus* Obss. p. 53 ex Cod. Syn. Ms. affert scholium: *Ὡσαύτως διγ. κγ' τι. α' τοῦ βι. κα' φησίν· ἐπιγινώσκει τῷ πράτῃ ὁ ἀγοραστὴς ἀναστρέφων, καὶ εἴ τι χείρονα τὸν δοῦλον ἐποίησε κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα, τυχὸν αἰσχρουργηθέντα ἢ φυγάδα γενόμενον τῇ ἐπαχθείᾳ τοῦ ἀγοραστοῦ. εἰ δὲ τὸν δοῦλον ἀποδῷ ἔξωθεν δίκης ἤτοι δικαστηρίου, οὐ δίδωσι δὲ τὰ λοιπὰ τὰ προειρημένα, χώρα τῇ ἀπαιτούσῃ τὴν τιμὴν ἀγωγῇ.* (Item dig. 23 tit. 1 lib. 21 ait: Emtor, quum redhibet venditori, praestat, si mancipium sive corpore sive animo deterius fecerit, puta si stupratum aut saevitia emtoris fugitivum factum sit. Quodsi servum reddiderit sine iudicio, reliqua autem, quae praedicta sunt, non reddat, locus est actioni ex vendito.)

261) *Leunclavius* addere iussit *ἀναδίδοται.* Pessime.

262) Malim *αὐτάς.*

263) Syn. addit glossam: *Τοῦτο ἐπὶ πράγματι· τυχὸν γὰρ οὐ μόνον τὸν δοῦλον δέδωκεν ὁ πράτης, ἀλλὰ καί τι σὺν αὐτῷ.* (Hoc de re dicitur: forte enim non servum duntaxat dedit venditor, verum etiam aliquid cum eo.)

264) Syn. p 203.

265) Ita optime *Heimb.* Syn. εἰ.

266) Syn. addit scholium hoc: *Τουτέστιν εἰ δὲ καὶ ἀγνοεῖ νόμον ὁ πράτης, ἐνέχεται τῇ αἰδιλικίᾳ.* (Hoc est, quamvis et edictum ignoret venditor, tamen aedilicia tenetur.)

267) Syn. p. 203, quae praefigit *Καί.*

268) *Πεῖρα* tit. 38.

269) In *πείρᾳ* additur: *τοῦ πλάτους. ἔνθα δύναται διὰ τεκμηρίων δηλοῦσθαι. ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ ἀγοραστὴς ἀπατᾷ καὶ οὐχ ὁ πράτης.* (Ubi possunt signis demonstrari. Tunc enim ipse se ipsum emtor decipit, non autem venditor.)

270) Syn. p. 203, ubi praefigitur *καὶ ὅτι.*

271) Syn. edita in margine: *τὸ κατὰ δάκτυλον καὶ ἀναισθητον.* (Puta in digito, quodque non sentitur.)

διαφορὰ βιτίου καὶ νόσου. καὶ γὰρ τὸν ψελλὸν βιτίοσον ἄν τις καλέσῃ, καὶ οὐ νοσώδη.

Οὐκ [272]) ἐστὶν ἐμπαθὴς ὁ ἱεροπλήκτης, ὁ τὴν κεφαλὴν ἐκ διαλειμμάτων ῥιπτίζων καί τινα προλέγων. τὰ τῆς ψυχῆς αἴτια ἐμπαθῆ οὐ ποιοῦσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ κωφοῦ ἢ δεισιδαίμονος ἢ ὀργίλου ἢ καταφρονητοῦ· εἰ μὴ ἄρα τὸ ψυχικὸν ἀπὸ σωματικοῦ συνέβη πάθους, [ὡς τὸ φρενητικόν·] [273]) ἀπὸ πυρετοῦ γὰρ γίνεται. τὰ δὲ αἴτια τῆς ψυχῆς ἐὰν εἰδὼς ὁ πράτης μὴ προείπῃ, ἐνέχεται τῇ κατὰ τῆς πράσεως ἀγωγῇ.

Τὰ [274]) σωματικὰ αἴτια τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθὲν εἰσάγει· [ἐπὶ] δὲ τοῖς ψυχικοῖς ἡ κατὰ τῆς πράσεως ἐπὶ μειώσει τοῦ τιμήματος ἀγωγὴ ἁρμόζει, ὡς ἐπὶ τῶν ἄγαν δειλῶν ἢ ἐπιθυμητικῶν ἢ συναγχικῶν ἢ ὀργίλων,

Ἢ [275]) μελαγχολικῶν,

Ἢ [276]) προπετῶν ἢ κυρτῶν ἢ συνώμων ἢ κνησμονικῶν ἢ ψωραλέων ἢ κωφῶν ἢ ἀλάλων·

Ἐφ' [277]) οἷς αἰτίοις οὐ δίδοται ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγή, μειοῦσα δὲ τὸ τίμημα ἀγωγὴ ἁρμόζει.

Τὰ [278]) δειλὰ καὶ λακτιστικὰ ὑποζύγια [279]) οὐκ εἰσὶν ἐμπαθῆ· ψυχικὰ γάρ εἰσι τὰ αἴτια.

Ἐὰν [280]) οὖν μόνον ψυχικόν ἐστι τὸ αἴτιον, οὐκ ἔχει χώραν ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγή, εἰ μὴ προεῖπεν ὁ πράτης ἀπεῖναι αὐτό· ἁρμόζει δὲ τὸ μειωθῆναι τὸ τίμημα. εἰ δὲ σωματικόν ἐστιν, ἢ κοινὸν ψυχῆς καὶ σώματος, χώρα τῷ ἀναστραφῆναι [281]) τὸ πραθέν. [282])

Οὐκ [283]) ἐπιζητοῦμεν ὀλέθριον εἶναι τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸ οἱονδήποτε τῷ πράγματι ἐμποδίζον πάθος. οὐ διαφερόμεθα γάρ, ποίῳ πράγματι τὸ πάθος ἐναντιοῦται.

Οὐ [284]) πᾶσα νόσος εἰσάγει τὸ ἀναστραφῆναι τὸ πραθέν, τυχὸν μικρὰ ὀφθαλμία ἢ ὀλίγη νόσος ὀδόντων καὶ ὤτων.

Ὁ [285]) λιχῆνας ἔχων οὐκ ἔστιν ἐμπαθής, ἐὰν ὀρθῶς κίχρηται τῷ μέλει, καθ' ὃ ἐστιν ὁ λιχήν.

Ὑγιής ἐστιν ὁ σπάδων καὶ ὁ μόνορχις, ὅστις καὶ γονοποιεῖ.

Εἰ δὲ τοῦ σπάδωνος ἀφαιρεθῇ μέρος ἀναγκαῖον τοῦ σώματος, ὑγιὴς οὐκ ἐστίν.

Ὁ γλωσσοτομηθεὶς οὐκ ἐστὶν ὑγιής.

Ὁ ἄλαλος ἐμπαθής ἐστιν, οὐ μὴν ὁ μογίλαλος, οὔτε ὁ ἀσήμως διαλεγόμενος.

Ἐὰν δάκτυλός τινος ἀποκοπῇ, ἢ μέλος παρασπαθῇ, κἂν ὑγιείνῃ, ἐμποδίζηται δὲ περὶ τὴν χρῆσιν, οὐκ ἐστὶν ὑγιής.

Εἴτε πλείονας εἴτε ἥττονας ἔχει δακτύλους ὁ δοῦλος, οὐκ ἀναστρέφεται, εἰ μὴ ἐξ αὐτῶν ἐμποδίζεται.

fert. Nam balbum vitiosum, non etiam morbosum quis dixerit.

Vitiosus non est fanaticus, qui caput per intervalla iactat et aliqua profatur. Animi autem vitia vitiosum non faciunt, ut in obtuso vel superstitioso vel iracundo vel contumace: nisi animi vitium ex corporali ortum sit, ut dementia: quippe ex febri accidit. Vitia autem animi si sciens venditor non pronuntiaverit, tenetur ex emto actione. L. 1. §. 9. D. XXI. 1.

Corporis vitia redhibitoriam inducunt: ob animi vitia ex emto actio ad minuendum pretium competit, ut in valde timidis vel cupidis vel avaris vel iracundis, §. 10.

II. Vel melancholicis, L. 2. D. eod.

III. Vel protervis vel gibberosis vel curvis vel pruriginosis vel scabiosis vel surdis vel mutis: L. 3. D. eod.

IV. Ob quae vitia non datur redhibitoria actio, ad minuendum vero pretium actio competit. L. 4. pr. D. eod.

Pavida et calcitrosa iumenta non sunt morbosa: nam haec animi vitia sunt. §. 3.

Itaque si animi tantum vitium est, redhibitoria quidem locum non habet, nisi venditor id abesse praedixerit: competit autem ad minuendum pretium actio. Sin corporis est vitium, vel corporis et animi commune, locus est redhibitioni rei venditae. §. 4.

Non requirimus, morbum esse sonticum, sed qualecunque vitium, quod rei obsit. Non enim discernimus, cui rei morbus obstet. §. 5.

Non omnis morbus locum dat redhibitoriae, utputa levis lippitudo aut levis dentium auricularumve dolor. §. 6.

VI. Impetiginosus non est vitiosus, si recte utatur membro, ubi impetigo est. L. 6. §. 1. D. eod.

Spado sanus est, et qui unum testiculum habet, qui etiam generare potest. §. 2.

VII. Sin autem spadoni pars corporis necessaria absit, sanus non est. L. 7. D. eod.

VIII. Is, cui lingua abscissa est, sanus non est. L. 8. D. eod.

IX. Mutus vitiosus est, non etiam qui graviter, nec qui sine ulla vocis significatione loquitur. L. 9. D. eod.

X. Si cui digitus sit abscissus, vel membrum laceratum, quamvis consanuerit, si tamen in usu impediatur, non est sanus. L. 10. pr. §. 1. D. eod.

Servus, sive pauciores, sive plures digitos habeat, non redhibetur, nisi inde impediatur. §. 2.

272) Epanagoge aucta tit. 21.
273) Ex Tipucito addo.
274) Πεῖρα tit. 38. Epan. aucta tit. 21.
275) Ep. cit.
276) Ep. cit.
277) Ep. cit.
278) Syn. p. 204. Πεῖρα tit. 38. Epan. aucta tit. 21.
279) Πεῖρα: τῶν ζώων.
280) Syn. p. 204. Πεῖρα tit. 38. Epan. aucta tit. 21.
281) Πεῖρα: ἀντιστραφ.
282) In Syn. scholium est ad hunc locum: Γενικῶς ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς βιτίων, ἐφ' ὧν οὐ δύναται τὴν ῥεδιβιτωρίαν κινεῖν, ἐπὶ τούτων χώρα γίνεται τῇ ἐξ ἔμπτο. εἰ δὲ τὸ τῆς ψυχῆς βίτιον ἀπὸ σωματικοῦ πάθους ἔλαβε τὴν ἀρχήν, ὡς ἔνθεν τὶς ἀπὸ σφοδροτέρου καὶ διακαοῦς πυρετοῦ ἀτακτῶν τε καὶ ἀλλοκοτῶν, ἢ [ἐν] ταῖς ῥύμαις δίκην μεμηνότος περινοστῶν καταγέλαστα φθέγγεται, τότε χώρα γίνεται τῇ ῥεδιβιτίωνι. (Generaliter in animi vitiis, ob quae redhibitoria agi nequit, in iis actioni ex emto locus est. Sin animi vitium a morbo corporali ortum est, veluti quum quis ex vehementiori et ardenti febre se insolenter et praeter morem gerens, aut per vicos insanorum more circumcursitans, ridicula loquitur, redhibitioni locus est.)
283) Syn. p. 204.
284) Epanagoge aucta tit. 21.
285) Cap. 6 — 14 pr. sunt ex Epan. aucta tit. 21.

L. 10. §. 3. 4. D. XXI. 1. Νόσος ἐστὶν καὶ ὁ μύωψ, καὶ ὁ νυκτάλωψ, ἔνθα τὶς μὴ καθορᾷ ἕωθεν ἢ ἐν ἑσπέρᾳ, καὶ ὁ ἐπίχυσιν[286]) ἔχων, ἔνθα τὶς προσαχθὲν τὸ φῶς οὐχ ὁρᾷ.

Morbosus etiam est myops, et νυκτάλωψ, qui neque matutino tempore videt neque vespertino, et qui luscitionem habet, ubi adhibitum lumen non videt.

§. 5. Ὑγιής ἐστιν ὁ ψελλὸς καὶ ὁ τραυλὸς καὶ ὁ μογγὸς καὶ ὁ βραδύλαλος καὶ ὁ σκελλὸς εἴτε ἐπὶ τὰ ἔσω εἴτε ἐπὶ τὰ ἔξω.

Sanus est balbus et blaesus et atypus et qui tardius loquitur et vatius, qui crura sive introrsum sive extrorsum flexa habet.

L. 11. D. eod. Καὶ ὁ παρ . . . ὀδόντα·

XI. Et cui dens abest:

L. 12. pr. D. eod. Οὐ μὴν ὁ ἔχων ἧλον ἢ πολύπουν περὶ τὰς ῥῖνας.

XII. Non autem qui clavum habet aut polypum circa nares.

§. 2. Ὑγιής ἐστιν ὁ μέγα περὶ τὸν λαιμὸν ἔχων κάρυον, καὶ ὁ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων προκύπτοντας.

Sanus est, qui gutturosus est, et qui oculos eminentes habet.

§. 3. Καὶ [ὁ] ἀμφιδέξιος, εἰ μὴ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς δεξιᾶς κέχρηται τῇ ἀριστερᾷ.

Et scaevus, nisi propter dextrae imbecillitatem sinistra utitur.

§. 4. Οὔτε ὁ ὀζόστομος, εἰ μὴ ἀπὸ πάθους τοῦ πνεύμονος ἢ τοῦ ἥπατος ἢ τοιούτου τινὸς πάθους ὀζοστομεῖ· ἀλλ' οὔτε ὁ στραβός, οὔτε ὁ δυσῶδες ἔχων σῶμα.

Nec, cui os olet, nisi vitio pulmonis vel iecinoris vel alio huiusmodi vitio id fit: sed neque strabo, neque is, cui corpus male olet.

L. 13. D. eod. Ὁ κυλλόπους νοσώδης ἐστίν,

XIII. Et claudus morbosus est,

L. 14. pr. D. eod. Καὶ ἡ ἀεὶ νεκροτικοῦσα ἀπὸ πάθους τῆς μήτρας.

XIV. Et ea, quae semper mortuos parit vitio vulvae.

§. 1—4. Ἡ[287]) ἔγκυος καὶ ἡ λοχὸς[288]) ὑγιής ἐστιν, εἰ μήτι συμβὰν ἔξωθεν ἐνεποίησε νόσον. καὶ ἡ κατὰ φύσιν, οὐ μὴν ἀπὸ πάθους στεῖρα· καὶ ὁ ἐν τῇ κοίτῃ οὐρῶν ἐκ τοῦ ἐνυπνιάζεσθαι ἢ ὀκνεῖν ἀπὸ οἴνου· ὁ μέντοι τὴν κύστιν ἐμπαθὴς ἀναστρέφεται.

Praegnans et puerpera sana est, si nihil extrinsecus accidit, quod invaletudinem immitteret. Itidem et quae natura, non corporis vitio sterilis est: et qui in lecto urinam facit ex somno, vel quod ex vino pigre surgat: si tamen vesica laboret, redhibetur.

§. 7. Ἡ[289]) στενομένη γυνή, ὥστε τὰ γυναικῶν μὴ ὑπομένειν, οὐκ ἐστὶν ὑγιής.

Mulier ita arcta, ut virum pati nequeat, sana non est.

§. 8. Ὁ[290]) ἔχων χοιράδας παλαιὰς ἀνιάτους ἐμπαθής ἐστι.

Qui strumas inveteratas incurabiles habet, morbosus est.

§. 9. Δύναται[291]) ὁ πράτης ἓν πάθος ὑπεξελεῖν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῆς ὑγείας ἐπαγγέλλεσθαι. εἰ μέντοι τὸ πάθος εἰδὼς ἐπίτηδες σιωπήσει, ἐκβάλλεται τῇ τοῦ δόλου παραγραφῇ.

Venditor unum vitium excipere potest et de caetero sanum promittere. Si vero vitium noverit et consulto reticuerit, doli exceptione summovetur.

§. 10. Περὶ[292]) νόσου προφανοῦς ὁ πράτης οὐκ ἐνάγεται[293]), οἷον ἐὰν τυφλὸς πραθῇ, ἢ ἐπικίνδυνον οὐλὴν ἔχων ἐν φανερῷ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἢ ἄλλου μέρους[294]). τὸ γὰρ δόγμα περὶ ἐκείνων διαλαμβάνει τῶν παθῶν καὶ αἰτίων, ἅτινά τις ἠγνόησεν ἢ ἀγνοῆσαι ἐδύνατο.

Morbi nomine, qui statim apparet, venditor non tenetur, veluti si caecus venditus fuit, aut qui periculosam evidenti loco cicatricem in capite vel in alio parte corporis habebat. Edictum enim de iis morbis vitiisque disserit, quae quis ignoravit vel ignorare potuit.

L. 17. pr. §. 1. 2. D. eod. Φυγάς[295]) ἐστιν ὁ ἐπὶ τῷ φυγεῖν ἔξω τῆς οἰκίας τοῦ δεσπότου [κρύψας ἑαυτόν,][296]) κἂν μεταμεληθεὶς ὑπέστρεψεν.[297])

XVII. Fugitivus est, qui fugae causa extra domini domum se occultat, licet mutato consilio revertatur.

§. 14. Ῥεμβός[298]) ἐστι μικρὸς φυγάς, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ φυγὰς μέγας ῥεμβός ἐστι. κυρίως δὲ ῥεμβός ἐστιν, ὃς συνεχῶς ἀναιτίως πλανώμενος, καὶ τοὺς καιροὺς εἰς ἀνόητα[299]) δαπανῶν βραδέως εἰς τὸν οἶκον ἀναστρέφει[300]).

Erro pusillus fugitivus est, et ex diverso fugitivus est magnus erro. Proprie vero erro est, qui frequenter sine causa vagatur, et tempora in res inutiles consumens serius domum redit.

L. 18. pr. D. eod. Ἐάν[301]) τι προσεῖναι τῷ δούλῳ χρήσιμον ὁ πρά-

XVIII. Si quid adesse servo utile venditor affir-

286) *Heimb.* ἐπίφυσιν legi vult ex coniectura *Kuehnii.* Mai.

287) Syn. p. 204.

288) Syn. edita in margine addit: ἡ νεωστὶ τετοκυῖα (quae recens peperit.)

289) Syn. p. 204.

290) Syn. p. 204.

291) *Πεῖρα* tit. 38. Ibidem huic loco in fine accedit: σχόλιον. *Κεχρημένος γὰρ τῇ τῆς ὑπεξαιρέσεως εὑρίσκει ἀντιτιθεμένην αὐτῷ δόλου παραγραφήν. δοκεῖ γὰρ δόλον ποιεῖν, ἐν ᾧ τὸ πάθος εἰδὼς μὴ εἴπῃ τοῦτο ἐν τῇ ὑπεξαιρέσει. καὶ κανών ἐστιν ὁ λέγων· ἡ ἀσάφεια τὸν μὲν πράτην βλάπτει, τὸν δὲ ἀγοραστὴν ὠφελεῖ.* (Nam si utatur exceptione, quod vitium exceperit, habebit doli replicationem sibi oppositam. Videtur enim dolo facere, si vitium sciens id non dixerit dum exciperet. Etiam regula est quae dicit: obscuritas venditori nocet, emtori prodest.)

292) Syn. p. 204. *Πεῖρα* tit. 38, ubi initio est: *Ἐπὶ νόσου.*

293) *Πεῖρα*: *εὐθύνεται.*

294) *Πεῖρα*: *μέλους.* Quod fortasse praestat, et a Tipucito confirmatur.

295) *Πεῖρα* tit. 38.

296) Ex Tipucito addo.

297) In *πείρᾳ* additur: *τοῦ πλάτους. τὸ γὰρ πταῖσμα καὶ τὸ αἴτιον τῆς φυγῆς οὐ λύει μετάμελος, καὶ ἡ διάθεσις κρίνεται ἐπὶ τῆς φυγῆς καὶ οὐ τὸ πρᾶγμα.* (Nam peccatum et vitium fugae poenitentia non dissolvit, et consilium in fuga spectatur non res.)

298) Syn. p. 204. Epan. aucta tit. 21.

299) Epan. addit *πράγματα.*

300) Epan. *καὶ βραδ. εἰς τ. οἰκ. ἀπιών.*

301) Syn. p. 204. *Πεῖρα* tit. 38.

της διαβεβαιώσηται, τυχὸν ὅτι σπουδαῖος, τροχαλὸς, ἄγρυπνος, ἐπίπονος ἢ ποριστικὸς, οὐκ εἰς ἄκρον[302]) ἀπαιτοῦμεν αὐτὰ προσεῖναι, ἀλλὰ μέσως ἤτοι συγκεκραμένως[303]). εἰ μέντοι τἀναντία τῶν διαβεβαιωθέντων[304]) ἔχων εὑρεθῇ, κινεῖ ὁ ἀγοραστὴς τὴν ἀναστρέφουσαν[305]) τὸ πραθὲν ἢ τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα ἀγωγὴν εἴσω συναπτοῦ ἐνιαυτοῦ.[306])

Ὁ[307]) εἰπὼν ἄριστον εἶναι μάγειρον, ἄριστον παρασχεῖν ὀφείλει. ὁ δὲ μάγειρον ἁπλῶς εἰπὼν, καὶ μέσον δίδωσιν. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τεχνῶν τὸ αὐτό.

Καὶ[308]) ἐὰν εἴπῃ τὸν δοῦλον ἁπλῶς ἔχειν πεκούλιον, ἀρκεῖ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔχειν.

Τὰ[309]) εἰς ἔπαινον τοῦ δούλου λεγόμενα τὸν πράτην οὐκ ἐνοχοποιεῖ, οἷον ὅτι χρηστός ὁ δοῦλος καὶ ἀπαθής[310])· εἰ μέντοι εἶπεν μὴ εἶναι αὐτὸν κοττιστὴν ἢ κλέπτην ἢ μηδέποτε πρὸς ἀνδριάντα πεφευγέναι, χρεωστεῖ τοιοῦτον αὐτὸν δοῦναι.

Οὐ τὰ ἐπὶ κομπασμῷ λεγόμενα ἢ ἐπαγγελλόμενα δοκεῖ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ἐπὶ τῷ παρασχεθῆναι.

Ὁ ἐπαγγειλάμενος τεχνίτην οὐκ ἄκρον, ἀλλὰ [μέσον χρεωστεῖ καὶ τὸν παρὰ τῷ πλήθει] τεχνίτην λεγόμενον.[311])

Ἡ ἀγωγὴ ἁρμόζει καὶ τῷ ἀγοραστῇ καὶ πᾶσιν οἷς διαφέρει καὶ τοῖς εἰς ὁλόκληρον διαδόχοις αὐτοῦ. ἀγοραστὴς δέ ἐστιν ὁ τὸ τίμημα δούς. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνταλλαγῆς ἑκάτερος καὶ ἀγοραστὴς καὶ πράτης ἐστὶ καὶ κινεῖ ἐκ τοῦ παρόντος νόμου.

Εἴσω ἓξ μηνῶν συναπτῶν[312]), ἀριθμουμένων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς πράσεως, ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγὴ κινεῖται, ἡ δὲ μειοῦσα τὸ τίμημα ἐντὸς συναπτοῦ ἐνιαυτοῦ. εἰ δέ τι ἐλέχθη ἢ ἐπηγγέλθη, ἔκτοτε ἁρμόζει.

Εἰ μέντοι πρὸ τῆς πράσεως γέγονεν ἐπαγγελία, μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἐπερώτησις[313]), ἐκ τῆς προτέρας αἰτίας παραχρῆμα δύναται κινεῖν.[314])

Ὑπεξαιρεῖται[315]) καὶ ὁ κεφαλικόν τι κατὰ δόλον ἢ ἀχρειότητα πλημμελήσας. εἰ γὰρ κατὰ πλάνην ἢ τύχην ἐποίησεν, ἀργεῖ τὸ δόγμα. ὅθεν οὔτε ἄνηβος οὔτε μαινόμενος κεφαλικῶς ἁμαρτάνει ἢ τιμωρεῖται.

Ἡ[316]) ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγὴ τρόπον τινὰ καὶ τὸν πράτην καὶ τὸν ἀγοραστὴν εἰς ἀκέραιον ἀποκαθίστησιν· ὅθεν ἐὰν ἐκ τοῦ ἀγοραστοῦ κλέψῃ τὶ ὁ δοῦλος ἢ ἐξ ἑτέρου, καὶ παράσχῃ τὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοραστής, οὐκ ἄλλως ἀποδοῦναι τὸν δοῦλον κε-

maverit, puta diligentem esse, curracem, vigilacem, laboriosum vel in acquirendo solertem, non exigimus, ut haec ad summum gradum in eo sint, sed mediocriter sive cum temperamento. Si tamen plane contraria iis, quae affirmata sunt, habere inveniatur, emtor redhibitoria vel quanti minoris actione intra annum agit.

Qui optimum cocum dixerit, optimum praestare debet. Qui vero simpliciter cocum esse dixerit, etiam mediocrem praestat. Idem et in caeteris artificiis. L. 18. §. 1. D. XXI. 1.

Et si simpliciter dixerit servum habere peculium, sufficit, si vel minimum habeat. §. 2.

XIX. Quae ad laudem servi dicuntur, puta frugi esse servum et obedientem, venditorem non obligant. Si tamen dixerit, eum non esse aleatorem vel furem vel ad statuam nunquam confugisse, talem eum praestare debet. L. 19. pr. §. 1. D. eod.

Non quae iactandi causa dicta vel promissa sunt, dicta esse videntur, sed quae dicuntur ad hoc ut praestentur. §. 3.

Qui artificem promisit, non perfectum, sed mediocrem praestat et talem, qui vulgo artifex dicitur. §. 4.

Haec actio competit et emtori et omnibus quorum interest et his qui ei in universum ius succedunt. Emtor autem est, qui pretium dat. In permutatione autem uterque tam emtor quam venditor est, et ex hoc edicto agit. §. 5.

Intra sex menses [utiles], a tempore venditionis computandos, redhibitoria actio movetur, actio autem quanti minoris intra annum [utilem]. Si quid autem dictum promissumve fuerit, exinde competit. §. 6.

XX. Si vero ante venditionem dictum intercesserit, et post aliquot dies facta sit stipulatio, ex priore statim causa agere potest. L. 20. D. eod.

XXIII. Excipitur etiam ille, qui dolo vel per nequitiam capitale quid admisit. Nam si errore vel casu fecit, cessat edictum. Unde neque impubes neque furiosus capitaliter delinquit aut punitur. L. 23. §. 2. D. eod.

Redhibitoria quodammodo et venditorem et emtorem in integrum restituit; unde si servus emtori vel alii aliquid subripuerit, ideoque emtor aliquid praestiterit, non aliter servum restituere iubetur, nisi indemnis praestitus fuerit a venditore. Quodsi ven- §. 8.

302) Syn. glossam habet: οἷον ἐνδιημερεύειν τοῖς πόνοις. (Puta ut per dies noctesque laborem continuet.)

303) Verba ἤτοι συγκ. Πεῖρα non habet.

304) Πεῖρα: τα ἐναντία τῶν βεβ.

305) Πεῖρα: ἀντιστρ.

306) Haec verba: εἴσω συν. ἐν. in Πεῖρα desunt. — Syn. addit scholium: τὴν κουάντι μινόρις, ἥτις λέγεται αἰστιματωρία. In πείρᾳ vero accedit aliud: σχόλιον. τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ἐπὶ παντὸς, ὅπερ ὁ πράτης ἐπαγγελλόμενος ἔτυχεν. (Eadem dicit circa omne id, quod forte venditor promisit.)

307) Syn. p. 205. Πεῖρα tit. 38, ubi sic est: — μάγειρον εἶναι τὸν δοῦλον, χρεωστεῖ ἄριστον μάγ. παρ. — quod propius ad Tipucitum accedit.

308) Syn. p. 205. Πεῖρα tit. 38.

309) Cap. 19 et 20 est ex Πεῖρα tit. 38.

310) Πεῖρα videbatur habere ἀπαθής.

311) Ita ex Tipucito emendavi. In πείρᾳ corrupte est: ἀλλὰ μεμιγμένον τεχν. λέγει. Ibidem in fine additur: ἐκ τοῦ πλάτους. ἀλλ' οὔτε τοὐναντίον ἀμαθῆ καθάπαξ τῆς τέχνης ἐπηγγελμένης τῷ ἠγορακότι. (Sed neque e contrario imperitum, si semel artificium emtori promissum sit.)

312) Sic Basilicus fere habet, ubi textus utile tempus significat. Quamquam συναπτὸς latine audit continuus.

313) Πεῖρα corrupte: γέγονεν ἔστιν ἐπ. μετὰ δέ τινας ἡμ. ἐπερωτηθείς. Caeterum etiam παραχρῆμα, quod mox legitur, corruptelam sapit.

314) In πείρᾳ adduntur haecce: τοῦ πλάτους. ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπαγγελίας τρέχει ὁ χρόνος. ἐπὶ δὲ τῆς μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἐπερωτήσεως τῆς πρὸ τῆς πράσεως γενομένης, τότε οὐκ ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς πράσεως τρέχει ὁ χρόνος· ἀπὸ γὰρ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπερωτήσεως ἔνοχος ἐκ τῆς προτέρας αἰτίας ὁ πράτης ἤρξατο γενέσθαι. προτέρα δέ ἐστιν αἰτία ἡ πρὸ τῆς ἐπερωτήσεως. Ζήτει κεφ. ιθ' καὶ κθ' λέγον τὰ ὅμοια καὶ περὶ ὑποζυγίων. A tempore, ubi dictum intercessit, tempus currit. Si vero postquam dictum intercessit sed ante venditionem stipulatio facta sit, tunc non a tempore venditionis tempus currit: nam a tempore stipulationis venditor ex priore causa obligatus esse coepit. Prior autem causa est, quae stipulationem praecessit. Quaere cap. 19 et 29, quod idem dicit etiam circa iumenta.

315) Πεῖρα tit. 42.

316) Πεῖρα tit. 38.

λεύεται, εἰ μὴ τὸ ἀζήμιον ὑποστῇ παρὰ τοῦ πράτου. εἰ δὲ μὴ θέλει αὐτὸν ἀναλαβεῖν ὁ πράτης, οὐκ ἀναγκάζεταί τι παρασχεῖν, οὔτε περαιτέρω τῆς τιμῆς αὐτοῦ ζημιωθῆναι. πταῖσμα γάρ ἐστι τοῦ ἀγοραστοῦ, ὃς δυνάμενος εἰς θεραπείαν τῆς ζημίας ἐκδοῦναι τὸν δοῦλον δέδωκε τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης.

ditor eum recipere nolit, non cogitur quidquam praestare, nec ultra pretium eius damno afficitur. Culpa enim emtoris est, qui, quum posset servum ad resarciendum damnum noxae dare, aestimationem litis praestitit.

L. 24. D. XXI. 1. *Γενικῶς*[317]) *εἴ τι ὁ ἀγοραστὴς διὰ τοῦ δούλου ἐκτήσατο μὴ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἀναστρέφων πρὸς τὸν πράτην αὐτοῦ ἀποδίδωσιν.*

XXIV. Generaliter quicquid per servum non ex re sua emtor acquisivit, quum redhibet, venditori restituit.

L. 27. D. eod. *Οὐ*[318]) *μόνον καὶ τὴν τιμὴν καὶ τοὺς τόκους λαμβάνει, ἀλλὰ καὶ εἴ τι χάριν τῆς ἀγορασίας τέλος φερόμενον πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἔδωκεν, λαμβάνει αὐτό. ἀζημίως γὰρ ἀναχωρεῖ.*

XXVII. Non solum et pretium et usuras recipit, sed et si quod vectigal ob emtionem ad emtorem devolutum solvit, id recipit. Indemnis enim discedit.

L. 28. D. eod. *Ὁ*[319]) *πράτης, εἰ μὴ ἠσφαλίσατο περὶ τῶν κεφαλαίων τῆς αἰδιλικίας, ἐνάγεται τῇ ἀναστρεφούσῃ τὸ πραθὲν ἀγωγῇ εἴσω δύο μηνῶν, ἢ τῇ μειούσῃ τὸ τίμημα εἴσω ἓξ μηνῶν.*

XXVIII. Si venditor de capitibus edicti aedilitii non caverit, redhibitoria actione intra duos menses, vel quanto minoris intra sex menses convenitur.

L. 31. §. 10. D. eod. *Ἐὰν*[320]) *πολλοὶ τοῦ πράτου κληρονομήσουσιν, ἑκάστῳ πρὸς τὴν κληρονομίαν ἀναστρέφεται. εἰ δὲ καὶ πολλοὶ δοῦλον ἀγοράσουσιν ἢ πωλήσουσιν, εἰ μὲν εἰς ὁλόκληρον ὡς πολλοὶ ὑπεύθυνοι, ἑκάστῳ εἰς ὁλόκληρον ἀναστρέφεται καὶ ἕκαστος ἀναστρέφει· εἰ δὲ εἰς ἀνὰ μέρος ἠγόρασαν ἢ πεπράκασι, πρὸς τὰ μέρη κινοῦσι, καὶ δύναται ὁ μὲν τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθέν, ὁ δὲ τὴν μειοῦσαν ἀγωγὴν κινεῖν.*

XXXI. Si plures venditori heredes extiterint, cuique pro parte hereditaria redhibetur. Si vero plures servum emerint vel vendiderint, si quidem in solidum tamquam plures rei, in solidum cuique redhibetur et quisque redhibet: sin ex parte emerunt vel vendiderunt, pro parte agunt, et alter redhibitoria alter quanti minoris agere potest.

§. 22. 23. *Καλῶς*[321]) *συμφωνεῖ ὁ ἀγοραστὴς εἴσω προθεσμίας ἢ καὶ διηνεκῶς ἀναδοῦναι τὸ ἀγορασθὲν ἀπαρέσκον αὐτῷ. εἰ δὲ μὴ λεχθῇ χρόνος, ἔχει ἀγωγὴν εἰς τὸ ἀναδοῦναι ἐντὸς ξ΄ ἡμερῶν συναπτῶν, καὶ μετὰ τὰς ξ΄ ἡμέρας ἐξ εὐλόγου αἰτίας. εἰκὸς γὰρ ὁ πράτης ὑπέρθεσιν ἐποίησεν ἢ οὐ παρῆν ἀναλαβεῖν ὀφείλων*[322]) *ἢ ἕτερόν τι εὔλογον παρενέπεσεν.*

Emtor recte paciscitur, ut intra praefinitum tempus vel perpetuo rem emtam, si displiceat, reddere sibi liceat. Sin tempus non sit expressum, actionem habet ad redhibendum intra LX dies utiles, et post LX dies ex iusta causa. Forte enim moram fecit venditor vel, quum recipere deberet, praesens non fuit vel alia iusta causa intercessit.

§. 24. *Καὶ*[323]) *ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἀγωγαῖς παραφυλάττομεν τὰ εἰρημένα περὶ τοκετοῦ καὶ καρπῶν καὶ τῶν προσθηκῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ δούλου.*[324])

Etiam in his actionibus observamus quae de partu et fructibus et accessionibus et morte servi dicta sunt.

L. 37. D. eod. *Ἐάν*[325]) *τις ὡς νεώνητον πωλήσῃ τὸν ἤδη δουλεύσαντα*[326]), *ὑπόκειται τῇ ἀναστροφῇ. σπεύδουσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοὺς νεωνήτους λαμβάνειν ὡς δυναμένους διδάσκεσθαι, καὶ πρὸς ἄλλους μεταφέρεσθαι*[327]) *τρόπους.*

XXXVII. Si quis veluti novicium vendiderit eum, qui iam servierit, redhibitioni subiacet. Cupiunt enim homines novicios consequi, veluti dociles, et quos ad noves mores formare possint.

L. 38. pr. D. eod. *Ὁ*[328]) *πιπράσκων ὑποζύγια λεγέτω καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, καὶ διδότω τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς διὰ τὸ πραθῆναι κόσμον. ὁ δὲ τοῦτο μὴ ποιῶν εἰς μὲν τὸ δοῦναι τὸν κόσμον ἢ ἀναλαβεῖν τὰ ὑποζύγια διὰ τὸ μὴ δοθῆναι κόσμον εἴσω ἑξήκοντα ἡμερῶν ἐνάγεται· διὰ δὲ τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια τῇ μὲν ἀναστροφῇ εἴσω ἓξ μηνῶν, τῇ δὲ μειώσει τοῦ τιμήματος εἴσω ἐνιαυτοῦ.*[329])

XXXVIII. Qui iumenta vendit, morbos eorum vitiaque dicat, et ornatum vendendi causa iis impositum praestet. Qui hoc non facit, de ornamentis praestandis vel iumentis ornamentorum non datorum nomine recipiendis intra dies sexaginta convenitur: morborum vero vitiorumve causa redhibitoria intra sex menses, quanto minoris autem intra annum.

---

317) *Πεῖρα* tit. 38.

318) *Πεῖρα* tit. 38.

319) Syn. p. 205. *Πεῖρα* tit. 38.

320) *Πεῖρα* tit. 38.

321) *Πεῖρα* tit. 38 et tit. 40.

322) Sic πεῖρα priore loco. Posteriore habet: *ὁ μέλλων ἀναλαβεῖν αὐτό.*

323) *Πεῖρα* ll. ll.

324) *Πεῖρα* addit: *τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ὑποζυγίων· ζήτει κεφ. ιθ΄.* — Mox πεῖρα summas habet l. 32. 33. 34. 35, quas licet corruptissimas equidem hic apponam. *Ὅτι ὅταν πραθῶσιν ἀγροὶ καὶ τὰ ἐν τούτοις ἀνδράποδα, ἤτοι ἀγροὶ καὶ οἱ ἐν τούτοις πίθοι, καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως ῥητῶς πωλούμενα καὶ αἱ προσθῆκαι τούτων, τότε ἀναγκάζεται ὁ πράτης ἐπερωτᾶσθαι ἢ προλέγειν περὶ τῆς προσθήκης· οἷον ἐὰν πωλήσω δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ, ὑγιεινὰ παρασχεῖν τὰ ἐν τῷ πεκουλίῳ ἀνδράποδα. ἐπὶ δὲ τῶν οἱωνδήποτε ἐστίν, ὅτι, εἰ πωλήσει τὶς κληρονομίαν ἢ ἀγρὸν μετὰ τῆς ἐξοπλίσεως αὐτοῦ, οὐδὲ τὰ ἐν τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ ἢ ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἀνδράποδα χρεωστεῖ ὑγιεινὰ παρασχεῖν. ζήτει κεφ. κγ΄.* — *Καὶ κεφ. κε΄· ὅτι ὅταν πολλὰ πράγματα τοῦ αὐτοῦ γένους πραθῇ, οἷον κωμῳδοί, χορός, τέθριππον, τότε διὰ τὸ πάθος τοῦ ἑνὸς ἀναστρέφονται πάντα, κἂν διῃρημένως τιμηθῇ· ἀνωφελῆ γάρ εἰσι διαιρούμενα καὶ τῷ πράτῃ καὶ τῷ ἀγοραστῇ· καὶ ὅτι διὰ διάθεσιν ἢ εὐσέβειαν οὐ δύναται χωρισθῆναι, οἷον ἀδελφὸς ἀπὸ ἀδελφοῦ, υἱὸς ἀπὸ γονέων, ἀνὴρ ἀπὸ γυναικός.*

325) Syn. p. 205. *Πεῖρα* tit. 38.

326) Syn. addit in margine: *τὸν βετεράτωρα.*

327) Syn. *πρὸς τοὺς οἰκείους μεταποιεῖσθαι τρ.*

328) Syn. p. 205.

329) Syn. adiicit scholium: *Ἀφ' οὗ γνῷ τὸ πάθος, ὃ ὀφείλει γνωσθῆναι, ὁ ἀγοραστὴς τρέχουσιν οἱ ς΄ μῆνες, ὥς φησι μβ΄, μγ΄ καὶ ἡ κ΄ νεαρά.* (Ex quo cognoverit emtor vitium, quod ei indicari debet, sex menses currunt, ut dicitur cap. 42. 43 et Novella 20.

Καὶ[330]) *ἴσων ὄντων τῶν ὑποζυγίων [τῶν] πραθέντων διὰ τὸ πάθος τοῦ ἑνὸς ἀποδίδονται πάντα.*

Quodsi iumenta paria fuerint, quae venierunt, ob morbum unius omnia redhibentur. L. 38. §. 14. D. XXI. 1.

Ὁ[331]) *κύνα ἄγριον ἢ κάπρον ἢ ἄρκτον ἢ λύκον ἢ πανθῆρα ἢ λέοντα ἢ ἕτερον βλαπτικὸν ζῶον λελυμένον ἢ μὴ οὕτως δεδεμένον, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν, ἔχων ἐν δημοσίᾳ παρόδῳ, καὶ ἄνθρωπος ἐλεύθερος ἐκ τούτου τελευτήσει, διακόσια νομίσματα δίδωσιν*[332]). *εἰ δὲ μὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐβλάβη, εἰς τὸ φαινόμενον*[333]) *τῷ δικαστῇ καταδικάζεται· τῶν δὲ λοιπῶν πραγμάτων διπλῆν δίδωσι τὴν ζημίαν.*

XL. XLI. XLII. Qui canem ferocem aut verrem aut ursum aut lupum aut pantheram aut leonem aliudve noxium animal solutum vel non sic alligatum, ut damnum inferre nequeat, qua vulgo iter fit, habet, si homo liber ex eo perierit, ducentos aureos praestat. Si vero non perierit ille, sed nocitum ei sit, in id, quod iudici videtur, condemnatur: caeterarum rerum duplum damni praestat. L. 40. 41. 42. D. eod.

Κερατίζων[334]) *βοῦς ἐμπαθής ἐστι, καὶ ἡ λακτίζουσα μοῦλα· καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἀναιτίως θορυβούμενα καὶ φεύγοντα.*

XLIII. Bos, qui cornu petit, vitiosus est, itemque mula, quae calce percutit: et iumenta, quae sine causa turbantur et fugiunt. L. 43. pr. D. eod.

Ἐὰν[335]) *διὰ τὸ μόνον περιγράψαι τοὺς δανειστάς μου ἀνατρέψω τὴν πρᾶσιν, ἐνέχεται αὐτοῖς ὁ πράτης.*

Si ideo tantum, ut creditores meos fraudarem, redhibuerim, venditor iis tenetur. §. 7.

Εἰ[336]) *μὲν μὴ ἀποδίδωσιν ὁ πράτης τὸ τίμημα καὶ τὰς προσθήκας καὶ ἐλευθεροῖ τὸν δι' αὐτὸν ἐνοχοποιηθέντα, εἰς τὸ διπλοῦν τοῦ τιμήματος καὶ τῆς προσθήκης καταδικάζεται τῇ περὶ τῆς ἀναστροφῆς ἀγωγῇ. εἰ δὲ ταῦτα ποιεῖ, εἰς τὸ ἁπλοῦν καταδικάζεται.*[337])

XLV. Si venditor pretium et accessiones non reddat nec obligatum suo nomine liberet, in duplum pretii et accessionis iudicio redhibitorio condemnatur. Sin haec praestat, in simplum condemnatur. L. 45. D. eod.

Ὁ[338]) *τῇ παραγραφῇ*[339]) *τῶν ἓξ μηνῶν τῆς περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγῆς ἐκβληθεὶς*[340]) *δύναται τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα*[341]) *κινεῖν εἴσω ἐνιαυτοῦ.*[342])

XLVIII. Exceptione sex mensium redhibitoria exclusus potest quanti minoris intra annum agere. L. 48. §. 2. D. eod.

Ὁ[343]) *δεδεμένον πιπράσκων οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ φυγῆς ἀγωγῇ. μεῖζον γάρ ἐστι τοῦτο τοῦ εἰπεῖν, ὡς ἐδέθη.*

Qui vinctum servum vendit, actione de fuga non tenetur. Hoc enim maius est, quam dicere, in vinculis eum fuisse. §. 3.

Ἀντιτίθεται[344]) *γὰρ τῷ ἀγοραστῇ παραγραφὴ γινώσκοντι περὶ τῆς φυγῆς ἢ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ὁμοίων.*

Nam quum emtor scit fugam vel vincula vel similia, opponitur ei exceptio. §. 4.

Σύνηθές[345]) *ἐστι, μὴ ἁρμόζειν τὴν περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγὴν ἐπὶ τῶν ἁπλῶν πράσεων.*

In usu est, actionem redhibitoriam in simplariis venditionibus non competere. §. 8.

Ἐὰν[346]) *παρ' ἐμοῦ κλέψῃ ὁ δοῦλός μου, οὐκ ἐστὶν ἀναγκαῖον ἐν τῇ πράσει τοῦτο προλέγειν· οὔτε ἐκ τούτου ἁρμόζει ἡ ἀναστροφή. εἰ δὲ εἶπον*[347]), *αὐτὸν μὴ εἶναι κλέπτην, ἐνέχομαι.*

LII. Si furtum mihi servus meus fecerit, non est necesse, hoc in venditione praedicere: neque ex eo redhibitio competit. Sed si dixero, furem non esse, teneor. L. 52. D. eod.

Ὁ[348]) *τριταΐζων ἢ τεταρταΐζων καὶ ὁ ποδαγρὸς καὶ δαιμονιζόμενος οὔτε τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ σχολάζουσιν, ὑγιαίνειν δοκοῦσι.*

LIII. Qui tertiana vel quartana febre vel podagra vel comitiali morbo vexatur, ne eo quidem tempore, quo morbus vacat, sanus esse videtur. L. 53. D. eod.

Ὁ[349]) *καλῇ αἱρέσει πραθεὶς καὶ φυγὼν οὐ ποιεῖ χώραν τῇ ἀναστροφῇ, εἰ μὴ καὶ πρὸ τούτου ἔφυγεν.*[350])

LIV. Qui venditus est bona conditione et fugit, locum redhibitioni non facit, si non et ante fugerit. L. 54. D. eod.

Ἐπειδὴ[351]) *ὡρισμένος*[352]) *ἐστὶν χρόνος ἓξ μηνῶν*

LV. Quum tempus sex mensium redhibitoriae sta- L. 55. D. eod.

---

330) Syn. 205.

331) Syn. p. 208. Schol. b. VII. 38 et u. VII. 39 *Fabr.* Et *Πεῖρα* tit. 42.

332) *Πεῖρα* addit: *τὴν ζημίαν.*

333) *Πεῖρα*: *δεχόμενον.* Schol. u: *δοκοῦν.*

334) Syn. p 205.

335) *Πεῖρα* tit. 26.

336) Syn. p. 205. *Πεῖρα* tit. 38.

337) In *πεῖρᾳ* accedit *Σχόλιον.* *Προσθήκας τὰς μετὰ τὴν δουλείαν προστεθείσας φησίν, οἷον πεκούλιον ἢ φίλωνην (?) ἢ ἕτερον τοιοῦτον ἐνοχοποιηθὲν (?) ἢ τὰ κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀγοραστοῦ ἐρωτηθέντα (l: ἐπερ.) αὐτῷ περὶ τοῦ τιμήματος (?), ἢ τυχὸν εἰ ἐναχθέντος τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ τὸν δοῦλον οὐ πείθεται ὁ πράτης ἀσφαλίσασθαι ποιῆσαι τὸ ἀζήμιον αὐτῷ.*

338) Syn. p. 206. *Πεῖρα* tit. 38.

339) *Πεῖρα*: *παραδρομῇ.*

340) Ibidem: *ὑποβλ.*

341) Ibid: *τὴν περὶ τῆς μειώσεως τοῦ τιμήματος.*

342) In *πεῖρᾳ* additur: *τοῦ πλάτους. τοῦτο νόησον, ἐν ᾧ ὁ πράτης ἠσφαλίσατο ἐπὶ τοῖς τῆς ἐντικήσεως [l. αἰδιλικίας] κεφαλαίοις· μὴ ἀσφαλισαμένου γὰρ αὐτοῦ ἰδικῶς ἀλλὰ σιωπήσαντος, τότε τὴν ῥεδιβιτορίαν ἐντὸς δύο μηνῶν εἶχεν ὁ ἀγοραστής.* (Hoc sic accipe, si venditor caverit de capitibus edicti aedilium: nam si non specialiter caverit sed tacuerit, redhibitoriam emtor intra duos menses haberet.) Similia praestat Syn. p. 205 a Leunclavio, Fabroto et Heimbachio perperam ad alium locum tracta.

343) Syn. p. 206.

344) Syn. p. 206.

345) Syn. p. 206. Ibi ad *ἁπλῶν* additur scholium: *Περὶ τῶν μήτε ἔπαινον μήτε ψόγον ἐχουσῶν λέγει.* (De iis loquitur, quae neque laudem neque vituperationem habent.)

346) Syn. p. 206. *Πεῖρα* tit. 38.

347) *Πεῖρα*: *εἴπω.*

348) Syn. p. 206.

349) Syn. p. 206. *Πεῖρα* tit. 38.

350) Syn. addit scholium: *Εἰ μὴ δείκνυται, εἰ παρὰ τῷ πράτῃ φυγὰς ἦν ὁ δοῦλος, τῇ ἐμβασάνῳ αὐτοῦ ζητήσει πιστεύομεν. καθ' ἑαυτοῦ γὰρ ἐρωτᾶσθαι δοκεῖ, οὐ μὴν ὑπὲρ δεσπότου ἢ κατὰ δεσπότου. βι. κβ' τῶν βασιλικῶν τι. α'.* (Si non probatur, an servus apud venditorem fugitivus fuerit, quaestioni de eo tormentis factae credimus. In se enim videtur interrogari, non pro domino aut in dominum. Basilic. lib. 22. tit. 1.

351) *Πεῖρα* tit 38.

352) Lege: *οὐτίλιος.*

τῆς περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγῆς, οὐ δοκεῖ εὐχέρειαν ἐσχηκέναι τοῦ κινῆσαι ὁ τὸ λανθάνον αἴτιον τοῦ φυγάδος ἀγνοήσας. ἡ μέντοι [ἀνειμένη][353]) ἄγνοια τοῦ ἀγοραστοῦ οὐ βοηθεῖται.[354])

tutum utile sit, non videtur potestatem experiundi habuisse, qui vitium fugitivi latens ignoravit. Dissolutae autem ignorantiae emtoris non succurritur.

L. 58. § 2. D. XXI. 1. Ἐὰν[355]) ὁ φυγὼν συλληφθεὶς παρουσίᾳ τινῶν ἀξιοπίστων εἴπῃ ἐρωτώμενος καὶ παρὰ τῷ πράτῃ τοῦτο πεποιηκέναι, πιστεύεται συντρεχόντων καὶ ἑτέρων τεκμηρίων.

LVIII. Si fugitivus inventus, praesentibus quibusdam fide dignis interrogatus, dixerit, et apud venditorem se hoc fecisse, fides ei habetur, si alia quoque indicia concurrant.

L. 62. D. eod. Ὁ[356]) δωρούμενος οὐκ ἀναγκάζεται προλέγειν, ἅπερ ἐπὶ τῶν πράσεων εἴρηται, οὔτε ἐνέχεται τῇ περὶ τοῦ πραθέντος ἀγωγῇ· καὶ εἰ ὁ λαβὼν τὸ δωρηθὲν κρεῖττον αὐτὸ ἐποίησεν, οὐκ ἐνάγει περὶ τοῦ διαφέροντος. ὑπὸ μέντοι οἰκείου δόλου ἐνέχεται ὁ δωρησάμενος.

LXII. Donator non cogitur praedicere, quae de venditionibus dicta sunt, neque actione emti tenetur. Et si is, cui donatum est, meliorem rem donatam fecerit, tamen de eo, quod interest, non agit. Ex dolo tamen suo donator tenetur.

L. 65. § 2. D. eod. Οὐ[357]) τὸ διάστημα τῆς δουλείας διακρίνει τὸν νεώνητον καὶ μὴ ἐντριβέντα τῶν τῆς πολιτείας ἐθῶν[358]) ἐκ τοῦ προβληθέντος δούλου ποιεῖν ἃ ποιοῦσιν ἐλεύθεροι· ἀλλὰ τὸ γένος καὶ ἡ αἰτία. καὶ νεώνητον γὰρ ἐὰν ἀγοράσω παρὰ σωματεμπόρου καὶ προστήσω αὐτὸν ὑπηρεσίας, ἔμπειρος εὑρίσκεται. καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἰ οἶδε ῥωμαϊστὶ ἢ μὴ οἶδεν. ὁ δὲ παιδευθεὶς ἐλευθέρια σπουδάσματα κατ' αὐτὸ τοῦτο ἔμπειρός ἐστιν.

LXV. Non servitutis spatium discernit novitium et moribus civilibus nondum excultum ab eo servo, qui iam profecit in agendis his, quae ingenui faciunt: sed genus et causa. Nam si novitium emam a venaliciario atque eum alicui ministerio praeposuero, veterator esse reperietur. Nec interesse putamus, Romane sciat an nesciat. Eruditus vero liberalibus studiis ob id ipsum veterator est.

L. 1. C. IV. 58. Ἐάν[359]) τις πωλήσῃ φυγάδα δοῦλον μὴ ἀγνοήσας αὐτὸν φυγάδα εἶναι, κατέχεται καὶ εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὴν ἔξωθεν γενομένην βλάβην.[360]) τί γὰρ ὅτι δοῦλον ἕτερον ὑπονοθεύσας ἢ πρᾶγμα κλέψας ἔφυγεν οὗτος ὁ οἰκέτης;

LXVI. Si quis servum fugitivum vendiderit, quum non ignoraret fugitivum esse, tam in pretium quam in damnum extrinsecus accidens convenitur. Quid enim, si aliud mancipium sollicitaverit aut re quadam subrepta hic servus aufugerit?

L. 2. C. eod. Ὁπότε[361]) θεματίζεις τὸν δοῦλον, ὃν ἤδη ἠγόρασας, μετὰ ἐνιαυσιαῖον χρόνον πεφευγέναι, ποίῳ λόγῳ τούτου ἕνεκεν κατὰ τοῦ πεπρακότος αὐτὸν κινῆσαι ἐπιζητεῖς, οὐ δύναμαι κατανοῆσαι. καὶ γὰρ τὴν ἀναστρέφουσαν [τὸ] πραθὲν ἀγωγὴν ἑξαμηνιαίοις χρόνοις ἢ τὴν ἐλαττοῦσαν τὸ τίμημα ἐνιαυτῷ συγκλείεσθαι, φανερόν ἐστι.

LXVII. Quum proponas servum, quem quidem comparasti, post anni tempus fugisse, qua ratione eo nomine adversus eum, qui ipsum vendidit, agere desideres, non possum animadvertere. Nam redhibitoriam actionem sex mensium spatio vel quanti minoris anno concludi, manifestum est.

L. 3. C. eod. Ἡ[362]) μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ οἰκέτου[363]) φυγή, εἰ μὴ δείκνυται καὶ πρὸ τῆς πράσεως πεφευγώς, οὐδὲν τὸν πράτην καταβλάπτει[364]). ἐὰν δὲ ὁ πράτης ἐπηγγείλατο, μηδὲ[365]) μετὰ τὴν πρᾶσιν ὑπαίτιον εἶναι τὸν οἰκέτην, εἰ καὶ ἀδύνατόν ἐστιν, ὅμως διὰ τὴν τοῦ συναλλάγματος δύναμιν κατέχεται ὁ πράτης περὶ τούτου τοῦ συμφώνου. εἰ δὲ ὁ φυγὼν οἰκέτης πρὸς τὸν πράτην ἀναστρέψει, ὁ δικαστὴς τὴν ἀλήθειαν ἐκζητήσας δίδωσιν ἀπόφασιν.

LXVIII. Servi fuga post venditionen interveniens, nisi et ante venditionem fugisse probetur, venditori nihil nocet. Si vero venditor promiserit, non vitiosum post venditionem servum futurum, quamvis impossibile sit, tamen secundum vim pacti venditor ob hoc placitum tenetur. Si vero fugitivus ad venditorem redierit, iudex perspecta veritate sententiam profert.

L. 5. C. eod. Γενομένου[366]) ἅπαξ πίστει καλῇ τοῦ συναλλάγματος[367]) καὶ τοῦ ἀνδραπόδου ληφθέντος καὶ τοῦ τιμήματος καταβληθέντος οὕτως τοῦ ἀναλαβεῖν τὸ τίμημα ἐξουσία ἐστὶ τῷ τὸ ἀνδράποδον ἠγορακότι φιλοτιμητέα,

LXX. Habito semel bonae fidei contractu mancipioque suscepto et pretio soluto ita repetendi pretii potestas ei, qui mancipium comparavit, largienda est, si mancipium illud, quod fugisse dixerit, poterit ex-

353) In Cod. Mo. τῆς πείρας lacuna est.

354) In πείρα accedunt haec: τοῦ πλάτους. ἐφ' ὅσον τις ἠγνόει τὸν οἰκέτην ὄντα φυγάδα, οὐ τρέχουσιν αὐτῷ οἱ χρόνοι. πῶς γὰρ ἐδύνατο κινεῖν ὁ μηδὲ γινώσκων τὸ πάθος; τοῦτο δὲ τότε κρατεῖ, ὅτε ἐπιμελὴς ἀνὴρ δύναται γνῶναι τὸ αἴτιον, αὐτὸς δὲ ῥάθυμος ὢν ὁ ἀγοραστὴς οὐκ ἔγνω. οἱ γὰρ ἓξ μῆνες συνεκτοί εἰσι καὶ ἐξ ἐκείνου τρέχουσι τοῦ χρόνου, ἐξ οὗ τις ἐπιμελὴς ἀνὴρ ἐδύνατο γνῶναι. (Quoad quis ignorat servum fugitivum esse, tempora ei non currunt. Qui enim agere posset, qui ne novit quidem vitium? Hoc autem tunc [non] obtinet, si vir diligens vitium cognoscere potuit, ipse autem emtor negligens non cognovit. Etenim sex menses utiles sunt et ex eo tempore currunt, ex quo vir diligens vitium cognoscere potuit.)

355) Πεῖρα tit. 38.

356) Πεῖρα tit. 5.

357) Syn. p. 185.

358) Heimb. τοῖς — ἔθεσιν legi vult.

359) Syn. p. 206. Πεῖρα tit. 38.

360) Hactenus πεῖρα.

361) Syn. p. 206, ubi praecedit καὶ ὅτι.

362) Syn. p. 206. Πεῖρα tit. 38.

363) Verba τοῦ οἰκ. in πείρᾳ desunt.

364) Πεῖρα: βλάπτει. Caeterum hic Syn. desinit: quae sequuntur, πεῖρα praestitit.

365) Πεῖρα: μηδέν.

366) Syn. p. 206.

367) In Syn. accedit scholium: Εἰ δὲ οὐ καλῇ πίστει ἡ πρᾶσις ἦν, ἀλλ' ἐν εἰδήσει τοῦ φυγάδα τὸν οἰκέτην εἶναι ὁ πράτης πέπρακεν, ἐλάμβανεν ἂν τὸ τίμημα ἐντεῦθεν ὁ ἀγοραστής, παρέχει δὲ μόνον καυτίονα, ὡς ἐὰν εὑρήσῃ τὸν οἰκέτην, ἀποκαθιστήσειν αὐτόν. (Si vero non bona fide venditio facta sit, sed venditor sciens servum fugitivum esse vendiderit: emtor pretium quidem exinde recipiet, praestare autem cautionem tantum debebit, ut, si servum invenerit, eum reddat.)

ἐὰν ἐκεῖνο ὅπερ εἴπῃ πέφευγὸς ἀνδράποδον δυνηθῇ παραστῆσαι. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπὸ ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας δουλευσάντων οἰκετῶν προγεγραμμένον ἐστίν.

bibere. Hoc enim non solum in barbaris, sed etiam in provincialibus servis praescriptum est.

Ὁ[368]) κατὰ βίαν πρᾶγμα πεπρακὼς δύναται ἀναδιδοὺς ὅπερ ἔλαβε τίμημα τὴν κατὰ βίαν γενομένην πρᾶσιν ἀνατρέπειν· καὶ οὐ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ οἱ κληρονόμοι[369]) αὐτοῦ.

LXXI. Qui per vim coactus rem vendidit, potest pretio, quod accepit, reddito venditionem per vim factam rescindere: nec tantum ipse, verum etiam heredes eius. *L. 1. C. IV. 44.*

Ἐάν[370]) τις τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐλαχίστου τιμήματος πωλήσῃ, δύναται τὸ τίμημα ἀναδιδοὺς[371]) λαμβάνειν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. ἐλάχιστον δὲ τίμημά ἐστι τὸ μηδὲ εἰς ἡμίσειαν διατίμησιν ἀναφερόμενον. ἐὰν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐπιλέξηται τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι δοῦναι, ἔχειν αὐτὸν τὸ πεπραμένον πρᾶγμα. τὸ αὐτὸ δὲ δίκαιον καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῦ πράτου προβαινέτω.[372])

LXXII. Si quis rem suam minimo pretio distraxerit, potest restituto pretio rem suam recipere. Minimum vero pretium est, quod nec dimidiam aestimationem aequat. Sed si emtor maluerit id, quod iusto pretio deest, praestare, rem venditam retinebit. Idem ius et in liberis venditoris procedat. *L. 2. C. eod.*

Οὐκ[373]) ἐστὶ δεδοκιμασμένη ἡ αἰτία, δι' ἣν ἀνατραπῆναι τὴν κατὰ συναίνεσιν γενομένην πρᾶσιν ἐπιζητεῖς. εἰ[374]) καὶ τὰ μάλιστα γὰρ διπλάσιον προσφέρεις τίμημα τῷ ἀγοραστῇ, ὅμως ἄκων εἰς τὸ ἀνατρέψαι τὴν πρᾶσιν οὐ συνωθεῖται.

LXXV. Non est probabilis causa, propter quam rescindi consensu factam venditionem desideras. Quamvis enim duplum offeras pretium emtori, tamen invitus ad rescindendam venditionem non urgetur. *L. 6. C. eod.*

Ἐὰν[375]) υἱὸς κατὰ γνώμην πατρὸς πρᾶγμα πωλήσῃ, εἰ μὴ δείκνυσιν ὁ πατὴρ κατὰ φόβον θανάτου ἢ βασάνων τοῦ σώματος γεγονέναι τὸ συνάλλαγμα ἢ κατὰ δόλον, οὐ δύναται αὐτὸ ἀνατρέπειν. οὐκ ἀρκεῖ δὲ πρὸς ἀπόδειξιν δόλου τὸ λέγειν, πλείονος ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα. ἔξεστι γὰρ ἐν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ περιγράφειν, εἰ μὴ ἄρα ἔλαττον τοῦ ἡμίσεος μέρους τοῦ δικαίου τιμήματος δέδωκεν ὁ πράτης[376]), τῆς ἐπιλογῆς τῆς ἤδη παρασχεθείσης τῷ ἀγοραστῇ φυλαττομένης.

LXXVII. Si filius voluntate patris rem vendiderit, nisi probet pater, metu mortis aut cruciatuum corporis aut dolo malo factum esse contractum, nequit eum rescindere. Non sufficit autem ad probandum dolum, dicere, rem maioris esse pretii. Nam in emtione et venditione licet circumscribere, nisi minus dimidia parte iusti pretii dederit [emtor], electione iam praestita emtori servanda. *L. 8. C. eod.*

Ἐὰν[377]) ἐξ ἀρχῆς φανερὸν μὲν τίμημα ὁρισθῇ, ἐν δὲ τῇ καταβολῇ ἕτερον ἀντὶ τοῦ τιμήματος καταβληθῇ, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις. οὐδὲ γὰρ ζητοῦμεν φανερὸν καταβληθῆναι τίμημα, ἀλλὰ συμφωνηθῆναι· ἐν δὲ τῇ καταβολῇ ἔξεστι τῷ πράτῃ ὃ βούλεται λαβεῖν.

LXXVIII. Si ab initio pretium certum definitum fuerit, in solutione autem aliud pretii loco datum sit, venditio valet. Neque enim exigimus, ut certum pretium numeretur, sed ut de eo conveniat: in solutione autem licet venditori quod voluerit accipere. *L. 9. C. eod.*

Ὁ[378]) πράτης τὸν δόλον τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι τότε δύναται, ὅτε ἠγνόησε τὸν δόλον ἐν καιρῷ τοῦ συναλλάγματος[379]). εἰ γὰρ εἰδὼς συνήλλαξεν, οὐκ ἔτι δύναται βοηθεῖσθαι. ἐὰν δὲ τὸ συναρέσαν τίμημα δείκνυται μὴ καταβληθὲν ἢ ἐχειρογραφήθη ἀντιλογισθῆναι αὐτῷ εἰς ποσότητα χρέους κατὰ πλάνην γενομένου, τοῦτο ἀποδίδοσθαι[380]) ὀρθῶς αἰτεῖται.

LXXX. Venditor de dolo emtoris tunc queri potest, quum dolum tempore contractus ignoravit. Nam si sciens contraxit, non amplius ei succurri potest. Si vero pretium, de quo convenit, non solutum probetur, vel cautum fuerit ut in quantitatem debiti per errorem facti compensaretur, recte hoc reddi postulatur. *L. 11. C. eod.*

Οὐ[381]) δύναται ὁ πράτης ἀνατρέπειν τὴν πρᾶσιν ἐκ τοῦ λέγειν, ὅτι χρεῶν ἢ λειτουργιῶν ἐπικειμένων πέπρακε.

LXXXI. Non potest venditor rescindere venditionem, si dicat, se debitis vel oneribus functionum urgentibus vendidisse. *L. 12. C. eod.*

---

368) Syn. p 207. *Πεῖρα* tit. 38.

369) *Πεῖρα*: ὁ κληρονόμος.

370) Syn. p. 195 et 207. *Πεῖρα* tit. 38.

371) *Πεῖρα*: διδοὺς ἀναλ.

372) In Cod. Paris. reg. gr. 1351 Synopseos hoc loco adscriptum est scholium: *Ἐπὶ τῆς ὑπὲρ τὸ διπλάσιον πράσεώς φησιν ὁ Στέφανος· δύναται ὁ πράτης προσφέρων τὸ τίμημα ὅπερ ἔλαβεν ἀναγκάζειν τὸν ἀγοραστὴν ἐξ αὐθεντίας τοῦ ἄρχοντος τετραετίας ἐντὸς δυοῖν θάτερον ἐπιλέγεσθαι· ἢ τὸ λεῖπον εἰς τὴν ἀξίαν διατίμησιν τοῦ πράγματος ἀναπληρῶσαι καὶ ἔχειν βεβαίως αὐτό, ἢ διαδοῦναι μὲν τοῦτο, λαβεῖν δὲ ὅπερ δέδωκε τίμημα. ἡ δὲ ἀξία διατίμησις τοῦ πράγματος σκοπεῖται, ἥτις ἦν οὐ νῦν, ὅτε καὶ ἀνατρέπειν ὁ πράτης βούλεται τὸ συνάλλαγμα, ἀλλ' ὅτε τὴν ἀρχὴν τοῦτο ἐπώλησεν, ὡς ἐν τῷ β' διγ. τοῦ γ' τί. τοῦ ις' βι. τῶν διγ. καὶ βι. τοῦ κώδ. δ' τί. μδ' διατ. β'.* (De venditione ultra duplum *Stephanus* dicit: Venditor si pretium quod accepit offerat, emtorem compellere potest auctoritate iudicis intra quadriennium, ut alterutrum eligat, ut aut id, quod deest iustae aestimationi rei, repleat et sic eam firmiter teneat, aut rem restituat et pretium quod dedit recipiat. Iusta autem aestimatio rei spectatur, non quae nunc est, ubi venditor contractum rescindere vult, sed quae initio, quum rem venderet, ut dig. 2 tit. 3 lib. XVI Dig. et lib. IV Cod. tit 44 const. 2.)

373) Syn. p. 207.

374) Sequentia etiam *πεῖρα* habet verbis paululum transpositis.

375) Syn. p. 195. 207.

376) *Heimb.* ἀγοραστής legi vult. Recte: nisi vel altius corruptela lateat.

377) *Πεῖρα* tit. 38.

378) Syn. p. 207. *Πεῖρα* tit. 38.

379) *Πεῖρα*: ἐν τῷ καιρῷ τοῦ συν. ἀγνοήσας δύναται ἀναλαμβάνεσθαι.

380) *Πεῖρα*: ἀποδοθῆναι.

381) Syn. p. 207.

L. 15. C. IV. 44. *Εἰ[382]) τις ὡς μείζων τῶν κε' ἐνιαυτῶν καὶ ἐπιτηδείως διοικῆσαι τὴν ἰδίαν φαμιλίαν δοκιμασθεὶς κτήματα, εἰ καὶ πόῤῥω διακείμενα, πωλήσει, εὐτελεστέρου τιμήματος ὀνόματι ἀναλήψεως τοῦ πραθέντος πράγματος εὐπορίαν μηδαμῶς ἐπικτάσθω, μηδὲ ματαίαις συντρίβειν ἀγωγαῖς συγχωρείσθω, ἵνα αἰτιᾶται ἀγνώστους ἑαυτῷ τὰς τῶν τόπων δυνάμεις, ὅστις τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὴν δύναμιν εἰδέναι καὶ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ κέρδη ὀφείλει.*

L. 16. C. eod. *Εἰ[383]) τινας τῷ τῶν χρεῶν μεγέθει συνεχομένους ἡ ἀνάγκη τοῦ δημοσίου λόγου συνελάσει τὰς ἰδίας οὐσίας πωλῆσαι, ἡ τοῦ πράγματος ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῶν προσόδων δοκιμαζέσθω, καὶ μὴ προσχήματι τῆς πράσεως τῆς δημοσίας χώρα ταῖς περιγραφαῖς περιλιμπανέσθω, καὶ τῶν κτημάτων ἐλάττονος διαπραθέντων πλέον ὁ ἀγοραστὴς ἐκ τῆς χάριτος, ἤπερ ὁ χρεώστης ἐκ τοῦ τιμήματος κερδαινέτω. ὅτε τοίνυν διὰ χρέα δημόσια[384]) πρᾶσις γίνεται, τὸ ἀληθὲς τίμημα τῷ πράτῃ παρέχεσθαι ὀφείλει.*

L. 17. C. eod. *Ἐὰν[385]) τις ἐκφεύγων δημοσίας λειτουργίας πωλήσῃ ἴδια πράγματα, ἵνα ἥττονα λειτουργήσῃ, καὶ τὸ συνάλλαγμα ἄχρηστον, καὶ ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα, ὅπερ ἐπηγγείλατο παρέχειν, τῇ πόλει καταβάλλει.*

L. 18. C. eod. *Τοῦ[386]) δημοσίου πιπράσκοντος ἢ ἄργυρον ἢ ἐσθήματά τινα μὴ ἐξέστω τοῖς παλατίνοις ἀγοράζειν· εἰ δὲ ἀγοράσωσι, τὸ τίμημα ζημιούσθωσαν.*

LXXXIV. Si quis pro maiore viginti quinque annis et idoneo ad familiam suam administrandam habitus praedia, etiam procul posita, vendiderit, vilioris pretii nomine repetitionis rei venditae copiam minime consequatur, nec inanibus immorari actionibus sinatur, ut causetur incognitas sibi locorum vires, qui substantiae suae vim scire et merita et emolumenta debet.

LXXXV. Si quos aeris alieni magnitudine depressos necessitas publicae rationis proprias facultates distrahere cogat, rei qualitas et redituum quantitas aestimetur, nec sub praetextu venditionis publicae locus fraudibus relinquatur, et possessionibus viliore pretio distractis plus emtor ex gratia, quam debitor ex pretio lucretur. Quum igitur aeris alieni causa venditio publica fit, verum pretium venditori praestari oportet.

LXXXVI. Si quis munera publica civitatis fuga destiturus res suas vendiderit, ut munera leviora obeat, et contractus irritus est, et emtor pretium, quod praestare promisit, civitati solvit.

LXXXVII. Quum fiscus sive argentum sive vestimenta quaedam vendit, ne Palatinis emere liceat: sin autem emerint, pretio mulctentur.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ'.

Περὶ ἐκνικήσεως πραθέντος πράγματος καὶ τῆς διπλῆς τῶν τιμῶν ἐπερωτήσεως.[387])

L. 1. D. XXI. 2. *Εἴτε[388]) μέρος εἴτε ὅλος ὁ πραθεὶς ἀγρὸς ἐκνικηθῇ, ἐνάγεται ὁ πράτης. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀδιαιρέτου τὸ μέρος ἐκνικηθῇ, πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ τιμήματος αὐτοῦ ἐνάγεται· εἰ δὲ δῆλον μέρος, πρὸς τὴν ποιότητα[389]) τοῦ ἐκνικηθέντος ἡ ἀποτίμησις γίνεται.*

L. 3. D. eod. *Τὸ[390]) πεκούλιον οὐκ ἀκολουθεῖ τῷ πιπρασκομένῳ δούλῳ.*

Χρεωστεῖ[391]) ὁ πράτης ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως παρασχεῖν τὸν δοῦλον μὴ ὑποκείμενον κλοπῇ ἢ ἐκδόσει.

L. 4. §. 1. D. eod. *Τοῦ[392]) ἐπιτρόπου πωλήσαντος, ἐὰν ἐκνίκησις γένηται, ὁ ἐπιτροπευθεὶς ἐνάγεται, εἰς ὅσον εἰσήχθη τοῖς λογισμοῖς αὐτοῦ, ἢ καὶ εἰς ὁλόκληρον, εἰ ὁ ἐπίτροπος ἀπορεῖ.[393])*

L. 6. D. eod. *Ἡ[394]) περὶ τῆς ἐκνικήσεως —*

L. 8. D. eod. *Ὁ[395]) πράτης τοῦ δούλου ἐκνικωμένου αὐτοῦ ἐνέχεται τῇ περὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ· τυχὸν ἐπὶ τοῖς δι' αὐτοῦ προσπορισθεῖσι, καὶ τῷ τοκετῷ τῆς δούλης, καὶ ἔνθα κληρονόμος γραφεὶς κελεύσει τοῦ ἀγοραστοῦ ἐκληρονόμησεν.*

L. 11. pr. D. eod. *Ἐὰν[396]) τὸν πραθέντα σοι ἀγρὸν φιλοτιμήσηταί τινι ὁ βασιλεὺς ἢ κελεύσῃ πραθῆναι, οὐκ ἔχεις[397])*

TITULUS XI.

De evictione rei venditae et duplae stipulatione.

I. Sive pars sive totus fundus venditus evincatur, venditor convenitur. Ac si quidem pro indiviso pars evincatur, pro quantitate pretii eius convenitur: sin autem certa pars, pro qualitate loci evicti fit aestimatio.

III. Peculium servum venditum non sequitur.

Venditor tempore venditionis servum furto noxaque solutum praestare debet.

IV. Si tutor vendiderit, et evictio facta sit, pupillus in id convenitur, quod rationibus eius illatum est, vel etiam in solidum, si tutor non solvendo sit.

VI. De evictione —

VIII. Venditor servi evicto eo actione ex emto tenetur in id, quod interest emtoris: puta de iis, quae per eum acquisita sunt, et de partu ancillae, et ubi heres scriptus emtoris iussu hereditatem adiit.

XI. Si venditum tibi fundum princeps alicui largitus fuerit aut venire iusserit, nomine pretii actio-

382) *Πεῖρα* tit. 38.
383) Syn. p 207. *Πεῖρα* tit. 38.
384) Syn: *χρεῶν δημοσία.*
385) *Πεῖρα* tit. 38.
386) *Πεῖρα* tit. 38.
387) Sic *Heimb.* rubricam restituit ex indice Coisliniano et Tipucito.
388) Syn. p. 211.
389) Syn. *πιότητα.*
390) Syn. p. 212.
391) *Πεῖρα* tit. 38.
392) *Πεῖρα* tit. 16.
393) In πείρᾳ additur: *θεμάτισον τὸν ἐπίτροπον κατὰ (?) τὴν νόμιμον εἰς τὸν πωλήσαντα παρατήρησιν.*
394) Ex Tipucito. cf. Heimb. p. 308. schol.
395) Syn. p. 212.
396) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
397) Syn. *ἐνέχῃ.* Mox *ἀγωγὴν* non habet.

ἐπὶ τῷ τιμήματι ἀγωγήν. αἱ γὰρ μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβαίνουσαι τυχηραὶ τῆς ἐκνικήσεως αἰτίαι πρὸς τὸν πράτην οὐ φέρονται.

Ὁ[398]) ὁμολογήσας μὴ ὑποκεῖσθαι ἐνοχῇ τὸν δοῦλον, οὐκ ἐνέχεται διὰ τὰ δημόσια ἁμαρτήματα[399]).

Ἡ[400]) καλλονὴ τοῦ ἐκνικηθέντος μέρους σκοπεῖται, ἥτις ἦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως, οὐ μὴν τῆς ἐκνικήσεως.

Εἰ[401]) δὲ μετὰ ταῦτα γέγονε πρόσκλυσις ἤτοι προσθήκη, τῷ καιρῷ τῆς προσθήκης προσέχομεν.

Δουλείας[402]) δὲ ἐκνικηθείσης τοῦ ἀγροῦ χρὴ τιμᾶσθαι, πόσου γέγονεν ὁ ἀγρὸς ἥττων, καὶ καταδικάζεσθαι τὸν πράτην ἐπὶ τοσοῦτον.

Οἴκου[403]) ἢ πλοίου πραθέντος οὐ δοκεῖ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον λίθοι ἢ σανίδες, πιπράσκεσθαι. διὸ οὔτε περὶ ἐκνικήσεως αὐτῶν ὁ πράτης ἐνέχεται εἰς τὸ διπλάσιον ὡσανεὶ μέρους ἐκνικηθέντος.

Οὔτε[404]) περὶ παντὸς πράγματος —

Ἐὰν[405]) τὸ ἐνέχυρον πραθὲν ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ ἐκνικηθῇ, ἐκχωρεῖ τῷ ἀγοραστῇ τὴν κατὰ τοῦ χρεώστου περὶ τοῦ ἐνεχύρου ἀγωγήν.

Ὁ[406]) υἱὸν ἴδιον ἢ οἱονδήποτε ἐλεύθερον ἀγνοῶν πωλήσας ὡς δοῦλον, ὑπόκειται περὶ ἐκνικήσεως.

Ἐὰν[407]) ὁ ἀγοράσας ἀγρὸν παρ' ἐμοῦ καὶ λαβὼν ἐγγυητὰς γράψῃ με κληρονόμον, καὶ τὸν ἀγρὸν ληγατεύσῃ, ἐλευθεροῦνται παραχρῆμα οἱ ἐγγυηταί. κἂν γὰρ ἐκνικηθῇ παρὰ τοῦ λεγαταρίου, οὐκ ἐνέχονται.

Ἐὰν[408]) ἀγοράσας ἀγρὸν παρὰ σοῦ καὶ λαβὼν ἐγγυητὰς πωλήσω αὐτὸν πέτρῳ, εἶτα κληρονομήσω πέτρου, ἢ πέτρος ἐμοῦ, καὶ ἐκνικηθῇ ὁ ἀγρὸς, ἐνέχονται οἱ ἐγγυηταὶ, ὡς καὶ εἴ τις ἄλλος ἐμοῦ καὶ πέτρου κληρονομήσει. ὅταν γὰρ δανειστὴς κληρονομεῖ τοῦ χρεώστου, ἥττων ἡ κληρονομία δοκεῖ εἶναι καὶ ὁ κληρονόμος εὐπορώτερος· εἰ δὲ τοὐναντίον ὁ χρεώστης κληρονομήσει τοῦ δανειστοῦ, δοκεῖ ἡ κληρονομία εὐπορωτέρα εἶναι διὰ τὸ παρὰ τοῦ κληρονόμου χρεωστούμενον αὐτῇ.

Ἐὰν[409]) ἔγκυος δούλη πραθῇ, καὶ τὸ τεχθὲν ἐκνικηθῇ, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης. οὔτε[410]) γὰρ ὁ τοκετὸς ἐπράθη.

Τὸ[411]) αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ μετὰ τὴν πρᾶσιν τεχθέντος μόσχου.[412])

Πωλήσας[413]) ἀγρὸν ἑκατὸν ζευγῶν ὑπέδειξα τοὺς ὅρους πλείονος μέτρου· ἐὰν τί ποτε ἐκ τῶν ὅρων ἐκνικηθῇ, πρὸς τὴν καλλονὴν ὑπόκειμαι, εἰ καὶ τὸ περιλειφθὲν ἔχει τὰ ρ΄ ζεύγη.

nem non habes. Quippe fortuiti casus evictionis, qui post venditionem accidunt, ad venditorem non pertinent.

Qui promisit, servum noxa esse solutum, propter delicta publica non tenetur. L. 11. §. 1. D. XXI. 2.

XIII. Bonitas partis evictae aestimatur, quae erat tempore venditionis, nec vero evictionis. L. 13. D. eod.

XIV. Sed si postea alluvio facta est, tempus accessionis spectamus. L. 15. pr. D. eod.

Si vero servitus praedii evicta sit, aestimari oportet, quanti minoris factum est praedium, et in hoc condemnari venditorem. §. 1.

XXXV. Domo aut nave vendita non videntur singula, utputa caementa vel tabulae, vendi. Quapropter nec evictionis eorum nomine venditor in duplum obligatur quasi evicta parte. L. 36. D. eod.

XXXVI. Neque de omni re — L. 37. D. eod.

XXXVII. Si pignus, quod a creditore distractum est, evictum sit, emtori cedit actione, quam ob pignus adversus debitorem habet. L. 38. D. eod.

XXXVIII. Qui filium suum aut quemcunque liberum ignorans tanquam servum vendidit, evictionis nomine tenetur. L. 39. §. 3. 4. D. eod.

XXXIX. Si is, qui fundum a me emit et fideiussores accepit, heredem me scripserit, et fundum legaverit, fideiussores statim liberantur. Nam si vel evincatur a legatario, non tenentur. L. 40. D. eod.

XL. Si fundum a te emero fideiussore accepto, cumque Petro vendidero, deinde Petro heres extitero, vel Petrus mihi, et ager evictus fuerit, fideiussores tenentur, sicuti et si quis alius mihi et Petro heres extiterit. Nam si creditor debitori succedit, hereditas eo minor esse videtur et heres locupletior: sin e contrario debitor creditori heres extiterit, hereditas locupletior esse videtur, propter id quod ab herede ei debetur. L. 41. §. 2. D. eod.

XLI. Si praegnans ancilla vendita sit, et partus evictus fuerit, venditor non tenetur. Neque enim partus venditus est. L. 42. D. eod.

XLII. Idem et de vitulo post venditionem nato. L. 43. D. eod.

XLIV. Fundum centum iugerum vendidi et fines maioris modi demonstravi: si quid ex finibus evictum fuerit, pro bonitate teneor, licet, quod reliquum est, centum iugera contineat. L. 45. D. eod.

398) Syn. p. 212. Πεῖρα tit. 38.

399) Syn. edita in margine: τὰ ἐγκλήματα. — Mox Πεῖρα tit. 38 aliquid habet, quod ad l. 12 D. h. t. pertinet. Nimirum hoc: τοῦ πλάτους. Ὅτι ὁ πιπρασκόμενον τὸ ἴδιον ὁρῶν καὶ μὴ ἀντιλέγων αὐτὸς πρωτοτύπως πιπράσκειν δοκεῖ, καὶ ὑπόκειται τῇ ἐκνικήσει τοῦ πράγματος.

400) Πεῖρα tit. 38.

401) Πεῖρα l. l.

402) Πεῖρα l. l.

403) Syn. p. 212. Πεῖρα tit. 38.

404) Hoc initium huius cap. praestat Tipucitus apud Heimb. p. 308 schol.

405) Πεῖρα tit. 19.

406) Πεῖρα tit. 38.

407) Πεῖρα tit. 65.

408) Πεῖρα tit. 65.

409) Syn. p. 212. Πεῖρα tit. 38.

410) Πεῖρα: οὐδέ.

411) Syn. p. 212. Πεῖρα tit. 38.

412) Syn. habet scholium: Θεμάτισον ἢ τελευτήσασαν τὴν θεράπαιναν ἢ τὴν δάμαλιν, καὶ μετὰ τοῦτο τὰ τεχθέντα ἐκνικηθῆναι· ἢ ὅτι τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ταύτης τοκετὸν ὁ δεσπότης πρὸ τῆς πράσεως ἐληγάτευσέ τινι. ὁ ληγατευθεὶς τὸ βρέφος ἢ τὸν μόσχον ἐκδικῆσαι μετὰ τὴν γέννησιν τέως δύναται, εἰ καὶ μὴ τῇ δούπλῃ κατέχεται, ἀλλὰ τῇ ἐξ ἔμπτο, ὡς ἐν τῷ η΄ βι. τῶν δὲ ῥέβους κεῖται. (Pone vel mortuam ancillam vel vaccam, et deinde partum evinci: vel quod partum eius nondum editum dominus ante venditionem alicui legaverit. Is, cui legatus est infans aut vitulus, evincere, postquam editus est, eum potest, licet ex dupla non teneatur, sed ex emto, sicut in libro 8 de rebus habetur.) — Eadem in brevius contracta praestat Πεῖρα, sic: τοῦ πλάτους. Ὑπόθου τινὰ ληγατεῦσαί τινι τὸ ἀπὸ τῆς θεραπαίνης μέλλον τίκτεσθαι καὶ ὁ ληγατάριος βούλεται μετὰ τὸν τοκετὸν ἐκδικῆσαι τὸ βρέφος.

413) Πεῖρα tit. 38.

L. 50. D. XIX. 2. Ἐὰν[414]) οἱ ταξεῶται τὰ ἐνέχυρα πωλήσωσι τοῖς ψηφισθεῖσιν ἀκολουθοῦντες, οὐχ ὑπόκεινται τοῦ πράγματος ἐκνικωμένου. εἰ δὲ κατὰ δόλον ἥττονος ἐπώλησαν, ἔχει κατ' αὐτῶν ὁ δεσπότης τὴν περὶ δόλου ἀγωγήν.

XLIX. Si apparitores sententias sequentes pignora vendiderint, re evicta non tenentur. Sed si dolo minoris vendiderint, dominus adversus eos de dolo actionem habet.

L. 51. pr. D. eod. Ἐὰν[415]) κατὰ πλάνην ἢ ἄγνοιαν ἢ ῥυπαρίαν τοῦ δικαστοῦ ἡττηθῇ ὁ ἀγοραστής, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης.

L. Si per errorem vel imprudentiam vel sordes iudicis emtor victus sit, venditor non tenetur.

§. 2. Ἐὰν[416]) ὁ πράτης γνώμῃ τοῦ ἀγοραστοῦ ταφῇ ἐν τῷ πραθέντι τόπῳ, ἀπόλλυται ἡ περὶ τῆς ἐκνικήσεως ἀγωγή. τὴν δεσποτείαν γὰρ ὁ ἀγοραστὴς ἀπόλλυσιν.[417])

Si venditor in loco vendito voluntate emtoris sepultus fuerit, actio de evictione extinguitur. Dominium enim emtor amittit.

§. 4. Ἐὰν[418]) πολλῶν εἰς ὁλόκληρον ἐνεχομένων μοι περὶ ἐκνικήσεως ἐναγάγω τῷ ἑνί, μετὰ ταῦτα κινῶν τοῖς ἄλλοις ἐκβάλλομαι παραγραφῇ.

Si quum plures evictionis nomine in solidum mihi tenerentur, cum uno fuerim expertus, postea cum reliquis agens exceptione submoveor.

L. 53. pr. D. eod. Ἐὰν[419]) ὑπὲρ ἑκάστου ζεύγους ἐργασίας συμφωνηθῇ [τὸ] τίμημα τοῦ ἀγροῦ καὶ μέρος ἐκνικηθῇ, οὐ πρὸς τὴν καλλονὴν ἀλλὰ πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐκνικηθέντων ὁ πράτης ὑπόκειται, κἂν τὰ καλλιστεύοντα ἐκνικηθῇ.

LII. Si pro singulis iugeribus pretium fundi statutum sit et pars evicta fuerit, non pro bonitate sed pro quantitate partis evictae venditor tenetur, etiamsi meliora evicta fuerint.

§. 1. Ἐὰν[420]) δυνάμενος ὁ ἀγοραστὴς μὴ παραγγείλῃ καὶ ἐξ ἀγνοίας ἡττηθῇ, οὐ κινεῖ τὴν ἐπὶ τοῖς συμφώνοις ἀγωγήν.

Si emtor, quum posset, non denuntiaverit et propter imprudentiam victus sit, ex stipulatu non agit.

L. 54. pr. D. eod. Μετὰ[421]) τὴν διὰ χρήσεως κυριότητα ἢ τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφὴν οὐκ ἐνέχεται περὶ ἐκνικήσεως ὁ πωλήσας ἀλλότριον.

LIII. Post usucapionem vel longi temporis praescriptionem venditor rei alienae de evictione non tenetur.

L. 55. §. 1. D. eod. Παρόντι[422]) τῷ πράτῃ δεῖ παραγγέλλειν. εἰ μέντοι ἄπεστιν ἢ παρεμποδίζει παραγγελθῆναι, βεβαιοῦται ἡ τοῦ διπλοῦ ἐπερώτησις.

LIV. Praesenti venditori denuntiandum est. Si tamen absit vel praesens impedimento sit quominus denuntietur, duplae stipulatio committitur.

L. 56. pr. D. eod. Ἐὰν[423]) συμφωνηθῇ ὁμολογηθῆναι τὸ ἁπλοῦν ἢ τριπλοῦν ἢ τετραπλοῦν, ἁρμόζει ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ διηνεκῶς, οὐκ ἐπὶ τῷ δοθῆναι ἐγγυητάς, εἰ μὴ καὶ τοῦτο συνέδοξεν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ψιλῶς ὁμολογῆσαι.

LV. Si convenerit, ut simplum vel triplum vel quadruplum promitteretur, ex emto actio perpetuo competit, non ad hoc ut fideiussores dentur, nisi et hoc convenerit, sed ad nudam repromissionem.

§. 1. Ἐὰν[424]) παρὰ αἱρετοῦ δικαστοῦ καταδικασθῇ ὁ ἀγοραστής, οὐκ ἔχει περὶ ἐκνικήσεως. οὔτε γὰρ ἀνάγκην εἶχεν ἑλέσθαι αἱρετὸν δικαστήν.

Si emtor ab arbitro condemnatus sit, de evictione non habet actionem. Neque enim necesse habebat arbitrum eligere.

§. 3. Ἐὰν[425]) δυνάμενος ὁ ἀγοραστὴς μὴ διὰ χρήσεως κυριεύσῃ καὶ ἐκνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.

Si emtor, quum posset, non usuceperit et res evicta fuerit, adversus venditorem actionem non habet.

§. 7. Ἀπολιμπανομένου[426]) τοῦ ἐπιτρόπου κατὰ τὸ φιλάγαθον ὁ ἄνηβος παραγγέλλει.

Tutore absente benigne receptum est, pupillum denuntiare.

L. 57. pr. §. 1. D. eod. Ἐὰν[427]) ὁ νικήσας τὸν ἀγοραστὴν καὶ μήπω λαβὼν τὸ πρᾶγμα τελευτήσῃ ἀδιάδοχος, καὶ μήτε ὁ δημόσιος μήτε οἱ δανεισταὶ λάβωσι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὁ ἀγοραστὴς ὡς ἀναφαίρετον ἔχων τὸ πρᾶγμα οὐ κινεῖ κατὰ τοῦ πράτου τὴν ἐπὶ τοῖς συμφώνοις ἀγωγήν. τὸ αὐτό ἐστιν, ἐὰν ὁ νικήσας, πρὶν ἢ λάβῃ τὸ πρᾶγμα, δωρήσηται ἢ ληγατεύσῃ αὐτὸ τῷ ἀγοραστῇ. λαβόντος γὰρ βεβαιοῦται ἡ ἐπερώτησις καὶ οὐ λύεται διὰ τῆς δωρεᾶς ἢ τοῦ λεγάτου.

LVI. Si is, qui emtorem vicit et rem nondum abstulit, sine successore decesserit, et nec fiscus nec creditores bona eius occupaverint, emtor, quippe cui rem habere licet, adversus venditorem ex stipulatu non agit. Idem est si is, qui vicit, antequam rem auferret, emtori eam donaverit vel legaverit. Sin abstulerit, stipulatio committitur, nec dissolvitur donatione vel legato.

L. 58. D. eod. Δοῦλος[428]) γενικῶς ἐληγατεύθη μοι, καὶ δέδωκέ μοι ὁ κληρονόμος ἕνα ὁμολογήσας περὶ δόλου· ἐὰν ἐκνικηθῇ, ἔχω κατὰ τοῦ κληρονόμου τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν, κἂν ἠγνόησεν αὐτὸν ἀλλότριον εἶναι.[429])

LVII. Servus generaliter mihi legatus est, et heres unum mihi dedit de dolo promittens; si evictus fuerit, adversus heredem ex testamento auxilium habeo, licet ignoraverit eum alienum esse.

414) Syn. p. 212.
415) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
416) *Πεῖρα* tit. 38.
417) *Πεῖρα* addit: τοῦ πλάτους. ἱερὸς γὰρ γέγονεν ὁ τόπος. (Nam locus religiosus factus est.)
418) *Πεῖρα* l. l. Ibi in fine additur: τοῦ πλάτους. θὲς γὰρ [πολλοὺς] οἰκέτην πωλῆσαι κοινῶς. (Pone enim plures servum communiter vendidisse.)
419) *Πεῖρα* l. l.
420) *Πεῖρα* l. l.
421) *Πεῖρα* l. l.
422) *Πεῖρα* l. l.
423) *Πεῖρα* tit. 45.
424) *Πεῖρα* tit. 38.
425) *Πεῖρα* l. l.
426) *Πεῖρα* tit. 17.
427) *Πεῖρα* tit. 38.
428) *Πεῖρα* l. l.
429) *Πεῖρα* haec addit: τοῦ πλάτους. εἰ γὰρ εἴπεν ὁ διαθέμενος· ληγατεύω τόνδε τὸν οἰκέτην, καὶ δέδωκεν ὁ κληρονόμος τοῦτον, κἂν ἐξενικήθη, οὐκ ἐνέχεται· ὃν γὰρ ὡρίσθη, τοῦτον δέδωκεν. (Nam si testator dixerit: lego illum servum, et heres eum dederit, licet evictus sit, non tenetur; nam dedit eum, quem iussus est.)

Κἂν[430]) *ὁ ἀγοραστὴς ληγατεύσῃ μοι τὸ πρᾶγμα, οὐ δύναμαι τῷ πράτῃ παραγγέλλειν, εἰ μὴ τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρηθῶ.*

Εἰ[431]) *μὴ λεχθῇ ἐν τῇ πράσει, πόσον ὑπὲρ ἐκνικήσεως ὀφείλει παρασχεῖν ὁ πράτης, τὸ ἁπλοῦν μόνον διὰ τὴν ἐκνίκησιν δίδωσι*[432])· *καὶ κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγῆς τὸ διαφέρον.*[433])

Ἐὰν[434]) *πολλοὶ κληρονομήσουσι τοῦ πράτου, μία ἐστὶν ἡ περὶ ἐκνικήσεως ἐνοχὴ καὶ πάντες παραγγέλλεσθαι καὶ πάντες διεκδικεῖν ὀφείλουσι. εἰ δὲ τῶν λοιπῶν κατὰ ῥαθυμίαν μὴ ἐρχομένων ὁ εἷς δικάσεται, τοῖς πᾶσι νικᾷ καὶ ἡττᾶται, καὶ καλῶς αὐτοῖς ἡττηθεῖσιν ὁ ἀγοραστὴς ἐνάγει.*

Ἐὰν[435]) *ὁ ἀγοραστὴς ἐκκαλέσηται καὶ καλοῦ ὄντος τοῦ πράγματος ἐξ οἰκείου βιτίου*[436]) *διὰ παραγραφῆς ἐκβληθῇ, οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.*

Ὁ[437]) *πράτης μετὰ χρόνον τοῦ ἐκνικηθῆναι τὸ πρᾶγμα προσφέρων αὐτὸ τῷ ἀγοραστῇ οὐκ ἐκκλίνει τὴν εἰς τὸ διαφέρον καταδίκην.*

Ἐὰν[438]) *ὁ πράτης εἰδὼς τὴν αἵρεσιν τῆς ἐλευθερίας κρύψῃ αὐτὴν ἀγνοοῦντος τοῦ ἀγοραστοῦ*[439]), *καὶ ἁπλῶς εἴπῃ, ὑπὸ ὅρον ἐλεύθερον τὸν πιπρασκόμενον εἶναι, τῆς αἱρέσεως ἐξιούσης οὐ τῇ ἐκνικήσει, ἀλλὰ τῇ ἐπὶ πράσει ἀγωγῇ ὑπόκειται. ὥσπερ ὁ παραδιδοὺς ἀγρὸν τὰς δουλείας εἰδὼς ἐὰν εἴπῃ ἁπλῶς· αἱ δουλεῖαι οἷαί εἰσιν ἔστωσαν, τῇ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγῇ ἐνέχεται, καὶ οὐ τῇ ἐκνικήσει.*

Ἐὰν[440]) *ἐλλείπῃ τῷ μέτρῳ τοῦ πραθέντος ἀγροῦ, ἀναλαμβάνει μέρος τοῦ τιμήματος. τοῦτο δὲ συνάγεται ἀπὸ πασῶν τῶν λεχθεισῶν τῶν ζυγῶν ἐργασιῶν.*

Ἐκνικωμένου[441]) *τοῦ πράγματος, οὐ μόνον εἰς ἀνάληψιν*[442]) *τῆς τιμῆς ἁρμόζει ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ διαφέρον. ὅθεν ἐὰν ἥττονος γέγονεν, ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται.*[443])

Ἐὰν[444]) *πολλοὶ ἀγροὶ ἰδικῶς πραθῶσιν ἐν ἑνὶ συμβολαίῳ ἢ πολλὰ πράγματα ἢ πολλοὶ δοῦλοι, οὐκ ἔστιν ὁ εἷς μέρος τοῦ ἄλλου, καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἐφ᾿ ἑκάστῳ ἐκνικωμένῳ κινεῖν τὴν ἐπὶ τοῖς συμφώνοις ἀγωγήν.*

Ἐὰν[445]) *σιωπηρῶς ἐπακολουθοῦσιν αἱ δουλεῖαι τῷ ἀγρῷ, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης· ὁ δὲ παραδιδοὺς ἀγρὸν ὡς κάλλιστον, ἐλεύθερον δουλειῶν ὀφείλει παρέχειν αὐτὸν, οὐ μὴν καὶ δουλευόμενον, εἰ μὴ ῥητῶς συνεφωνήθη.*

Ὁ[446]) *τὸ παραδοθὲν αὐτῷ πρᾶγμα ἐξ ἀγορασίας ἀπρονόητον ἐῶν, ἀπόλλει τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἀγωγήν.*

LVIII. Si emtor rem mihi legaverit, venditori denuntiare non possum, nisi actiones mihi cessae sint. *L.* 59. *D.* XXI. 2.

LIX. Si in venditione dictum non sit, quantum evictionis nomine praestare venditor debeat, simplum tantum evictionis nomine praestat: et ex natura ex emto actionis id quod interest. *L.* 60. *D. eod.*

LXI. Si plures venditori heredes extiterint, evictionis obligatio una est et omnibus denuntiandum est omnesque defendere debent. Sed si reliquis ex negligentia [in iudicium] non venientibus unus litigaverit, omnibus vincit et vincitur, eosque victos emtor recte convenit. *L.* 62. §. 1. *D. eod.*

LXII. Si emtor appellaverit et quum causa bona esset vitio suo exceptione submotus sit, adversus venditorem actionem non habet. *L.* 63. §. 2. *D. eod.*

LXVI. Venditor post tempus, quo res evicta est, emtori eam offerens condemnationem in id, quod interest, non evitat. *L.* 67. *D. eod.*

LXVIII. Si venditor libertatis conditionem sciens celaverit eam ignorante emtore, et simpliciter dixerit, eum, qui vendatur, statu liberum esse, conditione impleta non evictionis nomine, sed ex emto actione tenetur. Sicuti qui fundum tradit, et servitutes sciens simpliciter dixit: servitutes uti sunt ita sunto, emti iudicio, non evictionis nomine tenetur. *L.* 69. §. 5. *D. eod.*

Si quid defuerit modo fundi venditi, partem pretii recipit. Hoc autem colligitur ex omnibus iugeribus dictis. §. 6.

LXIX. Evicta re non ad pretium duntaxat recipiendum ex emto actio competit, sed etiam ad id quod interest. Itaque si minoris esse coepit, damnum emtoris est. *L.* 70. *D. eod.*

LXXI. Si plures fundi specialiter in uno instrumento venierint vel plures res vel plures servi, unus pars alterius non est, et emtor singulorum evictorum nomine ex stipulatu agere potest. *L.* 72. *D. eod.*

LXXIV. Si tacite servitutes fundum sequantur, venditor non tenetur: qui vero fundum ut optimum tradit, liberum a servitutibus praestare eum debet, nec vero ita ut ei servitutes debeantur, nisi id specialiter convenerit. *L.* 75. *D. eod.*

LXXV. Qui rem sibi ex causa emtionis traditam derelinquit, actionem ob evictionem amittit. *L.* 76. *D. eod.*

---

430) *Πεῖρα* tit. 43.
431) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
432) Syn. *ἐκδίδ.*
433) *Πεῖρα* addit: *τοῦ πλάτους. τί γὰρ ὅτι ἔχρησά σοι αὐτὸ ἢ παρεθέμην;* (Quid enim, si eam tibi commodavero vel apud te deposuero?)
434) *Πεῖρα* tit. 38.
435) *Πεῖρα* l. l.
436) In πείρᾳ additur hoc: *τοῦ πλάτους. τυχὸν γὰρ οὐκ ἐφυλάξατο τοὺς καιροὺς τῆς ἐκκλήτου.* (Forte enim tempora appellationis non custodivit.)
437) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
438) Syn. p. 213. *Πεῖρα* tit. 38.
439) Syn. *ἀγνοοῦντα τὸν ἀγοραστήν.*
440) Syn. p. 213.
441) Syn. p. 213. *Πεῖρα* tit. 38.
442) *Πεῖρα*: *ἐπὶ ἀναλήψει.*
443) Syn. hic scholium habet: *Τὸ δίγεστον. τοιγαροῦν εἰ χεῖρον ἔτυχε τὸ πρᾶγμα πρὸ τῆς ἐκνικήσεως γεγονὸς, τοῦτο τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ· καὶ ἀναγκάζει οὗτος* (l. *ἀναγκάζεται οὕτως*) *τὴν ἀπομείωσιν λογίζεσθαι τῷ πεπρακότι.* (Digestum. Itaque si deterior res ante evictionem facta sit, id emtorem respicit: et sic deteriorationem venditori computare compellitur.)
444) *Πεῖρα* tit. 38.
445) *Πεῖρα* l. l.
446) *Πεῖρα* l. l.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΒ'.

Περὶ παραγραφῆς πράγματος πραθέντος καὶ παραδοθέντος.[447])

L. 1. pr. § 2. D. XXI. 3. Ἐὰν[448]) ἀλλότριον πρᾶγμα πωλήσας καὶ μετὰ ταῦτα κυριεύσας αὐτοῦ ἀπαιτεῖς αὐτό, ἐκβάλλῃ τῇ παρούσῃ παραγραφῇ, ἢ καὶ ἐὰν κατὰ ἐντολήν μου πωλήσῃς πρᾶγμά μου, χώρα κατ' ἐμοῦ τῇ παραγραφῇ, εἰ μὴ δείξω, ὡς ἐνετειλάμην σοι μὴ παραδοῦναι πρὸ τῆς τοῦ τιμήματος καταβολῆς.

§. 3. Ἐὰν[449]) ἥττονος οὗπερ ἐνετειλάμην πραθῇ τὸ πρᾶγμά μου, οὐ δοκεῖ πεπρᾶσθαι, καὶ οὐκ ἀντίκειταί μοι παραγραφὴ ἀπαιτοῦντι αὐτό.

§. 5. Εἰ[450]) καὶ μὴ παρεδόθη τῷ ἀγοραστῇ τὸ πρᾶγμα, δράξεται δὲ τῆς νομῆς αὐτοῦ ἄνευ αἰτίου[451]), ἔχει κατὰ τοῦ πράτου τὴν παραγραφήν, εἰ μὴ εὔλογον αἰτίαν ὁ πράτης ἔχει, δι' ἣν ἐκδικεῖ τὸ πρᾶγμα. εὐλόγου γὰρ ὑπούσης αἰτίας[452]) καὶ μετὰ τὸ παραδοῦναι ἐκδικεῖ, καὶ ἀντιτίθησι τῇ παραγραφῇ ἀντιπαραγραφήν.

TITULUS XII.

De exceptione rei venditae et traditae.

I. Si rem alienam vendideris et postea dominium eius nactus eam petas, hac exceptione submoveris, vel si mandatu meo rem meam vendideris, exceptio adversus me locum habet, nisi probem me mandasse, ne ante pretii solutionem traderes.

Si minoris, quam mandaveram, res mea vendita fuerit, vendita non videtur, nec mihi obstat exceptio eam petenti.

Si emtor re sibi non tradita possessionem eius sine vitio nactus fuerit, habet exceptionem contra venditorem, nisi venditor iustam causam habeat, ob quam rem vindicat. Nam si iusta causa subsit, et post traditionem vindicat, et exceptioni replicationem opponit.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ'.

Ἐὰν ὑπὲρ δημοσίας διοικήσεως ἡ πρᾶσις ἀποτελεσθῇ.[453])

L. 1. C. IV. 46. Ἐὰν[454]) ὁ δημόσιος διὰ δημόσια χρέα πωλήσῃ πράγματα τοῦ χρεώστου, οὐδὲ αὐτὸς ὁ χρεώστης οὐδὲ ὁ δανειστὴς αὐτοῦ δύναται προσαγαγεῖν τὸ χρέος καὶ ἐκδικῆσαι τὰ πράγματα. πάντων γὰρ προτιμότερός ἐστιν ὁ δημόσιος.

L. 3. C. eod. Τὰ[455]) ληφθέντα πράγματα τοῦ ἐπὶ δημοσίοις τέλεσιν ἀγνωμονοῦντος καὶ παρὰ ἄρχοντι ἐναχθέντος, εἴ τις δημοσίᾳ ὠνήσεται, βεβαίως ἕξει.

TITULUS XIII.

Si publicae administrationis nomine venditio celebrata sit.

I. Si fiscus ob debita fiscalia res debitoris distraxerit, neque ipse debitor nec creditor eius offerre debitum resque vindicare potest. Omnibus enim potior est fiscus.

III. Si quis res occupatas eius, qui in tributorum publicorum solutione cessat et apud iudicem interpellatus est, publice emerit, firmiter eas habebit.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ'.

Περὶ τοῦ μὴ ἐξωνεῖσθαι ἢ δωρεῖσθαι ἀγρὸν ἢ λοιπόν τινα χωρὶς δημοσίων τελεσμάτων.[456])

L. 3. C. IV. 47. Πάντες[457]) ὑπὲρ τούτων τῶν ἀγρῶν, οὓς νέμονται, τὰ δημόσια τελέσματα ἐπιγινωσκέτωσαν καὶ συμφώνοις ἐναντίοις μὴ ὠφελείσθωσαν, εἴτε ὁ πράτης εἴτε ὁ δωρησάμενος παρ' ἑαυτῷ τῶν δημοσίων συνεισφορῶν βάρος διὰ παρανόμων συμφώνων βουληθῇ παρακατασχεῖν.[458])

TITULUS XIV.

De fundo sine publicis tributis vel reliquis non comparando vel donando.

III. Omnes pro his agris, quos possident, publicas pensitationes agnoscant nec pactionibus contrariis adiuventur, sive venditor sive donator apud se publicarum collationum sarcinam pactionibus illicitis retinere voluerit.

---

447) Rubricam *Heimb.* restituit ex indice Coislin. et Tipucito.

448) *Πεῖρα* tit. 38.

449) Syn. p. 194.

450) Syn. p. 194.

451) Syn. in marg: *τουτέστι μὴ βίᾳ καὶ λάθρα.* (Hoc est non vi et clam.)

452) Syn. addit scholium: *Οἷον εἰ συνέδοξε τυχὸν αὐτοῖς ὑπαναχωρεῖν τοῦ συναλλάγματος, ἢ καὶ ἐλάττων ἦν τῶν κε' ἐνιαυτῶν ὁ πωλήσας καὶ περιεγράφη.* (Puta si convenerit, ut a contractu recederent, vel si venditor minor viginti quinque annis fuerit et circumscriptus sit.)

453) Ita *Heimb.* rubricam dedit ex indice Coislin. et Tipucito.

454) Syn. p. 214.

455) Syn. p. 214.

456) Hanc inscriptionem exhibet Tip. Fortasse sic legendum: *περὶ τοῦ μὴ ἐξων. ἢ δωρ. ἀγρόν τινα χωρὶς δημοσίων τελεσμάτων ἢ λοιπῶν. Τὰ λοιπά, reliqua, die Steuerreste* significat. Itaque vertendum est: *De fundo quodam sine publicis tributis vel reliquis non comparando vel donando.* In indice titulorum Coisl. haec est: *Ἀτελῆ ἀγρὸν ἢ τὰ λοιπὰ ἀγοράσαι οὐ δύνανται.* Fabr. e Syn. hanc habet: *Περὶ πραθέντος ἀγροῦ ἄνευ τέλους.* *Heimb.*

457) Syn. p. 214.

458) Auctor Synopseos addit: *περὶ τούτου εὑρήσεις πλατύτερον ἐν τῷ περὶ τελῶν δημοσίων.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ'.

Ἐάν τις ἑτέρῳ εἴτε παρ' ἄλλου ὀνόματος ἢ ἀλλοτρίοις χρήμασιν ἀγοράσοι.[459])

Εἰ[460]) *μὲν τῆς γυναικὸς ἀγοραζούσης καὶ αὐτῇ παραδιδομένου τοῦ πράγματος ὁ ἀνὴρ μόνον τὸ τίμημα δέδωκε, δέσποινα μέν ἐστι· δύναται δὲ κινῆσαι κατ' αὐτῆς ἀπαιτῶν τὸ τίμημα, ὅπερ δέδωκεν εἰς τὸ διαφέρον ἐκείνῃ συνάλλαγμα. εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ ἠγόρασε καὶ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα παρεδόθη, καὶ αὐτὸς τὸ τίμημα δέδωκεν, εἰκονικῶς δὲ μόνον τὸ τῆς γυναικὸς ὄνομα ἐτέθη· δεῖ προσέχειν ἡμᾶς τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ δεσπότης.*

TITULUS XV.

Si quis alteri vel sub alterius nomine vel aliena pecunia emerit.

VI. Si emente uxore reque illi tradita maritus duntaxat pretium solverit, ipsa quidem domina est: verum maritus agere potest adversus eam pretium petens, quod nomine contractus ad ipsam pertinentis solvit. Si tamen maritus emit eique res tradita est, et pretium ipse dedit, sed imaginarie tantum uxoris nomen propositum est, veritatem spectare debemus, quod scilicet ipse dominus sit. *L.* 6. *C.* IV. 50.

ΤΙΤΛΟΣ Ιϛ'.

Περὶ τοῦ τῷ πρᾶγμα ἀλλότριον κεχειρικότι μὴ ἀντιλέγειν τῶν πραγμάτων τῶν ἰδίων τὴν ἐκποίησιν.[461])

TITULUS XVI.

Rem alienam gerenti non interdici rerum suarum alienatione.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ'.

Περὶ δούλης πραθείσης ἐπὶ ὅρῳ, ἐφ' ᾧ μη προστῆναι.[462])

TITULUS XVII.

De ancilla ita vendita, ne prostituatur.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΗ'.

Περὶ μονοπωλίων καὶ περὶ συμβάσεως πραγματειῶν[463]) *ἀθεμίτου ἢ τεχνιτῶν*[464]) *ἐργολάβων τε καὶ βαλανέων κωλυθέντων ἀθεμίτων καὶ*[465]) *συμφώνων.*[466])

Κελεύομεν[467]), *ἵνα μή τις οἱασδήποτε ἐσθῆτος ἢ ἰχθύας ἢ κτενίου ἢ ἐχίνου ἢ οἱουδήποτε ἄλλου εἰς ἀποτροφὴν ἢ εἰς οἱανδήποτε κτῆσιν ἀνήκοντος εἴδους ἢ οἱασδήποτε ὕλης ἐξ οἰκείας αὐθεντίας ἢ θείου ἤδη ἐκφωνηθέντος ἢ τοῦ λοιποῦ ἐκφωνουμένου διατάγματος ἢ πραγματικοῦ τύπου ἢ θείας ὑποσημειώσεως μονοπώλιον ἔχειν τολμάτω· μήτε τὶς ἀθεμίτων γινομένων συμφώνων συνομνυέτω ἢ συμφωνείτω, ἵνα τὰ εἴδη διαφόρων σωματίων τῆς πραγματείας μὴ ἐλάττονός τις εἴπῃ, οὗ πρὸς ἀλλήλους διέταξαν, πραθῆναι. καὶ οἱ τῶν οἰκημάτων ὁμοίως τεχνῖται ἢ ἐργολάβοι ἢ τῶν ἄλλων ἐργοδιδάσκαλοι καὶ οἱ βαλανεῖς παντελῶς κωλυέσθωσαν σύμφωνα μεταξὺ ἀλλήλων διατίθεσθαι, ἵνα μή τις, ὅπερ ἄλλῳ ἐπετράπη, ἔργον πληρώσῃ καὶ περὶ τὴν δοθεῖσαν ἑτέρῳ φροντίδα ἕτερος μεσολαβήσῃ· διδομένης ἐξουσίας ἑνὶ ἑκάστῳ, τὸ παρ' ἑτέρου ἀρχθὲν ἔργον καὶ καταλειφθὲν χωρίς τινος φόβου ἢ ζημίας ἐκπληροῦν· καὶ παντὶ τὰ τοιαῦτα δράματα καταμηνύειν χωρίς τινος φόβου, καὶ χωρὶς τῶν ἐν δικαστηρίῳ δαπανημάτων.*

TITULUS XVIII.

De monopoliis et de conventu negotiatorum illicito vel artificio ergolaborum et balneatorum prohibitis et de pactionibus illicitis.

II. Iubemus, ne quis cuiuscunque vestis vel piscis vel pectinis vel echini vel cuiuslibet alterius ad *L.* 2. *C.* IV. 59.
victum vel ad quemcunque usum pertinentis speciei vel cuiuslibet materiae pro auctoritate sua vel sacro iam edito aut in posterum edendo rescripto aut pragmatica sanctione vel sacra subnotatione monopolium audeat exercere: neve quis illicitis habitis conventionibus coniuret aut paciscatur, ut species diversorum corporum negotiationis non minoris quis dicat, quam inter se statuerint, venumdari. Aedificiorum quoque similiter artifices vel redemtores vel aliorum professores operum et balneatores penitus inter se pacta componere prohibeantur, ut ne quis, quod alteri commissum sit, opus impleat aut iniunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat: data licentia unicuique, ab altero inchoatum et derelictum opus sine aliquo timore et dispendio implendi: et huiusmodi facinora cuivis denuntiandi sine ulla formidine, et sine sumtibus in iudicio.

459) Sic inscribitur huic titulo in indice Coisliniano teste *Heimb.*

460) Syn. p. 215.

461) Rubricam *Heimb.* dedit ex indice Coisliniano et Tipucito.

462) Ex indice Coisliniano habet *Heimb.*

463) Lege *πραγματευτῶν.*

464) Lege *τέχνης τῶν.*

465) Malim cum *Heimb: καὶ ἀθεμίτων.*

466) Rubricam *Heimb.* restituit ex indice Coisliniano.

467) Syn. p. 216. Attal. tit. 12 in fine epitomen huius constitutionis praestat, quae Theodori *σύντομον κώδικα* sapit et forsitan ex scholiis Basilicorum hausta est.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘʹ.

Περὶ κατεχομένων καὶ δεφενσίωνος.[468])

TITULUS XIX.

De his, qui [ob evictionem] tenentur et de defensione.

L. 6. C. VIII. 44. Κἂν[469]) μηδὲν περὶ ἐκνικήσεως συμπεφώνηται ἰδικῶς, ὅμως, εἰ ἐκνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, δύναται ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ κινεῖσθαι κατὰ τοῦ πράτου.

VI. Licet nihil de evictione specialiter convenerit, tamen, si res evicta fuerit, adversus venditorem ex emto agi potest.

L. 13. C. eod. Ἐὰν[470]) ἀπὸ τοῦ κατακριθέντος ἐλήφθη ἐνέχυρα καὶ ταῦτα ἐπράθη, οὐ δύναται ὁ κατάκριτος κινεῖν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ ἐκδικεῖν αὐτά. ὅπουγε εἰ καὶ ἄλλος ἐξενίκησεν αὐτὰ, ἔμελλεν ἐνάγεσθαι, ὡς ὠφελημένος ἐκ τῆς τιμῆς αὐτῶν.

XIII. Si a condemnato pignora capta sint et vendita, condemnatus adversus venditorem agere non potest eaque vindicare. Quandoquidem et si alius ea evicisset, is conveniendus fuerit, quia commodum ex pretio eorum senserit.

L. 19. C. eod. Ἐὰν[471]) ὑποκείμενον τὸ πρᾶγμα ἐπώλησας, εἶτα ὁ ἀγοραστὴς ἐκτήσατο μακροῦ χρόνου παραγραφὴν, οὐδένα φόβον ἕξεις τοῦ λοιποῦ περὶ ἐκνικήσεως.

XIX. Si rem obligatam venum dedisti, et deinde emtor longi temporis praescriptionem acquisivit, in posterum evictionis nomine metum non habebis.

L. 20. C. eod. Ὁ[472]) πράτης γινομένης τῆς ἐκνικήσεως δύναται συμπαρεῖναι. περαιωθείσης δὲ αὐτῆς, οὐ δύναται ἀναπαλαίειν, εἰ μὴ ἐξεκαλέσατο. οὐκ ἄλλως δὲ εὐθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ, εἰ μὴ ἀπηγγέλθη αὐτῷ παρ᾽ αὐτοῦ.

XX. Venditor, quum evictio fit, adesse potest. Verum ubi iam facta est, litem instaurare nequit, nisi appellaverit. Non aliter autem ab emtore convenitur, nisi ab eo denuntiatum ei sit.

L. 21. C. eod. Ἡ[473]) ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ οὐκ ἐκβάλλεται. εἰ δὲ ὁ πραθεὶς οἰκέτης εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνεῖ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ψῆφος προβῇ, δύναται ὁ ἀγοραστὴς εἰς τὸ διαφέρον κινῆσαι, εἰ μὴ ἀπὸ συμφώνου κεκώλυται.

XXI. Emti actio longi temporis praescriptione non submovetur. Quodsi servus venditus in libertatem proclamet et pro eo pronuntiatum fuerit, emtor in id, quod interest, agere potest, nisi ex pacto prohibeatur.

---

468) Sic index Coislinianus, teste *Heimb.* Idem tamen in restitutione rubricae Tipucitum sequi maluit, quamquam Tipucitus hoc loco manifeste quaedam de suo rubricae genuinae addidit.

469) Syn. p. 213.

470) Syn. p. 261. Ibidem in margine additur l. 29 §. 1 D. *de exc. rei. iud.* (Meerman V p. 82), quem locum *Heimb.* perperam huc traxit.

471) Syn. p. 213.

472) Syn. p. 213.

473) Syn. p. 213. Cf. etiam *Al ĝonaí* a me editae p. 228 not. 10.

LIPSIAE, TYPIS PHILIPPI RECLAM JUN.